12
27 S
11

55
21
16
ROMA

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

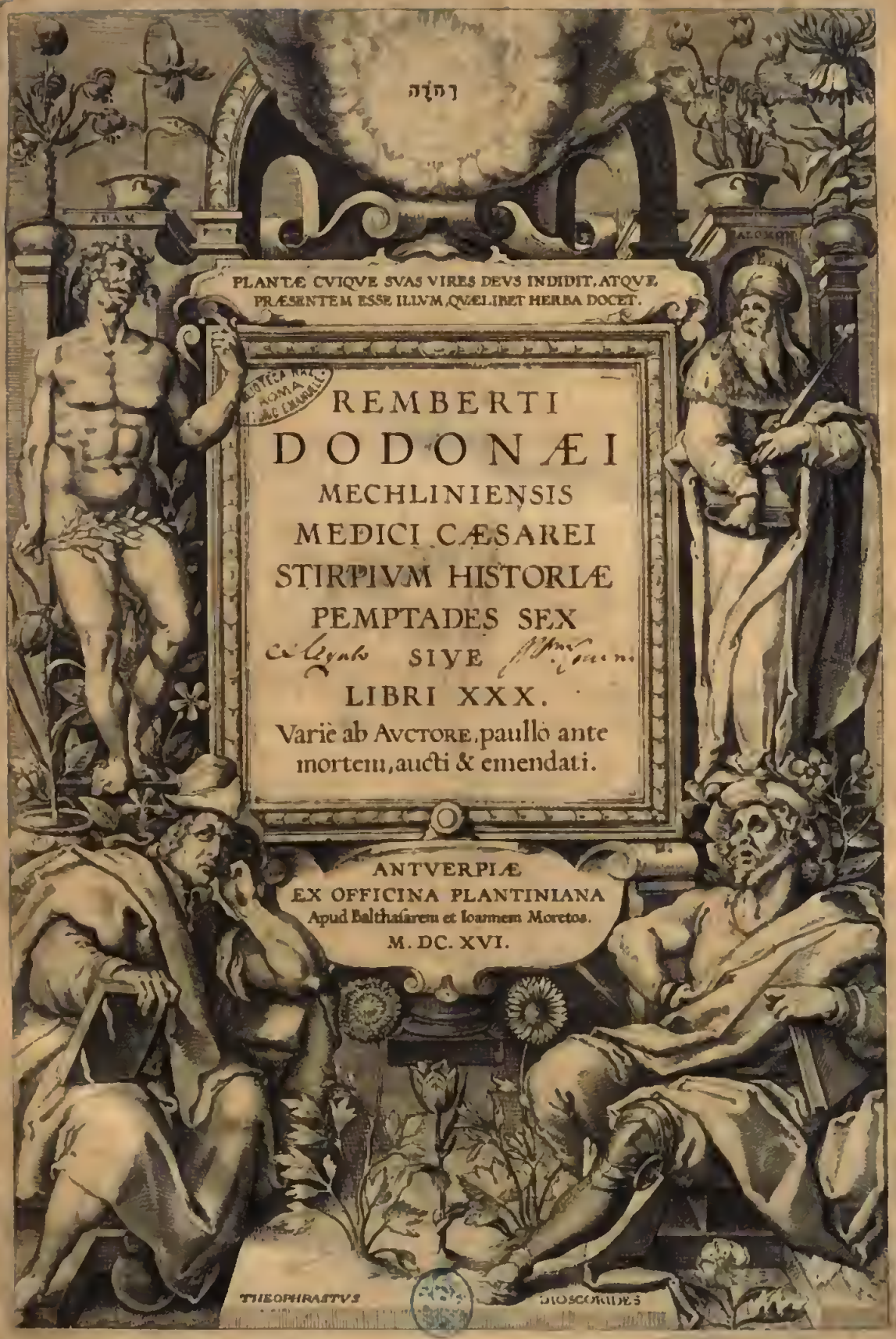
יהוה
ADAM
EVA
PLANTÆ CVIQVE SVAS VIRES DEVS INDIDIT, ATQVE
PRÆSENTEM ESSE ILLVM, QVÆLIBET HERBA DOCET.
REMBERTI
DODONÆI
MECHLINIENSIS
MEDICI CÆSAREI
STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADES SEX
SIVE
LIBRI XXX.
Variè ab AVCTORE, paullò ante
mortem, aucti & emendati.
ANTVERPIÆ
EX OFFICINA PLANTINIANA
Apud Balthasarem et Ioannem Moretos.
M. DC. XVI.
THEOPHRASTVS
DIOSCORIDES

AMPLISSIMO

AVGVSTISSIMAE VRBIS

ANTVERPIENSIS

SENATVI

REMB. DODONÆVS S.

DE STIRPIVM HISTORIA Commentarios nostros, quos in publicum damus, vobis, VIRI AMPLISSIMI ET MAGNIFICI, offerimus & dedicamus. Quod non repentina aliqua voluntate, aut fortuito ductu, sed ex singularis obseruantiæ vetere affectu à me factum, vt persuasum habeatis maximè opto. Neque etenim iam pridem, sed dudum & à multo tempore obsequium vobis, & vestræ huic, cui præsidetis, Vrbi, præstare aliquo posse modo desideraui. Verùm hoc cùm nullo officio hactenus declarare potuerim, huius nostri operis dedicatione nunc ostendere, aliqua decreuimus ratione. In describendis autem hisce de Stirpibus Commentariis quid præstitum sit, licet fortassis plerique à nobis prolixa oratione narrandum existiment: maluimus tamen id aliorum ac æqui Lectoris iudicio deferre, quàm de nostris lucubrationibus multa prædicare. Affirmare tamen ac profiteri nihilominùs (& quidem, vti speramus, citra arrogantiæ notam) audemus, nos laborasse, & omni studio annisos esse, vt clarè, dilucidè, & quàm commodè fieri potuit, breuiter (succisis superfluis) singularum Stirpium historiæ siue descriptiones proponerentur: deinde in certas classes ordine quàm licuit commodissimo atque expeditissimo digererentur. Hæc autem quo labore, vel cuiusmodi cura ac industria à nobis sint præstita, facilè is cognouerit, qui Stirpium multitudinem in hisce Commentariis descriptarum, ac varietatem earum obseruare; & cur in sex Pemptades siue Libros xxx. hi à nobis sint digesti, attentiùs expendere volet. De huius verò augustissimæ Vrbis eximiis, raris, & præclaris dotibus fieri quoque potest, vt & multa à nobis expectentur, veluti operis nostri hæc ad vos huius Vrbis Præsides, Amplissimi Viri, nuncupatoria Epistola postulare videtur: sed adeò multa, adeò magna, adeò eximia & præclara sunt quæ hanc exornant, illustrant, ac commendant, vt breui præfatione enumerari nequeant, & pluribus omnino verbis, prolixaque ora-

tione deſcribi oporteant. Siue enim antiquitas Vrbis, aut limitis eius, ſiue ſitus, ſiue maxima commoditas, ſiue elegantia, vel alia eiuſcemodi haud pauca expendantur, vel etiam Principes, qui huic dominati ſunt, proponantur, nuſquam non ampliſſima locupletiſſimaque ad dicendum & ſcribendum ſeſe offert materia: maior certè & copioſior, quàm à nobis anguſto tempore ac pro dignitate ſua tractati ac expoliri queat. Antiquitate enim in primis hæc vrbs nulli cedit, ſi limes eius conſideretur. Eſt autem hic appellatorum olim Ambiuaritarum, quorum Iulius Cæſar in Commentariis ſuis de bello Gallico meminit. Si etenim huius verba diligenter expendantur, non alij poterunt eſſe Ambiuaritæ, quàm qui limitem Antuerpienſem incolunt ac habitant. Refert ſiquidem Iulius Cæſar, Vſipetes & Tenchteros Germanos, occupatis Menapiorum ſedibus, magnam ſui equitatus partem ad Ambiuaritas trans Moſam prædandi frumentandique cauſſa miſiſſe, atque eos aliquot diebus abfuiſſe, cùm ad ipſum horum legati mitterentur: qui reſponſo accepto, poſt tres dies ſe, re deliberata, reuerſuros dixerunt. tantam temporis moram interponi cupientes, vt interea equites, (prout veriſimile) qui expectabantur, adeſſe poſſent. Ex quibus ſanè, Ambiuaritas vltra Moſam etiam remotiora loca occupaſſe, & haud anguſtis finibus comprehenſos fuiſſe, ſaris apparet. Alioqui ſiquidem opus non fuiſſet, longioris temporis moram ad equitum reditum deſiderari: nam ex proximis & vicinis redire citò integrum fuiſſet. Iam & magna equitatus pars, non niſi ad amplè patentia loca mitti potuit. Conſederant autem Vſipetes & Tenchteri illo tempore haud procul à confluente Moſæ ac Rheni, hoc eſt, in eo noſtra hac ætate nuncupatæ Geldriæ tractu, qui infra Neomagum ciuitatem, inter Moſam ac Vahalim Rheni partem à Moſa receptam, ſitus eſt. Ab hoc Geldriæ agro vltra Moſam latè patentia & remotiora loca ad Ambiuaritas pertinent; nempe ab appellata Buſcoducis ciuitate ad ripam Scaldis vſque: tota nempe illa regio, quam aliquando ſalo ſubfuiſſe non obſcuta indicia ac veſtigia oſtendunt, priùs videlicet quàm aggeribus erectis maris littora, & fluuiorum ripæ coarctarentur: quæ idcircò & Antwarpten (Larinè alluuio aut adiectio dixeris) nuncupata fuit. Vocem Cæſar, quoad potuit, proximè exprimere conatus, huius incolas Ambiuaritas dixit. Et populorum hoc fuiſſe, non oppidi, præterquam quòd ex Iulij Cæſaris Commentariis ſatis patet, teſtatur quoque & Audoënus in vita D. Eligij, quem ſcribit in Flandris laboraſſe, ac in Andouerpis iugi inſtantia pugnaſſe, circa annum à Chriſto nato VI^c. XL. Ex his autem manifeſtum ac euidens, antiquiſſimam eſſe Ambiuaritarum ſiue Andouerporum gentem, ac nullis Galliæ Belgicæ, ſiue inferioris Germaniæ regionibus aut populis ætate poſthabendam. Referuntur autem Ambiuaritæ ad eos, quos Ptolomæus

Geogra-

Geographiæ lib. II. Tongros appellat, quorum ciuitatem Aduacutum esse tradit: ab hac ciuitate Iulius Cæsar ipsos populos Aduaticos pro Tongris nominasse videtur, qui & ipsos Belgis annumerat, Galliæ Belgicæ terminum Rhenum constituens. Plinio verò Naturalis historiæ lib. IIII. Tongri siue Aduatici, Germani sunt. Toto hoc, inquit, mari (Germanico videlicet) ad Scaldim vsque fluuium Germaniæ accolunt gentes haud explicabili mensura. Et sanè si linguæ & morum ratio habeatur, olim Tongri siue Aduatici dicti, atque cum his Ambiuaritæ, quorum maxima pars Brabantiæ agro continetur, Germanis citiùs quàm Gallis erunt annumerandi. In hoc autem Ambiuaritarum latè patente territorio olim ædificatum extat oppidum, quod ab ipsa ditione nomen accepit, & modò retinet, Antwarpten dictum: reliqua, vel saltem maxima agri parte, à Campano quodam Campaniæ nomine (vt creditur) mutuato. Quo autem tempore ædificatum istud fuerit, licet historiæ apertè non referant, peruetustum tamen & ipsum esse satis constat: fuit enim circa annum Domini DCCC. XXXVII. à Nortmannis occupatum, direptum, & igne deuastatum, & ante illum annum multò antè haud dubiò constructum ac habitatum. Felicissimis autem auspiciis hoc oppidum construi ac habitari cœptum est; id quod sæpiùs aucta, amplificata, nunc amplissima & celeberrima Vrbs manifestè ostendit. Initio quidem exiguum fuisse oppidum, non modò porta, sed & veteres aliquot restantes muri plenissimè docent. Accepit verò deinde istud haud exigua incrementa, & non semel quidem, sed sæpiùs accessionibus nouis insigniter creuit ac amplificatum est. Prioris incrementi testes sunt viæ ac vici publici à mœnibus nomen retinentes, tum & portæ quædam non ita dudum dirutæ. Et tametsi cùm istis terminis ac muris contineretur, non exigua foret ciuitas; accedente tamen populi multitudine, & ciuium numero multipliciter adaucto, citò etiam in maiorem ciuitatem creuit, eam amplitudinem magnitudinemque consequuta, quam visa est habere anno M. D. XLII. cùm à Martino Rossemio aliisque coniuratis, aliquot diebus obsideretur. A quo rursus tempore non solùm compluribus vicis & magnificis ædificiis exornata est, sed & haud mediocre auctuarium à Septemtrionis parte, mœnibus latè extensis, accepit: veluti & à pauciissimis annis ad Meridiem huic quoque amplissima accessio facta est: occasione videlicet castri, à Duce Albano erecti. Si verò & de situ huius Vrbis quædam adducenda, notissimus quidem hic est, & quidem non ad maris littus positus, sed ad dextram Scaldis ripam, XVII. aut XVIII. (plus minus) horarum, si pedibus metiri liceret, itinere ab Oceano distans; loco videlicet periculis & tempestatibus minùs expositò, & ab exorbitantis maris fluctibus ac inundationibus satis tuto; nec ita tamen longè à mari, quin com-

modè altiſſimo æſtu, quo Scaldis Oceani vndis ac veniliis obluctans attollitur, retrorſumque fluit, magnæ ac onerariæ naues in portum appellere queant. Quem adeò habet opportunum, vt quęuis onera & merces facilè & haud magno negotio eximantur. Facit verò & ad huius Vrbis celebritatem non parum, quòd in huius portum ex omni orbis terrarum parte omnis generis merces aduehantur: ſic vt tametſi in extremis Galliæ Belgicæ finibus Antuerpia ſita ſit, in medio tamen orbis poſita, ac vniuerſi orbis forum eſſe videatur, & verè meritóque ad hanc applicari debeat, quod de Morinis haud inelegans noſtri temporis Poëta his verbis ſcriptum reliquit:

Extremi, fateor, ſunt Morini, tamen
Si merces videas, ſi populos, ſi opes,
Concurſuſque, ratęſque in medio ſitum
Orbe, Orbis referes forum.

De elegantia verò tantæ Vrbis, vicorum & viarum ſplendore vel nitore, ædificiorum magnificentia, commoditate, ornatu, ſuburbiorum laxitate, hortorum amœnitate, atque in his naſcentium herbarum ac florum varietate, non pauca etiam ſcribenda occurrerent, niſi de his tacendum quàm ſcribendum potiùs videretur: adeò enim omnium oculis expoſita hæc ſunt, vt pluribus verbis celebrari non referat. Quòd ſi verò ad huius Vrbis dignitatem, auctoritatem, & gloriam non parum conferant, qui primi extiterunt limitis Antuerpienſis ad Scaldim Sacri Romani Imperij Marchiones, & vnde iſti & quando initium ſumpſerint, non poterit non maximum dignitatis incrementum huic, vel hinc quoque accedere. Nam qui olim huius Marchionatus principatum obtinuerunt, vel ipſi magni & potentes Principes fuere, vel maximorum, fortiſſimorum, ac potentiſſimorum Ducum, Regum, ac Imperatorum progenitores. Primus autem huius Marchionatus Princeps extitit Anſbertus ſiue Anſelbertus, Vauberti & Lucillæ Zenonis Romanorum Imperatoris ſororis filius: Vaubertus verò patrem habuit Alberonem Clodionis Comati Franciæ Regis filium, à Meroueo ipſius tutore regno orbatum: qui occupata Arduenna ſilua, complura cum Meroueo ac eius filio Childerico bella fortiter geſſit. Vaubertus autem iſte inter Principes in honore habitus, & eximia virtute commendatus fuit. Ex Argotta autem Theodemiri Gotthorum Regis filia, & Theodorici Gotthorum in Italia Regis ſorore natus: horum amicitia & affinitate fretus, Meroueum atque eius ſucceſſores haud magni faciebat. Bellum verò gerente Clodoueo Francorum Rege, qui poſteà Ludouici Magni nomen obtinuit, cum Alarico Viſegotthorum Rege, Toloſæ regni ſedem habente, & Alberonis liberos omneſque Clodionis Comati nepotes ac affines ſeueriſſimè perſequente, Vaubertus liberos ſuos ad Zenonem Imperatorem miſit,

misit, à quo senatorio honore donati sunt. Anselbertus verò, etiam senior, perpetuam ac hereditariam Sacri Romani Imperij ad Scaldim Marchionatum deinde à Iustiniano Imperatore obtinuit. Huic vxor contigit Blitildis Clotarij Francorum Regis filia: Ludouici Magni filius hic erat, & Suessionum primùm, deinde mortuis fratribus, Franciæ quoque totius Rex, qui Anselberto genero suo Mosellanicam prouinciam à ciuitate Metensi ad Coloniam Agrippinam vsque Ducatus titulo permisit. Ab hoc autem Anselberto, primo illo Sacri Romani Imperij Marchione, originem habet nobilissima ac omnium historiis celebrata Carolinorum stirps. Anselberto siquidem fuit filius Arnoaldus; huic verò Arnulphus, cuius filius Ansigisus Beggam vxorem habuit Pipini Landensis filiam, ex qua natus Pipinus, cognomento Crassus, Caroli illius Martelli pater, qui rebus valdè fortiter gestis, multisque victoriis celebris, maximam sibi apud Francos auctoritatem & potentiam conciliauit. Carolo Martello progenitus est Pipinus Breuis dictus: Chilperico Regis filio submoto, Regni Franciæ gubernationem & diadema hic accepit, annuente Zacharia Romano Pontifice. Pipino huic successit Carolus, qui propter res domi foriscque fortiter gestas, frequentesque de hostibus partas victorias, Magni cognomen assecutus est, & tandem Romanorum Imperator ac Augustus salutatus, ad Germanos Imperij dignitatem transtulit. Numerantur verò & inter huius Vrbis, & Sacri Imperij Marchiones & alij rerum gestarum magnitudine illustres celebréque Principes, vt Gozelo siue Gothelo, tum & ex hoc natus Gothefridus, item & huius rursus filius Gothefridus, præstantis ingenij vir, sed gibbo deformis, Lotharingiæ inferioris Duces, Henrico I.I. III. & IIII. Romanorum Imperatoribus AAA. gratissimi ac amicitia coniunctissimi. Horum temporibus Marchionatum Antuerpiensem in nonnullis vetustis monumentis reperitur, præter alia loca, vniuersam quoque Vaurien sem siluam (vulgò Wauerwald tunc dictam) complexam fuisse. quæ illa ætate ab Hept, non incelebri Brabanticæ Campaniæ pago, adusque Basrodium, infra Teneramundam ad Scaldim situm, & supra vtrumque Nitham, tum & Diliam extendebatur, Rumestam ac Mechliniam comprehendens. Ab istis autem Principibus originem ac vitæ incunabula sumpsit Gothefridus ille Magnus, Bullonij Comes, ex Itta nempe Gothefridi Gibbosi sorore natus, qui profectionem ad Ierosolymam suscipiens, feliciter etiam perfecit, & Vrbe potitus, Rex eius coronatus; quam deinde firmauit, & sequacibus suis aliquot annis possidendam reliquit. Debent verò & Duces, Reges, & Imperatores alij non pauci generis sui primordia Sacri Imperij & huius Vrbis Marchionibus, nempe ex Gothefrido Barbato Brabantiæ Duce maternum genus agnoscentes: veluti Ioannes Burgundiæ Dux,

ex Ludouici Flandriæ Comitis filia procreatus, quæ auum habuit Ioannem Brabantiæ Ducem, ex Gothefrido illo, intermediis tamen aliquot, progenitum. Ioannis filius Philippus fuit Bonus; nepos verò ex Philippo Carolus Audax, filiam cuius vnicam Maximilianus I. Romanorum Imperator vxorem habuit. Ex qua deinde multi Duces, Reges, Imperatoresque potentissimi prodierunt, quos nostra vidit & agnouit ætas.

Cùm igitur tanti Principes, Duces, Reges, ac Imperatores, Sacri Imperij ac hũius Vrbis Marchionibus vitæ suæ initia ac primordia accepta referant, non poterit non iste Marchionatus & Vrbs hæc reliquis & nobilitate & dignitate potior haberi, quæ alioqui magnificentia, mercatu, opulentia, splendore, alias ciuitates superat ac longè antecellit. Hæc autem qualiacumque breuiter de huius Vrbis præstantia à nobis prolata, non in hoc scripta existimari debent, vt huic tantæ Vrbi gloriæ aliquid hinc accessurum speremus, sed ne vel studio vel officio defuisse videremur, & quorumdam, si non plenè, aliquatenus tamen expectationi satisfieret.

Vestrarum nunc erit partium, AMPLISSIMI VIRI, non modò hæc, sed & Commentarios nostros de Stirpibus, vobis inscriptos, grato benignóque animo suscipere, quos optamus tantam studiosis vtilitatem conferre posse, quantam hæc Vrbs rerum venalium copia ac varietate vniuerso orbi commoditatem præbet. Quam, Deum Optimum Maximum rogamus, vt feliciter florentem ac incolumem quàm diutissimè conseruet, ac simul, vt & consilia vestra ad sui nominis gloriam & honorem dirigat.

Antuerpiæ, Anno M. D. LXXXII.

LAVS

LAVS REI HERBARIAE

AVCTORE FRANCONE

ESTIO GORCOMIO.

Et querimur celerésque colos, annósque fugaces,
Et maturantes abſcindere ſtamina Parcas,
Praconésque necis properare in vertice canos;
Cùm bona tot nobis tellus producat & vnda,
Cùm nos diuinis munitos mentibus ille,
Ille opifex rerum ſpatioſi prouidus orbis
In medio poſitos rimari iuſſerit, vnde
Auxilium miſeris poſcamus caſibus, & cùm
Pharmaca tot paſſim lethi tardantia pennas
Larga ſui Natura dedit, ſic obuia cuique,
Vt calcanda etiam pedibus nolentibus eſſent.
Nam quid tam vile eſt, ſua vis, ſua lege perenni
Munia cui deſint, calóque potentia ducta?
Aſpice florentes inculto germine campos
Sponte ſua veſtire ſolum, glebáque feraci
Non expectatas vlli prorumpere ſtirpes,
Haud oculos ſolum vt paſcant, narésque ſagaces
Detineant blandum latè fragrantibus auris,
Intus maior ineſt vigor, & latet abdita in imis
Viſceribus vulgo non obſeruata poteſtas,
Qua cymbam poſſit reuocare Charontis, & acrem
Fallere Perſephonen, Ditíque auertere prædam,
Miremur reduces nunc vt minùs Æſonis annos,
Canitiémque nigris ſubitò ceſſiſſe capillis.
Hippolytus crimen ſcelerata turpe nouerca
Dum fugit, & patrium pudet inceſtare cubile,
Arida dum celeri metitur littora curru,
Et mœſtus ſuperósque Deos teſtatur & imos,
Extemplò vaſta tollens ſe mole per vndas
Bellua turbat equos; illi diuerſa petentes
Hac illácque ruunt, nec iam patiuntur habenas.
Excidit infelix, animámque per auia fundit
Implicitus loris, & inundant ſaxa cruore.
Ingemuit nemorum viduata ſatellite virgo,
Et mota ingenti planxit Dictynna dolore:
Te tamen arcebo Stygiis, niſi fallimur, vmbris.

Nequaquam fruſtrà ſtudiis operate Diana
Caſte puer, viues, & habent hæc fata regreſſum.
Dixit, & his verbis Epidauri exorat alumnum:
Herbarum ſuccíque potens, tibi templa, tibi aras
Mortales ſtatuent, mercésque erit vltima cælum.
Si meus eſt frater genitor tuus, annue nobis,
Et titulis Triuiam patiâre accedere veſtris.
En meus Hippolytus furiis diſtractus equorum,
Dum patris inuicti fœdare cubilia vitat,
Inceſtæq; pudens renuit commercia Phædræ,
Scilicet vt referat pretium pietatis amarum,
Pallidus in ripis & ſanguinolentus oberrat,
Quà limoſa palus ſtat pigra immobilis vnda,
Multáque in exigua tranſmittit millia lintre.
Forſitan & metuit, cladis terrore recentis,
Ne noua Lethæo ſe bellua gurgite tollat.
Hic opus arte tua eſt, valido medicamine ſiſte
Præproperos manes, vitámque in membra reduce.
Magna peto, ſed magna potes: tibi Cynthia ſupplex,
Audi amitam Dis chare tuam, Numénque triforme
Te numquam credas nulla mercede rogare.
Juſſa facit ſenior, lacerósque recolligit artus,
Vitalémque animam pollentibus ingerit herbis,
Et vacuas ſuccis venas medicantibus implet.
Victa pedem mors atra refert, Theſeïus heros
Viuit, habétq; ſacros inter ſua numina lucos
Vallis Aricinæ cuſtos, & Virbius audit,
Ex re nomen habens; at Paſiphaëia noctes
Flet totósque dies, fraudémque ſcelúsque fatendo
Plurima ſe incuſat, mortémque miſerrima quærit.
Tantus ineſt herbis vigor & vis inſita cælo,
Graminibúsque ſua eſt vel vilibus addita virtus.
At rudis olim ætas mundíque nouitia pûbes
Non fruticum vires, non auxiliare notabat
Robur, & euulſis innata iuuamina plantis,
Et foliis nullam, nullam radicibus vllis
Spem credit morbos tollentis ineſſe medelæ,
Eáq; laboratis culta Zephyritidos hortis,
Floréque tot paſſim vario radiantibus aruis
Friuola nil præter delectamenta petebat;
Pulchra Deos vno donec Latona gemellos
Enixa eſt partu, & firmo ſtetit inſula fundo.

Nata Aquilone graui iactari Delos & æstu.
Illa Panomphai soboles tum clara tonantis
Extulit os sacrum, patulóque salutifer orbi
Suppetias miseris primus tulit auctor Apollo,
Mille opifex rerum, nec tantùm callidus arcu
Figere lunato diris animata venenis,
Sterneréque ingentem missis Pythona sagittis;
Sed Libycum virus, sed noxia quæque per orbem
Viribus herbarum, succóque medente fugare,
Atráque vipereos hebetare in vulnera morsus.
Ille etiam si tetra lues, si tabida cæli
Corrupti vulgus contagio serpat in omne,
Si grauis Autumnus, rabido vel Sirius astro
Aera contristet, vitiet fontésque lacúsque,
Multiplicétque rogos numero sine lethifer annus,
Igne vaporatas contusis frondibus ollas,
Poculáque instituit lento medicata camino,
Edocuítque quibus cedat febris arida plantis,
Quæ pestem, aut acrem pleuritida potio sistat.
Tunc honor immensus per terras protinus omnes
Arboribúsque Satísque fuit, tunc Stirpibus ingens
Gloria, nec luctæ tantum liquor aptus oliui,
Nec placuit tantum sapida dulcedine Lotos
Orbatura suis Ithacénque Saménque colonis.
Tunc Myrrhæ lachrymis decus & laus plurima vênit,
Et sua maiestas sudatis cortice guttis.
Sed neque Panchæos memorare ex ordine odores,
Balsamáque, & Costum, & baccam frondentis Acanthi,
Diuitiásque Arabum, & ferientes æthera siluas
Cura mihi, nostris sunt terris roscida Tempe,
Et nemus Alcinoi, & pictis viridaria campis;
Nílque adeò abiectum est, nihil est tam vile, sacratum
Quin medicamen habet: Bulbo Maluaq́, potestas
Est sua, & Vrticis; mentes adhibete fidémque
Mortales multa scrutati indagine, numen
Non deerit, Superíque volunt sua munera quari,
Munera fatidico quæ postquam Cynthius ore
Nudauit penitus, iussítque edíscere cunctos,
Succedens patriis Epidaurius artibus orbem
Impleuit meritis, & quamlibet ictus auitis
Fulminibus, cælo potitur tamen, & Deus astra
Possidet; huic soler subiit Podalirius, & qui

Crura Philoctetæ Lernæo tarda veneno
Sanauit nulli concedens arte Machaon.
Hinc ope Pæonia postquam experientia creuit,
Et caligantes tenebras vafer expulit vsus,
Quilibet exultat; iam maximus ille Galenus,
Hippocratesq; sacer Parcis extendere fila
Præcipere, atque hominum prohibere incidere fata.
Indoluit stupuitq; Charon, naulumq; minutum
Littore paulatim vacuo decrescere sensit,
Otiaq; indixit cessantibus Æacus vmbris.
Quò non diuinæ prorumpit mentis acumen,
Ingeniumq; sagax? præclara reperta nepotes
Ne lateant seros, ventura in sæcula gnaui
Mandarunt patres victuris omnia chartis.
Jamque malis hominum per tot crescentibus annos,
Arsq; salutaris simul atque industria creuit,
Magnaq; per terras medicorum turba patentes
Luctatur fatis, spoliisq; superbit Auerni.
Parcite mortales minitantia sidera cœli
Respicere, & nimium rebus trepidare futuris,
Si lugubre micet cauda flammante Cometes,
Sanguineæq; faces, si lapsi gutta cruoris
Nil leue portendat, gladiiq; per aëra stricti,
Plurimus eq; polo descendat tabidus ignis;
Jam contrà parat arma catus, dirisq; minatur
Exitium furiis, & mortem prouocat ipsam
Herbarum fruticúmque sciens, vir maximus arte,
Maximus ingenio, patriæ noua gloria nostræ,
Láusque suis ingens non vno nomine Belgis
Rembertus spes magna hominum, & tutela Deorum;
Quem Dodonæo seductum vertice Phœbus
Edocuit, magníque Iouis decreta recluſit.
Hic opus exacta nouies trieteride tersum,
Sudatúmque diu, multáque incude nouatum,
Jnuidiam facturum Erebo, populóque silentûm
Parturit, humanæ miserans incommoda gentis,
Quo nihil vtilius dilucidiúsque vetustas,
Non ætas par nostra tulit, per séque coruscum,
Jnterprésque sui, nebula tenebrísque remotis
Externa nil lucis eget; sed qualis in astris
Jpse laboranti defecta luce sorori
Succurrit Titan, & stellas lumine pascit

Largus

Largus opes proprias diffundens solus in omnes,
Sic hoc Scriptorum veterum monimenta volumen
Illustrat splendore suo, noctemq; recentum
Arte noua pulsa penitus caligine nudat.
Iure igitur viuax, omniq; perennius ære
Maiestate sua stabit, nec firmius vllum
Olim cudit opus vapida fornacibus Ætna
Cyclopum lassata manus, ferroq; coacta
Sudantis rara sub veste Pyracmonis artes
Sentiscent aui cariem priùs, & solida spe
Fraudatus Steropes operam plorabit inertem.
O quæ fama tuas olim sectabitur vmbras?
Venturi quantus populi memoraberis ore
Dodonæ pater? quanto celebrabere plausu?
Cùm tibi se passim debebunt plebsque, patresq;,
Seruatiq; senes, ignaraq; virgo mariti?
Funera quid metuis? viuet post busta superstes
Pars immensa tui, nulloq; taceberis æuo,
Atque ipso à senio sumet tua gloria vires.
Nam priùs astra polum toto radiantia cælo
Destituent, sterilesq; fragosum littus arenæ,
Inq; autumnali noua palmite gemma tumebit,
Et pede pressa fluet tepido vindemia Vere,
Quàm taceant nomenq; tuum, laudesq; minores,
Irritaq; intereant operæ conamina vestræ.
Vtq; semel dicamq; simul, nisi me omina fallant,
Vna eademq; dies lustris labentibus orbi
Atq; operi fatalis erit, pariterq; peribit
Ille tuus sudor, pariter chaos omnia mœstum
Confundet, cælum terris, atque ignibus vndas.
Interea iam sume lubens pro tempore Musis,
Remberte, auspicibus quascumque propino tuarum
Primitias laudum, & iam nunc assuesce futuris,
Ac meritis dudum quæsitos concipe fastus.

REMB.

REMB. DODONAEVS LECTORI S.

INGENVVM ac liberale ſemper habitum fuit, amice Lector, agnoſcere quorum vel ſcriptis vel opera quis adiutus fuerit ac promouerit. Quam ob cauſſam cùm nos in deſcribendis Stirpium hiſtoriæ Pemptadibus iſtis non modò plurimorum veterum, ſed & recentiorum noſtriq; temporis Scriptorum teſtimoniis vſi ſumus; nomina quoq; omnium aſſcribenda putauimus, ex quorum videlicet monumentis ac poſteritati relictis ſcriptis nos profeciſſe & adiutos inficiari haud poſſumus. Adiecimus verò & horum ſimiliter nomina, (ſed tamen ſeorſim) ex quorum hortis nobis copioſa locupleſque ſubinde præſtita eſt Stirpium multitudo, & coràm videndarum cognoſcendarúmque copia & poteſtas facta: tum & eorum, qui etiam vel aridas & alia quædam ad nos, ſiue ex Italia, aut ex Germania, vel aliunde miſerunt. Vtriſque autem nos plurimùm debere vti agnoſcimus, ita & non paucis locis teſtatum etiam eſſe voluimus. Icones autem plurimas quidem noſtra opera & cura iam olim delineatas fuiſſe facilè agnouerit, qui frumentorum, florum, & coronariarum, purgantiúmque hiſtorias cum Appendice priùs habuerunt aut viderunt. His acceſſerunt non paucæ (præter nonnullas nouas & antè non editas) & me quidem procurante ſupra aliquot annos expreſſæ, quæ in vernaculis ac Gallicis de Stirpium hiſtoria Commentariis à Ioanne Loëo quondam editis extant: reliquæ partim ex Caroli Cluſij, ſed plures ex M. Lobelij Obſeruationibus acceſſerunt. Quod quidem nobis ea de cauſſa licuit, quòd omnes noſtras in ſuis Obſeruationibus ipſe Lobelius inſeruerit: ſed tamen haud præter conſenſum & voluntatem noſtram, & ſub conditione, vt viciſſim ſua cura delineatas, mihi liceret in meas Pemptades, quibus opem haberem, transferre. Non exiſtimauimus enim eaſdem (niſi fortè non ſatis rectè expreſſas) iterùm depingendas, ac duplici ſumptu Chriſtophorum Plantinum typographum diligentiſſimum grauandum, qui olim noſtras de floribus, purgantibus, frumentiſque hiſtorias, ac deinde Caroli Cluſij & M. Lobelij Obſeruationes ſuis typis in publicum dedit. Vale.

AV-

AVCTORES QVI IN HAC STIRPIVM HISTORIA CITANTVR.

ABSYRTVS Hippiater.
Actuarius.
Adamus Lonicerus.
Ælianus.
Aëtius.
Agrippa apud Aëtium.
Alexander Benedictus.
Alexander Trallianus.
Aloisius Anguillara.
Ammianus Marcellinus.
Anacreon Teius.
Andreas Lacuna.
Andreas Theuetus.
Angelus Palea.
Antonius Guanerius Papiensis.
Antonius Mizaldus.
Antonius Musa Brasauolus.
Apollodorus apud Plinium.
Apuleius.
Archigenes apud Aëtium.
apud Galenum.
Aristobulus apud Strabonẽ.
Aristomachus Atheniensis apud Plinium.
Aristophanes.
Aristoteles.
Arnoldus Villanouanus.
Asaranius.
Aselepiades apud Galenum.
Athenæus.
Auicenna.
Augerius Busbequius.
Aurelius Nemesianus.
Ælianus.
Æmilianus apud Athenæum.
BAPTISTA Montanus.
Baptista Sardus.
Barptolomeus ab Vrbe veterum.
Benedictus Arias Montanus.
Benedictus Curtius Symphonianus.
Bernardus Gordonius.
Berytius.
Bion Smyrneus.
CÆLIVS Aurelianus.
Carolus Clusius.
Cassius Dionysius Vticensis.
Cato.
Catullus.
Chereas Atheniensis apud Plinium.
Cicero.
Claudianus.
Clearchus Peripateticus apud Athenæum.
Codex Cæsareus manuscriptus.
Columella.
Conradus Gesnerus.
Cornelius Celsus.
Crateuas.
Criro apud Galenum.
DAMOCRATES apud Galenum.
Dauid Kyberus.
Demetrius Ixion.
Democritus in Geopon.
Didymus in Geopon.
Diocles apud Galenum.
Diodorus Siculus.
Dionysius Halicarnassæus.
Dionysius Iunior.
Diophanes in Geoponicis.
Dioscorides.
Diphilus Siphnius apud Athenæum.
Donatus.
ERASMVS Rorerodamus.
Eratosthenes apud Strabonem.
Eros Iuliæ.
Eumelus Hippiater.
Euricius Cordus.
FESTVS Pompeius.
Florentinus.
GALENVS.
Garcias ab Horta.
Garcias Lopius.
Georgius Agricola.
Glaucias apud Plinium.
Guido de Cauliaco.
Guilhelmus Placentinus à Saliceto.
Guilhelmus Quacelbenus.
Guilhelmus Rondeletius.
Guilhelmus Turnerus.
HADRIANVS Iunius.
Hali Abbas.
Hecatæus, Hegesander, Hellanicus } apud Athenęũ
Henricus Stephanus.
Hermolaus Barbarus.
Herodotus.
Hesiodus.
Hesychius.
Hierocles Hippiater.
Hieronymus Cardanus.
Hieronymus Fracastorius.
Hieronymus Heroldus.
Hieronymus Tragus.
Hippocrates Cous.
Hippocrates Hippiater.
Homerus.
Horatius.
Hugo Solerius.
Hyginus apud Plinium.
IACOBVS à Manliis.
Iacobus Siluius.
Ianus Cornarius.
Ioannes Baptista Montanus.
Ioannes de Choul.
Ioannes Gorræus.
Ioannes Guinterius Andernacus.
Ioannes Leo.
Ioannes Manardus.
Ioannes Mesues.
Ioannes Ruellius.
Ioannes Spiringus.
Iodocus VVillichius.
Iosephus belli Iudaici scriptor.
Iosephus Scaliger.
Iuba Rex apud Plinium.
Iulius Pollux.
Iulius Solinus Polyhistor.
Iuuenalis.
LEONHARTVS Fuchsius.
Leonhartus Rauvvolfius.
Leontius in Geoponicis.
Leunus Lemnius.
Lucas Chynus.
Lucianus.
MACER.
Macrobius.
Mago apud Plinium.
Marcellus Empiricus.
Marcellus Vergilius.
Martialis.
Massurius apud Plinium.
Matthæus Syluaticus.
Matthias Lobelius.

Matron

Matron Parodus apud Athenæum.
Melchior Guilandinus.
Menander.
Mneſitheus apud Galenum.
NICANDER.
Nicandri interpres.
Nicander Colophonius.
Nicolaus Leonicenus.
Nicolaus Monardis.
Nicolaus Myrepſus.
Nicolaus Nicolus.
OCTAVIVS Horatianus.
Olaus Magnus.
Oneſicritus apud Strabonẽ.
Oribaſius.
Orpheus apud Plinium.
Ouidius.
PALLADIVS.
Pandectæ Iuris.
Paulus Ægineta.
Pauſanias.
Pelagonius.
Petrus Andreas Matthiolus.
Petrus Bellonius.
Petrus Creſcentius.
Petri Hiſpani Theſaurus pauperum.
Petrus Pena.
Philinus.
Philoſtratus.
Philotimus.
Platearius.
Plato.
Plautus.
Plinius Secundus.
Plinius Valerianus.
Plutarchus.
Poſidonius.
Prudentius.
Pſalmorum Interpres.
Pſeuſippus apud Athenæum.
Ptolomæus.
Pythagoras.
Q. SERENVS Sammonicus.
Quintilij in Geoponicis.
RHASIS.
SCRIBONIVS Largus.
Seleucus apud Athenæum.
Serapio.
Seruius Virgilij Interpres.
Simeon Zethy.
Simon Ianuenſis.
Sophocles.
Soranus apud Galenum.
Sotion in Geoponicis.
Strabo.
Strabus Gallus.
Sura Manilius.
TARENTINVS in Geoponicis.
Terentius.
Theocritus Syracuſius.
Theodorus Gaza.
Theophraſtus.
Theophraſtus Paracelſus.
Thomas Iordanus.
Tibullus.
Timachidas apud Athenæum.
Titus Calphurnius.
Titus Liuius.
VALERIVS Cordus.
Varro.
Vegetius Renatus.
Verrius.
Virgilius.
Vitruuius.
Vlyſſes Aldrouandus.
XENOCRATES.
Xenophon.
YSAAC.
ZOROASTER.

Nomina eorum ex quorum hortis Stirpium copia facta eſt, & à quibus aliunde quædam acceſſerunt.

IOANNES *Branchion vir generoſus, ex cuius ditiſſimo horto locuples ſtirpium ſuppeditata eſt varietas.*
Ioannes Dilſius vir ſimiliter generoſus, ſtirpium D. Branchion heres.
Ioannes Boiſotus, vir nõ minus doctus quàm generoſus, ſtirpiũ herbarumque ſtudioſiſſimus.
Chriſtina Bertolfis, vidua ampliſſ. ac clariſſ. I. C. Ioachimi Hopperi.
Ioannes Vreccomius Bruxellẽſis, herbarum ſuo tempore cultor diligentiſs.
Martinus Tulemannus Traiectẽſis, in quærendis ſtirpibus ſedulus ac diligens.
Petrus Coldenbergius, *Guilelmus Andreas* } *diligentes Pharmacopœi Antuerpienſes.*
Georgius Rhetius, *Raphaël Coxia* } *ciues Mechlinienſes.*

IACOBVS *Antonius Cortuſus patritius Patauinus.*
Alphonſus Pancius Illmi Ferrarienſis Ducis Medicus.
Seuerinus Gobelius Regis Daniæ Medicus.
Georgius Marius Illmi Principis Electoris Palatini Medicus.
Ioannes Aychholtzius Medicinæ profeſſor Viennenſis.
Gaſpar Hoffmannus in Academia Francofordiana ad Oderam Medicus.
Adamus à Zaſchſſlauo ciuis Glaſenſis.
Achilles Cromerus Niſſenſis.

REM-

REMBERTI DODONAEI
STIRPIVM HISTORIAE
PEMPTADIS PRIMÆ
LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

INTER *Medicinæ partes, quæ haud paucæ existunt, stirpium ac simplicis Medicinæ notitia, vt nec minima nec postrema, sic præcipua semper habita fuit; vtpote antiquissima, quæq; ipsi arti originem contulit, ac exordium præbuit. Cùm enim adhuc nulla ars Medica esset, à natitia nonnullarum stirpium initium sumpsit: quas veteres illi Heroës, quibus artis inuentio asscribitur, vel casu aliquo monstrante, vel alio modo cognouerunt; & deinde frequentibus experimentis ad curationes variorum morborum adhibuerunt, ac vtiles obseruarunt. Reliquæ artis partes pòst natæ sunt: quæ tametsi Medicum aptiorem & perfectiorem reddant, à nonnullis tamen quadam neglectæ, vel etiam contemptæ sunt.*

Physialagicen siquidem plerique nan necessariam existimant; quis videlicet ex solis vsu & experientia obseruatis artem constitui iudicant, quos Ἐμπειρικοὺς *nominant. Nonnulli tametsi Physiologicen in totum non reiiciant, non omnes tamen eius partes recipiunt. Anatomicen enim plerique tam parui faciunt, vt veluti crudelem & fœdam damnent. Pulsuum doctrinam multi veterum neglexerunt: neque de hac Hippocrates nisi paucissima memoria prodidisse legitur.*

Nullorum autem extat memoria, qui non stirpium herbarumq; notitiam plurimi fecerint; quam nec barbarissima gentes contemnunt, herbas aliasq; similia simplicia quædam in auxilium vulnerum & morborum cognascentes.

Tanti verò semper apud veteres stirpium herbarumq; cognitio æstimata, vt vel Dijs immortalibus inuentionem earum asscripserint; vel mortales, qui aliquas adinuenerunt ac monstrarunt, diuinis honoribus dignos iudicauerint.

Malyas herba cognitio Mercurio asscribitur, quam Vlyssi aduersus Circes veneficia ostendisse Homerus refert. Huius & Mercurialis herba inuentum, nomen ab ipsa retinens. Apollo multas quaque mortalibus communicasse dicitur: atque idcirco huic Medicinæ inuentionem Ouidius tribuit. Panaces appellata Æsculapio ac Herculi accepta habentur. Nymphæa à Nympha, quæ prima hanc ostendit, nomen habere fertur. Chiron autem Centaurus & Achilles, quibus diuini honores tribuerentur, digni æstimati sunt, propter eas quas variis modis vtiles ab ipsis inuentas appellationem sortitas herbas primi adinuenerunt: vt sunt Panaces Chironium, ac Centaurium vtrumque, tum & Achillea, qua sanitati Telephum restituisse Achilles ab Homero canitur.

Coluerunt verò harum notitiam non modò Heroes isti, aut soli post eos Medici, verùm & Regibus ac Principibus herbas cognascere cura fuit: veluti Gentio Illyriarum, Lysimacha Macedonum, Atsala Pergami, Iuba Mauritaniæ Regibus, Artemisia Mausoli Cariæ Regis coniugi, item & Mithridati Ponti ac Bithyniæ Regi, à quo non modò Scordium repertum, sed & ab ipsa nomen habens celeberrima Antidotus, apud veteres omnes Medicos Græcos, Latinos, Arabes semper in pretia habita, & apud posteritatem vbique frequentissimi vsus.

Medicorum autem veterum nemo fuit, qui non & stirpium ac simplicis Medicinæ notitiam sibi comparare studuerit; si non omnium, earum saltem, quas ad medicationes adhibuerunt.

Neque opus est vniuersam illam veterum Medicorum turbam huc testes aduocare, quorum subinde Galenus meminit. Abundè siquidem constat, hos, vt nulla Pharmacopœorum opera vsos: sic & suis ac discipulorum manibus medicamenta parasse, commiscuisse, ac ægrotis propinasse; quæ citra cognitionem stirpium simplicium q; præstare non potuerunt. Hippocratem verò Medicinæ principem similiter quaque fecisse, vel vna ad Cratenam epistola satis manifestè ostendit.

Atque hinc est, quòd Galenus omnes Medicos artisque studiosos ad stirpium cognitionem adhortetur. Medicus, inquit lib. 1. de Antidotis, omnium stirpium, si fieri potest, peritiam habeat, consulo; sin minùs, plurium saltem, quibus frequenter vtimur.

Rationes autem, cur Medicos ad stirpium notitiam comparandam admoneat, præcipuas quidem duas habet; locis tamen separatis. Vna lib. VII. cap. II. de Pharmacarum compositione secundùm locos reperitur: altera lib. III. de Medicamentis secundùm genera.

Prior ratio est, vt compositi alicuius facultatem, & ex quo ordine medicamentorum sit, cognoscere Medicus queat; quod circa simplicium exactam cognitionem impossibile affirmat. Quòd enim, ait, circa simplicium pharmacarum tractatum esse præexercitatum oporteat eum qui dicenda assequi velit, sæpè à me dictum est. Citra enim singularum simplicium exquisitam accertam notitiam, impossibile est cognoscere, ex qua ordine eiusdem generis medicamentorum compositum sit, Num ex mollissimo, an vehementissima, aut medio, aut alio aliquo inter hunc & alias intermedia.

Altera verò ratio est, ne per ignorantiam patiantur sibi Medici à Rhopopolis imponi. Vas ergo, inquit, amici admoneo, vt in hoc quoque me sequamini, si artis opera pulchrè obire velitis. Nauigia etenim quomodo ex omni natione præstantissima quot annis medicamento mihi adferuntur, eo quòd perditi illi omnigenarum rerum coemptores (Græci ῥωποπωλας vocant) variis modis eo contaminent. Præsterat autem nan salùm hos, sed multo magis etiam mercatores, qui illa oduehunt, incusore: atque hos multò magis ipsas Herbarios: item nihil minùs eas, qui radicum liquores, succos, fructus, flores, & germina ex montibus in vrbes conferunt: hi siquidem primi dolum in eo exercent. Quisquis igitur auxiliorum vndique copiam habere volet, omnis materia stirpium, animalium, & metallorum, tum & aliorum terrestrium corporum, quæ ad Medicinæ vsus ducimus, expertus esto; vt ex eis & exacta cognita cognascat.

Et tales quidem Galeni rationes si vnquam, nostro certè sæculo vel maximè locum habent quo adeò neglecta hæc Medicinæ pars iacuit, vt ad imperitas homines & mulieres, herbarum colores, relegata fuerit, nec ad Medicas pertinere existimata. Quod nan absque magna Medicinæ dedecore, & ægrotantium summa accidit iniuria. Qua ratione enim quis se artificem profiteri poterit, si artis sua instrumenta haud cognouerit? Medicina ex artium est numero: verus Medicus artifex quoque est. Absque instrumentis nulla absolutur aut consistit ars.

Artis Medicæ instrumenta, plurima parte sunt simplicia medicamenta à stirpibus sumpta, eius videlicet, quæ Pharmacentice dicitur. Chirurgicæ siquidem manus & machinæ quædam instrumento sunt; nec tamen à medicamentis aliena hæc est. Medicamenta autem simplicia sunt, aut ex simplicibus componuntur. Si igitur simplicia medicamenta & stirpes non nouerit Medicus, qua ratione ægrotantibus rectè poterit consulere? At Pharmacopœos (respondent) hæc artes habet, quibus veteres coruerunt. An ergo vniuersa ægrotantis salus Pharmacopœo credenda? Quid si imperitus, nec ei cura sit, vel simplicia cognoscere, vel ex optimis & genuinis rectè componere, Medicus conniuebitne? patietur pro salutaribus noxia, pro calidis frigida, & econuerso pro frigidis calida, pro recentibus exaleto & situ corrupto affluxi? Conniuere cum oportebit, qui cognitionis simplicis materiæ Medicæ rudis ac imperitus, errores & impostoras deprehendere nequiuerit. Quid interim misera ægrota? Medicus salutem promittit: experientiam suam commendat: ægrotus sperat, dicto audiens est: Pharmacopœus vel imperitus vel infidus omnia perturbat.

Sit pro exempla Electuarium Diamargariton calidum ab Auicenna descriptum Canonis tertij, fen. XXI. tract. II. cap. II. verum gestantibus conuenient, in cuius compositionem Scitaragi Arabibus dictum, venit admiscendum. Huius autem loco indocti Pharmacopœi Turbith appellatum accipiunt: radicem valdè purgantem, & corpus insigniter commouentem. ita salutare medicamentum in maximum commutant. Quis hic venit culpandus? cui imputandus error? Pharmacopœone an Medico? Pharmacopœus fortassis se alicuius Medici auctoritate tuebitur: culpa tamen idcircò in Medicum recidit imperitum, & simplicis materiæ Medicæ ignarum. Si etenim sciret Scitaragi lignosum quoddam esse, tenue, Caryophyllis simile (qualia sunt lignoso sa menta quæ cum Caryophyllis inferuntur) vt Auicenna testatur, nec Halì Abbas repugnat; haudquaquam Turbith eius loco subditiui permisisset.

Similis error in Lycia. Præscribuntur à Medicis glandes ex Lycia factæ (Lycinia appellant) imponenda anasi quando Tinesmus vehementiùs vrget. ab his verò contingit nan raro amplius irritari malum, quòd pro Lycia succa adstringente, Pharmacopœi substituant Periclymeni (Caprifolium vulgò vocant) fructuum succum acrem & mordacem. Si Medicis cura fuisset Caprifolij facultates vel gustu cognoscere, citò errorem deprehendissent: sed tanta fuit supinitas, tanta negligentia, tantus notitiæ simplicis materiæ Medicæ ac stirpium contemptus, vt omnis Pharmacopœo cura relicta sit.

Memini me in Officinis videre formulas quasdam vnguentarum, quibus addendus erat Cyclamini succus. quo cum scirem Pharmacopœos carere, percontanti vbi hunc nacti essent, mox

Pyrolam

Pyrolam ostenderunt, quam pro Cyclamino habebant. Et tales quidem in nonnullis Officinis frequenter errores occurrunt.

Non lubet autem hic referre, quòm multis modis impostoras ac fraudes moliantur: vel dum compositiones ex vetustate exoletis aut situ corruptis parant: aut easdem deprauant, quadam omittentes, alia addentes: vel cùm spurio, factitia, adulteratóque pro legitimis exquisitisque venum exponunt; veluti pro Aloe, Aeizoi succum cum sordibus Aloes decoctum; pro Rho, radicem quamdam croco tinctam; acerbi cuiusdam fructus expressum & liquidum succum, Anchusa radice colorotum, pro vino siue succo Granatorum acidorum: & alia pluro, quae non tantùm Pharmacopaei, sed & Rhopopolae tum vitiare, corrumpere, contaminare, sum & comminisci ac fingere didicerunt; adulterino & factitio pro legitimis, imprudentibus ac imperitis obtrudentes.

Proinde Medicum vel maximè sollicitũ esse decet, vt simplicis materiae Medicae ac stirpium notitiam sibi paret, ne videlicet à Rhopopolis aut Pharmacopaeis ipsi imponatur: deinde, vt, si fieri poterit, ab externis abstineat, domi verò natis vtatur; quae & parata facilia sunt, & adulterari aut contaminari facilè nequeunt. Haec siquidem ex illorum exacta cognitione & notitia consequetur.

Laudandus idcircò omnium est conatus ac studium, quotquot in illustrando, ac in lucem veluti ab inferis reuocanda hac Medicina parte, operam suam ac diligentiam contulerunt, & modò conferunt. Quòd si veritatem aliquando minùs assecuti fuerint, non acriter insectandi aut reprehendendi sunt (vt plerique contentiosi solent) sed dissimulato illorum, quantum licet, errore, veritas ostendendo ac docendo, quae ad errores redarguendos solo sufficit. Quòd si verò talis sit error, vt dissimulari omnino nequeat, modestè corripiendus est: nam errore & hallucinari si alicubi contingit, in hoc certè stirpium cognitionis studio maximè proclive est; tum propter neglectam & multo tempore consopitam hanc doctrinam; tum propter veterum brevitatem, qui multarum stirpium (vtpotè tunc vulgò notissimarum) formas non expressérunt, vel ito obiter descripserunt, vt neglexisse videantur. Quam ob causam haud mirum, si, qui primi simplicis Medicinae stirpium, peritiam in lucem reuocare laborarunt, non mox statim & vbique veritatem attigerint, & alicubi haesitarint, vel indicio lapsi fuerint: neque illorum idcircò conatus reprobandi, nec laude suo, vt diximus, ipsi frustrari debent. Multa certè hũ gratia debetur, quòd multorum excitarint ingenio, qui antecessorum opera & inuentis adiuti, certius & verius aliquid definire potuerunt.

Exercuimus autem & nos in hoc studij genere, quando iuuenilis ferebat aetas, & per artis Medicae exercitium licuit: non tamen eo animo, vt de scripti alicuius editione cogitaremus; sed cognoscenda tantummodò simplicis Medicinae studio prouocati. Neque ad scribendum vmquam animum appulissem, nisi Iohannes Loeus Antuerpiensis typographus, quo familiari vtebar amico, ò me impetrosset, vt vernacula dialecto stirpium eorum historiam prosequerer, quae in cognitionem meam venissent. Haec verò posteà aucta & recognita, secundo edita est. Prodierunt eodem ferè tempore icones additis nominibus & breuibus annotationibus. Atque sic studiosis fat. factum speraueram: sed non defuerunt interpellatores, qui crebrius admonerent, vt vulgo scripta studiosis non inuiderem, ac Latinè publicarem.

Optaui autem saepè otium eancedi, sed illud quòm exiguum contigerit in artis exercitio versanti, facilè agnoscit, qui quantum curarum, molestiarum ac laborum Praxis secum ducat, expendit. Omitto patriae domesticas & miseras calamitates, quae tamen & studio nostro interturbare potuerunt. His de causis ad operis editionem serius accessi, & non nisi partes quosdam hactenus edidi, quae in hoc opere aucta, recognita, & locupletata extant.

Stirpium autem historiam meditanti, de ordine non exigua accessit sollicitudo. Nam quemadmodum artes omnes ac scientiae, si methodico aliquo ordine describuntur, non exiguum ornatus ac lucis inde referunt: sic & stirpium historia ob hoc plurimum gratiae ac decoris accedere posse haud dubium.

Cùm autem veteres, qui de stirpibus scripserunt, non eamdem methodum obseruent, nobis ea maximè placuit, quam Dioscorides instituit.

Theophrastus siquidem dum differentias caudicum, lignorum, corticum, radicum, medullarum, foliorum, florum, siliquarum, fructuum, seminum, succorum, & similium expendit, membra ita separat ac seiungit, vt vnius alicuius stirpis formo, non nisi è pluribus, & subinde seperatis locis, colligi ac haberi queat: quod stirpium studiosis non parum tedij ac molestiae adfert.

Galeni autem ordo, quem Oribasius, Aetius, Paulus Aegineta, Graci, & Auicenna Arabs imitantur, facilior ac expeditior apparet; stirpibus scilicet elementorum ordine digestis: sed dum hoc modo congeneres separantur, ac ob inuicem diuelluntur; differentes verò non modò forma, sed & viribus dissimiles coniunguntur, haud exquisitus esse potest.

Dioscorides verò stirpes membratim non diuidit, & consimiles coniungere laborauit. Huius exemplum & nos imitari studuimus; instituto quidem, sed non ordine vbique eius obseruato.

Multa siquidem cùm à nobis describantur, quas Dioscoridis ætas ignorauit, plures nobis classes constituenda occurrerunt, & subinde aliæ, quàm sint illius.

Dedimus autem operam, vt quæ vel facultate, vel parte aliqua præcipui vsus similes sunt, coniungerentur; tum & ne forma figuráque respondentes, quantum foret possibile, ab inuicem diuellerentur: vt in ipsius historiæ progressu satis manifestum.

Sed priusquam ad ipsarum stirpium historias, id est, descriptiones, nomina, facultates, & quæ reliqua sunt, veniamus, operæpretium fuerit, primùm in genera quædam stirpes ipsas distinguere: partes deinde singularum explicare: facultatum postea differentias proponere, & quibus modis hæ cognosci queant docere. Quibus rectè præmissis & explicatis, singularum historias minùs difficile erit prosequi.

DE STIRPIVM GENERIBVS.

CAPVT I.

PRIMA autem ac summa stirpium genera quatuor sunt: Δένδρον, Θαμνὸς, Φρύγανον, καὶ Πόα. Arbor, Frutex, Suffrutex, & Herba.

Arbor. Arbor siue Δένδρον dicitur, quidquid mox à radice, crasso, lignoso, vnico caudice siue trunco (μονοστίλεχες vocant) assurgit, ramisq; compluribus brachiorum instar diffunditur; vt sunt Pinus, Picea, Abies, Quercus, Fagus, Betula, Alnus, Fraxinus, Platanus, Populus vtraque, & ex vrbanis Pomus, Pyrus, Caltanea, Amygdalus, Cerasus, Olea, Nux iuglans, & aliæ similes.

Frutex. Θαμνὸς siue Frutex ad iustam arborum altitudinem non attollitur, nec crassitudinem harum aut amplitudinem assequitur, lignoso tamen caudice ac durabili quoque perennat. Hic verò haud perperuò μονοστίλεχες, sed frequenter complures à radice caudices promit, in ramos quoque sparsos ac diuisos: vt sunt Corylus, Rhamnus, Oxyacantha, Liguſtrum, Virga sanguinea, Sambucus palustris. Plinius lib. XIIII. cap. XVI. e fruticum genere esse refert Laurum, Cupressum, Cedrum, Iuniperum, Terebinthum, Lentiscum.

Φρύγανον. Φρύγανον, à radicibus πολυστίλεχες ac multis exiguis caudicibus, vel potiùs cauliculis exit, sed in alrum haud assurgit: πολύκλαδον quoq; ac ramosum est: mediâ inter Herbam ac Fruticem naturam & cõsistentiam habet: quia lignosis cauliculis ad Fruticum naturam accedit, quatenus verò humile, Herbas imitatur, vt sunt Spartũ, Rubus, Rosmarinus coronaria, Lauandula, Hedera, & quidquid lignoso caudice vel caule, aut humile serpit, aut non admodũ *Cremium.* attollitur. Gaza Latinè Suffruticẽ appellat. Sunt qui Cremũ dici affirment, sed Columella lib. XII. cap. IX. rusticos Cremia dicit nominare suteulos aridos & minutos. Pro arido aliquo etiam interpres Psal. hac voce vtitur: Et ossa mea sicut cremium aruerunt: Psalmo cI. vbi tamen in Græcis legitur φρύγιον, non φρύγανον. Φρύγιον autem dicitur siccum & aridum.

Πόα, Herba. Πόα, apud Latinos Herba. caules aut culmi huic sunt molles, haudquaquam lignosi: gignitur verò & absque caule, pediculos promens; in quibus flores semenque; à radice autem magna ex parte foliata, vt sunt Plantago, Botrago, Brassica, Beta, Triticum, Secale, Fasselus, Eruilia, Ciceꝛ & olera, frumenta, & legumina alia, ac plures & infinitæ herbæ.

Atque his quatuor veluti summis generum fastigiis, omnes comprehendi posse stirpes videntur. Contingit autem quandoq; ex his nonnullas vel culturæ mangonio: vel negligentia & incuria colentium: vel aliàs suapte natura ac sponte à figura sua desciscere, & ad aliud genus quodammodò transire. Inter Maluas siquidem quædam sens septemsve mensibus tanta longitudine ac crassitudine proficit, vt instar hastæ cuiusdam grandescat, arboresceníque baculorum vsum præbeat. Similiter & Betam subinde ampliorem magnitudinem accipere Theophrastus lib. I. refert: vbi eiusmodi olera δενδρολάχανα, Gaza Olenarbores vocat. sic & Malua grandior facta δενδρομαλάχη dicitur. Transit etiam in arborem in quibusdam regionibus Ricinus, alibi annua stirps. Eodem modo & frutices nonnulli in arbores transeunt: vt Vitex & Paliurus, auctore Theophrasto. Et vice versa, arbores nuli purgentur & culru retineantur, à natura & forma sua recedunt, & ex arboribus in frutices degenerant: id fruticare arbores appellant.

Nonnullæ quandoq; etiam Herbæ ad Fruticum vel Φρυγανῶν similitudinem accedunt, quas subinde Θάμνους, Θαμνίσκους, Θαμνοειδας, Θάμνια, καὶ Φρυγανοειδας Dioscorides appellat: quæ videlicet vel vnicaules, vel aliàs duriusculis cauliculis assurgunt. Saluia, Androtæmon, Polygonaton, Hyoscyamus, Dorycnion, Rhododendron, &c. Θάμνοι dicuntur. Botrys herba Θαμνοειδὴς, & similiter Crithamum. Melanthium verò, Chamædrys, Ambrosia, Periclymenum, Tragus, Paronycha, Solanum hortense, Astragalus, Θαμνίσκα nominantur.

Polygo non

Polygonon semina Θαμνίον. Polycnemon Θάμνος φρυγανοειδής. Clinopodium Θαμνίον φρυγανοειδές. Eupatorium Πόα φρυγανοειδής. Alysson autem φρυγάνιον.

De Partibus stirpium. CAP. II.

DIFFERENTIAS stirpium superiore capite ostendimus, nunc ad partium explicationem conuertimur. Sunt autem Arboribus & Fruticibus partes quidem plurimæ: pauciores φρυγάνοις: nonnullis verò Herbis paucissimæ.

Harum autem quædã perpetuò suis adsunt stirpibus: aliæ non semper adhærent, sed subinde pereunt ac decidunt, quas ideircò nonnulli partes esse pernegant: alij annuas appellant.

Perpetuę partes sunt, radices, caudices, rami, cortices, ligni materies, matrix, medulla, &c. Annuæ verò & nec perpetuò præsentes, flores, calyces, iuli, fructus, semina, capitula, siliquæ, valuulæ, inuolucra, vmbellæ, pappi, & multis folia etiam, sed non omnibus tamen.

Folia siquidẽ Arbores multę, & non pauci Frutices, deponunt; non desunt verò etiam perpetua fronde virentes: vt omnes cuniferę (exceptа Larice) Terebinthus, Lentiscus, Taxus, Cupressus, Malus medica, Laurus, Tinus, Agrifolium, Rosmarinus, Nerion, Myrti genera, &c.

Radix siue Ῥίζα, tam in arbore quàm in alia quauis stirpe appellatur inferior pars, qua terræ insentur, atque ei cohæret, & per quam alimentum allicitur. Omnibus autem stirpibus hæc communis est, exceptis paucissimis, quæ absque radicibus viuunt, & augentur: veluti Cassytha, Viscum, & quod Hyphear dicitur, Fungi arborum, Muscorum & Fucorum genera, quæ inter φυτὰ numerari tamen contingit. *Radix.*

Caudex in arboribus quidem ac fruticibus, quòd à radice supra terram assurgit, & per quem alimentum sursum defertur; qui in herbis Caulis & Cauliculus dicitur. Herbarum siquidem caulis proprius est: caudex verò ad arbores & frutices dumtaxat pertinet. *Caudex. Caulis.*

Stolones appellantur, qui iuxta arborum & fruticum caudices erumpunt; luxuriantes videlicet soboles, & inutiles e radicibus fruticationes, quæ tamen euulsæ & plantatæ subinde adolescunt. *Stolones.*

Truncus caudicis pars inferior est radici vicinior, siue quæ truncatis ramis supereſt. *Truncus.*

Rami, qui à caudice aut caule fissi multiplices sparguntur: suntque ipsarum arborum quædam veluti brachia, quibus sese late diffundunt, & in omnem partem expandunt. Vnde & Virgilius: *Tum fortes latè ramos, & brachia tendens.* Constant autem caudices, trunci, rami, ac radices arborum, cortice, ligno, & medulla, quæ & matrix dicitur. *Rami.*

Cortex pars extima est & vltima, à subiecto corpore separabilis, quo caudices, caules, arborum rami, & radices conuestiuntur, ac veluti membrana, operculo, ac crusta integuntur. *Cortex.*

Est autem hic subinde vnicus: nonnullis duplex.

Vnicus qui crassior, ex dissimilaribus partibus frequenter componitur. exterior pars aspera, inæqualis, & non rarò rimosa: altera læuis & æqualis. Hæc runica à ruendo, & propriè liber dicitur: quibus scribimus libris, nomen hic dedit.

Duplici cortice conteguntur Sambucus, Frangula, & pleræque aliæ.

Lignum, interior pars, cortice circumdata, fissilis, ac dura; veluti corpus aut caro arborum & fruticum. Huius exterior & cortici vicinior pars, mollior, ac albidior, Alburnum à quibusdam dicitur: facilè hæc putrescit, & teredinibus crebrò obnoxia est. *Lignum. Alburnum*

Pectines siue Κτενόδοντες, lineæ sunt secundùm longitudinem in arborum materia, per quas & findi & vnitas dissolui potest; quæ Interualla etiam dicuntur. *Pectines.*

Matrix, quod in medio ligni est, à nonnullis Cor & Medullæ dicitur. *Matrix.*

Medulla quoque est, quod in medio ligni fungosum, veluti Sambuci medulla. *Medulla.*

Caules herbarum, si exigui, Cauliculi aut Coliculi dicuntur; quandoque & Scapi aut Culmi; vt Fabarum scapus; frumentorum & arundinum culmi. *Cauliculi. Coliculi*

Folium in quauis stirpe, quod ipsam vestit atque exornat: Græci Φύλλον dicunt; quo spoliatæ arbores aut reliquæ stirpes quodammodò nudæ apparent. *Folium.*

Flos, Ἄνθος, arborum & herbarum gaudium dicitur, futuriq; fructus spes est. vnaquæq; etenim stirps pro natura sua, post florẽ, partus ac fructus gignit. Flonbus autẽ suę sunt partes. *Flos.*

Calyx est, quo primùm flos continetur, deinde mox fœtus claudituꝛ. *Calyx.*

Stamina, quæ veluti filamenta ab intimo floris sinu è calyce erumpunt. *Stamina.*

Apices, crassiuscula quædam in summo staminum dependentia. *Apices.*

Vngues, veluti in rosis & aliis foliaris floribus, intelliguntur imæ foliorum partes, quibus calyci cohærent, decolores magna ex parte, ideireò Medicinæ damnatæ. *Vngues*

Iulus, quod rotunda & oblonga specie dependens flos loco est; veluti in Iuglande, Corylo, Moro, Fago, & alijs. *Iulus.*

Fructus. Fructus, siue Καρπὸς, in quo semen progignitur: non tatò verò & ipsum semen, vbi videlicet nulli alteri inclusum, nudum nascitur.

Caput. Caput, Κεφαλὴ, quidquid in globum extuberat, aut in orbem glomeratur.

Capitulum Capitulum, Κεφάλιον, quod minus, & magnitudine cedit, vt Papaueris κώδια siue capitula; in quibus semen gignitur.

Siliqua. Siliqua, Κέρατιον, tegumentum oblongum, quo vel leguminum grana, vel herbarum semina continentur: huc pertinent, folliculus, cuiuslibet rei theca, valuuli siue valuulæ, vascula, loculamenta, à loculis nomen habentia; quæ si spinarum aginine marinum Echinum referant, Echini & Echinata dicuntur.

Vmbella. Vmbella, Σκιάδιον, quæ in cauliculorum fastigijs exorta in plures pediculos digeruntur: qui simul in latitudinem expansi, in orbem circumaguntur, & flores seminaque proferunt.

Muscarium. Muscarium hæc eadem dicitur à fabri similitudine, cuius ventilatu muscæ à conuiuijs arcentur ac abiguntur.

Pappus. Pappus lanosus villus, qui defloreſcentibus aliquot herbis remanet, quibus semen subest.

De facultatibus stirpium. Cap. iii.

Facvltates stirpium, de quibus nobis instituitus sermo, non illæ sunt, quibus viuunt, virent, vegetantur, & in omnem dimensionem etescunt; flores, fructus, seminaque perficiunt: sed illæ, quibus actiones suas, & quidem in humano corpore, exercent.

Sunt autem hæ duplices. Quædam enim humanum corpus, aut vitam eius aliquam partem alterant ac permutant: aliæ verò alimentum præbent, ad nutricationem faciunt, & substantiam corporis augent. Huiusmodi facultatibus stirpes, vel earum partes præditæ, tum & alia quæcumque, alimenta sunt & dicuntur. Sed quæ corpus alterant, ac victoriæ aliquo modo superant, ad medicamentorum materiam pertinent.

Harum autē facultatū quædā actu siue ἐνεργείᾳ: aliæ potentia siue δυνάμει, id est, potestate.

Actu. Actu quidem, quod in præsens tale est, quale dicitur, nec tempore indiget vt tale fiat: vt, aqua humida, ignis calidus.

Potestate. Potestate vero dicitur, quod tale nondum est, sed tale esse potest.

Perfectum namque, vt Galenus ait, quod ἐνεργείᾳ siue actu: quod verò potestate imperfectum & adhuc futurum, atque vt fiat id quod dicitur veluti habile, non tamen adhuc est: quemadmodum cum hominem recens natum rationalem dicimus, & catellum nondum videntem venaticum.

Dicuntur autem quæ potestate, quædam quidem propriè siue propriissimè: alia verò minùs propriè.

Maximè verò proprie siue propriissimè sola ea potestate dicuntur, in quibus natura suopte impetu ad absolutionem peruenit, si quidem nihil ei extrinsecus impedimento sit. Sic hominem modò natum, vt diximus, rationalem, & canem recèns editum, venaticum appellamus, cum tamen infans rationalis non sit, sed talis aliquando futurus: & canis venator, qui adhuc non videt, sed quòd venari poterit, vbi adoleuerit.

Minùs verò propriè potentia siue potestate sunt, quæ materiæ existunt conuenientes, vt id fiant vel tale, quod potestate esse ferunt.

Quarum quædam materiæ sunt admodum propinquæ, quas Galenus περιεχεῖς, id est, continentes siue continuas appellat, vt id fiant quod potestate sunt: sic fumida exhalatio vicina flammæ, potentiâ flamma; & sanguis in animantium corporibus potestate caro, quòd non magnam mutationem, vt id fiat, requirat. Cibus verò qui in ventriculo concoctus habetur, carnis quidem materia est, sed non περιεχὴς siue continua: prius etenim vt id fiat, sanguis fir oportet. Longiùs verò etiam absunt maza, panis, triticum, hordeum, & similia; quæ, vt caro fiant, plures mutationes requirunt: sed tamen hæc quoque omnia potestate caro (vt Galenus testatur) dicuntur. Et talia quidem alimenta.

Quæ verò medicamēti vim obtinent, simili quoque quadam ratione, qua alimenta, potestate talia esse dicūtur: neq; enim suapte natura, aut sponte ad ἐνεργείαν siue actū perueniūt, sed mutatione opus habent; verū non tanta, quanta quæ futura alimenta: non enim eousq; mutantur, vt in alimētum conuertantur, sed vt ad actum solummodò deducantur, & talia, qualia dicuntur, fiant; vt calida videlicet calfaciāt, frigida refrigerent; causticа exulcerent; narcotica stupefaciant; & ita cetera, quæ à corpore humano, calidoque naturali præstantur.

Nec enim animantium corpora à medicamentis afficiuntur, nisi illa prius ab ipso sint mutata. Quòd enim talia actu sunt, à nobis accipiunt: veluti ficus, calami, quòd accenduntur, ab igne. Itaque nec calfacere nec refrigerare nos valent, priusquam actu talia fuerint: veluti nec ignis augetur, antequam ab eo ligna aut calami sint mutati: sic nec mirum, si quæ excalfaciunt, calfieri prius à corpore nostro postulent.

Si etenim

Si etenim, exempli gratia, perfrigerato corpori calidum aliquod, quantumuis diligenter comminutum, inspargatur, prorsus non calfacit, Proinde, inquit Galenus, quæ refrigeratæ sunt partes, eiusmodi medicamentis perfricamus, calorem perfricando excitantes, & vnà, quod frigore sint densum, rarum reddentes, quò scilicet introrsum pharmacum penetret, & cum naturali animantis calore coniunctum, mutetur ac calfiat.

Comminuenda autem ut parua & tenua medicamenta sunt, vt ad actum deducantur: Nam & ligna sicca quæ tenuiora, tum & quæcumq; graciliа, facilius quàm crassiora ignem concipiunt. Ideirco & de facultatibus alicuius gustatu iudicium facturi, idipsum priùs comminuunt aut dentibus atterunt.

De facultatum differentijs, & earum Primis, harúmque ordinibus ac gradibus. CAP. IIII.

MEDICAMENTORVM autem facultates complures sunt: Quædam Primæ sunt & dicuntur: aliæ Secundæ, quæ ad has sequuntur: quibus iterùm succedunt Tertiæ: postremo Quartæ, quæ à prioribus non pendent, sed solis experimentis cognoscuntur.

Primæ facultates ab ipsis elementis nullius interuentu prouenium, reliquarum ideirco facultatum veluti basis & fundamentum existunt; exceptis tamen quartis, quæ non qualitatem aliquam manifestam, sed substantiæ potiùs formam consequuntur.

Primæ sunt, vt calfaciendi, refrigerandi, humectandi, resiccandi, & quæ per horum coniugationem nascuntur: calfaciendi & humectandi: calfaciendi & resiccandi: refrigerandi & humectandi: refrigerandi & resiccandi.

In harum medio facultas est temperata ac moderata, quæ ei, cui admouetur, temperatura respondet, sic vt nec excalfaciat, nec refrigeret, nec humectet, nec resiccet. Reliquæ ab excedente & præpollente qualitate appellantur, in quibus ratio maioris ac minoris excessus consideratur: Neque enim omnium eorum, quæ ad medicamentorum materiam referuntur, æque intensę sunt qualitates; Quędam enim mitiùs calfaciunt, refrigerant, humectant, aut resiccant: ista paulò amplius: alia multùm: nonnulla plurimùm.

Continentur autem illorum recessus certis quibusdam limitibus, quos ordines, τάξεις ἢ ἀποστάσεις: Galenus etiam ἀριθμοὺς siue numeros: recentiores verò gradus appellant, qui omnino quatuor habentur.

Ad primum ordinẽ referuntur quęcumq; à medio ac moderato tam exiguùm declinant, vt nõ euidenter alterent, sed rationali quadam demonstratione indigent, qua alterare ostendantur: veluti Oleum rosaceum, quod eos, qui adustione tentantur, refrigerat; refrigeratos etiam ostendit: vnde & magis refrigerare quam excalfacere apparet, sed tamen valida ab eo refrigeratio non percipitur, sed quæ proxima temperiei mediæ. Atque eodem iudicandum modo, de ijs quæ à moderata temperie ad calidum, humidum, aut siccum declinarunt. 1.

Quæ verò manifeste ac euidenter siccare, humectare, calfacere, aut refrigerare possunt, nec demonstratione opus habent, ea secundo ordine censentur. 2.

Tertio autem annumerantur his potentiora, quæ vehementiùs, tamen non summè, qualitatem suam exercent. 3.

Ad quartum ordinem pertinent, calida quidem vehementer acria ac vrentia, qualia quæ exulcerant, & vesicas excitant, & crustas faciunt: frigida verò quæ stupefaciunt, ac sensu priuant, quæ maxime & longissimè à medio ac moderato recedunt. 4.

Siccum autem quarti ordinis nullum est inuenire, inquit Paulus Æginęta, medicamentum, si non vrat: nam quod summè exsiccat, id plane vrit, vt Calchitis, Mysi, Calx. Tertij verò ordinis siccantium potest aliquod esse etiam non vrens, quemadmodum quæ vehementer adstringunt omnia.

De Medicamentorum partium ac substantia essentia. CAP. V.

DE partium ipsorum medicamentorum essentia operæpretium fuerit paucis agere, priusquam ad reliquarum facultatum explicationem pergamus. Citra enim huius cognitionem, Secundæ ac Tertiæ facultates definiri ac explicari nequeunt. Siquidem hæ non solas Primas facultates, sed & partium essentiam consequuntur.

Partium autem essentia nonnullis tenuis contigit, alijs verò crassior. Hæc crassarum partium & παχυμερῆ; illa verò tenuis essentiæ, tenuium partium & λεπτομερῆ appellantur.

Tenuium autem partium sunt, quæ facilè in tenues ac minutulas partes diducuntur, siue, quæ celeriter in tenua soluuntur. *Tenuium partium.*

Crassarum verò partium sunt, quæ facilè in tenua solui non possunt, vt dura, solida, lenta, viscida; quarum substantia haud friabilis. *Crassarum partium.*

Galenus tenuissimarum partium aquam & aërem esse ostendit. Promptissimè siquidem,

vt de simp. med. facul. lib. 1. cap. XIV. refert, aqua per pilos & vestimenta profluit, partes habens diuisibiles, & quæ facilè in minutissimas distrahi possunt. Aër similiter, eodem auctore lib. 1. c. XXIV. in tenuissimas partes cõminuitur, per corpora densissima exquisitè penetrans.

Atque idcircò quæ tenuium sunt partium, aërea essentiæ ac substantiæ participant: cuiusmodi odorata, quæ quatenus odorata, tenuis sunt substantiæ; vt Paulus Ægineta testatur: sed quæ crassarum partium, hæc terrestria sunt.

Quæcumque autem tenuium sunt partium, ea & facultatem suam liquori alicui, veluti vino aut aquæ, facile ac citò communicant: è contrà, quæ crassarum partium difficulter admodum facultatem in liquorem deponunt.

Exempli gratia, Piper, quod quidem crassarum est partium, exiguum aut nihil odoratum, facultatem suam penes se retinet, neque liquori communicat, eapropter & eius virtus circa ventriculum hæret, ad hepar vix aut non pertingit, vt Gal. lib. 1. de sanit. tuend. testatur.

Casia verò, quam vulgò Canellam & Cinamomum, tenuiorum est partium, multum habens aërea essentiæ, odoratissima, vires facile communicat, & in liquorem transfundit.

De Secundis facultatibus. CAP. VI.

SECVNDÆ facultates Primas nullius alterius intetuentu consequuntur. Ad has autem referuntur, quæ emulliunt, indurant: rarefaciunt, condensant: aperiunt, constipant: attrahunt, repellunt: abstergunt, expurgant, attenuant, illinunt, obstruunt, incrassant, dolorem sedant atque excitant.

Emollientia. Emollientia, Μαλακτικὰ, sunt & dicuntur, quæ duros tumores & scirros molliunt.

His affinia sunt Διαπυητικὰ siue Ἐκπυητικὰ, quæ pus mouent: vtraque enim æqualè ac symmetrum calorem possident, atq; illi respondentem siccitatem; diuerso tamen vtraq; modo.

Pus mouentia. Pus mouentia similimum corpori calidum producunt absque vlla humiditatis aut consumptione aut adiectione.

Emollientia paulò maiorem, quàm pro natura, calorem accendunt, & nonnihil humiditatis contrahunt, quocirca illa quantitate quidem magis, quàm qualitate caloris agunt; quæ verò indurata emolliunt, qualitate ponùs. Emplastrum idcircò medicamentum est, quod exactè suppuratorum: nam si substantiam caloris innati augere, non intendere qualitatem conueniat, poros corporis obstructos esse expedit.

Sunt verò & alia emollientia quæ humiditatem consequuntur, omnia enim humida mollia sunt, si cum calore modico humida perseuerent: ob id sanguis mollis, quia consistentia liquidus. Fit autem humectano, & ab ea mollitio; vel penitissimè in totam partem, veluti per nutritionem, quæ vera humectatio est: vel superficietenus, non per totum, sed per spatia rerum inania, qualis fit à balneo, vel fotu aquæ dulcis.

Indurantia. Indurantia, Σκληρυντικὰ, propne ea sunt, quæ citra caloris aut frigoris excessum reficcant: nam & fungus quidem indurat, & calor nimius. Adipes & alia frigore condensantur; lutum vi caloris ignei in lapides conuertitur: sed hęc alio modo quàm reficcando nunc sola fiunt. Redditur autem durius sola reficcatione, quod aduentuno humore emollitũ est: veluti in vlceribus humidior ac laxior caro, ad quam duriorem reddendam, exsiccantia conueniunt, à mordacitate, erosione, & alijs vehementibus qualitatibus aliena. Omne siquidem quod siccum, durum. Siccum autem bifariàm siccat & indurat; alterando scilicet & siccioremreddendo partium essentiam, quod proprie durum; aut humorem in poris ac spatijs contentum consumendo.

Est verò & durum repletione, veluti cùm vter aliquis nimiùm repletus distenditur, sed quod renitens & ἀντίτυπον, non durum Galenus appellat. Inter Indurantia idem lib. v. De simp. med. facult. etiam refert, posteà Πυκνωτικὰ, id est, Condensantia appellat.

Durum. Durum autem dicitur, cui caro nostra temperata cedit.

Molle. Molle, quod eidem carni ac cun cedit, si quidem corpus simplex fuerit: Quod enim ex pluribus constat, aut sese contingentibus, sicut tritici aceruus: aut inuicem implicatis, vt lana, pili, simul & cedere potest, nec tamen esse molle.

Rarefacientia. Rarefacientia, Ἀραιωτικὰ, siue Διαφορητικὰ, Resoluentia, dicuntur, quę cutis poros dilatant, & partium substantiã tenuiorem ranotemq; reddunt. Modice calida hęc natura sunt, & tenuium partium, ac quam minimũ reficcant; vt Chamæmelum, Althæa. Caliditas siquidem excedens non rarefacit, sed aduri, & per adustionem condensat & reficcat: moderata caliditas vias aperit, & in profundum per substantiæ tenuitatem penetrat, ac dolores lenit.

Rarum. Rarum autẽ dicitur, cuius partes spatijs inanibus interceptæ sunt, vt spongia, pumex, &c.

Densum. E contra verò Densum est, cui nulla inania sunt spatia aut patẽtes pori, sed partes cõpactę.

Condensantia. Condensantia, Πυκνωτικὰ, Rarefacientibus contraria sunt, poros cõtrahunt, & rara humidaque

daque incrassant, solidioraque reddunt. Talia existunt quæ refrigerant, non terrena tamen, nec aërea, sed aquea, & nihil aut exiguum omnino adstringunt. Debiliter enim hæc contrahunt & constringunt, nimirum propter molliriem, vt Semperuiuum, Portulaca, &c.

Aperientia, Ἀνοιξιπκὰ, vasorum oscula referant, & aperiunt, crassiorum sunt partium, calida, acria, & mordacia; vt, Cyclaminus, Allia, Cæpe. *Aperientia.*

Constipantia, Στυπτικὰ, quæ & Contrahentia, Occludentia, ac Constringentia dicuntur, oscula concludunt, & sentibiles excretiones cohibent; frigida sunt, crassarum que partium, & quidem citra acrimoniam: vt, Bolus armena, & terrenorum corporum complura. Quæ etenim valerer constipare & constringere debent, robur quoddam tenitens ac durius habeant oportet, quod crassa & terrestris substantia confert. *Constipantia.*

Attrahentia, Ἑλκτικὰ, Ἑπισπαστικὰ, ex alto succos euocant & extrahunt; calida sunt & tenuium partium. Attrahit siquidem calidum, & quidem quod coniunctam habet partium tenuem essentiam, vehementiùs. Moderatè autem attrahunt calida & sicca secundo ordine: potentiùs quæ tertij sunt ordinis: maximè verò quæ quarto ordine calida, pro ratione enim caloris fit attractio. Est autem Attrahentium duplex materia, auctore Galeno, vna αὐτοφυὴς, hoc est, sponte nata, siue quæ talis ex seipsa est; altera verò ex putredine arescente generationem sortita. Sponte nata, vt Dictamni essentia, Thapsiæ, Sagapeni, &c. *Attrahentia.*

Ex putrefactione, qualis est fermenti & nonnullorum fimorum essentia, vt fimi columbini, non tamen omnium. Sunt verò & Attrahentia quædam, quæ a totius essentiæ similitudine, non à qualitate manifesta: talia sunt omnia purgantia medicamenta, & quædam alexiteria, quæ ad medicamenta pertinent, ad quartas facultates relata.

Repercutientia, Ἀποκρουστικὰ, in altum sibi occurrentes succos repellunt: frigida sunt, & crassarum partium. Frigidum siquidem repellit. quod, cùm vnà coniunctam crassitudinem partium obtinet, etiam violentius propellit; qualia sunt acerba & austera: vt Omphacium, Balaustium, Maliconum, &c. Repellunt verò & Adstringentia, præsertim quę a partium tenuitate adiuuantur, vt e nucum iuglandium corticibus expressus succus, maximè validéq; adstringens, qui tenuissimæ esse substantiæ ostenditur: Adstrictionem siquidem tenuitas substantię adiuuat quàm maximè. alia etenim Adstringentia, ob substantiæ crassitiem facilè in altum penetrare non possunt: dum viam sibi ad interiora etiam præcludunt. *Repercutientia.*

Abstergentia, Ῥυπτικὰ, siue derergentia, lentos, glutinosos humores in superficie, cutis poris, vel etiam vlcenbus adhærescentes, eluunt atque extergunt. vim habent exsiccandi cum tenuitate substantiæ, nec refert calida sint an frigida, neutra enim qualitas actionem impedit, nisi excesserit. Nam abstergunt frigida, veluti Hordeum, Limonum succus, Telephium: item & calida, vt Mel, Sacharum, & alia. *Abstergentia.*

Expurgãria, Ἐκκαθαρτικὰ, quæ & Galeno Ἐκφρακτικὰ, id est, ab infarctu liberantia, obstructiones tollentia, siue, vt vulgò, deopilantia, non tam poros cutis, quàm interiorũ viscerum meatus expurgant: vt iocinoris, lienis, venarũ: qualia sunt, Nitrum, Abrotonũ, Lupini, & cetera nitrosa, & amara, etiamsi exiguũ adstringãt. Sunt hæc substantię ratione ab Abstergentibus minime diuersa, sed ratione maioris & minoris differunt: nam quæ poros & meatus internos expurgãt, tenuiorum magis sunt partiũ, ac moderatè calida; vt nitrosa & amara. Iam & quæ cuti externùs impolita, sordes siue in cute siue in vlcenbus extergunt, adstringendi facultate destituũtur: intrinsecus verò assumpta, etiam si adiuncta quędam adstrictio, possunt tamẽ sic nihilominùs quoque magnos purgare abstergereq; meatus, cuiusmodi in visceribus & vasis sunt. Nam foris meatus exigui prius ab adstrictione occludũtur, quàm probè queant expurgari. At quæ circa ventrem partes omnes, quæque in iocinore, liene, aliisque visceribus, cum maximos in se meatus habeant, maius accipiunt commodum ex vasorum corroboratione (quod per adstrictionẽ fit) quàm propter osculorum exiguitatem aut angustiam lædantur. Proinde interius Absinthium expurgare potest: foris vero extergere nequit. *Expurgantia.*

Attenuantia, Λεπτυντικὰ, siue extenuantia, huiusmodi omnia sunt expurgantia, calida quidem etiam ac tenuiorum partium. Protinus etenim expurgantibus & obstructiones expedientibus inest, vt crassos humores ac lentos extenuandi vim habeant: auctore Galeno. *Attenuantia.*

Illinentia, Ἐπιπλαστικὰ, Abstergentibus omnino contraria sunt. cutis enim poris illita tenaciter inhærent, eosdemque opplent ac obstruunt; veluti pinguia, glutinosa, & terrestria acrimoniã & asperitate carentia, vt adipes, oleum, resina, butyrum, lytargyrium, bolus, creta, farinæ addito liquore: item & aloë, quod foris admotum, emplasticam & substantiam & facultatem obtinet; intrò verò assumptum amaritudine sua expurgat & aperit. Non deideratur in his calor aut siccitas, sed substantiæ, qualem diximus, essentia. *Emplastica.*

Obstruentia, siue Ἐμφρακτικὰ, hæc eadem sunt & Παχυντικὰ, Incrassantia: nam veluti Detergentia atque Expurgantia poros ac meatus ab obstructione liberant, sic hæc eosdem *Obstruentia. Incrassantia.*

eosdem obstruunt atque infarciunt, & crassos lentosque corporis succos reddunt.

Dolorem sopientia. Dolores sopientia ac sedantia duo sunt: quædam enim reuerà talia, vt Ἀνώδυνα & Παρηγορικὰ vocata: alia tantùm, sed impropriè, dicuntur, Ναρκωτικὰ videlicet; veluti, si quis hominem mortuum anodynon dicat, quia dolore vacet.

Anodyna. Quòd autem reuerà Ἀνώδυνα aut Παρηγορικὰ, partium sunt tenuium, ac moderatè admodum calida, non multò quàm temperata calidiora, ex primo nempe ordine excalfacientium, ac Ἀφεστικὰ, siue rarefacientia. Hæc enim quidquid in partibus dolore vexatis, siue acrium, siue lentorum, aut crassorum tenuibus poris infarctorum humorum inhæret: vel etiam quidquid vaporosi, crassi, aut frigidi spiritus exirum non inuenientis inclusum est, euacuant, digerunt, rarefaciunt, extenuant, concoquunt, & æquabile reddunt; vt flos Chamæmeli, lac repidum, & oleum anethinum, Galeno teste.

Narcotica. Narcotica, Ναρκωτικὰ, haud propriè dolores mitigant, nec dolorum causas auferunt, sed partes frigore suo stupefaciunt: est autem stupor paulò minùs quàm insensibilitas aut sensus priuatio. Hæc eadem verò & Ὑπνωτικὰ, id est, somnum conciliantia siue somnifica, ac Καταφορικὰ, siue grauem soporem epota adferunt. Refrigerant autem hęc omnia vehementer, ac quarto quidem ordine, Galeno veteribusque aliis testibus, sic vt non modò sensum obstupefaciant, sed & si paulò liberaliùs ebibantur assumantúrve, mortem adferant: qualia sunt Opiũ, Hyoscyamus, Mandragoras. Videntur tamen non tam sola qualitate extremè & quarto ordine frigida hæc efficere, sed & à substantiæ quadam propnetate ac essentia concurrente præstare. Nam frigidorum multorum qualitates sępenumerò calidorum adiectione contemperatæ obtunduntur, sic vt nulla aut exigua refrigeratio ab his sentiatur. Opij autem & nonnullorum similium stupefaciendi facultas vehementer etiam calidorum permixtione exiguum admodum reprimitur. Philonis Antidotus omnem dolorem Opij ac seminis Hyoscyami facultate stupefaciendo leuit, tametsi Euphorbium, Piper, Pyrethrum, aliaq; calida admittat, adeò vt & gustu acris & feruida sentiatur. Nec verò & ætate aut temporis diuturnitate Opij ac Hyoscyami vis in hac compositione superatur: quæ inuincibilem fere borum stupefacientium facultatẽ ostendere videntur; & haud a sola qualitate frigida, sed & à substantiæ essentia stupefaciendi potentiam his adesse: frigida siquidem qualitas ætate & lapsu temporis calidorum mixturâ superari potest; quæ vero à tota substantia, non ita facilè edoman. Iam & Opium amaritudinis nonnullæ particeps est, quæ ipsum ex differentibus natura partibus constare ostendit, nec omnes extremè frigidas esse. Relinquitur ab essentia substantiæ, stupefaciendi quoque vim communicari; nec a sola extremè frigida qualitate proficisci.

Rubefacientia. Contraria autem Anodynis sunt, quæcumque dolores excitant, qualia sunt quæ calefaciunt ac viutatem dissoluunt, veluti cutim rubefacientia, ac vesicas excitantia, vt sunt Nasturtium, Sinapi, stercus columbinum, præsertim silueſtrium, Euphorbiũ, Canthandes, Rananculi, Allij nuclei; ex quibus Φοινιγμοὶ & Συναπισμοὶ dicti conficiuntur. quæ Ἀμυκτικὰ & Μεσουγειακὰ quoque appellantur. Huius generis, sed calidiora, Ἐσχαρωτικὰ, quæ causticа siue vrentia sunt, & ἐσχάρας, hoc est, crustas, cauterij ritu cum dolore efficiunt. Sunt autem Escharotica non modò ordine quarto calida ac sicca, sed etiam consistentia crassa, & idcircò cuicumque inhærent parti, stupitis modo infixa ipsam excruciant: vt calx viua.

Φοινιγμοὶ. Συναπισμοὶ. Ἐσχαρωτικὰ.

Septica. His similia essent Σηπτικὰ, vehementer quoq; calida ac sicca, nisi partium essent tenuium, omninoque tenuem haberent consistentiam; quæ & idcircò cum exiguo tum dolore tum morsu, aut etiam citra doloris sensum partem eliquant. Vocantur autem hæc Septica, hoc est, putrefacientia, appellatione haud propria: verè enim Septica calefaciunt & humectant; efficit autem symptomatis similitudo vt hic quoque appellentur.

Multis autem modis corrumpi quid potest: siquidem quæ nimio plus refrigerata sunt, aut excalfacta, tum exsiccata aut humectata, ea omnia corrumpuntur: non tamen quidquid corrumpitur, σήπεται, hoc est, putrescere dicitur, sed quibusid cum fœtore accidit.

Medicamina autem quæ Septica dicuntur, sunt Auripigmentum, Sandaraca, Chrysocolla, Pityocampe, Aconitum, &c. Et de Secundis facultatibus quidem huc vsque; ad Tertiarum explicationem accedere ordo postulat.

De Tertijs facultatibus. CAP. VII.

TERTIÆ facultates non ex primis modò consistunt, sed & vlteriùs progrediendo, ex ijs quoque, quas ad Secundas referre contingit, sic vt ex vtrarumque mixtura consequi videantur: veluti Sarcotica absque morsu delicant & adstringunt. Siccare quidem ad Primas, adstringere verò ad Secundas refertur. Sunt autem ex Tertij generis facultatibus, quæcumque maturant, suppurant, carnem ingenerant, conglutinant, cicatricem inducunt, callum gignunt, vrinam mouent, menses euocant, secundas & fœtus excutiunt,

cutiunt, tussim sedant, lac generant, genituram gignunt ac extinguunt.

Pus mouentia, Διαπυητικα, siue Ἐκπυητικα, suppurantia, humorem in tumoribus consistentem, carnemque contusam in pus conuertunt. moderate calida sunt, & emollientibus (vt supra ostendimus) proxima, sed tamen hoc differunt, quòd emplasticam vnà facultatem habeant poros obstruentem, caloris substantiam augent, qualitatem non intendunt. Appellamus vero haec eadem & Maturantia siue Πεπτικα. *Pus mouentia.*

Σαρκωτικα, quae in vlcere cauo carnem gignunt, & sinus implent, sicca sunt primo ordine, modice & absque morsu detergunt, citraque adstrictionem: vt hordei farina, thus. *Sarcotica.*

Conglutinantia, siue Κολλητικα, siccant ordine secundo fere, & medio modo se habent ad ea quae carnem ingenerant, ac cicatricem inducunt; non abstergunt, sed adstringunt; prohibentque ne quid humoris labris vulnerum (quibus peculiariter adhibentur) obueniat. Non solum autem ad conglutinanda cruenta vulnera, sed ad fistulas, sinus, vetustaq; vlcera vsurpantur. Συμφυτικα autem & haec dicuntur, tum & Τραυματικα, ac subinde Ἑλκωμα, quòd recentibus & adhuc cruentis vulneribus adhibeantur. *Conglutinantia.*

Ἐπουλωτικα, cicatricem inducentia, valide citra morsum resiccant & adstringunt, quòd in carne humidum absorbent, ipsamq; contrahunt, & tenui callo cuti pertimili contegunt. quamobrem magis siccare haec, quam quę carnem gignunt, aut vulnera conglutinant, necessum; carnem siquidem constringant, contrahunt, constipent, & calli instar indurent oportet, alioqui cicatricem non inductura. *Cicatricem inducentia.*

Est verò & aliud Ἐπουλωτικὸν genus, quod excrescentem carnem adimit, natura acre ac mordax: hoc Καθαιρητικὸν, id est, detractorium proprie dicitur Galeno; hunusque vsus ad inducendam vlceribus excrescentibus cicatricem: additur à nonnullis & Teruum, citra adstrictionem resiccans.

Πωρωτικα, callum gignentia, ossa fracta ruminant, ac vniunt. vniuntur autem intermedio callo. Callus autem neque os, neque caro est, sed inter vtrumque ambigit: corpus durũ, siccum, album, ossa coniungens: nam cùm ossis fracti partes interse propter siccitatem cualescere nequeant, natura eas callo, circa oras fractuae cõsistente, quasi vinculo colligat. *Callum gignentia.*

Adiuuant autem ad huius generationem & victus ratio conueniens, tum & medicamenta foris admota, quae emplastica sunt & modicè exsiccata.

Διουρητικα appellantur medicamenta, quae vrinas promouent ac prouocant. Sunt autem haec non vnius modi: quaedam enim per accidens, alia propriè: tertia medio quodam inter vtraque modo, & per accidens videlicet & propriè vnam ciunt. *Diuretica.*

Per accidẽs Diuretica, humida, liquida, & cõsistentię tenuis, facilè penetrãtia sunt: quamobrem cum facile ac citò per vias vrinae deferãtur descendantque, Diuretica appellãtur; vt sunt aquę purissimę ac leuissimę; vinum album, tenue, & pauciferum; hordei tenuius ac dilutius decoctum, &c. quę quidem vrinae copiam adaugẽt, sed nec meatus aperiunt, nec crassa, (quod proprie Diuretica) attenuant: quandoq; tamen si quae in vijs vrinę haerent, vel quę propter vrinae paucitatem vel defectum descendere nequeunt, expellunt atque educunt. 1.

Proxima sunt, quę & propriè & per accidens simul vrinam mouent: mediocrem haec expurgandi atque attenuandi vim habent, & meatus aperiendo liberum vrinae transitum ad descensum procurant. Talia autem nonnulla etiam frigida, sed tenuium partium sunt; veluti Solani vesicarij fructus, Melonũ, Peponum, aliorumq; cucumerariorum semina, graminis radices, quae vrinas clementer prouocant, & in vijs haerentia non rarò expellũt. quamobrem & propriè Diuretica dici queunt; tametsi & quandoque per accidens hoc praestent: quando etenim calor aliquis nimius atque excedens venas occupat, serosam humiditatem resoluens, aut alibi abducens; tum frigida huiusce modi, cum calorem contemperant, efficiunt, vt facilius humores a renibus attrahantur, perque vesicam descendant. 2.

Quae autem proprie Διουρητικα, meatus expurgant, vias aperiunt, crassos humores, atque ipsum sanguinem extenuant ac diffundunt, quodque extenuatum est, à crassioribus partibus secernunt; quod facile deinde renes attrahunt, & per vrinarios meatus demittunt. 3.

Huius autem generis Diuretica intensè calida sunt ac sicca, ordine nempe tertio, actiua, & tenuis admodũ substantiae: vt sunt semina Apij, Petroselini, Fœniculi, Dauci, Agnoselini, Seseleos, Saxifragij; nõ modò semina, sed & radices, & alia similia, à quibus humores & sanguis nõ extenuatur duntaxat, sed & funditur, siue vt Graece χέεται, ac secernitur, non secus quam a coagulo, quod serosum ac tenue in lacte seorsum segregatur, crassum in se coacto ac exacte vncto. Horum itaque natura excalfactoria, exsiccatoria, tum & διακριτικὴ siue secretoria, & συναικτικὰ, id est, coactoria est. Existimantur haec eadem & Λίθων ξυντικὰ, siue calculum comminuentia & frangentia. nulla tamen reuerà calculum communuentia reperiuntur, nisi quae cohaerentes atenulas lentis viscidisque humoribus veluti glutino vnitas, *Λίθων ξυντικὰ.*

tas, dissoluunt, separant, ac expellunt. Nec enim durus calculus vllis medicamentis comminui potest, qui renibus inhęret; multò verò etiam minùs is qui vesicam occupat; vtcumque multa circumferantur, quæ rale aliquid promittunt: quæ si acria sunt, & ex proprie appellatis Diureticis, non modo calculum non comminuunt, sed e conuerso ad eius generationem faciunt. Tenue etenim segregantes, crassum cogunt, & excedente calore excoctum in calculum conuertunt. Quòd si verò ex remperatis aut frigidis ac medijs Diureticis sint, nec hęc eum communere queunt: siquidem quod ex materia terrea, lento viscidoque humore permixta intenso calore induratum (veluti calculus est) id nec calido nec frigido dissolui potest: tritura tantummodò comminui ac atteri potest. Dura namque corpora ab inuicem, & ab asperis atteruntur. Nullum aurem est, quod intra corpus assumptũ, aspenrate sua calculum arterere aut comminuere queat. Tametsi enim lapis spongiæ, & similia alia aspera hunc in scopum à nonnullis exhibeantur; nullatenus tamen ad renes aut vesicam perueniunt, cùm eò liquida tantùm deferantur. Lithontryptica idcircò ac calculum comminuentia ea tantùm verè sunt, quæ cohærentes arenulas dissoluere ac expellere queunt. & talia quidem sunt Diuretica quædam calida ac sicca, tenuium quę partium, acria quoque, sed remissiùs & simul amaritudinis nonnihil obtinentia, vt Virga aurea, quæ crudos lentosque humores, vrinarios meatus obstruentes, expurgat, & arenulas cohærentes dissoluit.

Menses euocantia. Quę menses euocant, siue Ἐμμηνᾶγωγα, calida sint ac tenuium partium oportet, vt crudos humores cõcoquant, crassos verò ac lentos attenuare ac incidere valeant, & meatus expurgando ab obstructione liberare: qualia sunt omnia propne Diuretica, quæ mensium expurgationem etiam promouent. Quòd si verò eadem graueolentia aut amara, hoc præstantiora & efficaciora futura. Graueolentia siquidẽ verum deorsum depnmunt: veluti suauè odorata sursum trahunt. Ar sursum rrahentia ad mensium remoram taciunt: deorsum verò depnmẽtia eosdem ciunt, veluti Ruta, Parthenium, Chalbanum, succus medicus, Castorũ, & alia similia. Amara verò etiam valennùs quàm alia menses euocant, quia magis expurgãt, si quidem cum tenuitate substantiæ & acrimonia cõiunctis talia fuerint: veluti Sabina, Aristolochiæ omnes, Myrrha, & similia; talia enim crassa attenuant arque diffundunt, vias ac orificia venarum porenter expurgant. Sunt verò & alia, quæ menses, sed per accidens, promouent: veluti quæ corpus longo morbo aut alias extenuatũ reficiunt; aut quæ ipsum nimio calore reliccatum retngerant ac humectant. Cùm enim ob sanguinis inopiã aut paucitatẽ menses prodire nequeant, corpus ali, & optimis alimẽtis sanguinis copia augeri debet. vbi verò caliditas adurẽs ac reliccãs sanguinẽ absumit, frigidis ac humidis caliditas siccitasq; temperanda, & ad rempenem sanguis reuocãdus, vt tenuior aptiorq; ad fluxiones reddatur.

Secundas expellentia. Quæ verò χόεια, siue λύπεα, id est, secundas à partu relictas expellunt, nec non & fœtus mortuos, eadem sunt cum ijs quæ mensium purgationes procurant; potissimùm quæ potentiora, calida nempe, tenuium partium, graueolentia, ac cum acrimonia amara, præsertim si in maiore quantitate & frequentiùs propinentur.

Bηχικὰ. Βηχικὰ Galenus Diureticis ac menses mouentibus annumerat. Sunt autem hæc, eodem auctore, duorum generum: quædam tussim sedant, alia prouocant: quæ enim ad crassos humores è thorace excreandos faciunt, tussim vnà excitant: econtrà, quæ renues humores incrassant, eamdem sedant. Nam quæ excernuntur, ea cum tussi & excussi aëris imperu expelluntur. Calida autem & tenuium partium, ac exrenuandi naturam habent, quæ ad crassorum excrementorum thoracis expurgationem adiuuant; vt Hyssopus, Scabiosa, Marrubium, Indis ac Helenij radices. Sunt tamen & alia quædam mediocnter rhoracem expurgantia, non multùm calida, nec impense sicca, sed nonnihil humectantia, vel saltem, quæ exasperata sunt lenentia, vt sunt Glycyrrhiza, Vuę passę, Caricę, & similia dulcia, quæ relicantibus subinde prestant: longè siquidem commodius e thorace excremẽta humidis quàm siccis educuntur. Conueniunt etiam thoraci ac pulmonibus medij generis Diuretica: quæ si frigida sunt, tenues humores incrassant, & tussim sedant, vt sunt Cucumerariorum semina, nuclei nucum pinearum, & similia. Præcipuè tamen tenues humores incrassant, ac tussim sedant, Narcoticam vim obtinentia, veluti Papaueris codia, ex quibus variæ compositiones apud Galenum lib. VII. de med. secundùm loca. tussim sedantes.

Lac generantia. Lactis ac seminis effectrices facultates partim in alimentis, partim in medicamentis, Galeno teste, sunt. Lactis quidem generationem promouer cibus plenior & χυμὸς, siue boni succi, & paulò quidem calidior ac siccior, si pituitosus sanguis ac frigidior sit: humidior verò ac minùs calidus, si bilis infesta. Medicamenta autem lac prouocantia tenuium quoque partium, ac calida, & iis, quæ vrinas proprie mouent, affinia arque vicina, sed tamen minutissima, vt Anisi & Anethi semina, Fœniculi verò non modò semen, sed & succus. Vehementiora, & quæ menses euocant, lactis generationem impediunt. Nam quibus menses

ses feruntur, his in mamillis lac nullum aut exiguum admodum colligitur.

Semen autem generant, præter alimenta optimi succi, & quæcumque sanguinis copiam augent, etiam calida non admodum sicca, sed flatuosa: vt, bulbi, legumina pleraque, Orchies, Eruca. Et hactenus quidem de his, quæ ad tertij generis facultates referri contingit. *Semen generatio.*

De Quartis facultatibus. CAP. VIII.

DIFFERENTES ac valde dissimiles Quartæ dictæ facultates à superioribus sunt: non etenim ex Primarum qualitatum aliqua dependent: neque Secundis aut Tertijs succedunt, sed substantiæ siue essentiæ proprietate consequuntur. Sola autem experientia tales deprehenduntur, neque alia ratione cognosci queunt: veluti quòd magnes ferrum ad se pertrahat, attractumq; retineat, & quòd vires eius alio debilitentur; nulla admouent tacto, sed sola obseruatio ostendit. Eodem modo & quòd succinu attritu calfacto paleæ adducantur, nec ratione vlla cognitum: sic & nec multorum aliorum, quæ à substantiæ ac essentiæ suæ singulari proprietate vires suas exercent: atque idcircò occultæ, specificæ, & latentes appellantur facultates. Ac tales quidem omnium sunt ferarum, & ἰοβόλων ζώων, siue venenum eiaculantium animalium: tum & eorum quæ θηλητήρια, siue venena appellantur & sunt; quæ non manifestis, aut ratione naturali perceptibilibus qualitatibus, sed latente & occulta vi mortifera sunt. Animalia quidem venenata morsu, ictu, punctura, vel etiam attactu; venena verò, si intra corpus assumantur. Quorum singula vti diuersas obtinét proprietates, sic & diuersimode hominì pernitiem adferunt. Ex ferarum numero Aspis letalem soporem adfert, & citò hominem rollit. Viperæ ictum dolores, rigores, bilioſi vomitus, sitis, & alia grauissima sequuntur symptomata: sic & Amphisbænę, Cetastis, Dipsadis, Σηπεδόνος, Dryini, & aliorum. Ab Hæmorrhoo demortis sanguis ab omni parte profluit. Scorpij, Scolopendræ, Lacertæ, Phalangia, & reliqua eius generis, suis quoque modis nocent. Rabidi canis morsum Hydrophobia consequitur. Inter venena siue deleteria quæ assumuntur, Cantharides vesicæ maximè incommodant: Lepus marinus pulmonem exulcerat: Cerebrum cati siue felis homines furentes efficit. Metallica, vt Cerussa, Argenti spuma, Stibium siue Antimonium, Argentum viuum quocumque tandem modo apparatum; & pleraque alia, mortifera etiam, sed diuersis modis: quædam quoque citius, alia tardius interimunt. Similiter quoque & leuiores sarpes, quæ non eodem omnes modo homini pernicioſæ. *Animalia virum eiaculantia. Venena.*

Quæcumq; veto venenis & venenatis ictibus medentur, substantię specificę proprietati hoc quoq; acceptum debent. Sunt autem genere duplicia, Theriaca scilicet, & Alexipharmaca.

Theriaca proprie dicuntur, quæcumque venenatis animalibus, eorumque malignitati resistunt. Nomen à feris ἰοβόλοις habent, quæ θήρια Græcis dicuntur, quo nomine omnia animalia venenum eiaculantia comprehenduntur. Ab his medicamenta quæcumque, siue simplicia, siue compolita, quæ ferarum venenum eiaculantium morsibus, ictibus, & plagis medentur, Θηριακὰ appellantur. Horum autem quædam feras malignas & serpentes venenatos suffitu, instratu, aut illitu fugant: alia ab his male habentes sanitati restituunt, & vi ictus, morsus, aut punctura innocua euadant, præstant. *Theriaca.*

Ex illorum genere sunt Περιάμματα ac Ἀποτροπαῖα, quæ appensa aut alligata venenatorum insidias arcent; & non modò venena, sed & incantamenta magica methodica tedduut. Exempla apud multos Auctores cõplurima extant. Succinum pro amuleto infantibus alligari: Corallium in domo inuidiam omnem amolitur: arescentem Scytum in limine vestibuli suspensam maleficiorũ introitũ depellere, Plinius præter alia multa refert. Galenus lib. v. de medic. secundùm loca pleraq; recenset, quæ coronæ modo capiti impolita dolores leniunt. *Περιάμματα. Ἀποτροπαῖα.*

Dicuntur hæc Latinis Amuleta ab amoliendo, quòd scilicet venena & maleficia arceant. Appellantur verò & Ἀλεξιτήρια, quandoque & Amuleta. *Amuleta.*

Alexipharmaca nominantur, quæ aduersus venena & deleteria pharmaca adhibentur; non quidem extrinsecùs corpori appolita aut admota, sed intrò assumpta. Eadem exhibentur & Ἀλεξιτήρια dicti. sed Hippocrati Ἀλεξιτήρια sunt contra ferarũ morsus remedia. *Ἀλεξιφάρμακα. Ἀλεξιτήρια.*

Cum venenis affinitatem habent multa Cathartica, propriè quidem ita nuncupata. nam si in ijs propinandis modus aut mensura excedatur, non mudò vehementer nocent, sed & e vita hominem subinde tollunt. Dicuntur autem Cathartica dupliciter:

Generaliter quidem ea omnia quæ quouis excrementa exputgant modo, vt sunt diuretica, expectorantia, menses mouentia, & ceteraquæ crassos humores attenuant, meatus obstructione liberant, & vias aperiunt: de quibus, vbi de Tertijs facultatibus. 1.

Minus verò generaliter κυρίως, id est, per excellentiam Cathartica vocantur, per inferiorem ventrem & vomitum purgantia, quæ proprie Καθαρτικὰ, & non qualitatum, quæ ipsis insunt, vi aut potentia, sed totius suæ substantiæ proprietate ac similitudine familiarem sibi humorem attrahunt & educunt. 2. *Καθαρτικὰ*

Quæ inuicem consentiunt, aut dissentiunt. Ἀντιπάθειαι. Συμπάθειαι.

Succedunt Catharticis, quæ inter se vel maximè conueniunt, vel admodum dissentiunt. Nam quæ in multis rebus discordia aut cõcordia reperitur, haud aliunde quàm ex substantiæ essentia prouenit. Græci Discordiam Ἀντιπάθειαν, id est, dissentionem: Concordiam Συμπάθειαν, id est, consensum vocant: Plinius odium & amicitiam nominat. Hæc autem non modò in animantibus, sed & in stirpibus aliisque sensu carentibus obseruantur. Apud varios scriptores exempla non pauca reperiuntur, quæ molestum forer huc referre: satis visum fuit nonnulla attulisse, quæ amicitiæ & odij in stirpibus testimonium exhibeant.

Pernicialia Brassicæ cum Vite odiosi etenim contingent Brassicam iuxta Vitem plantari, sarmentum Vitis augescens, ac Brassicæ appropinquãs, non amplius recte procedit, sed retrò vertitur: Sic & Brassicæ, dum coquitur, si vinum infunditur, cæteroquin non coquitur, & color eius corrumpitur. Ex multo vino etiam non inebriatur, qui crudam brassicam præsumserit.

Amica Viti Vlmus est, cuius amplexu viuit & feliciter adolescit.

Quercus & Olea tam pertinaci odio dissident, vt altera in alterius scrobe depacta moriatur.

Filix non renascitur arundine secta, aut exarata vomeri arundine imposita: similiter & arundo interciditur, si exaretur filice vomeri alligata. Inter arundinem verò & Asparagos amicitia: nusquam enim quam in arundinetis latiores Asparagi.

Amica quoque sunt Myrtus & Olea: item Ficus & Olea.

Quæ partibus aliquibus prosunt aut nocent.

Referuntur verò ad Quartas facultates, tum etiam ad superiores consentientes aut dissentientes, omnes, quæ vni alicui humani corporis parti vel nocent vel prosunt. Siquidem propter singularem & specificam a substantiæ essentia proprietatẽ, & dissentionem aut consensum, vni parti magis quam reliquis noxam inferunt vel benefaciunt. Quod Galenus lib. 1. de med. secundum genera, exemplo Cantharidũ & Leporis marini ostẽdit. Cantharides enim intra assumptæ, reliquis partibus per quas transeũt illæsis, vesicam præcipue exulcerant: Lepus marinus pulmoni tantum modò infestus, quamuis per alia membra mollia transeat. Sic & Betonica, Stœchas, Maiorana, & quædam aliæ capiti vtiles: Tussilago, Scabiosa, Hyssopus pectori & pulmoni: Eupatorium tum & Hepatorium iocinori: hiem Asplemon: renibus Glycyrrhiza, Virga aurea; vtero Pulegium, & Artheinisia, & aliæ tum his, tum aliis partibus.

Et sufficiant hæc de facultatibus, nunc quo modo ac ratione ad cognitionem facultatum peruenire queat, occurrit docendum.

Quibus modis cognoscenda facultates stirpium, & primùm per odorem. CAP. IX.

Odor.

COGNOSCVNTVR simplicium medicamentorum & stirpium facultates experientia quidem, tum & gustu, ac sapore. Ex odore quoque de his iudicari posse apparet. Recentiorum nonnulli ex signaturis siue signaculis, aut χαρακτηρισμοῖς, quæ subinde stirpibus à natura indita sunt, de facultatibus, maxime Quartis, iudicium recte fieri autumant.

Sensibilium autem gratia, odoris sensum Deus Opt. Max. creauit, sed tamen de temperatura coniecturam aut iudicium facere, non perinde tutum per odorem, ac ex gustu, vt Galenus ait. Sunt tamen quædam, quæ vt sapores nos afficiunt. siquidem acida omnia, & præsertim acetum, odoratum mouẽt: item & acria, vt Allium, & Cepe, quę non gustum modò, sed & odoratum offendunt ac mordicant. Sic in nonnullis propemodum similis odoris sensus sensui gustus; verùm hoc in admodum paucis contingit. Quandoque etiam citra gustum ex solo odore quarundam rerum qualitates cognoscuntur, veluti fimi & aliorum fœtidorum, quæ gustare nemo aggreditur: sic & edulia putrilagine corrupta, odore solo offendunt, & ne gustare quidem quisquam ea dignatur; sed protinus abicit, odoratui soli fidem habens. Non tamen idcirco per odorem qualitates multorum aliorum deprehenduntur.

Maxima autem potissimaque causa, quamobrem ex odore nihil euidens iudicari queat, substantiæ est inæqualitas: corpora enim pleraq; dissimilia sunt consistentia, de quarũ singularum partiũ temperamento odor non iudicat, veluti Gal. lib. IV. de simp. med. facultatibus, exemplo Rosæ latius ostendit. Cæterùm rerum odorabilium vaporosa est substantia: recta ergo ratione, quęcumq; odorata, eadem & calida, vaporum enim copia a calore prouenit. Aliquando autem odores non modò à caliditate, sed & frigiditate prouenire ait, & bene olentes, & a quibus sentitur mordicatio, calidos esse; illos vero qui acetum redolent, frigidos. Odorum autem quidam grati, εὐωδεῖς, ac suaue olentes, qui cerebri spiritui familiares: alij grauiolentes, siue δυσωδεῖς, cerebri spiritui non familiares. Dissident in multis inter se differentijs; sed ipsis non sunt, vt saponibus, nomina imposita. Quæcumque autem odorata, eadem & tenuium partium, sed nonnulla amplius, nonnulla minus. Quæ autem odore destituuntur, craſſæ sunt essentiæ, vt salsa & austera, à quibus si quid defluit, paucum est & crassum, & mole sua veluti terreum, ac proinde per inspirationem in cerebrum non incidens.

De

De Saporibus. CAP. X.

SAPORES ex quibus de ſuccium, tum & aliorum ſimplicium temperamento ac facultatibus iudicari, & certius quàm ex odoribus, poteſt, nouem ſunt: tres calidi; acris, amarus, & ſalſus: tres frigidi; acerbus, auſterus, & acidus: tres medij temperamenti; dulcis, vnctuoſus, & inſipidus. Acris, δριμὺς, ſapor acutus eſt, linguam & os mordicat, pungit, ac inſigniter excalfacit: interdum etiam fauces ferit, & quaſi vrit; qualis eſt Pipens, Pyrethri, Euphorbij, item Naſturtij, Sinapios, Allij, ac Cepę. Eorum autem quę acria, quędam eſui apta: alia minime. Horum verò nonnulla ſimpliciter medicamenta; alia nociua, ſi aſſumantur, aut mortifera. Eduntur autem quę humiditatem admixtam habent: vt Naſturtium, Allium, Cepe. *Acrium ſapor.* *Acria edulia.*

Quæ verò citra humiditatem, cum tenuitate ſubſtantiæ infra tertium excalfaciendi conſiſtunt gradum, medicamentoſa ſunt: vt Διουρητικὰ, id eſt, vrinam prouocantia: quæ ſudores mouent ac ciunt, ac quæcunque incidendi ac per habitum digerendi vim habent. *Acria medicamenta.*

Ex horum genere quoque, ſputa e thorace ac pulmone excreationem adiuuantia, menſeſque promouentia. Sed tertium caloris ordinem excedentia, acria & vnà craſſioris eſſentiæ, cauſtica ſunt, & veſicas excitant, aut cruſtas moliuntur, vt Cantharis, Ranunculus, Chamælea, &c. & ſi tota ſubſtantia animanti aduerſentur, Σηπτικὰ, id eſt, putrefacientia ac Διλητήρια. *Acria cauſtica ac deleteria.*

Amarus, πικρὸς, ſapor, minùs quàm acris calidus eſt, inſuauis ac triſtis, guſtum diuellit, veluti qui in Aloe, Abſinthio, Colocynthide, Gratiola, & id genus alijs ſentitur. Craſſa autem huius eſt materia & terrena. *Amarus ſapor.*

Amara omnia ideirco calida, ſicca, ac terreſtria: reſiccandi, extergendi, meatuſque expurgandi vim habent, ac quia deſiccando ſuperuacuos humores abſorbent, putredinibus reſiſtunt; ac dulcedini aduerſantur, quæ fouendo humores, putredinis parens eſt. *Amara.*

Salſus, ἁλμυρὸς, ſapor, calidam quoque facultatem habet, ſed mitiorem: ſiccitatem verò ſatis intenſam, emeri, vt Galenus ait, aſſimilem: non admodum linguam calfacit, ſed ſiccando abſtergit, expurgatq; valide ſiccando. Hic à ſale nomen accepit, in quo elucet in mediocri materia conſtitit. Salſa hinc moderate penetrant, incidunt, abſtergunt, expurgant, valde ſiccando tenues ichores & humores abſorbent. Adeſt his obſcura quoque quædam adſtringendi vis, non tamen linguam contrahens, qua carnes, piſces, & alia ſale condita, conſtringuntur, denſantur ac conſeruantur. Quidam tamen ſal, altero minus adſtringit; atque ideirco vnus melius condita conſeruat, quàm alius. *Salſus.*

Acerbus ſapor, Græcis στυφὸς, Arabum interpretibus Ponticus, linguam valdè contrahit, & inæqualiter exſiccando exaſperat, omnino terrenus frigiduſque. Huius ſaporis ſunt pyra immatura, vuæ acerbæ, cornu fructus, &c. *Acerbus.*

Auſterus, αὐστηρὸς, quem Arabum interpretes Stypticum vocant, acerbo finitimus eſt, ſed mitior, minus quoq; frigidus aut ſiccus: huc in Rhoe, Galla, & Malicorio ſentitur, ac in alijs plurimis. Tanta autem huius cum acerbo affinitas, vt plenq; inter hos diſtinctionem nullam fecerint. Vterque refrigerans, reſiccans, adſtringens, & externam ſuperficiem condenſans eſt: maioris autem minoriſq; ratione inter ſe differunt; nam Auſterus ſiccus, linguam non exaſperat; Acerbus verò ſiccior, humidas linguæ partes valde exaſperat. Deponunt autem vtraque, tam acerba quàm auſtera, ſuam qualitatem ſenſim: ſemper enim quæ veteraſcunt, vel acredinem quandam, vel dulcedinem adſciſcunt, abiecta etiam adſtrictione. *Auſterus.*

Acerbum autem, auctore Galeno, triſanam exoluitur; aut incaleſcens, aut humeſcens, aut vtrumque ſimul perferens.

Si caleſcat dumtaxat, nec ſit humidius, nec mollius, ſed durum, ſolùm acquiret dulcedinem, veluti Caſtaneæ. Si autem humeſcat, & humiditas craſſarum ſit partium & aquea, auſterum euadet: ſi vero humiditas tenuium partium & aërea, aceſcet. At ſi pariter humeſcat & caleſiat, humiditas quidem aquea in dulcedinem, aërea verò tranſibit in pinguedinem. 1. 2. 3.

Acidus, ὀξὺς, guſtum ferit ac penetrat: citra ſenſum caloris mordicat ac rodit: pollet tenuitate ſubſtantiæ, ideirco penetrat: in aceto & omnibus acidis manifeſtus. Refrigerant autem acida omnia, & tenuitate ſubſtantiæ citò ac facile penetrant: penetrando ac incidendo acribus, medicamentoſis, quæ infra tertium ordinem, haud ſunt infirmiora, non tamen diſſoluunt ac diſſipant, ſed fluxiones alte ſubeuntis frigoris beneficio repellunt, & ficcitate admodum valida, ſanguinis eruptiones cohibent ac ſiſtunt. *Acidum.*

Dulcis ſapor, γλυκὺς, ſuauis ac iucundus oblectat, nulla qualitatis exuperantia moleſtus; vt in melle & ſacharo euidens eſt. Relaxant autem omnia dulcia, ſed minus tamen quàm pinguia; aſpera lenunt, concoctionem promouent, maturant. Materię verò mediocritatem obtinent, & humidam qualitatem nobis familiarem & affinem, temperate quoque calida ſunt. Nullum enim eorum quæ valdè dulcia frigidum eſt: poteſt tamen modice dulce aliquod *Dulcis.*

quod frigidum esse, cuius aquosa videlicet est substantia. Omnium autem quæ nutriunt, communis dulcedo: quidquid enim nutrit, aut plus, aut minus dulce.

Pinguis. Pinguis siue vnctuosus, λιπαρὸς, sapor, linguam orisque partes lentore quodam oblinit, euidentis caloris expers, obscuræ dulceduus subinde particeps: in substantia consistit inter tenuem & crassam mediocri; & humida quidem, non aquea tamen, sed aërea, in calore frigoreque temperata. Pinguem sapotem referunt non modò adipes & olea quædam, sed & Malua, Althæa, Lacryma tragacanthæ, & similia. Pinguia autem omnia relaxant, emolliunt, humectãt, exasperata lenunt, oblinunt, ac in suum statum reducunt, & melius quàm dulcia: ad quorum remississimum gradum pertinent.

Ἄποιος sapor. Ἄποιος, id est, qualitatis expers, insipidus, ac (vt nonnullis placet) exqualis, non tam sapor, quàm saporis omnis priuatio, nulla qualitate gustum afficit: inuenitur in nonnullis fructibus, vt Pepombus & Cucurbitis, item & in Farris ac Tritici generibus. Materia huius crassa, non tamẽ terrena, aut sicca adstringens, sed humore quodam perfusa: quæ quoniam emplastica est, meatus omnes infarcit ac obstruit, exasperata lenit, & dissoluta vnit ac conglutinat. Sunt vero & Ἄποια dulcibus affinia, sed materia ipsorum paulò crassior & crudior est.

Et totidem quidem simplices sapores, ex quibus de stirpis aut alterius medicamenti temperatura ac substãtiæ essentia iudicatur, atque ex his deinde, quibus id Secundis ac subinde Tertijs facultatibus sit prędirum, cognoscitur: quod, vbi vnicam tãtùm qualitatem gustabilem possidet, haud difficile. Quòd si plures sapores sentiantur, ex omnibus mistam medicamentum facultatem & actionem eder: veluti Absinthium, quod præter amaritudinem, & adstrictionem habet, vnde & diuersæ substantiæ & facultates ei insunt: ab amaritudine exergendi; ab altera adstringendi ac corroborandi. Sunt autem differentes sapores, quandoque ita inter se contusi, vt nequeant certò medicamenti vim ac facultatem expnmere. Atqui tunc quidem experientia succurrit, qua sola etiam, citra saporum dignotionem, medicamenti cuiusuis facultas reperiri potest. Quam etiam semper adhibere conuenit, etiamsi gustu aut ratione facultas cognita videatur aut perspecta. Quandoque siquidem, quæ ratio probauit, experientia redarguit.

De characterismis siue signaturis. CAP. XI.

EX characteribus siue signis quę in stirpibus aut earum partibus obseruari contingit, ipsarum cognosci facultates posse, à probatis inter veteres Auctonbus traditum non reperitur: nonnullorum posteriorum ætatis, & nostri sæculi recentiorum hæc inuenta, aut venùs commenta sunt; qui naturam quodlibet à se procreatum suis peculiaribus signaturis manifestissimè notasse existimant ac docent; per quas vires & facultates, præsertim occultæ & latentes, certò cognoscantur: haud aliter (vt aiunt) quàm ex inspectione vultus & nonnullarum corporis partium Φυσιογνωμία mores & affectus hominum percipit: sed Physiognomia ab Aristotele ac alijs vetenbus Philosophis probatur: doctrina verò de signaturis stirpium, à nullo alicuius æstimationis veterum testimonium accepit: deinde tam fluxa & incerta est, vt pro scientia aut doctrina nullatenus habenda videatur.

Pro signaturis autem siue characterismis habentur vel ipsarum stirpium, aut alicuius eius partis forma figuraue, vel etiam color; & non modò alicuius partis, veluti floris, fructus, aut radicis, verùm & succi: non rarò verò & aliæ proprietates. Ab huiusmodi autem notis de stirpium facultatibus iudicium depromere aut facere, ab omni prorsus ratione alienum, ac vanissimum est; veluti nunnullis exemplis apertè ostendi potest.

Scrofulariæ herbæ nodosæ radices extuberantia tubercula habent: idcircò aduersus scrofulas, id est, glandularum duros tumores, qui quandoque in collo, alis, aut inguinibus sentiuntur, Græcis χοιράδες, tam vtiles & efficaces affirmantur, vt etiam vel gestatę solùm (quod vanissimum) prodesse queant. Nec solùm ad scrofulas, sed ad hæmorrhuidum dolores eadem commendant. Et quidem aduersus χοιράδας & hæmorrhoides, si imponantur, benè faciunt, quia calidi & sicci temperamenti, ac digerendi vim habent, non quia nodosæ scrofulas referant. Si enim propterea conferrent, quod nodosæ & inæquales, consequens foret, & alias similis figuræ similiter scrofulis & hæmorrhuidibus mederi: vt sunt Telephij radices, nodos quoque adnatos habentes: item & Polygonati, quæ tuberculis nodosis scrofulas referre possunt: neutra tamen istarum herbarum vel ad scrofulas, vel ad hæmorrhoides commendatur vel confert.

Chelidonij minoris radicibus veluti oblonga grana adhærent, instar hæmorrhoidum foras prominentium; & reficcat ipsa cum radicibus herba hæmorrhoides. An idcircò Ranunculum Illyricum radicibus similem, hæmorrhoidibus quisquam adlibere audebit?

Nucum nucleus contegitur lignoso cortice, veluti cerebrum osseo cranco: ergo omues nuces cerebro similitudine substantiæ ac essentiæ prodesse, malè consequitur. Nuces tamen myri-

myristicæ cerebro & capiti conferunt, sed nuces iuglandes aut auellanæ nullam capiti vtilitatem præbent, imo non rarò offendunt, præcipue dum ventriculum grauant.

In folliculis veneas referentibus gignitur Halicacabi fructus, vesicæ commodus, & vrinas ciens. Alcea vesicaria, Solanum somniferum, Colurea, Nux vesicaria, quorum vel fructus vel semina in folliculis instar vesicarum gignuntur, nihil tale præstant.

Maioris Heliotropij coma, & semen Scorpioidis reflectunt vt scorpionum cauda, perhibentur a verenbus remedio esse aduersus scorpiones. Calendulæ semen recuruum est, Ornithopodij siliquæ exiguæ caudam scorpionis referunt: quis autem tandem hinc affirmare volet, has scorpionibus quoque aduersari?

Lutea aduersus morbum Regium facere, ex coloris similitudine persuasum sibi habent, qui signaculis addicti sunt. Et sunt quædam quæ prosunt, multa vero etiam quorum nullus vel non rutus vsus. Rhabarbarum quidem luteum est, & Regium morbum, vitiosos humores per aluum expurgando curat: idem verò potest & Agaricus totus candidus, qui & subinde vltior, pituitosos videlicet crassos humores expurgans, meatus fellis obstruentes. Curant veru & multa alia vacuando hunc morbum, quæ nequaquam lutea sunt. Aduersus vero & istum Chelidonij maioris luteæ radices valent; verùm non purgando, sed meatus aperiendo. Commendantur & Conyza, Chrysanthemum, & Buphthalmum, quorum lutei flores. Sunt autem & aliæ multæ, quarum flores lutei, quæ tamen ad Regij morbi curationem non expetuntur, vt Calendula, Verbascum, Virga aurea, Pentaphyllon, Tormentilla, Lysimachion, Elichrysum, Chrysocome, Agetarum, Asteris Attici species, flore toto luteo, Santolina, Balsamita, & ipsa Lutum herba, tota lutea. Nonnullarum vero haud rutus videtur vsus: Ranunculum siquidem, cuius flores auri luteo relucent colore, nemo facile idemco propinauerit: nec Armeniaca lutea mala, aut cerea pruna admisent, multò verò etiam minus Mandragoræ luteos fructus.

Simile est de rubente colore, qui & inter signationes non postremo loco habetur. Superioribus temporibus persuasum nonnulli habuerunt, omma rubra calida esse, propterea quòd colorem viderentur referre ignis, qui rubens appatet: verùm horum errorem redarguit Galenus de simp. med. facult. lib 11. Nostra ætate existimantur quæcumque rubra sunt, adstringere, & sanguinis fluores vndequaque reprimere: nec desunt quidem tales plurimæ vt Rosa rubra, Balaustium, Oxyacanthæ acidæ, vulgò Berberis, rubens fructus: item & Corna, Sandali rubentes, Sanguis draconis, Bistortæ & Tormentillæ radices, & pleræque aliæ huius coloris, quæ adstringendi ac reprimendi sanguinis fluoris vi pollent. Verumtamen & aliæ reperiuntur rubra aut rubro succo prædita, dissimilis facultatis. Hyperici, Asyri, Rutæque hypericoidis succus, qui e foliis attritu exprimitur, sanguinis instar rubet, sanguinem tamen hæ herbæ non supprimunt, sed econtrà eundem per menstrua pellunt. Agrifolij vero, ex cuius cortice Viscum paratur, fructus rubentes, non modò non adstringunt, sed per aluum valenter deiectionem moliuntur.

Lactuca succum præbet vulnerata diluto lacti similem, & quandoque lac promouet.

Effluit quoq; ex Tithymalis aliqua parte læsis succus candidus lactis instar; an propterea Tithymali assumpti lac augebunt? hoc certe nemo prudès affirmauerit. Tithymali siquidé calidi ac sicci, purgádo & ventriculũ insigniter perturbádo, lactis generationi omnino resistũt.

Manat verò & ex Papaueris capitibus lacteus liquor: hic autem non purgans, nec lac generans, sed Narcoticus & somniferus.

Nec ergo Lactuca propterea ad lactis generationem facit, quòd lacti aliquatenus similem succum cõtineat, sed potiùs, quòd excessum caloris & siccitatis contemperet. Nam calidis ac natura siccis biliosisque mulieribus ad lactis generationem pusillum conducit: temperamento verò frigidis citiùs nocuerit.

Eufrasia herba oculis assumpta prodest, & videndi aciem intendit: huius facultatis signaturam in flore reperiri aiunt, qui varietate colorum, oculi colorem referat. Haud dissimilis coloris varietas in tricolore Viola, illa nempe quæ plurima parte candida (nam in floris colore diuersitas) reperitur, non tamen ad oculorum morbos a quoquam commendata.

Ros Solis herbæ signatura fertur esse humor, qui ipsa mendie, & etiam senus foliolis adhærere comperitur: adeò enim tenax humoris hæc herba apparet, vt etiam sub feruentissimo Solis ardore hunc non dimittat: vnde & humidum quoque hominis ingenitum ac naturale conseruare ac augere posse, infertur quidem, sed non recte. Nam quòd rore madida æstuante & vigente Sole, non ex ipsius herbæ humoris tenacè proprietate euenit, sed à loci natura, in quo nascitur, accedit: in musco etenim prouenit, cui aqua subest. Cum autem ex hac assidue vapores efferantur, non modò huic exiguæ herbæ, sed & ipsi musco humor adhæret: eodem siquidem tempore, quo rorem Ros Solis remet, & muscus humidus est.

Roris Solis aqua.

Præter verò hanc & aliam in Rore Solis signaturam esse aiunt, qui Theophrastum Paracelsum præceptorem agnoscunt, colorem videlicet liquoris per organa, quæ Alembica vulgò dicuntur, exstillati; qui ex luteo pallet, cum aliarum herbarum stillatitij liquores, aquæ colorem referant: & colorem quidem hunc ex eo adesse affirmant, quod sal (vt ipsi loquuntur) volatilem liquor iste contineat: ac propterea conseruandi generis humoris habere facultatem, ac phthisicis in primis vtilissimum.

Rationem addunt, quòd sale condita diutissimè conseruari queant. Sale sanè mortuorum corpora & carnes conseruantur, sed minimè viuorum: viuentibus exiguus & moderatus vsus vtilis est, sed nimius valde nocet: phthisicis verò vel maxime. Sal omnia corpora extenuat, & validissime humores absorbendo desiccat: phthisi autem laborantes, non reficeari, sed refici ac nutriri citiùs opus habent. Iam & salsæ ex capite destillationes, pulmonem non conseruant, sed exulcerant ac corrumpunt.

Nec igitur quod vel rore, æstuante Sole, madens reperiatur; vel quòd salem (vt illorum verbis vtamur) volatilem contineat, ingenitum ac naturale humidum conseruat vel auget, aut phthisicis vtilis Ros Solis est: sed alia ex causa hoc ei inesse necessium est; si modo conferat, quod haud verisimile. Nã cùm acris & exulcerans sit, nulla subest ratio, quare vel humidum conseruare, vel phthisicis prodesse queat. Atque his & similibus de causis quàm dubium & incertum sit de facultatibus siurpium ex χρηστηριασμοῖς siue signationibus aut signaturis, vt appellant, iudicium, abunde manifestum. Non desunt tamen qui veteres harum etiam rationem habuisse opinentur: atque ideireò Orchies omnes ad venerem excitandam commendatos, quia radicum fibris duo globuli instar testiculorum adhærent: Mercurialem & Phyllon mares, ad masculorum: feminas, ad feminarum procreationem conferentes haberi, quòd hi sexus in seminibus ac floribus euidenter apparere videantur.

Et fieri haud dubiu potuit, vt veterum nonnulli quandoque signationum rationem ac consideratione habuerint; sed præcipuè illi, qui Ægyptiorum ac aliorum præstigiatorum fuerunt sectatores, quales mendacijs ac nugis Medicam materiam contaminasse tradatur Galenus: & hanc ob causam illis parum quoque, aut nihil deferendum. Quod si verò & fortuito casu vires quandoque signaturis respondeant, non tamen ideirco tuto, certò, aut perpetuò ex ijs, quæ pro signaturis habentur, facultates cognosci aut manifestas fieri consequens est: sæpenumero facultates multum differentes, signaturis repugnant, vt superioribus exemplis satis dilucide ostensum. Atque ideireò quoque signaturis nullatenus fidendum est, nisi experientia adstipuletur: per quam de facultatibus medicamentorum iudicium certius depromitur; vt superiore capite quoque scripsimus.

Qualiter per experientiam medicamentorum simplicium facultates cognoscendæ. CAP. XII.

De experientia verò supereſt vt paucis agatur. Hæc autem de nonnullis facultatibus sola & certissimum quidem iudicium facit: de aliarum verò virtute decernit. Theriacorum siquidem, Alexipharmacorum, & Catharticorum siue purgantium vis, per solam experientiam cognita est. Experientia autem dicitur, eius quod frequenter eodem modo visum est, comprehensio atque memoria: siue, Notio quæ ex crebra similium euentuum obseruatione habetur. Non etenim quod semel duntaxat, sed quod frequenter ac similiter, eadem rerum omnium concursione, sæpius euenerit, experientiam gignit. Vt etenim ex multis experimentis ars conflatur, & Theoremata comparantur: ita singula experimenta ex multis obseruationibus constant. Illud autem de quo experimentum faciendum, simplex esse debere, non multum, Galenus docet: & in ijs periculum faciendum, qui inculpata sanitate fruuntur, aut in ijs, qui, quoad fieri licet, quam maxime simplicibus tenentur morbis. Aliorum siquidem admixtione, vnius alterius vis atque potentia facile ita retunditur, vt cognosci nequeat. Vbi autem affectus complures vnum ægrotum torquent, ac male habent, cui malò medicamentum profuerit iudicare, difficile est.

Iam & hoc ipsum medicamentum, cuius periculum faciendum, & quod experimento examinandum, omnis alienæ qualitatis expers sit necesse est: aliena siquidem imbutum, non ita facile aut citò vim suam exerit: veluti enim (exempli gratia) si Mandragora, Hyoscyamus, aut Cicuta vehementer calefacta corpori admoueantur, ipsum non refrigerare, sed excalfacere ac propemodum vrere sentiuntur: quæ alioqui refrigerant & stupefaciunt.

Distinguendum vero est & illud quod ex accidente, ab eo quod primariò ac per se efficitur. Nam aqua, quæ natura sua refrigerans est, nonnunquam calorem reuocando, ipsum interdit. Si enim medio æstatis tempore iuuenis bene carnosus ex dissentinne nemorum male habens, multa aqua frigida perfundatur, calore reuocato naturali, sanitatem consequitur,

vt Hipp.

vt Hipp. Aph. xxi. lib. v. testatur. Verùm hoc frigida non sua vi præstat aqua, sed ex accidente tantummodò, calorem videlicet reducendo & intendendo.

Simili modo & calidorum nimius vsus quandoque refrigerat; excalfacientem videlicet humorem digerendo: quo resoluto, corpus refrigeratum effeminatur, abaque consequuntur, quæ Hipp. Aph. xvi. eiusdem lib. refert. Et hæc quidem de ratione, qua experimento vis ac facultas cuiusque medicamenti inquirenda ac inuenienda. Quod si verò ratio etiam adhibeatur, tanto experientia certior habenda. Nam sicut experientia de ratione inuentorum certitudinem decernit, ita experientia a consentiente ratione non exiguum ornamentum ac firmum stipulamentum accipit, si modò accedere queat. Sed sæpe talis est facultas, vt rationis examen non admittat; velut substantiæ essentiam consequentes, quæ solo experimento (vt prius dictum) cognoscuntur, nec rationem admittunt.

De facultatibus alimentorum. Cap. xiii.

POSTEAQVAM de facultatibus medicamentorum egimus, consentaneum est alimentorum vires explicari, vt videlicet enumeratis corpus nostrum alterantibus, ex quoq; desumbátur, quæ ad alimenti materiá faciunt, quas ex surpium facultatibus alteras esse eap. iii. ostendimus. Est autem alimentum quod corporis substantiam alit & auget, hoc videlicet, quod defluxit, reparando. In perpetuo enim fluore nostra, tum & viuentium omnium, corpora sunt: semper ipsis aliquid decedit, quod cibo potuque refici restauarique debet: id nisi fiat, vniuersum corpus tandem extenuatum dissipatur; vt videre est in rabescentibus. *Alimentum.*

Simile autem quodámodo alimentum nostri corporis substantiæ, in quam conuertendum est. Hoc autem si tale fuerit, vt nulla aliena qualitate insigniter afficiat, propne, simpliciter, & absolute alimentum est. At si exuperante qualitate corpus immutet, alimentum est medicamentosum, non simplex: vt sunt quæ vna cum dulcedine acidam, acerbam, amará, aut acrem qualitatem admixta habent: sed tamen & hæc alimenta generaliter appellantur. Atque hinc alimentorum differentiæ assignantur: quædam enim sunt quæ in bonum ac laudabilem succum conuertuntur, in prauum alia. Iam & crassum nonnulla succum præbent, tenuem verò pleraque. Sunt item quæ citò ac facile concoquantur, & econtra, quæ difficiliter ac tarde.

Boni succi alimenta Græcis εὐχυμα, sapore dulcia, ore grata, odore haud inuicunda: item & pinguia, & quædam ex ἀναθῶν generibus. Referuntur in hunc ordinem, lac, oua; præsertim gallinarum; carnes volucrum & animalium quadrupedum, præsertim quæ non in cloacis aut locis sordidis infectis vitibant; pisces saxatiles, & qui in alto mari capiuntur; panis ex optimo tritico, vinum odoratum, bonum suauisque gustus, & potissimum dulce. *Euchyma.*

Cacochymia, siue praui succi sunt, quæcumque præter dulcedinem aliam aliquam qualitatem permixtum habent, velut acredinem, amaritudinem, salsedinem, acerbitatem, aciditatem nimiam: fœtida item omnia, odoreque ingrata, ac quæcumque corrupta sunt. *Cacochymia.*

Mali succi olera, præsertim agrestia, omnia habentur, excepta tamen Lactuca & Intybo, quæ inter boni succi edulia admittuntur: item fructus horei & cucumerarij, frumentum corruptum, animalium in luto & cœno viuentium (præter porcorum) carnes, piscium magna ex parte omnium, vina crassa, austera, acida; cerusia e malis frugibus cocta, & id genus similia.

Quædam autem horum frigidum, pituitosum, crudumque ingenerant succum, vt fructus horei, cucumerata, olera frigida: alia verò calidum ac bilosum, vt quæcumque acrimoniam habent, Allium, Cepe, Porrum, Arum, Nasturtium, Sinapi, Eruca: nonnulla verò etiam melancholicum, velut legumina, & præsertim Lens, & ex oleribus Brassica, tum & carnes ceruorum, hircorum, boum, præsertim sale conditorum, aut fumo siccatorum.

Crassum autem ingenerant succum, valentem ac duram habentia substantiam, vt panes subcinericij, vel absque fermento omnia ex farinis apparata, fasels, taseoli, præsertim fricti, carnes bubulæ, cerinæ, caprinæ, hircinæ; animalium iisdem, tum & aliorum inconora, renes, glandulosæ partes, &c. lolligines, sepiæ, polypodes: omnia testacea, vt ostrea, pectines, pinnæ, mituli, cancri, caseus omnis, castaneæ, glandes, tubera, fungi; vina crassa, dulcia & nigra, & cerusiæ: iam & quæcumque viscida ac glutinosa etiam inter crassi succi alimenta numerantur, qualia sunt animalium pedes, aures, extremæque partes: quæ tamen si a ventriculo benè fuerint concocta, bonum succi sanguinem producunt, sed lienem & iecur facile obstruunt. Vitandus autem omnibus cibis crassi succi in otio viuentibus, & ijs qui ante cibum exercere nequeunt. Laudatissimi autem omnes cibi sunt inter incrassantes & attenuantes medij. *Crassi succi alimenta.* *Viscida.*

Tenuem succum submistrant ac ingenerant, non lenta, non viscida, nec valentem substantiam obtinentia, sed tenuem ac friabilem, præsertim si acrimonia aliqua commixta sit, vt Allium, Cepe, Porrum, Hyssopus, Origanũ, Satureia, Radicula, & alia eiusmodi: Triticei panes bene fermentati, ac præcipue biscocti: Amygdala amara, Pistacia: animantes calidioris ticoriusque *Tenuis succi alimenta.*

cioni sque naturæ, vt petdices, attagenes, phasiani, sturni, turdi, merulæ, & quęcumq; in montanis degunt: vina alba tenuia, paucifera; serum lucius. Apetiunt autem hæc meatus, viscosa extergunt, crassa incidunt, & extenuant. Vitari debent ab his, quibus bilio sum est temperamentum, diutino siquidem vsu biliosa ab his & setosa in corpore excrementa colligunrur. Conueniunt omnibus, quibus crudus, pituitosus, aut crassus melancholicus succus in corpore ac venis redundat. Differt attenuans victus ratio a tenui. Tenuis modum in quantitate præfigit: Attenuans à tenuis succi alimento appellationem accepit.

Concoctu facilia. Concoctu facilia substantiam non solidam nec firmam obtinent, sed vel rarum, vel citò resolubilem, vt sunt magna ex parte olera omnia; (paucis exceptis) fructus plurimi: animalium iuuenum ac tenellorum carnes, vt vitulorum, agnorum, porcellorum, pullorum gallinaceorum, ac aliarum volucrium exiguæ ætatis; pisces saxatiles. Hæc autem vt citò & facilè concoquuntur, ita quoque facile alterantur ac corrumpuntur. Nam si in ventriculum incidant, cui calor adsit acris, mordax, ac febriculosus, vel in quem biliosus humor influat, non in alimentum, sed in ptauum conuertuntur humorem. Quæ autem concoctu difficilia, non facile vel altetantur vel corrumpunrur.

Concoctu difficilia. Concoctu difficilia omnia existunt, quibus dura solidaque est substantia, & omnia quæ crassi sunt succi, vt panes azymi, btasilica, palmulæ, glandes, castanæ, sorba ante maturitatem, carnes boum, ceruorum, aliorum similium quadrupedum, tum & omnium quæ ætate consenuerunt: omnia sale condita, vento aut fumo durata: cochleæ, cancri, pagur, locustæ; squillæ, ac testacea omnia: vina acerba, aut acida. Hæc si in ventriculum incidetint calidum concoquunrut citiùs, quam si in mediocrem: in debili ac frigido coucochionem non, aut tarde admodum admittunt.

Experimentum autem facultarum, de quibus iam scripsimus, per externam in aqua simplici decochionem fieri posse appatet: nam quorum decoctorum succus, siue ius suaue, boni odoris & palato gratum est, omnia bonu sunt succi: econtra vetò quæ ingratum saporem aut tœtotem ioti communicant, mali sunt succi, veluti omnium piscium salsamenta. Sic & quorum ius refrigerarum crassescit, & soliditatem unstat gluttnis, siue (vt vulgo) gelatinę, contrahit, crassi sunt succi, & si bene concoquantut copiosum præbent alimentum: & econuersò quorum ius tenue permanet, tenue & exiguum alimenrum conferunt.

Quæ item in aqua difficultet ac tarde persoquuntur, ægre in ventriculo alterantur: & vice versa, quæ facilem in decoquendo mutationem subeunt, citò quoque ac citra negotium in ventriculo non omnino frigido conficiuntur.

Ceterùm præter has facultates, quæ præcipuè in alimentorum materia considetantur, restant & aliæ quædam haud negligendæ: liquidem flatulenta quædam sunt; alia minime: tarde descendunt nonnulla, cito ista.

Flatus gignentia. Flatus autem gignunt, ac flatulenta sunt, quæ multam continent humiditatem frigidam non percoctam; vt sunt fructus omnes horui, præsertim si crudi edantur: ex leguminibus Cicer, Lupini, Ochri: item quæcumque dulcia simul sunt & austeta, quæ cùm cito distribui nequeant, in ventriculo diutiùs hærentia, flatus inducunt, vt mustum, cerevisia nondum defæcata, & alia plura.

Expertia flatus. Expertes autem flatus sunt cibi probè ad ignem cocti, non ex oleribus aut leguminibus, sed ex carnibus auuium montanarum, vel etiam quadrupedum quæ boni sunt succi: panis ex optimo tritico fermentatus, & probe coctus: vinum generosum maturum, ac vetus potiùs quàm nouum.

Citò transeuntia. Citò transeunt ac per aluum descendunt, quæ humiditate abundant, non acerbitatis, sed salsuginis aut alicuius actimoniæ participe; vel etiam insipida; vt Malua, Atriplex, Mercurialis, Calendula, & plures aliæ similes.

Facilè etiam descendunt, quæ in ventre copiosum excrementum colligi faciunt, vt sunt panes furfuracei, & quæcumque multum furfuris admixtum habent.

Transeunt quoque celeritet omnia iurulenta, præsertim pinguium carnium, & gallinatum, vel etiam caponum, aliorumque haud dissimilium iuscula, quæ lentorem inteſtina lubricantem obtinent.

Tardè descendentia. Hærent autem in ventre & tardè descendunt exiguum humidi habentia, vt sunt edulia sicca, carnes assæ, ouа frixa, panes puri silignei à furfuribus teputgati; rum & quibus, etiam exigua adstringendi vis adest: vt pyra, sorba, vinum nigrum aut ruberis minime dulce, sed citius austerum. Et de alimentis hæc satis.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS PRIMÆ LIBER SECVNDVS.

PRÆFATIO.

ABSOLVTIS iam quæ in ſtirpium hiſtoriam præfanda videbantur, ad ſingularum hiſtorias conuertimur. Vt autem in certas claſſes hæ diſtingerentur, à nobis laboratum eſſe ſuperiore Præfatione oſtendimus. Cùm autem pro voto id non ſuccederet, neceſſe habuimus nonnullas extra claſſes, & elementorũ quidem ordine deſcribere: quas in hanc priorem Pemptadem digeſſimus.

Veluti enim elementa omnium prima ſunt, ſic ſtirpes elementorum ordine digeſtæ reliquas præcedant, vel maximè decet: quod tamen ita præſtitum eſt, vt congeneres ac affines ab inuicem haudquaquam ſint diuulſæ. Plus enim affinitati vel ſimilitudini tribuendum duximus, quàm ordini ab elementis petito.

Sunt autem huius Pemptadis ſtirpes non Græcorum, ſed Latinorum elementorum ordine deſcripta. Vulgares verò & vt plurimùm nomenclaturas apprehendimus. Maluimus enim ſtirpes vulgò cognitis nominibus deſcribere, quàm veteres appellationes ipſis temerè tribuere.

DE ABROTONO.

CAPVT PRIMVM.

Abrotonum femina arboreſcens.

Abrotonum mas.

ABROTONVM, Dioſ. inquit, duûm eſt generum: femina & mas: quæ Maioris & Minoris appellatione paſſim cognita ſunt: præter hæc verò & Tertium eſt, reliquis odoratius ac minus.

Maius Abrotonum fruticis non rarò in modum, cultura accedente, adoleſcit; ad hominis altitudinem tunc attollitur, & caudices profert pollicis craſſitudine; aut ampliores: ramulos verò 1.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

los verò ex his complurimos, folijs circumuestitos multipliciter ac minutim incisis, subalbicantibus, cum grauitate quadam odoratis: pro floribus corymbi à medio ad fastigium vsque è virgulis dependent, colore lutei, tandem in semen abeuntes: radix fibrosa est.

2. Minus Abrotonum humile est, virgulis tenuibus, ligniosis tamen, assurgit. Folia magis quàm superiora incisa, minus inalbicant: corymbos in Belgio non profert: radix fibris multis cohæret.

3. Abrotonum odoratum humile.

Tertium genus humilius etiam est. Folia huius maioris Abrotoni similitudine dissecta, sed minus candida, & odoratiora, quo Santolinam referunt. Istud genus seminis admodum fœcundum est, copiosis ramulis corymbi ad summum vsque luteo splendent colore: radix vt aliorum.

Loca, inquit Theophrastus, aprica amat: Dioscorides in Cappadocia, & Asiæ Galatia, atque in Syriæ Hierapoli gigni refert. Apud Germanos & Belgas in hortis terunt. Siculum & Galaticum a Plinio commendantur.

Augusto mense Abroroni vigent corymbi, ac subinde Septembri.

Ἄβροτονον Græci appellant: Latini & Officinæ nomen retinent: Italis *Abrotono*, ac Hispanorum nonnullis, aliis *Yerua lombriguera*: Germanis Staudwurtz / Gerwurtz / Garthagie, Schofwurtz, Auffruesch: Belgis Auerone, & Auerrut: Gallis *Aurone*, & *Auroesne*: Anglis Bothenwod: Bohemis Brotan. Extant huius apud Dioscoridē & aliquot spuria nomina, vt Ἄβσινθον, Ἡρακλεον, χολοποιὸν, θηλυφθοριον, ἀψινθόμηνον, περιπάμπυλον, κυπαρίττη, θηλύθαμνον, & Absinthium Ponticum: quorum nonnulla Abrotono feminæ propria sunt, vt Thelyphthonon, ac Thelythamnon.

1. Maius genus Dioscoridi femina: Plinio Montanum. Abrotonum, inquit lib. xxi. cap. xxi. duum traditur generum: Campestre & Montanum: hoc feminam, illud marem intelligi volumus.

Sunt tamen nonnulli in ea sententia, vt Santolinam Abrotonum feminam esse velint: occasionem ex eo accipiunt, quòd in summo virgularum instar corymborum luteos proferat flores. Sed si Dioscoridis verba hi diligentius expendissent, in hanc sententiam neutiquam venissent: Dioscorides siquidem mulros feminæ Abrotono flosculos circa ramulos esse ait, qui (scilicet flosculi) ἐπ' ἄκρου, id est, parte superiore corymbi similitudinem habeant, & auri colore lutei. Santolina autem in singulis virgulis vnicum tantùm flosculum gignit. Verba Dioscoridis hæc sunt: Περὶ τὰ κλαδία πλήρη ἀνθους, ἐπ' ἄκρου ἔχει κορυμβώδης χρυσοειδής. Et multos quidem, ac tales, Abrotonum maius, tum & Tertium odoratum, flores gignit. Vtrumque idcircò Abrotonum femina.

2. Minus Abrotonum mas est, Plinio Campestre dicitur.

3. Tertium, vt diximus, & femina quoque est, Odoratum vulgò ex eo appellat, quòd ceteris odore præstet. Dioscorides Siculum cognominari videtur. Ceterum Abrotonum calidum & siccum ordine tertio satis intenso, digerendi quoque ac rarefaciendi vim habet.

Abrotoni semen decoctum, aut crudum tritum cum aqua & porum, non nisi recta cervice spirantibus, conuulsis, ischiadicis, vrinæ difficultati, & mensibus suppressis auxiliatur: lumbricos interimit ac pellit: Cum vino exitialium venenorum antidotum est: aduersus scorpionum quoque ac phalangiorum morsus prodest: aduersatur autem ventriculo.

Cum oleo tritum aut permixtum, rigotes per circuitum recurrentes tollit, corpusq; calfacit, si ante inuasionem eo confricetur. Cum tarina hurdeacea tritum & impositum phymata discutit. Oculorum inflammationibus cum cocto cotoneo malo, aut pane impositum subuenit. Vsu Abrotoni cinis cum oleo tenuium partium, vt Cicino, Raphanino, Syciono, alopeciam curat, & barbam segnius enascentem elicit.

Serpentes, lecto instratum, & suffitu abigit. Ranæ eius, si subiciatur pulmo, Venerem stimulari tradunt: Plinius.

DE

De Absinthiis, *ac primùm de Latifolio.*
Cap. II.

Absinthium Latifolium.

Absinthii plura occurrunt genera: vnum lationis folij, quod ceteris præstat: alia duo tenuioris sunt folij: reliqua spuria. Dios. tria Absinthij recēset genera: Ponticum, Seriphium, ac Santonicū, quę ad superiora genera referēda veniunt.

Latifolium Absinthium caule assurgit ramoso, cubito altiore: folia promit ampla, multiplicatis sectionibus laciniosa, mollia, e virore canescentia, infenore parte candidiora: flosculi parui rotundi caulículos supernores conuestiunt, colore subluteo, in exigua semina staminea abeuntes: radix subest ducta, lignosa, in diuersa tendens, restibilis, & in plures annos sufficiens.

Amat Latifolium Absinthium saxosa, montosa, & inculta loca: prouenit non ratò circa aggeres. Vbique & omnibus regionibus vulgare. Præstantius, inquit Dioscondes, in Ponto, Cappadocia, & in Tauro monte nascitur. Plinius Ponticum Italico amarius esse ait. Valde amarum Absinthium Ponticum esse & his verbis Ouidius ostendit:

Turpia deformes gignunt absinthia campi,
Terraq; de fructu quàm sit amara docet.

Nasci vero in Ponti regionibus & Latifolium nostro simile, ac in vsu Constantinopoli medicantium tale esse, Bellonius in primo Singularium suorum libro, cap. 76. refert.

Reperitur & in quibusdam frigidis Heluetiorum montibus, quod præ cæli rigore non attollitur, sed per terrā serpit, vnde Supinum à nónullis dicitur.

Iulio ac Augusto flosculi seminaque perficiuntur; colligi ac in vsum reponi tunc Absinthium vtiliter potest.

Græci Ἀψίνθιον appellant: Comicorum nonnulli etiam Ἀψινθίτιν, (siue vt plerique Ἄψινον) quasi non potabile, quòd propter insignem eius amaritudinem in potionem non videatur admittendum. Dicitur & Βαθυπικρον, aut (vti alij legunt) Βαρύπικρον. Ab Apuleio Absinthium Rubicum: nos Latifolium cognominauimus, ad aliorum differentiam.

Arabum interpretes præstantius, quod videlicet Ponticum Dioscondi, Romanum cognominant, & post hos posteriores ætatis Medici barbaram sectantes medicinam. Itali Absinthium *Assenso* nominant; Hispani *Axenxios*, *Assenfios*, plerique *Donzell*: Lusitani *Aloſna*: Germani Wermůt / Wermůt: Galli *Aluyne*: Belgæ autem: Britanni, siue Angli, Common wormwood: Bohemi Pelinek.

Facultate autem ac temperie calidum ac siccum est Absinthium; & calidum quidem secundo ordine; siccum verò etiam tertio. Amarum est & expurgans, & vnà quoque potentiæ astringendi vim obtinet.

Vtilissimum ideircò debili ventriculo, quem bilis infestat: nam amaritudine sua hanc expurgat, & per internam egestionem expellit, peráque vrinam euacuat; astringendi verò sua potentia ventriculum roborat ac confirmat. Sed ad contentam in ventriculo pituitam nihil (addit Galenus) iuuat.

Crapulam idem præsumptum arcere & fastidia discutere Dios. ait; iuuat verò non modò ante sumptum, sed & à crapula ac largiore potatione ventriculum ac stomachum malè habentem breui reficit.

Aduersus diuturnas & prorogatas febres, præsertim tertianas, magno sæpenumerò præsidio est; neque enim ventriculum tantummodò confirmat, aut cibi appetentiam excitat, sed & tocionem robur conciliat, ac ipsum ab obstructionibus expedit, vitiosos humores per vrinam expurgans.

Confert deinde Absinthium plurimùm etiam his, qui ex liene sanguinem profundunt vomunt. Quod quidem accidit, cum lien sanguine crasso distentum ac turgidum septum exoneiat. *Sanguinis vomitum.*

onerat. Tunc autem magno impetu sanguis sæpè plurimus vomitu ejicitur, nonnullum verò & cum excrementis permixtum per inferiorem ventrem nigrum & corruptum descendere contingit; fit autem non rarò, vt in ipsa violenta copiosioreq; vomitione æger deficiat, aut viribus resumptis, in difficilem ac pènè incurabilē Ascitem paulò pòst delabatur, præsertim sæpiùs malo recurrente. Ab his periculis ægrum absinthium vindicare potest, si a vomitu refectis, & vtcumq; reparatis viribus, multo tempore, quocumque libuerit modo, hoc vtatur.

Pellit præterea absinthium & interaneorum vermes, non modò intrò assumptum, sed & foris admotum; aduersatur omnibus putredinibus; oris graueolentiam emendat; vestes etiam à tineis conseruat; culices cum oleo eorpon illitum abigit. Item in cataplasmatis ac tomentis, ad astringendum & resiccandum plurimum potest.

Dioscorides præterea & ad inflationes vtile esse refert, & ad ventris ac stomachi dolores cum seseli & nardo Celtica; Morbum item regium sanare decoctum, aut dilutum eius quotidie cyathorum tnum mensura potum.

Coinmodum verò & ad strangulationes ex fungis cum aceto; cum vino verò potum aduersus Ixiam, Cicutam, muris aranei morsum, & draconem marinum. Imponitur anginis cum melle & nitro: pustulis nocturnis, Ἐπινύκτιδας vocant, cum aqua: fugillatis cum melle: ad caliganres oculos, & sanie manantes aures eodem adlubetur modo.

De Tenuifolio Absinthio, quod Romanum appellatur. Cap. iii.

Absinthium tenuifolium.

TENVIFOLIVM absinthium caulículos promit complures, tenues, dodrante aut pede altiores, folus circumuestitos, multò quàm superioris minoribus ac tenerioribus, minutissime ac tenuissimè dissectis. Flosculi vti prioris secundùm caulículos ac virgulas dependent: radiculę tenues per obliquum proserpentes germina complura hinc inde promunt. Subcandidum quoque istud absinthium est; multò minùs quàm lanfolium amancans; & odore haud perinde graui aut injucundo, sed potus grato.

In Mysia, Thracia, Pannonia, aliisque vicinis regionibus frequens. Reperitur & in Bohemia, ac in non paucis Germaniæ inculti locis. In Belgio & Britannia hortense est.

Autumno flores, semenq; profert, paulò pòst, hieme aduentante, herba marcescit, vegeta interim radice, à qua vere folia caulesq, rursus exeũt.

Vulgò Romanum absinthum, & Ῥωμαϊκὸν Ἄψινθον appellant, quo nomine complurbus medicinam facientibus, ac Pharmacopœis innotuit, qui hoc absinthio Pontici loco vtuntur. Videtur verò Ponticum illud esse, quod a Galeno xi. Methodi his verbis describitur: Ponticum ad iocinoris & ventris phlegmonas eligi præstat. Porro id tum folio, tum flore longè quam cetera absinthia minore; odor quoque huic non modò non insuauis, verùm etiam aromancum quid præferens: reliquis omnibus planè est fœdus. Differens verò istud Ponticum est, ab eo, quod a Dioscoride commendatur. Nam Dioscoridis Ponticum, ex primi generis, siue Lanfolij absinthij est numero: quod & Galenus lib. vi. de simplic. medic. facult. cap. de Abrotono affirmat: Absinthij, inquit, tres sunt species, quarum vnam eodem cum genere ipso nomine appellitant, cuiusmodi potissimùm est Ponticum, &c. Ex quibus manifestum, Galenum hoc loco Ponticum non aliò quàm ad primum Absinthium retulisse. Proinde non temere plenque admirantur Galenum in lib. de med. methodo Ponticum & flore & folio minus esse scriptisse. Excusatur à nonnullis, qui occasionem in deprauatum conniciunt codicem, & xi. Methodi pro μικροτέροις. i. minoribus, restituendum volunt μακροτέροις siue longioribus. Tenuifolium ergo istud absinthium haudquaquam legitimum Ponticum est. Neque etiam Arabum Romanum, quibus non aliud est Romanum, quàm Græcorum Ponticum.

Creditur verò & à nónullis istud esse appellatum Santonicum; verùm hoc non in Mysia, Thracia,

Thracia, aut alius Orientem versus regionibus requirendum, sed vltra Alpes in Galliis, si fides Dios. exemplaribus. Sunt tamen qui velint non vltra Italiæ Alpes, sed in Galatia Asiatica nasci; & in Sardorum regione, quæ & in Asia minore: vnde illi Σαρδόνιον Græce nomen, quod in Santonicum commutatum, transcribentium (vt aiunt) errore. Retinent Dios. exemplaria Sardonij vocem, Galeni verò Santonici; ex quo ad posterioratem, vt videtur, peruenit. Plinius etiam Santonicum vocat, & a Galliæ quadam ciuitate sic nominari refert.

Facultate autem Tenuifolium istud Absinthium calidum quidem est ac siccum, amaritudinis quoque, sed multò minoris, quam Latifolium, particeps; astringendi autem vis in eo superat.

De Seriphio, siue Marino absinthio. CAP. IIII.

Absinthium Seriphium. Absinthium Ægyptium.

SERIPHIVM Absinthium tenuitate, ac multiplici foliorum sectione Tenuifolio haudquaquam cedit: in tenues & minutulas particulas complures similitet dissecta sunt foliola, mollia, item & candida: caulículi in multos ramulos diuiduntur, circa quos flosculi & semina vti aliorum. radix dura & lignosa.

Amat aggeres, incultaq; quæuis haud procul à mari loca; frequens Hollandiæ, Zelandiæ, Flandriæ littoribus, ac vicinis locis. Reperitur & in Gallia, Italia, aliisq; regionibus maritimis, sed non raro odore, quandòque & colore differens. Quod enim circa littora exit maris Mediterranei in plerisq; Europæ prouincijs, veluti in Narbonensi Gallia, graueolentius est, ac minus candicat: candidius verò ac minùs graueolet ad Oceani littora natum. in Africa & Ægypto odore etiam potentius est, quale olim ad me Magnificus vir Iacobus Antonius Cortusius Patritius Patauinus misit.

Tempore florendi, seminisque perficiendi cum prioribus conuenit.

Nomen a Græcis Σηρίφιον & Ἀψίνθιον θαλάσσιον habet, Latini Seriphium, & Absinthium marinum appellant, vulgò Sea alsem: Angli Sea wormwode. Dicitur & à nonnullis Santonicum, vt Dios. testatur: sed & aliud tamen Santonicum, à Seriphio differens.

Est autem Seriphium, siue Marinum absinthium calidum quoque ac siccum natura. Stomacho, vt Plinius, inimicum. Dioscorides per se, vel cum oriza decoctum, ait, & cum melle sumptum, ascaridas, & teretes lumbricos necare, aluumq; simul leuiter subducere. quod & Plinius affirmat; Aluum, inquit, mollit, pellitque animalia interaneorum.

De Externis & Spuriis Absinthiis. CAP. V.

Absinthium inodorum, & insipidum.

Absinthium angustifolium.

Absinthij angustifolij ramulus foliis fissis.

1. 2. 3.

SPVRIORVM absinthiorum, quæ non absre Externa appellari possunt, aliquot supersunt genera.

Herba alba ab Heluetiis appellata, vel prima occurrit. Tota hæc mollis, velut lanuginosa atque albida est, & Senpluo siue Marino absinthio assimilis, sed candidior; odore & sapore ipsum quoque satis refert, sed tamen aliquanto suauior, ad Caphuræ odorem accedens.

In Valesia prope Sedunum in collibus nasci apricis, Gesnerus scribit; ac Aurumno demum, & sub Æstatis finem florere.

Proximum genus, foliis, caulibus, floreq; vulgare Lanifolium refert, sed odore ac sapore destituitur, vnde & Insipidum appellatur. Quibus locis, aut qua in regione huiusmodi nascatur, nondum cognouimus, in studiosorum hortis à nobis repertum.

Tertium ex Lauandula & Absinthio miscellanea quædam surps apparet. Caulículi eius complures, tenues, rectes, & lignosi in multas alas sparguntur: circa quos flosculi, Absinthij ac Artemisiæ similes; folia oblonga, incana, velut Lauandulæ, subinde tamen in partes quasdam fissa. odore autem hæc surps haud ingrato, Lauandulam tenuiter refert.

In montibus fertur, præsertim Adriatici sinus,

nus, sponte nasci; in hortis facilè comprehendit, ac mediocriter huemem fert.

Spuria autem hæc sunt, nec legitima Absinthia.

Primum Contardus Gesnerus Seriphium feminam nominauit; & vulgò Herbam Albam Weißkraut dici refert; alius Santonicum appellare maluit. Nam Santonicum in Gallia vltra Alpes reperitur, & a regione, in qua nascitur, nomē sortitum. Heluetiorum autem ager Romanis est vltra Alpes ad Gallias pertinens; sed longe tamen ab his abest Santonum prouincia; hæc enim Aquitaniæ pars est, sita ad Oceani oram maritimā, infra Garumnam flumen, versus Septemtrionē. Santonicum ideircò Absinthium, si à Santonibus nomen habet, procul ab Alpibus nascitur: quod si verò iuxta Alpes, à Santonibus nomen non accepit. 1.

Alterum Inodorum, Insipidum ac Fatuum absinthium rectè appellatur.

Tertium Angustifolium absinthium dicitur à pleriſq; tamen Lauandula flore Absinthij: ab aliis Artemisia inarua. flore tamen Absinthio, quàm Artemisiæ (his ipsis testibus) similior. A vero recedūt, qui Santonicum esse censent; longius verò etiam, qui Seriphiū esse existimant. 2. 3.

Facultate Herba quidem Alba calons & siccitatis cuiusdam exiguæ particeps est. 1.

Alterum Absinthium, vt sapore ac odore destituitur, ita vix vllius qualitatis calidæ, multo minùs expurgatricis facultatis aliquid possidet. Summopere cauendum, ne tale aliquod (si alicubi occurrat) pro legitimo colligatur. Odor perpetuo consulendus, atque vnà sapor. 2.

Angustifolium absinthium calidum ac siccum est, sed tamen haud intense, multò certè minus, quàm vel Absinthium, vel Lauandula. 3.

De Sementina. CAP. VI.

Sementina.

AD Absinthij genus refertur & Sementina dicta; non tamen primis tribus comparandam, sed vel inter Spuria absinthia, vel alio referendam. Caule hęc assurgit, mox in multas alas ac ramos distributo, circa quos folia minuta, copiosiora vero semina, exigua quidem illa, sed adeò frequentia, vt surculus cum ramis vniuersis semine tota turgida appareat.

Peregrina est stirps, semen in calidarum regionum hortis satum non infeliciter prouenit.

Galli *Barbotine* appellant: Italis *Semenzena* est; vnde & Latinis Sementina. Semen passim Semen Sanctum, & Semen contra Lumbricos appellatur; à quibusdam Semen Zedoariæ.

Amarum autem admodum hoc semen est; calidum & siccum ea de causa facultate. Aduersus ventris lumbricos, & interaneorum vermes quocunque modo sumptum vtile. Vtilius verò & futurum, si Rhabarbari nonnihil ei addatur: ita enim non modo vermes interficiuntur, sed & per aluum mortui expelluntur; quod fieri omnino expedit.

De Agrimonia siue Eupatorio. CAP. VII.

FOLIA Agrimonia profert oblonga, in plures vtrinq. partes diuisa, quarum singularia Cannabis particularibus quadamtenus similia, sed latiora, molliora, minusque saturato colore virentia, hirsuta, & secundum margines crenata. Caulis tenuis, rectus, cubito altior, duriusculus, subnigricans, & ipse pilosus; à cuius medio sursum versus floscüli exeunt parui, lutei; deinde semina fastigio latiora, quæ deorsum inclinantur, & prope ambulantium lanео ac pelliceo vestitui inhærent. Radix oblonga, mediocris crassitudinis, subnigricat.

Locis parū cultis iuxta vias, sepimenta pratorum ac aruorum; ac quandoq. in siluis exit.

Iunio mense, ac sēnis flores: semen deinde in multam Æstatem facit.

Græcis est Εὐπατόριον; Latinis quoq. Eupatorion, Plinio Eupatoria. Inter nothas appellationes Ἡπατόριον, ac Ἡπατίνη etiam appellata reperitur. Est tamē & aliud Eupatorium Apu-

Agrimonia siue Eupatorium.

leio; ipsum nempe Marrubium. Aliud item Heparonum Officinis, vulgaris videlicet vsus, quod & Heparorium adulterinum appellarur. Officinæ Eupatorium Agrimoniam nominant: à nonnullis Ferraria minor dicitur: ab alijs Concordia aut Marmorella. In vetere versione Oribasij de simplicibus lib. IIII. Agrimonia Lappa inuersa nominatur; & Lappa quidem inuersa, quòd semina lapparum instar aspera deorsum dependeant. Italis quoque *Agrimonia*: Hispanis *Agramonia*: Germanis Odermenig. Bruchkraut: Belgis, Gallis; & Anglis, Agrimonie. Boheimis Starzek. Differt autem Agrimonia ab Argemone.

Eupatorium autem ab Eupatore inuentore, homen, & Regiam, inquit Plinius, auctoritatē habet.

Citra autem manifestā caliditatem adstringendi mediocrem vim Agrimonia obtinet, & vna temperiem siccam. Galenus Eupatorium tenuium esse partium refert, & incidendi expurgandiq; facultate præditū; quocirca & iocinoris obstructiones expurgare, & simul viscerī robur adstringendi sua facultate addere. Decoctum foliorū hepaticis, & nephriticis sanguinem mingētibus confert.

Semen, Plinio auctore, dysenterecis in vino potum auxiliarur: addit Dioscorides, iocineros, & à serpentibus commorsis.

Contrita folia ac cum vetere siullo adipe imposita, vlceribus difficilem cicatricem contrahentibus, medentur; Dioscoride quoq; auctore.

De vulgari siue Adulterino Heparorio. CAP. VIII.

Vulgare Heparorium.

VVLGARE Heparonum teretibus ac subrubentibus caulibus ad duos cubitos, vel altiùs interdum assurgit: foliis hi conuestiuntur oblongis, virentibus, per marginem serratis, quinis septenisve ab vno dependentibus pediculo, instar cannabinorum, sed tamen mollioribus: flosculi exigui, muscoli, diluté rubentes, in mollibus rotundis vmbellis, & quidem in alarum fastigiis apparēt; qui tandem in pappos euanescunt: radix subest fibrosa, mediocris magnitudinis.

Circa scrobium, riuulorum, ac stagnantium aquarum margines, fluuiorum ripas, aliisq; vliginosis locis, subinde & in veteribus ac humentibus muris nascitur: amat aquosa & vicina aquis loca, non tamen rigari omnino postulat.

Proxima huic videtur, quæ Heparonj aquatilis nomine, inter eas quæ aquosis gaudent, describitur Pempt. IIII. libro v.

Iulio & Augusto florer ac viget: radix restibilis est, sed caules foliaque hieme intercidunt.

Vulgò Heparonium, nonnulli etiam Eupatorium: Leonhartus Fuchsius Euparorium adulterinum nominat: plerique Cannabinam, à similitudine foliorum cum Cannabis. Existimatut & ea quam Baptista Sardus Terzolam vocat: Germanis est S. Kümgúndē fraut. i. Sanctæ Kunigundis herba, & Wasserdosl: Belgis Boelkens kruyt.

Hepa-

H[illegible] habet, [illegible] prodest, facultate nomen inuenit: ad Ea [illegible] referri potest.

Aniseu[illegible] herba & flos & radix, calida & sicca ordine secundo. Vim obtinent expurgatriciam & aperitiuam, crassos humores attenuant, & per vrinas expellunt, sanguinis puriorem reddunt. Datur vtiliter decoctum huius scabie aut alia quauis cutis fœditate laborantibus, tum & his, quibus vel hepar vel lien obstructum aut tumidum: vtriusque enim viscerum [illegible] tum & cachexis. Proinde & ictericis, præsertim post principia, vtilis: diuturnos ac prodiuturnas tertianas febres citò curat ac tollit; aduersus quartanas etiam prodest.

Succus herbæ [illegible] foliorum eadem potest, qui & ventris lumbricos assumptus potenter necat. Fingunt vrinatæ ferarum animalia aridæ herbæ suffitu. Ceruos telis vulneratos, pastu huius herbæ protinus dubitò sanari, quidam affirmant.

De Alsine. CAP. IX.

Alsine maior.

Alsine minor.

INTER Alsines vna maior ac procerior est, aliæ minores & humiles: sunt & quas Spurias non absre nominare licet.

Maior Alsine cubitalibus, subinde etiam altioribus assurgit coliculis, à radice compluribus, teretibus, tenuibus, geniculatis: foliis è singulis articulis binis, digitolationibus, longioribus quam Parietariæ: quibus satis forma respondent, sed læuia, pilis, lanugineve carentia, dilutiusque virentia. Cauliculi aliquo modo transparentes apparent, ac circa genicula dilutè admodum quandoque subrubent, veluti Parietariæ. flosculi in alarum summo candiduli, veluti gramini Leucanthemi, sed minores, oblongis succedentibus haud magnis capitulis, in quibus semen. radix ex tenuibus capillamentis confibrata. 1.

Altera Alsine humi vt plurimùm procumbit, cauliculi eius tenues, tetetes, ac geniculati, à quibus rami: folia veluti prioris, sed minora multò, veluti & tota est herba, quæ ad prioris magnitudinem nullatenus accedit, omnibus partibus minor: flosculi similiter albidi, capitula veluti prioris: radix perinde fibrosa. 2.

Alsine minima.

Alsine marina.

3. Tertia similis Secundæ, sed longè minor; colieuli tenerrimi sunt, foliola admodum minuta, flosculi exigui, radiculæ tenuissimæ.

4. Quarta verò & quædam est, sed maritima; hæc Secundam referret, nisi caules crassiores, breuiores, crebriùs geniculati: folia similiter crassiora: capitula non in rotunditate oblonga, sed latiuscula; in quibus semina terna, quaternáve.

1. Prima Alsine inter vepres, in dumetis, sub rubis, locis opacis & aliosis, prope fontes vel defluentes aquas exit.

2. 3. Secunda & Tertia lucos & humentia etiam amant, sed tamen in hortis inter olera, ac in vitibus enascuntur.

4. Quartam frustrà fuerit alibi, quàm in maritimis requirere.

Virent Alsines etiam hieme; Vere florent, ac semen perficiunt.

Alsinem Græci Ἀλσίνην quoque appellant: dicitur verò & μυὸς ὦτα. i. muris auricula; est tamen & alia Muris auricula, à Dioscorio descripta loco. Discrimen harum notum, & Galeno quidem qui de vtraque seorsum scripsit. Distinguit & Plinius inter Alsinem & Myosotidem. Paulus autem Ægineta Alsinem à Myosotide non putauit differentem, vt in littera M. vbi de Myosotide, apparet. Nominatur verò & Alsine spurius quibusdam vocibus, Myorthoeos, & Myortosplenon.

1. Priorem plerique Hippiam maiorem appellant; incognita tamen multis est, ac etiam (quod admiramur) diligentibus de stirpium materia scriptoribus.

2, 3. Secundam & Tertiam Morsum gallinæ vulgò vocitant; plerique Hippiam minorem: Ruellius ab Italis *Passerinam* dici refert; Gallicè verò *du Mouron*; vnde Belgis Muer, Germanis Hünerdarm: Anglis Chickeweede.

4. Quartam Alsinem Marinam appellandam natales requirunt.

Est autem Alsine frigida quidem & humida, ac aqueæ essentiæ; quare & citra adstrictionem refrigerans; vt Galenus. Oculorum inflammationibus eum polenta, auctore Dioscoride, imponitur: Succus aurium dolonbus, (ex caussa videlicet calida) infunditur.

Minore, auiculæ caueis inclusæ, eum escam fastidiunt, recreantur.

De Spu-

De Spuriis Alsinis. CAP. X.

Alsine spuria prior, siue Morsus gallinæ. Alsine spuria altera.

DIFFERVNT à superioribus Spuriæ Alsines, quòd pilosæ ac hirsutæ appareant: foliorum etiam forma, ac flosculorum color quarumdam non respondet.

Prima harum tenuibus cauliculis humi, veluti minores Alsines, procumbit; foliola latiuscula incisuras fere duas habent: flosculi è cæruleo purpurei: radix tenuis, longa, adnatis fibris capillatur. 1.

Alterius folia oblongioris formæ, ambitu serrata sunt: flosculi similiter cærulei: valuulæ planæ, quales Veronicæ; radix similiter fibrosa. 2.

Tertia ex minoribus Alsinis priorem omnino referret, nisi tota hirsuta, ac è virore ampliùs nigricaret: caules & folia sunt minoris Alsines: flosculi quoque albidi; capitula cum seminibus respondent; nec radices fibrosæ deficiunt. 3.

Huic caule, foliis, flosculis candidis, capitulisque similis est Quarta, sed assurgens, haud procumbens, candidior & lento quodam ac glutinoso veluti succo aut rore occupata, tangentium manus inficiente. 4.

Reperiuntur passim, etiam in agris demessa segete; Quarta tamen non vsque adeò frequens occurrit.

Vigent ac virent quo tempore aliæ Alsines.

Priorem & alteram, plerique Morsum gallinæ quoque appellant: Germanicè *Hünerbiss*: Gallicè *Morsgelin*.

Tertia nonnullis μυὸς ὦτα, & Auricula muris appellatur: non est tamen legitima Dios. μυὸς ὦτα. Desunt flores cærulei, & radix digitalis crassitudinis (si legimus lecto.) Potest idcircò non modo pro Spuria Alsine, sed & pro notha Auricula muris haberi; veluti & Quarta, à Tertia exiguum, vti diximus, differens.

Videntur autem hæ frigidæ quoque ac humidæ, ac aliis Alsinis potentia ac viribus assimiles.

De Anagallide. CAP. XI.

Anagallis mas. Anagallis fœmina.

ANAGALLIS Alsines similitudinem refert, eius præsertim, quæ inter minores prior est. Caulículi ejus quadrangulares non attolluntur, sed per terram sparsi nascent; pauca paruulaque folia, non toto ambitu rotunda, superna parte virent, auersa verò exiguis nigri-
1. cantibus punctulis notantur: flores in tenuibus pediculis iuxta folia, aut phœniceo colore
2. rubentes, aut cærulei: fructus rotundus instar seminis Coriandri, in quo semen minutum: radix tenuibus fibris constat.

In aruis, iuxta semitas, & in hortis ac vineis non rarò vtraque prodit. Frequenter tamen
3. flore rubens. Lutei verò floris & quædam in siluis & opacis reperiuntur locis, prioribus alioqui haud dissimilis. In Austria quidé, vt C. Clusius; in Britannia autē, vt M. Lobelius annotauit.

Tota Æstate, potissimum tamen Augusto mense, florem facit.

Anagallis Græcis similiter Ἀναγάλλις; a nonnullis, Plinio auctore, Corchorus. Marcellus vetus scriptor Maciam appellat, quæ vox & inter spurias apud Dios. extat: Germanis Gauchheil; Belgis Guychelheyl; Anglis Pimpernell.

1. Quæ phœnicei est floris, mas habetur; eadem Phœnicion & Corallion dicitur. Ex hac paratur cōpositio Diacorallion aduersus articulares morbos, de qua Paulus Ægineta li. VII. Appellatur verò & hæc ipsa, vt inter nothas appellationes scribitur, Aëritis, Ægitis, Sauritis.

2. Altera, cærulei floris, femina vocatur, quæ & Zeliaurus, & Nyctentis, nominibus spuriis dicta reperitur.

Habet autem vtraque Anagallis desiccandi vim citra mordacitatem; nonnihil quoque caloris, & quamdam trahendi facultatem, adeò, vt & infixa corpori extrahat: auctor Galenus.

Dios. vtramque mitigandi vim habere, inflammationes arcere, adactos corpori aculeos extrahere, & nomas cohibere tradit: succum item caput gargarizatum purgare, naribus infusum dolorem dentium lenire, si in aduersam narem inijciatur; retusæ oculorum aciei auxiliari, & argema cum melle expurgare: contra viperarum morsus, iocinoris, ac renum vitia, si ex vino bibatur, prodesse. addit dici eam, quę cæruleum florem profert, proceruam sedem repnmere, quæ verò phœniceum, impositione euocare.

De Artemisia. CAP. XII.

ARTEMISIÆ genera posteriores complura statuunt, Matricariam & Tanacetum eò quoque referentes. Fuchsius florem Africanum huc quoque adducere conatus fuit, de quo Pemptadis alterius lib. III. Nobis de propriè Artemisia dicta primùm; deinde de alijs congeneribus agendum.

Huius

Artemisia Latioris folij. Artemisia tenuifolia.

Huius autem Artemisiæ genera dúo: vnum latioris folij; alterum tenuioris.

Prioris Artemisiæ folia lata sunt, laciniosa, ac varie dissecta, per margines uncisa, Absinthij Latifolij minora, nec perinde albida; superùs enim herbido colore virent; inferius tantummodò malbicant: caules recti, sesquicubitales, rotundi, striati, ac in paruulos multos distributi, subinde rubent, folia circa quos sensim attenuantur: flosculi perexigui, Absinthij æmuli, sursum versus digerumtur: radix multis firmatur fibris. 1.

Alterius minutissimè dissecta folia Abrotoni mari æmulantur; paulòtamen minora, & longiora: caulículi tenues, in tenuiores alas diuidúntur, quibus præter exigua inferius fuliola, & parui corymbi copiosi superùs adhærét, minores quam prioris: radix crassa alte descendit. 2.

Prior Artemisia secus vias, agrorum & aruorum margines, multis locis frequens est, & non modo in locis mari vicinis, sed & longissimè ab eo distitis exit; & nonnullis locis altior amplius luxuriat: alibi humilior; pro soli videlicet ac regionis conditione, quæ ad stirpium mutationem plurimùm facit. 1. *Soli ac regionis conditio, ad stirpium mutationem plurimùm facit.*

Altera longius à maritimis recedit, in Germania, Bohemia, Austria, aliis regionibus secus fossas, aquarum nullos, quandoque etiam in apricis occurrit. 2.

Florent ambæ, & semen perficiunt æstiuis mensibus, marescunt inde; sed restant hiemè radices.

Quæ Græcis Ἀρτεμισία, apud Latinos nomen retinet, quod ab Artemisia Mausoli Cariæ Regis vxore, hanc sibi adoptante, accepit; antea παρθενὶς dicta, vt Plinius refert. Apuleius παρθένιον etiam dici affirmat, apud quem & complures appellationes huius occurrunt: quarum multæ inter notbas apud Dioscondem. Harum pleræque legitimæ Artemisiæ, nonnullæ aliis conueniunt, quos subinde Artemisiis annumeran contingit. Potest hæc πολυλεπὶς, & tortilis nunabs re ἑρπύλλια, χαμαιπολόχιον, λεπτόφυλλος, & Valentina dici.

Priorem Artemisiam nonnulli Matrem herbarum nominant: Germani Beyfuß / & Sant Johannes gurtel: Hispani *Artemisa*: Itali *Artemisia*: Galli *Armoise*: Belgæ Bijuoet / Sint Jans kruyt: Angli Mugwoorte: Bohemi Czernobyl. 1.

Altera Artemisia λεπτόφυλλος cognominatur, siue Tenuifolia. Huius & in legitimo de Artemisia apud Dios. capitum & altero inter notha relecto, nomen, & qualiscumque descriptio 2.

scriptio occurrit. Videtur autem hanc Matthiolus pro Ambrosia altera depinxisse.

Est autem Artemisia vtraque, auctore Galeno, excalfaciens, ac modicè desiccans; calida autem secundo excessu, sicca primo aut secundo remisso, & vnà modicè tenuium partium. Plinius priuatim feminarum malis mèderi ait: Dios. ad ducendos menses, secundas, & fœtus: item ad præclusiones, & vtilem mutationem vteri, ad insessus muliebres adiici, atque ipsis incoqui refert: item cum myrrha subditam, eadem, quæ insessu posse: bibi & comani decoctam eorumdem gratia; iam & pubi instar cataplasmatis impositam menses ducere.

Cit verò & eadem remoratam vrinam, ac calculos comminuit, eodem auctore.

Plinius, viatorem, ait, qui alligatam herbam habeat, lassitudinem non sentire: & secum habentem, negari nocere mala medicamenta, bestiámve vllam; & ne Solem quidem: bibi verò & ex vino aduersus opium.

De Botry. CAP. XIII.

Botrys.

EXIGVA herba Botrys est, dodrante vix altior, fruticis modò rectè, & vnico caule assurgens, in nonnullos tamen ramulos effuso, ac distributo; quos folia vtrimque laciniata, atq; profundius incisa, instar foliorum Erigen, exornant: semen in racemulos collectum, circa totos exit ramulos. radix in fibras abit. Tota herba per maturitatem in viridi luteo languescit colore, odòrata est, & tota quoque gummoso lentore prædita, quo colligentium manus inficit. ante verò quàm adoleuerit, ac quum primùm prodit, folia inferiore parte rubent.

Nascitur in Italia & Gallia circa profluentes aquas, & fontes: reperitur verò & in sabulosis, ac aridis, in oliuetis quibusdam; facillime in hortis adolescit. annua est.

Augusto ac Septembri mense ad perfectionem venit.

Græci Βότρυν appellant: Latini eadem appellatione vtuntur: Itali *Botri*. Germani Traubenkraut, & Krottenkraut: Galli *Pymen*: Belgæ Pruint/Druuentruyt: Angli Oke of Ierusalem: Hispani *Bien granada*.

Dicitur verò & Artemisia, vt non modò Dioscorides, sed & Plinius testatur: apparet autem Artemisiæ illa species, quæ Μονόλαον appellatur. Præter enim duas illas Artemisias, de quibus cap. præcedente, & tertiam superesse Dios. & Plinius testátur. Quam Dioscor. Μονόλαον, siue vnicaulem: Plinius lib. 25. cap. 7. etiã Botrym ac Ambrosiam vocari refert. Tenuis autem hæc describitur herba, simplici caule, & minutis floribus scatente, flauo colore, quæ iucundiorem quàm præcedentes Artemisiæ odorem fundat: quàlis vtique Botrys est. Facit huc quòd Botrys Dios. auctore, etiam Artemisia ac Ambrosia dicatur.

Ceterùm Botrys calida ac sicca est secundo excessu; vim habet attenuandi, aperiendi, ac incidendi. In vino pota, vt quidem Dioscor. & Paulus, ὀρθοπνοϊκοῖς. i. non nisi recta ceruice spirantibus auxiliatur. Prodest verò & eadem asthmaticis ac purulenta expuentibus: menses item mouet, & secundas excludit.

Fit ex foliis cum sacharo, quam Conseruam vulgò vocant, ad eadem vtilis. Addita carnibus, quæ cum iure coctæ eduntur, ad gratum ipsarum saporem conducit.

Interponitur arida vestimentis non modò vt suauitatem odoris inde contrahant; verùm vt & à tineis ac blattis conseruentur, quod ipsa quoque præstat.

De Ambrosia. CAP. XIIII.

AMBROSIA vnico similiter caule, eóque nonnihil striato, fruticis exigui modo assurgit, duos aut tres palmos alto, qui in ramulos, ac alas complures quoque diffunditur: folia haud magna, vane fissa, teneriora, tenuioraq; quàm Artemisiæ prioris, quorum minora segmenta tenuia, graueolentis Rutæ: foliola quodammodò exprimunt: flores secundum ramulos

Ambrosia.

Matricaria

ramulos sublutei, rotundi, muscosi, absque fructu pereunt: subsunt intersus angulosa, terrestris tribuli instar echinata capitula exigua, numquam florentia, in quibus semen nigricans: radix gracilis, palmaris. Inalbicat è virore tota herba, & gratum odorem spirat.

In Cappadocia sponte nascitur; alibi sata in hortis feliciter adolescit, vbi fecunditate læti soli quandoque luxurians altius attollitur.

Sub finem Æstatis, & flores, & semen Ambrosiæ in Germanus perficiuntur.

Græcis est Ἀμβροσία; Latinis quoque Ambrosia, nec aliud eius nomen cognitum. Plinius Ambrosiam vagi nominis esse, & circa alias herbas fluctuari ait. Nam & Botrys, vt scripsimus, a nonnullis Ambrosia dicitur.

Matthiolus & alteram quamdá describit Ambrosiam, à nobis pro secunda ac tenuifolia Artemisia descriptam. Recentior ætas & Ambrosiam quoque siue Ambrosianam aliam nominat, quam sub agrestis Saluiæ nomine expressissimus.

Vsus autem Ambrosiæ ad ea, quæ repelli & reprimi sir opus. Nam, vt Galenus, imposita vim habet adstringentem ac repnmentem.

De Matricaria siue Parthenio.

CAP. XV.

MATRICARIA plures subinde cauliculos promit rotundos, in alas ac ramulos quosdam subinde diuisos: folia tenera, varie fissa, ambituque crenata, Coriandri pnma ac terræ proxima æmulantur, sed tamen maiora; flores in fastigiis ramulorum eminent medio orbiculo siue disco lutei, e quo candida foliola per marginem erumpunt, Chamæmeli floribus simules: radix durior adnatis multis capillamentis confibratur. Tota herba diluto cólore virer, grauiter olet, ac gustu perquàm amara est.

Nascitur in sepibus, in hortis, secus veteres muros: locis gaudet tuderans: subest sæpenumero radicum fibris aliquis, licet exiguus, carbo, quem inter rudera facilè contingit reperiri: de quo Cardanus nugas nonnullas in libris De subtilitate adfert.

Huius verò & species quædam est, flore multiplici ac polyphyllo, quæ ex Britannia in Belgij hortos peruenit. 2.

Æstuis mensibus in vigore ac flore est.

Dioscoridi Παρθένιον est, Galeno verò ac eius sectatori Paulo, Ἀνάμεγκος ἢ Ἀνάμεγκον. Testatur ipse Dioscondes, Parthenium à nonnullis Amaracum dici & Ἀδιάδοτον.

Parthenium Galeno Perdicium siue Parietaria est; & similiter Pluuio lib. 22. cap. 17.

Est & tertium Parthenium, Linozostis videlicet siue Mercurialis, quam Dios. refert aliquos Parthenion nominare; cui accedit & Plinius libro 25. cap. 5. & similiter Appuleius.

Recentior ætas, Dioscoridis Parthenium Matricariam appellat; plerique Amarellam: Itali

Itali *Marellam*: Hiſpani *Matricaria*; Germani Mütterkraut, Meidblümen: Belgæ Mater, & Moederkruyt: Galli *Marone*: Bohemi Nymdata: ac Angli Feuerfew & Feddertfew.

Extant & huius inter ſpurias voces nonnullæ appellationes; vti Ἀνθεμὶς, Χαμαίμηλον, Χρυσόκαλις, Μελαβάθρον, Ἄνθος πεδόνιον, Solis ſæculum, Milletolium. Putatur hæc eſſe ea, quæ ab Apuleio Artemiſia Traganti vocatur: verum cum ipſe hanc nullis notis exprimat, difficile eſt affirmare.

Excalfacit autem Matricaria inſigniter, tertio ordine calida; ſicca verò ſecundo, abſtergit, exputgat, aperit, & quæcumque amara poſſunt, feliciter præſtat, ad vterinos affectus non parum confert, menſes temorantes cit; ſecundas, & mortuos educit fœtus, ſiue eius decocto epoto, vel in balneo incocta, aut etiam cataplaſmatis modo pubi impoſita. Facit & ad ſuffocationes ex vtero hunc in modum, & ad eiuſdem duricies.

Dioſcorides etiam Eryſipelatis & inflammationibus, cum flore imponi vtiliter, tradit. Idem Parthenium aridum cum Oxymelite, aut vino, aut ſale, non ſecus ac Epithymum, pituitam ac bilem atram ducere, & aſthmaticis ac melancholicis eodem prodeſſe modo ait. Vtile quoque in potu calculoſis, eodem auctore.

De Tanaceto. CAP. XVI.

Tanacetum. Tanacetum criſpum.

1. TANACETVM vno aut altero, ſubinde etiá pluribus caulibus conſurgit ſtriatis, in quorum faſtigiis aliquot vmbellæ, quorú flores medius Anthemidis aut Parthenij orbiculis perſimiles, nullis circumpoſitis aut ambientibus foliolis, auri luteo reſplendent colore: folia oblonga ſunt, veluti ex pluribus ad vnum congeſtis pediculum compoſita, Agrimoniæ, aut Potentillæ potiùs ſimilia, filicis maris ſatis æmula; ſed tamen molliora ac munora, quorum particulæ vti filicis, vtroque margine ſerrata. radix lignoſa in plures hinc inde diſtribuitur fibras, quibus ſubinde late ſerpit. Tota amara herba eſt, & cú iucunditate quadá graueolens.

2. Huius & alia quædam tepetirut ſpecies, cuius folia frequentiſſimis inciſuris diſſecta, ac criſpa, denſam aliquam plumam referre videntur, priori & odore, & ſapore, necnon flore planè aſſimilis.

Exit Tanacetum paſſim ſecus agrorum margines, aggeres, hortorum ſepimenta. Criſpi Anglia ferax eſt.

Tertium

Tanacetum inodorum.

Tanacetum minus.

Ternum etiam reperiri in Prouincia ac 3.
Delphinatu haud procul Valentiâ Galliæ, Lobelius tradit; quod foliis primum Tanacetum, flore verò Matricariam referat, omni autem odore destitutum sit. Tale verò & in Pannoniæ montibus à se repertum C. Clusius memoriæ prodidit: tum & aliud huic simile, sed flore maiore, & Bellidis maioris fere æquali.

Flores siue potius aurei corymbi Tanaceti, Iunio ac Iulio vigent mense; deperdita inde lutei coloris gratia, succedit semen in ipsis orbiculis, quod Augusto ad perfectionem venit.

Tanacetum nostra ætas appellat: nonnulli Athanasiam, quasi immortalem, quod non citò flos marcescat: Germani Reinfarn appellãt: Belgæ Ruinwaer, & Wormcruyt: Italis *Tanaceto*: Anglis Tansy: Bohemis Wratyc. Non est Artemisia μονόλεπος, siue vnicaulis, vt à nonnullis creditur.

Facultate autem calidum & siccum est Tanacetum, vtpote omnibus suis partibus amarum; non tamen secundum vtriusque ordinem longè egrediens.

Semina in vsu sunt vulgi aduersus ventris lũbricos, ac tineas, quas expellunt. Ex tenellis herbæ erumpentis foliis, cum ouis placentæ Vere conficiuntur, on nec ingratę nec inuiucundæ, ventriculo verò etiam vtiles. Nam si qui in eo hæreant vitiosi humores, eos partim ad concoctionem perducit, partim abstergendo deorsum deducit. Succus herbæ cum vino potus, aut eiusdem decoctum, vrinã prouocat, dolores vesicæ lenit, & vrinæ stillicidio medetur: idem succus cum oleo rosaceo spinæ ani acc essiones illitus, febrium ngores tollere fertur: cum quouis autem oleo, etiam neruorum contractionibus ac doloribus auxiliaris esse.

Dicitur & de radice, quòd cum melle aut sacharo condita, aduersus podagram plurimũ faciat; si ieiuno ventriculo eius aliquantula pars, cõtinuo aliquo tempore sumatur.

De Tanaceto minore siue albo.
Cap. xvii.

Odore ac sapore proximè hæc herba Tanacetum exprimit, minus tamen odorata aut amara: caules eius humiliores, ad pedis altitudinem aut nõ multò ampliorem attolluntur: folia cùm circa caules, tum priùs enata, vane dilecta atque mensa, Coriandrinis maiora; minora tamen ac tenuiora, quam Matricariæ, ex albido virentia: vmbellæ in fastigus caulicolorum, atque in his flosculi candidi, Millefolij simules. radix lignosa, oblonga, sensim attenuatur, & subinde in ramulos diuaricatur.

In Germaniæ ac Italiæ agris, pleriſque reperitur locis.

Iulio & Auguſto, & quandoque Septembri menſe floribus ac ſemine turget.

Odor, ſapórque, qualis Tanaceto, ſpeciem eius quamdam eſſe oſtendunt.

Proinde non abs re Tanacetum minus, vel Tanacetum album nominari poteſt, præſertim cùm nullum eius aliud nomen cognitum habeamus. Nam quòd pro Sideritide Achillea (ſi non fallimur) Matthiolus eam exhibuerit, omni ex parte probare non poſſumus.

Achillea enim Sideritis adſtrictione exuperat, & ad ſanguinis eruptiones, dyſenterias, & muliebria profluuia congruit; at Tanacetum iſtud citius expurgans ac aperiens eſſe apparet: maiori Tanaceto vti odore ac ſapore, ita & reliquis facultatibus ſimile, tametſi minus potẽs.

De Bardana, ſiue Lappa maiore.

CAP. XVIII.

Bardana, ſiue Lappa maior.

BARDANA folia initio promit amplißima & hirſuta, longe quam Cucurbitæ maiora, ac latiora, craſſiora item & nigriora, quæ ſupernore parte ſaturatius virent, inferiore nonnihil inalbicant: caulis anguloſus, craſſus, foliis ſimilibus, ſed minoribus longe cingitur, huc in alas & ramulos quamplurimos diſtributus lappas gignit grandes, globatas, pungentibus exiguis aculeis recuruatis vndique aſperas, & tranſeuntium veſtitui inhærentes, è quibus ſuperiùs flos exit ſtamineus, colore purpureus: ſemen intra globoſum capitulum perficitur, quod dehiſcentibus lappis, vna cum lanoſis pappis, impellente vento, auolat: radix lõga, intus candida, toris nigricat.

Nuſquam non obuia Bardana ſecus vias: locis incultis deſertiſque ſponte naſcitur; nec lapidoſa fugit.

Iunio menſe caulis aſſurgit; altera ex quo nata eſt anno, lappæ ſuccedunt vna cum floribus ac ſemine.

Græcis eſt ἄρκιον, item & περσώπιον ἢ περσωπὶς; Latinis Perſonatia, Perſonata, & Arcium: Officinis Bardana, & Lappa maior: Germanis Großle Klotten, Belgis Groote clißen: Italis *Lappola maggiore*: Gallis *Glouteron*, aut *Gleteron*: Hiſpanis *Bardana*: Anglis Great burr: Bohemis Ržepice. Apuleius præter ſuperiores, & alias quaſdam Perſonatiæ appellationes refert, vt Dardana, Bacchion, Elephantoſis, Nephelion, Mantolium.

Differt autem Arcion & Arctio, vt ex vtriuſque deſcriptione, quæ & apud Dioſcoridem & Plinium ſeparatis locis extat, manifeſtum eſt: tum & ex cap. XXXIII. lib. v. huius Pempt. vbi eius icon & deſcriptio habentur.

Proinde non parum falluntur, qui nominum vicinitate decepti, Arcium idem cum Arctio eſſe rentur.

Facultate autem Bardanæ folia moderatè reſiccant, ac diſcutiunt: radix nonnullæ caliditatis particeps eſt.

Proſunt radices ſanguinem & purulenta expuentibus cum pineis nucibus, auctore Dioſcoride. Apuleius eaſdem cum modico ſalis tritas morſui canis rabidi vtiliter imponi, atque ſic ægrum ſtatim liberari ait.

Idem ſuccum foliorum cum melle potui datum, vrinam prouocare, & veſicæ dolores tollere: atque eumdem cum vino vetere potum omnes ſerpentium morſus mirificè ſanare. Columella herbam cum ſale tritam, & ſuper ſcarificationem cum ferro factam impoſitam, venena viperæ pellere; plus verò etiam eiuſdem radicem contuſam contra ſerpentes prodeſſe; ſtrumis item radicem mederi refert. Caulis autem Arcij, priuſquam lappæ gignantur, detracto cortice, etudus cum ſale & pipere, aut in pinguium carnium iure decoctus non inſuauiter editur; ſic ſumptus ſemen auget, & ad Venerem inuitat: alimentum præterea haud

malum

malum corpori, præsertim decoctus, confert. additis pineis nucibus ampliùs conferre potest, & non minùs quàm radix rabidis ac hæmoptoicis prodesse.

De Lappa minore siue Xanthio.

Cap. xix.

Xanthium.

Lappæ minoris folia, quàm superioris, longe minora, dilutiùs virent, ad Attriplicis accedunt, ambitu incisuras habent: caulis cubitalis, angulosus, punctis exiguis nigris notatur, & in alas funditur: flosculi ante lappas verticillatim cauliculos ambiunt, sed exigui & cirò collabentes: sequuntur lappæ siue fructus è foliorum sinubus, ac in alarum fastigis oblongi, Oliuæ aut Corni magnitudine, velut Platani pilulæ asperi, & contactu vestitui adhærescentes, qui haudquaquam dehiscunt, sed semen concluſi intra se gignunt forma oblongum. radix plurimis fibris firmatur, & haud alte descendit.

Læto & pingui solo, in scrobibus & lacubus, vbi exaruerunt, facilè gignitur.

Iulio & Augusto vigent Xanthij Lappæ.

Græcis est Ξάνθιον, Latini nomen retinent: Officinis Lappa minor, Lappa inuersa, nonnullis Strumaria. Galenus etiam Φασγάνιον appellari ait. Reperitur verò & Φάσγανον inter spurias Ξανθίου appellationes; proprie tamen Φάσγανον, ξίφιον est. Germanis Beuerkraut, & Spitzkletten; Belgis Clepne chillen, Bedelaers lupsen: Italis *Lappola minore:* Hispanis *Lappa menor:* Gallis *Petit gloueron:* Anglis Lowse burre, & Leſſe burre.

Ξάνθιον autem ab effectu dictum videtur: fructus siquidem, priusquam totus inaresçat, collectus, tusus, & in ficili reconditus, ac deinde vsu exigente acetabuli mensura in aqua tepida madefactus, capillos ξανθοὺς, id est, rufos efficit iisdem illitus, capite tamen prius nitro præparato, vt Dioscorides tradit.

Xanthij semen, auctore Galeno, digerendi vim habet; proinde calidum ac siccum.

Dioscorides fructum commode tumoribus imponi ait.

De Betonica. Cap. xx.

Betonica foliis exit oblongis, latis, virentibus, aliquantulùm asperis, per ambitum ferrę modo incisis, quercus cuiusdam similibus, sed tamen minoribus: caulis tenuis, quadrangularis, aliquantulùm hirsutus, pedem (plus minùs) altus: flores profert spicatos, colore vt plurimum rubentes, alicubi tamen, sed ranùs, albidos: semen succedit oblongum, angulosum: radix ex multis fibris, ab vno dependentibus capite, committitur.

Amat loca opaca; reperitur tamen & in pratis Soli expositis, sed humentibus; adolescit & in hortis.

Iulio mense præcipuè floret.

Græcis Κισσὸς & Ψυχοτρόφον: Latinis Betonica: à nonnullis Vetonica: Plinius lib. 25. cap. 8. in Italia etiam Serratulam dici affirmat: recentior ætas aliam ostendit Serratulam, de qua mox. Est verò & altera Betonica à Paulo Ægineta descripta. Galenus lib. v. de sanitate tuenda Κισσὸς, id est, Betonicam, etiam Sarxiphagon vocari tradit: Dios. tamẽ omnino aliam Sarxiphagon describit. Officinæ & Itali Latinum nomen retinent: Hispani *Bretonica:* Germani Braun betonick: Galli *Betoine, & Betoſne* appellant: Angli Betony: Bohemi Buckwice.

Calida autem & sicca Betonica est, & ordine quidem secundo. Incidendi, vt Galenus ait, vim habet. Comitiali morbo obnoxiis, necnon & ceteris, capite ex frigida causa malè affectis, prodest: pulmonem & pectus cum melle expurgat: iocinoris, lienis, nec

Betonica.

non fellis obstructionibus medetur: Regio morbo laborantes reficit, concoctionem ventriculi promouet, acidum eructantibus subuenit, vrinam ciet, ad renum & vesicæ dolores vtilis, consistentes in renibus calculos rumpit & expellit, menses prouocat, vteri strangulatui medetur, rupta, conuulsaque curat, aduersus serpentum & ferarum morsus, & epota, & vulneribus imposita confert. Laudatur & aduersus Ischiadicos dolores. Aluum drachmarum quatuor pondo sumpta, vt quidem Diosc. tradit, subducit. Ex floribus Conserua fit, ad multa vtilis, ad capitis tamen dolores præcipue conferens.

Radix Betonicæ reliccata, & cum hydromelite denarij pondo assumpta, vomitum ciet, & crassos lentosque humores educit; vt quidem huius ætatis nonnulli referunt.

De Veronica sive Betonica Pauli.

CAP. XXI.

VERONICA caulibus dodrantalibus, aut longioribus serpit, & quidem vt plurimum per terram: folia eius latiuscula, Chamædryos repentis maiora, candidioraque; secundùm margines, vti illius, serrata; exigua lanugine pubescunt: flosculi, in pediculis ordine digesta, dilutè cærulei: semen patuum, rotundum, nigricans, in siliquis planis, exiguum loculum præ se ferenti-

Veronica mas serpens.

Veronica assurgens.

bus

Veronica pratensis.

bus, cõpletur: radix tenuis huc illuc diuaricatur.

Locis apricis, sabulosis ac arenosis, non rarò iuxta tumulos ac aggetes, agrorum sepimenta, quandoque & in saxosis reperitur.

Huius autem & alia quædam species non accumbens aut proserpens, sed assurgens atque erecta, priori forma satis similis, sed viribus inferior. 2.

Exit & in pratis quædam, ac humentibus; cuius folia minora, virentia, læuia, lanugine carent, alias prion folus, ramulis serpentibus, dilute cæruleis floseulis, & theculis similis. Ignaua autem & nullius vsus hæc habetur. 3.

Iunio ac Iulio quidem floret ac viget, reliquis anni mensibus etiam viret.

Recentior ætas Veronicam appellat: Germani Ehrenpreis, Grundheil: Belgæ Eerenprijs. i. honos & laus: Bohemi Weronyka. Betonica autem quæ à Paulo Ægineta lib. 7. describitur, & alia à κισσῷ est, conuenire cum hac videtur. Serpit siquidem veluti Pulegium, ramuli eius tenuiores sunt: folia forma & magnitudine respondent; gustabilis qualitas longè quam Pulegij inferior, ita vt huius comparatione nullam referat. De hac Betonica sic Paulus: Βετονικὴ λεπτόφυλλος ὀφ, δεῖ πόα ὁμοιάσασα τὰ φύλλα τοῖς τῆ γλήχωνι ὀφ ἔχουσα, καὶ λεπτότερα, καὶ χαῦδν ἄπειρα γλωμώμους, φύεται δὲ μάλιστα ἐν πετρώδεσι τόποις. id est, Betonica herba est ramulis exilibus, Pulegio similibus, sed tenuioribus, & propemodum, si gustes nullam qualitatem referentibus; nascitur potissimùm locis petrosis. Betonica Paulo.

Est autem Veronica, quantum quidem gustu agnosci potest, calida & sicca; sed tamen moderatè.

Huius autem ad cruenta vulnera, diuturnas exulcerationes, conferre decoctum, recentiores affirmant: tumores item discutere, præsertim colli: iocinoris ac lienis obstructiones aperire, vrinas mouere, calculos expellere, renes & veficam expurgare: quorum postremum de Betonica sua quoque Paulus: In renum, inquit, medicinis vtuntur.

Aqua sæpiùs destillata phthisicis, purulentis ac tussientibus vtilis perhibetur. Andræ puluis drachmæ pondo cum totidem theriaces, aduersus pestilentes febres commendatur.

De Veronica femina dicta, sive Elatine.

Cap. xxii.

Cvm Veronica legitima vix vllam hæc similitudinem habet, tota molli, tenuique lanugine contegitur; viticulosis suis cauliculis complurибus humi repit. folia veluti Veronicæ, sed magis acuminata, nec ambitu serrata. floseuli secundum folia lutei, retrò propendens habent corniculum instar florum Linariæ, aut flons Regij. rotunda succedunt veluti Anagallidis capitula; in quibus semen. radix fibrosa.

Riguis ac humidis gaudet locis, inter segetes etiam exit.

Æstuis mensibus florem, ac deinde semen perficit.

Leonhartus Fuchsius, & post eum Matthiolus Veronicam appellant seminam, quibus supenor mas est; potius tamen ad Elatinem referenda videtur; quam Dioscondes & Plinius aiunt folia habere Helxines minora, rotundiora, pilosa; dodrantales ramulos qui nos senósve à radice folioſos, nasciqúe in segetibus ac cultis. Cum qua descriptione hæc herba conuenit: folia siquidem eius multò quam Parietariæ (quæ propne Helxine) minora ac rotundiora, pilosa quoque, vt iam senserimus; dodrantales etiam ramuli, folioſi, non pauciores quinque aut sex, nec dissident natales. Elatine.

De facultatibus autem huius Veronicæ nihil apud recentiores extat.

Dioscondes & Plinius oculorum fluxionibus & inflammationibus cum polenta folia

Veronica femina Fuchſij, ſiue Elatine.

Elatines altera icon.

Elatines trita & impoſita auxiliari tradunt; Eadem cocta (cum lini ſemine Plinius) in ſorbitione à dyſenteria liberare.

Serratula.

De Serratula. CAP. XXIII.

QVAM tecentior ætas Serratulam vocat, à Betonica differt: folia eius prima, ac à radicibus exeuntia lata, oblonga, & per margines ſerræ modo crenata, maiora quàm Betonicæ: iuxta verò caules laciniosa, profundiùs altiuſque incisa, inſtar ferè foliorum Scabioſæ. Vtraque autem cum cauliculis mediocriter ſaturato colore virent: caules ramoſi complures aſſurgunt, cubito altiores, in quorum faſtigiis minutis ſquamoſis capitulis, floſculi purpuraſcentes. radix fibroſa, multis teſtat, ſingulis regetminans, annis.

In ſiluis, locis opacis ac humentibus, veluti in pratis naſcitur, & non modò in Bohemia, Anglia, aut Notmannia, verùm & in Belgio.

Sub finem Æſtatis flotem; ac deinde ſemen perficit.

Recentiot ætas Serratulam appellat; differt, vt diximus, à Betonica, quæ & Serratula. Alia eius nomina, ſi quæ habet, nobis incognita.

Commendatut à nonnullis ad vulnera, & enterocelas, ſiue inteſtinurum tarnices.

De Chamædry Repente.
CAP. XXIIII.

CHAMÆDRYOS veteres nulla quidem genera ſtatuêre; nobis tamen haud abs re tria, vt minimum, vita ſunt; & excepta ea quidem,

Chamædrys maior repens. Chamædrys repens minor.

dem,quam Fuchsius Chamædryn feminam facit, Chamæpityis annumerandam. Est autem inter Chamædryes vna procumbens siue Repens: altera θαμναίτεου, ac exigui fruticis instar Assurgens: tertia Siluestris ac spuria.

Prior Chamædrys complurimis humi (vt plurimùm) procumbentibus, tenuibus, duriusculis, ac lignosis virgulis, hinc inde sparsis repit, quas foliola conuestiunt exigua, lata, rotundis tamen aliquanto longiora, ambitu serrata, Quercus cuiusdam similia, sed longè minora, ad Arietini Cicers particularia proximè accedentia. Flosculi, & iuxta folia, & in coliculorum fastigiis eminent, purpurei. semen exiguum, nigricans. radix tenuis, & fibrosa serpit, ac subinde noua germina emittit. 1.

In petrosis & asperis nascitur: prouenit verò & quibusdam aliis locis, sed insolatis: in hortis facilè comprehendit. Germaniæ vtrique, Italiæ, Galliæ, Bohemiæ, aliisque prouinciis familiaris. nascitur verò quibusdam locis amplioribus solis, alibi minoribus.

Iulio & Augusto floret: colligitur verò, reliccatur, & ad medicinæ vsus reponitur, etiam priùs quàm floreat.

Chamædryn hanc nostri sæculi Medici appellant: Italis *Querciuola*, & *Chalamandrina* dicitur: Hispanis *Chamedreos:* Gallis *Germandree ou Chesnette:* Germanis Klein bathengel: sunt qui Trissaginem minorem, & Querculam minorem, aut Serratulam minorem vocitent.

A Dioscoride appellata χαμαίδρυς esse existimatur: si tamen Chamædryos descriptio diligenter expendatur, ac deinde Teucrij, hæc non Dioscoridis Chamædrys, sed Teucrion esse mox apparebit. χαμαίδρυς δέ ἐστι θαμνίσκος αντιθαμνιάδος; id est, Chamædrys exiguus est frutex dodrantalis. frutices autem sponte sua assurgunt, & erecti nascuntur, quod hæc Chamædrys haud facit. Τεῦκριον verò πόα ἐστι ῥαβδοειδὴς, hoc est, Teucrion herba est virgulas plures ferés: à quo & Plinius haud est alienus lib. 25. cap. 5. Teucrion, scribens, spargere iuncos tenues; quales vtique huius Repentis Chamædryos tenues coliculi, qui iuncis exiguis haud dissimiles dici possunt, atque eam ob causam Teucrij descriptioni magis accedés quam Chamædryos. *Teucrion.*

Sed tamen non absurdum fuerit, Chamædryn etiam hanc appellari. Teste siquidem Dioscoride, Teucrion à nonnullis Chamædrys nominatur: & vice versa Chamędrys ab aliis Teucrion, propter viuus cum alterius in foliis similitudinem.

Teucrion autem, vt Plinius ait, Teucer inuenit: addit, à nonnullis Hemionion, ab aliis Splenion dici: sed hæc nomina ad Hemionitidem herbam pertinent, non ad Teucrion.

2. Huius verò Chamædryos & alia similis species extat, cuius folia maiora auersa parte inalbicant: coliculi, siue potius virgulæ duriores; ceteris prioni similis. Hæc fertur in Allobrogum siue Sabaudiæ ac Delphinatum montibus virere.

Leucas. Sunt qui velint Leucadem hanc esse, & quidem montanam. λεύκας duorum siquidem est genus, vna ὀρεινὴ siue montana; altera ἥμερος siue satiua. Montana, vt Dios. tradit, lationibus est folus, semine amariore acrioreque, & omnino efficacior quàm sit satiua. in tanta autem veterum breuitate quis potent certi aliquid statuere?

At Chamædrys repens tenuium est partium, ac incidendi facultatem habet; calida & sicca ordine propemodum tertio, veluti de Teucrio Galenus scribit; quamobrem & lienosis confert: Recens siquidem cum oxycrato, vt Dios. aut aridæ decoctum, potenter lienem absumit. Imponitur verò lieoosis cum acero & ficubus: serpentum verò morsibus cum acero solo. Poreſt autem omnia & quæ assurgens siue fruticans Chamædrys, proinde & citra errorem pro Chamedry accipi & vsurpari potest.

De Chamedry altera, siue Assurgente.

Cap. xxv.

Chamædrys assurgens.

Chamæorys altera recto, dodrantali, aut subinde altiore, lignoso, duroque caulículo assurgit, χαμαίσυκον siue exigui fruticis speciem referens, qui inde in ramulos complures diffusus, folia adfert ambitu incisa ac serrata, minora quàm quercus, aliàs eorumdem æmula, repentis verò Chamædryos maiora: flosculi similiter secundum folia, & ad caulículorum fastigia eminent subpurpurei. radix multis fibris varie spargitur.

Nascitur petrosis & asperis; montes, loca arida, & aprica amat, nec hortos refugit.

Eodem, quo superior, tempore & flores & semen perficit. Legendam cum semine Dioscorides refert.

Græcis est χαμαίδρυς, à nonnullis χαμαίδρυς ἢ λύσοδρυς; Latinis Trixago, aut Trissago, nec desunt qui Τρίχειον vocirer, Dios. & Plinio auctoribus. Fuchsius & Matthiolus pro Teucrio depinxere: Germanis Grosse Bathengell Grosse Gamanderlin. Poreſt hæc Trixago maior, Serratula maior, Quercula maior dici.

Ex tertio autem ordine est excalfacientium ac desiccantium, Chamadrys, Galeno iudice, cum amaritudine acrimoniæ cuiusdam particeps est. Lienes, eodem auctore, colliquat: cum aceto, addit Plinius. Vrinas ac menses euocat, crassos incidit humores, viscera ab obstructionibus expedit, incipiennibus hydropicis auxiliaris, vt Plinius: aduersus serpentium morsus cum vino & pota & imposita efficax.

Trita ad suprà dicta, inquit Dios. digeritur in catapotia, siue, vt Plinius, in pastillas. Purgat veteta vlcera & sordida cum melle; caliginem etiã oculorũ discutit cum oleo, addit Plinius.

De Chamedry silvestri. Cap. xxvi.

Silvestris Chamedrys ramulos promit tenues, anguloſos, veluti geniculis distinctos, pedem aut subinde cubitum longos; circa quos per interualla folia latiuscula, margine serrata, quàm repentis siue prioris Chamædryos paulò maiora molioraque, quernis multò minora: floscúli eleganres ex quatuor foliolis circa fastigia coliculorum ordine digesti, cæruleo arrident colore; quibus valuulæ succedunt latiores, in quibus semina parua. radix tenuis, fibris non destituitur. Huius coliculi non in altũ recte assurgunt, nec semper procumbentes

Chamædrys siluestris.

bentes serpunt, sæpè in latus inclinantur, veluti ea quę πλαγιόκαυλα Theophrastus appellat; & tenuibus pilis vnà cum foliolis leuiter hirsuti.

Nascitur pluribus locis in pratis iuxta flumina, nuullos, lerobes, ac fontes, subinde & in nemorosis: & quibusdam locis ramosibus folus, paucioribusque ramis, alibi ramosior.

Reperitur vero & in siluis ac montibus alicubi, quod vel hirsutius, vel flore pallidius: pro loci videlicet & natalium genio, nonnihil a reliquis differens.

Iunio, Iulio, ac Augusto cum floribus viget.

Ante notam Chamędryn vel etiam Teucrion, huic Chamędryos in Officinis nomè accesserat, ac pro Chamædry in medicamentorum compositionibus admittebatur; superioribus deinde in notitiam perductis, Siluestris ac Spuria Chamædrys appellari cœpit, à nonnullis verò etiam Teucrion Palustre: Germani Erdtweihrauch.

Non esse autè Teucrion, nec legitimam Chamędryn, notius est quàm refelli opus habeat. Veteribus cognitam fuisse nō pennde manifestum.

Videretur ea esse posse, vel omnino proxima ei, quam Dios. ἱερὰ βοτάνη, id est, Sacrani herbam appellat, si modò Herba sacra, & Verbenaca, quæ Græcis ἱερόβοτον, differentes sunt. Facit quidem differentes Dioscondes, vnam post alteram seorsim describens: verùm alij Auctores, Galenus videlicet, Paulus, Aëtius, & Oribasius, dum Herbæ sacræ nullam faciunt mentionem, sed ἱερόβοτος tantummodò; atque hæc ipsa ἱερὰ βοτάνη etiam nuncupata reperiatur, vnam'eamdemque esse variis appellationibus dictam apparet. Quæ si ita se habent, Chamædrys hæc siluestris ἱερὰ βοτάνη nequaquam est.

Cetertim particips & hæc herba caloris est ac siccitatis, aperiendi atque expurgandi vi non integrè destituitur: potest inter ea, quæ iecur ac lienem aperiunt, admitti.

De Chamæpitye. CAP. XXVII.

CHAMEPITYES tres, auctore sunt Dioscoride.

Prima multis per terram cauliculis quasi repit: folia è singulis geniculis promit oblonga, angusta, in tres particulas fissa: floscull ex alis foliorum lutei. Tota herba nonnihil hirsuta, odore resinam piceam, aut lentiscum refert. 1.

Dioscondes hanc folius esse ait Semperuiui minoris, tenuioribus, hirsutis, ac pinguioribus: atque huius quidem folius, non exactè intuenti, mox esse apparet: nam singula foliorum segmenta, ipsa Semperuiui minoris folia satis referunt, eius videlicet, quod inter minora Semperuiua primum.

Altera species cauliculis est crassioribus, quadrangularibus, ac geniculatis: ramis recuruis, folius latis, & multiplicater diuisis; dilute purpureis floscullis, e calycibus veluti Hyoscyami, sed longe minoribus: tenui ac longa radice, adhærentibus aliquot fibris. Et hæc hirsuta, subcandicans, & odore piceæ aut pineæ resinæ; qui Chamæpityos hanc esse speciem ostendit; à vero idcircò recesserunt, qui Chamædryn feminam nuncuparunt. 2.

Ramis hanc Dioscondes esse ait ancoræ in modum recuruatis. Mirum videtur cur ancoræ comparauerit: sed indicare voluit, repandas sibi inuicem oppositas alas, ancoræ qualemcumque speciem exhibere.

Tertia Chamæpitys tenues omnino promit cauliculos, palmares: foliola perquam exigua: floscullos paruos, e luteo pallentes, ad iugia cauliculorum: radiculas similiter minutas, & tenuissimas: canescunt foliola cum ramulis; odor adest, qualis resinæ pityinæ aut pineæ. 3.

Loca ruderata, saxosa, sabulosa, vuieta, & non rarò oliueta Chamæpitycs amant: in hortis satæ luxuriant.

Iulio ac Augusto cum floribus, succedente mox semine vigent.

Χαμαίπιτυς Græcis; Latinis Ibiga, Aiuga, & quanduq; Abiga nominatur. In Officinis Iua,

Iua

Chamæpitys prima.

Chamæpitys altera.

Chamæpitys tertia.

Iua Arthetica, Iua moſchata: Italis *Iua*, *Chamepitis*: Hiſpanis & Luſitanis *Pinitho*. Apud Germanos Gerauſs mein nicht: in Belgio, Vetgras: à Gallis *Iue moſchate*.

Eſt autem Chamæpitys, vt ait Galenus, in ſiccando ordinis tertij; in calfaciendo verò ſecundi. expurgat interna viſcera: iocinoris ac tenum vitiis vtilis: auriginoſis in vino pota prodeſt: menſes cùm epota, tum cum melle appoſita ducit: vrinam mouet. Ex hydromelite decocta, quadraginta diebus Iſchiadicos, vt ferunt, ſanat apud Heracleam Ponti, perinde ac Antidoto, aduerſus Aconitum ea vtuntur.

Puluis huius cum fico in pillulis ſumptus aluum emollit; mammarum duritias diſcutit: vulnera glutinat: vlcera putreſcentia ſanat cum melle appoſita. Et hæc quidem præcipuè prior præſtat; reliquæ duæ, priorisvim obtinent, ſed non adeò efficacem, Dioſ. auctore.

De Spuriis Chamæpityos generibus & Anthyllide altera. CAP. XXVIII.

SVPERSVNT præter legitimas Chamæpityes & aliæ duæ ipſis ſimiles, ſed ſpuriæ ac nothæ. vna Maior; altera Minor eſt.

1. Maior humi ſerpit inſtar prioris Chamæpityos, quam tenuibus, ſed tamen durionibus caulibus, & foliis ſatis refert; niſi quòd huius ſubinde extremo margine nonnihil ſerræ modo inciſa conſpiciantur: flos ſimilis, ſed colore purpureus: ſemina in ſinguli calycibus quaterna: radix

Chamæpitys ſpuria prior, ſiue Anthyllis altera.

Chamæpitys ſpuria altera.

Chamæpityos ſpuriæ alterius altera icon.

radix lignoſa, craſſa, ſubalbida, guſtu amara, Cichorij radici haud multùm diſſimilis. Tota hæc herba admodum hirſuta eſt, & odore graui prædita, haudquaquam grato, aut ad Chamæpityos accedente.

Altera Minor procumbentibus ac tenuibus pediculis, foliiſque inter legitimas primæ quoque ſatis ſimilis, ſed floſculi differunt, qui candidi ſunt, & inuerſos Lamij referunt; ipſis tamen longiores & patentiores: quaterna inde cohærent etiam ſemina: radicula mediocris craſſitudinis. 2.

In nonnullis Hiſpaniæ regnis, tum & in Narbonenſi Gallia, in oliuetis, ac ſubinde ſecus agrorum margines Maior occurrit; Minor quoque ex Hiſpaniis ad Belgas peruenit, vbi locis incultis prouenire eam Carolus Cluſius refert.

Æſtate ac Autumno vtraque floret.

Prior

1. Priorà Lusitanis *Verua crina* dicitur: plerique Iuam moschatam nominant. & similis quidem Iuæ moschatæ siue Aiugæ, quam diximus χαμαιπίτυν appellari, sed tamen haudquaquam Chamæpitys, vel odore solo (qui ingratus & grauis est) repugnante. Sed Anthyllis est altera, quam Dioscorides Aiugæ totus ramuli hisque similem refert, sed hirsutioribus, breuioribus ac asperioribus, flore purpureo, odore admodum graui, qualem hanc esse scripsimus. Haud perperàm ideireo à nonnullis Anthyllis Chamæpityides nominatur, ad differentiam prioris Anthyllidis.

Anthyllis altera.

Duæ etenim apud Dioscoridem Anthyllides. vna Lentiscifolia habet folia, altera, Aiugæ similis, qualis est modò à nobis descripta. Non est autem hæc, nec Kali, nec eius aliqua species: omnes enim Kali species salso humore redundant; ista verò salsugine omnino caret.

2. Altera ad Anthyllidem alteram fortassis & retern potent: sed tamen spuriam ac Pseudochamæpityn quoque dici quid vetat? est etenim Aiugæ similis, non tamen legitima.

Anthyllidem autem alteram Chamæpityos similitudinem referentem, præter alia, Dios. ait, cum aceto mulso comitiales sanare. Galenus hanc subtiliorum esse partium, & magis extergere posse, quàm priorem, scribit.

De Chelidonio maiore. CAP. XXIX.

Chelidonium maius.

CHELIDONII duo ex veterum sententia genera, forma figuraque multùm differentia. Vnum Maius: alterum Minus.

Maioris Chelidonij cubitales, graciles, teretes, geniculati, ac nonnihil hirsuti caulículi in nonnullas alas distribuuntur; folia ex pluribus ambitu crenatis coliærent, Ranunculi hortensis filiorum æmula, sed tamen maiora, tenenora, ac læuiora, eque cæsio siue dilute cærulco colore virescentia: flosculi Leucoij similes, lutei; succedunt siliquæ paruæ, angustæ, multò quam Leucoij breuiores: semina in his exigua, sublutea. radix breuis, intus fonsque croci colore, fibras concolores dimittit. Tota herba graueolens est, & quacumq; parte læsa aut vulnerata, lutei coloris succú acrem mordacemque, ac nonnihil amarcantè fundit.

Locis gignitur inculus, secus vias, in vepribus; circa veteres muros, in vmbrosis citius quam in apricis.

Toto anno viret; ab Aprili mense in multam Æstatem florct: siliquæ interea perficiuntur,

Χελιδόνιον μέγα Græcis; Latinis Chelidonium maius, ac Hirundinaria maior: Officinis Chelidonia dicitur; à quibusdam perperam Celidonium: Italis *Celidonia*: Hispanis *Celidueuha*, *Verua de las golundrinhas*: Germanis Grosse Schotwurtz / Schrifkraut / Schwalbenkraut / Goldwurtz: Gallis *Eſclere*, *ou Eſclayre*: Belgis Gouwe / Stinckende Gouwe / Gouwoxele: Anglis Celondine: Bohemis Celidon. Inter notas voces & παιωνία, χελώνια, ἀγάβιος, γλαύκιον, πάνδιος ῥίζα, φελομήδειον, ὀβόριον, & Fabium dici reperitur. Oribasius Synop. lib. III. Othonnam etiam dici ait. Dioscorides quosdam Othonnam Chelidonij esse succum opinatos fuisse refert. Aliam tamen Othonnam à Chelidonio differentem describit, folus Erucæ foraminosis, de qua Pemptade altera in floris Africani descriptione. Athenæus & à quibusdam Anemonem dici auctor est, multùm tamen vera Anemone à Chelidonio differens.

Auicenna cap. 199. Chelidonium appellat Cauchun, & à nonnullis quoque Memiran dici testatur: addit, plerosque Minus Chelidonium, Memiran; Maius verò, Aluardachule siue Alexandahune appellare: cap. verò 486. Nemiren lignú esse ait, veluti nodos ad nigredinem declinans, acutius quàm sint venæ tinctorú; satis ostendens Memiren a Chelidonio differre.

Mamiræ. Meminit Mamiræ & Paulus Ægineta, & Mamiran ceu radiculam quamdam esse ait cuiusdam herbæ veluti nodos frequentes habentem; & quidem alio quàm de Chelidonio loco: quod & Chelidonij ac Mamiræ discrimen ostendit.

Dictum

Dictum autem χελιδόνιον istud, non quòd aduentu χελιδόνων, id est hirundinum, demum proueniat, aut abeuntibus illis pereat; nam, vti diximus, toto anno reperiri potest: sed quia excæcatis pullis hac herba matres restituere visum in opinione sit, sed tamen vana, & à veritate aliena. Læsam siquidem extrinsecus pullorum nonnullorum auium oculorum aciem, interposito tempore sponte restitui, & crebrime hirundinis, testatur Cornel. Celsus lib. 6. cap. 6. Vnde (vt idem inquit) locus fabulæ per parentes id testitui herba, quod per se sanescit. Affirmat idem Aristoteles De historia animalium lib. 6. Pullorũ hirundinis, ait, adhuc recentium oculi, si quis stimulo eos vexauerit, renascuntur, & cernendi vim postea plane recipiunt.

Chelidonium autem manus euidentet calefacit, deficeat, & ordine quidem tertio, atque vnà valide extergit.

Succus herbæ ad visum acuendum vtilis est; abstergit enim & discutit crassa, quæ circa oculi pupillam hærent aciem obtundentia: & quidem, vt Dios. air, in æreo vase cum melle decoctus.

Radix Regio morbo medetur, & præsertim citra febrim, ex fellis obstructione nato: aperit enim, & ab infarctu fel & iecur liberat. Manducata eadem radix dentium dolores sedare fertur: prodest & vlceribus serpentibus cum vino.

Succus è foliis, caule, radiceque, ineunte Æstate, inquit Dios. extrahendus; atque in vmbra siccatus, in pastillos digeritur.

De Chelidonio minore. Cap. xxx.

Chelidonium minus.

MINVS Chelidonium foliis vitet subrotundis, læuibus, glabris, ac resplendentibus; quàm hederæ minoribus. tenues, bteues, humique plurima parte procumbentes caulículi flosculos promunt luteos, quales Ranunculi, quibus & veluti huius exiguum ex seminibus congestum capitulum succedit, verum minus. radix è tenuibus fibris constat, quibus adhærent aliquot protuberantia veluti grana, triticeis magnitudine similia.

Nascitur in pratis, secus vias, ad fossas fossásque, locis riguis ac humentibus passim vulgare.

Circa Martij Kalendas exit, paulò pòst floret; Aprili deficere incipit; Maio integre perit; pòst difficile fuerit vel radiculam eius reperire.

Χελιδόνιον μικρὸν; Latinis Chelidonium minus, & Hirundinaria minor appellatur: in Officinis, ac à nonnullis Scrophularia minor, Ficaria minor: Serapioni Memiren: Italis *Fauoscello:* Germanis Feigwurtz/ Feigkraut/ Blatternkraut/ Klein schwalben kraut/ Pfaffenhödlin/ Meyenkraut: Gallis *Esclere, petit Basinet:* Belgis Speenkruyt, Clein goutwe.

Potest istud ab Hirundinibus nomen inuenisse suum, nam circa ipsarum hirundinum aduentum apparere incipit, sed tamen priùs quàm ipsæ recedant, iam diu euanuit.

Calidam quoque ac siccã facultatem & istud Chelidonium obtinet, ipso etiam maiore acrius ac calidius; Ranunculis potentia proximum.

Cutem celeriter, vt Gal. ac Dios. aiunt, exulcerat: scabros vngues eiicit. Succus radicum per nares attractus, aut ipsis impositus, caput per ipsas nares expurgat.

Posteriot ætas ad hæmorrhoïdes radicibus vnà cum adhærentibus granulis vtitur, quę huius succo, cum vino, aut laborantis vrina permixto læpriùs ablutæ contrahuntur, ac dolore sopito resiccantur. Sunt etiam qui existiment, vel gestatam solummodò herbam prodesse aduersus earumdem dolores posse.

De Scrophularia. Cap. xxxi.

SCROPHVLARIA, quæ Maior cognominatur, quadrangularibus, ac subinde cubito altioribus assurgit caulibus, colore ex obscunore purpura nigricantibus, internùs vacuis. folia 1.

Scrophularia.

Betonica aquatilis.

lia ab vno veluti geniculo ſempet bina, contra ſe poſita, lata, acuminata, per margines crenata, vtricę maioris ſimilia, ſed maiora, nigriora, & haudquaquam attactu vrentia, ſiue pungentia: floſculi in ſummo alatum paruuli, colore obſcure purpurei, forma exiguas caſſides ſatis exprimentes; in rotundis, ſed tamen acuminatis capitulis ſemen ſuccedit exiguum. radix albida, velut nodos ac tubercula multa proferr, & obliqua vt plurimùm naſcitur, quandoque ideircò & progermnans.

Secus agrorum margines, in ſcrobibus ſiccis non rarò prouenit, ac in ſiluis.

2. Huic verò & alia caule, foliis, floribus, capitulisque ſimillima eſt. caules quandoque paulò craſſiores: folia etiam ſubinde exiguum maiora: radices autem huius nequaquam nodoſæ, aut tubercula eminentia habentes, ſed ex multis tenuibus fibris commiſtæ, quibus à ſuperiore ponſſimùm differens eſt.

Hæc iuxta aquas profluentes euincat; ac ſecus ſcrobium riuulorumque margines, ac fluuiorum ripas: in aridis vix reperitur.

Vtraque Iulio ac Auguſto cum flore viget: ſemen inde matureſcit.

1. Priorem paſſim Scrophulariam vocant, Maioris cognomen aduciunt ad differentiã Chelidonij minoris, quod diximus Scrophulariam minorem dici. Appellatur verò & Millemorbia, Ferraria, Caſtrangula: ac Germanis Braunwurtz, Saurwurtz, Stoſs Feigwurtz, Heilkraut: Italis *Scrofolaria*. Gallis *Scrophulaire*: Belgis Groot Spenruyt. Non eſt Galeopſis, ſiue Galeobdolon; detideratur enim præter alia odor grauis, quo Galeopſis prædita eſt.

2. Alteram Betonicam aquatilem nonnulli nominant, parum tamen cum κέστρῳ, ſiue Betonica conuenientem: Clymenon alij affirmant, quod a Dioſcoride ſolus deſcribitur Plantaginis; cum cuius, haud huius reſpondeur: ſemen quoque non hederæ, quale Clymeni Plinius eſſe tradit.

Belgæ hanc Berckſchum, & Sancti Antonij herbam ſubinde nominant. Ruellius (ſi non fallimur) Segetam vulgò Gallorum appellari refert.

1. Vtraque autem facultate calida & ſiccae eſt. Pnot ad durios glandularum tumores, quos Græci χοιράδας, Latini ſtrumas, vulgò ſcrofulas appellant; & hæmorrhoidum cum dolore tumores prodeſſe tertur. Nonnulli vel collo appenſam, vel alias geſtatam ad ſanitatem conter-

te te-

re temerè prædicant: alij radicem cum butyro mulso tusam, loco haud insolato, sed humenti addicis xv. reponunt, mox lento igne decoquunt, percolatum asseruant, quo strumas & hæmorrhoides illinunt non absque successu.

Alterius folia absterſoria vi prædita, ad praua ac fœtida vlcera plurimùm prodesse ferun- 2.
tur: & cum melle succus horum decoctus.

De Conyza. CAP. XXXII.

Conyza maior.

Conyza maior altera.

CONYZÆ duo genera Theophrastus refert: marem & feminam. Dioscondes tertium addit medium quoddam inter vtraque: Posterior ætas circa harum notitiam nonnihil laborat; plerisque has, nonnullis alias pro Conyzis ostendentibus.

Quæ pro prima legitima Conyza habetur, complures à radice subinde caules promit te- 1.
retes, lignosos, sesquicubitales, interdum altiores. folia ex viridi pallent frequentia, oblonga, veluti Oliuæ, sed ampliora, duplòque vt plurimùm maiora. Floscvli ad alarum fastigia alterni, pediculis tenuibus insident, lutei, Erigeri similes, qui in pappos vanescunt; quibus subest semen exiguum, vt Hieracij. radix crassa non absque fibris perennat.

Tota planta cum suauitate quadam graueolens est, hirsuta, pinguis, & lento glutine occupata.

Solo maritimo, & Austrino cælo gaudet, circa Adriatici sinus littora, tum & circa Romam & Florentiam reperitur. In Narbonensi quoque Gallia, haud procul Monspelio, secus vias ac vinearum margines: nec non in agro Valentino & Murciano Hispaniæ, & supra Olyssiponem, teste Carolo Clusio.

Altera Conyza maior, ab aliis pro prima specie iudicata, folia habet, quàm superioris, la- B.
tiora, instar Verbasculi siue Primulæ Veris, sed tamen minora, nigriora, & lanuginosiora, siue molliora. caules rotundi, sesquicubitales quoque vel altiores, & ipsi lanugine quadam asperi, in ramulos diuiduntur; quorum fastigijs aliquot floscvli adsunt oblongi, staminei, coloris lutei, aut ex luteo nonnihil purpurascentes, qui & in pappos soluuntur. radix ramulos hinc inde in obliquum spargit. Et hæc stirps graui quoque, non admodum tamen ingrato odore, prædita est, sed haudquaquam glutinosa.

Conyza media.

Conyzæ mediæ ſpecies altera.

Conyza minima.

2.

3.

Locis apricis ac aridis frequens, petroſa & veteres etiam muros non refugit.

Medium Conyzæ genus candida quoque lanugine pubeſcit, ac grauis odoris viroſum quiddam ſpirat: folia eius oblõga, digitum lata, caules teretes ac recti, cubito altiores. Flores in faſtigiis ramulorum Chamæmeli ſimiles, ſed non medio orbiculo ſiue diſco tantummodò, verùm & ambitu lutei, & paulò maiores, qui & in pappoſam lanuginem abeũt. radix fibras dimittit cõplures.

Locis gaudet humidis, ſecus profluentes, vel etiam reſides aquas nuſquam fere non obuia.

Huius verò & aliud quoddam eſt genus, caules quod profert craſſos, leuiter ſtriatos, ſed intenùs inanes vacuoſque, circa faſtigia in ramulos diuiſos: folia, quæ caulem plurima ambiũt, margine enſpa ac veluti inciſa: flores lutei ſunt: fibræ ſimiliter pro radicibus nigræ. Molli tenuique lanugine & hæc tota incaneſcit, ſed minùs graueolens. Flos in lanuginem etiam pent, mellis odorem quadamtenus referens.

Exit in quibuſdam Hollandiæ aquoſis, &, vt fertur, circa Atrebatum quoque alicubi fines, locis paluſtribus.

Minor Conyza exigua eſt herba, palmum aut dodrantem alta, incana quoque ac lanuginoſa, odoreq; ceteris referens: fõlia exigua ſunt: flores Chamæmeli medius orbiculis, ac Tanaceti ſimiles,

les, è colore luteo subingricant, qui vti aliorum, in lanuginosos ac molles pappos pereunt. radix tenuis est.

Humidis ac riguis locis creberrima exit.

Præter hanc verò & alia ostenditur Minor, caule cubitali, vel altiore assurgens, eoque gracili, ramoso, hirsuto, atque glutinoso: foliola angusta veluti Linariæ, sed lanuginosa, ac pinguia: flosculi secundùm ramulos tenues, lutei, in lanuginem abeunt. radix tenuis. hæc, quàm priores, odoratior est.

Apud Hispanos in agro Toletano, & in Narbonensi Gallia plerisq. locis reperta scribitur.

Florent Conyzæ plurima Æstatis parte; sed tamen prior Maior, & altera Parua sub Autumni tempus postissimùm.

Κονύζα, Latinis Conyza, Plinio Cunilago. Gaza Policariam & Pulicariam appellat; differt tamen a Psyllio, quod & Pulicaria dicitur. Officinis incognitæ sunt Conyzæ.

Priorem nonnulli apud Hispanos *Ternam pulgeram* appellant; alteram Maiorem ad Bacharim Dioscoridis sunt qui referre studeant, cum qua similitudinis tam exiguum obtinet, vt prorsus haberi nequeat. Extant maioris Conyzæ inter spurias voces multæ appellationes, vt κωνοζμαστὶς, δαναὶς, ταπάχιον, φύκος, ἰχὺς, δεῖνος μος, βρεφοκτόνος, ἀνυβίας, ἀδημίας, Intybum, Militans, Dehanum, Febrifuga, Phragmosa, Musteros, Pissa, hanc autem marem Theophrastus appellat. 1.

Mediam Conyzam Germanorum plerique Dürrwurtz & Tonnerwurtz vocitant: Bohemi Platy trauf. 2.

Minor Theophrasto femina est: aliis Panion, vel Libanotis; vt inter nothas appellationes reperitur.

Ceterùm Conyzæ omnes calidæ sunt ac siccæ, Media tamen, & Minorum prior, ceteris infirmiores.

Folia earum, quæ viribus præstant, cum vino ad menses ducendos, & fœtus eiiciendos, & contra vrinæ stillicidia, regium morbum, dysenteriam bibi, Dioscorides refert, & Comitiales ex aceto pota adiuuare. Decoctum horum in insessu vulvæ medetur: succus ex oleo efficacitet horribus oblinitur; capitis dolores hoc modo illitus etiam sanat.

Suffitu ac substratu herba serpentes fugat, culices abigit, pulices necat. folia serpentium plagis & tuberculis conuenienter imponuntur; idem auctor: consentit Galenus.

De Cynogloſſo. Cap. xxxiii.

Cynoglosso folia sunt oblonga, lata, exigua, molli tenuique admodum lanugine pubescentia, attactu læuia: caulis cubitalis, rotundus, & ipse aliquatenus incanescens, in alias diuisus, circa quas ordine digesti flosculi punico colore purpurascentes: succedunt singulis quaterna simul cohærentia semina aspera, & lapparum modo vestitui inhærentia, medius inter quæ stilus exiguus, non rarò durus ac pungens. radix crassa, recta, altè dimittitur.

Arenosis, incultis ac desertis locis, subinde etiam nonnihil humentibus gignitur, iuxta semitas item ac vias. Variat autem non raro huius magnitudo pro regionum, in quibus nascitur, diuersitate, ac cæli mutatione: quibusdam siquidem in regionibus multò quàm in Germania amplior, maioribusque folijs exit; alibi verò etiam minor, humilior, & angustioris est folij, quale, quod Creticum quidam cognominant.

Viget caulis cum floribus Iunio ac Iulio, qui non primo, sed altero vel etiam tertio anno demum assurgit. Primo etenim anno folia tantummodò Cynogloſſos promit, caule destituitur, atque hoc tempore à Dioſ. obseruata, caule vidua tranſitur: Sed non minùs in huius quàm in Dictamni descriptione lapsus est, quòd nullum floreat semenque ferre contra veritatem scriptum reliquit. *Dioſcoridis lapſus.*

Græcis Κυνόγλωσσος ἢ Κυνόγλωσσον dicitur; Latinis Lingua canis. Plinio est Cynogloſſos, qui duas eius species refert: sed quæ de priore scribit, ex cap. de Bugloſſo apud Dioscoridem translata apparent. alteram aut lappas minutas ferre; quæ vtique est Cynogloſſos modò descripta. *Plinius notatur.*

Extant verò & apud Apuleium, & partim inter nothas appellationes, & alia huius spuria nomina, vt Φείμα, ἰμειώνιον, σπλήνιον, siue Splenion, καβάλλιον, siue καβαλλάπον, ὀκόλιμος, πύργος, λάπηκος, Canina Lingua, Macedonica: Germanis est Hundszungen: Belgis Honts tonghe: Hiſpanis *Lengua de perro:* Italis *Lingua di cane:* Gallis *Langue de chien:* Anglis Houndes tunghe: Bohemis Pſy gazyk.

Aëtius lib. 1. & Terrabibli tertij lib. 2. Limonium & Cynogloſſum eamdem esse stirpem sentire videtur: Ad cuius sententiam stabiliendam non parum faciunt, Galenus in lib. de simp. medic. facul. Onbasius, ac Paulus, qui Limonij, siue Lemonij meminerunt, Cynogloſſi *Limonij.*

Cynoglossum absque flore.

Cynoglossum cum flore.

Eufrasia.

præterito aut suppresso nomine. Rondeletius Glastum siluestre esse voluit, sed siluestre Glastum à satiuo perquam exiguum differens est, vt lib. 3. cap. 28. dictum est.

Ceretùm Cynoglossi radix & folia, cum mediæ temperaturæ proxima quadam frigiditate, emolliendi quoque vim obtinent.

Aluum, inquit Dios. decoctum herbæ cum vino emollit: alopecias (quas videlicet acres humores exciant) cum vetere adipe suillo folia permixta; & ambustis medentur. addit Dios. & canum morsibus. quod forte è torius substantiæ proprietate possint. Radix sub cineribus cocta, & subdita, internatum siue cæcarum hæmorrhoidum dolores lenire fertur.

De Enfrasia. CAP. XXXIIII.

TENVIS ac exigua est herba Eufrasia, palmum alta; cauliculi renues subnigricant ramosi: foliola perquàm minuta, ambitu serrata; circa quæ floseuli albicantes apparent, luteis tamen ac purpureis punctis minimis notati. radix tenuis, fibrosa.

Nascitur locis herbosis non omnino aridis, sed iuculus, secus agrorum margines, ac vias, non rarò in ipsis vis. Augusto ac Septembri mense passim floret, tuncq, potissimum agnosci datur, & colligi optimum est. colligitur tota, ac resecata deinde reponitur.

Eufra-

Eufrasiam à multis annis Medica appellant: posteriores Κρεγορνλον, Euphrosynen nominant: est tamen & aliud Κρεγ'ωνον, ipsum videlicet Buglossum: à nonnullis verò Ocularis, & Ophthalmica, ab effectu vocatur: Germanis est Augentrost: Belgis Oogtim troost: Itali, Hispani, ac Galli Latinum nomen seruant: Anglis Eyebright: Bohemis Augentrost.

Calida autem & sicca hæc herba, sed tamen magis sicca quam calida.

Ad oculos plurimum commendata. potest & sola & quouis modo assumpta, videndi potentiam conseruare, adaugere, debilem ac deprauatam restituere. Datur autem commodissime in puluerem trita: additur non raro Fœniculi semen pari pondere, & nonnihil uiaceris, qui interior est nucis Myristica tenuis ac odoratus cortex, quibus sacchari tantum additur, quantum est omnium simul pondus. Huius mixturæ cochlear aut per se, vel cum exiguo vino exhibetur mane corpore ieiuno, & quidem per continuos non modò dies, sed & menses quandoque.

Fit & ex Eufrasia vinum vindemiæ tempore, cuius vsu senum etiam oculi reuuenescere feruntur, auferrique omne oculorum impedimentum; visusque defectionem; præsertim pituita crudisque humoribus redundantibus, vt auctor est Arnoldus Villanouanus.

De Eufrasia altera. CAP. XXXV.

Eufrasia altera.

QVAM Eufrasiam alteram vocari contigit, cum legitima haudquaquam conuenit, nisi quòd similiter ac illa vnicaulis, & ramosa sit. Prodit huic à radice vnicus teres cauliculus dodrantalis, nonnumquam etiam pedem superans, in ramulos ac alas complures distributus; quibus folia adhærent parua, oblonga, angusta, acuminata, deorsum vt plurimum reflexa, ac veluti dependentia: flosculi secundùm folia exeunt colore rubentes. radix tenues dimittit fibras.

Vliginosis, non aridis prouenit locis, in pratis subinde ac umbrosis occurrit.

Iulio ac aliquot post mensibus cum flore conspicitur.

Eufrasiæ alterius nomen, cur hæc sibi asciuerit, dici nequit. Crateogonon non esse (quod plerique volunt) caulis a radice vnicus, non plures, atque hic quidem nec geniculatus, nec calamo similis, ostendit.

De temperamento aut facultatibus aliis nihil, quod adferatur, occurrit.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS PRIMAE LIBER TERTIVS.

PRÆFATIO.

PRÆCEDENTE *libro, quæ ab elementis* A.B.C.D.E. *incipiunt, cum genere aut similitudine coniunctis, descriptæ sunt. Hoc verò libro succedunt ab* F.G.H.I.K.L. *nominis sui initium habentes, vnà cum suis affinibus atque cognatis explicandæ. Quarum prima Filipendula.*

DE FILIPENDVLA.

CAPVT PRIMVM.

Filipendula. Filipendula montana.

OBLONGA folia Filipendulæ sunt, ex segmentis compluribus, longiusculis, & ambitu serratis cõposita, veluti Potentillæ, siue Argentinæ, duriora tamen, nigriora, saturatiùs virentia, muiora, tenuiusque diuisa. caules inter hæc assurgunt striati, duri subinde bipedales in ramulos fastigio diuisi, quibus insidet densa coma ex floseulis sex foliorum cãdidis, tenuiter odoratis, instar radiantis stellæ staminibus in medio concoloribus. succedit semen squamosum, veluti in rotundum capitulum coactum. radix nigricans fibras hinc inde spargit, quæ in rotunda capitula, ac nodulos extuberant instar Pæoniæ feminæ, quibus tamen minores.

In asperis, aridis, ac petrosis apud Germanos ac Britannos humilior exit; in hortis luxuriat, ac altiùs attollitur.

Iunio ac Iulio in flore est, succedente mox semine.

Vulgò Filipendula, ac Plulipendula: à Nicolao Mirepso φιλιπένδυλα appellatur: Germanis Roter steinbrech .i. Saxifraga rubra; item & Wudgarben .i. Millefolium siluestre: Italis ac Hispanis, nec non Gallis Filipendula.

Apparet esse à Dios. Oenanthe appellata herba, quæ differt ab Oenanthe siluestris vitis florente

florente fructu. Describitur autem Oenanthe herba à Dioscoride his quidem verbis: Οἰνάν- Oenanthe.
θη φύλλα ἔχει ὡσπερ σταφυλῖνος· ἄνθη δὲ λευκὰ· καὶ καυλὸν πάχος, πανσπερμίαν· καρπὸν δὲ ὡσπερ
ἀτερφάξιος· ῥίζαν μεγάλην, καφαλὰς ἔχουσαν πλείονας, στρογγύλας: Hoc est Latinis verbis: Oe-
nanthe folia habet Pastinacæ similia, flores candidos: caulem crassum dodrantalem; fru-
ctum verò veluti Atriplicis: radicem magnam, capitula multa rotunda habentem.

Cum qua descriptione Filipendula satis respondet. Folium siquidem eius Pastinacæ, non tenuifoliæ, quæ Pastinacæ Dauci nomine à Galeno agnoscitur: sed alterius latioris folij, satis (si forma spectetur) simile apparet, minus interim, durius, ac nigrius: flos albidus conuenit: caulis in aridis ac petrosis dodrantem sæpè non excedit: semen squamosum Atriplicis haud absimile: radix ampla in multas exruberat glandulosas appendices.

Præter hanc verò & aliam quamdam Filipendulam in altorum montium iugis reperiri 2.
Lobelius refert, caule dodrantali, rotundo, nonnihil striato; floribus in cacumine albicantibus, cuculli aut galenculi forma, foliis Filipendulæ minoribus: cuius radices oblongæ, glandulosæ, quæ non ex fibris, sed cauli proxime adhæreant. Describitur autem & a Clariss. C. Clusio hæc eadem, sed non Filipendulæ, verùm Alectorolophi Alpinæ nomine, in præaltis Pannoniæ montibus a se reperta.

Matthiolus & alias pingit, quas appellat Oenanthes; quarum vna vel Bulbocastanon, vel ei proxima; reliquæ ad Sij genus referendæ, quod lunetum odoratum scripsimus appellari, & pro loci ratione non exiguùm formam commutare.

Ceterum Filipendula, ac præcipue eius radix, manifestè calida ac sicca est, aperiens, & abstergens, cum nonnulla tamen adstrictione.

Decoctum radices vrinam & calculos pellit: dysuria ac vrinæ stillicidio laborantibus prodest. Simile de Oenanthe Dioscorides scriptum reliquit: Radix e vino vrinæ, inquit, stillicidio conuenit.

Matthæus Syluaticus, ac Simon Lanuensis puluerem radicis aduersus morbum comitialem commendant; atque cibis frequenter permixtum valde vtilem & efficacem referunt, & contra tormina, intestinorumque fluxus conuenire, præsertim addito Fœniculi semine quoque affirmant.

De Regina Prati. CAP. II.

Regina prati.

CVM Filipendula similitudinem nonnullam hęc habet. Folia eius ex plumbus quoque collecta, sed Agrimoniæ similiora, dura, per oras crenata, inferiore parte vtalbicant, superiorè rugosa apparent veluti Vlmi. caulis ad tres aut quatuor pedes, vel altiùs subinde attollitur angulosus, manus, colore è rubicundo purpurascens; in cuius fastigio complures flosculi racematim cohærentes, candidi, suaue olentes instar Filipendulæ: semina parua, recurua, tria quatuorve sinuul implicantur, exiguum capitulum efformantia. radix subest odorata, in diuersa tendens, foris nigricans, interiùs obscure subrubens.

Secus scrobes, & fossas aquas habentes, nec non fluuiorum impas, tum & in ipsis pratis gignitur: gaudet aquosis ac humidis.

Iulio ac Augusto cum flore potissimùm viget; est tamen & subinde Iunio reperta.

Recentiores ætas Reginam Prati nominat, & non rarò Capri barbam: Vlmariam quoque à similitudine foliorum cum Vlmi: Germanis Geyßbart. Est aurē alia ab Hirci barba Græcis τραγοπώγων dicta. Belgæ vulgò Sperwerte appellant: Galli *Barbe de cheure*. Cum Rhodora Pli- *Rhodora.*
nij similitudinis aliquid obtinet, sed tamen eamdem esse affirmari nó potest. Quam Galli, inquit lib. XXIIII. cap. XIX. Rhodoram vocant, caulem habet virgę ficulneæ modo geniculatum:

culatum: folia Vrticæ,in medio exalbida,eodem procedente tempore tota rubentia, florem argenteum. Et est quidem caulis huius virgæ oblongæ similis, & circa exortus foliorum quasi geniculatus: folia singularia (segmenta videlicet totius) ambitu,vti Vrticæ,serrata, sed non in medio,verùm subtus albicantia, quæ circa Autumni tempus, vnà cum rubentibus cauliculis,etiam ruborem citò peritura contrahunt.

Coterùm Barba Capri facultate frigida ac sicca,coniunctam adstringendi potentiam manifestam habet.

Radix decocta,aut in puluerem contrita vtilis dysentericis,aluei & sanguinis vndequaque fluores supprimit.

Flores in vino cocti quartanos tollere circuitus feruntur.

De Thalictro. CAP. III.

Thalictrum magnum.

Thalictrum minus.

EIVS, quod ad Dios. Thalictrum referendum putatur, duo occurrunt genera: Maius ac Minus. Maius non vnius est modi,sed aliquot nonnihil differentes species complectitur.

1. Inter Maiora primum,caulem attollit bipedalem,aut altiorem,ramosum,striatum, quasi angulosum,articulis geniculatum,introrsus cauum, subinde e punico colore purpurascentem,non rarò herbacei coloris: folia ampla in multas paruiculas laras, sed tamen oblongiores, diuisa; quarum plurimæ anteriùs duabus ad minus incisuris dentatæ. color foliorum saturatior superiùs, inferiùs dilutior. flores in fastigiis racemosi,exigui, quorum muscosa stamina e pallido candicant, incanescentem veluti lanuginem ostentantes. sequuntur valuulæ triangulares exiguæ, in quibus semen teres. obliqua & lutea radix est,lateque serpens,& plerisque locis germina emittens; stirpem ita multiplicans.

2. Huic simile alterum, sed folio saturatiùs virente, & minore: cauliculo rotundiore, nullasque strias habente.

3. Tertium Thalictrum caules promit altiores, crassiores, punico non rarò colore purpurascentes: folia maiora,latiora, cæruleo colore virentia: lutea floscularum stamina. radix,vt aliorum, serpens. Grauioris istud odoris, quàm reliqua.

4. Quarta, flosculi dilutam Violæ nigræ purpuram reddunt, luteis tamen supereminentibus apicibus, reliquis primum satis refert.

5. Minus Thalictrum,ordine quintum,cauliculos edit tenellos,dodrãtales: foliola parvula: flosculos

floſculos raros; è luteo langueſcunt quorum ſtamina. radix tenuis nigricat, ac dura eſt. Odor huius grauis quoque, vti priorum.

Primum in vtraque Germania, ſubinde in pratis ſecus ſcrobes & riuulos occurrit, quandoque etiam ad margines agrorum locis vliginoſis. 1.

Tertium ex Hiſpaniis in Belgium venit. 3.

Quintum in campeſtribus maritimis locis apud Belgas reperitur: alibi etiam in montoſis, vt in Baldo Italiæ monte, in quo prodire fertur. 5.

Iulio ac Auguſto præ pue florent, non rarò tamen vel priùs, vel ſeriùs. ſub hiemem herba perit, radice reſtibili: Vere noua prodeunt germina ac folia.

Inter recentiores nonnulli Pigamum appellant, quaſi πηγανον, id eſt, Rutam; vnde & à pleriſque Ruta paluſtris: alij Pſeudo-Rhabarbarum, ac Rhabarbarum Monachorum vocitant, propter radicis luteum colorem: ſed neutrorum videtur ſententia admodum proband a. Verisimilior eorum apparet, qui Thalictrum eſſe iudicant: quod Dioſcor. folia tradit habere Coriandri pinguiora paulò, & caulem Rutæ, in quo folia. Θαλίκτρον, inquit Dioſcorides, φύλλα ἔχει κορίαν δὲ καὶ καυλὸν πηγάνου παχύν ἐφ' ὧ τὰ φύλλα. id eſt, Thalictrum folia habet Coriandro ſimilia, pinguiora tamen; caulem Rutæ craſſitudine, in quo folia.

Folium autem horum à nobis deſcriptorum, maiorum quidem, Coriandri ptimis foliis non ineptè comparari poteſt, & uſdem paulò pinguius ac craſſius: caulis craſſitudine Rutæ graueolentis reſponder.

Dicitur verò θαλίκτρον etiam θάλικτρον facili lapſu ex n in κ. Latini nomen ſeruant.

Ceterum à nobis deſcripta Thalictra maiora, temperatè calida, ac vnà reſiccantia apparent.

Folia eorum olenbus admixta aluum nonnihil commouent. Radicis decoctum idem potentius præſtat. Dioſ. Thalictri folia trita vetera vlcera ad cicatricem perducere refert: Galenus addit, citra morſum exiccatoria eſſe.

De Fumaria. CAP. IIII.

Fumaria.

VALDE tenera herbula eſt Fumaria: caulículi eius renues, veluti geniculà habentes, ramoſi, vix ſurſum, niſi adminiculo fulciantur, attollunrur, ſed in latus vt plurimùm declinant. folia circumquaque exigua ſunt, per margines diuiſa, veluti Coriandri, quæ ſimul cum caulículo ſubcandido colore virent. flores ſpicatim digeſti exigui circa faſtigia tamulorum ex purpura rubent: valuulæ ſuccedunt rotundæ, minutulæ, in quibus ſemen paruum. radix tenuis tectè dimittitur.

In agris frumentarnis inter hordea, & poſt meſſem in vuleis ac hortis, aliiſque perinde cultis naſcitur.

A Maij initio in multam ſæpè Æſtatem cum flore reperitur, atque tunc colligi, reſiccari, ac reponi maximè conuenit.

Καπνὸς & καπνίτις, quandoque etiam καπνίτης: Latinis Fumaria: Plinio Capnos: In Officinis Fumus terræ. Appellatur verò & κορυδάλιον, κόριον, μαρμαρίτης, καπνάριος, ſed vocibus inter nothas reiectis: Germanis Erdtrauch / Taubenkropff / Katzenkerbel. Italis *Fumoterra*: Belgis Grijſerom & Duyuenkruyt: Hiſpanis *Palomilha*: Gallis ac Anglis *Fumiterre*: Bohemis Polnyruka.

Facultate autem Fumaria haud calida (vt creditum fuit) ſed refrigerans eſt, & aliquamtulùm ſicca; aperit tamen, & per vrinas expurgat.

Conſert omnibus quibus vel ſcabies vel alia quæuis cutis ſœditas moleſta eſt; rum & luè venerea laborantibus: hepar & lienem ab infarctu liberat: ſanguinem punorem reddit: non rarò & quartana laborantibus conducit.

Datur

Datur decoctum herbæ, vel quod ex eius succo Serapium conficitur: vtilis est & aqua destillata. Decoquitur subinde cum lactis sero; hoc modo sub finem Veris ac æstuis mensibus scabiosis prodest.

Paulus Ægineta vnnas biliosas liberaliter promouere ait: iocinoris obstructionem languoriq́ue mederi, stomachum confirmare, & aluum emollire.

Dioscorides succum Fumariæ (eius quæ in hordeis nascitur, Ægineta addit) cum gummi Ξηρίῳ cutare ait, pilis qui pungunt prius euulsis, alios enim renasci prolubet.

De Fumaria altera. Cap. v.

Fumaria altera.

Et hæc admodum tenella est herbula, sed altior quàm prior Fumaria, cauliculos profert perquam tenues, & circa eos folia exigua, ambitu haud incisa, & clauiculas paruas at tenuissimas, quibus prope adsistentibus adhæret, ac sese affigit: flosculi circa fastigia albidi, nonnihil, sed dilutè admodum, rubescentes; succedentibus exiguis valuulis, in quibus semen. radix tenuis vti priores altiùs descendit. Tota herba è virore quoque inalbicat veluti Fumaria prior, cuius non modò colorem, sed & saporem refert.

Circa sepes, senticeta, agrorum margines, quandoque & prope veteres muros exit.

Prouenit, floret, vigetq́ue eodem, quo prior, anni tempore.

Ex recentioribus nonnulli hanc Splith vocitant, ac Corydalem herbam esse existimant, cuius mentionem facit Galenus lib. xi. de simp. med. facul. vbi Corydalis auis facultatem refert. At Corydalis herba Fumaria apparet superior, quæ inter nothas voces, vt scripsimus, Corydalion nũcupata reperitur. Plinij prior Capnos eiùs hæc esse videtur, quam Pedes gallinaceos vocari refert; nam superior, Capnos altera huic est. Plinius siquidem duas Capnos describit lib. xxv. c. xiii.

Prima, ait, quam Pedes gallinaceos vocant, nascens in parietinis ac sepibus, ramis tenuissimis sparsiq́ue, flore purpureo, viridis. Similis & nomine & effectu: sed alia est Capnos, fruticosa, prætenera, foliis Coriandri, cuneicij coloris, flore purpureo: nascitur in hortis, & segetibus hordeaceis.

Facultate autem priori vulgari Fumariæ similis hæc existimatur. Plinius vtrique similes tribuit vires. De prima sic scribit: Succus caliginem discutit; itaque in medicamenta oculorum additur. De altera verò; Clantatem facit inunctis oculis. Matthiolus præstare Splith ait aduersus colicos dolores, siue virens assumatur, aut arida in puluerem trita cum vino bibatur, pluribus continuis diebus.

De Geraniis, ac primùm de Geranio tuberoso. Cap. vi.

Geraniorvm complures reperiuntur species. Ex his duæ Dioscoridis, Tuberosa radicis vna, altera Maluæ folio.

Primum Geranium, Tuberosum cognominatum, multis luxuriat cauliculis tenuibus, teretibus, & aliquantulùm ramosis: folia, vt Ranunculi vnius, in multas fissa sunt lacinias, ad Anemones cuiusdam accedentia, maiora tamen: flores in summis ramulorum alis eleganter, sed dilutè rubentes, exiguis Rosis persimiles, oblongum, tenuem, acuminatumq́ue, instar Gruis rostri, post se stylum relinquunt; vnde nomen. radix crassa, rotunda, tuberosa, non absque nonnullis fibris.

In Dalmatia, Illyrico, nonnullisq́ue aliis Orientem versus Prouincijs locis inculta, nullo serente, exit: apud Germanos, tum & alibi bortense est.

Tota

Geranium tuberosum.

Tota propemodum Æstate floriferum.

Γέρανον Græcis, Latinis Gruinalis, vulgò Rostrum Grus, aut Rostrum Ciconiæ, a similitudine roſtri Gruis ac Ciconiæ: à nonnullis quoque Acus moschata, aut Acus pastoris: Italis *Geranio, & Rostro di grua*: Hispanis *Pico de cigueña, Pico del grou*: Germanis Storchenschnabel: Gallis *Bec de Cigogne*: Belgis Ooruaers berk: Anglis Storkers bill: Bohemis Zappnatek.

Appellatur autem istud primum, vulgò Geranium Tuberosum: a nonnullis quoque Geranium Bulbosum, ab extubetantibus in rotunditatem radicibus. Dioscondis etiam est primum, quod spurius vocibus πλοπτὶς, τεῖκα, γερανοχόρτου, Ouchinastrum, aut Eclunastrum nuncupatum tepentur.

At tempene Geranij Tuberosi radices exiguæ cuiusdam caliditatis participes videntur: edules esse Dioscondes refert, & drachmæ pondere in vinu potas, vteri inflationes dissoluere. Plinius præterea teficientibus se ab imbecillitate, huius radicem vtilissimam ait, bibiq́ue contra phthisim drachmam eius in vini cyathis tribus in die.

De Pede Columbino, altera Geranij specie.

CAP. VII.

ALTERI Geranij speciei, cui Pedi Columbino nomen, folia sunt rotundiuscula, mollia, exiguæ ac minoris Maluæ folijorum æmula, minora interim, candidiora, minus glabra, ambitiuque serrata: caulículi dodrantales, subinde duorum dodrantum, tenues, nonnihil pilosi, humi repentes, similibus foliis conuestiuntur, quorum alarum fastigijs flosculi insident paruuli, subpurpurei, ac postea capitella minuta, Gruini capitis modo rostrata. radix tenuis & fibrosa.

Secus vias, locis desertis, & non rarò inculcis quoque repentur, non modò in Germania, sed & alibi.

Floret cum alijs plurima Æstatis parte.

Pedem Columbinum vulgò appellant: Germani Taubenfus, Storchschnabel: Belgis Duyuen voet: Gallice *Pied de pigeon*, Geranium hinc dici potest Columbinum. Dioscoridis alterum esse Geranium sans apparet, cuius aliquot spuriæ extant voces, quarum tamen pleræque ad subsequentium aliquod, vel ad alias herbas magis referendæ videntur, vt sunt ὀξύφυλλον, μυρρύζ, μυῤῥὶς, καρδάμωμον, ὀξίγαλον, Pulmonia, Cicutaria, & Gruina.

Ad hoc genus videtur verò & referendum 2.
Geranium illud, quod a Calceolario sibi missum Matthiolus refert. Caules huius geniculati, molliter hirsuti, ac in plures diuisi ramulos, humi repunt vt Maluæ, cuius tulia, aut cicius Altheæ, huius quoque referunt, aliquanto tamen longiora. Flosculi in summis ramulorum

Pes Columbinus.

fastigijs è purpura, & quandoque quidem dilutiore rubent, exigui, oblongioris formæ, quibus succedunt Gruum rostris similia, oblonga, & acuminata. radix tenuis & oblonga est.

Iuxta Monspelium nonnullis locis sponte nascitur.

Cæterùm Geranium alterum Dioscondes quidem nullius ait in Medicina esse vsus: Recentiorum tamen plerique Pedem Columbinum ad intestinorum tormina vtilem referunt, & balneis percommodum.

De Geranio Robertiano. Cap. VIII.

Geranium Robertianum.

Geranium Robertianum cauliculos profert cubito sæpenumerò altius assurgentes, teretes, geniculatim articulatos, vt plurimùm rubentes, nonnullisque pilis obsitos; Folia ex interuallis fissa, Cicutæ aut Myrrhidis similia, sed minora, ad Chærephylli magis accedentia, nonnihil hirsuta, colore quoque sæpenumerò rubicunda. Floscvli in eacuminibus emicant purpurei, ex quinque compositi foliolis, quorum singulos mucronatus & acuminatus sequitur. Grvini rostri modo eminens apiculus. radices subsunt fibrosæ. Tota herba odore est grauiusculo, atque haud iucundo.

Exit Geranium istud non rarò iuxta veteres parietes, ac macenes, in ruderibus, ac arborum excisarum caudicibus, locis humentibus, ac vmbrosis; & frequenter altiosis.

Floret ab Aprili in multam æstatis partem; hieme etiam viret herba; à frigoris iniuria nec facilè offenditur.

Germani Rupprechts kraut, subinde Scharlens kraut, aut Klein Schotwurtz: Belgæ Robertins cruyt appellant, atque inde Roberta, ac Roberti herba nuncupata est. Ruellius Robertianam dixit herbam: Nos Geranium Robertianum.

Conferenti autem Geranium istud cum tertia Dioscoridis Sideritide, conuenire satis appareret, atque ipsa tertia esse Sideritis. Dioscondes siquidem tres adfert Sideritides; Vnam Marrubij; Proximam Filicis folio; Tertiam verò in parietibus ac vineis nascentem.

Respondent Geranij Robertiani natales: folia quæ scripsimus ad Chærephylli accedere, Coriandri non repugnant: in ramulis siue cauliculis ac floribus exigua remora.

Sideritis tertia. Describitur autem Sideritis tertia à Diosconde his quidem verbis: Ἔχει φύλλα πολλὰ κατὰ μικρὰς ῥίζης ὅμοια κορίαννῳ, περὶ καυλίους ἀντιθαμαίους, λείους, ξυφοειδεῖς, ὑπολύκους, ἐπερυθρίον. αὐτη δὲ φοινικᾶ, μικρὰ, γλυκέα πικρὰ γλίσχρα. id est: Folia à radice habet numerosa, similia Coriandri, circa cauliculos dodrantales, leues, teneros; subalbidos, ac subrubentes: flores phœniceos, gustu amaros & viscosos. Hanc autem & à Crateua Heraclean appellari ait, ac in parietinis & vineis nasci.

Facultate autem Robertianum Geranium aliquantulum quidem refrigerans; sed tamen & abstergens cum adstrictione quadam. ad mamillarum pudendorumque vulnera ac vlcera conducit; sanguinem etiam profluentem suppremere posse putatur. Quod & de Tertia Sideritide Dioscondes: Huius, inquit, imposita vis est, vt cruenta & recentia vulnera glutinet.

De Geranio supino, siue Quarto. Cap. IX.

Qvarti Geranij oblonga sunt folia, tenuibus multiplicibusque sectionibus diuisa, veluti ex plurimis minoribus, Coriandri similibus, ad vnum pediculum compositis: cauliculi vinculosi, oblongi, modice hirsuti, non rarò dilutè rubentes, in quorum fastigijs veluti laxæ paruæ vmbellæ; e quibus floscvli, in reflexis, recurvis aliquantulum pediculis sem aut septem apparent, exigui, quinquefolij, rubentes; ac deinde parua capitula acuminatis ac mucronatis apicibus rostrata: ad basim quorum conceptacula quædam, in quibus semina minuta

Geranium supinum.

nuta & oblonga. radix gracilis & candida, altè dimittitur. Stemnuntur humi non modò folia, sed & cauliculi late subinde proserpentes.

Iuxta vias, ac semitas, margines̃que agrorum, ac non rarò, in ipsis aruis, locis aridis ac arenosis sponte natum frequenter reperitur: ngua ac herbosa non amat.

Tota æstate floriferum est: hiemis tempore herba ipsa viret.

Germani hoc Geranij genus propriè Storckenschnabel appellant: Belgę Ooyevaers beck, id est, Rostrum Ciconiæ: dicitur etiam à nonnullis Acus pastoris: à Valerio Cordo Geranium supinũ. est tamen non modò istud supinum ac repens, sed & alterum genus, quod Pedẽ Columbinũ diximus vocitari. Habetur verò istud & à quibusdam pro Plinij Geranio, quod ab ipso primo describitur loco lib. xxvi. cap. xi. his verbis: Geranion aliqui Myrrhin, alij Merthryda appellãt. Simile est Cicutæ, foliis minutioribus, & caule breuiore, rotundo, saporis & odoris iucundi. Sed quod pro Geranio hoc loco à Plinio refertur, Græcorum est Myrrhis, quam eum Geranio confundit. *Plinium notatur.*

Facultatem autem istud Geranium cognitam aut exploratam nullam habet; videtur autem refrigerans, & aliquantulùm esse resiccans, cum nonnulla adstrictione: ac recentibus cruentisque vulneribus commodum: & aduersus inflammationes incipientes vtile.

De Geranio Batrachioide. CAP. X.

Geranium Batrachioides.

Geranium Batrachioides alterum.

GERANIVM illud Ranunculum hortensem, ac præcipuè Siluestrium alterum, foliis suis refert, quæ profundis incisuris dissecta, ambituque sunt serrata. cauliculi assurgunt complures, teretes, aliquātulum lanuginosi, mux à radice rubentes; in quorum fastigus flores quales fere Ranunculi, at colore cærulei: succedunt seminum exigua cunctepracula, e medio quorum tenuis prudit stylus Gruini rostri æmulus. radix crassior multis cirris conhibratur.

2. Huius verò & alia quædam species est priori similis, foliis paulò minoribus, cuius flusculi eleganti colore rubent, & quandoque odorati quodammodo moschum referunt. radix huius prusérpens, pluribus etiam fibris capillatur.

Sunt hæc Gerania natura sua quoque siluestria, ac locis exeunt parum cultis; at planis potius quam montanis: vtrumque ad hortos non rarò transfertur.

Flores æstatis plurima parte vigent.

Geranium Batrachioides, γεράνιον βατραχοειδὲς à Ranunculi similitudine nomẽ inuenit. Primum genus vulgò Ranunculum Cæruleũ appellant: Fuchsius Gottes gnad, id est, Gratiam Dei vocitat. Quod rubentis est floris, Acus moschata à non paucis dicitur, quo nomine & Geranium Tuberosum appellatur, cuius flores cũ huius satus & colore & forma cõueniunt.

Ad Medicinæ vsum neutrum recipitur: Fuchsius tamen quud cærulei est floris, insigni ait ir sanandis vulneribus effectu præditum.

De reliquis duobus Geraniis. CAP. XI.

Geranium septimum, sine Geranium graueum. Geranium montanum.

PRÆTER hactenus memurata ac tradita Gerania, & alia duo L. Fuchsio describuntur.

1. Vnum foliis admodum laciniatis: cauliculis lanuginosis, & vti aliorum à radice statim rubentibus; floscults purpureis, ex quibus capitella Gruini capitis instar rostrata nascuntur. radix. intus candida, fons sublutea est.

2. Alterum priori simile quodammodò, sed foliis, floribus, radicibusque maius ac amplius: ramuli eius tenues lanuginem quandam quoq; habent: folia tenuia in lacinias diuisa: flores in fastigus purpurei, quibus similia capitella, Gruini quoque capitis formam referentia, subnascuntur. radix interiùs extenusque rufo colore rubet.

In agrorum limitibus, ac iuxta sepimenta ac scrobes, quod prius est: alterum verò & in montanis ac saxosis in Germania gignitur.

Æsta-

Æstate flores vtriusque apparent.

Nomeo Fuchsius priori Kramchalß, id est, collum Grus dedit, secundum Blutwurtz, hoc est, Sanguinariam radicem appellat, à mirifica in sistendo sanguinis profluuio facultate. Montanum Geranium verò & illud dicitur.

Nullum autem, vt idem refert, ad sanguinem vndequaque emanantem compescendum præstantius hoc Geranio est, quod vnicum de eius potentia ac viribus refetendum occurrit.

De Gnaphalio. Cap. XII.

Gnaphalium marinum.

Cavlicvli ac ramuli Gnaphalio tenues, palmum alti, circa quos foliola parua, oblonga, vnà cum cauliculis ac ramulis densa, candida, molliq́ue lanugine pubescentia; quorum pro tomento vsus esse potest: capitula in fastigijs emicant Abrotoni corymborum æmula: flosculi luteres ex his prodeunt, aut autei fulgoris. radix in diuersa tendit, dura ac lignosa.

Haud procul à man inculta amat: in Narbonensi Gallia plenisque locis copiosum.

Flores vigent mense Iulio; semen inde perficitur.

Græci γναφάλιον appellant. Dictum autem Gnaphalion, quòd totus ipsius teneris loco γναφάλου, id est, tomenti vtantur, vt Paulus Ægineta scribit. Plinius etiam Chamæzelon dici auctor est lib. 27. cap. 10. rectiùs fortassis Chamæxylon, quasi humile Gossipion: tomentosa siquidem sua lanugine molli candidaque Gossipij lanuginem refert: vnde & à nonnullis Tomentitia & Coronaria nominatur: ab alijs Centunculus, & Centunculanis dicitur, quæ vox inter spurias ac nothas occurrit. Plinius autem Centunculú lib. xxiiii. cap. xv. ait Græcos Clematidem vocare.

Extant verò huius & hæc inter nothas appellationes vocabula, ἰρὶς, ἀμπίπτακος, ἀναφαλὶς, ἀναξυρὶς, γαλασὸ, Centuncularis, & Albinum; quæ posterior appellatio propter albicantem colorem huic haud perperàm conuenit.

Porrò Gnaphalion cum modica quadam adstrictione siccat.

Bibuntur, inquit Dioscorides, efficaciter folia cum vino austero ad dysenteriam.

De Gossipio siue Xylo. Cap. XIII.

Gossipivm cubiti altitudine fruticat: ramulis brachiatur: latiuscula, & quasi triangula Vitis aut Alceę instar ferè incisa sunt folia, sed mutiora, molliora, incana, ad tomenta etiam vtilia: flores lutei in medio nonnullo purpureo, qui post se nuculas veluti parua mala relinquunt, Aristolochiæ rotundæ vnius fructui haud absimiles, qui & maturescentes sponte finduntur: in his autem vnà cum semine, mollissima, candidissima lanugo ex ipsis huiusmodi fructus rimis non rarò dependens, quæ ad vestes ex ea conficiendas, netur. semen oblongum est, gustu haud insuaue. radix exigua, fibrosa.

Non modò in Asia, Africa, aut in Tylo Arabici sinus insula, de qua Theophrastus; verùm & in non paucis ad Europam pertinentibus locis diligenter ac studiosè colitur, veluti in Melita & Candia insulis maris Mediterranei, tũ & alibi in calidis Austrũ versus sitis regionibus.

Græcis est ξύλον καὶ γοσσίπιον: Latini voces seruant: Officinis Lanugo, Bombax, & Cotum: Italis *Bombagia* & *Cotone*: Hispanis *Algodon*: Germanis Baumwoll: Gallis, Belgis & Anglis Cottom.

Meminit huius Theophrastus lib. 4. cap. 9. sed absque nomine, & arborem ait esse Lanigeram Tyli insulæ. Nec mirum videri debet, si stirpem incognitam, & in remotis regionibus nascentem arborem esse putauerint, cùm & hac ætate, qua plurima in cognitionem venerunt, lanugo huius Baumwoll, id est, arborea lana à Germanis, vt diximus, appelletur.

Gossipium siue Xylon.

Theophrastus locum emendatus.

De hoc autem Theophrastus ita scribit: Proferre vero eamdem insulam, Tylon scilicet, & arbores lanigeras multas, proditum est; has autem folium habere simile Viti, sed minus; fructum verò in quo lana magnitudine mali, quem cùm tempestiuæ maturitatis sit aperiri, ac lanam excipi, ex qua telas contexunt.

In Græco exemplari, vbi legitur Καρπὸν δὲ ἐδὲν, &c. superflua dicho ἐδὲν: si enim fructum sert magnitudine mali, in quo lana, quo tandem modo nullum ferre affirmari potest?

Plinius de eodem lib. xix. cap. i. Superior (ait) pars Ægypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipion vocant, plures Xylon, & ideò lina inde facta Xylina. Paruus est, similemq; barbatæ nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlla sunt eis candore mollitiaue præferenda. Vestes inde sacerdotibus Ægypti gratissimæ.

Lana huius fruticis quàm multis vsibus seruiat, non est huius instituti referre.

Combustæ cinis, non minus quàm papyri, sanguinem profluentem e vulneribus sistit.

Semina medulla tussientibus difficulterque respirantibus auxiliatur, &, adaucto genitali semine, ad Venerem inuitat.

Oleum ex semine expressum lentigines tollit, aliasque cutis infectiones delet.

De Filagine siue Impia. Cap. xiiii.

Filago siue Impia.

Filago minor.

Mol-

MOLLIS quoque ac tomentosa herba Filago est, cauliculos promit tres aut quatuor 1.
dodrantales, quandoque altiores, circa quos foliola oblonga, angusta, vtraque autem molli ac araneosa lanugine pubescentia. flosculi in fastigis cauliculorum eminent è luteo pallentes, in pappos tandem euanescentes, quorum posterius nati, longioribus insidentes pediculis, priores superant. radix tenuibus cirris confibrata.

Huius & alia species, cauliculis solusque incanis, mollibus ac lanuginosis, priori similis; verùm flores non in cacuminibus, sed secundùm coliculos, ordine dispositi, pone folia exeunt priori similes, qui & in pappos soluuntur. 2.

Terna etiam est quædam Filago, lanuginosis coliculis, foliis floribusque in cacumine priori similis, sed humilior ac multò minor. 3.

Reperiuntur Filagines locis sterilibus, arenosis, subinde circa aridas scrobes, in siluis, & in neglectis agris.

A Maio in Augustum vsq; cum flore vigent, atque his mensibus opportunũ eas colligere.

Recentior ætas Filaginem appellat: nonnulli quoque Pilosellam; sunt tamen & aliæ Pilosellæ. Gnaphalij autem species existimatur, quam ob causam & à nonnullis Gnaphalion dicitur: Germani Nürfraut vocant. Plinij Impia esse apparet, de quo lib. XXIIII. cap. XIX. his verbis: Herba Impia vocatur incana Rorismarini aspectu, thyrsi modo vestita, atque capitata: inde alij ramuli exurgunt sua capitella gerentes: ob id Impiam appellauere, quoniam liberi super parentem excellant.

Reliccantem ac nonnihil astringentem facultatem hæc herba habet.

Aqua ab hac destillata ad Cancrum, præcipue mammillarum, magni est vsus: continet enim occultos cancros ne exulcerentur, cum linteolis semel in die imposita. Sunt verò & qui Asari folijs, huius aqua madefactis, non infeliciter ad Cancros reprimendos vtantur.

De Pilosella, ac primùm de Maiore. CAP. XV.

Pilosella maior.

DVÆ reperiuntur appellatæ Pilosellæ, forma differentes, quarũ vna Maior, altera Minor.

Maior Pilosella tenuibus ac viticulosis coliculis, asperis & hirsutis humi serpit, subinde & radiculas dimittens: folia forma oblonga, lata, non tamen magna, & ipsa hirsuta, superne virentiora, infernus vnalbicant: flores in tenuibus pediculis singuli farcti, lutei, Hieracij æmuli, sed minores, qui & in papposam lanuginem resoluuntur, cui subest semen. radix digitalis longitudinis fibris multis capillatur.

In coliculis terrenis, & aggeribus, circum agros frequens per Germaniam vtramque reperitur.

A primo quoque tempore in multam ætatem floret.

Pilosellam recentior ætas appellat, & ad differentiam sequentis, Pilosellam maiorem. Nõnulli Auriculam muris nominant; differens tamen est à vera Muris Auricula. Germanis Mausfraut: Italis verò, Gallis & Hispanis *Piloselle*: Belgis etiam Muysoor & Muysooy.

Facultate autem hæc aliquantulùm calida, & resiccans, abstergens quoque, & vnà simul astringens. Alui fluores reprimit, dysenterieis & cœliacis ea prupeet vtilis. ad vulnerum curationem eadem plurimùm potest, cùm foris admota, tum & potionibus admixta, ad horum curationem instituta. Laudatur & decoctum eius ad enterocelas, quas recenter natas curare posse, aliquot diebus epotum, speratur. Succus dolentibus auribus immissus, dolores lenit.

Baptista Sardus hepaticis admodum vtilem scribit, omnes siquidem Iocinoris obstructiones aquam ab hac destillatam aperire, eamdem quoque ad vlcera tibiarum commendat, præsertim Rhodomelitis, Lithargyri & Myrrhæ singulorum vnc. ij. ad libram vnam aquæ additis, cum quibus vbi triduo mixtata fuerit, colanda, & ad vsum reseruanda est.

De Pilosella minore. CAP. XVI.

Pilotella minor.

1. Leontopodium Matthioli.

2.

1.

2.

MINOR hæc quàm superior, mollior, & candidior: foliola eius tenui lanugine incandicant, inter quæ cauliculus exit, cuius fastigio flosculi insident paruuli quatuor, quinque, pluresve simul coniuncti, staminei, non rarò albidi, quandoque e rubro purpurei, subinde è purpura nigricantes, aliàs varie colorati. radix tenuis adnatis fibris descendit.

Aliam huic similem Matthiolus refert, foliis oblongis, angustis, hirsutis, ac uncanis, duorum pollicum longitudine, in cuius caulis hispidi, tres quatuórve digitos alti, cacumine, capitula emineant lata, vna cum floribus Violæ purpureæ, colore saturato nigricantes, in quibus quædam foraminula impressa apparent. radix vti alterius.

Prior Germaniæ vtrique satis familiaris, aridis locis, in collibus, ac montium rugis.

Alteram in Alpibus, ac Baldo Veronensi monte, similibusque locis reperiri contingit.

Floret apud Germanos prior Maio ac Iunio mensibus.

Vtraque ad Leontopodium refertur, quod à Dioscoride his describitur verbis: Λεοντοπόδιον δὲ δακτυλιαῖόν ἐστι βοτάνιον, ἔχον φύλλα ἐρια τινὰ, ὡς πυξάρια δακτύλου ἢ καὶ τριῶν τὸ μῆκος δασέα. ἐρισώδεσιν τὰ ἄνω τοῦ ῥίζαν καὶ ὑπόλευκα. ἐπ' ἄκρου δὲ τοῦ καυλοῦ κεφάλια ὥσπερ πυρήμβρια, ἐν οἷς ἄνθη

αἱ δὲ μίλαιναι. ὁ δὲ καρπὸς αὐτῆς, ἐνδοτέρπης ὄζῃ τὸν ἀδεκαχυμβίον αὐτῷ χεῖν. ῥίζα δ' ὑπεστι μικρά. Quæ Latinè sonant: Leontopodion herbula duorum digitorum, folia fert angusta, longitudine quaternorum triúmve digitorum, hirsuta, circa radicem lanuginosiora, & subcandida; capitula in summis cauliculis veluti perforata: flores nigros: semen adeò spissa lanugine inuolutum, vt sæpe fallat. radix subest exigua.

Cui descriptioni posterior, quam prior, similior. Appellatur autem Leontopodium spuriis quidem vocibus ζωπυρον, ἀετώνυχον, κνηκος, δαμασωνίον, ἰσόζυγον, φυτοβασίλεα, κεφάλιον, κεφαλοφόρον: Romanis Minervium, aliis Palladium.

Diuersum autem illud a Leontopodio, quod Plinius lib. 16. cap 8 describit: nec conuenit cum eo quod ab Apuleio cap. 7. refertur, quod haud aliud quam Leontopetalon est.

Leontopodij autem Galenus & Paulus Ægineta non meminerunt; Onbasius Leontopetalon dici Leontopodium refert: Aëtius Leontopodij radicibus omnes eas asscribit facultates, quas alij Leontopetali, ita ostendens à se appellatum Leontopodium, Dioscoridis, Galeni, & Pauli Leontopetalon esse.

Priorem nostra ætas dicit Pilosellam minorem: sunt qui ad Gnaphalij genus referant, & Gnaphalium montanum appellitent, a quo non admodum differens, veluti neque Filago: & à nonnullis appellata Stœchas Citrina, quæ tenui & tomentosa lanugine totæ canescunt.

Pilosella autem minor, tametsi vsum in Medicina nullum habeat, est tamen natura refricans & adstringens.

De Leontopetalo. Cap. xvii.

Leontopetalon.

Leontopetalo folia sunt lata, veluti brassicæ, sed sectionibus diuisa: caulis dodrantalis, subinde maior, in ramulos siue alas non paucas distribuitur, in quarum fastigijs flosculi rubentes: deinde siliquæ, in quibus semina, Ciceres referentia. radix magna, strumosa, instar Raporum, foris nigra.

Nascitur in aruis, in campis, inter segetes. Reperitur in nonnullis Italiæ locis, veluti in Hetruria & Apulia: item & in Creta, aliisque prouincijs ac insulis, Meridiem ac Orientem versus.

Flores hieme, teste Petro Bellonio, profert.

Λεοντοπέταλον Græci nominant, id est, Leonis folium, Plinio Leontopetalon quoque: Apuleio Leontopodion, vt superiore capite ostendimus: Italis *Leontopetalo*; Patam Leonis Officinis & Herbarijs dici auctor est Ruellius; vulgo tamen alia pro Pata leonis ostenditur, Alchymilla videlicet dicta.

Sunt verò & huius complurima spuria nomina: vt, Λεοντόπεδον, λεόντιον, δαυὶς, δαυκτηρὶς, λυχνὶς ἄγρια, παρδάλη, δορύδηδον, ὀρυδηδον, μίκων κεφαλοτίπης, ἀνημώνη, Rapeium, Papauerculum, Semen leonnum, Pes leonnus, Brumaria.

Cetetum Leontopetalon, auctore Galeno, digerendi, exiccandi, & excalfaciendi facultatem in tertio ordine possidet. Radix, inquit Dioscorides, in vino lumpta, à serpentibus demorsis auxiliatur, citissime dolorem sopiens. Miscetur enematis ischiadicorum.

De Heliotropio Maiore. Cap. xviii.

Heliotropia duo sunt: Maius vnum, alterum Minus.

Heliotropium Maius, siue Magnum dictum, cauliculo assurgit rotundo, ramoso, nonnihil hirsuto, & subalbido: folia latiuscula sunt, rotundis tamen longiora, veluti Ocymi, sed albidiora asperotaque, vtpote aliquantulùm quoque pilosa: flosculi candidi, ordinata serie digesti, sensim prodeunt: ramulorum, cauliculorumque fastigijs, Scorpionum caudæ instar reflexis. radix tenuis, dura, ac lignosa.

Multis

Heliotropium.

Multis Italiæ & Narbonenſis Galliæ locis in aruis, & ſecus agrorum margines læto ſolo exit.

Huius generis & alterum eſt, ſolis minoribus, quod non attollitur, ſed ramis ſuis humi ſparſis ſupinum procumbit.

Tale iuxta Monſpelium in Narbonenſi Gallia reperitur.

Circa æſtiuum Solſtitium potiſſimùm floret.

Græci ἡλιοτρόπιον μέγα, καὶ σκορπίουν vocant: Latini voces ſeruant: ab Herbariis quibuſdam, teſte Ruellio, Herba Caneri. Heliotropium autem ex eo nomen habet, non quòd ad Solis diurnum motum conuertatur, ſed quòd æſtuo Solſtitio floreat, quo tempore Sol longiſſimè ab æquinoctiali circulo digreſſus, ad ipſum rurſus τρόπλω (vnde & circulo nomen) ſiue conuerſionem facit. Scorpiuron verò, a ramulorum faſtigiis inſtar Scorpionis caudæ recuruatis dicitur.

Heliotropium autem calidam, ſiccam, & abſtergentem vim præ ſe fert, vt Paulus Ægineta tradit. Huius, quantum manu comprehendi poteſt, decoctum, potu bilem, piruitamque per aluum exrahit. Contra verò Scorpionum ictus, ex vino Heliotropium epotum, & impoſitum prodeſt. Seminis grana quatuor ante acceſſionem vnà cum vino ſumpta, quar-

Heliotropium ſupinum.

tanas finire; tria verò tertianas aiunt. Penſiles verrucas, thymos, epinyctidasque applicatum reſiccat: auctor Dioſcorides.

De Heliotropio minore. CAP. XIX.

MINVS Heliotropium foliis maiori apparet proximum, ſed tamen iiſdem è virore nigrioribus: floſculi lutei ſunt; quibus ſuccedunt è tenuibus pediculis dependentes tricocci fructus, inſtar Tithymallorum. radix aliquot fibras habet.

In vinetis pleriſque Italiæ locis, alibi in oliuetis quoque reperitur: Dioſcorides in paluſtribus, & iuxta lacus naſci refert. Germaniæ peregrinum eſt.

Æſtiuis quoque menſibus floriferum. ſemen Septembri menſe perficitur.

Ἡλιο-

Heliotropium minus.

Scorpioides prius.

Ἡλιοτρόπιον μικρὸν Græci appellant, id est Heliotropium paruum. Actius Tetrab. 4. lib. 3. cap. 14. Heliotropium tricoccum nominat Plinius similiter lib. 22. cap. 21. à se Tricoccum appellatum refert, & alio nomine Scorpiuron quoque vocan. Hac ætate à nonnullis Verrucaria dicitur: Gallis est *Tornesol*, apud quos huius succo lineæ relæ imbuuntur, quæ purpurei coloris sunt reliccatæ, quibus deinde sapores, intinctus, & secundæ mensæ bellaria, non modò apud Gallos, sed apud Belgas inferiores Germanos, rubente purpureo inficiuntur colore. Quod tametsi ab aliis veteribus non fuerit obseruatum, Plinio tamen haudquaquam fuit incognitum, qui libro XXI. cap. VIII. vnum ex purpureis coloribus in Heliotropio intelligi scribit.

Ceterùm Heliotropium minus cum semine suo ex aqua potum, adiecto nitro, hyssopo, & nasturtio, vermes tam latos quàm rotundos pellit. acrochordones cum sale appositum tollit, vt auctor Dioscorides.

De Scorpioide. Cap. XX.

TAMETSI vnius Scorpioidis Dios. tantummodò meminerit; nostra tamen ætate plura ostenduntur. 1.

Prius parua ac humilis herba est, aliquot teneros ramulos proferens, sempedem aut

Scorpioides Matthioli.

dodran-

Scorpioides tertium.

dodrantem longos, qui subinde vel in latus declinant, vel humi procumbunt, tatò assurgunt, circa quos folia oblonga, latiuscula, haud multa. flosculi tenuibus pediculis insident lutei, Ochri, Lathyri, Viciæ, aliorumque leguminum similes, sed minores. succedunt hirsuta, articulatim cohærentia, & instar scorpionum caudæ incurvata semina. radix tenuis est.

Plerisque locis aridis & montosis, ut oliuetis quoque in Narbonensi Gallia sponte nascitur: alibi hortensis est. Vnà cum Heliotropiis sub æstiuum Solstitium; aut paulò pòst floret: semen interea perficit.

Et hoc quidem ad Scorpioides proximè accedit, ac legitimum apparet, quod Dios. Βοτάνην esse ait, φύλλα ἔχουσαν ὀλίγα, καὶ σπέρμα ὅμοιον σκορπίου ἐμφερῆ, id est, herbulam paucis foliis, semine scorpionis caudæ effigie. Dicitur σκορπιοειδὴς Plinio, Latinè Scorpius herba, lib. XXII. cap. XV. Ex argumento nomen accepit, ait, Scorpius herba: semen enim habet ad similitudinem caudæ scorpionis, folia pauca. Valet & aduersus animal sui nominis. Est tamen & Scorpius herba alia, quæ a Theophrasto Nepa, de qua suo loco.

2. Alterum Scorpioides Matthiolus exhibet, quod coliculos edit satis numerosos, & solus abunde multis conuestitur, quorum quæ circa ramulos terna simul cohærent, quorum tamen medium, reliqua duo magnitudine superat, & rotundo longius est, ad Portulacæ accedens: lutei flosculi in summis virgulis eminent: subnascuntur articulatæ ac tenues siliquæ fastigio acuminatæ, ac instar scorpionis caudæ recuruatæ; in quibus semen Galegæ simile. tenuis & patuula radix.

Gallæ nonnullis locis in vinetis comparet.

Floret eodem, quo superior, anni tempore.

Minùs hoc Dios. descriptionem, quam superius respondet, vtpote non pauca habens folia. Existimatur à nonnullis Telephium, quod nec nobis nec aliis doctis probatur.

3. Tertium Scorpioidis nostræ ætatis genus, cauliculos promit angulosos: huic inde foliis, sed raris, conuestitos, quæ virentia sunt, oblonga, & semidigitum fere lata, ac veluti ipsi coliculi exiguis pilis hirsuta apparent: ramulorum ac cauliculorum fastigia vnà cum florum rudimentis instar scorpionis cauda recuruantur, sensim autem his sese explicantibus particulatim flosculi panduntur, qui cærulei sunt ex quinque foliolis, medio luteo, Chamædryos siluestris fere similes, minores tamen ac dilutiores. radix exiguis fibris constat.

In vineis, in aruis, inter segetes, in locis herbosis, in pratis, iuxta profluentes aquas exit, & quo humidiore loco, eò amplius ac maius gignitur, quo verò ariduore, hoc minus, tenerius, ac quoque hirsutius reperitur.

Ab Aprili in multam Æstatem floret.

Scorpioideum nominari contingit, à recuruatis & reflexis ramulorum cacuminibus, quæ veluti Heliotropij maioris contracta apparent.

Non esse Auriculam muris (quod plerisque viderur) ostendunt non modò folia haudquaquam geminata, sed & radix nequaquam digitalis crassitudinis.

Ceterum Scorpioides, vt Dioscondes refert, appositum scorpionum ictibus præsentaneo est auxilio.

De Hippuri siue Equiseto. CAP. XXI.

HIPPVRIS ad palustres quidem pertinet, sed tamen extra earum ordinem describenda fuit, propter alias, quas similitudine sua secum trahit.

Duo autem eius passim cognita sunt genera: vna Maior Hippuris, altera Minor.

Maior caule tereti, ac culmi modo inani assurgit, cubito altiore, subinde subrubente, aspero, & geniculis pyxidatim cohærentibus articulato, iunceis ac tenuibus ad geniculà foliolis,

Hippu-

Hippuris maior, siue Equiseum maius.

Hippuris minor cum flore.

Hippuris minor absque flore.

aut potiùs geniculatis cirris, sed tamen scabris: reperitur verò & absque his, culmis tantummodò geniculatis, striatis, & asperis: pro floribus veluti Iuli aut Asparagi eius, qui Myacantha dicitur, cacumina, in similibus eminent caulibus. radix subest geniculata & serpens.

Minor & caulibus in se farctis, cirrisque iunceis ac tenuibus priorem satis refert, sed humilior, ac non rarò comosior, minusque scabra: Iuli minus compacti flosculos promunt candidos. radix nigricans late serpit, geniculis quoque articulata.

In scrobibus ac locis aquas habentibus maior reperitur, subinde in pratis humentibus ac riguis.

Minor in sabulosis ac arenosis exit, sed tamen haud irriguis; in vliginosis non ratò.

Aprili & Maio prodeunt.

Græcis ἱππουρὶς; Latinus Equisetum, Equinalis à Plinio lib. XVIII. cap. XXVIII. Equisetis à similitudine equinæ setæ: a nonnullis quoque Salix equina: in Officinis Cauda equina: Germanis Schaffiaw Roßschwantz / Pferdschwantz: Gallis *Queue de cheual:* Hispanis *Cola de mula, & Rabo de mula:* Italis *Coda di cauallo:* Belgis Peerstaert: Anglis Horsetaile: Bohemis Prestlicka. Quæ maior est, Asprella non temere nominatur à scabritie ac aspentate sua, quæ tanta, vt matertarij fabri multorum minutorum ligneorum operum, veluti pectinum, & manubriorum, scabritiem huius caulibus in nitorem expoliant: nota est & mulierculis, quæ stanneam suam supellectilem hac elegantissime extergunt; vnde & Germanis Zinnenkraut. Dicitur verò ἵππουρον, quod videlicet in aquosis proueniat. Differt tamen ab ea, quæ Ephedra & Anabasis etiam Hippuris dicta; vt cap. de Ephedra subsequente ostendetur.

Minus Equisetum ἵππιον, veluti Equitium, a nonnullis nominatur. Describitur istud à Dios. ac Plinio breuioribus ac mollioribus comis: & quidem breuius ac mollius est, quàm non Ephedra modo, verum etiam quam Equisetum, a nobis Maius appellatum.

Possidet autem Equisetum, Galeno auctore, facultatem adstringentem cum amaritudine, ac prunde valenter, simulque citra mordacitatem exiccantem.

Cruenta, inquit Dioscorides, vulnera tritus ac impositus glutinari; etiam si neruos præcisos esse contigerit, addit Galenus. Tanta autem in his solidandis generosa facultas, vt & vesicæ ac intestinorum vulnera & ramices hac coalescere posse credantur ac ferantur.

Ad sanguinem e naribus erumpentem, ac alias eius profusiones: ad muliebria profluuia, & dysenterias, reliquasque ventris fluxiones, strenuum est remedium herba, aut ex aqua, aut ex vino pota. Eadem potest, & efficacius, ipsius herbæ succus, eodem modo assumptus.

De Ephedra siue Anabasi. CAP. XXII.

Ad Equiseti similitudinem accedit & alia quædam stirps, verùm maior ac altior; caudice subinde assurgit brachij crassitudine, in alas distributo, à quibus tenues, deinde oblongæ, pluminis geniculis articulatæ virgulæ prouemunt, Equiseti cirris similes. Flosculi circa geniculà musculi, mututi, pallentes, veluti Cornu; quos fructus excipiunt tubentes, acidi succi pleni, exiguis moris haud absimiles, in quibus semen. radix dura est & lignosa. Assurgit hæc in magnam subinde altitudinem, quandoque breuior ac humilior constitit: rarissime solitaria ponè arborem vel fruticem tete semper nascitur, quatum etiam altitudinem assequitur.

Visam hanc Bellonius in Singulanbus suis refert, Platani altitudinem attigisse. Humilius iuxta breuiores ac minores arbores aut frutices adolescit. Nullis autem clauiculis sese arboribus, aut eorum ramis innectit, multò minùs se ipsa circumuoluit: iuxta ac ponè consistere gaudet.

In cunuallibus nonnullis Olympi montis, & haud procul Rhagusio in Illyrico repertam sibi, scribit Bellonius.

Maio mense floret, Augusto fructus maturi apparent.

A Plinio ἐφέδρα siue ἐφεδρὸς ὄρος & Caucon appellatur: ab aliis ἀναβάσις, quòd scilicet in altum conscendat. Describitur à Plinio lib. XXVI. cap. VII. his verbis: Caucon, quæ & Ephedra, ab aliis Anabasis vocata, nascitur ventoso ferè tractu, scandens arbores, & ex ramis eius propendens: folio nullo, cirris numerosis, qui sunt iunci geniculati: radice pallida.

Meminit huius & eiusdem lib. cap. XIII. vbi de Hippuri, circa quam varias aut Græcorum esse opiniones. Alij Hippurin (inquit) alij Ephedrun, alij Anabasin vocant, tradunt, quæ iuxta arbores nascei, & scandentem eas dependere comis iunceis multis, nigris, vt est equorum cauda, geniculatis ramulis: folia habere pauca, tenuia, exigua: semen rotundum, simile Coriandro: radice lignosa. nasci in arbustis maxime.

Duas autem has stirpes, Equisetum maius videlicet & Ephedram, quarum veraque Hippuris, vna descriptione Dios. complexus. Hippurin aut in nguis ac scrobibus nasci, quod proprium primo Equiseto: deinde addit, in sublime attolli, & vicinos arborum ramos conscende te, quod Ephedræ conuenit, quæ non in nguis, sed in arbustuis, Plinio teste, nascitur.

Dioscorides notatur.

Ceterùm

Ceterùm quòd ad Ephedræ temperiem attinet, & hanc frigidam quoque & ampliùs ſiccam, facultates eius oſtendunt omnino ſimiles Equiſeti viribus, cui ipſa tota planta, vt non admodum diſſimilis, ita quoque facultate proxima.

De Marina Vua. CAP. XXIII.

Vua Marina.

HAVD abſimilis Ephedræ Vua appellatur Marina, verùm minor ac humilior; multos graciles, tenues ac teretes, iuncorum fere inſtar, cauliculos pronit, geniculis complurib⁹ diſcretos, veluti Equiſeti, ac in multas alas ramoſq́ue diuiſos, quorum omnium apices, acuminati, duriuſculi, ac ſpinoſi: ſolus caret: flores è geniculis in tenuibus pediculis racemoſi, exigui, ex herbaceo colore inalbicant: fructus e pluribus minutis acinis congeſtus, Idęi rubi paruulum, nonnihilq́; completum morum refert, per maturitatem cocci colore rubet, ſapore dulcis, ori gratus: ſemẽ ſiue vinaceum, durum, triangulare, vtrimq; acuminatum, ſapore adſtringens. radix geniculata, oblonga, per obliquum proſerpit. Ipſa quoque ſtirps magis humi accumbit, quam aſſurgat, cauliculis ac ramulis amplirer latè luxuriat.

Amat aggeres, locaq́ue arenoſa in maritimis oris. Reperitur in Narbonenſi Gallia haud procul Monſpelio, & alibi iuxta mare. In hortis Germaniæ ac Belgij ſata ſubinde prouenit, duratq́ue, ſed ſterilis, quæ alioqui natura fœcunda admodum eſt, fructuq́ue turgens.

Autumno, vbi ſuæ ſponte eſt, fructus maturatur, herba ipſa hiemis patiens diutinè viret.

Vuam marinam recentiores appellant: Galli *Raiſin de mer*; à fructu acinaceo, ac ipſius mori in Rubo nati æmulo, qui veluti vua aliqua ex pluribus acinis conſtat. Græcis eſt Τραγος, aut Τραγαρον, ſiue Τραγανος: à nonnullis, inquit Dioſcorides, σκορπιον. Tragus autem & Traganos, non ab hirco, aut ab eius viroſo odore, dicitur, ſed quia fructum ferat eſui aptum, & cibo idoneum, à verbo Τρωγω, id eſt, comedo, vnde & Τραγημαϛα ſecundæ menſæ bellaria nomen accepère. Τραγήμα-τα. Scorpion ex eo dici poteſt, quòd eius virgulę in acutum ac pungens faſtigium deſinant, veluti ſcorpionum cauda.

Facultate autem acini, & præſertim quæ eis inſunt ſemina, adſtringendi vim, vt diximus, poſſident: reliccant verò ordine ſecundo ſatis intenſo. Dioſ. Tragi acinos cœliacis, & mulieribus fluxui nimio obnoxius auxiliari refert.

De Hyperico. CAP. XXIIII.

HYPERICON pedalis vel amplioris altitudinis ſurculoſa & ramoſa ſtirps eſt: folijs la- 1.
nuſculis, quàm rotunda longioribus, quæ ſoli aut lumini oppoſita foramnioſa apparẽt, multisq́ue minimis veluti poris pertuſa: lutei ex quinque foliolis in faſtigiis cauliculorum floſculi apparent, ſtaminibus in medio concoloribus. ſiliquæ ſequuntur oblongæ, magnitudine & forma grani hordeacij; in quibus ſemen minutiſſimum, quod odore reſinam confricatum redolet. radix dura, lignoſa, hinc inde fibrotis ac tenuibus veluti ramulis ſpargitur. Huius coma, flores, ac folia attrita, atro ſanguini haud abſimilem ſuccum fundunt.

Naſcitur paſſim iuxta ſepimenta hortorum, & margines agrorum; ac non rarò in locis herboſis, ſubinde etiam humentionibus, in quibus, quod alibi rotundis, hic quadrangulatis cauliculis aſſurgit.

Iunio ac Iulio Auguſtoq́ue menſibus potiſſimùm floret.

Similis huic, ſed omnino minor quædam ac humilis occurrit herba, quæ ad palmi altitu- 2.
dinem, vel ampliùs paulò attollitur, cauliculis prætenuibus, ſolus minutis: flores & ſiliquæ quales Hyperici.

In agris frumentarijs nonnullis, præſertim quo tempore à ſerendis frugibus conquieſcunt, vel ſponte naſcitur.

Viget æſtate: ſub Autumnum ſubinde ſubrubentem colorem folia contrahunt.

Hypericon. Hypericon minus.

Hypericon Græci ὑπέρικον nominant: Officinæ Perforatam: nonnulli Fugam dæmonum: Germani Sant Johans kraut: Itali *Hypérico*: Hispani *Caraconzillo*, aut *Caraioncillo*: Angli S. Johans wort: Bohemi S. Jana zwonicek. Dicitur vetò idem & Androsæmum, à succo qui pressis coma, foliis, & floribus sanguini atro similis profluit. Appellantur ea de caussa & Ascyrũ & Ruta silvestris Androsæma. Est vetò & Andrositemum sui generis herba. Vocatur vetò ptęteà Hypencon, à nonnullis Corion, item & Chamępitys, à resinaceo nempe seminis odore.

Coris. Minutula herba Hyperico similis creditur esse a Dios. Coris dicta; quæ & Hypericon à similitudine vocata est: Coris est, inquit Dios., folio Ericæ rubro, pinguiore, ac minore, non altior dodrante. Ericarum autem multæ sunt species, & vna quidem cum hac herba folio non admodum dissidet. Appellatur vetò & vulgò Hypericum minus.

At Hypericum, vt Galenus tradit, calfacit ac deliccat essentia tenui, adeò vt & menses & vrinas prouocet: ad hæc vetò totus sumendus est fructus, non tantùm semen. Cũ folus verò virens appositum, ad cicatricem ducit, cùm alia, tum etiam ambusta. Siccum verò cõtusum, ac inspersum, mollia nimis, humidaque, & putredinosa vlcera sanat. Dios. à tertianis ac quartanis cum vino potũ liberare ait, & semen quadraginta diebus hausturn Ischiadicis mederi.

De Ruta silvestri Hypericoide. Cap. xxv.

1. Silvestris hæc Ruta caulículis & foliis Hypetico similis, sed vitore saturato nigricans, mollior, ac tenui lanugine pubescens: flores lutei; nec differunt siliquæ, in quibus minutum est semen, nisi quòd minutissimis nigris punctulis notatæ appareant. respondet & radix.

Non vsque adeò frequens hæc est: reperitur quandoque locis aliquantulùm opacis, aut vliginosis. vna cum Hyperico floris huius exitus apparet.

2. Huc verò & referendum illud Hyperici genus, quod à doctissimo Carolo Clusio Supinum cognominatur; tamen eius hirsuti humi sternuntur: folia qualia Hyperici, sed lanugine quadam molli incanescentia. Flosculi secundùm ramulos lutei: siliquæ tenues: vtraque Hyperici similm: radix duta.

In nonnullis Hispaniæ conuallibus, veluti haud procul Salmántica, reperitur: tum & in maritimis Regni Valentiæ, C. Clusio teste. Non deest verò & tale in nonnullis Batauorum palustribus.

Prius ac citiùs quàm præcedens floret: subinde Martio.

Ruta

Ruta silvestris Hypericoides.

Ruta silvestris & πήγανον ἄγριον à Dioscoride prior appellatur: differt tamen & à Graveolente Ruta, tum etiam ab Harmala.

Hyperici species potiùs haberi debet, & eam ob causam Hypericoides cognominari non absre potest. Extat verò huius Rutæ descriptio in prius editis Dios. exemplaribus post cap. de Ruta, lib. tertio: in posterioribus verò inter spuria ac notha relata est, his verbis: Φύλλα ἴσχει πηγάνῳ (alias ὑπερικῷ) ὁμοιόταδύσια. θαμνίον φρυγανοειδὲς, ὑπέρυθρον. ἄνθος ἔχον μήλινον. ὃ θλασθὲν ἐκ τῶν δακτύλων, αἱματώδη τὸν χυλὸν ἐκκρίνει. ὅδυν καὶ ἀνδρόσαιμον ἐκλύει κλωνάρια δὲ ἔχει δασέα. σπερμάτιον ἐν τῷ ἀειφερεῖ ὁμοιον κεδρίδι, ἐν ᾧ σπέρμα μέλαν. ῥιζίνης ὄζον. φύεται ἐν ἱρασίμοις καὶ τειχίοις χωρίοις. id est, Folia habet Rutæ (alias Hyperico) similia, truticulus suteulosus, rubescens: florem habet melinum, qui digitis tritus sanguineum succum reddit; vnde & Androsæmon vocatur: ramuli sublursuti: siliquæ teretes hordeo similes, in quibus semen nigrum, resinam redolens. nascitur in culsis & asperis.

Non videtur autem de hac Ruta caput, veluti spurium, reuciendum. cum erenum herbarum quarumdam folia ad huius a Dios. cõpareutur, omnino retinendum venit; præsertim cum & ipsa ibtps descriptioni respondens ostendi queat.

Describuntur autem huius Rutæ folus Hypericum, Anonis, Polemonium; Androsæmum

Hypericum supinum.

eiusdem triplo aut quadruplo maioribus, longioribus verò, Centaurium minus.

Appellatur verò non modò silvestris Ruta, sed & à similitudine, etiam Hyperici appellationes admisit. Nam, vt in cap. de hac silvestri Ruta, etiam Hypericon, Androsæmum, Corion, aut Coris, & Chamæpitys dicitur. Vnde factum, vt hanc ab Hyperico haud vtferentem plerique exstimarint, atque eo magis, quòd facultates vtrobique similes assignantur. Sed vel vno hoc differunt, quòd huius ramuli subhirsuti vnà cum folus sunt; Hypericum verò hirsutie careat.

Quod verò ad facultates attiner, satis ostendit Dios: aut quisquis auctor est, idem quod Hypericum hanc posse; calidam videlicet ac ficcam esse, & renuium partum: vrinam ac menses ciere. Pota cum vino à quartana liberat: folia cum semine impolita ambustis medentur: & diebus quadraginta pota ischiadicos sanant.

De Aſyro. CAP. XXVI.

Aſyron.

ASCYRVM Hyperico altius aſſurgit: folia eius maiora, albidiora, ſoraminoſa haud apparent: flos ſicut Hyperici, ſiliquæ forma ſimiles, exiguis punctulis reſpergunntur. radix durior. Manant & huius folia floreſque ſanguineo ſucco ſi terantur, aut digitis contrecentur.

Vmbroſis quibuſdam locis, veluti in ſiluis, quandoque reperitur.

Flores & ſemina huius vnà cum Hyperici ad perfectionem veniunt.

Græcis eſt ἄσκυρος: Latinis non aliud nomen. Androſæmon ex eadem, qua Hypericon, occaſione quoque appellatur: Galenus Androſæmi etiam ac Hyperici ſpeciem eſſe ait, & Aſcyron ac Aſcyroides dici. Germanis Hartſhew / & Waldheyw: Officinis non notum.

Androſæmum.

Dioſcoridis locus caſtigatus.

Facultate hęc herba calida quoq; ac ſicca, eadé fere, quæ Hypericon, poteſt. Semẽ, inquit Dioſc. potũ in hydromelitis ſextario, bilioſa recrementa ampliſſimè detrahit. Vſus eius ad Iſchiadicos, ſed aſſiduè dandum, donec ſanitati reſtituantur. Galenus ſemen purgatorium eſſe etiam refert.

De Androſæmo. CAP. XXVII.

ANDROSÆMO caulículi ſunt recti, rotundi, ſtriati, duri, ac lignoſi circa radicem, præſertim cubitales: folia triplo quadruplóve maiora quàm Hypenco, vel etiam Aſcyro, quæ initio virent, poſtea ac ſub finem æſtatis obſcure rubent, e quibus non atriori ſanguini, ſed rubenti ac vermiculo vino ſimilis ſuccus attritu exprimitur, ac, vt Dioſ. ſcribit, αἱματώδης: flores lutei, maiores quàm ſuperiorum, quibus orbiculatum ac rotundum ſuccedit capitulum, initio virens, inde rubens, poſtremò nigricans, in quo ſemen ruſum. dura lignoſa ac reſtibilis eſt radix.

Dioſcorides capitulum huius ſimile facit calyci Papaueris nigri, cui haud diſſimile operculo, quo tegitur, ſublato, ſed tamen minus. Καρπὸς ἐν καλύκι, ait, ὁμοίῳ τῷ τῆς μελαίνης μήκωνος. Exemplaria pleraque perperàm ὁμοίως habent, & fruſtrà hæc vox ad fructum applicatur, cum ſit ad calycem referenda.

Quod ſequitur, οἱονεὶ κατάφατος, non pertinet ad Androſæmi, ſed ad Rutæ huius ſilueſtris, & Aſcyri deſcriptiones, quorum ſiliquæ exiguis nigris punctulis notantur.

Apud Italos, Siculos, ac etiam Britannos in ſiluis, aut locis nemoroſis naſcitur.

Iulio ac Auguſto menſibus floret; ſemen interea in capitulis matureſcit: Aurumno folia ruborem contrahunt, atque tunc quidem αἱματώδης ſuccus dilutè rubens ex ipſis facilè nulloque negotio exprimitur: quam ob cauſſam non parum fallunrur, qui huiuſcemodi ſuccum ex ſolus exprimi temerè pernegant.

Græcis eſt Ἀνδροσαιμον: Latinis eadem vox manet. Dicitur & Dionyſias, vt Galenus teſtatur, & inter

inter nothas appellationes extat: Officinis incognita stirps. A vero tam apertè recedunt, qui Clymenum esse existimant, vt reprehensione horum error opus non habeat.

Calidam quoque ac siccam hanc esse facultates satis, quales Ascyri, ostendunt. Semen huius tritum, & denariorum duorum pondo potum, biliosa pellere Dios. scribit; & Ischiadicis maxime mederi, sed à purgatione aquam exsorberi oportere: herbam ambustis mederi, & vulneribus impositam sanguinem cohibere.

De Isatide. CAP. XXVIII.

Isatis sativa.

Isatis silvestris.

ISATIDI folia oblonga lataque sunt, colore saturato virentia, plantaginis angustifoliæ foliis maiora: caulis bicubitalis, aut altior, qui in latam effusus vmbellam, flosculos exiguos promit luteos, ac deinde dependentes veluti folliculos, per maturitatem nigricantes. radix candida, oblonga sensim attenuatur, & in altum descendit.

Seritur Isatis complurib⁹ Narbonensis Galliæ, ac nonnullis Belgij locis; subinde & in Germania, Italia, ac Hispania: quandoque & citra culturam sponte nata reperitur, quam silvestrem appellant, ac veluti differentem Dios. seorsim describit, folliculorum & florum formam & colorem addens, de quibus in Satiuæ descriptione nihil, cùm tamen vtrique non modò hæc, sed reliqua omnia sint similia: proinde nec vllũ inter hæc discrimen aliud, quam quòd vna seratur, altera sua sponte gignatur.

Pingue ac lætum desiderat aruum.

Maio ac Iunio floret: semen serùs perficitur. Ante florem herba tusa tritaque succo expresso in magnas pilas siue globos ad tincturæ vsum digeritur: imbuuntur vero ius lanei panni, ipsæque lanæ, relæque lineæ, aliaque cæruleo colore.

Ἰσάτις Græcis; Isatis Lannis, ac etiam Glastum. Cæsar lib. v. de bello Gallico, Omnes se Britanni, ait, Glasto inficiunt, quod cæruleum efficit colorem. Quod & Plinius lib. XXII. cap. 1. restatur: Simile, ait, Plantagini Glastum in Gallia vocant, quo Britannorum coniuges, nuruſque toto corpore oblitæ quibusdam in sacris & nudæ incedunt.

Sunt tamen qui in vtroque Auctore non Glastum, sed Vitrum (quod Germanicè Glaß dicitur) legendum existiment: nec desunt qui Vitrum in Nitrum commutent; Nitro autem Britannia destituitur: in Gallia verò non modò nostra, verùm & antiquissima Plinij ætate omnino rarissimum. Nihil deinde ad corporum infectionem Nitrum facit, multo minùs

cærulęo inficit. Qui Vitrum legunt, nituntur ferè fide exemplaris Oribasij, ex vetere versione corrupti videlicet ac multis modis deprauati. Rasarij siquidem cõuersio ad Eunapium lib. 2. nihil tale habet. Habet verò & Marcellus vetus empiricus c. xix. Isatidem Vittú aut Vtrum (vt in exemplari legitur) dici. Sed cur Marcello plus deferendum quam Cæsari aut Plinio?

Verisimilius est Marcellum pro Glasto voce Gallica vitrum perperam scripsisse, quam Cæsarem aut Plinium pro vitro Germanorũ Glaß, aut ab hoc fotmatum Glastũ suppositisse.

Dicitur verò & Isatis à nonnullis Guadum: ab Italis *Guado*, voce, vt videtur, a Glasto detorta Hispanis ac Gallis *Pastel*.

Extat Pastelli siue Pistelli nomen & qualiscumque descriptio apud Plinium Valerianum lib. 2. cap. 3. Potest autem Isatis Pastillus dici, quòd in pastillos, siue, vt diximus, magnas pilas digeratur. Nostra ætate Germani & Bonemi Isatidem Weyt appellant: Belgæ Weet. Angli Woode & Wade. Ab Auicenna cap. 512. Nil. Est tamen & aliud Arabibus Nil, quod Granum Nil, & Hab alnil, de quo Auicenna cap. 306. & Serapio cap. 283. quod Conuoluuli, vt alibi diximus, species est.

Supernatantem autem spumam, quam Isatidis dilutum cum panni lanæue tinguntur crustat, sunt qui Indicum, & quidem alterum Dioscoridis esse existiment, quod tamen non omnino manifestum: nam ex Isatide efferuescente Indicum effert Dioscorides non asserit, sed ex æreis vasis attolli tantummodò habet. *Indicum.*

De vtroque autem Indico ita Dios. lib. v. Vnum sua sponte gignitur, & veluti ἐπίθεσμα, siue testaceum est arundinum Indicarum: alterum Tinctorum. Flosculus est purpureus; qui de æreis attollitur vasis, quem detractum artifices siccant.

Ceterùm Isatis, Galeno auctore, valenter exiccantis est facultatis, amara simul & adstringens. Proinde & magna vulnera durorum corporum glutinat: sanguinis profluuio labentibus partibus vtiliter imponitur: tumores œdematòsos mitifice digerit simul ac reprimit: omnibus vlceribus malignis, & cacoëthis mirabiliter resistit, etiamsi putrescant aut exedantur, crodantúrve. Eadem verò & Dioscorides. Quòd si quando (addit Galenus) valentior quàm pro laborantis natura appareat, folius eius tritus miscere oportebit, aut panem, aut hordeaceam farinam, triticeamve, aut polentam, pro vincente nimirum in vnoquoque affectu.

De Luteherba. Cap. xxix.

Lutum herba.

FOLIA Lutum herba similitet profert oblonga, angusta, læuiaque; inter quæ caulis assurgit solidus, nullis geniculis interceptus, duos cubitos altus, aut procerior, minoribus solus conuestitus; supernus flosculos proferens paruulos, dilute luteos, quos sequuntur capitula exigua, tribus exiguis foraminibus patentia, in quibus semen minutum, nigricans. radix longa candidaque. Tota herba, vbi siccata, flauo siue luteo pallescit colore.

Serituit pingui ac restibili gleba: plurimis in Belgio locis nascitur, & sponte non modò in Belgio, verùm & in Pannonia, Bohemia, tum & alibi.

Maio mense floret: semen deinde adfert: postea collecta herba siccatur in vsum tinctorum.

Plinius lib. xxxiii. cap. v. huius obiter meminit, & Luteam appellat: Vitruuius lib. vii. Luteum: sed Virgilius in Bucolicis Ecloga iiii. Lutum nominat;

Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti
Murice, iam croceo mutabit vellera luto.

Lutei color.

A Luto autem luteus color & lutea dicuntur, velut à croco crocea, & à purpura purpurea. Belgę hanc vulgò Wouwr nuncupant. Non esse Struthion, multò minùs Ptarmicen, manifestius quàm vt refelli debeat: folia siquidem huius magnitudine Oleæ folia superant. At Ptarmice à Dioscoride, & Struthion à Theophrasto Oleæ similia habere folia traduntur.

Vsus

Vsus huius in Medicina quidem nullus est, sed in tinctoria frequentissimus. Inficiuntur hac herba panni lanei, aliaque ex lana opera, & lineæ telæ colore luteo & virenti: Luteo quidem candida, & nullo alio prius imbuta: virenti verò cæruleo ante tincta: nam Luti herbæ color cæruleo superinductus viridem efficit: id quod & Vitruuius cognitum habuit lib. 7. de Architectura, cap. 14. Qui non possunt, ait, Chrysocolla propter caritatem vti, herba quæ Luteū (aut potius Lutum) appellatur, cæruleum inficiunt, & vtuntur viridissimo colore.

Marcellus Vergilius Dioscoridis interpres in Commentariis suis hunc locum omnino mutilum adducit, existimans eamdem cum Isaride Lutum siue Luteum herbam esse, atque ea cæruleum tingi; in quo à vero recessit. Differt siquidem Lutum herba ab Isaide, & nequaquam cæruleo, sed luteo, aut viridi colore, vti diximus, inficit. *Marcellus notatur.*

De Kali herba. CAP. XXX.

Kali. Kali album.

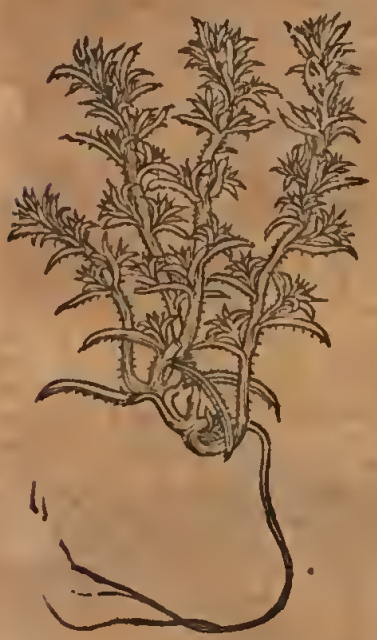

KALI herbæ species complures sunt, vt non modò recentiorum obseruationibus, verùm & Auicennæ ac Serapionis scriptis euidens.

Prior species Kali cubitū plus minus assurgit: caulículos edit numerosos, mediocris crassitudinis: folia angusta, crassa, acuminata, non raro acumine pungentia; inter quæ capitula Ochri ferè magnitudine; quibus dehiscentibus oblongum ac renue erumpit semen, exiguum, terræ lumbricū aliquatenus referens, spiræ aut cochleæ instar conuolutum. radix e fibris cōmittitur. Tota herba succo turget salso ac mordaci: caulículi purpureo in oatiuo solo colore rubent. 1.

Mari vicinis locis in Belgio gignitur: maritimis etiam Aquitaniæ ac Galliæ Narbonensis, tum & alibi frequens.

Autumno herba collecta, lignisque decussatim digestis imposita, vritur: in subiectas scrobes defluens liquor ac cinis ad vsum seruantur.

Proxima species complures quoque caulículos promit, sed tenuiores, dilutoque colore virentes: foliis pluribus, sed tenuioribus angustioribusque quàm superioris conuestitos: semen exiguum splendensque. radix non absque fibris. Referre videtur haec Kali species angustioris folij Aeizoon, aut Chamæpityn primam. Tota etiam salso ac mordaci succo redundat. 2.

Reperitur & eisdem, quibus superior, locis, cum & ad Oceanu littora Septemtrionem versus, circa Scaldis & Mosæ ostia in Belgij Zelandia.

Colligitur apud Narbonenses & Aquitanos, eodem quo superior, & tempore & modo.

Tertia species caulículis assurgit teretibus, cubito altioribus, ramosis, crebris geniculis articulatis absque foliis: qui &, vti prioris Kali, suo tempore rubent. radix fibrosa est. succus huius, vti superioris, salsus quoque ac mordax. 3.

Est

Salicornia.

Est verò hanc nnu tantùm in Mediterranei aut Aquitanici Oceanu maris littoribus reperire, verùm & in Belgij maritima ora, præsertim in Zelandiæ insulis.

Has autem herbas Arabum interpretes vno nomine Kali & Alkali appellant. Ab Auicenna cap. 724. describuntur sub nomine Vsnen, quod ab Vsnee differens: Vsnee siquidem Græcorum est βρύον, ac Latinorum Muscus, de quo Auicenna cap. 722. Apud Serapionem etiam cap. 247. Vsnen dicitur.

Cinerem harum herbarum Matthæus Sylvaticus Sodam appellat: plerique Salem Alkali nuncupant: nonnulli Alumen Catinum: alij inter Salem Kali & Alumen Catinũ huiusceunodi differentiam statuunt, vt Alumen Catinũ sit ipse cinis; ex ipso verò cinere confectum Sal, sit sal Alkali.

Dissoluuntur cinere contrito lapides, qui colliquefacti materiem præbent conflandis vitreis vasis, quæ dum in fumo liquida ac tractabilis calet, innatantem veluti pinguedinem præbet, quæ refrigerata lapidis instar durescit, facilè tamen friabilis: Axungiam vitri hanc vulgo appellant: Galli *Suin de verre*: Germani Glæsin schmaltz: Belgæ Glæsen smout: Itali *Fior de Cristallo*, id est, florem Crystalli.

1. Primam huius speciem qui Græcorum Tragum existimant, non parum fallunrur. Tragus siquidem alia omnino stirps est, de qua alibi. Baptista Montanus Kali Empetron esse quo-
Empetron. dam loco iudicat: ἐμπετρον autem, Dioscoride auctore, nascitur in montosis locis, & maritimis, salso gustu; plures aurẽ in maritimis nascuntur, pluries etiam salsuginem gustu referunt.

Aliqui ἐμπετρον, inquit Dioscorides, φακοειδὲς appellant: Galenus φακοειδὲς legit; neutra vox Kali conuenit; neque enim Lentem, vel etiam Porrum forma refert. Solent autem huiusmodi voces non remerè, sed à similitudine aliqua stirpibus indi.

2. Altera species ad Anthyllidem alteram Dios. accedere videretur, si quàm Chamæpitys hirsutior ac odoris admodum grauis esset: cùm verò his destituatur, non alio, quàm ad Kali species referenda venit. Appellatur à Gallis *Blanchette*, quasi Kali album, quod cauliculi eius minimè, vt diximus, rubeant, & herba ipsa tota dilutius vireat.

3. Tertiam Salicorniam recentior ætas appellat: est hæc & inter Kali species annumeranda, tametsi minus ad vsum expetatur: Kali articulatum à nonnullis nominatur.

Calidum autem & siccum ipsum Kali est: siccior verò etiam ac calidior ipse cinis, qui ad quartũ qualitatis vtriusq; gradum accedit. Vrendi hic & causticam vim habet colliquescunt hoc contrito, vt diximus, lapides, & in materiam aptam vitreis vasis conflandis dissoluuntur.

Fit & ex hoc cinere lixiuium acerrimum ac mordacissimum, ex quo deinde addito oleo ex oliuis aut alio, sapo decoquitur, cuius ad abluendas & purgandas telas lineas, & ex lus vestes, vsus.

Intra corpus exigua herbæ quantitas assumpta, non modò vrinas, sed & menses porrectet euocat: fœtum tam viuum, quàm mortuum educit: aquosos per alium humores ducit, & hydropicos purgat. Maior quantitas pernicioſa est & exitialis. Fugantur huius herbæ dum vritur & odore & fumo serpentes.

Miscetur cinis verò & usus, quæ ad scabiem & cutis fœditates faciunt, medicamentis: su-
Interpretis Serapionis error. perfluam ac excrescentẽ in malignis vlceribus carnem facile admit, vt Auicenna & Serapio referunt. Legitur autem in huius exemplaribus, Kali arborem esse adeò magnam, vt sub vmbra eius stari queat: sed hunc magis Interpretis esse; quàm ipsius Serapionis, errorem sit verisimile.

Flos Crystalli, siue, vt vulgò, Axungia vitri, insignirer resiccat, scabiem cutisque fœditates facile tollit, si aqua, in qua decoctus est, partes infectæ crebrius foueantur & lauentur.

De Lithospermo. Cap. xxxix.

Lithospermi duo sunt genera: vnum rarius, quod Maius; alterum vulgaris vsus, Minus.

1. Maior Lithospermo multi à radice exiliunt graciles, tenues, longi, asperi, & hirsuti surculi, humi plurima parte procumbentes: folia oblonga, acuminata; & ipsa asperuscula ac hi spi-

Lithoſpermum maius.

Lithoſpermum minus.

hiſpida, è virore nigricant: iuxta quæ in breuibus pediculis flores apparent cærulei: ſemen deinde duritia lapidea, Erui magnitudine, candidum. radix fibroſa reſtat hieme.

Naſcitur in Italia, inquit Plinius, ſed laudatiſſimum in Creta: repentur verò & ſpontè natum in Narbonenſi Gallia: in Germania vtraque, hortenſe eſt.

Minus Lithoſpermum caule in multas alas ac ramulos diuiſo recte aſſurgit, rotundus hic eſt ac ſubdurus: folia latiora ſunt, ſed breuiora quàm ſuperiora, verum & aſpera ac nigricantia. Floſculi ſecundùm cauliculos e foliorum ſinu albidi; ſuccedente ſemine per maturitatem candido, læui, ſplendente, duro, Milij grano paulò maiore, exiguis vuionibus aſſimili. radix altè deſcendit, craſſiuſcula, adnatis multis fibris; quæ & hieme permanet, foliis cauliculiſque pereuntibus. 2.

Paſſim pluribus Italiæ, Galliæ, Germaniæ, ac etiam Britanniæ locis incultis exit.

A Solſtitio æſtiuo ad Autumnum vſque floret; interea & ſemen perficit.

A ſeminis duritia vtrumque λιθόσπερμον dicitur: à nonnullis γοργώνιον, Gorgonium: ab aliis Ægonychon, Leontion, aut Dioſporon, aut Dioſpyron, vt Plinius legit, item & Heracleos. Ab Arabibus Milium Soler: in Officinis ac apud Italos Milium Solis: Hiſpanis *Myo del Sol:* Gallis *Gremil*, & *Herbe aux perles*. Quod maius eſt, Germaniæ ac Belgij Officinis incognitum.

Minus Germanis Meerhirſen: Belgis Steenſaet, & Peerlenkruyt; huius in Officinis vtriuſq; nationis vſus: Hiſpanis *Milibart:* Anglis Gromell.

Præterita duo & tertium quoddam repentur, quod caule, foliis, & floribus minori reſpondet; verum ſemen eius minus candidum, aſperius ac rugoſum, haudquaquam læue ac ſplendens. 3.

Ac tale quidem in Germania, Belgio, ac Bohemia in aruis, tum & incultis ac ruderatis pleriſque occurrit locis.

Hieronymus Tragus & exigui cuiuſdam Lithoſpermi meminit, cuius coliculi palmum alti: folia anguſta veluti Lini; iuxta quæ ſemina parua, glabra, colore nigricantia, ac dura inſtar alterius Lithoſpermi. 4.

Cete-

Cetertim Lithoſpetmi vtriuſque, maioris videlicet ac minoris, ſemen calidum ac ſiccum ſecundo ordine, vrinas mouet, calculos expellit: ipſos verò & frangere Dioſ. refert cum vino albo potum.

De Lyſimachiis, & primùm de legitimo.

Cap. xxxii.

Lyſimachium legitimum.

Lysimachivm Dioſcoridi aliiſque veterum vnum tantùm, quod videlicet lutei floris: poſterior ætas tria adiecit, ſed ſpuria. Duo ex his purpureo ſunt, tertium verò cęruleo flore. his accedit & quartum inter aquatiles herbas, Pempt. iiii. lib. v. requirendum.

Legitimum Lyſimachium fruticoſum eſt, & multis caulículis aſſurgit rectis, plurima parte rotundis, nonnihil anguloſis, geniculatis, duos aut tres pedes altis: foliis e ſingulis nodulis ternis quaternisve, oblongis, anguſtis, Salicis ſimilibus, ambitu tamen haudquaquam incilis: floſculi in ſummis alis exeunt lutei, ſuccedunt rotúda, paruula, Coriandri æmula ſemina. radix tenuis per obliquum ſerpit, & pluribus locis progerminat.

Paluſtribus & aquoſis locis iuxta riuulos, ſerobes, aggeres, ac margines agrorum gignitur.

Iuuuo Iulioque cum flore reperitur.

Λυσιμάχιον, & a nonnullis λυτεῖν Græcis appellatur: Latinis Lyſimachium: a Plinio Lyſimachia: à quibuſdam recentiorum Salicana: Italis *Lyſimachia*: Hiſpanis *Liſmacho*: vulgo Germanorum Widerich: a Lyſimacho Agathoclis filio inuentore nomen accepit. Inuenit Lyſimachus herbam Lyſimachiam, inquit Plinius, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Eraſiſtrato libro xxv. cap. vii. Ruellius hanc in Gallis vulgò *Cornelle*, *Corneille*, & *Coroncolam* dici refert; temerè aduerſatur Matthiolus exiſtimans pro Lyſimachio à Ruellio exprimi. Cererem Italis dictam, quæ Geniſtæ eſt ſpecies: Non catet tamen Ruellius errore, cum Lyſimachium indicat Luteam aut Lutum herbam eſſe; nam à Lutea, Lyſimachium multum differens eſt. Hallucinatur verò & multò magis, dum appellatam Pelliboſſam, quaſi Peſtifugam, à ruſticis apud Cenomanos ſibi demonſtratam pro Lyſimachio etiam recipit.

Ruellij error.

Pelliboſſa.

Pelliboſſa ſiquidem non Lyſimachium, ſed ſpecies eſt Ranunculi, Flammulæ nomine, folio oblongo, anguſto, & Salicis figura, floreque luteo; quæ in pratis frequens reperitur, & vlcerandi vi prædita, veſicas corpori admota bteui procurat, virus peſtilentium bubonum aliorſum trahens; vt ſuo diximus loco.

Superantem autem Lyſimachium habet qualitatem adſtrictoriam, vti & Galenus ait. Succus auctore Dioſcoride vtilis eſt ad ſanguinis reiectiones & dyſenterias, tum in potu, tum per clyſterem infuſus. Fluxum muliebrem ſiſtit in peſſu appoſitus. Herba ipſa vulneraria ſanguinem cohibet, ſanguiniſque è naribus eruptiones ſiſtit naribus indita. Suffita fumo ſerpentes fugat, & muſcas occidit. Quod & Plinius lib. xxv. cap. viii. refert: Angues, inquit, fugiunt odorem Lyſimachiæ. Idem Lyſimachium flauum facere capillum ſcribit lib. xxvi. cap. vltimo, quod veriſimile flores luteos præſtare poſſe.

De Pſeudolyſimachio Purpureo primo.

Cap. xxxiii.

1. Purpureo huic Pſeudolyſimachio caulículi bicubitales, ſæpenumerò complures, ramoſi, ac teretes: folia anguſta, per margines crenata, veluti Salicis: floſculi in ſummis virgulis, ſiliquis exiguis antea enatis, inſident, rarò albicantes; frequentiſſimè rubente colore eleganter purpurei, ex quatuor foliolis, quandoque anguſtioribus, interdum latioribus: in ſi-

Pseudolysimachium purpureum I.

Pseudolysimachium purpureum minus.

in siliquis exigua semina molli, tenui, candidaque lanugine implicantur. pro radicibus tenues fibræ huc illuc repentes.

Huius & alia minor est species, à priore magnitudine sola differens: flosculi verò & minores, & dilutiùs rubent. 2.

Iuxta serobium, fossarum, fluuiorum, riuulorumque margines, aliisque locis humidis repentur: quandoque tamen & in siccioribus exit, præsertim quod lanoris folij florem gignit.

Tota fere æstate floret.

Lysimachij species habetur & à Fuchsio ante nos pro Lysimachio purpureo descripta: non est tamen legitimum Lysimachium, sed spurium ac Pseudolysimachium. Qua de caussa & alius malut ipsum nominibus Gesnerus compellare, & Epilobion, aut Chamænerion vocitare. ἔπιλόβιον quidem, quòd flos sit Leucoio similis super siliquam natus: χαμαινέριον verò à similitudine aliqua cum Nerio siue Rhododendro, præsertim altiùs assurgens, cuiusque flos e lationibus solus compositus exiguam Rosam æmulatur. Idem vero & Antonianam dici à nonnullis refert; sed tamen & aliam aut Antonianam esse, quæ dentium dolori medeatur. Nominatur verò & passim Filius ante patrem, propterea quòd siliquæ appareant prius quàm flos. Censetur etiam a quibusdam Onagra veterum, quæ & Oenothera siue Onuris. Dioscorides verò hanc aut esse fruticem prægrandem, arboris instar. Lysimachium verò istud purpureum non nisi herba est, hieme etiam marcescens, tantum abest, vt frutex sit, aut arborem æmulari queat. *Onagra.*

Ceterum vsum in Medicina cum nullum habeat, vires quoque eius ac temperamentum cognoscere non contigit: Gesnerus tamen calidum & siccum secundo gradu iudicant esse, atque ex diuersis constare partibus, nonnullis euidenter adstringentibus, alus verò modice abstergentibus.

De Pseudolysimachio purpureo altero. CAP. XXXIV.

PSEVDOLYSIMACHIVM purpureum alterum caules promit rectos, fere bicubitales, quadrangulares, articulatos: folia e singulis geniculis bina, ex aduerso locata, oblonga & acuminata, ad veri Lysimachij satis accedentia. flosculi superiùs verticillatim ambientes

Pseudolysimachium purpureum alterum.

Pseudolysimachium cæruleum.

bientes caulem conuestiunt, colore eleganti rubentes. semen haudquaquam in siliquis, sed in loculis, e quibus flores exciderunt, sequitur exiguum. radix crassa, dura, fons nigricans, durabilis naturæ.

Locis istud exit aquosis; iuxta ripas fluminum, ac alns perinde humidis.

Æstate cum aliis floret.

Recentiores & huic Lysimachio purpureo nomen dedere: pingitur & pro altero Lysimachio à Matthiolo: est vero non minus, quàm prius purpureum, spurium quoque ac falsum Lysimachium, siue Pseudolysimachium. Apud Belgas plerique Partyne appellant. Falluntur qui pro Hepatorio colligunt; sed multò magis qui ipsum Centauri speciem esse tentut.

De facultatibus huius nihil adferendum, quando neque exploratas, neque compertas habeat.

De Pseudolysimachio cæruleo.

Cap. xxxv.

Cærulei Pseudolysimachij rotundi sunt caules, sesquicubitales: folia oblonga veluti Lysimachiæ, sed ambitu serrata, & profundius quidem quàm primi Pseudolysimachij purpurei, superna parte virentia, inferiore verò albidiora, quibus caules tamuliq́ue conuestiuntur: flores in summis virgulis spicati, cærulei, Lauandulæ quodammodò æmuli, sed inodorati, & alterius figuræ: quos exigua sequuntur capitula, in quibus semen minutissimum. radix multis fibris capillata propagines emittit, quibus late serpens seipsam stirps multiplicat.

Nascitur apud Germanos in fossis aquam recipientibus, vt Gesnerus ait. In hortis apud Belgas facilè luxuriat, Soli expositus locis, non omnino aridis: vmbrosis non proficit aut ægrè.

Tota æstate flores gignit.

Lysimachium cæruleum appellant, sed tamen veluti Purpurea, & Pseudolysimachium quoddam, quod à florum colore Cærulei cognomen accepit. Nonnulli Lauandulam siluestrem, sed parum rectè, vocant: Veronicam etectam alij: Gesnerus Anagallidis aquaticæ speciem potiùs dicendam existimauit; nulla tamen Anagallidi aquaticæ similitudine affinem.

Facultates verò huius explorare, nondum cuiquam curæ fuit.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ

PEMPTADIS PRIMAE

LIBER QVARTVS.

PRÆFATIO.

NVNC ad eas veniendum stirpes, quæ M. N. O. P. *aut* Q. *initiales habent: inter quas plurima occurrunt in frequenti medicantium vsu recepta, & vtilitatem haud exiguam ad seuandos curandosq; morbos, non modò vulgares, sed & difficiles, conferentes.*

DE MARRVBIO.

CAPVT PRIMVM.

Marrubium.

Marrubium candidum.

MARRVBII genera Dioscoridi duo: Vnum propriè hoc nomine dicitur; quod & candidum: Alterum Ballote & Marrubium nigrum vocatur. Sunt tamen & alia quæ ad Marrubij genus referri possunt, vt Alysson, & Marrubium aquatile, de quo Pemptadis 4. libro 5.

Marrubium propriè dictum, complures edit quadrangulares cauliculos, pedem altos, tenuique lanugine albicantes: folia per interualla bina, subrotunda, rugosa, ambitu incisa, & ipsa candicante lanugine pubescentia. Flosculi in nonnihil pungentibus conceptaculis subcandidi caulem verticillatim per interualla ambiunt. semen subrotundum, asperiusculum. radix fibrosa nigricat. Tota herba suauis & grati est odoris, & nonnihil Moschum redolet, præsertim hibernis mensibus.

Iuxta parietes, vias, semitas, agrorum margines, locis neglectis, pingui ac læto solo gignitur: omnibus tegionibus familiare, pro quarum tamen situ ac natura mutationem etiam subinde accipit: Creticum siquidem, ac quod apud Marcomannos, & in Pannonia superiore haud infrequens occurrit, multò est eo, quod apud Belgas, & alis Germaniæ locis prouenit, candidius ac odoratius, foliisque quandoque angustioribus ac minoribus.

Iulio ac Augusto floret, & quidem altero, à quo enatum, anno hieme restat.

Græci πράσιον: Latini Marrubium: Officinæ Prasium, & quandoque Marrubium: Plerique Marrubium candidum ad differentiam Ballotes appellant. Inter notlias voces & apud Apuleium eius & hæc nomina extant, Σπατούειον, φυλλόφαρις, χαμηλοπόδιον, χιονανθέμιον, Melittena, Labeonia, & Vlcetatia: Italis est *Marrobio*: Hispanis *Marruuio*, *Malrubi*, ac *Marrolho*: Germanis Wasserandorn/Marobel: Belgis Mairoue/Mairuene/Witte andoren: Gallis *Marrubin* & *Marochemin*: Anglis Horehounde: Bohemis Jablecnik.

Marrubium autem, auctore Galeno, calidum est ordine secundo, tertio verò siccum; & sicuti gustu amarum est, ita iecur & lienem obstructione liberans, & thoracem pulmonemque expurgans, ac menses promouens.

Dioscorides viridium foliorum succum, aut aridorum cum semine decoctum dari cum melle scribit suspiriosis, tussientibus, ac tabescentibus, crassamque e pectore pituitam euicere. Non modò autem crassam viscidamque pituitam, sed & purulenta efficacitet expurgat. Vtilissimum idcircò omnibus tabidis, ac purulenta expuentibus, si modò absit, præsertim cum tenui destillatione, febris. Apud Paulum Æginetam ex Marrubio Compositio traditur, tabescentibus, ac purulenta expuentibus vnice, singulariter, ac mirifice vtilis.

Iam datur & Marrubium mulieribus à partu non purgatis, vt menses & secundas euocet. Vtile & his qui venena hauserunt, aut à serpentibus demorsi sunt: folia cum melle sordidis vlceribus tepurgandis admouentur: Pterygia & nomas sistunt.

Succus e folus expressus, & in sole densatus, ad eadem pollet: cum vino verò & melle illitus, oculorum claritatem adiuuat: per nares aurigenem purgat, & ad aurium inueteratos dolores instillatur, aut cum toraceo, Dioscorides.

De Alysso Galeni.
Cap. 11.

Alysson Galeni.

Posset istud inter Marrubia numerari, nisi à Galeno non pro Marrubij specie, sed pro Alysso habetetur; est etenim tota facie Marrubio simile, multicaule quoque, sed folia eius minora, crispiora, ampliùs incanescunt, & albidiora, odore destituuntur. verticilli cauliculos ambientes pungentibus aculeis horrent, è quibus flosculi quales Marrubij; at colore ex cæruleo purpurascentes. semen veluti Marrubij. radix dura, lignosa, multifida.

In hortis subinde, apud Belgas præsertim, seritur, semine ex Hispania allato; vbi nonnusquam sponte gignitur, ac à diligentissimo Carolo Clusio repertum est, & quidem Maio mense flore ac semine prægnans.

Græcis est Ἄλυσσος ἢ ἄλυσσον: Latinis Alyssum: nomen autem ex eo habet, quòd mirificè iuuet demorsos à cane rabido, vt Galenus ait, à quo lib. 2. de Antidotis in Compositione Antonini Coi his describitur verbis: Ἄλυσσος ἔστι βοτάνη τῷ πράσῳ παραπλησία, τραχυτέρα δὲ καὶ μᾶλλον ἀκανθώδης περὶ τὰ σφαίρια, ἄνθος δὲ φέρει κυανίζον. id est, Alyssos herba est Marrubio persimilis, sed asperior & magis spinosa circa orbiculos: florem fert ad cæruleum vergentem.

Hæc

Hæc rabienti, vt idem VI. de simpl. medic. facult. quoque data, sæpè in totum sanauit. Atque hoc ex totius substantiæ similitudine efficit. Dictum enim est, talem facultatem ex sola percipi experientia, & plane nulla constare methodo. Quòd si quis ad multa experiatur, cognoscet facultatem habere mediocriter siccificam, & digerentem, cum hoc vt absterſorium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & vitiliginem & ephelin expurgat: Galenus.

De Alysso Dioscoridis. CAP. III.

Alysson Dioscoridis.

ALIVD à superiore Dioscorides Alyssum describit. Fruticosa, inquit, herba est, vnicaulis, subaspera, rotundis foliis, fructu duplicium scutulorum effigie, in quo semen quadamtenus latum. Atque cum hac descriptione dudum nobis visa est quædam strps conuenire vnicaulis, pedem (plus minus) alta, cuius folia prima & ante enatum caulem rotunda, circum verò caulem posterius enata; lata quidem, sed rotundis longiora, aspera, & vna cum caule candicantia: flosculi surſum secundùm cauliculos exeunt è luteo pallescentes; post hos siliquæ planæ, latæ, subrotundæ, albicantes, & non læues; in quibus semen planum ac latum, veluti Leucoij. radix tenuis ac fibrosa.

In montibus & asperis locis emicat, Dioscorides inquit.

Cum flore, & quidem in hortis Belgij, visum est quod descripsimus, Iulio ac Augusto mensibus: siliquis mox succedentibus.

Dioscondes ἄλυσσον nominat, non ex eo quòd rabiei à cane medeatur, sed quod singultus sedet ac tollat. λυσσᾶ siquidem non modò rabies, sed & singultus; a verbo λυσσῶ, id est, singultio. Appellatur verò idem & spuriis nominibus, ἀσπίδιον, quasi breue ac paruum scutum, a siliquis nempe scuti exigui formam referentibus; item & ἀκόλουλλον, ἀκκυσπόδιον, ἀδύσσετον, μικροκαυλον.

Repetiuntur verò præter hæc & alia apud Veteres Alyssa: Actius lib. 1. Sidentidem Heracleam Alyssον esse censet. Plinius Alyssον Rubiæ congenerem herbam facit. Sed de his suis locis; ad Dioscondis Alyssον reuertimur.

Huius decoctum, eodem auctore, singultus sine febri potu discutit: idem efficit, si quis eam aut teneat aut odoretur: cum melle trita vitia cutis in facie, & lentigines emendat: contusa in edulio, & exhibita rabiei canis mederi putatur: domibus appensa salutaris esse creditur, & hominibus atque animalibus fascini amuletum: purpureo linteo circumligata, pecorum morbos abigit.

De Ballote sive Marrubio nigro. CAP. IIII.

ALTERVM Marrubij genus Ballote est: hæc Marrubio candido similis appareret, nisi nigricans, non albida; & grauis ac ingrati, haudquaquam verò iucundi odoris esset. caules illi assurgunt complures hirsuti, anguloſi, foliis circumdati, latis, rugosis, ambitu serratis, paulò maioribus & longioribus, quàm candidi Marrubij: flosculi in verticillis subinde rubent. radix ex fibris constat.

Similibus quibus candidum Marrubium locis reperitur, & non rarò aridioribus ac minùs lato solo.

Viget ac floret eodem quoque, quo prius Marrubium, tempore.

Græcis βαλλωτὴ, & μέλαν πεφύκος, vt testatur Plinius lib. XXVII. cap. VIII. à nonnullis Marrubiastrum, aut Marrubium spurium: In Officinis Prassium fœtidum: Ab Italis *Marrubiastro, Marrobio bastardo:* Ab Hispanis *Marrubio negro:* A Germanis Schwartz andorn: Belgis

Ballote ſiue Martáuium nigrum.

1.

2.

Stachys.

gis Swarte mairuetle / Stinckende andoren: Gallis *Marrubin noir*, *Marrubin puant*: Anglis Stynking horehound.

Calida ac ſicca Ballotae vis, vt Paulus Æginetа tradit, aeris & abſterſoriae facultatis. Impoſita eum ſale, canis morſui medetur, ad quem eius vim efficacem eſſe Dioſcorides ſcribit: folia ſub cineribus cocta, condylomata reprimunt: purgant & vlcera ſordida, eodem auctore.

De Stachy. Cap. v.

Marrvbio ſimilis & Stachys eſt. caules huic à radice exeunt complures, altiores, geniculati, atque è ſingulis articulis folia bina ſibi mutuò oppoſita, dunuſcula, longiora paulò quàm Marrubij, atque vnà cum caulibus candidiora, mollirer hirſuta, ac ſuauiter odorata. flores eodem quo Marrubij caules cingunt modo, ſed colore lutei ſunt, & verticilli anguſtiores. radix lignoſa perennat.

Germaniae ac Belgio peregrina haec Stachys eſt; in calidis regionibus inuenitur. Naſcitur, inquit Dioſcorides, in montibus & aſperis.

Praeter hanc & alia à Fuchſio deſcripta eſt. caules huius eraſſi, quadrangulares, duos tréſve pedes ſubinde longi: folia lata, oblonga, incana, ambitu ſerrata, vtraque hirſuta, & multò quàm Marrubij amplora: flores in verticil-

Stachys Fuchſij.

lis cau-

lis caulem ambientibus purpurei: semen rotundum & nigricans: radix dura, & sublutei coloris.

Istud Germaniæ haud peregrinum est: locis nonnullis asperis ac incultis prouenit.

Æstuus mensibus floret; caules sub hiemem intereunt, sed radix aliquamdiu viuax permanet.

Prior pro legitima Stachy habetur, quæ Græcis similiter στάχυς: Officinis, ac passim incognita. 1.

Altera cùm nomen nullum habeat, Pseudostachys, ac spuria Stachys venit appellanda; vera siquidem non est: nec Sphacelus (quod plerique suspicati) quoque est, cuius Theophrastus meminit. 2.

Ceterùm genuina Stachys acris & amari gustus, tertij est ordinis excalefacientium Galeno. foliorum decoctum menstrua pellit potum, & secundas: auctor Dioscondes.

De Melissa, sive Melissophyllo.

Cap. vi.

Melissa.

Melissa quadrangularibus caulibus, foliis latis, subnigricantibus, rugosis, aliquantulum asperis, Ballotes similitudinem referret, nisi minùs hirsuta esset; altior subinde, & suauiter odorata. folia siquidem minùs aspera sunt, pauloque longiora, & Citrium malum redolent: coronæ aut verticilli instar, cauliculos quoque circumdant calyces, è quibus flosculi albidi. semen minutum nigricat, radix fibris multis committitur.

In hortis sæpè Melissa colitur. in siluis, ac montibus, vel alijs neglectis sponte nata quandoque occurrit. Et vno quidem loco odoratior; nam plerisque frigidis graueolentior est. Sentur autem vtiliter, vt Plinius libro xxi. cap. xii. circa apum aluearia, quæ hac herba delectantur, & aberrantes ad sua reuocantur, vt Virgilius Georgicon quarto ostendit:

—— huc ia tussos asperge sapores,
Trita Meliphylla, & Cerinthe ignobile gramen.

Floret Melissa Iunio, Iulio, ac Augusto: sub hiemem tota marcescit radice resibili, quæ primo Vere noua folia, atque inde cauliculos promit.

Græcis μελισσόφυλλον, καὶ μελισσύλλιον, item μελίτεια: Plinio etiam Melittis: Latinis Melissophyllum, Apiastrum & Citrago. Ab apibus autem, quibus hæc grata, nomen habet, quæ Græcis μελίτται ac μέλισσαι dicuntur: vnde & Apiastri vox Latinus: Officinæ Melissam appellant.

Plinius inter Melissophyllum & Apiastrum differentiam esse existimauit, cùm veluti diuersa Melissophyllon, ac deinde Apiastrum iuxta apum aluearia serenda esse scribat libro xxi. cap. xii. Quod & manifestuis lib. xx. cap. xi. vbi ait, Apiastrum Hygunum quemdam Melissophyllon appellare, sed in confessa damnatione esse venenatum in Sardinia. Sed fefellit Plinium non tam vocis ambiguitas, quàm cum altera similitudo. Melissophyllon Apiastrum est. Ranunculi verò species in Sardinia venenata, Apiastellum ab Apuleio vocatur, quod ab Apiastro multùm differens est. Appellatur autem Melissa ab Italis *Melissa & Cedronella*: à Germanis Melissen kraut: à Belgis Conſilie de groen/ Melisse: ab Hispanis *Torongil, yerua cidreira*: à Gallis *Melisse*: ab Anglis Baume. *Plinius notatur.*

Melissophyllon autem facultate quidem excalfacit siccatque, vt Auicenna ait, ordine secundo. Galenus ait, Marrubio simile esse facultate, sed ab eo plurimùm vinci. Recen-

uor ætas vnà cum Arabibus ac Mauritanis Medicis, singulariter cordi prodesse, & eius affectibus auxiliari affirmat.

Auicenna siquidem, libro De viribus cordis inscripto, Melissam cor ait exhilarare, vitalesque spiritus roborare. Serapio præter hæc & humenti frigidoque ventriculo prodesse, concoctionem promouere, cerebrique obstructiones aperire, anxietudinesque animi & sollicitudines fugare.

Dioscorides Melissophylli folia cum vino pota aut apposita prodesse refert contra ictus phalangiorum, scorpionum, & aduersus canis morsum: item ad ciendos menses muliebres in desessionibus conuenire: dentes dolentes decocto vulter collui, atque huc ipsum dysenterenicis infundi: aduersus verò fungorum strangulationes folia addito nitro in poru auxiliaris orthopnoicis verò in delinctu: appulta haec eadem cum sale strumas discutere, vlcera purgare, articulariosque dolores sedare.

De Moluccis, siue peregrinis Melissophyllis.

Cap. vii.

Molucca lævis. Molucca spinosa.

Molvccæ duæ sunt; Lævis vna; Spinosa altera.

1. Lævis Molucca caules facit complures cubitales, circa quos folia multa, ambitu profundis incisuris crenata, Melissophylli similia: supta quæ flores orbiculatum ex amplis, & latè parentibus, veluti acetabulis, exeunt, colore candidulo, Lamij floribus similes, attamen paulò minores.

2. Spinosa Molucca caules similiter multos & cubitales promit, eosque striatos & quadrangulares: folia vti priuris: flores similes, ex acetabulis quoque, sed angustioribus, oblongioribusque, & eminentes duras, & acriter pungentes spinas ambitu habentibus.

A Moluccis, Orientis non ita dudum repertis insulis, vtraque nomen habet, in quibus primùm reperta credunrur: Matthiolus (nisi nos pictura fallat) Lævem Moluccam Constantinopolitanum Melissophyllon appellat.

De facultatibus harum nihil contingit adferre: sunt tamen qui affirmant aduersus venena vtiles.

De

De herba Iudaica.

CAP. VIII.

Herba Iudaica.

Iudaicæ herbæ altera ſpecies.

IVDAICA appellata herba haud omnino rectè aſſurgit nec tota decumbit, ſed in lutis aliquantulùm cauliculi eius deflectunt, anguloſi, ac geniculati, circa quos inferiore parte folia multa, è ſingulis articulis bina contra ſe poſita, ambitu (quandoque tamen perquam exiguùm) crenata, nonnihil erispa, longiora anguſtioraque quam Marrubij: ſuperiore verò parte pauciora quidem ſulia, ſed crebriores verticilli, aſperi, & aliquantulum pungentes; à quibus floſculi exeunt veluti dilutè cærulei, aut rubentes, vel etiam candidi, rarò ſublurei: radix fibroſa. Tota è virore inalbicat herba, & ſuauiter odorata ad Meliſſæ odorem accedit. 1.

In maritimis Inſubriæ, iuxta Apenninos montes: in Narbonenſi Gallia: haud procul Danubio in pratis prope Ratiſponam; tum & alus multis locis occurrit. Anda ac ſabuluſa amare ſunt qui tradant: Diſcondes in petroſis prouenire refert.

Ab æſtatis medio vſque in Autumnum flores facit.

Huic autem non admodum diſſimilis & alia quædam eſt, cuius cauliculi ſimiliter anguloſi & articulati, & non rarò tamuſi, quandoque verò & abſque alis: folia lata, oblonga, acuminata: floſculi è ſingulis geniculis bina non contra ſe poſiti, ſed ſecundùm eamdem partem prodeuntes, cærulei, Lamij florum forma æmuli, ſed minores. Iudaicam hæc odore ſatis refert, & frequenter è virore candicat; tubent tamen quandoque cauliculi, & auerſa parte folıola. 2.

Apud Batauos, tum & alibi iuxta foſſas ac riuulos naſcitur, quæ albidior eſt: locis paulò aridioribus rubentior.

Iunio ac Iulio floret.

Recentiurætas priorem herbam appellat Iudaicam, & Tetrahil, aut Tetrahit voce Gallica: Germanis Gudtraut: Belgis Gudtrupt. Sunt in hac opinione complures doch, quòd Dioſcoridis ſit Sideritis prima, quæ Heraclea, id eſt, Herculana cognominatur, cum cuius deſcriptione ſatis reſpondet: folia ſiquidem ei longiora ſunt quàm Marrubio, ad vnius generis Quercus accedere non minùs, quàm Chamædryos repentis poſſunt: Aſperitate vero, tum & oblongiore forma Saluiæ ſimilia, præſertim ambitu minus ſerrata.

Deſcri-

Sideritis prima.

Describitur autem Sideritis ex tribus prima à Dioscoride his verbis: Σιδηρῖτις, οἱ δὲ ἡρακλεία, πόαι ἔχουσαι ὅμοια σισυμβρίῳ, βλαστικώτερα δὲ καὶ πρὸς τὰ τῆς ἁλισφάκου ἢ ὀρυός. μικρὸν πεφυκότα, καὶ τραχέα. καυλοὺς δὲ ἔνιοι τετραγώνους, ἀστοιχειώδεις, ἃ καὶ μείζονας, &c. Sideritis, aliqui Heracleam vocant, folia habet Marrubio similia, longiora tamen, ad Saluiæ aut Quercus accedentia, minora tamen & aspera. caules profert quadrangulares, dodrantem altos ac maiores, gustu non inuicundo, cum quadam adstrictione; in quibus per internalla verticilli orbiculares, veluti Marrubij; & in his semen nigrum.

Alteram Iudaicæ herbæ ac Sideritidis primæ speciem quoque esse, odor similis ostendit, non repugnante cauliculorum foliorumque figura. Inter Lysimachia (quod nonnullis visum, qui Lysimachiam galericulatam hanc dixerunt) referri commode non potest. Nulli enim Lysimachio similis est, & ne spurio quidem alicui, multò minus legitimo.

Appellatur autem Sideritis, quasi Ferraria, à ferro quod Græcis σίδηρος; quia glutinandis recentibus ferro factis vulneribus conducat.

Ceterùm herba Iudaica valenter resiccantem facultatem, ac nonnihil cum extersione adstringentem obtinet: ad cruenta & recenta ferro facta vulnera efficacissima est. Intestinorum ramices hac etiam citò posse curari feruntur. fluorem album mulierum reprimit. Nec dissimilia his Dios. & Plinius de Sideritide hac prodidere: Apposita, inquit ille, folia, vulnera absque inflammationis periculo iungunt. Plinius, Sidentis, ait, tantam vim habet, vt quamuis recenti gladiatoris vulneri illigata, sanguinem claudat.

De Cardiaca. CAP. IX.

Cardiaca.

CARDIACA quadrangulares promit caules, crassos, duros, duos tresve pedes altos, obscure ac ex nigro rubētes: folia nigricantia veluti Vrticæ, maiora latioraq; multo quàm Marrubij, laciniosa, ac profundis incisuris dissecta. calyces duri ac pungentes orbiculatim caules amplectuntur, à quibus flores exeunt ex albido purpurei, veluti Lamij, sed minores. semen paruum ac nigricans. plurimæ pro radicibus fibræ ab vno veluti capite descendunt. Tota herba graui satis odore prædita, gustu amaricat.

Ruderibus, lapidosis, ac aliis incultis & asperis gaudet: iuxta sepes & veteres muros subinde inuenitur. In hortis minus facilè coalescit.

A Iunio in multum vsque Autumnum viget, floret, ac semen perficit. caules hieme intercidunt. radix vuax est.

Nostra ætas Cardiacam nominat: Germani Hertzgespūr / Hertzgespan: Belgæ Hertegespan: Galli *Agripaulme*: Angli Motherwoꝛte: Bohemi Srdecnik. Sunt qui Melissæ speciem faciant. Videtur verò & ad Sideritidem Herculanam referri posse. Folia siquidem eius maiora quàm Marrubij, & ad eius Quercus accedunt, cuius folia laciniosiora, quam multarum aliarum sunt; sed cum Saluiæ foliis nihil obtinent similitudinis: habet verò & orbiculatas vertebras, semenque nigrum. Non rarò ad veterum descriptiones plures accedunt.

Ceterùm Cardiaca calida ac sicca ordine secundo est, cum expurgandi, adstringendi quoque facultatem habet. Ad cordis affectus à nonnullis commendatur; & tantum valere existimatur, vt ab effectu nomen inuenisse putetur. Fertur & conuulsis ac quoque resolutis mederi: obstructiones viscerum aperire: ventris tineas ac lumbricos interimere: & puluerem herbæ cum vino exhibitum non modò vrinam aut menses euocare, sed & difficulter parientibus prodesse.

Ad cruenta eadem quoque laudatur. Medetur & quibusdam boum morbis: à nonnullis rusticis ea de causa subinde expetitur.

De

De Mentha. CAP. X.

Mentha prima.

Mentha altera.

Mentha tertia.

Mentha quarta.

Menthaſtrum.

COMPLVRES Menthæ paſſim obuiæ, quarum pleræque ſunt Hortenſes, aliæ pro Silueſtribus habentur.

1. Prior inter hortenſes Mentha cauliculos edit quadrangulares, obſcure rubentes, aliquantulum piloſos, quos conueſtiunt folia rotunda, margine ſerrata, ſaturato colore virentia. Floſculi rubentes orbiculatim circum cauliculos naſcuntur veluti Pulegio. radix obliquè in terra ſerpit fibris haud deſtituta, ſubinde nouos hinc inde turiones promens. Tota herba ſuauiter odorata eſt, & magis procumbit quàm allurgat.

2. Altera nonnihil hirſutis cauliculis ſubrotundis, & nigricantibus foliis, radicibus proſerpentibus, tum & odore priorem refert: at flores haudquaquam caulem circumdant, ſed in faſtigiis ramulorum eminent, in exiguas veluti ſpicas, aut citius paniculas digeſti.

3. Tertiæ folia oblonga ad Salicis formam accedunt, ſed candidiora, molliora, ac lurſutiora: flores in faſtigiis cauliculorum & in ſpicas digeſti, ſicuti Secundæ. ſerpit & huius radix, haud aliter quàm Primæ, cui ſimilis.

4. Quarta longifolia quoque eſt, cauliculis, foliis, minoribus tamen, radicibuſque Tertiæ ſimilis, ſed flores huius non in ramulorum faſtigiis, ſed per orbiculos inſtar primæ cauliculos ambiunt, qui diluto colore purpuraſcunt.

5. Ex ſilueſtribus Menthis vna, quæ Menthaſtrum etiam appellatur, longis, quadrangularibus, piloſis, ac incanis caulibus luxuriat; folia huius candida, denſaque lanugine vtrimque pubeſcunt. in ramulorum ſummo florum eminent paniculæ. radix longa, latè in omnem partem ſerpit, ſtirpem facile multiplicans.

Huius vero & ſpecies quædam reperitur non modò foliis, ſed & reliquis partibus minor; cuius folia ſubinde partim virent, partim niuis fere in modum albicant.

Seruntur Menthæ, & præſertim Prima a plerisque in hortis: reperiuntur tamen nonnullæ harum in ſiluis, & alibi locis humentibus, prope aquas decurrentes, vel etiam ſtagnantes.

Florent ac vigent Menthæ æſtate, hyeme ſolæ radices teſtant: ſemel ſatæ diutiùs durant, ac pertinaciter hærent.

Mentha a Græcis ἡδύοσμος appellatur, & μινθή: Nomen ſuauitas odoris (inquit Plinius lib. xix. cap. viii.) apud Græcos mutauit, cùm alioqui Mintha vocaretur; vnde veteres noſtri nomen declinauerunt: ἡδὺς ſiquidem, ſuauis; & ὀσμὴ, odor. Officinæ, Itali ac Galli Latinam Menthæ appellationem tenuerunt: Hiſpanis *Yerua buena*, & *Ortelana:* Germanis Münţ: Belgis Munte: Anglis Mynte: Bohemis Mata.

1. Prima à Germanis Grüne münţ vocatur: à Belgis Bruyn hephighe; Latinè qui interpretari voluerit, dixerit Sacram nigricantem.

2. Alteram Germani Krauß münţ / Krauſe münţ / & Krauſer balſam id eſt, Mentham cruciatam: Galli *Beaume creſpu* appellant: Bohemi Balſam.

3. Tertia a nonnullis Mentha Sarracenica, Mentha Romana, Saluia Romana, aut herba Sanctæ Mariæ dicitur: Germanis Balſam Münţ / Vnſer Frauwen münţ / Spitzige münţ / Spitzigel balſam, Anguſtifolia cognominari poteſt.

4. Quartam Germani Herţkraut, quaſi Cardiacam aut Cardiacam Mentham appellant.

5. Quinta à Dioſcoride ἡδύοσμος ἄγριος, id eſt Mentha ſilueſtris: Latinè Menthaſtrum, Plinio auctore, appellatur: Officinæ Albam Mentham vocitant: Apud Germanos Wilde Münţ: Italis *Mētha ſaluatica:* Hiſpanis *Mētaſtro:* Anglis Horſe Mynte: Bohemis Plana Mata.

Mentha autem ex terno ordine eſt excalfacientium ac reſiccantium. Habet, inquit Galenus, aliquid, tenuis atque acerbi, & infirmior eſt quàm Calamintha. Menthæ odor, Plinius ait, mentem excitat, & ſapor auiditatem in cibis.

Vtilis autem in primis ventriculo Mentha eſt; ſingultus, vomitiones, choleras cùm acidi mali

mali punici succo sistit; reprimit & sanguinis reiectiones, ex oxycrato, vt Galenus, data: Plinius verò, in sorbitione. Purgationes seminarum inhibet, & aduersus album fluorem earundem vtilissima, quę scilicet primo loco descripta est; compertum enim est multis huiusce modi fluoren huius vnius Menthæ frequenti vsu suppressum. Eadem fronti aut temporibus, vt Plinius, admota, capitis mulcet dolores. Epiphoris imponitur, & omnibus capitis eruptionibus, & sedis vitijs: vlcera in capite infantium mire sanare fertur: auribus cum mulso instillatur. Sumitur contra scolopendras, scorpiones marinos, & serpentes: cum sale canum morsibus applicatur. Lac coire, & in caseum densari (acescere, addit Plinius) non patitur; quare lachs potionibus additur, ne huius coagulati potu bibentes strangulentur. Eadem vi & generationi resistere creditur, cohibendo geniturarn densari. Resistere conceptioni, mulierum genitali ante congressum admotam, etiam Dioscoridis est.

De Sisymbrio. Cap. XI.

Sisymbrium.

SILVESTRIS Menthæ species Sisymbrium est; primæ inter hortenses Menthas simile apparet: folia eius sunt rotunda, caules anguloti, vtraque obscure rubentia: radices late proserpunt, sed singula maiora: grauius etiam odorata est ipsa herba: flores in summo ramulorum, veluti in capitulum ex parte globosum collecti, purpurascunt. 1.

In humentibus ac riguis, veluti in pratis, secus fossas aquas habentes, ac flumina nascitur.

Cum alijs Menthis floret, ac Vere reuiresci.

Σισύμβριον Græcis dicitur: Latinis Sisymbrium: Germanis Roßmunt, Wassermunt: Gallis *Menthe sauuage.*

Est verò & aliud Sisymbrium à Theophrasto memoriæ proditum, ex coronariorum surculosorum tenuifoliorum numero, cui odor acrior quàm Serpylli, quod, nisi cultu reuneatur, in Mentham transit. Huiusmodi autem Sisymbrium à Dioscoride, & nobis descripto Sisymbrio, haud parùm differt: neque enim cultu retineri debet istud, ne in Mentham degeneret; sed cùm rota natura siluestre sit, etiam multa cura, vt hortensis fiat Mentha, non datur assequi. 2. *Sisymbrium Theophrasti.*

Sisymbrium quoque est, Cardamine cognomento, quod inter paluestres & aquatiles Pempt. quarta descriptum. 3.

Cererum Sisymbrium Menthæ siluestris species, calidum ac siccum facultate est non minùs quàm Mentha: odore verò etiam vehementius.

Commendatur ad eadem, ad quæ Mentha, tum & ad apum & ad vesparum ictus. Vsus autem eius in medicina nullus est, non deficiente Mentha, quæ suauior, ac naturæ humanæ gratior apparet.

De Calamintha montana. Cap. XII.

CALAMINTHÆ Dioscoride auctore tres sunt: vna montana, altera Pulegio similis, tertia Menthastro cognata.

Montana humilis est herba, rarò pedis altitudinem excedens, in multas alas diffusa: surculi quadrangulares sunt, & veluti genicula habentes; è quorum singulis bina folia subrotunda, Ocimi ac Melissophylli minora, tenuissima lanugine vnà cum coliculis hirsuta, ac modicè incanescentia, & suauiter odorata: flores summas exornant virgulas nonnihil purpurascentes: semen succedit nigricans: radix valdè fibrosa & restibilis.

Montes amat, atque in ipsis vmbrosos & saxosos cliuos: Italiæ, Galliæ, & Hispaniæ complurbus locis, cùm & alibi repetitur: transfertur quoque ad hortos, in quibus feliciter adolescit, ac seipsam facillimè serit.

Viget Æstate, ac ferè toto anni tempore: à Iunio in Autumnum flores semenque perficit.

Καλαμίνθη à Græcis dicitur, quasi elegans aut vtilis Mentha. Latini nomen seruant. Apu-

Apuleius nolasnt.

Calamintha montana.

Pulegium siluestre, siue Calamintha altera.

Dioscoridis imitatores.

leius etiam Métastruin perperàm vocat, & nomina singulorum inter se confundit. Montanam Calaminthan Officinę Calamentum, & subinde Calamentum montanum appellant: Galli *Calament*.

Est autem Calamintha hæc in montibus prouenies gustu feruens, & acris, calida, ac tenui essentia, siccaq; ordine quodammodò, vt Galenus ait, tertio. Tenues humores digerit; crassos verò extenuat, ac incidit: proinde intra corpus assumpta, cùm ipsa per se, tum cum melicrato perspicuo excalfacit, sudorem cit, omneq; corpus & digerit & exsiccat: febrium rigores per circuitum repetentes tollit: quod & præstat oleò in quo incocta, toto corpore cũ hoc inuncto, adhibita frictione haud segni.

Decoctum eius potum vrinas cit, menses pellit, & cõceptum ejcit; quod & admota præstat. Ruptis, cõuulsis, orthopnoæ (Galenus asthmaticis) tormínibus, ac cholerę, Dioscoride auctore, auxiliatur.

Ictericis prodest; vtpote iocinoris ac fellis obstructiones aperiens & expurgans.

Præsumpta in vino venenis resistit: pota aut imposita demorsis à serpente opitulatur: accensa aut substrata serpentes fugat.

Suggillata rollit, & atris cicatricibus candorem restituit: sed ad talia recentem magis quam resiccatam (inquit Galenus) adlubere præstat.

Lumbricos & ascaridas cum sale & melle pota enecat: eadem ratione & aurium vermes succus infusus. Plinius succum naribus supinis instillatum sanguinis profluuium sistere ait: & radicem (quæ Dioscoridi mutilis) cum Myrti semine in passo tepido gargarizatam anginis mederi. Ischiadicis imponitur; humorem siquidem ex alto euocat, & articulum totum excaltacit. Paulus Ægineta etiam ad coxatum dolores ab infenonibus injci refert: Bonum etiam elephanticorum elicata remedium est, si (quod Dios. ait) postea serum lactis bibant. Apuleius, Folia, inquit, frequenter commanducata, elephantiacos sanare certum est.

Componitur autem ex hac Antidotus, ab ipsa nomen habens, a Galeno lib. 4. De sanitate tuenda descripta, quæ non modò maximè digerit, sed & virginibus, quibus muliebria non succedunt, vtiliter exhibetur, vacuationibus præmissis: tempons siquidem successu citra omnem violentiam aut vllam molestiam menses promouet.

De Pulegio siluestri, siue altera Calamintha.

Cap. xiii.

Siluestri Pulegio oblongi, ac sæpenumerò cubitales surculoli, anguloli, geniculis distincti, haudquaquam assurgentes, sed plurima parte procumbentes exeunt cauliculi: folia circa hos ad singulos nodulos bina, sibi mutuo opposita, rotundiuscula, maiora, candidioraque quam Pulegij, ac molli lanugine vicanescentia: flores Lamij similes, supra folia, coronæ instar, vti Pulegio, prodeunt, candiduli quidem, sed qui intercurrantibus plurimis notulis purpurei apparent: radix fibrosa est.

Nusquam

Nusquam frequentiùs quàm in agris, præsertim quando vel demessa seges est, vel cùm requiescunt: reperin tamen & alibi contingit locis apricis, ac Soli expositis, quibus gaudet.

Æstiuis mensibus viget ac floret hæc Calaminthæ species; sub Autumnum colligi potest.

Calaminthes speciem esse haud dubium: Dioscorides Pulegium aut siluestre, ac γλήχωνα ἀγρίαν dici: Latinis verò Nepetam: (Officinæ aliam Nepetam appellant) Apuleius cap. 94. Miathen agrian, Italis Nepetã dici tradit: Germanis Wilder Poley: Belgis Wilde nunte, wilde paleye: Gallis *Pouliot sauuage:* Italis *Nipotella:* Hispanis *Nenada:* Bohemis Marulka Polny.

Facultate autem & calida quoque, ac sicca, & hæc Calaminthes species est.

Eadem quæ supenot præstat. Est tamen hæc minùs potens quàm Montana. Galenus veluti efficaciotem reliquis, Montanam etiam prætulit.

De Cattaria Herba, siue Calaminthe Tertia. CAP. XIIII.

Cattaria Herba.

Cattaria folio longiore.

CATTARIA herba in altum assurgit: caules promit cubito altiores, angulosos, striatos, ramosos: folia lata, marginibus crenata, Melissophylli æmula, aut Marrubij similia, sed longiora. Flosculi è dilutè luteo inalbescunt, partim superiores virgulas ambiunt, partim ipso fastigio in spicam aut paniculam digeruntur: radix multifida confibratur & perennat. Tota herba vnà cum foliys ac surculis mollis, ac incana lanugine pubescit, minùs quàm Menthastrum, odore autem acris & caput feriens: sapor feruidus cum amaritudine nonnulla. 1.

Nascitur circa margines hortorum ac agrorum, secus aggeres, sc robes ac vias: humidum ac vliginosum solum amat: transfertur ad hortos.

Huius & alia reperitur species folio longiore angustioreque, colore verò minùs albicãte; surculi quoq; huius quadrãguli, flores verò copiosiores, ac colore è rubro diluto purpureo ad cęruleum inclinantes, exiguis notulis purpureis respersi; odor huius vehemẽtior, at sapor acrior. 2.

In Hispanijs hæc reperiri ac sponte nasci fertur.

Virent Cattariæ mox ab ipso Vere: Iulio ac Augusto flores proferunt.

Recentior ætas Herbam appellat Cattariã, & Herbam catti, ex eo quòd feles (cattos nominant) hac vnicè delectentur; odoris enim voluptate captæ, huic sæpiùs sese affricant, ac in ipsa volutantur, iam & magna auiditate ramulos & folia depascuntur: Officinæ Nepetam appellant; sed Nepeta propriè (vt scripsimus) Pulegium est siluestre. Cato in libro De re rustica Feliculæ herbæ meminit, sit ne Cattaria hæc, vel ab ea differens, perquirendum. Germanis hæc Katzenminte; Belgis Catte cruyt: Flandris Hepte: Italis *Gattaria*, siue *Herba gatta:*

Hiſpanis *Yerua Gatera*: Gallis *Herbe de chat*: Anglis Cattis mynte: Bohemis Kocurnik.

Temperamentum hæc calidum quoque ac ſiccum obtinet, & quæ aliæ Calaminthes eadem poteſt.

Commendatur ad capitis diututniores, ventriculi, & ueteri dolores, ac morbos ex pituitoſis cruditſque humoribus, & ex flatibus natos. Ruptis quoque, ex alto delapſis, ac præcipitatis, cæſis ſuccus cum vino aut hydromelite datus ſubinde confert. Additur & ad balnea, & inſeſſus muliebres, in quibus ad menſes euocandos facit, & ad fœcunditatem conducit.

De Millefolio, ſiue Achillea. CAP. XV.

Millefolium ſiue Achillea.

Millefolium purpurei floris.

MILLEFOLIO ſcapi ſubinde complures ſuptà cubiti altitudinem aſſurgunt, teretes, duriuſculi: circa quos folia quidem oblonga, à lateribus varie diſſecta, ac veluti è plutibus commiſſa, quorum ſingula ad tenuia Coriandri folia accedere poſſe apparent: eminent in ſummo vmbellæ orbiculatæ, latæ, quarum floſculi candidi aut purpurei: radices fibras demittunt multas: odore herba eſt non moleſto, ſed medicato.

Naſcitur iuxta aruorum, prarorum ac hortorum margines Achillea, atque non rarò in ipſis agris fœcundo ac reſtibili ſolo: & frequentiùs quidem quæ albidi eſt floris.

Flores ac vmbellas profert à Maio in multam Æſtatem; ſemina intereà perficiuntur.

A recentioribus Millefolium appellatur. Dioſcoridis eſt ἀχίλλειος & ἀχίλλειος σιδηρίτης: Latinis Achillea & Achillea Sideritis; quod conferenti hanc cum Dioſcoridis deſcriptione, vel luce clarius eſt. Inuenit hanc (inquit Plinius lib. 25. c. 5.) Achilles diſcipulus Chironis, quę ob id Achilleios vocatur, alij Sideritim, apud nos Millefolium vocant. Sunt tamen & alię Sideritides, aliud item Panaces Heracleion, de quibus alibi. Apuleius varias huius appellationes adfert, quarum quædam inter nomenclaturas nothas apud Dioſcoridem quoque extant: vt, μυριόφυλλον, (aut μυριόμορφον) χιλιόφυλλον, στρατιωτικὴ, χρυσῆ: Latinus Militaris, Supercilium Veneris, Acrum (aut Acorum) ſilueſtre: Gallis *Bellocandium*, *Vigentiana*: hac ætate Germani Garben appellãt, Scharffaras/Scharffrip, & Edelgut blade: Belgę Gerwi: Itali *Millefoglio*: Hiſpani *Milhoyas Yerua*: Galli *Millefueille*: Angli Yarrowe/Noſebiedi: Bohemi Rzebyczek.

Achilleia autem, Galeno auctore, facultate Sideritidibus haud eſt diſſimilis, abſtergens videlicet, & mediocriter frigida, ceterùm adſtrictione exuperat. Trita coma cruenta vulnera glutinat, & ab inflammatione tuetur: ſanguinem vndequaque profluentem ſupprimit. Vteri

profluuia

Millefolium minus siue Stratiotes Chiliophyllos.

Osyris.

profluuia in vellere oppositа sistit, tum & insessibus mulierbribus addita: aluum fluentem cohibet: & ad dysenterias vtilis in potu assumpta.

Commanducata folia, plerique aiunt, & præsertim recentia, dentium dolores mulcere.

De Millefolio minore, siue Stratiote Chiliophyllo. CAP. XVI.

MINVS Millefolium exigua stirps est, vix dodrantem alta, cuius scapos conuestiunt oblonga quidem, sed exigua foliola, à lateribus tenuissimè dissecta instar pennarũ ex alis paruarũ auicularũ: vmbellę in fastigijs rotundę flosculos colore (vt quidem apud Belgas videre contigit) luteos proferunt: tenues fibrę radices sunt.

Ranùs huiusmodi Millefoliũ reperitur: gignitur autẽ pingui ac lęto solo, & subinde in pratis.

Augusto mense flores eius præcipuè cõspicui.

Stratioten esse Millefolium, qui Græce στρατιώτης χιλιόφυλλος, ipsa apud Dioscoridem descriptio satis ostendit, quę sic habet: Στρατιώτης ὁ χιλιόφυλλος, ἔστι θαμνίσκος μικρὸς, ἀσινεμαίος καὶ μίζονι ἔχων τὰ φύλλα ὅμοια νεοττοῦ πτερῷ. ἰσὶ δὲ αἱ ἐκφύσεις τῶν φύλλων σφόδρα βραχεῖαι, ἐχινώδεις δὲ μάλιστα τὰ φύλλα τῇ βραχύτητι, καὶ τῇ τραχύτητι κυμάτῳ ἀχρίῳ, ἢ ἐπιβραχύτερα. ἐς τὸ σκιάδιον δὲ πυκνότερον τούτου καὶ εὐδρότερον· ἔχει γὰρ ἐπ' ἄκρου καρφία μικρὰ, ἐφ' ὧν τὰ σκιάδια ἐστιν αὐτοῦ τρόπων. ἀνθη μικρὰ, λευκά. Hoc est, Stratiotes millefolius, fruticulus est exiguus, palmũ altus vel maior: folia habet similia pullorũ plumis; sunt eterum exortu parua admodum & dissecta, breuitate & asperitate Cummi siluestris valdè simila; nisi breuiora essent. Vmbella huius densior est & plenior; gerit etenim in fastigio exiguos surculos, in quibus vmbellæ veluti Anethi, flores parui & albidi. Respondet & altitudo stirpis; cõuenit foliorum forma. In floris colore ambiguitas quædam occurrit, quem Dios. album describit: ἄνθη, ait, μικρὰ, λόχνα, vt vulgaria habent exemplaria. Andreas autẽ Lacuna ex veteri codice addit, ὠχρὰ, id est, lutei coloris. Recentior ætas Millefolium minus, ac Millefolium luteum appellat: Officinis ac vulgo incognitum.

Est verò & alius Stratiotes, cognomento ποτάμιος, de quo inter aquatiles stirpes Pemptade quarta.

Facultate autem Stratiotes Millefolius præter mediocrem frigiditatem, nonnihil quoque adstrictionis habet.

Ad omnia sanguinis profluuia sistenda valdè vtilis est; & ad recentia veteraq; vlcera solidanda: vulnera quoque glutinat. Sunt verò & qui ad fistulas, ait Galenus, vtantur.

De Osyride. CAP. XVII.

PROCERA & multùm ac valdè ramosa herba Osyris est: altitudo eus bicubitalis, vel altior: color dilutè viridescens; scapi siue potiùs virgę tenues sunt & rotũdę: foliola oblonga, angusta, tenuia veluti Lini: flores exigui, racematim secus folia hærent, herbacei coloris:

inde tenui lanugine conditum semen, paruum, ac nigricans: fibrosa radix.

Plenisq; Græcię locis sponte gignitur: apud Italos, tum & alibi in hortis ac viridarijs seritur.

Æstate vitet ac viget, sub Autumnum semen maturatur.

Apud Italos *Belucdere*: in Græcia modò ὠχύοις dicitur, voce corrupta, teste Anguillara: olim ὀσύοις: Latinis quuque Osyris. Κορύμβαι, id est, scopæ ex hac olim fieri solitæ, & nunc pleriſque locis fiunt. Osyridi autem, Galenus inquit, amara inest qualitas, & obstructiones expediens facultas; quare & in iucinore consistentes obstructiones adimit. Decoctum eius epotum arquatos adiuuare Dioscurides scribit.

De Parietaria. Cap. xviii.

Parietaria.

Frvticosa ac cubitalis herba Parietaria est: cauliculi eius teretes, leuiter e virore rubent: folia Mercurialis, aut potius Ocymi maiora, acuminata, hirsuta: flosculi minutissimi: semen in capitulis lappaceis cauliculos ambiens asperum, prætereuntium vestitui adhæresci: radix subrubens fibris nonnullis capillatur.

Nascitur iuxta muros, parietes, sepes, in rudenibus, ac subinde in vineis, ac in ipsis muris.

Maio mense exit: Iulio ac Augusto semen profert: radix hieme sola restat.

Parietaria, aut corrupta voce Paritaria vulgò appellatur, quòd in parietinis exeat, atq; eadem ex causa Muralis à nonnullis: Mutalium verò Plinio ac Celso dicitur: Græcis est ἑλξίνη, πυρήνιον: est verò & alia Helxine cognomento Cissampelos. Perdicij nomen a perdicibus accepit, qui hac subinde vescuntur. Dioscorides, Plinius, & Apuleius παρθένιον quoque appellant; differens tamen ab alijs, de quibus lib. 2. huius Pemptadis. Repetitur verò & Vrceolaris, Vrceolaria, ac Vitraria dicta, quòd detergendis vrceolis vitreis polleat: extant verò & eius alia nomina, cùm apud Dioscoridem, ac Plinium, tum apud Apuleium, vt, σιδηρῖτις ἡρακλεια. 1. herculana, ὑγιεινὴ ἀγρία, κλειβάδιον, πολυσπερμος, ἑλξὶς aut Alitis, ἀμαλξίνη, σύσιλη, ἀμοργίνη, συνόζαχος, ψυχόσακος, μελάμπυλος, κιττάμπυλος, ἀνάπταμενος: Germanis Eag vnd nacht Sant Peters traut / Maurtraut: Belgis Parietarie / Glasruyt: Gallis *Parietaire*: Hispanis *Yerua del muro*: Italis *Parietaria*: Anglis Pellitory of the wal.

Cetertim vis, vt Gal.ait, Parietariæ inest abstergendi, & leuitet constringendi cum humiditate subfrigida. Dioscorides impositam sanare ait erysipelata, condylomata, adusta, incipientia phygethla, omnes inflammationes ac œdemata: Succum verò ipsius cum cerussa permixtum erysipelatis & herpetibus vtilitet illim: cum cerato verò Cyprino aut hirci seuo podagris. Idem affirmat Plinius lib. 22. cap. 17. Imponitur, ait, podagris cum caprino seuo ceraque Cypria; vbi pro cera Cypria, reponendum cerato Cyprino.

Locus Plinij restitutus.

Addit Dioscorides diuturnas tussis huius succo adiuuari; contra inflammatas tonsillas gargarizari, & illitum quoque prodesse: aurium item dolores cum rosaceo infusum leuare.

Recentiores trium vnciarum pondere succum epotum temorantem vrinam citò prouocare aiunt: herbæ folia instar cataplasmatis cum oleo ex amygdalis dulcibus permixta, pubi & dolentibus locis imposita, calculosis & vrinæ difficultate laborantibus præsidio sunt. Sunt qui folia cum vino, & quidem Cretico permisceant; sed cum oleo amyg. dul. citiùs dolores sedant. Eadem nonnihil contusa & confricata recenti vulneri imposita, & sanguinem supprimunt, & vulnus ipsum glutinant, si triduo non permutata sinantur.

De Pastoria bursa. Cap. xix.

Pastoriæ bursæ folia initio exeunt oblunga, marginibus profundiùs incisa, Erucæ similia, humi sparsa: ab his coliculi tenues subinde plures assurgunt in alas quandoque diuisi;

Pastoria bursa. Pastoria bursa minor.

diuisi; foliis similibus sed minoribus adnatis, circa quorum fastigia ordine digesti exigui flosculi candidi; post hos siliquæ paruæ, planæ, angulosæ, iuxta pediculum contractiores, bursæ cuiusdam exiguæ speciem referentes; in quibus semina: radix oblonga, candida, non caret fibris.

Secus vias, locis desertis, & incultis, ac in ruderibus vt plurimùm sponte prouenit: & quandoque maior: subinde verò minor & omnino exigua.

Florer, viget, ac semen perficit rota æstate.

Vulgò Pastoria bursa, vel Pera pastoris: Germanis Seckel/ vel Teschelkraut: Belgis Boxe-kruyt: Gallis *Bourse de pasteur, ou berger.*

Refrigerans autem temperamento ac reficcans est, & facultate valdè adstrictoria.

Sanguinem vndequaque ruentem supprimit, siue succo aut decocto eius poto, siue in cataplasmate, balneo, aut alio quocumque modo adhibita. Medetur & dysenteriæ in enemate. Cruenta vulnera ad sanitatem perducit: incipientibus inflammationibus, ac omnibus quæ reprimi ac refrigerari desiderant, vtiliter adhibetur.

De Perfoliata. CAP. XX.

CAVLICVLVS Perfoliatæ gracilis, teres, & glaber, pede altior, in ramulos distribuitur: quos folia sic ambiunt, vt medios amplectantur ac circumdent, lata, læuia, glabra, venosa, dilutè virentia: vmbellæ in fastigijs, e quibus vnà cum foliolis exiguis, flosculi tenues, sublutei; succedente semine subnigricante, maiore quàm Pulegij: radix vnica, candida, paucis fibris capillata.

Nonnullis locis inuiuis, inter segetes sponte exit; nascitur & in pratis ac iuxta agrorum margines in Italia, Germania & Bohemia non infrequens, alibi in hortis seritur.

Iulio & Augusto præcipuè florer: sturps est annua, quæ semine perfecto interciditur.

Perfoliatam aut Perfoliatum ex eo recentiores appellant, quòd caliculi per ipsa transeant folia, ipsaque penetrent: Germanis Durchwachs & Durchwurtz: Deurwas Belgis: Gallis *Perfoliate:* Anglis Thorow ware.

Ad hanc veluti congenerem à nonnullis referri contingit, quæ Vaccaria dicitur: assurgit hæc supra dodrantem teretibus, geniculatis, glabris ac rotundis virgulis, in alas diuisis; e quorum articulis bina folia oblonga, læuia, acuminata, sibi opposita, basi ita coniuncta, vt vnita *Vaccaria.*

Perfoliata.

Vaccaria.

appareant: eminent in singulis virgulis capitula membranis contecta, haud dissimilia Lychnidis siluestris, sed minora; in quibus semen perficitur nigrum, ferè vti Melanthij, flosculo antecedente tenui ac rubente: radix in fibras aliquot diuisa. Tota herba adeò dilutè viret, vt subalbida videatur.

Et hæc plerisque locis in aruis reperitur, præsertim læto ac restibili solo.

A Solstitio æstiuo in Autumnum vsque flores, ac interea semen perficit.

Vaccariam appellant: Perfoliatam rubram nominare Gesnerus maluit: Tamecnemum Valerius Cordus. Hallucinantur qui Glastum siue Isatidem esse, aut eius aliquam speciem iudicant; ad tincturam siquidem inutilis, multo minùs cæruleo inficit; quod Isatis præstat.

Sed ad Perfoliatam redeundum: Modicè calida, paulò verò amplius sicca hæc est; vtpote nonnihil amaricans & adstringens. Inter eas numeratur, quibus solidandi & ferruminandi vis est. Datur decoctum aut herbæ puluis ruptis, & ex alto delapsis: ad ramices intestinorum, præsertim puerorum commendatur; horum etiam prominentem vmbilicum, recens cum farina & vino tusa, ac cataplasmatis modo imposita, repressit. Strumas etiam hoc modo adhibita resoluit.

De Pimpinella sanguisorba. CAP. XXI.

DIFFERT non parùm hæc ab ea Pimpinella, quæ & Saxifraga, de qua inter vmbelliferas: sunt autem huius duo genera; vna Minor, vt plurimùm hortensis; altera Maior, tota natura siluestris.

1. Folia Hortensi oblonga, ex pluribus ad vnum pediculum congesta, quorum singularia subrotunda, ambitu crenata, nonnihil hirsuta: inter hæc caulis non omnino foliorum viduus, aliquantulùm striatus; in cuius fastigijs capitula rotunda, quæ exiguos flosculos purpureos, deinde angulosa proferunt semina simul confarcta: radix subest longa. Odore hæc Pimpinella Peponem aut Cucumerem aliquo refert modo.

2. Siluestris omnibus partibus maior, folia ampliora maioraque quàm superioris: caulis longior, subinde bicubitalis; capitula maiora, obscurè purpurescentia: semen quoque angulosum, & maius: radix longior. Hæc autem Pimpinella odoris gratia destituitur.

1. Exit prior Pimpinella quibusdam locis asperis, petrosis & montosis, veluti plerisque Bohemiæ

Pimpinella sanguisorba.

Pimpinella silvestris sanguisorba maior.

Bohemiæ, Germaniæ ac Belgij locis: in hortis quoque frequens seritur.

Siluestris prata ac paluſtria magis amat; & non modò in Belgio, sed & in Germania, Bohemia, Pannonia vtraque, & in alijs locis frequens. a.

Pimpinellam hanc recentiores appellant, & ad differentiam alterius Sanguisorbam cognominant; quamuis & seorsim Sanguisorba & Sanguinaria nuncupata reperiatur. Gesnerus Peponellam dici maluit, à Peponum, quem refert, vt diximus, odore: alij Pampinulam, aut Bipennulam, plerique Solbaltrellam nominant: Germani Kolbleskraut/ Ert Gotts kirtlin/ Bunkraut/ Wegachraut: Belgis Pimpinelle: Gallis *Sanguisorbe*: Anglis Burnet.

Cum altera Sidentide Dioscoridis conuenit: folium (& præsertim minoris) quod scripsimus ex multis ambitu serratis conflatum, simile est Trichomanis, quod ex Filicum est genere, & τριχομανὲς quoque appellatur: semen angulosum rotundius est & durius quàm Betæ: respondent & reliqua, ac simul facultates, vt ex ipsa Sidentidis alterius descriptione satis manifestum. Ait etenim Dios. hanc habere ramulos bicubitales, tenues; folia Filicis vtrimque per margines diuisa; in summo virgularum tenues & longas apophyses, in quorum fastigijs globosa capitula, in his semen veluti Betæ, sed rotundius ac durius. *Sideritis altera.*

Potest verò & eadem hæc esse, quæ à Plinio lib. XXIIII. cap. XVII. Siſſitieteris in Persida nominari traditur, quoniam hilarentur eâ. Eamdem & Protomediam appellat, ac Casignetem, tum & Dionysionymphadem, quoniam vino mire conuenit; cui quoque hæc Pimpinella, vt dicemus, suauem gratiam confert: nec repugnat quod de Sidentidibus alio loco Plinius. Non rarò siquidem euenit, vt de eadem stirpe sub differentibus nominibus diuersis locis agatur; quod tunc minus accidit, quando ipsis Scriptoribus stirpes non satis notæ sunt: veluti Sideritidem Plinio non satis cognitam fuisse, vel ex eo apparet, quòd non nisi aliorum de hac sententias adferat. *Siſſitieteris. De eadem stirpe sub differentibus nominibus, separatis locis subinde agitur.*

Cæterùm Sanguisorba Pimpinella, aut Peponella, præter eximiam resiccandi ac adstringendi facultatem, refrigerat quoq; mediocriter: habet verò & Minot superficietenus quamdam leuiter odoratam & temperatam qualitatem, quam in vinum vnctâ depoint: hæc hec aridæ herbæ adest, nec succo aut decocto communicatur.

Ad vulnera autem Sanguisorbæ vis singularis est (quod & de Sideritide altera Dios.) & à

quam-

quamplurimis laudata: ſanguinem ſupprimit (Sanguiſorbæ inde nomen accepit) æquè intrò ac foris adhibita.

Datur autem vel ſuccus, vel decoctum, vel ipſius herbæ foliorum aridorum puluis; forinſecus contuſa imponitur, vel alijs externis remedijs admiſcetur. Ventris fluores, etiam dyſenterias ſiſtit: ad muliebria profluuia plurimùm quoque efficax.

Editur non inſuauiter in acetarijs minor, in quibus ad hilaritatem facere creditur, veluti & in vinum conuecta, cui gratiam quamdam inter bibendum conciliat.

De Phalangio. CAP. XXII.

Phalangium ramoſum.

Phalangium non ramoſum.

1. PHALANGII graminis inſtar anguſta exeunt folia, è medio horum teres aſſurgit ſcapulus, in ramulos diſtributus: flores in quibus candidi ſex foliorum, ſtaminibus aliquot concoloribus medijs: capitula ſuccedunt rotunda, Ochris minora, Lini valuulis ſimilia, per maturitatem in tres partes hæc dehiſcunt: ſemen verò in his nigrum, veluti Melanthij, non perinde tamen anguloſum: radices tenues & oblongæ non deſtituuntur tenuibus fibris.

2. Altera huius ſpecies ſuperiori folijs, floribus, ſemine & radicibus ſimilis, ſed cauliculis eius in ramulos nullos diſtributus, flores ordine digeſtos profert; Anthenci ferè modo, quem ſatis refert.

3. Inter Phalangij ſpecies à nonnullis quoque refertur Aſphodelus minor, quem inter Aſphodelos retinere maluimus, quàm Phalangijs annumerare.

In collibus nonnullis accliuibus apud Gallos & alibi Phalangium gignitur, haud procul à fluminibus, ac ripis aquarum decurrentium.

Iulio ac ſubinde Iunio vigent flores; Auguſto ſemina perficiuntur.

Φαλάγγιον Græcis, Latinis Phalangium; à nonnullis Phalangites ab effectu: appellatione verò haud propria Leucacantha; nam ex Acanthôn, ſiue ſpinarum genere haberi non poteſt: Italis dicitur *Phalangio*.

Eſt autem Phalangium, Galeno teſte, tenuium partium, & deſiccantis facultatis: huius folia, ſemen, ac florem cum vino epota auxilio eſſe contra Scorpionum & Phalangiorum ictus: & tormina patientibus ſuccurrere Dioſc. tradit.

De Plan-

De Plantagine. CAP. XXIII.

Plantago maior.

Plantaginis maioris ſpica multiplex.

Plantago minor.

Plantago media.

PLAN-

Plantago angustifolia.

1.
B.
C.
2.
3.
4.

PLANTAGINIS genera Dioscoridi duo, Maior, ac Minor: posterior ætas Mediam obseruauit. Angustifolia deinde est & quædam: nec à Plantaginis generibus aliena est herba, Stella dicta. Omnes hæ radicibus foliatæ. Quæ autem in riuulis & scrobibus aquas habentibus nascitur, Plantaginis aquaticæ nomine, inter sui generis alias aquatiles venit requirenda.

Maiori Plantagini ampla, lata, læuiaque sunt folia, Betaceis ferè similia, sed tamen minora, nerus distincta, ac quidem septem: inter folia assurgūt coliculi pedem alti, rotundi, lenti, nec frangi faciles, subinde nōnihil rubentes; qui à medio ad fastigium vsque densis minimis herbaceis floscul is spicato ordine, ac deinde exiguis conuestiuntur loculis; in quibus semina parua, colore fordentia: radix breuis, subinde digitalis crassitudinis, vel tenuior, candida, multis tenuibus fibris capillatur.

Huius species quædam spicas profert, ex multis ac ferè innumeris alijs paruis multiplices.

Item & alia, cuius breues spicæ multis adeò folijs cōuestiuntur, vt herbaceum florem, multiplicis rosæ instar, densitate frequentiaq; foliorum referant.

Minoris Plantaginis angusta sunt folia, digitum aut sesquidigitum lata, paucioribus neruis lirata, nonnihil pilosa; pediculi tenues, anguloſi; spicæ breuiores, molles: candidi ac lanuginoſi flores: radix albicat nō absq; frequentibus tenuissimis fibris.

Media Latifolia quoq; est, sed tamē quàm Maioris minora huius sunt folia; latiora verò, sed nō rarò breuiora quā Minoris, subinde quoq; albida & molliter hirsuta: coliculi verò floresq; spicati, molles ac candidi: radices similiter fibrosæ.

Angustifolia Plantago folijs est & oblongis & angustis, crassis interim: pediculi verò vnà cum suis spicis ac loculis, Maioris Plātaginis spicas æmulatur: radix mediocriter crassa & lōga.

Passim obuiæ Maior ac Minor Plantago: Media in Germania abunde frequens: Angustifolia reperta in maritimis, ac iuxta fluuiorum ripas, quas quandoque salsa ac matis alluit vnda; quæ multiplici aut foliosa spica Plantagines raræ sunt.

Æstatis tempore omnes conspicuæ, atque vnà cum spicis reperiuntur; hieme solæ testant radices, haud facilè pereuntes.

Plantago Græcis Ἀρνόγλωσσος, id est, agni lingua: item & ἄρνειος, τεσσάρειος, πολύνευος, & ἑπτάνευος, hoc est, septinerua nominatur: Officinæ Latinum seruant nomen: Italis *Piantagine*, *Plantagine*: Hispanis *Lhantem*, *Tamehagem*: Germanis Wegrich / Schaffzunge: Belgis Wechbre / Wegherbladt: Gallis *Plantain*: Anglis Plantayne: Bohemis Gitrocel.

1. Neq; alię Maioris Plātaginis extāt appellationes, nisi quòd quandoq; Rubra cognominetur.
2. Minor Plantago πενταύνευος, siue Quinque-nerua, & Lanceola, siue Lanceolata: Germanis Spitziger Wegrich: Gallis *Lanceole*: Belgis Doutp ribbe, id est, colita carina: Anglis ribbe wort appellatur.
3. Media Plantaginis species Mediæ nomen habet.
4. Angustifolia Plantago & suum retinet: nec videtur hæc dissimilis Serpentinis, de quibus inferius.

Plantago autē, vt Gal. ait, mistę est tēperaturę; habet enim quoddā aqueum frigidū, & austerū etiam quoddā, terreum siccū ac frigidū: itaq; refrigerat simul ac desiccat secūdo excessu.

Ad vlcera rebellia omnia, ad fluxiones ac putredines conuenit, & ad dysenterias: sanguinis profluuia sistit: sinus glutinat, & alia vlcera, recentia simul ac vetera. In summa siccitatem obtinet morsus expertem, & frigiditatem quæ non obstupefaciat.

Semē & radix similis sunt facultatis, nisi quòd siccioris & minùs frigidæ. Semē verò etiam & subtilium est partium: radices autem crassiorum. Ipsa autem herbæ folia exsiccata tenuioris & minus frigidæ sunt facultatis. Ad dentium dolores radices manducantur: ad locionis & renum dolores etiam adlubētur; tum & folia: sed multò magis semē, auctore Galeno.

Præstat inter Plantagines Maior, facultate ac viribus ceteris potentior.

De her-

De Herba Stella, siue Cornu Ceruino. CAP. XXIIII.

Herba Stella, siue Cornu Ceruinum.

Serpentina Matthioli.

Coronopus ex Cod. Cæs.

AD Plantagines accedit Herba Stella appellata: folia huius oblonga, angusta, adnatis vtrimque appendicibus ramosa, instar cerui cornu, exiguis pilis tenuissimis asperiuscula; quę radiantis stellę in modum orbiculatim strata humi decumbunt: exit inter hæc coliculus à medio fastigium vsque floscul is, deinde semnibus grauidus, instar spicæ maioris Plantaginis, quam proximè, tametsi minor ac breuior, refert: radix oblonga, tenuis, albida.

Nascitur locis inculris, aridis, arenosis, secus vias: in Italia, Germania vtraque, Gallia, tum & alibi frequens reperitur. Sentur quandoque in hortis, vbi amplirer luxuriat.

Spicæ eius eodem, quo Plantaginis, tempore conspicuæ.

Matthiolus aliam huius refert speciem, dilutis, extenuatis, angustissimisque folijs, humi quoque procumbentibus, sapore adstringente: spica Plantaginis ac Stellæ herbæ: radice renui, oblonga, lignosaque.

Hanc in collibus & sabulosis ait nasci locis, & quidem in agro Gortiensi, haud procul à Sotinj fluminis ripis. Lobelius & quamdam minimam adiungit præcedenti similem, sed coliculis adeò breuibus, vt sesquiunciam non superent: quam ait in altis montium iugis in Narbonensi Gallia à se obseruatam.

Priorem Herbam Stellam non pauci nomi- 1.

nant: sunt & qui Stellariam nuncupent; Stellaria tamen & Alchymilla à recentioribus dicitur: est & Aster Atticus Stellaria.

Dicitur verò & Cornu Cerui, quòd foliis ramosis ipsius cornu cerui præ se ferat similitudinem: à Belgis vulgò Hertshoorn / & alicubi Grauwe & Grauwe kruyt / id est, Comitissæ herba: Hispanis *Guiabelha*: Gallis *Dent au chien*: Germanis Crapenfus / quod illi à Leonharto Fuchsio putarut inditum, quòd Coronopum Dioscoridis esse iudicauerit, veluti & nonnulli post eum alij. κορωνόπους siquidem Cornicis pedem, id est, Crapenfus sonat: non tamen hæc Dioscoridis κορωνόπους est. Neque enim oblonga herbula, nec vllo modo repit, viticulosis cauliculis destituta quibus serpat: folia tantummodò per terram sternuntur.

Coronopus autem herba exigua, oblonga, & serpens, vti Dioscorides & Plinius testantur. Atque hanc ob caussam Herba Stella nequaquam pro Coronopo à nobis haberi potuit.

Coronopus ex Codice Cæsareo.

Quòd si verò & fides iconi habenda, quæ in codice Cæsareo reperitur, longissimè differens Herba Stella à Coronopo est; depingitur enim in hoc Coronopus tenuibus ac viticulosis cauliculis, & recurtis coruorum pedum digitos referentibus siliquis, vt ipsa figura ostendit. Cæsareani autem veteris manuscripti codicis fidem nobis asseruit doctissimus ac diligentissimus Bernardus Paludanus, qui huiusce modi Coronopum, qualem icon exprimit, à se visum ac repertum haud longe à Tripoli, & ad radices montis Libani nobis coram narrauit.

Sunt tamen inter reiectaneas Coronopi appellationes, quæ non perpetam Herbæ Stellæ conueniunt, vt sunt ἄμμινος, siue Harenaria, αἱμάτιον, Sanguinaria, arenosa etenim loca amat; stellæ siue astri modo per terram spargitur: & aduetsus sanguinis quasdam profusiones perutilis. Sed nomina quædam plutibus stirpibus communia haud rarum est reperiri; subinde etiam diuersarum stirpium voces inter se confunduntur, præsertim quæ inter nothas ascribuntur; vt alibi ostensum est.

2. Alteram herbam Matthiolus Serpentinam vulgò à Gortiensibus appellari refert, ac superioris speciem esse existimat; quantum verò conueniat cum Angustifolia Plantagine, aut ab hac differat, considerandum relinquimus.

Cæterùm Herba Stella manifestè adstringens, frigida & sicca, Plantagini facultate accedit.

Prodest nephriticis in olere aut cibo sumpta, non tamen calculum arrerens aut expellens, sed renes debiliores roborans, caloremque eorum contemperans: sanguinis verò ex ius eruptiones cohibet etiam ac sistit.

Recipitur & inter acetaria, & cruda edirur.

De Cornu Cerui altero, siue repente. CAP. XXV.

Cornu Cerui alterum repens.

CORNV Cerui repens à superiore herba differt; mox etenim à radice tenues ramulos claviculorum instar promit complures, oblongos, in diuersa tendentes, ac humi repentes, neque vnquam à terra sese attollentes; circa quos foliola oblonga, laciniosa, & adnata habentia, Herbæ Stellæ satis similia, sed minora ac læuia: flosculi candidi exigui è foliorum sinu: seminum conceptacula subsequuntur paruula, aspera; in duos sinus exruberantia: radix tenuis, candida, in altum descendit.

Reperitur incultis & arenosis locis, non rarò secus vias ac semitas, in nonnullis aggeribus iuxta Scaldim apud Brabantos frequens; in Gallijs quoque non infrequens.

Tota

Tota Æstate, & in multam hiemem viret.

Ruellius, qui hanc ante nos lib. 2. cap. 64. & cap. 134. descripsit, Cornu cerui quoque appellari ait, & Pedem Miluinum Columellæ esse suspicatur. *Per Milui-nus Colu-mellæ.*

Ad Coronopi descriptionem accedere aliquo modo posse videretur, nisi quem codex Cæsareus exhibet, differens multùm ab hoc Cornu ceruino esset, ac manifestè ostenderet legitimum Coronopum hactenus fuisse incognitum. Quam ob causam Coronopus dici non debet, sed Cornu cerui alterum ac tepens nominandum: posset verò & Pseudocoronopus dici, si modò hæc appellatio retinenda.

Facultate autem hæc herba aliquantulùm calida ac sicca est, ad Nasturtij hortensis, vti sapotem, sic & ad qualitatem accedens; est tamen mitior, & minùs calida.

Cruda, inquit Ruellius, estur in acetarijs, & cocta, & cum aceto manditur. Portulacę etiam modo sale condita apud nonnullos seruatur.

De Plantagine Angustifolia albida, siue Holostio.

Cap. XXVI.

Plantago angustifolia albida.

AD Plantaginis geneta referenda quoque videtur, quam docliss. Clusius pro Holosthio depingendam curauit: foliis est hæc angustifoliæ Plantaginis minoribus, angustioribus, lanugine albida incanescentibus, humi procumbentibus: inter quæ quini senive pediculi attolluntur, à medio sursum versus flosculis exiguis grauidi, ijsque spicatim digestis, & ex herbaceo colore candicantibus: succedit in minutis valuulis semen quale Plantaginis: radix tenuis, longa, & lignosa.

In aridis collibus pleriſque Hispaniæ regnis exit: nusquam autem maiorem aut candidiorem se obseruasse C. Clusius refert, quàm haud procul Valentia secus vias.

Martio & Aprili illic floret: in agro Salmanticensi Maio demum: in Belgio ac Germania etiam seriùs.

Plantaginem Angustifoliam albidam, aut Hispanicnsem fortè non abs te quis appellauerit.

Cum Holostio conueniret, si κλήματα siue viticulas haberet; nam alioqui Herbæ Stellæ & Serpentinis satis similis, ac descriptioni respondens; sed veluti Herbam Stellam legitimum Cotonopum haud esse existimauimus, quòd non serpat; ita nec hanc verum Holostium esse facile admettere possumus, quia viticulis careat.

Ὀλόστιον, vt Dioscorides, aut Ὀλόστιον, σπάνιον δέ μικρὸν ἀπὸ γῆς ὡς τριῶν δακτύλων ἢ τεσσάρων. φύλλα δὲ ἔχει καὶ κλήματα κορωνόποδι ὁμοιότατα ἢ ἀγρώστει. id est, Holostium herba est exigua, humi incumbens, trium aut quatuor digitorum: folia & viticulas habet Coronopo similia aut Gramini. *Holostium.*

Plinius Holostium sine duritia herbam esse ait, & ex aduerso appellatam à Græcis: & non solùm absque duritia Plantaginis hæc species est, verùm etiam lanugine sua mollis.

Holostium autem, Galeno auctore, desiccandi vim habet cum adstrictione: quamobrem ad vulnera potui adhibetur, ad quæ solidanda tam efficax est, vt vnà cum carnibus coctum, eas simul cogat, vt Dios. & Plinius referunt. Ab huiusce modi facultate haud aliena est hæc albida Angustifolia Plantago, gustu siquidem & adstringens, & reliquis Plantaginibus, vt forma, ita & potentia haud dissimilis.

De Cauda Murina. Cap. XXVII.

HVMILIS & exigua hæc herba est, spicata, Plantaginis ferè modo; sed omnibus partibus minor ac tenuior: foliola parua, perquam angusta; inter quę caulículi assurgunt re-

Cauda Murina.

Paronychia vulgaris.

retes, tenues; quorum fastigio flosculi herbacei insident; inde oblongæ angustæque spicæ, læues, caudis paruorum murium satis similes, sed breuiores tamen; in quibus minutissimum semen: radix fibris tenuissimis capillatur.

Læta & culta loca amat: inter segetes non rarò, quandoque etiam in pratis ac secus vias reperitur.

Aprili & Maio viget herba cum flosculis ac spicis, post Iunium vix repenn potest.

Belgis Muysen steert, id est, Cauda murina, Cauda muris, & μυόσωρος ἢ μυὸς οὐρά: Gallis *Queue de souris*: Anglis Mod strange: Germanis Causenkroot appellatur. Holostium quidam existimant: nobis pro veteribus incognita habenda apparet: nec est etiam Denticula canis Ruellij.

Temperie refrigerans est, & nonnihil cum adstrictione resiccans, vt sapor eius ostendit.

De Paronychia vulgari.

Cap. xxviii.

Parvvla herba est hæc: foliola eius exigua, latiuscula, minutis Alsines satis similia; pediculi admodum tenues inter hæc ad duarum aut trium vnciarum altitudinem assurgunt: flosculi in

Paronycha altera.

apophysibus candiduli; mox valuulæ, rotundis longiores, planæ, ac paruulæ; in quibus semen perexiguum: pro radicibus paucæ tenuissimæ, ac capillatæ fibræ.

In petrosis exit, parietinis, ac arenosis aruorum marginibus.

Ab

Ab Aprili in multam æstatem viget, viret, ac floret.

Paronychiam nonnulli hac ætate appellant: verum ac legitimum esse non constat, vt enim Dios. παρωνυχία ἐστὶ βαρυστάχυον δμοιον πτελέᾳ, τὸ δὲ μέγεθος ἐλάττονος, τῆς δὲ φύλλου μείζονος· id est, Paronychia fruticulus est humilis Peplo, longitudine minor, foliis verò maior. At vulgaris Paronychia nec fruticis in modum veluti Peplus assurgit, nec maiora ei, sed minora quam Peplo sunt foliola. *Paronychia*

Est verò & altera humilis herbula, quæ & pro Paronychia habetur, cuius exigua foliola incisuris aliquot crenata, graueolentis Rutæ emulari videntur: assurgit huic cauliculus breuis, haud absque adnatis & alis, in quarum fastigijs flosculi candidi, & calyces posteà paruuli, in quibus semen: radix tenuis. 2.

Locis vmbrosis, humidis, petrosis, & in parietibus reperiri & hanc contingit.

Vere primùm viget, ac floret: citò perficitur; æstiuis caloribus perit.

Paronychiam verò sunt qui & istam esse, vt diximus, velint: sed nec hæc descriptioni satis respondet.

De facultatibus autem vel prioris, vel posterioris nihil compertum adferri potest.

De Polygono. CAP. XXIX.

Polygonum mas. Polygonum femina.

POLYGONI Dios. duo sunt genera: vnum Maris, alterum Feminæ nomen accepit.

Polygonum mas multis tenuibus viticulosis, oblongis, ac crebrò articulatis serpit coliculis, quos circa folia virentia, longiora, ac angustiora quàm Hyperici aut Rutæ Hypericoidis, flosculi perquam exigui à geniculis exeunt: sequuntur semina triangularia: radix tenuis, longa, non absque fibris, lubinde candida, nonnullis locis subrubet.

Prouenit locis incultis, vias ac semitas latè subinde occupat; non ratò & iuxta riuulos serpit: reperitur verò & prope littora marina, veluti Adriatici maris, quod speciosius & amplioribus foliis. Est & quoddam montanum minimum.

Polygonum femina mari haudquaquam simile est, sed citiùs ad Equiseti genera accedit: rectos & inanes cauliculos promit pedem circiter altos, veluti Equiseti, sed leues, non asperos, geniculis quoque frequentibus in se farctis, articulatos. folia angusta, veluti Piceæ, orbi-

culariter digesta, mollia ac virentia genicula ambiunt: radix articulata serpit.

Nascitur in locis inguis, iuxta riuulos, ac fluuiorum ripas.

Mas omni ferè anni tempore viret, hieme excepta, ac semina facit: sed semina non nisi æstiuis mensibus reperiuntur, & quidem rarò.

1. *Prius πολύγονον ἄρρεν, id est, Polygonum mas, & κοπλιόγονον, καὶ πολυκάρπιον: Latinis Seminalis, Sanguinaria, à Columella Sanguinalis: in Officinis Centumnodia, & Corrigiola, & Polygonum quoque: apud Apuleiũ Proserpinaca, apud quẽ & vanæ huius reperiuntur nomenclaturę, quę inter nothas referuntur, vt sunt πολυγόνατον, κυνοχάλη, ἡσύχλειτα, ἔσφαλτον, χλιόφυλλον, κλῆμα, καρκίνηθρον, πυξάλις, μυρσίνιτον, κυνοπόδιον, ζαεμβία, πηδάλιον: Germani Weggraß & Wegtritt appellant: Belgæ Verkens gras/ Duysent knop/ Kruypel gras: Itali *Poligono, Coreggiola*: Hispani *Corriola*: Galli *Renouee* & *Corrigiole*. Angli Knotgrasse: Bohemi Truskawec.

2. Alterum Polygonum, πολύγονον θῆλυ, Polygonum femina, & Sanguinalis femina dicitur, ac (vt inter spurias voces) Seminalis, tametsi semine destituatur: Officinis autem vulgò istud Polygonum cognitum non est, nulla idcirco eius nomina alia vsurpantur.

Sunt verò & aliæ nonnullæ stirpes, quæ & Polygona à nonnullis appellantur, à præsenti Polygono differentes, vti cap. de Rubia annotatum est.

Polygonum autem, auctore Galeno, adstrictoriam vim habet: vincit in eo aqueum frigidum: secundi est ordinis refrigerantium, aut etiam in initio tertij.

Succi vis epoti, Dioscor. spillare ac refrigerare. Cruentæ excreationi, sanguinisq; reiectioni prodest: item Choletę & alui fluoribus. Addit deinde, & stranguria laborantibus prodesse, & vrinã manifestò prouocare. Non tamen vt Galenus ait, exacte discriminat in qua ipsum dari expediat. Auxiliatur verò succus & à serpentibus demorsis cum vino potus: & ad febrium circuitus, per horam ante accessionem sumptus: feminarũ profluuia impositus sistit: dolentibus auribus idem instillatur; & cum vino ac melle coctus ad genitalium vlcera eximiè facit. Folia autem contra stomachi ardorem, sanguinis reiectiones, herpetis, herysipelatis, inflammationibus, œdematis, & vulneribus recentibus imponuntur.

Polygono feminæ refrigerandi spissandiq́ue facultas quoque; ad eadem, ad quæ superius, valet, sed inefficacius.

De Herniaria. CAP. XXX.

Herniaria.

1. AD Polygoni prioris genus non abs re refertur, quam Herniariam vulgò appellant: parua hæc est herba, instar Chamæsycis aut Peplidis, supina humiq́ue procumbens; coliculis tenuibus vndique sparsis, qui crebris geniculari internodijs subrubent, adnatis perquam exiguis, veluti Thymi, foliolis: flosculi minimi, luteoli, aut albidi: semen perpusillum, racemosum, adeò copiosum ac frequens, vt singuli coliculi eo turgeant: radix in altum descendit.

Locis gaudet incultis, arenosis; reperitur & in vliginosis, sed patentibus, & Soli expositis.

Iunio, ac Iulio, necnon Augusto satis frequens.

Herniariam ac Herniolam recentiores ab effectu appellant: nonnulli Herbam Turcam: à copia seminis Millegrana dicitur: Gallis *Boutonet*. Plinius Polygonoidis herbæ meminit, quæ alio nomine Clematis est Ægyptia, & ab Herniola differens, posset tamen & Herniola non abs re Polygonoides appellari.

2. Præter Herniariam vero & aliud quoddam exiguum à recentioribus numeratur Polygonum: palmi plus minùs altitudine istud assurgit, tenues virgulas, crebrò geniculatas, complures,

Knáwel.

Pſyllium.

tes, & ramoſas promit, circa quas foliola anguſta & exilia: floſculi è ſinu foliorum herbacei coloris: fibroſa radix, tenuis & oblonga. Tota herba vnà cum caulibus ac floribus incaneſcit: Germani Knáwel appellant.

Sabuloſis, ac aridis, ſed tamen opacis, aut nguis gaudet: per cæli humidam conſtitutionem feliciùs prouenit.

Herniaria autem inſignirer reſiccandi vim haber, &, vt creditur, ſolidandi ac ferruminandi.

Ad enterocelas in potu ſumpta præſtantiſſimum fertur eſſe remedium, & complures huius vſu ab inteſtinorum ramice (Herniam vulgò) eſſe ſanitati reſtituros: item & pulueretem ex vino ſumptum ſuppreſſam vrinam ciere, & calculos renales comminuere, & eorum exitum ac deſcenſum promouere.

De Pſyllio. CAP. XXXI.

ROTVNDIS, tenuibus, dodrantalibus, frequentibus, ac foliolis ramulis Pſyllium luxuriat: folia oblonga ſunt, ſed anguſta, hirſutaque, ad primæ Chamæpityos accedentia: ex alarum faſtigijs capitula eminent ſquamatum cohærentia; e quibus floſculi albidi, putilli, lanuginoſi, veluti anguſtifoliæ Plantaginis, ſemine ſuccedente nigricante, relucente, pulicibus colore magnitudineque perſimili: radix ſubalbida fibris capillata.

In campis aut incultis locis ſubinde ſponte exit; ſeritur & quandoque: ſemel ſatum facile aliquot deinde annis recurrit. Pro loci natura non rarò lætius, præſertim circa maritima, gignitur; alibi minus.

Sub finem Auguſti ſemen maturum legendum.

Ψύλλιον Græcis; Latinis Pulicaria, (eſt tamen & Conyza quoque Pulicaria) & herba Pulicaris: in Officinis Pſyllium appellatur: a ſimilitudine cum pulicibus nomen accepit, quos ſemen referre diximus: Germanis Pſyllen kraut & Flöhe kraut: Belgis Vlooperuye: Italis *Pſillio*: Hiſpanis *Zargatona*: Gallis *L'herbe des pulces*: Anglis Fleawoꝛte.

Semen Pſyllij Galenus ex ſecundo refrigerantium ordine, in humectando autem & reſiccando ſymmetrum quodammodò eſſe ait. Auicenna in ſecundo humidum ſtatuit & frigidum.

Aqua in qua ſemen Pſyllij quaſſatum, ſiue agitatum macerarumque fuerit, donec lenitorem contraxerit, omnes inflammationes ſedari ardentium febrium calores mitigat: ſitim reſtinguit: & in ore detenta aſperitates linguæ leuat: Interaniorum ex acrimonia humorum dolores tollit: dyſenterics, & quibus inteſtina aut veſica exulcerantur, vulſ; vulor verò etiam ex ſemine antea toſto. Aluum & hæc mollit, elemenrerque ſubducit, præſertim ſacharo aut Iulebo ex violis addito; vel potiùs ex infuſione frequenti dilute rubentium roſarum, quo modo in ardentiſſimis febribus vrilter exhibetur. Verùm non nimis crebrò hac muccagine vrendum admonet Serapio; ſtomachum ſiquidem offendit, tandemque frequenti ac nimio vſu, ſubinde ſyncope aut animi deliquium etiam ſuccedit, vna cum mortis periculo:

quia nimium eius venenosum, vt ait, est: quod non modò Græci, sed & Auicenna testatur.

Semen Psyllij, aut eius muccago puerorum enterocelas curat, & vmbilicos prominentes imposita: addito verò & oleo rosaceo articulorum doloribus, (ex caussa videlicet calente) parotidibus, œdematis, luxatis, prodesse Dioscorides refert.

Muccaginem seminis Soli expositam resiccari ac conseruari posse Scrapionis est.

De Quinquefolio. CAP. XXXII.

Quinquefolium maius.

Quinquefolium alterum vulgare.

HVIVS tametsi nullas species Theophrastus aut Dioscorides tradiderint, posteritas tamen quasdam obseruauit.

1. Vnum, quod & maius Quinquefolium, cauliculis assurgit rotundis, cubitalibus, ac altioribus: foliis e singulis pediculis cohærentibus quinis, oblongis, ambitu profundis incisuris crenatis: floribus in fastigijs ramulorum luteis aut candicantibus, veluti Helianthemi dicti aut Potentillæ, fugaces quoque neque diutinè consistentes: radices subsunt oblongæ, sensim attenuatæ, foris nigricantes, interiùs verò subrubentes, non absque tenuibus fibris adnatis. Est autem istud Quinquefolium & caule & foliis (ac quidem præcipuè) nonnihil lanuginosum, hirsutum ac inalbicans.

Pleriſque Italiæ & Galliæ Narbonensis locis circa fossarum aut agrorum margines exit. In Austria verò in sisuis, ac minùs humentibus pratis, quod flore est candido C. Clusio teste. In Apennino & flore rubens reperiri Lobelius auctor est.

2. Alterum Quinquefolium humilius est: folia huius minora, quinquepartita quoque, quæ supernore parte virent, inferiore verò albida, & lanuginosa vnà cum cauliculis: flosculi plurima parte lutei: radix teres, oblonga, forinsecus nigricans, intrinsecus rubens: reſiccata quadrangulatis cernitur, veluti de Quinquefolij radice Theophrastus scriptum reliquit.

Vulgare istud & Germaniæ, ac Belgio, tum & alibi est: nascitur non rarò secus hortorum margines, agrorum sepimenta ac aggeres, alias inter herbas.

3. Tertium genus tenuibus ac viticulosis humi serpit cauliculis: folia sunt Quinquefolij alterius, læuia, virenna: flosculi exigui lutei: pro radicibus tenues fibræ, quas hinc inde plurimis locis è viticulis dimittit, qua parte terram contingunt; quibus latissimè serpit seipsum multiplicans.

Istud Quinquefolium in hortis ac cultis potissimùm reperitur.

Quar-

Quinquefolium tertium serpens.

Quinquefolium quartum.

Quartum amplitudine foliorum primum æmulatur, quę superiùs virent; supina verò parte albidiora: caulis dodrantalis, glaber, in cuius fastigio flores vt plurimùm gemini, obscurè rubentes: capitulum succedit ex seminibus aliquot confarctum, fragoſimile, sed obscuriùs rubens, ac durum: radix tenuibus fibris hinc inde sparsis serpit. 4.

In sctobibus, & iuxta stagnantes aquas à nobis quandoque tepertum.

Quinquefolia æstuus mensibus, & non ratò Maio vigent ac florent. Incipit ac desinit (inquit Plinius) cum Vite. Legendam radicem Augusto mense Apuleius tradit.

Græcis est πεντάφυλλον: Quinquefolium Latinis: Officinæ modò Græcam, modò Latinam vocem vsurpant: dicitur & πενταπτὲς, siue χαμαίζηλον auctore Plinio: extant verò & aliæ inter spurias voces, & apud Apuleium huius nomenclaturæ, vt πεντάδρυον, πενταδάκτυλον, ψιλοβοίλιον, πολυπόδιον, ξυλόλωβον, ξυλοπόδιον, ἀσφάλιον, siue ἀσφάλιον, πενταχονον, θυμιατὶς, Manus Martis. Germanis Funff fingerkraut aut Funffblatt: Belgis Vijfvingerkruyt: Italis *Cinquefoglio*: Gallis *Quinte feuille*: Hispanis *Cinco en rama*: Anglis Cinckfoly / & Fyue fingere graſſe.

Quod primum, magnum Quinquefolium à nonnullis appellatur: poterit verò & illud esse, quod ab Hipp. lib. De vlceribus eommendatur, & altius, ait, quam nigrum fore; duo ita manifestè Quinquefolia ostendens; vnum album, alterum nigrum. Et herbam Quinquefolium, ait, (est autem alba & lanuginosa, & altiot à terra quàm nigrum Quinquefolium) in oleo tritum deligato, &c. 1.

Alterum humilius eum nigro Hippocratis conuenire potest. Sunt autem istorum duorum radices Medicinæ vtiles, reliquorum minimè. 2.

Tertium serpens aut repens siue supinum Quinquefolium esto. 3.

Quartum an illud sit, quod non modò Plinius Secundus Natur. historiæ lib. xxv. cap. ix. sed & Plin. Valer. cap. lxvi. fraga gignere referunt, diligentiùs relinquimus expendendum. 4.

Ceterùm priorum duorum Quinquefoliorum radices (quarum potissimum vsus) vehementer, & tertio quidem ordine, sed citra morsum deliccant; euidentis enim ealoris aut acrimoniæ minimum obtinent.

Decoctum radicum dentium dolores in ore detentum mitigat: putrescentia oris vlcera sistit: ad tonsillarum, & asperæ arteriæ inflammationes conducit: contra alui profluuia, & dysen-

dyſenterias auxiliatur. Cocta cum aceto radix herpetas cohibet, ſtrumas diſcutit, œdemata & aneuriſmata reprimit. Teneræ radicis ſuccus contra iocinoris pulmoniſque affectiones, & aduerſus venena prodeſt.

Foliorum ſuccum aliquot diebus continuis epotum, morbum ait Dioſcorides ſanare regium: ſolia verò cum hydromelite, aut diluto vino ac exiguo pipere contra febrium circuitus bibi; quatuor ramulorum aduerſus quartanas, trium in tertianis, vnius in quotidianis. Quæ vanitate non carent, vt & pleraque alia, quæ non modò apud Dioſcoridem, ſed & alibi reperiuntur, à quibus libenter abſtinemus.

De Tormentilla. CAP. XXXIII.

Tormentilla.

Χρυσόγονον.

AD Quinquefoliorum genus pertinet & Tormentilla dicta, ipſis videlicet ſimilis: caulículos promit complures, tenues, imbecilles, ſeſe non attollentes, ſed humi citiùs accumbentes: folia minora quam Quinqueſolij, numero autem plura; ſeprem etenim ſimul cohærent, quæ & ambitu ſerrata: floſculi lutei ſunt: radix foris nigricans, intenùs rubet, craſſa, tuberoſa, ac breuis.

In ſiluis naſci gaudet, & opacis: reperitur non rarò & in locis herboſis apricis, ſed minor ac tenenor.

Floret Æſtate, radices quouis tempore legi poſſunt.

Tormentillæ nomen recentior ætas dedit: ſunt qui à numero foliorum ἑπτάφυλλον, & Septifolium vocent: Germanis Birckwurtz / & Rote heilwurtz: reliquis nationibus *Tormentil* dicitur. Creditur à pleriſque Chryſogonon eſſe.

Extat autem apud Dioſcoridem breuis admodum Chryſogoni deſcriptio, quod ait, θάμνον πυκνὸν, id eſt, frutecm denſum eſſe, cuius flos ſimilis Coronarij Verbaſci: Tormentilla frutieis modo haudquaquam attollitur; & ſi Coronarium Verbaſcum Lychnis eſt, Tormentilla quoque non eſt huius Verbaſci flore: Lychnis ſiquidem flore rubet, vt alibi oſtenſum; quæ Tormentillam à Chryſogono differentem eſſe oſtendunt.

Eſt autem Tormentillæ radix potenter reſiccans, & ex eorum, quæ tertij ſunt ordinis, numero, & partium tenuium: caliditatis quàm minimum tenet, adſtringentis facultatis particeps.

Poteſt autem non modò quæ Quinqueſolij radix, ſed & eadem efficaciùs præſtat. Aduerſus peſtilentes morbos magni eſt vſus; fortiter enim putredinibus aduerſatur, & ſudores mouet; additur ideircò antidotis & compoſitionibus eò facientibus: ſanguinis vndequaque eruptiones eadem ſupprimit. Decoctum radicis, aut aridæ puluis cum conueniente liquore propinatus, idem poteſt. Siſtit verò & radix ſuperfluentia muliebria profluuia, non modò intrò ſumpta, ſed & foris, ſiue in balneo, aut alio quouis adhibita modo. Ventriculum eadem humore madentem roborat, ac reſiccat: aduerſus alui fluores, & dyſenterias vtilis eſt. Datur & ruptis, ex alto delapſis, & quibus ſuſpicio eſt internum aliquod viſcus læſum eſſe.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS PRIMÆ LIBER QVINTVS.

PRÆFATIO.

SVCCEDVNT nunc reliqua classibus deßitutæ herbæ, ab R. *videlicet* S. T. *&* V. *incipientes, haud prætermißis quæ affinitate quapiam ipßis coniunguntur: inter quas complures ad vulnera, rupta, casus ab alto, & eiusmodi alia, in frequenti sunt vsu, quæ & idcirco Vulneraria vulgò dicuntur. Finem autem hæ primæ imponunt Pemptadi, & ad aliarum historias, in certas classes digestarum, viam sternunt.*

DE RVTA GRAVEOLENTE.

CAPVT PRIMVM.

Ruta graueolens hortensis.

Ruta siluestris graueolens.

GRAVEOLENTEM hanc appellamus, ad differentiã alterius Hypericoidis Rutę. Est autẽ hæc duũm generũ, Hortensis, & Siluestris siue Montana: huius verò & species nonnullę.

Hortensis siue satiua Ruta frutex est ramosus, subinde bicubitalis, vel altior; cuius caules lignosi albicante vestiuntur cortice: surculosi ramuli amplius virent: horum folia ex pluribus collecta, inque alas diuisa; cirea quas exigua aliquot, impari numero, latiuscula, rotundis longiora foliola, læuia, ac subpinguia, colore cæsia, siue è cæruleo virentia: flosculi in summis apparent surculis pallide lutei, ex quatuor aliquantulùm concauis foliolis commussi; in quarum medio quadrangulare, rarò quinquangulare capitulum eminet, totidem loculos, quot angulos, continens, ambientibus nonnullis staminibus luteis; è quibus concolores exigui dependent apices: semen in loculis gignitur: radix lignosa multis fibris firmatur. Grauis autem admodum odoris, ac acris saporis hæc Ruta est. 1.

Siluestrium Rutarum maiores Hortensem omnibus partibus & colore referunt, nisi quòd singula foliorum segmenta angustiora sint, & longiora. Harum vna maior ac procerior: altera verò minor angustioribusq; foliis: vtraque odore grauior, ac sapore acrior quàm Hortensis. 2.

Quæ

3. Ruta silvestris minima.

Quæ verò inter silvestres ac montanas minima est, præ nimia foliorum tenuitate speciem ac formam foliorum Rutæ hortensis non retinet; foliola siquidem tenuissimè diuisa, color verò candidior, odor autem & sapor acerrimi: flos, capitulum vti aliarum, sed minora.

Ab his differt Harmala, quæ & silvestris Ruta, de qua mox subsequente capite.

Satiua in hortis pluribus colitur ac habetur: aprica amat & sicca, Soliqué exposita: rudera item, aspera, laterituamque terram: cinere nutriri, vt Plinius ait, gaudet: fimum horret, vt fertur.

Silvestres in montibus reperiuntur, & in calidis regionibus; vti Galatia, Cappadocia, in nonnullis Italiæ ac Hispaniæ prouincijs, in Saluatino Gontiæ monte, & alibi.

Amicitia ei, inquit Plinius, cum Fico in tantum, vt nusquam lætior proueniat, quam sub hac arbore. Creditur & optima Fico insita; inseritur autem intra corticem, & circumposito luto fouetur. Dios. & satiuam, quæ iuxta Ficum nascitur, in cibos magis admitti scribit. Caussam exprimit Plutarchus Sympos. lib. v. suauiorem siquidem fieri, & sapore mitiorem, quòd quasi participet quâdam Fici dulcedinem, qua restinguatur nimia virosa Rutæ qualitas: nisi contrà Ficus alimentum ad se rapiens, acrimoniam Rutæ subtrahat.

Iulio ac Augusto florent apud Germanos, alibi citiùs.

Πήγανον Græci nominant; & ex eo quidem, vti Plutarchus Sympos. iii. scribit, quòd ob siccitatem calori mixtam semen constringat genitale. Latini Rutam vocant: Apuleius Emphion quoque appellari refert.

1. Prior siue hortensis Ruta Germanis Rauten / & Weinrauten: Belgis Ruyte & Wynruyte: Itali Latinam seruant nomenclaturam, vnà cum Officinis: Hispanis est *Aruda*: Gallis *Rue de Iardin*: Anglis Rue: Bohemus Rauta.

2. Altera silvestris & montana πήγανον ὄρεινον καὶ ἄγριον appellatur. Officinis hæc incognita. Huius radix μῶλυ ὄρεινον, id est, Moly montanum appellatur, vt Dioscorides ait.

Est autem Ruta potenter calida ac sicca in tertio vtriusque qualitatis gradu: silvestris verò vehementior ad quartum accedit: tenuium est partium: flatus discutit: crassos lentosque humores incidit ac digerit.

Ob eam vim, vt Galenus ait, & vrinas mouet, & cùm tenuium sit partium, flatus extinguit. Quare ad inflationes competit, ac Veneris appetitum cohibet, digeritque, atque exsiccat sinè strenue: est enim ex eorum medicamentorũ numero, quæ valenter exsiccant. Dioscorides, vrit, inquit, calfacit, exulcerat, vrinam mouet, menstruaq; Ruta ducit: aluum sistit pota & comesta. Lethalium venenorum antidotum est, si semen acetabuli mensura in vino bibatur. Folia & per se, & cum nucibus Iuglandibus aridisque Ficis ante cibum sumpta inefficacia venena reddunt. Quod & à Galeno lib. ii. de aliment. facult. refertur.

Plinius hoc Methridatis regis inuentum, & salis granum addendum scribit lib. xxiii. cap. viii. In sanctuarijs, ait, Methridatis maximi regis deuicti Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsius manu, compositionem antidoti, e duabus Nucibus siccis, item Ficis totidem & Rutæ foliis xx. simul tritis, addito salis grano; & qui hoc ieiunus sumat, nullum venenum nocituram illo die.

Contra serpentes & similiter Rutam, addit Dioscorides, sumere conuenit. Genitura tam in cibo quàm in potu extinguit. Cocta cum Anetho tormina sedat: facit ad lateris thoracisque (frigidos) dolores, respirandi difficultates & tusses, & ad coxendicum artículorumq; cruciatus, & rigores circuitu redeuntes pota. Ad inflationem coli, vteri, & recti intestini cum oleo cocta & infusa prodest. Ab vteri strãgulatu liberat trita cum melle, illa genitali vsq; ad sedem imponatur. Plinius, valuas, inquit, aperit, corrigitq; conuersas, illita in melle toto ventre & pectine (exemplaria quædam perperàm pectore:) lib. xx. cap. xiii. Feruefacta cum oleo lum-

Plinij locus restitutus.

bricos

bricos excutit. Articulorũ doloribus cum melle: ad aquam intercutem, Hypoſarcam dictam, cum Ficis imponitur. Eiſdem pota auxiliatur in vino decocta ad dimidiũ, & ſi ea abſtergãtur.

Cruda ſale condita ac comeſta, viſus aciem intendit: ſubuenit & oculorum hebetudinibus cum ſucco Fœniculi & melle adhibita: eorundemque dolores cum polenta impoſita ſedat: cum roſaceo & aceto capitis doloribus ſuccurrit. Teſtium inflammationes cum Lauri folijs impoſita; & exanthematis cum cerato & Myrrho prodeſt. Cum vino autem piperè & nitro affricta, albę vitiligini medetur: cum ijſdem thymos & myrmecias impoſita tollit: cum melle & alumine lichenibus confert.

Succus Rutæ in malicorio calfactus, aurium doloribus medetur inſtillatus: ignes ſacros, herpetes, achores, cum ceruſſa, aceto, & roſaceo ſanat.

Rutam verò & ſanguinis profluuia è naribus ſiſtere impoſitam, ait Dioſcorides, cui & Plinius accedit, cùm tamen ſanguinem citiùs prouocare & ſua acrimonia elicere potis ſit.

Nec etiam Alliorum aut Cęparum acrimoniam inducata domat, ſed eorundem odorem tantummodò reprimit.

Valet verò & Ruta pro antidoto folijs tritis, & ex vino ſumptis, auctore Plinio.

Dioſcorides ſemen acetabuli menſura ſi in vino bibatur, lethalium medicamentorum antidotum eſſe ſcribit.

Probatur aurem, Plinio auctore, & contra Aconitum, Ixiam, & fungos, ſiue in cibo, ſiue in potu: contra ſerpentum ictus: aduerſus ſcorpionum, arancarum, apum, crabronum, & veſparum aculeos. Succo Rutæ perunctos negant ferin ab his: & ſerpentes, ſi vratur, nidorem eius effugere. Muſtelæ contra ſerpentes pugnaturæ, Rutam prius edendo ſeſe muniunt.

Commendatur & aduerſus canis rabidi morſum ſuccus acetabuli menſura epotus: folijs verò tritis cum ſale & melle, vulneríque impoſitis.

Oleum verò & ex Ruta conficitur cum oleo ex ſemine Lini. Quod non modò ad coli dolores, inflationeſq; plurimùm conducit, ſed etiam ad lienis tumorem omneſq; durities eximium eſt ac ſingulare.

Montana Ruta ſiue ſilueſtris, ſi copioſiùs eſtur, interficit: auctor Dioſcorides.

De Harmala. CAP. II.

Harmala.

HARMALA inter Rutas ſilueſtres numeratur quidem, ſed tamen ab ipſis differens eſt: à radice nioх cõplures promit caulículos dodrantales: folia circa hos virentia, vanè diſſecta, lõgiora, anguſtioraq; quàm ſilueſtris graueolẽs Rutæ: flos candidus eſt, quinquefolius: fructus triãgularis, maior quàm ſanuæ Rutæ; in quo ſemẽ: radix craſſa, oblonga nigricat. Grauem admodum hęc Ruta odoré in calidis ſpirat regionibus, in frigidioribus, veluti Germania, ſata, minus graueolet.

In Cappadocia & Galatia, vt Dioſ. naſcitur, reperitur verò & non paucis Hiſpaniæ deſertis ac incultis collibus.

Ruta ſilueſtris, & πήγανον ἄγριον etiam dicitur: in Galatia & Cappadocia μῶλυ, Moly: nonnullis Harmala: Arabibus Harmel: Syris Beſaſa: Officinis incognita ſtirps.

Ceterùm Harmala calida ac ſicca vehementer, & tertio quidem ordine; tenuium item partium: craſſos humores attenuat, deſiccat, digerit, & vrinam mouet, auctor Galenus.

De Scabioſa. CAP. III.

SCABIOSÆ folia oblonga, lata, hirſuta, à lateribus laciniata, inſtar foliorum Erucæ fere: medij inter hæc caules aſſurgunt teretes, aliquantùlum ſtriati, cubitales, & ipſi quoque hirſuti: folijs aliquot ſimilibus adnatis, ſed ſenſim minoribus factis: in ſummis tenuibus virgulis, ſiue apophyſibus eminent flores in vno orbiculo ſiue diſco, complures ſimul farcti, quorum circumambientes maiores, medij minores, vnà cum ſtaminibus è cæruleo diluto ſiue cæſio colore inalbicant: longa radix in altum deſcendit. 1:

Scabiosa vulgaris maior.

Scabiosa media.

Scabiosa minor.

Scabiosa peregrina.

Circa

Stœbe ex cod. Cæſareo.

Circa decliues agrorum margines, ac ſubinde pratorum, multis paſſim locis gignitur.

Altera huic ſimilis reperitur omnino paruula, omnibuſq; partibus minor, & vix palmum alta, alioqui tum folijs, tum floribus reſpondens. In humidis pratis hanc reperiri quandoq; cõtingit. 2.

Eſt & mediæ magnitudinis quędam, cuius folia oblõga, lata, hirſuta, inalbicãt quoque, quàm prioris tamen minora multò, & nequaquam laciniata, ſed ambitu tantummodò crenata: floſculi in orbiculatis diſcis ſiue calycibus aliarum ſimiles: radix longa tenuiſq; In agris macro ac ſterili ſolo potiſſimùm hæc frequentior. 3.

Iam & quarta quædam eſt Scabioſa, ſed peregrina Germanis: huius laciniata, mollia, lanuginoſa, primæ ſimilia folia; cauleſque non diſſimiles, cubitales, & folioſi: orbiculi quoque diſcorum inſtar in faſtigijs virgularum, membranacea aliquot acetabula complectentes, à quibus floſculi candicantes; quibus hirſutum mediocriterq; craſſum ſemen ſubeſt: candida craſſaq; radix vti vulgaris Scabioſæ. 4.

Huius verò & alia ſpecies, ſola magnitudine differẽs, partibus ſingulis minor: flores huius ex cęruleo purpurei. Vtraq; in Hiſpanijs iuxta ſemitas, viarumque margines exit. In Salmanticenſi agro obſeruatas à diligẽtiſ. C. Cluſio habemus. 5.

Vulgò Scabioſę nomen accepit: exiſtimatur à nonnullis ἀπὸ τοῦ σκάβειν dici, quod ſcabiem nomen eſt, & herbæ cuiuſdam apud Aëtium. Sit autem Scabioſa, quæ ab Aëtio Pſora, cuius vſtæ fumo arborum erucæ moriuntur, non habeo, ait Hermolaus Barbarus, compertum.

Auctor Pandectarum Scabioſam apud Dioſcoridem Stœben eſſe interpretatur: Stœben autem Dioſcorides, ſua ætate vulgaris notitiæ, nullis notis deſcribit; Galenus verò lib. 1. de Antidotis; Herba, inquit, quædam apud nos inuenitur fruticoſa, calida, acris valdè, parumper aromata redolens, quam incolæ Colymbaden & Stœben appellant: ad præſeruanda vina apuſſimam. Videtur autem hæc Stœbe differens ab ea, cuius in lib. De medic. facult. meminit, (quæ eadem cum Dioſ.) habere etenim hanc tradit vim adſtringentem mordacitatis expertem; qualis valdè acris eſſe nequit. *Stœbe.*

Theophraſtus lib. 1. ex fruticum numero eam facit, & folio eſſe ait carnoſo: lib. verò VI. inter eas refert, quæ iuxta ſpinam folium habent, vt ſunt Anonis, Tribulus, &c. Poteſt hæc illa eſſe, cuius Dioſ. meminit, à qua plurimùm Scabioſa, quæ nequaquam ſpinoſa, differens eſt; quæ neque etiam cum Colymbade conuenit, cùm vehementi acrimonia deſtituta ſit.

Extat autem Stœbes ſpinoſæ imago in vetere Cæſareæ bibliothecæ codice, quam hoc loco adijciendam putauimus, vt vel ex hac cognoſcatur, quàm multùm Stœbe & Scabioſa differant. Atque huiuſcemodi ſpinoſam Stœben noſtra ætate reperiri eſt in Cypro atque Peloponneſo, vulgò Morea, planis ac apricis locis: vnde andam ſecum attulit doctiſſimus Bernardus Paludanus, ſtirpium diligentiſſimus obſeruator. *Stœbe ex codice Cæſareo.*

Prior autem Scabioſa in Officinis nomen retinet, quibus notiſſima eſt: Germanis Fuchſio & Tragoauctoribus Apoſtemenkraut/ Poſtemenkraut, & Gundtkraut: Italorum, Hiſpanorum, Gallorum, Belgarum, & Anglorum nomenclaturæ ad Latinum accedunt, Bohemis Kamias. 1.

Altera minor Scabioſa appellatur. 2.

Tertia à nonnullis Schacps ſchabiruſe/ id eſt, ouilla Scabioſa nominatur. 3.

Quartam Hiſpani pro Scabioſa habere feruntur. 4.

Eſt autem Scabioſa calida quidem ac ſicca ſecundo ordine ſatis intenſo, ad tertium gradum accedens, & partium tenuium. Lentos ac craſſos humores incidit, attenuat, & ad concoctionem perducit.

Pectus & pulmonem expurgat: confert aduerſus veterem tuſſim, reſpirationis difficultatem, laterum dolores, & alia huiuſmodi pectoris vitia. Vrinas eadem mouet, & per veſicam

Succisa, siue Morsus Diaboli.

Iacea nigra.

qua radix, non absque aliquot fibris.

puruléta subinde expurgat; vbi videlicet intra corpus abscessus alicubi substiterit. Mederi scabiei, decocto eius aliquot diebus bibito, & succo vnguétis permixto fertur: aduersus serpentú morsus, & virulentorú ictus contusam, supetpositamque, atque assumptam conducere, recentiores etiam affirmant. Succus sumptus sudores mouet, presertim Theriace addita: & pestilentes bubones citò discutit, si tempestiuè, & statim ipso initio detur; repetendum tamen remedium: prodesse verò aduersus omnes etiam pestilentes febres creditur.

De Succisa, siue Morsu Diaboli. CAP. IIII.

AD Scabiosæ genus pertinet & Succisa: huic autem folia sunt lata, oblonga vti angustifoliæ Plantaginis, sed lęuiota, & haudquaquam neruosa, ad margines nonnihil crenata: caulículi pedem aut cubitú alti, in tres tamulos vt plurimum distribuúntur, eminétibus in singulis, capitulis globosis; à quibus flosculi vel albi, vel e cæruleo purpurei: radix crassa, breuis, ac veluti præmorsa, vel succisa, fibris a latentibus adnatis, quibus firmatur.

Iuxta siluas ac agrorum limites, locis haud cultis, in pratis quandoque, aut herbosis lætus exiguis colliculis gignitur.

Iulio & Augusto cum flore præcipuè reperitur; sed & prius legenda herba, aridæ siquidem haud infrequens est vsus.

Morsum Diaboli à præmorsa, vt appatet, radice appellatur vulgò: nugantur enim superstitiosi, cacodæmonem huius radicem, ad multa vtilem futuram, inuidere hominibus, ideoq; illam morsu tollere. Fuchsius Succisam rectiùs appellare maluit: Germanis est Teuffels abbiß: Belgis Duyuels beet: Gallis *Mors du diable*: Anglis Deuelles bit.

Amariuscula est herba, calido siccoq; temperamento prædita, ad vtriusque secundum ordinem intensum referenda. Aduersus diuturniores tonsillarum fauciumq; tumores, qui ad supputationem ægrè perueniunt, nulli secunda: adhęrentem faucibus pituitam abstergit: digerit eadem & discutit; tumoresq; earum partium citò tollit, decocto in ore sæpius retento aut gargarizato, præsertim mellis tosicei exiguo addito.

Posse verò & quæcumq; Scabiosa, ferunt, & aduersus ictus virulentorum, venena, & pestilentes morbos non minùs efficax: tusam & impositam, pestilentes etiam aiunt bubones discutere: tum & decoctum eius si bibatur, veteri dolores lenire, flatusq; pellere.

De Iacea nigra, siue Aphyllanthe. CAP. V.

IACEÆ cognomento nigræ: folia oblonga, lata, vtroque margine incisa, aliquantulum hirsuta: caules folíosi, rotundi, duri, asperi, in alas fastigio diuisi, proferentibus singulis capitula conoide, squamulis multis exiguis foris apparentibus, veluti floris Cyani; è quibus pro floribus exeunt stamina tenuia complurima contarcta, coloris e purpura rubentis, rarò albidi: lignosa, dura, obli-

In

In pratis, ac locis herbosis negligentiùs cultis, tum & iuxta sepimenta agrorum ac pratorum frequenter occurrit. Inter vinea prærorum censen potest, ab hac etenim boues & iumenta abstinent, nec fœnum, cui admixta, pascuntur.

Iunio ac Iulio, non rarò & Augusto cum flore videtur.

Recentior ætas Laceam cognominat nigram; & nigram quidem ad differentiam tricoloris Violæ, quæ & lacea. Plerique Matrefillon, voce (vt apparet) corrupta appellant: alij Stœbes speciem faciunt: ad Scabiosas referri potest. Videtur quoque ἀφυλλοτης non temere dici; absque foliis siquidem flos eius est, ex solis dense confarctis staminibus constans; ex eo etenim Aphyllanthes nomen accepit, quod ἄφυλλον ἄνθος, id est, flos absque foliis existat.

Calida est hæc ac sicca, sed non adeò vt Succisa siue Morsus diaboli: commendatur etiam ad faucium, tonsillarum, vuæque rumores, veluti Succisa, sed facultate ac potentia minor est.

De reliquis Aphyllanthis speciebus. CAP. VI.

Aphyllanthes primum.

Aphyllanthes quartum.

SVNT verò & plures aliæ, quarum flores foliis carentes ex solis staminibus constant; quæ & Aphyllanthes nominari hac de causa possunt.

Prima caules à radice complures, eosque ramosos, virentes, & nonnihil angulosos promit: folia & à radicibus & circum ramulos oblonga, & vtroque margine profundis ac frequentibus incisuris diuisa, virentia, leuia, ac nonnihil resplendentia: capitula veluti Laceæ nigræ è squamulis compacta, aliquantulùm asperiora: flores elegantes purpureos ex multis staminibus vti Laceæ: semen glabrum supernùs vti Cyani barbatulum, sed maius: radix fibrosa est. 1.

Altera huic similis; sed caules eius breuiores; capitula minora, & folia nigriora saturatiusque virentia; squamulæ capitulorum asperiores & nonnihil spinosæ: flos purpureus è staminibus confarctus. 2.

Tertiæ folia magis incisa, subalbida: capitula non spinosa: flos vt præcedentium. 3.

Quarta foliis tenuissimè dissectis ac laciniatis, prionibus similis, præsertim tertiæ: huius capitula ex squamis componuntur argenteo splendore relucentibus: flores etiam purpurei, ac veluti aliarum. 4.

Gignuntur spontè in campis, secus vias, prope vites, locis haud cultis, & quidem in compluribus Europæ prouincijs, præsertim calidioribus.

Iunio ac Iulio in aruis florent: in hortis Belgij subinde seriùs.

Omnia hęc rectè Aphyllanthea quoque appellari (vt diximus) possunt; ex staminibus etenim

Sphæritis ex Cod. Cæsareo.

Sphæritis ex Codice Cæsareo.

Scordium.

nim flores tantummodò confarcti foliis destituuntur. Apud veteres si nomen habuerunt, idipsum nobis incognitum ingenuè fatemur. Stœbes genera esse non possunt, ad quam plerique nostræ ætatis docti referre conati sunt, ex eo falsi, quòd Scabiosa putata fuerit Stœbe, quam ab hac differentem esse, iam superiùs ostendimus; veluti & ista sunt Aphyllanthea, spinis omnino carentia.

Ad has vetò & referri posse videtur, nec fortassis temere, cuius icon in Cæsareo codice extat Sphæritidis nomine, cuius capitulum istorum simile, nisi quòd absque enatis staminibus depingatur. Nulla tamen Sphæritis à veteribus descripta reperitur, præter Cupressum, quæ idcirco hoc nominis obtinuit, quòd galbuli eius subinde sphæræ modo rotundi sint.

Cæterùm Aphyllanthũ facultates incompertæ sunt; nec etenim in Medicinæ vsum admittuntur, nec ad alimentorum materiam faciunt.

De Scordio. CAP. VII.

SCORDIO caulículi complures exeunt angulosi, articulati, non in altum assurgentes, sed humi procumbentes, ac profertim pendentes. Folia è singulis geniculis bina, rotundis longiora, maiora quàm Chamædryos, ambitu serrata; quæ vnà cum caulículis mollia, hirsuta, inalbicantia Allium redolent: è sinu foliorum rubentes exeunt flosculi, minores quàm Lamij, alioqui forma haud dissimiles, ramulorum partes occupantes superiores: radix fibrosa sub terra serpit.

Nascitur locis palustribus, secus scrobes, ac fossas aquas habentes: ad hortos translatum locis vmbrosis ac humentibus facilè adolescit.

Iunio ac Iulio flores apparent: Augusto mense legere herbam expedit: hieme perit: æstate redit, radice resibili.

Σκόρδιον Græci appellant: Latini nomen retinent, nec alia Officinis nomina. Sunt qui Trixaginem palustrem vocant: item & μιθριδάτιον, ab inuentore Mithridate: Scordij nomen accepit ab odore Allij, quod Græcis σκόροδον dicitur, & δύσοσμον ab odoris grauitate: Germanis Wasser battenig: Gallis *Scordion:* Italis *Chalamandrina palustre.*

Calfaciendi ac resiccandi vim habet: sapore amarum, acerbum, ac acre quid obtinet, vt testatur Galenus. Viscera interna expurgat: & similiter vetusta externa vlcera addito melle. Vrinam & mensES prouocat: crassa & purulenta è pectore educit: facit ad veterem tussim, laterum dolores ab obstructione & frigore natos: præterea & ad rupta & conuulsa. Aridum cum vino decoctum, contra serpentum morsus & lethalia venena bibitur. Miscetur & antidotis. Fertur & podagricos lenire dolores cum aceto aut aqua impositum. Sunt & qui affirment crudas carnes inter huius folia incorruptas aliquamdiu seruari posse.

De

De Semperuiuo, sine Sedo maiore. CAP. VIII.

Semperuiuum siue Sedum arboreſcens maius.

Semperuiuum maius alterum, siue Iouis barba.

SEMPERVIVI Dioſ. tria ſunt genera; Maius, Minus, & tertium, quod Illecebra vocatur. Maioris vnum arboreſcens dicitur: alterum Barbæ Iouis nomen accepit.

Primum maius Semperuiuum, arboreſcens cognominarum, caulem profert cubito altiorem, ſubinde bicubitalem, craſſum, durum, lignoſum, lentum, & frangi contumacem, in ramulos nonnullos diuiſum, cortice craſſo & carnoſo circumueſtitum; foliorumq; quæ defluxerunt inferiùs quidem, veſtigia quædam retinentem; veluti Tithymali Characiæ primi caulis medius vmbelliferus: folia pinguia, carnoſa, ſucci plena, pollicis lati longitudine, linguis ſimilia, per margines tenuiſſime crenata, cauliculorum faſtigia ambiunt, oculi effigiem æmulantia: flores e cauliculis enaſcuntur in multos tenues pediculos diuiſis, tenues, lutei, ſtellati: ſuccedit ſemen perquã exiguum pediculis marceſcentibus: radix ſubeſt in propagines diuiſa. 1.

Viret hæc ſtirps perpetuò, nec hiemis iniuria in natiuo ſolo afficitur, vnde illi ἀειζῴῳ ac Semperuiuo nomen.

Proximum Semperuiuum (quod Iouis barbam vulgò appellant) folia edit terræ ac radicibus proxima, craſſa, pinguia, lenti ſucci plena, acuminata, denſa, & in orbem ad effigiem oculi diſpoſita, atque huiuſmodi orbiculos complures proferens, late ac in amplitudine ſeſe diffundit: non rarò & tenues fibras emittit, quibus latius ſerpat, atq; nouos orbiculos progignat: aſſurgit quandoque in medio horum caulis erectus, pedem (plus minus) altus, foliis ſenſim attenuatis communitus, in alas quaſdam circa faſtigium effuſus; circa quas flores obſcurè purpuraſcentes ordine digeſti: radix ſubeſt fibroſa. 2.

Huius generis & alterum quoddam, cuius orbiculi magnitudine quidem ſuperioris reſpondent, ſed foliis minoribus, frequentioribus, ac dentioribus, ſecundum margines tenuiſſimis veluti pilis, inſtar mollium ſpinularum adnatis. Virer iſtud paulo ſaturatius: caulis breuior: & flores e lureo palleſcunt. B.

Eſt & Tertium huc referendum, cuius folia in virore candicant, & ambitu tenuiſſimè ſerrata apparent. C.

Item & Quartum, cuius minores ſunt orbiculi: folia verò acuminata, denſiſſima, cacumine obſcurè rubentia, & marginibus hirſuta: flores in breuibus caulibus elegantèr purpurei. D.

1. Primum maius Semperuiuum in plurimis Orientis ac Græciæ prouincijs, tum & maris Mediterranei insulis, Creta, quæ modò Candia, Rhodo, Zacyntho, & alijs sponte natum in ædium tectis, vetustis parietibus, ac similibus locis reperitur. nec destituitur eo Hispania; nam C. Clusio teste, in Lusitaniæ regno crebrò occurrit: alibi in fictilibus alitur. In frigidis ac Septemtrioni subiectis prouincijs, vt in Germania ac Belgio, nec sponte nascitur, nec studiosè, ac diligentiùs exculrum diutine durat, sed cæli inclementia, ac hiemis nimio rigore extinguitur.

2. Alterum non modò Italiæ, verùm & Galliæ, Germaniæ, Bohemiæ, ac Belgio satis est familiare. Locis in montibus petrosis, vetenbus muris, ac ædificiorum vetustis præsertim tectis gaudet. Variat autem huius forma pro soli genio: quibusdam siquidem locis angustiora minoraque, sed plura, vnius orbiculi sunt folia: alijs pauciora, crassiora, latioraque: virent & saturatiùs alicubi, alibi verò dilutius. Nam quæ descripsimus, non vno loco, sed situ differentibus gignuntur. Hæc autem in elegantissimum hortum Clariss. Ioannis Aytkholtzij Doctoris Medici ac professoris Viennensis translata, quandoque videre contigit.

1. Primo anni tempore mox post hibernum Solstitium Semperuiuum, quod arboreſcens cognominatur, in Lusitania floret.

2. Alterius caulis floriferus post Solstitium æstiuum, subinde circa Augustum mensem demum assurgit, sed Aprili, post vernum videlicet æquinoctium, inter folia renues hinc exeunt fibræ orbiculorum rudimenta proferentes, quibus tandem adauctis seipsam in complures orbiculos multiplicat.

1. Primum haud dubie Dios. est Αἰείζωον μέγα, id est, Semperuiuum magnum, aut Sedum maius: Apuleius Vitaleum ac Semperflorum appellat. Dicitur ζωόφθαλμον, σεργηνόν, ἀειθαλές.

2. Alterum vulgò, ac in Officinis Iouis barba: Germanis Hauß wurtz Groß Donnerbart: Belgis Donderbaert: Hollandis Hupsloot: Gallis *Iourbarbe*: Italis *Sempreuiuo maggiore*: Hispanus *Siempreuiua*, *Yerua puntera*: Anglis Houslike: Bohemis Netrest. Cotyledonem alteram Dios. esse non pauci existimant: nos maluimus inter Semperuiua retinere, nam & perpetuò viret ac viget, hiemisque iniuria non facile afficitur.

Aeizoa, siue Semperuiua maiora refrigerandi vim obtinent, & quidem tertio gradu: deficcant verò eadem, sed leuiter, abundante in eis essentia aquea. Prosunt ad erysipelata, herpetas, & à fluxione natas, vt Gal. ait, inflammationes; & quidem oculorum, vt Dioscorides. Epiphonis, inquit Plinius, medentur folia imposita, vel succus inunctus. Conferunt verò & ad ambusta, & podagras per se, vel cum polenta imposita. Dan diarrhœa laborantibus Dioscoridis est; & teretes lumbricos cum vino pota excutere. Succus in pesso subditus muliebres ex caussa calida fluxiones sistit: folia in ardentibus febribus vnore retenta sitim sedant.

De Semperuiuo minore. CAP. IX.

MINORIS Semperuiui duo quoque sunt genera.

1. Primum horum exigua est herbula, multis tenuibus pediculis humi repens, quos complurima crassa, succulenta, patula, oblonga, acuminata folia comuestiunt, e viridi ad cæruleum inclinantia: surgunt inter hæc coliculi palmum alti, fastigio veluti vmbellam promentes; atque in his floseculos luteos: subest fibrosa radix.

2. Alterum minus Semperuiuum & parua quoque est stirps, plures producens cauliculos tenues, palmum tarò excedentes; in quorum fastigijs, in laxioribus exiguis vmbellis, floseculi forma præcedentis; sed albidi & aliquanto minores: folia circa cauliculos pauca, parua quidem, sed oblonga, rerusa, & teretia, Tritici granis maiora, nucleis è strobilis nucum pinearum repurgatis aliquanto minora, alioqui haud dissimilia, quæ subinde vna cum cauliculis subrubent: radix in terræ superficie serpens, fibras tenues deorsum demittit.

1. Quod horum prius, Belgis hortense est: alibi in parietinis nasci fertur.

2. Alterum passim in vetetibus muris; circa aggeres, sepimenta agrorum, locis apricis exit.

Vtrumque mensibus æstuis flores promit.

1. Minus genus ἀειζώου μικροῦ Græcis: Latinis Sedum & Semperuiuum minus appellatur: à nonnullis βρύτιον, βροβόστιον, Ceraunia, Vitalis: Germanis Klein Donnerbart / Klein Hauß wurtz: Italis *Semperuiuo minore*: Gallis *Tricque Madame*: Anglis Pulmadam.

2. Huius alterum genus Officinæ Crassulam nominant minorem; & minoris quidem cognomen addunt, ad differentiam altenus appellatæ Crassulæ, quæ ex genere est Telephij. Dicitur & Vermicularis: Italis *Pignola*, *Granelloſa*, & *Graſella*: Belgis Viaderlooſen.

Minora Semperuiua refrigerantem quoque facultatem & maioribus simílem obtinent, & ad

Semperuiuum minus primum.

Semperuiuum minus alterum.

& ad eadem valent. Primum verò horum inter acetaria multis locis recipitur, in quibus & sapit, & palato gratum : æstuanti ventriculo confert.

De Illecebra, sine Semperuiuo tertio. Cap. x.

Illecebra, siue Semperuiuum tertium.

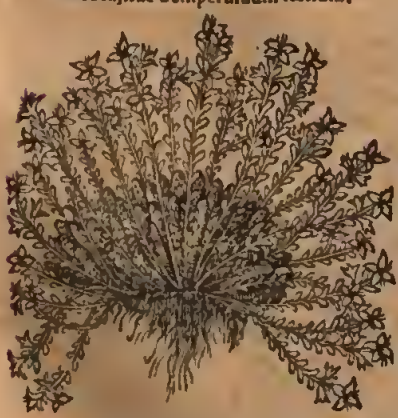

Hvmilis ac exigua hæc herba est : caulículi eius tenues ac breues : foliola circa hos frequentia, perpusilla, erassa, & acuminata, succi plena : flosculi in summo eminent paruuli, lutei : fibrosæ radiculæ.

In locis petrosis, aridis, & in veterum murorum rimis vbique nascitur : perpetuò viret, nec temerè ideirco inter Semperuiua refertur.

Æstiuis mensibus cum floribus repentur.

Dioscoridis tertium istud est Semperuiuum, quod à Græcis ἀνδράχνη ἀγρία & πλίφιον appellari : à Romanis verò Illecebram tradit. Plinius etiam Latinis Illecebram dici testatur. Est tamen & alia ἀνδράχνη ἀγρία, & aliud πλίφιον : Germani hanc Mauspfeffer appellant, & Katzentrâublin: Galli *Pain d'oiseau*: Belgæ Muerpeper: Angli Stone crop / & Stone hoze.

Suspicantur tamen nonnulli non esse istud Dios. tertium Semperuiuum, quòd illi folia desint Portulacæ : sed Dios. hoc non Portulacæ esse folio, sed ad illius crassitiem tantùm accedere folia refert : παχύτερα, ait, τὰ φύλλα ἐστὶ πρὸς τὰ τῆς ἀνδράχνης.

Acris autem ac vehementer excalfaciens est herbula ista. Fons admota rubificat, vesicas excitat, ac tandem exulcerat.

Strumas, inquit Dios. cũ axungia imposita discutit. Succus huius cũ aceto, vel alio liquore extractus vomitum mouet, & crassos, pituitosos, ac bilhosos humores educit, & subinde ita à quartanis, aut alijs diuturnionb. febnb. liberat: aduersus assũpta venena & hoc modo cõfert.

De

De Telephio. CAP. XI.

Telephium primum.

Telephium alterum, siue Crassula.

Telephium tertium.

1.

2.

3.

TELEPHII vnius Dios. tantummodò mentionem fecit: accedunt verò alia duo posterioris obseruationis.

Primum Telephium caules emittit rotundos, crassos, glabros, veluti genicula habentes, circa radicem subinde rubentes: folia similiter crassa, læuia, carnosa, lento succo plena, ambitu subinde leuiter incisa, latioris folij, Portulacæ maiora; alioqui haud multùm abſimilia, è singulis articulis bina sibi mutuò opposita, caulem alterno ordine conuestentia. Flores in vmbellis ex luteo pallent: radix in multas extuberat veluti oblongiores glandes sensim attenuatas, candidas, fibris etiam adnatis.

Alterum, quod Crassulam vulgò vocant, caulibus similiter complurnbus assurgit rotundis, læuibus, sed haudquaquam articulatis: folia carnosa, crassa, lata, & ambitu nonnihil quandoque crenata, minora quàm superiorıs, nullo ordine digesta: flosculi aut rubent, aut lutei sunt, aut etiam inalbicant: radix candida, carnosa, ac nodosa. Viuax admodum stirps est, vel luto solo impositi caulículi diutinè virent, & si subinde rigentur, etiam augmentum capiunt.

Tertium Telephium humilius est, ac minus quàm priora: tenues eius caulículi plurima parte humi procumbunt: folia quoque minora, rotundiora,

diora, è cæruleo magis virentia, carnosa, inferiùs crebriora, superiùs rariora, incerto ordine dispositæ: flosculi in vmbellis fastigia occupantibus è purpurascente cæruleo pallent: radices huius haud nodosæ aut tuberosæ, sed fibris capillatæ.

Loca vmbrosa, petrosa, veteres muros, ac parietes amant. Otisbasius in vineis & cultis nasci ait.

Primum in Hispania, cùm & superiore Pannonia subinde reperitur; nec eo Germania de- 1.
stituitur. Ad Rheni enim ripam iuxta vineta, locis asperis & petrosis repertum; ab eo, quod in Hispania, nullatenus differens.

Alterum in Germania vtraque, Gallia, Bohemia, & alibi circa vites, in veteribus muris, 2.
parietibus, etiam luteis ac crassis, satis frequens.

Tertium rarius est: hortis apud Belgas & alibi familiare. 3.

Circa Augustum, vel prius Telephia florent.

Primum, quod Græcis πλεῖστον, & ἀειζωον ἀγρεῖον dicitur, Latinis Telephium & Semper- 1.
uiuum siluestre, & Illecebra; sed ab acri & excalfaciente Illecebra, de qua cap. superiore, multùm differt. Sunt & qui αἰπρεάχρυν, siue Portulacam siluestrem appellant: est tamen & alia siluestris Portulaca hortensi similis, sed minor.

Alterum genus Telephij quoq; species est: Crassulam, & Crassulam Fabariam hanc Offi- 2.
cinæ vocãt, ac Crassulam maiorem, ad differẽtiam eius, quæ cap. de Semperuiuo minore descripta est; itẽ & Fabariã: Germani Wundkraut/Knabenkraut/Fotzwang & Fotzwein: Itali *Faba grassa:* Galli *Ioubarbe des vignes, Feue espesse:* Belgę Sinerwortele & Hemelsteutel: Angli Houseleek.

Tertium genus vt paucis cognitum, ita nec nomen inuenit, nisi quòd plerique Telephium 3.
semperuiuum vocent, aliorum enim caules hyeme pereunt, radice restibili; huius verò & caules & folia hiemis inclementiam superant.

Frigida autem Telephia, & cum essentiæ tenuitate resiccantis facultatis.

Dioscorides Vitiginem albam, Galenus vtramque cum aceto impositam sanare ait; quòd abstergendo præstat; vnde calidam ei facultatem tribuit Galenus, repugnante tamen gusta- *Gal. meta-*
bili qualitate, quæ non modò primum, sed & duo reliqua frigida esse ostendit. Abstergere *thet.*
autem possunt & quæ frigida, si siccitas adsit temperamenti, & essentiæ tenuitas.

De Cotyledone. CAP. XII.

Cotyledon. Cotyledon altera.

Sedum ſerratum.

1.

2.

COTYLEDONES Dioſcoridi duæ deſcribuntur.

Priori Cotyledoni folia ſunt longa, carnoſa, ſucci plena, læuia, orbiculata, ambitu nihil aut parum crenata, breui pediculo ſui ferè centro inſidentia, quæ acetabuli figura modicè concaua apparent, & colore virent, aliquando tamen in natali ſolo purpuraſcentia: caulis inter hæc aſſurgit dodrantali breuior, in alas ſubinde diuiſus, circa quas floſculi exigui albicãtes, aut dilutè admodum purpurei: tuberoſa exigni bulbi inſtar ſubeſt candida radix, ex qua fibræ aliquot dependent.

In ſaxis & veterum ædificiorum parietibus naſci gaudet in Hetruria, ac alibi in Italia, in Gallię Prouincia, ſed & in Britannia quoque reperitur, quod tamen ab Italico nonnihil differens eſt.

Viret ac viget præcipuè hieme, initio Æſtatis floret, ac ſemen minutiſſimum facit, deinde marceſcit, radice perenni.

Altera huius ſpecies à ſuperiore forma multùm differt, ad Semperuiui ſecundi, ſiue Barbæ Iouis ſimilitudinem magis accedens: folia eius craſſa, pinguia, ſucculenta, longiuſcula, & veluti exiguas linguas imitantia, orbiculanter vt Barbæ Iouis modo digeſta, è quorum veluti centro tenuis pediculus aſſurgit, flores proferens albicantes: radices fibroſæ ſunt.

Ad montium rupes & ſaxoſa gignitur: in Pannonia ac Italia ſubinde occurrit.

3. Ad Cotyledonem à recentioribus refertur, quod Aeizoon ſiue Semperuiuum ſerratum Valerius Cordus appellat. Craſſa & numeroſa huic ſunt, ſucci quoque plena, foliola, quæ circulari ambitu globum veluti oculi conſtituunt, Barbæ Iouis & Cotyledonis alterius modo, multo tamen minora, & vndique ſerræ modo minutim inciſa; è quorum medio caulis exit tenuis, rectus, dodrantalis, floſculos cacumine proferens Craſſulæ minoris æmulos, colore ſæpiùs albidos abſque notis, quandoque rubentibus punctulis diſtinctos: radicibus firmatur paucis & tenuiſſimis.

In altiſſimis petris, humido muſco ſubinde obductis, naſcitur.

1. Quæ Græcis κοτυληδὼν, Latinis Vmbilicus Veneris dicitur, & Acetabulum; à nonnullis Herba coxendicum: Iacobus Manlius Scatum cæli, & Scarellum appellat: Belgis Nauelkruyt: Italis *Cupertoiule & Ombilico di Venere*: Gallis *Eſcuelles:* Hiſpanis *Capedella, Scudetes:* inter nothas appellationes & hæc extant nomina, κῆπος Ἀφροδίτης, id eſt, hortus Veneris. γῆς ὀμφαλὸς, terræ vmbilicus, σίχις, σίγγλεξη.

2. Altera Cotyledon à nonnullis κυμβάλιον appellatur.

3. Minorem illam recentiores ad Sedi referunt genera, & Sedum ſerratum nuncupant.

Cotyledon prior humidę ac ſubfrigidæ eſt ſubſtantiæ, & cuiuſdam obſcurè adſtringentis. Refrigerat, repercutit, abſtergit, ac diſcutit: auctore Galeno. Inflammationes erytipelatodas, & erytipelata phlegmonode curat impoſita: ad æſtuantem ardore ſtomachum vtilis eſt: ferunturque & folia cum radice manducata calculos confringere, & vrinas mouere.

Cotyledon altera ac tertia ſerrata, faciunt ad eadem, ad quæ Semperuiuum.

De Cotyledone paluſtri. CAP. XIII.

EST verò & præter ſuperiores alia Cotyledon, tenues hæc promit viticulas proſerpentes, ac ſubinde terræ adhæreſcentes; à quibus folia rotunda, & aliquantulùm acetabuli in modum leuiter concaua, exiguoque pediculo medio ſui, vti alterius, inſidentia, ſed planè tenuia, minora, nigrioraque quàm legitimæ: floſculi perpuſilli, albidi ſub foliis viſuntur: fibræ tenues pro radicibus ſunt.

Paluſtribus locis inuenitur, & præſertim humidioribus, & quæ frequentiùs hibernis menſibus rigantur.

Iulio menſe apud Belgas reperiri cum flore poteſt.

Vmbilicum Veneris Officinæ inferioris Germaniæ nominant: Cotyledon paluſtris dici poteſt.

Cotyledon palustris.

potest. Errant autem non parum Pharmacopœi, qui hanc loco legitimæ ac veræ Cotyledonis vnguento ex Populo nigra aut alijs admiscent. *Error Officinarum.*

Calidam esse hanc Cotyledonem, gustabilis eius qualitas aliquantulum acris ostendit. Proinde non solùm forma, sed & facultate & viribus à vera differens est.

De Sophia. Cap. xiiii.

Sophia caules promit cubitales, rotundos, duros: folia vero circa hos ampla, sed tenuissime in complurima exigua segmenta diuisa, Abſinthij tenuifolij haud multum dissimilia, sed tamen tenuiora, & ad Coriandri tenuissima accedentia, colore albida. Flosculi ad superiores virgularum partes ordine digesti gignuntur exigui, pallide lutei; paruæ, tenues, oblongæ succeduut siliquæ; in quibus minuta semina subrubentia: duta, ac lignosa, candidaque demittitur in altum radix, nonnullis adhærescentibus fibris.

Sophia.

In vetustis macerijs, locis ruderatis, lapidosis, ac non rarò arenosis, ac alijs incultis exit, vbi semel nata singulis facile recurrit annis.

A Iunio in Augustum vsque, & quidem particulatim, floret: semen interea perficit.

Recentior ætas Sophiam appellat: Germani Weissamen Sophiæ kraut: Belgis Siersaet. Falluntur insigniter qui Sctiphium nominant, quod Marini Abſinthij nomen, nam cum Abſinthijs nihil commune, præter foliorum similitudinem quandam, habet: sapor & facultas multùm differentes sunt. Videtur aliquo modo cum Thalictro conuenire; respondet caulis graueolentis Rutæ non dissimilis, nec folia repugnant, nisi Coriandrina forent multò tenuiora: pro Thalictro autem, alias superius stirpes ostendimus.

Ceterùm facultate Sophia resiccans & adstringens est, & particeps alicuius frigiditatis.

Semen huius assumptum ventris fluores sistit: aduersus dysenterias commendatur: sanguinis profluuia reprimit.

De Symphyto maiore. Cap. xv.

Symphyti ſthius caulis angulosus, crassus, & vt Sonchi inanis, ad duos terè cubitos attollitur: folia tum à radice prodeuntia, tum & iuxta caules ampla, longa, lata, aspera, pungentesque lanugine, nonnihil hirsuta, attactuque pruriginem excitantia, vulgò dictæ Boraginis colore & asperitate satis similia; ceterùm longiora, magna & acuminata veluti Enulæ campanæ: ex caulium alis flores ordine disposito apparent oblongi, intus cæui, colore albidi, aut dilutè rubentes, rarò lutei; subsequente semine nigro: oblonga & crassa radix, foris nigra, interiùs albida, succo glutinosa; in qua vis consistit medica. 1.

Huius altera reperitur species, radice quoque extrinsis nigra, intusque candida, sed tuberosa; cuius folia minora, caules breuiores, flores subinde lutei. 2.

Riguos fecessus, læta & pinguia prata amat Symphytum, nec ab hortis abhorret, ac alijs humentibus locis.

Iunio ac Iulio mensibus flores in vigore sunt: radix quouis anni tempore commodè legi potest.

Symphytum magnum.

Symphytum tuberosum.

Σύμφυτον Græci appellarũt, item & πικτὸν: Latini Symphytum & Solidaginem: Officinæ Consolidam maiorem, & Symphytum maius: Scribonius Largus Inulam rusticam, & Alum Gallicam, alij Osteocollon: Germanis Wallwurtz/ Schmerwurtz/ Schwartzwurtz/ Schandwurtz/ Beinwellen: Belgis Waelwortele: Italis *Consolida maggiore*: Hispanis *Suelda maiore*, & *Consuelda maior*: Gallis *Consyre & oreille d'asne*: Anglis Comfrey: Bohemis Zwalnik & Czemohlawec.

Superat autem in Symphyti radice frigida temperies, sed tamen exigua; adest humiditas viscosa ac glutinans: Hęc nequaquã pruritum excitat, nec gustu acris aut mordax, sed ἄποιος siue exqualis, & qualitatis gustabilis expers; tantum abest vt cum Scillæ acri visciditate huius humiditas lenta ac glutinosa conferri queat: folia pruritum excitare possunt, non caliditate aut acrimonia, sed asperitate sua, vt iam scripsimus, minùs tamen quàm Vrticæ.

Ad multa radix vtilis est: vulnera & enterocelas recentes imposita sanat: ad sanguinis cum tussi sputationem ac profusionem, & contra pulmonis vlcera multùm prodest.

Paratur in hunc vsum & ex ea Serapium, quod sanguinis fluores sistit, recentia pulmonis vlceta consolidat, tussim sedat, febrium calores contemperat, humorum defluentium acrimoniam retundit; cuius descriptio hæc est.

Serapium ex Symphyto.

℞. Radicum Symphyti maiorꝭ vncias duas, dulcis radicis vnciam vnam, foliorum tussilaginis vnà cum radicibus manipulos duos, nucleorum nucum pinearum sesquiunciam, Ziziphæ xx. seminis Maluæ drachmas duas, capitum Papaueris drachmam vnam, fiat decoctio in aqua quantum satis est ad libram vnam: Colato addantur sachari & mellis albissimorum singulorum vnciæ sex, & fiat Serapium perfectè decoctum.

Eadem quoque radix renum vlcera etiam diuturna curat, & profluentem ex his sanguinem sistit: rum & superfluentes quoque muliebres purgationes supprimit, si vel decoctum eius bibatur, vel ipsa cum sacharo, aut melle condita, singulis continuis aliquot diebus assumatur.

Ad omnium quoque reliquorum viscerum ac internarum partium læsiones, & ad rupta vnicè commendatur. Tanta autem consolidandi huius vis est, vt vnà cum carnibus erudis in partus concisis cocta, eas simul cogat ac vniat. Aduersus etiam sedis inflammationes conducit, & nimiùm profluentes hæmorrhoides impositа reprimit.

De

De Symphyto maculoſo. CAP. XVI.

Symphytum maculoſum.

REFERT iſtud Symphytum ſatis antecedens ſiue maius Symphytum, ſed caules eius breuiores, dodrantales tantùm: folia minora, aſpera, & hirſuta, in quibus vt plurimùm albicantes apparent exiguæ maculæ; quamquam & abſque maculis nonnullis videntur locis: flores forma haud diſſimiles, rubri initio, hianres verò ac patentes è cæruleo purpurei: nigricans radix dura eſt, per obliquum deſcendit, fibris adhærentibus concoloribus.

Loca amar opaca, & riguos tractus. Reperitur & in collibus vmbroſis; & in Boheimia quidem foliis haud maculatis: in hortis facile adoleſcit.

Primo Vere erumpit; mox florifera eſt: pereunt Autumno folia: radix perennat.

Pulmonariam & Pulmonalem Herbarij appellant: Cordus Symphytum ſilueſtre; cùm verò & aliud ſilueſtre ſua natura ſit, rectiùs Symphytum maculoſum aut maculatum dici poſſe: Germanis Lungenkraut: Belgis Ouſer Vlouwen melckcruyt / & Longencruyt. Differt non parum à Pulmonaria, de qua inter Muſci genera.

Ceterum facultate hoc Symphytum priori reſponderet, ſi radix huius viſcoſa; verùm quandoquidem dura ac lignoſa, ſiccior huius qualitas & magis adſtringens.

Foliorum in oleribus vſus eſt. Putantur verò & ad Pulmonis vitia ac vlcera huius quoque radices conferre, & idem, quod maioris Symphyti poſſe.

Bugula.

De Bugula. CAP. XVII.

BVGVLÆ folia ſunt latiuſcula, oblonga, maiora quàm Origani, mollia, ambitu nonnihil inciſa, & inferiore parte, in ſaxoſis quidem & apricis, aliquatenus purpuraſcentia: caules quadrangulares, modicè hirſuti, inanes, geminati, exque aduerſo poſitis foliis conueſtiuntur; & partim humi decumbentes ſerpunt; partim verò aſſurgentes ſupra dodrantem attollunrur: flores hoſce pone folia ambiunr & faſtigium petunr colore cærulei: radices multis fibris conſtant.

Saxoſis, non rarò quoque humidioribus; frequentiùs apricis & apertis, quàm opacis locis gignitur: tranſlata ad hortos luxuriat: compluribus regionibus familiaris.

Aprili ac poſtenùs cum flore reperiri poteſt.

Inter appellatas Solidagines ſiue Conſolidas à recentioribus numeratur: Conſolida media à quibuſdã horum dicitur: Germanis eſt Guntzel & Gülde guntzel: Belgis Benegroen / Ingroen: Officinis noſtratibus Bugula: Ruellius Buglum nominari à Gallis refert: Matthiolus Laurentinam, & à Senenſibus Morandolam dici auctor eſt. Sunt qui exiſtiment Symphyti illud genus eſſe, quod à Dioſc. πτεροειδὲς cognominatur. Verùm hi non parum falluntur: Symphytum ſiquidem petræum ramulos tenues habet Origani ſimiles: capitula verò

Symphyti petræum.

verò veluti Thymi,& totum lignosum ac odoratum est: at talis quidem non est Bugula, quæ nec lignosa,nec odorata,& caules promit differentes ab Origani,& capitula nequaquam habet Thymi æmula.

Calidi temperamenti admodum exigui particeps est: reficeat verò manifestè cum nonnulla adstrictione. Commendatur ad disrupta, fracta,conuulsa, cæsaque; idcircò & potionibus, quæ vulnerariæ dicuntur, addirur, in quibus tanta eius facultas prædicatur, vt sanguinem concretum resoluere ac discutere valeat. Ruellius in Gallia vulgò dici refert, eum vulnerario Medico,aut Chirurgi opera non egere,qui Bugulam & Sanculam habuerit: nec enim sumpta tantummodò vulneribus medentur, sed & ipsis fons impositæ.

Ad iocinoris verò languores eadem confert, nam præterquam quòd obstructiones aperiat, viscera etiam ipsa roborat.

Vsus quoque eius ad vlcera maligna, præsertim pudendorum, quibus succus prodest crebrò infusus, si deinde herba contusa superimponatur: ad intertrigines eodem etiam modo conducit.

De Brunella. CAP. XVIII.

Brunella. Brunellæ altera icon.

CAVLES Brunellæ tenues sunt, quadrangulares, hirsuti, terram versus reclinati, per se etenim consistere nequeunt: folia lata,oblonga, acuminata, Menthæ æmula,sed minora, hirsutie tenui asperiuscula,& haudquaquam odorata: in ramulorum fastigijs flores spicati è cæruleo obscurè purpurei, rarò albidi: radices tenues in fibras abeunt multis veluti capillamentis cohærentes.

Incultis & lapidosis, non rarò verò & herbosis Brunella gignitur locis, veluti secus margines pratorum: repentur & quandoque in siluis.

A Maio mense in Autumnum vsque cum flore colligi potest.

Recentiores Brunellam & Prunellam appellant: Germani Braunellen: Belgæ Brunelle: Matthiolus Consolidam minorem,& Solidaginem minorem: Ruellius verò Bellidem Consolidam minorem dici affirmat. Non est quoque Symphytum petræum, vt nonnullis visum: nam nec odorata, nec lignosa est.

Calidam ac siccam esse, sapor eius modicè amarus ostendit,& nonnihil abstergentem.

Eadem quæ Bugula posse fertur: commendatur tamen & ad oris vitia, & præsertim ad linguæ

linguæ cum tumore nonnullo exasperationem, nigredinem, & siccitatem: malum id est castrense, Germani Die braun appellant, quod citra febrim continuam & mentis nonnullam perturbationem non superuenit. Huic Brunellæ ex aqua decoctum, post sanguinis è venis sub lingua detractionem, præsidio est, sæpiùs ore linguaque elotis, addito quandoque aceti momento, aut exiguo mellis rosacei. Die braun.

Existimatur malum Vereribus ineogrütum, sed tamen si conferatur cum eo quod à Paulo Æginera lib. 3. Erysipelas cerebri dicitur, haud multùm differens (si non idem) videbitur. Tundi & venas sub lingua Paulus præcipit, quemadmodum in Germanis appellato Die braun, qui castra sequuntur, faciunt. Erysipelas cerebri.

De Caryophyllata. CAP. XIX.

Caryophyllata. Caryophyllata montana.

CARYOPHYLLATÆ vt plurimùm tripartita, subaspera, hirsuta veluti Agrimoniæ, sed nigriora, durioraque, ambitu quoque serrata folia in longis hærent pediculis, quibus & duo minuta quandoque subsunt: caules subinde cubitales, vel altiores, tenues, in ramulos findunrur, in quorum fastigijs flosculi lutei, Pentaphylli aut Tormentillæ similes, capitulo succedentre aspero, ex multis acinulis cumulatis stiparo, per maturitatem vestitui adhærescentibus: radix multis capillamentis subruffis fibrata Caryophyllum odore refert. 1.

Nascitur secus vias, agrorum & hortorum sepimenta: gaudet magis opacis ac vmbrosis, quàm parentibus aut apricis.

Huius genens & montana quædam est: folia cuius crassiora, maiora, asperiora, hirsutioraque, non trifida, sed rotundiora, per ambitum crenata, quæ & longis insident pediculis, circa quos exigua veluti foliola adnascuntur: caules tenues quoque, sed haud ramosi, geniculati, vnicum profetunr florem, quàm superioris maiorem, & ex pluribus foliolis commissum, auri colore luteum; post quem pinnarus orbiculus succedit: radix subest longa, obliqua, crassiuscula, fibris capillata paucioribus: odore & hæc Caryophyllo similis. 2.

In altis montibus reperitur, ac densis siluis, non modò apud Bohemos, verùm & in Normandia, Britannia, ac alibi.

Vtraque Maio, Iunio, ac etiam seriùs floret.

Caryophyllata ab odore Caryophyllorum, quem radices præ se ferunt, nomen accepit. 1.

Dicitur & à nonnullis Sanamunda, & Herba benedicta; ac etiam à quibusdam Nardus rustica: Germanis Benedicten wurtz: Brabantis Caryophyllate: Gallis *Galiot*: Anglis Auens. Geum esse Plinij (quod plerique suspicantur) in tanta ipsius breuitate affirmari nequit: Geum, inquit Plinius lib. XXVI. cap. VII. radiculas tenues habet, nigras, beneolentes.

2. Altera species Caryophyllata montana à recentioribus appellatur. Cum Baccharis descriptione conuenire posset, si flores purpurei & subalbicantes essent, qui, modò vt diximus, lutei. Folia quidem satis respondent, maiora & asperiora quàm Violæ nigræ, quæ proprie sic & Viola: caulículi licet cubitales non sint, geniculis tamen articulantur: pediculi foliorum adnata quædam foliola exigua habent: fibræ radicum Caryophyllos redolent. Baccharis autem fibrosa radix Cinamomi odore.

Cinamomum. Caryophyllorum autem ac Cinamomi idem odor; siquidem sarmenta ac virgulta illa tenuia, quæ cum Caryophyllis inferuntur, legitimum sunt Cinamomum. quod nec abs re, nec temerè suspicari licet, Dioscorides etenim Cinamomum graciles ramulos, & tenuia testatur esse virgulta, nigra, & geniculata; qualia omnino sunt lignosa illa virgulta, quæ vnà cum Caryophyllis adferuntur, & in quibus Caryophylli ipsi nascuntur, quæ Caryophyllos odore ac sapore referunt, ipsis tamen infirmiores ac minus præstantes: vnde Caryophyllis in ipsorum locum succedentibus, neglectum habita, ad legitimas Cinamomi notas non fuerunt hæc virgulta expensa.

Proinde radices, quæ Caryophyllos redolent, odore Cinamomum referre rectè affirmantur: non obstat idcircò radicum odor quò minus Caryophyllata altera, Baccharis sit: florum tantùmodò color, vt diximus, aduersatur. Baccharis aurè describit Pemp. 2. lib. 4. sequentibus.

Ceterum Caryophyllatæ radices & folia haud obscure tenuiter siccantem habent facultatem, & nonnihil calfacientem vnà cum expurgandi potentia. Ad ventriculi cruditates, coli labores, venenatorumque morsus decoctum liquum comitendatur. Prodest idem & ad lateris dolores, tum ad iocinoris obstructiones: crudos humores concoquit, viscеribus inhærentia expurgat, & flatus discutit, præsertim ex vino: sanguinem quoque alicubi intus concretum, hoc modo folia aut radices sumptæ, resoluunt atque discutiunt; idcircò & potionibus admiscentur, quæ cæsis, ruptis, atque ex alto delapsis propinantur. Colluuntur & decocto haud inutiliter cum recentia, tum & vetera vulnera.

Radices tenuiter siccatæ, ac tenui imbre aceri respersæ, vestes à tineis præseruant, & iucundo odore commendant.

Pyrola.

De Pyrola. CAP. XX.

PYROLÆ quina, senа, septena à radice in oblongioribus pediculis prodeunt folia lata, rotundis paulò longiore, colore, læuore Betæ similia, sed multò minora, Pyri foliorum magnitudinem ratò æquantur, quibus robore ac duritie fere respondent: caules inter hæc medius assurgit, dodrantem, aut pedem altus, floscúlis per internalla circumdatus elegantibus, odoratis, colore albidis, multis e medio staminibus exeuntibus: radix tenuis, fibrosa, subinde serpens, haud altè demittitur.

Locis gaudet montanis ac vmbrosis, in multis per Germaniam, Bohemiam, ac Moraniam siluis occurrit: reperitur vetò & in conuallibus tumulorum ad Oceani littora totà litorum, apud Hollandos ac Zelandos.

Cum floribus Iunio ac Iulio viget: toto anno viret; hiemis & frigoris patiens.

Pyrolam ac Pirolam recentior ætas appellat: Germanis Wintergrün: Belgis similiter Wintergroen: Bohemis Hrussice fa. L. Fuchsius Limonium esse existimans, Germanis Holtzmangeldt, & Waldtmangoldt nominauit: sed Limonium non in montibus ac siluis, sed in pratis palustribus nascitur, nomenque ab ipsis accepit; λειμῶνες siquidem prata Græci appellant: iam & ostendimus, quantum Cynoglossos cum Limonio conueniat.

Resiccat autem manifestè Pyrola, & euidenter adstringit, atque vnà refrigerat.

Miscetur potionibus quę sanguinem profluentem sistunt, & vulnerum recentium inflammationes arcent, curationemq; promo-

promouêt: item & vnguentis ac emplastris ἰπαίμοις, siue quę cruentis vulneribus adhibentur. Huius ex vino decoctum ad thoracis & internorum viscerum vulnera solidanda commendatur: conducit verò & ad exulceratos renes, præsertim ex aqua, & Symphyti radice addita.

Ophioglosson.

Lunaria.

De Ophioglosso. CAP. XXI.

VNICVM Ophioglosso est folium, latum, & oblongum, instar serè foliorum Persicariæ, sed minus, læuius, ac pinguius, è cuius pediculo, & folij veluti sinu, tenuis rectusq; exit stylus, cacumine veluti serpentis linguam proferens: radices fibrosæ sunt.

In humidis ac palustribus pratis gignitur: in Belgio, Germania, & nonnullis Italiæ locis reperitur.

Maio mense prodit, adusq; Iunium viget, paulò pòst tota marcescit, nec deinceps conspicitur.

Ophioglossum vulgò Lancea Christi nominatur: dicitur verò & Lucciola & Argentina. est tamen & alia Argentina, de qua inter palustres. Italis *Herba senza costa:* Germanis Natterzùngleu; vnde ὀφιόγλωσσον, & Lingua serpentina nominatur: Belgis Slangentonge: Gallis *Langue de serpent:* Anglis Adders tonge: Bohemis Hadij Jazyk. Plinius lib. 24. cap. 9. Linguæ herbæ circa fontes nascentes meminit, quam postea lib. 25. cap. 11. Lingulacam vocat: Vtilis, ait, habetur radix vita trita cum adipe nigræ suis quæ non peperent ad alopecias. Hanc pleriq; suspicantur esse Lanceam Christi: sed cùm Lingua siue Lingulaca nullis notis describatur, affirmare non fuerit facile.

Cæterùm Ophioglossum frigidum quidem, sed moderatè: siccum verò temperamento amplius est, ad secundum gradum videlicet accedens.

Ad recentia vulnera conglutinanda conducit, & admirabilis esse efficaciæ, Baptista Sardus scribit. Conficitur ex hoc oleum, foliis cum oleo oliuarum ad Solem maceratis; quod non modò recentia vulnera, sed & vetera vlcera citò sanat. Herbæ puluerem aliquot diebus exhibitum ramices omnes curare posse idem affirmat.

De Lunaria. CAP. XXII.

LVNARIÆ non nisi vnicum quoque folium in gracili, rotundo, ac læui pediculo assurgit, quod crassum, glabrum, vtrimque sectionibus, vt plurimùm sex, diuiditur, speciem exhibens complurium ad vnam ῥάχιν siue costam nascentium, quorum singularia subrotunda & lunata. prodit ab hoc pediculo sub initium folij, alius tenerior, in cuius fastigio flosculi racematim cohærentes, qui dehiscentes, attactu aut leui flatu impulsi, tenuissimum veluti puluerem demittunt: semina exigua, rotunda, in vuę modum congeruntur: pro radicibus fibræ subsunt.

In montium aut colliculorum decliuibus, ac herbidis locis subinde gignitur, solo tamen gracili ac inculto.

Sub finem Aprilis, Maio, ac Iunio inueniri potest: cæteris anni mensibus temerè fuerit, nusquam apparentem, requirere.

Noſtra ætas Lunariam appellat, & minorem cognominat ad differentiam Hemionitidis, quam Lunariam vocant maiorem. Dicitur & Lunaria Botrytis à racemoſo flore ac fructu: & vt nonnullis placet ἡμιωνῖτις ἐτέρα & σελήνης: Germanis Monkraut, & Mon rautten, nonnullis May traublin: Brabantis dicta Maenruyt: Gallis *Taure ou Lunaire:* Bohemis Wrat ſe zaſe.

Refrigerantem ac reſiccantem facultatem obtinet cum adſtrictione nonnulla.

Vis eius vulneribus glutinandis efficax; tecentibus & cruentis adhibetur: ſupetfluentes menſes ſupprimit: dyſentericis vtilis eſt. Chymicos verò & hanc cõmendare, & ad ſuos vſus cõuertere, ſertur.

Sanicula.

Alchimilla.

De Sanicula. CAP. XXIII.

FOLIA Sanicula complura in oblongis tenuibus pediculis à radice promit lata, & rotunda quidem, niſi in quinque partes diuiderentur, Vinis foliis idcircò quodammodò ſimilia, ſed minora multò, & virentia, lætiore nitentia, ambitu ſerrato, extremiſq; angulis rubentibus: aſſurgunt inter hæc cauliculi dodrantem aut pedem alti, ad radicem rubentes; in quorum cacumine floſculi muſcoſi, albidi; ſuccedente ſemine rotundo, aſpero, prætereuntium adhæreſcente veſtibus, Lapparum modo: radix ſuperius craſſiuſcula, multis inferius capillamentis fibratur.

In ſiluis ac vinbroſis naſcitur: gaudet pingui gleba, læto, humidoque ſolo: transfertur & ad hortos, in quibus ſubinde adoleſcit.

Florem Sanicula Maio ac Iunio profert: ſemen deinde maturatur: herbæ verò folia toto anno virent, nec hibernum horrent frigus.

Sanicula vulgò dicitur: à nonnullis Diapenſia: Germanis ac Belgis Sanickel: Gallis *Senicle:* Bohemis Zanyckl. A ſanandis vulneribus nomen traxiſſe conſtat, Ruellius ait. Sunt verò & aliæ à plerisq; appellatæ Saniculæ, vt quæ Violæ dentariæ nomine Pempt. 2. lib. 1. deſcribitur; & Vrſi auricula nuncupata, ad Primulas Veris referenda.

Ceterùm hæc Sanicula, vt cum adſtrictione quadam guſtu amaricat, ita, præter quòd expurget, & adſtringendo robotet, calida, ſicca, & quidem ordine ſecundo eſt. Succus ad ſananda vulnera datus prodeſt. Datur verò & decoctum eius, quòd ſanguinis ſputationem & dyſenterias curat. Sordida vulnera hoc etiam commode abluuntur. Tumores frigidiores diſcutit, ac reſoluit in aqua decocta, & cataplaſmatis modo impoſita. Miſcetur potionibus, quas vulnerarias appellant.

De Alchimilla. CAP. XXIV.

CAVLES Alchimillæ dodrantales, rotundi, ramoſi, nonnihil hirſuti, frequentius humi decumbunt quàm aſſurgant, in diuerſa tendentes: folia è radicibus maiora, ſecundùm caules minora, lata, rotunda, angulis tamen aliquot, ſubinde octonis, emittentibus, per margines ſerrata, Maluæ foliis fere ſimilia, ſed duriora, criſpiora, & albidiora, quæ, priùs quàm explicentur, pliciis complicantur: in ramulis floſculi tenues, paruuli aliquot ſimul cohærent, colore pallidi ac herbacei: ſemen minutum in exiguis thecis: palmum longitudine radix non rarò æquat, craſſitudine ferè digitum, foris nigricans non abſque fibris demittitur.

In ver-

In veruactis herbosis gignitur, & in conuallibus: locis etiam non cultis.

Maio ac Iunio mensibus cum flore viget: toto quoque anno restibili radice viret.

Alchimillam & Achimillam Neoterici appellant: plerique & Stellariam; est tamen Stellaria & Aster Atticus alijs: Germani Sinnaw/ Lewenfuß/ Leuentatzen/ Latinè Planta leonis, & Pes leonis, Vnser Frauwen mantel/ & groß Sanickel/ id est, Sanicula maior: Belgę Sinnauwe/ Onser Vrouwen mantel: Gallis *Pied de Lion*: Anglis Ladies mantel.

Apud veteres nomen (quod scitur) non inuenit; nam quòd nonnulli Leontopodium esse iudicent, nominis Germanici appellatione falsi, veritatem non habet.

Est autem Alchimilla facultate Saniculę similis, adstringit tamè magis & ampliùs reficcat. Vulnenbus eodem, quo Sanicula, modo adlubetur, & eadem quæ illa præstat: sanguinem & profluentes menses sistit: reprimit & vbera virginum, laxiora aut nimium tumentia, duriora efficiens.

De Solidagine Saracenica. Cap. xxv.

Solidago Saracenica. Herba Doria.

Qvæ Solidago Saracenicæ cognomen accepit, caules promit bicubitales, aut altiores, rectos, teretes, cauos interiùs siue inanes, nigricantes aut obscurè, præsertim inferiùs, rubentes: folia virent læuia, oblonga, lata, acuminata, Saligni aut Lysimachij lutei ferè similia, sed maiora, per oras crenata, quæ antè quàm caulis prodit, è radicibus exeunt; deinde verò ipsum conuestiunt, flosculi in ramulis ipso fastigio plures, parui, lutei, staminibus concoloribus medijs, qui in pappos resoluuntur: radix fibrosa subest.

Humidis & opacis gaudet: in siluis iuxta fossas in Germania, & Septemtrionem versus regionibus non ratò obuia est.

Huic admodum similis, quam Doriam herbam plerique nominant, sed procerior & omnino amplior: folia eius similiter lata, longa, acuminata, crassa, pinguia, læuia, ambitu nonnihil serrato, sed omnino maiora & crassiora: caulis quoque crassior, ad tres quatuórve cubitos altus etiam assurgit, qui in alas ramulosque diffusus cacumine flosculos gignit, & medio disco stamineo, cùm & foliolis ponè positis, luteos, qui & in papposam lanuginem perueunt: à quodam veluti capitulo demittuntur radicum fibræ, quarum quædam proserpentes stirpem multiplicant. *Herba Doria.*

Natales

Natales huius cum ſuperioris conueniunt; iuxta aquas etenim & fluenta tardè decurrentia naſcitur: in Prouincia dicta & Narbonenſi Gallia notior quàm in Germania aut Belgio: vbi in hortis feliciter prouenit.

Flores vtraque Iulio ac Auguſto, vel ſubinde priùs profert.

Priorem Belgæ ac Germani Solidaginem appellant Saracenicam, & Conſolidam Saracenicam; vulgò Heidniſch wundtkraut / & Heydnis wonde cruyt: à nonnullis & Herba Fortis dicitur: Galli Germanicam appellationem imitantes *Conſoulde Saraſinne* nominant.

Alteram Galli Herbam Doriam, quaſi auream herbam, vocant: Germani ac Belgæ nomen retinent. Vtramque ad Panaces Cheironium referre nonnulli laborant: Apuleius autem Helenium, Panaces Cheironium facit, vt Pempt. 3. lib. 1. ſcripſimus. Theophraſtus quidem & Plinius Panaces Cheironium Lapathi folio, ſed maiore & hirſutiore, deſcribunt, quale omnino Helenij eſt folium. Dioſcorides verò & Nicander Panaces Cheironium folio referunt Amaraci eſſe.

Vſus huius Solidaginis ad vulnera curanda: & non modò cruentis, verùm & inueteratis ac ſordidis vtilis eſt.

Foliorum puluis vulneribus inſpergitur, aut oleis & vnguentis permiſcetur, cum quibus & ipſa folia recentia decoqui poſſunt.

Medetur eadem & fiſtulis ac malignis ſordidiſque vlceribus. Miſcetur verò & potionibus, quæ vulneratis, cæſis, ruptis, aut ex alto delapſis propinantur. Aperit verò & decoctum horum iocinoris, fellis, ac lienis obſtructiones: regium morbum curat: ac diuturnis febribus auxiliatur. Sordida ac fœtida gingiuarum ac oris vlcera hoc quoque vulnerer colluuntur, præſertim melle roſaceo addito. Herba Doria & temperamento & reliquis facultatibus Solidaginis Saracenicæ ſimilis eſt.

De Virga aurea. CAP. XXVI.

Virga aurea.

Virga aurea margine crenato.

VIRGA aurea Solidaginem Saracenicam aliquo modò refert, ſunt etenim lata, oblonga, ambitu ſubinde nihil aut parùm, quandoque ampliùs crenata, ſed breuiora, nigroque folia, quæ quidem ab ipſis radicibus exeunt, anguſtiora verò quæ caulículos conuehunt; qui rotundi

rotundi, subrubentes, & cubitales sunt, atque in alas diuisi; iuxta quos flosculi sursum versus (uistar spicæ propemodum) ordine digesti, auri colore lutei, & tandem papposi: radix nigricat fibras aliquot demittens.

Reperitur non rarò in siluis, ac in montosis, vbi lætum pingueque solum.

Augusto mense potissimùm floret: radix restibilis est: folia tamen magna ex parte vnà cum cauliculis pereunt.

Virgam auream appellant: nomen ex eo accepit, quòd ramuli floribus grauidi, auricolorem virgulam referant: Belgis Gulden roede: Gallis *Verge d'or*: Germanis Yeddetkraut.

Calidam quoque ac siccam sortita est temperiem, ad vtriusque qualitatis secundum gradum perueniens: expurgat verò cum nonnulla adstrictione. Vrinam etiam prouocat, & renum calculos expellit ac comminuit, atque vna lentos crudosque pituitosos humores educit, vrinarios meatus occupantes, qui subinde calculorum exitum ac descensum remorantur, & arenulas in vnius calculi (sed tamen friabilis) formam coalescere cogunt: quamobrem nec temerè, nec absque Arnoldus Villanouanus hanc aduersus calculum, & renum dolores commendatam reliquit.

Numeratur verò & inter vulneribus ac vulneratis conuenientes sturpes: & eadem omnino præstare posse, quæ Solidago Saracenica, fertur.

De Verbasco. CAP. XXVII.

Verbascum latius. Verbascum angustius.

VERBASCI duo sunt genera: candidum vnum, nigrum alterum. In candidi genere latioribus istud, angustioribus foliis aliud. Adiecit Dioscorides, ac post eum Galenus Siluestre Verbascum, Philomides duris, & Thryallidem.

Sunt autem latioris Verbasco ampla, lata, magnaq; folia, quasi veluti Brassicæ; sed mollia, lanuginosa, & albicantia; inter quæ medius assurgit caulis rectus, singularis, & ipse molli candidaq; lanugine incanescens, inferiùs quidem foliis conuestitus similibus, sed tamen sensim attenuatis; a medio verò sursum versus frequentibus vndequaque floribus stipatus, e colore luteis, nonnihil odoratis, è quinis foliolis; quos sequuntur exigua rotunda vascula, è quibus semen minutum: radix longa, digitalis ferè crassitudinis, fons nigricat. 1.

Angustio-

a. Verbascum nigrum.

Angustiori Verbasco mollia similiter, incana, ac lanuginosa sunt folia, veluti superiori, sed angustiora & minora: caulis simulis, sed tenuior subinde, breviorque: flores minores, paruuli, non rarò candidi, quandoque etiam lutei: radix respondet.

Nigro Verbasco, nigricant folia, haudquaquam lanuginosa aut mollia, sed aliquantulùm aspera, & nonnihil graueolentia, magnitudine Prima: singulares caules respondent: flores quoque assimiles, lutei, staminibus in medio: nec radix differens est.

Prodeunt sponte Verbasca iuxta agrorum aruorumque margines, aggeres, scrobes; alijsque locis haud cultis: latioris folij & quod nigrum, frequentissima.

A Iulio mense in Autumnum vsque cum flore reperiuntur, sed altero tamen, a quo enata sunt, anno: semen interea perficitur.

Verbascum Græcis φλόμος, aut, vt quibusdam videtur, φλόγμος: Officinis Tapsus Barbatus, præsertim candidi folij: à nonnullis Candela regia, Candelaria, aut Lanaria: Italis *Verbasco*, *Tasso barbasso*: Hispanis *Gordolobo*: Germanis Wullkraut / Kertzekraut / Brennkraut / Himmelkraut / Konigkerz: Gallis *Bouillon*: apud Belgas Wollen kruyt / Wollebladeren / Torsekruyt: in Anglia Mullein: Bohemis Diwizna. Reperitur & apud Apulenum Pycnitis, & Lychnitis, & inter spurias voces, Pheminalis, φημιλαλὴ, dici. Dioscordes, & Plinius, nec non Galenus angustioris folij Verbascum, marem, latioris verò folij, feminam appellant.

Desiccandi autem vi aut potentia Verbascum præditum est: folia verò etiam nonnullam digerendi ac detergendi vim communem habent, vt quidem Galenus. Decocta hæc eadem in aqua œdematis & oculorum inflammationibus imponuntur: vlcera verò fœtida ac sideratа cum vino & melle curant: cum aceto vulnenbus & à scorpione percussis auxiliantur, auctor Dioscorides.

Recentiores mollium, lanuginosorum Verbasci foliorum decocto, cum dolore prominentes hæmorrhoides vtiliter fouent; nam & dolorem sopiunt, & ipsas hæmorrhoides reficcando resoluunt.

Radix acerba, ait Galenus, fluxionum affectibus prodest. Dioscorides in alui profluuio tali magnitudine vtiliter cum vino dari; decoctumque tuptis, conuulsis, & tussi veteri auxiliari: dentium item dolores mitigare refert.

Sunt qui & gestatam hanc Comitialibus prodesse tentur, præsertim eius, quæ nondum flores fecit, quæque collecta fuerit Sole Virginis dodecatimorion, Luna verò Arietis peragrante; quod tamen superstitione & vanitate non caret.

Flores lutei capillos tingere posse putantur: eosdem cum exiguo oleo in fimo aliquot diebus maceratos, donec videlicet resoluti fuerint, ad hæmorrhoidum dolores posteriores commendant.

Aiunt, inquit Plinius, in folijs, quam feminam diximus, ficus omnino non putrescere: quod & Dioscorides refert.

De Blattaria. Cap. XXVIII.

VERBASCI nigri species quædam Blattaria apparet, caule flonbusque ipsum referens: folia eius obscurè virent, læuia, haudquaquam lanuginosa, & aliquantulùm resplendentia, oblonga, & per margines crenata, minora quàm Verbasci: caules recti in alas diuisi, breuiores quoque sunt; quos supernè conuestiunt flores, vt plurimùm lutei, staminibus aliquot in medio purpureis, & hirsutis, nonnihil odorati; subinde tamen dilutè rubentes, aut obsoleto colore purpurascentes, quandoque & nigræ Violæ eleganti colore nitentes; quibus succedunt durriuscula & rotunda vascula, maiora quàm Lini: semen verò in his nigricans, & minutum: radix dura non absque adnatis fibris tenuibus.

Passim

Blattaria.

Blattariæ altera icon.

Passim pluribus Italiæ, Germaniæ vtriusque locis iuxta aquarum margines, in lutosis aggeribus, & haud longè à fluuiorum ripis prouenit; & quidem quæ lutei floris frequentius, purpurea rarior: Violæ nigræ colons florem ferens, iuxta Albim in Bohemia reperitur. Semel sata, facilè deinde singulis annis in hortis redit.

Floret Blattaria à Iunio in Septembrem vsque: semen interea perficitur.

Posterior ætas Blattariam appellat: atque eam esse nec temerè existimat, quæ à Plinio libro XXVII. cap. IX. his describitur verbis: Est similis Verbasco herba, quæ sæpè fallit pro ea capta, foliis minùs candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. hęc abiecta blattas in se contrahit, ideoque Romæ Blattariam vocant. Et conueniunt quidem flores & cauliculi (vt scripsimus) cum nigro Verbasco: blattas autem hanc contrahere, nondum obseruatum accepimus.

Valerius Cordus Verbascum nominat Leptophyllum: Germani plerique Goldtknöpflin/ alij Schabenkraut/ Mottenkraut: Brabanti Mottenruyt/ Blattaire. Nec desunt qui Chrysogonon esse suspicentur; à cuius tamen descriptione longè abest. Neque enim fruticat; multò minùs densus frutex: radix quoque non Rapi modo exuberat, nec intenùs rubet.

Chrysogonon autem, vt Dios. refert, θάμνος δέ ἐστι πυκνὸς, siue densus frutex, foliis quernis: flores habens similes Verbasco coronano: ῥίζαν ὁμοίαν γογγύλῃ, id est, radicem Rapo similem, intrenus valde rubentem, foris nigram. *Chrysogonon*

De facultatibus huius nihil Plinius. Sapor autem ac amara gustabilis eius qualitas, calidam & siccam esse testantur.

De Verbasco siluestri. CAP. XXIX.

SILVESTRE Verbascum multis fruticat cauliculis, quadrangularibus, articulatis, in alas distributis, tomento albicante circumuestitis. folia ei ex singulis bina sunt ex aduerso posita, scabra, crassiuscula, densa lanugine incana, angustiora, longioraque quàm Saluiæ, quibus alàs similia videri possent. flores verticillatum superiores cauliculos ambiunt, patentibus Lamij floribus similes, sed maiores, & colore lutei. radix in altum demittitur fibris conuesta. 1.

Huius & altera species, foliis quoque Saluiæ, sed maioribus albidis, ac hirsutis, cuius cauliculi ipso fastigio flores promunt luteos, & prioris similes. 2.

Verbascum siluestre.

Verbascum siluestre alterum.

3. Fertur item & aliud nasci foliis laciniatis, veluti Erucæ, aut Papaueris corniculati, quod ramosis caulículis ac exiguis flosculis à Matthiolo depingitur.

Siluestre Verbascum primum & alterum in nonnullis Hispaniæ prouinciis, ac etiam in Narbonensi Gallia in collibus aridis, ac petrosis locis sponte gignitur. Apud Germanos ac Belgas, tum & alibi in excultis hortis subinde reperitur.

Floret vtrumque Maio ac Iunio in Hispania ac Lusitania, auctore C. Clusio: apud Belgas verò & Germanos serius.

Verbasca siluestria passim à nostri temporis doctis ac studiosis appellantur.

Primum pro Verbasco Lychnitide à quibusdam habetur, quòd videlicet folia eius apta ad lucernarum sint lumina, in quibus ellychnij vsum præbere queant. Dicitur verò Verbascum Lychnitis etiam, Dios. teste, Thryallis: flos autem Thryallidis rubet, vt Nicander in Theriacis refert; huius autem flos luteus. proinde neque Thryallis, neque Lychnitis, sed siluestre Verbascum. Thryallidem ostendimus esse Lychnitidem satiuam Pempt. 2. lib. 1. Plures autem esse quarũ mollia & lanuginosa folia apta sunt ad funiculos & ellychnia, haud repugnanseit.

Ceterum facultates horum, vt aliorum similes, ita temperamento quoque sicca.

Ambustis, Dios. ait, folia cataplasmatis modo imponuntur.

De Primula Veris. Cap. xxx.

Primularvm Veris vna Maior, & polyanthemos: altera Minor, vnius in singulis caulículis floris.

1. Maior Primula Veris folia promit lata, rotundis tamen longiora, rugosa instar foliorum Betonicæ, quibus tamen maiora sunt, & dilutius multò virentia, per margines nihil aut exiguum admodum serrata. assurgit è medio stylus tenuis, nudus, dodrante non altior, cacumine flosculos aliquot promens, ambitu denticulatos, frequenter deorsum nutantes. radix fibrosa in diuersa spargitur.

In floribus huius non exigua differentia: quandoque eleganter lutei reperiuntur: sæpiùs pallidi, ac dilutiùs colorati quasi albidi: nonnumquam odorati: frequentius odore destituti: multiplices verò etiam pleriſque locis.

Minor

Primula Veris maior.

Primulæ Veris flos multiplex.

Primula Veris minor.

Minor foliis ſuperiorem refert, ſed tamen minoribus multò, pediculi tenues in medijs foliis attolluntur breues, vix palmi altitudine, in quorum ſaſtigijs floſculi ſinguli pallide lutei, prioris ſimiles. radix ſimilis in fibras abit. 2.

Huius fertur ſpecies reperiri floribus herbaceis, obſcureq; virentibus, qui & quandoque folia multiplicant.

Amant Primulæ Veris loca humidiora, non tamé omnino rigua: in ſiluis ſæpiùs occurrũt: repenũtur verò & quandoq; in apertis ac patentibus.

Martio & Aprili florent: ſi verò lucnis elemens fuerit, etiam prius, nempe vbi Ver eſſe incepcrit.

Vulgò Primulas Veris appellant, ex eo quòd inter Vere florentes primæ, vel inter primas flores proferunt. Nominantur & Arthenææ, & Herbæ Paralyſis: ad artuum enim & neruorum dolores cõferre exiſtimantur: ab Italis *Brache cuculi*.

Quæ maior eſt, à nonnullis Herba S. Petri dicitur: Germanice Sant Peters krant Schluſſelblumen/ Hymmelſchluſſel: Apud Belgas Sunte Peters cruyt/ Sleutel bloemen/ Hemels ſleutele & Witte Betonie, id eſt, Betonica alba, ex quadam foliorum huius eum Betonica ſimilitudine. 1.

Altera Primula Veris minor appellari cõſueuit. 2.

Ad φλόμιδας, Latinis Verbaſcula dicta, à pleriſque referuntur: ſed eum folia eius nec hirſuta, nec rotunda, ægre eò pertrahuntur. Phlomides

siquidem foliis describuntur δασέσιν, hoc est Plinio interprete, hirsutis & rotundis: vt enim Dioscorides, φλόμιδες δύο αἱ δασεῖαι, στρογγύλα ἔχουσαι τὰ φύλλα. Plinius lib. xxv. cap. x. Sunt & Phlomides duæ hirsutæ, rotundis foliis, humiles.

Sunt autem Primulæ Veris facultate quidem relieeantes, calidæ verò exiguum aut nihil.

Auricula Vrsi.

Commendantur ad articulorum dolores, & neruorum resolutiones: radicum verò decoctum ad renum & vesicæ calculos: succus foliorum luxatis & ruptis vtilitet exhiberi existimatur.

De Auricula Vrsi. Cap. xxxi.

Vrsi auricula ad Primulas Veris pertinet: foliola lata, è virote albicantia, responderent, nisi læuia, absque rugis, carnosa, atque omnino crassiora essent. Pediculus tenuis, tetes, qui è medijs effertur, flusculos fastigio profert complures, Primulæ Veris maioris æmulus, plerisque locis luteos, aut albidos; alibi purpureos, aut dilutè rubentes. radix complurибus crassis, oblongis fibris firmatur.

In petrosis & præruptis Alpium iugis, iisque multo tempore niuosis: subinde apud Heluetios; locis Oenoponti finitimis: agro Gortuensi Saluatino monte, & in Pannoniæ montibus, præsertim quæ purpurei est floris, teperitur.

Vere vnà cum Primulis alijs floret.

Auriculam Vrsi recentiores appellant, atque in Solidaginum numerum ascribunt: Patalycam & Sanculam Alpinam nonnulli nominant: Matthiolus quoque pro Sanicula depinxit.

Facultate autem sicca & adstringens est.

Potionibus addita, aut per se decocta, non modò externa & interna etiam thoracis vulnera conglutinare, sed & enterocelas sanare posse fertur, aliquot continuis diebus sumpta.

Æthiopis.

De Aethiopide. Cap. xxxii.

Aethiopidis lata, mollia, albida, & lanuginosa sunt folia, Verbasci similia, sed tamen candidiora, copioliореq; lanugine pubescentia, per margines sinuosa, serrataque, magna ex parte orbiculariter humi decumbentia: caulis quadrangularis, qua conuestitur, lanugine, aspet & incanus, in ramulos siue alas distributus; circa quas flores per interualla ordine digesti, candidi, cucullum referentes, Lamij floribus similes: semen vno conceptaculo geminum, magnitudine (vt Dioscorides refert) Erui: radices longæ, quæ resiccatæ nigrescunt.

Præter Æthiopiam, nascitur & in Ida monte Troadis, & in Messenia, auctore Plinio libro xxvii. cap. iiii. Idem ait & Meroë nasci lib. xxiiii. cap. xvii. Est autem Meroë insula Nili, ciuitatem habens eiusdem nominis in Æthiopia, quæ Ægypto subest. Translata verò in Italiam & Germaniam vtramque, ac Galliam Æthiopis in hortis haud infeliciter prouenit.

Cum flore quandoque apud Belgas Maio mense visa est: radices Autumno, Plinio auctore, colliguntur.

Ai 3ia-

Αἰσθωλὴς à Græcis; Latini nomen seruant: à regione in qua nascitur, nomen habet: & ob id & Meroïdes à Meroë, Plinio teste.

Radicis decoctum ischiadicis & pleuriticis, vt Dioscorides, auxiliatur. Paulus & sanguinem expuentibus addit. Plinius in vino decoctum vulnus mederi præterea tefert, & eam, quæ ex Æthiopia adfertur, eximiam esse, & ilicò prodesse.

De Arctio ex Dios. & aliis. CAP. XXXIII.

Arction ex Codice Cæsareo.

VERBASCO foliis simile est, quòd Arction dicitur, lanuginosis videlicet ac hirsutis, sed tamen hirsutioribus ac rotundioribus (Plinius hirsutiora tantummodò esse tradit:) caulis longus & mollis: semine vt parui Cymini: radice tenera, alba, dulcique, vt auctor Dioscorides.

Et hac quidem forma depingitur Arction in vetusto Cæsareæ bibliothecæ Codice: foliis videlicet latis, ambitu crenatis: caule tenero erecto: capitulis aliquot in fastigio mollibus ac lanuginosis, vt primi Cymini siluestris.

Nasci ait Plinius in petro sis.

Ἄρκιον Græcè: Latinè similitet Arction: item & Ἀρκτούριον & Arcturon appellat: ab vrso nomen habet, qui Græcis ἄρκτος dicitur.

Hallucinantur qui Arction idem eũ Arceio siue Petsonata faciunt, multò verò magis, qui & cum Vngula caballina confundunt. Inter Vngulam enim caballinam, quæ Græcis Βήχιον, & Arction plurimum est discriminis.

Facultatis autem Arction est admodum tenuium partium, vt Gal. ait, & ob id exiccantis, extergentis tamen modicè. Decoquitur in vino (inquit Plinius lib. XXVII. cap. V.) radix ad dentium dolorem, ita vt ore contineatur decoctum. Bibitur & propter Ischiada & stranguriam è vino. Ambustis & pernionibus imponitur: fouentur eadem cum radice semine trito in vino.

De Verbenaca. CAP. XXXIIII.

VERBENACÆ duæ sunt; & Plinio quidem Mas & Femina: siue, vt aliis placet, Recta & Supina.

Rectæ Verbenacæ à radice vnicus assurgit cauliculus, angulosus, dodrante, rarò cubito altior, nonnullis alis subinde ramosus: folia oblonga, minora quam Quercus, sed diuisuris maioribus & altioribus: flosculi secundùm virgulas exigui, cærulei, aut albidi, ordine digesti. radix subest oblonga fibris aliquot adnatis. 1.

Supina Verbenaca similes superiori emittit cauliculos, subinde cubitales, angulosos, sed complures, graciliores, humi plurima parte decumbentes: folia quoque veluti priotis, sed profundioribus ac frequentioribus incisuris diuisa flosculos in summis alis ex cæruleo etiam purpureos, & paruulos veluti priores, eodemque modo ac ordine digestos. radix demittitur tenuis, oblonga, qualis superioris. 2.

Locis incultis, sed tamen decliuibus ac humidioribus vtraque exit: & prior quidem in vtraque Germania, Gallia, alibique iuxta sepes, semitas, & scrobes frequenter reperitur; altera Belgis, ac reliquis Germanis hortensis est: & quidem Hispano sata semine, apud quos sponte gignitur.

Iulio ac Augusto Verbenacæ florent.

Nomen vtrique Verbenaca, quòd sæpiùs pro Verbenis apud Veteres acceptæ fuerint: vnde & Verbenæ dictæ.

Sunt autem Verbenæ, herbæ ex ara aut sacro loco sumptæ; quæ quia à Consule aut Præ-

Verbenaca recta.

Verbenaca supina.

tore secabantur, Sagmina quoque dicta sunt, quæ ex arce, Graminis herbas quandoque fuisse, ex Liuio constat. Testatur & Plinius lib. XXII. cap. 11. Verbenarum & Sagminum nomine idem significari. Facit huc, quod in Andria apud Terentium legitur: Ex ara Verbenas hinc sume. Quo loco Terentius non Verbenacam intellexit accipiendam, sed aliquam ex ara sumendam: nam apud Menandrum, ex quo hæc translata, μυρσίνη, id est, Myrtus legitur, vt Donatus ait.

Prior à Græcis θελυτριὸν καὶ θελυτρικὸν ὀρθὸς appellatur: Dicitur verò eadem, vt inter notas voces reperitur, ἱερὰ βοτάνη, & Herba sagminalis: item & ζυγάστριον, βούκιον, φιλτροδότης, ac apud Apuleium Crista gallinacea, Columbina, Ferraria, Exupera, Matricalis, Herculana: Officinis Verbena: Germanis Eisenkraut / Eisenhart / Eisrich: Hispanis *Verbena, Yrgebaum:* Italis *Verminacula, Berbena, & Berbenaca*: Gallis *Vernaine*: Belgis Yserenupt / Yserhert: Bohemis Werbena.

Plinius hanc marem: supinam verò feminam nominat: Genera eius duo, ait libro XXV. cap. IX. sunt. Foliosa, quam Feminam vocant: Mas rarioribus foliis. Sunt autem Rectæ pauciora; Supinæ verò plura omnino folia.

Alteram Dioscondes ἱερὰν βοτάνην appellat, ac à priore seiungere videtur: Idem & Apuleius fecit, de vtraque seorsim scribens. Plinius verò quosdam non distinguere ait lib. XXV. cap. IX. sed vnum omnino genus facere, quoniam vtraque eosdem effectus habeat. Atque in hac sententia Galenum quoque, tum & Paulum Æginetam esse, satis apparet: in libris siquidem de simp. medic. facult. folius θελυτριὸν Galenus meminit: nec alterius quoque Paulus lib. VII. Scribonius Largus ἱερὰν βοτάνην Vetonicam interpretatur, sed fortasse errore translatitium, qui pro Verbena Vetonica scripserunt. Appellatur deinde & hæc Verbenaca altera à Græcis θελυτριὸν ὑπτίον, id est, Verbena supina, aut Columbina supina; & apud Apuleium Licinia, Lustrago, Militaris, Vertupedium, Crista gallinacea, & Demetria, spurius quidem appellationibus, quæ ad Dios. referuntur, χαμαίλυκος, σιδηῖτις, κανῆτις, ἀτροφόνιον, &c.

Scribonij locus suspectus.

Θελυτριὸν autem ex eo, Dioscoride auctore, appellatur, quòd columbæ libenter circa eam versentur: atque eadem de causa Latinus Columbina: Apuleius eam etiam iucundam esse columbis escam refert.

Verbe-

Verbenaca autem vtraque validè deficcantem facultatem habet, adest & adstringendi ac refrigerandi mediocris vis. Ad capitis dolores ex Verbenaca coronam facere, Archigenis est: conducit verò & ad hunc eum rosaceo & aceto trita, & imposita, vel in oleo decocta, si hoc caput foueatur; quando videlicet causa mali ex calore est. Nec tantùm capitis dolores sedat, sed & capillos defluentes retinet. Radicum decoctum calidum in ore detentum, dentium dolores mitigat, mobiles firmat, oriſque vlceribus medetur. ad coli cos etiam dolores semicontusæ in aqua ad dimidium concoquendæ, & quinque diebus decoctum bibendum. Facit verò & hæc Verbena ad calculum, & incipientem elephantiasim, si cum melle bibatur. Vsus autem eius etiam ad epilepticos, & quotidiana quartanáve laborantes. Podagricis verò & coxendicum dolore laborantibus in vino decocta exhibetur, vt habet Aëtius.

Verbenæ autem Rectæ folia, Dioſ. auctore, cum rosaceo & recenti adipe suillo veteri dolores appoſita sedant: erysipelata & herpetas cum aceto impoſita reprimunt, putrescentia vlcera cohibent, vulnera glutinant, veteraque cum melle ad cicatricem perducunt.

Supinæ autem Verbenacæ radix & folia cum vino pota & impoſita, contra serpentes faciunt. Folia verò cum Thuris obolis tribus & vini vetcris hemina ad morbum Regium quatuor diebus ieiuno bibuntur: vetera œdemata & inflammationes impoſita mitigant: sordida vlcera expurgant. Tota autem herba in vino decocta tonsillarum crustas abrumpit, & depascentia oris vlcera garganzatione cohibet: auctor idem. Aiunt, inquit Plinius, si in tricliuio aqua spargatur in qua maduerit, lætiores conuiuas futuros: quod & à Dioſ. refertur.

Recentiorum plerique, succum aut decoctum huius peſte laborantibus exhibent. Fallantur autem hi, non modò quòd à patre mendacij ven aliquid expectent: sed & quòd pro salutari remedio, nihil ad sanitatem conferens, exhibeant. fertur enim à cacodæmone tamquam arcanum aliquod reuelatum.

De Vrtica vrente. CAP. XXXV.

Vrtica vrens prior.

Vrtica vrens altera.

VRENTIVM Vrticarum duæ maiores sunt: Tertia verò humiliòr ac minor.

Primæ caules subinde cubitales, rotundi, interiùs manes: folia lata, acuminata, ambitu serræ modo incisa, vtraque verò aspera, mordaci lanugine obsita, quæ leui tantùm tactu pruritum ingentem excitat, cutimque veluti tuberculis exasperat, ac subinde rubefacit. 1.

Vrtica vrens minima.

2.

3.

1.

2.

3.

semenè foliorum sinu in pilulis rotundis, maioribus quàm Ochri, nascitur glabrum, splendens, instar seminis Lini, sed tamen minus ac rotundius. radix fibrosa.

Altera Vrtica foliis cauleque priorem refert, sed tamen subinde procerior ac ramosior; lanuginem quoq; non minùs mordacem vrentémve habet. semen huius exiguum, & haud in rotundis pilulis, sed in oblongis tenuibus, veluti racemolis vuis gignitur, Mercurialis seminæ modo, quæ secundum caules alasque supra folia plumæ exeunt. radix admodum fibrosa, colore sublutea, late serpit.

Tertia cauliculis, foliis semineque racemanis cohærente: Secundæ similis est, sed minor & frequenter ramosior, dilutius virens, magis vrens & mordicans. radix breuior, fibris tamen non destituta.

Exeunt Vrticæ locis incultis; & prior in densis siluis, & non rarò apud Belgas reperitur.

Altera frequentior est, quæ iuxta sepes, dumos, vetereſque parietes neglectim nascitur.

Nec ab huiusmodi locis Tertia abhorret, quę tamé & ad hortos & humidiora arua descendit.

Vigent omnes æstate; minor huiemem fert: semen Iulio & Augusto maturum legi potest.

Ἀκαλήφη Græcis nominatur: Latinis Vrtica ab vrente eius ac mordicante potentia: vnde, vt Macer ait:

— nec immeritò nomen sumpsisse videtur,
Tacta quòd exurat digitos Vrtica tenentis.

A nonnullis verò & κνίδη, quòd lanugine noxia pungat: Germanis Neſſel: Italis *Ortica*: Hispanis *Hortiga*: Gallis *Ortie*: Anglis nettel: Bohemis Kopriwa.

1. Priorem Belgæ Groomſche netelen, i. Romanam Vrticam, & similiter Germani Welſche neſſelen / id est, Italicam Vrticam vocant; quòd rarior sit, neque vbique occurrat, semine alunde misso, subinde spectaculi causſa in hortis seratur. Dicitur & à nonnullis Vrtica Mas: à Dios. verò Siluestris, quam asperitatem, latioribus nigrioribusque foliis esse ait, & semine Lini, sed minore. Plinius Siluestrem Vrticam Feminam facit, & minorem esse refert libro XXII. cap. XV.

2. Secunda vulgò Femina nominatur: & quandoque ad differentiam Tertiæ Maior dicitur.

3. Tertiam Germani Hepter neſſelen: Brabanti Ieete netelen: vtrique à mordaci eius contactu appellant. Sitne autem hæc quam Plinius Caniam nominat, vel potiùs prior, studiosi obseruent: Est in siluestri, inquit, quæ Cania, acrior, caule quoque mordaci, umbriatis foliis.

Temperamento autem Vrtica sicca quidem, caler verò exiguum, & vix primo ordine, vim tenuium partium simul obtinet. Neque enim ex eo vrit aut mordicat, quòd impensè calida sit; sed huius causſa est lanugo eius rigens, ac durиuscula, aculeorum instar pungens, cutimque vellicans: nam flaccida facta ac decocta Vrtica, haudquaquam vrit, lanuginis nempe remisso rigore.

In olere sumpta, aut cum conchulis, vt Dios. tradit, decocta, ad ventris deiectionem, & quidem absterſione facit: promouet verò & vrinas, ac calculos è renibus expellit: cum ptisana verò decocta, quæ in thorace hærent, educere posse existimatur. Sanguinis e natibus profluuia trita, & cum succo imposita sistit. Succus vuam inflammatam reprimit.

Semen Vrticæ Venerem extimulat, præsertim cum passo potum: habet enim flatuosum quiddam, auctore Galeno. Quæ in thorace hærent etuda, concoquet ac educit: ad orthopnœas, ac pleuritides, nec non peripneumonias in eclegmate vsui habetur.

Cicutæ idem contrarium esse, & fungis, ac argento viuo Nicander affirmat; & Apollodorus aduersari Hyosciamo, & serpentibus, ac scorpionibus: Plinio reste. Aduersus autem pruriginem ab Vrtica excitatam notum est, idem air, olei remedium.

Di

De Vrtica inerte. CAP. XXXVI.

Vrtica iners, siue Lamium primum.

Vrtica iners altera.

Vrtica iners tertia siue Lamium luteo flore.

Vrtica iners quarta.

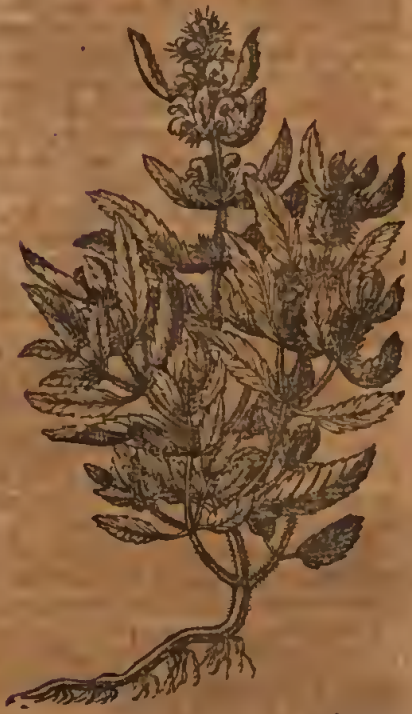

AD VR-

AD Vrticæ genera refertur: quæ quia innoxia, Iners ac Mortua dicitur. Sunt verò huius & aliquot species.

1. Prior caulibus assurgit quadrangularibus, pedem, rarò cubitum altis, sisbinde tribus aut quatuor foliis Vrticæ, per margines crenatis; nequaquam tamen mordacibus, sed mollibus, ac veluti lanuginosis. Flores verticillatim cauliculos secundùm folia ambiunt, cucullos aut cassides referentes, colore sæpenumerò candidi, quandoque lutei, subinde ex rubro purpurascentes: radices fibris multis cohærent.

2. Proxima cauliculis & longitudine Priori similis, foliis quoque esset, nisi paulò minora & rotundiora forent: pallide lutei aut rubentes flosculi sunt: ipsa verò herba ingratum ac grauem odorem spirat.

3. Tertia foliis quoque quàm Prima maioribus: cauliculis interim cubitalibus, & quadrangulis, quorum coma & supenora foliola purpureo Violæ nigræ elegantè arridente colore, velut Hormini sativi: flores verò secundùm caules, auri colore lutei.

4. Iam & Quarta quædam etiam reperitur Lamij species. caules huius crassiores, geniculati & ramosi, subinde sesquicubitales sunt; folia qualia prioris Lamio, margine serrata, maiora tamen. verticilli caules ambiunt spinosi ac pungentes, è quibus flores quam Lamij prioris maiores, quandoque candidi absque notulis, subinde purpureis inscripti punctulis, aliquando partim lutei, partim purpurei, vel etiam in totum lutei. Fibris multis radices cohærent.

Iuxta sepes, parietes, vias, in ruderibus, secus agrorum margines, in ipsis quoque aruis, non rarò in hortis parum excultis reperiuntur: & quidem duæ priores frequentius: apud Quados, Marcomannos, & in Pannonia superiore, Tertia notior est.

Quarta locis palustribus secus vias non rarò occurrit: & apud Batauos frequentiùs.

Tota æstate magna ex parte florent.

Vrticam Inertem & Mortuam vulgò nominant: Germani Todenessel/ Taube nessel: Belgæ Lamium. Doouenettelen: Hispani *Hortiga muerta*: Itali *Ortica morta*: Galli *Ortie morte*: Plinius, Quæ innoxia est ait, morsu carens, Lamium vocatur.

Γαλόψις. Huius altera species cum ea conuenit, quæ Græcis γαλόψις ἡ γαλεόδολον, Latinis Vrtica labeo nominatur: est autem hæc, vt Dios. scribit, θαμνῶδες σὺν τῷ καυλῷ, καὶ ἐπὶ φύλλοις ἐμφερὲς κνίδῃ, λευκότερον δὲ τὰ φύλλα, καὶ ἰκανῶς δυσώδη ἐν τῷ ἁψῆναι, ἄνθη λεπτὰ πορφυρίζοντα. id est, Fruticulus siue fruticosa herba cum caule & foliis similis Vrticæ: læuiora tamen folia & valde graueolentia dum conteruntur: flores tenues, purpurascentes. Facultatem autem habent, eodem auctore, folia, succus, caulis & semen discutiendi durities, carcinomata, strumas, parotidas & phygethla: sed oportet biduo ex his repidum cataplasma imponi. Decoctum verò horum & totu prodest: faciunt etiam ad depascentia vlcera, gangrenas & putredines cum sale imposita. Habet eadem de Galiopsi Plinius lib. XXVII. cap. IX. Folia, aut, caulesque duritias & carcinomata sanant, ex aceto trita & imposita: item strumas: panos & parotidas discutiunt. Ex vsu est, & decocto succo fouere. Putrescentia quoque & gangrenas sanat cum sale. De Lamio scribit & idem lib. XXII. cap. XIIII. vbi vires eius his verbis refert: Medetur cum muria salis, contusis, incussisque, inustis & strumis, tumoribus, podagris, vulneribus.

Recentiores flores Lamij candidos fluorem muliebrem albidum sistere posse existimant parantque nonnulli in eum vsum, ex floribus ustis cum sacharo (vt vocant) Conseruam, quam singulis aliquot diebus sumendam præcipiunt.

REM-

REMBERTI DODONAEI
DE
FLORIBVS CORONARIIS,
ODORATIS, AC VMBELLIFERIS HERBIS,
STIRPIVM HISTORIAE
PEMPTAS SECVNDA.

DE VIOLIS AC ROSIS, EOQVE PERTINENTIBVS FLORIBVS, LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

ABSOLVTA *priore nostri operis parte, stirpibúsque non paucis elementorum ordine dispositis ac descriptis, ad eas nunc, quæ in certas classes distributæ sunt, transitum facimus. Florum autem, ac odoratarum herbarum classes, reliquis præponendas duximus. Non modò quòd odore aut tractatione horum animi quædam voluptas ac recreatio concipiatur, sed & quòd compluribus ornatus ac decora gratia ex his concilietur. Nectuntur ex his capitis coronæ, fasciculi ex floribus ac odoratis herbis & aspectu grati sunt odoreq; iucundi: maximum verò ornatum, haud exiguum decorem, summámque gratiam horti ab his accipiunt. Neque etenim ex vllis quantumuis artificiosè contextis, aut colaribus ornatis, topiariis vel perticalibus scenis, vmbraculis, aliisve hortensibus operibus, tantus ornatus his accedit, quantum ex floribus herbisq; odoratis ac coronariis, absque quibus omnia etiam hortensia opera, ornatu, gratia, & amœnitate destituuntur. Voluptas verò & animi recreatio, quæ ex his concipitur, nan nisi honestissima. Ad id enim quod pulchrum honestúmque, hominem commonefaciunt: Suggerunt siquidem flores suæ pulchritudine, coloris elegantia, forma præstantia, generosis animis honesti pulchriq; & omnium virtutum recordationem. Turpe namque fuerit, vt quidem sapiens ait, pulchra contemplantem, pulchra tractantem, pulchrisq; in locis versantem, non pulchrum aut turpem habere animum. Florum autem multa inuenire passem genera, si scrupulosiùs ipsorum differentias expenderentur. Verùm hoc nobis curæ non fuit: satis esse rati ipsos in hortenses ac siluestres distinxisse, ac deinde has separasse ab iis qui ex bulbis exeunt. Quibus tribus generibus complecti studuimus eas stirpes, quæ floribus suis præcipuè Medicinæ conferunt, aut oculis voluptatem adferunt: atque idcirco ab ipsis floribus primam commendationem accipiunt. Quas tribus prioribus complexi, quartum de Odoratis herbis subiunximus, Vmbelliferis quinto succedentibus loco: siquidem & seminaharum frequenter odoratæ sunt, ægrè idcirco ab Odoratis separari posse videntur, vt suo loco latiùs.*

Primus itaque huius Pemptadis de Violis ac Rosis liber, déque iis, quæ ipsis vel forma vel nominis similitudine affines sunt. Ad Violas autem contingit multos elegantes referri flores: vt Leucoia, Antirrhinum, & eiusmodi alios. In Rosarum societatem recipiuntur Paonia, & Cistus: potuisset accedere Rosa seratina, verùm quandoquidem ex Maluarum hæc est genere, apud congeneres fuit relinquenda. Instituo igitur à Violis, cæteræ quæ succedent.

DE NIGRA SIVE PVRPVREA VIOLA.

CAPVT PRIMVM.

Viola nigra siue purpurea.

Viola flore multiplici.

1. Viola siluestris inodora.

2.

3.

NIGRA siue purpurea Viola mox à radice folia promit multa, lata, venosa, per ambitum leuiter crenata, Hederæ foliis rotundiora, tenuiora, nigrioraque, præsertim parte supernore; inter quæ medij, tenues exeunt styli, & in singulis flores singuli, pulchri, odorati, colore in cæruleo subnigro purpurei, nonnúquam, sed rarò, candidi, ex quinque paruis foliolis compositi, quorum infimum maius; ac deinde pensiles calyculi, qui per maturitatem in tres partes dehiscunt. semen paruum & in rotunditate oblongum est: radicibus tenuibus ac fibrosis firmatur.

Viret hieme pariter ac æstate, frigoris patientissima. Locis opacis, iuxta dumos, muros, agrorum hortorumque margines, pingui solo plurima frequensque emicat.

Flores vt plurimùm Martio, vbi seriùs, Aprili prodeunt mense.

Est huius generis quædam, florũ soliola multiplicans, eum purpurea, tum candida: hortensis vtraque.

Est & genus quoddam siluestre, foliis minoribus, floribus pallidioribus, minùs aut nõ odoratis: nascitur id, & locis quidẽ opacis, ac secus vias & margines agrorum, verùm arido sterilique solo.

Violam

Violam autem Græci ἴον & ἴον πορφυροῦν, id est, Violam purpuream nuncupant. Theophrastus verò & ἴον μέλαν & μελάνιον, hoc est, nigram Violam; à nigreantis purpuræ florum colore. Plinius solam hanc Græco nomine, à ceteris Violis discerni, appellarique ἴον, & ab his Ianthinam vestem dici refert. Officinæ Latinum nomen seruant; at herbam Violariam nominant, & matrem Violarum. Germani florem, Blaw violen oder Mertzen violen: Galli similiter *Violette de Mars*, hoc est, Violam Martiam: Itali *Viola mammola*: Hispani *Violeta*: Belgæ Violetten dicunt: Angli Violet: Bohemi Fiala.

Ἴον autem Græcis vocatum in Geoponicis Nicander credit; vt refert Hermolaus, quòd Nymphæ quædam Ionię, florem eum Ioui primùm dedere muneri. Alij ἴον dictum affirmant, quòd cùm Io puellam adamatam Iupiter in vaccam conuertisset, terra florem hunc pabulo eius produxerit; qui propter ipsam factus, ab ipsa nomen accepit. Atque inde etiam Latinis Viola, quasi vitula, extrita littera t, dici putatur. Seruius Violam Latinus etiam Vaccinium, eadem occasione dici refert, locum enarrans Virgilij in Bucolicis:

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Virgilius tamen Ecloga 10. Vaccinium à Viola differre ostendit:

Et nigræ Viola sunt, & Vaccinia nigra.

Vitruuius etiam Architecturæ libro septimo, Violam à Vaccimo distinguit. Nam ex Viola Silis Attici colorem; ex Vaccinio purpuram fieri elegantem memoriæ prodidit. Tinctores, inquit, cùm volunt Sile Atticum imitari, Violam aridam conicientes in vas cum aqua conferuescere faciunt ad ignem: deinde cum est temperatum, coniciunt in linteum, & inde manibus exprimentes, recipiunt in mortarium aquam ex Violis coloratam, & ex ea Erethnam infundentes, & eam terentes, efficiunt Silis Attici colorem. Eadem ratione Vaccinium temperantes, & lac miscentes, purpuram faciunt elegantem. Quæ autem sint appellata Vaccinia, alio, & suo loco explicabitur. *Silis Attici color.*

Ad Violas reuertimur, quarum & flores & folia temperiem habent frigidam & humidam. Et flores quidem omnibus internis inflammationibus, laterum potissimum & pulmonis, vtiles sunt: pectoris, asperæ arteriæ, nec non faucium asperitates & scabrities leniunt: iocinoris, renum, & vesicæ nimios calores restinguunt: ardentium febrium ardorem mitigant: bilis acrimoniam obtundunt: sitim arcent & sedant.

Quod ex Violis fit ῥοδάλιον, siue, vti Actuarius nominat, σκίμμον, si ex diluto decoquatur, in quo pluries recentes ipsæ fuerint maceratæ, aluum lenit, & bilem per inferna educit, trium aut quatuor vnciarum pondo sumptum.

Fit & ex Violis oleum, quod refrigerandi humectandique potentia pollet: temporibus illitum somnum clementer conciliat, quem calida aut sicca intemperies remoratur: cum oui luteo sedis & hæmorrhoidum dolores mulcet: additur quoque vulnissime cataplasmatis refrigerantibus, ac dolorem sopientibus.

Sit autem oleum, in quo Violæ macerantur, aut ex immaturis Oliuis, Græci οἰνάνθινον ὀμφάκινον nominant: aut ex Amygdalis dulcibus, vti Mesues ait: Sint & Violæ ipsæ recentes humentesque oportet. Aridæ etenim iam deperdita humiditate, & minùs refrigerant, & caliditatis nonnihil adeptæ videntur.

Recentiores aridas Violas, medicamentis quæ cor roborare creduntur, vtiliter admisceri sentiunt.

Folia Violarum in olere sumpta, refrigerant, humectant, aluumque leniunt: foris admota, calidas omnes inflammationes mitigant, cùm per se, tum cum polenta impolita. Imponûtur & æstuanti stomacho, & oculis, Galeno teste. Dioscorides sedi etiam excidêti imponi scribit.

Prodesse autem excidenti sedi possunt, non vti adstringens aliquod sedem reprimens, sed veluti molliens & malachcon, qualia sæpenumerò prius admouenda, quàm reduci ea, præsertim inflammata, queat.

Plinius Violas quoque ait, crapulam & grauedines capitis, impositis coronis olfactúve discutere, anginas ex aqua potas: id quod purpureum est earum, comitialibus mederi, maximè pueris in aqua potum: semen scorpionibus aduersari.

In quibus verbis, quod de purpureo floris addirur, accessorium esse, & ex Historia Asteris Attici translatũ, suspicandũ, & non temerè, videtur. Dioscorides etenim florẽ purpureum nõ Violæ, sed Asteris Attici, cũ aqua potũ anginis, & comitiali in morbo pueris auxiliari scribit. *Plinij locus suspectus.*

De tricolore Viola. CAP. II.

Folia tricolori Violæ exigua sunt, ac initio quidem rotundiuscula, deinde oblongiora, per ambitum modice serrata: caules infirmi, tenues, anguloli, geniculati, palmi longitudine: flores longiusculis pediculis insident, purpureæ Violæ forma similes, & magnitudine vt

Viola tricolor.

Viola assurgens tricolor.

plurimùm pares, triplici colore splendentes, purpureo videlicet, luteo, candidoque vel cæruleo; quorum elegantia ac vanetate colorum maximè placent, cùm odorem exiguum aut nullum habeant. In summis duobus floscul foliolis, & subinde in inferioris, & quandoque etiam in mediorum extima parte, purpureus relucet Violæ nigræ. Medius vt plurimùm, ac nonnumquam inferiori candidus aut cęruleus insidet. Luteus non rarò inferius foliolum vel magnam eius partem, semper autem floscul medium, intercursantibus vnà nigris aliquot radiolis, occupat. Semen exiguus, in rotunditate oblongis, vasculis, Ochri magnitudine contnetur, quæ decidentibus succedunt floribus, & vitrò semine iam maturo dehiscunt. Radicibus nititur fibrosis.

In aruis pluribus locis exit: nascitur & in hortis, & crebrò quidem sua sponte, siluestri speciosior & elegantior.

1 Vere vnà cum Viola nigrà aut paulò pòst emicat, æstate dein tota & maxima Autumni parte, ac subinde etiam hieme, floret.

Viola assurgens. Huc autem referenda videtur illa Violæ species, quæ haud humi iacet, sed duriusculis suis cauliculis erigitur, & recta consistit, quos subinde promit cubitales: folia ei latiuscula, acuminata, per margines serrata: floscul Violis paulò minores, alioqui similes, vt plurimũ trium colorum; superante tamen candido, medium floris occupante; superiora floris purpurascunt; inferiora ad luteum accedunt. floscul succedunt siliquæ oblongæ, in tres partes sponte dehiscentes semine maturo, quod candidum & minutum. fibrosa radix vti Violæ.

2. In Baldo Italiæ monte tepertam hanc Violam Matthiolus refert: Lobelius in Narbonensis Galliæ ac Angliæ montium iugis. Nascitur verò & in Sudetis Bohemiæ montibus, in siluis, tum & in alus Pannoniæ siue Austriæ locis.

Floret non modò Vere, sed tota æstate in Autumnum vsque.

Viola assurgens aut surrecta, & quidem tricolor, non impropriè appellari potest; rectiùs certè quàm arboreseens, vtpotè ne fruticis altitudinem aut simulitudinem assecuta.

Nominatur autem tricolor Viola à plerisque Iacea: est tamen & alia Iacea quæ nigra cognominatur. Alis, herba Trinitatis, propter triplicem floris colorem, dicitur. Nonnullis herba Clauellata. Galli flores *Pensees* nuncupant, qua etiam appellatione Brabantis ac vicinis Belgis

Belgis innotuere. Germani Frutſcham kraut/vnd Veilfattichcrit blümen appellant. Cum φλογίτιδι Theophraſti conuenire videtur, quod φλόμον etiam dicitur, & flos eſt tantùm ſilueſtris abſque odore. Vere vnà cum Viola alba aut paulò pòſt exiens, plurimumque durans: cuiuſmodi hæc tricolor Viola eſt, quæ, vti ſæpiſsimus, natura ſua ſilueſtris eſt atque inodora, & diutinè floret. φλόγα autem ſiue φλόμον, Gaza Violam flammeam interpretatur.

Qualitatem herba habet frigidam quidem obſcuram, ſed humidam manifeſtiorem, lenti glutinoſique ſucci, vti Maluæ, particeps: emollientis ea de cauſſa quoque facultatis, verùm minùs quàm illa. Prodeſt, vt recentiores aiunt, febricitantibus maxime pueris & infantibus, quorum conuulſionibus ac comitialis morbi acceſſionibus ſubuenire creditur. commendatur item ad pulmonis pectoriſque inflammationes, & ad ſcabiem corporisque pruritum. vlcera quoque glutinare fertur.

De Leucoio, ſiue Viola alba. CAP. III.

Leucoion candidum maius. Leucoion multiplici flore.

LEVCOII voce plura Violarum genera comprehenduntur, quorum in florum quidem colore præcipua, ſed tamen & nonnulla in foliis differentia. Poſſunt hæc in duo genera diſtingui. Vnum genus cui folia candidiora & molliora, candidum Leucoion, à foliorum, non florum colore, quis nuncupauerit. Alterum verò Leucoion luteum, à floris colore lureo. Sunt autem candidi Leucoij genera rurſus duo: Maius videlicet & Minus.

Maiori, caulis eſt bipedalis aut altior, rotundus, in alas nonnullas diuiſus: folia oblonga, candida, mollia, & velut lanuginem habentia, Salicis foliis quodàmodò ſimilia, verùm molliora: flores odorati, ex quatuor foliolis congeſti, ſecundùm cauliculos. ſuperiore parte in tenuibus pediculis exeunt, colore aut rubentes, aut candidi, aut ex purpureo punicei, aut cineri candidiori proximi, ſubinde varij. ſiliquæ inde ſequuntur, oblongæ, anguſtæ, in quibus ſemen latum, planum, & rotundum: radicibus nititur fibroſis, ſed validis. 1.

Florer primo Vere & tota propemodum æſtate, altero à ſatione anno, deinde & aliquot ſequentibus, ſi diligentia & cura adhibitis, hibernis menſibus à frigore arceatur.

Minus genus à priore non forma, ſed magnitudine ſola differt: caules foliaque habet ſimilia, ſed minora: flores etiam non viuus coloris, ſed vel candidos, vel rubentes, vel punicantes, vti Maioris: ſiliquas etiam, & ſemina ſimilia. 2.

Florer iſtud genus, non quidem Vere, ſed Iunio, Iulio, aut Auguſto, & eodem quidem quo ſatum eſt anno: hieme perit.

Leucoion siluestre angustifolium.

Leucoion luteum.

Est verò & Leucoion, florum folia multiplicans, sed rarissimum, quod ex maioris genere est, primoque Vere florere incipit, & maiorem curam hibernis mensibus, ne à frigore offendatur, requirit.

Extant verò & huius generis Leucoia nonnulla, quorum herbæ folia haudquaquam candida, mollia, aut lanuginosa, sed virentiora, ad lutei Leucoij foliorum æquitatem & colorē accedunt.

Nec desunt siluestria Leucoia, quæ non modò in Zelandiæ maritimis sponte nascuntur, verum & in Narbonensi Gallia, ac plurimis per Hispanias locis, cùm maritimis, tum mediterraneis gignuntur: folia habent angustiora, & vt plurimū candidiora: flosculi quatuor foliolorum, dilutè frequentius purpurei, quandoque rubentes, odorati, quorū odor apud Hispanos sub noctem occidente Sole intenditur, ac latiùs diffunditur, qui alias per diem exiguus. siliquæ prioribus similes.

Iam & Leucoia quædam bulbosa sunt, de quibus in subsequenti libro.

Seritur in hortis Leucoia, cultura proficiūt, & cura hibernis mēsibus apud Germanos indigent.

Appellatur autem λευκόϊον, Latinis quidem Viola alba: Arabibus verò *Keyri*: Italis *Viola bianca*: Hispanis *Violettas blanquas*: Nostri maius genus, Stock Violieren nominant; minus verò, Necke Violieren. Vtrumque à canitie foliorum, vti diximus, candidum, ad differentiam lutei, quod præstantissimum est, non improprie dici potest.

In siluestrium genere, quod sub noctem odoratius est, Hesperis esse creditur. quæ, Plinio auctore, nocte odoratior: lib. xxi. cap. vii. Hesperis, ait, nocte magis olet, inde nomine inuento.

Hesperis.

Facultate autem Leucoia hæc luteo Leucoio haud dissimilia videtur, viribus tamē infirmiora.

De Leucoio luteo. Cap. iiii.

Luteo Leucoio caules sunt ramosi, virentes: folia oblonga, angusta, glabra, in virore nigricantia, Leucoij candidi foliis minora: flores lutei, perquam odorati; siliquæ tenues oblongæ, in quibus semen latum. Totus frutex lignosus hiemis rigorem facilè sustinet.

Floret Aprili & Maio, & si hiems clemens fuerit, etiam Martio vel priùs.

In peruetustis muris, in rudenibus & aliis saxosis locis libentiùs nascitur: seritur & in hortis iuxta parietes ac muros.

Huius Leucoij quoddam quoque est genus, flore multiplici, cui siliquæ nullæ. Seritur hoc surculis; & in hortis colitur.

Λευκόϊον & istud Græci nominant, & λευκόϊον μήλινον; Latini Violam albam, & Leucoion luteū: Arabibus *Keyri* est: Hispanis *Violettas amarillas*: nostris, Gelb Violieren: Parietinas aut saxatiles Violas dixeris: & Gerl Violieren: Germanis Gēle de Violatin: Gallis *Giroffées iaulnes*: Anglis Walle Gylofer.

Est autem Leucoij frutex vniuersus, vt Galenus

Viola matronalis.

nus ait, extergentis facultatis, ac tenuium partium; plus tamen flores: & inter hos, qui sint ficiores, magis etiam quàm virides.

Dioscorides lutea Leucoia præcipuè in medicina vsus esse scribit; & huius aridos flores in desessionibus decoctos, ad vteri inflammationes & menstrua ducenda facere: cerato exceptos sedis rimas sanare, & cum melle oris aphtas: semen duarum drachmarum pondere ex vino potum, aut cum melle subditum, menses, secundas, & fœtus educere: radices cum aceto impositas, lienem reprimere, & podagricis prodesse.

Hippocrates lib. De natura muliebri, ad secundas educendas, & sanguinem ex vtero pellendum, Leucoij semen tritum cum vino bibendum exhibet: & ad eadem lutei Leucoij radicem, eodem quoque modo sumendam tradit.

De Viola matronali. Cap. V.

MATRONALIS Viola folia habet mox à radice longa, lata, subnigra, per ambitum crenata: caules cubitales aut altiores, foliis similibus, sed tamen minoribus circumdatos. flores in summis alarum virgis erumpunt, Leucoios similes, coloris aut candidi aut rubentis, dilutæve purpuræ. semen in siliquis oblongis & rotundis gignunt paruum, figura oblongum, colore in rufo subnigrũ. radices subsunt fibrosæ & validę.

Nascitur in hortis.

Alteto à quo sata est anno, Maio & Iunio mensibus potissimùm floret; non rarò tota æstate floris eius productio.

Galli *Violettes des dames, & Girofflées des dames* appellant, hoc est, Violas matronales; nostri corrupta voce, Damas violen: Germani Winter violen, id est, Violas hibernas siue hiemales.

Sunt autem harum Violarum herbæ quidem folia, gustu acria & calida, Erucæ, cuius species videntur, sapore & facultate proxima.

Aqua ex floribus huius destillata, ad sudorem prouocandum valdè efficax habetur.

Viola latifolia.

De Viola latifolia. Cap. VI.

FOLIA Viola latifolia promit, virentia, lata, per ambitum crenata, Alliariæ vocatæ herbę similia, sed maiora: caules rotundos tamosos: flores Leucoij, colore purpureos, subcæruleos; quos sequuntur latæ, planæ & propemodum rotundæ siliquæ, ex tenuissimis membranis, velut laminis, compactæ; intra quas semina plana, fata obscuri coloris, forma quodammodò *dixotómu* Lunę, inter quę media tertia membrana. radices subsunt crassæ, candidæ, in diuersa tendentes, Pæoniæ feminæ alterius, radicibus quodámodò similes, sed minores & tenuiores, intus porosæ.

Belgę hanc Violã vnà cum aliis in hortis serũt.

Flores Aprili prodeunt mense, altero à quo sata est anno.

Bulbonac aut Bolbonac voce barbara vulgò,

nos Violam latifoliam, aut, vt plerisque placet, Violam peregrinam nuncupare maluimus; Brabanti Pennincksbloemen, à siliquarum forma, denarium quodammodò ferére, & Paeschbloemen, quòd circa Paschæ solemnitatem ferè semper floreat, nominant. Recentiorum plerique Lunariam: alij Luuariam Græcam appellant: vel ab ipsius seminis figura, aut siliquarum mediæ membranæ argenteo splendore, quo, decidentibus per summam siccitatem cum semine ex vtraque parte membranis, nitet.

Thlaspi Cretense. Veterum autem Thlaspi alterum videtur, quod videlicet à Crateua describitur, à nonnullis Sinapi Persicum appellatum. Nam, vt Dioscondes ait, Crateuas Thlaspi quoddam recenset πλατύφυλλον καὶ μεγαλόῤῥιζον, id est, Latifolium & magnis radicibus: qualis omnino Viola hæc est, quam Latifoliam cognominauimus.

2. Huic latis foliis, & siliquis planis ac rotundis, similis est & alia quædam Latifolia Viola. perenni hæc radice nititur, hieme nõ marcescit: caules liguosi, cubitales: folia multa, lata: siliquæ planæ & latæ; vtraque paulò minora quàm prioris: flores cãdidi instar Violæ matronalis.

In siluis nonnullis prouenit veluti Hercynia, qua parte Germaniam spectat. transferuntur & ad hortos, in quibus diutinè viuit.

Ceterùm facultate ac potentia, Latifoliæ Violæ semen calidum quidem & siccum est, gustuque acre, Thlaspios semini sapore & viribus simile: radices acrimoniæ quoque nonnullæ, sed non multæ participes sunt: eduntur cum acetarijs, vt quarumdam aliarum.

De Viola dentaria. CAP. VII.

Viola dentaria prima.

Viola dentaria altera.

IN Violarum numerum recipiendæ & admittendæ quoque videntur vulgò Dentariæ appellatæ: quæ duæ sunt.

1. Prion cauliculus dodrantalis, folia Cannabis aut Pentaphylli modo quinque ad vnum hærent pediculum, oblonga, lata, ambitu serrata: Leucoïs similes floscvli, è punico colore subpurpurei: siliquæ quoque tales, in quibus semina. radix oblonga, inæqualis, multis crassis exasperatur squamis.

2. Alterius Dentariæ folia haudquaquam Pentaphylli, sed veluti Fraxini digesta, ῥάχιν siue costam habent mediam, cui annectuntur: sunt verò hæc oblonga lataque, & crenis secũdùm margines incisa, crebrò ad vnam costam septena: flores candidi, & quæ sequuntur siliquæ

prioris

prioris similes: radices quoque asperæ & squamosæ, sed tamen nonnihil quàm prioris minus.

In Germaniæ nonnullis vmbrosis ac opacis montibus gignuntur. Priorem circa Hercyniam siluam, haud procul Northusio, plurimam solo pingui, cui saxa subsunt, reperiri, Valerius Cordus auctor est.

Aprili & Maio præcipuè florent: semen posteà perficitur.

Dentarias vulgò appellant: Cordo Coralloides dicuntur, à radice albi Coralli æmula. Matthiolus inter Solidagines & Symphyta reponit. Nos propter florum cum Leucoïs similitudinem, Violas malumus dentarias appellare.

Quod verò ad facultates attinet, vtraque inter vulnerarias herbas à recentioribus refertur: & ad internorum viscerum, præcipuè tamen thoracis ac pulmonis vulnera, nec non ad intestinorum ramices commendatur.

De Viola Mariana, siue Rapo siluestri Dioscoridis.

CAP. VIII.

Viola Mariana.

MARIANA Viola folia primùm habet oblonga, lata, subnigra, aspera, nonnihil hirsuta, vulgaris Buglossi foliis nigriora, minora, minusque aspera. Caules deinde secundo anno profert rotundos, rectos, ramosos, aliquantulũ etiam hirsutos, circa quos folia similia, sed minora: flores in summis virgis exeunt oblongi, cani, rotundi, per oras incisuris quinque, sed non profundis, diuisi, & angulis non perinde vti aliorum siluestrium Raporum acutis; coloris vt plurimùm in cæruleo purpurei, subinde candicantes, in quibus stamina duo aut tria candida; qui & priusquam dehiscunt quinquangulares sunt. post flores capitulum nascitur, superiore parte latius, quinque quoque angulos habens; & quinque loculis veluti caligulis asperis & hirsutis deorsum dependentibus circumuestitum, in quo semen exiguum, subruffi, & eius, cuius Castaneę fructus echino exemptus, propemodum coloris. radices subsunt longæ, crassæ, candidæ, non ingrati saporis.

Nascitur, vt aiunt, in siluis & montibus, nec non in opacis quibusdam tractibus, vt Matthiolus refert, plerisque Italiæ & Germaniæ locis. apud Belgas in hortis colitur.

Iunio, Iulio & Augusto mensibus floris eius productio: semen interea ad maturitatem peruenit; neque enim simul, sed particulatim floret.

Violam Marianam nostri appellant, & vulgò *Marietes*. Recentiorum plerique Medion esse volunt.

Medion autem Dioscorides tradit folia habere Seridis, (exemplaria quædam Iridis habent;) caulem tricubitalem, & in eo florem magnum, rotundum, purpurascentem: fructum parrum, simulem Cnico; radicem dodrantalem, crassitudine baculi, gustu acerbo. Cum qua descriptione Viola Mariana non admodum respondet: tametsi enim illi flos grandis & rotundus; folium tamen propriè nec Iridis nec Seridis: & fructus aut semen, Cnici semini haud simile, vtpote valdè minutum, & subruffi, vti scripsimus, coloris. *Medion.*

Quas ob causas Viola Mariana non Medion, sed potius verum Dioscoridis Rapum siluestre videtur (γογγύλη ἀγρία quæ Græcis dicitur) cum cuius descriptione magis conuenit. Nam fruticosa est, stirps & ramosa, cuius lobi siue capirula appendentibus aliquot loculis circumrecta, quibus sublatis, interior lobus siue capitulum conspicuum est; quale Rapum siluestre esse, ex eius apud Dioscoridem descriptione satis constat. Quæ tametsi superfluorum quorumdam accessione corrupta, Rapo tamen siluestri propriissima complectitur. *Dioscoridis locus corruptus.*

Describitur autem Rapum siluestre à Dioscoride his verbis: Ἀγρία γογγύλη φύτῳ ἐπ' ἀμφότερα, ἡ μὲν ὑπόπτερος τὸ ὕψος, πολύκλαδος, οἷς ἄκανθος λεῖος φύλλα ἔχουσα λεῖα, ἀκαυλότερα τὰ πρὸς γῆς, ἢ γογγύλη ἀγρία. καὶ μικρότερα δὲ ἐν λοβοῖς κεφαλωτὰ ἔχουσι. ἀνοχλοῦσι δὲ τῇ κεφαλαίᾳ, ὥστε δὲν ἄλλος κίφα-

λευκὸς ἔστι λοβὸς, ἐν ᾧ σπερμάτια μέλανα, θερμότητα δὲ λεπτὴν ἐνδιδοῖ. id est, Rapum siluestre nascitur in aruis, frutex altitudine cubitalis, summa parte læuis: folia habens lœuia, digitu latitudine maiora: fructum in lobis calyculatis, quorum inuolucra cùm aperiuntur, alius capiruli modo lobus subest, in quibus semina nigra, contrita verò intus candida

In qua descriptione, quæ de læuitate summorum caulium ac foliorum, & seminis nigredine, ac interior eius medulla candida traduntur, ad siluestris Rapi, huius præsertim, descriptionem non faciunt, sed alió pertinent. Huius siquidem siluestris Rapi caules aut folia non sunt lœuia, sed aliquantulùm hirsuta: semen etiam non nigrum, verùm subruffum, & castaneis, vt diximus, colore affine.

Videntur autem, quæ de lœuitate foliorum & summarum partium, Rapunculo conuenire, aut Campanulæ, de qua in sequentibus capitibus: semen verò, quod hic describitur, sanui Rapi est. Ita plurium stirpium descriptiones inter se confusæ.

Ceterum quòd ad facultates attinet, radix Violæ Marianæ refrigerantis & nonnihil adstringentis est potentiæ: esui, vt aliorum siluestrium Raporum, apta est, & non incommodè acetarijs additur.

De aliis siluestribus Rapis. CAP. IX.

Ceruicaria maior.

Ceruicaria minor.

SVNT verò & multa alia Rapi siluestris genera, Calathoide florum figura, & radicibus Violæ Marianæ haud multùm dissimilia.

1. Vni, quod à Viola Mariana alterum, caules sunt cubitales aut altiores, anguloſi, asperi, hirsuti; folia aliquantulùm aspera, lata, in acutum desinentia, per ambitum crenata; Vtricæ foliis & forma & colore quodammodò similia: flores secundùm caules exeunt, Violæ Marianæ floribus minores, per ambitum quinque similiter incisuris, sed profundioribus, diuisi, intus aliquantulùm hirsuti, colore aut candidi, aut dilutè purpurei, vel ad cæruleum inclinantes.

2. Huius verò species quædam est foliis aliquanto lœuioribus: floribus elegantioribus, coloris purpurei è cæruleo; cuius radix aliquot annis viuax restat, & Vere regerminat.

Ceruicaria maior. Nominant hoc genus Germani Haisfraut, Nostri Dalfrupt id est Latinè Ceruicariam, & Ceruicariam maiorem: Græci βαχήλιον: plerique Vulgariam: Fuchsius Campanulam.

Ter-

Rapunculum.

Rapunculum Alopecuron.

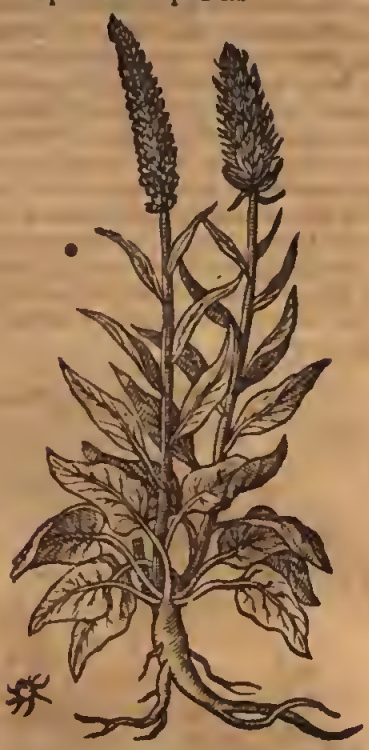

Tertium genus caules habet breuiores, folia minora, candidiora, minùs aſpera, oblonga, Saluiæ folijs ſimiliora. flores Cerulcariæ minores, colore proximi Violæ nigræ, dilutam purpuram referentes, qui non vti aliorum deorſum nutant, ſed ſurſum eriguntur, plures ſimul ſummo caule exeuntes. radices quoque ſimiles. Hoc genus plerique Cerulcariam minorem appellant. 3.

Naſcuntur hæc in Germania ac Belgio pleriſque aridioribus locis ſecus pratorum margines, & crebrò locis ſenticoſis; transferuntur in hortos florum gratia.

Florent Iunio, Iulio & Auguſto menſibus.

His autem ſimile & quartum genus eſt. caules iſtud quoque breuiores facit: folia lata & Cerulcariæ prioris proxima, minus tamen aſpera, minusque per ambitum crenata. flores deorſum pendent, coloris vt plurimùm dilutæ & quaſi ex cæruleo rubentis purpuræ. pro radicibus, multæ, tenues, tranſuerſim & obliquè ſerpentes fibræ ſunt, à quibus multæ oblongæ, candidæ radiculæ, Rapunculi radicibus ſimiles demittuntur. Ita facilè ſeipſum propagat & latè ſerpit hoc genus. 4.

Secus aruorum margines in Zelandia & alibi locis etiam non maritimis reperitur.

Floret eodem quo reliqua tempore.

Quintum genus, quod vulgò Rapunculum nominant, caules profert tenues: folia oblonga, anguſta, læuia: flores Cerulcariæ minores, cæruleo vt plurimum colore: radices candidas, digitalis longitudinis, eſu aptas. 5.

Exit in aruis, multis locis frequens.

Plurima ætatis parte floret: hibernis menſibus radices leguntur, & eum acetarijs inferuntur.

Iſtud genus vulgò, vti diximus, Rapunculum, quaſi paruum Rapum appellant: Germani Rabunʒen: Noſtri Raponce: Galli *Raiponce.*

Horum omnium flores, priuſquam adaperiuntur, quinquangulares ſunt; completi verò rotundi, & inuerſi calathi figuram referunt, ſtaminibus intus candidis; & per circumferentiam quinque inciſuras, totidemque eminentes angulos acutos habent: capitula autem, in quibus ſemen, angulata, ſuperiore parte ampliora, ſed nuda, & nullis appendicibus aut loculis ſiue pericardijs circumtecta, vti ſunt Violæ Marianæ; quæ eam ob cauſſam, nempe quòd

capitula

capitula, siue lobos habeat circumtectos, cum siluestris Rapi descriptione exactiùs quàm vllum horum conuenit, quæ tamen & omnia Rapa siluestria sunt.

6. Præter hæc verò & sextum quoddam genus est a superioribus forma aliquantulùm differens. huic autem folia primùm lata, postea secundùm caules angustiora; caules dodrantales, summa parte veluti spicam paruorum florum plenam proferunt, quorum singuli antequam panduntur, corniculi cuiusdam similitudinem referunt; aperti verò in quatuor angusta foliola finduntur, colore aliàs candidi, aliàs cærulei, aliàs purpurei, floribus capitula parua succedunt, Rapunculi capitulis fere simulia, verùm minora, multa circa caulem simul arcteque composita: radices candidæ, vt aliorum Raporum siluestrium.

Gignitur locis siluosis & opacis, pingui lutosoque solo.

Floret Maio, Iunio & Iulio mentibus.

Nonnulli Alopecuron appellant, ab ipsa florum plena spica, quę iam apertis flosculis, mollis & veluti lanuginosa, vulpiumque caudis propemodum assimilis, ea de caussa, videtur. Sed Alopecuros alia omnino est herba, in frumentorum & leguminum historia à nobis descripta. Qua de caussa ab aliis Rapunculum Alopecuron dicitur, ad differentiam videlicet veri & legitimi Alopecuri.

Radices porrò omnium horum refrigerantis potentiæ sunt & nonnihil adstringentis: possunt autem omnes vnà cum alus acetariis edi. Sunt etiam qui Cerusicariæ radicum decoctum, aduersus incipientes oris & tonsillarum inflammationes conferre affirmant.

De Campanulis. CAP. X.

Campanula Maior.

Campanula Media.

CVM siluestribus Rapis similitudinem quamdam habere videntur, quas Campanulas vulgò nominant. Earum tres nobis obseruare contigit species. Vnam maximam; alteram mediæ magnitudinis: tertiam siluestrem minimam.

1. Maior siue maxima Campanula folia habet prima terræque proxima lata & Violæ nigræ forma simulia, sed tamen paulò maiora, quæ verò circa caules, quos validos & prælatos promit, oblongiora, vtraque satuti viroris: flores secundùm caules gignuntur plurimi, Rapunculi floribus maiores ac parentiores, campanulis ac tintinnabulis ferè assimiles, cæruleo nitentes colore; staminibus in medio candidis. radix nouellis plantis oblonga & digitalis ferè crassitudinis, vetustis verò in multas fibras distributa.

Mediæ

Campanula siluestris minima.

Mediæ magnitudinis Campanulæ folia non modò caulibus agnata, verùm & prima, angusta sunt & oblonga, saturato quoque virore splendentia: caules striati bicubitales & altiores; circa quorum partes superiores flores prioris satis similes, vel colore cærulei, vel candidi. 2.

Tertia siluestris minima, maiori similis est, sed tamen omnino minor. Prima etenim eius & terræ proxima folia lata sunt, & Violæ nigræ satis similia, attamen non tam magna; reliqua verò oblonga & angusta: flores similes cærulei, subinde candidi, sæpe Rapunculi floribus maiores: radices verò tenues & fibrosæ. 3.

Tres hæ lactu similem succum præbent, cauliculis & foliis vulneratis: flores earum nondum completi quinquangulares quoque sunt, & patentes in quinque similiter angulos exeunt, & capitula similiter quinquangularia, Rapunculi & aliorum siluestrium Raporũ satis similia, sed foraminosa & perforata, in quibus semen perquam exiguum. Putari hunc possent fortassis Raporum siluestrium esse species; sed quia radix earum edulis non est, aliò videntur referendæ.

Priores duæ in hortis seruntur: tertia passim in Belgio iuxta aruorũ & agrorũ margines reperitur. Omnes Iunio, Iulio & Augusto florent.

Vulgò Campanulas nuncupant; plerique, Belueder: sed Italis *Beluedere*, Græcorum Olyris est, cum qua Campanulæ similitudinis nihil habẽt.

Et primam quidem harum sunt qui Columnarem, & quidem Plinij iudicent; cuius tamen herbæ Columnaris nomen apud hunc non reperiatur. Alij Anthemum Plinij faciunt, & huius quidem nomen in multis exemplaribus reperitur, sed deprauatis. Legendum siquidem est, non Anthemum, sed Eranthemum lib. xxvi. cap. viii. Eranthemum autem Anthemidis est species, flore roseo colore rubens, multumque ea de causa à Campanulis differens. 1. *Plinij locus restitutus.*

Secundam Matthiolus Phyteuma esse existimat; at nobis tum hæc, tum aliæ Campanulæ Iasionæ similiores videntur: Phyteuma verò esse Antirrhini siluestris species, de qua inferiùs suo loco. Ait etenim Theophrastus, ἰασιώνης florem vnico folio constare, similitudinem autem plurium ostendere, quæ tamen non separentur, & superiorem floris partem angulosam esse. Talis certe Campanularum flos est, vti & omnium similiter Raporum siluestrium (excepto generis sexti) quæ tamen ea de causa Iasiones esse affirmari non possunt; si modò eadem Theophrasti & Plinij est Iasione. Plinius siquidem Iasionem lac aut habere copiosum, quod solæ Campanulæ præcipue fundunt. 2.

Dubitet fortasse aliquis, & Campanulam non esse Iasionem existimet, quòd Plinius olus esse Iasionem scribat siluestre, in terra repens, flore candido. Sed si olus est, omnis herba edulis, & Campanula olus est, cùm & eius folia edi posse non sit dubium: repunt verò & in terra subinde secundæ ac tertiæ radices, atque ea de causa citissimè vna aliqua stirps multiplicatur & ampla fit: florem etiam non rarò candidum esse scripsimus.

Theophrasti autem de Iasione hæc sunt verba, lib. 1. vbi de florum agit differentiis: Nonnulli, inquit, vnius folij nascuntur, similitudinem tantùm plurium ostendentes, vt flos Iasiones; huius etenim non separatur vllum in flore folium: neque conceptaculo pars inferior eget, superior autem angulosa. *Iasiones.*

De Iasione verò Plinius lib. 22. cap. 22. hunc in modum: Iasione olus siluestre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum, Conciliũ vocant.

De facultatibus autem harum Campanularum nihil occurrit in medium adferendũ, cùm nullius vsus flos, herba, aut radix sit. Apud Theophrastum verò etiam ac Plinium nihil de Iasiones viribus scriptum reperitur.

De Campanula aruensi minima. CAP. XI.

PRÆTER verò superiores Campanulas, & alia quædam humilis & parua est, cui caules tenelli, dodrantales, in alas plures diuisi, plurima parte humi decumbentes: folia circa cauli-

Campanula aruensis minima.

Campanula Autumnalis.

cauliculos parua, per ambitum leniter crenata: flores paruuli, in puniceo purpurei, pulchri, multum patentibus, tintinnabulis aut campanulis similes, stamine in medio candido, qui interdiu patent; circa verò occasum Solis recluduntur, & in quinquangularem speciem cõrrahuntur, quam etiam nondum aperti, vti aliæ Campanulæ, referunt: radices tenuissimæ sunt.

In agris frumentarus inter segeres exit, fertili & fœcundo solo.

Iunio & Iulio floret.

Anonymos nostris est herba: pleriq; tamen Speculum Veneris: Brabanti vulgò Wyouwen spieghel vocant. non esse Onobrychum, quod quandoq; suspicati fuimus, satis constat. Campanularum videtur esse species, non tamen laliones, cùm lac nullum vulnerata fundat.

Facultatem autem Campanula hæc compertam nullam habet, cùm nullius in medicina sit vsus.

De Campanula Autumnali.

Cap. xii.

Iam & in Campanularum numero quędam etiam serotina est, caulibus hæc exit dodrantalibus, ramulis, foliis angustis, binis ex aduerso positis: flores in caulicolorum summo fastigio, & quandoque è foliorum sinubus, prodeũt oblongi, calathoides, sursum hiantes, in cæruleo saturato eleganter purpurei, staminibus in medio candidis, Raporũ siluestrium siue Ceruicariarum dictarum floribus quodammodò similes, quinquangulares quoque priùs quàm adaperiantur, adaperti verò quinque per circumferentiam fissuris diuisi, totidem eminentibus angulis; sed minùs patentes, angustiores, minores, & colore elegantiores; vtpote cæruleum ipsum sui coloris pulchritudine & gratia prouocantes: semen exiguum in paruis oblongis thecis continetur. radices subsunt renues, oblongæ, bifidæ, trifidæ, aut amplius diuisæ, gustu amaricantes.

Reperitur aliquando in pratis, frequenter in aliis incultis, & usdem quibus Erica humidioribus locis. In pratis quidem procerior auctuq; amplior: in Ericastris verò tenuior ac minor prouenit. Nec destituũtur huiusce modi Campanula plana quædam & aprica loca, tumulis adiacentia maritimis apud Batauos, quę tamen caulículis est breuioribus ac humilioribus: floribus non minoribus, sed frequentioribus & dilutiùs coloratis.

Sub finem Augusti, ac Septembri mẽse elegantes huius flosculi vigent.

Apud Belgas nomen non habet: sunt tamen, qui Blaw Leuhens / id est, cærulea Lilíola nuncupent. Ananiẽsia rura Petrumborsa vulgò vocant, Matthiolo teste. Videtur autem hæc respondere descriptioni Calathianæ Violæ, non quæ

que apud Plinium, sed apud Ruellium lib. II. cap. CXXIX. extat: quã ipse pluribus omnino verbis describit, quàm Plinius descriptio habeat. Plinius enim paucis verbis Calathianã expressit, & lutei esse coloris ostendit: Ruellius verò cæruleum, & eum quidé elegantissimũ ei tribuit.

In totum, Plinius ait lib. XXI. cap. VI. sine odore minutoq; folio Calathiana, munus Autumni, ceterç Veris. Proxima ei Caltha concolori magnitudine: vincit numero foliorum marinam quinque folia non excedentem. His verbis ostendit Plinius, Calathianam coocolorem esse Calthæ, id est, luteam, & æqualis magnitudinis; sed tamen Calthæ florem ex pluribus compositum foliis. Caltham autem esse lutei coloris, ostendunt Virgilij & Columellç versus, capite de Calendula adducti. Ruellius verò vnde locupletatam illam descriptionem accepit, non facile fuerit affirmare: non est tamen quòd ab eo excogitatam suspicemur: talem enim qualem ipsa descriptio proponit, Calathianã non agnouit. Calathianam siquidem existimare ait, aut quæ sit sibi non cõstare, quam Galli *Auronles* dicunt: Latini hac ætate Aquileiã: quæ cum Calathianæ ab ipso adducta descriptione haud conuenit. Ruellij autẽ verba hæc sunt:

Calathiana munus Aurumni, Violæ ceteræ Veris; ea minuto est folio Violæ albæ non dissimili, in totum sine odore, Calathi similitudine, Autumno tantùm prouenies, tanta coloris pulchritudine, vt cæruleum ipsum, quod imitarut, prouocet: in pratis post æstatem emicat; Aurumnalem Violam nominant: qualis Campanula est Aurumnalis. Videtur verò eadem à Valerio Cordo Pneumonanthe nuncupata, quam Germanicè Lungen blũme dici refert.

Qualitate autem hæc Viola calida est, Gentianæ, cuius species nonnullis videtur, facultate quodammodò similis, multò tamen imbecilliot. Efficax à recentioribus habetur aduersus pestilentes morbos, & ad virulentorum animalium morsus & ictus.

De Digitali. CAP. XIII.

Digitalis purpurea.

DIGITALIVM plures sunt species, non modò florum colore, sed & foliorum forma coloteque differentes.

Vulgatissima purpurei floris est, cui looga, lata, pet ambitum crenata, dilutè virentia folia, Verbasci quodammodò similia, minora tamen minusq; lanuginosa: caulis tectus, rotundus, à medio sursum versus compluribus floribus grauidus, non alternatim, aut obliculatim, sed ab vno caulis latere supra inuicem, aut, vt Græci aiunt, ἐπ' ἀλλήλων dispositis, deorsum versus dependentibus, forma oblongis, intus cauis, dactylotheeis propemodum similibus, colore ex rubore purpureis, punctis quibusdam candidis intereursionibus; quos rotunda sequuntur vascula, in quibus semen exiguum: radices multæ tenues fibrç sunt. 1.

Plerisque Germaniæ & Belgij locis saxosis & vmbrosis, in montium coouallibus, & vbi fern & Lithanthracon fodinæ vicinæ sunt, sponte exit: transfertur etiam in hortos.

Altera Digitalis, priori foliis similis est, lõgioribus tamen ac latioribus: flores huius cum priotis floribus forma etiam conueniunt, colore verò candidi aut subinde dilutè in candido purpurascentes. 2.

Tertia folia habet angustiora, venosa, glabra, saturato virore nigricantia, auersa tamen parte candidiora, pet ambitum nonnihil serrata: flores huic lutei, forma prioribus ferè similes. 3.

Quarta Digitalis folia promit Tertiç similia, in 4.
vitote quoque obscuro nigricantia, & candidiota similiter parte auersa, sed minora & angustiora; flores paruos, deorsumq; dependentes, vetùm minores, colore subluteos aut pallẽtes.

Appellant autem Germani quidem hanc Iurpem vulgari lingua Fingerhut & Fingerkraut: Belgæ Vingherhoet · Galli, *Digitale*, aut, quidam aiunt, *Gants noſtre Dame*: Angli Fore glone: Fuchsius appositè Latinè Digitalem ouncupauit. Nonnulli θρυμμάλιδα nominant, & θρυμμάλις. Verbasci speciem faciunt, quæ λυχνῖτις dicitur. Sed Lychnitis siue Thryallis folia habet pinguia, crassa & hirsuta, ad ellychnia in lucernis apta, qualia minimè Digitalis, cuius tam crassa aut hirsuta oon sunt, vt ellychnij vicem explere queant.

Facultatem autem Digitalis quidem folia, cùm amara sint, calidam obtinent & siccam, cum nonnulla expurgandi vi coniunctam, interim tamen nullius sunt vsus, nec medicamentis vllis admiscentur: flos solus, sola pulchritudine & forma placet gratusque est.

Sunt tamen qui noxiam & venenosam qualitatem huius folia habere affirment: idque euidenti experimento cognitum. Nam cùm ex huius & aliarum herbarum foliis cum ouis placentæ essent factæ, quotquot eas gustassent atque edissent, mox sese male habuisse, & ad vomitionem irritati dicuntur.

De Lychnide Coronaria. CAP. XIIII.

Lychnis Coronaria.

LYCHNIS Coronaria folia gerit oblonga, pollicis latitudine aut paulò latiora, mollia, lanosa, cana, Verbasci foliis minora quidem, sed candidiora & lanuginosiora: caules cubitales, rotundos, geniculatos, canos quoq; & lanuginosos, in plures breues alas diuisos, in quarum summo singuli flores, è calycibus suis, aspectu pulchri, sed inodori, Violæ matronalis floribus maiores, colore tubro & veluti flammeo fulgentes, subinde, sed rarus, candidi, aut dilutè rubentes, ex foliolis vt plurimùm quinis, rarissimè senis, nec pluribus congesti; nisi floris foliolis (quod vti aliis floribus hortensibus, ita & huic aliquando contingit) multiplicatis; in medio florum apices sunt acuti & pungentes: radices subsunt tenues.

Seritur in hortis, Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioq; familiaris: apud Ananienses autem, vti Matthiolus refert, etiam siluestris, spontèque exit.

Iunio, Iulio ac Augusto ejusdem mensibus florum exortus.

Nominant hunc florem Germani, **Frauwen röſzlin/ Marien röſzlin/ Margheen röſzlin/ & Himmels röſzlin**: Latinè Dominarũ rosam, Marianam rosam, Cæli rosam, & Cæli florem: Belgæ **Christus ooghen**: id est, oculum Christi, Galli *Oeillets*, & *Oeillets Dieu*: Itali ac Hispani *Lychnide*. Dioscoridi λυχνὶς στεφανωματικὴ est, hoc est, Lychnis coronaria, siue satiua. Gaza λυχνίδα lucernulam conuertit. Videtur eadem & λυχνῖτις ἢ λυχνῖτις per γ, esse Verbasci species, quæ & θρυαλλὶς: folia siquidem habet mollia, hirsuta, ad lucernarum funiculos siue ellychnia apta, cuiusmodi Lychnitidis esse Dioscorides testatur: florem item vt plurimũ rubentẽ habet, qualem θρυαλλίδος esse, Nicander innuit, rubentẽ eam in Theriacis nominans:

Ὅσσα τε λυχνὶς ἔπιφθεν, ἐρεθίσεις τε θρυαλλὶς.

In quo versiculo Lychnis intelligi debet siluestris, vt ipse Nicandri interpres monet, ne coronariam Lychnida à Thryallide differre hinc quis existimet. Conrardus Gesnerus hunc Διὸς ἄνθος. Iouis florem & Græcè Διὸς ἄνθος nuncupari existimat. Sed Theophrastus inter Lychnida & Iouis florem, lib. 6. distinctionem facit; æstiua sunt, ait, λυχνὶς, Διὸς ἄνθος, &c. & similiter Plinius, lib. 21. cap. 11. hæc Theophrasti verba referens; succedunt illis æstiui, scribit, Lychnis & Iouis flos, &c. Est autem Διὸς ἄνθος siue Iouis flos, flos æstiuus, coronarius, absque odore, Rosa Græca. cui radices lignosæ; Theophrastus lib. 6. Sunt verò & qui velint Lychnida, Plinij Rosam Græcam esse, quam refert, non nisi in humidis prouenire, nec vnquam excedere quinque folia, Violæ magnitudine, odore nullo. Porrò Lychnidis & alia multa reperiuntur nomina, inter notha tamen & supposititia relata, dicitur etenim & ἀθανάτος, quasi immortalis, quòd diutinè pulchritudinem suam retineat. Item ἀκυλαίνιον, βαλλαίειον siue bellaria, γλεγονοφόδιον, hoc est Gruis pes; κορύμβιον: & hanc esse Corymben Ruellius iudicat, cuius Columella lib. 10. hoc senario meminit:

Corymbe. *Nunc veniat quamuis oculis inimica Corymbe.*

Coronis etenim, inquit, inserta, igneo micans aspectu, oculorum aciem obtundit. Iam & Tora. Lychnis hæc θώειον dicitur: alia tamen, quæ Taura siue Tora vulgò nominatur, venenosa herba, de qua inter Deleterias. Nominatur præterea Lychnis & σκιπίειον, item μαλάιον, & Latinè Genicularis.

Facul-

Facultate autem Lychnidis coronariæ ſemen, Galenus ait, calidum eſt ſecundo quodammodò ordine, & ſiccum eodem modo: cum vino potum, à ſcorpione ictus auxiliatur, auctore Dioſcoride.

De Lychnide ſilueſtri. CAP. XV.

Lychnis ſilueſtris. Lychnis ſilueſtris flore multiplici.

SILVESTRIS Lychnis geniculatis caulibus, folijſque mollibus, Coronariæ Lychnidi ſatis ſimilis eſt; minùs tamen cana, aut lanuginoſa, folijs item anguſtioribus, & caulibus tenerioribus, plureſque alas facientibus: floribus etiam minoribus, colore candidis aut rubentibus; calycibus tamen maioribus; in quibus ſemen paruum, rotundum, ſubnigricans: radicibus longis & digitalis ſubinde craſſitudinis.

Iuxta pratorum, aruorumque margines, & alibi ſua ſponte exit: transfertur etiam in hortos, in quibus quandoque florum foliola multiplicat.

Plurima æſtatis parte, & in Autumnum vſque floret.

Noſtri Jenetteliens appellant: Germani etiam Marien röſslin / & Wilde Marien röſslin: item Hydwerck / & Widerſtoß: Galli *Oeillets ſauuages*: Græcis λυχνὶς ἀγρία: Latinis Lychnis ſilueſtris dicitur.

Sunt tamen & aliæ ſilueſtres appellatæ & cognominatæ Lychnides, huic haud ſimiles. Silueſtris etenim Lychnis Antirrhinon quoque auctore Dioſcoride: & ſimiliter Leontopetalon, Apuleio teſte, appellatur.

Sunt verò huic Lychnidi & aliæ quoque quædam nomenclaturæ, vt, τραχόπεδον, ἀντίρριον, ἡμεροπόδιον, λαμπὰς, & apud Romanos Intybum agreſte, quę inter nothas & reiectitias reperiuntur. Ex recentioribus plerique Saponariam hanc nuncupant: eſt tamen & alia Saponaria, de qua inferiùs. Nonnullis etiam Ocimaſtrum eſſe videtur; at ὀκιμαστρὶς ſiue Ocimaſtrum, Ocimo folijs ſimile eſt, ramoſque habet breues dodrantales modò, radicemque tenuem & ſuperuacuam. Lychnis verò hæc caules promit cubito longiores, folia oblonga, Ocimo nullatenus ſimilia, & radices longas craſſaſque, quæ manifeſtam contradictionem, & euidentem huius cum Ocimaſtro differentiam oſtendunt. *Ocimaſtrū.*

Deſcribuntur autem & aliæ nonnullæ ſilueſtres Lychnides à Carolo Cluſio, quas ex eius diligentiſſimis per Hiſpanias obſeruationibus lib. II. cap. XXVIII. requirendas & cognoſcendas

das relinquimus: vnum solùm admonentes, eam videlicet, quam inter suas Securidam facit, à nobis inter Armenios flores quarto loco iam olim repositam.

Ceterùm Lychnidis siluestris semen, duarum drachmarum pondere potum, bilioſa per aluum ducit, & à scorpione ictis conuenit: aiunt etiam scorpiones torpescere, & ad lædendum inefficaces reddi, hac herba ipsis apposita: auctor Dioscorides.

De Beën Albo sine Polemonio. CAP. XVI.

Beën Album siue Polemonium.

Polemonium.

AD siluestris verò Lychnidis genus referri quoque posse videtur, à recentiorum nonnullis Beën Album vocitatum; caulículi autem huic complures, teoues, teretes, & geniculati, atq; è singulis articulis folia bina oblonga, latiuscula, acuminata, Polygoni ferè similia, sibi inuicem opposita, læuia, & ex albido virentia: flosculi albidi, ex oblongis erumpentes calycibus, tenui molliq; membrana velatis, plures simul cohærentes, deorsum nutant: semen nigricat: radix albida, & satis prolixa, sed tenuis.

Pluribus per Germaniam, Bohemiam, & Galliam locis reperitur: in herbosis ac lætis collibus frequenter exit.

Æstate floret, à Iunio nempe mense in Augustum vsque.

Vulgo Beën Album nominant: & album quidem ad differentiam altenus, quod rubrum cognominatur, quod & Valeriana tubra dicitur: vt Pemptadis tertiæ lib. primo scripsimus. Neutrum tamen verum Arabum Beën. Appellatur verò & à nonnullis Papauer spumeum, cum quo similitudinis habet nihil: ab alijs Herba Tunica: ab Hispanis *Saſſefica*. Tunicam autem dictam herbam Bernardus Gordonius Dioscoridis Polemonium esse senuit. Cum Polemonio verò non perperàm conuenit: ramulos siquidem habet tenues: folia Hypericoidis Rutæ: flosculos veluti ex corymbis dependentes: semina nigra: radicemque longiusculam & albidam: quale Polemonium esse Dioscorides refert.

Dioscoridis loci emẽdatio.

Κλωνία, id est, ramulos habet, inquit, tenues, πτερωμένα (pinnatos, reddunt interpretes: folia paulò maiora quàm Rutæ: in summo veluti corymbos: in quibus semen nigrum: radix cubitalis & alba, Struthij similis. Exemplaria vulgaria, vbi legitur, Φύλλα δὲ ὀλίγῳ μείζονα πηγάνου: addita habent hæc subsequentia verba, ἀπανθίσεις δὲ πρὸς τὰ τοῦ πολυγόνου ἢ τῆς καλαμίνθης: verùm hæc in Crateuę, quæ reperiuntur, fragmentis non extant: neque apud Plinium lib. XXI. cap. VI. reperiuntur. Perperam etiam ἢ καλαμίνθης accessit: nam ad alterius Polemonij descriptionem hoc pertinet. Est siquidem & alterum quoddam Polemonium, quod ab Absyrto Hippiatro breuiter describitur. Lationis istud Calaminthæ similitudinem refert, sed magis incanescit, amarius est, odoremque grauiorem habet, & in vliginosis pratis nascitur. Istud autem Polemonium à Dioscoridis Polemonio multùm differens est.

Polemonij Absyrti.

Appellatur verò Polemoniuſh Græcis similiter πολεμόνιον: à nonnullis verò & φιλεταίειον: à Cappadocibus χιλοδύναμις: Latini Philetærum & Chiliodynamin quoque vocant.

Tenuium autem, vt Galenus ait, Polemonium est partium, & desiccandi vim obtinet. Bibitur radix, vt Dioscorides refert, cum vino quidem aduersus serpentes & dysenteriam: contra verò vrinæ difficultatem & coxendicis dolores cum aqua: lienosis drachmæ pondere ex aceto datur: circumligatur & eadem scorpionis ictui: dentium dolores mansa mitigat. Fertur & eum qui radicem gestauerit à scorpione non lædi, eumque, si ictus fuerit, nihil molestiæ passurum. Hæc quidem de Polemonio.

Beën verò Albi vulgò dicti quæ sint facultates (si Polemonium non est) nondum compertum.

De

De Nigellastro. CAP. XVII.

Nigellastrum.

NIGELLASTRVM folijs est oblongis, angustis, acuminatis: culmo cubito altiore, rotundo, vtrisque hirsutis ac pilosis: flore obscurè purpureo, ad puniceum inclinante, Lychnidis satiuæ simili, sed minore: semine nigro, cum asperitate quadam amaro, quod in oblongis capitulis siue calycibus, vti siluestris Lychnidis, continetur: radice tenui.

In agris vnà cum frumentis passim gignitur.

Maio ac Iunio mense cum flore viget.

Germani Raden/Ratten, Kornrose/Kornnägelin: Belgæ Coren roosen/ & Negelbloemen appellant: Itali *Githone*, siue *Gitthone*: vnde plerique similitudine vocis inducti, verum ac legitimum Gith siue Melanthium esse crediderunt: quos à veritate recessisse, notius est quàm refelli debeat. A vero siquidem Melanthio non solùm folijs, sed & alijs proprietatibus differt. Appellatur tamen & Gith siue Melanthum, à semini nempe nigredine; verùm non simpliciter, sed cum adiectione aliqua, ad differentiam legitimi Melanthij. Hippocrates siquidem μελάνθιον ἐκ τῆς πυρῆς, hoc est, Melanthium ex Tritico; Octauius Horatianus Gith quod in segete nascitur ipsum nominat: & eandem ob causam ab huius ætatis doctis, Nigellastrum, Githago, & Pseudomelanthium dicitur. Ruellius à Gallis *Nielle* & florem Micancalum refert appellari, & Theophrasti ἄνθεμον φυλλῶδες esse iudicat. Sed Anthemon Theophrasti, Anthemis est apud Dioscondem, & ἄνθεμον φυλλῶδες siue folioſum Anthemidis species, cum Nigellastro parum conueniens.

Cererùm Nigellastri semen, calidum & siccum secundo est ordine satis intenso: in pesso cum melle subditum menses euocat, vt Hippocrates in lib. De morbis mulierbnbus testatur. Octauius Horatianus semen fictum & trirum ad aurigynem bibendum exhibet.

De Caryophylleis floribus. CAP. XVIII.

CARYOPHYLLEORVM florum species quidem sunt complures, Armenijs nuncupatis in horum numerum receptis: ijs autem seorsum habitis, duæ præcipuè: Maior vna, altera verò Minor.

Maioris caules læues, teretes, cubitales, rarò altiores, geniculati: folia è singulis articulis bina, oblonga, dura, angusta, per extremum acuminata, colore quasi cæsia: flores speciosi, ex longis teretibus demiculans calycibus, & e senis vt plurimùm foliolis, qui simplices sunt: multiplices verò omnino ex pluribus, ijsque lentè fimbriatis commissi, odore admodum suaui, & odoratos Indicos Caryophyllos referentes; colore aliàs in diluta purpura; aliàs in saturata rubentes; subinde candidi, aut ex candido purpurascentes, interdum versicolores: in quorum medio staminei emicant gemini apices candidi: semen in vasculis oblongis paruum ac nigrum: radices fibrosæ. 1.

Habentur in hortis: sed speciosissimi ferè in fictilibus vasis.

Seruntur frequentiùs auulsis exiguis cum folijs surculis; seminibus rariùs: nam è semine nati flores, ad agrestem naturam redeunt; minores, minusque odorati, & simplices; etiam si priùs multiplices, reddantur. Adiguntur subinde surculis cum plantantur fissis Caryophylli; quo illorum odorem flores alliciant, & iucundam eorum suauitatem naribus abundantiùs repræsentent. Viuax est planta, & multis durat annis, si hibernis mensibus, à frigoris iniuria tuta, in cellis vinarijs aut alijs similibus locis repidis asseruetur.

Floret diutissimè, tota quidem æstate & Autumno: in cellis etiam interdum, fauente loci tepore, hieme tametsi rigida.

Caryophylleum florem, ab odore Caryophyllorum recentiores nominant: Germanis Negelblumen, Graßblumen: Italis *Garofoli*: Hispanis *Clauel*: Gallis *Oeillets*, *Ouillets*: Belgis Gu

Caryophylleus flos maior.

Caryophyllei flos multiplex.

Caryophyllei flos simplex.

Caryophylleus minor.

Caryophylleus minor alter.

nosse bloemen & Grosse bloemen & Latinè à plerisque Ocellus, Ocellus Damascenus, Ocellus Barbaricus, & Barbarica nuncupatur. Sunt etiam qui Betonicam, aut Veronicam siue Vettonicam appellent, alnlem aut coronanam cognomẽto; (Matthiolus Vettonicum coronatum dicere maluit) ad differentiam videlicet alterius Betonicæ, quę Græcis κεφαλὴ ψυχόδοτον dicitur; atq; hinc enam Herbam Tunicam dictam, hanc esse plenque existimant: sed Bernardus Gordonius Herbam Tunicam Dioscoridis Polemonium esse tradidit.

Turnerus Caryophylleum Cantabricam facit, quam Plinius lib. 25. cap. 8. in Hispania inuentam scribit, per Diui Augusti tempora, à Cantabris repertam. Nascitur vbique, air, caule iunceo, pedali; in quo sunt flosculi oblongi, velut calathium lus semẽ perquam minutum. *Cantabrica.*

Leonhartus verò Fuchsius, Vettonicam siue Betonicam alteram esse voluit, quæ inter notha Dioscoridis descripta repentur; & quidem his verbis: Βεττονικὴ γενᾶται ἐν χερσοπαίοις καὶ ὀρεινοῖς τόποις, καὶ καθαροῖς, καὶ ἡμεροις, περὶ τὰ γεννήματα. ἔχει δὲ τὴν μὲν ῥίζαν ὅλην ἰρυθρὰν, καὶ ἰσωδη τὰ δὲ φύλλα πεπονα· καὶ τὸ μέσον τῶν φύλλων φοινικοῦν· καὶ εἰς τὸ ὀρθοκάλαμον τελεώτατα, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἄνθη πορφυρίζοντα: id est, Vertonica nascitur in pratis & montanis locis, mundis item & cultis: radicem habet totam rubentem & odoratam: folia porracea, & medium eorum puniceum, in recto calamo triangula, & in ipsis flores purpureos. *Vetonica altera.*

Ioannes Ruellius Caryophylleum florem incognitum veteribus existimauit, cuius optimum iudicium videtur: nam certè Vettonicæ alterius, aut Cantabricæ parum flos iste similis est. Mirum creditur, air, vt tam celebris flos, tamq; iucundus, fuerit à veteribus silentio prætermissus: qui amplitudine, pulchritudine, venerate, Rosa non inferior videri potest.

Altera & minor Caryophylleorum species, priori tenuibus caulibus foliisq; simillima est, 2.
vtrisque tamen minoribus: flores etiam habet ex oblongis, paruis & teretibus calycibus similes, verùm minores & per ambitum magis dissectus ac fimbriatos, colore candidos, aut e candore purpurascentes.

Apud Belgas in hortis nascitur: Gesnerus autem apud Germanos in pratis humidis etiam reperiri refert.

Æstate flores emicant.

Vettonicam altilem siue Coronariam minorem, aut Alteram nonnulli nominant: Germani Mutwillen aut Hechmut; atque hinc etiam à plerisque Superba: Nostri Plumeno à flosculorum foliis fimbriatis & plumarum similitudine dissectis, & Etyn Gumssien, hoc est, Caryophylleum minorem appellant.

Vsus autem Caryophylleorum florum in medicina vetè quidem nullus est, in coronis verò propè primus, & præsertim floris altilis, qui etiam acetum iucundo sapore, & colore, auctore Ruellio, commendat. Fuchsius tamen, non modò ex floribus, quam Confectiani vulgò appellant, verùm & radices altilis ad pestis contagia à recentioribus commendari; siluestris verò succum calculo atterendo ac educendo, nec non comitiali morbo laborantibus vtilem credi, sic tiprum teliquit.

De Armeriis floribus. CAP. XIX.

ARMERIORVM florum aliquot etiam species sunt; foliorum ipsius stirpis, cùm magnitudine, tum colore præcipue differentes.

Prima species caulieulos habet rotundos, genieulatos, velut Caryophylli flores, circa in- 1.
fenora geniculata vt plurimùm rubentes, cubito breuiores; folia plurima parte oblonga, sed

Armerius flos primus.

Armerius flos alter.

Armerius flos tertius.

Armerius flos quartus.

aliquan-

Armerius siluestris.

aliquantulùm, quàm maioris Caryophylleæ, latiora; colore herbaceo virentia: flosculus in summo cauliculorum paruulos, exiguis Caryophylleis persimiles, verùm minores, plures simul in quandam veluti vmbellam congestos, particulatim vt plurimum prodeuntes, & semper ferè cocci rubore splendentes, punctis interim candidis circa medium interdum vanegatos, rarissime candidos.

Ornat hic flosculus Belgicorum hortorum areas: apud Italos & alibi locis incultis & aridis exit. Gesnerus circa Gryphij lacus ripas in Heluetia à se repertum scribit: prouenit & alicubi in Belgio locis desertis, iuxtaque aruorum & pratorum margines ac scrobes, sed multò quàm in hortis minor & tenuior.

Maturè & Aprili sæpè mense aut Maio floret, Caryophylleos flores antecedens: plurima inde æstatis parte viget.

Galli *Armoises* & *Armoiries* appellant: Ruellius Armerios flores hinc nuncupat: Germani Sonner nägelin, Feld nägelin: Belgę Heplicus, quasi dicas, Fasciculũ: florum etenim fasciculos nostri propria lingua Heplinge nominant. Caryophylleorum florum species quædam siluestris videtur, quam ob caussam & à recentiorum quibusdam Vettonica agrestis aut siluestris dicitur: nec desunt qui Tunicam Herbam esse volunt: sed nihilo magis hic, quàm Caryophylleus cum Vettonica altera aut Polemonio conuenit.

Altera Armeriorum species folia circum caules geniculatos, multò fert latiora, maiora & crebriora, nec non candidiora, Constantinopolitani floris folijs haud multùm dissimilia: flores in vmbella vna plures simul congesti, pulchri, rubentes, exiguis candidulis punctis ornati, prionibus Armerijs similes sunt. 2.

In petrosis collibus & asperis, fabulosis apricisque locis, apud Germanos & alias nationes nascitur; à Belgis in hortis seritur, vbi secundo anno cum alijs Caryophylleis æstate floret.

Germani Steinnägelin vocant, aliqui Scarlatam à rubeo floris colore coccum referente. Et siluestris hic Caryophylleus est, veluti & præcedens: vterque certe nulla cura eget: natura sua viuax; & hiemis iniuriam non difficulter sustinet.

Tertia & huius species, cui pauca à radice fibrosa, angusta, duriuscula, & acuminata foliola prodeunt, atque hæc inter coliculi breues, teretes, quibus quandoque vnicus, subinde duo aut tres insident flosculi mediocris magnitudinis, Armerijs primis paulò maiores, nonnihil odorati, colore vt plurimùm eleganter rubentes. 3.

Ando & inculto solo, quandoque iuxta margines aruorum in plerisque Germaniæ, Bohemiæ, Silesiæ, & Morauiæ locis frequens reperitur.

In multam æstatem floret ac viget.

Iam & Quarta quædam est Armeriorum florum species cauliculis rotundis, geniculatis, tactu glutinosis, pedis altitudine; folijs ex singulis geniculis binis, oblongis, angustis, acuminatis, in virore candicantibus & quasi cæsijs: floribus in vmbella similiter plurimis simul congestis, pulchris, Armerijs similibus, verum minoribus & rubentis dilutæ purpuræ colore: semine in oblongis vasculis pusillo: radicibus tenuibus ac fibrosis. 4.

Seritur in hortis.

Floret à Maio aut Iunio mense in Autumnum vsque, & eodem quo sata est anno.

Sunt qui velint Behen, siue Beën, vulgò nunc dicti, speciem aliquam esse, propter eam quam cum Behen rubenus floris Valeriana dicta rubra, similitudinem habeat. Nam cauliculis geniculatis & folijs illi aliquantulùm, sed colore similior est: caules tamen breuiores & tenuiores: foliaque minora; color verò leuitasque foliorum in vtrisque fere eadem. Carolus Clusius hunc inter siluestres Lychnides numerauit, vt suprà monuimus. Muscipulam & Viscariam M. Lobelius vocitat: at nos inter Armenos flores libentiùs retineuimus.

Præter

5. Præter hos verò & alia quædam est, vel Caryophylleorum vel Armeriorum species, omnino, vbique, & apud Belgas quoque siluestris: caulículos habet dodrantales: folia è singulis geniculis bina, parua, acuminata: flores in cauliculorum summo singulos, per ambitum fimbriatos, Caryophylleis minoribus, & forma & magnitudine satis similes, colore verò cocci diluto rubentes.

Exit passim in pratis & locis riguis.

Maio & Iunio mensibus flores potissimùm conspicui.

Belgæ Craepenbloemkens appellant, id est, Cornicis flores.

Ceterùm Armeriorum omnium istorum flores, nec vllum quoque aut in medicina, aut in cibatu vsum habent: sed coronarij sunt, & hortos ac corollas exornant.

De flore Constantinopolitano. CAP. XX.

1. Flos Constantinopolitanus.

CONSTANTINOPOLITANO flori caules sunt e radice plures, bicubitales, tenues, geniculati, inanes: folia e singulis geniculis bina, oblonga, aliquantulùm lata, acuminata, obscurè virentia, nonnihil aspera & hirsuta, sicuti & caules: flores in latis umbellis, multi simul congesti, aspectu pulchri, ceterùm inodori, colore floris Calendulæ, vel purpurei Lilij, siue maturi mali Anarantij cortícis, subinde candidi: semen in oblongis acuminatis vasculis exiguum & subrufum: radices longæ, in plures tenues diuisæ, gustu aliquantulùm acres.

Belgis peregrinus est flos: seritur in hortis.

Iunio & Iulio altero à satione anno floret, deinde pluribus sequentibus alijs. Radice etenim constat viuaci, diuque durat, hiemis & frigoris patiens.

2. Est & huius altera & minor species, cubitalis, aut paulò altior, rarioribus floribus, quæ primo anno flores profert: Gesnero teste.

Nostri vulgò Constantinopolitanum appellant florem: Germani verò florem Ierosolymorum: Aldrouandus Creticum cognominat: alius Lychnidem coronariam. Sunt qui velint Lanariam nuncupatam Latinis radicem esse, quę Græcis στρούθιον: Arabibus Condisi dicitur, qua ad purgandas lanas, qui eas eluunt, olim vtebantur; quos veritatem minùs assecutos esse euidentiùs est, quàm vt reselli debeat. Neque enim spinosa aut aculeata huius floris stirps est, quale Struthion esse Theophrastus & Plinius referunt: radicem etiam non habet magnam, aut Oleæ folia, vti Struthio sunt.

Non deerunt autem fortasse, & qui florem hunc Constantinopolitanum, πόθον veteribus dictum florem esse suspicabuntur, quem Gaza Latinè Desidenum vocat: quorum sententiæ cur aduersemur, modò non habemus. Pothum enim florem Theophrastus, Plinius, & Athenæus inter æstiuos reponunt, duorumq; esse generum referunt: vnum Hyacintho similem, alterum ἀχροῦν non coloratum siue candidum. Constantinopolitanus autè æstiuis mensibus floret, & colore vel Hyacinthum scriptũ, quem purpureũ Lilium vocant, proximè refert, vel candidus est. Quæ magnam Constantinopolitani floris cum Potho similitudinẽ ostendunt.

Pothum flos.

Ceterùm flos Constantinopolitanus, præter eam quam in hortis & coronis gratiam assecutus est, nullum, quod sciamus, medicum vsum habet: facultas eius ea de causa incomperta est.

De Saponaria. CAP. XXI.

SAPONARIÆ vulgò dictæ caules sunt glabri, tenues, rotundi, geniculati, cubitales aut altiores: folia lata, venosa, Plantaginis latifoliæ foliis simillima, sed tamen minora, e singulis geniculis bina vt plurimùm, & præsertim radicibus vicinora, deorsum reflexa: flores in summo cauliculorum, & circa superiora genicula multi, odorati, colore alias pulchro roseo tubentes,

Saponaria.

rubentes, aliàs dilutè purpurascentes, aut candidi, qui ex teretibus & oblongis calycibus exeunt, ex quinque foliolis commussi; in quorum medio exigua quædam stamina: radices crassæ, longæ, obliquè serpentes, quibus fibræ quædam adhærent; Veratri nigri radicibus similes.

Apud Belgas in hortis colitur: alibi iuxta fluuios & torrentes, locis apricis, sponte nascitur.

In hortis diu durat, & vitæ est pertinacis.

Iunio & Iulio floret.

Saponariam vulgò nuncupant, ab abstergendi potentia, qua folia pollent: succum etenim quendam ex se remittunt, dum confricantur, saponis ferè modo extergentem. Ruellius tamen & aliam quamdam Saponalem describit. Nonnulli herbam Tunicam appellant: non est tamen Vettonicæ coronariæ, multò minus Polemonij aliqua species; quas pro Tunicis herbis haben, Cap. de Caryophylleis scripsimus. Viden citius posset Alisma, siue Damasonium, nisi caulis ei crebrò, non simplex, sed subinde in alas quasdam diuisus, & radices essent quàm Veratri nigri crassiores: folia siquidem haber Alismatis descriptioni conuenientia, & globosam florum in summo caulium congeriem. Sed Alismatis tenuis est caulis & simplex; & radices similiter tenues: quæ differentiam Saponariæ huius & Alismatis ostendunt.

Describitur enim Alisma à Dioscoride hoc modo: Alisma, sunt qui Alceam, qui Damaso- *Alisma.*
nium, qui Acyron, qui Lyron nominant, folia Plantagini similia habet, angustiora tamen, versus terram reflexa: caulis tenuis est, simplex, cubito altior, capitula habens, Thyrso similis: flores tenues, candidi, sublutei; radices velut Veratri nigri tenues, odoratæ, acres, subpingues: loca amat aquosa.

Idem Plinius iisdem pene verbis lib. 25. cap. 10. depingit: sed duo eius statuit genera; vnum in aquosis, quod quidem à Dioscoride describitur; alterum in siluis prouenies, nigrius, ac maioribus foliis. folium etiam ei lacinioſum esse ait, quod Discordes omisit; & caulem capite Thyrsi, pro eo quòd ille θυρσοειδῆ eum esse scribat; qualis sit Thyrsoides caulis sic insinuans: nempe supenore parte & crassior & latior.

Thyrsus enim siue θύρσος, virga, fax aut hasta est, frondibus aut hederis obtecta, cuius fasti- *Thyrsus.*
gium plumbus frondibus aut floribus stipatur, instar videlicet globi aut pilæ. Sic etenim in antiquissimis quæ Romæ passim extant marmoribus depictum reperiri Thyrsum, testis est Melchior Guilandinus in epistola ad Langium; summo videlicet cacumine globosum quiddam, instar pilæ gestantem. Talem etiam Thyrsum esse, quarumdam sturpium descriptiones ostendunt. Thymus etiam θύρσον appellatur, qui in cauliculis globosum capitulum profert: vnde & κεφαλωτὸς & capitatus cognominatur. θυρσάνη item Orobanche dicitur, caulis cui supenore parte crassior est: Thyrsus iam & Ferulæ caulis nuncupatur, qui licet senium extenuetur, summo tamen cacumine vmbellam latam & rotundam florum primùm, deinde seminum plenam Thyrsi modo promit: vnde & νάρθηξ siue Ferula, pro Thyrso subinde dicitur: atque hinc Bacchus, qui θυρσοφόρος, etiam aliquando ναρθηκοφόρος appellatur, à Thyrsis qui in eius Orgijs olim quatiebantur. Reperitur & Lactucæ caulis alicubi Thyrsus vocatus, qui & in latam vmbellam Ferulæ modo desinit.

Quæ omnia Thyrsum virgam, baculum aut hastam esse ostendunt, globoso ex frondibus aut floribus cacumine: & θυρσοειδῆ caulem dici, summa parte sphæroidem aut latiorem.

Neque repugnat nobis in Saturnalium lib. 1. Macrobius, vbi Liberum patrem, cùm Thyrsum tenet, latens telum gerere scribit. Nam inde Thyrsum non in exacutum cacumen, sed potius in retusum & globosum apicem desinere colligitur: ex eo enim quòd latens telum dicit, ostendi rita cacumen contectum, vt agnosci non possit; quod quidem multis fit frondibus circum compositis.

Verba

Verba Macrobij hæc sunt: Colitur apud Lacedæmonios simulacrum Liberi patris, hasta insigne, non Thyrso: sed cùm Thyrsum tenet, quid aliud quàm latens telum gerit, cuius mucro Hedera lambente protegitur?

Nonnumquam tamen & Thytsoides caulis appellatur in acutum cacumen desinens, modò floribus sit adornatus. Apuleius enim Verbasci caulem à medio sursum versus floribus grauidum, & fastigio acuminatum, Thyrsum appellat.

Porrò Saponaria, calida quidem & sicca est temperie, facultate autem abstergendi non exigua prædita.

De Calceolo Mariano. CAP. XXII.

Calceolus Marianus.

Calceoli Mariani altera icon.

CALCEOLVS Marianus caule assurgit dodrantali, circa quem aliquot folia lata, venosa, Plantaginis æmula: in fastigio flos eminet vt plurimùm vnicus, quatuor foliorum, è quorum medio prominet otbiculato oblongior vtriculus, exigui ouj forma, colore luteus, inanis & vacuus, superiusque patens, instar calceoli aut crepidæ: vnde illi nomen est: cingunt autem atque ambiunt medium hoc folia quaterna, quæ subinde dilutè rubent, aut Punico obscuro colore nitent, vel etiam lutei coloris, vnà cum ipso medio, ouj forma prominente, sunt: radix crassa, obliqua, à qua tenues fibræ dependent.

In Heluetiorum, & Norici, ac Pannoniæ superioris siue Austriæ montibus sponte nascitur.

Vulgò Calceolus sacerdotis; Germanicè Pfaffen schuch / Papen schoen appellari fertur: Dicitur verò & Calceolus D. Mariæ, siue Calceolus Marianus. Existimatur verò & à nonnullis Alisma esse: sed minùs quàm Saponaria cum eo conuenit. Folium quidem Plantaginis satis respondet, sed desiderantur capitula Thyrsi: flos tenuis, inalbicans; & radices Veratri nigri similes.

De Calceoli autem Mariani facultatibus nihil occurrit adscribendum: non modò Veteribus, sed ne recentioribus quidem satis cognita.

De Aquileia. CAP. XXIII.

AQVILEIA folia fert Chelidonij maioris, paulò tamen rotundiora, per ambitum incisa, colore in virote cærulea, quæ vulnerata nullum, multò minus luteum, succum reddunt:

Aquileia.

Aquileia multiplici flore.

duntecaulem verò cubitalem, tenuem, rubentem, & leniter hirſutum; cuius alæ ſingulos proferunt flores, ex quinque dependentibus concauis veluti corniculis, & totidem intermedijs, ſurſum erectis paruis foliolis, qui ſimplices ſunt, compoſitos (multiplices etenim ex pluribus corniculis commiſſi ſunt) colore aliàs cæruleos, aliàs in rubro purpureos, aliàs candidos, vel ex candido purpuraſcentes, ſubinde varios & ex cæruleo candidoque permixtis relucentes; erumpentibus è medio ſtaminibus, à quibus parui apices dependent: ſiliquæ poſt ſingulos flores quinque ſurgunt, in quibus ſemen paruum, nigrum & ſplendens: radices ſubſunt craſſæ fibroſæ, quæ pluribus annis durant.

In Belgij & Galliæ hortos infertur: in Germania & alibi, in apricis collibus, ſiluoſis montibus & pinguibus pratis ſponte gignitur. Flores Maio & Iunio vigent.

Recentiores Aquileiam aut Aquilinam nuncupant: Germani Agley & Ageley, noſtri Akeleyen: Galli *Ancoiles, ou Ancolye.*

Quibus autem viribus prædita, nondum ſatis compertum; nullum ſiquidem alium vſum habet, quàm quòd coronas & hortos exornet. Tragus tamen ſemen, drachmæ pondo cum croci obolo in vino, tocinoris obſtructione & morbo regio laborantibus vtiliter dari ſcribit; ſed eum qui aſſumptit diligenter coopertum, ſudare deinde oportere. Plerique ei Ægylopis, alij Centaurij maioris vires, ſed temere & extra omnem rationem tribuunt.

De Antirrhino. CAP. XXIIII.

ANTIRRHINO caules ſunt rotundi, glabri, fragiles, & ramoſi: folia multa, vt plurimùm oblonga & acuminata, Linariæ ſimilia, ſed maiora; ſubinde breuiora latioraque, & Anagallidis ſimiliora: flores ſecundùm caules ſuperiore parte ordine digeſti, forma oblongi, anteriore parte latiores, dum concluſi, vt in ſcuntur, permanent Ranæ or quodammodò ſimiles; aperti verò tiarnis Leonis rictum referentes, colore roſeo rubentes, aut candidi, vel ex candido dilutè purpuraſcentes, non rarò etiam ſubluteì; ei videlicet cui folia ſunt latiora & breuiora: quos deinde capitulum ſequitur, oblongum, anteriore parte angu ſtius & foramino ſum, narium vituli, aut canini capitis ſimilitudine; in quibus ſemen paruum & ſubnigricans: è radicibus non magnis fibræ dependent.

Antirrhinum.

Antirrhinum siluestre Phyteuma.

In hortis apud Belgas, Italos, Germanos, & alibi seritur.

Maio mense, quod hiemem superauit, & reliqua deinde æstate, floret: seriùs vero & sub æstatis finem, eiusdem anni Vere sarum. Hiemem autem, nisi clemens admodum fuerit, aut in cellis vinarijs repositum, absque iniuria in Belgio non sustinet.

Græcis ἀντίῤῥινον ἢ ἀντιῤῥίζιον, si non vitiosum Theophrasti exemplar, & ἀναῤῥινον dicitur: Latinis similiter Antirrhinũ. Auctore Galeno etiam βουκεφάλιον & λυχνὶς ἀγρία, siue Lychnis siluestris, nominatur. Apuleius etiam ἀμέθυστον, πθήκιον, κυνοκεφάλιον, Canis cerebrum, herbam Simininam, Venustam minorem, & Opalim gratam, appellari refert. Creditur quoq; esse Leo herba, quem inter flores Columella lib. 10. refert, sic scribens:

Narcissiq; comas, & hianti fauce Leonis
Ora feri. Item & infrà:
Oscitat & Leo.

Gesnerus tamen hunc Leonem, Aquileiam esse existimauit, quam ea de caussa Leontostomium nuncupauit: sed hoc nomen Antirrhino magis conuenire, quàm Aquileiæ, nobis videtur. Nam Antirrhini huius flos, Leonis rictum citiùs, quàm Aquileiæ refert.

Est verò & alius Leo, qui ὀσπρολέων, & leguminum Leo dicitur, alio nomine Orobanche: de quo in Frumentorum historia egimus.

Est & alia Amethystos herba, cuius Plutarchus meminit, κεφάλεα videlicet: de qua alio loco, in Olerum videlicet agetur historia.

Belgæ, Antirrhinum, ☙ant appellant: Itali *Antirrino*: Hispani *Cabeza de ternera*.

Cæterùm Antirrhini semen inutile in medicina, vt Galenus ait, est. Herba verò ipsa assimilis cum Bubonio facultatis, sed multò minoris.

Narrant, inquit Dioscondes, appensum veneficijs aduersari: & gratiam conciliare, si quis eo perunctus sit cum oleo Liliorum, aut Cyprino.

Apuleius, radicis in aqua decoctum, fotu epiphoras oculorum celeriter leuare refert.

De Antirrhino siluestri, siue minore.
CAP. XXV.

PRÆTER hortense Antirrhinon superiore capite descriptum, & aliud reperitur, tota sua natura siluestre, quod tenuius & minus & humilius est, & aliquantulùm, sed tamen modice hirsutum: Caulículi huic quoq; sunt tenues, ramosi: folia oblonga & angusta: flores autem non ad summum caulis, sed iuxta foliola ex ipsorum sinubus exeunt, Antirrhini similes, sed minores, colore rubro purpureo, in medio lutei: Capitula similiter minora & breuiora, foraminosa, hominis caluariam propemodum referentia, in quibus semen minutum: radices subsunt tenues.

Nascitur multis Belgij & Germaniæ locis, circa margines, & in ipsis agris, iuxta vias, in hortis,

tis, & alibi. Et vno quidem loco procerius ac vegetius; alio breuius & tenerius repertum.

Iulio & Augusto floret, hieme perit: æstiua enim est herba.

Nostri Ἐκτὸν Φυτὸν appellant. Antirrhinum autem haud dubie species est silvestris. Sunt qui velint Orontium esse, similitudine nominis inducti, cuius decoctò Archigenes apud Galenum χρῆσιν lib. 9. auriginosos lauandos consulit. Sed an verè ipsum sit, affirmari non potest, eius descriptione nusquam, nec nomine, alibi quàm hoc loco, extante. Quam etiam ob caussam, Ianus Cornarius Orontij vocem deprauatam suspicatus est, & legendum esse, Origanum, quod, Dioscoride auctore, in balneo auriginosis prodest.

Plus similitudinis Antirrhinum silvestre cum Phyteumate habet, quod à Dioscoride his verbis lib. 4. describitur: δύπυμα φύλλα ἔχει ὅμοια σφονδύλῳ, μικρότερα δὲ καὶ πολὺν περίμισον· ῥίζαν μικρὰν, λεπτὴν, ἐπιπολαίαν. id est, Phyteuma folia habet similia Struthio, sed minora: fructum multum, perforatum: radicem paruam, tenuem, terræ superficiei inhærentem. Quæ descriptio Antirrhino silvestri aptissime & propriè conuenit. Nam quidem quod ad folia attinet, ea omnino habet Struthij minora: siquidem, vt Plinius ait, Struthium folio est Oleæ minore, sunt etenim eius folia Oleaginis angustiora & minora. Fructum etiam siue καρπὸν copiosum habet, eumque perforatum; quando pro fructu totum illud capitulum, quo semen cõtinetur, accipitur, quod non rarò, vti & ipsius Antirrhini capitulum, καρπὸς appellatur. De radicibus dubitari non potest, quæ tales, cuiusmodi Phyteumati tribuuntur, sunt. Quibus de caussis Antirrhinon istud silvestre verum Phyteuma esse apparet. Matthiolus tamen non Antirrhinum istud, quod olim pro legitimo exhibuit, sed Campanulam pro Phyteumate depingit: de qua superius cap. 10. vbi & improbatæ sententiæ Matthioli, & nostri iudicij rationem indicauimus. *Phyteuma.* *καρπὸς.*

Porrò Antirrhinum istud silvestre nullius quidem est vsus: si autem verum est Phyteuma, ad amores profuerit. Vt etenim auctor est Dioscorides, Phyteuma ad amatoria philtra commodum esse perhibetur.

De Linariis. CAP. XXVI.

Linaria prima.

Linaria altera purpurea.

ANTIRRHINI species quoque quædam videntur, quas Linarias vulgò nominant. Quarum vna caulículos habet bicubitales, complures, rotundos, tenues: folia multa, I.

Linaria odorata.

Linaria Valentina.

angusta, oblonga, Lini foliis similia: flores luteos secundùm caules iuxta summum, anteriore quidem parte Anturrhini floribus similes, posteriore verò in caudam siue corniculum quoddam desinentes, floris Regij similitudine; quos sequitur capitulum rotundum, in quo semen nigrum: radix longa, tenuis & alba.

2. Altera species huic caule, foliis & floribus similis est: caulibus tamen ferè longioribus; foliis verò angustioribus, floribus paruis, multoq; quàm alterius minoribus, in cęruleo purpureis, nonnumquam etiam subcandidis aut subluteis; capitulis similiter exiguis: radicibus tenuibus & fibrosis.

Nascitur prior Linaria passim in Germania ac Belgio secus agrorum margines, & alijs locis; altera inuentu rarior.

Florent Iulio & Augusto, ac etiam seriùs.

Pręter verò has duas & alias duas C. Clusius in suis Obseruationibus exhibet: vnam Odoratam, alteram Valentinam cognominat.

3. Odoratę Linarię folia, non Lini, sed Bellidis maioris similia magis apparent; lata videlicet, & per marginem crenis incisa: caulis rectus est: flosculi exiguis spicatim digesti, coloris è cęruleo purpurei, & quibusdam locis, in calidioribus nempe regionibus, odorati: capitula parua, rotunda sunt.

4. Valentina vulgarem Linariam forma & colore florum refert, sed folia breuiora & latiora quàm Linarię, ad Anturrhini lutei, aut Centaurij minoris accedunt: caulieulos hęc tres aut quatuor promit: radicem verò vnicam demittit.

Vtraque species prior Linaria nostris dicitur, nonnullis Vrinalis. Germanis Leinkraut Flachskraut/ Harnkraut Vnser Frawen flachs/ Wald flachs/ Krouen flachs: Belgis Wilt vlas: Gallis *Lin sauuage*. Existimatur à multis esse Osyris: sed Osyris ab hac differens est sirps, ex qua videlicet κερμοδάφνη, hoc est, scopas hac ętate in Italia componunt: vt & olim Galeni sęculo; quam vulgo Itali *Beluedere* nuncupant.

Est autem Linaria prima quidem ac vulgaris calida quidem & aliquantulùm sicca temperie, & aperiendi potentia prędita; nam, vt & Rhizotomi nostri temporis existimant, vrinas decoctum eius prouocat. Addunt multi, Regio morbo laborantibus prodesse: quod ab Osyride huc translatum est.

De

De Amaranto purpureo. CAP. XXVII.

Amarantus purpureus.

Amarantus maior floribus obsoleti coloris.

CAVLE Amarantus purpureus surgit cubitali, vel altiore, striato, iuxta radicem subinde rubente, læui, in alas quasdam diuiso; circa quem folia oblonga, acuminata, mollia, glabra, colore virentia, aut in virore nonnihil rubentia: pro floribus exeunt spicæ, aspectu gratissimæ, ceterùm inodoræ, in purpura splendentes, coccum saturatum qui in holoserico villoso micat, referentes, ac quodammodò coloris gratia superantes; quæ in attritu similem ferè colore succum reddunt, & decerptæ diutinè pulchritudinem suam retinent, aliquot etiam annis non marcescentes; vnde & nomen inuenit. Semen maturatis spicis insidet paruum, nigrum, & multùm splendens. Radices breues & fibrosæ. Mirum in eo, Plinius ait, gaudere decerpi, & lætiùs renasci. Alexandrino palma est, qui decerptus asseruatur. Mirumq; postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hibernas coronas facit. 1.

Ἀμάραντον, quoniam non marcescat, Plinius appellat: nostra ætas, Amarantum purpureum, ad differentiam Elichrysi, quod similiter ἀμάραντον dicitur, de quo inferiùs suo loco: Germanicè Sammatblumen / Tauſendſchon / Floramor: Nostrate dialecto, Flouwerblommen: Italicè *Fior vellpio:* Gallicè *Paſſe velours:* Passiuelutum Ruellius reddit, quo nomine holosericum villosum coccineum Galli nuncupant, cum quo de colons principatu certat.

Est verò & alia huius species, caule multo procerioie & crassiore, quatuor aut quinque cubitorum vel altiore: foliis similiter maioribus; cui spicæ sunt longiores, sed obsoleti admodum tuboris. 2.

Seritur vterque Amarantus in hortis, sed prior frequentiùs. Alter enim Amarantus nullam. vel omnino exiguam gratiam obtinet.

Proueniunt spicæ Augusto mense, durant in Autumnum.

Insipidum vtrumque olus est, & Blitu species, de quo in Olerum historia, vbi illi suæ reddentur vires.

Recentiorum pleriq; Amaranto purpureo, & præcipuè primo, astringendi cum frigiditate & siccitate potentiam, sanguinisq; omnem fluorem sistendi vires attribuunt; quas tamen ei inesse nulla qualitas ostendit, præter solum forte colorē, quo spicę rubent. Nam rubra omnia sanguinem vndequaq; fluentem cohibere ac supprimere, quorumdam est opinio; eò quòd quædam sanguinem supprimentia, talia colore sint. Sed ex colonibus de viribus simplicium & medicamentorum certi nihil colligi, vt Galenus lib. De simpl. medica. faculta. secundo &

quarto dilucidè oſtendit. Qua de cauſſa & perperàm ratiocinantur, qui Amaranthum purpureum, ſanguinem ſupprimere, cœliacos & dyſentericos adiuuare, ex ſolo colore iudicant.

De Roſis. CAP. XXVIII.

Roſa ſatiua.

Roſa ſilueſtris.

ROSARVM ſtirps tametſi fruticoſa & ſpinoſa ſit, conſentaneum tamen & decens magis eſt, eam floribus iungere, quàm ſpinoſis fruticibus ſociare: principatum ſiquidem inter flores omnes Roſa facile obtinet, eiuſque in coronis omnibus vſus prope nimius eſt; & vt ex Anacreonte Teio, Poëta Græco vetuſtiſſimo, Henricus Stephanus perquam eleganti carmine Latino reddidit:

Roſa, honor, decuſq; florum:
Roſa, cura, amorq; Veris.
Roſa, cælitum eſt voluptas.
Roſeis puer Cytheres
Caput implicat coronis,
Charitum choros frequentans.

Sunt autem Roſæ genere quidem permultæ, aut ſtirpis ipſius magnitudine, aſperitate, læuitatéve, aut floris foliorum multitudine paucitatéve, vel colore odoreque differentes. Nonnullæ ſiquidem proceræ & excelſæ, aliæ breues & humiles: folia quibuſdam quina, aliis duodena, vicenave aut plura. Theophraſtus etiam ἑκατοντάφυλλον, hoc eſt centifoliam quamdam circa Philippos exire refert: quam incolæ ex Pangæo transferentes ſerunt: & in Campania, Plinius. Colore item hæ quidem rubentes, illæ verò candidæ: odoratæ etiam quàm plurimæ, abſque odore nonnullæ. Harum omnium quædam ſatiuæ & hortenſes ſunt, aliæ verò ſilueſtres.

Rami aut potiùs virgæ omnibus duræ, lignoſæ, mordacibus aculeis horrentes; & ſilueſtribus quidem ſpinoſiores: folia aſpera, per ambitum ſerrata, ex quinq; aut ſeptem ex vno neruo cohærentibus: flores e cauliculorum faſtigijs exeunt, primum herbaceo incluſi calyci, qui tumeſcens in virides alabaſtros faſtigiatur, quibus paulatim dehiſcentibus flos panditur, in calycis ſui medio, ſtamina quædam capillacea, luteoſq; complexus apices: ſemen in oblongis capitulis, quæ calycibus & floribus ſubſunt per maturitatem rubentibus, gignitur durum, lanugine inuolutum: radices duræ, lignoſæ, in diuerſa tendunt.

In

Rosa Dunensis, species nona.

In satiuarum censu, vna procentate caulium siue ramorum reliquas superat: crassis enim & lignosis suis virgis ad 10. vel 12. pedes, aut etiam altius conscendit: flores candidi, odorati & multorum foliorum, quorum intenora minora, exteriora verò maiora & ampliora. 1.

Proxima magnitudine, virgas habet breuiores, sed non minus asperas, Rosas odore suaues, sed dilute & pallide rubentes: Incarnatas Itali appellant. 2.

Tertia huic similis ramis & foliis est, sed subinde breuior, flore vero odoratissimo pulcherrimoque, saturato, & quodammodo puniceo rubore nitente, Rosarum omnium praestantissima, & ad medicamenta omnis fere generis vtilissima. 3.

Quarta breuior est, virgis bicubitalibus aut altioribus, flore eleganter quidem rubente, sed minus quam tertia, & quandoque simplici, quinque tantummodo foliorum; alias plurium: aliquando etiam multiplici; odore grato & perquam iucundo. 4.

Quinta Rosarum hortensis species, ramis & virgis siluestrem Caninam Rosam quodammodò refert. Rosas profert paruas, plures simul cohærentes, vt plurimum simplices, aliquando, sed rarò, multiplices; odore admodum fragranti suauissimas, & moschum proxime referentes: vnde & Rosæ Moschatæ ab Hetruscis appellantur. 5.

Siluestrium ea quidem quæ Canina Rosa vulgò dicitur, & Belgio familiarissima est, aculeatis virgis, & asperis foliis, satiuis similis est, singulis tamen minoribus: flos simplex quinque folia non excedens, albicans, aut ex albido colore purpurascens. Adnascitur huius virgis aliquando pilula quædam hirsuta, echino Castaneæ quasi similis, at mollis, quam Spongiolam Rosæ nuncupant. 6.

Huic similis est & alia species, verumtamen aliquantulo minor, cuius virgæ subrubente cortice vestiuntur, flores pallide rubent, non in totum absque odore: Cinamomina Rosa a quibusdam dicitur. 7.

Inrer siluestres etiam quædam lutei coloris Rosas fert. 8.

Est & parua quædam humillima, virgis spinosissimis, foliis minimis, Rosis perquam exiguis, candidis, & suauiter odoratis: fructus huius niger, aliarum rubet. 9.

Iam & siluestris quædam foliis reperitur odoratis: hæc procentate siluestres omnes sæpe superat: virgas habet duras, crassas, & lignosas: folia splendentia & pulchre virentia, odore gratissima: Rosas verò paruulas quinquefolias, frequentissimè albicantes, tarò purpurascentes, exigui aut nullius odoris: fructum oblongum, colore subrubentem, nucleo paruæ Oliuæ, & Rosarum aliarum capitulis similem, sed minorem quam hortensium, in quibus lanosi flocci atque inter eos semen conditum, paruum & durum. Reperiuntur verò & circa huius tenues virgas, rotundæ, molles, & hirsutæ spongiolæ, tales omnino, quales circa Caninæ Rosæ spinas nascuntur. Et totidem quidem Rosarum genera nostra ætas adinuenit. 10.

Sunt verò & apud Plinium lib. 21. cap. 4. multa & plurima suis appellata cognominibus, sed non omnia in Rubo, hoc est, spinoso frutice, nata: (nam & ex Malus flores in Rosarum censu numerãtur) quorum quædam cum nostris generibus conuenire, verisimile est; non tamen omnia. Genera eius, nostri, inquit, fecere celeberrima, Praenestinam & Campanam. Addidere alij Miletiam, cuius sit ardentissimus colos, non excedentis duodena folia: Proximam ei Trachiniam minùs rubentem: mox Alabandicam viliorem, albicantibus foliis. Vilissimam verò plurimis sed minutissimis, Spineolam. Deinde paulò infra:

Est & quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis Lychnis, non nisi in humidis locis proueniens, nec vnquam excedens quinque folia, Violæ magnitudine, odoro nullo. Est & alia Græcula appellata, conuolutis foliorum paniculis, nec deliscens nisi manu coacta, semperque

nascenti similis, latissimis folijs. Alia funditur è caule Maluaceo, folia oleracea habens, Mosceuton vocant. Atque inter has media magnitudine, Aurumnalis, quam Coroneolam vocant. Omnes sine odore, præter Coroneolam, & in Rubo natam.

Seruntur & plantarur Rosæ quidem minores & satiuæ apud Belgas, Germanos, Gallos, & alibi, in hortis.

1. Siluestres multis locis sponte exeunt: & inter has quidem prima, passim circa serobes, fossas, ad margines agrorum & pratorum; locis humidis prouenit.

8. Lutea in Africa & Ægypto nascitur: quam plerique in hortis nunc habent, vti & Cinamominam.

9. Minima spinosissima & asperrima, locis gignitur maritimis, frequens in Morinorum finibus, iuxta Iccium portum, in arenosis iuxta mare rumulis: tum & apud Batauos in planis ac apricis, quæ arenosis maritimis tumulis adiacent. C. Clusius verò & in montosis ac editioribus nonnullis Austriæ locis huic similem reperiri scribit: flore videlicet candido odorato, fructuque nigro, sed foliis paulò maioribus.

10. Sed odorata siluestris Rosa hortensis est, nec vsquam in Gallia aut Belgio, quod sciamus, sponte exit.

Seri autem Rosa, vti Plinius air, nec pinguibus vult, nec argillosis, nec riguis, contenta raris, proprieque ruderatum agrum amat: omnis, locis siccis quam humidis odoratior. Refert & cæli temperies; quibusdam enim annis minùs odorata prouenit. Theophrastus odoris colonisque præstantiam locorum etiam ratione contingere affirmat: & odoratissimas Rosas, quæ apud Cyrenen nascuntur; & proinde vnguentum mundissimum illic fieri.

Nascitur verò Rosa ex semine: sed quoniam tarde perficitur, conciso caule serirur. Omnis recisione & vstione proficit, floremque melius profert: relicta namque excrescit & siluescit. Sæpiùs eam transferre vtile est: sic enim pulchriorem Rosam effundi affirmant: Theophrastus & Plinius auctores.

Serendarum autem Rosarum modum Palladius ostendit. Si indigus plantarum, ait, voueris ex paucis virgulis habere copiosa Rosaria, quaternorum digitorum surculos gemmantes cum geniculis suis debebis excidere, & in modum propaginis sternere, & stercore ac rigationibus adiuuare: vbi anni ætatem compleuerint, pedis spatio inter se transferre disiunctos, arque ita solum, quod huic generi deputabis, implere.

Florent Rosæ quædam citiùs, aliæ seriùs; omnes Maio aut initio Iunij mensis. Præcoces Cinamominæ, & aliæ quædam siluestres: seriores satiuæ sunt. Moschettæ mense Augusto & Septembri florent. Theophrastus, si Autumnus prolixior fuerit, Rosas etiam denuo erumpere posse testatur.

Rosa Græcis ῥόδον appellatur. Stirps verò ipsa Rosarum ῥοδέα, quæ apud Latinos idem cum flore nomen retinet. Dicitur autem ῥόδον, vt Plutarchus air, ὅτι ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδμῆς ἀφίησι, quòd largum odoris effluuium emittat.

Medium floris Rosarum, lutea videlicet stamina & apices, ἄνθος τῶν ῥόδων, & flos Rosæ dicitur; Officinis Anthera.

Foliorum ipsius floris partes candidæ, quibus calycibus inseruntur, ὄνυχες, & vngues appellantur.

Calyx vocatur, qui stamina & floris foliola complectitur ac continet.

Alabastri verò sunt calycis partes lacinios æ, conum floris priusquam panditur complectentes; quæ quinque sunt; duæ barbatulæ, duæ imberbes, & quinta partim barbata, partim minimè; cortices Rosarum à plerisque appellantur.

Κεφαλαὶ καὶ κεφάλια dicuntur capirula, in quibus semen gignitur, quæ scilicet floribus & calycibus subsunt.

Viburnum. Virgas surpis Rosarum, Strabus Gallus in hortulo suo, Viburna nominat, sic scribens:

Iam nisi me fessum via longior impedisset,
Scrupeus atque noui tereretur carminis ordo,
Debueram Viburna Rosa pretiosa metallo
Pactoli, & niueis Arabum circumdare gemmis.

Virgilius tamen & Aurelius Nemesianus, Viburnum fruticem aliquem sui generis innuunt, paruum, humilem, lentum & obsequiosum. Ille quidem Ecloga prima vrbem commendans Romam:

Verùm hæc tantum alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta solent inter Viburna Cupressi.

Nemesianus verò Ecloga secunda, his carminibus:

Nos quoque te propter Donace donabimur vrbi,

Si modò

Si modò coniferas inter Viburna Cupreſſos,
Aut inter Pinos Corylum frondeſcere fas eſt.

In ſatiuarum Roſarum numero primam, vulgò Roſam albam; Belgæ Witte Roosen: Germani Weiſſe Roſen: Galli *Blanche Roſe* appellant. Poteſt hæc Plinij Spineola Roſa eſſe, ſi modò Campana Roſa non eſt. 1.

Altera, quam incarnatam Roſam Italia nuncupat, Alabaodicæ ſimilis eſt: Germani Leibfärbige Roſen. 2.

Tertia, Prouincialis Gallis dicitur: hanc Mileſiam eſſe, non temerè ſuſpicari licet. 3.

Quartam, Roſas Franchas Gallia, Plinius Trachiniam forte aut Præneſtinam dixerit. 4.

Quinta, Moſchata, ab odore, vt diximus, moſchi dicta; Damaſcenam aurem & hanc nonnullis appellant: Itali *Roſam moſchettam*: Galli *Roſes muſquées ou muſcadelles*: Belgæ Muſchet Roosen. 5.

Siluestris Roſa, Germanis Wilde Roſen / Heckroſen: Brabantis Wilde Roosen: Gallis *Roſes ſauuages*: Plinio lib. 8. & 25. ῥοδόδος καὶ ῥοδέα eſt, id eſt, Roſa Canina: nonnullis etiam Canina ſentis. 6.

Quæ verò circa ramulos & virgas huius Cynorhodi hirſutæ pilulæ reperiuntur, Spongiolæ ſilueſtris Roſæ aptiſſimè & propriſſimè dictæ ſunt: Officinæ perperam *Bedeguar* appellarunt. Nam *Bedeguar* Arabibus Cardui ſpecies, quæ Græcis ἀκανθα λευκὴ, hoc eſt, Spina alba. *Officinarũ error.*

Aliæ ſilueſtres Roſæ, Cynorhodi etiam ſpecies quædam ſunt.

Earum vna, ordine ſeptima, vulgò Cannel Roosken, id eſt, Cinnamomina Roſa appellatur. 7.

Octaua a colore nomen accepit, Lutea dicta. 8.

Nonam noſtri Dupi Roosken vocitant, id eſt Roſam Dunenſem; ab ipſis in marino littore arenoſis tumulis, quos vulgò Duynen nominant. Sunt etiam qui Pimpernuelle Roosken nuncupant, Roſam pampinulam dixeris, à ſimilitudine nempe huius fruticis foliorum, eum folijs minoris Pampinulæ, quæ alio nomine Sanguiſorba Pimpinella vocatur. 9.

Decimam Cynorhodi ſiue Caninæ Roſæ, & quidem odoratam ſpeciem, Belgæ Eglantier / aut Aglantier: Galli *Englenterium*, Ruellio teſte, nominant: qui & hanc ſilueſtrem Roſam, Cynoſbaton, ſiue Canirubum eſſe ſuſpicatur. De quo Dioſcorides his verbis: κυνόσβατον, οἱ δὲ ὀξυάκανθαν καλοῦσι. θάμνος ὄζοι βάτου πολλῷ μείζων, φυλλα φέρει πολλῷ πλατύτερα μυρσίνης· ἀκάνθας δὲ περὶ ταῖς ῥάβδοις ἰσχυράς· ἄνθος λευκὸν· καρπὸν ἐπιμήκη, περυθρὸν ἐλάσιος ἰσχάδος, ἐν τῷ πεπαίνεσθαι πυῤῥόν, τὰ δὲ ἐντὸς ἐρεώδη. Id eſt, Cynoſbatus, ſiue Canirubus, quem aliqui Oxyacantham vocant, frutex eſt Rubo longè maior, arboreſcens, folia fert latiora Myrto: ſpinas circa ramos robuſtas: florem candidum: fructum oblongum, oucleo Oliuæ ſimilem, per maturitatem fuluum, interiùs lanuginoſum. *Cynoſbatũ.*

Extat & Cynoſbati apud Theophraſtum huiuſcemodi deſcriptio: τὸ δὲ κυνόσβατον, τὸν καρπὸν ἐρυθρὸν ἔχει, ᾧ παραπλήσιον τῷ τῆς ῥόας· ἔστι δὲ δένδρου καὶ θάμνου μέσου καὶ παρὰ μῆλον τῆς ῥόας, τὸ δὲ φύλλον ἀγλαῶδες. (Exemplar vulgare ἀγνοῶδες habet: ſed Athenæus ex Theophraſto ἀγλαῶδες rectiùs legit,) hoc eſt; Cynoſbaton fructum ſubrubentem habet, & malo Punico ſimilem: eſt inter arborem & fruticem medium, veluti malus Punica: folium autẽ ſplendens. *Theophraſti locus reſtitutus.*

Cum harum deſcriptionum vtraque, non male Englenterium ſiue Canina Roſa odorata conuenire videtur. Nam frutex eſt Rubo maior, caudices ſiue virgas habens craſſas, lignoſas, vti malus Punica, vel alia lignoſa & arboreſcens quædam ſtirps, aculeis & ſpinis duris munitas: folium eius non quidem integrum, ſed vnum aliquod ſingulare, tonus folij pars, Myrti folijs latius eſt, ſupenoreque parte læue & ſpleodens; fructus nucleo Oliuæ ſimilis, qui maturus, colore eſt rubente, lanoſos floccos & ſemeo intus habens. Quæ omnia huius ſilueſtris & odoratæ Roſæ, eum Cynoſbato ſimilitudinem oſtendunt.

Eſt verò & alius Cynoſbatus, quem Plinius lib. 24. cap. 14. deſcribit, quẽ alij Cynoſpaſton, (Cornarius ex veteri exemplari Cynapauxin legit) alij Neuropaſton vocant: folium habet veſtigio hominis ſimile. Fert & vuam nigram, in cuius acino neruum habet; vnde Neuropaſtos dicitur. Sed huic Cynoſbato ſilueſtris odorata (ſi modo legitima & non corrupta eſt deſcriptio) nequaquam ſimilis eſt, veluti neque Cappari, nec Smilaci aſperæ, quarum vtraque etiam Cynoſbatos à nonnullis appellatur. *Plinij locus emendatus.*

Sed ad Roſas reuertamur; quarum florum folioła quia ex diuerſis partibus conſtant, diſſimiles etiam facultates obtinent. Inſunt etenim eis terreſtres quædam & adſtringentes, aliæ humidæ & aqueę, nonnullę ſpirituoſæ & aëreæ partes; quę tamen in ſingulis non ſimiliter ſe habent. In vno ſiquidem genere hæ, in alio illæ excellunt. Prędominantem autem omnes frigidam habent temperiem, proximam tameo temperiei mediç, ex primo videlicet ordine refrigerantium.

Superant humidę, aëreę, & ſpirituoſę partes, in candidis, dilutè rubentibus, nec non in Damaſce-

Damascenis siue Moscatis. Extribus his liquor ea de causa elicitur gratissimi ac suauissimi odoris, qui ferè ex alijs Rosis inodorus est.

Vtilis autem Rosarum hæc stillatitia aqua, cùm ad cordis roborationem & spirituum reparationem, tum etiam ad omnia quæ clementer refrigerari postulant: trageinatis, placentis, condimentis, & alijs quæ voluptatis excitandæ gratia conficiuntur multis, eadem admixta, saporis gratiam confert, oculorum calidos dolores mitigat, somnum conciliat: quem & ipsæ virentes Rosæ, odore suo suauiter prouocant.

Succus harum Rosarum, præsertim dilutè rubentium, aluum lenit & subducit: efficacissimus earum quas Damascenas vocant: proximus dilute rubentium, quarum frequentior vsus.

Idem præstat earundem dilutum, & quod ex eo coquitur Drosatum siue Serapium; Officinæ Syrupum Rosarum solutiuum nuncupant, quòd ex infuso siue diluto apparari debet, in quo pluries harum Rosarum virentium folia multa macerata sunt.

Ad leniendam autem siue subducendam aluum vtile, quando expurgatione alia potentiore aut opus non est, aut vti non expedit. Nam præter ea quę in intestinis hęrent excrementa, aut in proximis & primis venis cruda, pituitosa & subinde biliosa, alia non educit, si non alijs quibusdam potentionibus medicamentis permisceatur.

Humectat autem & refrigerat Serapium istud, ideò etiam febrium ardentium calores nimios sedat, & viscerum inflammationes mitigat, sitim extinguit: debili autem & humido ventriculo parum vtile, nam eum laxiorem debilioreḿque relinquit.

Simile possunt & folia harum Rosarum sacharo condita, præsertim si manibus tantummodo contrita, ac diligenter cum sacharo permixta, igni admota incalescant potius quam decoquantur.

In rubentibus Rosis, quæ passim sunt vulgares, & alijs saturatæ purpuræ, quas Prouinciales appellant, plus est terreæ substantiæ, & resiccantis adstringentisq; facultatis, non tamen absq; humido quodam permixto, quod quidem ipsis adhuc virentibus inest: in resiccatis verò deperditum est. Succus hac de causa, & dilutum earum, ad aluum subducendam quoque facit; minùs tamen quàm aliarum prædictarum.

Resiccatæ autem hæ Rosæ, humiditate iam absumpta, adstringunt & resiccant: refrigerant quoque, sed minùs quàm virentes: robur cordi conciliant, ac tremori & palpitationi eius succurrunt: hepar, renes, & alia viscera debilia confirmant: ventriculum flaccidum, debilem & humidum siccant & corroborant: fluorem muliebrem & superfluam menstruorum purgationem compescunt; sanguinis vndequaque eruptiones sistunt: sudores reprimunt: aluum nimio fluore laxam constringunt: antidotis omnibus vtiliter admiscentur, & alijs quoque medicamentis, siue foris adhibendis, siue intra corpus assumendis, quibus adstringens ac corroborans aliquod vtiliter accedit.

Quod ex ipsis fit Rhodomeli, vulneribus, vlceribus, eruptionibus, ac in vniuersum omnibus, quæ abstergi & resiccari postulant, longe vtilissimum est.

Oleum calores omnes sedat, & inflammationes prohibet, aut iam incipientes mitigat.

Flores Rosarum, lutea videlicet stamina & apices, resiccant similiter & adstringunt, & potentius quidem, quam ipsarum Rosarum foliola. Idem possunt calyces & alabastri: sed cum his omnibus odor desit, minùs vtilia sunt, humanæq́ naturæ minùs amica.

Capita Rosarum, Plinio auctore, sanguinem etiam & ventrem sistunt: vngues epiphons salubres sunt.

Radix siluestris Rosæ ad morsum canis rabidi vnicum remedium, oraculo repertum: vti idem lib. 8. cap. 41. scribit.

Spongiolæ, quæ in medijs eius spinis nascitur, cinere cum melle, Alopecias capitis expleri, idem ait, lib 25. cap. 2.

Fuchsius Spongiolas & capitula siluestris Rosæ contra calculum & vrinæ difficultates valere affirmat, si in puluerem trita exhibeantur. Prodesse autem possunt non vt Diuretica, aut calculum atterentia; sed veluti alia quædam adstringentia, debiles renes confirmantia: quæ calculosis non raro vtiliora sunt, quàm multa, præsertim potenter, Diuretica. Nam talium Diureticorum frequentiore aut nimio vsu, & renes multum debilitari, & sæpè supercalefieri contingit, & calculos non modò non comminui, atteri, aut expelli, sed copiosiores & duriores frequenter generari. Quod etenim in sanguine tenue, aqueum & serosum est, segregant quod vero crassius, cogunt, ac indurari Diuretica sortiora faciunt: & similiter etiam alia minus potentia, frequentiore vsu: vt Galenus de simpl. med. facult. lib. 5.

De

De Ciſto. CAP. XXIX.

Ciſtus. Ciſtus cum hypociſtide.

ROSARVM ſpecies & Ciſtus nonnullis videtur. Eius duo veteres genera fecere; Marem & Feminam; præter tertium Ledum dictum.

Vterque frutex eſt lignoſus, multis alis ramoſus; ſed tamen humilis, nec admodum procerus, & virgis renuibus: folia eis frequenter ſunt lata, aliquanrulùm rugoſa & lanuginoſa, propemodum ſubalbicantia, hortenſis alterius Saluiæ folijs modo quodam ſimilia: flores in ſummo virgularum, veluti paruæ ſilueſtres Roſæ, fugaces tamen & citò pereuntes, colore Mari quidem, in cæruleo pænè ſubrubentes, aut purpurei: Feminæ verò candidi: capitula inde rotundiuſcula, in quibus ſemen paruum: radices lignoſæ, fiſſæ, in diuerſa tendentes.

Exit ſubinde ſub ipſo frutice ad radices, Limodori quoddam genus, craſſum, pingue, carnoſum, ſucco plenum, ſine folijs, ex multis veluti Hyoſcyami vtriculis, aut mali Punicæ cytinis totum conſtans: colore in vno genere πυῤῥῷ ſiue ruſſo: in altero candido: in quodam etiam χλωρῷ, ſiue virente, aut herbaceo: vt Dioſcorides ait. *Hypociſtis.*

Naſcitur Ciſtus in Italia, Hiſpania, Narbonenſi Gallia, ac in alijs multis calidioribus Europæ prouincijs, aridis & ſaxoſis locis: & in vna quidem regione crebrioribus folijs, in alijs rarioribus; alibi candidioribus mollioribuſque; in pleriſque minus candidis, minuſque piloſis; in nonnullis longioribus, anguſtioribus, in quibuſdam rotundioribus aut minoribus. Mutationem enim haud exiguam, pro regionum diuerſitate Ciſtus recipit.

In calidis regionibus Aprili ac Maio floret: ſemen Auguſto & Septembri maturitatem aſſequitur. In hortis Belgij ſerius florem eius conſpici datur.

Κίσθον ἢ κίσθον Græci appellant, nonnulli κίσταγον, alij κίσταγον: Latinis ſimiliter Ciſtus, & Roſa ſiluatica dicitur: à quibuſdam etiam Roſa Canina, vt Scribonius Largus refert: ab Hiſpanis *Eſtepa*: à Luſitanis *Roſella*.

E radicibus exiens Limodorum, ὑποκιστὶς vocatur; quoniam ſub Ciſto proueniat: à nonnullis ῥόβηθρον, aut ὀρόβηθρον: ab alijs κύπρος, inter quos Paulus eſt Ægineta, qui etiam non illud, quod Ciſto ſubnaſcitur, ſed huius ſuccum Hypociſtida appellat: vnde manaſſe poteſt Hypoquiſtidos vox, qua Officinæ ſuccum hunc barbare nominant. *Hypociſtis.*

Facultate potrò Ciſtus, vt Galenus ait, non inſtrenue deſiccat, ſecundi propemodum ordinis

ordinis reficcantium: adeò verò frigidus est, vt tepidi caloris sit particeps. Folia & prima germina trita tantum deiccant adstringuntque, vt vlcera glutinare valeant. Flores magis sunt, vt Galenus ait, efficaces; adeò vt cum vino poti dysenterias, ventris imbecillitates, fluxusque ac humiditates sanent: cataplasmatis modo impositi, putredinosa ipsorum vlcerum iuuant. Dioscorides ῥυμάς, id est, vlcera depascentia cohibere, & cum cerato ambusti, veterибusque vlceribus mederi tradit.

Hypocistus multò magis adstrictoria est: efficax remedium ad omnes fluxionum affectus, vt sanguinis reiectiones, profluuia muliebria, cœliacos, dysentericosque labores. Quin si partem robotare consilium sit, quæ videlicet pluisculo humore exoluta fuent, robur ac firmitatem illi non segniter addit. Sic sanè stomachicis, hepaticisque epithematis admiscetur; & ex viperis Theriacæ inditur, nimirum quo corpora confirmet ac roboret: Galenus.

De Cisto Ledo, & Ladano. CAP. XXX.

Cistus Ledon.

Ladanum.

CISTVS Ledon frutex est paruus, Cisto assimilis, sed foliis longioribus, nigrioribus, & tactu glutinosis: flores parui albicantes, exiguis Rosis persimiles: vna tamen eius species maiores habet, quorum singula folia nigricans exornat macula, floribus gratiam ac decorem adferens.

Contrahunt folia pingue quoddam resinosum & odoratum, & tempore quidem, vt Dioscorides ait, vernali; sed vt Petrus Bellonius, αὐτοπτης, in medijs æstatis & Caniculariũ dietum ardentissimis feruoribus; quod non absque singulari cura & diligentia, nec minore industria, ab ipsis stirpibus nostra ætate colligitur, non, vt in fabulis est veterum, ex capraruum aut hircorum barbis villisve depectitur: collectum colatur, & in massas formatum in medicinæ vsus reconditur.

In Creta insula, eodem Bellonio teste, passim locis incultis Ledon exit: reperitur & in Cypro, Plinio auctore: tum & in compluribus Hispaniæ locis apricis. Variat verò & huius non minus, quàm Cisti, foliorum & forma & magnitudo, ac ipsius etiam stirpis, pro locorum ac regionum diuersitate: vt videre est in C. Clusij diligentissimis obseruationibus, in quibus diuersas ac differentes Cisti ac Ledi species ostendit.

Λήδον καὶ λάδον ipse frutex dicitur, & Cisti species est. Pingue verò quod ex foliis colligitur, λάδανον καὶ λήδανον: Latini Græcas voces seruarit: Officinæ corruptè Lapdanum enuntiant. Maximè probatur Dioscoridi odoratum, ὑπόχλωον, siue subuiride, facile molliscens, pingue, non arenosum; nec citò fragile, sed tenuosum.

Primo excessu completo Ladanum calidum est, Galenus inquit, habens etiam adstrictionis paululum: ad hæc substantia tenui, ac proinde emolliens, panterque modetate digerens, ac videlicet etiam concoquens. Itaque mirandum non est, si peculiariter ad veteri vitia conueniat, quandoquidem ad dicta paulum quiddam adstrictionis obtinet: quocirca etiam defluentes capillos retinet. Nam quidquid ad radices eorum praui humoris resedent, id omne absumit; tum meatus, quibus infixi sunt, contrahit.

Vim habet Ladanum, Dioscorides ait, adstringentem, calfacientem, mollientem, aperientem: defluos capillos continet, cum vino, Myrrha, & oleo Myrtino admixtum: cicatrices pulchriores efficit cum vino illitum. Medetur aurium dolonbus cum hydromelite aut rotaceo infusum: suffitu secundas ejcit: duritias vteri pessis immixtum curat. Medicamentis dolorem sopientibus, aduersus tussim facientibus, & uralagmatis vtiliter admiscetur. Alvum sistit, cum vino vetere potum: & vrinam ciet.

De Flore Solis. CAP. XXXI.

Flos Solis.

REPERITVR porrò Cisto ac Ledo simi- *Flos Solis.*
lis quædam, sed multò minor stirps, subinde, nisi pedamentis quibusdam fulciatur, quasi repens: cauliculi ei sunt numerosi, tenues, & graciles: folia oblonga, Ledi ac Cisti minora, carnosa, leniter hirsuta, quibus lentus inest succus: flores exigui, veluti patulæ quædam Rosæ, sed minores, pares forma & magnitudine Argentinæ siue Potentillæ dictæ floribus; colore lutei aut candidi: radices tenues, lignosæ, rufescentes.

Asperis, siccis & apricis, tam campestribus quàm montanis locis, ac non modù apud Italos aut Hispanos, verùm & apud Germanos, vbi cœlum rigentius, nascitur: & modò maioribus, alias paulò minoribus, subinde virentioribus foliolis reperitur.

Apud Germanos & Belgas æstuis mensibus florem producit: semen posteà perficitur.

Tragus Germanicè Heidensop & Feldsop appellat: plerique Latinè Gratiam Dei. Est tamen & alia herba Gratiola à recentioribus dicta. Valerius Cordus Helianthemum & Solis florem nominat.

Plinius Helianthen tradit, in Temiscyra regione, & Ciliciæ montibus prouenire mantimis, folio Myrti. Hæc cum adipe leonino decocta, addito Croco & Palmeo vino perungi Magos, & Persarum Reges, vt fiat corpus aspectu iucundum: ideò eamdem Heliocallidem nominari. *Helianthe.*

Quæ si eadem cum isto Solis flore sit, an diuersa, nemo facilè in tanta Plinij breuitate explicauerit. Matthiolus, Helianthemum siue Solis florem, à quibusdam Panaces Chironium existimari refert: verùm cum eo similitudinis habet nihil.

Vulnera autem, eodem auctore, glutinat: sanguinem manantem sistit: ad cruenta sputa, dysenteriam, mensium redundantiam vtilis: oris & pudendorum vlcera vinum decoctionis eius ablutione sanat: in summa, agglutinat, cohibet, & corroborat. Quæ satis ostendunt, cum Cisto ac Ledo non modò forma, sed & viribus ac facultatibus conuenire. Proinde Cisti & Ledi siluestrem quamdam speciem esse.

De Pæonia. CAP. XXXII.

PÆONIÆ tres sunt: Mascula vna, Feminæ duæ.

Masculæ Pæoniæ caules, & foliorum pediculi rubent: folia lata ex pluribus commissa, nucis Iuglandis foliis fere similia, nisi quòd Iuglandis ex septem aut nouem particularibus, simul ad vnum neruum aut ῥάχιν cohærentibus constent; Pæoniæ verò ex quinq; solùm, & subinde ex tribus tantùm committantur: flores in summo caulium veluti magnę Rosæ in purpura modò intensiùs, aliàs diluciùs rubent; staminibus in medio purpureis, ex quibus lutei dependent apices: siliquæ foris lanuginosæ, quæ per maturitatem sponte delusciunt: semen in his nigrum, rotundum, Ochri fere magnitudine, & grana quædam coccineo colore splendentia: radices subsunt longæ, crassæ, altè descendentes, subinde bifidæ aut trifidæ, intus candidæ & odoratæ. 1.

Prioris Feminæ caules parùm aut nihil rubent: folia incondita, Hipposelini (quod à Theophrasto Smyrnion appellatur) ferè modo laciniata, & singularia angustiora quàm Maris, superna parte virentiora, infenore albicantiora: flores vt masculæ Pęonię, colore aliàs pulchrè, aliàs dilutè rubentes: semen, in siliquis Amygdalis similibus, etiam simile: radices verò differentes & aliæ: non etenim huic est radix, sed ab vno capite multæ descendunt glanduloſæ radices, veri Asphodeli radicum æmulę, sed multò crassiores & longiores, à quibus sæpè aliæ duæ aut tres procedunt, eiusdem omnino formæ. 2.

Pæonia mas. Pæonia femina prior.

Huius verò & ſpecies quædam reperitur, adeò multiplicatis folijs, vt vnius floris ſupra ducenta foliola numerari contingat.

Altera Femina caules habet & folia ſimilia, folia tamen minùs incondita, & in virore candidiora, auerſaque parte etiam albidiora: flores minores, crebrò dilutiùs rubentes: radices quoque glandulosas, ſed ſingulas multò longiores ac tenuiores Hanc Plinius pro Mare habuiſſe videtur lib. xxvii. cap. x. Femina, inquit, exiſtimatur, cuius radicibus ſeu balani longiores, circa octo aut ſex adhærent: Mas plures habet, quoniam non vna radice nixus eſt, palmi altitudine, candidaque. Poſſet verò & hæc Pæoniæ feminæ ſpecies altera, Dioſcoridis quoq; maſcula exiſtimari, ſi non folium Mari nucis Iuglandis, & radicem vnicam eſſe ſcripſiſſet. Nam Mari ſuo talem ferè radicem tribuit, qualis eſt tertiæ Pœoniæ, vna aliqua, ab ipſis radicibus, quę pluribus ſingularibus conſtant fibulſa. Sed tamen ex eo quod Pæoniæ mari, folia βασιλικῇ καρύᾳ, id eſt, nuci Regiæ ſimilia eſſe prodiderit, & radicem vnam numero ſingulari, non ſeptem aut octo, vti Feminam habere ait, oſtendit ſe non hanc tertiam, ſed primam, Marem appellauiſſe: quæ nempe nucis Iuglandis ſiue Regię habet folia, & radice eſt vnica. Plinius etiam Feminæ folia Myrrham redolere ait; ſed ſuſpicio euidens eſt, ἀντὶ τῦ σμυρίου, σμύρνα eum legiſſe aut pro σμυρίῳ, Myrrham patum rectè reddidiſſe.

Plinij oſſitantia.

Naſcitur Pæonia, vt Dioſcorides ſcriptum reliquit, in alris & præruptis montibus: Plinius verò, in opacis montibus, & alio loco in ſiluis, ait: in Cretæ & Siciliæ montibus Apuleius: Geſnerus in Generoſo dicto Heluetiæ monte reperiri audiuerat: apud Belgas & alibi hac ætate in hortis habetur, & vulgatiſſima quidem, Femina prior, altera deinde: Maſcula rariſſima eſt. Florent omnes menſe Maio: ſemen Iulio ad maturitatem peruenit.

Græcis παιωνία καὶ γλυκυσιδή: & à nonnullis πευκέδανον; Latinis ſimiliter, Pæonia & Dulciſida dicitur. Officinis Pionia, Germanis Peonien blumen. Peonien roſen/ Gichtwurtz/ Königblum/ Pfingſtroſen: Belgis fere Pioenen: Flandris tamen Maſtbloemen: Gallis, *Pinoine*: Hiſpanis, *Roſa del monte*: Italis *Peonia*.

Habet verò & alia multa nomina, inter nothas voces reiecta, quæ partim etiam apud Apuleium reperiuntur: vt ſunt, ἀορθέλιον, ὀορθαΐξ, ἀιμάχορον, παιστιδή, μηνογένειον, μόνιον, παιονικὸν, ἰδαῖος δάκτυλος, ἀγλαοφωτὶς, θεοδόσιον, σελήνιον, σελινόχορτον, διχόμηνον: Roſa Fatuina, herba Caſta

Pæonia fœmina altera.

Pæoniæ fœminæ multiplex flos.

Casta. Menogenion autem, Menion, Selenion, Selenogonion, Dichomenion, ἀπὸ τῆς μήνης, ἢ σελήνης nomina deriuantur; quarum vtraque vox Latinis Lunam significat. Lunaris verò siue Lunaria Pæonia appellari potest, quòd Comitiali morbo laborantibus, quos Lunaticos plerique appellant, auxilietur. Idæi dactyli appellatio Fœminæ conuenit, cuius glanduloſæ radices dactylos Idæos referunt. Sunt autem Idæi dactyli, gemmæ quædam forma humani pollicis, in Creta insula nascentes. Aglaophotis, id est, lucide splendens, Pæonia dicitur, à granis cocci colore splendentibus. *Idæi dactylo.*

Aglaophotides autem duæ, apud Ælianum lib. 14. descriptæ reperiuntur: vna Marina, cap. 24. altera Terrestris, cap. 27. *Aglaophotis.*

Marina, Fuci species est, quæ in profundis nascitur petris, magnitudine Myricæ, fructu Papaueris, qui æstiuo Solstitio dehiscens, noctu igneum quemdam, & velut scintillantem splendorem emittit. 1.

Terrestrem, quæ alio nomine Cynospastus dicitur, per diem aut inter ceteras herbas delitescere, nec vllo modo agnosci; nocte verò stellæ instar lucentem, & igneo splendore coruscantem, facilè in conspectum venire.

Et hæc quidem terrestris Aglaophotis siue Cynospastus, Pæonia est; Pæoniæ enim grana rubentia, Apuleius ait, noctu lucere tamquam lucernam: & plurimùm noctu à pastoribus inueniri ac colligi. Præcipi etiam vt Pœonia noctu colligatur, Theophrastus & Plinius referunt. Quæ de Aglaophotide Ælianus quoque affirmat. 2.

Appellatur verò terrestris hæc Aglaophotis à Iosepho belli Iudaici scriptore, lib. 7. cap. 25. Baaras, à loco in quo reperitur. Quod, conferenti ea quæ de Aglaophotide terrestri, siue Cynospasto, Ælianus scribit, cum ijs quæ de Baara Iosephus, fit manifestum. Cynuspastum etenim Ælianus ait non absque periculo euelli, & eum, qui primùm eius naturæ imperitus eam attigit, famam esse perijsse: itaque signum ad eius radices noctu defigendum, canem verò ad alligandum famelicum qui nidore obiectarum assatarum carnium motus ad eas impetu facto, radicitus eam eruat. Ita etiam Iosephus Baaram tradit circa vesperam velut rubare fulgere, accedentibus & euellere cupientibus facilem non esse, sed vel vrinam mulierem, aut menstruum sanguinem super eam fundendum, aut circumfodiendam, & ad eam canem religandum, atque ita demum euelli posse.

Vanissima autem hæc sunt omnia: nullo etenim negotio, & citra omne periculum, quauis diei & noctis hora Pæoniæ radix colligi & euelli potest. Qua de caussa & similiter vana sunt, quæ Theophrastus & Plinius de Pæonia tradi ferunt: præcipi videlicet, vt noctu colligatur. nam si interdiu quis fructum legat, à Pico Martio visus, oculis periclitaturum: si verò radicem secet, periculum esse ne sedes procidat.

Mirum autem videri non debet, huiusmodi nugas & vanissimas superstitiones, ac impijssimas cærimonias subinde in antiquissimorum Auctorum libris respersas reperiri: fuerunt enim multa illorum sæculis, magna vanitate, ad ostentationem, vt Plinius vere testatur, ab Ægyptijs & alijs præstigiatoribus efficta: quorum sectator olim quidam Andreas fuit medicus, quem Galenus ait, præstigiatoras ac mendacia in materiam medicam inuexisse: à cuius lectione, ea de caussa, & aliorum similiter mendacium, abstinendum præcipit.

Porro Pæoniæ radix leuiter cum dulcedine, vt Galenus ait, adstringit: acrimoniæ cuiusdam subamaræ quoque particeps: temperamentum haud insigniter calidum obtinet, pauxillo symmetro calidius: exsiccatoria autem est & subtilium partium. Feminis à partu non purgatis, sicca, Dioscorides inquit, datur: menses cit, Amygdalæ quantitate pota: in mulsa, Galenus addit. Prodest auriginosis, renes & vesicam dolentibus: obstructum hepar & renes expurgat: ventris dolores sedat, & fluxiones sistit, in vino decocta & bibita. Recentem pueris ex collo suspensam, aduersus Comitialem morbum efficacem esse, à Galeno certo & euidenti experimento compertum est. Estur etiam, inquit Plinius, contra malum mentis: sed in medendo quatuor drachmiæ satis sunt. Præfertur ad hæc masculæ Pæoniæ radix.

Rubra grana 10. aut 12. pota in vino austero, nigro, fluxum rubrum muliebrem sistunt: stomachicis qui nosiones sentiunt, esa prosunt: à pueris comesta, aut in potu sumpta, calculi initia excutiunt.

Nigra grana, ipsa videlicet semina, 15. numero in potu sumpta, opitulantur suppressionibus nocturnis, quas ἐφιάλτας nominant, vteriqué strangulationibus & doloribus. Vtraque auxiliantur à serpente percussis, Plinio auctore.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SECVNDÆ LIBER SECVNDVS.

DE FLORIBVS EX BVLBIS.

PRÆFATIO.

EX bulbis prodeuntes flores nunc ordine succedunt. Inter bulbos autem edules & vescendo nonnullis sunt; vt Allium, Cepe, Porrum, & si qui sunt ipsis similes: de quibus alibi, in olerum videlicet historia agendum restat. Hoc loco de ijs bulbis, quorum speciosi ac elegantes flores, & in hortis, & in coronis gratiam consecuti sunt, scribēdum. Horum autem pleriq; odorati, oly absq; odore.

Differunt verò & forma & colore. Narcissus & Lilium formo multùm dissident. Lilia alba à purpureis, ac alio colore diuerso. Reperitur & in ipsis bulbis discrimen: quidam solidi, tunicu constant: alij squamis, aut nucleis; vt Liliorum.

Durabiles autem omnes bulbi, nec facilè aut citò ex terro eruti interescunt: idcirco & commodè transferri queunt, si, quando semen perfecerint, transferantur. Causso huius lentus eorum succus, quo omnes bulbi redundant: qui non facilè absumitur nec resiccatur, sed tenacius hæret.

DE LILIO CANDIDO.

CAPVT PRIMVM.

Lilium candidum.

CANDIDO siue albo Lilio, quod pulchritudine, nitore & vsu reliquis præstat, folia sunt oblonga, lata, carnosa, lævia, in herbaceo & diluto virore splendentia: caules duobus cubitis altiores, multis foliis sensim attenuatis comosi, qui inter folia exeunt: flores ad summum caulis pulchri, candidi, odorati, magni, ab angustijs in latitudinem se laxantes, calathi forma, senis constantes foliolis, oblongis, extrinsecus striatis, staminibus è medio emicantibus, à quibus lutei dependent apices: radix bulbosa, nucleis constans, & ex multis simul vnitis compositа, succo lento & glutinoso plena, quo & folia & caules redundant.

Seruntur Lilia passim in hortis. In Syria autem & Pisidia Pamphyliæ, vnguentis efficacissima nasci, Dioscorides inquit.

Floret apud Germanos, Italos, Hispanos, Belgas, Gallos, & alibi Lilium Iunio mense: Augusto folia exeunt, tota hieme virentia: Vere caulis erumpit.

Stirps Liliorum à Græcis κρινώνια dicitur: flos verò κρίνον & λείριον (est tamen & Narcissus λείριον) à nonnullis καλλείριον & κρινάνθεμον: a Latinis Lilium & Rosa Iunonis.

Appellatur autem Rosa Iunonis, quòd ex lacte eius in terram delapso natum feratur. Fingunt siquidem Poëtæ Herculem, quem ex Alcumena Iupiter sustulerat, admotum fuisse dormientis Iunonis vbertibus, & post suctum lac copiosum effluxisse, & vna eius parte cælum perfusum, alia terræ glebas: atque hinc Lilia nata, inde verò Lacteum apparere in cælo circulum. Germani Lilium istud, vulgò Weisse Gilgen oder Weisse Lilien appellant. Belgæ Witte Lelien: Itali *Giglio:* Hispani *Lirio blanquo*, *Azucena blanquo:* Galli *Lys blanc.*

Lilij autem flos temperaturam mistam, vt Galenus ait, obtinet; partim ex tenui, partim ex terrena essentia.

Radix foliaque per se trita, desiccant & abstergunt, ac moderatè digerunt.

Folia herbæ, Dioscorides ait, impositа, auxiliantur à serpentibus ictis: eadem feruefacta, ambustis proficiunt: aceto condita, vulneribus curandis apta fiunt.

Succus melle & aceto mixtus, in æneo vase coctus, medicamentum efficitur veteribus vlceribus, & recentibus vulneribus vtile.

Radix rosta, & cum rosaceo trita, ambusta sanat, vterum mollit, menses mouet: vlcera ad cicatricem perducit. Cum melle verò eadem trita, neruorum vulnerationes & luxationes sanat; vitiligines & lepras expurgat; furfures & manantia capitis vlcera abstergit; faciem purgat & erugat. Cum aceto autem & Hyoscyami foliis, ac farina triticea trita, testium inflammationes mitigat. Propter clauos pedum, in vino, Plinius ait, radices Lilij decoquuntur, triduoque non soluuntur: cum adipe aut oleo decoctæ, pilos adustis reddunt. E mulso potæ, inutilem sanguinem cum aluo trahunt: Lieni, & tuptis, & vulsis prosunt.

Recentiores Lilij radices coctas, cataplasmatis summa cum vtilitate admiscent, abscessus maturantibus & ad suppurationem perducentibus. Eædem etiam in oris collutionibus ad idem facientibus vtiliter decoquuntur: nam omnes abscessus maturant, & suppurari faciunt, & dolorem simul sedant.

Semen, Dioscorides ait, potum, serpentium morsibus aduersatur. Cataplasma ex semine & foliis, erysipelatis imponitur.

Fit ex floribus oleum aut vnguentum, quod Lirinum aut Susinum appellatur, molliendis neruis aptum, priuatimque ad vteri durities vtile.

De Lilys purpureis, Hyacintho scripto, & Comosandalo. CAP. II.

Lilium purpureum maius. Lilium purpureum minus.

PVRPVREORVM Liliorum tria genera sunt: Maius vnum; alterum Minus: tertium Bulbiferum.

1. Maiori purpureo Lilio, caules sunt proceri, longi, subinde altiores quàm Lilij albi: folia tamen nigriora & angustiora, circa caulem multa, sed ante eius exortum è radicibus nulla: flores summo caule copiosi, 10. 12. aut plures, ad vsque 18. & 20. ac vltrà, supra inuicem incerto ordine digesti, Lilij alterius forma & magnitudine, colore verò rubro ad croceum inclinãte, multis exiguis nigris quasi punctulis, litterarum quarumdam veluti rudimentis, respersi: radices, bulbi magni sunt, ex multis quoque nucleis, vt Lilij candidi, sed maiores.

In Italia, in aruis inter segetes; in montibus etiam ac conuallibus, Lilium istud, Matthiolo

Lilium purpureum tertium.

thiolo teſte, emicat. Belgæ in hortis ſerunt.

Floret paulò ante candidum Lilium; poſt purpureum Minus, vnà cum Roſis.

Matthiolus Lilium ſilueſtre in Italia appellari, & Hemerocallida eſſe ait. Sed ἡμεροκαλλὶς, vt auctor Dioſcorides, in ſingulis apophyſibus, tres aut quatuor flores profert, colorem habentes ἰχυρῶς αἰχεὸν, id eſt, valde luteum. Ἀπόφυσις autem ſiue ὄνυφις, ramulares adnaſcentiæ, ſiue appendices dicuntur. Ochrę color, melino ſimilis & citrino, à malo Citrio nomen habent: Lilium autem iſtud ramulares adnaſcentias nullas habet, & flores in caule non modò tres aut quatuor, ſed non rarò 18. aut 20. aut plures; ſubinde ad 50. aut 60. vſque, ac coloris non lutei, ſed purpurei crocei. Quibus de cauſſis non quidem Hemerocallis, ſed Lilium illud eſſe apparet, quod capite de Lilio, πόρφυρον, ſiue purpureum, reperiri, ex relatu Dioſcoridis ſcribit; quodq; Rubens Plinius, & Græci, eo auctore, χεῖρον vocant, florem vero Cynorhodon: & laudatiſſimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaſelide, quartum locum in Italia naſcens. Niſi fortaſſis duæ Hemerocallides flores ſint: vna quidem apophyſes habens, alia non habens, & ea quidem purpurea: ita etenim & Lilium iſtud Hemerocallis fuerit, & præſertim πορφυρωθὲς: qua appellatione Hemerocallida etiam dictam intet nothas voces tepentur. Sed veriſimile eſt Hemerocallida non eſſe; eſt enim & Hemerocallis quædam flore purpureo, cui πορφυρωθὲς nomen propriè conuenit.

Alterum & minus purpureum Lilium, caule eſt multo breuiore, cubitali videlicet tantùm aut minore: foliis ſimiliter nigricantibus & anguſtioribus ac minoribus: flores e ſummo caulis pariter erumpunt, ſinguli tamen ſuis pediculis, modò breuioribus, modò longioribus inſidentes; coloris quoque purpurei crocei, notulis ſimiliter quibuſdam nigris & perquam exiguis ornati; Lilij etiam diuiſura, ſed paulò minores: pro radicibus & minores bulbi ſunt, infra ſupraque quos fibræ adhærent. 2.

Vna cum alijs Lilijs apud Germanos, Belgas, & alibi colitur in hortis.

Floret ſub finem Maij, reliqua Lilia antecedens.

Lilium etiam eſt purpureum, & χεῖρον πόρφυρον, quod ad differentiam præcedentis, Minus cognominatur.

Tertium huius generis purpureum Lilium procerius eſt Minore, humilibus verò Maiore: flores paulò quàm Minoris tubicundiores: huic e ſinu foliorum, & quandoque in ipſis florum pediculis parui naſcuntur bulbi, qui terræ commiſſi adoleſcunt, & tertio aut quarto anno flores profetunt: bulbis autem radicum, foliis, ac floribus nigris notulis inſcriptis, ſuperioribus duobus ſimile.

Et iſtud Lilij genus in montium conuallibus alicubi reperitur: Germanis verò ac Belgis hortenſe eſt.

Adeò autem in lætis & apricis hortis Lilium iſtud luxuriat, vt non tantùm è foliorum ſinubus multos bulbulos, ſed & à florum pediculis etiam quoſdam promat; ac flores non modò plures, verùm etiam multiplices, vel etiam in apophyſibus proferat. Quæ tamen facere deſinit, in aridius ſolum, vel minùs parentem locum iterùm tranſlatum. Quam etiam ob cauſſam, quæ ex cæli conditione, aut ſoli fecunditate, quandoque in ſtirpibus mutationes accidunt, ſpecie differentes ea propter haudquaquam eas reddunt.

Flores huius poſt Minoris, ante verò Maioris apparent: vt enim altitudine medium, ita quoque medio tempore floriferum.

Inter purpurea Lilia referendum: ab exiguis autem quos profert bulbis, Bulbiferi cognomen accepit.

Ouidius lib. Metamor. 10. huius generis Lilium, Hyacinthum appellat, ab Hyacintho ado- *Hyacinthus.*

adoleſcente, ex cuius ſanguine hunc florem natum fingit, quando cum Apolline ludens peri-ijſſet, cui Apollinem gemitus ſui notas & literas inſcripſiſſe ait, ſic ſcribens:

Ecce cruor, qui fuſus humo ſignauerat herbas,
Deſinit eſſe cruor, Tyrioq; nitentior oſtro
Flos oritur, formamq; capit, quam Lilia, ſi non
Purpureus color his, argenteus eſſet in illis.
Non ſatis hoc Phœbo eſt, (is enim fuit auctor honoris)
Ipſe ſuos gemitus foliis inſcribit, & ai ai
Flos habet inſcriptum, funeſtaq; littera ducta eſt.

Huius Hyacinthi meminit etiam Theocritus in Epitaphio Bionis, Eidyllio 19.

Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γεγράμμενα καὶ πλέον αἰ αἰ
Λάμβανε τοῖς πετάλοισιν.

Meminit & huius Virgilius Bucolicôn Ecloga tertia:

Et me Phœbus amat, Phœbo ſua ſemper apud me
Munera ſunt, Lauri & ſuaue rubens Hyacinthus.

Similiter & Nemeſianus Bucolicôn Ecloga ſecunda:

Te ſine me, miſera mihi Lilia nigra videntur
Pallenteſq; Roſæ, nec dulcè rubens Hyacinthus.
At ſi tu venias, & candida Lilia fient,
Purpureaq; Roſa, & dulcè rubens Hyacinthus.

Dicitur autem rubens Hyacinthus, qui ab Ouidio purpureus appellatur. Color ſiquidem florum rubens, ſubinde nominatur purpureus. Exiſtimatur verò & iſte Hyacinthus ferrugineus cognominari, quòd ferruginis inſtar rubeat: vti enim ærugo æris, ſic ferri corruptela ferrugo eſſe creditur; quæ à ſubrubente colore rubigo dicitur. Et quidem in hac opinione non pauci ſunt, qui ferrugineum colorem à rubigine (quam ferruginem eſſe cenſent) dictam velint. Sed non omnibus hęc ſententia probatur; quibus ferrugineus non alius eſſe videtur, quàm ad cæruleum accedens: ferrum nempe quem contrahit, poſteaquam ab igne candefactum fuerit. Relinquitur etenim tunc in generoſiſſimo ac duriſſimo ferro color cæruleo proximus: à ferro ferrugineus appellatus. Nituntur hi auctoritate Virgilij, qui vno loco, Æneidos VI. Ferrugineam Charontis cymbam deſcribit, & eamdem mox cæruleam nominat:

Ferrugineum colorem.

Ipſe ratem conto ſubigit veliſq; miniſtrat,
Et ferruginea ſubuectat corpora cymba.

Deinde paulò pòſt: *Caruleam aduertit puppim, ripæq; propinquat.*

Facit huc quoque, quòd vno loco Arcentis filium, in armis clarum, referat ferrugine Ibera: alibi verò arma Oceani coloris oſtendat, qui cæruleus apparet: vt Æneid. VIII.

— chlamyde & pictis conſpectus in armis,
Qualis vbi Oceani perſuſus Lucifer vnda.

Et Æneidos IX. *Stabat in egregijs Arcentis filius armis,*
Pictus acu chlamydem, & ferrugine clarus Ibera.

Confirmat verò & horum ſententiam non parum Claudianus, qui Violas ferrugine dulci pictas ſcribit; lib. II. de raptu Proſerpinæ:

Sanguinea ſplendore Roſas: Vaccinia nigro
Induit, & dulci Violas ferrugine pingit.

Occurrit autem ferruginei Hyacinthi mentio apud Virg. Georgicôn IIII.

Et pinguem tedam & ferrugineos Hyacinthos.

Item apud Columellam lib. X. in hortis:

Syrpiculum ferrugineis cumulate Hyacinthis.

Putatur autem ferrugineus color & obſcurus ac lugubris eſſe: Catullus enim in Argonauticis talem videtur affirmare:

Noſtras vt luctus, noſtraq; incendia mentis
Carbaſus obſcura ducat ferrugine Ibera.

Et Ouidius: *quorum per colla ſub aſq;,*
Excuſit obſcura tinctus ferrugine habenas.

Sed ad Hyacinthum purpureum ſiue rubentem, vnde ſumus digreſſi, reuertamur.

Recentiorum plerique hunc Hyacinthum Poëticum appellant, ad differentiam nempe alterius, quem Hiſtoricum Iodocus Villichius in commentarijs Georgicôn Virgilij nominat. At nobis magis placet, hunc Scriptum Hyacinthum dici: alterum verò, de quo inferiùs ſuo loco, Non ſcriptum: in hoc etenim lugubres notæ inſcriptæ reperiuntur: an illo verò nullæ ſunt.

Theo-

Theocritus siquidem Εἰδυλλίῳ x. hunc Hyacinthum γεγραπτον, id est, Scriptum appellat, sic canens:

Καὶ τὸ ἴον μέλαν ὄζει, καὶ ὁ γεγραπται ὑάκινθος.
Et viola nigra est, & scriptus Hyacinthus.

In quo quidem carmine Hyacinthus niger dicitur, non quòd ipse totus niger sit, verùm ab ipsis punctis & nigris luctus notulis: haud aliter quàm purpureus dicitur Narcissus, propter medij circuli eius purpureum crispum ambitum; & luteus à calyce luteo; nam maxima pars floris, circumambientia videlicet foliola, candidissima in vtroque sunt, vt in Narcissi videre est historia.

Pausanias Connthiacon lib. secundo, scriptum Hyacinthum, aut ei simillimum florem Comosandalon ab Hermionensibus appellari, memoriæ prodidit, ritus referens, qui ab ipsis in honorem Chthoniæ deæ, statis festis aguntur diebus. Pompæ agmen ducunt, inquit, sacrificuli, & qui annuos magistratus gerunt: sequuntur feminæ ac viri: ipsis etiam pueris solemne est, deam cum pompa deducere. Incedunt autem cum albis vestimentis, capitibus coronas ferentes: sunt ex cotollæ ex flore contextæ, quem κομοσανδαλον incolæ appellant. Hyacinthum ego illum existimo: est enim ei tum magnitudine, tum colore persimilis; habet præterea easdem luctus indices litteras. Hæc Pausanias. *Comosandalon.*

Porrò purpureorum Liliorum istorum, in medicina incognitus vsus est, & facultas incomperta: inter flores autem gratiam inuenere.

De Lilio siluestri. CAP. III.

Lilium siluestre.

SILVESTRE Lilium caules promit bicubitales aut alnores, rotundos: folia longa, lata, acuminata, non supra inuicem incerto ordine dispolita, sed caulem quibusdam locis, stellæ modo radiata, circumdantia: flores e suis pediculis deorsum dependent, Lilij diuisura, sed minores, colore purpureo frequenter obsoleto; quandoq; elegantiore, purpureisque aliquot maculis splendentes, & flammulis eiusdem coloris in medio, quorum foliolà retrorsum reflexa in circulum aut orbem ferè recuruantur: radices bulbosæ, velut ex multis nucleis connectæ, aurei vel flaui coloris, ex quibus fibræ dependent.

Nascitur Lilium istud complurimis Germaniæ locis, in siluis & montibus, Fuchsio & Gesnero testibus: apud Bohemos quoque in nonnullis collibus herbosis. Belgæ cum alijs Lilijs in hortis habent.

Floret sub finem Maij, aut Iunij initio, candida Lilia anteuertens.

Germani Goldtwurtz, à flauo bulbi colore, & Heidnische blumen appellant. Nostri Leliens van Caluarien: Hispani *Lirio Amarillo saluage:* Galli *Lys sauuage*, hoc est, Lilium siluestre. Est tamen & aliud siluestre Lilium, alio nomine Hemerocallis, de qua paulò pòst. Matthiolus istud Lilium in Italia à Chymistis Martagon dici ait.

Vsum autem hoc Lilij genus in medicina nullum habet.

De Lilio siluestri altero. CAP. IIII.

AD siluestris Lilij genus & multò aliud elegantius accedit: caulé istud promit cubitalem, aut procenotem, multis solijs sensim attenuatis comosum, inferius ex purpura nigricantem: folia læuia sunt, pinguia, & resplendentia, Lilij ferè candidi æmula, attamen paulò nigriora, minusque acuminata: flores è summo ac fastigio caulis siluestris Lilij modo reflexi ac repandi dependent, suaueolentes pigmentorum quorumdam instar; elegantè colore rubentes, medio inter Menium & Cinnabarim, vtraque factitia; aut instar floris Constantinopolitani: pro radice bulbus ex squamulis multis, ac nonnullis minoribus bulbulis congestus; fibris verò & aliquot demissis, quibusdam verò & suprà adnatus, velut Lilijs purpureis.

In

Lilium silvestre alterum.

Corona Imperialis.

In lapidiæ montibus hoc Lilij genus à se repertum Matthiolus scribit: Belgæ cum alijs, in hortis colunt.

Vnà cum candidis Lilijs in Belgio floruit.

Nomen huic Hemerocallidis alterius Matthiolus tribuit: nos tamen ad Lilij silvestris genus potiùs referendum censuimus. Hemerocallis siquidem nobis, non bulbosum Lilium esse, nec temerè, videtur.

De facultate verò huius comperti habemus nihil.

De Corona Imperiali. CAP. V.

INTER silvestria Lilia venit & numeranda Imperialis Corona dicta: cuius folia læua, oblonga, caulem quoque stellæ similiter in modum, veluti silvestris Lilij, ambiunt: caulis quoque assimilis, sed fastigio ex aliquot foliis comam proferens, à qua ex tenuibus pediculis deorsum nutantes dependent frequentiùs quatuor flores, singuli senum foliorum, Lilijs similes, sed minùs patentes, minores, & haudquaquam reflexi, colore vel lutei, vel Hyacinthi scripti, sive purpurei Lilij instar rubentes: (duorum etenim est generum:) quorum stamina sex, & medius pistillus malbicant, pro radice bulbus non vt aliorum Liliorum squamosus, sed solidus & cepaceo similior, odore Allium referens.

Rarus iste & peregrinus bulbus in Orientis regionibus nascitur: apud Italos & Pannonios in hortis à paucis coli cœpit.

Circa Nonas Aprilis anno M. D. LXXVI. ex horto inuictissimi Imp. Maximiliani II. & nonnullorum procerum, flores in aulam Viennæ illati fuerunt.

Tale & Turfani patrijs vocibus appellari affirmatur: Itali Coronam nominant Imperialem.

De huius quoque facultatibus nihil adferri potest: nondum exploratæ sunt vel floris vel bulbi vires.

De Dente canino & Ephemero. CAP. VI.

DENTI canino folia exeunt bina tetnave, latiuscula, Allij vrsini aut Colchici similia, sed minora & rubro maculata, aliquantulùm humum versus reflexa: surgit ab his tenuis pediculus dodrante breuior, è cuius fastigio flosculus dependet ex sex foliolis, totidemque è medio prominentibus, cum suis apicibus, staminibus, Lilium silvestre, cùm forma, tum repandis extrorsumque reflexis foliolis referens, verùm minor; colore subinde candidus, aliquando eleganti, nec tamen intenso rubore purpureus; non rarò medio inter vtrosque: capitulum subsequitur rotundum, exiguum, in quo semina: radix oblongum & tenuem refert bulbum, ex quo tenues fibræ demittuntur.

In Mutinensibus & Bononiensibus Italiæ montibus reperiri fertur: Germanis ac Belgis non nisi hortensis.

Aprili

Dens caninus.

Ephemerum Matthioli.

Aprili mense apud Belgas quandoque cum flore videtur.

Satyrium plerique appellant, & quidem Erythronium dictum: desideratur tamen in radice magnitudo Mali, & alia nonnulla. Alij Pseudohermodactylum nominant: nec adeò à Colchico (ad quod legitimus Hermodactylus venit referendus) differens, quin aliquo modo similis ei dici quear.

Cum Dioscoridis Ephemero magis conuenir, præsertim in descriptione, paucis aliter se habentibus: Lilium siquidem siluestre foliis ac floribus minoribus, tenuioribus, & reflexis refert: radix vna oblonga, digitalis crassitudinis, oblongo ac renui bulbo, vti scripsimus, similis: deest tantummodò caulis Lilij æmulus: qui tamen fortassis cum Lilij siluestris aliquo modo comparari potest; dependente nempe ex eo floseulo, instar Lilij huius reflexo.

Describitur autem Ephemerum istud his verbis: Ἐφήμερον, οἱ δὲ ἰρὸν ἀγρίαν, φύλλα καὶ καυλὸν ὅμοια ἔχει κρίνῳ, λεπτότερα δὲ· ἄνθη λόβια, πυκνά· καρπὸν δὲ μελανόν· ῥίζα δὲ ὑπέρ δακτύλου πάχος μία μακρὰ, συπλινὴ, διακόνη: id est, Ephemerum, sunt qui Irideм agrestem, folia & caulem similia habet Lilio, tenuiora tamen: flores candidos amaroscque: semen molle: radix subest vna, digiti crassitudine longa, odorata, adstringens. In qua descriptione vbi legitur ἰρὸν ἀγρίαν, malim legere κρίνον ἄγριον. Nam si folium cauleseque Lilij, cirrus Lilium siluestre, quàm Iris siluestris nuncupari debet. *Ephemerū.* *Dioscoridis locus animadversus*

Matthiolus pro hoc Ephemero, herbæ cuiusdam iconem exhibet, cum hac descriptione nequaquam conuenientem: quod & in hortis Pannoniæ superioris ac Belgij aliter quam ab eo depingitur, enatum vidimus. Prodijt siquidem foliis oblongis, latis, durusculis veluti Isatidis, sed tamen minoribus: caulículis compluribus rotundis, cubito altioribus, non absque adnatis; quos superùs candidi conuestiunt flosculi quinque foliorum, haud magni, successiuè prodeuntes: semen succedit in rotundis capitulis exiguum: crassis & multis fibris capillatæ radices. *Ephemerū Matthioli.*

Cererum Dentis canini (si Ephemeron non est) facultas incognita, & nondum explorata latet.

Ephemeri verò radice Dioscorides dentium dolores sedari ait, si decocto earum colluantur: folia verò in vino decocta, discutere tumores & tubercula.

De

De Lilio non bulboſo. CAP. VII.

Lilium non bulboſum.

Lilium non bulboſum obſoleto colore rubens.

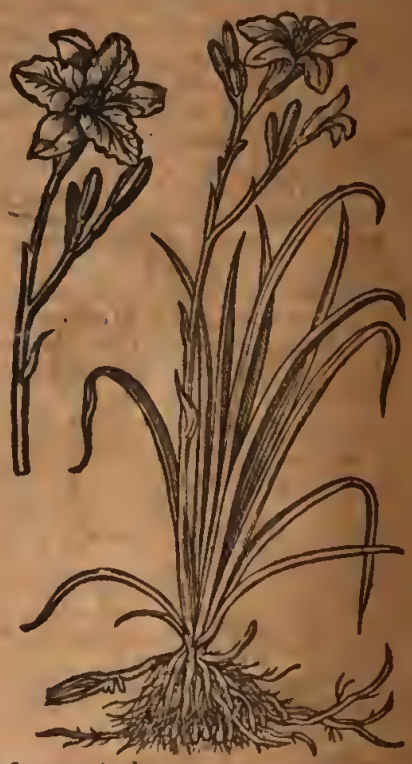

LILIORVM aliquot genera deſcripſimus bulboſa: nunc aliud genus occurrit, non bulboſum. Huius duo genera florum colore diſcreta: vnus flos luteus: alteri in rubro obſoletiore purpureus.

1. Sunt autem Lilio non bulboſo luteo folia oblonga & anguſta, Porri aut Aſphodeli foliis ſimilia: caulis cubito altior, teres, læuis, abſque foliis, ſupernè in apophyſes, ſiue ramulos, aut propagines duas aut quatuor diuiſus; in quarum ſingulis flores tres aut quatuor, Lilium album forma & foliorum numero referentes, colore Oehræ luteo: poſt flores craſſæ, triangulares gignuntur ſiliquę; in quibus ſemen nigrum & ſplendens veluti Pæoniæ, ſed minus paulò: radices ſubſunt non vti aliis Lilijs bulboſæ, ſed veluti Aſphodeli glanduloſæ, lutei Aſphodeli radicum æmulæ, multæ videlicet, oblongæ ab vno capite deſcendentes, è quarum annexu fibræ quædam craſſiores ſerpunt; quibus in plures plantas multiplicatur.

2. Alterum Lilium foliis, caule, ſiliquis, ſemine, radicibus glanduloſis priori ſimile, ſingulis tamen aliquanto maioribus: flos obſoleto colore rubet, medio iuxta pediculum luteus eſt; qui matutino tempore dehiſcens, veſperi, mox deinde periturus, marceſcit: veluti & prioris.

Peregrinum Belgio vtrumque Lilium eſt, & aliunde inuectum.

Floret vnà cum Lilio purpureo maiore, vel paulo antè, Lilia candida præcedens: quod luteum eſt. Alterius flores ſerius prodeunt.

Liliaſphodelum nonnulli appellant; ſed rectiùs non bulboſum Lilium nuncupatur: alij Liliaginem, plerique Liliaſtrum, veteres autem Hemerocallida dixerunt. Reperiuntur autem apud ipſos Hemerocallides duæ: vna frutex, alia flos eſt.

Hemerocallis frutex. Hemerocallis frutex ex genere eſt coronariorum & lignoſorum, quæ minutis tenuibuſq; conſtant foliis: ſemine exit, radiceque eſt lignoſa: vt auctor Theophraſtus lib. 6. De hiſtoria ſtirpium. Plinius lib. 21. cap. 10. hanc Hemerocallidem inter eas ſtirpes numerat, quæ ſolis foliis coronant.

Hemerocallis flos. Alia Hemerocallis, flos eſt, qui nocte tabeſit, oriente verò Sole pullulat, Athenæo teſte quale iſtud non bulboſum Lilium; præſertim quod purpureum & fugacißimum eſt, hoc enim vno tantùm die viget, matutino ſiquidem tempore exortum, veſperi flacceſcit: quam ob rem & propriè ἡμεροκαλλὶς, ab vnius videlicet diei pulchritudine, dici poteſt.

Hemero-

Hemerocallidis autem huius descripno his verbis apud Dioscoridem traditur: Ἡ μεγαλλὶς φύλλα ἔχει ὡς κρινὸν ὁμοια κεντῷ· χλωρὰ ὑπάρχοντα· ἄνθη δὲ ἐν αὐτῷ καθ' ἑκάστην ἀναφύσιν γ ἢ δ· τὴν χροιὰν τῷ κρίνῳ ὁμοιοτάτην ἔχοντα· τὴν δὲ ῥίζαν χρόαν ὠχρὰν· ῥίζαις ὁμοίαις βολβῷ ἠμεγάθει. Id est, Hemerocallis folia habet & caulem Lilio similia, viridia vt Porrum: flores in ipso, iuxta singulas apophyses tres aut quatuor, diuisura Lilio similes, cùm primùm hiare cœperint: colore Ochræ intenso; radicem similem bulbo magno.

Et cum hac quidem descriptione, Lilium non bulbosum, exceptis radicibus, conuenit. Caules etenim in propagines siue ramulos distribuuntur; singuliq́ue flores tres aut quatuor promunt: & eos quidem, vnius generis Ochræ luteo colore; alterius verò purpureos. Purpurei etenim coloris & Hemerocallidem aliquam esse, πορφυρᾶς nomen, inter nothas appellationes repertum, ostendit.

Dioscoridis subdola descriptio.

Neque obstat nobis, quòd Dioscorides Hemerocallidi radicem ὁμοίαν βολβῷ ἠμεγάθει, id est, magno bulbo similem tribuat. Innuit enim istud, Hemerocallidis descripnonem apud eum depraua tam: vel enim superfluorum videlicet, ac veritati repugnantium adiectione amplatam: vel duorum Liliorum mutilas descriptiones, in vnam contractas, Hemerocallidis videlicet & alicuius alterius Lilij. Nisi fortassis & bulbosum aliquod sit Lilium, apophyses faciens, & vnus tantùm diei florem luteum habens: quale tamen nondum constat alicubi repertum esse.

Dicitur verò Hemerocallis & ἡμεροκατάλεκτον, κρίνον ἄγριον, κρινάνθεμον, πορφυρανθὶς, βάλλος ὁ αἱματώδης, & νάρδος ἄγρια, Lilium agreste & Lilium marinum. Et omnibus his nominibus Lilium non bulbosum nuncupari potest, excepta tantùm bulbi Hæmanci appellatione, quæ Lilio alicubi bulboso magis conuenit. πορφυρανθὶς autem vox purpureo propria est.

Cetera facultates Lilij non bulboti incompertæ sunt, cùm nullius, hac ætate, in medicina aut cibatu sit vsus.

Dioscorides autem Hemerocallidis radicem tritam ait, & potam; aut cum melle & lana in pesso appositam, aquam & sanguinem ducere: folia trita impositi, mammarum ex partu, & oculorum inflammationes mitigare: sed & radicem & folia, ambustis vulnera imponi.

De Lilio conuallium. CAP. VIII.

Lilium conuallium. Vnifolium.

QVOD Lilium conuallium recentior nuncupat ætas, folia duo aut tria promit, virentia, læuia, latiuscula, Lilij foliis similia, sed minora: caulem tenuem, palmarem; circa quem à medio sursum versus, flores parui, rotundi, hiantes, per oras denticulati ac reflexi, albidi & odorati, & fructus inde rotundi, rubentibus Asparagi baccis haud multùm abslimiles, verùm minores; semen in his durum & amaricans: radices tenues sunt, longæ, aliquantulùm geniculatæ, serpentes.

In siluis & locis vmbrosis sponte exit.

Floret circa Kalendas Maij mensis.

Germani Meyenblumen & Meyenreiß / inde nominant. Belgæ Meyenbloemkens. Galli etiam *Muguet*: est tamen & alia ab ipsis *Muguet* dicta, Asperula vulgò dicta. Gesnerus florem istum Calliconymum appellari posse existimat: nostra ætas Lilium conuallium vocat.

Calidæ & siccæ qualitatis flores & fructus participes sunt. Feruntur flores aduersus apoplexiam, neruorum resolutiones, vertiginem, morbum comitialem, ac alios cum cerebri frigida humidaque intempene morbos, auxiliares esse. Sunt etiam qui velint flores istos cor roborare, ac cardiacis quoquo modo assumptos prodesse: oculorum item caligines decocto aut succo eorum discuti.

Vnifolium. Eiusdem cum Lilio isto generis esse putatur, quod Vnifolium dicitur: folium huic vt plurimùm in tenui pediculo singulare & vnicum est, latum, neruosum & acuminatum, magnitudine fere foliorum Hederæ; circa cauliculum autem breuem renuemque bina: eiusdem formæ sed minora, supra quæ flores candidi, Lilij conuallij similes, at minores, & nullius aut exigui odoris: baccæ sequuntur exiguæ, per maturitatem rubentes: radices tenues, obliquæ, serpentesque fibræ sunt.

Exit ijsdem & similibus quibus Lilium conuallium locis: floretque eodem tempore, aut paulò post.

Cyclaminos tertia Plinij. Vulgò nuncupant Cenblade / id est Vnifolium, siue μονόφυλλον. Apud Veteres nomen non habet, nisi tertia Plinij sit Cyclaminos, cui similis videtur, si modò in exemplaribus error non est. Quæ de hac lib. xxv. cap. ix. sic habent: Mihi & tertia Cyclaminos demonstrata est, cognomine Chamæcissos, vno omnino folio, radice ramosa, qua pisces necantur. Quod si autem in his verbis pro, vno omnino folio; legatur, simili omnino folio, non istud Vnifolium, sed ipse Dioscoridis Chamæcissus, tertia Cyclaminos erit.

Ceterum Vnifolij traditur à quibusdam resiccatarum radicularum puluis, aduersus pestilentem bubonem efficax esse, si statim initio ipsius mali, drachmæ pondo cum acero & vino aut aqua permixtus detur.

De Asphodelo. CAP. IX.

Asphodelus albus.

Asphodelus minor.

ASPHODELI genus vnicum Dioscorides; Plinius verò duo fieri genera, & Dionysium feminam ac marem esse dixisse, refert. Posterior ætas duo tráve Asphodeli

deli genera obseruauit; & prætet bulbosum quidem, cuius Galenus meminit.

Primum genus, album quis dixerit: alterum verò, luteum.

Folia autem primus habet complura, oblonga, angusta, Porri foliis similia, acuminata: caulem rotundum, læuem, cubito longiorem, quem à medio sursum versus multa quinque foliolorum flores patentes exornant, colore candidi, autex valde diluto rubro modice purpurascentes, staminibus in medio; post quos capitula sequuntur orbiculata: semen in his dutum, triangulum, nigricans obsoleti coloris: radices ab vno capite complures exeunt, oblongæ, inferiore sede crassiores, magnis glandibus quodammodò similes, succosæ, cum amaritudine leni, sapore adstringente. 1.

In Galliæ Prouincia, Italia, Hispania, & alijs locis, sponte exit: apud Germanos & Belgas, non nisi satus prouenit.

Floret hic Maio & Iunio, ac particulatim quidem, ab imis incipiens, aliquot postquam satus est annis.

Huic similis & alius quidam minor est Asphodelus, sed fibrosis, non autem glandulosis radicibus: folia minora, angustiora dilutiùs virent: caulículi inter hæc quini senive assurgunt; quos flosculi conuestiunt albidi, paulò quam superioris minores: pro radicibus glandulosis multæ crassæ demittuntur fibræ. 2.

In Hispaniæ pleriſque locis sponte gignitur, & aliquot annis restat: apud Belgas hortensis est, & facile hiemis iniuria perit.

Pseudoasphodelus quidam non absre esse videtur, aut minor Asphodelus: nonnulli Phalangij speciem esse volunt; & Cretæ Phalangium appellant.

Asphodelus autem Græcis quidem ἀσφόδελος: Latinus Albucum siue Albucus, & Hastula regia dicitur. Caulis cum floribus ἀνθερικός. Plinius caulem floriferum Anthericon; radicem verò, id est bulbos, Asphodelum nominari refert.

Meminit huius Asphodeli Hesiodus in Operibus & diebus, vbi stultos ait ignorare, quàm magnum bonum sit in Malua & Asphodelo. Nam huius præcipue Asphodeli radices edules sunt. Galenus tamen non de hoc Asphodelo, sed de bulboso eum scripsisse opinatur, eius tametsi bulbos non nisi compluribus elixationibus & Lupinorum modo paratos, eiculentos reddi, ipsemet testetur; quales non est ventimile Hesiodum commendasse; qui cibum aliquem paratu facilem per Maluam & Asphodelum insinuasse videtur. Verba eius sunt: *Galenus notatur.*

Νήπιοι οὐδ' ὅσσον πλεῖον ἥμισυ παντός,
Οὐδ' ὅσσον ἀσφοδέλῳ μεγ' ὄνειαρ. id est,
Stulti neque sciunt, quanto plus dimidium sit toto,
Neque quàm magnum in Malua & Asphodelo bonum.

Ceterùm Asphodeli, vt Dioscorides tradit, radices potæ, vrinam & menses ciunt; sanant etiam lateris dolores, & tusses & rupta conuulsáque drachmæ pondo potæ ex vino: faciunt ad vomitiones magis idoneos, tali magnitudine in cibo sumptæ: dantur vtiliter à serpente demorsis trium drachmarum pondo, sed imponere morsibus oportet, & folia, & radices & flores in vino contrita: sordida item & depascentia vlcera; mammarum etiam ac testium inflammationes, phymataque & furunculos in fece vini radix decocta curat: sed recentibus inflammationibus cum polenta auxiliatur.

Succus radicis addito vetere vino dulci, Myrrha & Croco, illinendis perquàm vtile oculis fit medicamentum, si simul decoquantur. Ad purulentas aures ideni per se & cum thure, melle, vino & Myrrha tritus, prodest. In contrariam aurem infusus, dentium dolores sopit.

Vstæ radicis cinis Alopecias impositus ad pilum reducit.

Oleum in excauatis radicibus ad ignem decoctum, exulceratis pernionibus & ambustis illitu prodest: & in aures infusum earum doloribus auxiliatur. Vitiliginem albam, linteo anteà in Sole perfrictam, illita radix exterit.

Semen, & flores præcipue, aduersus Scolopendras & Scorpiones excellens sunt remedium, in vino pota.

De Asphodelo luteo. CAP. X.

ASPHODELO luteo folia sunt oblonga, angusta, striata, in virore quasi cærulea, longiora & angustiora quàm primi: caulis rotundus, cubitalis: flores in eo à medio sursum versus, plurimi, alterius satis similes, ceterùm colore lutei, staminibus in medio; capitula succedunt rotunda, in quibus semen: radices similiter complures, sed singulæ oblongæ & tenues: multò quam primi & tenuiores & longiores, colore lureolæ, supra quas fibræ quædam laterales exeunt, per quas in plures alias stirps ipsa facilè multiplicatur. 1.

Peregrinus & hic Asphodelus Belgio est, nec alibi quàm in hortis reperitur.

Asphodelus luteus. Asphodelus luteus palustris.

Florer similiter Maio aut Iunio mense; folia eius pleraque hieme, si non admodum rigida fuerit, virent; Vere noua exeunt.

Recentiores Asphodelum luteum à florum colore lureo appellant; à Dionysio femina dictus esse videri potest: Plinio siquidem teste, marem & feminam Asphodelum esse dixit; differentiam tamen vnius ab altero non ostendit.

2. Reperitur & huic caule floreq; similis palustris quidam Asphodelus: folia primùm pulchrè virentia, aliquantulùm striata, Iridis aut Gladioli similia, sed angusta, & dodrantre breuiora: caulem rectum, pedalem, Antherico satis similem: flores e senis foliolis, exiguis staminibus in medio, colore luteo pallentes, Asphodeli lurei æmulos, sed minores: semen perexiguum in oblongis acuminatis vasculis: radix longa, geniculata, non absque fibris serpit, graminis modo.

Nascitur huiusmodi Asphodelus in humidis quibusdam ac palustribus Flandriæ locis: æstiuis mensibus florens.

Asphodeli lurei esse palustrem speciem, aut Pseudoasphodelum luteum, caulis cum floribus ostendit, tametsi folia Gladioli sint aut Iridis.

Porrò quis horum Asphodelorum vel in cibaru, vel in medicamentis vsus sit, exploratum nondum est.

De Asphodelo bulboso Galeni. Cap. xi.

Bvlbosvs Asphodelus folia habet porracea, sed tamen angustiora & breuiora quàm primi Asphodeli; caulem rectum, rotundum, floribus similiter multis circumuestitum, ramoribus tamen, qui primi Asphodeli floribus haud multum dissimiles, ex sex paruis acuminatis foliolis, & aliquot in medio staminibus compositis: capitula quoque triangularia, sed oblongiora, in quibus semen: radix subest bulbosa, esculento bulbo maior.

Apud Belgas non nisi horrentis est.

Florer eodem, quo primus, tempore, aut seriùs paulò.

Asphodeli speciem esse caulis Antherico similis ostendit; qua de caussa & eum Asphodelum esse apparet, cuius Galenus lib. De alimentorũ facultatibus secundo, meminit his verbis: Radix Asphodeli, & magnitudine, & figura, & amarore Scillæ radici quodam modò est similis. si tamen vt Lupini paretur, maximam partem sui amaroris depouit, neque eo a Scilla discrepat. Nam Scillæ qualitas difficillimè eluitur. Hesiodus certè Asphodelum laudat cum

sic

Asphodelus bulbosus Galeni.

Gladiolus.

sic ait: *Nec quanta in Malua & Albuco sint bona, norunt.* Equidem noui quosdam rusticos, qui grassante fame, vix tandem compluribus elixationibus, macerationibus in aqua dulci, esculentam ipsam reddiderunt. Porrò hæc quoque radix, quemadmodum & Dracontij, facultatem habet tenuandi atque aperiendi. Proinde quidam pro summo remedio ipsius Asparagum ictero laborantibus exhibent.

De eodem verò bulboso Asphodelo, & lib. De simplicium medicamentorum facultatibus idem scribit. Radices etenim Asphodeli viribus Aro, Arisaro, & Dracontio similes esse ait, quales certè non primi illius, sed bulbosi sunt.

Verba Galeni, hoc loco, de Asphodelo, hæc sunt: Et huius radix vtilis est, sicut Ari, Arisari, & Dracontij, nempe extergentis facultatis. Vstæ autem cinis calidior, & exsiccantior, subtiliorque, ac digerere potentior efficitur, ac proinde & Alopecias sanat.

De Gladiolo. CAP. XII.

GLADIOLO folia sunt oblonga, angusta, striata, gladij modo mucronata, Iridis minora & angustiora: caulis læuis, teres, cubito longior, circa cuius summum flores sex aut septem distantes, in ordinem supra inuicem, ad

Gladiolus vtrimque floriferus.

vnam caulis partem digesti, quandoque verò & ad vtramque, ex sex foliolis commissi, colore purpureo rubentes, splendentes, aut (quod tamen rarò) candicantes: succedunt inde folliculi in rotunditate oblongi: semina in his tenuia, paleacea, radix gemini bulbi vno super alterum insidente, quorum superior Veris initio minor ac vegetior; inferior maior, sed flaccidior, qui paulò pòst perit, in plures subinde multiplicatus.

Exit Gladiolus in pratis, in aruis inter segetes agro fœcundo Italiæ pluribus locis: nec carent eo Austriæ ac Moraviæ agri. Cordus in frutetosis herbosisq; etiam nasci scribit. Et quibusdam locis maior ac procerior, alijs verò minor ac breuior reperitur.

Maio ac Iunio flores eius vigent, subinde & Iulio reperiuntur mense.

Græcis ξίφιον, Latinis Gladiolus, & nonnullis Ensis appellatur. Sunt qui φάσγανον, μαχαιρίον, μαχαιρόφυλλον, ἀναστόμιον, λιμπάνιν, ἄξιον, Gladiolum Segetalem, & Linguam Ceruinam nominent. Plinius etiam Cyperum appellat, vt lib. 21. cap. 17. Bulborum generi, ait, quidam annumerant & Cyperi, hoc est, Gladioli radicem: dulcis ea est, & quæ decocta panem etiam gratiorem faciat, ponderosioremq; simul subacta. Item cap. 18. Cyperus est Gladiolus, vt diximus. Sunt autem ea, quæ cap. 17. reperiuntur, ex Theophrasto de Phasgano ad verbum translata. Phasganon autem idem cum Xiphio est: vnde Plinium perperam Gladiolo Cyperi nomen dedisse, eumque hoc modo cum Cypiro confudisse, euidens est & manifestum.

Plinij error

Valerius Cordus Gladiolum Victorialem feminam nuncupat: alij Victorialem rotundam, & Germanicè, runde Siegwurtz, ad differentiam cuiusdam generis Allij, longa radice, quod in altissimis Alpium iugis reperitur, & à Germanis Siegwurtz, Victoriæ radix, & Victorialis longa dicitur. Flores Gladioli *Monacuccie* ab Italis, vt testis Matthiolus, nominantur.

Cæterùm radix Gladioli superior, attrahentem, digerentem, desiccantem etiam, vt Galenus ait, facultatem possidet.

Dioscorides hanc cum vino, ait, & thure impositam spicula & aculeos extrahere, cum Lolij farina & hydromelite phygethla discutere, eamque ob causam eiusmodi emplastris addi: menses etiam appositam ducere.

Ferunt, eodem auctore, superiorem cum vino sumptam, Venerem excitare: inferiorem verò steriles facere: quin & superiorem pueris enterocelicis vtiliter ex aqua propinari. Plinius infantibus vrinã ciere, & vesicæ vitijs illiniri addit. Theophrastus Phasgani, id est Gladioli, radicem decoctã dulcem esse tradit, & tritam farinæ admixtam panem dulcem & innoxium reddere.

De Sisyrichio. CAP. XIII.

Sisyrichium maius.

Sisyrichium minus.

SISYR-

SISYNRICHIO folia sunt graminis bina aut terna, oblonga & angusta: caulis rotundus, dodrantalis, in quo flosculi tres aut quatuor, pulchri, colore cærulei, verùm fugaces, & paucis admodum horis vigentes, alternatim prodeuntes, forma quodammodò florum Iridis; ex nouem videlicet foliolis compositi: quorum tria deorsum reflexa, pro fimbria maculam habent plurima parte luteam, alia tria sursum versus aliquantulùm eriguntur; tria verò reliqua respondentia ijs, quæ Iridis florum fimbriam contegunt, proportione huic flosculo maiora & renuiora sunt, sursumq; arrecta medium floris tenent; summa extremaq; parte diuisa: capitula inde succedunt oblonga, in quibus semen rotundum, paruum vti Rapi: radix bulbosa, gemina, vno bulbo alteri superpositio, sicuti Gladioli, sapore dulcis ac edulis, quæ inuolucro quodam integitur reticulato: quod quidem maioribus spissius est; minoribus verò minùs crassum. Duo etenim huius genera esse videntur magnitudine sola differentia. Vnum quidem maius, alterum verò minus.

In Lusitania & alibi apud Hispanos nascitur.

Floruit Mechliniæ Maio mense, in horto amplissimo & instructissimo D. Ioannis Brancionis viri generosissimi.

Hispani *Nozelhas*, quasi nuculas, siue paruas nuces maioris bulbulos; minoris verò *Macucas* appellant. Nobis Bulbi esculenti genus illud esse videtur, quod Græcè σισυρίχιον ἢ σισυρύγχιον, & Latinè à Plinio Sisyrnchium appellatur. Sentit etenim Theophrastus lib. 7. Sisyrnchij proprium esse, radicis quidem, quod infrà est, augeri primùm, Vere autem apparente hoc tabescere: quod verò supra est edule incrementum sumere. Quibus verbis geminam Sisyrnchio radicem & edulem esse ostendit: vt hinc bulbum hunc, quem Hispani *Nozelhas* nominant, verum Sisyrnchium esse colligendum videatur. Nam gemina, vt ipsi vidimus, est; & in Hispanijs passim editur.

De Iride bulbosa. CAP. XIIII.

Iris bulbosa.

Iris bulbosa Lusitanica.

BVLBOSA Iris folia habet quaterna aut quina oblonga, angusta, striata, Asphodeli lutei 1.
satis similia, superiore parte caua, inferiore verò prominentia ac subrotunda: caulem cubitalem: florem in summo cærulei elegantis coloris, forma Iridis floris; è senis videlicet maioribus ac tribus minoribus foliolis: maioribus deorsum reflexis pro fimbria, linea est lutea:

Iris bulbosa latifolia.

2.

3.

4.

surſum erecta minùs quàm Iridis curuantur: tria minora luteis lineis imminent, aliquantulùm eleuata, ita vt ſtamina & apices, quæ ſubſunt, hiante hac parte flore, facile in conſpectum veniant: flori oblonga, craſſa, veluti ſiliqua ſuccedit, in qua ſemen: radix bulboſa, oblonga, ſubruſſa integitur membrana, quæ vbi florem facit, in duos bulbos abit, ipſo caule ex imo & ex bulbi fibris aſſurgente.

Ex Britanniæ inſulæ occidentali regione hic bulbus ad Belgium peruenit.

Miſit & Hiſpaniæ Bætica ac Luſitania huiuſcemodi bulbum, ſed tamen colore & forma floris nonnihil differentem. Deorſum etenim reflexa candicant; aſſurgentia verò dilutè cęruleum colorem referunt: anguſtiora ſiue minora, infernonbus ita incumbunt, vt ſtamina aut apices cerni non queant, ipſiſque etiam adhærere appareant, quæ & extremis partibus fiſſa ſunt atque reflexa. Bulbus vti prions eſt, ſiliqua longior ac tenuior.

Eſt & huius generis tertia lutei coloris flore, forma ſecundæ ſimilis, quam etiam Hiſpania gignit.

Præter has verò & quartam quamdam Indem bulboſam C. Cluſius deſcribit, ab amplitudine foliorum Lanfoliam dictam: folia etenim huic lata, Lilij non bulboſi æmula, mollia, è viridi colore pallentia; inferiora verò etiam albidiora: inter quæ flos pediculo inſidens exit, aliarum ſimilis, odoratus, colore cæruleus, interdum candicans; quo pereunte, ſinguli vtrimque ſuccedunt: radix bulboſa, dulcis, multiplice cortice nigricante integitur. Et hæc Hiſpaniæ indigena.

Florem bulboſæ Indes initio menſis Iunij apud Belgas edunt.

Lirium. Nominare huiuſcemodi bulbum Luſitanos *Lirio* accepimus, & Lirij appellati à veteribus ſpecies aliqua eſſe videtur. Lirij ſiquidem apud hos, polyſemos vox eſt. Narciſſus enim Lirium eſt, & Lilium Lirium eſt: deinde & alia duo Lirta apud Theophraſtũ ſunt. Vnum quod lib. VI. Vere poſt Violam albam & φλόμον, vnà cum Narciſſo florere ait: alterum quod eodem libro, Autumno ſimul cum Croco florem facere incipere, atque ſtatim primis imbribus florere ſcriptũ reliquit. Et cum pnore quidem horum, Iris hęc bulboſa conuenire poſſe videtur.

Hierobulbus Apulej. Eſt autem fortaſſe & idem hic bulbus, Apulej Hierobulbus, cuius meminit cap. 21. Nam cùm Iris apud veteres Hieris nuncupetur, hic verò bulbus Iridis ſit flore, non impropriè Hierobulbus aut Hierobulbus, quaſi dicas Iris bulboſa, nuncupari poterit: niſi quis velit ἱερόλαβον, veluti magnum & grandem bulbum dictum. Magna ſiquidem & grandia, ἱερὰ & ſacra ab antiquis cognominata fuiſſe, haud in ambiguo eſt.

De viribus autem Iridis bulboſæ nihil cõpertum habemus, aut ab alijs traditũ accepimus.

Apuleius, Herbæ Hierobulbi, ait, accipito vncias ſex, ſeu caprini tantundem, olei Cyprini libram & vncias duas, in ſe piſatis & commixtus veteris, dolorem aruculorum tollit.

Item, Hierobulbi radice cum lomento Lupinaceo commixta, mulier ſi faciem lauerit, lentigines ſtatim purgat.

De Croco. CAP. XV.

INTER flores & Croci flos eſt: ſunt huic folia oblonga, perquam anguſta: flores pulchri, colore cærulei, Colchici floribus ſimiles, ſed magis ſaturata purpura nitentes; & in ſinguli ſtamina oblonga terna quaternáve, colore flammeo ſubrubentia, odore cum inaruerint forti, & caput implenre; quæ ceteris partibus præferuntur, colliguntur, & Croci nomine vel ſola væneunt: radix ſubeſt bulboſa, carnoſa, copioſa, & viuax.

Sentur Crocus in pluribus regnis & prouincijs, vbi in agris ſegetis modo latè viret: vt in Cilicia Cyrenis, in Sicilia, Italia, Pannonia, Germania, Gallia, Britannia. Gaudet, inquit Theophraſtus, calcari pedibus: ideoq; iuxta ſemitas & fontes pulcherrimus exit. Sentur depoſitis radicum bulbis.

Optimus,

Crocus absque flore. Croci flores.

Optimus, inquit Dioscorides, Coryceus: secundum locum tenet, qui iuxta Corycum versus Lyciam & in Lyciæ Olympo: deinde ex Ægibus Ætholiæ. Cyrenaicus & Centirupinus omnium in Sicilia viribus minùs pollent. Qui ab Aquila Vestinorum vrbe adfertur, primum sibi locum in Italia vendicare, Marthiolus ait: sed Aquilino tamen præstantior, qui circa Viennam Pannoniæ, siue, vt vulgò, Austriæ, nascitur. In Gallia nusquam vegetior quàm in Agenensi agro, & Narbonensi, Ruellio teste. Probatur etiam, in Britanniæ insulæ meridionali parte, quam Angliam vocant, natus: ex altera verò & Septemtrionali, quam Picti & Scoti tenent, reprobus est.

Optimus autem vbicumque natus, qui pinguissimus, recens, fragranti odore, colore tutilo: pessimus squalidus & situm redolens.

Crocus Autumno florere incipit, statim, vt Theophrastus ait, primis imbribus, Vergiliarum occasu. Florem edit ante folia, quæ mox subsequuntur, & hieme tota virent, æstate nullibi conspicua.

Græcis similiter κρόκος, Latinis etiam Crocum dicitur: Mauritanis *Zaffaran*; atque inde in Italia, *Zaffarano*: Hispanis *Açafran*, *Safra*, *Açafraon*: Germanis Saffran: Gallis *Safran*.

Ceterùm Crocus paululùm quid adstringens obtinet, sed superat in eo calefaciens qualitas, vt tota eius essentia secundi sit ordinis excalfaciendum, primi exsiccantium: proinde & concoquendi vim quamdam obtinet, adiuuante in hoc paucula illi adstrictione, vt Galenus ait. Sodam, id est, Cephalalgiam, inquit Auicenna, facit, & capiti nocet: id quod non exiguo, sed nimio suo vsu efficere posset. Vigilias siquidem copiosus inducit, quæ modum excedentes capiti & sensibus obsunt. Moderatus autem Croci vsus cerebro prodest, sensus vegetiores reddit, somnum & torporem excutit, lætitiam gignit. Corroborat quoque Crocus cor, thoracis crudos humores ad concoctionem perducit, pulmones aperit, & ab obstructione expedit; & ad hæc tam efficax remedium, vt subinde phthisicis in summo vitæ discrimine, & propemodum animam agentibus, spiritum reducat, & vitam ad aliquot dies proroget, scripturi dimidij, aut ad summum integri pondo, cum passo aut vino Pramnio, vel alio dulci exhibitus: quo modo etiam datus, grauissimas subito irruentes circa febrim dyspnœas, statim & momento temporis tollere, non semel a nobis compertum est. Crapulam etiam arcere, hoc modo sumptum, Dioscorides refert. Laudatur ad hepatis & fellis obstructiones, nec

non

non ad Regium morbum; atque hinc bonum colorem Crocum efficere, Dioscorides scribit. Additur eodem auctore ad omnes, quæ interaneorum causſa temperantur potiones: sed nostra ætate ad eas potissimùm, quæ menses, fœtus & secundas educunt. Vrinam ciet: Venerem excitat: ad vuluæ & sedis cataplasmata additur, nec non ad emplastra & cerata, veteres tumores & dolores discutientia: inflammationes erysipelatodes mitigat: compositionibus auricularibus vtiliter admiscetur. Oculos ab ecchymatis & exanthematis eum lacte, aut fœniculi Rosarúmve liquore præseruat illitus, & humorum in eos influxiones reprimit.

De Croco siluestri. CAP. XVI.

Crocus siluestris Autumnalis.

Crocus siluestris Vernalis prior.

Crocus siluestris Vernalis alter.

1.

2.

PRÆTER Crocum qui staminum causſa colitur, sunt & complures siluestres alij, satiuum æmulantes, sed haud vtiles. Vnus Autumno floret; reliqui Vere: inter Vernales nonnulli maiores, latioribus foliis: alij minores, tenuifolij.

Primus siue Autumnalis folia habet oblonga, virentia, Croci æmula; sed in quibus striæ quædam inalbicant: flos dilutioris coloris Nouembri viget: stamina crocea: succedunt Maio siliquæ anguloſæ, in quibus semen: bulbus satiuum refert.

Montanum hunc appellant: Lusitani *Pie de borro*. Meminit Croci montani Theophrastus lib. VI. Crocus, inquit, tam montanus inodorus, quàm sanuus, Autumno statim primis imbribus florent.

Inter Vernales agrestes Crocos maiores, ac latioris folij, prior, satiuo foliis respondet, sed tamen paulò breuioribus: floſculus forma similis, albicans, cuius exteriora foris saturatæ purpu-

Croci siluestres Vernales minores priores.

purpuræ ac violacei coloris lineolis striata: semen in siliquis angulosis: pro radice bulbus instar aliorum: stamina lutea veluti Autumnalis.

Proximus foliis est paulò latioribus ac breuioribus: species huius duæ: vnius flosculus albidus, purpureo nitur pediculo: alterius purpureus est: stamina pallescunt: bulbus minor quàm Croci satiui. 3.

Minorum siluestrium prior folia oblonga & gracilia promit, angustiora quàm satiui: flosculum in breui pediculo minorem, subinde candidum, sæpè purpureum; foris tamen albicantem, & qua patre calyci insidet, luteolum: bulbus Auellanæ magnitudine albus, gustu aditringens. 4.

Alter minorum foliis antedicto similis: in breui admodum pediculo ex terra prominet flosculus, ex octo foliolis compositus, (cùm aliorum seni constent) ex albido purpurascens: radix gemina, vna alteri imposita, instar Gladioli; quarum superior dulcis ac edulis, inferior flaccida. 5.

Tertius horum foliis paulò plurib⁹, & paulò crassioribus assurgit: flosculus exiguus purpureus; foris tamen tribus exterioribus foliolis dilutius quasi virescentibus. 6.

Externi autem hi omnes Belgio sunt: Autumnalis in Lusitaniæ quibusdam rupibus haud procul à mari nascitur: reliqui partim ex Italia missi, partim ex Hispanijs, opera ac diligentia Doctiss. C. Clusij ad nos peruenerunt; ex cuius Obseruationibus horum descriptiones huc transtulimus.

Siluestres Croci Vernales flores subinde Ianuario aut Februario in natiuo solo proferunt.

Inutiles omnes hi Croci sunt, idcircò siluestres vere dicuntur. Minorum ille, cuius radix veluti Gladioli gemina, existimatur aut πτισὰν, vel βολβίνη, vel κνῖξ esse, quorum Theophrastus lib. VII. mentionem facit. Recenset & quædam horum Plinius lib. XIX. cap. v. Genera, inquit, Græci hæc fecêre: Bulbinem, Setanion, Pytion, Acrocorion. In tanta autem horum breuitate, sola nomina recensentium, quid potest certi colligi aut statui?

De facultatibus quoque horum hac de caussa nihil adfero potest.

De Hyacintho non scripto. CAP. XVII.

HYACINTHVS apud Veteres duplex reperitur. Vnus à Theocrito Scriptus cognominatur, qui maior est, & Lilio forma similis: de quo suprà cap. huius lib. II. alter minor, Non scriptus dici potest.

Non scripto autem Hyacintho folia sunt oblonga, angusta, læuia & splendentia, Porri foliis angustiora & minora: caulis foliis viduus, glaber, teres, cuius coma florum pondere & mole, cum primùm dehiscere incipiunt, grauata, deorsum recuruatur: flores oblongi, teretes, concaui, in latius se pandunt, per oras reflexi, colore vt plurimùm cærulei, subinde albicantes, aut candidi siue niuei, aliquando etiam Violæ nigræ dilutam purpuram referentes: semen in siliquis triangularibus paruum, rotundum: radix bulbosa, candida, perennis, lento succo, vti & tota herba, plena.

Signi-

Hyacinthus non scriptus.

Hyacinthus Orientalis maior.

Hyacinthus Orientalis minor.

Hyacinthus Orientalis.

Gignitur Hyacinthus iste in pluribus regionibus, & in nonnullis maior ac præcocior: in aliis minor & magis serotinus.

Is etenim, quem Italia Orientale nominat, folia habet pinguiora & latiora, caules crassiores, flores patentiores maioresque, ac citius prodeuntes. Horum vero vnus maior, plures profert flores: alter minor, pauciores.

Germanicus & belgicus vtroque minores flores & plures gignit, sed setius exit. Reperitur in Germania, vt Cordus ait, in apricis quibusdam tumulis: in Belgio verò etiam in aruis, & in agrorum marginibus, fruticibus aut arboribus consitos: & præcipuè quidem prope Mosellam vrbem, vbi copiosius nascitur.

Floret Aprili & Maio mense: Orientalis etiam Martio: & subinde multò ante.

Τάκινθος Græci, Latini similiter Hyacinthum, vt Dioscorides auctor, Vaccinium quoque appellant. Vaccinium autem a nonnullis etiam Viola dicitur nigra, vt supetius scripsimus. Cognominatur autem hic Hyacinthus non scriptus, ad differentiam nempe alterius scripti, qui luctus notas in scriptas habet.

Dioscorides hunc Hyacinthum, extra adiectionem, nominat: nam alterum Hyacinthum Lilij purpurei nomine expressisse videtur. Meminit huius Columella lib. 10. duas tantum coloris, quæ in floribus, vno versiculo com-

prehendens.

Nec non vel niueos vel cæruleos Hyacinthos.

Belgæ Hyacinthum istum Græcam appellationem retinentes, Hyacinthen appellant. Ruellius Gallis *Vaciet* dici auctor est. Sunt verò & aliæ multæ huiusce modi Hyacinthorum species, vt recentiores iudicant, de quibus capite sequenti.

Huius porrò Hyacinthi radix ordinis est primi in desiccando: secundi verò completi, aut tertij incipientis in refrigerando.

Semen leuiter extergit & adstringit, ordine quidem tertio quadamtenus exsiccans, cererùm in medio consistens caliditatis & frigiditatis, auctore Galeno.

Radix, inquit Dioscorides, cum vino albo puens imposita, diu impuberes seruare creditur aluum sisti: pota vrinam ducit, & à Phalangio commorsis opitulatur.

Semen contra serpentes auxiliatur: cum vino potum Regium morbum expurgat.

De aliis recentiorum spuriis Hyacinthis. CAP. XVIII.

Hyacinthus racemosus.

Hyacinthus spurius recentiorum alter.

DVOS Hyacinthos superioribus capitibus descripsimus, vnum Lilij effigie scriptum, alterum minorem non scriptum. Præter verò hos & alij multi, recentiorum iudicio sunt Hyacinthi. Nam omnes ferè anonymos flores è bulbis exeuntes, aut Hyacinthos, aut Narcissos iudicant; maiores siquidem Narcissos, minores verò Hyacinthos.

Inter Hyacinthos itaq; neotericos, primus folia habet angusta quasi rotunda, benè virentia, per terram plurima parte strata: caulículos interea rotundos, glabros, palmo longiores, in quorum summo flosculi parui, rotundi, caui, hiantes, colore cæruleo, alias dilute, alias saturate: subinde candido, aut ex albido dilute admodum purpurascentes: post quos siliquæ membranosæ triangulares, in quibus semen paruum nigrum: radix subest bulbosa.

Plerisque Italiæ, Germaniæ, Galliæ, ac etiam Hispaniæ locis hic bulbus exit: reperitur & in Belgio in Atrebatum ac Morinorum finibus, in siluis ac nemoribus. In hortis satus facilè comprehendit, inque plures bulbos citò multiplicatur.

Folia eius, qui ex Hispania in Belgium allatus est, ante hiemem exeunt; Germanici verò ac Belgici non ante Ver: flores Martio vigent, aut Aprili.

Hyacinthum autem hunc bulbum Fuchsius facit, secundam eius speciem statuens. Botryoiden siue Racemosum nonnulli cognominant. Italorum plerique eum qui candicantis est floris, barbaro ac peregrino nomine Dipcadi appellitant. Ex esculentorum autem bulborum genere aliquis esse videtur.

Hyacinthus comosus spurius tertius. Hyacinthus Autumnalis maior.

Reperiuntur autem esculenti bulbi complura genera, vti Plinius & Theophrastus scriptum reliquere.

Et genera quidem, inquit Plinius, Græci hæc fecère: Bulbinen, Setanion, Pytion, Acrocorion (nonnulli Acroscorodun legunt) Ægylopa, Sisynrichion. Quæ & Theophrastus, sed tamen non omnia, lib. 7. cap. 13. refert. Sunt autem quorum ipse meminit, λάκιτον, & Χαλκῆνα, & ὁ πυτιὼν καὶ κύϊξ, καὶ γόγγυλος πικρὸς τὸ εὐσυέλικτον. Leucoion inferiùs describetur. Bulbinen, Plinius ait, Græcos appellare herbam porraceis foliis, rubicundo bulbo. Setanium, Cepæ quoddam genus est, vt Theophrastus & Plinius testantur. De Sisynrichio iam antè scripsimus. Pytion, Cyix, Acroscorodun, Ægylops, cuiusmodi bulbi sint, nondum certò reperire licuit: suspicandum videtur, κύϊκα & Acroscorudon idem esse; apud Theophrastum enim κύϊξ πυτιὼνα: apud Plinium eumdem Acroscorodon ordine succedit.

Bulbina.

Ex horum autem bulborum numero aliquem esse, hoc Hyacinthi vulgò dicti genus verisimile videtur; sed quis tamen sit, propter nimiam veterum breuitatem explicari nequit. Si coniectura vti licet, bulbus iste Acroscorodon est: si non, Acroscorodon Allij genus illustre est. Nam folia, Allij quamdam similitudinem habent: nomen autem Acruscorodon similitudinem aliquam cum Allio indicat.

2. Huic autem similis est & alter quidam spurius Hyacinthus, foliis quinis seníve similiter per terram stratis, sed latioribus crassioribusque, & Porri foliis similioribus, caule crassiore, floribus candicantibus, maioribus quàm alterius, & quandoque ex purpura virentibus, aut ex virore albicantibus, vel ad cæruleum aut ad nigredinem accedentibus; quibus succedunt triangulares valuulæ siue siliquæ, maiores quàm aliorum: in quibus semen rotundum nigricans. Bulbus magnus est, & albidus; à quo crassæ frequentesque demittuntur fibræ.

Floret eadem quo prior tempore, Martio videlicet & Aprili. Recentiorum plerique peregrino & à Constantinopolitanis mutuato nomine Muscari appellant: ab odore fluns, qui marcescés Moschum aut grati odoris aroma redolere percipitur. Hyacinthum Moschatum ea de causa quis dixerit. Sunt verò & qui hunc Tripedi, aut Dipedi cognomento Chalcedonicum dictum velint. Nun esse autem Bulbum Vomitorium, pru quo a Matthiolo apparet depictus, satis est manifestum: legitimo Vomitorio paulò infenùs ostentu, cap. xxii.

3. Qui tertius est inter neotericos Hyacinthos, folia habet longa, pinguia, aliquantulùm lata, caules longos, subinde dodrante altiores: flores à medio sursum versus, vndequaque circa caulem

Hyacinthus Autumnalis minor.

Hyacinthus Fuchſij.

caulem multos, paruos, cauos, primùm purpurei; vbi verò flacceſcunt, obſoleti coloris, (repetiuntur & candidi) cacumine comoſo: radicem vti aliorum, bulboſam, ſubruffam, ac ſubpurpurei coloris.

In Germaniæ quibuſdam prouinciis, vti in Norico ſiue Bauaria, frequenter in pratis gignitur; quandoque verò etiam iuxta agrorum margines. Vt etiam Matthiolus, apud Italos inter ſegetes & in ſiluis.

Aprili ac Maio, ſubinde & Iunio flores eius vigent: ſemen poſteà perficitur.

Hyacinthi ſpeciem, & quidem primam, Fuchſius, Tragus & Matthiolus faciunt: nonnulli Hyacinthum ſilueſtrem nuncupant: alij Comoſum, Germani alicubi Wildunlig appellant, alibi Hunds Knoblauch/id eſt, Allium caninum. Non eſt tamen Allij aliqua ſpecies, ſed bulbi eſculenti genus quoddam, veluti Bulbina; cui certè ſimillimus eſt. Bulbo enim Bulbinæ rubet, & Porri folia, Plinio auctore, habet. Videtur autem Bulbina ex Africa bulbus eſſe, quem Afrum cognominant. Huic ſiquidem Dioſcoridis πυῤῥὸν, id eſt, tuffum bulbum eſſe ait. Sunt tamen qui velint hunc tertium ſpurium Hyacinthum Scillę aut Pancratij ſpeciem eſſe: quorum iudicium ea propter à nobis non probatur, quòd Scillæ & Pancratij bulbi grandes ſint, huius autem paruus, & illorum comparatione exiguus.

Quartus appellatus Hyacinthus, qui ſerotinus eſt, foliis eſt anguſtis, paruulis, & minoribus, quam primi: caulículis brunibus, tres aut quatuor digitos altis; floſculis in ſummo rarís, cæruleis, ſtaminibus in medio exiguis, ſemine in ſiliquis triangularibus exiguo: radice parua & bulboſa. 4

Naſcitur in Hiſpaniæ & Galliæ quibuſdam prouinciis, vt iuxta Pariſiorum Lutetiam: repetitur verò & quandoque maior, ſubinde minor.

Sub æſtatis finem Auguſto aut Septembri florem profert; & maturiùs quidē, qui maior eſt.

Autumnalem Hyacinthum ea de cauſſa & Serotinum nominant, neque aliud eius nomen cognitum habemus.

Præter hos & alium quendam pro Hyacintho bulbum Leonhartus deſcribit Fuchſius, foliis modò binis, modò ternis aut pluribus, latiuſculis, Porri minoribus: floribus circa caulículi ſummum ſpatiis, multùm & radiantis ſtellæ ferè ſimilitudine patentibus, colore cæruleis aut candidis. quibus ſuccedunt capitula rotunda, Ochri magnitudine, in quibus ſemen Milio ſimile: radice bulboſa, rotunda. 5

Reperitur pleriſque Germaniæ locis & alibi, læto, pingui, ſed inculto ſolo.

Lilium Perſicum.

Martio, quandoque etiam Februario flos exit.

Germani Blaw Mertzenblumen & Blaw Hornungs blumen appellant. Fuchſius pro Hyacinthi ſpecie depinxit. Plerique Hyacinthum ſtellatum ab ipſa floris effigie vocant. Exiſtimauimus aliquando Satyrium eſſe, verùm hæc modò opinio diſplicet. Satyrio enim caulis eſt cubitalis; folia Lilij, bulbus mali magnitudine: Bulbo verò iſti folia paruula, anguſta, bulbus exiguus, & cauliculus breuis.

6. Ad ſpurios Hyacinthos pertrahi quoque poteſt, à nonnullis Lilium vocatum Perſicum. Folia huic oblonga, virentia, quàm Lilij anguſtiora, inferiorem caulis partem conueſtunt; qui rectus, rotundus, ac admodum procerus, bicubitalis, & non rarò altior, fere tricubitalis. multis hic floribus ſurſum verſus vndequaque circumfuſis ornatur; qui modò ex longioribus, quandoque breuioribus pediculis deorſum nutantes dependent, quinquefolij, colore Violæ nigræ dilutiore ac magis rubente purpurei, ſtaminibus aliquot medijs, particulatim & ab imo ſurſum verſus florentes. bulbus ſubeſt magnus, vna parte rotundioris formę, ab altera planioris, ex quo ſubtus nonnullæ fibræ demittuntur.

Peregrinus eſt flos, & à paucis annis in Belgij paradiſos illatus. Appellatur vulgò *Panatzà di Perſiano*, & à quibuſdam, vt ſcripſimus, Lilium Perſicum; à nonnullis verò etiam Lilium Suſianum; flos nouus, veteribus, vt creditur, incognitus.

Ceterùm quòd ad vſum attinet horum ſpuriorum Hyacinthorum, noſtris quidem aut in cibatu, aut in medicamentis nullus eſt; proinde & vires ac facultates eorumdem inexploratę: ſoli floſculi in hortis gratiam inuenère.

De bulbo Leucanthemo, ſiue Ornithogalo.

CAP. XIX.

LEVCANTHEMO bulbo folia multa ſunt & anguſta, graminis minora: caulis inter hęc exit dodrante minor, rotundus, glabet, abſque tolijs; flores in ſummo diſperſi emicant ſex aut ſeptem, foris herbacei virotis, intus candidi, ex ſex foliolis commiſſi, exiguis lilijs, præterquam priùs quàm aperiuntur ſimiles, qui Sole quidem ſplendente patent, nocte verò, & cùm aër nubilus, etiam interdiu recluſi permanent: capitula ſuccedunt triangularia, Cachryos ſemini ſimilia, in quibus ſemen exiguum: radix bulboſa, lento ſucco plena, ſapore vt plurimùm inſipida & aquea, cum obſcura tamen quadam acredine.

Repe-

Bulbus Leucanthemus minor siue Ornithogalum.

Ornithogalum maius.

Reperitur in agris frumentarijs, apud Brabantos locis eompluribus.
Maio mense flores edit.

Huic autem similis flore est, & alius quidam bulbus Leucanthemus, sed tamen maior omnino & peregrinus. folia habet oblonga & angusta: caulem rotundum, læuem, ac glabrum, duos dodrantes aut cubitum altum; è cuius summo veluti ramuli exeunt; atque in singulis flores candidi, sex foliolotum, exiguorum Liliorum æmuli; e rotunditate anguloso in medio capitulo Cachryos modo, aliquot staminibus circumdato. radix subest bulbosa, vti superioris, & candida. 2.

Vterque autem hic bulbus ὀρνιθόγαλον Ornithogalon est, quod à Plinio Ornithogale dicitur. sed Maior descriptioni Dioscoridis similior videtur, vtpote longioris caulis: est tamen & Minor Ornithogalon quoque. Nam & huic Ornithogali descriptio conuenit, & præsertim Pliniana. Plinius siquidem ei non caulem διαπεπταμένον, vt Dioscorides; sed semipedalem tantùm tribuit, qualis est Minoris bulbi.

Describitur autem Ornithogalon à Dioscoride hoc modo: Cauliculus est τετράφυλλος siue tener, tenuis, subcandidus, instar duorum dodrantum, superne propagines tres aut quatuor habens paruas, in quibus flores foris herbacei, intus verò lactei candoris, inter quos capitulum vt Cachryi incisum. radix bulbosa. A Plinio verò his verbis: Ornithogale caule tenero, candido, semipedali: radice bulbosa, molli, tribus aut quatuor agnatis. Ornithogalon.

Appellatur porrò hotum Bulborum qui minor est, vulgò ὄρτυξ ἄρυσις. Maiorem verò plerique Lilium Alexandrinum nominant: veluti ab Alexandria primitus allatum. Alexandria autem Ægypti vrbs est, haud procul à Canopico Nili ostio. Est tamen & Alexandria quædam in Liguria.

Matthiolus maiorem hunc bulbum inter Narcissos retulit, & quartum Narcissum fecit, & aliud omnino ab istis Ornithogalon pictura expressit: caule videlicet foliosum, à Dioscoridis & legitimo, ea de causa differens. Ornithogalon Matthioli.

Describit porrò & aliud Ornithogalon Ruellius lib. 2. cap. 77. quod à rusticis in Suessionum agris etuitur: Radice, inquit, bulbaceam speciem præ se ferente, e cuius medio cauliculus exit, tribus aut quatuor adnatis in cacumine: folijs in capillamenta quædam extenuatis: floribus exiguis, foris herbaceis; intus lacteo candore candicantibus, qui simul coaceruati, Ornithogalon Ruellij.

veluti paniculæ quædam compactili callo squamatim cohærentes, in pilulam extuberant, nucamentum Pineæ nucis repræsentantem: radix in orbem ferè collecta est, cortice pullo, candidissima intus carne, pulpáve perquàm odorata. Vere vel æstate cum fronde viret: luemę vel Autumno cùm exarantur agri, radicitus velluntur: diu seruari potest: & vbi annonæ premit inopia, plebis rusticæ famem & ieiunia Castanearum more satiat; nec aliud humo genitum promptius in cibos cedit, cùm frugum penuria gliscit. Mirè suibus expetitur: rura ex agris sponte natum gratiorem cibum non norunt: lautiores etiam mensas ditiorum non reformidat. Pueris non incognitæ radices, qui propter astantes cùm aratro terra proscinditur, aut in latiores porcas sulcatur, erutos vomere colligunt, multò Castaneis suauiores: quibus & crudis, & in cinctibus uncoctis vescuntur. Suessionensis ager Churlos vocare consueuit. Hactenus Ruellius. *Churli.*

At Ornithogali fructum, Dioscorides ait, vnà cum pane coqui, vt Melanthium: radicem verò bulbosam, & crudam, & coctam edi.

De Bulbo siluestri. CAP. XX.

Bulbus siluestris. Ornithogalum Narbonense.

1 BVLBO Leucanthemo minore superiore capite descripto, non multùm absimilis videtur, quem Leonhartus Fuchsius, & Hieronymus Tragus, Siluestrem agnominant. Sunt tamen huic folia pauciora, & vnicum aut duo tantùm, angusta & porracea: caulis breuis, tener, rorundus, dodrantalis, aliquot in summo adnatis, in quibus flosculi stellatim radiati, bulbi Leucanthemi minores, colore ex herbaceo in luteum elanguescentes; staminibus in medio capillaces, capitula semen ferentia triangularia: radix bulbosa, lenti succi, nullius odoris, sapore aliquantulùm, sed perobscurè Cepam referens.

In Germania locis vmbrosis ad margines pratorum & aruorum, ac secus riuulos, exit. Martio ac Aprili floret, fructumque perficit.

Germani Feldzwibel/Ackerzwibel appellant; quasi dicas Cepam agrariam. Ex siluestrium & sponte nascentium bulborum est numero. Quo nomine à veteribus nuncuparus fuerit, non constat. Recentiorum nonnulli Ornithogalon luteum appellant, à similitudine cum Ornithogalo minore albo.

2 Ostendunt verò & hi aliud quoddam Ornithogalon, non modò ab isto, sed & à superioribus duobus valde differens: quod Narbonense cognominant.

Sunt

Sunt folia huius oblonga & renuia, quamque aliorum angustiora: caulis tenellus, cubitalis aut procerior, nullis foliis conuestitus; floribus verò exornatus quàm plurimis, à medio fastigium petentibus, qui foris & exrinsecus herbacei sunt, parentes verò intenùs lactei candoris visuntur, Phalangij flores referentes: fructus triangularis est lobus, in quo semina. oblongus est bulbulus.

In Narbonensi Gallia ac iuxta Monspelium in agris frumenti feracibus nasci fertur.

De nomine huius non constat: nam legitimum Ornithogalon esse non videtur. Nec facile fuerit Scillam Epimenidiam affirmare, in tanta Plinij breuitate, qui solus huius meminit; nisi ideireò Scillæ species habeatur, quòd Scillæ modo flores haud dissimiles proferat.

Facultates autem horum incognitæ sunt. Hieronymus tamen Tragus, ex lutei bulbo sub cineribus cocto, cum melle cataplasma vlceribus depascentibus vtiliter imponi refert.

De Narcisso. CAP. XXI.

Narcissus medio purpureus.

Narcissus medio luteus.

NARCISCI genera, Dioscoride auctore, duo sunt. Vtriusque flos albus est: sed vnius medio purpureus, alterius luteus.

Medio purpureus, folia habet virentia oblonga, Porri foliis similia: caulem angulosum, absque foliis, dodrante aut pede altiorem, & in summo florem è membrana erumpentem, vt plurimùm vnicum, subinde geminum, mediocriter amplum, odoratum, ex sex candidis foliolis congestum, in quorum medio breuis calyx est circinatæ rorunditatis, purpurei per oras colons, intra quem stamina breuia, cum apicibus sublutcolis: capitula inde angulosa: semen in his nigrum: radix bulbosa, Cepæ similis, quæ nucleos ex se demittens, in multos facilè bulbos multiplicatur. Reperiuntur autem huius generis tres, forma, colore, aut odore nequaquam, sed florendi tempore differentes; magnitudine etiam nonnihil, sed parum, dissidentes. Maiores medij, præcoces & serùs prodeuntes, minores sunt. 1.

Alter Narcissus medio luteus, folia habet longiora, latiora, & aliquantulùm minùs virentia: caules proceriores, crassiores, & in singulis flores tres aut quatuor, pnonbus similes, sed medio calyce luteo; semen & radicem bulbosam similia. 2.

Huius generis & alius quidam Tertius Narcissus est, foliis non modò quàm Primus, verùm

Narcissus medio luteus alter.

Narcissus totus albidus.

Narcissus multiplex.

4.

5.

Stirpes cultura mangonio iuuantur.

etiam quàm Asphodelus, lanoribus longioribusque; floribus in singulis caulibus quatuor aut pluribus, candidis, minoribus, medio eorum luteo, calyce eminentiore, multò tamen quàm Narcissi lutei siluestris breuiore: radix similis est & bulbosa.

Iam & Quartus quidam est Narcissus, antedictis forma similis, sed per totum floreus & medio quoque candidus.

Sunt & Narcissi multiplicibus floribus, cùm primi, tum alterius generis, foliis & bulbis alius haud dissimiles. Ita vana semper natura, & ad stirpium herbarumq; genera multiplicanda fœcunda, tum ad ea permutanda prona; præsertim si cultus mangonio adiuuetur, vel in alium locum stirpes transferantur. Hæc etenim plurimùm posse ad stirpium mutationem, & alibi scripsimus.

Exeunt qui medio purpurei sunt plerisq. Gallıæ locis, & apud Heduos ac Sequanos, in pratis. Dioscor. in montibus potissimum nasci tradit. Theocritus in pratis Narcissum gigni testis est, Eidyllio 20. vbi Europam cum suis prata ingressam, benè spirantem Narcissum carpsisse, canit his versibus:

Αἱ δ' ἐπεὶ ἐς λειμῶνας ἐσήλυθον ἀνθεμόεντας,
Ἄλλη ἐπ' ἀλλήλῃσι τοτ' ἀνθεσι θυμὸν ἔτερπον,
Τῶν ἡ μὲν ῥαχίαστο ἰὼ πόσιν, ἡ δὲ ὑάκινθον: id est,
Florida sed postquam ventum in prata puellæ,
His illa, hæc aliis se floribus oblectabant; (*thy-*
Narcisso illa quidem benè olente, atq; illa Hyacin-

Florent

Florent in Belgij hortis, prioris generis præcoces Narcissi, initio Aprilis: medij sub finem, seriores Maio mense: medio lutei eodem fere, quo primi generis medij, tempore.

Græci huiusmodi flores Νάρκισσους, Latini similiter Narcissos nuncupant. Belgæ Narcissen: Hispani Jaquilche Jruetten: Germani Narcissen töfflin: Hispani *Narciso*. Dictum autem Narcissum Plutarch. in Sympos. quasi neruos hebetantem, & torpidos facientem grauitates, referens. Quapropter & Sophocles magnorum subterraneorum deorum coronamentum eum vocat, quòd s. defuncti & morte torpidi, torpido flore mento coronarentur. Appellatur aurem Narcissus etiam λείριον, & Apuleio testo ναρκώδης, βολβὸς ἰατρικὸς, ἐμετικὸς, ἐυζώνιος. Lirium autē Theophrastus eum appellat, cui latius est herbæ folium, & flos melinus longior, qualis vtique tertius est; quem & ait sponte germinare. qua de caussa αὐτοφυὴς, id est, a seipso genitus, vel per se nascens, dici potest. Sunt verò & alia Liria sui generis, de quibus supra scripsimus: & Lilium quoque Lirium est, Iulius Pollux, Homerum Linij appellatione, complecti omne florum genus auctor est. Ἀνάδενδρος autem Narcissus proprie montanus est, eò quòd ab aquis remotus proueniat. Βολβοῦ ἰατρικοῦ nomen ab effectu habet: Dioscoride siquidem auctore Narcissus etiam vomitum concitat. Est tamen & alius bulbus vomitorius proprie dictus, de quo capite subsequente.

Prior autem horum Narcissorum, medio videlicet purpureus, ille est, quem Plinius lib. 21. cap. 19. purpurei flores esse scribit: Narcissi duo genera, inquit, medici in vsum recipiūt: vnum purpureo flore, alterum herbaceum. Nam purpurei floris Narcissum nuncupat, cui medium purpureum, vt eiusdem lib. cap. 5. seipsum explicans ostendit: Huius alterum, ait, genus flore candido, calyce purpureo. Calycem autem dicit, quod in medio flore, circuli instar, & stamina ac apices continet. De hoc etiam Narcisso Virgilius in Buculicis Ecloga quinta:

Pro molli Viola, pro purpureo Narcisso,
Carduus & spinis surgit Paliurus acutis.

Secundi verò & potissimùm tertij Narcissi Ouidius tertio Metamorphoseon lib. meminit, vbi Narcissi formati adolescentis mutationē in florē sui nominis describit, hoc carmine:

Nusquam corpus erat, croceum pro corpore florem
Inueniunt, foliis medium cingentibus albis.

De tertio etiam scripsit Theophrastus lib. 6. De alio siquidem hoc loco, quàm lib. 7. agit. Libro siquidem 7. folium ei tribuit angustum, quale vtique primus habet: sexto verò, latius quàm Asphodeli, vti tertij est, quod diuersis locis de differentibus Narcissis eum scripsisse, coniuncit. Scribit autem Theophrastus lib. 6. Narcissi florem esse luteum, siue melini coloris, quod de medio floris calyce accipiendum esse, Ouidij testimonio iam ostendimus. Ex eius siquidem de hoc Narcisso carminibus, quæ attulimus, id manifestissimum est. Florē etenim, ait, Croceum, albis tamen foliis cinctum. Explana Theophrasti pæne omnia μέλανα τῇ χροιᾷ habent, quod Hermolao & Marcello occasionem dedit, vt Narcissi florem nigrum esse existimauerint. Sed pro μέλανα reponendum est μήλινα. Est autem melinus color, idem qui Ochræ, siue luteus. *Theophrasti locus emendatus.*

Putatur autem & hic Narcissus serotinus à Theophrasto haberi, & Autumno demum florere, propterea quòd in iis quæ extant exemplaribus, huius descriptionem mox subsequantur hæc verba: Μετὰ δὲ Ἀρκτοῦρον ἀνθοῦσι, ἕως ἰσημερίας, id est, post Arcturum productio floris est, & circa æquinoctium. Verùm ad Narcissi historiam hæc non faciunt: inter Narcissi siquidem descriptionem & verba ista, defectus ac luatus est. Nec spectant etiam ad Croci, vti Conradus Gesnerus in appendice scribit, quam Germaniæ suis hortis subiecit: sed ad Linj alterius historiam pertinent, quod eodem libro, paulò infrà Theophrastus vnà cum Croco τοῖς πρώτοις ὕδασι, hoc est, primis imbribus, siue Autumno, florere ait; vt diligenter vtrumque locum expendentibus manifestum statim fiet.

Ac totidem quidem; quos proprie Narcissos dici opinamur, obseruare nobis contigit. Sunt tamen & alij lutei appellati Narcissi, de quibus mox in sequentibus capitibus.

Matthiolus verò & aliorum quorumdam icones exhibet, qui tamen non Narcissi, sed omnino alterius generis flores sunt. Nam quem quartum facit, Ornithogalon est, Maius à nobis agnominatum. Quintum Gesnerus & omnes passim Tulipam vocant: Sextus ac septimus Leucoia sunt bulbosa.

Ceterùm Narcissi radix, vt Galenus ait, vsque ad eò exiccandi facultate pollet, vt & maxima vulnera glutinet, vel ad incisiones vsque, quæ circa tendones accidūt: habet verò quiddam absterſonum & attractorium. Eadem, auctore Dioscoride, siue estur, siue bibitur, vomitus mouet: prodest ambustis ab igne cum melle trita: præcisos quoque neruos agglutinat imposita: luxatis item malleolis, diuturnisque articulorum doloribus trita cum melle, & imposita subuenit: expurgat ephelin & alphum cum vrticæ semine & aceto, at cum Eruo & melle

vlcerum

vlcerum sordes expurgat, & abscessus qui ægrè maturantur rumpit: educit & aculeos infixos cum Lolij farina & melle.

De Narcisso luteo Iuncifolio, siue Bulbo vomitorio.

Cap. xxii.

Narcissus Iuncifolius maior.

Narcissus Iuncifolius minor.

Præter Narcissos superiore capite descriptos, & alios supereſſe luteos diximus: vnus Iuncifolius, alter Siluestris & Pseudo-Narcissus est: tertius Autumnalis.

Iuncifolio Narcisso, folia sunt oblonga, angusta, crassa, interdum propemodum rotunda, admodum læuia & flexibilia, Iuncis cùm læuore, tum colore, & quodammodò flexibilitate, nec non rotunditate similia; inter quę medius exit caulis, in summo cuius, flosculi tres aut quatuor, vel plures, odorati, Narcissis forma simules, verùm minores, & colore per totum florem lutei: radix bulbosa, candida, tenui nigra membrana integitur.

In plerisque humentionibus herbosis Hispaniæ montosis locis gignitur, vno verò loco lætior & pluribus folus floribusque luxurians: altero autem minor, & flores pauciores proferens. Vterque Belgis hortensis est.

In Belgio Aprili mense florem vterque promit: & Martio, si hiems clemens fuerit.

Hispani à similitudine, quam folia cum Iuncis habent, *Ionquillas* nuncupant: nos Narcissum Iuncifolium dicere possumus. Dioscoridis est Βολβὸς ἰμετικὸς, siue Bulbus vomitorius; id quod ex ipsa Bulbi vomitorij descriptione colligi potest; quæ sic habet: Βολβὸς ὁ καλούμενος ἰμετικὸς, ἔχει τὰ φύλλα ἰμαντοειδέστερα, καὶ πολλῷ μακρότερα τῶν ἡδυοσμίνων· ῥίζαν ἰοειδῆ ἔχων βολβῷ, ᾧ ἐστι φλοιὸς μέλας. Id est, Bulbus nuncupatus vomitorius folia habet flexibiliora, & multò longiora quàm esculentus; radicem bulbo similem, circa quam membrana est nigra. Quæ descriptio huic Narcisso Iuncifolio simillima est: folia ei siquidem sunt multò quam alicuius bulbi ἰμαντοειδέστερα siue flexibiliora, vtpote funcei propemodum lentoris; & perquàm longa, longioraque multò quam esculenti Bulbi; & radix in tenui nigra membranula reconditur.

Quibus autem facultatibus Narcissus Iuncifolius prædictus sit, nullo recentiorum experimento aut testimonio constat. Dioscorides verò Bulbi vomitorij radicem, si edatur, aut si decoctum eius bibatur, velicæ malis auxiliari, & vomitum facere, memoriæ prodit.

De

De Narcisso luteo siluestri, sive Pseudonarcisso.

CAP. XXIII.

Narcissus luteus siluestris.

Narcissi siluestris alia icon.

Narcissus siluestris multiplex.

LVTEVS Narcissus siluestris, folia Porri aut Narcissi similia promit, sed breuiora ac minora: caules dodrantales, atque in singulis flores singulos, Narcissi similes, sed medio eorum calyce longiore, oblongioris calathi similitudine, colore per totum luteo, absque odore: capitula rotunda, oblonga, in quibus semen: radix bulbosa, vt aliorum Narcissorum.

Contingit verò & huic, quod aliis quandoque floribus, & candidis Narcissis accidit, vt videlicet flores foliola multiplicentur. & talis quidem flos medio calyce caret, compluribus foliolis medium occupantibus. folia autem ac bulbi cum altenus conueniunt: flos quoque totus luteus.

Reperitur non paucis Belgij locis, circa margines agrorum & veruactorum, humido præsertim solo, & in siluis lociſque arboribus consitis: & similibus quoque cùm in Germania, tum in Hispania: transfertur etiam in hortos.

Floret Februario & Martio quandoq; mense.

Germani ea de causſa Gelbe Hornungs blumē/ id est, nostrate dialecto, Geel Sporckel bloemen nuncupant. Februarius enim Germanis Hornungs monat/ Belgis Sporckelle.

Appellant verò & hunc Narcissum Belgæ Geel Tydeloosen: Latinè autem vulgò Narcissus luteus & Pseudonarcissus dicitur.

Ceterùm

Ceterùm quod ad vires attinet, recentiorum quorumdam experimento exploratum est, Narcissi huius silvestris radicum decoctum, per aluum lentos & pituitosos humores, nec nó serosos expurgare, & his prodesse, qui erudorum copia grauantur humorum, semine Anisi & Zinzibere nónihil additis: quæ, vt minùs noceat, minusq; molestú sit ventriculo, adiiciúntur.

De Narcisso Autumnali. CAP. XXIIII.

Narcissus Autumnalis maior. Narcissus Autumnalis paruus.

1. QVEM nostra ætas Narcissum Autumnalem nominat, folia promit oblonga, læuia, resplendentia, saturatè virentia: inter quæ pediculus assurgit breuis, fastigio florem vnicum adferens, haudquaquam Narcissis aliis simulem, sed veluti Colchici aut Croci, ex sex foliolis compositum; colore autem luteum: in cuius medio sex stamina, & eiusdem coloris pistillus. subest bulbus mediocris magnitudinis, fibras aliorum modo deorsum demittens.

In Hispania ac Italia gignitur: & vno loco longioribus ac angustioribus, alio verò breuioribus ac latioribus foliis: amat humentia & pratensia, ac etiam montana.

Autumno sub finem Augusti, ac Septembri mense florem huius videre in Belgio contigit: eodem ferè in Italia tempore floret.

Narcissus Marcelli Vergilij. Autumnalé hac de causa Narcissum appellant: Hispanis *Cibollina Alborana* dicitur. Narcissi autem nomé accepit, quòd Marcellus Vergilius in Commentariis suis in Dioscoridem, hunc pro Narcisso describebat: Nos, inquit, in Apenninis montibus frequentem vidimus florem, Augusto ac Septembri mense florentem, figura Lilij, dodrantali altitudine: foliis qualia in Narcisso describuntur; singulari caule, qui nec candidus, nec purpureus, vt Plinius docet, sed inter luteum & candidum colorem: nullius, aut exigui odoris. Vidimus & in minoribus collibus enatum, sed non tam speciosum, & magis albicantem. Hæc Marcellus.

Videtur autem λειρίον siue Lirij ea species, quæ à Theophrasto Autumno, mox post primos imbres, vnà eum Croco florere refertur; quod λειρίον ἑτερον, siue Lirium alterum ab ipso nominatur.

2. Præter hunc verò & alium quemdam Narcissum Autumnalem C. Clusius describit, foliis viduum, pediculo breui, flosculo paruo candido, odorato, Narcissi æmulo, sex videlicet foliorum, & calyce medio paruo luteo. bulbus exiguus est.

De Narcisso marino. CAP. XXV.

PRIVS autem quàm Narcissos deseramus, describendus & vnus adhuc bulbus, ad Pseudo-Narcissi genus pertinere apparens. folia huic quina senáve, oblonga, latiuscula, veluti

vnius

Narcissus marinus.

vnius Narcissi, sed duriora: caulis pede non rarò altior, in cuius fastigio è tenui membrana terni quaternive, aut plures emergunt flores, Pseudo-Narcissi æmuli, longis è medio calycibus prominentibus, stamina quibus continentur, sed colore albidi. subsequuntur anguloſæ valuulæ, in quibus semen. magnus subest bulbus, candidus, nigra membrana circumtectus, quibusdam subinde adnatis, quibus multiplicatur.

In maritimis non modò Narbonensis Galliæ, verùm & Hispaniæ, præsertim Valentini regni, gignitur: tum & alibi, fabulosis & aridis locis, quæ subinde marina rigantur aqua.

Maio mense florentem; Iulio verò ac Augusto semine iam maturo, huius bulbos se eruisse iuxta Monspelium C. Clusius in Obseruationibus suis refert.

Hispani huiusmodi bulbum *Amores mios* appellant; Italorum nonnulli *Giglio marino:* nostri remporis plerique Scillam vocant, & ex ea Trochiscos de Scilla formant: alus placet esse Pancratium, & quidem Marinum. Pancratij autem bulbus, vt Dioscorides refert, ὑπόπυρρος ἢ ὑποπόρφυρος, id est, subrutus aut subpurpureus est: isthus verò, vt diximus, albidus. Matthiolus, quantum ex icone colligere licet, inter Narcissos numerat, & Constantinopolitanum cognominat. Er præstat inter Narcissos retinere, & Marinum dici, quàm vel Scillam, vel Pancratium temerè affirmare.

Facultate autem Pseudo-Narcisso luteo assimilis videtur: nam & gustatus tantummodò bulbus, nauseam excitat: vt Lobelius auctor est.

De Leucoïo bulboso. CAP. XXVI.

LEVCOIJ bulbosi tria nobis obseruare genera contigit: vnum Trifolium: alterum Hexaphyllon: tertium Polyanthemon cognominari potest.

Primum folia ex singulis bulbis bina promit, oblonga, angusta, in virore albicantia, folius Pseudo-Narcissi lutei colore proxima, inter quæ medius exit cauliculus palmaris, in cuius summo flos e vaginula oblonga erumpit, à tenui pediculo deorsum dependens, foliolis tribus constans maioribus, candidis, intra quæ alia tria breuiora ac minora, pallide virentia, & aliquantulùm striata, in medio floris stamina cùm apicibus luteis: radix bulbosa est, foris obscuri & eius cuius Castaneæ nucleus, coloris, quæ facilè in plures bulbos multiplicatur. 1.

Peregrinus Belgio flos, sed Italiæ & aliis regionibus familiaris.

Exit præmature Februario mense, reliquos omnes ferè flores antecedens.

Leucoion videtur bulbosum Theophrasti, cuius meminit lib. 7. vbi bulbos recenset: & quod lib. 6. primum sese ostendere air, & emicare vbi cælum clementius est, statim etiam nondum hieme exacta; vbi verò immitius, posteà. Nos ad differentiam sequentium, non inconcinnè Leucoion bulbosum triphyllon, & Violam bulbosam trifoliam, nunc vpari posse existimauimus, à tribus nempe floris foliolis.

Proximo generi folia similiter sunt angusta, Porri & Pseudo-Narcissi similia, sed breuiora, virentiora, læuiora & magis resplendentia, versus terram aliquatenus reflexa: cauliculi tenues, palmares; flores in singulis singuli, rarissime gemini, deorsum quoque penduli, colore candidi, ex sex foliolis aliquantulum striatis commissi, staminibus in medio cum luteolis apicibus: semen in rotundis capitulis paruum, rotundum, læue, & colore flauum: radix candida & bulbosa in plures facile propagatur. 2.

Plerisque Germaniæ superioris locis in vmbrosis & humidis siluis reperitur: apud Belgas hortorum areas exornat.

Floret eodem, quo superius, tempore, aut non multò pòst.

Germani Wasse Hornungs blumen: Nostri Witte Tydeloosen appellant.

Leucoion bulboſum triphyllon.

Leucoion bulboſum hexaphyllon.

Leucoion bulboſum polyanthemum.

Leucoion bulboſum Autumnale minimum.

Leucoij bulboſi genus eſſe, manifeſtum eſt, quod Hexaphyllum, non abs re, à ſex floris foliolis cognominatur. Matthiolus cùm iſtud, tum ſuperius Narciſſi ſpeciem facit, vt cap. De Narciſſo ſcriptum eſt.

Tertium Leucoij bulboſum caule & foliis Secundo ſimile eſt, maius tamen ac procerius: florem in ſingulis cauliculis non vnicum, ſed quinque aut ſex, & particulatim quidem florentes, profert, alterus floribus forma & magnitudine per omnia ſimiles. 3.

Eſt & hoc nobis hortenſe tantùm.

Non primo Vere cum aliis duobus, ſed multo pòſt, Aprili videlicet demum menſe, vnà cum Narciſſis floret.

Violæ ſiue Leucoij bulboſi ſpecies haud dubio quædam eſt, ſed ſerotina.

Annumeratur vero & iſtis Leucoius Bulbus quidam paruus, ex multis tunicis compactus, cui folia exeunt exilia, & cauliculus gracilis palmum altus, è cuius faſtigio floſculus vnus aut alter dependet paruus, albidus, tenum foliorum, Leucoio altero ſimilis, ſed minor multò, odore deſtitutus, & non Vere, ſed Autumno prodiens. 4.

At de facultatibus horum Leucoiorum nihil quod adferamus habemus, cùm à veteribus de eis nihil reperiatur proditum, & à recentioribus nihil quoque obſeruatum.

De Tulipa. CAP. XXVII.

Tulipa. Tulipa cum ſemine.

Ex bulboſorum florum numero & Tulipa eſt flos peregrinus: cuius differentes ſunt ſpecies: quædam maiores ſunt, aliæ minores.

Maioribus forma eadem ſatis omnibus eſt: folia eius bina aut terna, craſſa, oblonga, lata, per oras ſubinde modicè reflexa; quæ cùm primùm erumpunt, modicè rubere videtur, adulta verò albicant: caulis interea exit pedalis aut paulò altior, cui vnicus flos inſidet ſurſum ſpectans, è ſenis foliolis, patenti profundiori & aliquantulùm anguſtioris oris cyatho, aut inuerſo huius formæ pileo quodammodò ſimilis; ſtaminibus in medio croceis: color flori ſubinde luteus eſt, nonnunquam candidus, aliquando dilutè quaſi purpureus, non rarò rubet: varietatem autem in his non exiguam etiam admittit; margines ſiquidem foliorum, & non rarò vngues ſiue inferiores particulæ, aliter quàm foliola ſubinde colorata ſunt: tranſeunt 1.

Tulipa minor Narbonensis.

2.

verò per hæc & quandoque ſtriæ altenus coloris: odor nullus eſt, niſi luteo cuidam, qui odoratus ſentitur: ſemen cartilaginoſum, planum, in capitulis naſcitur, quæ maturato ſemine in tres deliſcunt partes. radix bulboſa eſt, Narciſſi bulbis haud diſſimilis.

Minores Tulipæ foliis ſunt anguſtioribus, & ferè porraceis; cauliculis tenuioribus ac brevioribus: floribus minoribus & minus in latitudinem ſeſe pandentibus, colore luteis: bulbis minoribus.

In Thracia & Cappadocia Tulipa exit: Italiæ & Belgio peregrinus eſt flos. Minores alicubi in Gallia Narbonenſi ac in Italia naſci feruntur.

Aprili menſe Tulipæ florem Belgium videt: Thracia verò etiam Ianuario; velut teſtis eſt Augerius Buſbequius in Itinere Conſtantinopolitano, in quo inter Hadrianopolim & Conſtantinopolim ingentem vbique florum copiam, media planè hieme, Ianuario menſe, ſeſe obtuliſſe refert, Narciſſorum videlicet, Hyacinthorum, & eorum quos Tulipan Turcæ vocant.

Turcico & peregrino nomine Tulipam recentiores nuncupant, à Dalmatico pileo Tulipa dicto, cuius formã referre patens flos videtur. Quo nomine à veteribus hic flos dictus fuerit, nõ conſtat. Suſpicari quis poſſet, μυοσῶτα eſſe, ſi edulis bulbus eſſet, & cogendo lacte efficax. Nam μυοσῶτα quidem à Theophraſto inter edules bulbos refertur; & herba eſt, qua lac cogitur, vt ait Heſychius. Conradus Geſnerus Tulipam Satyrium eſſe exiſtimauit, & quidem Erythronium; quòd videlicet flore vna ſpecies rubeat, aut omnino Satyrij aliquam ſpeciem referat. Cum quibusan conueniat, & quantum, ex ſubſcriptis Satyriorum deſcriptionibus relinquimus diligentiùs conſiderandum.

Minor à nonnullis Hermodactylus flore luteo dicitur, ſed perperàm tamen. Neque etenim Hermodactyli ſpecies aliqua eſſe videtur.

De viribus autem & facultatibus Tulipæ nihil compertum habemus, aut à quoquam ſcriptum reperimus.

De Meleagride. CAP. XXVIII.

QVI larè Narciſſi nomen extendunt, non modò Tulipam, ſed & Meleagridem eò referunt; quæ tamen à Narciſſis differens eſt, Tulipæ verò ſimilior. flos elegans, paulò minor Tulipa, & non ſurſum ſpectans, ſed deorſum dependens; è ſenis quoque componitur foliis; violaceo colore purpuraſcit, quem dilutè admodum purpureæ, ac quaſi inalbicantes, ordine continuo digeſtæ ac intermixtæ maculæ, elegantiſſimam varietatem conferentes, commendant; & foris quidem: intenore verò parte nigricantibus ſparſim diſpoſitis lituris exornatur: ſtamina quoque huic ſex ſunt, & medius piſtillus, colore ſublutea. caulis tenuis, circa quem ſubinde quina, rarò plura, longa, anguſta foliola è vitore candicantia. bulbus ſubeſt rotundus & albidus.

In Gallia Celtica prope Aurelios repertum accepimus: in Belgij hortis feliciter adoleſcit, & ſubinde florem geminat.

Vnà cum Tulipis Aprili menſe flos huius viget.

Nonnulli Fritillariam vocant, ab abaco ſiue alueolo, in quo Scacorum appellatus ludus exercetur, quem Fritillum dici exiſtimant, quod non conſtat. Martialis ſiquidem Fritillum appellare videtur abacum, in quo alea luditur; Epigrammaton lib. v. ad Gallam:

Iam triſtiũ, nucibus puer relictis,
Clamoſo reuocatur à magiſtro:
Et blando malè proditus fritillo
Arcana modò raptus è popina
Aedilem rogat vdus aleator.

Nobis rectiùs Meleagris nominari videtur: Meleagridis ſiquidem auis plumas, ſi non coloris

Meleagris. Meleagridis altera icon cum fructu.

loris ſpecie, attamen varietate & diſpoſitione, magnitudineque macularum refert. Meleagrides enim aues colore variatis ſunt plumis.

De facultatibus autem huius floris nihil contingit adferendum, explotatas ſiquidem nullas habet.

De Satyriis ex Dioſcoride & aliis. CAP. XXIX.

PRÆTER Orchies dictos, quos etiam Satyria Plinius & Apuleius appellant, duo Satyrij genera Dioſcorides eſſe tradit: vnum τριφυλλον ſiue trifolium; alterum cognomento ἱρυθρανικον. Trifolium folia fert tria deorſum reflexa, Lapatho aut Lilio ſimilia, verùm minora & rubentia: caulem γυμνὸν, id eſt tenuem ſiue nudum, cubitum longum; floré Lilij ſpecie, album: radicem bulboſam, vti Malum, πυρὰι ſiue fuluam, intus vt ouum candidam, guſtu dulcem, & ori gratam. Idem Satyrium Plinius lib. 26. cap. 10. etiam, ſed paulò aliter deſcribit: Folia ei ſiquidem non Lapathi aut alterius Lilij, ſed rubri Lilij eſſe ait, quæ multò anguſtiora & minora ſunt, quàm candidi Lilij: & radices ei geminas, contrà plane quam Dioſcorides, facit. Verba Plinij ſunt: Græci Satyrion folius Lilij rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt: caule læui, cubitali, nudo: radice gemina, cuius ſuperior pars & maior mares gignat, inferior ac minor feminas. Pertinet autem quod de gemina radice additur, ad Orchion, non verò Satyrij hiſtoriam. Radicem autem huius Satyrij Dioſcorides aut oportere ex vino auſtero coctam ad opiſthotonon bibi: & ei qui velit cum muliere concumbere, hac vtendum fore; fertur enim ipſam ad Venerem potentiam excitare. *Plinij locus animadvertitur.*

2. Erythronium Satyrium ſiue Erythraicum, ſemen habet Lini ſemini ſimile, ſed maius, robuſtum, ſplendens & læue, quod & ipſum narratur Venerem excitare, vti Scincus: eſt radicis cortex ſubtenuis & fuluus, interna verò pars candida, guſtu ori grata & dulcis. Naſcitur in ſoli expoſitis & montanis locis. Fertur ad Venerem incitare radix, etiam ſi manu teneatur: cum vino verò ſumpta multò magis. Eadem ferè de Erythronio Plinius; niſi quòd ſemen ei non Lini, ſed Viticis maius ac læuius tribuat, & vires ei plures, ex aliorum tamen relatu, adſcribat: arietibus ſcilicet quoque & hircis ſegnioribus vi potu dari; & a Sarmatis, equis ob aſſiduum laborem pigrioribus in coitu: quod vitium proſedamum vocant.

Sed posteà quàm tam magnas Erythronio Satyrio, ad Venereas libidines incitandas, vires & Dioscorides & Plinius tradi scribant; suspicandum non temerè videtur, Satyrium istud herbam esse eam, quam Indum quemdam attulisse Theophrastus lib. 9. ait, ad rem Veneream efficacissimam; potissimùm cùm nec huius, nec altenus Satyrij, Theophrastus vspiam meminerit. Si etenim Erythronio tam efficax vis est, vt etiam in manu sumptum libidinem excitare queat; non multùm ab Indi illius herba (si non eadem est) facultate differens esse oportet. Ad rem siquidem Veneream mirum in modum herba pollebat, quam Indus attulerat: nec enim solùm edentibus, sed etiam tangentibus tantùm, genitalibus vim dixere adeò vehementem fieri, vt quotiens vellent coire valerent; vt refert Theophrastus. Verùm hanc ea de caussa cum Erythronio eamdem esse affirmari certò non potest, cùm non rarò dissimiles eiusdem aut similis facultatis stirpes reperiantur. Coniecturam nostram indicauimus, iudicium exactius studiosis permittimus.

De Orchiis. CAP. XXX.

Cynosorchis prior.

Cynosorchis alter.

ORCHIES, Dioscoride auctore, duo sunt: vnus Cynosorchis, alter orchis Serapias dicitur. præter verò hos & eorum multæ aliæ ac differentes reperiuntur species. quas quia duobus illis complecti non posse videbamus, nos quinque generibus comprehendendas putauimus. Primum genus Cynosorchin, siue Canis testiculum: proximum Testiculum Motionis: Tragorchin tertium: quartum Orchin Serapian: quintum Testiculum odoratum, siue Testiculum Pomilionem cum Cordo appellauimus.

Cynosor. chis.

Cynosorchios complures reperiuntur species.

1. Prima folia habet lata, pinguia, Lilij foliis propemodum similia; caulem pedalem aut altiorem, angulosum; & in eo flores copiosos, spicatim digestos, colore rubentis dilutæ purpuræ, cucullo aut galeæ patenti similes, ex quibus parte inferiore laciniosum quiddam, canis aut alterius animalis quadrupedis exuuio simile dependet, dilutè & ipsum purpurascens, punctulis magis purpureis tesperſum: pro radicibus, præter fibras suptà adhærentes, gemini sunt bulbi veluti testiculi; forma aliquantulùm oblongi; quorum vnus pleniot ac vegetior, alter rugosiot.

2. Altera species foliis similiter lætibus, oblongis & latis est, sed quàm antecedentis minoribus

Cynoſorchis tertius.

Cynoſorchis quintus.

ribus & anguſtioribus, quinque aut ſex, nonnullis caulem amplectentibus, qui dodrantalis eſt: ſpica denſa, breui, in qua flores multi; colore ex candore purpuraſcentes, multis purpureis punctis, & interiore parte obſcurioribus copioſis exiguis lineis ornati, forma galeam aut hiantem cucullum quoque referentes, dependẽte ex ſingulis veluti animalculi quadrupedis, aut homunculi exrenſis brachis & diuaricatis cruribus abſque capite corpuſculo, eodem ferè modo, quo ex Saturni ore depingi ſolent dependentes pueruli: radices ſubſunt duæ globoſæ, nuclei nucis Myriſticæ magnitudine; adhærentibus ad annexum fibris aliquot craſſis.

Tertia Cynoſorchios ſpecies, folia edit anguſta, ſtriata, Plantaginis anguſtifoliæ foliis modo quodam ſimilia: caulem dodrantalem: flores in breui denſaque ſpica copioſos; colore foris punico & obſcuriorem purpuram referente, intus verò albicante; eiuſdem cum ſuperioris formæ, ſed tamen minores; dependenre quoque ex ipſis rudi ac informi exiguo quadrupedis veluti animantis rudimento: radices ſubſunt aliorum Orchion ſimiles. 3.

Huic & alius floribus per omnia ſimilis quidam Cynoſorchis eſt, foliis tamen latioribus, & ſecundum referentibus, quem Cynoſorchios ſpeciem quartam non ineptè quis fecerit. 4.

Iam & Quinta quædam ſpecies reperitur, foliis vti ſecundus Canis teſticulus: caule pedali, ſpica longa, floribus colore herbaceo ſubuirentibus, ex quibus quod laciniæ ſimile dependet, oblungum eſt, & quaſi quadrangulum. 5.

Ex horum numero Primus vel Secundus, vel vterque Cynoſorchis eſt à Dioſcoride deſcriptus. Vterque enim horum folia haber læuia, Scillæ mollioris ſiue Epimenidiæ foliis ſimilia, quædamque horum erecta caulem amplectentia: alia verò verſus terram inclinata: caulem non rarò altiorem dodrante, flores purpuraſcentes, bulbos radicum oblongis Oliuis ſimilis; præſertim qui primus eſt. Talem etenim Dioſcondes Cynoſorchin eſſe ſcribit: Cynoſorchis Dioſcoridis. Ὀρχεις, αὐτὸ δὲ κυνος ὄρχεως καλοῦσι, φύλλα ἔχει κατὰ γῆς ἐστεμμένα, περὶ τὸν καυλὸν καὶ τὰ πυθμένα, σκίλλῃ ὁμοίως μαλακὰ ὁμοια, γυνώτερα δὲ καὶ λεῖα μακρότερα καυλὸν ἀπιδάμους τὸ μῆκος ἐφ' ἑ ἄνθη πορφυρεοειδῆ· ῥίζαν βολβοειδῆ, διπλῆν ὑπὸ μέσην, διπλῆν τινὰ ὡς ἐλαίας, τὴν μὲν ἄνω, τὴν δὲ κατωτέρω· ἃ τὴν μὲν πλήρη, τὴν δὲ μαλακὴν ἃ ῥυσὸν. hoc eſt, Orchis quem Cynos orchin appellant, folia habet & per terram ſtrata, & circum cauſem ac ſpicam, Scillæ mollis ſimilia, anguſtiora, molliа & munora: caulem dodrantis altitudine: in quo flores purpuraſcentes: radicem bulboſam, oblongam, geminam,

Testiculus morionis mas.

Testiculus morionis femina.

minam, anguſtam vt Oliua; vnam ſuperiorem, alteram inferiorem; & vnam quidem plenam, alteram mollem & rugoſam.

Dioſcoridis locus reſtitutus.

In qua deſcriptione deprauatè in Græcis exemplaribus legitur ἐλαίᾳ μαλακῇ, pro σκίλλῃ μαλακῇ: nulla ſiquidem appellata eſt mollis Olea, & Oleæ folia multò & minora & anguſtiora ſunt, quàm Orchios. Scillarum autẽ quędam mollior. Hanc Dioſcorides mollem Scillam appellat, eiuſque foliis Cynoſorchios mollia ac læuia ſolia, ſimilia & anguſtiora eſſe ait.

Confirmat hanc lectionem Theophraſtus De hiſtoria ſtirpium lib. 9. vbi de Orchi ſcribens ait: Ἔχει δὲ φύλλον σκιλλῶδες, λείοτερον δὲ καὶ ἔλαττον: hoc eſt, folium habet Scyllæ ſimile, ſed læuius ac minus. Et ſimiliter Plinius lib. 26. cap. 10. Quidam folio, ait, Scillæ eſſe dicunt, læuiore ac minore. Eſt tamẽ in vtroque auctore huius Orchios deſcriptio deprauata. Pro σκιλλῶδες ſiquidem, vt Marcellus legit, in nonnullis Theophraſti exemplaribus (quæ Gazæ malę conuerſionis occaſionem dedêre) perperàm legitur σιλφῶδες. Sequitur deinde: τὸν δὲ καυλὸν ὁμοιότατον ἀσπίῳ, ἤτοι ἀσπάρῳ, ἴσως ἀκάνθῃ, quod penitus corruptum videtur. Apud Plinium legitur, caule ſpinoſo, & ſimiliter deprauate: Orchios ſiquidem caulis ſpinas non habet. Cornarius tamen hac Plinij lectione fretus, Theophraſti locum hoc modo purauit reſtituendum: τὸν δὲ καυλὸν ἀκανθώδη, ὅρχις δὲ ὁμοιότατον ἀσπίῳ. Quomodo autem hæc Theophraſti & Plinij corrupta loca reſtitui debeant ac emendari, diligentiùs expendendum relinquimus.

Theophraſti & Plinij loca corrupta.

Teſticulus Morionis duplex eſt: Mas videlicet, & Femina.

Teſticulus Morionis mas.

Mari folia ſunt quinque, aut ſex, longa, lata, læuia, Lilij foliis ſimilia quidem, ſed minora, ſuperiùs maculis aliquot ſubnigricantibus ſignata; quorum vnum & ſubinde alterum caulem quoque circumplectitur: caulis dodrantalis: flores in ſpica purpurei, circa vmbilicum albidiores, odorati, & aſpectu grati, poſteriùs corniculum habent propendens, ſimile ferè corniculo Regij floris; anteriùs verò cucullum auriculatum & criſtatum Morionis referunt. Nam cuculli cuiuſdam & patentis galeæ modo floſculus hiat, & anguſta foliola, quæ à latenibus ſurgunt, auriculas; quod verò e medio attollitur, criſtam refert. radices gemini ſunt globuli, nucleo nucis Myriſticæ ſimiles, ſupra quos fibræ exeunt.

Teſticulus Morionis femina.

Femina folia habet ſimiliter læuia, ſed anguſtiora & aliquantulùm venoſa ſiue ſtriata, Plantaginis anguſtifoliæ quodammodò ſimilia: flores hiantes quoque, & veluti patentes cuculli,

Tragorchis, Testiculus hirci.

Orchis Serapias primus.

culli, à tergo dependentes singulis corniculo, sed foliolis, quæ cristæ aut auricularum modo adnascuntur non erectis, sed ipsis floris cucullo ita incumbentibus, vt non facilè obseruentur. gemini & his testiculis similes globuli; exeunt & supra annexum aliquot fibræ.

Et vnusquidé huius generis flores sunt purpurei Violæ fere ingræ colore, in medio candidiores, punctis aliquot variegati, pluresque densiore in spica; caulisque quàm reliquorú longior. 1.

Alteri flores dilutè rubent; cauliculus breuior est, & folia aliquantulùm minora. 2.

Tertij flores purpuram referunt exquisitè rubentem, & vermiculú colorem, densa huic breuisq; spica flores minores: folia nonnihil striata, pleraq; erecta & caulé circùm amplectentia. 3.

Hunc Testiculum sunt qui velint Satyrion esse Erythronion, sed parum isti attenderunt, Orchiès à Satyriis differre.

Sunt verò & huius generis minores testiculi, quibus cauliculus breuis est: folia paruula quina aut sena, vno aut altero circum cauliculum erecto; flores in spica breui rari, colore nunc in exalbido purpureo diluti, nunc candidi, quandoque rubentes, sed coloris obsoleti & odoris ingrati. 4.

Tragorchis folia similiter læuia, lata & longa fert, Liliaceis proxima, maiora quàm aliorum Orchion: caulem cubitalem, sæpe foliis nonnullis inferiùs implicitum: flores secundùm caulem in longa veluti spica multos, fœtidos & hircum olentes, quorum forma, patenti quoque galeæ similis est, ex quibus tamen non exuuio simile, sed longa aliquantulùm tetorta veluti lacertæ cum medio corpusculo cauda propender, coloris eius cuius est caulis, purpureis aliquot punctulis circa annexum maculata: semen in valuulis oblongis & striatis gignitur perexiguum: testiculi subsunt grandes, fibræ aliquot supra adhærent. *Tragorchis*

Testiculum leporis plerique appellant: nos ab odore, quo hircum dum in flore est, refert, τραγόρχεις & Hirci testiculum dicere maluimus.

Testiculi Serapidis à nobis cognominati, tria obseruauimus genera; flos vnius papilionem, alterius fucum, tertij muscam refert. *Testiculus Serapias.*

Primum itaque genus folia profert duo aut tria, læuia, latiuscula, ac Lilij foliis multo minora: caulem dodrantalé aut altiorem; flores in eo raros, candidos, papilionibus expansis aliis quodammodò similes; è foliolis scilicet tribus cominùs, vno superiore, duobus lateralibus 1.

alis

Orchis Serapias secundus maior. Orchis Serapias secundus minor. Orchis Serapias tertius.

alas referentibus;& longiore, tenui, veluti papilionis corpore propendente,melleum & dulcem liquorem continente ; qui conrorto aliquantulùm pediculo , cauli adhærent : globuli subsunt gemini,candidi, & rotundi,& supra eorum annexum fibræ aliquot pro radicibus.

2. Alterum & secundum genus quinis senisve constat foliis , venosis , aliquantulum latis, Plantaginis angustifoliæ quadamtenus similibus , sed minoribus, quibusdam terram versus reflexis,aliis circum caulem , qui palmaris aut dodrantalis est : floribus in summo quinque aut sex ex aliquot foliolis compositis,quorum insenus forma, & colore subrugro sordido fucum proximè referre videtur : testiculi subsunt vt alius gemini.

Reperiuntur huius speciei duæ: vnius flos superiora foliola maiora,candidiora,& aliquantulùm è rubido purpurascentia habet ; alterius omnino minora & subuiridia . Huius scapus breuior , illius altior.

3. Tertius testiculus Serapias foliis est minoribus & paucioribus, caule quoque breuiore ac tenuiore quàm secundus,cui alioqui satis similis apparet: flores huic tres aut quatuor,exiguis superioribus foliolis, & quarto inferiore oblongiore, colore in purpura tristi subrugro,nonnihil variegato ; forma muscæ cuiusdam corpori simili : testiculi veluti geminæ rotundæ pilulæ sunt.

Tria autem hæc genera Serapiades nuncupauimus, propterea quòd eorum flores in obscœna quędam referunt fœcunda & lasciua, tamquam à Serapide nomen habentia, Alexandrinorũ olim Deo,cuius excellens Canopi templum erat,vbi lasciuis & cantibus & saltationibus colebatur: vt videre est apud Strabonem lib. 17. Fuchsius etiam ante nos,genus illud,quod flore fucum refert, Serapiada feminam fecit . Dioscorides item Orchin Serapiada describens, vnum ultorum satis manifestè exprimit. Verba eius sunt : Ὄρχις ἔστιν, ὃν σεραπιάδα ἔνιοι καλοῦσιν , φύλλα ἔχει ἰσχνὰ θερσίῳ ὁλκὴν πλατύτερα & λεπτότερα, ὄπιον μικρὸν ἐν ταῖς μασχάλαις· κεγχρὶς αὐτάμμεσα· ἄνθη δὲ πορφυρᾶ· ῥίζα δ' ἔστιν ὀρχιδὶς ὁμοία, id est,Orchis alter, quem Serapiada alij nominant,folia habet Marrubio similia,oblonga,sed latiora & pinguiora,per extrema recuruata;cauliculum dodrantalem;flores subpurpureos: radix subest parua rotundis similis.Cum qua descriptione si secundus noster Serapias,præsertim qui maior est,conferatur, conuenire omnino reperietur. Folium etenim ei Marrubij folio longius latiusque,& læue, quod

Testiculus Serapias Dioscoridis

Testiculus odoratus maior.

Testiculus odoratus minor.

quod reflectitur: cauliculus dodrantalis: florum superiora foliola, dilutè in candore rubentem purpuram referunt: testiculi exigui sunt. Meminit huius eiusdem & Plinius. sed folia ei non Marrubij, sed Porri tribuit, quod & Dioscoridis interpretibus occasionem præbuit, vt pro ἰσχάσιν πράσιον, reddidennt, Porro similia.

Inter pauca, inquit Plinius, mirabilis est Orchis herba, siue Serapias, foliis Porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice testiculis simili. Paulus Ægineta, Serapiada etiam Triorchin nuncupari scribit; veluti tres testes habentem. Vnde Fuchsius Serapiadi tres affinxit bulbos. Plinius tamen huic non nisi geminos bulbos tribuit: neque nobis plures quàm duos esse, vel huic, vel illi quem Fuchsius depingit, vel alius Orchios, obseruare contigit.

Quintus Testiculus odoratus siue Pumilio nuncupatus, omnium foliis minimus est; ei siquidem foliola omnino paruula sunt, eaq; venosa & Plantaginis aliquatenus similia, sed minutis ac paruulis eius folijs minora, virentia; caulis tenuis est, palmi altitudine, circa quem flosculi paruuli candidi, suauiter odorati, ordine digesti, ac spiræ modo caulem ambientes: bulbi subsunt gemini, parui, oblongi. hic nonnullis locis maior ac lætior, alijs minor gignitur. *Testiculus odoratus.*

Exeunt Orchies locis vt plurimum paluestribus ac humentibus, in siluis ac pratis: quidam pingui & argilloso solo, veluti Tragorchis dictus, qui solo pinguissimo gignitur: alij etiam macriore nascuntur: Odoratus editis, incultis & aridis locis plurima parte reperitur.

Maio & Iunio mensibus omnes florent, excepto odorato Pumilione, qui Augusto demum aut Septembri flores promit.

Omnes à Græcis Ὄρχεις, & à Latinis Testiculi nuncupantur. Germani Knabenkraut & Standelkraut: Belgæ Standerdkruyt: Galli *du Satyrion* appellant. Officinarum nomen retinentes. Officinæ siquidem Orchies Satyria nominant, & eorum bulbos, pro Satyriorum medicamentis ac compositionibus admiscent. Præbuisse his occasionem videtur Apuleius, qui nullam inter Orchies & Satyria differentiam facit, sed vtrumque Satyrium, cum vtroque Orchi, Canis videlicet dicto, & Serapiade cognominato confundit. Græcis, inquit, dicitur Satyrion, alijs Cynosorchis, alijs Entaticos, Panion, Serapion; alijs Orchis. Galli *Vram:* Itali *Priapiscon:* alij Orminalem, alij Testiculum leporinum nominant.

Vis autem Cynosorchios radicibus calida est & humida: ceterùm Maior quidem multam videtur habere humiditatem excrementitiam, ac flatuosam, & ea propter epota Venerem excitat.

excitat. Altera verò minor, econtrà, vt sit eius temperamentum ad calidius & siccius vergens: itaque hæc radix tantum abest vt ad coitum stimulet, vt etiam planè contrà cohibeat ac teprimat: auctor Galenus. Et de radice, inquit Dioscorides, narratur, maiorem si viri edant, mares generare; minorem si feminæ, feminas. Addunt in Thessalia mulieres teneram cum lacte caprino bibendam dare, vt Venerem excitent: aridam verò ad inhibendum.

Serapiadem, Galenus ait, sicciorem faculratem obtinere, nec perinde ad Venerem accommodum esse.

Nostra ætas omnium Orchium bulbis, ad Venerem excitandam vtitur: & pharmacopœi compositionibus eò facientibus indifferentet quosuis admiscent: præstantiores tamen sunt Tragorchios bulbi. Assumendi autem non sunt ambo bulbi, sed durior, plenior, ac succi plus habens: flaccidior ac rugosior minùs aut non idoneus est.

Est autem plenior, non semper qui maior, sed non rarò minor: si videlicet bulbi colligantur priusquam sturps defloruerit, aut cùm primùm caulis erumpit. Nec etenim succulentior, alterum magnitudine superat priùs quàm semen maturati cœperit. Nam cùm alternis annis vnus bulbus intumescat, alter verò tesideat ac pereat, fieri non potest vt durior ac succo plenior semper maior sit. Quando siquidem folia erumpunt, tunc demum vel non multò antè plenior crescere incipit, quo paulatim incrementum sumente alter flaccescit, rugasque contrahit, donec maturato semine vnà cum foliis & cauliculis subinde totus subsideat ac pereat; eo qui interea creuit, vegeto ac succi pleno.

De Satyrio Basilico. CAP. XXXI.

Satyrium Basilicum mas.

Satyrium Basilicum femina.

QVOD recentior ætas Satyrium Basilicon nominat, non vnius est generis. Est etenim Maius genus vnum; alterum Minus: Maioris, quoddam folio non maculato, Mas; aliud maculato, Femina.

1. Maius Satyrion Basilicon, quod Marem appellant, folia habet oblonga, lata, & latiora, Lilij foliis minora, nullis aut omnino vix apparentibus maculis tesperſa: caules pedales vel altiores, non absque adnatis foliis: flores in summo spicatos, colore dilutè purpureos, & quandoque intensius, subinde dilutius, vel subrubentes, nonnumquam albicantes; exiguis punctulis, vel etiam tenuibus minutisque lineolis, saturatæ purpuræ colore inscriptos, forma testiculi

Satyrium Basilicum folioſum.

culi Morionis maris, niſi quòd ipſis criſta deſit: ſub quibus ſingula acuminata naſcuntur foliola: radices geminæ veluti palmæ ſunt, ſingulæ in quatuor digitos diſtributæ; quarum vna flaccidior & quaſi fungoſa: altera vegeta ac ſolida, paucis ab annexu exeuntibus fibris.

2. Alterum maius genus, quod Feminam vocant, priori tamẽ minus, folia eiuſdem formæ promit, ſed minora, & multis nigris maculis conſperſa: flores cuculli ſimiles, criſtatos & hiantes, vti teſticuli Morionis maris: cõlore nunc candidos, aliàs in purpura vel rubentes; vel diluté ad cæruleum inclinantes, ſemper magis purpureis punctulis ornatos ac variegatos: radices alterius ſimiles.

3. Horum verò & ſpecies quædam adeò multis ſecundùm caulem foliis, vt etiam inter ipſos flores, ſed tamen minora, exeant.

4. Minus genus foliis eſt anguſtis, &, vt Matthiolus inquit, Croci: caule dodrantali iunceo, læuique, in cuius cacumine flos emicat purpureus, Amaranti æmulus, qui recens odorem quàm ſuauiſſimum reddit: radicibus aliorum ſimilibus, ſed quæ magnitudine ipſis cedant.

Naſcuntur Satyria hæc locis vt plurimùm humentibus, paluſtribus, in pratis ſubinde & in ſiluis.

Florent Maio ac Iunio: rarò ſeriùs.

Noſtra ætas Satyria nuncupat Baſilica ſiue Regia: item & Palmas Chriſti. Eſt tamen & alia huius appellationis herba, Ricinus videlicet; hunc etenim & Palmam Chriſti vulgò plerique nuncupant. Germani Satyrion Baſilicon, Creutzblum nominant: Belgæ Handbeens crupt: Galli *Satyrion royal*

1 Sunt qui velint *Buzeiden* ſiue *Buzidan* Arabum eſſe. Sed Auicennæ *Buzeiden* ait eſſe mẽdicinam ligneam Indam. Et Serapio *Buzeiden* ait radices eſſe duras, albas, ſimiles Behen albo, & medicinam eſſe Indiæ. Satyrij autem huius Baſilici radices nihil minùs quàm ligneæ ſunt, & non ex India petuntur, ſed in omnibus Europæ prouincijs paſſim reperiuntur: tantum à *Buzeiden* abſunt.

Matthiolus Satyrium Baſilicum Digitos citrinos Auicennæ & vult, & Monachos, qui in compoſitiones Meſuæ commentaria edidere, dubitantes & penes lectorem iudicium relinquentes, ea de cauſſa reprehendit. Nobis tamen magis placet Monachorum hæſitatio, quàm Matthioli aſſertio. Neque enim Satyrij huius radices duræ ſunt, ſed recentes quidem tegutæ ac ſuccolentæ; & arefactæ omnino flaccidæ: nulla etiam omnino citrina aut puluerulenta eſt.

Digiti autem citrini, auctore Auicenna, duri ſunt, & quidam citrini cum puluerulentia. *Digiti citrini.* Verba eius ſunt: Aſabaſafra ſiue Digiti citrini quid eſt? Eius figura eſt ſicut vola manus, commiſta ex citrinitate & albedine, & eſt dura, in qua eſt parum dulcedinis; & ex ea eſt citrina cum puluerulentia abſque albedine.

Iam & Rhaſis libro Continentis vltimo, Digitos hos croceos, vt exemplaria habent, appellat; & eſſe gummi ſeu venam tinctorum ait. At Baſilici Satyrij radices nihil minùs quàm croceæ ſunt, & ad tingendum nequaquam vtiles habentur.

Quæ vtique Satyrium Baſilicum vulgò nuncupatum, à Digitis citrinis Auicennæ & Rhaſis differre, manifeſtè oſtendunt.

At Satyrij Baſilici radices, Orchion ſapore & guſtu referunt; proinde & facultatibus ſimiles exiſtimatur. Nicolaus autem Nicolus cap. De curatione quartanæ, vim habere ait & per ſuperiorem, & per inferiorem ventrem purgandi; & aduerſus quartanas febres inueteratas poſt purgationes, radicis partem pollicis longitudine tuſam, cum vino ante acceſſionem vtiliter exhiberi; hocque remedio ter ſumpto, Biliotum quendam poſt 44. aut 45. acceſſionem, à quartana fuiſſe liberatum.

De Pseudoorchi, siue Bifolio. CAP. XXXII.

Pseudoorchis, Bifolium.

Bifolium bulbosum.

1. AD Orchies recentior ætas etiam refert, quod Bifolium nominant, Orchion nothum & adulterinum quoddam genus. folia habet non plura quàm duo, eaque ad caulem sibi mutuò oppolita, lata, neruosa, Plantaginis latifoliæ foliis similia, sed minora: caulem dodrantalem; flores secundùm ipsum ordine digestos, testiculi Serapiæ tertij quodammodò similes; sed subuirides, aut in viridi albicantes, & angustiores, culieum formam proxime referentes: radices fibrosas in diuersa tendentes.

2. Exit locis humidis ac palustribus: reperitur verò & in conuallibus tumulorum, in Batauorum Hollandia, haud procul ab Oceano. quod iuxta fibrosas radices exiguum Bulbum profert, interiùs virentem, membranisque quibusdam implicitum, foliis & floribus alioqui priori simile.

Bifolium bulbosum.

Floret vnà cum Orchiis Maio ac Iunio.

Nostra ætas Bifolium appellat. Germani Zweyblat; Nostri Tweeblat. Putatur esse à Plinio appellata Ophris, quam ait herbam esse denticulato Oleri simílem, folijs duobus. Sed veram esse Ophrim asseri non potest, quàm diu quale sit illud Olus denticulatum, cui Ophris similis, ignoratur. Aliis videtur esse Alisma, sed & quàm parum eum Alismate conueniat, ex his quæ superiùs cap. de Saponaria scripta sunt, cuiuis promptum est colligere, vbi quale sit Alisma, ostensum est. Nobis noua aliqua stirps esse videtur, veteribus prætenta.

Vtilem autem hanc herbam recentiores ferunt ad rupta & vulnera glutinanda.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SECVNDAE LIBER TERTIVS,

DE SILVESTRIBVS FLORIBVS, AC NONNVLLIS ALIIS.

PRÆFATIO.

SILVESTRES nobis dicuntur flores, qui in aruis, agris, eorumq; marginibus, siluis, pratis, ac paluſtribus gignuntur locis; ad hortos verò rariùs admittuntur, vtpote ad horum ornatum nihil aut exiguum facientes; nec idcircò magnopere deſiderati. Sunt tamen ex his plerique coronarij, quibus ad coronas nectendas ruſtica virgines vtuntur: multi ad medicamentorum materiam faciunt. Prater hos verò ſunt & hortenſes nonnulli admiſti, quos concolores & congeneres ad ſe pertraxerunt.

Pratermiſſi autem in hoc libro & aliquot ſilueſtres, qui propter nominis cum Violis, aut Roſis communionem & affinitatem, aut primò acceſſerunt, aut ad aliam operis partem ſimilis de cauſſa tranſlati ſunt. Ita fit vt ad vnam aliquam claſſem ſubinde referantur, qua alio deſcribi potuiſſent loco. Quod obiter modò iterùm monuiſſe ſatis ſit.

De Iride. CAP. I.

Iris.

Iridis altera icon.

IRIDIS ſpecies, colore floris differentes, complures eſſe Dioſcorides manifeſtè oſtendit. Flores ſiquidem, ait, varij, aut candidi, aut lutei, aut nigri, aut purpurei, aut cyanei. Quam coloris diuerſitatem nõ in vno flore, vti Andreas Lacuna exiſtimauit, ſed in differẽtibus reperiri, ipſa obſeruatione cõſtat. Aὐτόπτης etiam teſtis eſt Antonius Muſa, qui à ſe conſpectos in Illyrico Indis flores, pleroſque

Minores Irides, foliis, floribus & radicibus aliis similes; sed folia tantùm dodrantalia, latiora tamen quàm Chamæiridis, aut Iridis minoris tenuifoliæ: flos eiusdem cum aliarum formæ, sed minor paulò; colore vel è luteo languescente, vel cæruleo; eoque nunc saturato, alias diluto. Post flores siliquæ succedunt crassæ, triangulares, in quibus semen subluteum, totundo oblongus, Ochro minus; quod reliccatum rugas contrahens nigrescit.

Nascitur Iris in Illyrico, Macedonia, Africa, & in complurimis Europæ prouinciis. In Belgio, Purpurea quædam familiarissima est, & non modò in hortis, sed & quibusdam palustribus locis sponte exit, præsertim cuius flores dilutiorem purpuram, & aquæ cyaneum colorem referunt: Candida hortensis tantùm est, veluti & Cærulea.

Sunt & minores Irides Belgio hortenses. Luteam apud Hispanos etiam in palustribus reperiri accepimus.

Optima Iris apud Illyricos prouenit, & melior quàm in Macedonia, non tamen parte maritima, sed mediterranea, magisque ad Septemtrionem sita; vt Theophrastus ait. Plinius Illyricam reliquis quoque præfert, & quidem non in maritimis, sed in palustribus (exemplaria, ferè siluestribus, minùs recte habent) Drylonis & Naronæ natam: quam etiam Nicander in Theriacis commendat, sic scribens: *Plinij locus restitutus.*

Γέτο δ' ἐν ἠϊθέῃσι Δρύλων καὶ Νάρων ὄχθη. Id est,
Iridem quam alunt Drylon & Naronis ripa.

Sunt autem hi fluui Prolomæo in Dalmatia prouincia Illyrico vicina. Nicandri verò scholiastes, Drylonem fluuium esse ait Illyriorum & Narotum; qui Illyricos & Liburnos segregat; vbi Cadmus & Harmonia habitarunt, in serpentes transformati.

Dioscorides inter Illyricas & Macedonicas præstantissimam Iridem esse ait, quæ radice est densa, minuta, frangi contumace, subrufo colore, multum odorata, gustu feruido, odore integro, non situm redolens, & sternutamenta, dum tunditur, mouens.

Proxima bonitate, Plinio auctore, Macedonica est, quæ apud Galenum lib. 7. κατὰ τόπους: in acopo quodam Asclepiadis recipitur, cùm tamen in aliis compositionibus Illyrica ferè admisceatur.

Tertio loco Africana est, quam Galenus lib. primo De antidotis, multò inferiorem Illyrica testatur. Nam si, inquit, conferas eam quæ ex magna Libya Romam copiosissima adfertur, tantum ab Illyrica abest, quantum mortuum corpus a viuo.

Quæ in frigidioribus reperiuntur regionibus, deteriores ac viribus infirmiores sunt. Theophrastus has omnino absque odore esse existimauit. In Thracia, inquit, ceterisque frigidioribus locis, ac minùs coctura idoneis, odore Iris penitus caret: quod tamen non absolute verum est. Nam & Belgica Iris reliccata, non omnino absque odore est; licet tamen odore quàm Italica inferior; quæ hac ætate in Germania & alibi, reliquis præfertur, & Florentina cognominatur.

Iridis flores mense Maio prodeunt: folia ferè semper virent: radices diuturnæ, vix vlla hiemis iniuria offenduntur; nisi fortassis externarum, quarum nimio hiemis rigore subinde radices in Belgio intermoriuntur.

Est tamen & inter Irides, & quidem maiores, quædam ex Lusitania Belgis aduena, non modò Vere, sed & Autumno florem producens, quam idcircò rectè Bisloram Clusius appellat, ac in Obseruationibus suis Hispanicis latè describit.

Iris Græcis ἶρις appellatur: Athenæus & Theophrastus ἴρεις legunt, quasi Consecratrix; quo nomine etiam Latinis dicitur: nonnullis radix Marica, vel potius radix Naronica, à Narone fluuio, circa quem optima & copiosissima, vt diximus, nascitur. Item ἶριον, Cælestis, ab arcu cælesti, & ab eadem occasione θαυμασὸς, admirabilis; θαυμαντίαν enim arcum cælestem Poëtæ aliquando vocant. Nomunatur & θελπίδη aut θελπίδη, καὶ θελγέη purgans, ὀπτρεῖος. Philinus Iridis flores λύκους, id est, Lupos vocari tradit, quòd deorsum arcus modo curuata, labiorum Lupi speciem quamdam reddant. Germani Gilgen/ Schwertel: Nostris Lilien ouer ze: Gallis *Flambe*: Italis *Giglio* & *Iride*, Iris nominatur.

Iridis species flore candido olim in Officinis gignendi casu Græco ἶρις nuncupabatur: Germani Weiswurtz/ Weisse Bleiwurtz: Nostri vor Lilien: Galli *Flambe blanche* appellant. Hanc multi reliquis præferunt, & odoratiorem eius radicem affirmant. 1.

Alia Indis species, Iridis nomenclaturam retinet: plerisque tamen Lilialis, & in Apulia Sparula, vt Franciscanæ familiæ fratres Angelus Palea & Barptolomæus ab Vrbe Veterum scribunt: Itali, *Giglio azurro*, & *Giglio celeste*: Hispani *Lilio Cardeno*: Germani, blauw Gilgen/ Blaw Schwertel, Himmel Schwertel: Brabanti, Blauw Lilien ouer zee. Huius speciem, quæ flore est dilutiore, plerique siluestrem Iridem nominant, ad differentiam candidæ, cum al- 2.

tetius hortensis. Sunt tamen & aliæ apud veteres siluestres Indes, Xyris videlicet, & Ephemeron non letale.

Aloisius Anguillara Iridem à Palladio Hyacinthum vocari existimat: alius Hyacintho, Indis ac Gladioli nomen tributum dixerit. Verba Palladij sunt lib. 1. De apum castris, titulo 37. Herbas nutriat, Origanum, Thymum, Serpyllum, Satureiam, Melissophyllum, Violas agrestes, Asphodillum, Cirraginem, Amaracum, Hyacinthum, qui Iris vel Gladiolus dicitur, similitudine foliorum, &c.

Porrò Indis radices recentes, & adhuc succo plenæ, impensè calidæ sunt, & ad quartum ferè caliditatis gradum peruenientes. Succus earum non modò bilem, sed potissimùm aquosos humores porenter educit, & hydropicos insignirer purgat, cum lactis sero, aut alio liquore, qui caliditatem eius nonnihil contemperet, epotus.

Aridæ in secundo sunt ordine calefacientium & resiccantium. Crassos & lentos humores, qui ægrè ac difficulter educuntur, attenuant: respirationis difficultati, tussi vereri, & omnibus thoracis vitiis, quæ hinc oriuntur, multùm in eclegmate prosunt. Auxiliantur etiam lienosis, conuulsis, à serpentibus demorsis, perfrictionibus, rigonbus, & his quibus genitura profluit, cum aceto, inquit Dioscorides, potæ: cum vino menses ducunt. Decoctum ad insessus mulicbres vtile est, emollit etenim & locos aperit: ad coxendicum verò dolores, insusum: fistulas ac sinus carne implet: instar collyræ siue pessi cum melle subditæ, fœtus extrahunt: strumas & veteres duritias molliunt, coctæ & impositæ: aridæ vlcera replent; cum melle repurgant, & nudata ossa carne operiunt. Prosunt capitis doloribus cum aceto & rosaceo impositæ: lentes & ephelidas abstergunt, cum Veratro albo & duplo melle superpositæ. Admiscentur pessis malagmatis & acopis: in vniuersum multi vsus.

De Iride minore, siue tenuifolia. Cap. II.

Iris minor, siue tenuifolia.

Præter Irides superiore capite descriptas, repenuntur & aliæ quædam Irides, de quibus deinceps agendum. Harum vna minor, & tenuifolia non temerè appellatur; altera Chamæiris.

Est autem tenuifolia Iris aliis similis, sed minor ac renuior: folia haber breuiora, angustiora nigrioraque, aut cæsij quasi coloris, quæ confricara, grauiusculum reddunt odorem, Spatulę fœtidæ propemodum persimilem, sed tamen minùs graueolenrem: caules similiter breuiores, sæpe vix cubitales: in quibus flores bini, terni ve, alterni, colore cæruleo saturato, subinde Violaceo purpureo, forma aliarum Iridum propemodum simules, nisi quòd ipsius foliola singula angustiora sint, & superiora contra se mutuò non adeò recuruenrur, sed ferè erecta consistant: inferiora verò ac deorsum reflexa fimbriam non habeant, sed solam lineam luream; qua tamen parte calyci proxima, nonnihil hirsuta est. radices quoque obliquæ, nodosæ, & sibi inuicem implicitæ, & quandoque quàm aliarum densiores, longas multasque fibras insenuis demittentes, foris russæ, intus subcandidæ aut sublutex, gustu feruido, vti aliarum.

Reperitur in Germaniæ apricis planisq; pratis, frutetosis ac humentibus campis, teste Valerio Cordo, & non procul, vt Gesnerus ait, Tiguro. apud Belgas non nisi in hortis prouenit.

Floret eodem quo aliæ ferè tempore.

Iridem minorem & tenuifoliam, vt diximus, appellant. Videtur nonnullis Plinij Rhizotomos, quòd radice videlicet sit subruffa, breui, densaque. Sed Rhizotomos Illyricæ est species, & quidem præstantior, Plinio auctore, hæc verò contrà, aliis odore & potentia inferior, nec in Illyride, sed in Germanica reperitur. Proinde non Illyrica aut Rhizotomos, sed sui generis Germanica & tenuifolia quædam Iris, quæ

Spatulæ

Sparulæ fœtidæ ſpecies haberi poſſet, ſi ſemen quod in ſiliquis gignitur, non vti aliarū Iridum planum, ſed veluti Sparulæ fœtidæ totundum eſſet. Plinij autē de Rhizotomo hæc ſunt verba: Illyrica duorū generū eſt: Raphanitis à ſimilitudine: & quæ meliot Rhizotomos ſubtuffa.

Cetetùm potentia huius radix vehementer calida feruensque eſt; facultate & vinbus aliis Indibus non inferior: ad eadem, ad quæ illæ, ea propter, præſertim tecens, vtilis.

De Chamæiride. CAP. III.

Chamæiris.

CHAMÆIRIS inter Irides minima eſt, folia habēt Gladiolo minora, anguſtiora, pinguiora: caulem palmi altitudine, ſolus breuiorem, in quo flores non alterno ordine ac ſitu, vt in aliis, ſed è ſummo cauliculi ſimul ſinguli ſuis inſidentes pediculis, erumpunt, odorati, & maruti pruni odore & aliquatenus colore, tenuifoliæ Indis floribus minores, forma alioqui ſimiles: foliola ſiquidem & huius floris anguſtiora ſunt, & deorſum reflexa, fimbriam illam humani ſupercilij non habent. radices paruæ & obliquæ ſunt, fotis ruſſæ, intus candidæ, duræ, guſtuq; feruētes.

Peregnna hæc Iris non modò Belgio aut Germaniæ, ſed & Italiæ, vt fertur, eſt: & non niſi in hortis reperitur.

Floret Maio menſe: folia hieme pereunt: Vere erumpunt noua.

Eadem eſſe Illyricam Hermolaus exiſtimauit Barbarus, cùm eam olim in horto Felicis Sophiæ Patauij conſpiceret; ſed ab Illyrica & legitima Iride eam differre, Antonius Muſa in Examine ſimplicium ſatis oſtendit. Nos Chamæiridem nuncupauimus, antiqua deſtitutam appellatione; niſi forte Iris ſit Aſtragalites dicta, cui aliquatenus ſimilis eſt. Nam veluti Aſtragali ſiue Tali, paruæ, nodoſæ, duræque huius Iridis radiculæ ſunt. Aſtragalitidis Indis meminit Soranus apud Galenum περὶ τόπων libro 7. & Aëtius ſermone 13. cap 3. in emplaſtro venatorum.

Facultate autem & viribus, hæc quoque Iris acris & impensè calida eſt, aluiq; Indibus ſimilis.

Spatula fœtida.

De Spatula fœtida. CAP. IIII.

SPATVLA fœtida, caule foliisq; Iridi ſimilis; folia tamen nigriora, grauem fœdumq; odorem ſpirant, præſertim ſi confricentur atque digitis atterantur: flores quoque ſimiles, ſed minores, purpurei, ſed ſordidi & obſoleti coloris: vel, vt Valerius Cordus, ſaturata purpura arridentes; qui ſiliquarum rudimentis triangularibus, quaſi ab ipſis exorientes, inſidēt; quæ tandem, defluentibus floribus, maiores factæ dehiſcentes in tres finduntur partes. ſemen in his rotundum Ochri ſiue Eruiliæ magnitudine, rubēs, ſplendens, quod reſiccarum contrahitur & nigreſcit. Radices nouellis plantis rotundæ, & veluti bulbi aut Cepæ alicuius caput, ex qua craſſiores fibræ dependent: veteribus verò & multorum annorum plantis, multæ longæ, geniculatæ ſibi inuicem implicitæ, magnum veluti ceſpitem conſtituentes, guſtu feruidæ, vt & ipſum eſt ſemen.

In Hetruria & aliis Italiæ locis sponte exit; apud Belgas vix aliis locis, quàm in hortis reperitur.

Florem edit Iulio & Augusto: semen Autumno maturatur.

Passim Spatulam fœtidam appellant: plerique etiam Indem siluestrem: Germani Wandtleußkraut/ à potentia qua cimices enecat: Galli *Glayeul puant*: Belgæ Wantluysruyt/ Stinckende Lisch.

Χυρὶς autem Græcè & Latinè dicitur; à nonnullis Xeris, Galeno teste. Item ἶρις ἀγρία siue siluestris Iris, & καλὸς siue καλτὸς Hispanis *Lirio espadaual*.

Tenuium partium, inquit, Galenus, attractoriæ, digerendi, ac nimirum etiam desiccandi, est facultatis cum radix, tum multò etiam ampliùs fructus; qui quidem & vrinam ciet, & lienes induratos sanare potest.

Dioscorides ait Xyridis radicem contra capitis vulnera & fracturas facere, aculeos educere, & telum omne citra dolorem extrahere, admixta floris æris tertia parte, & Centauri radicis quinta, & melle: sanare & œdemata ac inflammationes cum aceto impositam: bibi ad conuulsa, rupta, coxendicum dolores, stillicidia vrinæ, & diarrhœas cum passo tritam: fructum vrinam potenter mouere trioboli pondere ex vino bibitum: Lienem verò minuere cum aceto potum.

Xyridis radix, Plinio auctore, strumas vel panos vel inguina discutit. Præcipitur, addit, vt sinistra manu lecta, ad hos vsus seruetur, colligentesque dicant, cuius hominis, vitiique causa, eximant. Quæ & inter vana numeranda sunt.

De Pseudoiride, siue siluestri Iride lutea. CAP. V.

Pseudoiris.

Officinarũ error.

PSEVDOIRIS folia quoque Iridis gerit, sed longiora & angustiora, dorso aliquantulùm vtrimque exrante: caules glabros, Iridis haud dissimiles, subinde bicubitales; atque in iis flores complures, vti aliarum Iridum; nisi quòd horum superiora foliola omnino paruula sint, & eorum quæ in veris Iridibus visuntur, quædam veluti tantùm rudimenta, ac prima lineamenta: siliquę succedunt crassæ, oblongæ & triangulares, in quibus semina multa simul compressa, ordine digesta, plana, cartilaginea, lentibus maiora: radices obliquæ, longæ, geniculatæ, cirrosæ, in propagines diuisæ, colore pallidè rubentes, gustu adstringentes.

Palustribus locis, humidis & riguis tractibus, Italiæ, Germaniæ, Galliæ, Belgioque familiaris.

Florer Maio & Iunio.

Vulgò Germani (Gälb Schwertel & Dracheuwurtz: Nostri Geel Lisch: Galli *Glayeul ou Flambe bastarde*. Officinæ perperàm olim Acoron appellauêre: & maiore cum errore radicibus eius pro legitimo Acoro vsæ sunt. Nam non forma modò, quæ fortasse in aliquo conuenire potest, sed viribus potissimùm ab Acoro plurimùm dissidet. Plerique hac occasione Pseudo-Acoron nominant: nos Indem luteam siluestrem, aut potiùs Pseudo-Indem nuncupare malumus, vtpote Indi quàm Acoro similiorem.

Facultatem habet radix huius adstringentem, frigida & sicca secundo excessu; dysenterricas & alias ventris fluxiones cohibet: menses sistit, & sanguinem vndequaque manantem supprimit, in potu, aut aliter sumpta. Sunt etiam qui solùm gestantem eum ab omni sanguinis fluore tutum affirment.

De Iride tuberosa. CAP. VI.

AD Irides pertinet & quam Tuberosam cognominari contingit: folia huic sunt oblonga & angusta, ferè Chamæmidis referentia: tenuis caulículus: flos in cacumine erumpit, forma Iridis, verumtamen & minor & angustiorum foliolorum, qui obscurè viret, ac quo

Iridis

Iris tuberosa.

Iridis floribus fimbria loco, nigricat: capitulum satis magnum perfecto semine dependet, in tres rimas fatiscens: semen rotundum, Ochro minus, intus inalbicat. non vnius formæ radix; ante florem duo aut tres veluti bulbuli cohærét; hoc verò enato, in plures singuli extuberãt propagines, quatum nonnullæ digitum referunt.

Peregrina sturps est, quæ ex Orientis partibus, & vicinis Constantinopoli regionibus, & in Italiam, & in Belgium illata fertur.

Iridis siluestris genus esse videtur: atque idcircò à forma radicum, Iris tuberosa dici potest. Matthiolus Hermodactylon esse; alius Lonchitim priorem esse suspicatur. Cum Hermodactylo, quo Officinæ vtuntur, à Serapione sic appellato, haudquaquam respondet. Si autem idcircò Hermodactylus, quòd radix digiti figuram quandoque referat, alium esse à Serapionis Hermodactylo oportet. nam Colchicum Dioscoridis Serapioni est Hermodactylus: ab hac Iride autem differens est Colchicum. Lonchitim verò hanc esse priorem, non ita quoque constat: si etenim ex eo Lonchitis nomen habet, quòd semen triquetrum lanceæ cuspidi simile sit, hęc Lonchitis esse nequit; cum semen non sit triangulare.

De facultatibus autem huius Iridis nihil scribendum occurrit.

De Acoro, ex Dioscoride, Theophrasto, & aliis. CAP. VII.

Acorus.

Acorus cum Iulo.

ACORO

ACORO cognatio & similitudo cum Iride est. folia ei sunt Iridis longiora & angustiora virentia: radices haud dissimiles, sed tenuiores, obliquè secundùm terræ superficiem proserpentes, genicuhs veluti interseptæ, foris interiusque albicantes, gustu cum quadam amaritudine acres, odoris haud inucundi, præsertim resiccatæ.

Prouenit Acoron in Colchide, Galatia, & Creta insula. Optimæ, inquit Plinius, Acori radices Ponticæ, dein Galaticæ, mox Creticæ: sed primæ in Colchide iuxta Phasim amnem, & vbicumque in aquosis.

Inuentu rarum Apuleius scribit, & non nisi cùm flosculum produxerit, agnosci posse. Theophrastus Acoron inter eas stirpes refert, quæ cum feminibus flores edunt. Sed vtcumque olim rarum, nostra tamen hac ætate, diligentia magnificorum DD. Augerij à Busbeque, & Caroli Rymij, D. Maximiliani II. Rom. Imp. A. apud Turcorum Imp. oratorum, Viennam Austriæ missum fuit; vnde & ad nonnullorum hortos in Belgio peruenit; in quibus feliciter gignitur, hiemis patiens, sed fructum non adferens, quantum quidem hactenus obseruare licuit. In hortis autem Austriæ, vt C.V. Carolus Clusius in suis Pannonicis Obseruationibus refert, nucamentum vnicum à latere promit, Coryli iulo initio haud maius, sed prominens & erectum, lineisque obliquis & transuersim se mutuò secantibus distinctum: flosculis, cùm se explicat, plenum pallidis; quod paulatim augescit, & amplitudinem crassitiemque humani fere digiti tandem adipiscitur: frequentibus tuberculis viridibus tam eleganti serie dispositis, exornatum, vt recentem Pinastri conum æmulari videatur.

Officinarū error.

Ἄκορος, καὶ Ἄκορον Græcis: Latinis Acorum dicitur: nonnullis, teste Apuleio, Ἀφροδίσιας, & Venerea, item radix Nautica, Singentiana, Vnguentaria. Officinæ Europæ magno cum errore Calamum Aromaticum appellarunt, & Calami odorati loco habuerunt: pro Acoro Pseudonidis radices perperàm substituentes, vt suprà ostendimus.

Est verò & Acorus quibusdam Oxymyrsines radix: ideoque hanc quidam ἄκορον ἄγριον vocare malunt, vt Plinius ait.

Acori autem radix, auctore Galeno, & in calfaciendo & resiccãdo terrij est ordinis. Decoctum eius, Dioscorides inquit, vrinas mouet: auxiliatur ad lateris, thoracis, & hepatis dolores: item ad tormina, rupta, & conuulsa: lienem absumit: prodest sullicidio vrinæ affectis, & à serpente demorsis: succus radicis, quæ oculorum claritati officiunt, extent. Miscetur etiam Antidotis vtiliter hæc radix. Nostra ætate & eclegmatis non absque fructu additur; quando crassi, crudi frigidique humores pulmonem & pectus occupant.

Præstat verò, auctore Dioscoride, Acorum densum, candidum, non cariosum, plenum, odorarum. Plinius Creticas candidiores Ponticis ait: sunt tamen, vt ipse inquit, Creticæ Ponticis minùs probatæ.

De Cyano flore. CAP. VIII.

1. CYANO flon caules anguloli: folia verò oblonga sunt, acuminata, profundis incisuris vtrimq; diuisa, Erucæ ferè similia, in virore albicantia: capitula in summis caulículorum fastigiis turbinata, & in angustiis se contrahentia, ex multis paruis veluti squamis sibi inuicem impositis, coni alicuius exigui modo compositâ; e quibus flores erumpunt ex multis quasi fimbriis ac staminibus mediis, pulchra sene in ordinem digestus, colore cæruleo: semen paruum forma oblongum, læue, splendidum, superiore parte barbatulum, Centaurij maioris semini simile, sed minus & candidius, quod in ipsis capitulis siue calycibus, inter eas, quæ in ipsis gignuntur mollibus pilis, reperitur: radices tenues, fibris quibusdam capillatæ.

Nascitur in agris frumentarijs, vnà cum Tritico, Secali, Hordeo, & alijs frugibus: seritur & in hortis, qui culturę mangonio colorem sępe permutat, modo albicantis, modò purpurei; & eius, aliàs dilutè rubentis, aliàs ad puniceum inclinantis.

Maio vnà cum frugibus florere incipit, deinde Iunio & Iulio floret.

Cyano flori, ab ipso cæruleo colore nomen veteres dedère. Recentiorum plerique vernaculam Germanorum appellationem secuti, Florem frumentorum nuncupant, Germani etenim **Kornblumen** / & **Blaw Kornblumen**: & Belgæ similiter **Cornbloemen** appellant. Galli *Blaueole*, *Aubifoin*, aut *Bluet* dicunt. Ab Italis *Fior Campese*, & *Battisecula* siue *Baptisecula* nominatur: quasi Blaptisecula, quòd metẽtibus & secãtibus officiat, retusa in eius occursu falce.

2. Præter verò & hunc, & alius est Cyanus maior, foliis oblongis, pollice latioribus, mollibus, lanuginosis, albicantibus, Verbasci tamen foliis & minoribus & nigrioribus: caulículis dodrantalibus: capitulis etiam squamosis vti alterius: floribus quoque similibus & cæruleis, sed ad purpuram nonnihil vergentibus, ac maioribus: radicibus, quæ crassis hæreant fibris, & durabilis naturæ, singulis annis regerminent.

In siluis & montosis, Trago teste, repetitur: nostri in hortis serunt.

Æstate

Cyanus flos.

Cyanus maior.

Cyanoides flos.

Æstate floret. Germani **Wilde Kornblumen** appellant.

Cyanus maior appositè dici potest. Thryallis Verbasci species nonnullis esse videtur, sed Thryallis, vt superiùs scripsimus, flore rubet.

Ad Cyani floris genus pertinere & alius quidam haud ingratus flos videtur, qui tametsi cæruleus aut cyaneus non sit, forma tamen Cyanum aliquatenus refert: vnde & κυανοειδὴς appellari potest. folia autem huic sunt oblonga, candicantia, in partes dissecta; caulículi teneri, in ramulos complures diuisi, foliis perquam exiguis circa eos; & in summo flores singuli Cyani forma, sed ambientibus foliolis in purpura rubentibus; staminibus verò medius ex luteo, candido, purpureo permixtis coloratis. capitulum floris simile Cyani, sed asperius, exeuntibus à singulis squamis exiguis spinulis. radix subest crassa aliquantulùm. 3.

Porrò facultates horum florum nondum satis compertæ sunt, cùm nullum in medicina vsum habeant. Videtur tamen Cyanus prior, siue Frumentorum flos, refrigerantis nonnihil esse potentiæ, atque hinc oculorum inflammationibus posse prodesse; quod a plerisque ei asscribitur.

De Flore Regio. CAP. IX.

REGIO flori caules exeunt cubito altiores, rotundi, in ramulos complures diuisi; circa quos folia tenuia, multiplici sectione diuisa, Abrotoni

Flos Regius.

Flos Regius ſilueſtris.

toni foliis maiora, è virore nigricantia: & ad ſuperiores eorumdem partes, flores pulchri ordine & ſpicatim digeſti, quibus à tergo paruum veluti corniculũ, anguſtum & acuminatum veterum calcaris ſimilitudinem referens: colore aut candidi, aut purpurei, aut cærulei: ſiliquæ inde oblongæ, rotundæ, ſubnigræ; in quibus ſemen anguloſum & nigrum.

1. In hortis & colitur, & ſingulis annis ſeritur, qui maior eſt.

2. Exit etiam in agris frumentariis, lætiori ſolo, ſilueſtris: qui foliis, floribus, ſiliquis, ſemine, ſatiuo ſimilis, humilior tamen, in ſingulis etiam ramulis flores habet pauciores, & colore tantùm cæruleos.

Floret vterque æſtuis menſibus; & diutiſſimè hortenſis.

Appellatur à Germanis Ritter ſporn: à noſtris ridders ſporen, hoc eſt, Equitis calcar, & Italicè: *Sperone de caualiere*: à Gallis *Pied d'aleuette*, id eſt, Pes Alaudę: Anglice Larkes claw: Latinè Flos equeſtris, & Flos Regius; à nonnullis Conſolida Regalis, qui hanc ſtirpem inter Conſolidas appellatas referunt. Valerius Cordus Calcatrippam nominat: ſed Ioannes Ruellius Calcatrepam ſiue Chaucetrepam, in ſpinoſarum ſtirpium numero cenſet. Videtur etiam eſſe Delphinium, cuius apud Dioſcoridem lib. 3. deſcriptio occurrit, cum quo conuenire poteſt, ſi τὸ δελφινοειδὲς non ad folia, ſed ad flores contrahatur. Quo modo in vetuſtis quibuſdam exemplaribus legi, memini me olim audire ex Gerardo à Veltvvyck Caroli V. Imp. apud Turcorum Imp. oratoris, qui ſibi Conſtantinopoli viſum exemplar referebat, quod Delphinio, non folia, ſed flores Delphinorum ſpecie eſſe, haberet. Quæ lectio ſi vera eſt, florem Regium, Delphinium eſſe ſatis euidenter commonſtrat. Nam flores quidem & potiſſimùm pnùs quàm completi ſunt, ſpeciem quamdam ac ſimilitudinem eorum Delphinorum exhibent, quos recurua repandaque figura, veteres picturæ, & nobilium aliquot familiarum auita inſignia exprimunt; qua etiam imagine cæleſtis Delphin repræſentatur. Neque refert quòd ſpurium aut adulterinum de Delphinio caput exiſtimetur: tametſi enim alterius cuiuſdam & non Dioſcoridis ſit; eſt alicuius tamen veterum, ex quo Dioſcoridis libris acceſſit.

Delphinũ. Deſcribitur autem Delphinium his verbis: Δελφίνιον πλείονας ἀνίσους διατιθέμενος ἀπὸ μείζονος ἄνω μιᾶς ῥίζης, εὐθὺς φυλλάρια ὀπηχισμένα, λεπτὰ, ὁπτίκια, δελφινοειδῆ, ὅθεν καὶ ὀνόμασται· ἀνθος δὲ ἔχιον λευκοΐῳ ἐμπόρφυρον· ἀπέρμα ἐν λοβοῖς κέγχρῳ ἐμφερές. Deinde inferius & alterum Delphinium: Δελφίνιον ἕτερον καὶ αὐτὸ ἐμφερὲς τῷ πρὸ αὐτοῦ· τοῖς δὲ φύλλοις καὶ τοῖς κλωνίοις ἐχινώτερον, πολλῷ. Quorum verborum hic eſt ſenſus: Delphinium ſurculos emittit duorum dodrantum,

tum, aut maiores ab vna radice: circa quos folia fissa, tenuia, oblonga, Delphinii specie; vnde & nomen accepit: flos similis Leucoio purpureus: semen in siliquis milio proximum. Delphinium alterum, etiam ipsum simile supernoi, sed foliis & ramis gracilius multò.

Harum duarum descriptionum prior, voce ἀλφοειδῆ ad florem relata, mutanda, & hunc in modum legenda veniet; Delphinium surculos ab vna radice emittit duorum dodrantum, aut maiores: circa quos folia fissa, tenuia, oblonga: flos similis Leucoio, purpureus, Delphinii specie; vnde & nomen accepit: semen in siliquis milio proximum.

Atque hoc modo descriptione se habente, erit sanuus flos Regius similis primo Delphinio: siluestris verò secundo. Sunt verò Delphinio & nomenclaturæ quædam aliæ, sed quarum plurimæ pro nothis habentur, vt δέλφινος, δέλφιτος, θέλυσις, κάμαρος, νάκινθος, πήλιον, περιδέραιον, σωσυρίδιον, κεφάλιον: & apud Latinos, Bucinus siue Bucinum, & Bucinus minor.

Sed vt ad florem Regium reuertamur, non desunt qui & ipsum Cuminum siluestre alterum Dioscoridis esse velint, quæ Matthioli est sententia, & veritati multùm consona. Cum eius siquidem descriptione similitudinis tantum, quantum quę plurimum, habet. Est etenim foliis tenuibus, sanuo Cumino satis similibus, & à singulis floribus cornicula in sublime erigit: semen deinde Melanthij profert: quale siluestre Cuminum alterum esse Dioscorides tradidit, ipsum his verbis delineans: Ἔστι καὶ ἕτερον ἄγριον κυμίνου ἐμφερὲς τῷ ἡμέρῳ, ὀξὺ ἐκάστῳ ἄνθους ἀφίησι κεράτια μετέωρα, ἐν οἷς ὁ σπέρμα ὅμοιον μελανθίῳ. id est: Est & alterum genus siluestris Cumini, satiuo simile, ex singulis floribus cornicula sublimia proferens, in quibus semen Melanthio simile. *Cuminum siluestre alterum.*

Et esse potest, vt idem sit Cuminum siluestre alterum, & pariter Delphinium; præsertim Delphinij descriptione accessoria, & ex aliquo alio auctore in Dioscoridis exemplar translata: crebrò siquidem eædem sirpes: alius nuncupatur, à diuersis scriptoribus appellantur.

Ceterùm siluestris alterius Cumini semen potum, ad serpentium morsus remedium est optimum: auxiliatur & iis qui vrinæ stillicidio laborant, calculosis, & his qui sanguinis grumos mingunt: sed his Apij semen feruefactum postea bibendum est: auctor Dioscorides. Delphinij verò semen potum in vino à scorpione ictos, vt nullum aliud, auxiliatur. Aiunt scorpiones apposita herba resolui, ignauosque ac torpidos fieri; semota verò, sese recolligere.

De flore Ambaruali. CAP. X.

Flos Ambarualis.

AMBARVALI flori perquàm tenues, sed duriusculi sunt coliculi, palmum aut semipedem longi, plurima parte procumbentes, aut humum versus reclinati; qui foliolis conuestiuntur exiguis, oblongis, acuminatis, particularium Lentium similibus, sed tamen aliquanto angustioribus: flosculi à medio sursum versus ordine digeruntur exigui, colore vel Violæ saturato purpurei, vel cærulei, vel candidi, odore carentes: valuulæ succedunt minores quàm Bursæ pastoriæ, tenuibus membranulis vtrimque valde minutulis stipatæ. radix dura, lignosa, tenuis, restibilis est, singulis annis regerminans.

In collibus herbosis, qui nunc aratro proscinduntur, nec pedibus atteruntur, in plurimis Germaniæ ac Belgij regionibus, læto ac mediocri solo sponte gignitur.

Maio mense præcipuè cum flore reperitur.

Nomen accepit apud Germanos Ambarualis flos: Appellari siquidem sic contingit, quòd festis Ambarualium diebus præcipuè vigeant, ac rusticæ virgines ex his, plenisque locis, tunc coronas sibi nectant. Ambarualia autem festa sunt, quæ Romana Ecclesia dies appellat Rogationum: Germanis Creutztag; tunc enim arua à sacerdotibus & populo lustrantur. Hieronymus Tragus Polygalon esse existimat: nec fuimus quandoque ab hac sen-

tentia alieni: sed cùm apud Dioscoridem & Plinium breuissima huius extet descriptio, quid affirmandum? præsertim cùm ad lactis abundantiam facere hanc non constet.

Polygalon. Polygalon, Dioscorides ait, palmi altitudinem petit, foliis lentis, gustu adstricto, quod potum lactis abundantiam facit.

De Calendula, sive Caltha. CAP. XI.

Calendula.

CALENDVLÆ folia dilutè virent, oblonga, aliquantulùm lata, mollia, nonnihil lanuginosa: caules folioti, striati, fungosa intus medulla, in plures alas diuisi: flores in summo pulchri, rotundi, multiplices, cum grauitate quadam aliquantulùm odorati, diluti croci aurive puniceis colore, in quorum medio multa breuia, simul compressa, lutea vel subuiridia stamina; semen à singulis floribus numerosum, tecuruum: radices fibrosæ.

In hortis & cultis prouenit: circa Monspelium etiam suæ iponti, Gesnero teste.

Ab Aprili aut Maio mense in hiemem vsque floret: qua etiam clemente flos eius emicat.

Calendulam recentior ætas appellat, quòd fere singulis mensium Calendis florere conspiciatur. Germani Ringelblumen: Belgæ Goutbloemen, ab auri æmulo floris colore. Galli *Soucie* & *Soulsie*. In Herruria, inquit Matthiolus, *Fiorrancio*: Angli Marygold: Bohemi Nesyecek. Sunt qui Solsequium vocitent, quia sub vesperam flos contrahatur: non est tamen Heliotropium, multò etiam minùs Scorpioides, vt plerique temere crediderunt: sed vetetum potius est Caltha. Virgilius etenim & Columella Caltham florem esse ostendunt, luteum aut flauum colore. Et Virgilius quidem in Bucolicis Ecloga secunda, sic scribens:

Mollia luteola pingit vaccinia Caltha.

Columella verò in hortus libro decimo, his verbis:

Candida Leucoia & flauentia lumina Caltha.

Plinius autem lib. 21. cap. 6. Caltham etiam grauiter odoratam esse ait, qualis in totũ Calendula est, quæ, vt diximus, cum grauitate quadam odorata, & auri colore luteo splendet.

Ceterùm facultate flos quidem Calendulæ calidus est, secundo propemodum ordine, præsertim reliccatus & aridus: creditur cor corroborare, venenis resistere: & aduersus pestilentes febres, quocumque modo sumptus, efficax esse. Fuchsius ex vino potum menses ciere, & suffitum secundas educere, scriptum reliquit.

Herbæ autem folia calidiora sunt, acrimoniam enim quamdam feruidam habent, sed quæ propter humiditatem ei coniunctam non protinus se exerit, ratione cuius in olere sumpta, aluum mouent & leniunt. Fuchsius succum dentium dolores sedare scribit, si os eo colluatur. Alij ad idem pulueren foliorum cum xylino dentibus admouent. Sunt etiam qui herbam acetarijs admisceant.

Caltha Alpina. Est verò & alia præter hanc Caltha, Alpina à Gesnero cognominata, foliis Plantaginis, radice acri & aromatica, flore Calthæ aureo: nascitur copiose in summis Alpium pratis.

De flore Africano. CAP. XII.

INTER Calthas numerandus etiam videtur flos cognomento Africanus. Huius duæ sunt species: vna minor, humilis, ramulis cubitalibus, per terram plurima parte stratis; altera maior, procera & erecta, ad tres vel amplius cubitos assurgens.

Folia vtrique sunt secundùm caules striatos multa, oblonga, ex multis singularibus per ambitus crenatis coniuncta, Tanaceti foliis propemodum similia; quæ cribri modo, soli aut lumini oppolita, perforata cernuntur: flores in summis ramorum suculis ex lon-

gis

Flos Africanus.

gis calycibus ampli, rotundi, ex octo aut decem foliolis congesti, inferiùs lutei; supernore verò parte in fuluo rubentibus, & obscurè rubens villosum holosericum æmulantibus; inter quæ media exeunt stamina lutea: semen nigrum, forma oblongum & tenue: pro radicibus fibrę. Est vtraque species, cùm solus, tũ floribus grauiter odorata. Vtriusque etiam flores, sed maioris frequentiùs, subinde multiplicantur, quorum foliola ab vtraque parte vt plurimũ lutea.

Apud Belgas, Germanos, & alibi in hortis colitur, & singulis annis seritur. In Africa plerisq. locis sponte prouenit: vnde primùm in has regiones inuectus: quando videlicet D. Carolus V. Rom. Imp. apud Tunetum celebri potitus esset victoria: ex quo illi & Africano aut Tunetensi cognomen. Minor Iunio, deinde & reliqua æstatis parte: maior Augusto demum mense flores edit.

Brabanti Flandriq́ue vulgò Thunis blomen nuncupãt: Germani Jndianische blumen & Jndianische nägelin. id est, florem aut caryophyllũ Indicũ: vnde & Gallis *Oeillets d'Inde*. Cordus Tanacetum Peruuianum appellat: à similitudine videlicet Tanaceti & Peru Americæ prouinciæ, ex qua primùm in Europam illatus à Germanis creditus est. Gesnerus Caltham nominat Africanam, & Punica lingua Pedua, ait, vocatur. Sunt qui velint Plinij Petiliũ esse florem: sed Petilius flos est autumnalis, circa vepres nascens, tantùm colore commendatus, qui est Rosæ siluestris: foliis paruis quinis, calyce paruo, versicolore, luteum semen includente. Mirum est, in eo flore inflecti cacumen, & non nisi retorto folia nasci: Plinius lib. 21. cap. 8. *Petilius flos*

Andreas Lacuna Othonnam herbam esse suspicatus fuit, cum cuius tamen descriptione, haud per omnia flos iste conuenit: nisi forte squalidior, & paucioribus folis, Erucæ similionibus, manifestiusq́ue perforatis in Africa, quàm in Europa nascatur. In hac etenim amplus, multifolius, foliis Tanaceto quàm Erucæ similioribus, iisq́ue non verè perforatis, sed quæ talia lumini oppolita tantum modò apparent, gignitur.

Et non rarò quidem euenit, vt ex feruenti, calida, siccaq́ue regione, & sterili aut inculto & apnco solo, in humidius cultiusq́ue, vbiq́ue cælum clementius, translatæ stirpes luxurient. Nam soli cæliq́ue mutatio, ad stirpium mutationem plurimum habet momenti; & maximè accedente culturæ mangonio. Quæ tamen an tantum potuerit, vt florem hunc totum pæne transformauerit, expendendum relinquimus. *Solum & cælum stirpes mutat.*

Est autem Othonna, Troglodytica quædam herba, in eo Arabiæ tractu nascens, qui ad Ægyptum spectat: Ἔχει δὴ, Dioscorides ait, τὰ φύλλα ὁλόκληρα ἐμφερῆ, πολυσχίδα, ὥσπερ σπόνδυλα, ψαφαρὰ, ὀλιγόφυλλα. ἄνθος δὲ φέρει κεράκινον, πλατύφυλλον. ὅθεν ἔδοξαν ἀνεμώνης αὐτὸ τινες εἶδος εἶναι: hoc est, folia habet Erucę similia; fos taminosa, veluti à tineis erosa, squalida, pauci folia: florem fert crocinum, lan folium: quare quidam Anemones speciem esse putauerunt. *Othonna.*

Galenus lib. 4. de simpl. medic. facult. Lycoperij cuiusdam herbæ meminit, cuius succũ Centurio quidã ex Barbarica circa Ægyptum regione comportauerat, odore adeò graui, adeoq́ue inamœno, vt ne gustare quidem ipse ausus fuerit Galenus, sed letalem esse conijceret. Vtebatur autem eo Centurio ille ad vrgentes articulorum dolores: arq; ipsis etiã laborantibus refrigerãdi facultate pollere visus est. Est autẽ, Galenus ait, colore subflauo: odore tam graui, quam cicuta, nisi quòd leuem quamdam instar aromatum odoris adferat gratiam. Nomen herbę ex qua succus hic exprimitur, Lycoperlium esse dicebat. Quali autẽ præterea sit forma, Galenus non addidit: ideoq́ue enam an Lycoperlium flos Africanus sit, definiri ablolute non potest. Videtur tamen illi, si non idem, similimus. folia etenim, & præsertim flores graui admodũ & ingrato prædita sunt odore, qualitateq́ue venenosa, cicutæ proxima. Cuiusmodi autẽ eius expressus & reliccatus succus, nondum quidẽ obleruasse nos confitemur: verosimile tamen est, ex floribus haud alterius, quàm flaui aut sublutei coloris, & graueolentem futurũ. *Lycoperſia.*

Venenosa autem & refrigerandi potentia, florem Africanum donatum esse, odor ingratus, caput aggrauans, Cicutæ similis, qualis Lycopersij succo, ostendit: deinde & experimentis nonnullis constat. Memini enim in puero, qui flores mandere inceperat, labia & os inflata me videre; sicuti crebrò iis accidit, qui cicutæ fistulis ludentes aut modulantes, intra labia eas aliquamdiu continuerunt. Feli etiam flores cum calycibus, recenti caseo permistos olim dedimus, quæ mox valdè inflata, & paulò pòst mortua fuit. Mures quoque qui semen arroserant, mortui seruntur reperti. Quæ omnia venenosam & deleteriam huius herbæ facultatem ostendunt: & non audiendos esse eos, qui hanc Tanaceti vel Artemisiæ speciem, aut innoxiam stirpem fore autumant.

De Tragopogone. CAP. XIII.

Tragopogon.

Tragopogon cum pappo.

TRAGOPOGON folia habet oblonga, angusta, acuminata, Croci foliis latiora ac minora: caulem rotundum, in plures diuisum; in cacumine calyces magnos, à quibus flores exeunt magni, multiplices, & multorum foliorum, Dentis leonis appellatæ herbæ floribus magnitudine ac forma similes, vel etiam ampliores, colore vel lutei, vel in purpureo punicantes, qui oriente Sole panduntur, ipsa verò meridie recludunrur, & tandem pereuntes in canescentes pappos abeunt; quibus semen subest oblongum, subnigrum, acuminatum. radix candida & longa est. Tota autem herba vnà cum foliis, caulículis, ac radice succum præbet lacteum, qui vulnerata ea effluit.

Nascitur sua sponte in compluribus vtriusque Germaniæ inculris & humentibus, veluti in pratis; & præcipue lutei floris. In hortis verò procerior, amplior, floribusque maioribus ac speciosioribus conspicitur, præsertim purpurei floris.

Huius flores potissimùm Iunio ac Iulio mensibus vigent.

Τραγοπώγων & κυνὸς Græcis nuncupatur; item & περσπώγων: Latinis Hirci barba, Coma: Germanis Bocksbart: Belgis Boerbaert / Josephs bloemen: Gallis *Barbe de bouc*: Italis, Matthiolo teste, *Sassefrica, Barba cabruna*: Anglis Buckes brarde.

Herba autem, vt Dioscorides ait, esui apta est: nostra quoque ætate radix hibernis mensibus à plerisque vnà cum acetarijs infertur ac editur.

De Scor-

De Scorzonera. CAP. XIIII.

Scorzonera.

AD Trogopogonis genus referenda, quam Hispania Scurzoneram aut Scorzoneram vocat: foliis oblongis, subcandidis, carnosis, acuminatis, latioribus, & per ambitus subinde parum sinuatis: caule rotundo, pedali vel altiore: flore luteo multiplici, omnino simili, qui etiam in pappos resoluitur: semine oblongo, subcandido, & minore: radice longa, singulari, candida, quæ cortice obregitur tenui & nigricante.

Nascitur *Scurzonera* in Hispaniæ plerisque montibus, locis humentibus obscuris & vliginosis: reperitur & in Germaniæ Thuringia, ac Bohemia in siluis ac montibus locis similibus.

Apud Hispanos flos Maio mense prodit: in Germania verò serius, Iunio videlicet & Iulio.

Hispani *Scorzoneram* appellant, quod Latinè Vipennam sine Vipetanam aut Serpentariam sonat; sic dicta, quòd contra venena vipetarum ac serpentum efficax habeatur. Nam Hispani viperam *Scorzo* appellant. Apud Germanos & alias nationes nomen non inuenit.

Ferunt autem hanc pestis contagia arcere, & omnibus venenis resistere venenatorum, & præcipue viperatum morsibus mederi, epoto vel radicis vel herbæ succo: prodesse item cardiacis, & syncope molestatis, nec non comitiali morbo obnoxiis, & vertiginosis: radicem commanducatam hilaritatem facere, tristitiamque omnem discutere: lacteum radicis succum oculis inditum, visum exacuere.

Chamæmelum vulgare.

De Chamamelo vulgari. CAP. XV.

CHAMÆMELI flos tametsi coronarius non sit, proprer frequentem tamen quem in medicina vsum habet, inter flores locum vendicauit.

Sunt autem Chamæmelorum complura genera. Vnum legitimum, medicinæ aptissimum, vulgaris vsus, quod ea de causa vulgare Chamæmelum nuncupatur: alia deinde siluestria, nullius aut exigui vsus: tertium hortense odoratum. De eo autem quod familiarissimum est, primum agemus.

Sunt huic caulículi tenues in alas multas diuisi, cubitales: folia tenuia, dissecta, numerosa: flores in summo, medio lutei, foruntecus verò candidi; ambientibus videlicet luteum ipsius flores multis exiguis candidis foliolis, quorú singula anguita sunt & forma oblonga: radices tenues & fibrosæ.

Exit passim in aruis vnà cum segete, & vniuersæ Europæ familiare est.

Colliguntur flores Iunio potissimùm mense.

Camomillam Officinæ nuncupant: vulgò Camille & Camomille blome: Germani Camillen: Hispani *Mançanilla, Macela:* Itali *Camamilla:* Galli *Camomille:* Bohemi Heřmanek. Veterum est χαμαίμηλον siue Chamæmelum, & Anthemidis genus, quod ab ipsis cãdidis, flores medium circumdantibus orbem, foliolis, λεπτοφύλλου dicitur. Sunt

etenim Anthemidis, Dioscoride auctore, genera tria, & quidem floribus in medio luteis omnia: per ambitum autem & circumferentiam, vnum candidis, alterum luteis, tertium purpureis. Quod luteis per ambitum foliolis constat, χρυσάνθεμον nominatur: tertium autem purpureis, πορφύρανθεμον, quòd scilicet Vere floreat. Alexander Trallianus Chamæmelum etiam Anthemidium dici scribit lib. VIII. cap. II.

Chamæmelum verò dicitur, quoniam flores μήλου siue mali odorem habeant, quem in vulgaris vsus Chamæmelo euidens & manifestum est sentire, ita vt vel hinc vulgaris vsus Chamæmelum, verum & legitimum esse coniicere liceat, quod & ipsæ etiam facultates euidentiùs ostendunt. Tales siquidem vulgaris Chamæmeli facultates omnino sunt, quales Chamæmelo Galenus tribuit.

Chamæmelum, Galenus ait, calfacit & desiccat in primo ordine, & tenuium est partium; digerendi, laxandi, & rarefaciendi vim habet. Idem & alio loco: Tenuitate rosę persimile est, calore ad olei vires magis accedens, homini familiares & temperatas. Quapropter lassitudini, si quid aliud, cum primis confert, doloresque sedat & mitigat: præterea tensa remittit & laxat: quæque mediocriter dura sunt, emollit; quæque constipata, rarefacit. Omnes autem has facultates nostro vulgari Chamæmelo inesse, ipsa quondiana commonstrat experientia. Nam moderatè quidem ipsum excalefacit, parum siccat, valde tenuium est partium, digerendi, relaxandique singulari ac mirifica potentia præditum est: multa breuiter ad omnia vsus, quæ clementer calefieri, resolui, discuti ac leniri desiderant. Calculi & colicos dolores lenit: vrinam moderatè prouocat: tormina & rosiones ventris sedat: laterum dolores mulcet: duros tumores emollit, & crudos humores discutit. Idem præstat oleum ex floribus compositum, quod aduersus lassitudines omnes remedio est, & omnibus vtiliter admiscetur, quæ sopiendi alicuius doloris caussa adhibentur.

De siluestribus Chamæmelis, siue Cotulis. CAP. XVI.

Cotula alba.

1.

2.

SILVESTRIVM Chamæmelorum, Cotulas quas passim nominant, tria sunt genera: vnum fœtidum, duo alia non fœrentia: quorum vni flos per circumferentiam candidus, alteri verò totus luteus.

Chamæmelum siluestre fœtidum, siue Cotula fœtida, caules promittit rotundos, virentes, fragiles & succulentos, in alas multas diuisos, crassiores & sæpenumerò altiores quàm Chamæmeli: folia similiter ampliora, in virore nigricantia: flores forma & colore similes. Fœtet herba tota, grauemque odorem spirat: vnde illi fœtidæ cognomen datum.

Nascitur in aruis, iuxta semitas, & agrorum margines.

Floret eodem quo Chamæmelum tempore.

Officinæ & Herbarij passim Cotulam fœtidã nuncupant; plerique Camomillam fœtidam. Germani Krötendill / Hundsdill / Hundsblum: Belgæ Paddebloemen/ stinckende Camille: Galli *Espargoutte*: à nonnullis κυναρθμὶς, ab aliis κυνόβοτανη. Leonhartus Fuchsius Parthenium esse voluit. Sed Parthenium verum & legitimum est vulgò dicta Matricaria, quæ odore longè est grauiore, & sapore admodum amaro; foliis tenuibus & Coriandri similibus. Cotula autem fœtida minùs grauiter olet, & foliis Coriandrum non æmulatur.

Altera Cotula alba non fœtida, quæ à plerisq; etiam Oculus bouis dicitur, cauliculos edit complures, tenuiores, duriores, flexibiliores quàm Cotulæ fœtidæ; & circa eos folia tenuia, Chamæmeli foliis paulò longiora & candidiora: flores in medio luteos, per circumferentiam candidos, Chamæmeli & Cotulæ fœtidę floribus similes, sed maiores, exigui aut nullius odoris: radices duras & lignosas non absque adnatis fibris, quæ aliquot annis permanentes, Vere regerminant.

In

In aruis & agris frumentariis vnà cum Chamæmelo reperitur.

Æstiuis mensibus floret.

Nostra ætas Cotulam non fœtidam appellat, & Cotulam albam, pleriq; Oculum bouis & Buphthalmum. Germani Kühdil/ Hundsaug/ Kühaug: Belgæ Cotille/ Cocooge: Hispani *Mançanilla loca, Ojo de buey*. Itali *Occhio di bone*. Et verum quidem esse Buphthalmum, Leonharti Fuchsij sententia fuit. At nobis verum & legitimum lolum illud esse videtur, quod infrà sub Buphthalmi nomine describitur. Nam Buphthalmo quidem, vt Dioscorides auctor est, folia sunt μῶ ἐλάσσονα, id est, fœniculi foliorum similitudinem habentia, & flos melinus: huic verò folia non sunt fœniculi similia, neque flos totus luteus siue melinus, sed plurima parte, per circumferentiam videlicet candidus; qui etiam vel solus Matthiolum mouit, vt Cotulam hanc albam, siue vulgare Buphthalmum, verum & legitimum esse Buphthalmum negauerit. Proinde non Buphthalmum (quo nomine à plerisque appellatur) sed Cotulæ & Chamæmeli siluestris species quædam est. Plinius lib. 26. cap. 7. Melandrij herbæ meminit, *Melandriũ* in segete ac pratis nascentis, flore albo & odorato: an Melandrium autem istud Cotula non fœtuda sit, diligentiùs inquirendum; propter etenim Plinij breuitatem nemo facilè qualis herba Melandrium sit, affirmauerit.

Tertia Cotula lutea, cauliculis exit non paucis; foliis Cotulæ albæ maioribus; crassioribus candidioribusque: flores & medio & orbiculato ambitu melini siue lutei sunt: radix dura, lignosa, diuturna. 3.

Nascitur in Germania & Gallia, iisdem ac similibus quibus Cotula alba locis: apud Belgas, hortensis est. Iunio ac Iulio florem promit.

Germani Steinblumen & Steinblumen appellant. Belgæ Steynbloemen. Fuchsius Anthemidis speciem, & Chamæmelum Chrysanthemum facit: folio tamen parum, odore nullatenus Anthemidem siue Chamæmelum Leucanthemum refert. Matthiolus pro legitimo Buphthalmo depinxisse videtur: desiderarur tamen in eo folium Marathroeides, quod Buphthalmo esse Dioscorides testatur. Nos his de caussis inter Cotulas & siluestria Chamæmela potiùs reponendam duximus, quàm alterutrum temerè asserere.

Vsum autem hæ Cotulæ in medicamentis aut cibaru nullum habent, proinde earum facultates incompertæ. Videntur tamen omnes calidæ aliquantulùm & siccæ, Chamæmelo vulgaris vsus viribus quodammodò similes, sed longè tamen inferiores imbecilliores que. Quæ Fœtida dicitur, ad veteri morbos commendatur; sed ab iis præsertim, qui Parthenium esse existimant, & Parthenij vires ad hanc transtulerunt. Est tamen non omnino Cotula hæc inutilis; quando fœtida omnia ex vtero strangulationibus prosunt.

De Chamæmelo odorato. CAP. XVII.

ODORATVM Chamæmelum duorum est generum: vnum Leucanthemum, alterum Chrysanthemum cognominari potest.

Leucanthemo odorato Chamæmelo caules exeunt multi, non erecti, sed procũbentes, & quasi per terram repentes: folia tenuia, dissecta, vti Chamęmeli vulgaris, sed maiora virentiora que: flos quoq; similis, medio videlicet luteus, & per circumferentiã candidis foliolis cinctus: radix fibrosa, durabilis naturę. Referunt folia & flores pergratum ac iucundum cũ grauitate quadam odorem, aromatum odoribus persimilem, qui etiam in arida diutinè permanet. 1.

Est & huius generis quoddam, foliola medium floris ambientia densissimè multiplicans, luteo in angustum orbem coacto, quod odore & forma præcedenti per omnia simile aliàs est.

Chrysanthemum odoratum Chamæmelum cauliculos similiter profert tenues inualidos, & in terram prostratos: folia quoque tenuia, vti prioris, sed candidiora & paululùm minora: pro flore, qui aliis omnibus Chamæmeli ac Cotularum generibus medius, luteus est orbiculus; nudus & nullis circumambientibus foliolis cinctus, radix similis. Et huius herba odorata quoque est, odore & facultate priori similis. 2.

Vtrumque in Belgio hortense est. Floret Iulio & Augusto mensibus.

Chamæmelum odoratum propriè appellatur: Tragus Chamæmelum nobile nominat: Vulgus nostrũ, Roomsche Camille, id est, Chamæmelum Romanum: Germani Edel Camillen. Quod flore çaudet, Leucanthemum; alterum Chrysanthemum dici potest. Sed tamen ea esse quæ à Dioscoride, Galeno, aut aliis veteribus in vsu recepta fuêre, non omnino viderut asserendum: verisimilius est, ab ipsis fuisse prætenta aut incognita.

Nam facultas eorum multò intensior, quàm Chamæmelo à Galeno tribuitur. Caliditate siquidem & siccitate qualitatem illam viuenti familiarem ac temperatam, quæ Chamæmelo à Galeno tribuitur, quamque ipsum habere quotidiana ostendit experientia, multum excedunt, vtpote secundo ordine calida & sicca. Cùm autem & ipsa substantia tenuitatem

Chamæmelum odoratum.

Chamæmelum Chrysanthemum odoratum.

Eranthemum.

habeant coniunctam, digerendi ac rarefaciendi potentiam habent amplorem: molliendi verò, doloresq́, sedandi, aut mitigandi, remissiorem. Proinde vbi magis, quá vulgaris vsus Chamæmelũ potest, incalfacere aut rarefacere opus est, vtiliter adhiberi possunt: vti in balneis, quæ sudoris euocandi & rarefaciendæ cutis causſa parantur, in quibus horum Chamæmelorum vsus haud est negligendus. Nam & cutim nimis adstrictam rariorem faciunt, sudorem euocant, bonumq́ue corpori odorem conciliant.

De Eranthemo vulgari. CAP. XVIII.

FLOS, quem Eranthemum nuncupauimus, caulículos profert à radice cõplures, in alas subinde diuisos, striatos, virentes: folia tenuia Chamæmeli, aut potius Cotulæ fœtidæ similia: flores non magnos, forma Ranunculi florum, pulchros, muiy colore rubentes; quos capitulum sequitur oblongum, ex multis collectum seminibus, rotúdis, acuminatis, colore in virore subnigricantibus: radices fibrosæ. Odorem herba herbaceum habet, aliquantulum grauem, sed minùs quàm Cotulæ fœtidæ, Chamæmeli verò odori nequaquam similem.

Nascitur compluribus Europæ prouinciis, in aruis vnà cum zea, tritico, aut alijs frumentis: Belgæ in hortis serunt.

Æstiuis mensibus floret, Maio, Iunio & Iulio: subinde & serùs.

Nostri

Nostri sua lingua Brunnettelkens appellant: Germanorum nonnulli, Feldrößlin: multi hac ætate ἀγρωστιν. Esse ramen tertium Anthemidis genus, quod proprie Eranthemum dicitur, nemo facile affirmauerit. Nam Eranthemo, si fides Dioscoridi, flos est forma Chamæmeli, in medio aureus vel luteus, orbiculato verò ambitu purpureus. Illud aurem florem quidem habet purpureum, sed medium eius non est luteum: quod ipsum non esse Anthemidis speciem ostendere videtur.

Hieronymus Tragus Astera Articum, cuius flos medio luteus, & per circumferentiam cæruleus est, Eranthemum facit: Fuchsius verò Consolidam regalem, siue florem Regium, de quo superius egimus.

In Astere Attico autem, quem Virgilius Amellum florem nominat, desideratur herbæ folium Chamęmelo simile, & flos; color: in flore Regio verò & color, & forma floris. Vtriusque huius flos cæruleus est. Eranthemi autem roseo colore rubet, vt testis est Plinius lib. 26. cap. 8. qua de caussa & neutrum horum Eranthemum esse potest.

Matthiolus Eranthemum illud præterea, Adonidis florem nuncupat, sed Adonidis flos Anemone esse creditur. Adonidis siquidem florem vento excuti Ouidius scribit, Metamor. lib. 10. in fine. Venti autem flos Anemone est. Nam Anemone ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id est, à vento nomen habet, vt Plinius auctor est lib. 21. cap. 23. Flos, inquit, numquam se aperit, nisi vento spirante: vnde & nomen accepit. Cum Anemone aurem Eranthemum quod descriptimus, non conuenire, manifestum est. *Anemone.*

Ceterum Eranthemi illius nullus in medicina vsus, quantum aurem gustabilis qualitas eius ostendit, alicuius caliditatis particeps est, sed tamen non magnæ.

De Buphthalmo. CAP. XIX.

Buphthalmum.

STIRPI, cui Buphthalmo nomen dedimus, caulículi è radicibus exeunt tenues, tres, quatuor, aut plures, pedales vel altiores, circa quos folia virentia, tenuiter dissecta, similitudine foliorum Fœniculi, sed multò quàm illius minora: flores in summo cauliculorum magni, Calendulæ satis similes, colore luteo magis diluto, staminibus in medio luteis, post quos capitulum succedit veluti suprà descripti Eranthemi, ex multis seminibus simul congestis commissum: radices tenues sunt & fibrosæ, Veratri nigri radicibus similes.

Nascitur sua sponte plerisque Germaniæ & Bohemiæ prouincus, locis inculus: apud Belgas hortensis est.

Maio aut Iunio floret.

De huius autem stirpis nomenclatura recentiorum variant sententiæ. Sunt qui velint Veratri nigri speciem esse; nonnulli Consiliginem; quidam Sesamoides; Elleborastrum alius.

Veratri autem nigri, duo apud veteres reperiuntur genera: vnum folio Laurino, fructu Sesamaceo: alterum folio Platani, semine Cnici. *Veratrum nigrum.*

Cum neutro aurem horum Buphthalmum istud, à nobis hoc loco descriptum, conuenire notissimum est.

Consiliginis herbæ qualis forma sit, apud veteres non reperitur. Plinius ait, sua ætate in Marsis inuentam, & pulmonum vitio, suum & omnis pecoris remedium præsens esse, vel traiecta tantùm auricula: lib. 26. cap. 7. Columella lib. 6. cap. 5. in Marsis montibus plurimam nasci, etiam ait, omniúque pecori maximè esse salutarem: & qua ratione ac modo auriculæ inseri debeat, docet. Feruntur & Buphthalmi nostri radices pecorum morbos quosdam curare, si per auriculam perforatam inserantur: sed ea de caussa Consiliginem esse consequi non debet. Diuersas siquidem stirpes similis vel eiusdem facultatis reperiri non est alienum. Nam & nigri Veratri radices idem posse testatur Plinius lib. 25. cap. 5. Pecorum, inquit, & iumentorum pituitas sanat, furculo per aurem traiecto, & *Consiligo.*

cto, & postera die eadem hora exempto. Quod & experimentis nostræ ætatis rusticorum compertissimum est: qui Veratri nigri vulgaris radicibus, pecorum suorum morbis medentur. Præstant simile & Veratri albi radices, vti Absyrtus, & post eum Hierocles scribit: qui tamen Veratri albi radiculas non in aurum, sed sub pectoris cutim infigunt. Quo modo etiam Vegetius Renatus, Consiligine vtitur, Veterinariæ suæ lib. 1. cap. 12. De cura morbi subcutanei: tametsi lib. 3. cap. 2. De Malleo, ipsas etiam auriculæ inferendas scribat. Quæ satis ostendunt, diuersas stirpes similes subinde habere facultates; & ea de causa nequaquam consequi, Buphthalmum nostrum esse Consiliginem, quòd perinde ac Consiligo pecorum morbis medeatur. Quòd si ex facultatibus coniectura facienda est; Consiligo erit Veratrum album. Nam Vegetius eo omnino modo Consiligine vtitur, quo Veratro albo Absyrtus & Hierocles. Augebat hanc suspicionem, quòd Vegetius hanc curandi rationem à Græcis accepisse putetur. Qua de causa, etiam plerisque nihil aliud, quàm Veratrum album, Consiligo videtur. Quod si ita est, multum à Consiligine præsens Buphthalmum differens est: Veratro siquidem albo nequaquam assimile est.

Sesamoides Helleboraſtrum.

Idem verò, Sesamoides, siue prnmũ, siue alterũ, non esse, notius est quàm vt refelli debeat. Helleboraſtrum verò & hoc ipsum improprie nuncupatur: proprie etenim Helleboraſtrum dici potest, quod Hellebori siue Veratri speciem ac similitudinem habet: istud autem Buphthalmum Veratri nullam speciem habet.

Quibus omnibus de causis nullam harũ appellationum huic stirpi cõuenire visum est, sed solum Buphthalmi nomẽ; cum cuius descriptione, quę apud Dioscoridem extat, quia exquisitissimè hæc stirps conuenit, proprium ac legitimũ Buphthalmum esse existimamus. Buphthalmum siquidem cauliculos, vt Dioscorides ait, emittit molles & tenues: folia μαραθροειδῆ, id est, speciem ac similitudinem foliorũ Fœniculi referentia: florem melinum, Anthemide maiorem; qualis omnino præsens stirps est, quæ tenuitate & multiplici sectione foliorum, speciem illam foliorũ Fœniculi tam exquisite exprimit, vt nulla alia, parui folij, meliùs possit: ita vt citra omnem dubitationem hæc stirps legitimum Buphthalmum esse videatur.

Nominatur autem Buphthalmum etiam Cachla, aut potius Caltha. Caltha autem est Calendula, quam flore Buphthalmum nostrum proxime referre diximus.

Sunt verò & qui velint Buphthalmum idem cum Chrysanthemo esse, Dioscoride mque separatis locis, sub diuersis nominibus eamdem herbam tradidisse. Sed hi si paulò diligẽtius Dioscoridis verba expendissent, aliter sentirent. Licet etenim in multis vtriusque descriptiones conueniant, non abest tamen proprietas aliqua, quæ differentes esse stirpes ostendat. Folia Chrysanthemi πολυχιδῆ, id est, in multas partes diuisa & dissecta traduntur: Buphthalmi verò μαραθροειδῆ. Non omnia autem quæ laciniosa sunt, & in multas partes dissecta, Fœniculi foliorum speciem habent. Iam florem proferre Chrysanthemum Dioscoridis ita ἰχυρᾶς σίλβοντα, hoc est, multùm relucentem: Buphthalmi verò relucentem esse non tradit, neque etiam eius quod à nobis pingitur, flos ita splendet, vt multùm relucens dici queat, aut debeat. An ne hæc euidentem Buphthalmi & Chrysanthemi differentiam ostendunt, & legitimum esse à nobis depictum Buphthalmum confirmant? Sentiant qui velint aliter, nobis ita videtur; & qui Chrysanthemum idem cum Buphthalmo esse volunt, aliud Buphthalmum, si istud esse negent, requirant. Nam quod & ab aliis & à nobis pro Chrysanthemo depingitur, legitimum Buphthalmum esse nequit: folia enim eius non sunt μαραθροειδῆ, qualia omnino legitimi Buphthalmi esse debent.

Quod verò ad facultates attinet, Matthiolus ait, in Bohemia omnes medicos & pharmacopœos huius radicibus pro Veratri nigri vti, priuatim ad pecorum morbos: sed in medicamentis radices huius ἀντιμελλομύσας radicum Veratri esse non affirmat. Memini ego obseruare me olim, à quibusdam medicis huius radices in quantitate satis magna adiectas fuisse decoctis ad purgationem per inferna præparatis, sed nihilo plus ea aluum mouisse, quàm si non additæ fuissent. Quod mihi suspicionem mouit, nulla purgandi potentia huius herbæ radices donatas esse: & alia omnino facultate, quàm Helleborum, per auriculas transmissas pecorum morbis mederi. Gentianæ radices ora fistularum nimis angusta egregiè dilatant; idem possunt Aristolochiæ & Bryoniæ radices, ac spongiarum partes; quę tamen viribus alius multum inter se differunt. Quamobrem licet Buphthalmi radices simile aliquid Veratro nigro queant, idcirco tamen non omnia, quæ illud, possunt. Spinæ, aculei, ramenta lignorum & similia, dolorem inferunt, inflammationem excitant, vicinarum partium humores alliciunt, si in partem aliquam adigantur. Partem aliquam lædi absque dolore non contingit: is transmissa aut imposita vulnere te quapiam intenditur. Fortasse etiam si quidpiam aliud in auriculam perforatam imponeretur, idem qui huius stirpis radice immissa, effectus subsequeretur. Nos nihil hic affirmamus; curiosis, vt diligentius vites huius explorent, viá aperimus.

Dioſco-

Chrysanthemum.

Chrysanthemum latifolium.

Dioscorides Buphthalmi aut flores cum cerato tritos œdemata & durities discutere; & dici, si statim ab exitu à balneis bibatur, bonum colorem ad aliquod tempus ictericis facere. videntur autem hæc ex cap. de Chrysanthemo huc translata ab his, qui inter Buphthalmum & Chrysanthemum differentiam nullam esse existimarunt: non aliter quàm nonnullæ ex Alteris Actuarii facultatibus, violæ nigræ apud Plinium accessere: & Dioscoridis exemplaribus, quædam Smilacis lævis: vt suis annotauimus locis. Quæ autem propriæ sint Buphthalmi vires, nondum compertum habemus.

De Chrysanthemo.
Cap. xx.

Chrysanthemo caules sunt ramosi, læves: folia oblonga, digiti ferè latitudine, dissecta & multifida: flores Anthemidis, sed maiores, & non medio tantùm vmbilico, sed & orbiculato ambitu lutei & auri quodammodò fulgore splendentes, odore non insuaui: radices fibrosæ.

Reperitur in aruis, in hortis inter olera, & alibi passim: & quibusdam quidem locis, foliis magis consectis, alias minùs.

Iunio, Iulio, & subinde Augusto floret.

A Germanis Sant Johans blum/ & Gänßblū appellatur: a nostris vulgò Goldblat/ & quandoque Gotl Gansebloemen. Græci ab auro florum fulgore χρυσάνθεμον nuncupant. Est tamen & Chrysanthemum Anthemidis quædam species, vt suprà scripsimus. Batrachion etiam Chrysanthemum dicitur, testis Democritus in Geoponicis. Item & Elychrysum Chrysanthemum est. Sed hæc Chrysanthema ab isto præsenti differunt.

Nominant verò & istud Chrysanthemū plerique Buphthalmū & Caltham; quæ eius Buphthalmi propria nomina sunt, quod capite præcedente descriptum est. Non desunt quoque qui Bellidis speciem faciant, & luteam Bellidem dicant. Est autem Bellis alterius generis herba.

Caules autem Chrysanthemi olerum modo, Dioscorides tradit, eduntur.

Flores cum cerato triti, steatomata discutere dicuntur. Ipsa herba pota in balneis post exitum de folio, morbo Regio correptis breui bonum colorem inducit.

De Chrysanthemo latifolio.
Cap. xxi.

Latifolium Chrysanthemum mox à radice folia promit oblonga, lata, virentia, superiore parte aliquantulùm aspera; inferiore verò læuiora, dilutiusque colorata; inter quæ scapi excunt tenues, cubitales, aliquantulùm hirsuti, duobus aut tribus geniculis articulati, à quorum singulis bina cõtra se posita folia, atque

subindę

ſubinde pediculi exeunt, in quorum faſtigiis ampli orbiculati flores, Buphthalmi aut Chryſanthemi æmuli, ſed maiores coloratioresque, & medio diſco, & circumambientibus foliolis, luteo reſplendentes colore, quorum medius diſcus tandem in pappos vaneſcens, oblonga, tenuia, nigricantiaque ſemina mittit. radix fibroſa eſt.

In Germaniæ inculcis ac ſiluoſis locis frequenter reperitur.

Iunio menſe in hortis Belgij cum flore conſpici poteſt: ſequenti menſe ſemen cum pappis à vento rapitur.

Germanis Waldtblume dicitur. Sunt qui Aliſma Dioſcoridis eſſe velint: ſed vbi plantaginus neruoſum folium, & thyrſoides caulis? Aliſmati ſiquidem, quod Damaſonium etiam dicitur, Plantaginis ſimilia ſunt folia, & caulis Thyrſo ſimilis; quæ huic non adſunt. Chryſanthemum idcircò Lanfolium citius appellanduin, quàm temere Aliſmatis nomen ei tribuendum.

De facultatibus verò huius nihil conſtat.

De Chryſanthemo Peruuiano. CAP. XXII.

1. Chryſanthemum Peruuianum.

ADD Chryſanthemi genus referendus quoque occurrit peregrinus raræ magnitudinis flos, quem Solis florem quidam vocant. Procera admodum ſtirps eſt, hominis prægrandis ſtaturam longè ſæpenumerò ſuperans: caulis eius rectus, brachij tenè craſſitudinis: foliis circumueſtitur magnis, latiſſimis, non minoribus quàm Bardanæ, ambitu crenatis: in alas nullas diuiditur, faſtigio autem florem edit vnicum, prægrandem, Chryſanthemo forma ſimilem, ſed multò ampliorem; medius ſiquidem eius diſcus pedem latitudine non rarò excedit, ſingula verò orbiculariter ipſum ambientia folia, lilij purpurei floris ſatis ſimilia, auri quoque luteo colore nitentia; quibus tandem pereuntibus, ſemen in diſco gignitur oblongum, planumque, quod tamen vix in Germania ad frugem & maturitatem peruenit.

2. Huius verò & aliud quoddam reperitur genus, cuius caulis breuior ac minor, in ramos diſtributus ſubinde duos, è quorum ſingulis, flores promit proris ſimiles, ſed multò minores.

In Peru aliſque nonnullis Americæ prouinciis ſponte gignitur. Satum Madritij apud Hiſpanos in horto regio ad XXIIII. pedes adoleuit.

Solem nonnulli appellant Indianum: alij florem Solis: nobis placuit Chryſanthemi Peruuiani nomenclatura. Exiſtimari poſſet hic flos Plinij eſſe Bellio, ſi credibile foret, illa ætate Romæ vel viſum, vel vllo modo agnitum: pet ambitum ſiquidem luteus eſt, & plus quàm quinquaginta foliis medius eius orbis cingitur. Plinius ſiquidem lib. XXI. cap. VIII. Luteus, inquit, Bellio patulcantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Sed veriſimilius, Bellionem omnino alium eſſe florem. Bellio.

Pediculos autem foliorum teneros adhuc, pilisque deraſis, in craticula coctos, ſale oleoq; conditos, eſui ſuaues eſſe ſunt qui affirment, oneque gratos; & ad Venerem promouendam plurimùm poſſe.

De Bellide. CAP. XXIII.

1. FOLIA Bellis è radicibus promit multa, parua, leuia, pinguia, in rotunditate oblonga, leniſſimè crenata, per terram plurima parte ſtrata; inter quæ floſculi exeunt, ſinguli ſuis tenuibus inſidentes pediculis, Chamæmeli florum pene forma; ſed minores, medio eorum luteo, quod multa exigua orbiculariter cingunt foliola, candida, aliquatenus rubentia, ac in candore veluti purpuraſcentia: radices ſubſunt fibroſæ.

Naſcitur in pratis & ſimilibus perinde paluſtribus ac humidis compluribus locis.

Vernis menſibus floret.

Huic

Bellis siluestris.

Bellis maior.

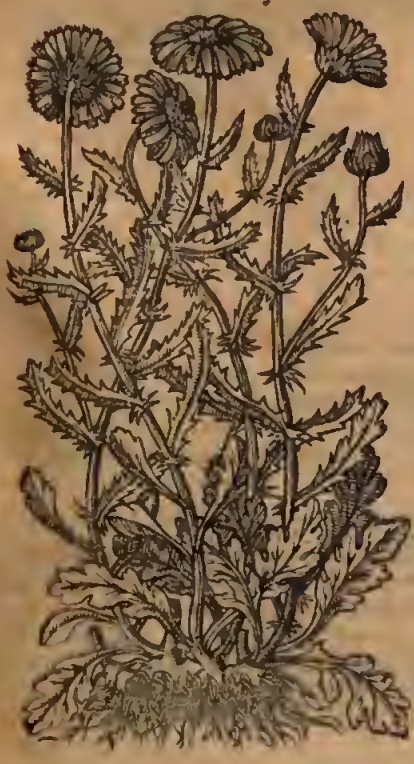

Bellis hortensis.

Huic similis est & alia species, sed hortensis tantùm, & floribus multiplicibus, speciosissimis, tam denso exiguorum foliolorum contextu, vt vix vllo, aut nullo, apparente luteo orbiculo, vniuersum & ambitum & medium floris occupet; colore aliàs rubentibus, subinde candidis, nonnumquam ex vtroque permixto variis, rarò herbaceis aut virentibus, odoris nullius. 2.

Circumdant hos quandoque, sed tamen non frequenter, alij parui, sub ipsis, aut ex ipsis florum calycibus exorti quini senive vel plures flosculi, matricibus suis similes, sed tamen minores.

Floret hæc Bellis Aprili quoque & Maio mensibus.

Germani Maßlieben & Maßuſelen nuncupant: Belgæ Madelieuwm/ Herſſoutken/ Margrieten: Itali *Margarite*, & *Fiori di prima vera gentili*: Galli *Paſquettes*, & *Marguerites*: Bohemi Mateynk/ Sedmikraſa: Plinius Bellidem, eiuſque meminit lib. 26. cap 5. Bellis, inquit, in pratis naſcitur, flore albo, aliquatenus rubente. Recentiores Bellidem etiam Conſolidam nominant minorem; alij Brunellam Conſolidam minorem faciunt: plerique herbam Margaritam; alij Primulam Veris. Sunt tamen & aliæ nuncupatę Primulę Veris, Phlomidum species, de quibus aliàs.

Ad Bellidis genus referunt & nonnulli siluestrem quamdam, maiorem nuncupatam Bellidem: caules hæc profert tenues, cubitum altos aut longiores; folia circa eos oblonga, nonnihil

ſerrata, digiti fetè latitudine: flores in ſummo cauliculorum per circumferentiam candidos, medio luteos, Chamæmeli Leucanthemi & Cotulæ albæ ſimiles, nullius odoris; radices fibroſas.

Naſcitur in pratis, & ſecus margines agrorum locis non apricis.

Bellidem, vt diximus, maiorem appellant: Germani, Fuchſio auctore, Gänßblum: nonnulli etiam Conſolidam mediam. Alia tamen & Conſolida media, vt Bugula quæ pro medij generis Conſolida habetur.

Ceterùm Bellidis minoris folia humectandi refrigerandiq́ue facultate donata ſunt; & humectant quidem ordine ſecundo intenſo, refrigerant verò eodem remiſſo. Dolores omnes, ſed præſertim articulariños ac podagricos, ex calido ſiccoq́ue humore, mitigant; cum butyro recenti & inſulſo trita, ac locis dolentibus impoſita, potiſſimùm addito Maluæ ſolio. Eadem olenbus addita, facilem aluum faciunt, & in cauſonide febri, ac in inteſtinorum inflammationibus, magna vtilitate enematis admiſcentur.

De Aſtere Attico. CAP. XXIIII.

Aſter Atticus. Aſter Atticus ſupinus.

ASTERIS Attici duæ ſunt ſpecies; vna purpurei, alia lutei floris.

1. Purpurei flotis Aſter cauliculos promit erectos, rotundos, aliquantulùm duros, fragiles aſperos, nonnihil piloſos, dodrante altiores: folia oblongiora, præſertim iuxta cauliculos enata, dura quoque & aſperiuſcula & latiuſcula; eſt tamen, ſpecies quædam anguſtiora ſolij. flores in ſummo virgularum emicant, forma ferè flotum Chamæmeli, medio lutei, ſed orbiculato ambitu cæruleo purpurei, qui in pappos vaneſcunt; ſemen quibus ſubeſt exiguum. radix fibroſa eſt.

2. Lutei flotis, rotundis, fragilibus, tamoſis cauliculis; foliis item duris, & vtriſque aſperiuſculis prion ſimilis eſt, aliquantulò tamen maior. flores & medius orbiculus & circumambientia foliola luteo ſplendent colore. in pappos & hi, ſed tamen non æquè citò, abeunt. ſemen quoque exiguum; & radix haud diſſimilis.

3. Huius generis & ſupinus quidam inuenitur, cuius cauliculi non etiguntur, ſed deorſum teclinati decumbunt. ſunt bi rotundi quoque ac duri colore ſubrubentes; folia verò & dura ſimilitet, aliorum ſimilia. flos paulò maior.

Apud Germanos, Bohemoſque, in Italia & alibi aſperis & incultis reperitur locis, in ſiluis, in

in collibus, non rarò etiam in pratis, & cùm flore quidem Augusto mense. Apud Belgas nusquam sua sponte Aster iste exit.

Ἀστὴρ Ἀττικὸς καὶ Βουβώνιον Græcis, Latinis Aster Atticus, Bubonium, & Inguinalis dicitur. Nominatur verò & à nonnullis Asterion, Asteriscon, & Hyophthalmon: Germani Megerkraut/ Buchkraut/ Scartenkraut/ & Sternkraut appellant: Hispani *Bobas*, & *Estrellada*: Galli *Esteille*, & *Aspergoutte menue*. Putatur & is, qui purpurei est floris, à Virgilio Amellus nuncupari flos, de quo Georgicon quarto: *Amelli flos.*

Est etiam flos in pratis, cui nomen Amello
Fecêre agricolæ, facilis quærentibus herba.
Namq; vno ingentem tollit de cespite syluam:
Aureus ipse, sed in foliis, quæ plurima circum
Funduntur, viola sublucet purpura nigra.

Ceterùm Aster Atticus digerentis, vt Galenus tradit, mediocriter est facultatis, modicè videlicet calidus, & non vehementer desiccans: maximè cùm etiamnum mollis ac recens fuerit.

Dioscorides æstuanti stomacho prodesse Asterem Atticum impositum tradit, tum & oculorum inflammationibus, bubonibus & sedi procidenti: tradi etiam refert, purpureum florem cum aqua potum, anginis auxilian, & cominalibus puerorum morbis: eumque recentem adhuc ad inflammationes bubonum conducere impositum; audum verò, si sinistra dolentis manu decerpatur, buboni adalligatum, dolore liberare.

De Elichryso. CAP. XXV.

Elichrysum.

ELICHRYSON cauliculos promit graciles, virentes, lignosos, in alas quasdam subinde diuisos: folia conferta, Abrotani similia, aliquantulùm candicantia: flores in summo cauliculorum in vmbellis cohærentes, lureo aurì colore fulgentes, forma florum Tanaceti vel medij orbiculi siue disci florum Anthemidis; qui pnùs quàm flaccescãt decerpti, speciem suam ac pulchritudinem diutinè seruant. Qua de causa & deorum simulachra eo coronari solere, & Ptolemæum Ægypti regem diligentissimè hoc seruasse, Plinius tradit.

Exit plerisque Italiæ ac Hispaniæ locis incultis, in pratis solo gracili, ac circa fluuiorum ripas.

In Belgij hortis floret Augusto aut Septembri mense: Theophrastus tamen & Plinius Eliochrysον inter Veris flores numerant.

Dioscorides ἐλίχρυσον appellat; nonnulli etiam χρυσάνθεμον; alij, inter quos Galenus est, ἀμάρανθον, propter floris diurnitatem. Alius tamen & Amaranthus est, purpureus, de quo suprà scriptum. Plinius hanc sturpem Heliochrysον nuncupat: Theophrastus similiter ἐλειόχρυσον, Gaza Aureliam vertit.

Facultatis, inquit Galenus, est incidentis & extenuantis. Prodest coma, Dioscoride auctore, è vino pota contra vrinæ difficultates, serpentium ictus, coxendicum dolores, & ad rupta; menses etiam prouocat, sanguinis grumos & in ventre & in vesica cum vino mulso sumpta dissoluit: defluxiones à capite sistit, trium obolorũ pondere ex vino albo diluto ieiunis data: vestibus inserta incorruptas eas conseruat. Theophrastus Eliochrysum ad ambusta etiã correfactum & melli permixtum valere tradit.

De Stœchade Citrina, siue Chrysocome. CAP. XXVI.

AVREI coloris coma Eliochryso similis est, à recentioribus Stœchas citrina nuncupata. 1.
Cauliculos hæc edit dodrantales, tenues: folia oblonga & angusta: vtraque incana

Stœchas citrina.

& lanuginosa: flores in summo cauliculorum, in dissoluta inconditaq; veluti vmbella, odoratos, exiguis bullis similes, colore luteo splendentes, qui priusquam plenè maturuerint collecti, colorem & pulchritudinem non marcescentes, diu retinent: radices graciles ac nigras.

Nascitur locis asperis & sabulosis & in conuallibus, frequens iuxta Rhenum, præsertim inter Spiram & Vormatiam.

Iunio meose & post Solstitium floret.

Germani, quòd in regionibus quæ Rheno vicinæ sunt, proueniat, Rheinblumen nuncupant: Item & Jünglin / Mottenblume / Mottenkraut: Belgæ Eijm bloemen / Motten cruyt: Latine Tinearian: Officinæ Stœchadem siue Stichadem citrinam: Fuchsius & Tragus Eliochrysum faciunt. Nihil autem, aut omnino parum cum eo conuenire, ex iis quæ superiore capite scripta sunt palàm est. Ageraton esse etiam sunt qui sentiãt, propterea quòd flos bullarum instar globosus sit, & non facilè aut citò marcescat: ἀγήρατον siquidem flos πομφολυγώδης, id est, bullæ modo tuberosus est, & diutissimè in sua coloris specie conseruatur: sed folium Agerati, Origani folio simile est: tale autem nequaquam Stœchadis citrinæ, quod diximus oblongum & angustum esse; vnde etiam non esse Dioscorides Ageraton, euidens est. Nobis Stœchas citrina cum Chrysocome, quæ & Chrysitis, similitudinis plurimum habere videtur: breuis siquidem est herba, coma aurei coloris, eaq́ne diuulsa & corymborum similitudinem referente, radices tenues sunt & nigræ; qualem omnino Chrysocomen esse Dioscorides scriptum reliquit: Χρυσοκόμη, ait, ῥιζίδιον ἔχει ἀστοιθμαῖον, ἴσχει κόμην κορυμβοειδῆ, ὁμοίαν ὑσσώπῳ ῥίζαν δασεῖαν, λεπτὴν, ὡς ὀλιγόβοτρυ μέλανος, γευσαμένῳ ὑπικραίνουσαν, κυπέρῳ ἴσην ὅσαν. id est, Chrysocome herbula est dodrantalis, comam habens corymborum specie, similem Hyssopo, radicem hirsutam, tenuem, vt Veratri nigri, gustu non iniucundam, Cypero similem.

Chrysocome.

In qua descriptione occurrit obseruandum, verum & legitimum antiquorum Hyssopum, corymborum quamdam similitudinem summis cauliculis proferre; atq; ea de causa vulgaris vsus Hyssopum, nequaquam esse genuinum: vtpote quòd flores non in corymbis aut corymborum specie ferat, sed secundùm cauliculos iuxta singula foliola edat; Thymbræ videlicet modo, cuius haud dubiò species, & maior quidem est.

2. Stœchadi autem citrinæ & aliam similem obseruare contigit herbam, ramulis à radice multis, tenuibus, folijs angustis, aliquantulùm, sed minùs multò quàm Stœchadis citrinæ albicantibus: floribus in vmbella luteis, non tamen globosis, sed medio orbiculo florum Chamæmeli similibus, sed minoribus.

Quo loco sponte exeat compertum non habemus, in Belgij hortis à nobis visa est.

Anonymos quoque & absque nomine est.

Eliochrysi speciem angustifoliam nonnulli faciunt.

Ceterùm Stœchadis citrinæ flores in vino decocti, potu ventris lumbricos expellere ferunrur: & cum lixiuio pediculos & lendes delere.

Chrysocomes radicem, Dioscorides ait, excalfacere & adstringere, conueniente mẽ esse hepaticis & peripneumonicis: sumi & cum hydromelite decoctam ad vteri purgationes.

De Santolina. Cap. XXVII.

Avrei coloris corymbos Santolina quoque veluti Eliochryson & Stœchas citrina profert, odorata est, & coronis non rarò admiscetur. Eius aliquot sunt genera.

1. Prima caudice surgit lignoso, ex quo virgulæ, ramulorum instar, tenues, cubitales complurimæ, foliis circumdatæ paruis, oblongis, angustis, denticulatis: è summo virgularum, singuli eminent orbiculi, ex breuibus staminibus farcti, Tanaceti floribus, & medius discis florum

Chamæ-

Santolina. Santolina altera.

Chamæmeli ſimiles, ſed tamen aliquantulùm latiores, colore lutei, qui in ſemina obſcuri coloris permutantur: radix lignoſa. Eſt ipſe frutex cauliculis & foliis albicans, & ſuauiter cum grauitate quadam odoratus.

Huic ſimilis eſt & altera ſpecies, foliis tamen longioribus, virentioribus ac minùs candidis; flore pallidiore. 2.

Tertia foliis breuiſſimis, tenuiſſimis, & Ericæ proximis: floribus luteis, & aliarũ ſimilibus. 3.

Quarta foliis eſt minùs denticulatis & Cupreſſo ſimilionibus: floribus perinde vt aliarum. 4.

Quintæ cauliculi non erguntur, ſed procumbentes per terram repunt: folia denticulata, craſſiora, & lanuginoſiora magis caneſcunt: flores in corymbis aurei, aliarum Santolinarum ſimiles. 5.

In Belgio omnes peregrinæ ſunt, neque alibi quàm in hortis reperiuntur. Primum genus familiariſſimum, reliqua rariora.

Florent Iulio & Auguſto.

Appellantur hæ omnes vno Santolinæ nomine: Belgæ vulgò Cypres nominant. Chamæcyparuiſſim plerique faciunt, ſed de Chamæcyparuiſſo adeò breuis & ſuccinctus eſt Plinius, vt ex eo horum ſententia nec reuci nec probari queat. Hallucinantur autem non parum, qui Santolinam Abrotanum feminam eſſe volunt. Abrotanum ſiquidem femina foliis eſt maris, Seriphij videlicet ſimilibus, ſed procerius, & fruticis modo arboreſcens. Santolina humilior eſt, & non Seriphium, ſed proximiùs Ericam folio exprimit. Plus ſimilitudinis cum Abrotano femina Eliochryſon habet, folio namque Abrotanum refert, odoreque ei vicinum eſt, non tamen Abrotanum, ſed ſui generis herba. *Chamæcyparuiſſus.*

Eſt autem Santolinæ ſemen, guſtu amarum, potentia calidum ſiccumque tertio ordine: ventris lumbricos ſumptum interimit, & aduerſus eoſdem efficax eſt.

Plinius Chamæcyparuiſſum herbam aut ex vino potam, contra venena ſerpentium omnium, ſcorpiorumque pollere.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SECVNDAE LIBER QVARTVS,

DE ODORATIS AC CORONARIIS HERBIS.

PRÆFATIO.

POST flores odorata occurrunt herba, quas coronis & corollis addi sæpenumerò contingit. Veteres ramis arborum aut fruticum in sacris certaminibus coronari, primùm fuisse morem ex Plinio cognoscitur: posterior deinde, ac nostra quoque ætas, herbarum etiam frondes in coronis admittit ac recipit; si modò odoris aliqua gratia sint commendabiles. Atque harum quidem historias hoc libro prosequimur: arbores & frutices suis locis describentur.

DE MAIORANA SIVE MARO.

CAPVT PRIMVM.

Maiorana siue Marum.

MAIORANA humilis & fruticosa est stirps, candicans, & suauis admodum odoris, sesquipalmum aut pedem alta, cauliculis siue surculis tenuibus in plures alas diuisis; circa quos foliola sunt pænè rotunda, mollia & incana; & in summo flosculi candidi perpusilli, è spicis Heracleotici Origani similibus exeuntes, exiguis videlicet, oblongis, & squamatim compactilibus. radicibus nititur tenuibus. Reperitur hæc quandoque maior, subinde tenuior ac minor, odoreque præstantior.

Hortensis vtraque est.

Vtraque æstate quoque floret.

Itali Persam, & minorem Persam gentilem nominant: Germani, Maioran & Mepran: Belgæ, Marioleyne: Hispani *Mayorana, Moradux, Almoradux*: Itali similiter *Maiorana*: Galli *Mariolaine* & *Marone*: Officinæ & passim Maioranam. Creditur veterum Sampsychum. Sed σαμψύχον herba est, Dioscoride auctore, per terram repens; Maiorana verò non repit, sed in rectum & alrum assurgit; quod eam non esse Sampsychum, vel solum, manifestè innuit.

Scripsimus alibi, Maioranam legitimum Marum esse: confirmat sententiam nostram Maioranæ nomen, quod à Maro videtur deriuatũ; sed apertiùs ipsa Mari descriptio, cum qua exactissimè conuenit. Herba siquidem est fruticosa, flore, vt diximus, Origani, foliis candidioribus, flore odoratiore, cuiusmodi Marum esse Dioscorides scriptum reliquit. Μάερν, ait, ὑσώδεστον, πόα γεώδιμος, φρυγανώδης, ὁμοία τῷ ἄνθει ὀρίγάνῳ· τὰ μέν ζοι φύλλα τούτου λευκότερα πολλῷ, καὶ τὸ ἄνθος ἰσωδέστερον: hoc est, Marum siue Hyssobrion nota est herba, surculosa, flore Origano simili: folia tamen huius candidiora multò, & flos odoratior.

Marum.

Et substitutam pro Sampsycho Maioranam, alienum putari non debet, quando & ipso Galeni tempore Marum Sampsychi loco in Amaricinum vnguentum fuerit immissum: vt lib. 1. De Antidotis ipse testatur, vbi ait; Marum longè odoratius esse Sampsycho; & ea de caussa hoc omisso, Marum fuisse compositionibus addirum. Præbuit istud occasionem posteris, vt Marum siue Maioranam, Sampsychi loco habuerint, eiusq; nomine appellauerint.

Excalfacit aurem Maiorana & reficeat, & in vtraque qualitate secundi est ordinis: auxiliatur

tur cerebri & capitis frigidis morbis quouis modo assumpta: naribus imposita sternutamentum facit & pituitam euocat: dentium dulores lenit commansa aut apposita, vrinas & aquosos humores in potu sumpta ducit; & menses mouet: admiscetur antidotis.

De Sampsycho, siue Amaraco ex Dioscoride, Theophrasto, & alys.

CAP. II.

SAMPSYCHON, Dioscorides inquit, herba est πολύκλωνος, siue multũ ramosa, serpẽs per terram, folia habens hirsuta & rotunda, similia Calaminthæ tenuisoliæ: multùm odorata & calida, quę in coronis nectitur. Cyzicenum & Cyprium laudatissimum. secundum locum habet Ægyptium. Appellatur autem à Cyzicenis & Siculis Ἀμάρακον siue Amaracum.

Theophrastus Amaracum in censu φρυγανικῶν siue soffruticum satiuorum ac cotonariorum lib. 6. enumerat, & præstare ait, seminis copia, quod ἥνοσμον, id est, boni ac suauis est odoris; nasci semine & auulsione: ex æstiuis esse, vnguentisque miscerí.

Plinio lib. 21. cap. 2. auctore, Amaracum Diocles medicus & Sicula gens appellauêre, quod Ægyptus & Syria Sampsychum. Seritur vtroque genere, & semiue & ramo: copiosum Amaraco æquè ac Abrotano semen.

Virgilius Æneid. 1. Amaracum fruticem fluriferum esse ostendit, sic scribens:

—— vbi mollis Amaracus illum
Floribus, & dulci aspirans complectitur vmbra.

Idem testatur Catullus in Epithalamio Iuliæ & Mallij:

Cinge tempora floribus *Suaue olentis Amaraci.*

Galenus Amaracum & Sampsychum differentes facit stirpes, de vtroque locis agit separatis, & suas cuique tribuit vires. Sed Amaracus Galeni Parthenium est: veluti Pempt. 1. lib. 11. cap. xv. scriptum. Iam vt & Dioscorides testis est, Parthenium quidam Amaracon vocant; & in libris De simpl. Medica. facult. Galenus nusquam Parthenij meminit.

Porrò Sampsychum, vt Galenus ait, tenuium est partium & digerentis facultatis; deficcat & excalfacit tertio ordine. Dioscorides decoctum eius potum tradit conuenire hydropicis in morbi initio, & vrinæ difficultate, ac torminibus laborantibus: anda verò folia cum melle apposita, tollere suggillata, & mẽses ducere subdita; ad Scorpionũ ictus cum sale & aceto imponenda; ad luxata verò cũ cerato excepta, & similiter œdematis; ad oculorũ verò inflãmationes cũ tenuissima polentę farina apponenda: misceri acopis & malagmatis calfacientibus.

Marum vulgare, Clinopodium.

De Maro vulgari, siue Clinopodio.

CAP. III.

QVOD à plerisque modò Marum nominatur, frutex paruus est, odoris admodum suauis, sesquipedem aut duos dodrantes altus: surculos habet tenues, ramosos, lignosos, & foliola circa eos exilia, durioris Thymi aut Serpylli vulgaris folijs similia, sed albicantia, candidiora, & aliquantulùm maiora, ac in summo veluti lanuginosa capitula, & ambientes similes verticillos; è quibus perpusilli flosculi exeunt albidi: radices tenues & lignosas.

In Hispania passim vnà cum Stœchade locis aridis desertisque gignitur: apud Belgas, & alibi, non absque studio & cura in hortis seritur.

Æstate verticilli & capitula lanuginosa, cum floribus emicant.

Multi hac ætate Marum vocant; Marum autem nequaquam est, verùm Dioscoridis Clinopodium. Clinopodium autẽ Dioscondes θάμνιον, id est, exiguum fruticem esse refert, φρυγανώδης siue surculaceum, duorum dodrantum, ùt petris nascentem, sulia habentem Serpyllo similia; flores verò lecti pedibus, ex interuallis vti Marrubij. Cum qua descriptione hæc odorata stirps satis cõuenit. Surculacea etenim est, & ad duorum dodrantum altitudinem assurgit;

flores ita habet per verticillos digestos, vt quibusdam caulem veluti Martubij ambientibus, alij in summo instar globosum lecti pedis capitulum emineant: folia Serpylli veri solus colore similia, nempe candicantia: (qualia Serpylli esse Dioscorides ostendit, quando candidiora ea, quàm Origani esse ait) sunt eadem tenuia, veluti Serpylli esse Theophrastus testatur. Quæ omnia maximum huius stirpis cum Clinopodio similitudinem ostendunt. Appellatur verò κλινοπόδιον, à quibusdam etiam κλιτώνιον, ὡκιμοειδὲς, ζάλπυξ: Latinis Lectipes.

Vim autem, vt Galenus, Clinopodium excalfaciendi obtinet, cum essentia subtili, & in tertio est cùm excalfacientium, tum resiccantium ordine. Dioscorides bibi herbam scribit, & decoctum eius aduersus venenatarum bestiarum morsus, conuulsa, rupta, & vrinæ stillicidia: ducere menses: fœtus, & secundas eucere, aliquot diebus potum: aluum idem siltere ad tertias decoctum & bibitum; non febricitantibus in vino, febrientibus in aqua. In quibus verbis vbi legitur ἀκεσχορδόνας, restituendum est χοιὰς.

Dioscoridis locus emendatus.

De Rosmarino Coronario. CAP. III.

Rosmarinum Coronarium.

CORONARIVM Rosmarinum frutex est lignosus, caudice subinde tres aut quatuor pedes alto; ramis multis tenuibus: foliis crebris, oblongis, angustis, durinsculis, subtus candicantibus, superiùs verò saturi viroris, cum grauitate non ingrata odoratis: floribus paruis ex cæruleo albicantibus, e foliorum sinubus prodeuntibus: semine exili & nigro: radicibus tenuibus, fibrosis, non altè descendentibus.

In Gallia, Hispania, & aliis prouinciis locis siluestribus & incultis nascitur: tantus eius in Narbonensi Gallica prouentus, vt haud temerè aliud incolæ lignum vrant. In Italia hortorum sepit areas: Belgarum etiam exornat.

Floret primo quoque Veris tempore.

Λιβανωτὶς στεφανωματικὴ Græci, Latini Rosmarinum coronarium nominant. Coronarium autem cognominatur, ad differentiam aliarum vmbelliferarum Libanotidum. Libanotidum siquidem species complures sunt, quędam vmbelliferæ, vna non vmbellifera, forma ab aliis differens, coronaria, de qua nunc agimus. Germani hanc Rosmarein; & similiter Galli nuncupant. Itali *Rosmarino coronario*: Hispani *Romero*: Bohemi Rozmarin: Angli Rosmary.

Calidum autem & siccum Coronarium Rosmarinum secundo est ordine, & simul adstringentis facultatis particeps; vtpote ex differentibus partibus & terrestri quadam essentia copiosiùs admixta compositum. Proinde & omnes vteri diuturnos fluxus sistit, & sanguinis profluuia supprimit. Conuenit etiam, & præsertim flores omnibus capitis ac cerebri ex frigida humidaque caussa malis: cerebrum etenim hi desiccant: sensus & memoriam acuunt: neruosas partes confortant.

Serapio Rosmarinum, quo Coronarij vtuntur, calfacere & multùm resiccare, testis est; & ex auctoritate Abin Mesuai, conferre ait corizæ frigidæ cerebri.

Dioscorides regium morbum sanare tradit, si quis ipsam in aqua coctam, ante exercitationem bibat, deinde exercitatus lauet, & vinum bibat.

De Rosmarino siluestri. CAP. V.

AD Rosmarini Coronarij genus refertur & quædam fruticosa stirps. Ad cubiti hæc altitudinem lignosis, sed virgularum instar tenuibus, cauliculis attollitur; circa quos foliola oblonga & angusta Rosmarini Coronarij æmula, superna quidem parte virentia, sed inferiore vna cum cauliculis rubentia, ac deinde lanugine quadam pubescentia. Flosculi inter virgulas in laxionibus vmbellis prodeunt lutei, succedentibus exiguis, rotundis longioribus baccis. Suauiter autem & hoc Rosmarinum odoratum est, & præsertim solius, quibus Citrium Malum refert, quem resiccatum & diutinè odorem retinet.

Nasci-

Rosmarinum siluestre.

Nascitur Rosmarinum istud in quibusdam Quadorum siue Silesiorum agris, ac in conuallibus Suditorum montium, qua Bohemiam spectant parte; rum & in Germania alibi Septemtrionem versus. Andam autem hanc olim, magnificus vir Iacobus Antonius Cortusus Patauio, & Achilles Cromerus Nissa ad me dedetunt. Rosmarinum siluestre vulgò appellatur. Sunt qui ad Cisti aut ad Ledi genera referre studeant.

Facultate aurem Rosmarinum istud nonnihil cum mediocri siccitate calet, & simul quoque haud obscuram adstringendi potentiam habet. Laudatur ad ossium & articulorum fracturas. In Pomerania (Germaniæ ad mare Balthicum hęc pars est) ceruisiæ incoqui fertur, quæ inde suauitatem quamdam in gustu referre existimatur. Interponitur & aridum vestimentis, quæ à tineis & blattis præseruat.

De Lauandula. CAP. VI.

ODORATA & coronaria stirps Lauandula est, sed humilis, ramulos siue virgas profert tenues, quadrangulares, geniculatas, cubitales aut longiores: folia circa singula genicula bina, oblonga, carnosa, vtraque parte albicantia, Rosmarini coronariæ foliis multò longiora latioraque; & in summo spicas oblongas tenues, floribus refertas cæruleis: radices lignosas in

Lauandula.

Lauandula altera.

fibras

fibras diuisas. Spirant flores & folia copiosum capuréque implentem odorem.

Vna huius species solus est maioribus, crassioribus & longioribus, quæ odoratior: altera minoribus & tenuioribus. inuenirur & flores candidos habens.

Vestiuntur in Hispania & Narbonensi Gallia plerique montes & campi deserti Lauandula. In reliqua Gallia, apud Germanos, & alibi in hortis seritur.

Iunio ac Iulio flores exeunt.

Itali maiorem, Nardum Italicam, & Spicam, vulgariqúe lingua *Spigo* nuncupant: minorem, Lauandam & Lauandulam. Germania & Belgium vtramque Lauandulam & Lauendulam vocat: & maiorem quidem Lauandulam marem, minorem feminam: vulgò Lauender. Existimatur esse Casia odorata herba, cuius Virgilius subinde meminit, vt Bucolicon Ecloga secunda:

Tum Casia atque alijs intexens suauibus herbis
Mollia luteola pingit Vaccinia Caltha.

Et similiter Georgicon quarto, vbi agit de statione & sedibus apibus deligenda, apianioque constituendo his verbis:

Hæc circum Casia virides, & olentia latè
Serpylla, & grauiter spirantis copia Thymbræ
Floreat.

Est tamen & alia Casia σύριγξ siue fistula, quæ passim hoc tempore Cinamomum & Canella appellatur: & Casia quædam nigra quam Officinæ Cassiam fistulam vocant. Plinius Cneoron. Cassiam ab Hygiuo Cneoron appellari refert. Sunt autem Theophrasto ac Plinio auctoribus Cneora duo: vnum candidum, folio carnoso, obtougo, figura quodammodò Oleagino simili, odoratum: alterum nigrum, nullius odoris. radix vtrique alte descendens, grandis. ramuli permulti, crassi, lenti; germinant florentque post Aurumni æquinoctium, & multum deniq; tempons florent. Talis autem nequaquam Lauandula est, quæ nec crassa est radice, nec alte descendente, ramulis non lentis, & non Autumno, sed æstate flores profert: proinde etiam nec Cneori aliqua species.

Est autem Lauandula potentia ac viribus calida siccaque, & ordine quidem tertio, tenuium item partium & ex multis aëreis spirituosisque partibus constans: frigidis ea de causa capitis morbis quouis modo adhibita confert, & præsertim iis qui non ex copioso humore, sed ex sola potissimùm qualitate originem ducunt.

Proinde & fullantius eius liquor odoratus, & temporibus ac fronti illitus, catalepsi, leuiori hemiplexia, & subinde comitiali morbo, ac nó rarò syncope laborantes reficit. Sed vbi humorum copia adest, præsertim sanguini permixtorum, non satis tutus huius vsus est: sicuti neque compositionis, quæ ex fullantino vino in quo huiusmodi herbæ, flores, seminaue, & aromata, quædam macerata sunt, conficitur; quam plenq; temerè & indifferenter exhibent. Nam calidorum huiusmodi capur implentium vsu, & morbus intenditur, & æger in periculum inducitur: præsertim quando sanguinis missio aut purgatio non præcesserunt. Quod ideò monendum duximus, quia passim nonnulli medici inducti, & temerarij audacesque nimiùm pharmacopœi, aliaque stolidæ mulieres statim similes compositiones, & id genus alia non modò apoplecticis, sed & Catocho cum febri occupatis infundunt. quibus nihil potest peius dari, cum plurimùm obsint, & non rarò ipsos ægrotantes perimant.

De Stœchade CAP. VII.

1. STOECHAS caudice est vti Lauandula breui & lignoso, sed tenuiore: ramulis siue virgulis multis ac tenuibus; foliis circumuestitis oblongis, angustis, candicantibus, minoribus quàm Lauandulæ; comantibus in summo capitulis, siue spicis densis, compactis, breuibus & crassis, è quibus flores purpurei & pusilli exeunt; semen in his subnigrum: radices lignosæ.

2. Huius verò & genus quoddã est, solis foliolis differens, quod hæc margine serrata profert.

Hispania, Narbonensis Gallia, & Stœchades insulæ e regione Massiliæ, Stœchade herba siue frutice redundant.

In Germania ac Belgio è semine sata prima æstate facilè adolescit; sed hieme, nisi intra ædes aut penuarias cellas transferatur, perit; hiemis siquidem & frigoris impatiens est.

A Dioscoride στοιχάς, ab alis, ac à Galeno στοιχάς, per οι diphthongum syllaba secunda: Latinè Stœchas, Germani Stichas vnnt: Hispani *Tomani, Cantueſſo*, & *Cantuello*: Itali *Stœchade*: Angli French Lauender vocant.

Florem Officinæ Stœchados nuncupant.

Cererum Stœchadis, Galenus inquit, temperies composita est, ex terrena essentia frigida exigua, vnde adstringit; & extenuata altera terrena copiosiore, à qua vnq; amara est; ob vtrumque

Stœchas.

Stœchas in Belgio nata.

Stœchas folio serrato.

tumique vetõ conueniéntiam, obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareque tum viscera omnia, tum totum corpus est nata. Dioscorides decoctum eius tradit, velut Hyssopi, ad pectoris vitia facere, & antidotis vtiliter admisceri.

Posteriores medici Stœchadem, & præsertim flores eius, aduersus capitis dolores, & omnes eius ex frigiditate ac frigida caussa morbos, valdè efficaces esse affirmant: miscentur ea propter omnibus ferè compositionibus, quæ aduersus cephalalgiam diuturniorem, apoplexiam, catalepsin, epilepsin, & similes affectus adhibentur.

De Thymo. CAP. VIII.

THYMI duo apud veteres sunt genera: vnum Cephaloton dictum, alterum durius.

Cephaloton multis exilibus ac tenuibus fruticat virgis, foliis exiguis & copiosis circumdatis: capitulis in cacuminibus Stœchadis ferè similibus, sed minoribus; è quibus flosculi exeunt purpurei. 1.

In Creta insula copiosum nascitur: vnde illi Cretico cognomen datum est. Dioscorides gracili solo & petroso prouenire scribit.

Durius Thymũ surculosum quoque est, & perpusilla habet foliola; colore, quod vulgatissimũ est, virẽtia, & suauè odorata; candida verò & grauiolẽtiora, quod tarius est: flores verò nõ in capitulis aut spicis, sed iuxta foliola: radices tenues. 2.

Huius

Thymum cephaloton.

Thymum durius.

Huius generis Thymo, Hiſpaniæ & Narbonenſis Galliç loca deſerta & inculta abundant: in Germania, Belgio, & alibi in hortis ſtudiosè colitur.

Græcis Θύμος dicitur, Latine Thymus, & Thymum. Prior κεφαλωτὸς, id eſt, capitatus, & Θύρσον: Alter σκληρότερος, id eſt, durior, à Dioſcoride, cap De Epirhymo, cognominatur. Plinius Thymi duo genera eſſe tradit: vnum candidum, altetum nigrius, ac nigricans appellat: & candidum præſtare air, ac in collibus naſci; lib. 21. cap. 21. Vtrumque ad durius genus referendum videtur; nam vt ſcripſimus, durioris Thymi quoddam folia haber candicantia; aliud vrò vire nua, quod nigricans dicitur, quia ſaturo colore & non candicante vireat. Germani ac Belgæ Thymum/ Thymus: Galli *du Thym*: Itali *Thymo*: Hiſpani *Tomilho*: Angli Tpme nominant.

Thymum autem, vt Galenus tradit, in excalfaciendo exſiccandoque in tertio ſtatuendum eſt ordine, incidit & calfacit vehementer; ob id & vrinam & menſes prouocat, fœtum euellit, viſcera expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert.

Potum, Dioſcorides ſcribit, cum ſale & aceto pituitam per aluum ducit. Decoctum eius cum melle orthopnoicis & aſthmaticis prodeſt. Lumbricos ventris, menſes, fœtus, & ſecundas pellit: vrinam cit. Mixtum melli & delinctum, faciles è thorace excreationes facit. Oedemata recenna cum aceto impoſitum diſcutit, ſanguinis grumos diſſoluit, rhymos & ἀκροχορδόνας ſiue penſiles verrucas tollit, iſchiadicos cum vino & polenta impoſitum iuuat, hebetibus oculis in cibo ſumptum prodeſt. Vtile etiam pro condimento tempore ſanitatis.

De Serpyllo vulgari. Cap. ix.

1. VVLGARI Serpyllo multi ſunt exiles cauliculi, duri tamen & lignoſi, nonnulli in rectum palmi altitudine ſurgentes, alij repentes, & alicubi terræ ſuperficiei exiguis fibris annexi: folia exigua, virentia, Thymi ſimilia: capitula in cacuminibus rotunda, è quibus floſculi exeunt, colore rubente purpurei, nõ rarò etiam albidi: radices tenuiſſimæ ac fibroſæ.

2. Huius verò & ſpecies quædam, cuius cauliculi non ſerpunt: radix craſſior, lignoſa. Tenui lanugine hæc quandoque tota incaneſcit, vt in Bohemiæ nonnullis collibus ac locis deſertis. Naſcitur paſſim locis incultis, iuxta agrorum margines, pingui præſertim & fœcundo ſolo:

Serpyllum vulgare. Serpyllum alterum.

ſolo: ſubinde etiam locis petroſis & non modò in Germania, Bohemia, aut Belgio, ſed & in Italia ac Gallia ſponte exit.

Tota ferè æſtate floris eius prouentus.

Germani Quendel. Kümel & Kretnin: Belgę Quendel wilden Thymus/& Onſer Vrouwen bedſtroo: Hiſpani *Serpol* & *Serpillo*. Itali *Serpillo*: Galli *Pillolet:* Angli wild Time: Bohemi Materij Dauſſka. Officinæ Serpyllum, pleræque verò etiam Pulegium montanum nuncupant. Et paſſim quidem Serpyllum veterum exiſtimatur: non tamé tam Serpyllis, quàm Saxifrangæ Dioſcoridis reſpondens. Si etenim diligenter, & ad Serpylli vtruſque, & ad Saxifrangæ deſcriptionem expendatur, exiguùm Serpyllis, plurimùm verò Saxifrangæ ſimile eſſe comperietur. Veterum etenim Serpyllum, quod quidem prius, præter quòd ramulis & folijs Origano ſimile eſt, in quantamcunque altitudinem adminiculo fultum, aut vicinis ſtirpibus innixum, creſcit, & quandoque ex Ocimo per nimiam ſiccitatem mutato gignitur: alterum verò non ſerpit, & folio eſt Rutæ, id eſt, Hyperici aut Centaurij minoris (vt alibi oſtendimus) longiore. Serpyllum verò vulgare humile eſt, frutices non conſcendit, ex Ocimo non prouenit, & folijs eſt multò quàm Hyperici aut Centaurij minoris, minoribus & breuioribus; omnino videlicet exiguis, ac Thymi, vt diximus, ſolijs ſimilibus. Ex his Serpyllum vulgare, non Serpylli veterum aliquam ſpeciem, ſed Saxifrangam Dioſcoridis eſſe, palam eſt. Saxifrangam enim aiunt eſſe herbam Thymo ſimilem, in petris naſcentem. Serpyllum autem vulgare Thymum folijs & capitulis refert, & non rarò in locis petroſis reperitur: propter eam ſiquidem quam cum Thymo ſimilitudinem habet, ſilueſtre Thymum & à Belgis & ab alijs nominatur.

Verba Dioſcoridis de Saxifranga ſunt: Σαξίφαγον, οἱ δὲ σπερξίφεκτον, οἱ δὲ Ἔμπετρον· Ῥωμαῖοι σαξίφρηγα, θάμνος ὅμοιος θύμῳ φρυγανώδης ἐν πέτραις καὶ τραχέσι τόποις φυόμενος, θύμῳ ὁμοφερής. hoc eſt, Sarxiphagon, alij Sarxiphrangon, alij Empetrum, Romani Saxifranga, frutex eſt ſurculaceus, in petris & aſperis locis naſcens, Thymo ſimilis. Exemplaria quędam ὅλῃ θύμῳ ὁμοφερὴς legunt, ſed emendatiora θύμῳ habent. *Saxifraga.* *Locus Dioſcoridis reſtitutus.*

Facultate autem Serpyllum vulgare calidum & ſiccum eſt, tertio pænè ordine; tenuium item partium & incidens: menſes euocat, vrinam ciet, calculos expellit, & in balneis ac fomentis adhibitum, ſudorem euocat.

Eadem ferè de Saxifranga Dioscorides memoriæ prodidit: Cocta, ait, in vino febricitantibus opitulatur, stranguriæ prodest, singultum sedat, calculos vesicæ frangit, & vrinam cit.

De Serpyllo ex Dioscoride, Theophrasto, & alijs.
CAPVT X.

SERPYLLVM, Dioscoride auctore, duorum est generum: hortense & siluestre. Hortense coronarium est, & odore Sampsychum refert: folia habet & ramulos Origani similia, multò candidiora; iuxta sepes relictum procerius assurgit.

Alterum non serpens, sed erectum, ramulos emittit tenues surculosos: folijs refertos Rutæ similibus, angustioribus tamen, oblongioribus durioribusque: flores gustu acres, odore suaues: radix inutilis. Nascitur in petris efficacius, & magis excalfaciens latiuo.

Theophrastus De historia stirpium, lib. 6. Serpyllum tradit ex suffruticibus esse lignosis ac coronarijs, ac ramis & folijs tota sua natura odoratum, veluti Helenium & Sisymbrium: apud nonnullos etiam Thymum penitus redolere, summæ terræ adhærere, radice multifida torridaque peculiarem illi auctionem germinum, quippe cùm in quantumuis longitudinis procedere valeat, nactum adminiculum, aut iuxta sepes aliquas satum: squalorem pati, atque aquæ paucæ indigum: nasci ex Ocimo per immodicam siccitatem degenerante; lib. De caussis quinto, Ocimo videlicet ipso, minoris folij, sed odoris potentioris facto. Vnde colligendum, Serpyllum Ocimo esse odoratius, & folijs minoribus.

Siluestre Serpyllum idem quoddam esse ait, quod deferentes ex montibus serunt, vt apud Sicyonem fieri solet, atque etiam Athenis ex monte Hymetto: apud alios verò, vt in Thracia, montes & plana omnia Serpyllo scatere. Siluestre autem istud, à Dioscoridis siluestri aliud est: sola etenim cultura ab hortensi differt, veluti Theophrastus ipse ostendit, ex montibus translatum seri referens.

Dioscoridi aduersatur Plinius lib. 20. cap. 22. vbi siluestre ait serpere, satiuum verò minimè. Serpyllum, inquit, à serpendo putant dictum, quod in siluestri euenit, maxime in petris. Satiuum non serpit, sed ad palmi altitudinem increscit.

Memmit Serpylli Ælianus variæ historiæ lib. 9. & ipsum inter flores numerare videtur. Dionysius Iunior, inquit, in Locrensium vrbem veniens maximas ciuitatis domos occupauit, easque rosis, serpyllis, alijsque id genus floribus strauit. Virgilius tamen Bucolicon Ecloga secunda, Serpyllum herbam esse manifestissimè testatur his verbis:

Testylis & rapido fessis messoribus æstu
Alta, Serpyllumque, herbas contundit olenteis.

Ex quo loco colligendum sunt qui putent, vulgare Serpyllum verum & legitimum esse, quòd videlicet non aliud passim in Italia sponte gignatur: quasi nullibi quàm in agro reperiri, & non in hortis seri potuisset.

Serpyllum autem Græcis ἕρπυλλος καὶ ἕρπυλλον dicitur. Marcellus verus auctor, à Gallis antiquitus Gilarum nominatum affirmat: vt verò Plinius Valerianus, ab ijsdem Laurio nuncupatur.

Excalfacit verò vsque adeò Serpyllum, vt Galenus dicit, vt & menses & vrinas moueat: gustu multùm est acre. Prodest etiam, vti Dioscorides addit, ad tormina, rupta, conuulsa, iocinoris inflammationes, & ad serpentium morsus, & potum, & impositum: capitis dolores mitigat coctum rosaceo permixtum: cum aceto irrigatum maximè quidem lethargicis, sed & phreneticis conuenit: sedat & sanguinis vomitus quatuor drachmis potus cum aceto succus eius.

De Ocimo. CAP. XI.

1. 2. SATIVI Ocimi species magnitudine differentes duæ sunt vulgares, ambæ surculosæ, dodrantis aut pedis altitudine attolluntur; ramulis rotundis in plures alas diuisis. Et maior quidem folia habet lata, per margines leuiter crenata, Mercurialis herbæ magnitudine & forma similia: minor verò minora: vtraq; splendida, & dilutè virentia: flosculos exiguos, colore vel candidos, vel obscurè purpurascentes: semen exiguum, nigricans: radices oblongas, duras, non absque adhærentibus fibris: odor vtrique similis, nisi quòd maioris, species quædam tepefiat, quæ Citrum Malum odore refert, quod Ocimum citrarum appellant.

3. Matthiolus præter hæc duo Ocima etiam tertium quoddam maximum reperiri memoriæ prodidit, solius Amaranthi maioribus, longis, latis & crassis, Citriæ Mali folijs similibus.

Seritur Ocimum in hortis & in fictilibus; celerrimè, vt Theophrastus auctor est, prouenit. Quod Soli expositum est, eodem teste, transit in Serpyllum; quia vehementius siccatur; folio namque minus, odoreque vehementius redditur.

Iunio

Ocimum.

Ocimum minus.

Ocimum tertium maximum.

Iunio ac Iulio Ocimum florer, & particulatim quidem, ac diu, ab imo incipiens.

Ὄκιμον, & per ω prima syllaba ὦκιμον Græci appellant; nonnulli etiam ὄζιμον: Latini Ocimum. Differt ab Ocymo, quod ostendimus in Frumentorum historia pabuli genus esse, & ad differentiam huius per υ secunda syllaba scribitur; tametsi & per υ, odoratum Ocimum quandoque scriptum reperiatur. Recentiores βασιλικὸν, Latinè Regium id est, quoque nominant: Officinæ, Basilicum: Germani Basilgen: Belgę Basilicom: Hispani *Albahaca*: Galli *Basilic*: Angli Basill: Bohemi Bazalka: Itali *Basilico*, & quod minus est, *Basilico gentile*: Hispani idem *Albahaquilla*: plerique Basilicon Gariophyllatum hoc vocant.

Ocimum autem, auctore Galeno, ex secundo quidem est ordine excalfacientium, sed humiditatem habet recrementitiam adiunctam, ob quam commodum non est vt intra corpus sumatur: sed foris adhibitum ad digerendum concoquendumque idoneum est.

Dioscorides Ocimum air, si multum edatur, visum hebetat, aluum mollit, flatus mouet, vrinam cit, lac euocat, sed ægrè conficitur: impositum verò cum polentæ tenui farina, rosaceo & aceto, inflammationibus medetur, & Draconis marini ac Scorpionis plagæ; per se & cum vuo Chio, oculorum doloribus.

Succus oculorum caligines purgat, & defluxiones exsiccat.

Semen potum prodest atram bilem enlligentibus, suspiriosis, & vrinæ difficultate laborantibus: facit idem sternutationes frequentes, si per nares attrahatur: idem ipsa herba facit. Claudere autem oculos oportet, sternutatione vrgente.

Sunt qui Ocimum vitant, & non edunt, eò quòd commansum & in sole positum vermiculos gignat. Afri aduciunt, eos qui a Scorpione ict sunt, & ipsum comederunt, absque dolore permanere.

Recentiores, inter quos Simeon Zethy est, Ocimum tradunt olfactu cordi capitique prodesse: semen cardiacis affectibus succurrere: animi mœrorem ab atra bile ortum discutere, & hilaritatem lætitiamque procurare.

De Ocimo silvestri vulgari, siue Acino. CAP XII.

Ocimum silvestre, Acinos.

Ocimoides.

QVOD recentiorum plerique Ocimum silvestre nuncupant, caulículos promit complures quadrangulares, infirmos, terram versus reclinatos: folia ex interuallis bina contra se posita, parua, longiuscula, ac latiuscula, aliquantulùm hirsuta & aspera, vtu & caulículi: flosculos è foliorum sinubus exeuntes, paruos, orbiculatim caulículos ambientes, colore e candido nonnihil purpurascentes: semen exile: radices fibris cohærentes. Odore herba hæc multò quàm Ocimum est infirmiore; vtpote exili ac obscuro, sed tamen cum grauitate quadam non insuaui ad Calaminthes aut Ocimi accedente.

Exit multis Germaniæ ac Italiæ locis sua sponte, præsertim incultis & arenosis.

Æstate tota floret, & non rarò Septembri etiam mense.

Ocimum silvestre, vt diximus, appellant plerique recentiorum. Quod autem Ocimum silvestre Plinio, alijs est Ocimastrum & ὠκιμοειδές. Ocimoides verò multùm à præsente herbula differt. Siliquas siquidem Ocimoides habet, Hyoscyami siliquis similes, semine nigro, quale est Melanthij, prægnantes: huius autem semina minima sunt, & vasculis omnino exiguis continentur, nullam cum Hyoscyami eytinis similitudinem habentibus: ita vt hinc herbulam istam non esse legitimum Ocimum silvestre siue Ocimastrum, euidens sit. Quam ob causam ab alijs non pro Ocimo silvestri, sed pro Clinopodio habetur: sed nec horum sententia laudanda videtur. Nam si propter florum secundùm caulículos ambitum, Clinopodium dici meretur; multæ aliæ eodem nomine nuncupandæ erunt: vt, Calaminthes, Orualæ, Hormini, Lamij, Dictamni, & Marrubij species quædam, Pulegium, Saluia, Scordium, Melissophyllon, Sideritis, Galeni Alysson, recentiorum Bugula & Cardiaca, similesque aliæ, quarum omnium flores orbiculatim caulículos circumdant, nulla tamen Clinopodium dicitur. Nobis hæc herba Acino haud dissimilis videtur. Acinon etenim Dioscondes ait πόαν λεπτοκαρφον, siue herbam tenuium sarmentorum, coronariam, Ocimo similem, sed hirsutiorem, & odoratam. Cum qua descriptione præsens nostra satis conuenit.

Acinos.

At Acinos Græcis similiter ἄκινος, & quandoque ἄκωνος nuncupatur: vocibus verò nothis etiam ἄγριον βασιλικὸν & ὠκιμάστρον dicitur.

Facultate autem Ocimum silvestre, quod descripsimus, aliquantulùm calidum & siccum est, non absque adstringendi vi ac potentia.

Acinon verò Dioscorides tradit, menses & aluum sistere potum: impositú verò Phygethla & erysipelata curare.

De Dictamno. CAPVT. XIII.

DICTAMNO rotundiuscula, maiora quam Pulegij, & spissa lanugine candicantia sunt folia: caulículi tenues, in alas nonnullas diuisi, in quorum summo e squamulis compactæ dependent veluti spicæ, maiores crassioresque quàm Heracleotici Origani; à quibus exigui flosculi exeunt: semen inter squamulas reconditur. Odorata tota est herba.

Nascitur

Dictamnum verum.

Pseudodictamnum.

Nascitur in Creta insula, nec alibi requirendũ, non modò veterum, sed & recentiorum est sententia. Dioscorides flore & semine carere contra omnem ventatem scribit. Florferum esse, post Theophrastum testatur Virgilius Æneidos XII. *Dioscoridis error.*

Dictamnum genitrix Cretea carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantem
Purpureo.

Δίκταμνος Græcis dicitur: Latinis Dictamnum, & Dictamnum Creticum, à nonnullis, vt Dioscorides testatur, γληχων ἀγρία, siue Pulegium siluestre. Inter nothas appellationes extant & hæc eius nomina: Ἔμβακτρος, βελωνάκος, ἀρτεμισιάκη, κρητικὴ, ἰφήμερος, ἰλλὶς, βελοτόκος, δορκίδιον, ἰλλύριον, Vitulago rustica.

Officinæ pro Dictamno per *c* prima syllaba Diptamnum per *p* legunt, & leuis momenti error hic esset, nisi pro Dictamni foliis Fraxinellæ radices in vsum ducerent, quam falso Dictamnum appellant. *Officinarũ error.*

Calidum ac siccum tertio excessu Dictamnum est, Pulegio facultate simillimum, sed essentiæ tenuioris. Fœtus mortuos & in potu assumpta, vel in pesso apposita, vel etiam suffitu educit, menses euocat, secundas expellit.

Foliorum, inquit Theophrastus, vsus, non ramorum aut fructus, quæ ad multa valent, sed præcipue ad partus mulierum: efficiunt enim vt facile pariant, vel dolores cito sedant: dantur bibenda ex aqua. Succus cum vino contra serpentium ictus præsidio est. Tanta autem huius herbę vis fertur, vt & olfactu bestias abigat venenatas, & contactu interimat. Vulnerbus etiam ferro illatis, & venenatis morsibus suecus infusus remedio est, si mox & in potu sumatur. Produnt in Creta capras sagittis vulneratas huius pastu eas excutere. Impactos pedibus aut reliquo corpori aculeos impositum educit: ad lienis dolorem efficax & ipsum habetur, siquidem ipsum imminuit. Antidotis verò & additur.

De Pseudodictamno. CAP. XIIII.

PSEVDODICTAMNVM legitimo Dictamno aliquatenus foliis est simile, quæ & candida lanugine conuestita promit. flores verò habet in verticillis cauliculos ambientibus, dilute purpureos. cauliculis istud luxuriat complurimis, geniculatis, albida quoque lanugine hirsutus. radix tenuis, lignosa, altè descendit fibras spargens. Odor huic nullus, aut perquam exiguus est.

Multis in terris, Dioscorides ait, nascitur, sed tamen in Germania ac Belgio non nisi satum prouenit, & in paucorũ hortis olim repertum.

A similitudine Dictamni ψευδοδίκταμνος nomen accepit: Latini similiter Pseudodictamnum vocant. Officius incognitum esse parum refert. Calidum quoque ac siccum est, sed longè quàm legitimum Dictamnum facultate inferius. Præbet eosdem, Dioscoride auctore, effectus, sed inefficaciùs multò.

Pulegium.

De Pulegio. CAP. XV.

PVLEGIO caules exeunt abundè multi, teretes, & veluti geniculis articulati, plurimi procumbentes ac proserpentes, sese tamen, qui flores proferunt, attollentes: folia è singulis geniculis bina, subrotunda, quàm Maioranæ nigriora læuioraque, è quorum finu vel exigui cauliculi, vel minutula prodeunt foliola: flores verticillatim cauliculos iuxta folia ambiunt colore cærulei, rarissimè albidi: radix multis fibris cohæret. Odore tota herba potens est, & præsertim cùm in flore est, quem & stillatitius eius liquor retinet, per organa extractus fluent.

2. Reperitur verò & huius aliud genus superiori cauliculis, flore, colore, læuore, & odore simile, cuius folia oblonga ad Polygoni accedunt.

Locis gaudet palustribus, & quę hibernis mensibus rigantur, incultis tamen.

Iulio & Augusto floret, & tunc quidem colligendum.

Græci γλήχων, quandoque & βλήχων ἢ βλήχρον appellant: Latini Pulegium: Officinæ Pulegium quoque, & subinde Pulegium Regale, ad differentiam vulgaris Serpylli, quod, vt diximus, Pulegium vocant montanum: Italis *Pulegio*: Hispanis *Poleo*: Germanis ac Belgis Poley aut Paleye: Gallis *Pouliot*.

Pulegium valdè, vt Galenus ait, excalfacit, tertio nempe ordine, tum & valenter resiccat ac extenuat. Menses euocat, secundas & mortuos fœtus eiicit in potu datum. crassa lentaque pulmoni pectoriq́ue infracta, eclegmatis admixtum, excreatu facilia reddit.

Nauseam verò & ventriculi morsus ex posca sumptum, vt Dioscorides, etiam sedat: atram bilem per aluum educit: à serpentibus demorsis cum vino potum auxiliatur: animo linquentes recreat cum acetonaribus admotum: gingiuas roborat aridum tritum & combustum: inflammationes sedat cum polenta impositum. Addit Dioscorides, per se admotum, donec locus rubeat, podagricos adiuuare. Prodesse autem & hoc modo aduersus coxendicum dolores potest. Cum cerato ἰὸν θωὸς siue varos delet: lienosos cum sale impositum iuuat: decoctum lotione pruritus mingat: in balneo siue insessu inflationes, duntes, & conuersiones uteri adiuuat. Sunt verò & qui hydropicis & ictericis pulegium vtile esse affirment, & vrinam ciere: fugillata delere, veteraque vlcera expurgare: tum & ad capitis dolores, ex caussa nempe frigida, & neruorum conuulsiones conferre. Sotion pulegium aridum commansum & palpebris agglutinatum, lippitudinem in vigore consistentem eximie curare refert: adeò vt qui eius periculum fecerit, magis expetat ipso in lippitudinibus vti, quàm probatissimis collyriis. Aqua ex pulegio destillata, menses remorantes virginibus euocat, & colorem earum emendat, aliquot continuis diebus sumpta. Aduersus etiam strangulationes ex vtero conducit, præsertim si nonnihil Antidoti Methridatis simul detur.

De Polio. CAP. XVI.

1. POLIO cauliculi assurgunt numerosi, tenues, teretes, duri, ac lignosi, palmo haud multo altiores: folia per interualla hos conuestiunt oblonga, latiuscula, sed quàm Chamædryos angustiora, per margines serratim incisa: in virgularum fastigiis flosculi candidi, quos capitula proferunt vnà cum foliis ac cauliculis albida lanugine incanescentia: semen pusillum nigricat: radix fibras demittit.

2. Alterum superiore minus ac tenuius est, cauliculi quoque teretes ac duriusculi, folia minora & angustiora, flosculi è capitulis eminentibus albidi. Incanescit & istud, ac tenui candidaque lanugine pubescit. Vtrumque odoratum est, sæpenumerò, quod minus, odoratius. C. Clusius & minus quoddam odore infirmius refert.

Præter

Polium. Polium tenuius.

Polium repens ac Polium tertium.

Præter hæc verò & quoddam ἱπποβόσκου est Polium, cuius numerosi cauliculi humi 3.
plurima parte decumbunt: folia latiora quàm primi, ambitu quoque serrata: capitula in summis virgis, è quibus flosculi quoque candidi. Tota quoque hæc lanugine tomentosa inalbida, & cum grauitate quadam odorata.

Huic simile, cuius cauliculi teneriores repunt, & fibris quandoque demissis terræ sese af- 4.
figunt: folia huius & breuiora ac minora, sed non minùs serrata. Copiosa & hæc lanugine vna cum capitulis conuestitur: flosculi non è capitulis modò, sed & secundùm folia exeunt purpurei, aut albidi. Duo siquidem huius genera, sed coloris floris tantummodò differentia. Odore autem hæc reliqua superant.

Est verò & inter hæc quoddam medium, cuius tenues cauliculi partim rectè assurgunt, 5.
partim terram versus inclinantur. Huius tenelli ac recèns nati, molles lanuginosiq; ramuli è

Polium quartum etiam repens.

1. 2.

3.

4. 5.

Astuas.

virore lutei apparent: flores quoque pallidè lutei, sed reliqua stirps aliorum more incanescit.

Hæc Polij genera olim me obseruare memini Mechliniæ in amplissimi horto generosi viri Ioannis Brancionis. Nascuntur vero horum quædam in Italia, Thracia, Macedonia, ac nonnullis in Hispania locis. Tertium C. Clusius in maritimis Valentini regni, ac in Hispania Bætica à se repertum scribit: quartum verò in agro Murciano: quintum in Granatensi & Valentino regnis.

Florent quædam Martio, alia serius, præsertim in Belgij hortis, vbi Aprili aut Maio demum flores videre contingit.

A canitie Græcis πόλιον nomen accepit: Latini vocem seruant: dicitur verò & Officinis Polium.

Primum à Plinio Campestre appellatur. Duo, inquit lib. XXI. cap. VII. Polij genera, Campestre maius; Siluestre, quod minus est. ab Hispanis primum *Altamiza* vocatur.

Alterum Dios. πόλιον ὀρεινὸν, id est, Polium montanum, & πύθειον dicitur: & Ispanis vocabulis φλόξαπίδιον, ἀχαμαιὶς, ἰβερικὸς, μάλοσμον, βίλιον, λευκόβοτρυν. Atque horum duorum Dioscorides, Galenus, Paulus, Aëtius, & inter Latinos Plinius tantummodò meminerunt.

Suspicantur nonnulli Polium Leucadem esse, & de ea herba sub diuersis nomenclaturis Dios. bis egisse: conueniunt genera, nominis occasio & facultates. Leucades duæ, vna ὀρεινὴ, id est, montana; altera ἡμερὶς, quæ latioribus foliis, veluti Polium campestre, traditur. Ab albido colore λευκὰς dicitur: πόλιον à canitie, quòd canis hominis tumulo appareat: quidquid autem incanescit, albidum est. Facit huc, quòd Aëtius Leucadis non meminent, veluti à Polio haud differentis. Cælius verò Aurelianus Tardarum passionum lib. 2. cap. 4. Leucem eamdem cum Polio facit: *Leuces*, inquit, *quam etiam Polium vocant*. Plinius lib. XXVII. cap. X. Leucem quamdam herbam nominat, quam fortasse eamdem esse cum Leucade dicta scribit. Leucem autem Mercuriali similem esse, & nomen ex causa accepisse ait, per medium folium linea candida transcurrente: quare Mesoleucon quidam vocant. Ostendit his verbis, se Leucadem herbam qualis sit ignorare: sicuti neque de Polio sese explicare satis potuit: lib. siquidem XXI. cap. VII. vbi de Polio, quædam Tripolio à Dioscoride attributa interserit, Polium cum Tripolio confundens.

Plinius notatus.

3. Tertium autem Polium fortassis non absre θυμόλιον ac marinum cognominari poterit.

4. Quartum vtrumque apud Hispanos pro Chamæpitys vulgò habent, luculentissimus testis est Carolus Clusius, dicique ab ipsis *Zamarilla*.

Cetetùm facultate Polium, quod minus, auctore Galeno, ex tertio est ordine desiccantium: secundo verò completo excalfaciendium; & acrius ac amarius quàm maius, quod & amarum gustantibus & modicè acre est, & viscera omnia obstructione liberat.

Decoctum, inquit Dioscorides, à serpentibus ictis, hydropicis, ictericis & lienosis cum aceto auxiliatur, sed caput dolore afficit, & ventriculum offendit: vrinas & menses cit. Substratum & suffitum serpentes abigit. Magna vulneta tecens, noudumque reliccarum, impositum, auctore Galeno, glutinat; & maximè species eius maior: anduni verò ad rebellia vlcera facit; & magis hoc præstat quod minus est, quo etiam, ait Galenus, ad antidotos vtimur.

De Origano. CAP. XVII.

1. ORIGANI duo prima genera Dioscoridi sunt, Heracleoticum scilicet, & Siluestre. Heracleoticum caulibus erigitur rotundis, quandoque subrubentibus, ramosis, pedem plus minus altis: foliis latis, rotundis, paulò longioribus, quàm siluestris Origani minoribus & albidioribus: in fastigiis virgularum squamatim compactæ, paruæ, oblongæ promi-

Origanum Heracleoticum.

Origanum siluestre.

prominent veluti spicæ, è quibus exigui flosculi candidi exeunt; semen exiguum est.

Huic simile, genere haudquaquam differens Dioscoridi Origanum Onitis est. Quæ Onitis, inquit, appellatur, candidiore est folio, & hyssopo similior: semen veluti connectos corymbos habet. *Origanum Onitis.*

Siluestre Origanum tenues quoque ac rotundos habet cauliculos, dodrante altiores: folia subrotunda, maiora & hirsutiora quàm Pulegij: flores in umbellis dilutè rubentes, quandoque albidos; quibus succedunt semina parua subrubentia. 2.

Præter hæc verò & aliud Origani genus in Belgio colitur, quod Anglicanum cognominant: humilius istud quàm cetera: folia quoque minora, virentiora, & minus aspera; umbellæ similiter contractiores, è quibus flosculi purpurascentes. radix duriuscula. 3.

Nascitur Origanum Heracleoticum in Creta, ac aliis calidioribus regionibus, inter quas sunt Hispaniæ regna, vnde Antuerpiam resiccatum infertur. 1.

Siluestre Origanum non modò in calidioribus regionibus, sed & in Germania reperitur secus margines agrorum, viarum, & hortorum: transfertur etiam ad hortos & loca culta. 2.

Anglicanum cognomento non memini me alio loco quàm in hortis videre. 3.

Æstuis mensibus Origana florent, semen deinde perficitur.

Origanum Græcis ὀρίγανος, & quod Heracleoticum cognominatur, ὀρίγανος ἡρακλεωτική: à nonnullis Cunila: in Officinis Belgij Onganum Hispanicum: huius verò altera species ὀρίγανος ὀνῖτις, vt in Dioscoridis exemplaribus: in Galeni verò ὀνίτις: apud Plinium similiter Onitis est, per ιῶτα. 1.

Siluestre Origanum ἀγριοορίγανος dicitur; quod aliqui Panaces Heracleum, πάναξ ἡρακλέιον, & Cunilam appellant, inter quos est Nicander Colophonius, auctore Dioscoride: differt tamen non parum ab eo Panace Heracleo, ex quo Opoponax colligitur. Officinis Origani vox nota est: Italis *Origano*: Hispanis *Oregano*, *Orenga*: Germanis Wolgemut, & Dosten vocatur: Belgis Groue marioleyne: Gallis *Origan*, & *Marioleine bastarde*: Bohemis Dobramyl. 2.

Tertium vnde Anglicani cognomen admiserit, non constat: Heraclij est species, si modò, Plinio auctore, plures huius fuerint. 3.

Heraclium, inquit lib. xx. cap. xvii. tria genera habet: Nigrum latioribus folijs, glutinosum: Alterum exilioribus mollibusque, Samsucho non dissimile, quod Prasion aliqui vocare

vocare malunt: Tertium inter hæc medium. Cum altero autem Heraclij Panacis genere, Tertium noſtrum conuenire apparet.

Omnia autem Origana incidendi, extenuandi, reſiccandi, calfaciendiq́ue facultatem, & quidem tertio ordine obtinent, & ſilueſtre quidem valentius eſſe, Galenus tradit: eſt tamen Heracleoticum, quod ex Hiſpania reſiccatum adfertur, acrius ſilueſtri, vel in hortis vel in agris apud Germanos nato.

Cæterum cum vino Origanum exhibitum aduerſus venenatorum morſus & ictus prodeſt, & iis qui meconium aut cicutam biberunt, cum paſſo: cùm oxymelite, iis qui gypſum, aut ephemerum hauſerunt: ad rupta, conuulſa, & ad hydropes cum fico eſum.

Decoctum Origani vrinas ciet, menſes euocat, & vtiliter hydropicis exhibetur.

In eclegmate ex melle veteri tuſſi medetur, & pulmonem expurgat. Scabiem, prurigínem, pſoras in balneo inſeſſu curat, emendatq́ue à Regio morbo colorem. Aridum acetabuli menſura cum aqua mulſa ſumptum, per aluum atros humores educere, Dioſcorides & Plinius ſcribunt.

Succus virens tonſillas, vuam, & oris vlcera ſanat: cum lacte infuſus aurium dolores ſedat: cum oleo verò Inno permixtus, & per nares attractus pituitam detrahit: conficitur ex ſucco Vomitorium medicamentum cum cepis & rhu obſoniorum, in æreo vaſe per dies viginti Caniculanbus diebus inſolatis. Herba ſubſtrata ſerpentes fugat.

2. Silueſtris Origani folia & flores à ſerpente percuſſis etiam auxiliantur, Dioſcoride auctore. Vſus autem huius apud Belgas & Germanos Heracleotici eſt loco: in cibis verò & gratiam obtinet, quos iucundo ſapore condit.

De Tragorigano. CAP. XVIII.

Tragoriganum. Tragoriganum Cluſij alterum.

TRAGORIGANO cauliculi ſunt tenues, duri, ac lignoſi, colore ſubnigricantes: folia minora quàm ſilueſtris Origani, quàm vulgaris Serpylli maiora, odorata, aſpera, & nonnihil hirſuta: floſculi exigui in verticillis cauliculos ſuperna parte ambiunt, colore purpuraſcentes. radix parua ligni duritiem habet.

In Foroiulienſi agro Tragoriganum naſci Matthiolus tradit: verùm an illius cum iſto idem ſit, in tanta ipſius breuitate incertum relinquitur. Sunt qui exiſtiment, quod deſcripſimus,

mus, à Matthiolo pro Maro ostendi, à quo multùm differt; Marum enim non in orbiculatis verticillis floret, sed Origani Heracleotici modo ab exiguis veluti spicis flosculos promit.

Apud Belgas in hortis φιλοβοτανῶν, & stirpium cognitionis studiosorum olim obseruatum memini, in quibus Augusto mense cum flore conspiciebatur.

Exhibentur verò & alia duo Tragorigana à Clusio in Hispaniæ regnis reperta. Vnum lignosis, cubitalibus fere cauliculis: foliis mediæ inter Origanum & siluestre Serpyllum magnitudinis: floribus orbiculariter cauliculos ambientibus (quale quod descripsimus) sed folia eius incanescunt, & flores candidi sunt, quibus differt. 1.

Alterum tenerioribus surculis humilius, foliis angustioribus aliquantulùm incanis: floribus albidis, quandoque purpureis, & quàm alterius maioribus, eodem modo iuxta summas virgulas enascentibus. Nec repugnat duo esse Tragorigana: Dioscorides siquidem Tragoriganum vnum latius virentiusque, alterum exilibus surculis ac tenuibus foliis inueniri refert. 2.

Dicitur autem hæc thrips Græcis τραγορίγανος; Latinis similiter Tragoriganum: quod verò tenuius, φρύσιον, Pratium; Officinis & vulgò incognitum est.

Facultate Tragoriganum tertij quoque ordinis sunt resiccantium ac excalfacientium, veluti Origana: adesse, ait Galenus, aditrictionis quidpiam.

Tragoriganum, vt Dioscorides refert, yrinam ciet, & aluo vtile est. Decoctum eius bilem per aluum expurgat, Lienosis ex aceto bibere prodest. Est verò & potio Tragoriganu mitis & grata cibum fastidientibus, acidum ructantibus, imbecillo ventriculo, etiam vbi à mantissa inclatione nausea & æstus præcordiorum excitantur.

Contra Ixiæ venenum in vino bibitur, menses ducit, in eclegmate ex melle tussientibus datur & peripneumonicis. Cum polenta œdemata discutit impositum.

De Hyssopo vulgari. CAP. XIX.

Hyssopus vulgaris.

Hyssopus vtrimque florifera.

HYSSOPVS vulgaris vsus caules erigit dodrantales, aut altiores, duros, ac lignosos, in virgulas aliquot diuisos, ab imo ad fastigium vsque foliis circumuestitos oblongis, veluti Polygoni aut Lauandulæ, sed minoribus, saturatiùs virentibus, ac odoratis, quæ sursum versus sensim minora fiunt. flosculi è suis conceptaculis, quinis, senis, septenisve iuxta folia coniunctis, à medio fastigium petunt, cauliculos tamen non orbiculariter ambientes, sed ad

Hyſſopus ex Codice Cæſareo.

Thymbra.

ad vnum tantùm latus exeuntes, colore eleganter cęrulei, quandoque, ſed rarò, albidi, Echij floribus quodammodò ſimiles, ſed minores; ſtaminibus etiam aliquot mediis, è quibus minutiſſima ſtamina dependent purpurea: radix dura, lignoſa aliquot annus reſtat.

Paſſim in hortis Germaniç ac Belgij colitur.

Floret Iulio ac Auguſto menſibus.

Huic ſimilem aliam reperiri contingit cauliculis brevioribus, & plurima parte humum verſus reclinatis: foliis paulò ſignoribus ac craſſioribus: floſculis cauliculos ambientibus in ſpicæ modum digeſtis, colore quoque pulchre cæruleis, & ſuperioris forma ſimilibus. Verùm hæc ſpecies rarior.

Hyſſopum hanc paſſim Officinæ & vulgò appellant. Germani ac Belgę Iſpen aut Hyſopi: Itali *Hyſſopo*: Hiſpani *Iſopo*: Galli *Hyſſope*. An autem veterum legitima Hyſſopus ſit, non parùm, nec temerè, ambigitur: tametſi enim Hyſſopum veluti omnibus cognitam, nullis notis Dioſcondes expoſuerit, extant tamen quædã de eius forma alibi, quæ vulgari Hyſſopo nequaquam reſpondent. Onganũ Heracleoticum folium habet Hyſſopi ſimilitudine: Chryſocome comam habet corymbaidem ſimilem Hyſſopo. Plinius lib. XXVII. cap. XII. Stœchadem aut odoratam herbam, coma Hyſſopi. Accedit icon ipſius Hyſſopi, quę in perquam vetuſto Cęſareę bibliothecę exemplari reperitur, foliis latis, Ongani ſimilibus, & capitulis in ſummis virgis eminentibus. Atque ex his, non eſſe legitimam quæ vulgò pro Hyſſopo habetur, manifeſtum eſt.

Ceterùm quod ad facultates vulgaris Hyſſopi attinet, guſtabilis huius qualitas acris, cum nonnulla amaritudine coniuncta, calidam ipſam eſſe oſtendit, & ſiccam tertio ordine, tenuis quoque eſſentiæ, ac expurgandi vim habere. Non inutiliter idcircò, imo efficaciter, ad omnes pulmonis ac thoracis frigidos morbos in eclegmate, aut alio modo vulgaris Hyſſopus adhibetur. Obſtructiones aperit, craſſa incidit, lenta attenuat, & vt faciliùs exſpuantur, præſtat.

Cum carnibus bubulis decocta non inſuauiter ex iure editur, on ac ventriculo grata: vrinas verò etiam mouet, & ad vrinæ ſtillicidium vtilis eſt.

De Thymbra. Cap. XX.

THYMBRA vulgari Hyſſopo ſimilis eſſet, niſi humilior ac tenenor foret: virgulas emittit complures foliis vndequaque circumdatas anguſtis & acuminatis, longioribus quàm Thymi: inter quæ floſculi, è paruis vaſculis ab imo faſtigium vſque exeunt, candidi, aut dilutè purpurei, hoc modo veluti herbaceam ſpicam efformantes, quæ, poſtquam floſculi emarcuerunt, manifeſtior: radix dura ac lignoſa.

In

In Germania ac Belgio temerè fuerit alibi quàm in hortis quærere. Fertur in Narbonenſi Gallia locis quibuſdam aſperis & incultis prouenire. Bellonius huic haud diſſimilem, ſi non eadem, in Tyrrheni maris littoribus naſci refert, ex obſoleta tamen purpura albicantem.

Iulio ac Auguſto apud Germanos ac Belgas cum flore reperitur.

Græcis θύμβρα eſt, nec aliud Latinis nomen verè habet. Nam quòd Satureiam interpretes dici velint, Columellæ Latino ſcripton repugnat, qui inter Thymbram & Satureiam manifeſtum diſcrimen oſtendit lib. x. vbi Satureiam Thymi ac Thymbræ ſaporem præ ſe ferre ſcribit:

Et Satureia Thymi referens Thymbræ ſaporem.

Quod & lib. IX. cap. IIII. ſatis manifeſtis verbis docet: Tum etiam Thymbræ, inquit, vel noſtrates Cunilæ, quam Satureiam ruſtici vocant. A vulgo, aut in Officinis, Thymbra nullum nomen accepit.

Facultas autem Thymbræ calida & ſicca tertio exceſſu attenuat, incidit, meatus expurgat: breuiter, omnia quæ Thymum poteſt & præſtat.

De Satureia. CAP. XXI.

Satureia.

SATVREIA tenui ac fragili cauliculo aſſurgit, pedem plus minus alto, & in ramulis diuiſu: foliis anguſtis, minoribus quàm Hyſſopi, Thymbræ æmulis, ſed iuxta ramulos rarioribus: floſculi ſecundùm folia candidi ſunt aut dilutè purpurei: ſemina parua ſubnigricant: radix fibroſa.

In hortis vbique ferè ſeritur: annua eſt herba.

Eodem quo ſata eſt anno floret, ſemen facit, ac deinde perit.

Latinis Satureia appellatur: à Columella verò etiam Cunila: dicitur & ſilueſtre Origanum à nonnullis Cunila, ſed legitima Cunila Satureia eſt: Germanis Garten Ysope/ Kunell/ Saurey/ & Sadancy: Brabantis Cruden; nomine, vt apparet, à Cunila detorto, item Saurey: Italis *Sauoreggia*: Hiſpanis *Axedrea*, *Sagorida*: Gallis *Sariette*, *Sarriette*.

Non diſſimilis autem Satureia ab illa Thymbræ ſpecie, cuius Dioſcorides cap. De Thymbra meminit: Γίνεται, inquit, δὲ καὶ ἀπαρτίαν ὕσσωπος. Hæc etenim vere ἀπαρτία, id eſt ex ſemine nata, dici poteſt; ſingulis etenim annis, vt diximus, ſeri debet: altera verò durabilis naturæ radicem obtinet.

Porrò Satureia calida quoque ac ſicca, & tertio quoque ordine, ſed minùs tamen quàm Thymbra, qua mitior eſt: atque ideircò etiam, vt Dioſcorides ait, ἐγχυτέρα πρὸς βρῶσιν, id eſt, in cibis commodioris vſus.

Attenuat autem, & flatus inſigniter diſcutit, proinde vnà cum faſelis & aliis leguminibus flatuoſis vtiliter coquitur ac editur: imò ventri calens in fomento appoſita, vteri ex flatu ſtrangulatus mox ſedat.

De Saluia. CAP. XXII.

RECENTIORVM obſeruatione duplex Saluia eſt, maior videlicet, & minor.

Maior quadrãgularibus, lignoſis caulibus, in alas effuſis luxuriat, circa quos folia lata, oblonga, rugoſa, aſpera, ſubalbicantia. Verbaſci ſilueſtris folius ſatis ſimilia, ſed ſcabriora, ac minus candicantia, attritorum ex lana veſtimentorũ ſcabritiem referentia: flores in ſummis ramulis eminent falcati, Lamij aut Orualę ſimiles, colore cęruleo purpuraſcentes, ſuccedẽte

Saluia maior.

Saluia minor.

in receptaculis semine subnigricante: radix dura ac lignosa fibras demittit.

Huius vna reperitur species nonnullis foliis, vel totis, vel partim albida: item & alia, cuius foliorum pediculi ac nerui, tum & recens enata foliola tubent.

2. Minor Saluia fruticosa quoque stirps est, alas in latitudinem expandens, priori similis, sed minor: caules huius teneriores sunt: folia oblonga, minora, angustiora, sed non minùs scabra; quibus, parte qua pedieulo insistunt, duo hinc inde foliola exigua adnascuntur, pinnarum aut auricularum quadam similitudine: flores spicati, velut superioris cærulei: radix quoque lignosa. Cum grauitate quadam, sed minime molesta, odorata vtraque est, sed præstat quæ minor.

Locis asperis & incultis nonnullis sponte nascitur: & minor in campestribus Hispaniæ, in Massiliensi agro, in compluribus Italiæ prouinciis: in Creta quoque insula gignitur; vbi subinde quædam eauliculorum pars, præsertim inter genicula media, in tantam crassitudinem extuberat, vt Gallarum magnitudinem & similitudinem assequatur. Cuiusmodi Saluiam memini mihi olim ab excellentiss. viro Iacobo Antonio Cortuso missam.

Maior Saluia subinde locis asperis & tuderatis in Germania reperitur.

Vtraque autem ad hortos à Belgis transfertur, sed minor frequentiùs.

Florent Saluiæ Iunio ac Iulio, vel etiam serùs. Martio cómodè transferúntur ac plantantur.

Saluia Græcis ἰλελίσφακος: à nonnullis ἰλεφόδοσκον, & σφαγνόν: Officinæ vnà cum Italis ac Hispanis Latinam Saluiæ appellationem retinent: Germani Salbey: Galli *Sauge*: Belgæ Salue dicunt. Inter nothas verò appellationes & hæc nomina occurrunt, κόσμος, φάγνος, βύκιον.

Excalfacit autem Saluia euidenter, & non minùs resiccat: ad tertium vtriusque qualitatis ordinem pertinet, aut secundum intensum: adstrictionis quoque non exiguum obtinet.

Foliorum ramulorumque Saluiæ decoctum vrinas mouet: menses irem & fœtus extrahit, auctore Dioscoride. Sed sanior Aëtij sententia, qui hanc menses compescere, & conceptum retinere memoriæ prodidit. Traduntur, inquit, quidam suffitam Saluiam menses immoderate fluentes, & omnino muliebre profluuium compescere. Agrippa Sacram herbam vocant, quam prægnantes mulieres, si fluidæ laxæque fuerint, vtilissime comedunt, continet enim coneeptum, vitalémq; reddit: ac si fueri huius heminam cum modico sale quarto à secubitu die mulier potauerit, deinde viro miscearur, proculdubiò concipiet. Hæc ille.

Vtilis

Vtilis autem inprimis Saluia capiti ac cerebro est: sensuum ac memoriæ vim intendit, neruos roborat, humoreque resolutos sanitati restituit; tremores tollit, naribus indita pituitam è capite elicit. Commendatur verò & sanguinem exspuentibus, tum & aduersus tussim lateníque dolores, & ad serpentum morsus.

Auxiliatur verò & Pastinacæ Marinæ ictibus; vt Dioscorides scribit, capillos denigrat, sanandis vulneribus apta est, sanguinem sistit, virulenta vlcera purgat, & pudendorum pruritus, foliorum ramulorumque decoctum ex vino sedat, si eo abluantur.

De Saluia agresti, siue Sphacelo. CAP. XXIII.

Saluia agrestis siue Sphacelus.

AGRESTIS quæ Saluia appellatur, caulículos erigit quadrangulos, nonnihil hirsutos, circa quos folia Saluiæ quidem æmula, sed breuiora, latiora, molliora que: flosculi è cauliculi & adnatorum ramulorum vno erumpunt latere hiantes, ac falcati, veluti Lamij, sed minores, in albido pallentes. succedunt semina in singulis pericardijs quaterna nigricantia: radix fibrosa: stirps annua est. Odore minùs quàm Saluia graueolet, & vinosum quiddam spirat.

In siluis frequenter reperitur, & iuxta sepimenta & agrorum margines. Solo gaudet aliquantulùm macro, non tamen omnino sterili aut sicco.

Iunio, Iulio, ac Augusto mensibus cum flore ac semine viget; & tunc quidem colligenda ac reponenda est.

Recentior ætas Saluiam appellat agrestem: nonnulli verò & Ambrosiam, sed vera Ambrosia ab hac differens est. Valerius Cordus Scordoniam nominat. Ruellius Galliæ rura *Boscisaluiam* vocare refert, & Polemonium esse iudicat, quod veritati repugnans est. Germanis Waldt Saluey: Brabantis Wilde Salie.

Videtur autem Theophrasti esse σφάκελος, cuius folium contractius, & minùs quàm Saluiæ squalens esse, ait; quale huius esse ostendimus. addit Saluiæ folium βαρύτερον siue graueolentius ac scabrius esse, quod ita se habet: Nam Saluiæ vtriusq; odor grauior quàm huius, & folium scabritie attritis vestimentis similius. Nec est quòd minor Saluia pro Sphacelo habeatur, vt quibusdam videtur, cùm non minùs sit scabra quàm maior, & quàm eadem odoratior. Σφάκελος.

Calida autem & sicca facultate Saluia agrestis est, minùs tamen quàm Saluia, in secundo idcircò vtriusque qualitatis ordine consistens. Commendatur ad rupta, cæsa, ac vulnerata: datur & ex alto præcipitatis decoctum eius, vrinas verò etiam prouocat. Sunt qui huius decoctum lue venerea infectis non infeliciter propinent: nam & sudores mouet, vlcera resiccat, humores digerit, tumoresq; discutit ac resoluit, si triginta aut quadraginta diebus assumatur.

De Orvala. CAP. XXIIII.

ORVALÆ species prior (eius etenim tres aut quatuor numerantur) quæ propriè Orvala nuncupatur, caules promit crassos quadrangulos, duos pedes longos, in alas diuisos: folia & e radicibus multa, & secundùm caules ex interuallis bina contra se posita, magna, palmum lata vel amplíora, aliquantulùm aspera, inæqualia, albicantiaque, ac nonnihil vti & caules hirsuta: flores forma florum Saluiæ aut Lamij, colore ex diluto cæruleo candicantes, post quos oblonga denticulata vascula pro siliquis, in quibus semen nigrum: radices verò fibrosas. Tota herba grauem fortemque spirat odorem caput opplentem, & maturato semine interit, quod altero fit à satione anno. 1.

Seritur ab olitoribus in hortis. Iunio ac Iulio floret.

Gallitricum Officinæ nuncupant. Dicitur & Orvala siue Orvalla, Tota bona, Sclarea,

Orvala.

Orvala altera.

Orvala tertia.

Sca lea,

Orualæ ſilueſtris, ſpecies quarta.

Scatlea, Centrum Galli, Martiſaluia: ab Italis *Sciaria:* à Gallis *Oruale:* à Germanis Scharlach: à Belgis Scharlepe: ab Anglis Clarye. Falluntur qui Alectorolophon exiſtimant. Alecturolophon in Frumentorum ſiquidem hiſtoria Pemptadis IIII. lib. III. multùm ab Orualæ differentem oſtendimus. Videtur autem hæc Orualæ ſpecies, Horminum ſilueſtre, quod Dioſcondes ait viribus magis pollere. Inter omnes etenim Orualæ ac Horminum ſpecies, nulla odore aut viribus hac potentior eſt.

Altera Orualæ ſpecies, caules habet ſimiliter quadrangulares, cubitales: folia quoque aſpera, ſcabra, ſed minus albida, ac minora: flores ſimiles colore purpureos aut cæruleus: radices vti prioris. Odore hæc minùs præſtat, omnino exiguo prædita. In Pannonia, Norico, Bauaria ſiue Vindelicia, plenſque & aliis Germaniæ ac Galliæ locis gignitur herboſis, ſubinde ſaxoſis. 2.

Floret eodem quo prior tempore.

Baccharim eſſe, ſunt qui putent; eorum autem ſententia quàm ſit probanda, oſtendet Baccharis deſcriptio, quam à ſubſequente proximum dabit caput.

Tertiæ Orualæ caules quoque quadranguloſi & nonnihil hirſuti ſunt: folia per ambitus ſerrata, Orualæ prioris ſimilia, ſed minora: flores lutei, ſemen ſufflauum, nigricans: radix fibroſa, durabilis naturæ, & multis annis permanens. 3.

Apud Belgas à nonnullis in hortis ſeritur; in Alpibus autem Italiæ iuxta Tridentum ſponte gigni tertur. Æſtate floret.

Horminum luteum & Horminum Tridentinum à pleriſque appellatur.

Poteſt his & quarta addi ſpecies, quę pro ſilueſtri Hormino à Fuchſio depingitur: caulículi huic breuiores, ceterùm hirſuti quoque & quadrágulares: folia minora, oblonga, profundiùs inciſa: flores cærulei odorati, ſed quàm Orualæ minus: ſiliquę per maruntateu deorſum nutant: ſemen nigricans: radices ſimiliter nigræ & fibroſæ. In Bohemia herboſos conueſtit culiculos & aruorum margines: Fuchſius Germaniæ prata exornare ſcribit, ſuaque ſponte in iis naſci. 4.

Tempore florendi cum ſuperioribus conuenit.

Orualæ & Hormini hæc quoque ſpecies, ſed mera, & nullius facultatis eſſe videtur.

At prior, quam diximus propriè Orualam dici, calida & ſicca eſt ordine tertio; menſes modo quouis ſumpta mouet, ſecundas eiicit, ceruiſiæ aut vino permixta ebrietatem facit, caputque implet.

Antonius Mizaldus ſemen Orualæ vtile tradit ad excutiendam oculorum caliginem, & educenda ea quæ in illos inciderunt: in oculum ſiquidem immiſſum, & multa reuolutione circa bulbum eius circumductum, tandem humore prægnans, & tenuibus membranulis ac ſordibus onuſtum elabitur.

De Hermine. CAP. XXV.

HORMINVM Orualæ etiam quædam ſpecies eſt, ſed reliquis minor. caules promit complures, dodrantem aut pedem altos, anguloſos ſimilitet, ſubhirſutos: folia lata, rotundiuſcula, ſubaſpera, Orualæ multo minota, Marrubij ferè ſimilia, quorum quatuor aut ſex ſuperiora, purpureo nigræ Violæ colore, ſed tamen dilutiore emicant: flores iuxta folia caulículos ambientes, colore purpureo diluto albicant: ſemen exiguum, oblongum, nigricans, in oblungis receptaculis, velut ſiliquis, quæ maturato ſemine radicem verſus ſpectant: radix longa, tenuis, non abſque fibris.

Peregrinum Belgio Horminum eſt, & aliunde in hortos illatum.

Æſtuis menſibus florum eius productio; ſemen interea maturatur.

Horminum.

Ὅρμινον Græci: Latini Horminum & Gemmalem appellant.

Calidum autem, vt inquit Paulus Ægineta, Horminum est, mediocriter siccum & abstergens. Horminis semen, Dioscorides ait, putatur cum vino potum Venerem excitare: verùm cum melle, argema & albugines oculorum depurgat: cum aqua impositum œdemata discutit, & aculeos extrahit. Idem herba imposita facit. Galenus in libris De alimentorum facultatibus, de Hormino: Hoc quoque, ait, frixo vtuntur, deinde eatenus læuigant, vt farina euadat, mel quoque ei admiscent. Parum in seipso habet alimenti, vt quod mediæ inter Erysimum & Cuminum sit naturæ.

De Bacchare, ex Dioscoride & alys.

Cap. xxvi.

Baccharis, auctore Dioscoride, odorata & coronaria est herba, cuius folia τραχέα, id est, aspera, aliàs δασέα, hoc est, densa sunt, magnitudine inter violam & verbascum media: caulis angulosus, cubitalis, subasper, ἀδραφυάδης, id est, iuxtà adnatas propagines habens: flores purpurei, subalbicantes, odorati: radices veratri nigri similes, odore cinamomi.

Amat aspera & squalida loca. Gracili solo nec humido prouenit: Plinius.

Βάκχαρις Græcè dicitur, aut φάκχαρις quasi φάγχαρις, vt plerisque placet: à quibusdam Nardum rusticum appellatur, vt Plinius lib. 21. cap. 6. testatur. Quin & ipse Plinius lib. 12. cap. 12. Nardum rusticum appellat. Sed lib. 21. cap. 19. perperàm ita dici refert; statim videlicet, vt quosdam errore falso Barbaricam eam appellare scripsit: Sed eorum quoque error, inquit, corrigendus est, qui Baccar, rusticum Nardum appellauêre. Est enim alia herba sic cognominata, quam Græci Asaron vocant. Idem eodem lib. cap. 21. Baccharin quosdam Perpensam appellare ait. Perpensa autem si Asarum est, veluti inter nothas & assciptitias voces reperitur, non minùs horum error, quàm priorum refellendus. Nam Baccharis & Asarum non parum differunt, vt Plinius testis est, & ex vtriusque descriptionibus collatis euidens. Proinde & perperàm Officinæ Asarum, Asaram bacaram nuncupant, nomine ex Asaro & Bacchari compositio; quasi idem sit Asarum & Baccharis. Qui error ex eo videtur manasse, quòd inter nothas Asari appellationes, Baccharis vox etiam reperiatur: aut quod Baccharim Crateuas Asarum nuncupauerit. Quod siquidem Crateuas Asarum nominat, Dioscoridi nequaquam Asarum, sed Baccharis est. Nam Asarum Dioscoridis caule caret: odoratum non est, nisi solis radicibus: nec etiam coronarium, si, vti Plinius ait, vocitatum sit Asarum, quoniam in coronas non addatur. Asarum autem Crateuæ caules facit, & odoratum ac coronarium est. Patet ex ipsa descriptione, quæ sic habet:

Officinarũ error.

Asarum Crateuæ.

Asarum odorata & coronaria est herba: caules eius geniculati: folia δασέα, id est, densa: flores purpurei: radix boni odoris, similis veratri nigri, odore cinamomo similis. Nascitur in aspetis & squalidis.

Ex quibus verbis manifestissimum est, Asarum Crateuæ idem cum Dioscoridis Bacchare, & ab Asaro eiusdem esse differens: & malè inter nothas voces Asaro Baccharis nomen attributum: peiùs verò adiectum Asarum coronariam & odoratam esse herbam, quod inter notha etiam assciptum reperitur.

Meminit Baccharis etiam Virgilius in Bucolicis Ecloga septima, & non modò coronatam eam esse sturpem ostendit, verumetiam falcim depulturam:

—— *Bacchare*, inquit, *frontem*
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.

Est & Baccharis vnguentum apud Athenæum lib. 15. quod à Bacchare odorata herba nomen

nomen habere potest. Nam, vt Plinius, vnguenta ex ea radice fieri solita, apud antiquos Aristophanes priscæ Comœdiæ Poëta testis est.

Cetertùm Baccharis, vt Paulus Ægineta paucis complexus est, radicis decoctum meatus obstructos aperit, vrinam & menses citat. Folia ipsius cùm sint adstringentia, fluxionibus opitulantur.

De Balsamita. CAP. XXVII.

Balsamita maior.

Balsamita minor.

BALSAMITA coronaria herba non est, sed foliorum eius cum grauitate quadam grauis est odor. Eius duo sunt genera, solus multùm differentia: maior videlicet & minor.

Maior caulibus assurgit rotundis, duris, sesquipedalibus: folia eius oblonga, lata, leniter per oras crenata, Lapathi solus fere similia, minora tamen & viroris magis albicantis: coma aurei coloris ex multis floseulis velut corymbis, tanaceti ac elichrysi modo in vmbella cohærentibus; quorum singuli ex multis exguis staminibus luteis simul farctis, compositi sunt: radices lignosæ, durabilis naturæ, non absque multis adhærentibus fibris. 1.

Apud Belgas hortensis est, passimque etiam ab olitoribus colitur.

Æstuus mensibus aurei coloris vmbellas promit.

Germani, Frauwenkraut: Itali, *Herba di S. Maria*: Belgæ Balseme: & eorum Officinæ Balsamitam, ac Balsamitam maiorem nuncupant. Est tamen & alia Balsamina, quæ & Charantia ac Momordica; item Balsaminum genere neutro, herbæ ab hac Balsamita differentes ac dissimiles. Matthiolus Mentham Græcam nominat: alij Saluiam Romanam; item herbam Lassulatam, Costum hortensem, Menthan Saracenicam, herbam D. Mariæ. Sunt qui volunt Panaces Chironium esse. Plinius etenim, & vulgaria Theophrasti exemplaria Chironium Panaces folio esse referunt Lapathi, floreque aureo, cuiusmodi hæc herba est. Sed Dioscorides, & Nicandri interpres testem citans Theophrastum, folio illud aiunt esse Amaraci, cuius folium Balsamitæ nequaquam simile est.

Minor Balsamita colore, odore, sapore & flore in vmbellis aureo, maiorem refert: caulículos promit numerosos, tenues, rotundos: folia parua, oblonga, serrata, ac pro- 2.

fundè inciſa; comam aurei coloris, ſed corymbos minores: radices vti prioris.

Ranor hæc eſt, nec alibi quàm apud cognitionis herbarum ſtudioſos reperitur.

Floret eodem quo præcedens tempore.

Balſamitæ haud dubiò ſpecies minor eſt. Itali *Giulam* vocant. Valerius Cordus Mentham Corymbiferam minorem appellat: priorem verò Mentham, Corymbiferam maiorem. Plerique Eupatorium Meſuæ: alij Dioſcoridis Ageraton eſſe volunt. Eupatorium autem Meſuæ idem cum Auicennæ Eupatorio eſt; vires etenim vtrobique eædem: ſed formæ deſcriptio in vtroque auctore corruptiſſima, vt ſatis oſtendunt Auicennæ exemplaria, cuius poſteriora ex Bellunenſis correctione, à prioribus hoc loco multùm differunt. Eupatorium autem Auicennæ à Dioſcoridis Eupatorio nequaquam differt, quod vulgò Agrimoniam nominant: herba ea notiſſima eſt, cum qua Balſamita minor, ſiue Giula ſimilitudinis nihil aut perexiguum habet. Ageraton verò hanc herbam eſſe, non eſt quoque veriſimile. Nam Agerato folia Dioſcorides tribuit Origani: at Origani folium ſubrotundum eſt, huius verò longum & ſerratum, ab Origani forma multùm differens; quod Giulam & Ageraton diſſimiles eſſe ſtirpes oſtendit.

Eupatorij Meſuæ.

Ceterùm Balſamita vtraque calida & ſicca eſt ſecundo ordine, cum amaritudine & adſtringendi haud obſcura facultate. Auxiliatur foliorum eius quam Conſeruam appellant, diuturnis capitis doloribus matutino tempore ſumpta: defluxiones è capite repnmit ac reſiccat: crudos humores ad concoctionem perducit. Prodeſt item cachexia aut leucophlegmatia laborantibus, præſertim in initio; ac omnibus quibus iecur debile ac refrigeratum eſt. Semen non ſecùs ac Santolinæ lumbricos & ventris tineas expellit.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SECVNDÆ LIBER QVINTVS,

DE VMBELLIFERIS HERBIS.

PRÆFATIO.

QVINTVS huius Pemptadis labor circa Vmbelliferas versatur, quæ Coronarys odoratisq; herbis ac ὠφελίμοις haud perperàm succedunt. Vmbellas siquidem circinata rotunditatis & coronarum instar proferunt. Semina verò & nonnullarum odorata sunt, vt Anisi, Fœniculi, Ammios, Cari, &c. Profluit ex nonnullis odoratus liquor, vt ex Panacis & Laseris generibus. Quarundam etiam radices inter odoramenta haberi possunt, vt Angelicæ, Astrantiæ, Mei. Non describuntur autem hoc loco omnes Vmbelliferæ; ad olera siquidem pertinentes, sua classi relictæ. A Fœniculo autem omnibus notissimo exordium sumptum, sic enim ad reliquas facilior ac expeditior via patebit.

DE FOENICVLO.

CAPVT I.

Fœniculum.

FOENICVLVM fetulacei generis herba est, hominis non rarò procentatē superans. caules eius digitalis crassitudinis, geniculati, læui, tenui, ac virente cortice conuestiuntur, fungosa interiùs candida medulla, in alas quasdam circa fastigium diuiduntur. Folia è radicibus, tum ab singulis geniculis, ampla, ramosa, in tenuissima segmenta dissecta, colore virentia, odoris iucundi, quorum singulæ particulæ teretes sunt; extremæ verò etiam capillamentorū instar tenues. Vmbellæ latæ in cacuminibus cauliculorum ac ramulorum eminent rotundæ, ac in orbem circinatæ: flosculi lutei: semen oblongum, nudum, nullaq; membrana implicitum: radix candida, recta, altè descendit, neruo lignoso intus medio. 1.

Huius quædam species subnigricantibus foliis rubet: odore & sapore à superiore haud differens. 2.

Est & alia, cuius semina & quandoque folia dulciora sunt. Hæc in hortis Belgij sata non diu dulcedinem tenet, sed citò in vulgare Fœniculum transit. 3.

Locis apricis etiam saxosis benè proficit Fœniculum: hortos quoque amat ac loca culta. radix viuax est, & in plures annos testat.

Vere erumpunt folia, deinde caulis assurgit, sequuntur cum floribus muscana: semen sub finem Augusti ac Autumno perficitur.

Græci μάραθρον appellant: Latini Fœniculum: Officinæ nomen tenent: Germanis Fenchel: Belgis Venckel: Italis *Finocchio*: Hispanis *Hinojo*, & *Funcho*: Gallis *Fenoil*: Bohemis Wlassyskop.

Præter verò istud & siluestre quoddam Fœniculum Dioscorides refert satiuo grandius, foliis maioribus, caule tantæ amplitudinis, vt in Mauritania duodecim cubitis assurgat, cuius semen Cachryi simile. Hippomarathron istud appellat, & μάραθρον ἄγριον; à nonnullis μαραθέλι, aut Myfinetum. *Hippomarathrum.*

Traditur & aliud Hippomarathri ab eodem genus, folio angusto, exiguo, oblongo: semine rotundo vt Coriandri. *Hippomarathrum siluestre.*

Cetetum

Ceterùm Fœniculi vulgaris ſemen quidem calidum eſt, ſed ſecundo, ſiccum verò primo ordine. Ventriculum aſſumptum roborat, nauſeam ſedat, tormina mitigat, flatus diſcutit: in vino potum ad ſerpentum & ſcorpionum ictus ac morſus valet: eum ſachato puluis huius ieiuno ventriculo aſſumptus aciem oculorum conſeruat: lac quoque nutricibus auget, quod & ipſius herbæ ſuccus efficaciter præſtat, tum & ipſa comeſta ac in olere ſumpta. quæ minus calida ipſo ſemine. Vtilis verò herba renibus ac veſicæ: vrinam cit, & calculos expellit.

Radices ad eadem valent, & potentiores, vtpote calidiores: proinde non modò vrinam prouocant, ſed & hepatis ac quoque lienis infarctus expediunt, & viſcera ab obſtructione liberant: menſes quoque promouent. Feruntur eædem cum melle contritæ canum morſibus mederi impoſitæ.

Succus ex caule foliiſque expreſſus, atque in ſole ſiccatus, vtilis eſt ad ocularia medicamenta, quorum ad vſum acuendum vſus eſt. Exprimitur verò & ſuccus ex ſemine virente, foliis ac ramulis primæ germinationis inciſis, ad eadem vtilis. E caule medio, dum floret, abſciſſo, ignique admoto, gummi etiam exſudat, quod ſucco efficacius eſt: auctor Dioſcorides.

De Anetho. Cap. II.

Anethum.

Anethvm cubitali aut proceriore caulículo, terete, ac geniculato conſurgit: foliis tenuiſſimè diſſectis, & in ſtamina pæne extenuatis: floſculis in muſcario luteis: ſemine deinde rotundo, plano, tenui, ac foliato: radice fibroſa. Grauiter autem vnà cum floribus ac ſeminibus odoratum eſt, & colore, minùs, quàm Fœniculi: folium huius viret.

In hortis ſeritur ſimul cum oleribus.

Flores & ſemen æſtate perficit: hibernis menſibus intercidit.

Ἄνηθον Græcè: Latinè ſimiliter Anethum appellatur: à nonnullis *ἀνήκηθον*: conſeruarunt Anethi nomen Officinæ: Italis *Anetho*: Hiſpanis *Eneldo*: Germanis Dillen: Belgis Dille: Gallis *Anet*: Bohemis Kopr.

Eſt autem Anethum, auctore Galeno, excalfaciens quidem ſecundo ordine intenſo, exſiccat verò eodem remiſſo, vel primo deſinente. Vſtum verò tertij eſt ordinis tum excalfacientium, tum reſiccantium. Anethi aridæ comæ ſeminiſque decoctum potum lac euocat, tormina & inflationes ſedat, vrinam cit, ſingultus lenit, vt quidem Dioſcorides. Sedat autem ſingultus ſemen & odoratu, præſertim ſi in vino decoquatur; ſed potiſſimùm ſi Abſinthio ac Roſis rubris additis, & pariter in vino decoctis, ventriculus hoc foueatur. Promouet verò & ſemen, lactis copiam, veluti Fœniculi. oculorum claritati officit: genituram aſſiduo potu extinguit. Mulieribus autem ex vtero laborantibus, in deſeſſu Anethum vtile eſt. Semen vſtum condylomata impoſitum tollit.

Vſtum, Galenus ait, vlceribus admodum humidis impoſitum prodeſt; potiſſimùm iis quæ in pudendo conſiſtunt: quæ verò in præputio ſunt inueterata, iis probè cicatricem inducit. Vuam etiam in faucibus, vt Plinius ait, leuat.

Oleum, in quo decoctum Anethum, digerit, ſedat dolores, ſomnium conciliat, crudos ac inconcoctos humores ad concoctionem perducit.

De Aniſo. Cap. III.

Aniſi rotundus & leuiter ſtriatus, ac inanis caulis in ramulos nonnullos diuiditur. folia inferiora rotunda ac latiora ſunt; ſuperiora diſſecta veluti Apij, ſed candidiora. umbellæ floſculos candidos, deinde ſemen inalbicans proferunt, odoris iucundi ac ſaporis grati.

In

Anisum.

Carum.

In Creta, Syria, Ægypto, aliisque Orientis regionibus feliciter gignitur: seritur quandoque in Germaniæ hortis, vbi Iulio ac Augusto floret, ac semine prægnans.

Anisum Latini ac Officinæ appellant: Græci ἄνισον, aut ἄνησον, vt quidam volunt: Germanis Anis: Italis *Aniso*: Hispanis *Matahalua* & *Yerua dulce*: Gallis *Anis*: Anglis Anese & Anyse: Bohemis Anyz.

Galenus Anisi semen tertij esse ordinis exsiccantium & calfacientium scribit, quia, vt ait, acre, subamarum, & ad vrentium caliditatem accedat. Tanta tamen acrimonia, vt vrentium caliditati quasi simile sit, in eo haudquaquam gustu sentitur. nam dulcedo quædam in eo percipitur grata, acrimoniæ verò quàm exiguum aut nihil; atque idcircò secundum caliditatis gradum non excedit: siccitatem verò etiam habet multò quàm tertij ordinis minorem. Nam ad lactis generationē confert; quod non faceret, si admodum desiccaret, Gal. cap. de Marathro, vel inuito teste. Ex eo siquidem quòd lac procreet, hoc non excedere primi ordinis siccitatem iudicauit; quod & de Anisi semine, cùm hac de causa, tum quòd dulce sit, censendum. Est igitur semen Anisi ex primo exsiccantium gradu, excalfacientium verò secundo. *Galenus notatus.*

Discutit verò idem flatus, tormina sedat, vrinas clementer promouet, lactis copiam facit, ad venerem extimulat, aluum, & album muliebre profluuium sistit: commanducatum oris bonum reddit odorem, aduersus spirandi difficultatem conducit, suffitu capitis dolores sedat, venenatorum ictibus restitit. Fertur & sitim arcere, atque idcirco hydropicis vtile. Cum Rosaceo tritum instillatumque aurium tupturis medetur.

De Caro. CAP. IIII.

CARVM cauliculo assurgit cubitali vel altiore, quadrangulari, geniculis intercepto, glabro, intus inani, ac in ramulos distributo; circa quos foliola Pastinacę siluestris, sed tenetiora ac minora: flosculi exigui candidi in laxis muscarus: semen subnigricans, longius quàm Anisi: radix dodrantalis, carnosa, sed gracilis, sapore Pastinacæ, sæpiùs candida, rarò lutea.

In pinguibus ac lætis campis herbosis, & pratis, quæ subuide rigantur, apud Germanos Bohemosque frequens nascitur. Gignitur & in Caria, auctore Dioscoride, vnde nomen accepit.

A Maio mense vsque ad Augustum, & flores, & semen profert.

Græcis Κάρος, Latinis Carum vel Careum: Officinis Carui nominatur. Carnabadion Simeon Zethy vocat: Germani Kům/ Kümmel/ Weißkümmel: Itali *Caro*: Hispani *Caraua*, & addito articulo *Alkaraua*: Angli Caruwaye.

Cari autem semen, vt Galenus ait, excalfacit & resiccat tertio quodammodò ordine, & acrem moderatè qualitatem possidet: flatus verò idem discutit:

discutit: ventriculo & ori gratum; concoctiones adiuuat, vrinam cit, antidotis admiscetur.

Radix elixa Pastinaca: modo edendo est.

De Cumino. CAP. V.

Cuminum satiuum. Cuminum siluestre.

SATIVVM Cuminum vnum Dioscoridi est: siluestria verò & alia.

Dodrantalis autem & rarò pedem excedens satiuum Cuminum herba est, vnicaulis, ramis tamen aliquot brachiata: folia Fœniculi modo in tenues particulas dissecta, sed breuiora ac minora multò. vmbellæ in alarum cauliculorumque fastigiis semen proferunt acuminatum, coloris sordidi, graueolens, sapore acre: radix tenuis est, quæ post seminis maturitatem perit.

In Italia & Hispania colitur ac seritur: aliisque calidis regionibus familiare, vt Æthiopiæ, Ægypto, Galatiæ, Ciliciæ, ac vniuersę minori Asiæ. Putridis & calidis maxime locis gaudet.

Medio Vere serendum: imber succedens sationi multùm officit, vt habet Ruellius.

Κύμινον Græcis, & ad differentiam siluestrium, κύμινον ἥμερον, id est, satiuum Cuminum vocatur: Latini Cuminum: Officinæ Cyminum: Germani Römischer Kümel: Itali *Comino*: Hispani *Cominchos*: Galli *Comin*. Belgæ & Angli Cumyn dicunt: Bohemi Kmyn. Præfertur reliquis Æthiopicum, quod Hippocrates Regium appellauit.

Siluestre Cuminum primum.

Siluestria autem Cumina à Dioscoride duo describuntur: vnum θάμνιον esse ait, caule dodrantali, tenui, ternis quaternisve foliolis, ὁποῖ περσελήνου, id est, quasi dissectis, Gingidij diuisura: capitulis in cacumine quinis aut senis, rotundis, ac mollibus, in quibus κορεοὺς ἀχυράδης, siue paleaceum semen. Nasci ait in collibus, efficaciusque in Lycia, Galatia Asiæ, ac Carthagine Hispaniæ: verùm tale Germaniæ ac Belgio parùm cognitum: rarò & in paucorum hortis reperitur.

Siluestre Cuminum alterum.

Alterum satiuo haud dissimile (foliis videlicet) esse refert, quod à singulis floribus cornicula profert μετώπῳ, hoc est, sublimia siue erecta, in quibus semen Melanthio simile. Atque istud est quod Pemptadis huius secundæ lib. III. cap. IX. flos Regij nomine descriptum est, vt & eo loco latius explicatum.

Dioscoridis notatur.

Ceterum Cumini satiui semen, vt Galenus, ex tertio est excalfacientium ordine, resiccat verò non munus. Dioscorides verò & ipsum adstringere ait, non tamen adstrictionem habet. Attenuando siquidem ac digerendo tumores discutit, non autem adstringendo reprimit; veluti

veluti testium ac scroti ex flatu aut aquoso humore, quos cataplasmatis additum citò tollit: nec modò extrinsecus auxiliatur, sed & intrò assumptum flatus extinguit, tormina torsionesque sedat. Vtile quoque pectori & pulmonibus refrigeratis, ac crudorum humorum copia grauatis, in sorbitione aliqua sumptum. Demorsis à serpentibus ex vino propinatur: fluorem muliebrem sistit: sanguinis è naribus profluuium, cum aceto tritum & odoratum, reprimit. Quod in cibis flatulentum, Cumino addito corrigitur.

De Ammi. CAPVT. VI.

Ammi vulgare.

Ammi alterum paruum.

AMMIOS duo genera posteritas obseruauit: vnum latioris solij maius, quod vulgare est, alterum tenuifolium ac minus.

Vulgare Ammi cubitali aut proceriore altitudine assurgit: alas è caule rotundo spargit: folia è pluribus constant oblongis ambitu serratis: flosculi in vmbellis candidi. semen cum acrimonia quadam amarcat, oblongum, Cumino minus. *Ammi vulgare.*

Alterum herba est exigua, tenui ac breui cauliculo: foliis oblongis, creberrimis incisuris tenuissimè dissectis, & sursum versus magis attenuatis: flores sunt in exiguis vmbellis candidi: semen minutissimum, acre, ac fetuidum. *Ammi alterum.*

Ex Alexandria Ægypti in Italiam infertur, vbi & gignitur. fuit huius quondam in Ægypto domesticus ac quotidianus vsus, panibus enim compinsebant, ac alimentis admiscebant. Sarum in Germania ac Belgio facile prouenit.

Floret in Augusto, semen deinde perficit.

Græci ἄμμι, Latini similiter Ammi vocant: nonnulli Cuminum Æthiopicum, alij Regium cognominant: Officinæ Ammios aut Ameos gignendi casu appellant: Germani Ameo.

Prius maius dici potest. Hoc autem Officinæ passim vtuntur, in quo minimè redarguendæ, cùm enim ei omnes, quæ Ammi adscribuntur, facultates adsint, pro legitimo haberi potest. 1.

Alterum minus, à nonnullis præstantius habetur. Quod tamen non pro Ammi, sed pro Sisone habendum, non desunt qui suspicentur. 2.

Est autem Sison, Dioscoride teste, exiguum semen, in Syria natum, Apio simile, nigrum, feruens, oblongum. Cui descriptioni Ammi paruum non malè respondet: semen siquidem *Sison.*

exiguum est, Petroselini vulgò dicti minus ac tenuius, nigricans, ac gustu feruens, quod ex Syria ac ex Ægypti Alexandria aduehi fertur. Siue autem idipsum pro Ammi aut pro Sisone habeatur, nihil refert: nam vtriusque consimiles sunt facultates, sic vt vnum alterius *ἀντιβαλλόμενον*, hoc est succedaneum, absque errore esse queat.

Est autem Ammios semen excalfactoriæ ac desiccatoriæ tertij ordinis intensæ facultatis, & partium tenuium, facit ad ventris tormina, vrinæ difficultates, serpentiumque ictus ex vino, menses etiam prouocat. Suggillata cum melle impositum tollit, colorem quoque in pallentem è croceo mutare fertur, bibitum aut inunctum: & eum vua passa ac resina suffitum, vtetum purgare. Hæc eadem & Sisonis semen potest, nam & vehementer, ac tertio gradu calidum siccumque est, tenuium quoque partium, & vrinas ac menses prouocans. Quod & contra lienis vitia, vt Dioscorides ait, bibitur.

De Coriandro. CAP. VII.

Coriandrum.

Coriandri altera icon.

CORIANDRO tenuis, teres, cubitalis & ramosus est cauliculus: folia laciniosa in partes dissecta; latiores quidem quæ infenora, in tenuiores verò superiora: flosculi candidi in vmbellis laxis: semen globosum, nudum ac inane, quod initio viret, siccatum ex luteo subalbicat: radix breuis paucis fibris cohæret.

In agris ac hortis multis seritur locus: solum amat lætum ac pingue; in macro tamen & prouenit.

Aprili aut Maio serendum. Sub Canis exortum floresçit: semen maturum Autumno colligitur.

Græcis *κόριον ἢ κορίαννον*: Latinis Corion, & Coriannum similiter: posteriores Latini & Officinæ Coriandrum appellant: Germani & Belgæ Coriander: Itali *Coriandro*: Galli *Coriandre*: Hispani *Culantro*, *Culiandro*: Bohemi Koryandr.

Coriandri autem herba tecens eum semine admodum graui & iniucundo odore fœtet, & non modò insignitèr refrigerat, verùm & pernicioſum est venenum, præsertim eius sueus epotus: vocem exasperat, mentem mouet, ebrietati similem insaniam adfert, tandem verò

verò & mortem inducit. Remedio prætet alia vinum est meracum per se, vel cum Absinthio propinatum.

Coriandri verò resiccati semen, deposito non modò fœtido odore, sed & maligna ac deleteria qualitate, odoris haud inuicundi redditum, cum temperato calore manifeste resiccat, ac nonnihil adstrictionis obtinet.

Maceratur in aceto, deinde reiccatur, atque sic præparatum vsui magis idoneum. Ventriculo multum huiusce modi confert, præsertim à cibo, per se, vel cum alijs permixtum, oris ventriculi humiditatem resiccat, saluationem prohibet; ciborum concoctionem promouet. Cum vino sumptum lumbricos educit, temorantes etiam vrinas mouet. Tosti cum aqua epotus pulus ventris fluores sistit.

Mirum quod Xenocrates tradit, si vnum seminis granum femina biberit, vno die menstrua cohiberi: biduo, si duo: & totidem diebus, quot grana sumpserit.

De Melanthio. CAP. VIII.

Melanthium.

Melanthium siluestre.

TRIPLEX Melanthium est: Satiuum, Siluestre, ac tertium cognomine Damascenon. Satiuum Melanthium exigui instar fruticis assurgit, tenuibus cauliculis drodranralibus, ramulis aliquot brachiatis: folia in minutulas partes dissecta, superioribus Coriandrinis ferè similia: flosculi in summis virgis candiduli, multis staminibus mediis; capitula sueeedunt quadrangularia, intercursantibus membranis interiùs distincta, prominentibus superiùs exiguis veluti corniculis, in quibus semen acre, odoratum, anguloium, colore nigrum, quandoque verò & subluteum, substantia oleosum ac pingue. 1.

Siluestre caulem promit striatum, folia albidiora, teneriora, magisque dissecta, instar Anethi: flosculos prioris similes, sed tamen sæpè elegantiores, ac dilute cæruleos. hi non capitulum, sed cornicula aliquot coniuncta, vt plurimum quinque, Aquileiæ similia, post se relinquunt; in quibus semen nigrum exigui odoris. 2.

Damascenum Melanthium longioribus quàm superiora cauliculis ac ramulis luxuriat, folia eius tenuiter quoque admodum diuisa. flosculi elegantes, cærulei, quinquefolij, totidem alabastris prominentibus, varieque dissectis, insident. capitulum veluti Satiui: semen forma coloreque nigro assimile, sed odore destitutum. 3.

Melanthium Damascenum.

1.

2.

3.

Matthiolus notatur

Satiuum in agris ac hortis serìtur. Siluestria in non paucis regionibus spontè inter segetes & frumenta proueniunt.

Semen Iulio ac Augusto ad maturitatem peruenit: flores priùs apparent.

Melanthium Græci similitet μελάνθιον vocant: In Officinis Nigella dicitur: à nonnullis Gith: ab alijs Saluſandria, & spuriis vocibus μύκων ἄγριος, & Papauer nigrum: Germanis Swartzkümmich: Belgis Swarts fart: Italis *Nigella:* Hispanis *Axenuz, Alipiure:* Gallis *Nielle:* Bohemis Czernykmin. Satiuum istud cognominatur, tum quia seratur, tum quòd solum vsui sit accommodum.

Siluestria Melanthia spuria sunt, ac à similitudine nomen inuenerunt. Primum Germani quandoque Sant Katharinen blumen, id est, Diuæ Catharinæ florem nuncupant. Placet nonnullis istud esse Cuminum siluestre alterum; cum quo florem Regium satis conuenire, iam anteà monuimus. Et potest quoque istud non temerè pro siluestri Cumino altero haberi. Veterum breuitas sæpè in caussa est, vt certi definiri nihil queat.

Alterum siluestre Damascenum Melanthium, ac Damascenam Nigellam appellant. Cum Isopyro similitudinem nullam habet, quæ quidem apparet; tametsi Mathiolus, cap. De Isopyro, imaginem huius paulò aliter expressam, pro eo exhibeat: & quidem solam, nulla addita descriptione, vt & sæpè alias.

Est autem Melanthij legitimi videlicet ac satiui semen excalfaciens & desiccans tertio gradu, ac tenuium partium. Destillationes ex capite resiccat calfactum & nodulo illigatum & assiduè olfactum: quo modo & torpentem odoratus sensum excitat & redintegrat. Assumptum flatus discutit, pituitam crudam incidit: pluribus diebus potum vrinas ac menses prouocat, & cum vino datum spirandi difficultati medetur.

Tollit lentigines, leptas, vetera œdemata, durities, cum aceto impositum: capitis doloribus subuenit fronti impositum: ad recentes oculorum suffusiones, cum oleo tritum & naribus inditum prodest; & ad dentium dolores, cum teda in aceto decoctum. Clauos circumscanificatos excurit, cum vetere vrina admotum. In summa, inquit Galenus, vbi incisiune, extersione, desiccatione ac excalfactione est opus, præstantissimum est remedium.

Phalangiorum etiam morsibus cum aqua denarij pondo haustum auxiliatur. Rotundos ventris lumbricos expellit, non modò assumptum, sed & cum aqua vmbilico impositum. Suffitu serpentes fugantur. Tradunt, inquit Dioscorides, largiùs potum enecare.

Pharmacopœum error.

Exprimitur ex semine isto oleum, quo imperiti Pharmacopœi plerique pro oleo Nardino non absque graui vtuntur errore.

De Meo. CAP. IX.

MEO folia sunt virentia, multiplicatis sectionibus, quàm Fœniculi tenuiora, teneriora, angustioraque: caulículi graciles, cubitales; in quorum fastigijs vmbellæ, & flosculi candidi: semen angulosum, Cumino maius, odoratum, & cum acrimonia amaricans: radices dodrantales in plures partes in obliquum & altum diuaricatæ, foris nigricantes, interiùs candidiores, acri sapore linguam vellicant, odore cum suauitate graui.

Nascitur pluribus Italiæ, Germaniæ, Hispaniæ, ac Galliæ locis, montanis quidem, sed campestribus ac apricis; descendit verò & ad plana.

Belgio rarum, sed tamen haud peregrinum. Laudatur Athamanticum, ac in Hispania natum.

Radix restibilis nouo Vere noua profert folia, caulículi posteà erumpunt cum vmbellis, Iulio flores seminaque perficiuntur.

Græci μεῖον vel μῆον: Latini similiter Meum nominát: Italis *Meo*: In Apulia, vt Matthiolus refert,

Meum.

refert, Imperatrix dicitur: in Hiſpaniis nonnullis locis *Siſtra*, aliis *Pinello*: apud Germanos Bärwurtz: Ruellius Anerhum, ait, tortuuſum & ſilueſtre in Gallia appellari. Belgij Officinæ quædam Fœnieulum vocant porcioum: aliis autem Fœniculus porcinus Peucedanos eſt. Impoſuit multis Plinius, Meum ſcribens non naſci in Italia; & à Medicis, iiſque paucis, ſeri, lib. xx. cap. xxiii. hine etenim creditum fuit Italiæ peregrinum; ac diutinè, tametſi familiare & frequens, pro quouis alio citiùs habitum, quàm pro Meo agnitum. Vnus Daucum Creticum: alius Seſeli Cretieum ſiue Tordylion: quidam etiam Libanotidis ſpeciem credidit; quod tamen verum eſt Meum. *Plinij ignorantia.*

At Mei radices quidem vtiles ſunt; calidæ tertio ordine, ſiccæ verò ſecundo, & partium tenuium: proinde viſcera expurgant, renes & veſicam ab obſtructionibus liberant, vrinas prouocant, ac ſtillicidio earum medeotur non modò in aqua feruefactæ, aut tritæ & potæ, ſed & pubi, præſertim puerorum, admotæ: calculos excutiunt, ventriculi flatibus, torminibus, vteri affectionibus ſuccurrunt, tum & articulorum doloribus: rhoracis defluxionibus cum melle tritæ in eclegmate auxiliantur: ſanguinem per menſes etiam inſeſſu ducunt: ſed ſi pluſculum ſumantur, capur dolore afficiunt. Cum enim plus calidi quàm ſicci obtineat, crudam humiditatem & flatuoſam caliditaré, vt Galen. air, ad caput referunt.

De Libanotide. CAPVT X.

INTER Libanotides vna στεφανωματὶς ſiue Coronaria dicitur, de qua ſuprà egimus, vbi de Coronarijs herbis: reliquæ vmbelliferæ ſunt; huius tria Dioſcondes genera refert.

Caulem prior Libanotis vmbellifera cubitalem, quandoque bicubitalem edit, rotundum, nonnihil ſtriatum, articulis geniculatũ, & alis multis ramoſum: folia in tenuiſſimas anguſtiſſimaſque partes diſſecta, veluti Ferulæ, maiora latioraque quàm Fœniculi: vmbellas in faſtigijs amplas, ſed laxas, iti quibus poſt floſculos fructus magni Corni ferè magnitudine, aut, vt Dioſcondes, ἀστοδύλῳ, id eſt, verticillo ſimiles, per maturitatem albicantes, qui in duas ſponte partes finduntur; atque in his ſemen oblongum, guſtu acre, mordax, ac feruidum: radix candida, prægrandis, Thus redolet. 1.

Altera χαμαίπιτυς, ſiue in vniuerſum priori ſimilis, verùm ſemen eius latum veluti Spondylij, & odoratum quidem, ſed haudquaquam πυρίτου, ſiue acre ac mordax: radix huius foris nigra, intus candida. 2.

Tertia ἄκαρπος, ſiue ſterilis, ſuperioribus omnino ſimilis, ſed nec caulem, nec florem, nec ſemen fert, vt Dioſcorides. 3.

Meminit & Theophraſtus Libanotidum, ſed duarum tantùm: vnius ἀκάρπου ſiue ſterilis, alterius fœcundæ.

Κάρπον autem ſiue fructum fœcundæ καύχιν vocari quoque air, & folium hanc habere σιλάφῳ ἐλείῳ, id eſt, Apio paluſtri ſimile: caulem cubitalem vel maioré: ſtuctum verò album, τραχὺν, aſperum, aut durum, & oblongum: radicem craſſam, albam, & Thus redolentem. Atque hæc eadem cum prima Dioſcoridis, niſi folium differentiam adferat. Fructus vtriuſque καύχις, ſiue καύχεις, oblongus, candicans, & durus: radices quoque aſſimiles. 1.

Altera verò Theophraſti Libanotis folium habet θριδακίνης, amarum, ſed τραχύτερον, id eſt, aſperius & candidius, radice breui. Huius Dioſcondes mentionem facit, & ad auctorem Theophraſtum refert. Differens autem hæc eſt à ſterili Dioſcoridis. 2.

Libanotidem autem naſci in ſaxoſis & aſperis Dioſcorides: in aridis ſiue ſqualidis & petroſis Theophraſtus. In calidis regionibus reperiuntur. In Germaniam aut Belgium quando-

Libanotis.

Κάχρυς.

que semina primæ inseruntur, quæ vbi adoleuerint, altero à satione, vel tertio anno vmbellas proferunt: & si æstas calida feruensque, semen perficiunt: veluti olim in horto generosi viri Ioannis Brancionis Mechliniæ, obseruare me uemini.

Λιβανωτὶς Græcè, Latinè similiter Libanotis dicitur. Quidam, inquit Plinius, alio nomine Rosmarinum appellant. Fructus à Dioscoride κάχρυς, Plinio similiter Canchrys, sed Theophrasti, Galeni, & Pauli exemplaria κάχρυς habent. Est verò & κάχρυς pilula quædam, quæ in Robore, Abiete, Larice, Picea, Tilia, Nuce, Platano, postquam folia cecidêre, nascitur, hieme durans, Vere aperitur; caditque cùm folia ceperint crescere, vt Plinius lib. XVI. cap. VIII. de qua & Theophrastus lib. III. cap. VII. hanc Gaza Amentum Latinè reddit.

Cæterùm Libanondis folia temperatè calida sunt. Tnta herba (Dioscorides ait) & imposita, omnium cómuniter hæmorrhoidum profluuia sistit: sedis inflammationes & condylomata mitigat: chœradas & abscessus crudos concoquit.

Siccæ radices cum melle vlcera expurgant, tormuubus ventris medentur, & à serpentibus demorsis cum vino, vrinas & menses ciunt, vetera œdemata imposita discutiunt. Radicis & herbæ succus, adiecto melle, oculorum aciem exacuit. fructus epotus idem potest. Auxiliatur verò & comitialibus morbis, & veteribus thoracis vmjs. Regio morbo laborantibùs cum pipere & vino datur, sudores etiam mouet cum oleo inunctum, succurrit ruptis ac conuulsis. Podagris tntum cum loliacea farina & aceto imponitur, purgat vitiligines siue alphos addito aceto quàm acerrimo. Semine autem ad abscessus vtendum eius Libanotidis, quæ Cachryn non fert.

Cachrys autem vim habet vehementer excalfaciendi ac resiccandi, & tertio quidem ordine satis intenso. Smegmatis siue expurgantibus additur, quæ capitu aduersus oculorum fluxiones imponuntur, sed die tertio auferendum: Dioscorides.

De Spondylio. Cap. XI.

Spondylion caule enascitur geniculato, velun Fœniculi, sæpè bicubitali vel altiore, rotundo, subhirsuto: solijs asperis & nonnullis hirsutis, ex pluribus & frequentissimè quinque cohærentibus, per marginem & exiguis & profundis incisuris diuisis, Ficulnea aut Heraclij Panacis referentibus, attamen aplis mutonibus, latæ in summo eminent vmbellæ, in quibus flosculi candidi; ac deinde semen duplex, planum, latum, ac tenue: radix candida in diuersa tendit.

Circa agrorum & pratorum margines locis humidionibus ac palustribus apud Germanos ac Belgas frequens, occurrit.

Flores Iunio mense vigent, semen Iulio ac Augusto ad perfectionem peruenit.

Σπονδύλιον Græci: Latini similiter Spondylium: in Galeni exemplari σπόνδυλον legitur: Germaniæ ac Belgij Officinæ Brancam vrlinam olim appellarunt, & pro Acanthio in decoctis ad enemata temerè acceperunt: atque inde perperam Germanis Bärenklaw: Brabantis Berenclauwe: & Gallis *Brance vrsine.* Extant autem huius inter spurias voces hæc eius nomina: ἀσκύλη, φαλάγγιον, ἀσίεγον, ἴσιγες, σπονδύλις, χοιρόδενον, οἰναν θη, herba Rutinalis.

Spondylij semen acris ac incidentis esse facultatis, ad asthma, epilepsim, & Regium morbum aptum esse medicamentum Galenus ait, pituitam per aluum detrahere Dioscorides refert, & iocmoris vitijs, hepaticis, ictericis, orthopnœa laborantibus, comitiali morbo obnoxijs, ac vteri strangulationi præterea mederi, suffitu excitare somnolentos, cum

oleo

Spondylium.

Panaces Heraclium, vel potiùs Spondylium alterum.

oleo verò commodè phreniticis, lethargicis & capite dolentibus, instar fotus adhibeti, cum Ruta impositum herpetas cohibere.

Radix contra iocinoris vitia & Regium morbum similiter commendatur: eadem circumrasa fistularum callos impositá abrodit.

Recens floris succus exulcerat.s & purulentis auribus conuenit. Reponitur hic insolatus aliorum succorum modo.

Poloni ac Lituani ex Spondylij folijs ac semine cum aqua, addito fermento, potionem coquere feruntur, quæ paupenbus sit loco Cereuisiæ.

De Panace, ac primùm de Heraclio.

CAP. XII.

PANACES, auctore Theophrasto lib. IX. multiplex est. Quoddam in Syria nascitur: deinde & alia tria, Chironium, Heraclium, & Asclepion: præter hæc verò & vnum πλατύφυλλον, Latifolium: & alterum tenuifolium, λεπτόφυλλον; ita in vniuersum apud Theophrastum sex Panacis species; Dioscondes verò tantùm tria describit, Heraclium, Asclepium, & Chironium.

Panaces Syriacum.

Syriacum autem Panaces à Theophrasto quale sit non exprimitur: Plinius lib. XII. cap. XXVI. folijs illud esse ait ampla magnitudine rotundis. Sed suspicio est, hæc ex Heraclij Panacis descriptione translata.

Panaces Latifolium, Centaurium esse magnum: & Tenuifolium, Centaurium minus non temerè existimatur: teste siquidem Plinio, Panaces à Chirone repertum Centaurium cognominatur: vti latiùs scriptum Pempt. III. lib. primi cap. XI.

Panaces Heraclium

Heraclium Panaces folijs est, vt Dioscorides, asperis, virentibus, ad siculnea accedentibus, quinquepartitò diuisis, (magnis & amplis Theophrastus:) caule ferulaceo, lanugine quadam incanescente, muscario Anethi: flore luteo, semine odorato, συφοπικῷ siue acri ac mordicante: radicibus ab vno capite pluribus, albis, graueolentibus, crassi corticis, & subamari gustus. Theophrastus radice, inquit, digiti crassitudine, bifida, aut trifida, gustu subamara.

Huic aurem descriptioni respondens, excepto solo floris colore, in Belgij hortis subinde reperitur, quod Heraclium Panaces vocát.

Spondylium alterum.

Spondylio verò istud adeò simile, vt maius, vel altérum genus eius esse appareat. Caules etenim promit crassos, geniculatos, subhirsutos, sed altiores, ad Ferulæ altitudinem accedentes: folia similiter aspera, maiora, ex tribus ferè cohærentia, quorum singula quinquepartitò diuisa, siculnea proximè referunt: flores in vmbellis candidos, semen

latum, planum, ac tenue veluti Spondylij: radicem candidam, in plures mox diuisam.

Ostenditur istud, vt diximus, pro Panace Heraclio, tametsi flos non luteus, verùm candidus sit: Lobelius tamen se floribus luteis istud vidisse scribit.

Matthiolus & tale aliquod pictura exhibet, quod in Apennini lugis, in Argentario promontorio, in maritimis Senensibus sponte nascitur; in Italiæ autem hortis colitur. Lachrymam autem ex hoc colligi in Italia, affirmare nequit; nam Opopanax qui Venetijs venditur, ex Alexandria Ægypti, inquit, infertur. Quale autem Ægyptium Panaces, non constat. Fortassis Syriacum illud, cuius Theophrastus meminit, quod ab Heraclio differens est.

Dioscorides Panaces Heraclium plurimum in Bœotia & in Phocide Arcadiæ nasci refert: deinde multo infenùs in Cyrene Libyæ ac Macedonia, atque imbi excipi succum excisa radice.

Quod verò Græcis πάναξ, Latinis similiter Panaces dicitur. Et primum quidem Dioscoridis πάναξ ἡρακλειον, Latinis Panaces Herculanum siue Herculeum. Nobis cùm non constaret, quod depictum est, legitimum esse Panaces Herculeum, maluimus id Spondylium altetum aut maius appellare, quàm temerè pro Heraclio exhibere.

Herculei autem Panacis radicum cortex exiccatorium simul & excalfactorium est medicamentum, sed minùs quàm succus, auctore Galeno. Radix in ramenta concisa, vt Dioscorides, vteroque imposita partus extrahit: ad vetera vlcera eadem efficax: nudatis ossibus carnem superinducit, si trita cum melle imponatur. Fructus cum Absynthio menses pellit, cum Aristolochia prodest contra morsus animalium venenatorum: aduersus vten strangulationes cum vino bibitur.

De Panace Asclepio ex Dioscoride & Theophraste.

CAP. XXII.

Panaces Asclepium, vt existimatur.

PANACES Asclepion caulem à terra producit tenuem, cubitalem, geniculis articulatum: atque circa hunc folia maiora quàm Fœniculi, hirsutiora item & odorata, (foho Thapsię, sed crassiore, Theophrastus) in fastigijs vmbellas, in quibus flores auricolores, acres, ac odorati, (alias δυσώδη, id est, graueolentes) tadix, vt Theophrastus, dodrantis longitudine, candida, crassaque vehementer, cortice crasso & salso.

Incognitum istud est: Matthiolus iconem exhibet, sed descriptionem nullam addit. Proponit & haud absimilem, si non eadem est, Lobelius, quæ in Aduersarijs lacteo succo multo turgere scribitur, veluti Ferulæ, sed minùs quàm hæ, sapore fit acri.

Πάναξ ἀσκλήπιον, Latinis Æsculapium Panaces. Aliqui, inquit Dioscorides, Panaces vocant siluestre Origanum: cap. verò de Origano (vt suprà scripsimus) siluestre Otiganum vocari ait Panaces Heraclium.

At Panaces Asclepion minùs calidum est Panace Heraclio, quamobrem floribus & semine melli mixtis ad vlcera, phymata, & phagedænas vtuntur, Galenus: quæ & Dioscorides, addens præterea ex vino aduersus serpentes bibi, & cum oleo illiri.

De Peregrino quodam Panace, ac de Chironio. CAP. XXIII.

PANACES istud quod Peregrinum appellamus, folijs est amplis, ex aliis pluribus commissis, nonnihil hirsutis ac asperis; quorũ singularia longa, lata, acuminata, Lapathi folia quodammodò æmulantur, sed tamẽ minora: caulis geniculatus, ferulaceus, tres aut quatuor cubitos

Panaces peregrinum.

cubitos altus, in ramulos superiùs diuisus: flores in vmbellis amplis lutei: semen latum, planum, & subflauum: longa & candida radix. Ex huius vulnerato, præsertim circa radicem, caule, succus æstiuus mensibus manat sponte concrescens, Opopanaci colore similis, odoris quidem exigui, sed gustu excalfaciens.

Non modò aut in Italiæ, aut aliarum calidarum regionum hortis, vbi quandoque seritur, succus e vulnerato caule exit, verùm & in Belgio obseruatum est, æstate feruida huiusce modi quoque lachrymam inciso scapo effluxisse. Atque hic quidem succus Panaces genus hanc stirpem esse euidenter ostendit: Quod & semen confirmat in Panacis lachryma repertum, ex quo Petro Coudenbergo Pharmacopœo Antuerpiensi hæc primùm in Belgio enata stirps est.

Cùm autem Panacis multa existant genera, quodnam ex ijs sit considerandum, occurrit. Non esse autem Heraclium Panaces, nec similiter Asclepion, ex superioribus satis patet. relinquitur vt vel Chironium, vel Syriacum sit.

Chironium autem Panaces folium habet Amaraco simile: florem aureum, radicem tenuem, non altè descendentem, gustu acrem, vt quidem Dioscorides. Cum quo & Apuleius conuenit: Panaces Chironium habet folia, ait, Amaraco similia, flores aurosos: radicem tenuem, non altam, acerrimam. *Chironium Panaces.*

Theophrasti verò descriptio ab horum multùm differens est. Chironium, inquit, folium habet simile Lapatho, maius ac δασύτερον, id est, densius siue hirsutius: flores verò auricolores: radicem longam: amat loca τὰ πίονα, id est, pinguia.

Eadem & Plinius lib. 25. c. 4. nisi quòd radicem non longam, sed paruâ tradat, facilè lapsu ex μακρὸν in μικρόν. Tertium, ait, Panaces Chironium cognominatur ab inuentore. Folium eius Lapatho simile, maius tamen ac hirsutius, flos aureus, radix parua, nascitur pinguibus locis.

Nicandri interpres verba Theophrasti de Chironio adferens, non Lapatho, sed Amaraco simile tradit. Τὸ δὲ χειρώνιον, αἱ, ὅμοιον Ἀμαράκῳ, μεῖζον δὲ καὶ δασύτερον, ἀνθος δὲ χρυσοειδὲς, μίζα μακρά. φιλεῖ δὲ μάλιστα χωρία πιπτά. hoc est, Chironium simile Amaraco, maius tamen ac hirsutius: flos aurei colotis, radix longa, loca maximè amat aquosa. Ex his cognoscere est, veterum auctorum loca quædam esse corrupta, velut Plinij & interpretis Nicandri: Deinde duo esse Chironia, vnum folio Amaraci, alterum Lapathi. *Plinij locus corruptus.*

Prius Panaces humilis ac tenuifolia stirps est. Amaracus siquidem (cui simile esse scribitur) herba est ramosa, per terram serpens, folia habens hirsuta ac rotunda, tenuifoliæ Calaminthes æmula, valdè odorata, quæ coronis adduntur, vt Dioscorides sub Sampsuchi nomine ipsum describens, testatur. Theophrastus lib. vi. Amaracum inter vrbana coronaria reponit, quæ ξυλώδη, μικρόφυλλα, διὸ καὶ φρυγανικὰ, id est, lignosa, tenuifolia, & idcirco ad suffrutecum naturam accedunt. *Amaracus*

Alterum verò Panaces Chironium, quod folia habet Lapathi, maiora, ac hirsutiora, non temerè Helenium siue Enula campana esse videtur: Apuleio enim auctore, Panaces Chironium Helenium & Inula campana quoque appellatur. Nec refert, quòd Dioscoridis adferens descriptionem, folio ipsum esse tradiderit Amaraci. Non animaduertisse enim potuit, aliter à Theophrasto quàm à Dioscoride describi; vt multa valdè oscitantes à multis veterum & obseruata & posteritati commendata, atque ab ipso quoque Apuleio, sunt. *Helenium.* *Veterum negligentia.*

Cum neutro autem horum Panaces peregrinum conuenit, neque enim tenuifolio suffrutici Amaraco simile est, nec folium habet Lapathi maius; sed si particularia segmenta considerentur, multò minora. Iam & vulneratum æstiuis mensibus (vt scripsimus) lachrymam istud effundit, qualem à Chironio Panace profluere, à nullo veterum memoriæ proditum reperitur. Ex quibus sanè constat, Peregrinum quod descripsimus Panaces, non esse Chironium, & iisdem de causis Syriacum illud esse, vnde Opopanax colligitur, vel maximè apparet:

apparet : nullius enim alterius, præter enumerata, apud veteres memoria extat.

Effluere autem ex Syriaco lachrymam Plinius lib. XII. cap. XXVI. aperte scribit: Theophrastus verò innuit, dum per messem ipsum secari (succi videlicet colligendi gratia) refert. Quòd autem succus huius Peregrini Panacis in Belgio, eo qui in Officinis reperitur, minùs odore aut sapore præstet, regionis frigiditas in causa est: in calidis etenim regionibus omnia odoratiora & fortiora, in frigidis verò minùs odorata, ac viribus imbecilliora gignuntur.

Opopanax Cæterùm succus, qui Græcis ὀποπανάξ, Latinis similiter Opopanax, Officinis Oppopanacum vocatur, ad plurimos vsus, ait Galenus, aptissimus, vtpote excalfaciens, emolliens, digerens; in calfaciendo tertij ordinis, in deliccando secundi.

Auxiliatur, inquit Dioscondes, aduersus febrium circuitus & horrores, conuulsa, rupta, lateris dolores, tusses, tormina, vrinæ stillicidium. Contra veticę scabiem ex melicrato vel vino bibitur, menses ducit, fœtus excutit, vteri flatus ac durines digerit cum melle dilutus. Est verò & ischiadicis, si inungatur, vtilis. Acopis & capitalibus medicamentis admiscetur. carbunculos rumpit, cum vua passa podagricis impositus prodest, cauis dentibus inditus dolorem tollit. Vsus quoque eius ad aciem oculorum excitandam. Cum pice mixtus emplastrum vtile est contra morsus rabidorum.

De Silere montano. CAP. XV.

Siler montanum. Siler alterum pratense.

1. SILER montanum folia edit ampla, & in multas partes dissecta, quorum segmenta latiora multò sunt quàm Peucedani, atque semper terna ab vno pediculo cohærent, instar foliorum Trifolij aut Melilori, ipsis tamen angustiora ac molliora, nonnihil si confricentur odorata: caulis tenuis, geniculatus, duorum subinde cubitorum, crassior & procerior est quàm Anethi: vmbellæ prægrandes: flosculi candidi: semen verò oblongum vt Fœniculi, sed longius & crassius, maius etiam quàm Cumini, sed acrius, alioqui ipsum non modò colore, sed & sapore quodammodò referens: radix albida, odorata, in altum descendit.

In Liguria haud procul Genua in asperis montibus sponte nascitur, tum & alibi: in Belgij hortis satum prouenit, sed rarò, & non nisi vbi æstas feruida, semen perficit.

Siler

Siler montanum vulgò nominant: Galli ac Flandri nomine corrupto *Sermontaine*: Officinæ nonnullæ Seſeleos. Non eſt tamen Seſeli, nec Seſelios ſpecies, vt ex ſequentibus capitibus ſatis erit manifeſtum. Sed Liguſticum eſt, quod Græcis Λιγυστικὸν à Λιγυρία ſiue Liguria nomen accepit: Galenus λιβυστικὸν nominat: nonnulli verò παιόνιον, alij παίονες. Reſpondet Liguſtici, quæ apud Dioſcoridem, deſcriptioni: conueniunt quoque natales, nam in Liguria plurimùm naſcitur. *Liguſticum*

Superior & alterum ſimile reperitur genus, bicubitalis nempe altitudinis, ſed foliis amplioribus, nigrioribus, in multa ſimiliter ſegmenta, ſed anguſtiora, diuiſis, alioqui vt prioris, reſpondent inuſcaria: at ſemen minus eſt, parum acre, exiguique odoris: radix foris nigricans, intus candida, in plures ſubinde diſtributa; quibuſdam in locis, veluti in hortis, fibras etiam emittens, quibus proſerpens ſeipſum multiplicat. 2.

In nonnullis pratis ac humidis locis in Gallia ſubinde gignitur. In hortis Belgij non infeliciter prouenit.

Nonnulli Seſeli nuncupant pratenſe, aut Monſpelienſe: verùm huius ſpecies non eſt. Sileris montani ſiue Liguſtici ſpurium ac ignauum genus eſt. Angli, vt Lobelius ait, huic ſimilem, foliis tantummodò minoribus, Saxifragam appellant, quam aduerſus calculos efficacem, atque eum confringere poſſe affirmant. *Saxifraga Anglicana*

Sileris autem montani ſeminis vis excalfactoria atque reſiccans ordine eſt tertio. Vrinas & menſes poru ducit: prodeſt ad inteſtinorum ex cruditate dolores: concoctionem promouet, flatus diſcutit, auxiliatur contra ventriculi inflationes ac tumores, ſerpentumque morſus.

Radix eoſdem præbet effectus, ſed minùs efficaciter, vtpote minùs calida ſiccaque.

De Leuiſtico vulgari. CAP. XVI.

Leuiſticum vulgare.

QVon paſſim Leuiſticum, quaſi Liguſticum, vocatur, à Silere montano differens eſt. Proceri ac geniculati huius caules, intenùs vnanes, plures ab vna non rarò aſſurgunt radice, in ramulos nõoullos ſubinde diuiſi. Folia laciniosa ac veluti in plures partes diſſecta, eademque marginibus inciſa, læuia admodum ac reſplendentia, ex luteo colore, veluti & ipſi caules, virent. Flores in vmbellis lutei: ſemen obloogum, ſtriatum, geminum, ſordidi coloris: grandis, toroſa ac carnoſa reſtibilis radix, foris nigricans, intus alba. Tota ſtirps grato ac aroma redolente odore prædita eſt, ſed ſemen graueolentius.

In quamplurimis apud Germanos ac Belgas hortis repentur: amat loca pinguia & nonnihil humentia.

Æſtate flores, Auguſto magna ex parte ſemen ad maturitatem peruenit: primo Vere germina erumpunt.

Leuiſticum paſſim appellant, quaſi Liguſticum, cuius loco iſtud olim Officinæ in vſum recepêre: Germanus Liebſtöckel: Gallis *Liueſche*: Brabantis Laurſe: Hollandis Lauas dicitur. Non eſſe Liguſticum, ex ſuperiore capite ſatis patet. Fuchſius Smyrnium eſſe iudicauit. Duo autem ſunt Smyrnia: vnum à Theophraſto, alterum à Dioſcoride deſcribitur. Vtrumque cognitum eſt, cum neutro autem Leuiſticum conuenit. Nec recipienda eſt eorum ſententia, qui Hippoſelinum appellant: nam quod Dioſcoridi Hippoſelinum, Theophraſto Smyrnion dicitur. Laſerpitij aliquod genus eſſe potiùs videtur: nam vti differentes ſunt Laſerpitij ſuci, ſic & diuerſa eſſe genera, vode hi profluant, veritati conſonum.

Deſcribitur Laſerpitium caule ferulaceo, foliis Apio ſimilibus: nec ab hac forma Leuiſticum alienum eſt. *Laſerpitia.*

Eſt

Est autem Leuisticum & radice & folijs, tum & semine excalfaciens ac resiccans ordine tertio incipiente, & tenuium admodum partium.

Radix resiccata cum vino bibita ventriculo prodest, crudorum humorum concoctionem promouet, dolores sedat, inflationes discutit, sudores mouet.

Semen eadem potest: quod & vrinas ac menses ciet, secundas remorantes abigit, aduersus veteri strangulatus prodest: item & contra serpentium morsus.

Herbæ folia in balneo sudores mouent, cutis fœditates tollunt, & menses promouent: eadem trita & recenti vulneri impositа ipsum citò curant.

De Seseli Massilienſi. CAP. XVII.

SESELIOS genera tria sunt Dioscoridi; Massilienſe, Æthiopicum, & Peloponnenſe. Massilienſi caulis sesquicubitalis, vel altior, ferulaceus, multis articulis geniculatus, durus, rarò rectus, sæpiùs modò in hanc, modò in illam partem reflexus: folia veluti Fœniculi, sed amplıora, latiora, crassiora, ac dilutius virentia: flosculi in muscarijs candidulı: semina oblongioris formæ vt Fœniculi aut Anisi, gustu acria, non tamen ingrata: albida, alte descendens, iucundi odoris radix.

In Commonorum Prouincia, quæ à Rhodano ad Vocontios patet, vbi Massilia vrbs, frequens gignitur, tum & in aliis Galliæ ac Italiæ quibusdam locis.

Græci σεσελι μασσαλιωτικὸν: Latini Seseli Massilienſe quoque nominant, à natali loco cognomen accepit, à nonnullis & σφάγνον. Recentiorum quidam Fœniculum tortuosum vocat.

Ceterùm Seselios & radix & fructus excalfaciunt ac resiccant secundo ordine, & tenuis sunt essentiæ: vrinas mouent ac stranguriæ medentur: menses & fetus trahunt: orthopnœam & veterem tussim sanant: vteri suffocationibus & comitialibus prosunt.

Semen cum vino potum cruda concoquit, tormina discutit, epialis febribus, vt Dioscorides, vtile. Captis ceteriſque pecudibus datur in potu, quò facilius suos fetus enitantur, auctore eodem.

De Seseli Aethiopico. CAP. XVIII.

Seseli Æthiopicum frutex.

Seseli Æthiopicum herba.

AETHIOPICVM Seseli lignosis fruticat caulículis, subnigricantibus, rarò subrubentibus, bicubitalibus. alas profert cubitales, folia oblonga, læuia, mediocriter lata, dilutè & ex

& ex albido virentia, longiora quàm Hederæ, ad Perielymeni Germanici accedentia. vmbellæ luteos edunt floſculos: ſemina verò maiora quàm Fœniculi: radix longa eſt, & reſtibilis; veluti & ipſa ſtirps.

Reperitur & in ſaxoſis, & in maritimis haud procul Maſſilia, tum & aliis Narbonenſis Galliæ locis.

Iulio ac Auguſto cum floribus ac ſeminibus in vigore eſt.

Ἀιθιοπικὸν σέσελι Græci: Latini Æthiopicum Seſeli ſimiliter appellant: Ægyptij κύνος φρίκη, id eſt, canis horror.

Eſt verò præter iſtud & aliud ad hoc Seſelios genus, vt exiſtimatur, referendum, quod Herbaceum non abs re cognominatur. Caulis huius quandoque bicubitalis, ſed haudquaquam lignoſus, nec humem ſuſtinens: folia ampla ſunt ex pluribus cohærentia veluti Paluſtris Apij, quorum ſingularia lata, ambitu ſerrata: floſculi in vmbellis candidi: ſemen membranoſum ac paleaceum, larum, oblongum, candicans, odore & ſapore ſeminis Angelicæ. radix foris nigricans, intus albida eſt, odoreque commendabilis. *Seſeli herbaceum.*

Depinxêre iſtud pro legitimo Æthiopico Fuchſius, Tragus, & quandoque Matthiolus: at verum ac legitimum Æthiopicum, fruticans ſolummodò eſt. Herbaceum ad Theophraſti Libanotidem citiùs referendum, quod folia ait habere σελίνῳ ἰλείῳ, id eſt, paluſtri Apio maiora, caulem ad magnitudinem cubiti: fructum candidum, ϛαχὺ ſiue aſperum, & oblongum, quale herbacei Seſelios ſemen. *Libanotis Theophraſti.*

Æthiopicum porrò Seſeli iiſdem, quibus Maſſilienſe, viribus prædirum exiſtimatur.

De Seſeli Peloponnenſi ex Dioſcoride. CAP. XIX.

Seſeli Peloponnenſe vt putatur.

SESELI Peloponnenſe folia habet Cicutæ ſimilia, latiora, & παχύτερα, id eſt, craſſiora ſiue pinguiora, (aliàs ϛαχύτερα, hoc eſt, aſperiora.) caulem, quàm Maſſaleoticum, maiorem, ferulaceum; in faſtigio muſcarium larum; in quo ſemen odorarum, latius & carnoſius (videlicet quàm aliorum.)

Naſcitur in aſperis, riguis, ac collibus: gignitur & in Ida.

Vim eandem, quam reliqua, obtinet. Pro huiuſcemodi autem Seſeli nonnulli ſtirpem exhibent à C. Cluſio in Obſeruationibus Hiſpanienſibus deſcripeam.

Ferulacea autem hæc eſt, caule cubito altiore, quandoque bicubitali, digiti craſſitudine, nodoſo, intus cauo ac fungoſo: foliis magnis, amplis, vanè diſſectis, ſubhirſutis: vmbellis grandibus, latis: flore luteo: ſemine lato oblongo, plano: radice craſſa, longa, exteriùs nigricante, interiùs albida, lacteo ſucco turgente, qui guſtu amarus ac acris nauſeam excitet, & non rarò vomitionem. Quæ ſi ita ſeſe habeant (vt C. Cluſio credimus) veriſimile non eſt, Seſeli ſtirpem hanc eſſe Peloponnenſe. Neque enim vllius Seſelios radix ſucco acri & amaricante prædita, ſed omnium odore commendabilis & vires ſimiles.

Proponitur verò & alia quædam à Matthiolo Ferulacea ſtirps; verùm nec hæc legitimum eſt Peloponnenſe Seſeli, nam fœdo odore, ac Cicutæ ſimili moleſta eſt: omne verò Seſeli vel ſemine, vel radice; vel vtriſque odorarum. quamobrem nec abs re & illa ex Seſelium claſſe ac numero reiicitur. Et Seſeli Peloponnenſe inter incognita habetur.

De Seſeli Cretico ſiue Tordylio. CAP. XX.

TORDYLIVM humilis herba eſt, tenui cauliculo, dodrantali aut altiore: foliis diſſectis, ambitu crenatis: floribus in vmbellis albidis: ſemine lato, rotundo, duplici, ambi-

Seseli Creticum.

tu veluti limbum habente, clypeoli speciem referente, aut, vt Dioscorides, ἀσπιδίσκους, id est, exiguis scutis simili, odorato, ac nonnihil acri. radix tenuis.

In Narbonensi Gallia secus vias ac inter segetes sponte gignitur. Dioscorides iuxta Ciliciam in Amano monte nasci refert.

Iulio ac Augusto in hortis Belgij subinde semen ad maturitatem peruenit.

Græci τορδύλιον, & σέσελι κρητικὸν: Paulus Ægineta γορδύλιον scribit: Latini Tordylion, & Seseli Creticum similiter appellant: Officinis incognitum est.

Calidum est, inquit Paulus Ægineta, Gordylij semen. Ad vrinam & menses prouocandos vtile habetur. Succus herbæ, seminisque σὺν γλύκει, id est, cum vino passo, decem diebus tnum obolorum pondere sumptus, nephriticos sanat.

Radix cum melle in delinctu ad promouendas pectoris excreationes efficax: auctor Dioscorides.

De Saxifragis. CAP. XXI.

SAXIFRAGIÆ duæ sunt: Maior vna, altera Minor.

1. Maior amplitudine foliorum caulium que altitudine minorem superat. folia vtrinque scissa, Pastinacæ siue Elaphoboscí, aut Sisari aliquatenus æmulantur, sed nigriora, aspriora, minora, ambitu verò etiam ferrata: caulis bicubitalis, angulosus, striatus. candicantes exiguis floscul is vmbellæ: semen quale Apij hortensis, acre, feruentisque gustus: radix oblonga, teres, candida, sapore acris, & salivam commanducata ciens.

2. Minor primis ac radicibus proximis foliis priorem referr, sunt tamen multò tenerora ac minora, circa cauliculos verò tenuissima, nec prioribus similia: floscul i ac semina veluti Maioris: radiculæ tenuiores quoque ac minores, sed non minùs acres.

Germaniæ ac Belgio vtraque satis familiaris, sed minor frequentior. Lætum & pingue requirunt solum, sed tamen incultum, veluti agrorum margines, & alia similia, quæ aratro non proscinduntur.

Iulio ac Augusto flores ac semina perficiunt.

Vtramque recentior ætas Saxifragam aut Saxifragiam appellat: quidam Petræfindulam: alij Bibenellam aut Bipennulam: Baptista Sardus, deinde & Leonhartus Fuchsius Pimpinellam. Quam ob rem à nonnullis Pimpinella Saxifraga nominatur. Est etenim & alia Pimpinella cognomine Sanguisorba. Extat tamen & vetus versiculus qui Pimpinellam à Saxifraga differre ostendit, qui talis est:

Pimpinella pilos, Saxifraga non habet vllos.

Est siquidem Sanguisorba, quam Pimpinellam vocat, nonnihil hirsuta; Saxifraga verò hæc nequaquam: foliorum autem primorum Saxifragæ minoris & Pimpinellæ Sanguisorbæ quædam similitudo.

Maiorem Germani **Bibernell**: Brabanti **Beumaert**: Bohemi **Bedrnik**: Latinè Saxifragam magnam siue maiorem vocant.

Minorem Saxifragam hircinam quidam, alij Pimpinellam Saxifragam minorem: Brabanti **Beuernelle**. Qui autem Saxifragam hanc, Pyrethrum esse existimant, non parum à vero recedunt. Legitimum Pyrethrum Pemptadis tertiæ lib. primo descriptum est.

Quòd si autem ad aliquam Dioscondis referenda videatur, cum nullo citiùs quàm cum Bunio conuenire poterit. Caulis siquidem angulosus est, & maioris, digitalis fere crassitudinis: folia inferiora Apio comparari possunt, superiora, præsertim minoris, longè tenuiora: flores in vmbellis Anethi similibus: semen odoratum, minùs quàm Hyoscyami, acre ac excalfaciens: quale Bunion esse, Dioscorides verbis istis ostendit:

Βούνιον

Saxifraga magna. Saxifraga parua.

Βούνιον καυλὸν ἀνίσιον τετράγωνον, ὕψος πάχος δακτυλιαῖον, φύλλα δὲ πρὸς τῇ ῥίζῃ μῆλα σελίνῳ, λεπτότερα δὲ πολλῷ πρὸς τῷ ἄκρῳ ἄνηθον; ἄνηθον, σπέρμα εὐῶδες, ὑοσκυάμου μικρότερον: Quæ Latinè sic reddi possunt: Bunium caulem edit quadrangularem, prolixum, digiti crassitudine: folia radici proxima Apio similia, renuiora verò multò, quæ sursum: flos Anethi: semen odoratum, Hyoscyami minus. Habent exemplaria quædam aliter, verùm nos emendatiora amplectimur.

Facultate autem Saxifragiæ semen ac radix vehementer & tertio ordine excalfaciens ac resiccans, & parcùm vnà tenuium.

Vtraque vrinas mouent, stranguriæ ac ischuriæ medentur: calculos cohærentes dissoluunt ac expellunt, (vnde Saxifragiæ nomen acceperunt) præsertim si in balneo horum puluis aut decoctum propinetur. Mouent eadem menses, ac secundas pellunt: iocinoris lienisq; obstructiones aperiunt, ventriculi cruditates emendant, tormina coliq́ue dolores sedant, flatus discutiunt. Aduersantur etiam venenis; & contra serpentum morsus ex vino vtiliter dantur. Existimantur quoque aduersus morbos pestilentes prodesse.

Radix commanducata dentium dolores sedat, & multam ex ore pituitam elicit.

Aqua ex Saxifragia per organa vitrea destillata, oculorum caliginem discutere fertur, & succus lenugines ac faciei maculas delere.

De Saxifraga alba. CAP. XXII.

NON est hæc vmbellifera, sed nomen illi cum Saxifraga commune, in societatem eius pertraxit.

Promit autem ista folia aliquot in hirsutis & mediocriter longis pediculis rotunda, per margines crenata, Hederæ terrestris molliora & albidiora, inter quæ caulículi attolluntur teretes, tenelli, dodrante altiores, lanuginosi, in fastigiis quorum flosculi quinque folij inalbicant: radix multas demittit fibras, cui superiùs veluti granula insident, seminis Conandri magnitudine, aut paulò maiora, gustu amaricantia, colore partim purpureo rubentia, partim albida. Hæc semina huius Saxifragæ vulgò habentur.

Locis herbosis incultis, in montibus, collibus, in Germania, tum & in Bohemia multis locis gignitur: & nonnullis quidem locis altior & maioribus foliis: aliis, & frequentiùs, minor.

Saxifraga alba.

Saxifraga aurea.

Maio menſe cum floribus reperitur, paulò pòſt folia caulesque inareſcunt, relictis circa radicem granis, quæ tempeſtiuè colligenda, alioqui & euanida futura.

Saxifragam recentiores appellant. albam cognominant, ad differentiam eius, quæ cap. ſuperiore deſcripta eſt. Germanis Waſſe Steinbrech: Brabantis Witte Steenbreeck: Gallis *Saxifrage blanche.*

Saxifraga aurea. Huic autem foliis aliquatenus ſimilis alia quædam Saxifraga dicta reperitur, quæ Aureæ cognomen accepit. folia ſiquidem ei quoque ſunt rotundiuſcula, & ambitu ſerrata: caulículi autem omnino breues, palmi altitudine, in quorum ramoſis cacuminibus floſculi exigui auri luteo colore reſplendent. ſuccedunt exigua rotunda vaſcula, in quibus rubens puſillumque ſemen.

Reperitur in quibuſdam paluſtribus ac riguis Brabantiæ ac Flandriæ locis, ſolo arenoſo ac ſterili.

Maio ac Aprili cum flore ac ſemine viget.

Sed ad Saxifragam albam reuertamur. Grana huius quæ circa radicem reperiuntur, tum & folia ac radices, calida ac ſicca ſunt, vtriuſque qualitatis ordine ſecundo. Feruntur autem hæc veſicæ ac renum vitiis ac doloribus mederi, calculos diſſoluere, vrinas prouocare, ſtillicidioque auxiliari.

De Peucedano. Cap. xxiii.

Peucedano caules tenues, geniculati, ſubinde cubitales; folia multò quàm Fœniculi ampliora, quorum ſingula ſegmenta, lenta, oblonga, tenuia, Pini foliis ſimilia apparent: floſculi exigui in vmbellis luteoli: ſemen oblongum, tenue, non carnoſum. radix ſupernè comoſa, mediocris craſſitudinis; foris nigricans, interiùs albidior, ſucci plena, altè & ad duos quandoque cubitos deſcendit. Hæc flauum, graueolentem ὄπον ſiue liquorem vulnerata emittit, qui mox concreſcens citò reſiccatur; colore ſulphur referens.

In colligendo (inquit Dioſcorides) capitis dolores & vertigines ſentiuntur, niſi nares priùs & caput roſaceo oleo perungantur. Radix exempto liquore deinceps inutilis.

Peucedanum.

inutilis. Colligitur præterea ex caulibus, veluti è radice Mandragoræ, χύλος, id est, succus, sed minùs efficax ipso ὄπῳ siue liquore, hic succus est; citiusque difflatis vinbus ignauus redditur. Inuenitur verò & quandoque concreta Lacryma thuri similis, caulibus radicibusque adhærens: Dioscorides auctor.

In montanis gignitur, non rarò in apricis & pinguibus: in Italia, Narbonensi Gallia, Germania, tum & in aliis regionibus reperitur. Et subinde quidem nonnullis locis foliis densioribus, vmbellaque angustiore: alibi solus rarioribus, & singulis eorum segmentis longioribus ac angustioribus, vmbella verò laxiore & latiore.

Ὄπος siue Liquor Dioscoridi præfertur è Sardonia ac Samothrace, odoris grauis, rustius, fermensque gustu.

In Germania ac Belgij hortis Iulio Peucedanos florer: Augusto ac Septembri semen maturum legitur. radix hieme restans, Vere noua folia caulesque promit.

Græcis πευκέδανος, Latinis similiter Peucedanos; rum & Pinastellum: Officinæ pleræque, tum & vulgò Fœniculum porcinum appellant: à nonnullis Stataria, ἄγειον, & ἀγειόφυλλον, vt inret norha; à propheris ἀγαθὸς δαίμων; id est, bonus Genius: Germanis Haarſtrang/ Schwebelwurtzel/ Sewfenchel: Brabantis Verckens Wenchel: Italis & Gallis *Peucedano:* Hispanis *Herbatum:* Anglis Hoxestrange. à πευκῇ quæ Latinis Pinus, Peucedano & Pinestello nomen accessit.

Liquor autem Peucedani siue ὄπος excalfaciens ac resiccans ordine est tertio. Radix minùs quàm liquor excalfacit, sed valdè resiccat: excalfaciens quidem ordine secundo completo, desiccans verò remo incipiente, vt Galenus scriptum reliquit.

Prodest verò ὄπος siue liquor ex aceto & oleo rosaceo inunctus lerhargicis, phreneticis, vertiginosis, comitialibus, diuturnis capitis doloribus, paralyticis, conuulsis, atque in vniuersum omnibus neruorum affectionibus cum aceto & oleo, vt Dioscorides scribit. Idem olfactu strangulatione vreri laborantes, & sopore occupatos, reuocat: suffitu serpentes fugat: aurium doloribus cum aceto instillatus prodest: cauitati erosorum dentium impositus dolores eorumdem mitigat. In ore sumptus aduersus tussim, difficultatem respirandi, tormina & inflationes auxiliatur: ex crassitudine, addit Galenus, & viscositate humorum nata. Aluum leniter mouet: lienem minuit, nempe incidendo, digerendo, & crassos humores extenuando. Difficiles partus adiuuat, vtetum aperit. Ad vesicæ & renum dolores bibitus facit.

Radix ad eadem vtilis, sed inefficacior: farina eius sordida vlcera purgat, carnem generat (Galenus addit:) & vetera cicatrice obducit: squamas ossium eelernme detrahit. Ceratis malagmatisque calfacientibus admiscetur. Eligenda autem est recens radix, non carioſa, solida, odoris plena, vt auctor Dioscorides.

De Angelica. Cap. XXIIII.

ANGELICARVM vna maior est, quam Hortensem & Satiuam nominat: altera minor, Siluestris dicta.

Satiua procero caule, eoque læui, geniculato, atque interiùs inani assurgit, qui quandoque brachij crassitudinem, & humanæ staturæ excedit altitudinem. Folia amplissima, alis multis, paruisque compluribus, latis ambituque incisis luxuriant. Vmbellæ latæ sunt: flosculi albicantes: semina sufflaua, lata, plana, membranosa. prægrandis est radix & crassa; foris minùs, interiùs candidior, odore grato aroma redolens; ex qua liquor oleo-

Angelica maior.

Angelica siluestris.

Archangelica.

2.

1.

2.

1.

sus, pinguis, subluteus fluit, odoris assimilis, quem & ipsa folia ac caules referunt.

Siluestris satiuam æmulatur, sed tamen omnibus partibus suis minor: caules breuiores ac tenuiores sunt: folia tametsi ampla, minora tamen ac nigriora: radix tenuior & minùs oleosa aut odorata.

Satiua in Belgij quidem hortis, sed alibi spontanea est, vt in Noruegia, & Islandia dicta Septemtrionis insula, prægrandi vbi nascitur altitudine, & ab indigenis, caulis detracto cortice editur, vt ab ipsis accepimus, quos in Islandia peregrinantes, hisce vesci alterius cibi quandoque coëgit inopia. ferunt autem sapidum esse & palato esurienti gratum. Gignitur verò & in nonnullis Germaniæ, ac potissimùm in Bohomiæ montibus.

Siluestris siue minor Angelica, passim in vtraque Germania locis reperitur humidioribus, præsertim in siluis ac siluosis.

Vtriusque radix post seminis maturitatem marcescit; quod altero aut rarò tertio, ex quo sata est anno, accidit. Legenda radix priusquam caulis erumpat: fungosa alioqui & inefficax.

Recentior ætas Angelicam appellat: & maiorem quidem satiuam, quòd quandoque in hortis seratur: natura sua tamen & ipsa

ipsa siluestris est. Minor verò passim siluestris dicitur ac habetur: Germanis Angelick / Brustwurtz / vel Des heyligen Geists wurtzel / id est, sancti Spiritus radix, teste Leonharto Fuchsio: Belgis Angelica: Gallis similiter *Angelic.*

Σιλφίου siue Laserpitij species esse apparet (si non ipsum genuinum ac legitimum Laserpitium.) Nam si cum us conferatur, quæ à Theophrasto profixe satis de Silphio siue Laserpitio lib. VI. De Historia stirpium scribuntur, respondere compenetur. Radix crassa, supernùs veluti in caput extuberat: caulis quantus Ferulæ, cibo, vt scripsimus, idoneus, qui post seminis maturitatem pene solium Apij diuisura, sed longè maius: semen vento facile abripitur, latum ac foliaceum; vnde aliæ stirpes rursus progignuntur: amat siluestria loca. Quale omnino Silphium à Theophrasto esse traditur, vt XXVI. subsequente capite latiùs ostenditur. Iam & memini olim me ab excellentissimo ac clarissimo viro Iacobo Antonio Cortuso Laser accipere, odore ac colore succo è radicibus Angelicæ incisis profluenti simile: quod Angelicam Silphium esse quoque adstruit.

Siluestris verò Angelica an illa sit quæ à Theophrasto μαγούδαρις, Latini Magudaris, altera videlicet Laserpitij species, expendendum ac considerandum relinquimus. 2.

Matthiolus & Gesnerus aquaticæ etiam cuiusdam Angelicæ meminêre, sed quandoque eam non descripsêre, suspicandum videtur, eam hanc esse, quæ Archangelica apud nos dicitur. Archangelica.

Est hæc & foliorum amplitudine, satiua haud infenor, sed tamen singularium frequentia numerosior: in plurima enim folia, huius diducuntur. caulis crassus, quandoque vnà cum foliorum pediculis rubens, geniculatus quoque, valde ramosus, e singulis siquidem articulis tres aut quatuor alas promit; multis ideircò vndequaque vmbellis cingitur, quarum flores candicant: semen latum, longius & crassius quam Angelicæ. alta radix & albida, exigui odoris; maiora tamen, quàm folia vel caulis, quæ nullius aut admodum obscuri.

At Angelicæ, & quidem maioris radix, cuius est vsus, excalfaciens ac resiccans est ordine secundo intenso, aut tertio incipiente. Proinde aperit, extenuat, digerit, & sudores mouet, veneris resistit, pestilentes morbos curat, si tempestiue exhibeatur. Datur autem pulueris eius drachma cum vino tenui; aut si febris vehementior, cum Cardui benedicti aut Tormentillæ thlaspeos aqua & exiguo aceti, & per se quidem, aut addita Theriace ex viperis. à contagio deinde horum & præseruat, in ore detenta, aut commansa solum. Lentos crudosque humores eadem ad concoctionem perducit; crassorum, quæ pulmonibus thoraciqúe inhærent, expurgationem facilem procurat: hepar & lienem aperit, virginum remorantes menses euocat, secundas expellit. aduersus ingores febrium huius decoctum ex vino prodest. Valere etiam contra fascinationes radicem adfirmant, si quis eam secum gestarit, vt Fuchsius ait.

De Astrantia siue Imperatoria.

CAP. XXV.

ASTRANTIÆ magna & lata sunt folia, margine serrata, vt plurimùm quæ radicibus proxima, præcipue trifolia; non rarò verò & numerosiora. cauliculi cubitales, tenues, & geniculati infenus rubent. muscaria exiguis floseulis candicant. semen latum, planum, tenue, Anethi instar. obliquè serpunt radices, acres, odoratæ, & succo oleoso plenæ, foris e punico colore subnigricantes, intenùs sufflauæ, facili quæ fecunditate stirpem multiplicant.

In nonnullis Italiæ montosis gignitur: tum & apud Germanos, quibus tamen sæpenumerò, veluti & Belgis, hortensis est.

Iunio flosculi apparent: semen succedit. hiemis patiens radix, multo tempore viuit, serpendo progrediens.

Non modò Astrantiam, sed & Imperatoriam recentiorum nonnulli hanc vocant: nonnulli verò Ostrutium, quasi Struthion: differt autem multùm à Struthio siue Lanana herba. Alij Astention siue Ostentium legere malunt: qui voces has à Laserpitio deprauatas volunt, & Astrantiam Laserpitium, vel eius speciem esse. Laserpitium autem caule describitur ferulaceo, id est, magno atque procero: huius autem, vt scripsimus, tenuis ac breuis est cauliculus, qui solus a Laserpitio differentem esse, satis ostendit. Germanis est Meisterwurtz: Brabantis Meesterwortele.

Huius siluestris species est, quam vulgò Brabanti Gerart / id est, Gerardi herbam appellant. folis siquidem, floribus in muscarus candidis, late serpentibus radicibus, priorem refert, omnibus tamen minoribus. grauiolens herba est, & hortus molesta. Herba Gerardi.

Feruentis admodum facultatis Astrantiæ radix, excalfaciens ordine tertio, nec minùs resiccans.

Astrantia.

Herba Gerardi.

ſiccans. tenuium ſimiliter partium eſt: incidir, attenuat, digerit, ſudores ac vrinas mouet: craſſos frigidoſque humores concoquit: flatus inteſtinorum ac ventriculi, tum & vteri diſcutit: colicis ac nephriticis prodeſt: vrinas menſeſque prouocat, aduerſus vteri ſtrangulationes confert, ſecundas etiam pellit. Puluis drachmæ pondo aliquotiens datus hydropicis benè facit; conuulſis item ac epilepticis: à quartana ante accesſionem cum vino exhibitus liberat, venenis reſiſtit, peſtilentibus morbis ſubuenit. In vino auſtero decocta radix dentium dolores mitigat: commanſa ſaliuam cit, atque inter apophlegmatiſmos non poſtremo eſt loco, qui cerebrum per ſputum à pituitoſis liberant humoribus, & apoplecticis, veternoſis, aliſque huiuſcemodi morbis laborantibus vtilirer adhibentur.

De Laſerpitio & Magudari ex Theophraſto & alijs.

Cap. xxvi.

Laserpitio ſolia exeunt Apio ſimilia: caulis quantus Ferulæ, craſſitudine proximus, ac ſimilirer annuus, hominum cibo modis omnibus idoneus, aſſus etiam ſiue elixus, qui poſteaquam ſemen maturum, intercidit: ſemen latum, φυλλώδες ſiue foliaceum, quod & φύλλον ſiue ſolium vocatur. radix multa craſſaque, ſupernè extuberans nigru cortice conregitur. Colligrur ex caule, tum & ex radice ὄπος ſiue liquor, qui Laſer vocarur; quod & Dioſcorides affirmat.

In Cyrenaica regione, quæ Libyæ ſiue Africæ prouincia eſt, gignirur: proinde rectè Catullus:

Laſerpiciferis iacet Cyrenis.

Priùs autem quàm Cyrenenſes vrbem habitarent, illic Laſerpitium narum. Peculiare hurus fertur culta fugere loca. Naſci verò & in Syria, Armenia, ac Media, quæ Aſiæ ſubſunt, à Dioſcoride refertur.

Vere ineunte folium exit: deinde caulis editur: ſemen, cùm Auſter poſt Caniculam flauerit, diſcutitur. vnde Laſerpitium prouenit.

Quadraginta diebus (æſtatis) ſuccus capitur. Eodem anno radix & caulis perficiuntur. Σίλφιον Græcis, Laſerpitium Latinis dicitur. Folium Theophraſtus Maſpeton vocari ſentit:

nit: Dioſcorides verò caulem μίσσητον dici refert: pòſt tamen, Nonnulli caulem Silphion ait, nominant: radicem μαγύδαριν: folia verò Maſpeta.

Liquor Græcis ὄπος, Latinis Laſer, Arabibus *Aſſa* appellatur. & qui è caulibus, καυλίας; è radicibus verò ῥιζίας: Gaza hunc Radicarium, illum Scaparium vocat. Præfertur a Dioſcoride Cyrenaicum Laſer, & quidem ſubrubens, tranſparens, Myrrhę æmulum, intenti odoris, non terrenum, ſuaue guſtu, quod dilutum facile albeſcat. Medicum & Syriacum Laſer viribus minùs valent, & magis viroſum reddunt odorem. Exiſtimatur autem Syriacum aut Medicum Laſer eſſe, quod Otficinæ noſtra ætate Aſſam fœtidam appellant. *Laſer.* *Aſſa fœtida.*

Fertur verò (Dioſcorides ſenbit) & altera μαγύδαρις in Libya naſci. radix Laſerpitio ſimilis nimis craſſa, aeris, laxior, ὄπος ſiue Laſer non habens. De eadem & Theophraſtus, quam tamen non in Libya, ſed in Syria gigni refert. Quod Magydarim, inquit, vocant, ἐπεὶ ὄζει τοῦ σιλφίου, id eſt, alterum eſt à Silphio, tenerius enim, minus acre, & Laſer non habet. Gignitur in Syria, non in Cyrene: fertur in Parnaſo monte multum eſſe. Nonnulli id quoque Silphion vocant. *Magydaris.*

Ceterùm Silphij liquor, Galenus ait, calidiſſimus eſt: verùm enimuerò & folia, & caulis & radix ſat ſtrenue excalfaciunt: ſed omnia flatulentæ magis eſſentiæ ſunt, ac proinde coctu difficilia: ſons tamen corpori impoſita efficaciora, & omnium potiſſimùm ὄπος ſiue liquor, admodum trahentem facultatem poſſidens. Attamen & excreſcentias amoliendi & liquandi vim quamdam propter propoſitam temperiem obtinet.

Efficaciſſimum Laſer, Dioſcoride auctore, deinde folia, poſteà caulis. addit verò & multas alias particulares facultates, quas conſultò prætermittimus, Galeni compendio contenti. Theophraſtus folijs pecus pingueſcere vehementer, & carnes earum mirabilem in modum ſuaues reddi, ait. Purgat verò & hoc pecus quidam affirmant, ſed contrarium, quòd videlicet minime purgentur, alij iudicant. Mandi radices ex aceto recenter exciſas, ex aliorum relatu Theophraſtus quoque adſert.

De Ferula & Ferulagine. CAP. XXVII.

Ferula. Ferulago.

VNIVS Ferulæ Dioſcorides meminit, ex qua Sagapenum colligitur: Chalbanum verò & Ammoniacum Ferulæ quoque ὄπους ſiue liquores eſſe refert. Verùm an iſtæ cum priore

priore differant, nec ne, non exponit. Fieri autem potest, vt ex vnius generis Ferula differentes succi colligantur, pro regionum videlicet, vbi nascuntur, varietate. Velut enim Laser Cyrenis natum diuersum est à liquore, qui in Media & Syria prouenit: ita Ferulam in Media Sagapenem, iuxta Syenen Ammoniacum, in Syria Chalbanum proferre posse apparet. Theophrastus Ferulaceum genus in plures species diuidi ait, & vnam grandem, Ferulam nominat: alteram minorem, Ferulaginem.

Ferula. Ferula autem caulem promit quatuor aut quinûm cubitorum, genicularum, crassum, & sub finem ætatis durum, ac lignosum, vnicum, sed circa cacumen ramosum: ex quo si prima germinatione futurorum foliorum ac vmbellarum rudimentum eximatur, oui coctum luteum magnitudine referet; quod Corculum Ferulæ nonnulli appellant. folia grandia sunt, mollia, & multifida, in capillamenti modum attenuata, multò quàm Fœniculi maiora, alterno ordine disposita vmbellæ cùm in fastigio, tum in alis latæ: flosculi in his lutei: & deinde semina plana, lata, foliacea. radix magna, recta, altè descendit.

Ferulago. Ferulago minor & humiliot quàm Ferula, alioqui similis: caulis quoque vnicus, & folia vniusmodi. Sunt tamen, inquit Theophrastus, qui differentem à Ferula existiment.

Nascitur Ferula in compluribus Africæ ac Asiæ regionibus: nec deest in Europa: nam in Apulia & Narbonensi Gallia cognita est.

Iunio ac Iulio, vel etiam priùs in calidis prouinciis floret, ac semen non multò pòst perficit: perit inde caulis, qui annuus est.

Quæ maior est, Græcis νάρθηξ, Latinis Ferula appellatur: Italis *Ferola*: Hispanis *Canahcia*.

Minor νάρθηκία & Ferulago nominatur.

Quod in tenello ac primæ germinationis caule reperitur, Græcè ἐντεριώτης νάρθηκος; ab interpretibus Medulla; à recentionbus Corculum Ferulæ dicitur.

Est autem medulla hæc, auctore Galeno, adstringentis qualitatis particeps, atque idcircò vtilis sanguinem spuentibus & cœliacis: Dioscorides tritam & naribus inditam sanguinem illinc erumpentem sistere etiam ait; & contra viperarum morsus in vino eamdem dari.

Nostra ætate fertur, præsertim in Apulia, à nonnullis sub cineribus tosta (foliis tamen aut panniculo priùs inuoluta) edi, pipere & sale addito, esseque edulium suaue, quod etiam ad Venerem excitet.

Semen excalfacit & attenuat, torminosis auxiliatur, sudores mouet cum oleo corpori illitum.

Caules si edantur, capitis dolores faciunt. Muria condiuntur: Dioscorides auctor.

REM-

REMBERTI DODONAEI
DE RADICIBVS,
PVRGANTIBVS HERBIS, CONVOLVVLIS, DELETERIIS, AC PERNICIOSIS PLANTIS, FILICIBVS, MVSCIS, ET FVNGIS,
STIRPIVM HISTORIAE PEMPTAS TERTIA.

DE RADICIBVS
LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

SVPERIORE *Pemptade, flores, odoratas coronariasq; herbas, vnà cum vmbelliferis, prosequi studuimus. hac verò tertia, quæ ad medicamentorum materiam faciunt reliqua occurrunt: veluti sunt, quarum ad multa vtiles radices: & quæ purgandi facultate pollent; quibus adminiculis sese conuoluentes accedunt, quòd plurima harum inter purgantes sint referenda. Pertinent & huc, quæcumque deleteriam ac exitialem vim aut naturam sortitæ: nec non Filices, Musci, & Fungi. Primum ordine locum radices occupant: proximum purgantes: conuoluula tertium: succedunt exitiales ac pernicioſæ: posteriùs Filicibus, Muscis, nec non Fungis relictus.*

Radicum autem classis, aut, vt nuncupare libuit, liber, non omnes quæ comprehendi potuissent complectitur: verùm eas tantummodò continet, quæ inter purgantes, conuoluula, vel oleracea, aut omnino alio loco, referenda non sunt. Nam ex his quæ magnas ac efficaces radices obtinent, non pauca in alias digesta sunt classes: propter similitudinem videlicet aut affinitatem cum iis, quibus accesserunt. Iris & Pæonia, quia floribus præstant, inter hos referuntur. Scammonium verò & Bryonia, & alia, quòd vicinis sese implicent, inter conuoluula numerantur: edules radices cum oleribus describuntur. Ita radicum classis panciores complectitur, quàm posset, si efficaces radicibus omnes in hanc contraherentur.

DE ARISTOLOCHIIS.
CAPVT PRIMVM.

ARISTOLOCHIÆ, auctore Dioscoride, tres sunt: Longa, Rotunda, & Clematitis. Plinius Pistolochiam speciem annumerauit quartam. Posterior ætas quintam, Saracenicam dictam, adinuenit.

Longa Aristolochia multis à radice tenuibus ac viticulosis germinat cauliculis; circa quos folia hinc inde mollia odorataque: flores iuxta folia oblongi, caui, vna parte longiores; coloris purpurei, odoris grauis: fructus turbinati, striati, exiguis Pyris conformes; qui semine maturato in quinque vt plurimùm partes dissiliunt, quod triangulum, ac nigricantis est coloris. radix subest dodrantalis, aut breuior, digitalis crassitudinis, buxei flauescentis coloris, odorata, sed perquam amara ac ori ingrata. 1.

Rotunda Aristolochia cauliculis foliisque priorem refert, sunt tamen paulò rotundiora folia: eius præsertim, cuius fructus turbinatur: flos vnius (differentia etenim in hoc nonnihil) oblongior & angustior, colore subluteus: alterius breuior, & qua reflectitur parte, in purpura subnigricans: fructus huius Pyri modo è latiore sede fastigiatur: illius in rotundo oblongus: vtriusq; striatus: semina qualia longæ: radices orbiculatæ ac tuberosæ, gustu & odore longæ. 2.

Clema-

Aristolochia longa. Aristolochia rotunda.

Aristolochia Clematitis.

3. Clematitis longis, prętenuibus, viticulosis; suis cauliculis, ac non rarò ramosis, vicina quæuis adminicula comprehendit, quibus se Smilacis modo implicat ac circumuoluit: folia longiori pediculo hærent, læuia, lata, acuminata, vti aliarum: flos similiter cauus, oblongus, luteus, aut ex purpurá nigricans: fructus haud differentes. tenues autem radices sunt & prælongæ; modò per summa serpentes, mox altiùs demissæ; colore præcedentium.

Dioscoridis locus emendatus.

Dioscoridis exemplaria Clematiten foliis esse habent, κισσοειδῆ μικρῷ ἰσχάδι, sed legendum est: κισσοειδῆ ἰσχάδι, μικρᾷ.

Theophrasti loca restituta.

Deprauatus est de Clematite & Theophrasti locus. nam vbi legitur: Τῇ χροιᾷ δὲ μέλανα, & mox: φύλλον δ' ἔχει περιφερὲς τῇ ἀλσίνῃ. restituendum est: Τῇ χροιᾷ δὲ μήλινα, id est, colore melina; & φύλλον δ' ἔχει περιφερὲς τῇ ἰλξίνῃ.

Aristolochias autem nasci pinguibus & campestribus locis, Plinius refert. Hispaniæ agri harú trium feraces sunt. Longam & rotúdam in Italia ac Narbonensi Gallia reperire quoq; est.

est. Clematiten Petrus Bellonius in Ida Cretæ monte à se inuentam scribit. Carolus Clusius circa Hispalim, plurimisque aliis Bæticæ Hispaniæ locis, in dumetis & vepribus offendisse se hanc refert.

Florent Aristolochiæ in Belgio quidem Maio aut Iunio: alibi & in calidioribus regionibus priùs.

Nuncupatur Aristolochia Græcis ἀριστολοχία, quoniam ἀρίστη παῖς λόχοις, id est, optima puerperis sit.

Pyrorem ἀριστολοχίαν μακρὰν, id est, Aristolochiam longam, ab ipsius radicis forma, item & δακτυλίτιν, μηλόκαρπον καὶ πύξινον nuncupant, & Aristolochiam quoque marem. 1.

Altera femina existimatur, & ἀριστολοχία στρογγύλη, siue rotunda Aristolochia dicitur: à nonnullis etiam χαμαιμῆλον, ceu terræ Malum. Cyclaminus tamen & terræ Malum appellatur, ab Aristolochus multùm differens. 2.

Tertia Aristolochia κληματίτις veluti sarmentitia cognominatur. 3.

Repenuntur porrò & apud Apuleium Aristolochiæ & aliæ appellationes: vt, δορὰ ῥίζα, ἰφίσια, ἰφίσιος, πυξίνος, δάρδανος, ὀπητίς; quæ cui speciei propriæ sint, non satis apparet; omnibus communes videntur.

Facultate autem omnes hæ Aristolochiæ excalfaciunt, resiccantque, & ad tertium vtriusq; qualitatis ordinem perunent, extergendi potentiam vnà habentes.

Dioscorides longam aduersus serpentes & mortifera, drachmæ pondo cum vino bibi, & vtiliter imponi refert: ac cum myrrha pipereque potam, expellere omnia in vteris à partu relicta, item & menses & fœtus; idemque cum pesso impositam posse.

Rotunda tum ad hæc omnia, cùm ad alia reliqua venena facit: item ad asthma, singultum, rigorem, splenem, rupta, conuulsa, laterum dolores, cum aqua pota: aculeos & spicula extrahit, ossium squamas ut cataplasmatis permixta adimit, putredines remouet, vlcera sordida expurgat, & caua cum iride melleque implet: gingiuas & dentes purgat.

Clematiten Galenus fragrantiorem esse ait, itaque ea ad vnguenta vnguentarios vti; sed ad sanationes infirmiorem.

De Pistolochia. Cap. II.

Pistolochia.

PISTOLOCHIA longæ rotundæque Aristolochiæ, & cauliculis & foliis similis est; minor tamen ac tenerior: folia eius lata ac hederacea sunt: floseulus oblongus, cauus, suprema ac extima parte nigricans: fructus subrotundus, veluti vnius rotundæ Aristolochiæ: pro radicibus tenues quàm plurimæ exeunt fibræ.

In Narbonensis Galliæ, nec non Hispaniæ quibusdam agris sponte nascitur.

Floret fructumque perficit eodem, quo aliæ tempore.

Pistolochiam hanc speciem nuncupari, πολύῤῥιζον verò cognominan, Plinius lib. XXV. cap. VIII. scribit. Est, air, & quæ Pistolochia vocatur quarti generis (Aristolochiarum videlicet) tenuior quàm proximè dicta (nempe Clematitis) densis radicum capillamentis, iunci pleniors crassitudine: hanc quidam Polyrrhizon cognominant.

Ac facultate & viribus hæc aliis reliquis haud absimilis videtur, excalfaciens similiter & exsiccans, non adeò tamen intensè. Conuulsis, contusis, ex alto præcipitatis, ex aqua potam vtilissimam tradi, Plinius auctor est:

De Aristolochia Saracenica, Aristolochiarum specie quinta. Cap. III.

HÆC Aristolochia tenuibus foliis frondosisque ramulis, reliquis similis est, altior tamen ac procerior quàm longa aut rotunda: folia eius maiora quàm Asari: flores concaui, oblongi, vna parte prominentes, colore sublutei: fructus Pyrorum instar turbunantur: semi-

e na in

Aristolochia Saracenica.

na in his interſepta, triangularia, ſordidè nigricantia. radix longiuſcula, mediocris ſubinde craſſitudinis, lutea, Buxi ligno colore ſimilis, amaritudine nec longa nec rotunda inferior. Eſt autem has interdum exiguas tenueſque reperiri; vbi videlicet quandoque & non ita dudum collectæ ac ſublatæ. Ex relictis ſiquidem radicum particulis nouellæ plantæ, tenellas imo ac ſarmenntias radiculas promunt.

Multis in Germania ac Belgio, nec non in Italia, & alibi locis, huiuſcemodi Ariſtolochia reperitur, iuxta vineas marginesque agrorum læto ac reſtibili ſolo. In hortis feliciter quoque adoleſcit. Quem ſemel occupauit locum, ægrè deſerit. Quantulacumque etenim radiculę pars, licet altè atque in profundo abdita, germen tamen emittit: adeò pernacis eſt vitæ.

Huius æſtate flores, Autumno fructus colligi poſſunt.

Vulgò Saracenicam nuncupant: Galli *Saraſine*: Belgæ Saraſin crupt: Germani Oſterluceï: Officinæ Ariſtolochiam longam. Atque pro hac olim ab omnibus habita fuit. tandem Clematis appellari cœpit. Sed iam legitima Clematite reperta, quo hanc nomine alio quàm Ariſtolochię Saracenicæ, vel quinę Ariſtolochię, compellabimus: niſi forte Clematitem alteram, vel Ariſtolochiam longam maiorem eam nuncupari magis placeat.

Vi autem & potentia hæc Ariſtolochia reliquis etiam ſimilis, inſigniter amara & calida, longa non inferior: proinde & pro hac in omnibus compoſitionibus ſuccedere & recipi abſque vllo errore poteſt.

De radice Cana. CAP. IIII.

1. RADICES canæ duæ ſunt: vna Maior; altera Minor.
Maior folia ſunt Coriandri modo diſſecta, renua, dilutè virentia; cæſio videlicet Aquileiæ foliorum colore; quorum & formam aliquatenus referunt, minora tamen pediculi teretes, tenues & læues, palmum longi; circa quos ſuperiore parte floſculi ordine digeſti, oblongi, in corniculum deſinentes, Linariæ floribus conformes, dilutè in rubro purpurei, ſubinde albidi. ſemen in valuulis latiuſculis exiguiſque nigrum, paruum & ſplendens. radix tuberoſa, inferiore parte ſeſſilis, & excauata: pulpa, dum recens, ſublutea; vbi verò exaruit, in virore ſubnigricante, guſtu cum amaritudine quadam auſtera.

2. Minor ſpecies folijs, pediculis, purpuraſcentibus oblongiſque floſculis, ſiliquulis, & ſemine maiori ſimilis eſt; humilior tantùm ac minor. radix huius non cana, verùm ſolida, globoſa verticilli ſpecie, colore ſubluteo, ſapore cum amaritudine adſtringente.

Exit vtraque circa ſepes, vepres, agrorum & vinearum margines, humilioribus locis ac ſolo pingui lætoque. Vtraque in Germania: Minor Belgis frequentior.

Primo ſtatim Vere vtraque erumpit; florem mox facit, ſemenque breui perficit. Menſe Maio eius præter radices nihil ſupereſt; ita paucis hebdomadis apparet.

Officinarum error. Germani Holwurtz: Belgæ Doofwortel, id eſt, radicem Cauam appellant. Officinas perperàm hac pro Ariſtolochia rotunda vſas notius eſt quàm referri aut refelli debeat: & ſimiliter eorum manifeſtus error, qui temerè Piſtolochiam iudicarunt. Quo autem nomine dici debeat (ſi modò veteribus cognita fuerit) non parum ambigendum videtur. Sunt qui Leontopetali ſpeciem faciant, alij Enphion, nonnulli Theſium, plerique Capnon Chelidonam.

Cum Leontopetalo autem tuberoſis radicibus & quadam renus folius conuenire poſſe videtur: ſed caulículorum alæ plurimæ, floreſque Anemones deſiderata, diſcrimen adferunt.

Leontopetalon. Leontopetali etenim caulis ramoſus in alas multas diuiditur; flos verò qualis Anemones: vt quidem Dioſcorides & Plinius referunt.

Eriphion autem ſi vtique ἀπὸ τῆς ἔριδος, id eſt, à Vere nomen habet, ἐριδιον, aut citiùs ἐαρίτερ,

Veniſque

Radix caua.

Radix caua minor.

Verisque planta non impropriè hæc radix nunçupari poterit: Veris siquidem tempore tantummodò apparet ac viret. Sed tamen ἐριφιον ab hœdo dictum ea propter non est. Eriphion siquidem istud, longè aliud est, vt quidem describitur, tum ab Apuleio, cùm in libro ad Paternianum Galeno attriburo.

Apuleius, Eriphion, ait, nascitur in Gallia, in monte Soracti: figuram habet Apij, florem purpureo simílem: nascitur septem radicibus, rotidemque tamulis, ipsa autem patula humo omni florens rempore, semen habet tamquam faba. *Eriphion.*

In libro aurem ad Paternianum hæc verba leguntur: Eriphion herba est, quæ in summis montibus inuenitur: folia habet simília Apio, & rhyrsulum oblongũ, in cuius summo floseulum quasi violaceum, & semen in medio: radicem quoque ad magnitudinem & valetudinem cepæ oblongæ. habet & radices alias, quę radiculas alias è radicibus emittũt, nigro cortice vestitas. Ex quibus manifestum, radicem hanc nequaquam huiusce modi Eriphion esse.

De Thesio seu θησίῳ pauca apud veteres extant. Theophrastus radicem eius amaram esse, & tusam aluum purgare ait. Plinius lib. xxi. cap. xvii. radicem quæ Thesium appellatur, bulbosis non dissimilem, & gustu asperam refert. Arhenæus Timachidam citans auctorem Thesium florem tradit, ex quo Ariadnes corona composita fuit. Conuenire hæc satis radici Cauæ apparent. Tuberosa siquidem radix, gustu non absque amatore austera, quæ ad purgationes facere creditur. Sed in tanta veterum breuitate quid affirmandum? *Thesium.*

Capnos chelidonia, quæ iuxta sepes enascitur, atque hinc φαγμητὶς cognominatur, qualis sit, Aëtius non exponit. solùm nomen eius reperitur Tetrab. ii. lib. iii. cap. cx. in Collyrio Martiani, & Terrab. iii. lib. ii. cap. primo, inrer calfacientia & firmitatem iecinori eõferentia. *Capnos chelidonia.*

Quòd si aurem Capnos chelidonia illa est, quæ à Plinio lib. xxv. cap. xiii. prima Capnos nominatur, & ad oculorum caligines commendatur, satis manifestum Cauam radicem non esse Capnon chelidoniam. Prima etenim Plinij Capnos ramosa est, & vicinis sepimentis sese implicat: Caua verò radix tamulis adnatis caret, humilisque nullis sustinetur neque eger adminiculis.

Si aurem alia est Aëtij Capnos chelidonia quàm Plinij, (quod fortasse Chelidoniæ cognominatio innuit) non cirra aliquam occasionem Capnos chelidonia appellari potest. Fumariam etenim folijs, tamerli maioribus, aliquatenus refert: & Vere quidem primo circa videlicet χελιδόνων, id est, hirundinũ aduentum apparet. Sed tamen idcireò veram & legitimam

Capnon Chelidoniam esse non consequitur. Sunt siquidem & aliæ eodem tempore prodeuntes, breuique post pereuntes, quæ tamen Chelidoniæ non appellantur.

Ceterum Caua radix calida & sicca potentia est, magis tamen sicca quàm calida: vtpote tertio resiccans, secundo verò ordine excalfaciens. adstringit aurem & abstergit, nonnihilque digerit, vtilis ad veteres diuturnosque tonsillarum faciúmve tumores. valet etiam aduersus hæmorrhoidum cum tumore dolores cum vnguento ex Populo nigra, aut alio simili facultate permixta. Ferunt & hanc drachmæ vnius pondo sumptam aluum ducere, pituitamque detrahere.

De Aro. CAP. V.

Arum. Arum Ægyptium.

ARO folia aliquot sunt magna, læuia, splendentia, lata, acuminata, hederæ foliis multò ampliora, nigricantibus nonnullis lituris veluti suggillata: scapus inter hæc exit semissem altus, purpureis nonnullis punctulis subinde notatus, inuolucrum proferens oblongum, patens, leporinæ auriculæ æmulum, è medio cuius pistillo simile assurgit, membrana in purpura nigricante liuenteque conrectum, qua tandem rimas faciente decidenteque, vua apparet, ex acinis pulchrè per maturitatem rubentibus & succosis: semen in his vnum aut alterum, exiguum, duriusculum. radix tuberosa, magnitudine maioris oliuæ aut exigui bulbi, candida, carnosa, fibris non carens; multis quibus se propagat adnatis exiguis veluti bulbulis.

Nascitur Arum in siluis, iuxta vrbium fossas, sub sepibus, locis vbique vmbrosis. & quibusdam locis maius, aliis minus ac omnino paruum reperitur.

Erumpunt mox post hiemem folia: pistillos verò è vaginula Iunio exit, foliis marcescentibus: quibus corruptis vuæ Iulio & Augusto maturantur.

Exit & in Ægypto Ari species, quæ in Africa quoque reperitur, tum & in Lusitaniæ quibusdam locis iuxta riuulos & fluenta, quod ab Europæo differens est. ampla & magna huius sunt folia, maiora quàm Nymphææ: crassa ac tuberosa radix, superiore sede crassior ac latior, quæ edulis est: flore ac semine destitui fertur; propagari verò fibris à radice emissis.

Castellani *Manta de nuestra Senora* appellant: plenque Colocasiam esse volunt. Colocasiam aurem Dioscondes radicem appellat Fabæ Ægyptiæ, quæ vtique haud sterilis. Herodotus Colocasiam rotundam radicem esse refert.

Arum à Græcis ἄρον nominatur: ab Officinis Iarus, & Barba-Aron; ab aliis Pes vituli, a Syrus Lu-

ris Lupha: à Cypriis Colocasia: vt inter nothas voces; vbi & ἄλιμος ac δρακοντία appellari reperitur. Testatur Plinius lib. xxiii. cap. xvi. Aron magnæ cum Dracontio litus esse, & quosdam eamdem dixisse. Nonnulli Serpentariam minorem vocant: Germani Pfaffenpint/ & Teutschet Ingwer: Itali *Gigaro:* Hispani *Taro*: Belgæ Calfs voet: Galli *Pied de veau*: Angli Cothowppit.

Ceterùm Ari vires pro regionum varietate differunt. Nam, vt Galenus in lib. De aliment. facult. tradit, huius radix in quibusdam regionibus acriot prouenit, vt prope ad Draeontij accedat. Cyrenis contrà minimè medicamentosum est Arum aut acre: adeo vt & Rapis vtilius reputetur. Et tale in cibo est præstantius.

Si quis autem humores crassos vel lentos in thorace aut pulmonibus collectos, tussi expurgari velit, acrius ac medicamentosius magis conueniet. Acrius autem est in Italia, Germania, Gallia, Belgio, & in Asia quoque, Galeno teste. Eitur vero in aqua elixum; sed dum ipsa radix coquitur, effusa priore aqua, in aliam calidam conuiere ipsam conuenit.

Terrena autem ipsum Arum essentia constat, vt in lib. De simplicium medicamentorum facult. Galenus ait, sed calida: proinde extergendi vim possidet, verum non valentem, sicut Dracontion. Est itaque in exiccando & calefaciendo primi ordinis. Radices eius maximè sunt vtiles: siquidem comestæ crassitiem humorum mediocriter incidunt, adeò vt & execrationibus ex pectore idoneæ sint: sed magis tamen aptum est Dracontium.

Dioscondes folia etiam ad esum condin, & arida per se decocta manducata refert: item radicem priuatim ex fimo bubulo illitam podagricis prodesse.

Vsti post quadraginta dierum latebras & ab omni cibo abstinentiam, exeuntes Arum edunt: cuius natura ventosa intestinum diducit dilatatque, & facultatem recipiendi cibi adfert. Abstinentia siquidem tanti temporis intestinum extenuat lupi adducitur, vt propemodum cohæreat; vt quidem Aristoteles, Ælianus, Plutarchus, Plinius & alij scribunt.

De Dracontio. Cap. vi.

Draconium. Dracontium minus.

Dracontia duo sunt: vnum Maius, alterum Minus: & præter tertium quidem, quod aquatilibus locis gignitur.

Maius siue magnum Dracontium caule assurgit recto, sesquicubitali aut altiore, crasso, 1.

tereti, læui, verſicoloribus lituris veluti ſerpentum maculis reſperſo: folia magna & ampla ſunt, e ſenis, ſeptenis, pluribúſve ſimul ordinate coniunctis; quorum ſingula oblonga ſunt & anguſta, acuti rumicis foliis ſatis ſimilia, at læuia & glabra: e capi taſtigio vagina exit oblonga & quàm Ari maior, foris herbacei, interiùs verò in punico colore vnà cum piſtillo ſuo nugticante; qui longus, craſſus, & cornu modo in acumen taſtigiarus, cuius, ſeminis incremento, diſtenta diſſiliente que membrana, fructus racemoſus vuæ inſtar patet, primùm virentibus, deinde rubentibus succíque plenus baccis tarctus: in quibus ſemen duriuſculum. radix ſubeſt perennis, craſſa, bulbo ſimilis, candida, tenui cortice induta, mediocris ſubinde Mali magnitudine, multis candidis capillamentis fibrata; adhærentibus quoque non ratò exiguis aliquot bulbis, quibus multiplicatur.

2. Minus Dracontium, foliis, inuoluero ſiue vagina, piſtillo, vuaque Aro ſimile eſt; foliis tamen non nigris, ſed albicantibus maculis reſperſis; quæ non ita citò vti Ari pereunt, ſed vnà cum vuis in hiemem vſque perdurant: acini quoque minùs ſaturato, ſed ad eroci inclinante colore, rubent: radix non abſimilis Ari, candida, & bulbi ſpecie, fibras habet adhærentes, exiguaque nouarum ſtirpium rudimenta.

Locis vmbrotis, in calidiotibus præſertim regionibus, vtrumque Dracontium reperitur. Maius Germaniæ & Belgio ſatis familiare; ſed minus rarius eſt.

Florent vtrumque vnà cum Aro aut aliquantò ſeriùs; vuæ Auguſto perficiuntur.

Græci δρακόντιον καὶ δρακοντίαν; Latini quandoque Dracunculum appellant.

1. Et quod maius eſt, recentiorum pleriq; Serpentariam maiorem nuncupant: alij Biſtamnonnulli Colubrinam: Cordus Dracunculum polyphyllon & Luph criſpum Germanu Schlangenkraut, Drachenwurtz: Brabanti Sperwortel: Galli *Serpentaire:* Itali *Dragontia:* Hiſpani *Taragontia* In cenſu notharum vocum etiam ἀέρση, ἴτεα ἕρση, μαζήριον, κύπειρος, Sauriana, & Sigingaria, dicta etiam reperiuntur.

Matthiolus hunc Dracunculum minorem facit, & alium quemdam pro maiore pingit; qui, ſi in rerum natura eſt, Biſtortæ ſpecies videtur. Occaſionem dediſſe potuit vox ἀπημπλεκόμενα, pro qua, ſibi inuicem implicata, Matthiolus, & ante eum Marcellus Virgilius reddidit. Nam Dracunculi huius folia λαπαθοειδῆ ἀπημπλεκόμενα Dioſcorides deſcribit. Sed ἀπημπλεκόμενα dicuntur connexa & cohærentia. ἀπημπλοκὴ ſiquidem connexio eſt. Et talia quidem huius Dracunculi folia, quæ pluribus Lapathi ſimilibus, vt diximus, counexis conſtant & cohærentibus. Ἀπημπλοκὴ.

2. Dracontium minus, ſunt qui Arum alterum, aut Arum minus vocent: Cordus Dracunculum heuicophyllon, & Luph planum. poteſt etiam Serpentaria ac Colubrina [illegible] nominari. Officinis autem Dracunculus iſte non eſt cognitus.

Apuleius Dracontion Draconteam appellat, & multa eius peregrina adfert nomina quæ an maiori vel minori, aut vtrique conueniant, non explicatur: vt Pythonion, Aſclepias, Auchomanes, Sauchromaron, aut Sautomaton, Therion, Schœnos, Dorcadion, Typhonion, Crocodilion, Thetiophonon, Eminion.

Athenæus Aromam nuncupari Dracunculum etiam refert. & non impropriè minor, ἔρση dici poteſt, cùm ſit Aro ſimilis.

Ceterùm viribus Dracontium quiddam Aro perſimile, vt Galenus ait, obtinet, tum foliis, tum radice; illo tamen acrius & amarius: ac proinde excalfactorium magis tenuiorumque partium. Obtinet etiam leuiculam quamdam adſtrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri ſcilicet & amara, coniuncta eſt, medicamentum factum eſt vtique maxime efficax.

Nam radix viſcera omnia expurgat, craſſos potiſſimùm & lentos humores extenuans. Optimumque remedium eſt contumacium vlcerum, quæ κακοήθη nuncupantur. Expurgat extergitque ſtenue, tum alia quæ exterſionem deſiderant, tum alphos cum aceto.

Folia quoque vtpote ſimilem facultatem habentia, vlceribus, vulneribuſque recens inflictis accommoda ſunt; & quanto minùs fuerint ſicca, tanto magis conglutinant. Nam quæ ſiccioria, viribus ſunt aeriotibus, quàm vt vulneribus conueniant. Creditū eſt, caſeum humidum, ſi illis folus tectus reponatur, ob temperaturæ illorū ſiccitatem, à putredine conſeruari. Fructus valentior eſt, non foliis tantùm, ſed & radice: proinde & cancros & polypos, quare creditus eſt. Succus quoque eius oculorum vitia expurgat.

Præter hæc autem Dioſcorides ferri narrat, à viperis non teneri eos, qui folia aut radicem manibus affricuerint.

Plinius Dracunculum habentem ſerpentes fugere etiam ſcribit. Et hæc quidem de vtroque Dracunculo in duobus Dioſcoridis capitibus leguntur.

Meminit autem Dracunculi Galenus etiam in lib. De aliment. facult. vbi Dracunculi radicem

dicem bis terve elixam, quò omnem exuat medicamentosam vim, in cibo, ait, interdum Ari modo exluberi; cùm crassi ac glutinosi rhoracem pulmonemque infestantes humores fortiore vi expellendi veniunt.

Dioscorides verò minoris Dracunculi radicem refert, tum coctam tum assatam cum melle, aut per se in cibo acceptam, humores in rhorace hærentes ad eductionem faciles efficere.

De Dracunculo aquatili. CAP. VII.

Dracunculus aquatilis.

AQVATILI Dracunculo non rotunda bulbi specie, sed prælonga, repens & geniculata, mediocrisque crassitudinis est radix; è cuius geniculis foliorum pediculi assurgunt teretes, glabri, intus fungosi; deorsum verò candidæ & renues aliquot demittuntur fibræ. Fructus in breui pediculo suprà, atque vnà cũ vno foliorum prodit, initio quidem exiguis candidisque staminibus (quæ pro flore sunt) circumdatus. excrescit inde in racemum, primùm viridem, cùm maturuit, rubẽtem, Ari vua minorem, at non minus acrem. folia lata sunt, virentia, glabra, læuiaque, hederaceis conformia, sed tamen minora quam Ari. illud verò eius racemosus fructus cognascitur, etiam minus est, ac parte cũ versus, superiore nempe, candidum.

Nascitur Dracunculus iste in vliginosis palustribusque locis, in ipsis frequentissimè paludibus ac residibus aquis. in Germania ac Belgio non infrequens.

Autumno vuæ maturantur.

Dracunculus aquatilis & palustris non abs re nominatur, à nonnullis Arum palustre, perperàm verò Hydropeperi rubens dicitur: Germanis Wasserschlangen kraut: id est, nostrate dialecto, Waterslangru erupt.

Describitur autem Dracontion istud à Plin. lib. XXIIII. cap. XVI. & rectia eius species est. quam demonstraram ait, folio maiore quam cornus, radice arundinacea, totidem, vt affirmabant, genicularum nodis quot haberet annos, totidemque esse folia. Conuenit foliorum forma & magnitudo, radicumque effigies. sed an tot annos quot genicula habeat, explorandum.

Facultas autem huius Dracunculi, aliorum atque ipsius Ari similis est, sed tamen minùs potens minusque efficax videtur.

De Arisaro. CAP. VIII.

DVPLEX Arisarum est: vnum latifolium, alterum angustioris folij: vt nostra posterior ætas obseruauit.

Latifolium Arisarum folio est hederaceo, lato, & acuminato; sed multò quàm Ari minore: caulículus eius tenuis & exilis est: vagina siue inuolucrum paruum: pistillus exiguus, in nigro purpurascens: vua matura rubet, acinis minuta: radix candida, forma Ari, sed minor. 1.

Secundo Arisano quina, sena, plurave sunt oblonga & angusta folia, læuia quoq; ac splendentia: vagina siue inuolucrum angustum & oblongum: pistillus, qui ex eo prodit, tenuis & longus, iuncei crassioris modo, in purpura simul cuius parte vaginæ interiore nigricans; ad quem tandem infenus iuxta terræ superficiem, ac subinde profundiùs, aliquot perpauci acini in exiguam vuam conformantur, initio vt aliorum virentes, dein rubentes. radix globosa & candida, veluti pnons. 2.

Peregrinum vtrumque Belgio ac Germaniæ. sed primum in Italiæ ac præsertim Tusciæ quibusdam locis: alterum circa Romam, ac in Dalmatia, Aloisio Anguillara reste, reperitur.

Flores & fructus vtrusque eodem quo Ari & Dracontij tempore perficiuntur.

Atque primum horum Dioscorides ἀρίσαρον appellat, à Plinio autem *aeis* dicitur. Libro siquidem XXIIII. cap. XVI.

Arisarum latifolium. Arisarum angustifolium.

Est & Aris, ait, quæ in Ægypto nascitur, similis Aro, minor tantùm, minoribusque foliis, & vtique radice, quæ tamen oleæ magnitudinem implet.

2. Alterum Arisarum ignorasse veteres existimantur. Esse autem Arisari speciem, floris, fructus, radicumque forma & qualitas ostendunt.

At potentia ac facultate Arisarum Aro simile est: acrius tamen, vt Galenus ait. Nomas impositа radix sistit: fiunt ex ea collyria ad fistulas efficacia. corrumpit eadem genitale cuiusuis animantis imposita: auctor Dioscondes.

De Bistorta. CAP. IX.

FOLIA Bistorta in longiusculis pediculis promit oblonga, lata & acuminata, Lapathi similia, verùm venosa, & superne quidem virentia, infernis verò in cæsio colore candicantia: inter quæ medij exeunt caules, pede altiores, rorundi, minoribus aliquot solus circumuestiti; spica in fastigio exiguis floscul is e dilutiore rubore purpurascente; semina in qua tandem triangularia, iplédentia, veluti Oxalidis. radix subest crassa, oblongior, geniculata, nonnumquam retorta, multis fibris capillata, foris nigricans, interiore verò pulpa non intensè rubescens, gustu adstringens.

Fuchsius duas huius species facit: vnam foliis rugosioribus, aliam læuionibus: & radice hác magis in se contorta; illam verò maiore & minùs complicata, multumque fibrosa.

Reperitur Bistorta locis humentibus, in opacis siluis, pingui ac lutoso solo. Matthiolus in montibus exire refert. Adolescit etiam feliciter in hortis. perenni radice nititur.

Maio ac Iunio flores spicati vigent: semen postea maturescit.

Ab intortis & conuolutis radicibus nomen Bistorta habet. Germani Natterwurtz: Belgæ Dertstonghe: Galli *Bistorte*: Bohemi Hadij korenij appellant. Colubrina & Serpentaria à Germanica voce etiam dicitur: & à quibusdam Dracunculus. Sed à Dioscondis Dracontio multùm differt. Plinianorum autem Dracúculorum aliqua fortasse species est. Plinius siquidem lib. XXIIII. cap. XVI. id quod Græci Dracontion vocant, triplici sibi effigie demonstratum refert: foliis Betæ, non sine thyrso, flore purpureo: alios radice longa, signata articulosaque monstrasse: tertiam demonstrationem fuisse folio maiore quàm Cornus, radice arundinacea. Deinde infrà lib. XXV. cap. II. in agrò hospitis repertum ait, Dracunculum appellatum, caule pollicari crassitudine, versicolonbus viperarum maculis, quem ferebant contra omnium morsus esse remedium.

Atque

Bistorta.

Arque primus hurum Dracunculorum Aro, auctore ipso Plinio, similis est. Tertiũ aquatilem esse paulò antè sensimus. Posterior, Dracónon maius Diuscondis esse videtur, & Plinius hunc à reliquis rnbus differentem etiam ustédit. Alius est, inquit lib. xxv. cap 11. quam nos in priore volumine eiusdem nominis diximus; sed huic alia figura. Supereſt secũdus Dracuneulus, qui fiidé est eum eo, cui cap. xvi. lib. xxiiii. statim mitto, radicem tradit esse subrutilam & draconis conuoluti modo, multùm cum Bistorta conuenit. Nam Bistortæ radix intorta & conuoluta est; ae colore, quem subrutilũ dicere liceat. Est eadem & veluti geniculis articulata, vt secũdi Draconti. quod coniecturam & suspicionem auget.

Sunt tamen ex recentioribus, qui Bistortam omnino aliam esse volunt. Matthiolus siquidem in epistolis medicinalibus Behen rubrum esse scribit. Gesnerus ad Limonium refert; alius placet Britannicam esse.

Sed Behen tam rubrum quàm album (duplex etenim est) radices sunt odoratæ, potentia calidæ, ad venerea facientes: vt Auicenna & Serapio memoriæ prodiderunt. Bistortæ verò radix odore carer, refrigerans adstringensque, venereis aduersatur. *Behen.*

Limonium autem folia habet, Diuscoride teste, Betæ tenuiota & longiora, semenque rubrum. Contrà Bistortæ minora durioraque sunt folia, & semen Oxalidis. *Limonii.*

Britannica verò folio est Lapathi nigriore & hirsutiore; radice tenui & breui; Dioscoride & Plinio auctoribus. Bistortæ leuia folia, & inferna parte candidula, radixque multò maior quàm vt tenuis ac breuis appellanda sit. Iam & Britannicę succum & folia in hiemem reponenda Apuleius suadet, caulem addens, quòd non semper appareat. At Bistorta viuax radice est, & nullo nun anni tempore reperiri potest. Quæ Bistortam & ab Arabum Behen, & à Dioscuridis Limonio, necnon à Britannica differentem esse satis manifestè ostendunt. *Britanni-ca.*

At facultate Bistorta frigida, & cum reficcatiune valide adstringens. Radix menses & vndequaque profluentem sanguinem supprimit: aluum sistit, vomitum compescit, dysenterius medetur, quouis modo assumpta tonsillarum, faucium, & oris inflammationibus succurrit; gingiuas firmat decocto aut succo eius ore colluto. Idem possunt folia & semen, sed tamen minùs efficaciter.

De Bolbocastano. Cap. x.

Bolbocastano folia sunt tenuia, dissecta, atque diuisa, Apij tenuiora ac minora, Cnithmi aut potiùs Anethi similia: cauliculus tenuis & dodrantalis: flosculi parui in vmbellis candicantes: semen non magnum, oblongum, angustius quàm Fœniculi, odoratum, obsoleto Cymini colore nigricans. radix rotunda, exigui Rapi furma, foris nigra, & vbi inaruerit rugosa, intus pulpa candida, sapore inter Castaneam & Pastinacam medio.

In aruis & agris nonnullis Zelandiæ ac Hollandiæ Bolbocastanon repentur: item & in Græcia, Chio, & Rhodo, auctore Guilandino. Fertur & in Britannia siue Anglia prouenire. Nec desiderantur eo quuque Germania, si non fallimur. Nam radices quas ad Rhenum Moguntiæ in aruis & hortis inueniri Lonicerus tradit, Bolbocastani sunt, non autem, vt ipse opinatur, Ornithogali. Scribit autem has esse rotundas, Castanearum magnitudine, pullo extrinsecus cortice, intus carne candida, gustu dulci; crudas coctasque in aqua edi cauliculum esse singularem, tenerum, ab imo nudum, folia Cumini, flores in vmbellis veluti Anethi. quale Bolbocastanon esse iam diximus.

Vigent Bolbocastani flores Iunio: semen postea ad perfectionem venit.

Meminit βολβοκαστάνου Alexander Trallianus lib. vii. inter ea, quæ purulentis vtilia sunt, cibaria ipsum referens. Guinterius dictionem existimauit corruptam, legendumque esse βολβοκαλάσανον: sed tam peregrina hæc vox est, quàm βολβοκάστανον.

Βολβο-

Bolbocastanon.

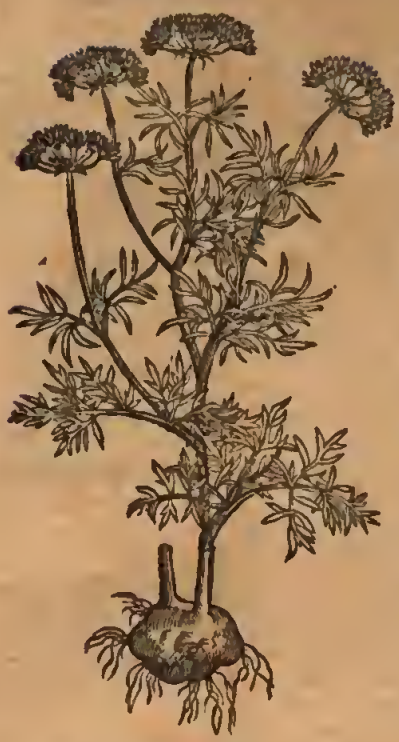

Βολβοκάστανον autem à forma bulbi & sapore castaneæ nomen inuenit suum. Nostra ætate plerique ἀγεροκάστανον nuncupant: Zelandi Eleyn Eerdnooten: Germani Kleyn Erdnüß: Sabaudi *Fauerottes*: Angli Lipperniz.

Est autem Bolbocastani radix moderatè calida & licca, simul & adstringens: semen verò calidius & liccius. Editur illa cruda, sed suauiùs cocta: sanguinem spuentibus & mingentibus vtilis.

Semen aperiendi vi præditum, & διουρητικὸν esse videtur.

De Centaurio, & primùm de Maiore.
CAP. XI.

DVPLEX Centaurium, Dioscoride auctore, Maius & Minus, quæ & forma & magnitudine multùm à se inuicem differunt.

Maius siue magnum Centaurium caules edit rotundos, tereres, duorum aut trium cubitorum: folia oblonga, in plures quasi particulas diuisa, Iuglandis foliis ea propter quasi conformia, sed ambitu crenato: flores capillacei ac staminei in diluto cæruleo purpurascunt, & in ramulorum fastigijs è capitulis emicant squamosis, rotundis aliquantulùm turbinatis: in quibus vnà cum lanosis pappis semina oblõga, glabra, splendentia: radix subest longa, carnosa, crassa, fragilis, foris nigricans, interiùs rubescens,

Centaurium magnum.

Centaurium magnum alterum.

succo

succo sanguinei coloris prægnans, cum dulcedine & adstrictione nonnihil mordax.

Huius verò & alia reperitur species, folio non dissecto; verum Lapathi modo, longo, lato, simplici atque indiuiso, per ambitum tamen serrato, caule breuiore: floribus, semine, radice priori conformis. Arque huius Centaurij maioris meminit auctor (qui Galenus fertur) libri De virtutibus Centaurij ad Papiam, Crateuam adducens testem, in libro eorum quæ effodiuntur. Vbi duæ Centaurij species reperiuntur, maior & minor: ac maior foliis describitur Lapachi. Sed verba ipsa adferamus, quæ sic habent: Vnum (videlicet Centaurium) folia habet sicut Lapathum hortense, minora tamen, in circuitu verò scissa velut serra; caulem trium palmorum, suecum tubum, in summitate capur laminiginosum, radicem verò solidam & crassam. 2.

Lætum ac pingue solum maius amat Centaurium, ac colles herbosos apricos. Copiosissimum, inquit Dioscorides, in Lycia, Peloponneso, Arcadia, Helide, Messenia, pluribusque circa Pholoën, Lyciam ac Smyrnam locis. Reperitur & in Apuliæ Gargano, nec non in Baldo agri Veronensis monte, sed quod in Baldo monte, vt Matthiolus scribit, Apulo cedit. Simplicis folij Centaurium maius Hispania mittit, atque huc aduectæ Antuerpiam radices, terræque commissæ, subinde in hortis reuirescunt.

Æstate huiusce modi Centaurea florent; radices autem Autumno legi expedit.

A Chirone Centauro inuentore κενταύριον nomen habet.

Quod maius est, Græci κενταύριον τὸ μέγα appellant: Theophrastus etiam Centaurida. In Officinis nonnullis perperàm Rha Ponticum dicitur. Rha Ponticum siquidem Rha est in Ponn regionibus natum, sbrps à Centaurio maiore diuersa. Extant porrò & alia huius nomina, inter nothas & adiectitias voces; rum & apud Apulcium, quarum nonnullæ ad Centaurium minus pertinere videntur, vt sunt, ναρκὴ, μαρόιπη ἢ μαρόιτις, ἴασιον, λιμπάτιον, λιμπὶς, πλατυφύλλιον ἢ πλατύφυλλον, χαλκία, κάμμα Hesychius. Vnesera, Fel terræ, Polyhydion ἡμερόστον.

At Theophrastus & Plinius Centaurium istud maius, tum & minus, de quo capite mox sequente, inter Panacis genera referunt. Præter enim Syriacum Panaces, de quo vterque seorsum agit, deinde & præter alia tria, quæ à Dioscoride quoque describuntur, & duo reliqua superesse ostendunt. Et Theophrastus quidem lib. IX. vnum πλατύφυλλον siue latioris folij: alterum λιπόφυλλον, hoc est, renuifolium esse ait. Quæ Theophrasti verba ipse Plinius reddens à Chirone Centauro reperta, & Centaurea cognominata, lib. XXV. cap. IIII. scribit; idem quoque cap. VI. affirmans, vbi vtrumque Centaurium latiùs explicans, à Chirone repertum repetit, atque inde Chironium vocari addit. Sed Plinium ipsum audiamus.

Quartum, cap. IIII. inquit, genus Panaces ab eodem Chirone repertum Centaurium cognominatur, sed & Pharnaceon in controuersiam inuentionis à Pharnace Rege deductum. Et paulo pòst:

Huius genera fecêre duo, alterum latioris (exemplaria pleraque læuioris perperàm habent) folij, alterum tenuioris. Cap. verò VI. Centaurea curatus dicitur Chiron, cùm Herculis excepti hospitio, pertractanti arma sagitta excidisset in pedem, quare aliqui Chironion vocant. folia sunt lata, longa, serraro ambitu, &c. Et mox infrà: *Plinij locus emendatus.*

Est & alterum Centaurium cognomine λεπτὸν, minutis foliis, quod aliqui Libadion vocant.

Ex his apparet, Centaurium vtrumq; inter Panacis genera relatum; & maius Centaurium esse quam generis πλατύφυλλον, siue Lanfolium Panaces.

Ceterùm quod ad facultates attinet: Centaurij magni radix (Galenus scribit, sicuti gustu contrarias qualitates, ita in vsu contrarios effectus præstat. Secundùm omnium autem qualitatum actionem ruptis, conuulsis, dyspnœæ & inueteratæ tussi conuenit.

Hæc eadem & plura quoque Dioscorides tradit. Conuenit, inquit, radix ruptis, conuulsis, pleuriticis, spirandi difficultati, veteri tussi, sanguinem expuentibus, non febricitantibus cum vino, febricitantibus cum aqua drachmarum duarum pondere exhibita: atem & ad tormina, ac ad veteri dolores. Ducit etiam menses ac fetus collyrij forma vtero imposita. Est & vulneribus idonea, recèns rusa, aut arida, priùs madefacta conrusaque. conungit etenim ea ac glutinat. Quin & carnes coalescunt, si conrusa simul decoquatur.

Eadem, quæ radix, Galenus ait, & succus ipsius effieir; quo & vice Licij vtuntur. *Lycij succedaneum.*

De Centaurio minore. CAP. XII.

EXIGVA herba minus est Centaurium: cauliculo assurgit anguloso, semipedem aut dodrantem alto: foliis Hyperici siue Perforatæ forma & magnitudine: floris in summis virgulis e punico colore in purpura rubent, Lychnidis sanuæ floribus minores, qui interdiu & exorto sole patent, sub vesperam verò recluduntur: siliquæ sequuntur exiguæ & oblongæ, grano Tritici similes, in quibus semina minutissima: radix subest parua, dura, nullius vsus.

Loca

Centaurium minus.

Loca amat herbosa, aratro non proscissa, aliquantulùm, sed tamen non omnino, rigua. Est non modò in Italiæ prouinciis, verùm & in Germania ac Belgio abundè frequens.

Iulio & Augusto vnà cum floribus ac siliquis legitur.

Istud genus Græci κεντάυριον μικρὸν appellant: item & λιμαίνιον καὶ λιμναῖον, quòd videlicet circa palustria nascatur. Plinius Libadion ab eadem occasione (si integra lectio est) ac propter summam amaritudinem, Fel terræ dici affirmat. Appellatur etiam, vt inter spurias voces reperitur, ἰλλεβορίτης, ἀμαίεφτον, αἷμα Ἡρακλίους, Febrifugia, & Multiradix.

Theophrastus & Plinius, vti superiore capite ostendimus, inter Panacis genera reposuêre, uitet quæ Panaces est λεπτόφυλλον, id est, tenuifolium. Itali in Hetruria *Biondella*: Hispani *Centoria*: Germani Tauſentgülden kraut: Belgæ Duyzent/& Cleyn Duytzet: Galli *Petite Centaure* appellant: Bohemi Zemežluc.

Habent autem huius Centaurij caulículi superiores folia floresque vincentem qualitatem amaram, & temperaturam calidam & siccam ordine secundo. Hepatis & fellis, nec non lienis obstructiones decocta in aqua & epota aperiunt: regio morbo medentur, diuturnis ac prorogatis febribus auxiliantur, ventris tineas & lumbricos interimunt: in summa absterguntur, expurgant, crassitiem humorum attenuant, & quidquid amara possiunt, insigniter præstant.

Dioscoridi & Galeno notantur. Dioscorides, & post eum Galenus, bilem & crassa per aluum ducere, ischiadicisque infundi Centaurij minoris decoctum refetunt. Nos autem tametsi frequenter ac feliciter hoc vti, per aluum tamen expurgationem vllam facere, obseruare non potuimus. Quamobrem nullam huic Centaurio minori commouendæ aut exputgandæ alui vim ac potentiam adesse existimamus.

Reperitur verò hæc facultas in ea herba, quam vulgò Itali *Stanca Canallo* vocant, alij Gratiolam. Quæ amaritudine Centaurio minori non cedit, atque eius species quædam videtur, ac non modò per inferiorem ventrem, sed ex vomitione crassa & biliosa educit. Fieri autem potest, vt vires vtriusque inter se confusæ sint, & descriptiones permixtæ; id quod ex ipsis Dioscoridis verbis quodammodò apparet.

Centaurium siquidem, scribit, minus herba est Organi aut Hyperici similis, foliis Rutæ prælongis & paruis. At Centaurij nostri minoris folia non prælonga, sed rotundis modò paulò longiora, veluti Hyperici sunt; Gratiolæ verò oblongiora sunt, & ad Polygoni accedentia: quòd foliis Rutæ longioribus describitur.

Facit huc quòd Hellebornes vox inter spurias Centaurij minoris appellationes supersit. Centaurio siquidem minori nequaquam, sed Gratiolæ hæc optimè conuenit: vtpote quæ Hellebori ferè modo, per superna expurget, vt capite de Gratiola latiùs, suo loco.

Glutinat autem istud Centaurium etiam vulnera tecens virensque tusum ac impositum: vetera vlcera expurgat & ad cicatricem perducit. Succus ad oculorum medicamenta vtilis est: cum melle expurgat, quæ claritati eorum officiunt. In pesso admotus fœtus & secundas educit. Porus autem priuatim neruorum affectionibus conuenit: auctor Dioscorides.

Optimum, inquit Galenus, succus etiam medicamentũ ad iecinoris obstructiones soluendas, bonumque lieni indurato temedium foris impositum; nec sciùs, si quis bibere sustineat.

Succi autem colligendi extrahendique rationem, & liber ad Papiam docet, & Dioscorides breuiter ostendit. Extrahitur autem succus duplici modo.

1. *Extractum Centaury minoris.* Aut enim herba vnà cum semine collecta, in aqua diebus quinque macerarut; coquitur deinde donec, imminuta aquæ quantitate, ipsa supereminear: vbi paululùm tepuerit, quod coctum per linteum colandum & exprimendum est: postea colatum iterùm coquendum, donec mellis habeat consistentiam.

Aut

Aut ex recenti herba ruſa ſuccus exprimitur, qui Soli expoſitus lignea rudicula ſæpiùs mouendus, donec inſpiſſatus fuerit: noctu verò diligenter operiendus, ne à nocturno rore (qui liquores denſari non ſinit) afficiatur.

De Cyclamino orbiculari. CAP. XIII.

Cyclaminus orbicularis. Cyclaminus orbicularis rotundifolius.

PRÆTER Cyclaminum ſe vicinis fruticibus aut adminiculis circumuoluentem, quem alterum Dioſcorides cognominat, ſunt eius, qui orbiculari eſt radice, à recentioribus aliquot obſeruatæ ſpecies, & quidem foliis differentes.

Vna ac prima Cyclaminos folius virer latis, angulosis ac hederæ ſimilibus, ambitu leniter ſerratis, ſuperiore parte in virore nigricantibus, albicantibus tamen maculis vanegatis, & vmbilico ſiue medio folij ſubalbido; inferiore verò ac prona parte purpureis, & ſubinde colore ſaturato, aliàs dilutiore: floſculi ex tenellis pendent pediculis, deorſum nutantes, foliolis eorum ſurſum reflexis, & purpureo Violę nigræ colore, non tamen intenſo, ſplendent; odoris exigui: ſuccedunt capitula ſeminifera, in ſpiras pediculis conrractis. radix bulbi aut rapi modo in orbem circumacta & aliquantulùm in latitudinem preſſa, foris nigricat, intus candida, rugas inareſcens conrrahit. 1.

Alterius ac ſecundæ Cyclamini & lata quidem ſunt, ſed nequaquam angulosa, verùm quaſi rotunda, & nullis ſuperiùs aut omnino obſcuriſſimis apparentibus maculis; ſaturato colore virent, inferiùs verò e punicante purpura rubent: flores prioris ſimiles, at odoratiores. radix aliquanto minor. 2.

Tertia ſpecies foliis ſimilrer eſt haud angulosis: ſed ambitu eorum aliquantulùm crenato: maculata hæc ſunt, ſed vmbilico nigriore: flos intenſiore colore purpuraſcit, odoris ſuauiſſimi, radix quàm aliarum minor. 3.

Naſcitur Cyclaminus locis vmbroſis ſub arboribus & in ſiluis, in vepribus, Pliniusait. Et prior quidem harum in Veromanduorum, Verocaſſum, ac Atrebatum finibus, altera in Arduenna ſilua, ac vicinis locis apud Belgas reperitur. Sunt Italiæ, Germaniæ ac aliis regionibus communes. Tertia rarior eſt, ſed tamen Italiæ non peregrina.

Septembri ferè menſe Cyclamini florent: folia inde noua ſuccedunt, hieme virentia. femen ſub æſtatem ſequentem ad maturitatem peruenit.

Κυκλάμινον Græci appellant: dicitur & χιασόφυλλον, χιασάνθεμον, χαλάνειον, ἰχθυόσφαγον, χυλίνη:

à Zoroastre τεμιφαλίτης, vt inter nothas voces: item Tuber terræ, & Terræ rapum, à Marcello Orbicularis, ab Apuleio similiter Orbicularis & Palalia, Rapum porcinum, Terræ malum: in Officinis Cyclamen, Panis porcinus, Arthanita: Itali *Pan porcino*: Hispani nonnulli *Mazã de porco*: Germani Schweindrot/ Erdtöpffel: Belgæ Verckens broot/ Aerdtjen broot: Galli *Pain de porceau*: Angli Sowbrede.

Coloſſinus color. Colorem floris Plinius Coloſſinum appellat. Flos eius, inquit, Coloſſinus in coronas admittitur.

Varias autem Cyclaminus, auctore Galeno, vires obtinet. Nam & extergit, & incidit, & ora venarum aperit, & attrahit, & diſcutit.

Succus eius hæmorrhoidas aperit, & ad ſeceſſum prouocat in lanæ floccis appoſitus: medicamentis phymata, ſtrumas, aliaſque duricies digerentibus admiſcetur: ſuffuſus cum melle illitus competit; ad hæc quoque pernares (cum melle addit Dioſcorides) expurgat: abdomine illito, ventrem ſubducit, & fœtum interimit: eſt & validum interimendo conceptui medicamentum in peſſo additus.

Tota radix ſucco imbecillior eſt, quamquã & ipſa vehemens ſit. Nam & menſes ſiue eposita ſiue appoſita euocat, & regio morbo prodeſt; non modò viſcus expurgans, ſed etiam quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per ſudorem eiiciens. Cutem extergit, cùm in aliis, tum quòd alopecias, ephelidas, omniaque exanthemata curet. Lienem quoque induratum iuuat impoſita, cùm recens tum arida. Sunt qui radicem ſiccam aſthmaticis exhibeant, Galenus.

Traduut (vt præter hæc Dioſcorides refert) ſi prægnans radicem tranſgrediatur, abortũ fieri: & partum appenſam accelerare. Bibitur & in vino cõtra lethalia, & præſertim leporem marinum; & contra ſerpentũ ictus impoſita remedio eſt: immiſta vino ebrietatem facit. Decocto eius luxata, podagræ, pernionesque vtiliter fouentur. Cauata radix oleo expletur, & cineri feruenti imponitur, adiecto ceræ Tyrrhenicæ modico, vt ſtrigmentoſum fiat vnguentum, pernionibus vtiliſſimũ. Narratur & ad philtra amatoria aſſumi contuſa, & in paſtillos efformata.

De Cypero. CAP. XI.

Cyperus rotundus. Cyperus longus.

CYPERI genera duo ſunt: longioribus radicibus vnum, alterum rotundioribus, & præter tertium quidem Dulcichinum appellatum, Indicus Cyperus inter aromata e longinquo allata referendus.

Vtrique

Pseudocyperus.

Vtrique autem Cypero, tam rotundioris quàm longioris radicis, folia sunt lõga, gracilia, arundinacea, Porraceis longiora, duriora, dorso eminente cultellata: caulis rectus, enodis, glaber, triangularis, rarissimè quadrangulus; in cacumine cuius foliola minuta, & iuba lata, laxaque; paniculæ ex qua dependent semina exigua recondentes. radices, vnius prælongæ, geniculatæ, Graminis modo serpentes, sibique implicitæ, foris è punico colore nigricantes, interiore verò carne in subluteo albicantes, odore suaui, gustu subamaro: alterius verò nodosæ sunt, è fibris aliquot cohærentes, oblongioribus Oliuis, ac non rarò rotundioribus similes, odore & colore prioris. Sunt huius folia minora, & caules paulò breuiores: illius verò maiora folia, & caules altiores.

Amat Cyperus palustria loca ac rigua. In Italia locis quibusdã sponte nascitur, & in aliis quoque calidioribus Meridiem versus regionibus, vti in Syria, vbi & odoratior ac præstantior. In Germania tam superiore quàm hac nostra inferiore, non nisi satus reperitur, & qui longus præcipuè; nam rotundus perratus est.

Sed Pseudocyperus Graminis species, caule anguloso, folius Cypero & iuba similis, radice vero cãdida, tenui, lõga, geniculata, omni odore & sapore, exceptis herbaceis, destituta, locis palustribus in Belgio satis frequens occurrit. *Pseudocyperus.*

Eminent Cyperi iubæ Iunio, Iulio & Augusto.

Græci modò κύπειρον, modò κύπειρος per diphthongum appellant; Latini Cyperum & Cyperum: Cornelius Celsus Iuncum quadratum: Plinius Iuncum angulosum, & Iuncum triangularem. Dicitur & ἰρυσίπυλλος καὶ ἀστραλέδον, atque, vt in Cassij Dionysij Geoponicis, à nonnullis ζίπερα: Italis *Cypero:* Hispanis *Iuncia olerosa, & Iunça cheyrosa:* Germanis Wilder Galgan: nostris Wilden Galigam: Gallis *Souchet.* Officinæ Cyperi nomenclaturam retinent; & vnum Cyperum longum, alterum rotundum vocant.

Plinius Cyperi radicem, cùm oblonga est, Cyperida dici ait.

Cyperi autem radices maximè vsui sunt vt Galenus ait, excalefacientes pariter & exsiccantes citra mordacitatem; itaque vlceribus, quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè prosunt. habent enim quiddam etiam adstringens: quapropter vlceri item oris conueniunt. Quin & incidendi vim quampiam illis inesse testificandum, quia & calculo vexatis congruunt, & vrinam mensesque prouocant.

Dioscorides à calculosis ac hydropicis vtilissimè bibi, & à scorpione percussis: ad vteri refrigerationes & præclusiones calentes impositas prodesse: malagmatis calfactoriis etiam misceri, & ad vnguentorum spissamenta accommodas esse addit.

De Dulcichino. Cap. XV.

Dvlcichinvm Cyperum rotundum refert: folia etenim eius arundinacea, oblõga, dorso eminente, triangula, Cyperinis similia; caulis angulosus & iuba similiter respondent; omnia tamen breuiora ac minora. à tenuibus radicum fibris, Auellanis ferè cõformes, sed tamen aliquanto oblongiores dependent globuli, veluti exigui bulbuli, specie articulati, colore exterius rutilescente, interiore verò carne candidi, sapore grato dulcique, & Castaneis proximo.

Colitur Dulcichinum plerisque Italiæ locis. in fluminis Athesis ripis sponte prouenit, vt tradit Alexander Benedictus. In agro Veronensi vel sponte, Matthiolo teste, prouenit.

Autumno bulbuli leguntur, Vere seruntur in plures multiplicandi.

Stirpem ipsam nostra ætas Dulcichinum, & radiculas Tragos siue Tragos appellat, aut Trascos Cyperi species est, sed dulcis, Theophrasto, vt satis apparet, non incognita. Libro si-

Dulcichinum.

Dulcichinum cum flore.

quidem de cauſſis vi. Cyperi radices inter dulces atque edules refert. Cyperi, inquit, radix dulcis, vt eorum quæ in fluminibus & paludibus prouenunt. Quod proculdubiò non de alio, quàm de iſto accipi poteſt: aliorum ſiquidem Cyperorum radices amarcant & minimè edules ſunt. Non deſunt tamen, qui Traſos iſtos Arabum medicorum Habalzelin ſiue granum Zelin eſſe conſtanter exiſtimant; quod tamen veritati parùm conſentaneum. Nam Alzelin ab auctoribus Arabibus inter fructus ſiue grana connumeratur, nequaquam autem inter radiculas. Serapio ſiquidem cap. cccxxxvii. ſic habet:

Habalzelin

Habalzelin granum eſt pingue, Ciceris magnitudine, citrinum exterjùs, & album interiùs, & habet bonum ſaporem, & defertur ex terris Barbariæ. Idem affirmat Auicenna his verbis, cap. cccliii:

Granum Alzelin quid eſt? granum eius eſt boni ſaporis, & oritur in partibus Herzur. Ex quibus, quod inter hæc diſcrimen, palàm fit.

Ceterùm Traſi in moderatè calefacientium ac humectantium ſunt ordine. crudorum thoraci inhærentium humorum concoctionem promouent: vrinæ acrimoniam obtundunt, præſertim in carnis iure macerati, inde tuſi ac ſucco eorum extracto; genituram etiam adaugent, & ad venerea faciunt, flatus ſiquidem quodammodò gignunt; auctore Matthiolo. Vnà cum bellarus apud Veronenſes inferuntur.

De Glycyrrhiza, ſive Dulci radice Dioſcoridis.
Cap. xvi.

Vnius dulcis radicis Dioſcorides tantùm meminit: præter hanc tamen & alia eſt vulgaris vſus, de qua capite ſequente: hoc de Dioſcoridis Glycyrrhiza.

Promit autem hæc ſæpenumerò caules complures altos & ramoſos; folia circa quos oblonga, alata, ex multis ſibi inuicem oppoſitis collecta, Lentiſci foliorum figura, attamen maiora, viroris ſaturati, & tactu nonnihil glutinoſa: flores è foliorum alis exeunt parui, cærulei, atque eius cuius non ſcriptus Hyacinthus coloris, in rotundi globuli formam commiſſi; quibus tandem emarcidis maior factus orbiculus, rotundam aſperamque Platani pilulam referre videtur; multis paruis ſubruffis, aſperis & hirſutis ſiliquis conſtans, in quibus ſemen: radix prælonga, craſſa, & vnica eſt, brachij ſubinde longitudine ac craſſitie, buxei lutei ve intus colons,

Glycyrrhiza vera Dioscoridis.

Glycyrrhiza vulgaris.

loris, foris rarò alterius, sed tamen quandoque nigricantis, gustu dulcis cũ austeritate quadam.

Plurima, inquit Dioscorides, in Ponto & Cappadocia gignitur. Apud Belgas in hortis subinde videtur.

Flores æstate, Autumno pilulæ cum siliquis perficiuntur. Vere herba regerminat, nouosque caules producit; hieme siquidem cum caulibus folia intermoriuntur, radice interim viuace.

Γλυκύῤῥιζαν à dulcedine Græci; Latini dulcem radicem appellant. Sunt eius & alia nomina inter spuria, vt ποντικὴ à Ponto, γλυκέσιον, γλυκύφυτον, συμφυτον, λειοπικὴ, σκύθιον, ἀδιψία, συλίθρα, λιβυκὸν ἄστυ, ὁμοιοπόμους, πινδαιόμους. Officinis & vulgo hęc incognita Glycyrrhiza est.

Huius fruticis natura, vt Galenus ait, familiaris est nostræ temperaturæ, & cùm adstrictio quædam adiuncta sit, eius temperamentum quantum ex caliditate & adstrictione est, tepidæ proximum caliditatis fuerit, quàm proxime accedens ad temperatum. porrò quoniam & dulcis, nimirum & modice humida est.

Succus radicis, Dioscorides tradit, ad arteriæ exasperationes vtilis est, quem linguę subditum eliquescere oportet. prodest & ad ardorem stomachi, alias oris, ad iecinoris thoracisque vitia, vesicæ scabiem, renumque affectus cum passo potus. Sitim extinguit sub lingua eliquatus: vulneribus prodest illitus; commanducatus stomacho conuenit.

Radicum recentium decoctum ad eadem facit. Ar radix arida læuissime trita pterygias commodissimè inspergitur.

Plinius Glycyrrhizam stomaticem esse, & oris vlceribus inspergi, præter ea quæ Dioscorides, etiam tefert.

De vulgari Glycyrrhiza. CAP. XVII.

VVLGARIS vsus Glycyrrhiza caulibus folusque priorem satis refert, sunt tamen folia virentiora maioraque, cauliculi verò subinde teneriores: flores non in globulum aut orbiculum collecti, sed in spicam veluti Viciæ digeruntur, exigui, colore dilutè cærulei: siliquæ inde eodem ordine paruæ succedunt, nequaquam asperæ aut hirsutæ, sed læues & Lentium valuulis similes, in quibus semina parua: radices tenues & longę sunt, ramosæ instar sarmentorum Vitis, foris nigricantes, intus buxei coloris, quæ tam latè sub terra per transuersum & obliquum repunt, vt vix toræ erui queant, & plerisque etiam locis progerminent.

Copiosa hæc in Germania, agro præsertim Padenbergensi, in Franconia dicta. frequens & in Hispania. Belgarum horti hac non destituũtur. Theophrastus, & post eum Plinius, iuxta Mæotidem paludem referunt nasci.

Rarius in Germania ac Belgio floret: ideoq; etiam sterilis à nonnullis, sed temerè, creditа:

cùm autem floret, sub finem floret æstatis. Inarescunt & huius folia caulesque, radice restibili, viuacitate diuturna.

Glycyrrhizam hanc etiam esse palàm est. Officinæ corrupta voce Liquiritiam vocant: Itali *Regolitia:* Hispani *Regaliza*, & *Regalitia:* Germani Süßholtz / Süßwurtzel: Galli *Reglisse, Regolisse:* nostri Laliz, licjour / Suetthout: Angli Licores: Bohemi Lizorice. Theophrastus σιμὸν ῥίζαν, & vt ait, nonnulli ὑπογλύκιδα appellant. Plinius Scythicam herbam. Et vere ὑπογλύκιδα siue multùm dulcis, hæc dici potest, est etenim omnino dulcissima, & quàm altera Glycyrrhiza dulcior. Scythicæ, à Scythiæ regione in qua gignitur, nominatur. Potest & hæc ἄλιμος citra aspirationem, & ἄδιψος propriissimè nuncupari: exiguo siquidem gustu famem & sitim præcipuè sedat.

Ceterùm autem quandoquidem hæc radix dulcis est, temperatè quoque calida & humida est. Cortex eius amaritudinem quamdam tamen habet, & calidioris qualitatis participat: sed hunc abradere oportet. humectat autem magis recens & succo plena radix, quàm arida.

Vtilis est ad raucedines, tusses, difficilem respirationem, peripneumoniam, pleuritidem, sanguinis puriq; sputationem, phthisim, & ad omnes thoracis morbos, exasperata lenit, inflammationes ledat; acrimoniam & salsilaginem humorum mitigat contemperatque: crudiores humores concoquit, & sputi exitum faciliorem promouet: vlcera expurgat in eclegmate vel alio quouis modo sumpta: aut aliquamdiu mansa, succóve sub lingua detento. Decoctum eius renibus ac vesicæ exulceratis confert: vnnę stillicidio medetur, ac in vniuersum omnibus malis occurrit, ab acribus, salsis & mordacibus humoribus excitatis.

Hæc eadem de Scythica radice Theophrastus quoque habet, qui hac & Hippace, Scythas etiam dici refert, ad dies vndecim aut duodecim posse viuere; & quidem his verbis: Radix Scythica vtilis ad anhelitus, & ad tussim siccam, atque in totum thoracis morbis: ad hæc vlceribus mederi potest cum melle: sitim quoque extinguit si teneatur in ore. Qua de caussa ea & Hippace degere aiunt Scythas dies vndecim aut duodecim. *Hippace.*

Hippace autem caseus est, vt Hippocrates testatur, ex equino lacte concretus. Plinius lib. XXV. cap. VIII. perperàm eius nominis herbam esse existimauit. *Plinij error.*

De Gentiana.

Gentiana.

Locus Dioscoridis restitutus.

CAP. XVIII.

FOLIIS Gentiana viret latis, longis & neruosis, veluti Plantaginis, sed maioribus & Veratri albi similibus: scapi inter hæc surgunt alti, simplices, indiuisi, inanes, læues, geniculati: foliis è singulis geniculis binis, sensim imminutis: circumambientibus coronæ modo, superiorem partem ex interuallis floribus colore luteis, è sensis angustis foliolis radiantis stellæ instar explicati; qui è calycibus exeunt oblongis; in quibus inde semen læue, latum, tenue, veluti Leucoij, colore subrufo sordens. radix prolixa, crassa, quandoque bifida aut trifida, lutei ac buxei coloris, gustu amarissima.

Locis gaudet vmbrosis, frequens in Italiæ, Illyrici, Germaniæ, Galliæque & Heduorum siue Burgundiæ montibus.

Flores æstate, semen Autumno non rarò perficit.

Gentius Illyriotum rex inuentor nomen Γεντιανῇ dedit; quod & Officinæ seruãt, Gentianam nuncupantes, Germani Enzian / Bitterwurtzel: Belgæ cum Italis, Hispanis & Gallis, *Gentiane* dicunt: Angli Felwoort. Sunt & eius spuriæ quædam nomenclaturæ, quę & apud Apuleium reperiuntur, vt κενταύρειος ῥίζα, καρκὰ, χαμαίπιτυς, ἀλόπης, Aloë Gallica, Basilica, Cymnalis.

Habet autem Gentianæ radix calfactoriam, vt Dioscorides air, & περίψυκτικὴν, id est abstergentem vim. (nonnulla exemplaria perperàm περίπλευτικὴν.) Admodum efficax, auctore Galeno, est, cùm

cùm opus extenuatione, purgatione, abstersione, obstructionis liberatione. Nec mirum si hæc possit, cùm impense amara sit. Contra venenatorum, Dioscorides ait, morsus (præcipuè contra angues Plinius) drachmarum duarum pondere succurrit, cum Pipere, Ruta & vino pota: hepaticis & stomachicis ex aqua pota subuenit: collyrij modo subdita partus eiicit. vulnerata est impolita, vt Lycium, & vlcerum sinuatim depascentium medela: ac præsertim succus. vitiligines etiam abstergit. Pluuus verò etiam farinam eius ex aqua tepida fabæ magnitudine potam interaneorum vitiis occurrere tradit; & tantam huic esse vim, vt iumentis non rustientibus modò, sed & ilia quoque trahentibus auxilietur pota. Miscetur autem & antidotis, veluti Theriacæ Diatessaron, quam Aëtius Mysterium appellat. Succi extracti drachma, auctore Dioscoride, laterum dolonbus, ex alto delapsis, conuulsis ac ruptis prodest. Oculis inflammatione laborantibus illinitur: pro Meronio acribus collyrijs admiscetur. Extrahitur autem succus hoc modo: Contusa radix quinque diebus aqua maceratur, posteà in eadem decoquitur, dum radices aquæ superstent; deinde aqua linteolo percolata iterùm decoquitur, donec mellis crassitudinem contraxerit. *Extractio Gentianæ.*

De Cruciata, siue Gentiana minore, atque aliis quibusdam Gentianæ spuriis generibus. CAP. XIX.

Cruciata siue Gentiana minor.

CVM Gentiana cognationem magnam & similitudinem nonnullam habet, à plerisque nuncupata Cruciata Caules eius rotundi sunt, geniculis distincti, inanes, dodrantales, vel altiores: folia radicibus proxima, tum quæ circa caules geminata, Gentianæ similia, verùm minora, crebroque deorsum reflexa: flores cærulei, oblongi, intus caui, cauliculorum fastigia orbiculatim ambiunt, ab herbaceis calycibus exeuntes: radix candida, tetes, & oblonga, subinde foraminolà, & plerumque inter lapides sub terra iacentes descendens; gustu amarissima. 1.

In collibus & montibus, necnon in aliis incultis & asperis locis reperitur, & in Germania quidem frequenter.

Septembn in Germaniæ agris, Iulio mense in Belgij hortis floret.

Germani Modelgheer / Speerenstich / & Creutzwurtzel: Latinè Cruciatam appellant. Gentianæ speciem esse, & forma & facultas ostendunt; Gentiana minor idcircò nuncupari potest. Nam & alia est Cruciata, decussatis foliolis, de qua inter Rubiæ affines agendum. Sunt verò & qui hanc Chiliodynamin dici velint: sed Polemonia à Cappadocibus Chiliodynamis appellatur, auctor Dioscorides. Cum Polemonia autem ista Gentianæ minoris species similitudinis habet nihil.

Huius speciei & aliam Gesnerus ac Tragus perhibent: foliis Hirundinariæ siue Asclepiadis: floribus multis confarctis & eleganter cæruleis, extrema æstate vigentibus: radice multiplici, vehementer amara, quæ locis montanis apud Heluetios, & alibi in Germania secus semitas apparet, ac Gestwurtz & Schelmkraut appellatur à vulgo. 2.

Gentianæ quoque species est Campanula Autumnalis, quam Matthiolus in posterioribus commentarijs Pettimborsam vocan ait: de qua nos Pemptadis alterius lib. 1. scripsimus. 3.

Cetertùm omnes hæ amaræ & foliis & radicibus sunt; temperiem calidam & siccam obtinent. Existimantur, & præsertim Cruciata, ad omnia ad quæ Gentiana vtiles: præstant autem quæcumque amara possunt.

De Helenio siue Inula. CAP. XX.

Helenium.

Helenium.

GRANDIA mox à radice folia promit Helenium, palmum aut semipedem lata, cubitum subinde longa, acuminata, Symphyti maioris fere conformia, sed mollia, tenuique lanugine pilosa, in virore candicantia, & interiore parte albidiora, ambitu leniter crenato: caulis tricubitalis, digito crassior, non absque lanugine, in cacumine diffusus; in singulis verò adnatis flores magni, lati, rotundi; quorum non modò circum ambientia oblonga foliola, verùm & medius luteus est discus siue orbis, qui infinitis staminibus confarcitur, tandemque in tenues soluitur pappos; quibus semen subest gracile & oblongum. radix inæqualis, torosa, crassa & manum implens, haud longa; fons quandoque nigricans, intus candida & carnosa, odorata, gustu amaricans.

In pinguibus & lætis nascitur pratis. reperitur quandoque & in montibus, locis vmbrosis, at nun omnino aridis. frequens non modò apud Belgas; verùm & alibi, vt in Italia, Gallia, Germania, &c.

Flores Iunio ac Iulio vigent. radices Autumno, & nó rarò Aprili & Maio mélibus leguntur.

Quod Græcis ἑλένιον, Latinis Inula & Enula dicitur: Officuus Enula campana: Germanis Alantwurtz: nostris Galandtwortte: Italis *Enoa*, & *Enola*: Hispanis *Raiz del alla*: Gallis *Enule Campane*: Anglis Elecampane: Bohemis Woman. Extant & inter notha hæc eius nomina: σύμφυτον, πρασιὰ, μηδικὴ, ὀρεσεῖον, κυπάρισσον, πλατία, φλόμος ἰδαῖος, Terminalium.

Helenium Aegyptiũ. Præter autem istud Helenium, & aliud eiusdem nominis in Ægypto gigni Crateuam tradere Dioscondes asserit: & herbam esse cubitalibus ramulis, humi Serpylli modo repentem, foliis circa tamulos multis, Lenticulæ minonbus, radice lutea, digiti parui crassitudine, infernè tenui, supernè crassiore, cortice extenùs nigro; nasciqúe in collibus & vmbrosis locis.

He hoc Helenio etiam Plinius, lib. XXI. cap. X. sed tamen paulò aliter. radicem siquidem candidam, & ramulos dodrantales refert. Plinij autem hæc verba: Helenium è lacrymis Helenæ dicitur natum, & ideò in insula Helena laudatissimum. Est autem frutex humi se spargens dodrantalibus ramulis: folia similia Serpyllo. Deinde cap. XXI. ait radicem eius intus candidam & dulcem.

Helenium Theophrasti. Meminit & Helenij cuiusdam Theophrastus. suffruticem id esse lignosum ait, coronarium, & ramis foliisque ac tota sua natura odoratum. Existimatur autem istud idem cum Ægyptio.

Helenium Apulej. Adfert & Helenium Apuleius, sed omnino ab Ægyptio, tum etiam ab alio differens, ipsum videlicet Panaces Chironium, quod ait à Græcis ἑλένιον, & à Latinis Inulam campanam appellari. Sed Apuleium ipsum audiamus, cap. XCV. de Inula campana:

Panacis Chironiũ. Græci, scribit, Panacen Chironion, alij Panacen Centaurion, alij Helenion, Latini Inulam campanam appellant. Habet folia Amaraco similia, flores aurosos, radicem tenuem, non altam, acerrimam gustu. medetur serpente vexatis. Quæ descriptio planè cum Panacis Chironij apud Dioscondem conuenit. Sed de hoc satis. ad Enulam campanam vulgarem regrediamur.

Est autem radix huius Inulæ ad multa maxiuè vtilis, natura excalfactoria & resiccans tertio ordine, præsertim arida. Nam recens & adhuc succo plena, excrementitio redundat humore, qui calfaciendi ac resiccandi eius potentiam nonnihil obtundit.

Prodest aduersus respirandi difficultatem, orthopnœam, veteremque tussim; ad expurgandos siquidē crassos, lentos & pertinaces humores, qui in thorace & pulmonibus hærent, multum in eclegmate, tum & condita potest, veluti & aliis modis data. Ventriculo autem commoda

moda & salubris radix condita est; à cœna sumpta non modò concoctionem promouet, sed & aluum faciliorem reddit.

Pellit lumbricos & ventris tineas decoctæ succus, vt Plinius tradit: qui & eam à ieiunis comm anducatam dentes confirmare scribit lib. xx. cap. v.

Miscetur Inulæ radix vtiliter antidotis. Serpentum morsibus auxiliatur, venenis resistit, ruptis ac conuulsis confert. Sunt etiam qui ipsis decoctis, tritis ac melli instar vnguenti permixtis, verera vlcera expurgari atque ad cicatricem perduci affirmant.

Galenus rubificari quoque his partes diuturnis ac frigidis molestatas ait affectionibus; vt sunt nonnullæ coxarum passiones, ischiadas vocant, & exiguæ assiduæque articulorum quorumdam præ humiditate procidentiæ ac luxationes.

De Polygonato. CAP. XXI.

Polygonatum. Polygonatum alterum.

DVPLEX Polygonatum est: vnum latioris folij, vulgare & vbique satis frequens; alterum angustifolium.

Polygonaton primum cauliculum emittit cubitalem tenuem, læuem, nullis ramis brachiatum, sed simplicem, folijs ex interuallis adornatum, latis, oblongis, Lauri satis similibus, læuigatis tamen tenuioribusque, latioribus aliquantò ac venosis: flores oblongi, intus cani, candicantes, foliis numerosiores. ab vnoquoque enim folij sinu siue annexu, bini aut terni dependent: fructus rotundi Ochri magnitudine, nigricante colore, maturi virent. radix oblonga candida, frequentibus veluti articulis nodosa, digitalis crassitudinis, haudquaquam recte descendit, sed per transuersum oblique progreditur. I.

In siluis, locis vmbrosis, & iuxta margines nascitur, nec modò in montosis, sed & in planis; tum & in conuallibus quibusdam areuosorum tumulorum, ad Oceani littora apud Batauos sitorum, quod flore odoratum est. Quale etiam Clar. C. Clusius in nonnullis Pannoniæ locis a se repertum scribit.

Describuntur verò ab eodem in Pannonicis suis Obseruationibus & alia duo huius generis Polygonata, sed rara & peregrina, sedula diligentia reperta.

Vnum folio magno, duplo quàm vulgaris maiore, & ad foliorum Veratri albi amplitudinem accedentis: caule autem, floribus, fructu siue baccis, vulgare satis referens. quod vmbrosis quibusdam locis exit.

Alte-

Polygonatum latifolium. Polygonatum ramosum.

Alterum caulem non singularem sed vno aut altero ramulo brachiatum profert: folia Polygonati vulgatis satis similia, sed aliquanto molliora, quæ caulem alternatim conuestiunt, sic ei adhærentes, vt ferè perfoliatæ modo ipsum circumambire videátur; à quorum connexu pediculi inferiùs exeunt oblongi, tenues & incurui; dependente è singulis floriculo Lilij conuallium æmulo, sed patentiore, secundùm marginem quoque reflexo, interiore parte exiguis nigris notulis maculato, odore florum Spinæ acutæ satis assimili: fructus initio viret ac triangularis, pet maturitatem rubet, oblongus, exigua Corna referens. radix exilis fibrosa in frequens nodulos extuberat. In Silesia reperitur: vmbrosis gaudet.

2. Angustifolium Polygonatum caule assurgit vulgatis haud absimili, sed folijs è quouis exortu quaternis quinisve oblongis, acuminatis, multò quàm prioris angustioribus, læuibus & venosis: floribus in vitore albicantibus: baccis rubentibus: radice similiter candida, nodosa, obliqua, tenuibus fibris capillata.

In editis & montanis vmbrosis locis, veluti in Bohemiæ ac Morauiæ dēsis siluis, reperitur.

Maio ac Iunio vtriusque flores, Augusto fructus colligi possunt.

Græci πολυγόναττον: Latini similiter Polygonatum; Officinæ Sigillum Solomonis: Germani Weißwurtz: Galli *Seau de Salomon:* Hetrusci Fraxinellam & Fraxinellam: alij Geniculatam aut Genichellam vocant: Ioannes Manardus Arabum Secacul existimat, sed veritatem minùs assecutus.

Secacul. Secacul etenim noua stirps, & Arabum inuentum. Serapio siquidem in eius descriptione nullius Græci, nec etiam alterius auctoris testimonio nititur. qui alias solet singula ad suos auctores, & veteres quidem referre.

Ex ratis autem quod ramosum est, si pro Lauro Alexandrina expressum voluerit Matthiolus (vt fortassis quibusdam videri posset) non parum falsum illum fuisse, cap. v. de Hippoglosso Pempt. vi. lib. i. satis ostensum.

At Polygonati vulgaris quidem radices mistam tum facultatem tū qualitatem habere Galenus ait. Habent enim, inquit, adstrictionis paritet & acrimoniæ quidpiam, nec non fastidiosam quamdam amaritudinem explicatu difficilem: quamobrem nec admodū sunt vsui.

Dioscorides radicem tradit vulneribus auxiliari impositam, & vultus maculas delere ac auferre

Pyrethrum.

auferre. Matthiolus è Polygonati radicibus aquam elici refert, qua ad faciem abstergendam mulieres Italæ vtantur.

De Pyrethro. CAP. XXII.

PYRETHRO folia sunt multipliciter dissecta diuisaque, similitudine ferè foliorum Fœniculi, sed tamen minora, Dauci siluestris & Carotæ æmula: cauliculi dodrantales, aut paulò altiores, in quorum fastigijs flos amplus, latus, Anthemidis similis, sed tamen maior, medio orbe subluteus; angustis oblongisque circum ambientibus foliolis, supina parte albicantibus, prona verò nonnihil purpurascentibus: semen inter disci siue orbis stamina gignitur tenue & oblongum: radix digitalis fere est crassitudinis, longa, subruffo colore nigricans, gustu acri & admodum feruido.

Ex Orientis partibus infertur. Nasci in quibusdam Italiæ montibus, sed minùs acre, Matthiolus scribit.

In Belgij hortis satum adolescit, & florem inclinante Æstate facit: quæ si feruens siccaque fuerit, semen etiam perficit.

Græci πύρεθρον ab igneæ qualitatis gustu nuncupant: item & πύρεινον, πύρεθον, πύρεθρον καὶ πυρέτιον, plenq; etiam δορύκνιον, vt inter adscriptitias nomenclaturas reperitur. Latini Saliuarem: Officinæ Græcam vocem retinent: Italis *Pyrethro*: Hispanis *Pelitre* aut *Piletre*: Gallis *Pied d'Alexandre*, id est, Pes Alexandrinus; Germanis ac nostratibus Bertram; à nonnullis Geyferwurtz: Bohemis Peitram.

Et legitimum quidem istud est Pyrethrum. Nam quod verum à nonnullis existimatur, alterius generis herba est, sub Saxifragiæ nomine alibi describenda. Impositit istis corrupta Dioscoridis lectio; in floris siquidem descriptione, exemplaria pro ἀνθέμου, perperàm substitutam habent ἀνήθου. *Dioscoridis locus emendatus.*

Pyrethri autem radix vehementer calidam & vrentem facultatem habet, qua & refrigeratos ac dolentes dentes mitigat, & pituitá ex ore copiosam elicit. Manditur autè sicca, aut aceto, in quo decocta fuerit, os colluitur. Sudores etiam hæc mouet, & ad diuturnos horrores efficax, cũ oleo illiuita: ad omnes etiam corporis partes perfrigeratas ac resolutas plurimũ conducit: auctor Dios.

Miscetur eadem vtiliter Antidotis & aliis cõpositionibus, quæ ad diuturnos capitis dolores, vertigines, apoplexiam, comitialem morbum, neruorum tremores resolutionesque faciunt; conducit etenim plurimùm ad omnes capitis & neruorum frigidas ac diuturnas affectiones.

Rhodia radix.

De Rhodia radice. CAP. XXIII.

RHODIÆ radici cauliculi sunt dodrantales aut altiores paulò, rotundi, nonnihil concauo; foliis circumuestiti plurimis, oblongis, latis, acuminatis, virentibus, carnosis, glabris, per ambitum

bitum ſertatis, Craſſulæ herbæ aliquatenus ſimilibus, attamen minoribus: in cacuminibus vmbellæ paruæ apparent, in quibus floſculi exigui e luteo pallentes tandemque rubeſcentes: radix craſſa, inæqualis, & tuberoſa, quæ recens candida & ſuccoſa trita roſarum odorem ſatis refert.

In Apennino & Gargano Italiæ montibus, nec non in Germaniæ Alpibus ſponte gignitur: &, vt Dioſcondes, in Macedonia quoque.

In Belgij hortis colitur, vbi æſtate viret, & aliquando floret: hieme latet, ſola radice viuace, frigoriſque patiente.

Ῥοδία ῥίζα Græci: oonnulli ῥόδιδα nuncupant. Germani Roſenwurtz: Hiſpani *Rays Rodia*: noſtri Roosen woortle. haudquaquam à Rhodo inſula, ſed à Roſis nomen accepit, quarum odorem attrita ſpirat.

Ceterùm vtilis hæc herba eſt, auctore Dioſcoride, capitis dolotibus, ſi madefacta fronti & temporibus cum modico roſaceo imponatur.

Galeous tenuium eam eſſe partium, digerentiſque facultatis, & in calfaciendo ſecundi ordinis cenſendam eſſe, aut tertij incipientis.

At nobis reſingetans & Roſis vti odore, ita & temperatura affinis videtur, & aduerſus capitis ex calida cauſa dolores efficax eſſe poſſe.

De Fraxinella. CAP. XXIIII.

Fraxinella.

FRAXINELLÆ complures exeunt caulículi, rotundi, cubitales aut altiores, infernè ſolus, ſuperiùs verò floribus ſupra inuicem digeſtis exornati: folia oblonga ex pluribus ad vnum pediculum vnita, Glycyrrhizæ ſimilia, multò quam Fraxini minora; ſingularia tamen eorum breuiora, duriora, magisque acuminata quàm Glycyrrhizæ: florum color dilutè eſt rubentis purpuræ, quaſi vti ſilueſtris Maluæ, ſed forma diſſimilis: à quinis etenim vt plurimum ſtriatis oblongiſque ſuperioribus foliolis, ſtamina aliquot recuruata barbæ inſtar dependent. Odor horum grauis eſt, ac hircinum olet, & ſimiliter earum quę ſequuntur ſiliquarum. Succedunt autem ſingulis floribus quinque ſimul, aſperæ, ſcabræ, & ſubrubentes; in quibus ſemen gignitur rotundum, nigrum, ſplendens, minus quàm Pęoniæ aut etiam Lentiſci: radices ab vno capite plures diuaricantur longæ, candidæ, carnoſæ, tenui in medio neruo, cum obſcuta actedine aliquantulùm amaricantes.

Videntur autem huius duæ eſſe ſpecies, non tamen valdè differentes. Vnius folia maiora, virentiora, duriora, magisque acuminata: alterius verò nigriora, minùs dura, ac non æquè in acumen deſinentia: flores quoque huius aliquanto dilutiores, illius verò paulò rubicundiores.

In Italiæ, Pannoniæ ac Germaniæ montibus & collibus, lutoſo ac ſaxoſo repetitur ſolo: apud Belgas hortenſis eſt.

Flores Iunio, ſemen ſeriùs prouenit.

Recentiores Fraxinellam: plerique χαμαιμελίαν quaſi humilem Fraxinum appellant: Officinę Diptamum, & pro legitimo Dictamno radicibus huius ſubinde vtuntur: vnde & à nonnullis Pſeudodictamnum & Dictamnum album nominatur. Non eſſe autem legitimum Dictamnum, notius modò eſt, quàm vllis verbis refelli opus ſit. Et Pſeudodictamnum quoq; Dioſcoridis nequaquam eſſe, non minùs manifeſtum. Sed non eſſe Tragij veterum ſpeciem, non æquè expeditum videtur. Nam cum Tragio, & quidem priore, conuenire poſſe apparet.

Tragium primum. Habet autem iſtud primus Tragium (duo ſiquidem ſunt) auctore Dioſcoride, folia, virgas & fructus Lentiſco ſimilia, ſed minora omnia, & ſuccum fert Gummi ſimilem: & in Creta tantùm naſcitur. Idem Plinius lib. XXVII. cap. XIII. Tragonis ſiue Tragium, ait, naſcitur in Cretæ tantùm inſulæ maritimis, Lentiſco (exemplaria perperàm Iunipero habent) ſimilis, & ſe-

& semine,& folio,& ramis: succus eius lacteus in gummi spissatus, vel semen, impositione spicula e corpore eicit. Plin. lerua resistrum.

Ec Fraxinella quidem Lentiscum non minùs quàm Glycyrrhiza folio refert, & odorem τερέβινθον, id est, turei spirat. Quæ huiusmodi Tragio similitudinem quamdam ostendunt.

Sed tamen quia frutex non est, non baccas quales Lentiscus, sed siliquas ferat, adnatis ramulis careat, ad hęc neque lachrymam fundat, haudquaquam Tragium, sed aliam, atque ab eo differentem stirpem esse consequitur, quam veritimile est veteres non obseruasse, vel in nullo vsu, aut saltem negligentiùs habuisse. Facit huc quòd Bellonius libro primo Singularum referat, Tragium in Creta iuxta fluenta nasci, & flore esse luteo. Nam Fraxinella montes amat, & flore rubet. Ex quibus Fraxinellæ cum Tragio discrimen satis apparet.

At Fraxinellæ radix excalfacit & resiccat ordine secundo, digerentis, attenuantis, & aperientis est facultatis. Menses & vrinas mouet, partus adiuuat, secundas educit, veteri frigidioribus morbis auxiliaris est: conferre & stomachicis & anhelosis fertur. Tradunt etiam aduersus ictus morsusque ferarum, lethalia medicamenta, & pestilentium morborum contagia prodesse, antidotisque vtiliter permiscere.

De Valeriana. CAP. XXV.

Valeriana hortensis.

Valeriana siluestris.

VALERIANÆ tria genera passim occurrunt. Vnum hortense, siluestria duo. Reperiuntur verò & aliæ quædam, sed nomine, non effigie reliquis similes, vt quam Rubram cognominant, & quam Græcam.

Satiua siue hortensis Valeriana, prima folia edit oblonga, lata, læuia, virentia, atque indiuisa; quæ verò secundùm caules, maiora, longiora, vtrimque profundiùs lacinata; Elaphoboscí siue Pastinacæ maioris foliorum æmula, sed tamen minora: caulis cubito altior, læuis & concauus, & interuallis rationibus articulatus; è cuius geniculis bina exeunt folia, & in fastigio flores in vmbellis aceruati, parui, ab oblongiore & angustiore exiguo veluti collo sese pandentes, Narcissi quidem effigiem aliquatenus exprimentes, sed tamen multò tenuiores, & magnitudine ipsis plurimùm cedentes, colore è rubente diluta purpura albicantes: radix digitalis erassitudinis, obliqua, fibris multis summæ terræ adhæret, plurima parte emunens: quæ dum resiccatur, pinguis ac oleosa effici tur, & odore est suauiore quàm recens. 2.

Valeriana minima.

2.

3.

Dioscoridis locus emendatus.

Siluestrium quæ maior, foliis cùm prioribus, tum iis quæ circa cauliculos, est diuisis ac laciniosis, maioribus & nigricantioribus quam satiuæ: caulis huius læuis quoque, manis & geniculatus, cubitoque procerior: flores in umbellis similes, & dilute purpurei: radices tenues, & veluti multis capillamentis fibrosæ, odore non omnino destitutæ.

Altera siluestris forma hortensem satis refert, sed longè minor est. prima eius folia indiuisa, reliqua in partes ac lacinias dissecta: cauliculus dodrantalis, flores in umbellis aliarum similes ex læui purpura albicantes: radices tenues, obliquæ, repentes, & tenuibus fibris capillatæ, odoris exigui.

Seritur hortensis apud Germanos & Belgas: in Creta autem & Ponto suæ sponte esse fertur.

Siluestres humentibus locis, iuxta nullos, fossas & scrobes aquas habentes reperiuntur. maior harum in hortos translata luxuriat, minor verò ægrè coalescit.

Florent hæ Maio, Iunio & Iulio æstiuis mẽsib.

Valerianæ passim appellantur, & Græce φῦ. Et prima quidem φῦ apud Dioscoridẽ descriptioni respõdet: neq; obstat flos paruus & Narcisso minor. Quòd siquidem maior scribatur, errore fit Græci exemplaris; in quo sic habetur: Ἄνθη φοῦ τὰ νάρδου μείζω δὲ ἐ τερφώπεα. Sed pro μείζω, id est, maior, restituendũ est ἴσα ὦ siue ἧττω, id est, minor. vt ante nos Ruellius quoq; annotauit. Id quod mox subsequens dictio τερφώπεα, hoc est, tenenor, non modò innuit, verũ & palam ostendit. Neque enim maiora, sed minora tenenora esse solent. Atque sic se habente Dioscoridis lectione, omnis adimitur scrupulus. Sunt namque Valerianæ flores ἥττονες ἢ ξερφώπεα, quàm Narcissi.

1. Appellatur præterea Valeriana satiua à Dioscoride νάρδος ἄγρια, id est, siluestris aut rustica Nardus; à Plinio Nardus Cretica; hac ætate à quibusdam Marinella, Amantilla Valentiana, Geniculans, herba Benedicta, & Theriacaria: in Officinis Valeriana domestica: Theophrasto Paracelso Terdina: Germanis Gichs Baldrian: nostris Groote Valeriaen/ Sperrtruyt/ &. Joris truyt: Gallis *Valeriane*: Anglis Setwal.

2. Altera species Valeriana siluestris nuncupatur, & Germanicè Wild Baldrian, Katzen wurtz/ Augenwurtz/ Wendtwurtz/ Dennarck.

3. Tertia Valeriana minima nominari ferè solet.

Excalfacit autem Phu legitimum, vt Dioscorides ait; sed tamen non intensè, neque ipsa recens radix, sed arescens tantùm. Recentem siquidem exiguũ omnino caloris habere facile deprehenditur: arescentẽ verò calidiorem esse, & gustus & odor vterque intensior ostendũt.

Mouet autem, auctore Dioscoride, sicca radix vrinas: menses cit: prodest ad laterum dolores, & antidotis permiscetur.

Siluestrem autem Valerianam ruptis, conuulsis, ex alto præcipitatis, recentiores vtilem censent: folia huius, tum & satiuæ, ad oris & ginguarũ cum inflammatione exulcerationes, decocta & gargarisata prodesse feruntur. Nec desunt, qui siluestris Valerianæ radices andas, tusasque, drachmę pondo cum vino sumptas, infrà supraque purgationem moliri affirment.

De Valeriana rubra. CAP. XXVI.

1. HÆC herba duorum dodrantum caulibus aut longioribus, usque rotundis, læuibus & geniculatis assurgit: folia habet lata, longa, acuminata, læuia & dilute viroris: e fastigiis caulium Valerianæ propemodum similes umbellas, sed laxiores & magis inconditas; in quibus flores oblongi, tenues, rubentes; & semen inde exiguum, oblongum, quandoque summa parte barbatulum: radix subest candida, mediocris crassitudinis & longitudinis.

2. Huic similis alia repentur, foliis quoque oblongis, cauliculis circa superiorem partem in ramu-

Valeriana rubra.

Valerianæ rubræ ſimilis pro Limonio miſſa.

ramulos complures diuiſos; floſculis è diluto cæruleo purpuraſcentibus, breuioribus quàm ſuperioris; radice mediocris craſſitudinis.

Vtraque Belgis hortenſis, & altera quidem rarior. Florent æſtiuis menſibus.

Valerianæ rubræ à florũ vmbellarumque ſimilitudine plerique nomen dedère, quod huic permittere maluimus, quàm impropriam appellationem temere attribuere. Sunt etiam qui Behen recentiorem ſpeciem eſſe velint, idipſum Behen rubrum nuncupantes, ad differentiam alterius Behen albi dicti; quæ quidem eſt herba multùm à Behen Arabum differens, velut & præſens. Alij inter Limonij genera referunt. Matthiolus etiam ſecundam ſpeciem pro Limonio depingit. Atque hanc ipſam aridam ad nos olim Patauio pro Limonio miſit præclariſſimus vir, & in notitia ſtirpium omniumque ſimplicium verſatiſſimus Iacobus Antonius Cortuſus Patritius Patauinus. Et reſpondet ſatis cum Limonij deſcriptione poſteriot. Sed Valeriana rubra non æque; non modò quòd folia eius ſint longè quàm Betæ minora, verum potiſſimùm, quòd ſemen eius raro perficiatur, & hoc ipſum nequaquam rubeat. Nam Limonio folia ſunt Betæ ſimilia, tenuiora tamen & minora: caulis tenuis, rectus, refertus *Limonium.* ſemine rubicundo, vt Dioſcorides refert.

Cererùm quòd ad facultates attinet, nullas quidem harum compertas habemus: videtur autem vtraque vtrà cum radicibus refrigerantis eſſe naturæ.

De Valeriana Graca.

CAP. XXVII.

GRÆCA Valeriana caliculos tres aut quatuor promit rectos, concauos, inanes, tenues & cubitales: foliis circumueſtitos compluribus oblongis, alatis, ex alis multis, medio intercurrente neruo, compoſitis, Viciæ foliis ferè conformibus, ſed tamen virentioribus; quorum ſingula paruula ſunt, latiuſcula, oblonga, acuminata, dorſoque aliquantulùm eminente: flores nequaquam in vmbellis, neque etiam ex alis foliorum, ſed in faſtigus caliculorum ſparſi prodeunt, pulchri, colore cæruleo, ſed dilutiore ſplendentes, ex quinque foliolis, ſtaminibus aliquot exiguis & candidis in medio, à quibus apices parui ſubluteꝰ dependent: ſequuntur capitula parua, in quibus ſemen minutum: pro radicibus multæ tenuiſſimæ ſunt fibræ.

Valeriana Græca.

Rubia.

Ereuthedanon Theophrasti.

Nusquam suæ spontis in Belgio est, sed aliunde illata.

Plurima æstatis parte floret.

Valerianam, vt diximus, Græcam, & Valerianam peregrinam, necnon Pseudo-phu nostri appellant, tametsi nullam cum Valeriana similitudinem habeat.

Nullius est vsus, nisi quòd hortorum exorner margines.

De Rubia. Cap. xxviii.

Rvbiæ quidem propriè species nullæ sunt: sed si omnes illi folus similes, ad eam referantur, multæ occurrent, vt Aparine, Mollugo, Gallium, Asperula, Cruciata, quæ omnes folus Rubiam referunt, & idcircò siluestres eius species videntur.

Ramulis autem Rubia exit quadrangularibus, geniculatis, asperis, crassioribus maioribusque quàm Aparines: folus angustis, oblongis, asperis quoque, è singulis geniculis quinq; fere, in radiantis stellæ modũ dispositis: flores in summis ramulis parui, dilute lutei: semen rotundum, paruum, initio virens, inde rubens, postèa nigrum: radices prælongæ, tenui medio neruo, cortice verò carnosiore ac rubente, quo cum lanæ, rum & alia, rubro inficiuntur colore.

Seritur Rubia non paucis Italiæ, Hispaniæ & Galliæ, plurmis etiam Belgij locis, nec non apud Quados, quos Silesios vocant, pingui fœcundoque solo. Dioscorides quamdam suæ spontis esse tradit: alteram verò in Thebana Galliæ, & Rauenna Italiæ, necnon in Caria inter Oleas seri.

Valerius Cordus Rubiam etiam iuxta Germaniæ Spiram spontaneam in sepibus nasci refert, satiuæ per omnia similem, maiore tantùm radice.

Æstate floret semenque facit. Maio ac Iunio radices leguntur, quæ resiccatæ & attritæ, in vsus & tinctorum & medicinæ veneunt.

Græcis ἐρυθρόδανον & ἐρεύθεδανον, vt quibusdam placet, appellatur: Latinis Rubia & Rubea: Officinis Rubia tinctorum. Paulus Ægineta θάψον quoque nuncupari refert lib. iii. cap. ii. θάψον, ait, ἣν οἱ βαφεῖς χρῶνται, ἢν οἱ ῥωμαῖοι ἐρυθρόδανον καλοῦσιν. Eamdem ibidem χρυσόζωον etiam cognominat. Est tamen & alia Thapsia ferulacea, à Rubia multùm differens: aliud item Ereuthedanon (si mendo exemplaria carent) quod à Theophrasto lib. ix. describitur.

Ereuthedanum folium, inquit, habet simile κιττῷ, id est, Hederæ, verumtamen rotundius; nascitur humi velut Gramen, & loca amat vmbrosa. Radicem verò huius similiter rubicundam, eodem libro & vii. etiam scriptum reliquit.

Sunt præterea quibus Rubia ἐρύθανος dicatur; aliis κοκκύβαξις, à rubicundo colore: Marcellus

cellus antiquus scriptor etiam Polygonon appellat. Idem tamen Millefolium, Sanguinalem & Verbenam Polygona quoque facit. Dicitur autem Rubia Italis quidem *Rubbia* & *Robbia*: Hispanis *Runia*, *Roya*, & *Garanza*: Gallis *Garance*: Germanis Röte: nostratibus Meer: Anglis Madder: & vbi comminutæ sunt radices, Belgis Mee crappen.

Rubiæ autem radices, quarum quidem cùm in medicina tum in tinctoria est vsus, vt potentiam ac vim haud obscurè adstringentem obtinent; ita quoque natura ac temperamento frigidæ sunt ac siccæ: partes interim nonnullas tenues habent, quarum potentia color earum facile permeat: adeò vt & vrina assumentiũ ab his tingatur. Gustatæ liquidem acerbum saporem referunt, cum exigua tamen quadam dulcedine primò occurrẽte, quam acerba & astringens mox excipit qualitas. Quod nõ modò à nobis, sed & ab Auicenna Arabum Medicorum principe obseruatum, qui cap. LVIII. Rubiæ radicem pontici esse saporis scriptum reliquit.

Commendatur verò passim Rubiæ radicum decoctum ruptis, cæsis, vulneratis, ex alto præcipitatis: sanguinis fluores reprimere, inflammationes mitigare, offensas quassatasque partes ad sanitatem perducere creditur. Miscentur his de causis potionibus, quas vulnerarias recentiores appellant. In quibus tantam earum vim ac efficaciam, & Matthiolus quoque esse refert, vt etiam thoracis & intestinorum letalia vulnera his curari posse spetetur.

Accedit nostræ sententiæ expertissimus ac clarissimus olim Louanij medicus Ioannes Spiringus, qui in Rhapsodiis suis annotatum reliquit, Rubię decoctum cum Triphera magna exhibitum valere aduersus fluxum menstruorum, hæmorrhoidum, & dysenteriam: idque euidentibus experimentis compertum, quod Rubiam adstringentis esse facultatis confirmat.

In eadem sententia esse videtur & Eros Iuliæ (vulgò Trotula) qui in compositione aduersus abortum hãc permiscet. Si etenim Rubiam existimasset talem qualem Dioscorides eam perhibet, haud quaquam medicamentis aduersus abortum additurus fuisset.

Dioscorides liquidem Rubiæ radicem vrinam ciere ac multam crassamque, & nonnumquam sanguinem ducere tradit: & tantam ei aperiendi vim adesse, vt appositа etiam menses, secundas & fœtus extrahat. Fefellit autem eum vrinæ intensus rubor, vsum Rubiæ mox consequens, quem à permixto sanguine esse existimauit, qui tamen non aliunde est, quàm ab ipso colore Rubiæ.

Radix etenim huius quouis modo assumpta, mox vrinam tubicũdo inficit colore; non secus ac Rhabarbarũ eamdem ringit luteo, substantiã interim eius non permutans, nec crassiorẽ, quàm anteà fuerat, reddens, in iis scilicet qui integra sanitate fruuntur. Quod non aperire eam, sed adstringentis quoque facultatis participem esse, non minùs quam Rhabarbarũ, citiùs commonstrat. Propter adstringẽdi liquidem ipsius potentiã, colorem serosi humores aliquamdiu retinẽt.

Aparine.

Adstringentibus enim permixti colores, diutiùs coloratis inhærent, nec ita citò euanescunt. Probè istud notũt, qui ex florum herbarumque succis colores colligunt. alumen etenim vnà cũ ipsis permiscent, quo in longius tempus coloris species, alioqui citò peritura, retinẽri ac conseruari posset. Ex his autem satis constat, extergendi aut aperiendi potentiam Rubię nullam vehementem esse, & Dioscorídem huiusce modi vim ei temerè tribuisse: ac post eum Galenum & posteriores reliquos, in eius verba iutatos. *Dioscoridis & Galeni notantur.*

Plinius contra serpentes Rubiæ ramos cum foliis imponi ait, & inuenire se apud quosdam (quod vanissimum) morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantùm.

De Aparine. CAP. XXIX.

APARINE tenuibus & quadrangularibus ramulis, foliisque angustis, orbiculatim radiatis Rubię similis est, interim minor: flores perpusilli, candidi in summis emicãt virgulis: semina parua, rotunda, medio aliquantulũ conc aua,

vmbilici effigie, gemina vt plurimum simul: radices fibrosæ & tenues. Aspera tota est herba, præteritis tantum vestibus ac laciniis scabritie sua adhærent; linguæ inducta sanguinem elicit. Pastores hac herba Dioscorides refert coli vice vti ad eximendos è lacte pilos, si qui in eo substiterint.

Exit Aparine iuxta margines agrorum, & quandoque in ipsis agris frugibus permixta: item secus vias, scrobes, sepes, & inter sentes. Theophrastus & Galenus in Lente eam coalescere scribunt, & amplexu suo eam suffocare; eoque modo illi grauem ac molestam.

Æstiuis mensibus vbique frequens.

Ἀπαρίνη Græcis: Latinis subinde etiam Lappa & Lappa minor. Plinius Lappaginis speciem esse affirmat. Lappagines autem, ipso auctore, duæ: vna aspera, Asperugo; altera mollis, Mollugo. Et Aparine quidem Asperugo est.

Plinii locus restitutus. Lappago, inquit Plinius lib. xxv. cap x. similis Gallio, nisi esset ramosior ac pluribus foliis aspera, rugosa, asperioris succi, grauis odoris: quæ mollis est, Mollugo vocatur: similis, sed asperioribus solus Asperugo (exemplaria multò alitèr, sed perperàm habent.)

Appellatur præterea Aparine & φιλάνθρωπος, quasi hominis amica; quòd vestitu eius adhærescat: à nonnullis & ea de causa φιλάδελφος. Ab Hippocrate, teste Galeno, φιλάκιον & φιλακίδιον. Nominatur & ὀμφαλόκαρπος, aut, vt alius placet, ἀμπελόκαρπος: Italis *Spheronella*: Hispanis *Presera*, aut *Amor de hortelano*: Germanis Kleb kraut: Gallis *Reble*, *ou Grateron*: Belgis Kleefkruyt: Anglis Goosgarse.

Modice autem, vt Galenus ait, extergit & desiccat, habetque nonnihil subtilium partium. Seminis, inquit Dioscorides, caulium & foliorum expressus succus auxiliatur à phalangis ac viperis commorsis cum vino bibitus: aurium dolores suecus infusus curat: ac herba cum axungia trita strumas discutit. Sanguinis etiam abundantiam ex vulneribus reprimere folia impolita Plinius tradit.

De Mollugine. Cap. xxx.

1. Mollugo.

MOLLVGO Aparinen caulibus foliisque satis refert, nequaquam tamen aspera, sed læuis & mollis: flores albicant, semen rotundum, radices tenues & nullius momenti. repit per terram, nisi fruticibus vicinis fulciatur.

Reperitur iisdem ac similibus quibus Aparine locis, atque eodem tempore.

2. *Mollugo montana.* Est tamen & alia montana, cuius assurgentes coliculi nullis egent adminiculis, priori similis, nisi folio esset læuiore: flosculi eius candidi etiam sunt, & perquam exigui: radix nigricat.

In asperis quibusdam iuxta Rhenum ac Mosam montibus nascitur. à Martino Tulemanno hanc accepimus, viro nostratium stirpium & obseruantissimo & studiosissimo.

Vtraque Lappaginis species est, atque à mollitie & lęuitate foliorum Mollugo nuncupari potest. plerique Rubiam siluestrem nominant. Sed Rubia suæ spoons, à Satiua non differt.

Inutiles autem existimantur hæ herbæ, & nullius vsus.

De Gallio. Cap. xxxi.

GALLIVM tenerius multo est ac minus quàm Aparioe aut Mollugo, nequaquam asperum. Cauliculi eius tenelli, tetetes, pedem aut duos dodrantes alti: foliola exigua per interualla cauliculos stellatim tadiata ambiuot: flores paruuli, frequentes, denique in summis virgulis, luteo splendent colore, odore suaues: radices tenues fibræ sunt.

Nascitur apricis locis in collibus iuxta margines agrorum, solo lætiore.

Gallien palustre. Reperitur & palustribus locis aliud simile; sed floribus albidis ac niuei propemodũ candoris.

Huius Iunio, illius verò Iulio ac Augusto flores vigent.

Græcè

Gallium.

Græcè γαλλιον, aut potiùs γάλιον dicitur : à nonnullis γαλέπιον & γαλίεσον.

A lacte, cui additum pro coagulo est, nomen habet, quod Græcè γάλα dicitur. Germani Mes gerfraut/ Wallstro appellant ; Galli *Petit muguet:* Itali *Galio:* Angli Mapdes here.

Facultatem autem (quod quidem legitimum ac lutei floris) auctore Galeno, exiccatoriam obtinet & subacrem. flos eius, Dioscondes ait, ambustis illinitur, & sanguinis profluuia sistit: miscetur cerato rosaceo, insolatur donec albescat ; & tale acopum est lassitudinibus vtile. radix, eodem reste, venerem excitat.

De Asperula odorata. Cap. xxxii.

RVBIÆ & Aparinæ hęc similis quoque est, sed humilior ac odoratior : cauliculi eius breues & pede vix altiores: folia è singulis geniculis sena septenáve, stellatim radiata, aliquantulùm scabra, sed non perinde tamen vt Aparines : flores albidi : semen paruum, rotundum : radix tenuis, serpens, & surpem ipsam facilè multiplicans. Tota herba gratum suauemque expirat odorem, præsertim in atriis cœnaculisque pedibus attrita. 1.

Apud Germanos in siluis locis opacis pingui solo gignitur, Trago teste, sed apud Belgas hortensis: vbi Maio, Iunio, ac seriùs floret.

Asperulæ autem huic similis est, sed tamen non odorata, quam Cæruleam cognominant. 2. *Asperula cærulea.*

Asperula odorata flore albo.

Asperula cærulea.

Dodrantalis herba, mollis, hirsuta, & aliquantulùm ramosa, foliis ramulisque Asperulæ: flores eius cærulei in breuibus pediculis è summis virgulis emicant: semen rotundum, paruum, geminatum: radix tenuis, oblonga, rubet.

In Flandria plenſque agris ſponte exit; annua est, sed ex deciduo semine seipsam serit.

Plinij Alysſos à plerisque creditur, quem ab Erythrodano siue Rubia solus tantùm ramisque minoribus differre ait. Talis autem non modò ista, sed & odorata Asperula est; sed flos huic albus, illi verò cæruleus; & Galenus Alysſo florem tribuit cæruleum. Differre tameo Galeni & Plinij videntur.

Galenus enim Alysſon foliis describit σφαιόν, id est, Marrubij; differentibus videlicet multùm ab Erythrodani foliis. Suspican fortassis hinc licebit, Plinium perperàm pro Marrubij accepisse Rubiæ; atque hinc Alysſon Erythrodani folius scripsisse. Nisi Erythrodanum, cui similem perhibet esse Alysſon, non Dioscoridis, sed Theophrasti sit Ereuthedanon, quod foliis Hederaceis rotundionbus esse, in capite de Rubia ostendimus. Atque ita posset idem esse Galeni & Plinij Alysſos, sed ab Asperula cærulea, & similiter odorata, longe dissidens.

Alysſon Galeni. De Alysſo autem Galenus lib. 11. De Antidotis in compositione Antonini Coi sic scribit: Ἄλυσσος δέ τις βοτάνη περὶ τὸ σφαῖον παραμφίεσυσα ζαχύτερα δὲ καὶ μᾶλλον ἀκανθώδη, φέρει τὰ σφαίεια· ἄνθος δὲ φέρει κυανίζον. id est, Alysſos herba est Marrubio persimilis, sed aspenor, & magis spinosa circa orbiculos: florem fert ad cæruleum vergentem. Quod & à noobis cap. 11. libro 1111. Pempt. prima ostensum & pluribus verbis descriptum est.

Alysſon Plinij. Plinij autem hæc suot verba: Distat ab eo (scilicet Erythrodano) qui Alysſos vocatur, foliis tantùm & ramis minoribus. nomen accepit, quòd à cane commorsos rabiem sentire non patitur, potus ex aceto & adalligatus.

Cetertim Asperulam odoratam appellant plerique etiam Aspergulam odoratam: alij Cordialem & Stellariam; Germani Herßfrewdt/ Waldmeiſter: Galli *Muguet*: oonnulli etiam Germanicè Lebenkraut/ siue Leuerkrupt/ id est, lecorariam siue Hepaticam.

Facultatem hæc Asperula Gallio aliquatenus similem habet, sed tamen imbecillior. fertur in vinum conieeta hilaritatem efficere, cordi ac iecinon prodesse.

De Spuria Asperugine. Cap. xxxiii.

Asperugo spuria.

Cvm Asperulis & Aparine affinitatem nonoullam obtinet, siluestris quædam & spuria Asperugo. Prætereuntium vestitui hæc non minùs quàm Aparine adhæret. Cauliculos promit oblongos, tenues, teneros, angulosos, articulatos & asperos: folia è singulis bina, terna, quaternáve, non contra se mutuò nec orbiculariter, aut radiantis in stellæ modum disposita; sed ad vnum cauliculi latus enascentia, quę oblonga, latiuscula & aspera suot. oonnullisque foraminibus pertusa: flosculi ab oppositu foliorum latere, ex lationbus quibusdam loculis prodeunt cærulei. succedit in his semen paruum, nigricans: radix tenuis est.

Secus vias, agrorum margines, hortorum sepimenta, quibuidã locis apud Batauos repertum.

Maio ac Iuoio mense cum flore viget.

Alysſon, & prçsertim Plinij, hanc facere nonnulli laborant, cum quo tamen parum aut nihil conuenit. Ad Aparinem & Asperulas referre nos maluimus, & spuriam Asperuginem nominare, donec certius aliquod eius nomen cognitum fuerit.

De facultatibus huius nihil est quòd afferatur, incompertæ & latentes siquidem eius vires adhuc sunt.

De Cruciata. Cap. xxxiiii.

Ad Rubiæ & Aparines similitudinem aliquo modo etiam Cruciata accedit, sed mollis & hirsuta herba: coliculi tenelli quadrangulares, geniculis articulati, folia e singulis inter-

Cruciata. Rubia marina.

internodiis quaterna, decussata, breuiora, sed latiora fere quàm Aparines: flores exigui, coronæ modo verticillatim caulieulos ambiunt, colore dilute lutei, ad quem e virida totaipsa inclinat herba: radices subsunt perquàm tenues.

Iuxta fossas, aquarum riuulos, & quandoque agrorum margines, inter sentes, à Maio in finem vsque æstatis reperitur; & quidem cum flore.

Cruciatam autem ac Crucialem nominat, à foliorum in crucis formam decussato positu.

Huic autem similis, & alia quædam locis exit maritimis, caulículis & decussatis foliis eum referens, quam Rubiam appellant marinam. *Rubia marina.*

Ceterum facultate Cruciata nonnihil videtur habere adstrictionis, simul cum resiecatione. Recentiores inter vulnerarias dictas numerant: & recentes aiunt ramices hac curari posse, decocto eius aliquot diebus epoto, herba verò ipsa loco impolita.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS TERTIAE LIBER SECVNDVS,

DE PVRGANTIBVS HERBIS.

PRÆFATIO.

HERBAS aliquot descripsimus, radicibus suis medicinæ vtiles; sequuntur nunc purgantes. Harum autem materies diuersa est. sunt folia & herba: sunt fructus eiusdem potentiæ: idem nonnullæ radices præstant; arborum etiam quarundam ac fruticum, vel cortices, vel fructus eò pertinent. Sed quacunque ad arborum & fruticum genera referri postulant, sua proferet pars, nunc tantùm herbaceas stirpes tractamus. Inter herbas autem huius generis, quædam pedamentis sustinentur: aliæ nullis egent. Dabit has hic liber, illas subsequens.

DE ASARO.

CAPVT PRIMVM.

Asarum.

ASARO folia sunt læuia, in virore splendentia, rotundiora, latiora, teneriora quàm Hederæ, & nequaquam angulosa: flores iuxta radices sub ipsis foliis latitant, ipsorum annexi pediculis, sordido purpurascentes colore, Hyoscyami cytinis similes, sed tamen minores; in quibus tandem semina exigua, angulosa, & aliquantulùm aspera. radices multæ, tenues, & graciles, obliquè sparguntur, & sibi inuicem implicantur; sapore cum acrimonia quadam haud inucundo, odore grato.

Amat montiú opaca ac vmbrosa loca, & pletumq; sub Corylis, vt Cordus refert, inuenitur.

Perperuò viret herba, noua tamen vitá cum floscul is folia Vere promit.

Asaron, Græci similiter ἄσαρον: Latini etiam Nardum tusticum, & nonnulli Perpensam vocant. Est autem Perpensa etiam Baccharis Plinio, lib. xxi. cap. xxi. Macer Asarum Vulgaginem dicit:

Est Asarō Græcè (inquit) *Vulgago dicta Latinè.*

Olim etiam à Magis αἷμα Ἀρεως, hoc est, Martis sanguis, & à Gallis *Baccar* nominatum fuisse, inter spurias voces extat: atque inde nata videtur Asaræ baccaræ vox, qua Officinæ vtuntur. Sed alia est Baccharis, & ab Asaro differens. Appellatur tamen & Baccharis à Crateua Asarum, (si modò non legendum est ἄσαρον) vt altera Pemptade scripsimus.

Dioscoridis locus emendatur.

Fecit autem hæc vtriusque nominis confusio, vt non satis se explicare de Asaro & Baccharе plerique potuerint, & in multis Dioscoridis exemplaribus nonnulla cap. de Asaro perperàm accesserint. Nam quod initio statim in Græcis exemplaribus occurrit: πρὸς στεφανωτικὴν, hoc est, herba odorata coronaria, non ad huius Asari, sed ad Baccharis pertinet descriptionem. Asarum etenim, vti Plinius ait, dictum est, quoniam in coronas non addatur.

Veterum descriptiones quam depraua tæ & confusæ reperiantur.

Atque ita euenit vt sæpenumerò veterum descriptiones deprauatæ & confusæ reperiantur: quod vt hoc locó manifestum est, ita subinde non perinde faciliter aliis locis animaduerti potest. Porrò Asarum Gallis *Cabaret:* Germanis *Hajelwurtz:* Belgis Mans oozen/ & Haselwoz-tels dicitur: Hispanis *Azara bacara:* Italis *Asaro:* Anglis Folsoote.

Vim

Vim autem Asari folia excalfactoriam simul & resiccantem habent, vnà cum expurgandi potentia; non tamen absque nonnulla adstrictione. vomitione crassus, pituitosos, biliososque humores educunt, & simul inferiorem ventrem commouent; atque in hoc ipsis radicibus potentiora efficaciorague sunt. Eadem cancrosos tumores appolita, ne augeantur aut exulcerentur latiúsve serpant, continere putantur.

Radices excalfactoriam similiter vim & resiccatoriam obtinent; vtramque quàm folia intensiorem: tenuium sunt partium, vrinas ciunt, menses promouent, facultate, vt Galenus ait, Acori radicibus similes, sed tamen intensiores. Acori autem tenuis consistentiæ, excalfacientes, extenuantes, resiccantes, & vrinas mouentes esse tradit. Quæ quidem in exigua quantitate Asari radices assumptæ, aut aliis permixtæ, feliciter exequuntur. Iecinoris idcircò, fellis & lienis obstructionibus, duris scirrhosisque tumoribus, & aduersus inueteratas febres vtiles. Sed in maiore quantitate assumptæ, non multò quàm folia minus (tametsi non scriptit Galenus) vomitione potissimùm, tum & per inferiorem ventrem pituitam & bilem educunt.

Sit autem radicum in puluerem contritarum (plus minùs) drachma oportet: si verò macerentur decoquantúrve, duabus, tribus aut quatuor opus erit. folia verò octo aut nouem sufficiunt, quorum cum liquido aliquo contusorum expressus succus exhibetur. radices in vino maceran possunt, sed vtiliùs in sero lactis aut hydromelite, vt Mesues habet.

Prodest hoc modo Asarum ischiade laborantibus, & hydropicis, tum & subinde quartana excruciatis, quos vomitione nonnumquam curari ac liberari contingit.

De Aloë. CAP. II.

Aloë. Aloë ex America.

FOLIA habet Aloë Scillæ similia, oblonga, lata, læuia, crassa, retrouorsum repanda, vtrimque crenata, aspera, & retusis aliquot spinulis aculeata, lento tenaciq; succo plena, instar foliorum Semperuiui. caulis, vt Dioscondes ait, Anthetico similis est, flos albicans, semen vt Asphodeli: radix singularis, crassi pali in terram adacta effigie. Tota herba amarissima est, ex ea quoque succus collectus amarissimus.

Copiosissima hæc stirps apud Indos, & in Arabia, Cœlesyria, ac Ægypto: vnde pellibus infusus

fusus succus in Europam infertur. Nascitur etiam, vt Dioscondes tradit, in Asia locis maritimis, ac in Andro, sed non valdè succo extrahendo idonea. Reperitur & in Apulia, & nonnullis Bæticæ Hispaniæ locis haud procul à mari, sed & huius succus inutilis.

Americæ nonnullæ prouinciæ & Aloën proferunt, cuius folia ampliora, maioraque in durum ac spinosum mucronem desinunt, & secundùm margines dunores omnino spinas habẽt.

Viret autem perpetuò ipsa herba, atque etiam é terra diu frondescit, præsertim luto radici circumligato & subinde rigato. Sic etenim e tabulans cœnaculorum suspensa, non modo diutius viret, verùm & incrementum sumit, nouaque folia protrudit, sed tepentem hiemem locum esse oportet, congelata enim citò facileque tabescens perit.

Ἀ'λοη Græci, Latini & Officinæ passim Aloën, tum herbam ipsam, rum & eius densatum succum appellant. Dicitur & stirps ἀυρίκιον, ἠελίχιον, ἴρμινον, τερμαχίεις, sed spuris vocibus. ἀυρίκι autem dici potest, quòd non modò in terra, sed & extra eam viuat. Galli *Perroquet*: Hispani *Azeuar*, & *T. rua baoſa* nominant. Appellatur verò à recentioribus ipsa herba nonnumquam Semperuiuum, & Semperuiuum maius, quòd Semperuiui modo diu duret. Videtur & a Colu mella lib. x. Sedũ nominatũ. vbi videlicet remedia contra erucas ostendit:

Profuit & plantis latices infundere amaros
Marruby, multóque Sedi contingere succo.

Sedi etenim succum inter amaros refert; nullius autem Sedi quàm huius amarus est.

Aloë autem, videlicet succus, cuius in medicina vsus, ad plurimas res vtilis est. moderatè & primo ordine calida, sed tertio exsiccans, vehementer amara, absque mordacitate tamen; & simul emplastica, nonnihilque adstringens.

Venrem subducit: uterum, si quod aliud, stomacho gratum & conueniens medicamentum. Nam vt Paulus Ægineta scribit, cum omnia purgantia medicamina stomacho aduersentur, sola Aloë conducit. Et euacuat quidem non elota valentius, elota verò minùs, ventriculum magis roborans.

Bilem flauam educit; sed potissimùm quæ in ventriculo, primis venis, proximisque viis hæreut, expurgat. Est enim ex numero medicamentorum, quæ Græci ab excernendo stercore ἐκκοπρωτικὰ vocant, quorumque vis purgans non longe vltra ventriculum sese extendit. Aduersatur præterea Aloë putredinibus omnibus, & ab ea, omniq; corruptione omnes corporis partes tuetur atque defendit: cadauera etiam mortuorum conseruat: ventris tineas lumbricosque interimit ac expellit: graueolentiam oris vitio stomachi enatam emendat: ani hæmorrhoides aperit: menses etiam promouet, in exigua quantitate assumpta: creditur ad reliquorum viscerum obstructiones & infarctus prodesse. Sunt tamen qui iecinori parum commodam existiment.

Ad purgationẽ datur eius, plus minùs, drachma. subinde oboli tres aut quatuor satis sunt.

Vulnera etiam glutinat ac sinus; vlcera expurgat: & quæ ægre ad cicatricem duci possunt, maxime in ano & pudendo, sanat. Ἔναιμος, id est, sanguinem supprimentibus, & quæ cruentis vulneribus adhibentur emplastris vtiliter permiscetur. Emplastica enim sua natura ac substantia his prodest. In oculana vtiliter collyria recipitur, vtpote extergens & absque mordacitate siccans.

Dioscondes torreri eam ait ad oculorum medicamenta, in teste pura & candente, rudiculaque subinde versari, donec æqualiter torreatur: lauari item, vt quod est arenosissimum subsidat tamquam inutile, & læue pinguissimumque assumatur.

Idem Aloëo etiam tradit luores & suggillata cum melle delere: palpebrarum scabrities, angulorumque prurigines lenire; dolorem capitis sedare, temporibus & fronti ex aceto cum rosaceo inunctam: capillos fluentes cum vino compescere: tonsillis, gingiuis & omnibus oris vlceribus ex melle & vino prodesse.

De Sena. Cap. iii.

Sena cubitales emgit cauliculos, nonnullis alis ramosos; folia verò oblonga, alata, è pluribus vnita, Glycyrrhizæ aut Colutææ similia: flores ex alarum sinu prodeunt lutei in tenuibus pediculis, à quibus deinde falcati, atque lunæ ἡμιτόμῳ imitar recuruati dependent folliculi plani atque compressi; in quibus semina oblonga, vuarum seminibus siue vinaceis similia, colore nigricantia: radix tenuis, oblonga & uiuulis.

Seritur in Syria & Ægypto; item in Italia, Prouincia, ac Narbonensi Gallia. Apud Germanos & Belgas difficulter prouenit. Amat calidas regiones; frigoris impatiens. Ob id Maio demum mense in Italia seri sustinet, neque vltra Autumnum perdurat.

Optima Alexandrina & ex Ægypto aducta. Inuentio huius Arabibus debetur.

A Persis Abalzemer, vt Mesuæ exemplar habet, appellatur: Officinis Sena dicitur, quo nomine

Sena.

nomine Actuatio Græco, & Latinis posterioribus innotuit.

Est autem Sena, quod ad temperaturam attinet, satis temperata, in medio quasi calidi ac frigidi, ad calorem tamen vergens: licca verò tertio ferme ordine. Purgandi autem per inferiorem ventrem facultatem naturæ humanæ haud multùm molestam obtinet, non citra adstrictionem, quam post purgationem relinquit.

Educit autem pituitosos humores & bilioſos, nec non crassos & melancholicos, si eò faciente aliquo adiuuetur. Vtilissimum in multis morbis purgans medicamentum, quod omni ætati & sexui conuenire potest. Citra violentiam ac noxam purgat: præsertim Anisi semine, aut aliis odoratis similibus vnà additis, vel lenientibus medicamentis contemperata.

Dari potest in puluere, sed frequentiùs dilutum eius exhibetur.

Modus pulueris est drachma vna, dilutú quatuor aut quinque plureſve admittit. Macerari in quouis liquore potest. In febribus ardentibus ac aliis calidioribus morbis in decocto siue diluto refrigerantium temperatur: in frigidis verò & diuturnioribus malis cum excalfacientibus, aperientibus, aut similibus decoquitur, vel etiam in vino maceratur; quo modo familiaris naturæ, citra omnem fere molestiam aluum clementer subducit, crudosque humeros detrahit.

Laudant Arabum plerique folliculos: at nostri folia magis commendant: folliculi etenim nisi maturi, flatus gignunt & torsiones ventris adferunt. Sæpe autem ante maturitatem colligi illos contingit, & aliàs ventorum impetu deturbati facilè concidunt, è tenuibus pediculis dependentes.

Sunt etiam qui noxiam ventriculo Senam, & ipsum debilitare putant, ea de causa Zinziber aut aroma aliquod adiiciendum aiunt, quo roboretur. Tardioris quoque operationis esse Mesues monet, & salis gemmæ, id est, fossilis adiectione adiuuandam. Et ferùs quidem, quàm fortiora medicamenta facultatem suam Sena exercet; potest tamen non modò fossilitio sale, verùm & aliis purgantibus admixtis vtilius exstimulari: simplicibus videlicet, vt Rha Barbaro, Agarico, & aliis: compositis, vt Catholico appellato, vel ex Palmulis, aut ex Rosarum succo, vel alio pro conditione & qualitate, cùm morbi, tum ægrotantis.

De Gratiola. Cap. IIII.

Cavlicvlos Gratiola promit complures dodrantales & quadrangulares, frequentiaque circa hos folia angusta, oblonga, Hyssopi vulgaris similia, cuius & ipsa herba effigiem & formam satis refert, nisi quòd non vt illud erigatur, sed aliquatenus humi repat: flores in tenuibus pediculis oblongi, è foliorum alis exeunt, è diluta purpura albidi: capitula sequuntur parua, rotunda, Anagallidis propemodum similia, in quibus semen minutum: radices, frequentes, geniculatæ, Graminis modo serpunt, fibrasque multas deorsum mittunt. Saporem tota herba insigniter amarum obtinet.

Nascitur sponte in Italiæ plerisque palustribus, humidis ac vliginosis pratis, nec non Germaniæ: Belgis hortensis est, vbi Iulio ac Augusto cum flore reperiri potest.

Nomen huic recentior ætas Gratiolæ dedit, & Gratiæ Dei. Cordus Limnesion appellat: Iralorum vulgus *Stanca Canallo*. Sunt qui Eupatorium Mesuæ, Cetaurida alij faciunt. Sed Mesuæ, Auicennæ, Græcorum, & Dioscoridis vnum idemq; est Eupatorium, vt alibi ostendimus: à quo hæc herba differt. Centauris verò haud perperàm dici potest. Nam cùm Centaurij species videatur, & vitibus præcellat, non temerè Centaurij nuncupari potest: veluti Centaurij, & quidé minoris, species aliqua. Non est tamen Centauris illa Theophrasti, cuius Plinius lib. xxv. cap. vi. meminit. Hæc enim Centauris, ipsum Centaurium est magnum. Radices siquidem eius crassas spissasq; decé aut duodecim annis seruari, posse Theophrastus

Centauris Theophra. lib.

Gratiola.

lib. IX. refert: quales non alterius quàm magni Centaurij sunt. Septimus Centaurũ magnum Panacis esse speciem, sed nihil repugnat Centaurida etiam dici. Ab effectu tiquidem & præstantia remedij Panaces: ab inuentore Chironium Centaurium & Centauris appellatur

Extant Hellebornes præterea & Multiradicis appellationes, inter spurias Centaurij, quæ vulgari Centaurio minori minùs conuenunt: Gratiolæ verò hæ propriissime apparent. Veratri enim modo propemodum purgat, & radicibus eomplurimis firmatur.

Est autem Gratiola, vt amarissima, ita etiam temperie excalfactoria & resiccans, eximiam timul expurgandi, cùm persuperiorem, tum per inferiorem ventrem porentiam obtinens.

Educit verò non modò lentam pituitam, verùm & crassam flauam bilem. Prodest aduersus diutinos coxendicis dolores, & aduersus inueteratas febres, siue tertianas siue erroneas, iecur & lienem expurgat, ab obstructionibus liberat, ventris lúbricos pellit, putredinibus aduersatur.

Dosis macerate aut decoctæ est a drachma vna, vel vna & semis; ad duas, vel amplius paulò.

Consolidat & glutinat eadem recentia etiam vulnera imposita.

Cnicus siue Carthamus.

De Cnico siue Chartamo. CAP. V.

CNICVS caule assurgit sesquicubitali, recto, rereti, duro arque lignoso, superneque ramoso: foliis munitur oblongis, latiusculis, rastigio acuminatis, & vtrimque ambitu aculeatis: è cauliculorum summitatibus capitula eminent rotunda, oliuæ magnitudine vel maiora: multis acuminatis & acutis squamis cõpaginata; e quibus flores erumpunt staminei, farcti, saturato luteo colore, ad Croci accidente, splendentes: semina subsunt oblonga, læuia, candida, nonnihil anguloſa, Hordei grano maiora; quorum cortex duriusculus, interior medulla pinguis, candida, gustu dulcis: radix Cnici gracilis & inutilis.

Seritur nonnullis Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, & in hortis & agris. Plinius lib. XXV. cap. XV. Italiã Vespasiani principatu hanc ignorasse ait, & in sola Ægypto celebrem; ipsis autem oleo non cibo graram.

Floret Iulio & Augusto, semẽ interea perficitur; & eodẽ quo seritur anno, exinde marescit.

Κνίκον & κνῆκος Græci; Latini similiter Cnicum & Cnecum vocant: Officinæ Chartamum; nonnulli Crocum hortensem, & Crocum Saracenicum. Itali *Zaffarano Zaracinesco*, & *Zaffarano saluatico*: Hispani *Alasor*, & *Semente de papagaos*: Germani Wilder Saffran: Galli *Safran sauuage*: Angli Bastuert Saffron: Bohemi Diwi sstran piany. Theophrasto & Plinio Cnecus est vrbana & satiua, ad differentiam Actractilidis, quam siluestrem Cnecum faciunt.

Vtimur autem, vt Galenus ait, semine dum-

taxat

taxat ad purgationes. excalfacientis est naturæ; & quidem primi ordinis, vt Mesues Tunditur, & ex eo exprimitur succus, qui cum hydromelite aut gallinaceo iure datus, aluũ purgat, stomacho tamen aduersatur: Dioscorides auctor. Sed corrigitur, addit Mesues, Anisi, Galanga, Zinzibere, aliisque stomachicis additis: quæ non modò ventriculum roborant, sed & actionem eius quoque accelerant. Ex huius autem interiore medulla celeberrimum & præstantissimum hydragogon conficitur medicamentum, Diacbartamou vulgò nominatum; ad hydropicorum purgationes vtilissimum. Cuius genuina descriptio apud Guidonem Chirurgum extat: Doct. 1. Tract. VI. *Diacharta-mou.*

De Chamelæa. CAP. VII.

Chamelæa.

HVMILIS ac fruticosa stirps Chamelæa, pedalis aut altioris magnitudinis, complurib⁹ tenuibus virgulis ramosa: foliis exornatur oblongis, & Oleæ similibus, sed tamen minoribus & nigrioribus: flores ex alis foliorum exigui, sublutei: fructus inde tricocci, virentes initio, postea rubentes, qui decerpti nigrescunt. oleosamque pinguitudinem contrahunt oliuarum instar; sapore acres & mordaces, fauceseque exurentes; veluti & folia ac cortex: radix dura & lignosa.

In Italiæ & Galliæ Narbonensis plerisque incultis, aspens & desertis reperitur.

Perpetuò viret. semen Autumno maturitatem assequitur.

Χαμάλεαν quasi humilem Oleam Græci appellant: Latini Oleaginem & Oleastellum. Dicitur etiam, sed spurius appellationibus, πυξὸς ἄχνη, ἄκανθος, ἡρακλείον βδέλλιον, & Latine Citocacium: à nonnullis Oliuella etiam uominatur, vt Matthæus Syluaticus ait.

Nominatur fructus à nõnullis κόκκος κνίδειος sed hallucinantur, inquit Dioscondes, qui Chamelææ fructum Coccum cnidium appellitant.

Auicenna & Serapio Chamelæam Mezereo vocant, sub quo tamen nomine Chameleonem vtrumque complexi quoque sunt. Ita Chamelæam cum Chamæleonibus, atque vnà etiam Thymelæam confundentes. *Arabum confusio.*

Ceterùm Chamelææ & folia, & fructus acria admodum, vt diximus, & vrentis vehementeréque calidæ facultatis sunt.

Folia, Dioscondes ait, pituitam & bilem detrahunt, præsertim in catapotiis sumpta; ita vt duæ Absinthij partes ad vnam Chamelææ misceantur, & hydromelite excepta in catapotia cogantur. Non liquescunt autem ita in ventre, sed quotquot assumpta sunt, egeruntur.

Mesues ex Mezereon, id est, Chamelææ (Syluus tamen Thymelææ reddit) foliis similitet catapotiorum descriptionem habet, sed Absinthij loco cortices assumit Myrobalanorum lutearum & cepularum, & non cum hydromelite, sed cum Tereniabin, id est, melle æreo & Palmulis acidis, quas Thamarindos vocant, in stillatitij Intybi liquore dissolutis efformat: ipsaque folia priùs in aceto acerrimo temperata resiccari præcipit. Commendantur catapotia hæc ad hydropicorum purgationes: aquosos etenim humores educunt, sed violentiam naturæ inferunt; idcircò ab iis quantum licet abstinendum.

Addit præterea Dioscondes foliis Chamelææ cum melle tritis sordida & crustosa vlcera repurgari.

De Thymelæa. CAP. VII.

THYMELÆA multas tenues ramosas virgas profert, cubito longiores, foliis circumuestitas oblongis & angustis, Lini effigie; angustioribus & minoribus quàm Chamelææ: flores candidi, exigui, in summis virgulis aceruati: fructus rotundi, initio virentes, sed cùm maturi sunt rubentes, Oxyacanthæ rotundis baccis propemodum assimiles; in quibus nucleus foris niger, interiore verò medulla candidus: radix lignosa & dura.

Thymelæa.

In montanis asperis & incultis calidiorum regionum locis exit.

Quouis anni tempore vitet, sed fructus Autumno perficitur.

Græci θυμέλαιαν vocant: Syri, vt Dioscorides testatur, ἀπόλωνα: Eubœenses αἰπόλωνα: nonnulli etiam χαμέλαιαν, & πυξὸς ἄγριον, sed improprie: item & κίστον, & κίστον. Sed vt Dioscorides ait, folium peculiariter κίστος dicitur, fructus verò κόκκος κνεώδης. Quæ tamen à Theophrasto κίστος appellantur, à Thymelæa differre videntur, nisi nigrum Cneoron Thymelæa sit. Duo enim ait Theophrastus esse κιστοῦ genera: vnum candidum, alterum nigrum.

Est autem Thymelæa tota sua natura & foliis ac fructu valdè excalfactoria, acris & vrentis facultatis.

Granum, ait Dioscorides, per inferna bilem, pituitam, aquasque detrahit, si xx. granorum interior pars bibatur; verùm fauces adurit, quare cum farina aut polenta dandum, aut in vuæ acino, aut melle cocto obductum vt deuoretur. Idem tritum cum nitro & aceto illinitur iis qui difficulter sudant.

Folia circa messem colligi debent, & resiccata in vmbra reponi. Qui exhibere ea voluerint, contundere debent, & neruos eximere: purgat ex iis acetabuli mensura vino diluto insperfa, & aquosa ducit. Moderatiùs autem purgant lente cocta, & oleribus contritis admixta. Eadem folia trita, & cum vuæ acerbæ succo in pastillos formata, reponuntur. Est autem herba stomacho infesta, quæ & fœtus apposita enecat.

Chamelæa Germanica.

De Chamelæa Germanica. CAP. VIII.

GERMANICA cognominata Chamelæa, frutex est surculosus & lignosus, bicubitalis, aut altior si cultura accessent, lentis ac dodrantalibus ramulis: foliis oblongis, latiusculis, mollibus, & pallidè virentibus: flosculi secundùm ramulos exeunt odorati, colore dilutæ rubentis purpuræ: baccæ rotundæ, Ochri ferè magnitudine, cùm maturuêre rubentes; resiccatæ nigricant: interior harum nucleus Cannabis semini similis, medulla refertus candida: radix longa, altè demittitur.

In plerisque Germaniæ siluis reperitur vmbrosis, asperis & desertis locis.

Demittit hæc folia vt plurimæ arbores, aduentante hieme; florum verò germina statim post Autumnum promit, qui primo mox Vere, & subinde ipsa hieme (si clemens fuerit) pandunter: folia post flores exeunt, baccæ æstate maturantur.

Vulgò Germanorum Zeilant / Zeidelbast / Leußkraut / & Kellerhals appellatur. Officinæ nostrates Mezereon vocant: nos autem Chamelæam

melæam Germanicam dicere malumus. Italorum nonnullos fructum eius Piper montanum nuncupare accepimus. Sunt qui Laureolam & hanc ſtirpem nominant, ſed alia eſt Laureola, de qua mox agetur. Quo autem nomine à veteribus appellata, & an ipſis cognita, explicare non eſt facilè. Videtur quidem Cneoron album Theophraſti eſſe, ſed propter breuitatem huius nihil affirmare licet.

Κνεώρου, inquit, duo genera: candidum & nigrum. Candidum folium habet δαφνοειδές, oblongum, figura quodammodò Oleagnio ſimile. Nigrum vt Myrtus, carnoſum. Humile autem magis candidum eſt, idem ὀσμῶδες, hoc eſt, odoratum: nigrum verò ἄοσμον, id eſt, abſque odore. radix ambobus quæ altè deſcendit, grandis: ramuli permulti, craſſi, lignoſi, protinus ab ipſa tellure aut paulò ſuperiùs ſparſi, lenti; quamobrem hiſce ad colligandum iunci modo vtuntur. germinant floremque poſt æquinoctium Autumni, & multum denique temporis florent: hæc Theophraſtus. Cneoron Theophraſti.

Et Chamelæa quidem Germanica folio non multùm diſſimili eſt Oleæ: flos odoratus, cuius, vt ſcripſimus, mox poſt Autumnium germina apparent: rami lignoſi, obſequioſi, radix prolixa, altè deſcendens. Quæ omnia magnam eius cum Cneoro albo coniunctionem & affinitatem (ſi non ipſum eſt) oſtendunt.

Eſt autem ſtirps hæc in vniuerſum etiam vehementer excalfactoria: fructus, folia, & cortices acria admodùm ſunt, guſtata linguâ mordicant, & aduſtionis ſenſum in faucibus excitat.

Officinæ Germaniæ & Belgij huius foliis (ſi quando opus eſt) pro Chamelææ vruntur.

Quod citra errorem fieri poteſt. Nam Chamelæa iſta viribus & potentia alteri ſimilis eſt, quamobrem eius loco ſubſtitui poteſt, & eodem ſimiliq́ue modo præparari.

De Laureola, ſiue Daphnoide. CAP. IX.

Laureola.

CVBITALI & non rarò bicubitali quoque altitudine fruticat Laureola, multiſq́ue ramis ampla diffunditur, qui lenti ſunt & obſequioſi, craſſioreq́ue cortice veſtiuntur: folia oblonga, lata, carnoſa, læuia, nigricantia, ſplendentia; laurinis ſimilia, ſed minora ad maioris Myrti accedentia, non tamen odorata, plurima circa ramulorum faſtigia, numeroſiſſimaq́ue: floſculi oblongi, caui, e virore ſubcandicantes, infra folia: baccæ maturæ nigræ, nucleo intus duro, Cannabis ſemine paulò longiore, medulla interior candida eſt. radix lignoſa, lenta, longa & multiplex, altè deſcendens: folia, fructus, cortex tam radicis quàm ramorum, acrimonia ſua & vrendi qualitate linguam & fauces mordicant, & incendunt.

Reperitur Laureola in montoſis, incultis, aſperis, vmbroſis ac ſiluoſis tractibus, vt apud Lemanum lacum, & non pauciis iuxta Rhenum ac Moſam locis.

Flores præmaturè germinant, paulò poſt Autumni æquinoctium; hieme aut primo Vere perficiuntur: fructus Maio ac Iunio. ſtirps eſt perpetuò virens, & aduerſus frigora hiemiſq́ue iniurias obdurans.

A Lauri foliorum ſimilitudine δαφνοειδὴς Græcè dicitur; Latini poſteriores Laureolam, veluti minorem Laurum, ex eadem cauſſa appellant. Vocatur & δαφνίδιον, à ſpecioſa foliorum pulchritudine, item & χαμαιδαφνὴ ac πίπλιον. Alia tamen & Chamedaphne, & aliud quoddam eſt Peplion.

Huius baccas Piper montanum, veluti Chamelææ Germanicæ, etiam ab Italis nuncupari ſunt qui affirmant. alij à Germanis etiam Zeilant dictum volunt.

Theophraſti Cneoron nigrum eſſe poteſt, folio ſiquidem Myrtum ſatis refert, & ramoſa, lenta, obſequioſaq́ue ſtirps, altæ radicis, abſque odore, fructu nigro.

Ceterùm temperie & facultate ſimilis eſt Chamelææ Germanicæ, vniuerſa ſua ſubſtan-

tia acris & feruida. Ducit, inquit Dioscondes, per inferna pituitosa siccum aut recens Daphnoidis folium: vomitus & menses cit: commanducarum pituitas capitis elicit: sternutamenta itidem mouet. Purgant etiam semina eius pota grana quindecim.

De Staphide agria. CAP. X.

Staphis agria.

STAPHIDI agriæ caulis est erectus, nigricans, cubito altior: folia magna, profundis incisuris, quandoque septem, subinde paucioribus diuisa, Vitis siluestris siue Labruscæ foliorum æmula: flores Isatidis colore cærulei: sequuntur folliculi herbacei colons, magnitudine Ciceris, in quibus semen, siue triangularis nucleus nigricans, pulpa interiore candida, gustu valde acris & saliuam ciens: cuius est vius: radix inutilis.

Nascitur in opacis. In Istria, inquit Matthiolus, Dalmatia, Apulia & Calabria frequentissima prouenit. Apud Germanos non nisi in hortis sata reperitur.

Maturescit & nigrescit cum vindemia.

Græcis σταφὶς ἀγρία (Galenus ἀσταφὶς ἀγρία legit) nonnullis τετράφυλλον, σήσαμον, φθειρσκτόνον, φθείριον, ἀπανθρώπου πολυσπόδιον, ψαδιπάδιον, quæ tamen voces inter nothas referuntur. Latinis herba Pedicularis, & Pedunculana, vt Marcellus habet. Plinius lib. xxvi. cap. xiii. Vuam Taminiam nominare videtur. sed lib. xxiii. cap. i. falsò vuam Taminiam dici scribit. Astaphis agria, inquit, siue Staphis, quam Vuam Taminiam aliqui vocant falsò. Dicitur & nonnullis Pituitaria, & Pastula montana. in Officinis Staphisagria: ab Italis *Staphisaria:* ab Hispanis *Yerua piojenta, Caparas, Yerua piothoyra:* à Gallis *Herbe aux poulx:* à Germanis Läußkraut. Belgis Lupsenipt & Lupspoedere: Anglis Straus aker.

Sunt autem semina siue grana Staphidis agriæ natura intensè admodum excalfacientia, acria, & non absque vrendi quidem potentia.

Crassa purgant per vomitum quindecim in aqua mulsa trita ac data, sed qui biberunt, ambulare debent; & diligenter animaduertendum, vt aqua mulsa assiduè detur, quod periculà strangulationis adferant, & fauces inurant. Dioscondes auctor. Atque hanc ob causam à medicis, cùm ad vomitum ciendum, tum ad alia intra corpus assumenda medicamenta, abdicata sunt. Plinius sed nec ad oris pituitam siccandam, eis vtendum censet, propter ancipitem, inquit, strangulationem, & quia fauces lędunt. Eadem siquidem commanducata copiosàm quoq; eliciunt pituitam, & dentiũ dolori hoc modo, præsertim aceto incocta, occurrunt.

Cum aceto autem trita & illinita pedunculos siue pediculos necant, & vestes ab eo tædio liberant. Dioscondes etiam prurigini ac scabiei ex oleo inuncta auxiliari refert, & vrentibus malagmatis admisceri.

De Ricino. CAP. XI.

RICINVS instar paruæ arboris citò assurgit, caulem erigens crassum, quinùm senúmve cubitorum, arundinis modo intus fistulosum ac concauum, aliquantulùm articulatum, superiùs ramosum, ex obscura purpura nitentem & glabrum; candido videlicet detersò, tenui initar farinæ puluere, quo veluti conspersus subinde appàret: folia ampla sunt, diuisa, angulosa, ficulneis similia, sed maiora, at nequaquam aspera, verùm læuia; e quorum alis pediculi prodeunt dodrantales, flores & fructus racemosos ferentes: flores muscosi pallentes, citrò collabuntur: fructus foris liuidus & maculosus, interiore medulla candida, in molliter aculeatis triquetris capitulis prouerit, quibus per maturitatem fissis ac rimas facientibus, cum impetu exilit. radix multifida ac multis cohærens fibris.

In Ægypto frequens olim fuit, & adhuc esse existimatur, vbi ex semine oleum exprimitur, fœdum cibis, vt Plinius ait, sed lucernis, vnguentis & emplastris vtile. Seritur & in hortis, tum

Ricinus.

tum apud Germanos, Gallos; tum & alibi, non modò ad spectaculum, verùm etiam aduersus talparum iniuriam, quas ferunt Ricinũ fugere.

Annua in Germania stirps est. perficitur eodem quo sata est anno; semen, si æstas calida fuerit, Autumno maturatur. In calidis regionibus multos restat annos, vbi in tantam excrescit altitudinem, vt ad conscendendum scalis opus quandoque sit: vt quidem Petrus Bellonius Singularium lib. primo tradit.

A Latinis Ricinus, à Græcis verò κρότων dicitur: ab animali cuius formam fructus eius refert. Sunt autem κρόταις insecta quędam oullis membris discreta, nullum cibi habentes exitum, colore liuida, quæ canibus præsertim adhærent, in globum continuè crescentia, donec plenius saginata spontè decidant. Ægyptij Ricinum κίκι ὀομάζουσι: Herodotus ἐλλόβιον φυτόν. Pliuius Trixim & Sesamum siluestre dici testatur: vulgò Palmam Christi: item Cataputiam maiorem; nonnulli Peotadactylun appellant. Germani Wunderbaum/Creutzbaum. & fructum Zeckenkorn: Belgæ Wonderboom/ inollentrupt: *Palme de Christ* Galli & Angli: Itali *Giraſole*: Hispani *Figueyra de Linferno*: Arabicè Kerugha & Keruagh. fructum interpres Mesuæ Granum regium vocat. Crotones.

Ceterùm Ricini grana triginta numero, putaminibus purgata, trita ac pota, pituitam, bilem, & aquam per aluum deiiciuot, & vomitiones mouent. Sed ingrata admodum & laboriosa huiusce modi purgatio, stomachum valenter subuertens. Tusa & imposita grana ἰόδους, id est, varos & ephelidas expurgant: folia cum tenuissima polentę farina, oculorum œdemata & inflammationes sedant, mammasque turgentes cohibent; & per se aut cũ aceto imposita erysipelata restinguunt: auctor Dioscorides.

Eadem ferè de granis istis Ioannes Mesues habet, sed quinque aut septem, vel ad summum quindecim numero tantùm exhibenda tradit: eademque ex iure veteris galli, coli, iunctarũ & coxendicis dolonbus vtilia; & cũ aqua casei vel lacte caprino hydropicis prodesse.

Oleum, inquit Galenus, quod ex semine conficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium, quàm est oleum commune, ac proinde quoque digerit.

Stirpem eam, quam D. Deus Ionæ Prophetæ iuxta Ninuen pro vmbraculo præparauit, & quę subitò à verme corrosa collapsa est, Ricinum fuisse, vndequaque doctissimus ac clarissimus D. B. Arias Montanus in Commentariis suis in Ionam cap. 1111. euidenter ostendit, & κίκιον Hebræis dici, cui κίκι vicinum esse refert.

De Tithymalis. CAP. XII.

TITHYMALI genera, Dioscoride, Plinio & Apuleio auctoribus septem sunt. Primus Characias siue masculus; alter Myrtites siue Myrsinites, femina; tertius Paralius, quartus Helioscopius, quintus Cyparissias, sextus Dendroides, septimus Platyphyllos. Theophrastus tres tantùm enumerat: Paralium videlicet, mareoi, & feminam Myrtitem.

Characias Tithymalus siue mas, caules promit cubitales, teretes & rubentes, foliis circumuestitos tenuibus, oblongis, angustisque, & longioribus maioribusque quidem quàm Oleæ, at Amygdalinis angustioribus: medius inter quos alius exurgit absque folus caulis, eorum tamen, quæ defluxerunt, vestigia retinens: coma cuius in cacumine larga, ampla, & lunci odorati ferè modo effusa, quæ concaua quædam rursum spectantia profert vasculis siue acetabulis similia; è quibus flosculi sublutei, dein triquetra exeunt capitula parua, in quibus semina. radix dura fibras habet multas. 1. Characias Tithymalus.

Est verò & altera huius species, folus antedicto similis, foliis tamen durioribus: caules quoque nonnihil, sed tamen minus, rubent: coma veluti prioris, & qui hanc fert caulis foliis haud quaquam totus exuitur, sed inferius tantum modò; notas quoque eorum quæ perierũt, ostentans: vascula, flores, semina & radices satis conueniunt. 2.

Tithymalus Characias I.

Tithymalus Characias II.

Tithymalus Characias III.

Tithymalus Characias IIII.

Adhoc

Tithymalus Characias V.

Tithymalus Myrsinites.

Ad hoc geous pertinere etiam videtur non caule rubens, sed exalbidus ac candidus Tithymalus: caules eius teretes & ramosi, cubito non tardò altiores; folia oblonga quoque & angusta, albida, tenuique lanugine pubescunt: vmbella coortrachot; flosculi parui, luteoli: semina trigemina in acetabulis, vti aliorum. 3.

Iam & quartus quidam est Characias, foliis similiter oblongis, angustisque, paulò quàm primi aut secundi minoribus, albicantibus etiam candidisque, sed minimè lanuginosis: vmbella è viridi sublutea, quæ priùs quàm explicatur, oblongioris fructus, veluti Amygdali, rudimentum præ se fert, concolor tamen reliquis folus: flosculi & semina aliorum similia. radix altè demittitur. 4.

Quintus Characias foliis similiter est oblongis, mucronatis tamen & circa annexum latioribus, & dilutiore colore vitentibus, pet ambitum crenatis; (vnde Serrato cognomen) vmbellæ angustiores sunt: acetabula, flosculi, seminaque respondent. 5.

Myrsinites Tithymalus.

Myrsinites Tithymalus siue femina, tamulos siue cauliculos à radice habet complures, dodrantales, haud tamen erectos, sed plurima parte procumbentes: folia verò circa hos bteui, lata, acuto & pungente nonoihil cacumine, Rusci siue Oxymyrsines satis refetentia, sed læuia & candida: flotes in vmbellis exiguis: & semina aliotum similia.

Paralius Tithymalus.

Paralio Tithymalo, hoc est, marinio, cauliculi quini seni ve erecti assurgunt cubitales, tenues, dilute rubentes, quos multa, parua, angusta, oblonga vestiunt foliola, instar Lini; sed candida denique: rotundæ, sed minimè amplæ; in cacuminibus vmbellæ; in quibus flores & semina perinde vt aliorum.

Helioscopius Tithymalus.

Helioscopius Tithymalus teretibus, tenuibus, dodrantalibus, nonnihil rubentibus assurgit cauliculis, ampla, laxaque vmbella comosis: folia habet pauca, latiuscula, breuiora, minora tenuioraque quàm Portulacæ satiuæ: flosculos & semina parua, effigie præcedentium. radix tenuis est. fertur hic comam cum Sole circumagere: vnde illi nomen.

Cyparissius Tithymalus.

Cyparissio foliola quidem sunt oblonga, sed peranguita, & quàm Ezulæ minoris angustiora, satis ad Piceæ accedentia, molliora tameo ac tenuiora: cauliculus oooiihil rubet, dodrante subinde altior; ramulos effundit complures, in quorum medio vmbella cum acetabulis purpurascentibus, floribus seminibusque perpusillis: radix fibrosa.

Huius & species quædam minor reperitur, palmum modò alta, tenuibus cauliculis, angu- 2.

stifli-

Tithymalus Paralius ex locis maritimis.

Tithymalus Paralius ex hortis.

ſtiſſimis, oblongis foliolis, vmbella exigua, floſculis luteolis, ſeminibuſque minutis.

Dendroides Tithymalus. Dendroides Tithymalus arboris ſpecie fruticat, ſupernè amplus & multùm comoſus: ramuli eius ſubrubent, circa quos ſunt folia tenui Myrto ſimilia: fructus qualis Characiæ, vt quidem Dioſcorides. Plinius hunc comoſiſſimum ex omnibus maximè cauliculis rubentibus, & ſeminis copioſiſſimum eſſe tradit. Bellonius verò ad duorum hominum altitudinem creſcere, & caudicem habere craſſitudine cruris humani memoriæ prodidit.

Platyphyllos Tithymalus. Platyphyllon Verbaſco ſimilem eſſe Dioſcorides, Plinius verò nec vllius latiora folia eſſe ait. Viderur autem hic eſſe, quem diligentiſſimus Carolus Cluſius in Valenciæ Hiſpaniæ regno à ſe repertum ſcribit, pedalis videlicet altitudinis, foliis circa cauliculos amplis, ad lſtandis nouellæ formam accedentibus, viridibus & aliquantulùm carnoſis; flore e luteo purpuraſcente, acetabuliſque inſidente, vt reliquorum Tithymalorum.

Ex omnibus autem his ſuccus effluit acris, mordax, candidus, & ferè lacti ſimilis, quacumque eorum parte vulnerata.

Reperiuntur verò Characiæ Myrſinites & Cypariſſias in Belgij ſubinde hortis; alibi ſponte alperis & incultis locis exeunt. Paralius maritima loca amat, ac non modò in Italiæ aut Hiſpaniæ, ſed & in Hollandiæ, Zelandiæ, reliquaque inferioris Germaniæ maritima ora, locis incultis, arduis & præaltis ſubinde naſcitur. Hic ad hortos tranſlatus, luxuriantibus cauliculis & in longitudinem excreſcentibus, rarioribus efficitur folus.

Helioſcopius hortis olitoriis frequenter moleſtus: circa vrbes & rudera etiam exit, aut circa agrorum margines, vbi & Cypariſſias alter quandoque reperitur.

Dendroidem in petroſis locis exire Dioſcondes prodidit: in Creta Bellonius: Aloiſius in Tuſcia, Liguria, & prope Maſſiliam. Matthiolus Dendroidem extra Terracinam agri Neapolitani vrbem offendiſſe ſe refert inter ſaxa antiquiſſimi ſpecus, plantæ arboreſcentis effigie; & in Tergeſtino littore haud procul Timauo fonte in ſaxoſis quibuſdam rupibus. Qui tamen ab eo exhibetur, nequaquam ampla eſt coma aut Myrti folus, ſed oblongis & Characiæ æmulis pingitur.

Florem ſemenque Tithymali æſtate perficiunt; nonnulli ſeriùs, alij citiùs; in quibuſdam regio-

Tithymalus Helioscopius.

Tithymalus Cyparissias.

regionibus priùs, in frigidioribus tardiùs. Myrsinitis sarmentosos cauliculos non simul, sed alternis annis fructificare Theophrastus tradit.

Latini, Plinio auctore, Lactariam & Lactucam caprinam πθύμαλον nominant, à lacti simili humore, qui secto aut vulnerato folio, caule, aliáve parte defluit. Reperitur & Lacturis. Cornelius Celsus lib. v. cap. vii. Lactucam marinam appellat: Lactuca, ait, marina, quæ à Græcis πθύμαλος nominatur. Non tamen omnis Tithymalis, sed marinus ita proprie vocandus. Tithymalum autem Itali *Tithymalo*: Hispani *Leche tresna*: Germani Wolffs milch: Belgæ Wolfs melck, id est, Lupinum lac: Galli *Herbe à laict* nominant.

Χαραξίας, i. vallaris, etiam καμώπις κωδὸς καὶ ἀμυγδαλοειδὴς cognominatur. καμώπις, ab effusa & ampla coma; ἀμυγδαλοειδὴς à foliorum figura, Amygdalæ similium. Huius tertia à nobis tradita species, ea esse videtur, quæ à Matthiolo pro Dendroide exhibetur. quartam nonnulli perperàm Myrsiniten faciunt. In magno autem versantur errore, qui quintum Characiam Hippophaën esse existimant. Nam Hippophaës frutex est spinosus, folus Oleæ, multùm à Tithymalis differens. 1. Hippophaes

Myrsinitis siue feminæ fructus κάρυον, i. nux, Theophrasto auctore, appellatur: vnde huic Tithymalo καρυῖτις cognomen: vt quidem Plinius. 2.

Παράλιος siue marinus Tithymalus, à Theophrasto κόκκος appellari refertur; à nonnullis etiam πθυμαλὶς aut μήκων dicitur. Est autem μήκων quoque papauer. 3.

Ἡλιοσκόπιον Latini Tithymalum Solsequium aut Lactariam Solsequiam vocant. 4.

Δενδροειδὲς, λεπτόφυλλον & tenuifolium etiam appellant. 6.

Πλατύφυλλος à pleriſque κορυμβῖτις dicitur. 7.

Ceterum Tithymali omnes vincentem habent acrem calidamque facultatem, ineſt verò & amaritudo.

Validissimus eorum est liquor: secundum locum tenent fructus & folia: sed & radix dictarum facultatum particeps, sed non ex æquo, vt quidem Galenus. Et habet quidem non modò Characiæ, sed & reliquorum omnium succus, per inferna purgandi validam vim atque potentiam. Bilem, pituitam & aquosos humores ducit etiam in exigua quantitate sumptus; sed ventriculum vehementer conturbat, & interna viscera inflammat; quam ob causſam ab eius vsu docti ac prudentes medici abstinent.

Foris

Tithymalus Dendroïdes ex Cod Cæsareo.

Tithymalus platyphyllos.

Foris etiam non turò adhibetur: vt enim vehementer acris & mordax, ita quoque facilè partem, cui illinitur, corrumpit: & tanta quidem eius vehementia, vt etiam oleo permixtus quod tamen acredinem illius retundit, aduſtis pilorum radicibus, corpus depile reddat; ſi idemtidem & ſæpè eo inungatur.

Fructus & folia tametſi mitiora, in aquam ſtagnalem iniecta celerrimè piſces in vertiginem agi ac ſemimortuos in aquæ ſuperficiem fern efficiunt: auctore Galeno.

De Hippomane. CAP. XIII.

EX Tithymalo Theophraſtus De hiſtoria ſtirpium lib. IX. Hippomanes appellatum apud Arcades fieri refert, quod optimum, inquit, confici apud Tegeam nouimus, maximeque in pretio haberi. Sed alij auctores aliter ſentiunt: omnes tamen veneficium eſſe affirmant.

Theocritus ſtirpem eſſe Hippomanes, qua equi in furorem aguntur, ἐν τῇ Φαρμακευτρίᾳ cecinit his verbis:

Ἱππομανὲς φυτόν ἐστι παρ' Ἀρκάδσι, τοῦ δ' ἔδοντι πᾶσαι
Καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' οὔρεα, καὶ θοαὶ ἵπποι.

Virgilius & Tibullus poëtæ, virus abequarum inguinibus defluens, quo tempore amoris furore & inſania feruntur, ita nominant; & ille quidem Georgicon lib. III. ſic ſcribens:

Hinc demum Hippomanes, vero quod nomine dicunt
Paſtores, lentum deſtillat ab inguine virus
Hippomanes, quod ſæpè malæ legêre nouercæ. Tibullus verò lib. II. Elegia IIII.
Et quod, vbi indomitis gregibus Venus afflat amores,
Hippomanes, cupidæ ſtillat ab inguine equæ.

Et hoc vero nomine appellari Virgilius ait, volens, interprete Seruio, herbâ abuſiuè Hippomanes dici, ab equorum furore & inſania.

Ariſtoteles lib. VI. De hiſtoria animalium, cap. XVIII. defluentem etiam à genitalibus equarum humorem Hippomanes appellari refert. Equæ, inquit, tempore coitus colligũt ſeſe, & ſocietate magis quàm anteà gaudent, iactant caudam crebrius, vocẽ immutant, humorem emittunt ſuis genitalibus, ſimilem genituræ, ſed multo tenuiorem quàm mares, quem Hippomanes

pomanes oonnulli appellant; non quod pullis naſcentibus adhæret. Hoc ipſum tamen quod pullis naſcentibus adhæret, poſtea cap. XXII. Hippomanes etiam eſſe aſſerit. Cùm equa, ait, pepent, ſtatim ſecundas deuorat, atque etiam quod fronti pulli naſcentis adhæret, Hippomanes dictum, magnitudine minus Carica parua, ſpecie latuſculum, orbiculatum, nigrum: hoc ſi quis prætepto odorem moueat, equa excitatur, furitque agnito eo odore. Et tanè equis amoris innaſci veneficium, Hippomanes appellatum, in fronte Caricæ magnitudine, colore nigro, quod ſtatim edito partu deuorat fœta, partum ad vbera non admiſſura, ſi quis prætreptum habeat, Plinius lib. VIII. cap. XLII. etiam ſcribit, Cametii lib. XXVIII. cap. XI. equarum a coitu virus eſſe concedat.

De hoc verò & Iulius Solinus Polyhiſtor cap. XLVII. vbi ait, in equarum partu amoris naſci veneficium, quod in frontibus teterùt recens editi, fuluo colore, Cancis ſimile, ἱππομανὲς nominatũ. Quod ſi prætreptũ ſtatim fuerit, nequaquam mater pullo vbera præbet ſellitanda.

Columella Hippomanes venenum eſſe tradit, quod equinæ cupidini ſimilem amorem mortalibus accendat. quale autem illud ſit, vnde fiat ſumatúrve, non explicat.

Accedit Plinius, qui Hippomanes tantas in veneficio vires habere lib. XXVIII. affirmat, vt affuſum æris mixturæ effigiem equæ Olympiæ, ad motos mares equos ad rabiẽ coitus agat.

De quo Pauſanias lib. V. vbi intra Altin Olympiæ locum, Phormidis Menalij Olympica dona, & duos ab eo Ioui Olympio equos dicatos recenſet. Inciſa eſt, ait, in prioris equi latere, inſcriptio verſu nullo adſtricta: Phormis poſuit Arcas Menalius, nunc Syracuſanus. Huic equo Hippomanes infuſum tradunt, Magi hominis aſtu, quò eſſet intuentibus miraculo. Magnitudine ille quidem & ſpecie inferior eſt equis multis intra Altin poſitis, & deformiorem cauda præciſa reddit: ſed illum equi mares non Vere tantùm, ſed plane quauis anni parte appetunt. irrumpentes enim veleffractis vinculis intra Altin, velè rectorum manibus elapſi, illum inuadunt nihil minus furenter, quam ſi viuentem pulcherrimam equam gregalem adorirentur. Hactenus Pauſanias. Cuius quidem verba, & ſimiliter aliorũ veterum, occaſione Hippomanis, quod ex Tithymalo fieri Theophraſtus memonę mandauit, hoc loco adducta.

De Tithymalo tuberoſo, ſiue Apio. CAP. XIIII.

Tithymalus tuberoſus.

TVBEROSVS Tithymalus exiguos promit caulículos, aliquantulum rubentes, tenues ac teretes; circa quos exigua & parua foliola, forma quidem foliorum Hyperici aut huiuſcemodi Rutæ ſilueſtris, at minora, Chamæſyces æmula: vmbellæ in faſtigiis raræ, in quibus acetabula; floſculi pallentes lutei, ſemina aſperiuſcula triquetra, vti aliorum Tithymalorum; minora tamen: radix tuberoſa Pyri modo turbinatur, infenore parte anguſtior, fons nigricans, intenùs candida. Manat ex hoc lacteus quoque ſuccus, quacumque eius vulnerata aut læſa parte.

In Apulia Italiæ prouincia gignitur, nec non in Græcia ac vicinis inſulis, vt Creta, Lemno, aliiſque, & quidem illic locis montoſis. Exit vno loco longioribus caulículis, alis, tenerioribusbreuioribusque. Huius quandoque maior, illius verò ſubinde minor eſt radix. Memini ſiquidem me ab excellentiſſimo clariſſimoque viro Iacobo Antonio Cortuſo patritio Patauino, duas olim huius plantas accipere. Vnius radix maior craſſiorque, folia verò & ramuli minora: alterius verò radix minor, ſed ramuli longiores, & folia paulò maiora.

Hunc Tithymalum Græci ἄπιον à figura & ſimilitudine Pyri nuncupant. dicitur quoque & ἴσχας, & à Gaza Latine Carica, quòd ἰσχάδα, id eſt, Caricam ſiue Ficum aridam radix referat: item & χαμαιβάλανος, ſiue Terreſtris glans, & à figura quoque. Sunt tamen & alij χαμαιβάλανοι Germaniæ familiares ac edules,

de quibus in historia Frumentorum Pempt. 4. scripsimus. Bellonius χαμαιπίτυδα modò in Græcia Apion dici scribit.

Facultate autem & temperamento Tithymalus iste, siue Apios, vehementer calidus ac siccus est, reliquis Tithymalis similis, ac perinde quoque humano corpori molestus ac noxius.

Pars tadicis superior, Dioscorides ait, sumpta vomitione bilem pituitamque educit: quæ ad radicem inferior, per aluum. Tota vtrimque purgationes mouet.

Succus sesquioboli pondere, vtraque etiam parte purgat. Hydropicis, inquit Plinius, datur acetabuli mensura.

De Ezula siue Pityusa. CAP. XV.

Ezula maior.

Ezula minor.

EZVLÆ duæ sunt, Maior & Minor.

1. Maior fruticosa stirps est: caules eius complures, teretes, supra cubiti altitudinem, longé assurgunt: foliis vestiuntur oblongis & angustis, Tithymali Characiæ minoribus: vmbellæ angustiores sunt, flores seminaque Tithymali. radix ampla, ramosa, crassioris corticis, succo lacteo plena, vti & tota ipsa stirps est.

2. Minor priori similis, caules tamen eius breuiores teneriores; folia etiam oblonga, angusta, acuminata, minora: flosculi fructusque respondent: radix tenerior, ligniosior, tenuioris corticis; tota lacteo similiter succo redundat.

Reperitur Maior in collibus quibusdã Germaniæ apricis circa Schaafhusiam & Basileam: in Apuliæ quoque Gargano monte, Matthiolo teste: iuxta scrobes verò & fossas aquas habentes non raro in Silesia: in aliquibus etiam palustribus locis apud Batauos. Minor asperis & incultis Germaniæ, nonnullis etiam Belgij locis exit. Vtraque quandoque ad horros transfertur: vtriusque viuax est radix, sed caules hieme marcescunt, Vere noui erumpunt, æstate fructus facturi.

Ezulam alij Esulam, Arabes Alscebran aut Alscobran, & absque articulo Scebran appellant. Videtur Græcorum πιτύωσα, præsertim quæ minor est. Nam hæc foliis πίτυος siue Piceæ satis est æmulis, Cyparissiæ Tithymali maioribus latioribusque. Atque huius etiam maiorem reperiri speciem Dioscorides testatur. cùm videlicet fruticem hunc quibusdam in locis σφόδρα δένδρωδες id est, valde magnum inuenirí tradit: satis innuës duas eius species existere.

Ezulæ etiam nomen a πιτύωσις, luxatum esse potest. Sublatis etenim duabus prioribus syllabis,

labis, temanet ἄπιος, cuius diminutiuum Vsula, & mutata vocali prima, Esula. Nicolaus Mytepsus Ezulam Chamæpityn lib. De antidotis primo, compositione xxx. & cxxx. nominat. Et potest minor haud absurdè Chamæpitys dici, folio videlicet πίτυος referens.

Sunt autem Ezulæ Tithymalorum quoque species, veluti & Galenus de Pityousa testatur. Hanc quidam, inquit, speciem putant esse Tithymali, quòd succum habeat vt illi, quodq; similiter illis purget, ceteraque omnia viribus illis sit adsimilis.

Lathyris.

Mesues Ezulam purgatorium rusticorum esse scribit; & maiorem viscera interna exulcerare, atq; eam ob causam pernicioſam: paruam præstantiorem, hoc est, minùs nociuam. Ipsa tamen minor acrimonia & purgandi facultate maiore haud inferior.

Vtraque impensè calida, acris & exulcerans, ventriculoque molestissima.

Errant non parùm, qui cortices harũ radicum in medicamentorum compositionibus Turbith loco substituere temerè audent. *Error quorundam.*

De Lathyri. Cap. xvi.

Lathyris Tithymalorum etiam numero assenbenda, vtpote tota candido & lacti simili succo turgens. caules promit proceros, altiores cubito, digiti crassitudine, intus inanes, multis alis superius ramosos: folia secundùm caulem oblonga, angusta, Amygdalinis similia, ceterùm longiora latioraque, in ipsis verò ramulis breuiora latioraque: flores in fastigijs exigui: fructus tres cohærentes loculi, maiores quàm Tithymalorum, minores quam Ricini, in quibus semina rotunda, interiore medulla candida: radix nullius vsus, fibras aliquot habet.

In omnibus autem regionibus obuia Lathyris, præsertim in hortis, in quibus nasci gaudet, & frequentet repetitur.

Λαθυρὶς Græcis, vulgo Cataputia minor Italis: *Catapuzza:* Germani Springkraut / Springkörner / Treibkörner: Hispanis *Tartago:* Gallis *Espurge:* nostris Springwurtz & Spurgen dicitur.

Huius autem facultas assimilis etiam est Tithymalorum, vehementer videlicet expurgatoria, & acris; nisi quòd semen, inquit Galenus, gustantibus videatur dulce; quod sanè etiam maximam purgatoriam vim obtinet.

Peplus.

De Peplo. Cap. xvii.

Dodrantalis herbula Peplus est, lacteo & ipse succo manans, Helioscopio Tithymalo assimilis, eiusque quædam veluti species, sed omnibus partibus minor: caulículi subrubent: folia exigua in rotunditate oblongiuscula, infernè maiora, supernè minora: coma circinata: semina tribus loculis discreta, sed minuta: radix tenuis, fibrosa.

In hortis & vineis exit, & subinde in agris neglectis aut non cultis.

Æstate viget, in luemem vsque perdurat. Colligitur, inquit Dioscorides, messibus, siccaturque in vmbra.

Πέπλος & Græcis appellarut: vulgò Ezula to-

tunda: Ruellius Vineale Reuelium à Gallica dictione nominat, Gallis siquidem est *Reueille mattin de vignes:* Germanis Erlfels mulch. Dicitur & σύκη & μήκων ἀφρώδης, vt quidem inter notha ascribitur. In linguarum verò Hippocratis expolitione etiam χαμαισύκη. Est tamen omnino alia χαμαισύκη, de qua mox.

Facultatem autem Peplus reliquis Tithymalis, quorum & species, assimilem obtinet, calidam videlicet, acrem, mordacem, & cum violentia expurgatricem. Testatur Galenus lib. De simplic. medic. facult. his verbis: Peplus quidam verò μήκωνα ἀφρώδη, & huc frutex paruus succum habet similem Tithymalis, cùm in aliis, tum quia purgat, ceu illi.

De Peplo sive Peplide. CAP. XVIII.

Peplion sive Peplis.

ACCEDIT Tithymalorum & Lactariarum generibus & Peplion humi procumbens, & nequaquam aliarum modo assurgens herba, & lacteo similiter succo turgida: ramuli eius teretes, subinde purpurei, quandoque herbacei colons: folia Pepli & Portulacæ siluestris æmula, sed prona parte rubentia: semen exiguum in triangularibus paruis valuulis veluti Pepli, sub foliis reconditur. radix pusilla.

In maritimis, vt Dioscondes ait, maximè nascitur.

Appellatur verò non modò πέπλιον, verùm & πεπλὶς, & vtroque quidem nomine à similitudine Pepli. Dioscorides πεπλίου nomen ad Hippocratem refert: ab aliis & ἀνδράχνη ἀγρία, id est, Portulaca siluestris, dicitur, quòd scilicet Portulacæ huius modo sparsum per terram repat, foliisque ipsam refert: eam nempe, quæ sponte & non sata in hortis & alibi gignitur.

Respondet Peplion illud vinbus reliquis Tithymalis. Dioscorides etiam colligi, reponi, dari & condiri Pepli modo ait. Galenus succum habere validum non admodum vtilem: semen vtilius, sed πυεῶδες, hoc est, feruidum, similiter Pepli modo purgans. Exemplaria Galeni φυσῶδες, id est, flatuosum habent, sed nos Cornarij emendationem amplectimur, & πυεῶδες legimus.

Galeni locus emendatus.

De Chamæsyce. CAP. XIX.

CHAMÆSYCE supina humi procumbit, & Peplidis modo nascitur, ramulis tantummodò numerosioribus tenerioribusque, qui teretes, rubẽtes, & in rotundi orbis speciem dispersi iacent: folia perpusilla, Pepli minora, rotundiuscula, lentibus ipsis forma & magnitudine paria, sub quorum alis fructus tricocci exigui: radix tenuis est: candidum & lacti similem succum hæc verba non minùs quàm Tithymali vulnerata emittit, ipsorum etiam generi ascribenda. Reperitur, ait Dioscorides, in squalidis, aridis & petrosis.

Χαμαισύκλον appellant, id est, humilem Sycen. Dicitur autem σύκη non modò ficus, sed & Peplus, vt iam antea meminimus: vnde Chamæsyce, quasi humilis aut terrestris Peplus, quem folio & facultate omnimodè refert. Appellatur vero hæc etiam μήκων ἀφρώδης, veluti ipse Peplus.

μήκων ἀφρώδης, ἡρακλεία.

Μήκωνα autẽ ἀφρώδη Dioscorides herbam esse tradit ab aliquibus ἡρακλείαν appellatam: caule dodrantali, foliis valdè exiguis, σεσυλίου siue Lanariæ herbæ: & fructu iuxta ipsa candido: sed & totam herbam ipsam albam & spumeam. De eadem & Theophrastus lib. IX. Meconem Heracliam folio asserens esse Struthij, quo lintea candidantur, fructuque albo. Sed totam herbam candidam esse non adiecit. Purgandi vim vterque huic Meconi tribuit,

& vo-

Chamæsyce.

& vomitione expurgare, comitialique morbo obnoxiis hac purgatione prodesse. Suspicari huic posset aliquis, non aliam esse μήκωνα ἀφρίδη ἡμερολέαν, quàm vel Peplum vel Chamæsycen, & separatis locis, sub diuersis nominibus de eadem stirpe Dioscoridem egisse: nisi ipse Theophrastus hunc scrupulum videretur eximere: qui μήκωνα hanc in numero aliarum μηκώνων, id est, Papauerum habet, & posit κεφαλὴν ac ῥοιάδα reposuit. quòd legitimam μήκωνα ἀφρίδη siue ἡμερολέαν, Papaueris esse speciem, & propriè Papauer spumeum Latinis dici ostendit; & à Peplo & Chamæsyce differens.

Est autem Chamæsyce viribus reliquis Tithymalis assimilis. Galenus abstergendi simul & acrem, ait, vim possidet. Itaque acrochordonas & myrmecias, caules eius teneriores in modum cataplasmatis admoti, quique ex eis profluis liquor, auferunt.

Quod quidem & reliquæ omnes Lactanæ enumeratæ possunt, sed quemadmodum antea iam monuimus, vsus earum periculo non caret, veluti neque huius.

Hippophaës ex Codice Cæsareo.

De Hippophaë ex Dioscoride, & aliis.
Cap. xx.

Venit & ijs quæ lacteum succum fundunt Hippophaës annumerandum. Frutex (inquit Dioscorides) est φρυγανώδης siue fusculaceus, vndequaque densus & amplus: folia ei oblonga veluti Oleę, anguliora tamen & teneriora; inter quæ spinæ ficcæ & candicantes emicãt, articulatæ, interstinio quodam distantes: flores Hederæ corymbos referunt, racematim cohærent, sed tamen minores mollesque, & ex albido partim rubentes: radix crassa & mollis, succi plena, gustu amara, ex qua veluti ex Thapsia succus colligitur. Anguillara radicem refert palmum esse longam vel maiorem, & ex hac fracta aut vulnerata succum manare tenuem, lacti cõcolorem, gustu amarissimum, odore grauem.

In maritimis ac fabulosis, vt Dioscorides scribit, nascitur. Anguillara arenosis & maritimis locis in Peloponneso à se repertum refert.

Ἱππόφαες Græcis: Latinis quoque Hippophaës dicitur: à Plinio lib. xxii. cap. xii. (nisi corrupta vox) Hippophyes. Hippophyes, ait, in fabulosis maritimisq; nascitur, spinis albis, Hederæ modo racemosa est, candidis & ex parte rubentibus acinis. radix succo madet, qui aut per se conditur, aut pastillis farinæ. Extant verò & inter nothas appellationes quædam huius nomina: vt, Hippophanes, Hippion, Echinion, Pelecinon, & Lappago, quæ tamen vox Apatinæ conuenit: nostra ætate ab indigenis Peloponnesi ἀκανθα τὰ καθαρτὸν, id est, Spina purgatoria vocatur.

Ab Hippophaë differt Hippophæstum, quod tamen & Hippophaës aliqui (Dioscoride testè) appellant: à Plinio Hippope (nisi & hic vitium) dicitur. Spinæ fullonix genus est, absque cauliculo, flore, aut fructu, manibus tantùm capitulis, foliis paruis spinosis, radicula molli & crassa, ex qua cum foliis & capitulis succus exprimitur. Hippophaestum.

E Narbonensi Gallia, inquit Ruellius, Hippophæstum vidimus spinosis capitulis, sine flore, sine cauliculo, minutis inter aculeos foliis candicantibus.

Debent (Plinio auctore) Hippophaës & Hippophæstum accommodata esse equorum naturæ, neque ex alia causa nomen accepisse. quippe quædam animalium remedijs nascuntur.

Est verò Hippophaës, præfertum verò radix ipsius ac succus, calidæ siccæque facultatis, & simul valentes purgantes.

Succus sincerus radicis huius pituitam, bilem, & aquosos humores detrahit oboli pondere: cum farina verò subactus quatuor obolorum. Salubernimè autem cum aqua mulsa exhibetur. In comitiali morbo, vt Plinius ait, vtilissimus. Frurex verò ipse siccatus tunditur, tritusque cum aqua mulsa exhibetur.

Extrahitur quoque succus è radice, foliis & capitulo Hippophæsti, qui & ex aqua mulsa pituitam & aquam detrahit, & præcipuè comitialibus morbis, neruorũ vitijs, & orthopnœæ, vt Dioscorides tradit, conuenit.

De Euphorbio. CAP. XXI.

Euphorbium. Anteuphorbium.

EVPHORBIO oblonga, crassa, & virentia sunt folia, in rotunda ac tereti figura anguli sa: Cucumerem vulgò, sed Galeno Melopeponem nuncupatum, referrent, si non anguli, & eminentiores, & albicantibus spinis plurimis, duplici ferè ordine, obsiderentur. Effluit ex his vulneratis liquor vehementer acris & mordax, facilè concrescens.

Dioscorides, Euphorbium, inquit, Libyca arbor est, παρθηνοειδὴς, id est, Ferulacei generis, aut Ferulæ speciem referens, quæ in Mauritanorum Tmolo reperitur, succo referta acerrimo; quem cum timore colligunt eius regionis homines, ob eximium eius feruorem.

Plinius herbam esse Euphorbium ait, & è mõte Atlante extra columnas Herculis portũ

Differentes autem & multùm dissidentes montes Tmolus & Atlas sunt. Nullus Tmolo nomine in Libya aut Mauritania mons à Geographis refertur. Est Lydiæ mons Tmolus in Asia minore. Potest in exẽplaribus Dioscoridis pro Atlãte peperã Tmolus fubstitutus esse.

Dioscoridis locus corruptus.

Ioannes Leõ in Africæ historia lib. IX. ex vno folio, aut vt ipse nominat, fructu, XXV. aut XXX. quandoque prouenire scribit, e quibus maturis & vulneratis succus efficatur lacti similis, qui lentorem contrahens concrescat, atque inde colligatur.

Natum

Natum fuit Euphorbium anno M. D. LXX. Bruxellæ in amœnissimo ac ditissimo horto Io. Boisoti, vir vt generosissimi, ita & doctissimi, à quo vnum terræ commissum folium, in plura multiplicatum est, & radicem demisit in obliquos ramulos diuaricatam.

Græci pariter cum Latinis εὐφόρβιον vocant. Plinius vno loco herbam feminino genere, Euphorbiam appellat. Succus etiam Euphorbion, & quidem Officinis quoque est.

Iubæ Regi Ptolemæi patri, qui primus vtrique Mauritaniæ imperauit, inuentio huius ascribitur, à cuius medico Euphorbo nomen accepit.

Euphorbium autē, succus nempe concretus quo vtimur, vehemēter calidæ, & vt Galenus ait, caustice siue vrentis facultatis & tenuiū partiū est: quarto quidem ordine calidū & siccū.

Cum oleo Violæ lutea, vt quidem Mesues, sed & alio quouis, vel etiam vnguentis permixtum, refrigerata citò calfacit: aduersus stupores, tremores, conuulsiones, neruorum resolutiones conuenit: prodest etiam contra diuturnos coxendicum dolores.

Intrò assumptum, vt Aëtius, Paulus, Actuarius, & Mesues referunt, aquas & pituitam per inferna ducit; sed vnà quoque non modò fauces ac os, sed & ventriculum, iecur, reliquaque viscera accendit, exurit atque erodit, vniuersomque corpus inflammat.

Ob id, inquit Mesues, minùs tenuiter terendum, & permiscendum eius acrimoniam obtundentibus, calorem remittentibus, & lubricantibus: quorum tantam esse oportet copiam, vt eius superficies vndequaque contegatur.

Sed difficile est, Euphorbium alius ita vel inuoluere, vel permiscere, vt non exurendi suam vim exerat. Nam & plurimo contemperatum oleo, subiode foris inunctum, vesicas excitat; corpore præsertim mollioribus. quam ob causam tutius est intro corpus non admittere.

Tunditur ipsum etiam cum molestia, nisi nāribus diligenter obstructis ac communitis. Si quando enim acrimonia eius ad nares peruenerit, mox pruriginem, sternutationesque excitat, ac deinde ardore intenso, copiosam pituitam ac mucum, tandem verò & sanguinem elicit: lacrymis non deficientibus.

Aduersus autem Euphorbij acrimoniam, remedio indigēnis fertur esse herba, quæ ab effectu & contrarijs facultatibus Anteuphorbij nomen accepit. Cauliculos hæc emittit complures, rotundos, virentes; atque circa eos folia qualia Portulacæ: radix multas quoque habet propagines; succo & hæc abundat, sed nequaquam acri, verùm lento & refrigerante, ardorem ac acrimoniam Euphorbij retundente. Ἀντευφόρβιον.

Tripolium.

De hac veteres scripsisse nondum obseruare licuit: videtur tamen ad Telephij species referri posse.

Creuit & istud Anteuphorbion doctiss. Ioanni Boisoto, eodem quo Euphordium anno: atque vna cum eodem periit.

De Tripolio. CAP. XXII.

TRIPOLIO nostro folia exeunt oblonga, lata, læuia, virentia, crassiuscula, Glasti foliis perquam similia: caulis rectus, dodrante altior, fastigio in alas diuiso, in quibus flosculi elegantes, medio disco lutei, orbiculato verò ambitu cærulei, Asteris Attici flurum æmuli, qui in pappos candidos contabescentes abeunt: radix oblonga, cortice induitur crassiusculo.

Nascitur, inquit Dioscorides, Tripolium locis maritimis, quæ voda alluit, recedensque demittit. Ac talibus quidem in Belgij quibusdam maritimis nostrum reperitur: vt in Zelandiæ insulis. Neque videlicet in mari, neque in ficco, sed locis, quæ æstuans mare allidit, recedens, refluens, retroque commeans deserit. Translatum ad hortos diutinè viget, sed luxurians grandescit, & in fibras radices commutat.

Æstuis mensibus flores facit.

Fabulosum est, quod à Dioscoride asscribitur, tradi nempe vno die ter colorem floris eius mutari; & mane album, meridie purpureum, vesperi Dioscorides notatus.

φοινικοῦν, id est, phœniceum. Sed tamen tres florum colores vno die reperiri posse, ventat haud repugnat. Nam cùm flores omnes non simul, sed particulatim & sensim perficiantur, tres facile contingat florum colores obseruari: incipientium nempe, completorum, & deficientium. Nondum patentes aut complen, subpurpurei sunt, perfecti parentesque, quales scripsimus; deficientes papporum candidam ostentant lanuginem.

Τερμίλιον, a nonnullis etiam ψυχή, ab aliis ἰσοῆς appellatur: vt quidem inter nothas voces refertur: posset Alter marinus, aut Amellus marinus non inepte dici. Arabs Serapio Tripolium Turbith nominat, & post eum Auicenna. Actuarius tamen Græcus, Alypi siue Alypiæ radicem Turbith esse existimat. Mesues verò herbæ ferulaceæ radicem iudicauit. Habent Officinæ & suum Turbith non modò a Tripolio, verùm & ab Alypo differens, nequaquam etiam ferulaceum. Quod à Garcia ab horto Proregis Indiæ medico in Aromatum historia, quam clarissimi ac doctissimi Carolus Clusius Latinam dedit, describitur, ex qua historiam eius in sublequens transtulimus Caput.

Cæterùm Tripolij radix, vti Galenus ait, gustanti acris est, & facultate calida in tertio excessu. Dioscorides radicem in vino potam duarum drachmarum pondere, per aluum aquam ducere refert: iremque vrinam. Conciditur etiam ad alexipharmaca siue venenis resistentia medicamenta.

De Turbith ex Garcia. CAP. XXIII.

TVRBITH planta est radice neque magna neque longa: caulis dodrantalis, subinde longior, digitalis crassitudinis, Hederæ modo per solum repit: folia profert Althææ: flores etiam similes e candido rubentes, nonnumquam omnino exalbidos.

Vtilis autem medicinæ caulis dumtaxat pars inferior, radici proxima, quæ gummosa. Atque huius cortex est, quem Officinæ ostendunt; crassior videlicet quidam ac manus, caudicis inferioris exterior cortex, medio exempto.

Laudatur vacuum, arundinosum, fragile, & plani corticis Turbith: deinde cum gummi adhæret concretum, quod gummosum dicitur; & albidum.

At gummosum non est semper, sua natura, Garcias ait, sed Indi, quia viderunt à gummositate optimi Turbith notas à nostris peti, solent eius stirpem ac cauliculos prius quam colligant, aut contorquere, aut leuiter vulnerare, vt liquor efflueret. quo tandem denato atque concreto, cauliculos gummosos auferunt. Reperitur verò & quandoque absque contortione gummosum factum, sed tamen, quò facilius liquor emanare posset, vulnerari ac contorqueri solet. Candidum etiam fit, eodem auctore, in Sole resiccatum: in vmbra etenim nigrescit.

Prouenit in maritimis, verùm non adeò mari vicinis locis, vt vnda eius alui queant, sed duabus aut tribus interdum à mari leucis siue milliaribus distantibus, & quidem in incultis, potiùs lumentibus quàm siccis.

Nascitur autem in Cambaya, Surrate, Dio insula, Bazaim locisque vicinis, & in Guzarate, vbi plurimum, arq; vnde magna copia in Persiam, Arabiam, Asiam minorem, & Lusitaniam effertur. Præfertur autem ui Cambaya natum.

Arabibus, Persis, & Turcis Turbith appellatur: in Guzarate verò Barcaman; in Canara prouincia, cuius ciuitas Goa, Tiguar.

Habetur ab Indis medicis pituitam deiiciens ac expurgans medicamentum; cui si febris abest, adiicere solent Zingiber; alioqui absque hoc ex decocto pulli gallinacei aut cum aqua exhibent.

Mesues Turbith calidum esse refert ordine tertio, & crassam lentamque pituitam vacuare; atque hanc è ventriculo, thorace, neruis, atque remotionibus artubus educere; sed tamen oris facultatis esse, & ventriculum subinde eo subuerti perturbarique, quocirca Zingiber, Mastichen, aliaque aromata ei permiscenda, addi & oleum Amygdalorum dulcium, vel ipsa Amygdala, aut Saccharum, ne corpus huius vsu extenuaretur aut emacresceret: ab aliis item cum Palmulis, Amygdalis dulcibus, aliisque contemperari, inde componentibus antidotum (electarium aut electuarium Officinæ appellant) quod Ἁγαρικὸν dicitur, Officinis ipsis & Medicis exercitatis in vsu frequens.

Datur ipsius Turbith drachma (plus minus) vna, ad summum duæ. In decocto verò aut dilutò tres quatuórve admiscentur.

De Ebule. CAP. XXIIII.

EBVLVS foliis Mascario, fructuque Sambuco persimilis est, sed caudicem non facit lignosum; caules tantummodò herbaceos profert hibernis mensibus contabescentes: angulosi hi sunt, ac frequentibus articulis geniculati, Sambuci nouellis ramulis ac propaginibus respondentes: folia ex interuallis gemmata, ampla, ac velut Sambuci ex pluribus ad crassum neruo-

Ebulus.

netuosum pediculũ commissis coalescunt, quorum singula oblonga sunt, lata, & margine serrato, Amygdalinis ampliora maioraque: flores in vmbellis candidi, fructus siue acini subrotundi & rutilo colore nigricantes; in quibus semina parua oblonga: radix longa, digitalis crassitudinis, minume lignosa.

Exit passim locis humentibus, incultis, secus vias & margines agrorum, pingui lætoque solo natum, sterile, siccumque respuit.

Flores æstate, baccæ Autumno maturantur.

Græci χαμαιάκτλον, id est, humilem Sambucum nominant. Dicitur & ἰλιοσακτὴ, ἀγρία ἀκτὴ, καὶ ἀδώνη. Latinis est Ebulus & Ebulum: Germanis Attich: Belgis Dauich: Italis *Ebulo*: Gallis *Hieble*: Hispanis *Tezgos*.

Temperamentum autem Ebulus calidum quidem ac siccum, vtrumque ordine tertio; & facultatem non modò, quam ei Galenus tribuit, digerendi exiguam, sed & purgandi per alnum eximiam & validam habet: efficacissimæ radices sunt: folia digerendi ac discutiendi potentia præstant.

Educunt autem radices non modò pituitam, verùm & aquosos potissimùm humores: vtiles idcircò ad hydropicorum purgationes: sed tamen correctæ, & vbi vires suffecerint. Purgant enim cum molestia, ventriculum subuertunt, intenoraque viscera omnia perturbant. Male omnibus vsus earum succedit, quibus hepar obduruit, vt quando ex regio morbo Ascites successit. Quamobrem nec temerè, nec nisi valdè robustis ex Ebuli radicibus medicamentum, aut potio danda. Decoquitur in vino radix, si caussa morbi frigida, & febris abest: alias pro affectus natura temperanda potio est. Expurgant & acini & semina, sed clementius multò ac minori cum molestia, præsertim prùs aceto infusa, ac deinde semine Anisi vel aliis aromatis vnà permixtis.

Folus tumores œdematosi discutiuntur, catap lasmatis vel fomentis additis.

Dioscorides Ebuli radices vterum aut mollire, aperire, & affectus circa ipsum corrigere, ad insessus decoctas: folia recentia & tenera inflammationes mitigare cum polenta imposita; commodè item ambustis & canum morsibus imponi: auxiliari podagricis cum adipe taurino aut hircino.

De Cucumere siluestri & Elaterio.

Cap. xxv.

Siluestris Cucumis humi prorepentibus sarmentosis caulibus & subrotundis foliis satiuum æmulatur, & eum quidem, qui Galeno satiuus est (vulgò Melonem appellant) vtrisque tameu asperioribus: flores sublutei sunt: fructus oblongi, asperi, oblongis glandibus maiores, alioqui forma satis similes, satiuis verò Cucumeribus longe minores, qui maturi vel vltrò, vel leuissimo contactu deliliunt, semen cum liquore eiaculantes: radix crassa, candida, multiplex. Tota sturps vehementer amara, veluti & reliqua omnia siluestria Cucumeraria.

Paratur ex fructu huius Elaterium dictum medicamentum, cuius colligendi conficiendique rationes ac modos Dioscorides pluribus verbis refert. *Elaterium.*

In plerisque calidis regionibus in ruderibus, sabulosis, aliisq; incultis locis reperitur. apud Germanos hortensis, semel autem satus, pluribus inde annis facilè renascitur; non tamen è radice reuirescens, sed ex seminibus sparsis proueniens.

Circa Autumnum fructus maturantur, atque eo tempore, ad Elaterium conficiendum colligendi.

Græcis est σίκυς ἄγριος: Latinis agrestis & erraticus Cucumis etiam appellatur: Officinis Cucumer asininus. Sunt qui Cucumerem anguinum vocent. Sunt tamen inter satiuos & hortenses vulgò habitos Cucumeres oblongi ac recurui, quos Anguinos cognominant. Italis

Co-

Cucumis siluestris.

Colocynthis.

Cucurbita siluestris.

Cocomero saluatico: Hispanis *Cogumbrillo amargo*: Germanis Wild cucumer: nostris Wilde concommeren: Gallis *Concombre sauuage* dicitur. Elaterium siue ἐλατήριον Officinæ corrupta voce Elacterium nominant.

Est autem densatus iste succus ex secundo ordine excalfacientium, Galeno teste, & subtilium partium: extergendi item digerendique vim obtinet.

Folia Cucumeris siluestris, radices, earumque cortices, vti vehementer amara, ita similiter quoque excalfaciunt & abstergunt, sed minus tamen quàm Elaterium. Expurgat autem istud Elaterium bilem, pituitam, aquososque humores, & quidem valenter; ac non modò per inferiorem ventrem, sed quandoq; per superna.

Modus Dioscoridi est à semiobolo ad obolum, pro virium portione.

Cit idem menses in pesso subditum. Naribus cum lacte infusum oculorum in morbo regio colorem emendat.

De Colocynthide. Cap. XXVI.

Colocynthis per humum strata Cucumeranorum modo repit, cum quem Citrulũ Cucumerem nostra ætas appellat proximè referens, cuius & siluestris est species: folia eius lata aliquot uicisuris dissecta: flores in luteo pallescunt: fructus globosus cortice integitur tenui, lutei vbi maturuit coloris; quo ablato interior candida fungosa medulla ad medicinæ vsus resiccatur, vna cum in ea conditis seminibus paruis, & fordentis coloris. Ingentis amaritudinis hæc medulla est, similiter & semen, totaque ipsa omnibus suis partibus stirps.

In calidis regionibus seritur & perficitur Colocynthis; sed in Germania ac Belgio ægrè ad maturitatem peruenit.

Appellari solet à Barbaris ac in Officinis Coloquintida. Græcis est κολοκύνθης, & quándoque σικυωνία. Atque hinc Hiera ἱερασικυωνίας aliquándo inscripta reperitur, quæ alias ἱερακολοκυνθίδος dicitur. Est tamen & σικυωνία Cucumis agrestis, de quo præcedente capite. Latini interpretes pro Colocynthide crebrò Cucurbitam reddunt siluestrem. Differens tamen hæc à Colocynthide est. Cucurbita siquidem siluestris Græcis κολοκύνθα ἄγρια vocatur, & sanuæ similis est: scandit vt satiua vicina adminicula: folia eius similiter lata & indiuisa. fructus paruis Cucurbitulis similes, duri, ac lignosi admodum corticis: medulla interior adeò succulenta, vt reseccari nequeat: amara interim tota, vti Colocynthidis & agrestis Cucumeris.

Est autem Colocynthis veluti tota sua natura, omnibusque suis partibus amara, ita calida quoque ac sicca secundo gradu, eoque intenso; atque idcircò expurgare, abstergere, aperire, & quæcumque amarissima efficere possit, nisi

nisi validior eius per inferiorem ventrem euacuandi ac purgandi facultas reliqua eius operatio, vt Galenus ait, præueneret.

Tam valenter siquidem hanc vim exercet, vt non modò pituitam & bilem citissimè copiosissimeque educat, verum & abrasis intestinis, venarumque meseraicarum osculis reseratis, sanguinem & cruenta subinde eliciat. Ita vt hac de causa nec temerè, nec nisi grauissimo aliquo vrgente morbo, ea sit vtendum; neque etiam nisi lento aliquo ac glutinoso permixta, quo videlicet vehementia eius reprimatur; malefica vis obtundatur, & celeriùs per aluum permeante, intestina minus abradantur. Admisceri Mastichen aut gummi Tragacanthæ, Mesues admoner.

Formantur & ex ea pastilli cum Masticke, gummi Arabico ac Tragacanthæ, & Bdellio. Ex his Masticke etiam adstringentis facultatis euidenter particeps est. Præstant autem lenta ac glutinosa, adstrictionem nullam aut exiguam habentia. Adstringentibus siquidem huiusce modi valida ac fortissima medicamenta coërcita ac refrænata, maiore deinde violentia ac molestia, vim ac facultatem suam peragunt. Quæ verò adstringentia permixta non habent, faciliùs minoréque cum labore opus suum perficiunt. Quales sunt Pilulæ, à Rhasi lib. ix. ad Almanzorem Iliacæ appellatæ. Quæ componuntur ex Colocynthide & Scammonio duobus fortissimis; ac tertio Sagapeno, quod lentore suo intestina oblinit, & ab vtriusque iniuria defendit. *Pilulæ Iliacæ.*

Quæ quidem compositio, tametsi fortissima, & qua nec temerè nec citra vrgentem vehementer necessitatem vtendum, facile tamen ac citra magnas molestias expergat, & cum minoribus torsionibus, quam pleraque mitiora clementioraque medicamenta, Mastichen aut alia quæ adstringunt, admittentia.

Atque hanc ob causam verisimile est, à Coctiis catapotis Galenum lib. 1. De medicamentis secundum loca, Mastichen & Bdellium reiecta voluisse, quæ tamen præceptor eius Quintus eisdem addere antea solitus fuerat.

Vtilis autem Colocynthis non modò ad purgationes, in quibus vertigini, hemicraniæ, cephalææ, apoplexi, morbo comitiali, asthmati, intestinorum cruciatibus, aliisque pertinacissimis morbis succurrit; verùm & foris nequaquam aspernandas vires præstat.

Valet ad aurium tinnitus & surditates oleum cum ea decoctum: idem lumbricos & ventris tineas interimit ac pellit, aluumque non rarò mouet, vmbilico imoq; ventri admotum.

Helleborum siue Veratrum album.

Acetum quod eius decoctionem admisit, collutione dentium dolores sopit, auctore Mesue.

Semen ad mortuorum corporum conseruationem ac condituram vtile, præsertim Aloë & Myrrha admixtis.

De Helleboro siue Veratro albo.
Cap. xxvii.

VERATRI apud Veteres duo genera sunt, Album, & Nigrum.

Sunt autem albo Veratro folia magna, lata, maioris siue latifoliæ Plantaginis, aut potiùs Gentianæ similia, maiora, magis venosa, liratim striata, ac quasdam plicas habentia: rectus & ferulaceus caulis, prælongus, multis inferius foliorum tunicis obuolutus, quas inarescens demittit; superiùs verò plures proferens spicas, in quibus flores non magni, e lenis angustis striatis foliolis herbaceo colore candicantes; quorum singulis tres aut quatuor succedunt angustæ, paruæ siliquæ veluti Sesami: in his semen latum & candicans. Radix crassa, candida, haud longa est, cum multis adhærentibus fibris, quibus etiam subinde propagatur.

Huius & alia species est floribus nigricantibus, foliisque, caulem præsertim amplectentibus, angustioribus, alioqui antecedenti similis.

Gaudet Veratrum album montanis & asperis, & non modò in Græcia, Italia, aut aliis calidioribus

bus regionibus, verùm & in Germaniæ ac Heluetiorum montibus viret: viuit & in hortis.

Floret æstate; messibus, aut sub Autumnum legendæ sunt radices.

Nominatur Græcis ἐλλέβορος λευκὸς, & quandoque citra aspirationem ἑλλέβορος λευκὸς: Latinis Veratrum album. Sunt qui ἀσπίδα, ἀδημίν, πηγανοφόνον, γόνον Ἡρακλῆος, πολυειδὲς, ἀνάφυσιν etiam nuncupent: alijs Sanguis Herculis dicitur: Germanis Weisse Nieswurtz: nostris Witte Nieswortel: Italis *Ellebro bianco*: Hispanis *Verde gambre blanco, & Yerua de ballestc*: Gallis *Ellebore blanche*.

Ex tertio est ordine excalfacientium ac desiccantium; auctore Galeno.

Vomitione purgat; varios humores educit; & quidem magna cum vi & molestia summa: quocirca dari non debet, nisi vbi longi valentesque morbi sunt, spesque ex alijs remedijs adempta sit, vt Paulus Ægineta scribit, apud quem & nonnulli exhibendi eius ac propinandi modi extant. Sternutationes huius radices pulueris quoque excitat, naribus exceptus; & inter φάρμακα hinc sternutatoria valentissimus est.

Dioscorides Veratrum istud menses etiam ducere, & fœtus enecare in pesso appositum refert; & mures interficere cum melle & polenta subactum. Plinius phthiriasin hoc emendari addit.

De Helleborine. CAP. XXVIII.

Helleborine.

VERATRVM album effigie refert Helleborine, ea de caussa à nobis appellata, sed humilior tamen ac minor multo: caulis eius erectus ad pedis ferè altitudinem assurgit: folia lata, similiter venosa & striata, vt Veratri albi, sed paruula: flores secundùm caulem ordine quodam digesti, foliacei, albicantes medio aliquantulùm prominente subluteo, quibus oblongæ, non tamen magnæ, succedunt veluti siliquæ, aliquantulùm striatæ, in quibus semina minutissima. radices subsunt fibrosæ, Veratri albi tenuiores.

Reperitur locis haud sitientibus ac vmbrosis, & cum flore quidem Iunio ac Iulio.

Helleborinen non impropre dici ac nominari posse, ipsa cum Veratro albo similitudo testatur. nam siluestre ac spurium quoddam eius genus esse videtur.

Dioscorides quidem ἐλλεβορίνη θαμαίπιτυς μικρὰ, hoc est, paruum fruticulum esse ait, habentem ἐλάχιστα φύλλα, id est, minima folia. Plinius verò lib. XXVII. cap. IX. Helleborinen paruam tradit herbam, exiguis foliis, & lib. XXIII. cap. XX. paruis foliis. Et parua quidem nostra hæc Helleborine, & herba, & θαμαίπιτυς. θαμαίπιτυν siquidem herbam cuius cauliculus rectus assurgit, etiam si vnicaulis sit, Dioscondes non rarò nuncupat. Nam & Polygonaton quod singulari caule, & attollitur & nascitur, θάμνος facit. πολυγόνατον, ait, θάμνος μείζων πήχεως folia autem huius non quidem minima sunt, sed comparatione Veratri albi parua reuera sunt ac dici debent. Et Plinius non minima, sed exigua & parua tantùm esse scribit. Ostendunt & hæc nostra Helleborines, cum ea quę à Diosconde ac Plinio describitur similitudinem maximam; sed tamen legitimam esse, in tanta ac tam obscura veterum breuitate, difficile fuerit affirmare.

Dicitur autem Helleborine Dioscoridi ac Plinio etiam ὀπτικὴ, sed vnde hoc illi nominis, non patet. Veratrum album etiam ἀσπὶς reperitur, vt diximus, appellatum. Si pro ἀσπὶς legi posset ἀκτὶς, existimari posset ὀπτικὴ, quasi ὀπὶ ἀκτὶς dictam, quòd videlicet Veratro albo superaddatur. Vt etenim Theophrastus lib. IX. miscetur in potione ex Veratro albo, vt vomitio benè succedat, Helleborines semen. τοῦτο δ' ἐλλεβόριον, addit, id est, hæc herbula quædam est. Atque coniecturam ita facere, sed certi assequi nihil datur: veluti etiam haud constat eamdem Theophrasti & Dioscoridis Helleborinen esse. Dioscondes siquidem vomitionem

mitionem adiuuare eam, quod Theophraſtus aſſerit, non ſcripſit; ſed tantùm aduerſus lethalia medicamenta, & iecinoris affectiones bibi. Plures autem eſſe poſſunt Helleborines. Nam & Centaurium minus ſuperiùs diximus Helleborinen quoque appellari.

Ceterùm noſtræ Helleborines qualis ſit temperies aut facultas, compertum nondum habemus.

De Veratro nigro. CAP. XXIX.

Veratrum nigrum I.

Veratrum nigrum II.

VERATRI nigri tria ſunt geneta, præter illud tamen, quod à Dioſcoride deſcribitur. Primum folia promit ex pluribus collecta, quorum ſingularia oblonga, lata, læuia, & duriuſcula ſunt, veluti Lauri, ſed margine vtrimque à medio ſurſum verſus ſerrato: caule caret: flores in pediculis palmam altis è radicibus erumpentibus, magni, initio albidi, deinde purpuraſcentes, poſtremò virentes, cùm videlicet è mediis ſtaminibus luteis exortæ ſiliquæ increuerint: quatuor aut quinque coniunctæ Seſami modo hæ naſcuntur; in quibus ſemen: radices ſubſunt multis craſſis nigriſque fibris capillatæ: in quibus medius tenuis neruus. 1.

Alterius Veratri folia prioris æmula ſunt, ſed anguſtiora, nigriora, ambituque toto ſerrato: caulem iſtud habet pedem, plus minus, altum, in ramulos cacumine diuiſo; à quibus floſculi deorſum nutantes dependent minores, coloris è pallido herbacei: radices fibroſæ aliquanto tenuiores, minùs nigricant. 2.

Tertium Veratrum caules habet proceriores & ſubinde craſſiores: folia quàm ſecundi anguſtiora, quorum & ambitus vtrimque ſerratus: flores magnitudine ſecundi: ſiliquæ patuæ Seſamaceæ: radices fibris multis vti aliorum cohærentes ſubnigricanteſque. 3.

Naſcuntur Veratra hæc in montibus aſperis & petroſis. Duo poſteriora in Germania ac Belgio frequentiora.

Floret primum circa natalem Dominicum, ſi hiems clemens mitiſque fuerit, aliàs mox ſoluto gelu: proximum genus paulò ſerius: tertium circa Ver, & ipſo Vere.

Veratra autem hæc eſſe nigra, ſatis inter recentiores conuenit; ſed tamen ad quem veterum auctorum referri debeant, non æquè expeditum. Differentes etenim Veratri nigri deſcriptiones penes hos reperiuntur. Theophraſtus ſiquidem folio laurino Veratrum nigrum eſſe ait, & fructu Seſamaceo. Dioſcorides verò foliis Platani ac Spondylij, Cniciique ſemine

Veratrum nigrum III.

ipsum depingit. Quæ vt euidentem differentiam; ita & hæc Veratra ad Theophrasti accedere, cum Dioscoridis verò Veratro parum conuenire ostendunt: folio siquidem Laurum; & potissimùm primum, fructu verò Sesamum referunt. vti nigrum Veratrum facere Theophrastus scribit: Platani aut Spondylij folium nequaquam (vt Dioscorides) æmulantur. Appellatur aurem Veratrum nigrum Græcis ἐλλέβορος μέλας: à nonnullis μελαμπόδιον: item πελύρριζον, μελαντόρριζον, ανεφόνιον, κυνοκτόνον, aut potius ἀνηκυεφάνιον, ἰκτόμον, aut ἰκτερμον: Italis *Ellebro nero*: Hispanis *Verde gambre negro*.

Nominatur verò Melampodion, quia Melampodem inuentorem habeat, qui furentes Prœn filias primus eo purgasse; & ad sanitatem mentis restituisse creditur. Hunc Dioscorides pastorem, alij diuinationis peritum tradunt.

1. Quod autem inter hæc genera primum, vulgò à Germanis Christwurtz / & à nostris Nieszwurtz nominatur; idcircò videlicet, quòd hieme clemente circa natalem Domini nostri Iesu Christi diem floreat.

2. Alterum genus Pseudohelleborum & Veratrum nigrum adulterinum ante nos etiam Fuchsius nuncupauit. Plerique Consiliginem esse volunt, quia huius radicibus iumentorum quadrupedumque morbis nostræ ætatis agricolæ medeantur, haud dissimili quàm Consiligine veteres Mulomedici modo; vnde & à nostris Nieszwurtz dicitur. Sed idem possunt & Veratri albi radices, vt quidem Absyrtus & Hierocles Græci Hippiatri tradunt; vti latiùs in cap. de Buphthalmo, in florum historia Pempt. secundæ lib. III. scripsimus.

3. Tertium genus Germanis Teufelskraut vocatur, id est, Pedunculare; pediculos etenim interimere creditur. Placet nonnullis Aconitis istud genus annumerari: neque enim pediculos tantùm, sed, veluti Aconitum, & oues aliaque animalia necare comesum fertur. Verùm hoc non modò istud, sed & reliqua Veratra nigra possunt: qua de caussa & inter Veratri genera hoc tertium retinendum videtur.

Ceterùm Veratrum nigrum, vt quidem Galenus sentit, candido calidius ac amarius est, ex tertio similiter excalfacientium & resiccantium ordine.

Piruetam, bilem flauam, sed & arram potissimùm, ac melancholicos omnes humores deorsum ducit, non tamè cirra molestiam ac difficultatem. Idcircò non nisi robustis ac validissimis, vt Mesues suadet, exhibendum. Prodest autem ex Veratro nigro purgatio insanientibus, maniacis, melancholicis, comitiali morbo afflictis, elephantiacis, quartana laborantibus, & omnibus breuiter, quos vel arra exagitat bilis, vel melancholicus humor molestat.

Modus exhibitionis, Actuarius lib. v. air, sunt scripti rres, paulò plus minúsve, tenuium fibrarum è radicibus pendentium, in aqua paululùm maceratarum; deinde cortice detracto, ac in vmbra siccato, proiectaque tenui quæ ipsi subest medulla. Datur aurem ex passo & oxymelite; verùm suauiratis grana, quædam ex odoratis seminibus sunt inferenda. Si verò efficaciorem cupis purgationem, Scammonij pauxillum adiicito. Hæc ille.

Præstat autem inter hæc genera primum, deinde secundum, tertium minùs efficax habetur. Extergit verò Veratrum nigrum etiam alphos, lichenas, lepras, ac psoras: in fistulam callosam indurus, callum duobus aut tribus diebus, vt Galenus ait, detrahit.

De Veratro nigro Dioscoridis. CAP. XXX.

ISTVD Vetatrum nigrum, vt Dioscorides scribit, folia habet viridia, Platano similia, sed minora, ad Spondylij folia accedentia, sed tilla magis & nigriora, subaspera: caulis asper est: flores albi purpurascentes siue ὑπορρώδη, schemate racemosi, & in ipso fructus Cnico similis. radices subsunt tenues, nigræ, veluti à quodam capitulo Cepæ simili dependentes, quarum

Veratrum nigrum Dioſc.

quarum & vſus eſt. Atque ita verba ipſa Dioſcoridis ſonant; e quibus manifeſtum, aliud omnino ab eo Veratrum nigrũ deſcribi, quàm à Theophraſto, de quo capite antecedente.

Conuenire autem cum hac Dioſcoridis deſcriptione ſatis apparet, quod & aliàs & modò pro Dioſcoridis Veratro nigro expreſſimus: folia etenim in primis eius lata, aliquot eminentes angulos, & vtrimque inciſuras habent, inſtar foliorum Ficus, Vitis, Aceris; qualia Platani eſſe abunde conſtat, ſed tamen prædictis minora: ad Spundylij folia ſatis etiam accedunt, non quidem tota ac integra, ſed ſingularia eorum (ex quinque enim totius folij Spundylij compoſitio eſt) profundionibus tamen fiſſuris diuiſa: eadem ſaturato colore nigricant, & aliquantulum aſpera ſunt. Caulis tectus eſt, pede altior, nonnihil ſtriatus; quo ſuperius in ramulos diuiſo, complures prodeunt veluti latiores calyces, diſcorum inſtar; qui ſimul tacemi quamdam referunt effigiem, præſertim cauliculis flacceſcentibus, ipſiſque deorſum nutantibus, quam & lati calyces multiplicibus floſculis aliquo quoque modo exhibere videntur. E ſingulis ſiquidem floſculi complures ſimul farcti, veluti Scabioſę, exeunt. Sunt candidi hi, diluto colore nonnihil purpurafcentes, ſiue, vt Dioſcorides ait, λεύκα ἰμπορφύρεσι. Semen inde in iſdem ſubnaſcitur calycibus, candicans, oblongum, fere vti Cnici, ſed tamen minus & tenuius, ac nõ perinde læue. Radiçes etiam ſubſunt nigræ, quàm alterius nigri Veratri tenuiores, ab vno exiguo capitulo confibratæ; in nouellis quidem plantis: nam in veteribus ætate multiplicatis à pluribus demittunrut.

Reperitur in Germaniæ pleriſque montibus, & aliis incultis ac aſpetis locis. In hortis viuax eſt. Dioſcorides etiam in aſperis, editis & ſitientibus locis Veratrum nigrum enaſci ſcribit: oprimumq; quod ex eiuſmodi locis accipitur, quale eſt, inquit, quod ex Anticyra petitur.

Floret autem iſtud Veratrum nigrum non hieme, ſed æſtuis menſibus. Toto autem anno herba viret.

Recentiorum plerique Aſtrantiam nigram, alij Saniculam feminam nominant. Differt tamen multum ab Aſtrantia, quæ & Impetratoria, vmbellifera herba. Saniculæ etiam perquàm parum ſimilis eſt. Nobis diu viſa eſt, non quidem Theophraſti, ſed Dioſcoridis Veratrum nigrum eſſe. Reſpondet totma, vt retulimus: conueniunt etiam vires. Nam & atros aliofque humotes radices huius expurgare, teſtes habemus in Germania nonnullos exercitatiſſimos Medicos, qui his melancholicos purgatos feliciter ad ſanitatem reduxère. Purgandi quoque huic facultatem adeſſe, teſtatur etiam Conradus Geſnerus in epiſtola quadam ad Adolphum Occonem, in qua Aſtrantiæ nigræ Helleboto albo fere ſimilem vim, ſed tamen mitiorem, & per aluum purgatricem primum ſe expertum refert. Quæ ſententiam noſtram, & Dioſcoridis Veratrum nigrum eſſe confirmant.

Tribuit autem huic omnes etiam eas nomenclatutas Dioſcorides, quæ ſuperiori aſſcriptæ ſunt. Semen verò eius ait in Anticyra Seſamoides vocari, eiuſque ad purgationes vſum eſſe: ſi modò genuina & non vitiata eſt lectio. videtur autem non omnino integra. Nam ſi Seſamoides, vt Plinius ait, & vox ipſa teſtatur, à Seſami ſimilitudine nomen habet, imtopriè huius Veratri nigri ſemen, non Seſami ſed Cnici æmulum, Seſamoides nuncupabitur. Iam & Seſamoides ſui generis ſtirps eſt. Ex his aliúde hæc verba Dioſcoridi acceſſiſſe ſuſpicandũ: & fortè ex Theophraſto tranſlata. Scribit ſiquidé Theophraſtus lib. IX. Anticyrenſes fructu Veratri, qui Seſamo ſimilis ſit, purgari: Helleborum, inquit, non ſolùm radice, ſed etiam fructu vtile eſt. ſiquidem in Anticyra, vt fertur, fructu eius purgantur. Deinde interius: Anticyrenſes fructum Seſamacei Hellebori dare ſolér, quj Seſamo ſimilis eſt. Quibus verbis Theophraſtus Veratri fructum Seſamo quidem ſimilem refert; ſed Seſamoidem peculiariter ac

Dioſcoridis locus depraua tus.

propriè dici non affirmat. Sed ad Veratrum noſtrum nigrum reuertamur, cuius facultates ſimiles eſſe altenus Veratri nigri, compertũ eſſe iam ſenptimus. Ad omnia tamen efficacius habendum, antecedente capite deſcriptum; quo veriſimile Anticyreoſes præcipuè vſos, penes quos prima ſummaque propinandi Veratri apud Veteres ſemper fuit auctoritas.

De Seſamoïde ex Dioſcoride & aliis. CAP. XXXI.

INCIDIMVS in Seſamoidum mentionem: Veratro potentia ac viribus proxima ſunt, & ex purgantium numero: opportunum idcircò eorum hiſtorias ex Dioſcoride & aliis hic repetere. Duo autem ea ſunt: Vnum magnum, alterum paruum.

Seſamoides magnum. In magni autem Seſamoidis deſcriptione inter Veteres non ſatis cõuenit, Plinius lib. XXII. cap. XXV. ἡειγίεσιν, id eſt, Senecioni ſimilem herbam ſcribit: Oribaſius ex Raſarij quidem cooperſione, Rutæ ſimiliorem facit. Seſamoides, inquit, maius folia habet Rutæ ſimilia, longa: florem album: radicem gracilem, ignauam: ſemen Seſamo ſimile, guſtu amarum.

Dioſcoridis verò exemplaria vtrique herbæ Seſamoides iſtud comparant. Ἔοικεν ἡ πόα, ait, ἡειγίεσιν ἢ πηγάνῳ, φύλλα μακρὰ, ἄνθος λευκὸν, ῥίζα ἰσχνὴ ἀσθενὴς, ἄοσμα ὅμοιον σησάμῳ, πικρὸν ἐν τῇ γεύσει, id eſt, Similis eſt herba Senecioni aut Rutæ: folia longa: flos albus: radix gracilis, inefficax: ſemen ſimile Seſamo, amarum in guſtu.

Notatur Dioſcoridis. Siue autem Dioſcorides, ſiue alius huius deſcriptionis auctor exiterit, oculata fide Seſamoides magnum non agnouiſſe videtur; ſed ex aliorum ſcriptis tantum modò deſcriptionem eius collegiſſe; atque idcircò diſiunctiua particula ἢ vſus, ignorans videlicet cui ſimile Seſamoides magnum eſſet, Senecionine an Rutæ. Vtrique autem ſimile eſſe, vix poſſibile. Sunt etenim diſſimiles multùm Senecio & Ruta, qualiſcumque etiam ea ſit, ſiue graueolens, ſiue altera Hyperico ſimilis.

Recentiores, inter quos Io. Ruellius & nonnulli poſt eum, Seſamoides magnũ exiſtimant, quod à Theophraſto Veratrum nigrum deſcribitur. Cognominat enim ipſum Seſamaceum ſiue Σησαμοειδὲς: Anticyrenſes, inquit, fructum Seſamacei Veratri dare ſolent. Accedit Dioſcorides, qui Seſamoides magnum apud Anticyrenſes Veratrum (ſi modò genuina lectio) vocari refert: & Galen. in lib. De ſimplic. med. facult. vbi Seſamoides magnum Anticyrenſe Veratrum eſſe ſcribit. Anticyrenſe ſiquidem Veratrum eſt, cuius Theophraſtus meminit, & de quo cap. XXVII. Sed iſtud neque Senecioni, neque Rutæ ſimile eſt; & non modò ſemine, ſed & radice efficax eſt. Seſamoidis autem radix ἄσθενης, hoc eſt, ignaua, & nullius vſus. Crediderim ego nondum repertum Seſamoides, & propter eam oſtendimus difficultatem, non facilè agnoſcendum.

Dicitur autem σησαμοειδὲς, vt Dioſcoridis & poſteriorum exemplaria habent, in Aoticyra ἐλλέβορον. Cauſſa additur, quoniam Veratro albo in purgationibus miſceatur. At propter hanc cauſſam fortaſſe rectiùs ἐλλεβορίζειν nuncupatur. nam Helleborines ſemen Theophraſtus ait purgationi ex Veratro miſceri, quod haud aliud quàm ipſius Seſamoidis eſſe veriſimillimum eſt. Hippocrates enim, Strabo & Dioſcorides non aliud admiſceri ſcribunt quàm Seſamoidis ſemen. In φαικῇ, ait Strabo, naſcitur σησαμοειδὲς, cui permixtũ præparant Octæũ Helleborũ.

A Seſami autem forma, & ſimilitudine Seſamoides nomen, vt Plinius ait, accepit.

In abſtergendo, excalfaciendo, deſiccandoque ſimilem Veratro vim, Galeno auctore, obtinet. Purgat pituitam & bilem ſupernè. Dioſcorides refert, quantum tribus digitis capi poteſt, tritum, acceptum cum Veratri albi ſeſquiobolo, in aqua mulſa.

Eadem de hoc ferè Hippocrates ſub finem lib. De victus ratione in morbis acutis, at tamen non cum aqua mulſa, ſed cum aceto mulſo ſiue oxymelite exhibet. Seſamoides, ait, ſurſum purgat: potio eius eſt drachma media in aceto mulſo trita: commiſcetur etiam Veratris tertia portionis pars, & minùs ſuffocat.

De Seſamoïde paruo, ex Dioſcoride. CAP. XXXII.

SESAMOIDI paruo, vt Dioſcorides habet, dodrantales ſunt coliculi, folia habentes Coronopo ſimilia, hirſutiora tamen ac minora: in ſummo cauliculorum capitula ſunt florum ſubpurpureorum; quorum medium album; in quibus ſemen Seſamo ſimile, amarum & κίρρον ſiue ruffum: radix tenuis: naſcitur locis aſpens.

Nonnulli κοσμιον σησαμοειδὲς μικρὸν, alij σήσαμον ἄγριον, Galenus σησαμοειδὲς λευκὸν; & ſemen eius amaram qualitatem continere, multumque amarum eſſe, excalfacere, rumpere, extergereque ſcribit.

Dioſcorides, purgat, inquit, pituitam & bilem deorſum ſemen acetabuli menſura potum cum aqua mulſa. Idem impoſitum cum aqua tubercula & tumores diſcutit.

De

Rha siue Rhei, vt exilimatur, icon

De Rheo siue Rha. CAP. XXXIII.

DE forma aut magnitudine vel ipsius sturpis, vel foliorũ florũmve Rhei, nihil quidẽ apud veteres proditũ reperitur. radicum modo similitudinem nõnullam, cũm substantiam & colorem Dioscorides expressit, sed tamẽ eius tãtùm quod in us, quæ supra Bosphorũ Thracium, ac Pontum Euxinũ, vel etiã Mæotidẽ paludẽ locis prouenit.

Variat autem non parum radicum Rhei magnitudo, &, vt verisimile, ipsius quoq; totius sturpis, pro regionum, soli, cæliq́ue differentia, quæ (vt subinde repetendum) magnæ sæpenumerò in sturpibus mutationis ac differentiæ causſæ sunt. *Soli cæliq́ue differentia magnæ in sturpibus mutationis sæpè causſa est.*

Minor ac tenuior est Põtici Rhei radix: crassior verò inuestaq́; maior, quæ in Officinis venõdatur.

De Põtico autem Rheo sic Dioscorides: Rha, quod nonnulli Rheon, gignitur in us quæ supra Bosphorum sunt locis: vnde affertur. radix nigra, Centaurio magno similis, sed minor & rubicundior, ἄοσμος, id est, inodorata (vt quidẽ exẽplaria habẽt) laxa, aliquantulũ leuis. Optimũ est, quod teredines nõ sensit, glutinosum gustu, cũ remissa adstrictione, & quod commanducatum ochræ modo palleſcit, Crociq́; colorem aliquem refert.

Eadem ferè & de hoc ipso Plinius lib. XXVII. cap. XII. in nonnullis tamen non tam dissidens, quàm euarians: radicem non Centaurio magno, sed Costo nigro similem: & tritam aut mansam non ἐυώδη ὀσμὴν, sed vini colorem reddere tradit. Est autem vinum non nigrum, aut rubens, vetus quidẽ & potens lutei & ad Crocum vergentis coloris, veluti Creticum, & alia eiuscemodi. Costi Indici radix Dioscoridi nigra est; sed tamen potuit & pro Centaurij magni, per errorem Costi substituta esse. Verba eius hęc sunt:

Rhacoma adfertur ex his quæ supra Pontum sunt regionibus. radix Costo nigro similis, minor & ruffior paulò, sine odore, calfaciens gustu & adstringens. Eadem trita vini colorem reddit ad Crocum inclinantem.

Officinarum autẽ Rheon radix est multo maior, crassior, & amplior quàm Centaurij maioris: quæ foris nigricans, intenus verò, recens quidẽ, cum varietate quadam coloris dilute ex porpura rubet, vetustior ex subluteo sordet, sed amplius à teredinibus exesa: in mandendo aliquantulũ glutinosa ac viscosa Croci colorem refert; quẽ papyro aut alteri candidæ rei illita manifestiorẽ exprimit: substantia eius neq; dura solidave, neq; grauis, sed leuiuscula, ac inter duram cõpactamve ac raram veluti media, nonnihil fungosa: odorata etiã & gratũ spirat.

Adfertur ex Sinarum (vulgò Chinarum) regione, quæ est versus Orientem, supra Indiam, etiam eam, quæ extra Gangen: haudquaquam verò ex Scenitarum prouincia (vt plerique temerè existimant) quæ in Arabia est felici, & longè à Sinis abest.

Appellatur vulgò Rha Barbarum, aut Rha Barbancum, à nonnullis Reu Barbarum, quòd ex Africa & Arabia, quas Barbarias etiã vocant, aduehatur. Rectiùs Punici & Arabes Raued Seni nominant; à Sinensi prouincia, vnde in Indiã, Persiam, Arabiamque, ac posteà in Europam infertur. Eiusdẽ speciei cum Pontico est, quod Græci ῥῆον & ῥᾶ: Plinius Rhacomã: Corn. Celsus, & etiam Paulus Ægineta Ponticam radicem appellat: Mesues Raued Turcicom.

Est vtriusque eadem similisque substantia, color idem recentium, idem inueteratorum: commansa glutinosum leuorem parem eumdemque, Croci videlicet æmulum, colorem reddunt: & odor quoque Pontico, & quidem haud est insuauis: id quod euidenti certoque experimento cognitum habemus; nam huius radicem ab excellentissimo viro Iacobo Antonio Cortuso, amico nostro olim accepimus, haud grauẽ odore suaueolentem.

Dioscoridis tamẽ exemplar ἄοσμον, id est, ordine destitutũ Rha esse habet. Sed pro ἄοσμος, fortassis Rectiùs legẽdum ἔυοσμος. Nam cùm Veteres omnes Rheo tenues aëreasq; quasdam confiteantur adesse partes, odorem quoq; vnà esse innuere videntur. Tenuis etenim aëreæq; substantiæ odor comes esse solet. Odorata enim tenuia sunt essentia. Neq, nos ab hac sententia Plinius absterrere debet. Potuit enim ipse, vt & aliàs, in deprauatum incidisse codicem. *Dioscoridis locus suspectus.*

Nam & ab illo tẽpore nonnullis locis corrupta ac deprauata fuisse Dioscoridis exemplaria, si non aliunde, vel ex sola Orchios descriptione manifestũ, apud omnes posteriores, qualis apud Dioscoridem, extans: corrupta videlicet ac deprauata: vt cap. de Orchi in florum historia Pemptade secunda ostendimus. Vtcumq; autem est Ponticũ Rha, non est odore destitutum.

Rha fluuius. Fluminis autem Rha sibi nomen adoptauit, in cuius supercilijs, vt Ammianus Marcellinus ait, nascitur. Ortur Rha ex Hyperboreis Septemtrionis montibus, & per Asiaticam Sarmatiam defluens, in Caspium siue Hircanium labitur mare.

Mistam autẽ Rheon & substantiã, & temperaturam ac facultatem obtinet. Sunt eius partes quædam terrestres, adstringentes & reliccantes: aliæ tenuiores, aëreæ, calidę & purgatorię.

Laudatur à Dioscoride ad inflationes, stomachi imbecillitatem, & omnes eius dolores, conuulsa, hienosos, hepaticos, nephriticos, tormina, vesicæ & thoracis vitia, præcordiorum distensiones, vteri affectiones, coxendicum dolores, sanguinis sputationes, respirationes difficiles, singultus, dysenterias, cœliacas passiones, circuitus febriles, & venenatorum morsus: tollere etiam humida & impetigines cum aceto illitum ait. Galenus etiam ruptis, conuulsis, & orthopnœæ prodesse, sanguinemque spuentibus conferre scribit.

De expurgatoria autem facultate neuter quidquam scripsit. Non fuit Rhei ad purgationes illo sæculo vsus. Quod in eo tenue ac aëreum, intendere eius adstringendi potentiam Galenus existimauit. Nec enim, inquit, reluctatur terrestri frigido, tenue aëreum, imò eò quòd deducat, & in altum perducat, valentioris effectus causa existit: cùm tamen hoc ipsum aëreum ac tenue, purgatoriam, ac obstructiones adapenendi vim obtineat.

Paulus Ægineta primus videtur Rhei expurgatoriam facultatem exploratam habuisse. lib. enim primo, cap. XLIII. vbi Terebinthinam inter ea, quę sanis aluum subducunt, enumerat. At cùm magis, aut subducere eam cogitamus, Rhei momentum admiscens. Subsecuti Arabes ad vltenorem ipsum medicinæ vsum perduxère, per quos quoque illud, quod e Sinarum aduehitur regione, receptum. Præstantius illud est, Ponticum siue Turcicum debilius, non tamen purgandi vi destitutum. Reperitur & quoddam in Tartariæ vrbe Samarcandar, sed improbum, & non nisi iumentorum purgationibus vtile, ait Garcias ab Orta.

Optimum autem est recens, a teredinibus non exesum, & decoctionem non expertum. Vt enim Galenus, Auicenna, & Mesues, decoquitur recens, & expresso succo, iterum reliccatur. Tale purgatoria facultate omni aut quasi destitutum est, & magis adstringit. Separantur enim maceratione ac decoctione huius facultates.

Calida, tenuis, purgatoria, & apenens in humorem transfertur, remanente reliqua terrestri adstringente substantia. Dentius quod decoctum aut maceratũ est, Croci non, aut parum inficit colore; & amissa eius varietate, subnigro sordet: facileque à teredinibus pertoratur.

Expurgat autem Rheon per inferna bilem flauam, & quandoque pituitam in proximis viis hærentem.

Vtilis ac commoda ex eo purgatio omnibus quos bilis flaua infestat, vt laborantibus & acutis & tertianis febribus, ictericis, hepaticis, confert in pleuritide, peripneumonia, angina, insania, furore, renum, vesicæ & omnium internarum partium inflammationibus, & præsertim erysipelaceis affectionibus, tam externis quàm internis.

Vtilissimũ certe Rheon iecinon & felli laborantibus maleque affectis: præter enim quòd biliosos prauosque expurget humores, & ab obstructionibus meatus expediat, robur quoque maximũ ipsis viscenbus confert: ita vt haud temerè Rheon vita hepatis à nonnullis dictum videatur. Commodissima enim ac vtilissima talia esse iecinori medicamẽta, Galenus XI. Methodi asserit: quæ videlicet mixtã habent cũ expurgandi & aperiendi, adstringendi potentiã.

Modus exhibitionis à drachma vna ad duas: macerati verò ab vna cum media ad tres. Datur aut maceratur in calidionibus quidem morbis cum Cichorij, Intybi, aut alterius naturæ similis, diluto, aut stillatitio liquore, vel etiã lactis sero: in verò calor abest, ex vino dari potest.

Exhibetur quandoque & tostum, sed ita vt nulla eius pars vel minimum sentiat adustionis: tale dysentericis & cœliacis auxiliare; expurgatis siquidem vitiosis humoribus, aluum deinde repnmit ac cohibet.

Sistit idem, eodem tostum modo, & superfluentes menses, sanguinisque vndequaque fluores, præsertim per vesicam, sed in exigua quantitate, & cum astringente aliquo permixtum. Iumentum, inquit Mesuës, Rha medicamentum, omni tempore, omni ætati salubre: atque pueris & grauidis.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS TERTIAE

LIBER TERTIVS,

DE CONVOLVVLIS, ET IIS QVÆ ALIIS INNITVNTVR STIRPIBVS.

PRÆFATIO.

AD PROXIMVM à Purgantibus ordinem spectant vicinis sese implicantes, & amplexu viuentes. Sunt enim inter has multa purgatoria vi valdè efficaces. Sunt & alia non tales, sed quia in circumuoluendo scandendoq; similes, illis coniungenda erant, exceptis tamen leguminibus & cucumerariis, vel ad frugum, vel ad olerum historiam pertinentibus. Tertius igitur hic liber stirpes habet adminiculis egentes, vicinis sese implicantes, aut propè adstantibus innitentes.

DE SCAMMONIO.

CAPVT PRIMVM.

Scammonium.

SCAMMONIO multi ab vna radice exeunt longi tenues & viticulosi cauliculi, quibus vicinos frutices, pedamentáue iuxtà posita conscendit, ac multis circumuolutionibus amplectitur: folia eius lata & acuminata, læuis Smilaeis æmula: flores similes, Galathi quoq; forma, candicantes, paulò minores: radix subest lõga, crassa, candida interiùs; ex qua succus colligitur, qui densatus ad medicinæ vsus seruit.

In calidis pingui exit solo, veluti in Asiæ Mysia, Syria, aluisque similibus. Reperitur & in Creta insula, Bellonio teste.

Verisimile est, vbi suæ sponte est, citò & plurima deinde æstatis parte florere: nam & in Belgio æstuus mensibus subinde cum flore viden potest.

Græci σκαμμωνίαν, Latini ferè Scammonium nominant, ita appellantes non modò stirpem ipsam, sed & densatum eoneretumq; succum. Dicitur & à nonnullis σκαμβωνία ῥίζα, ab aliis κολοφώνιον. Officinæ succum crudum quidem Scamoneam: in Cotoneo verò Malo decoctũ, Diagridium vocant: quasi διαχρίδιον, id est, lachrymulam.

Purgat autem hic succus per inferiorem ventrem vehementer, nulli aliorum purgantium medicamentorum potentia cedens Nulla enim parte, vt Onbasius ait, superatur ab iis quæ agitant & commouent.

Efficit istud non vehementer aliqua calida facultate; sed alia quadam latente totius substantiæ proprietate. Nam gustu quidem nulla in eo caloris vehementia deprehenditur. Cuicunq; siquidem liquori aut rei permiscearur, nullam ei vel amaritudinem, vel acrimoniam, aut alium ingratum saporem communicat; quamobrem nec inter calidissima, vt plerisque videtur, sed inter moderatiùs calida & sicca habendum.

Exrergir autem & educit potissimùm bilem flauam, serosos item tenuesq; humores, & quandoque pituitam, ventriculo tamen magis quàm reliqua omnia medicamenta, vt Paulus tradit, noxium est Scammonium. Mesuës verò non modò vẽtriculo graue atque molestum, verùm & intestina ipsum abradere, interna viscera erodere, venarum ora dilatare, totiusque

suæ substantiæ essentia cordi visceribusque reliquis obesse sentit. Immoderatum & minus opportunum idcircò eius vsum animi sequuntur deliquia, ventriculi subuersiones, alui fluores, dysenteriæ & tenesmi.

Occurritur his malis, eodem auctore, si Scammonium in Cotoneo Malo decoquatur, & mucagine Psilij, Prunotum carne aut succo, aliúsve lenti similiter succi permisceatur, addita Masticlie, aut aliquo ex moderare astringentibus.

Plinius noxam eius tolli posse affirmat admixta Aloë: Scammonium, inquit, dissolutionem stomachi facit, bilem detrahit, aluum soluit, præterquàm si adiiciantur Aloës drachmæ duæ, obolis eius duobus. Quod & Oribasio probatur Synopseon lib. primo: & Collectionum Medicinalium lib. VII.

Veteres Scammonium in Malo Cotoneo etiam decoxerunt, sed omisso Scammonio ipsum Malum edendum præbuerunt, quod absque stomachi subuersione aluum subducit: vt lib. primo De facult. alimentorum Galenus scribit: & III. De simpl. med. facult.

Officinæ Scammonio in pomo præparato vtuntur, quod, vt diximus, Diagridium vocant, & compositionibus omnibus fere crudi ac non præparati Scammonij loco admiscent.

Parantur in eidem antidota siue electaria duo, satis familiaria, vnum ex Psilio, cuius auctor Mesues; alterum ex Prunis, quod ad Nicolaum refertur inuentorem. Quæ ad ipsius Scammonij temperationem & correctionem excogitata sunt; & ad febres ardentes, ac tertianas, adeoque omnes ex flaua bile morbos commendantur. Masticem & Bdellium catapotiis Cochias, quæ satis magnam Scammonij quoque admittunt quantitatem, ademit Galenus lib. primo De medic. secundum loca. quod & in cap. de Colocynthide admonuimus, vbi de Masticis aliisque adstringentibus, quæ ad correctionem vehementius purgantium admisceri solent, latius egimus.

Modus autem Scammonij vel etiam ipsius Diagridij, vt quidem Mesues scribit, a granis est quinque ad x. aut XII.

Seruari potest, eodem auctore, ad annos quatuor. Plinius post bimatum parùm vtile censet. Vsus, ait, bimo; nec ante nec pòst vtile.

De Smilace læui maiore. CAP. II.

Smilax læuis maior.

SMILACIS herbæ duo apud veteres genera repenuntur: asperum vnum: læue alterum. De illo posterius, de læui nunc agetur.

Huius autem species aliquot sunt: quæ vno hoc capite comprehendi quidem possunt; sed quia cuique sua nomenclatura, singulas seorsum explicabimus. Eius autem quæ læuis propriè dicitur, vna maior: altera minor est species.

Maior viticulosis ac sarmentosis caulibus longis ac tenuibus sursum ac deorsum arbustis, fruticibus, vicinisque sepimentis obuoluitur circumligaturque: folio est laro, Hederaceo, sed molliore, læuigatoreque: flores exiliunt candidi, copiosi, rotundi, calathi effigie, colore candidissimi ac Lilia æmulantes: semen angulosum, sordido colore nigricans, exiguis siluestribus Lupinis propemodum simile, capitulo ex tenuibus membranis continetur: radices longæ, crassitudine cirris similes, intus candidiores, hac illac per obliquum, infra terræ tamen superficiem, tenuntur.

Reperitur passim circa fruteta & sepes: quæ semel comprehendit loca, ægerrime deseruit, adeò pertinacis vitæ radices sunt.

Æstiuis mensibus copiosi dependent flores, nitore conspicui.

Græcis σμίλαξ λεία, Latinis læuis Smilax: à Galeno & Paulo Ægineta, etiam μίλαξ λεία. Læuis cognominatur, quòd sarmenta eius nullis horreant spinis.

Differt ab hac Dolichus, qui & Smilax hortensis;

tensis. item & σμίλαξ arbor, quam Latini Taxum nominant. Recentior ætas Smilacem hanc, Volubilem maiorem, Campanellam, Funem arborum, Conuoluulum album, & Smilacem lævem maiorem vocat. Plinius similiter lib. XXI. cap. v. Conuoluulum etiam nominat. Existimatur quoque Liguſtrum, non quidem frutex, ſed de quo Martialis Epigram. libro primo, ſcribens in Proculum:

Quadam me cupit inuide Procille
Tota candidior puella cygno,
Argento, niue, lilio, liguſtro.

Et Virgilius Ecloga ſecunda, hoc carmine:

Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.

Seruius ſiquidem Virgilij interpres Liguſtrum ait, florem candidiſſimum ſed viliſſimum. Inter candidiſſimos autem nullus hoc flore neglectus magis eſt, aut vilior habetur. Quod ſi etiam Liguſtrum à ligando nomen ſortitum, Smilax hæc vere Liguſtrum, vicinis etenim omnibus circumligatur ac circumuolutionibus plurimis implicatur. Germani Windtraut: Belgæ Winde/& Wyange: Galli *Liſeron, Liſet* nominant. Italis eſt *Vilucchio maggiore*: Hiſpanis *Campanilla ye ua.*

Viribus autem hanc Galenus aſperæ Smilaci quodammodò ſimilem eſſe iudicat. Semen ſi cum Dorycnio bibatur, inſomnia multa turbulenta efficere fertur: auctor Dioſcorides. Plinius nullius efficaciæ eſſe herbam cenſet.

De Smilace lævi minore. CAP. III.

Smilax lævis minor.

LÆVIS Smilacis minor ſpecies, maiorem ſatis refert, ſed humilior, tenerior, ac omnino minor. tenues illi quoq; & viticuloſi caulículi, nonnulli quorum humi repuut; alij herbas frugesque ſcandunt, & crebris eas voluminibus circumcíunt: folia oblungiora, Hederaceis minora, mollia ac lævia: flos ſimiliter calathoides, nonnihil odoratus, plurima parte albidus, reluceute tamen in eo diluto rubentis purpuræ colore, & radiantis ſtellæ effigie: ſemen ſubſequitur exiguum: radices tenues, candidæ, veluti prioris ſparguntur.

Gignitur in cultis aruis frequentiùs, non rarò tamen & in neglectis, ac ſecus margines agrorum: frugibus pluuioſo præſertim cæli ſtatu moleſta.

Floret vnà cum maiore.

Recentiores Volubilem minorem, & Conuoluulum minus appellant: Germani Klein Windtraut / id eſt, Klepn Winde: *Petit Liſeron* Galli: Itali *Vilucchio minore*. Lævis Smilacis ſpeciem eſſe, neque aliò referendam, ſatis manifeſtum. Non deſunt tamen, qui Helxinen eſſe velint cognomento Ciſſampelon. Sed pro hac nos aliam oſtendimus.

Non eſt etiam Chamæciſſus, quod quandoque ſuſpicati. Tametſi etiam foliorum, ramulorum, & radicum figura & color deſcripuoni, quæ paſſim extat, conformes appareant: & flores quia ſpecioſi ac elegantes Leucois aliquo modo comparari queant: atq; huic χίονος nomen non minùs quàm Ciſſampelo conueniat, non ideirco tamen Dioſcoridis Chamæciſſus. Vires quoque adeſſe oporter, quæ in hac Smilacis ſpecie deſiderantur. Chamæciſſus calida & amara ſolus eſt, hæc verò nec amantudinem nec caliditatem vllam obtinet: guſtata ſiquidem qualitatem nullam exent, magis frigida quàm calida. Quod hanc nullatenus Chamæciſſum eſſe, abundè oſtendit.

Ignaua autem eſt, nullíusque vſus herba.

De Hedera terreſtri, ſive Chamæciſſo. CAP. IIII.

TERRESTRIS Hedera humilis eſt herba; à terra non attollitur: vicina non petit adminicula; ſed multis incertæ longitudinis, tenuibus, viticuloſis, aliquantulùm angulo-

ſis,

Hedera terrestris.

sis, geniculatis & quandoque subtubentibus cauliculis reptat, hac illac se diffundés. folia eius non magna sunt, sed lata, rotundiuscula, corrugata, hirsuta, marginibus serrata, e singulis crebro bina: flores cucullati, hiantes, maiores quam Chamædryos, è cæruleo purpurascentes: radices perquam tenues & fibrosæ, subalbidis paulo nigriores. Odore tota est grauiusculo, & sapore amaro.

In cultis pariter ac incultis locis reperitur, ac sæpenumerò vmbrosis, iuxta sepes, parietes, & hortorum areas.

Viret non modò æstate, sed & hieme, quouisque anni tempore; ab Aprili autem in multam æstatem flores facit.

Hederam terrestrem vulgò appellant, id est, χαμαίκισσον, item & Coronam terræ; Germani Grundetråd: Belgæ Onderhaut: Galli *Lierre terrestre.*

Chamæcissum autem veterum esse, plerique recentiorum non admittunt. Repugnare etenim apparet foliorum figura; cauliculorum longitudo: florum non modò figura, sed & sapor. Chamæcisso siquidem (vt quidem passim extantia exemplaria habent) folia sunt Hederæ tenuiora, oblonga; cauliculi dodrantales; flores simules Leucois, candidiores, tenuiores, gustu valde amari. Huius verò herbæ folia rotundiora, nequaquam vti Hederæ læuia; late serpentes & oblongi cauliculi; flores à Leucois differentes, & minùs multò quàm folia, ac exiguum quid tantùm amaricantes.

Sed potest ipsa descriptio corrupta esse, ac pro μικρότερα, perperàm μακρότερα legi; & quæ sequuntur verba, πυκνὰ ἀνὰ τὴν γῆν ἰχνεῦσι, posterius esse translata. Facilis & non rarò occurrens huiusmodi ex vno elemento in alterum lapsus est; & transponuntur quoque quædam aliquando voces à transcriptoribus. Facit in hanc sententiam, quòd Dioscondes folia ischiadicis commendet, ac regium morbum expurgare scribat. Si enim flores amariores, his potiùs quàm folijs, præsertim purgandi regium morbum, potentia erat tribuenda; veluti Galenum fecisse legitur, quem potuit corrupta Dioscoridis lectio decepisse. *Galenus deceptus.*

Correctionem autem hanc si descriptio admittat, poterit vulgaris terrestris Hedera, veterum esse Chamæcissus: folia respõdebunt Hederaceis minora, tenuiora, & admodum amara: ramuli multùm foliosi sunt, qui licet longi ac prolixi, dodrantem tamen vix progrediuntur, quin radiculas defigant, ita vt ab ipsis radiculis dodrante haud sint longiores.

Flores etsi Leucois figura dissimiles, possunt tamen non minùs quàm alij quidam differentes, Leucois quoque comparari. Color enim aut venustas floris, comparationis occasionem subinde præbet. Anturrhini flos, Dioscorides ait, similis Leucoio: Sparti luteus velut Leucoij: Plinio candidus Conuoluuli flos Lilio non dissimilis: Est flos, ait lib. xxi. cap. v. non dissimilis Lilio, in herba, quam Conuoluulum vocant, nascens per frutreta, nullo odore, nec crocis intus, candorem tantùm referens, ac veluti naturæ rudimentum Liliæ facere condiscentis. Sunt & ita huius terrestris Hederæ candidiores ac tenuiores, quàm purpurei Leucoij flores. Recognita autem ac restituta Chamæcissi descriptio talis est:

Χαμαίκισσος φύλλα ἔχει ὅμοια κισσοῦ, μικρότερα δὲ καὶ λεπτότερα πολύ, καὶ πυκνὰ ἀνὰ τὴν γῆν ἰχνεῦσι, κλωνία ἀσθμαῖα ἑξαπλᾶ φύλλων ἀπὸ τῆς γῆς ὡς ἐπὶ δη λεύκοιον ὅμοια λευκοίῳ καὶ λεπτότερα καὶ λεπτότερα, id est, Chamæcissus, siue Hedera terrestris folia habet Hederis similia, minora tamen, & tenuiora multò, & in gustu valdè amara: ramulos dodrantales foliis refertos à terra quinque aut sex, flores Leucois similes, candidiores ac tenuiores. Huic haud dissimilem Chamæcissi, Plinius quoque habet descriptionem lib. xxiiii. cap. xv. sed tamen nonnihil etiam depraua- *Plinij locus tam fligatus* uatam. Delenda autem sunt hæc verba: Spicata est Tritici modo. Vera lectio sic habet: Chamæcissus ramulis quinis ferè foliosa; cùm floret, existimari posset alba Viola, radice tenui.

Exrant verò & apud Plinium & alias Chamæcissi. Est siquidem Chamæcissus Hederæ species, quæ numquam à terra attollitur, ὀλίγιος dicta. Item Chamæcissus vnifolia, quam pro

Cycla-

Cyclamino tertia sibi demonstratum libro xxv. cap. ix. refert.

Chamæcissi item nomenclaturæ variæ inter nothas occurrunt, & aliquot quidem dissimilium stirpium intet se confusæ; vt χαμαιλέων, χίσσος ἄκαρπος, σελινὶς, γῆς στέφανος, Hedera pluuiatica. Chamæleuce autem propriè Tussilago est, χίσσος ἄκαρπος, Hedera sterilis. Selinitis appellatio multis communis est: γῆς στεφάνου, siue Coronæ terræ nomen huic verè debetur, folioso siquidem veluti serto late sparsis ramulis terram coronat. Hedera pluuiatica rectè etiam appellari potest, nam per pluuiosam cæli tempestatem maximè luxuriat.

Ceterum facultate Hedera terrestris calida & sicca est, & quia amara, abstergere, & viscera ab obstructionibus liberare potest. Aduersus tinnitus & surditates commendatur auribus imposita. Matthiolus ærugini eius succum permixtum cuniculosis ac fistulosis vlceribus vtilitet adhiberi refert.

Dioscorides Chamæcissi folia ischiadicis trioboli pondere in aquæ cyathis tribus ad dies quadraginta aut quinquaginta pota auxiliari refert: eademque morbum regium expurgare similiter sumpta, ad dies sex aut septem. Galenus omnem (vt diximus) facultatem flonbus tribuit: Chamæcissi flos, ait, cùm sit admodum amarus, iecur obstructione liberat, daturque excoxendice laborantibus.

De Soldanella. Cap. v.

Soldanella.

Lævis Smilacis generibus venit etiam ascribenda Soldanella. spargit hæc per terram graciles, viticulosos, subrubentes caulículos, circa quos in longioribus pediculis folia Hederacea, læuia, splendentia, sed lata, & subrotunda: flores calathi formam similiter referunt, diluto purpureo colore subrubent: semen in rotundis folliculis nigricat: radix oblonga, tenuis. Saporem herba amarum ac subsalsum à natali contrahit solo; nascitur enim in maritimis.

Reperitur verò non modò in Italia, aut Gallia, verùm & in Zelandiæ insulis, Flandriæ ac Hollandiæ littoribus.

Æstiuis mensibus floret.

Recentiores Soldanam & Soldanellam vocitant: Belgæ Zeeumde: id est, Conuoluulum marinum. Dioscoridi est κράμβη θαλασσία.

Calida autem & sicca temperie Soldanella est, & tertio quidem excessu, vti amara, salsilaginem cum acredine quadam referens, gustabilis eius qualitas ostendit.

Aluum purgat, cruda & aquosa detrahit, hydropicis censetur vtilis; aduersatur tamen ventriculo, torsiones & molestias adfert, plus subinde incommodi, quàm auxilij confert.

Testatur hæc quoque Dioscorides: Tota, inquit, herba stomacho incommoda est, acris, aluum maximè soluit, cocta in ciboque sumpta. Coquunt cum ea quidam, ad obtundendam acrimoniam, pingues carnes.

De Conuoluulo nigro siue Helxine Cissampelo. Cap. vi.

Ad Smilacis lævis genus pertinet quoque, quod Conuoluulum dicitur nigrum. Huic pertenues multæ cirrorum instar subrubentes viticulæ, quibus fruticibus, omnibus quæcumque contingit vicinis, sese crebris circumuolutionibus implicat, ab imis ad summa proserpens: folia lata sunt, longa, & acuminata, Hederæ foliis molliora tenuioraque: flores exigui racematim cohærent, candiduli: semen triangulare veluti Fegopyri, sed minus & nigro resplendens colore, tenuibus subrubentibus membranis, veluti glumis integitur: radix exigua breuisque est.

Iuxta

Conuoluulum nigrum.

Plinij locus animaduersus.

Campana cærulea.

Granum Nil.

Iuxta sepimenta, & frequenter in vinetis reperitur.

Vindemię tempore semen perficitur, ex quo, nec aliunde, primo Vere succrescit.

Germanis Schwartwinde, id est, Conuoluulum nigrum, aut Volubilis nigra dicitur: nonnullis Volubilis media.

Dioscoridi ἱλξὶν χιασάμπελος: Democrito in Geoponicis, μαλαχόχιασος: Latinè Mollis hedera. Cissampelos autem cognominatur, non modò ad differentiam alterius Helxines, quæ & Parietaria; verùm quòd & Vitibus crebris amplexibus sæpenumerò circumuinciatur.

Reperitur huius & multò alia, in exemplari quo Marcellus Vergilius vsus est, descriptio, & appellationes complurimæ: sed Ruellij & Cornarij editiones magis probandæ. Plin. lib. XXI. cap. XVI. non de hac Helxine, sed de Ixine scribit. Exemplaria perperàm Helxine pro Ixine habent. Ixine verò Chamæleon albus.

Facultatem autem Conuoluulum istud nigrum compertam aut probatam hoc tempore nullam habet. Dioscorides foliorum Helxines Cissampeli succum, vim habere aut soluendi aluum tibi batur.

De Campana Cærulea. CAP. VII.

ACCEDIT lætium Conuoluulorum numero opportunè etiam Cápana vulgò nuncupata Lazura, id est, cærulea. Longos, teneros, viticulosósq; hæc promit cauliculos, quibus ponè posita quęcumq; conscendit & amplectitur, crebris sese iis implicans voluminibus: folia lata sunt & angulosa, mollia, vetustis angulosis Hederæ foliis maiora, non in totum læuia, sed nonnihil hirsuta: flores veluti Smilacis lævis, instar Campanulę, sed per oras anguloti, & colore in cæruleo purpurei: semen nigricans: radices tenues & fibrosæ.

Peregrina hæc stirps, & aliunde illata, sub finem æstatis, si calida ferueńsque fuerit, in Belgio flores facit.

Campana, vt diximus, Lazura, & Campana cærulea à recentioribus nuncupatur: aut Conuoluulum cæruleum. Existimatur Ligustrum esse nigrum, cuius meminit Columella lib. X.

Fer calathis Violam, & nigro permista Ligustro
Balsama, cum Casia nectens, &c.

Si etenim Smilax lævis maior album est Ligustrum, haud impropriè Campana ista, nigrum appellari poterit Ligustrum. Nam è cæruleo purpureus color subinde niger dicitur; veluti Violæ nigræ.

Sunt autem qui hanc Campanam granum Nil Auicennæ esse volunt, de quo cap. CCCVI. Quod quidem differt ab eo Nil, quod describitur DXII. cap. Istud enim Isatis Græcorum est: illud verò peregrina ac Indica stirps; vt non modò Auicenna, sed & Serapio testatur.

Sic

Nasturtium Indicum.

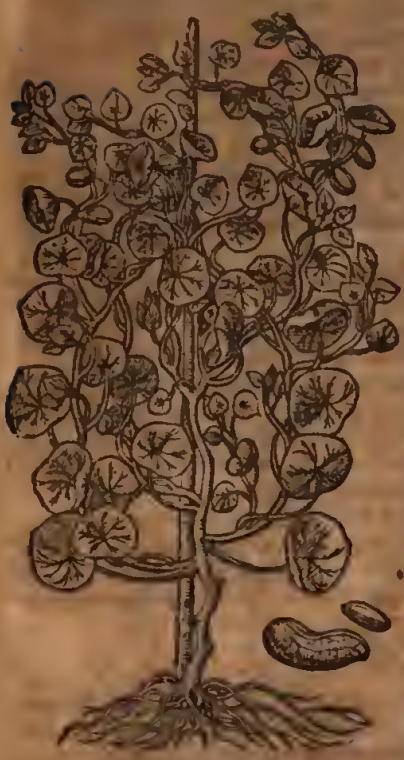

Nasturtij Indici flos.

Sic autem Auicenna: Granum Nil quid est? Est Chartamom Indum. Serapio verò, Hab al Nil est granum Indicum; cap. videlicet CCLXXXIII. vbi & ipsum his describitur verbis. Planta eius est similis plantæ Leblab, id est, Conuoluuli, adhærens arboribus duobus brachiis vel tribus: habet ramos & folia viridia, & è radice cuiusque folij est flos coloris purpurei, similis Campanulis in figura sua: & quando cadit flos, dimittit semen in vaginis (lego capitulis) in quibus sunt tria grana, minora granis Staphisagriæ, læuia. Cui descriptioni conformis Campana hæc Lazura est.

Non desunt verò & aliæ Conuoluulorum species, quæ ad Nil Auicennæ quoque referuntur; quarum semina superioribus annis vir clarissimus Iacobus Antonius Cortusius ad nos misit. Caules vtriusque prælongi, veluti aliorum Conuoluulorum vicinis pertices circumuoluti; & vnus non paucis breuibus spinolis aspet, alterus verò absque vllis. folia læuia, lata, haud angulosa; & eius quæ spinis caret, prona parte candicantia: flores elegantis purpurei coloris, semina nigra, læuia ac resplendentia. Et possunt & hæ quoque species esse Nil, plures etenim eiusdem generis reperiri nihil prohibet.

Posse verò & huc referri videtur peregrinum quoddam Conuoluuli genus, quod Nasturtium vocat Iudicum. Caulis huius teres, tenuis, oblongus, in ramulos plures diuiditur; & pedamentis quibus fulciatur indiget. folia circa ramulos rotunda, tenuia, quibus medius pediculus subest, veluti Cotyledonis, cuius similia admodum forent multò teneriora, tenuiora ac dilutius essent virentia. flos cum Regio dicto flore satis conuenit, sed maior est, & propendens etiam longius habet corniculum, & colore elegantèr luteus est, tum & suauiter odoratus.

Hanc autem stirpem raram admodum ac peregrinam videre contigit Coloniæ, in horto Christinæ Bertolfiæ viduæ amplis. ac clariss. viri Ioachimi Hopperi, quæ semine ex Hispania allato eam seuit & diligenter excoluit.

Sapore Nasturtium referunt folia, vnde illi nomen; quam ob causam & facultate calidum ac siccum esse apparet.

Ceterùm Nil, vt Auicenna quidem, calidum & siccum est ordine primo: à Serapione verò vltra tertij ordinis calida & sicca reponitur.

Expurgandi vim habet, ducit crudos crassosq; & pituitosos & melancholicos humores: pellit ventris lumbricos & ascarides, sed ventrem conturbat, & nauseam facit, vt Auicenna.

Tarde officium præstare Serapio scribit, apud quem plura requirenda.

De Mechoacan. CAP. VIII.

AD genus peregrinorum Conuoluulorum accedit & quod modò Mechoacan appellatur. Sarmenta tenuia istud promit, & quidem multa longaque, quibus vicinis pertices, fruticibus, alisque propè consistentibus circumuoluitur ac multiplici nexu implicatur: folia magna e viridi nigricantia, lata, acuminata, ad Smilacis læuis accedentia, sed maiora, nonnihilque

Mechoacan.

Smilax aspera.

hilque aspera, ac hirsuta: semen nigrum splendens: radix oblonga, crassa, intetius candida, gustu exiguam qualitatem præ se fert.

Nicolaus Monardis florem huius esse scribit veluti Mali aureæ, ex quinque folus maiorib⁹ compositum: e cuius medio instar lobi capitulum exit, ad Auellanæ nucis magnitudinem excrescens, quod interseptente tenui membrana in duas partes delitescit, in quarum singulis duo semina Ciceris exigui magnitudine, colore nigra.

In prouincia nouæ Hispaniæ Mechoacan primum fertur repertum: nascitur vero & in Americæ continenti, velut in Nicaragua ac Quito, quod præstantius habetur.

Nomen à prouincia in qua reperitur retinet. Sunt qui existiment Bryoniæ esse speciem, sed cùm radix non sit amaricans, sed cinus ἄγευστος, siue gustabilis qualitatis expers, aut, vt quidam dicit, exqualis, cum Bryonia parum conuenit: Bryoniæ siquidem radix valde amara, folium & forma foliorum, florum, ac fructuum diuersus. Nonnulli Rha album appellant, nec tamen Rha simile. Ad Scammonium magis accedit, & Scammonium quoddam esse Americanum apparet. repit Smilacis modo, vt dixiuius, Scammonium: radix & albida & crassa: succus exiguam qualitatem refert: veluti Mechoacan.

Est autem radix Mechoacan in calidi frigidique medio, sed tamen sicca. Purgat per inferiorem ventrem, pituitam præcipue, deinde serosos humores. Datur à denarij vnius pondere vsq; ad duorum; & quidem cum vino, aut stillatitio alicuius (pro morbi ratione) liquore, vel etiã in carnis iusculo. Vtilitet verò exhiberi fertur omnibus, quorũ morbi causa ex pituita & frigido est humore. valet aduersus diuturnos capitis dolores, veteres tussies, respirãdi difficultates, coli, renum, vteri, & articulorum dolores.

De Smilace aspera. CAP. IX.

SMILAX aspera multis aculeatis ac spinosis horret exilibus ramulis, quibus per sepes, frutices, ac vicina quæq; ambiendo amplexandoque ab imis ad summa repit: folium eius est Hederæ, absque angulis acuminatum, minus ac durius quàm laxus Smilacis, quandoque candidis maculis notatum: flores candidi, odorati: fructus in exiguo racemo instar Labruscæ, cùm ematuruit rubens leuiterque mordax, in quo semen punico colore nigricans, simile Cannabis: radix longa, aliquantulùm nodosa, dura, & in plures diuaricata ramulos.

Exit locis asperis, incultis, circa sepes, margines agrorum, in montibus & conuallibus in regionibus quidem calidis, vt Italia, Narbonensi Gallia, Hispania, Africa.

Flores Vere, fructus Autumno vel antè paulò matureſcit.

Σμίλαξ

Σμίλαξ τραχεῖα Græcis appellatur. Gaza Theophrasti interpres Hederam Ciliciam nominat, veluti & Plinius, qui & Nicophoron cognominatam scribit lib. XXXIIII. cap. x. Hetruscis Hedera spinosa, & Rubus ceruinus dicitur: Hispanis Castellanis, vt auctor Lacuna, *Zarza Parilla*, quasi Rubus viticula, Zarza siquidem, eodem teste, Rubum: Parra autem, Matthiolo interprete, Vitem, & Parilla paruam Vitem siue Viticulam significat. Dicitur & ἑπάπης, λυκάσθρον, κυνόβατον, ἀνίκητον, ἱλιόφυτον, ἀκανθολιχὸν, δυσχὸν, ἰλίδη, & Mergina.

Nonnulli, quam ex Peru Americæ prouincia aduectam radicem recentiores Zarzam quoque Parillam nuncupant, huius Smilacis radices esse affirmant. Et similem quidem huic Garcias Lopius Lusitanus, sed tamen eamdem esse non concedit. Reperiuntur sæpenumerò similes, quæ tamen vel minimo aliquo discrimine differunt. Differentiam etiam cæli soliq́ue diuersa constitutio adfert. *Zarza Parilla.*

Zarza Parilla Peruuiana peregrina est, & è noui Orbis siue Americæ prouinciis infertur. Quæ autem illinc aduehuntur, licet etiam in Europa nata similia videantur & sint, viribus tamen non rarò differunt. Neque enim soli cæliq́ue diuersitas, ad formæ modò commutationem aut alterationem facit, sed plurimùm etiam ad qualitatum virium q́ue remissionem aut intensionem confert. Calidis locis enata potentiora ferè odoratioraq́ue sunt, frigidis minùs. Quædam pernicioſa translata mitescunt, & vtilia redduntur. Ita Zarza Parilla Peruuiana tametsi Smilaci asperæ siue Zarzæ Parillæ Hispanensi similis, temperati tamen cæli occasione, tum & ipsius soli genio, longe efficacior est, quam vel in Hispanis, aut etiam in Africa nata.

Sunt autem Zarzæ Parillæ ex America radices (quæ solæ aduehuntur) longæ, & tenues, tenuioribus vulgaris Glycyrrhizæ radicibus similes, ab vno complures dependentes quandoque capite, in quibus medius durior neruus: sapore sunt exiguo, & odore non perceptibili præditæ. Feruntur gigni in Honduras Peru prouincia. Nomen a similitudine asperæ Smilacis acceperunt.

Apud indigenas suũ ei nomẽ, quod Latinis spinosam quoq; Vitẽ sonat, Garcia Lopio teste.

Calidi autem & sicci temperamenti sunt, partiumq́ue adeò tenuium, vt earum decoctum quàm facillimè sudorem prouocet. Articulorum capitisq́ue diuturnis doloribus, frigidisq́ue affectionibus auxiliantur; omnibus item malis, citra tamen febrim, prosunt, quæ sudore tolli ac curari posse spes est.

Sufficiunt ad curationem pauci dies, leuiore morbo: maius aut diuturnius malum, diuturniorem curationem postulat.

Quæ verò ex Hispaniis aut alibunde Zarza Parilla, siue Smilax aspera adfertur, minùs efficax habetur. Commendatur hæc à Dioscoride & Plinio aduersus venena.

Huius folia, inquit Dioscorides, aduersus lethalia medicamenta antidota sunt, siue antè, siue pòst pota.

De Bryonia alba & nigra. Cap. x.

Bryoniæ duæ sunt (præter siluestrem nonnullis dictam Bryoniam:) vna Alba, altera Nigra cognominatur.

Alba Bryonia multa longa & tenuia sarmenta promit, clauiculas siue capreolos habet in- 1.
star Vitis: folia eius lata sunt, quinquangulana, & ad similitudinem Vitium diuisa, sed asperiora, hirsutiora, candidioraq́ue: flores exigui, candidi, racemosi: fructus in vuis paruis, quarum acini vnino virent, maturi rubent: radix prægrandis est, longa & crassa, altè descendens, ex albido subluteo coloris, gustu nequàm amaro & ingrato. Sepimenta, dumos, frutices scandit & superat, non tamen aliorum modo circumplicando se, sed clauiculis suis vicina omnia apprehendendo, isq́ue se diuersimode innectendo ac implicando.

Similis huic Bryonia est nigra: tenuibus siquidem & viticulosis cauliculis, foliis, capreolis, 2.
floribus, vuarum acinorumq́ue figura, radicis mole & quantitate priorem refert: sed acini per maturitatem nigricant; radix quoque foris subnigra, intrinsecùs buxeo pallet colore. Arbustorum hæc, sepium dumorumq́ue ramulos fastigiaque capreolis suis quoque tantùm comprehendit, in omnes partes latè sese veluti prior explicans.

Candida siue alba Bryonia multis in Belgio locis reperitur; similiter in Sueuia ac Rhenana Germaniæ prouincia, & passim in Italia, secus vias ac agrorum margines.

Nigram gignunt Hassia, Saxonia, VVestphalia, Pomerania, Misnia, vbi candida non prouenit, vt Valerius Cordus scriptum reliquit.

Vtriusque flores Maius, vuas verò Autumnus suppeditat.

Prior Græcis ἄμπελος λευκὴ, id est, Vitis alba. & ἄμπελος quidem dicitur, non modò quòd 1.
solus Vitem referat, verùm etiam quia fructum in exiguæ vuæ, acinis licet raris, similitudi-

Bryonia alba.

2.

1.

Galenus notauit.

nem conformatum producat. Dicitur & Βρυωνία λευκὴ, ἄφυες ἄφυλος, χαλέσιον, μηλοφόρι, φιλοφόρι, ἀρχίζωσις, ὄχμωσις, ἢ κιδάρωσις a Lonicero etiam Madon; ab Arabibus Alphesera; a Matthæo Siluatico Viticella: in Thesauro pauperum Roralitrum: Apuleius Apiastellum, Vitis Tamus minimam, Agnolum & Dentariam appellat. Germani Swirpwurtz, Hundskürbis, Hundsradin, & Ruffels kirsen: nostri vulgarem appellationem sequentes, Bryone: Galli *Couloure*. Italis *Zucca saluatica*, Hispanis *Nueza blanca*, & *Norca blanca*.

Altera Græcis ἄμπελος μέλαινα, ἢ βρυωνία μέλαινα: Latinis Viris nigra, Bryonia nigra: a nonnullis χειρωνία ἄμπελος, ἑλλεβόριον. Galeni propriè βρυωνίαν vocant ait. Idem Plinius affirmat, qui & à nonnullis Chironiam, γυναικόβιον, ac ἀπεγονίαν dici refert. Chironia autem cognominatur à Chirone inuentore. Est Chironia, inquit Plinius, inuentum Ampelos, quæ vocatur Chironia.

Facultate autem Bryonia alba omnibus suis partibus calida & sicca est, secundum gradum, præsertim caloris, excedens, cum expurgandi potentissima vi, per quam non modo biliosos ac pituitosos, sed & aquosos humores educit.

Alparagos, qui prima germinatione prodeunt, si decoctæ edantur, aluum & vrinam ciere Dioscorides scribit. Galenus verò ab omnibus pro more per Ver edi ait, eduliumque esse stomacho propter adstrictionem gratum. Quod de Vitis siluestris, siue Tamo quidem, sed nequaquam de huius germinibus veritatem habet. Nam albæ Bryoniæ asparagi, siue prima germina nequaquam adstringunt, sed aluum vehementius commouent; stomachoque grauem molestiam inferunt.

Dioscorides item radicis succum Vere exprimi, bibique cum aqua mulsa, pituitamque ducere; ait. Ducit autem non modò succus, sed & radicis decoctum pituitam, bilem flauam, ac seroſos aquosoſque humores; & quidem validissimè, vna ventriculum ita sæpenumero perturbans, vt & eosdem vomitione reddi procuret.

Conferre huiusce modi vehemens purgatio hydropicis posse speratur. & quos comitialis morbus, aut capitis diuturnæ & pertinaces vertigines detinent. Sed tameo epilepticis non quotidie, vt Dioscorides monet, exhibendæ: subinde etenim dedisse satis erit molestum. Validum enim, vt diximus, est remedium, violenter purgans, & naturæ vim inferens.

Extrahit eadem radix mortuos fœtus & secundas subdita: idemque in mulsis decocta potest. Cutim eadem exterget & erugat: maculas solares, varos, lentigines, cicatrices nigras, cum Eruo & Chia terra ac Fœnogræco depurgat; aut in oleo decocta vsque dum colliquescat. Tollit suggillata, digitorum pterygia compescit, cum vino impolita inflammationes discutit ac abscessus rumpit: educit & cocta trita ac impolita: miscetur & commode erodentibus medicamentis: auctor Dioscorides.

Fructus ad scabiem & lepram facit illitus & impositus, eodem auctore. Galenus iis, qui coria densant, vtilem perhibet. Plinius lactis abundantiam facere scribit. Videtur tamen magis lactis generationi aduersari: nam acris est, & eo vellera ac coria, Dioscoride teste, depilantur.

Plinius notatur.

Nigra Bryonia supradictæ, vt Galenus ait, ad omnia similis, nisi quòd imbecilliot.

De Vite siluestri, siue Tamo. CAP. XI.

VITIS siluestris longos, lignosos, mediocris crassitudinis, rimosi corticis, instar sarmentorum Vitis, obscure subrubentes viticulosos promit coliculos, quibus vicinis quibusuis multis se amplexibus circumuolui, ac crebris inrorquet circuitionibus ab imis ad fastigium scandens: capreolis siue viticulis caret: folia Hederacea, mollia, splendentia, Smilacis lævis haud absimilia: flores candidi, exigui, muscoti, odorati, racematim dependent: vuæ paruæ sunt, acui virent, maturi cocci modo rubent: radix crassa, longa & magna, succo glutinoso

Vitis silvestris.

noso & lęto plena; adeo vt fruta digitis adhęreat.

In siluis opacis & umbrosis locis asperis, præsertim vbi aquæ subsunt, gignitur: reperitur & sub Cutylis prope Argentinam, vt Kyberus prodidit.

Martio mense asparagi siue prima erumpunt germina: flores Maio: vuæ circa vindemiæ tempus maturantur.

Græci hanc ἄμπελον ἀγρίαν, id est, Vitem siluestrem dicunt. Differt tamen nun parum à Labrusca siue Vite vinifera siluestri, quæ & ἄμπελος ἀγρία. Præbuit vtrulque ὁμωνυμία Plinio occasionem, vt satis de his se explicare non potuerit, lib. XXIII. cap. primo, & vtramque inter se confudit. in quo fuit & Arabes notandi. *Plinij hallucinatio.*

Dicitur verò & hæc siluestris Vitis, Latinis Tamus: fructusque eius vua Tamina, Italis *Tamaro*. Vua Taminia autem, etiam Staphisagria est: sed hanc [illegible] nuncupatam, Plinius inquit. Germanis est Schmarwurtzel. Allobroges Latinam vocem retinent, & Tamum quoque aut Tamum appellant. Plinius Salicastrum etiam vocat: Ruellius Sigillum B. Mariæ, in Officinis quibusdam nominari refert.

Non est hoc loco refellenda eorum sententia, qui Cyclaminum alteram hanc esse volunt. vel sola enim radicis magnitudo facile hos redarguit. Cyclamini siquidem radix ἄχρηστος, id est, nullius vsus ac exigua, huic autem magna & multi vsus. Cum eo magis videretur agendum, qui ἄμπελον siue βρυωνίαν μέλαιναν esse pertinacius tuetur: nisi reperta, & ab eo conspecta legitima Bryonia nigra, sententiam mutaturum sperarem. Sed tamen quid vetat & in huius errorem animaduertere, & Tamum non esse Bryoniam nigram docere? Caret capreolis Tamus; fructum non nigrum, sed pulchrè rubentem gignit. Bryonia vero nigra capreolos habet instar Vitis, & acinos profert nigros. Ostendunt hæc differentiam satis euidentem.

Sunt autem Tami siue siluestris Vitis radices calidæ & ficcæ ordine tertio: fructus adsimiles, facultate attamen mitiore. Vtraque abstergunt & digerunt.

Dioscorides radices ait, aquosa detrahere & hydropicis vtiles; si in vino quod aquam marinam admixtam habeat, feruefiant; & tum aquæ cyathis duobus bibantur: fructus siue acinos, cùm à sole, tum & alias cutis maculas expurgare.

Abstergunt autem non modò acini maculas, verùm & suggillatarum partium liuores citissime digerunt ac resoluunt; quod & radices impositæ possunt.

Recentes enatæ germina, mutua confriti atque inter cibaria recipi, Dioscorides refert: inferri mensis & nostra ætate in Hetruria, Matthiolus scribit: idem quoque in Hispania Bætica fieri alij asserunt.

Dicuntur à poetis huius radices quæri, eruique cum voluptate mandi, neque minùs esse gratæ, quàm Cyclamini orbicularis, quæ inde Panis porcini nomen indeptæ sunt. Si quis autem hanc ob causam Cyclaminum alteram esse contendent, hunc & plures alias Cyclaminis annumerare oportebit. Neque enim huius tantummodò, sed & multarum aliarum stirpium radices quærunt, eruunt, auidissimeque deuorant porci, quarum nullæ ad Cyclamini genera pertinent. Temerarium idcircò fuerit, Tamum Cyclamini speciem asserere, quod eius radices porcino generi gratæ sint.

De Christophoriana. Cap. XII.

Tametsi Christophoriana ex eatum non sit genere, quæ adminiculis egent aut amplexu viuunt, qua tamen vuas fert, αὐτόλοις se facile annumerari permittet.

Caulículos hæc promit teneros, pedem longos, aut altiores non multò: folia circa hos & e radicibus, ex pluribus commissa, particularia quorum lata, acuminata, & ambitu

Christophoriana.

Dulcamara.

ſerrata, in virore candicantia flores rem[illegible] ſcoſi, candidi, in faſtigiis caulículorum v[illegible] ſpicam conditi: fructus rorundis paulo l[illegible] per maturitatem nigri, ſtriam lineamve [illegible] parte oſtentantes, quarum acinis alioqui [illegible] & in vuæ modum cohærentes: radix cra[illegible] non abſque fibris, foris nigricans, inter[illegible] colore lutea, viuax ac diuturna, quo[illegible] liculos & folia regenerans.

Pleriſque Germaniæ & citra Rhenum Moſamque locis, in ſiluis præſertim montoſis, hæc occurrit.

Flores Maio, ſed fructus Auguſto aut ſe[illegible] perficitur.

Noſtra ætas Chriſtophorianam, & S. Chriſtophori herbam vocitat. Sunt qui Coſtum nigrum dicant; alij malunt Aconitum baccíferum nominare. Coſto áurem nihil habet reſpondens. Aconitis aurem annumerari contigit, propter pernicioſam & Aconito ſimilem, quam habere creditur, facultatem.

Fertur enim exitialis, ac non minus noxia quàm Aconitum.

De Dulcamara. CAP. XIII.

DVLCAMARA Viris modo lignoſa promit ſarmenta, & ab üs ramulos complures, quibus ſcandendo vicinis ſepibus fruticibuſque immittitur: cortex nouellorum ramulorum viret, ſed veruſtiorum ipſorumque caudicum aſperior cinericio ſubcandicat colore, extrinſecus q[illegible]; nam intrinſecus pulchre etiam viret: lignum [illegible] medullam fungoſam habet: folijs veſtitur oblongis, læuibus, mucronatis, Smilaceis minoribus, circa pediculum appendices vtrimque paruas ferentibus: floſculi in muſcarus exiguis, haud magni, ex quinque foliolis anguſtis, colore quandoque albidi, Geſnero teſte, in Belgio vt plurimum cæruleo purpurei; in quorum medio lutea eminet apex: baccæ oblongioris formæ, molles, lenti & ingrati guſtus, eleganti corallij colore rubent, raró albicant: radix modica multis fibris committitur.

Aquoſa & rigua amat, circa ſcrobes & foſſas frequenter reperitur.

Folia Vere erumpunt, flores Iulio ex[illegible], Auguſto baccæ ſiue acini maturi.

Poſterior ætas Amaram dulcem, Amarodulcem, & Dulcamaram, & Græce γλυκυπικρὸν ἢ γλυκυπικρίδα nominant: Germanicè Je ienger Je lieber/ Hemſtraut: Belgæ Alſtruire. Sunt qui Vitem ſilueſtrem Dioſcoridis eſſe exiſtimant, a Solani ſpeciem faciunt, Solanum lignoſum aut fruticoſum cognominantes. Sed Vitem quidem ſilueſtrem iam anteà oſtendimus eſſe. Tamum Solano autem ſimile nihil habet. falluntur circò maximè, qui Solanum rubrum, aut Solanum fruticoſum appellant; ac eius baccis loco Acinorum Solani vnguentorum nonnullorum re[illegible]

refrigerans, in compositionibus admiscent. Est enim fructus huius nequaquam frigidus vt Solani, sed calidus, vt mox dicetur. Plus similitudinis cum Cyclamino altera habet; folium respondet: caules licet non manifeste articulati, non tamen absque geniculorum specie in flore alicubi candido; & fructu acinaceo corymborum Hederæ modo dependente nihil desideratur; neque in ipsis similiter radicibus vere ἀχρήστως. Nam præter quod tenues, nullam quoque vtilitatem conferunt.

Describitur Cyclaminus altera a Dioscoride his verbis: Folia habet Hederæ similia, sed minora: caules crassos, γονατώδη, id est, geniculatos; vicinis se arboribus ἐλικοειδῶς, id est, modo capreolorum vitis, circumligantes: flores candidi, odorati: fructus vt acini vuæ, similis Hederæ, mollis, sapore leuiter acris & viscolus: radix ἄχρηστος, siue inutilis. *Cyclaminus altera.*

Dicitur autem Cyclaminus altera, Dioscoride teste, χιοσπυλλος, & χιοσάνθεμον. conuenit vtraque appellatio Dulcamaræ: nam foliis, floribus & fructibus Hederam æmulatur.

Ceterum facultate, & folius, & fructu calida, resiccans, abstergens & digerens est. Fertur foliorum decoctum iecinoris scirrhique obstructiones reserare, & aduersus regium morbum vtiliter bibi. Ruptis verò & ex alto præcipitatis, aut cæsis etiam succus vtilis habetur. Creditur siquidem concretum alicubi in visceribus sanguinem dissoluere, & partum læsarum sanitatem procurare.

Hieronymus Tragus e ligno minutim conciso vini decoctum conficere docet, quod ictericos & hydropicos & per vrinam, & per inferiorem ventrem clementer purgare refert.

Haud dissimiles sistis Dioscorides quoque, Cyclamino alteri facultates asscribit. Fructus, inquit, drachmæ vnius pondere potus, cum vini albi cyathis duobus, ad dies quadraginta, splenem liquat; ita vt per vrinam & aluum absumatur. Bibitur ad orthopnœam reliquias à partu purgat.

De Alsine repente. CAP. XIIII.

Alsine repens.

ACCEDERE potest superiori, quam destitutus alio nomine Alsinen repentem Clusius nuncupauit, nequit enim per se consistere, & nisi pedamentis fulciatur, humi serpit: adminiculis ponè positis, perticis, aut fruticibus si sustineatur, in altum scandit: caules illi sunt oblongi, tenues, teretes, ac geniculati: e singulis articulis bina contra se posita folia enascuntur, oblonga, lata, læuia, dilute virentia, Alsines similia, verùm maiora, & ad Helxines siue Parietariæ magnitudinem accedentia: flores e folliculis albidi: succedunt acini per maturitatem nigri, Piperis grano aut Hederæ acinis similes, in quibus semina plana & diminuta. radix candicans longis, tenuibus, viticulosis sarmentosis fibris repit.

Copiosa in agro Salmanticensi in Hispania, vt Clusius ait, locis vmbrosis: nascitur & in Italia, Pannonia superiore, ac in Moraua, & alibi, humido solo.

Æstate floret, & fructum perficit: radices solæ restibiles, Vere nouos turiones nouaque germina promunt.

Lucas Chynus in stirpium historia haud patum versatus, Cyclaminum alteram Dioscoridis esse iudicauit; nobis superior magis ad descriptionem accedere videtur. Carolus Clusius maluit Alsinen repentem appellare, propter eam quam caules foliaque cum maiore Alsine similitudinem habent.

Refrigerans autem hæc esse videtur, & Alsinę facultate ac potentia proxima.

Vitalba.

Flammula.

De Vitalba. CAP. XV.

CAVLES sarmentosos, multos, c[illegible] mosos, geniculatos, aliquaunspet[illegible] & subinde lentos ac obsequiosos e[illegible] sepibus dumisque se implicans, atque [illegible] vicina omnia appetens ac superans: [illegible] ad vnum neruum e quinis ferè coalescunt, eorum eminente vno; quæ lata sunt, Hederaceis similia, nequaquam tamen angulosa, verum per circumferentiam nonnihil crenata: flores in [illegible] cemi aut vmbellæ formam digerunt[illegible] candi[illegible] odorati, florum Myrti æmuli; semen [illegible] tut exiguum triangulari specie, capill[illegible] tenuisque plumæ instar incanam veluti cristam gerens; gustu acre: radix fibrosa, haud magni momenti.

Secus margines agrorum inter vepres & s[illegible] tes crebro reperitur apud Italos, Germanos, Gallos ac etiam Belgas, vbi lætum fœcundumque solum.

Iulio mense huius flores: fructus plumis suis incanescentes Autumno dependent.

De huius nomine inter recentiores concertatio quædam est. Fuchsius Vitem nigram hinc Bryoniam nigram, Matthiolus Clematidem alteram facit. Legitimam autem Bryoniam nigram superius ostendimus. Ad Clematidem verò alteram accedere, atque eius speciem esse negari non potest. est tamen & alia ab hac differens, inferius explicanda. Germani Limen & Limen appellant: Galli, Ruellio teste, *Viorne*. Non est tamen frutex ille, qui Gallis *Viorne* & Latinis Viburnum dictus est.

Facultate autem acris & calida hæc est, vsum tamen nobis compertum, non habet vllum.

De Flammula. CAP. XVI.

FLAMMVLÆ duæ sunt: vna adminiculis eget: altera assurgit nullius indiga so[illegible] tamur.

Prior lentos obtinet & perquam obsequiosos, sarmentosos cauliculos, cortice viren[illegible] festitos: folia minora sunt quam Vitalbæ, uncondita, ad vnum complura pediculo[illegible], qui capreoli sepenumerò munere officioque fungens, vicinis se circumplicat: flores candidi sunt: [illegible] na exigua cohærentia, canescentibus quoque plumis, minoribus tamen ac breuioribus exornata: pro radicibus tenues sunt fibræ.

Sponte sua in Belgio nusquam exit, sed hortensis est. flores sub Augustum, semen Iunius succedit.

Flammulæ nomen à recentioribus accepit; habita fuit pro Clematidis alterius specie, sed tamen & semine & florum cum figura, tum colore & magnitudine ab ea differt.

Altera Flammula folius est amplioribus [illegible] ioribusque, Vitalbæ similioribus, quam & candidio-

Flammula altera.

Clematis Daphnoides.

didissimis floſculis, tum & ſemine plumaceam emittam gerente, in faſtigus cauliculorum eminentibus, refert: cubito cauliculi altiores, per ſe conſiſtunt, ſurſumque arriguntur.

Rariſſima hæc Germanis ac Belgis eſt, & hortenſis tantummodò.

Vere noua promit folíola, & cauliculos. æſtate flores, hieme ſolæ reliquæ ſunt radices.

Ab aeri & mordaci eius qualitate & hanc Flammulam recentiores atque huius ætatis docti appellant. Matthiolus hanc eam eſſe exiſtimat, quam Platearius lib. De ſimplici medicina cap. primo litteræ F, Flammulam nominat, & calidam ſiccamque quarto ſtatuit gradu. Eſt tamen & Flammula quædam Ranunculi ſpecies, cuius in exulcerando veſicaſque excitando nota palàm eſt facultas; de qua citiùs, quàm de hac, ſcripſiſſe Platearium crediderim.

Nihilominùs vtraque harum Flammularum multùm aeris & valde calida eſt, ipſa tamen Flammula Ranunculo, mitiores iſtæ videntur.

De Clematide Daphnoide. CAP. XVII.

CLEMATIS Daphnoides, longa, gracilia, rotunda, luncorum inſtar tenuia, & geniculis interſepta, ſpargit ſarmenta, quibus per terram ſerpit, radiculas etiam ſubinde, ſed tamen rariùs defigens: folia ſunt læuia, latiuſcula, oblonga, forma quidem Laurinis ſimilia, ſed multò minora: flores ſecundùm folia, quinque foliolis patentes, inferiùs fiſtuloſi, Bugloſſi floribus maiores; colore, vt plurimùm cærulei; quãdoque candidi; ramus rubentes, odoris nullius aut exigui; radices tenuiſſimæ fibræ.

Rigua & aquoſa quærit loca, amat ſiluas: viret perpetua in hortis fronde, vbi floſculi eius ſubinde multiplicatis luxuriant foliolis.

Huius & alia maior reperitur ſpecies quę multo longioribus repit viticulis, & folius eſt floribuſq; multò amplioribus, cetera prioni ſimilis.

Peregrina hæc, & aliunde aduecta.

Vigent vtriuſque flores Martio, Aprili, Maio, & non rarò ſerius.

Κληματὶς δαφνοειδὴς à Græcis dicitur: Clematis quidem, quia inſtar κλημάτων tepentes proferat cauliculos: Daphnoides verò cùm à Lauri foliorum figura, tum & ad differentiam alterius, vel etiam aliarum. Nam Plinius plutes eius nominis refert lib. XXIIII. cap. XV. vbi & hanc Ægyptiam cognominat. Eſt & alia, aut, Clematis Ægyptia cognomine, quæ ab aliis Daphnoides, ab aliis Polygonoides vocatur, folio Lauri, longa tenuiſque. Polygonoides verò vox inter nothas appellationes etiam in Dioſcoridis exemplaribus reperitur. Præterhanc fuit etiam φιλλυρίδιον καὶ σμυρνοειδὲς, aut potiùs μυρτοειδὲς. Alio autem loco Plinius libro XXI. cap. XI. Vincam Perunicam & Chamedaphnen appellat. Vinca Perunica ſemper, inquit, viret in modum

Plinij locus castigatus.

Clematis Daphnoides maior.

Clematis altera.

dum Lauri (exemplaria peperàm Lineæ habent:) foliis geniculatum circumdata, topiaria herba, inopiam tamen florum quandoque supplet. hæc à Græcis Chamædaphne vocatur. Describitur tamen ab eodem, & à D[illegible]de, & alia Chamædaphne, de qua alibi. Officinæ hanc Clematidem Peruincam nominant Itali *Pronença*: Hispani *Peruinqua*: Germani Jngrün/ & Singrün: Belgæ Duncoyde/ Maeghden cruyt: Galli *Lisseron*.

Temperamento autem hæc aliquantulùm calet, sed tamen infra secundum gradum consistit; tantum abest vt vrat aut exulceret siccat verò multò amplius, adstringit quoque nonnihil. Alui profluuius & dysenterus, Dioscoride & Galeno auctoribus, prodest: veteri dolores cum lacte & Rosaceo aut Cyprino in pesso appositi sanat: dentium dolores commansa mitigat: venenatorum morsibus imposita prodest. Fertur & contra aspidum morsus ex aceto pota auxiliari.

De Clematide altera.
Cap. XVIII.

Qvæ alterius Clematidis nomine à veteribus describitur, prolixis admodum & tenuibus, geniculatis, subrubentibus sarmentis per arbores, frutices, pertucas, pergulas, pedamenta scandendo in altum prorepit: folia complura, prioris Flammulæ modo diuisa, sed tamen maiora latioraque: flores perquam elegantes è longis & tenuibus dependent pediculis, Clematidis Daphnoidis nonnihil referentes, sed tamen maiores, & ex quatuor tantùm foliolis per summa lationibus coacti, colore sæpè cæruleo, quandoque rubentes, staminibus aliquot medijs: semina plana, lata, rotunda, acuminata in globulum congeruntur: radices prolixæ, tenues, in omnem partem sparguntur.

Gaudet Soli expositis, sed tamen non omnino aridis, læto, & haud irriguo solo melius proficit. Apud Belgas hortensis, in Hispania verò & quibusdam Italiæ locis iuxta sepes & agrorum margines sponte exit.

Augusto mense, & quandoque Iulio flores, semen Septembri perficitur.

Κληματὶς ἴνηα, & à nonnullis ἄπτηξ, Latinis Ambuxum, vt Dioscoridis lustorus spuria addita habent: Hispanis *Germadera*, quasi Vomitoria, dicitur.

Acre & vehementer exulcerans huius est folium, causticam, vt Galenus ait, vim obtinens: in quarto est ordinis excalfacientium imo.

Dioscorides folia imposita lepras remouere refert, & cum sale, addito Lepidio, ad cibos condit: semen verò tritum cum aqua pura vel mulsa potum, pituitam & bilem deorsum ducere.

De

Vincetoxicum.

De Vincetoxico, siue Asclepiade.

CAP. XIX.

VINCETOXICO plures assurgunt teretes, lenti, ac frangi contumaces pediculi, cubito vno aut altero altiores, qui non tarò cacumine vicina adminicula aliquot circumuentibus amplectuntur: folia lata, oblonga, læuia, in acutum desinunt, angustiorum Hederæ foliorum figura: flores parui albicant, cum suauitate quadam grauiter odorati; sequuntur siliquæ oblongæ in mucronem attenuatæ, candida intus lanugine, & semine plano, oblongioris formæ, subrufi coloris, ad Secundaceæ accedente: radices tenues fibrosæ, numerosæ, & grauiolentes.

Reperitur & huius species, cauliculis crebrò longe procerioribus, perticas in proximo consistentes, ad quinque aut sex cubitos multiplicatis voluminibus conscendens, cuius flores nigri; folia verò, siliquæ, & radices vti prioris.

Vtraque species hortensis Belgio est, & nigra quidem rarior: alibi in montanis, aspens, saxosis, apricis frequentior.

Circa Iunium flores; sub Autumnum è maturis siliquis lanugo dependet.

Nomen Vincetoxico recentior dedit ætas, Ruellio Hederalis est, Germanis Schwalben wurtzel: Swaluwe wortele, id est Lanius Hirundinaria.

Dioscoridis habetur Asclepias, cuius est descriptioni conformis, quod sententiam approbat. Tergiuersatur Matthiolus, & Vincetoxicum differens ab Asclepiade affirmans, radices & folia negat odore commendari: flores aut virus non redolere, semen non esse Secundaceæ, in exemplaribus nonnullis, vbi de foliis, dictionem μακρὰ; vbi vero de radicibus, πολλὰς non reperiri. Sed exigui ac nullius omnino momenti hæ rationes. Radices odoratas & similiter flores, maximeque locis montosis, nemo cui incorruptum odoratus organum, esse negauerit: filia odore commendari, Dioscorides non asserit: non omnia βαρύοσμα virus redolent, grauiolentia enim omnibus haud æquè magna est: semen taoretti non exquisitè quadrangulum, plana tamen oblongaque figura, magnitudine item & colore satis Secundaceæ refert. Voces μακρὰ & πολλὰς omissæ quid Matthiolo conferre poterunt? folia Hederacea sæpenumerò longa, veluti Periclymeni & aliorum, & tenues radiculæ frequenter multiplices. Verba autem Dioscoridis ita se habent: Asclepias ramulis producit longos, circa quæ folia μακρὰ siue longa, Hederæ similia: radices multas, tenues, ἰνώδεις, id est, odoratas; florem grauiolentem; semen vt Pelecini siue Secundaceæ. Nascitur in montibus. Extant inter spurias huius & κισσοῦ ac χιισσοφύλλου nomenclaturæ, quarum vtraque Vincetoxico recte conuenit. *Matthiolus notatur.*

Facultate autem Vincetoxici radices calidæ sunt & ficcæ: venenis aduersari creduntur.

Dioscorides Asclepiadis radices cum vino epotas auxiliari scribit torminibus, & aduersus serpentum ictus: folia verò imposita ad mammarum & vteri καταπλάσεις, i. malas difficulteréque curabiles passiones prodesse.

De Periploca siue Apocyno. CAP. XX.

PERIPLOCÆ duæ reperiuntur: vna cognomen nondum inuenit, altera Repens dicitur. 1.

Prior Periploca longis, tenuibus, vinculosis ramulis, adminicula pooè polita Smilacis modo ambit: folia quoque Smilacis ac Hederæ sunt similia, sed odore graui, digitis præsertim attrita: flores in exiguis vmbellis rari, albidi: siliquæ quales Vincetoxici, sed maiores, papposa & intus lanugine, qua semen conditur nigricans planumque: radices fibrosæ sub terra latiùs serpentes, & subinde progerminantes.

Repens dicta Periploca & ipsa amplexicaulis est, proxima pedamenta etiam scandendo ambiens ac circumuinciens: caules eius longi, rotundi, lenti, gepiculati, subrubent: folia lata, longiora, nonnihil venosa: flores haud magni quinque foliolis albicant: siliquæ torosæ, 2.

aliquan-

Periploca prior. Periploca altera.

aliquantulùm recuruæ, vt plurimùm geminatæ, prioris siliquis maiores, minores tamen ac acutiores quàm Rhododendri, in quibus semen oblongum, duriusculum, nigricans, & mollis, candida, tomentoque similis lanugo, quæ inareſcentibus diſſiluentibuſque ſiliquis in conſpectum prodit: radices fibroſæ, vti prioris progerminantes.

Vtraque vulnerata liquorem fundit: prior copiosiorem minùs candidum, atque non rarò flaueſcentem: Repens parciorem & candidiorem.

Perennant huius caules defluentibus foliis (vnde Repenti fortaſſe cognomen) illius verò intercidunt, ſolis hieme ſuperſtitibus radiculis.

Rara vtraque Belgio, & quidem, vt Matthiolus ſcribit, etiam Italiæ; ex Syria iſtuc adferuntur.

Periplocas huius ætatis docti appellant. ad Dioſcoridis Apocynum referendas ſatis videtur manifeſtum, præſertim eam quæ prior eſt. Appellatur autem Χαμαίευτον etiam χαμαιεγκλὶς ac Braſſica camina. Sed & alia tamen eſt Cynocrambe Mercurialis ſilueſtris ſpecies.

Eſt autem Apocyni exitialis atque pernicioſa potiſſimùm quadrupedibus vis. Nam, vt Dioſcorides, huius folia cum pingui pani commixta, canes, lupos, vulpes, & pantheras obiecta interimunt; reſoluuntur enim protinus eorum coxendices.

De Lupulo. CAP. XXI.

LVPVLVS amplexu viuit, & perticas aliaque adminicula circumligando ſe ſcandit: caulículos promit longiſſimos, aſperos, & hirſutos. folia quoque aſpera, lata, Vitis aut potius Bryoniæ albæ ſimilia, verumtamen nigriora & paucioribus inciſuris diuiſa: flores e ſummis virgulis racematim dependent parui, albidi; quibus ſuccedunt fructus, qui folliculoſi, haud magni, ſunt coni, ex renuibus membranis ſquamatim, ſed laxe, compacti, colore ſubalbidi ad luteum vergentes, grauis odoris, in quibus ſemen nigricans facile excidens: radices tenues, ſibi inuicem varie implicantur.

Reſtibile ac pingue deſiderat ſolum: lætior cultura exit. Naſcitur & inter vepres ſenticetaque circa agrorum margines, ſed ſilueſtris; conos minores, rariores, paucioreſque proferens.

Folliculoſi coni, qui non rarò flores (ſed improprie) appellantur, Auguſto ac Septembri colli-

Lupulus.

Iasminum.

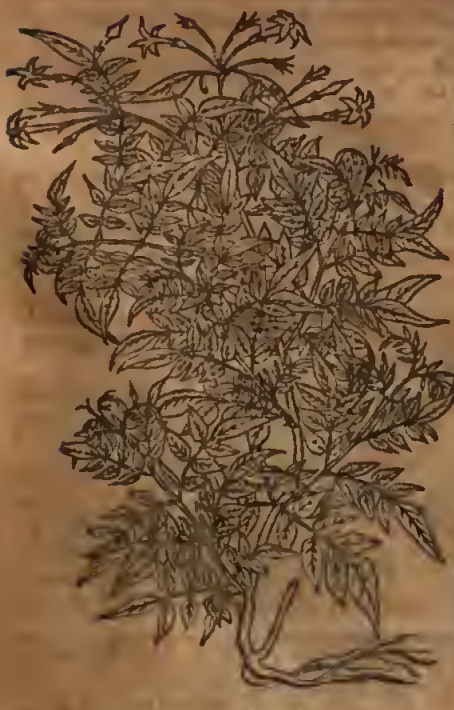

colliguntur, & ad ceruisiæ vsum reponuntur. Vere noui turiones erumpunt, flosculi deinde succedunt: hieme solæ restant radices.

Lupulum Officinæ & passim vocant: plerique Lupum salictanum, vel Lupulum salictarium: Germani *Hopffen*: Belgæ *Hoppe* & *Hoppetruyt*: Hispani *Hombrezillos*: Galli *du Houblon*. Meminit Plinius Lupi salictani lib. XXI. cap. XV. inter sponte nascentes aculeatas, quibus pleræque genres in cibis vruntur. Quo auctore Fuchsius Græcis βρύον appellari asserat, nondum reperire licuit. Βρύον Muscus est. Dicitur & Caucalis βρύον à Democrito, vt Onbasius testis.

Calidi autem & sicci secundo ordine coni sunt Lupuli, caput facilè implent, odore grauiore ipsum tenentes. Eiusdem temperamenti & folia ipsa sunt; & simul apertiuntia ac abstergentia.

Asparagi siue primi turiones Vere erumpentes mitiores sunt, in edulia recipiuntur; oblectamenta tamen magis, vt Plinius ait, quàm cibus. Nam alimenti quidem perexiguum conferunt, prosunt tamen visceribus, & aperiendo, & vrinas mouendo: facilioremque etiam aluum faciunt.

Folia, teneriores{que} cauliculi, & ipsi quoque coni iecur & lienem ab obstructionibus liberant: per vrinas expurgant: sanguinem emundant: aduersus diuturnas febres, scabiem & similes cutis fœditates, decocta in lactis sero prosunt.

Succus potentior est, & non modò viscera ab obstructionibus liberat, sed & bilem ac pituitam educere per aluũ posse creditur. Eundem auribus instillatum a fœtore eas liberare putredineque vindicare scribitur.

Conis ceruisia conditur; capta tamen nimia amarorem ei conciliat, ac capiti molestiorem efficit.

Panem quoque leuiorem ac tanorem coni efficiunt, nec massam citius facilius{que} fermentari, si aqua in qua decocti fuerint, farina subigatur.

De Iasmino. CAP. XXII.

IASMINVM ex earum quoque stirpium est numero, quæ admiculis fulciuntur, non tamen amplexicaulis aut vicinis se circumuoluens, sed aliis tantummodò innitens; veluti pergulis, hortensibus{que} scenis, quibus facili opere innectitur: cauliculi eius prolixi, teretes, tamoli, flexibiles, geniculati, virentes: candida fungosa{que} intenùs medulla: folia è singulis geniculis bina, ampla, alarum instar expansa; composita videlicet ex quinque aut septem alis læuibus, oblongis, saturate virentibus, faligio acuminatis, eminente in cacumine reliquis maiore: flores in summis virgu-

lis, rari, in muscarij specie coliærent, suaueolentes, colore albidi: semen latum Lupinus quadamtenus simile; quod tamen rarò succrescit: radix fibris firmatur.

Fertur huius esse species flunbus luteis, & alia cæruleis. Sunt autem qui pro Iasmino lutep, Trifolium-fruticans 4. Pempt. lib. 4 cap. 1. depictum; & pro cæruleo Clematidem alteram ostendant. Quòd si autem non aliæ quàm hæ pro Iasmini ceteris speciebu ostendi queant, temerè plures eius species affirmantur. vtraq; enim harum multùm à Iasmino abest.

Colitur Iasminum in hortis, & topiariis operibus expetitur, non modò in Belgio, verùm & in Italia ac alibi. Ex Africa creditur aduectum.

Flores æstate vigent.

Inter Arabes Serapio primi nominis hanc Zambach: interptes verò Iesemin nominat, atque inde passim Iasminum, Ieseminum, Iosmenum, aut etiam Gelseminum.

Apud Dioscoridem compositio est Iasmini olei, quod apud Persas ἐκ τῶν ἀνθῶν τῶν λευκῶν τῶν ἴων, id est, ex albis Violæ flunbus fieri refert; quod non ex alterius stirpis, quam ex huius flunibus conficiendum apparet. Nam Dioscorides inter τὰ ἴα, siue Violas, pulchros atque elegantes flosculos subinde habet. Ita vt & huius flores ab eo Violas dici, non debeat alienum videri; præsertim ipsa stirpe (vt satis apparet) illi incognita. Iam & ἴον πορφυροῦν eam oleo conferre qualitatem nequit, quæ Iasmino tribuitur: rarissimeque idem albidum est; & si quando est, purpureo non præfertur. λευκόϊα calidiora sunt; sed tamen nequaquam candida, sed eius generis lutea efficacissima sunt.

Qualitate autem Iasminum ac eius potissimùm flores calidi sunt in initio secundi ordinis; vt Mesues apud Serapionem ait.

Oleum ex his confectum crudos discutit humores: frigidis ac catarrhosis confert: & hiberno vtile tempore. Quibus autem temperatura contigit calidior, his dolorem excitat capitis, & si diutius odoretur, penculum adfert sanguinis e naribus profluuij: eodem auctore.

Iuuenalis, aut Dioscorides, & post eum Aëtius, odoris cauda apud Persas vsurpatur. Prodest & loris a balneo corporibus, quæ laxari calefienque expedit: grauiorem autem suaueolentiam habet, ita vt multi eo idcirco non libentet vtantur.

De Caprifolio, siue Periclymeno. Cap. XXIII.

Caprifolia siue Periclymena duo sunt. vnum Germanicum, alterum Italicum dicere licebit. Vterque frutex amplexicaulis, vicinis adminiculis circumligatur.

1. Germanicum longis, tenuibus, sed tameu lignosis, & in ramulos partitis sursum repit cauliculis; circa quæ ex intertallis folia bina ex aduersu posita, oblonga, mollia, dilute virentia, inferiore tamen parte magis incanescentia: flores in summis ramulis complures panter emicant, oblongi, candidi, suaueolentes, interiùs cauu, vna parte prominentiores, staminibus aliquot è medio exeuntibus. fructus aciuis similis in exiguarum vuarum modum compactus, pet maturitatem rubet, in quo semen duriusculum, radix lignosa non absque adnatis.

2. Italicum lignosis quoque & in longitudinem prorepentibus cauliculis pflori omnino simile est: conueniunt etiam folia, nisi quòd ex aduerso posita subinde vniantur, & circa ramulorum præsertim fastigia ita coalescant, vt acetabulorum profundiorum speciem exhibeant; è quibus flosculi enascuntur similes superioris, breuiores tamen ac paulò minores: baccæ sequuntur similes & tubentes, sed tamen dilutiùs.

Nascitur Periclymenum in siluis & in senticetis, fruticibus nouelliscque arbustis, ita sæpenumerò tenacirer & arctè se obuinciens, vt sui vestigia ipsis impressa relinquat.

Vere folia exeunt, vti aliis lignosis: flores quandoque Aprili, crebriùs Maio ac Iunio conspiciuntur: fructus sub Autumni rempus matuti.

Græci περικλύμενον; Latini Volucrum maius: Scribonius Largus Siluæ matrem appellat: Officinæ Caprifolium, Matrisiluam; plerique Lilium inter spinas: Itali *Vincebosco:* rmani Geyßblatt/Speckgilgen/ Jäuntling/ Waldtgilgen: Belgæ Ghepreublat/ Mannucken trupt: Galli *Cheurfeuille:* Hispani *Madreselua*. Inter Nothas appellationes fuur, αἰγάνη, κλυμένη, κάρπασον, σκλήτιον, ἱπατῖτις, ἀξίνη μείζων, κληματῖτις, μυρσίνη, καλυκάνθεμον.

Matthæi Siluatici error. Matthæus Siluaticus Pandectarũ auctor, Caprifolium & Siluarum matrem, cap. CXXXVII. recte quidem Periclymenon, sed perperàm Licium & Pyxacantham interpretatur; Periclymenum cum Pyxacantha ineptè confundens: perùs verò etiam facit, Capnfulio vires Pyxacanthæ assenbens. Sed cap. D. XXXI. Matrisiluam Periclymenun & Caprifolium recte asserit, ac legitimas ei ex Dioscoride vires refert.

Errores pharmacopœiæ Præbuisse hic grauissimi erroris pharmacopœis occasionem videtur, qui succo foliorum & fructuum Periclymeni densato, pru Lycio, maximo cum periculo vtuntur.

Natus hinc & alius error, quòd videlicet foliorum Periclymeni decoctum, vel ex his, aut etiam

Caprifolium Germanicum

Caprifolium Italicum.

etiam ex floribus ſtillantius liquor, oris fauciumque inflammationibus incipientibus, veluti adſtringentia ac refrigerantia prodeſſe temere exiſtimentur. Periclymeni enim haudquaquam frigida aut adſtringens, ſed calida & attenuans eſt facultas. *Error medicantium.*

Vtenim Galenus, Periclymeni cùm fructus, tum folia, adeò vehementer incidentis pariter & excalfacientis facultatis ſunt, vt ſi pluſculum bibantur, vrinam ſanguinolentam efficiant, principio tamen vrinam dumtaxat mouentia.

Dioſcorides ait: Huius ſemen priſquam ematuruit collectum, ac in vmbra ſiccatum, drachmæ pondo quadraginta diebus datum, lienem abſumit, laſſitudinem diſcutit, orthopnœæ & ſingultui prodeſt, vrinam cit à ſexto die eruentam; idem & partus accelerat. Eandem vim & folia habent, quæ xxx. diebus pota ſterilitatem efficere narrantur. Eadem cum oleo illita periodicarum ſiue intermittentium febrium horrores abigunt.

De Xyloſteo. Cap. xxiiii.

Periclymeno cognatus eſt frutex Xyloſteon nuncupatus, qui tamen aliis non circumuolutus, ſed nullis egens adminiculis per ſe conſiſtit.

Caudices huius ſubinde mediocris craſſitudinis: materies ligni candida eſt: ramuli rotundi albicante veſtiuntur cortice, imo tamen & cùm primum erumpunt, ſubrubentes ſpectantur: folia veluti Germanici Periclymeni oblonga, mollia, ex albido virentia, prona parte candicantia ac leniter hirſuta: flores minores ſunt, quam alicuius Periclymeni, candidi, bini in vno pediculo; ſuccedunt fructus gemelli inſtar exiguorum Ceraſorum, rubentes, altero eorum ſæpè minore. 1.

Apud Heluetios, & pleroſque alios Germaniæ populos, in ſiluis locis ſaxoſis reperitur.

Aprili aut Maio flores, ſed fructus Autumno appetente demum perficitur.

Pleriique Periclymenum ſtans appellant: Germani alicubi Hunds Kirſen, & Honds Kerſen, id eſt, Canum ceraſa: Heluetij Bruchholtzen: vnde Xyloſteo nomen datum. Sunt qui Clymenon eſſe ſuſpicentur: quibus Periclymenon, ab huius ſimilitudine, velut conuoluens ſe Clymenon dictum videtur. Sed Clymenon aliud omnino ſurpis genus, caule Fabæ, & folio Plantaginis; vt quidem Dioſcorides ait. 2

Huius generis & alius minor, omnino humilis eſt frutex, cuius cauliculi lignoſi, tenelli, albicante

Christophoriana.

Dulcamara.

serrata, in vtroque candicantia. flores renu[illegible] fcoti, candidi, in fastigijs caulículorum ve[illegible] spicam conditi: fructus rotundis paulo lon[illegible] per maturitatem nigri, striam lineamve [illegible] parte ostentantes, vuarum ad instar alioqui [illegible] & in vuæ modum cohærentes: radix c[illegible], non absque fibris, foris nigricans, inte[illegible] colore lutea, viuax ac diuturna, quo[illegible] caulículos & folia regenerans.

Plerisque Germaniæ & citra Rhenum Mosamque locis, in siluis præsertim montosis, hæc occurrit.

Flores Maio, sed fructus Augusto aut se[illegible] perficitur.

Nostra ætas Christophorianam, & S. Christophori herbam vocitat. Sunt qui Costum nigrum dicant; alij malunt Aconitum baccíferum nominare. Costo aureni nihil habet respondens. Aconitis aurem annumerari corrigit, p[illegible]ter pernicioſam & Aconito similem, quam [illegible]e creditur, facultatem.

Fertur enim exitialis, ac non minu[illegible] noxia quàm Aconitum.

De Dulcamara. CAP. XIII.

DVLCAMARA Vitis modo lignosa promit sarmenta, & ab iis ramulos complures, quibus scandendo vicinis sepibus fruticibusque [illegible]tirur: cortex nouellorum ramulorum virer, [illegible] veruſtiorum ipsorumque caudicum aspenor cineritio subcandicar colore, extrinsecus quidem, nam intrenùs pulchre etiam viret: lignum fragile medullam fungosam habet: foliis vestitur oblongis, læuibus, mucronatis, Smilaceis minoribus, circa pediculum appendices vtrimque paruas tenbus: flosculi in muscarus exiguis, haud m[illegible], ex quinque foliolis angustis, colore quandoque albidi, Gesnero teste, in Belgio vt plurimum in cæruleo purpurei; in quorum medio luteus prominet apex: baccæ oblongioris formæ, mulles, lenti & ingrati gustus, eleganti corallij colore rubent, raró albicant: radix modica multis fi[illegible] commitritur.

Aquosa & rigua amat, circa scrobes & fossas frequenter reperitur.

Folia Vere erumpunt, flores Iulio exeunt, Augusto baccæ siue acini maturi.

Posterior ætas Amaram dulcem, Amarodulcem, & Dulcamaram, & Græcè γλυκυπικρὸν ἢ γλυκυπικρίδα nominant: Germanicè Je lenger Je lieber/ Hemstraut: Belgæ Alsranke. Sunt qui Vitem siluestrem Dioscoridis esse existiment [illegible] Solani speciem faciunt, Solanum lignosum aut fruticosum cognominantes. Sed Vitem quidem siluestrem iam antea ostendimus esse. Tamum Solano aurem simile nihil habet. falluntur idcircò maximè, qui Solanum rubrum, aut Solanum fruticosum appellant; ac eius baccis loco Acinorum Solani vnguentorum nonnullorum

retri

tentium compositionibus admiscent. Est enim fructus huius nequaquam frigidus vt Solani, sed calidus, vt mox dicetur. Plus similitudinis cum Cyclamino altera habet; folium respondet: caules licet non manifeste articulati, non tamen absque geniculorum specie in flore alicubi candido; & fructu acinaceo corymborum Hederæ modo dependente nihil desideratur; neque in ipsis similiter radicibus vere ἀχήσιος. Nam præter quod tenues, nullam quoque vtilitatem conferunt.

Cyclamini altera.

Describitur Cyclaminus altera a Dioscoride his verbis: Folia habet Hederæ similia, sed minora: caules crassos, γονατώδεις, id est, geniculatos; vicinis se arboribus ἑλικοειδῶς, id est, modo capreolorum Vitis, circumligantes: flores candidi, odorati: fructus vt acini vuæ, similis Hederæ, mollis, sapore leniter acris & viscosus: radix ἄχηστος, siue inutilis.

Dicitur autem Cyclaminus altera, Dioscoride teste, χιοστοφυλλον, & κισσάνθεμον. conuenit vtraque appellatio Dulcamaræ: nam foliis, floribus & fructibus Hederam æmulatur.

Cæterùm facultate, & foliis, & fructu calida, resiccans, abstergens & digerens est. Fertur foliorum decoctum tecnotis fellisque obstructiones reserare, & aduersus tegium morbum vtiliter bibi. Ruptis verò & ex alto præcipitatis, aut cæsis etiam succus vtilis habetur. Creditur siquidem concretum alicubi in visceribus sanguinem dissoluere, & partium læsarum sanitatem procurare.

Hieronymus Tragus e ligno minutim conciso vim decoctum conficere docet, quod ictericos & hydropicos & per vrinam, & per inferiorem ventrem clementer purgare refert.

Haud dissimiles istis Dioscorides quoque, Cyclamino alteri facultates assignat. Fructus, inquit, drachmæ vnius pondere potus, cum vini albi cyathis duobus, ad dies quadraginta, splenem liquat; ita vt per vrinam & aluum absumatur. Bibitur ad orthopnœam: reliquias à partu purgat.

De Alsine repente. Cap. XIIII.

Alsine repens.

ACCEDERE potest superior, quam destitutus alio nomine Alsinen repentem Clusius nuncupauit, nequit enim per se consistere, & nisi pedamentis fulciatur, humi serpit: adminiculis pone positis, perticis, aut fruticibus si sustineatur, in altum scandit: caules illi sunt oblongi, tenues, tetetes, ac geniculati: è singulis articulis bina contra se posita folia enascuntur, oblonga, lata, læuia, dilute virentia, Alsines similia, verùm maiora, & ad Helxines siue Parietariæ magnitudinem accedentia: flores e folliculis albidi: succedunt acini per maturitatem nigri, Piperis grano aut Hederæ acinis similes, in quibus semina plana & minuta. radix candicans longis, tenuibus, viticulosis sarmentosis fibris repit.

Copiosa in agro Salmanticensi in Hispania, vt Clusius ait, locis vmbrosis: nascitur & in Italia, Pannonia superiore, ac in Morauia, & alibi, humido solo.

Æstate floret, & fructum perficit: radices solæ resistibiles, Vere nouos turiones nouasque germina promunt.

Lucas Chynus in surpium historia haud parum versatus, Cyclaminum alteram Dioscoridis esse iudicauit; nobis superior magis ad descriptionem accedere videtur. Carolus Clusius maluit Alsinen repentem appellare, propter eam quam caules foliaque cum maiore Alsine similitudinem habent.

Refrigerans autem hæc esse videtur, & Alsinę facultate ac potentia proxima.

Flammula altera.

Clematis Daphnoïdes.

didissimis floseulis, tum & semine plumaceam cristam gerente, in fastigus cauliculorum emunentibus, refert: cubito cauliculi altiores, per se consistunt, sursumque arriguntur.

Rarissima hæc Germanis ac Belgis est, & hortensis tantummodò.

Vere noua promit foliola, & cauliculos. æstate flores, hieme solæ reliquæ sunt radices.

Ab acri & mordaci eius qualitate & hanc Flammulam recentiores atque huius ætatis docti appellant. Matthiolus hanc eam esse existimat, quam Platearius lib. De simplici medicina cap. primo litteræ F, Flammulam nominat, & calidam siccamque quarto statuit gradu. Est tamen & Flammula quædam Ranunculi species, cuius in exulcerando vesicasque excitando nota palàm est facultas; de qua tinùs, quàm de hac, scripsisse Platearium crediderim.

Nihilominùs vtraque harum Flammularum multùm acris & valde calida est, ipsa tamen Flammula Ranunculo, mitiores istæ videntur.

De Clematide Daphnoide. Cap. XVII.

Clematis Daphnoides, longa, gracilia, rotunda, luncorum instar tenuia, & geniculis interscpta, spargit sarmenta, quibus per terram serpit, radiculas etiam subinde, sed tamen tantùs defigens: folia sunt læuia, lariuscula, oblonga, forma quidem Laurinis similia, sed multò minora: flores secundùm folia, quinque foliolis parentes, inferiùs fistulosi, Bugloss flonibus maiores; colore, vt plurimùm cærulei; quàdoque candidi; rarius rubentes, odoris nullius aut exigui; radices tenuissimæ fibræ.

Rigua & aquosa quærit loca, amat siluas: vitet perpetua in hortis fronde, vbi flosculi eius subinde multiplicans luxuriant foliolis.

Huius & alia maior reperitur species quę multo longioribus repit viticulis, & folius est floribusq; multò amplioribus, cetera priori similis.

Peregrina hæc, & aliunde aduecta.

Vigent vtrusque flores Martio, Aprili, Maio, & non rarò seruis.

Κληματὶς δαφνοειδὴς à Græcis dicitur: Clematis quidem, quia instar κλημάτων repentes proferat cauliculos: Daphnoides verò cùm à Lauri foliorum figura, tum & ad differentiam alterius, vel etiam aliarum. Nam Plinius plures eius nominis refert lib. XXIIII. cap. XV. vbi & hanc Ægyptiam cognominat. Est & alia, ait, Clematis Ægyptia cognomine, quæ ab aliis Daphnoides, ab aliis Polygonoides vocatur, folio Lauri, longa tenuisque. Polygonoides verò vox inter nothas appellationes etiam in Dioscoridis exemplaribus reperitur. Præterhanc sunt etiam φιλοσάιεσον καὶ σμυρνοειδὲς, aut potiùs μυρτοειδὲς. Alio autem loco Plinius libro XXI. cap. XI. Vincam Peruincam & Chamedaphnen appellat. Vinca Peruinca semper, inquit, viret in modum

Plinij locus castigatus.

Clematis Daphnoides maior.

Clematis altera.

dum Lauri (exemplaria perpetàm Lineæ habent:) foliis geniculatum circumdata, topiaria herba, inopiam tamen florum quandoque supplet. hæc à Græcis Chamædaphne vocatur. Describitur tamen ab eodem, & à Dioscoride, & alia Chamædaphne, de qua alibi. Officinæ hanc Clematidem Peruincam nominant: Itali *Pruenca*: Hispani *Peruinqua*: Germani Jngrün/ & Jmgrün: Belgæ Wuroode/ Wargheden crupt: Galli *Lisseron*.

Temperamento autem hæc aliquantulùm calet, sed tamen infra secundum gradum consistit; tantum abest vt vrat aut exulceret siccat verò multò amplius, adstringit quoque nonnihil. Alui profluuium & dysenterias, Dioscoride & Galeno auctoribus, prodest: veteri dolores cum lacte & Rosaceo aut Cyprino in pessio appositæ sanat: dentium dolores commanía mitigat: venenatorum morsibus impositæ prodest. Pertut & contra aspidum morsus ex aceto potæ auxiliari.

De Clematide altera.

Cap. xviii.

Qvæ alterius Clematidis nomine à veteribus describitur, prolixis admodum & tenuibus, geniculatis, subrubentibus sarmentis per arbores, frutices, pertucas, pergulas, pedamenta scandendo in altum ptorepit: folia complura, prioris Flammulæ modo diuisa, sed tamen maiora latioraque: flores perquàm elegantes è longis & tenuibus dependent pediculis, Clematidis Daphnoidis nonnihil referentes, sed tamen maiores, & ex quatuor tantum foliolis per summa latioribus coacti, colore sæpè cærulei, quandoque rubentes, staminibus aliquot medijs: semina plana, lata, rotunda, acuminata in globulum congeruntur: radices prolixæ, tenues, in omnem partem sparguntur.

Gaudet Soli expositis, sed tamen non omnino aridis, læto, & haud irriguo solo melius proficit. Apud Belgas hortensis, in Hispania verò & quibusdam Italiæ locis iuxta sepes & agrorum margines sponte exit.

Augusto mense, & quandoque Iulio flores, semen Septembri perficitur.

Κλματὶς ἑτέρα, & à nonnullis Βάτης, Latinis Ambuxum, vt Dioscoridis historus spuria addita habent: Hispanis *Germadera*, quasi Vomitoria, dicitur.

Acre & vehementer exulcerans huius est folium, causticam, vt Galenus ait, vim obtinens: in quarti est ordinis excalfacientium imo.

Dioscorides folia impolita lepras remouere refert, & cum sale, addito Lepidio, ad cibos condit: semen verò tritum cum aqua pura vel mulsa potum, pituitam & bilem deorsum ducere.

De

Vincetoxicum.

De Vincetoxico, siue Asclepiade.

CAP. XIX.

VINCETOXICO plures assurgunt teretes, lenti, ac frangi contumaces pediculi, cubito vno aut altero altiores, qui non raro cacumine vicina adminicula aliquot circumuolutionibus amplectuntur: folia lata, oblonga, fæua, in acutum desinunt, angustiorum Hederæ foliorum figura: flores parui albicant, cum suauitate quadam grauiter odorati; sequuntur siliquæ oblongæ in mucronem attenuatæ, candida intus lanugine, & semine plano, oblongioris formæ, subruffi coloris, ad Secundaceæ accedente: radices tenues fibrosæ, numerosæ, & graueolentes.

Reperitur & huius speciei, caulibus crebrò longe procerioribus, perticas in proximo consistentes, ad quinque aut sex cubitos multiplicatis volumnibus conscendens, cuius flores nigri; folia verò, siliquæ, & radices vti prioris.

Vtraque species hortensis Belgio est, & nigra quidem rarior: alibi in montanis, aspens, saxosis, apricis frequentior.

Circa Iunium flores; sub Autumnum è maturis siliquis lanugo dependet.

Nomen Vincetoxico recentior dedit ætas, Ruellio Hederalis est, Germanis Schwalben wurtzel: Δωλαιων ριζοτομ, id est Lanius Hirundinaria.

Dioscoridis habetur Asclepias, cuius est descriptioni conformis, quod sententiam approbat. Tergiuersatur Matthiolus, & Vincetoxicum differens ab Asclepiade affirmans, radices & folia negat odore commendari: flores aut virus non redolere, semen non esse Secundaceæ, in exemplaribus nonnullis, vbi de foliis, dictionem μακραῖς; vbi vero de radicibus, πολλαῖς non reperiri. Sed exigui ac nullius omnino momenti hæ rationes. Radices odoratas & similiter flores, maximeque locis montosis, nemo cui incorruptum odoratus organum, esse negauerit: folia odore commendari, Dioscorides non assent: non omnia βαρύοσμα virus redolent, graueolentia enim omnibus haud æquè magna est: semen tametsi non exquisitè quadrangulum, plana tamen oblongaque figura, magnitudine item & colore sanè Secundaceæ refert. Voces μακραῖς & πολλαῖς omissæ quid Matthiolo conferre poterunt? folia Hederacea sæpenumerò longa, veluti Periclymeni & aliorum, & tenues radiculæ frequenter multiplices. Verba autem Dioscoridis ita se habent: Asclepias ramulos producit longos, circa quæ folia μακραῖ siue longa, Hederæ similia: radices multas, tenues, ἰωειδεῖς, id est, odoratas; florem graueolentem, semen vt Pelecini siue Secundaceæ. Nascitur in montibus. Extant inter spurias huius & κισσοῖς ac κισσοφύλλοις nomenclaturæ, quarum vtraque Vincetoxico recte conuenit. *Matthiolus notatur.*

Faculeate autem Vincetoxici radices calidæ sunt & siccæ: venenis aduersari creduntur.

Dioscorides Asclepiadis radices cum vino epotas auxiliari scribit torminibus, & aduersus serpentum ictus: folia verò imposita ad mammarum & vteri καχοηθίας, i. malas difficultereque curabiles passiones prodesse.

De Periploca sine Apocyno. CAP. XX.

PERIPLOCÆ duæ reperiuntur: vna cognomen nondum inuenit, altera Repens dicitur. 1.

Prior Periploca longis, tenuibus, vinculosis ramulis, adminicula ponè posita Smilacis modo ambit: folia quoque Smilacis ac Hederæ sunt similia, sed odore grauia, digitis præsertim attrita: flores in exiguis umbellis rari, albidi: siliquæ quales Vincetoxici, sed maiores, papposa & intus lanugine, qua semen conditur nigricans planumque: radices fibrosæ sub terra latius serpentes, & subinde progerminantes.

Repens dicta Periploca & ipsa amplexicaulis est, proxima pedamenta etiam scandendo ambiens ac circumuoluens: caules eius longi, rotundi, lenti, geniculati, subrubent: folia lata, longiora, nonnihil venosa: flores haud magni quinque foliolis albicant: siliquæ rorosæ, 2.

aliquan-

Periploca prior. Periploca altera.

aliquantulùm recuruæ, vt plurimùm geminatæ, prioris siliquis maiores, minores tamen ac acutiores quàm Rhododendri, in quibus semen oblongum, duriusculum, nigricans, & mollis, candida, tomentoque similis lanugo, quæ inarescentibus dissiliendisque siliquis in conspectum prodit: radices fibrosæ, vti prioris progerminantes.

Vtraque vulnerata liquorem fundit: prior copiosiorem minùs candidum, atque non rarò flauescentem: Repens parciorem & candidiorem.

Perennant huius caules defluentibus folus (vnde Repenti fortasse cognomen) illius verò intercidunt, solis hieme superstitibus radiculis.

Rara vtraque Belgio, & quidem, vt Matthiolus scribit, etiam Italiæ; ex Syria istuc adferuntur.

Periplocas huius ætatis docti appellant. ad Dioscoridis Apocynum referendas satis videtur manifestum, præsertim eam quæ prior est. Appellatur autem Χαμάκυτον etiam κυνοκράμβη, ac Brassica canina. Sed & alia tamen est Cynocrambe Mercurialis siluestris species.

Est autem Apocyni exitialis atque pernicioſa potissimùm quadrupedibus vis. Nam, vt Dioscorides, huius folia cum pingui pani commixta, canes, lupos, vulpes, & pantheras obiecta interimunt; resoluuntur enim pronus eorum coxendices.

De Lupulo. CAP. XXI.

LVPVLVS amplexu viuit, & perticas aliaque adminicula circumligando se scandit: caulículos promit longissimos, asperos, & hirsutos. folia quoque aspera, lata, Vitis aut potiùs Bryoniæ albæ similia, verumtamen nigriora & paucioribus incisuris diuisa: flores e summis virgulis racematim dependent parui, albidi; quibus succedunt fructus, qui folliculosi, haud magni, sunt coni, ex tenuibus membranis squamatim, sed laxe, compacti, colore subalbidi ad luteum vergentes, grauis odoris, in quibus semen nigricans facile excidens: radices tenues, sibi inuicem varie implicantur.

Restibile ac pingue desiderat solum: lætior cultura exit. Nascitur & inter vepres sentesque circa agrorum margines, sed siluestris; conos minores, rariores, paucioresque proferens.

Folliculosi coni, qui non rarò flores (sed improprie) appellantur, Augusto ac Septembri colli-

Lupulus.

colliguntur, & ad ceruisiæ vsum reponuntur. Vere noui tuniones erumpunt, flosculi deinde succedunt: hieme solæ restant radices.

Lupulum Officinæ & passim vocant: plerique Lupum salictanum, vel Lupulum salictanum: Germani Hopffen: Belgæ Hoppe & Hopperupt: Hispani *Hombrezillos*: Galli *du Houblon*. Meminit Plinius Lupi salictani lib. xxi. cap. xv. inter sponte nascentes aculeatas, quibus pleræque gentes in cibis vtuntur. Quo auctore Fuchsius Græcis βρύον appellari asserat, nondum reperire licuit. Βρύον Muscus est. Dicitur & Caucalis βρύον à Democrito, vt Oribasius testis.

Calidi autem & sicci secundo ordine coni sunt Lupuli, caput facilè implent, odore grauiore ipsum ferientes. Eiusdem temperamenti & folia ipsa sunt: & simul aperientia ac abstergentia.

Asparagi siue primi tuniones Vere erumpentes mitiores sunt, in edulia recipiuntur; oblectamenta tamen magis, vt Plinius ait, quàm cibus. Nam alimenti quidem perexiguum conferunt, prosunt tamen viscenbus, vt aperiendo, & vrinas mouendo: facilioremque aluum faciunt.

Folia, tenenoresque cauliculi, & ipsi quoque coni recur & lienem ab obstructionibus liberant: per vrinas expurgant: sanguinem emundant: aduersus diuturnas febres, scabiem & similes cutis fœditates, decocta in lachs sero prosunt.

Succus potentior est, & non modò viscera ab obstructionibus liberat, sed & bilem ac pituitam educere per aluũ posse creditur. Eumdem auribus instillatum a fœtore eas liberare putredineque vindicare scribitur.

Conis ceruisia conditur; copia tamen nimia amarorem ei conciliat, ac capiti molestiorem efficit.

Panem quoque leuiorem ac tanorem coni efficiunt, nec massam citius facilusque fermentari, si aqua in qua decocti fuerint, farina subigatur.

Iasminum.

De Iasmino. Cap. xxii.

Iasminum ex earum quoque stirpium est numero, quæ adminiculis fulciuntur, non tamen amplexicaulis aut vicinis se circumuoluens, sed aliis tantummodò innitens; velut pergulis, hortensibusque scenis, quibus facile inuectitur: cauliculi eius prolixi, teretes, ramosi, flexibiles, geniculati, virentes: candida fungosáque intenùs medulla: folia è singulis geniculis bina, ampla, alarum instar expansa; composita videlicet ex quinque aut septem aliis læuibus, oblongis, saturate virentibus, fastigio acuminatis, eminente in cacumine reliquis maiore: flores in summis virgulis,

lis, rari, in muscarij specie coluærent, suaueolentes, colore albidi: semen latum Lupinis quadamtenus simile; quod tamen rarò succrescit: radix fibris firmatur.

Fertur huius esse species floribus luteis, & alia cæruleis. Sunt autem qui pro Iasmino luteo, Trifolium fruticans 4. Pemptl. lib. 4 cap. 1. depictum, & pro cæruleo Clematidem alteram ostendant. Quòd si autem non aliæ quàm hæ pro Iasmini cetetis speciebus ostendi queant, remetè plutes eius species affirmantur. vtraq; enim harum multùm à Iasmino abest.

Colitur Iasminum in hortis, & topiarijs operibus expetitur, non modò in Belgio, verùm & in Italia ac alibi. Ex Africa creditur aduectum.

Flores ætate vigent.

Inter Arabes Serapio primi nominis hanc Zambach: interptes verò Iesemin nominat; atque inde passim Iasminum, Iesemnum, Iosmenum, aut etiam Gelseminum.

Apud Dioscoridem compositio est Iasmini olei, quod apud Persas ἐκ τῶν ἀνθέων τοῦ λευκοΐου τοῦ ἰοειδοῦς, id est, ex albis Violæ floribus fieri refert; quod non ex alterius sirpis, quam ex huius floribus conficiendum apparet. Nam Dioscorides inter τὰ ἴα, siue Violas, pulchros atque elegantes flosculos subinde habet. Ita, vt & huius flores ab eo Violas dici, nun debeat alienum videri; præsertim ipla sirpe (vt satis appareat) illi incognita. Iam & ἰον περφυρεον eam oleo conferte qualitatem nequit, quæ Iasmino tribuitur: tanissimeque idem albidum est; & si quando est, purpureo non præfertur. λευκόϊα calidiora sunt; sed tamen nequaquam candida, sed eius generis lutea efficaciissima sunt.

Qualitate autem Iasminum ac eius potissimùm flores calidi sunt in initio secundi ordinis; vt Mesues apud Serapionem ait.

Oleum ex his confectum crudos discutit humores: frigidis ac catarrhosis confert: & hiberno vtile tempore. Quibus autem temperatura contigit calidior, his dolorem excitat capitis, & si diuius odoretur, periculum adfert sanguinis e naribus profluuij: eodem auctore.

Inunguitur, ait Dioscorides, & post eum Aetius, odoris causa apud Persas vsurpatur. Prodest & loris a balneo corporibus, quæ laxari calefieriq́ue expedit: grauiorem autem suaueolentiam habet, ita vt multi eo idcircò non libentet vtantur.

De Caprifolio, siue Periclymeno. CAP. XXIIII.

CAPRIFOLIA siue Periclymena duo sunt. vnum Germanicum, alterum Italicum dicere licebit. Vtetque frutex amplexicaulis, vicinis adminiculis circumligatur.

1. Germanicum longis, tenuibus, sed tameu lignosis, & in ramulos partitis sursum repit caulículis; circa quæ ex interuallis folia bina ex aduerso polita, oblonga, mollia, dilute virentia, infenore tamen parte magis incanescenti a: flores in summis ramulis complures pariter emicant, oblongi, candidi, suaueolentes, interiùs cauu, vna parte prominentiores, staminibus aliquot è medio exeuntibus. fructus acinis similis in exiguarum vuarum modum compactus, per maturitatem rubet, in quo semen duriusculum, radix lignosa non absque adnatis.

2. Italicum lignosis quoque & in longitudinem prorepentibus cauliculis pflon omnino simile est: conueniunt etiam folia, nisi quòd ex aduerso posita subinde vniantur, & circa ramulorum præsertim fastigia ita coalescant, vt acetabulorum profundiorum speciem exhibeant; è quibus flosculi enascuntur similes superioris, breuiores tamen ac paulò minores: baccæ sequuntur similes & rubentes, sed tamen diluniùs.

Nascitur Periclymenum in siluis & in senticetis, fruticibus nouelliq́ue arbustis, ita sæpenumerò tenaciter & arctè se obuinciens, vt sui vestigia ipsis impressa relinquat.

Vete folia exeunt, vti aliis lignosis: flotes quandoque Aprili, crebrius Maio ac Iunio conspiciuntur: fructus sub Autumni tempus maturi.

Græci περικλύμενος; Latini Volucrum maius: Scribonius Largus Siluæ matrem appellat: Officinæ Caprifolium, Matrisiluam; plerique Lilium inter spinas: Itali *Vincebosco*: Germani Geyßblatt/Speckgulgen/ Jäunling/ Waldtgilgen: Belgæ Ghepenbladt/ Mannichina crupt: Galli *Cheur: fueille*: Hispani *Madreselua*. Inter Nothas appellationes sunt, αἰγίλη, κλυμένον, κάρπασον, σκλήτιον, ἱπποῦτις, ἀξίνη μείζων, κλυμενοῦτις, μυροῦνη, καλυκάνθεμον.

Matthæi Siluatici error. Matthæus Siluaticus Pandectarũ auctor, Caprifolium & Siluarum matrem, cap. CXXXVII. recte quidem Periclymenon, sed perperàm Licium & Pyxacantham interpretatur; Periclymenum cum Pyxacantha ineptè confundens: perùs verò etiam facit, Caprifolio vires Pyxacanthæ assenbens. Sed cap. D. XXXI. Matrisiluam Periclymenon & Caprifolium rectè assetit, ac legitimas ei ex Dioscoride vires refert.

Errores pharmacopœorũ Præbuille hic grauissimi erroris pharmacopœis occasionem videtur, qui succo foliorum & fructuum Periclymeni densato, pro Lycio, maximo cum periculo vtuntur.

Natus hinc & alius error, quòd videlicet foliorum Periclymeni decoctum, vel ex his, aut etiam

Caprifolium Germanicum

Caprifolium Italicum.

etiam ex floribus stillatitius liquor, oris fauciumque inflammationibus incipientibus, veluti adstringentia ac refrigerantia prodesse temere existimentur. Periclymeni enim haudquaquam frigida aut adstringens, sed calida & attenuans est facultas. Error medicantium.

Vt enim Galenus, Periclymeni cùm fructus, tum folia, adeò vehementer incidentis pariter & excalfacientis facultatis sunt, vt si pluisculum bibantur, vrinam sanguinolentam efficiant, principio tamen vrinam dumtaxat mouentia.

Dioscorides ait: Huius semen postquam maturuit collectum, ac in vmbra siccatum, drachmæ pondu quadraginta diebus datum, lienem absumit, lassitudinem discutit, orthopnœæ & singultui prodest, vrinam cit à sexto die cruentam; idem & partus accelerat. Eamdem vim & folia habent, quæ xxx. diebus pota sterilitatem efficere narrantur. Eadem cum oleo illita periodicarum siue intermittentium febrium horrores abigunt.

De Xylosteo. Cap. xxiiii.

PERICLYMENO cognatus est frutex Xylosteon nuncupatus, qui tamen aliis non circumuoluitur, sed nullis egens adminiculis per se consistit.

Caudices huius subinde mediocris crassitudinis: materies ligni candida est: ramuli rotundi albicante vestiuntur cortice, initio tamen & cum primum erumpunt, subrubentes spectantur: folia veluti Germanici Periclymeni oblonga, mollia, ex albido virentia, prona parte candidiora ac leuiter hirsuta: flores minores sunt, quàm alicuius Periclymeni, candidi, bini in vno pediculo; succedunt fructus gemelli instar exiguorum Cerasorum, rubentes, altero eorum sæpe minore. 1.

Apud Heluetios, & plerosque alios Germaniæ populos, in siluis locis saxosis reperitur.

Aprili aut Maio flores, sed fructus Autumno appetente demum perficitur.

Plerique Periclymenum stans appellant: Germani alicubi Hundskirschen, & Hondskersen, id est, Canum cerasa: Heluetij Bimhültzin: vnde Xylosteo nomen datum. Sunt qui Clymenon esse suspicentur: quibus Periclymenon, ab huius similitudine, veluti conuoluens se Clymenon dictum videtur. Sed Clymenon aliud omnino turpis genus, caule Fabæ, & folio Plantaginis; vt quidem Dioscorides ait.

Huius generis & alius minor, omnino humilis est frutex; cuius cauliculi lignosi, teneti, albicante 2.

Xylosteum. Xylosteum alterum.

bicaute cortice vestiuntur, & absque pedamentis eriguntur, non multò tamen cubito altiùs assurgentes: folia maiora, latiora, durioraque sunt, minùs tamen virentia: flores exigui, candiduli, in tenui oblongo pediculo bini; quibus fructus succedit rubeos, Ceraso exiguo similis, maior quàm Periclymeni aut Xylostei, flosculorum vestigia duorum impressa retinens, in quo semen vnicum.

Floret vnà cum Periclymenis: fructus Augusto perficitur. Ex Germania in Belgium illatus frutex est.

Nomen idem quod Xylosteo posteritas dedit, cuius minor ac humilis species habetur ac dicitur: falluntur qui Chamæcerasum appellant. Chamæcerasus non paruo a Xylosteo altero differt.

De viribus autem horum fruticum nihil compertum habemus, aut aliunde accepimus.

De Hedera. Cap. xxv.

In censu earum, quæ adminiculis sustinentur, Hedera etiam occurrit referenda, per se siquidem non consistit, sed alius adhæret.

Eius genera, & prima quidem, auctore Theophrasto, duo.

Vna in altitudinem se attollit, altera humi repit, hęc minor, illa maior Hedera dici potest.

Maioris siue assurgentis plures quidem, sed præcipuè tres rursus species: Candida, Nigra, & Helix dicta; quarum trium Dioscorides meminit.

Scandit maior arbores, vetusta ædificia, parietesque: caudices eius lignosi, subinde ita crassi, vt arborescere ipsa videatur, à quibus ramulos hac illac diffundit quam plurimos, quibus veluti brachiis late serpens in multam peruagatur partem; radiculas etiam ab ipsis assidue dimittens; quibus se arboribus ipsisque parietibus annectens pertinaciter hæret: folia æquia sunt, splendentia, superiore præsertim parte; initio quidem haudquaquam, sed vbi consenuerunt, angulosa: flores muscosi: in baccis varietas est, in colore florum etiam quædam.

1. Candida siquidem Hedera fructum fert candidum: & huius vna species fructum tantummodò candidum habet: alia verò & folium quoque. Fructum verò candidum ferentium; quędam maiusculum, densum & compactissimum profert, veluti in σφαῖραν siue globum coactum, quam plerique κορυμβίαν, Athenienses verò ἀχαρνικὴν ἀμπελοφόρον, Acharnicam vinguam

Hedera. Hedera Helix.

guam nominant: altera verò minorem & ἀγκαχόμενον, siue sparsiorem, veluti nigræ racemum; hæc Plinio Selinusium.

Nigra fructum minorem, nec vti candida compactum, sed sparsum fert, & colore quidem aut nigrum, aut crocatum, siue croceæ coloris. Hanc Dionysiam nonnulli, auctore Dioscoride, vocant; alij Bacchicam, cuius coronis Poëtæ vtuntur; Plinio reste lib. XVI. cap. XXXIIII. 2.

Tertia ἐλιξ candida habet sarmenta, folia tenuia, anguloſa, & vt Theophrastus, ὑδρώδεις, id est lætiora, siue vti Plinius reddidit, concinniora. (Dioscoridis exemplaria perperàm ἐμπυρα legunt.) fructum non gignit. 3. *Dioscoridis corruptus locus.*

Huius præterea & species Theophrasto sunt. Est enim vna virens ac herbacea, quæ plurima: altera candido folio: tertia ποικίλη siue versicolor, quæ Trachia vocatur.

Plinius Helicen non genere, sed ætate à reliquis differre quoldam existimare recenset: primoque Helicen, fieri vetustate Hederam.

Addit Theophrastus, Helices species suas quoque differentias habere: & harum quæque, inquit, distare videtur. Quippe inter herbaceas, quædam tenuioris folij; quædam verò minus hæc omnia habet: ποικίλης siue versicoloris, vnius manus, alterius minus folium: differunt & secundùm ποικιλίαν, id est, coloris varietatem: ita & magnitudine, & colore differunt. ἀναξητάτη, siue auctu facilis, autem herbacea, καὶ ὅλη πλεῖστον ἀφιεῖσα, id est, & maximè sepropagans. hæc ille.

Posteriora verba sic Plinius reddit: Adolescit in longitudinem maximè herbacea. Sequitur mox: Arbores autem necat candida, &c. Quæ verba non ad candidam Helicen pertinent, sed de fructifera candida à Theophrasto scribuntur. Ex quo omnia sua Plinius lib. XVI. cap. XXXIIII. transcripsit, delideratis tamé non paucis. Nam hoc loco de Hedera non pauca reperiuntur prætermissa. Poterunt autem hæc ipsa ex Theophrasti lib. De historia stirpium tertio, à diligenti aliquo facilè restitui. *Plinij mutilum locum.*

Refertur hoc loco turpem quoque Plinij lapsum ostendere, hoc eodem de Hedera capite statim initio, vtrumque Cistum, marem videlicet & feminam, inter Hederæ genera numerantis, vocum κίσσου & κίσσου affinitate deceptu, nisi iam sæpè ab alijs doctissimis viris in hunc foret animaduersum. *Plinij lapsus.*

Minor Hedera nigræ similis est, sed minor: cauliculi siue viticulæ eius tenues sunt, folia 4.

anguloſa, virentia, ſubinde maculoſa: non arbores, non muros, aut parietes aſcendit, ſed humi defixa tepit: fructum etiam non gignit.

Nigra Hedera in Italia, Germania, Belgio, Gallia, circa parietes & arbores frequens eſt. Candida in Græcia reperitur. Minor paſſim in ſiluis & opacis locis gignitur. Hanc ſerpentibus gratiſſimam, & ſub hac hibernis menſibus eos latitare, Matthiolus ſcribit.

Flores Hedera ſub Autumnum producit: baccæ poſt hiemis ſolſtitium perficiuntur.

Hederam Græci κίττον & κίσσον: Germani Ephew: Belgæ Bepl: Hiſpani *Tedra*: Galli *Lierre* appellant. Occurrunt inter ſpuria, & hæc eius nomina: κίσσαγος, κίσσαγος, χρυσόκαρπος, κοτυληδών, κορύμβη, κύστιον, δισυόσιον, ἰσθμήϊον, πυρὸς, κῆμος, ἄσπαλος, Siluæ mater.

1. Mauretum Theophraſtus ἕλιξ κίσσον, Latine attollentem aut aſſurgentem Hederam dixeris; Gaza excelſam reddit; Plinius rigentem Hederam appellare videtur. Recentiores Hederam arboream, quæ arbores complectitur; muralem verò ſecundùm parietes naſcentem appellant. Sunt tamen qui velint omnem aſſurgentem arboream cognominari, quibuſcumque tandem illa conſcendens adhæreat; ad differentiam nempe alterius per humum repentis.

4. Minor χθάμαιος κίσσος vocatur: Germanis Klein Ephew: Dicitur & χαμαικίσσος; differens tamen multùm ab Hedera terreſtri ſuperiùs deſcripta. Helicen ſiue clauiculam Latine nuncupatam hanc non pauci exiſtimant, ſed Theophraſtus ἕλικα ab χθαμαίῳ κίσσῳ differre oſtendit; tertiam enim inter aſſurgentes Helicen facit.

Ceterùm Hedera, vt Galenus ait, ex contrariis compoſita eſt facultatibus; habet enim quiddam adſtringentis ſubſtantiæ, terrenæ & frigidæ: habetque etiam nonnihil acris, quam calidam eſſe vel guſtus comprobat: nec deeſt tertia; aqueam namque ſubſtantiam quamdam tepidam obtinet; certe ſi viridis ſit. Siquidem dum areſcit, hæc prima exhalet neceſſe eſt: manet quæ terrea eſt & frigida & adſtringens, & ea quæ calida ac acris.

Viridis autem, foliis eius in vino decoctis, vlcera grandia conglutinat, quæque maligna ſunt, ad ſanitatem reducit: tum igne factas exulcerationes cicatrice includit. Porrò cum aceto cocta folia lichoſis proſunt. Flores autem quodammodò validiores ſunt, vt ad læuorem redacti cum cerato ambuſtis conueniant.

Præterea ſuccus medicamentum eſt errhinon, capiti purgando idoneum; tum veteres auium fluxiones ſanat: ad hæc vlcera vetera, tum in aunbus, tum in nanbus. Porrò ſi acnot appareat, aut roſaceo aut dulci oleo miſcetur.

Lacryma eius lendes interimit, pilis nudat: vſque adeò calidæ poteſtatis, vt obſcurè adurat. Eſt autem velut aqueus quidam liquor, ſicut aliæ omnes lacrymæ. Hæc Galenus.

Eadem ferè Dioſcorides, ſed tamen & paulò plura habet. Nam & acinos, ait, quinque tritos, & cũ roſaceo in malicorio calfactos, & in oppoſitam aurem inſtillatos, dentium mitigare dolores: denigrare item corymbos capillos, mouere menſes tritos ac ſubditos: epotos verò, tum & horum ſuccum, imbecillitatem parere; & mentem perturbare, ſi largiùs ſumantur.

Noſtra ætate raniſſimus Hederæ vſus, niſi foliorum, quæ vlcuſculis in crunbus; auribus corporis parubus procuratis (fontanellas vocant) imponuntur. Humores enim & ichores ad eas partes alliciunt: inflammationes verò ab iiſdem arcent, recenter quidem decerpta nondumque reſiccata. Sunt etiam, qui corymbos ad ciendam vrinam efficaces aſſerant; & calculoſis ac nephriticis ea propter exhibeant.

De Vite vinifera. Cap. xxvi.

His quæ adminiculis egent, pedamentis fulciuntur, nequè per ſe conſiſtunt, annumeran Vitis vinifera poteſt: Pernicis & pergulis ſuſtinetur, horumque ſubtidio latè diuagatur, & in altum ſcandit: Vlmis & Opulis ſociatur: alias item arbores amplectitur, alioqui humi proſtrata iacet.

Vitium autem quæ vinum proferunt, hæ quidem cultiuæ: alia ſilueſtris eſt. Cultiuarum complures maiores, minor verò & paruula etiam quædam eſt.

Maiorum caudices ſiue trunci ſubinde craſſi ſunt, multiplici eoq; rimoſo cortice conueſtiuntur; ab his rami veluti brachia diffunduntur, è quibus ſarmenta & palmites articulati, ex ipſis verò articulis folia & capreoli, dependentesque vuæ compluribus acinis coaceruatæ; folia lata, ſubrotunda, inciſa, quinquangularia, capreoli tenues & intorti, quibus ſe vicinis innectit, & veluti manibus admincula cumplectitur apprehenditque: vuæ colore & magnitudine, tum & aliis conditionibus differunt.

Candidi aut fului vnius vuæ acini ſunt: alterius & externo folliculo, & interiore carne ac ſucco, ſaturato rubore nigricant: tertiæ cæruleo aut ſubrubente arridet colore, carne tamen & ſucco veluti primæ. Vinum præbent hæ vuæ candidum mux prælo ſubditæ; rubens vero, ſi cum folliculis calcarę telinquantur; cum quibus ſi diutius permanſerint, color etiã ineenditur.

Nigrum

Vitis vinifera.

Nigrum ac obscurè rubens secundæ vinum proferunt; sed candidum ac fuluum priores vuæ.

Vuarum item nonnullæ maiores, magnisque acinis constant: aliæ minoribus. Acini quibusdam frequentiores: rariores aliis. Vinaceum vnicum nonnullarum acini ferunt: plura verò aliarum. Vinum quædam austerius dant, nonnullæ dulcius. Quarumdam inueteratum melius, non paucarum horum vinum præstantius.

Mitior siue parua Vinis omnibus partibus minor est, folia ei minora ac rotundiora: vuæ exiguæ, parui acini, colore nigri, rarissimè albidi aut fului; sapore dulces, vinaceo siue nucleo interius minimo ac molli.

Siluestris Vitis caudicibus, ramis, articulatis sarmentis, foliis, clauiculis cultuam refert, sed vuæ eius non perficitur, immatura & austera permanens.

Aptum, inquit Florentinus, vitibus solùm omnis est terra nigra, non valde densa, neque glutinosa, humiditatem habens. Refert tamen, L. Columella ait, cuius generis, aut quo habitu vitem pro regionis statu colere censeas.

Pingui & vberi agro prudens dabit agricola gracilem vitem, nec natura nimis fœcundam; macro feracem, terræ densæ vehementem, multaque materia frondentem: resoluto & læto solo, rari sarmenti: humido sciet non rectè mandari fructus tenerì Vitem, & amplioris acini, sed callosi, angusti, frequentisque vinacei: sicco rectè diuersæ quoque naturæ.

Negabat, idem ait L. Columella patruus, stercus Vitibus ingerendum; meliorem censebat esse materiam vindemus exuberandis, congestitiam & aduectam humum.

Cælo porrò calido Vitis lætatur: æstuosissimum tamen non desiderat, frigidum verò ac glaciale non sustinet: in calidis idcircò regionibus vber est potentus vini prouentus: in frigidioribus tenuius est & ὀλιγόφορον, ac exiguam aquam admittens, vel etiam omnino ἄμισθον, quale est quod Louanij & alibi apud Brabantos, tum quod & apud Bohemos ac Saxones, ac circa horum fines nascitur.

Validiores siquidem & potentiores vuas Sol efficit; sed & dulciores, si multùm calefeceris: vt in Geoponicis Quintilij affirmant, qui & Lunam ad maturitatem, ad dulcedinem verò noctes conferre aiunt.

Putandas Vites, antequam surculus progerminet, Columella: Februario mense, Palladius ait, si serùs putetur, lachrymans alimentum perdit.

Vindemiare Octobri mense commodissimum.

Ablaqueare autem Vitis, si quando expedit, Autumno vtilissimum censetur; priùs quàm fragora inuadant.

Vitis autem Græcis ἄμπελος ὀπώφορος, id est, vinifera Vitis, ac ἄμπελος ἥμερος, hoc est, mansuefacta siue cultiua Vitis appellatur: & ὀπώφορος quidem, ad differentiam vtriusque Bryoniæ ac Tami, quæ & ἄγριαι appellantur.

Vitis autem ex eo, quòd inuitatur ad vuas pariendas, auctore Varrone dicitur.

Minor siue parua Vitis, Idæa modò cognominatur, de qua Theophrastus lib. III. Nascitur, inquit, Vitis ea parte Idæ, quam vocant Phalacras, fruticosa est, virgulis paruis & ramis cubitalibus pæne exporrigitur, quibus acini laterales nigri adhærent, magnitudine fabæ, dulces, qui χαρτῶδές τι, id est, vinaceis simile quid continent.

Plinius hanc Alexandriam lib. XIIII. capite III. facit, iisdem quibus Theophrastus verbis ipsam describens: Dioscorides siluestris Vitis alterâ statuit speciem. Nos maluimus inter cultiuas retinere. In Officinis huius exigui passi acini, passulari de Corintho nomine veneũt.

Siluestris Vitis ἄμπελος ἀγρία Græcis, Latinis verò etiam Labrusca dicitur, vt apud Virgilium in Bucolicis: *Siluestri raris sparsis Labrusca racemis.*

Ad hoc siluestre genus pertinent, quas Plinius lib. xvi. cap. xxvii. Triferas ac Infanas vocari refert: quoniam in iis alia maturescunt, alia turgescunt, alia florent.

Fructus Vitis Græcis βότρυς καὶ σταφυλὴ, Latinis racemus & vua est. Siluestris verò Vitis fructus οἰνάνθη dicitur. οἰνάνθη, inquit Dioscorides, καλεῖται ὁ τῆς ἀγρίας ἀμπέλου καρπὸς, id est, œnanthe appellatur siluestris Vitis fructus. Galenus verò non modò fructum ipsum, sed & primum eius rudimentum siue ἐκβλάστημα vnà cum floribus, vnde succedentibus diebus siluestris Vitis vua succrescit, œnanthen, lib. vii. De medic. secundum loca, appellat.

Vua quæ solem passa est σταφὶς Græcè, & Atticè ἀσταφὶς, Latinè vua passa, ab Officinis passula.

Acinus ῥάξ & κοκκὸς Græcis, Latinis etiam granum. Ῥᾶξ σταφίδος κοκκὸς τῆ βότρυος, Democritus, inquit, id est, Acinus siue ῥάξ granum est vuæ. Composita est acinorum substantia ex ipsarum veluti carne, humore per carnem dispersо, seminibus & membranoso integumento siue folliculo.

Semina Græcis γίγαρτα, Latinis vinacea, quandoque etiam nuclei appellantur: Officinis arilli, quasi anduli, quòd ficci, & succum nullum præbeant sunt tamen & vinacea Columellæ, quæ ab vuis expressis ac prælo subiectis, reliqua sunt.

Ramosum, quod in vuis medium, vnde acini dependent, Galeno βότρυος, Varroni scapus est vuarum. Nonnulli racemum propriè appellari existimant.

Στάφυλαι recrementa sunt ab vuis expressis reliqua; membranosi videlicet acinorum folliculi, & vinacea cum scapis. Sed Attici, inquit Galenus, quæ ex musto expresso supersunt βρύτια appellant: στάφυλαι verò, quæ ab oliuis relinquuntur.

Vitis autem palmites, folia, & ἕλικες siue capreoli refrigerant, & potenter adstringunt: sanguinem vndequaque fluentem supprimunt: aduersus alui fluores, dysenterias, stomachi ardores, nauseam, grauidarum κύησιν prodesse possunt & fons impositа, deinde & quouis assumpta modo: ad tonsillarum etiam ac oris inflammationes gargarizata.

Eiusdem facultatis sunt vuæ ante maturitatem collectæ; tum & œnanthæ, quæ ad omnia efficaciot habetur.

Lacrymam e caudicibus & sarmentis vulneratis effluentem, subindeque gummi instar concrescentem, cum vino potam calculos pellere, Dioscorides ait. Impetiginem item, scabiem ac lepram sanare, sed loco priùs nitro confricato: cum oleo frequenter illitam pilos ab olere, sed præstare tamen eam præcipue; quæ è virentibus sarmentis dum vruntur exudat, quam addit & myrmecias inunctas tollere.

Vinacea, & quæ reliqua à prælo στάφυλαι adstringunt, dysentericis, cœliacis & stomacho resoluris vtilia.

Vinacea quidem tosta & in puluerem trita exhibentur. στάφυλαι verò decoctum infundirur, quod & menses infessu ac fotu superfluentes supprimit.

Eadem & cum sale vtiliter imponuntur ad inflãmationes, durities & turgentes mammas.

Sremphylon verò πτέρις, id est, cinis, tum & sarmentorum, ablata circa sedem condyloma-ta & thymos cum acero impositus sanat: luxatis & à vipera commorsis auxiliatur: & pleuris quoque inflammationibus cum oleo rosaceo, ruta & aceto impositus; eodem auctore.

Lixiuio è cineribus sarmentorum Vitis recentiores vruntur ad vrentium & causticorum compositiones, quæ cauterij vicem explent.

De Vuis. Cap. xxvii.

Vvæ recentes aluum perturbant, & ventriculum flatu implent, præsertim quæ sapore acidæ ac austeræ sunt, concoctioni enim in ventriculo huiusmodi plurimùm obsunt, ac dum per iecur & venas distribuuntur, frigiduin ac crudum ingenerant succum, qui non facile in probum sanguinem commutetur.

Dulces vuæ & probè maturæ innocentiores sunt: succum habent calidiorem, & qui facilius distribuatur: citiùs per aluum quoque secedunt, præsertim humidæ, & maximè si absq; vinaceis & folliculo liquor tantummodò cum carne, vt Galenus air, assumatur.

Peruadit autem vinaceorum substantia, tametsi siccior & astringens, omnia intestina, & nihil permutata descendit; veluti & folliculi, qui nullam quoque aut omnino exiguam mutationem subeunt, aut in corpore admittunt.

Quæ vinosi saporis vuæ sunt, medio se inter austeras siue acidas ac dulces habent modo.

Nutriunt autem inter vuas magis, quibus exiguus succus: minùs verò quibus vberior; sed citiùs hæ descendunt, copiosiùs liquidem corpori ex carnea substantia alimentum, quàm ex succo accedit: succo magis aluus laxatur.

Principatum porrò vuæ inter Autumnales fructus obtinent, & horæis omnibus magis nutriunt,

nutriunt, verumtamen minùs quàm ficus; minimumque praui succi habent, præsertim cùm exactum maturitatem fuerint adeptæ.

Adest verò & ipsis maximum id commodum, quòd velociter sublideant: si quando autem hæserint, grauiter offendunt.

Tutissimus autem vsus vuarum, si moderatè quis iis vtatur; & cùm natura fuerint carnosæ ac maturæ, nullamque austeram vel acidam qualitatem præ se tulerint: auctor Galenus.

De Vua passa. Cap. xxviii.

VVARVM passarum plurimæ dulces sunt, austerę qualitatis participes nonnullæ. Dulces calidiores, austeræ frigidiores sunt: vtræq; modicè adstringunt, sed paulò amplius austeræ, stomachũ hæ etiã magis roborãt. Dulces nec stomachũ dissoluunt, nec ventrẽ subducũt: Corpus autem probè nutriunt vuæ passæ; succum habent haudquaquam vinosum, sed aliquanto crassiorem ingenerant, qui tamen ad copiosiorem alimenti materiam facit. Copiosius autem ex dulcibus & pinguibus est alimentum, quarum præstantiores, quæ corticem habent tenuem: ex austeris & macris parcius accedit.

Inest verò & dulcibus contemperandi ac lenendi vis, cum mediocriter detergendi potentia. Thoraci, pulmonibus, asperæ arteriæ, renibus, vesicæ, ac non rarò stomacho vtiles. Asperę enim arteriæ asperitudines lenunt; raucedini, dyspnœę siue difficili respirationi auxiliantur; ad sputi concoctionem facilemque expurgationem in quocumque thoracis, lateris & pulmonis morbo conducunt: renium ac vesicæ cum ardore & acrimonia dolores mitigant: infestantium os ventriculi mordacium humorum malitiam obtundunt.

Iocinon etiam vuæ passę, vt Galenus lib. VII. De medic. secundùm loca ait, prosunt, in tantum astringentes, quantum opus habet viscus affectum. Habent siquidem & vim concoctoriam crudorum humorum, & vim coërcendi maligna, suntq; ipsæ haud facilè putredini obnoxiæ; & vltra hæc secundùm totam substantiam visceri ipsi familiares sunt ac propriæ. Optimè enim faciunt, quæ vnà cum eo quòd intemperiem curent, etiam alere possunt. Vuæ siquidem passæ nutriunt, roborant, putrefactioni resistunt, & si intemperies ex humiditate & frigiditate, citra omnem molestiam & secure persanant: vt ideni Galenus.

Eximenda esse vinacea à veteribus ad posterorum vsque peruenit; vt ex nonnullis veterum compositionibus videre est, qualis est Arteriaca Mithridatis apud Galenum, quæ vuam passam ἐκγιγαστόφλιον, id est à vinaceis expurgatam accipit. Nam cùm substantiam vuæ passæ crassam habeant, facile distribui nequeunt, & obstructionibus viscerum obnoxiæ sunt, quæ ab ipsis vinaceis etiam augentur. Tantò enim difficiliùs distribuuntur, ac citiùs magisque obstruunt, quò plus ipsis adest astringentis. Quamobrem tollenda sunt vinacea; ita enim ipsarum vuarum passarum succus minùs hærebit, minusque difficulter per viscera distribuetur.

Dioscondes vuam passam cum pipere mansam, picturam retert è capite detrahere: sedare testium inflammationes cum fabacea farina & cumino in cataplasmate impositam: epinyctidas, eatbusiculos, κήρια, putredines circa articulos, & gangrænas sanare, absque vinaceis tritam & cum Ruta superpositam: ad podagram quoque commodum ex ea cataplasma esse cum succo Panacis; sed & vngues mobiles citiùs remouen, si imponatur.

De Musto. Cap. xxix.

MVSTVM, quod Græcis γλεῦκος, liquor videlicet recens ab vuis calcatis aut torculari subditis effluens, flatu ventriculum & intestina implet; difficile concoquitur; crassi est succi; & nisi celeriter descendat, nocentius etiam efficitur. Hoc autem vnum illi tantummodò bonum, vt Galenus ait, adest, quòd ventrem deüciat.

Citissimè autem secedit dulcissimum ac ex maturis vuis expressum. Quod verò ab acidis & austeris redditum, ad omnia pessimum est, magis inflat, difficiliùs concoquitur, crudiores ingenerat humores: & tametsi aluo perturbata etiam descendat, colicos tamen sæpenumerò simul ingenerat dolores, & calculi molestias adfert. Quòd si verò aluus etiam non commoueatur, grauiora ac molestiora omnia sunt; frequẽter verò & lienteriam & dysenteriã efficit.

Πρόπεπα aut πρόπομον appellant Græci, quod vel sponte, antequam calcantur vuæ, vel primum à pressura effluit; tale succo vuarum respondet, & citò quoque descendit. Posterius vinaceorum, folliculorum, ac scaporum naturæ particeps, deterius est.

De Sapa, siue Hepsemate. Cap. xxx.

EX musto conficitur quod Græci ἕψημα καὶ σηπᾶτον vocant, Latini sapam & defrutum; cùm videlicet mustum dulcissimi saporis ad tertias decoquitur, vt Columella ait.

Plinius sapam & defrutum decoctionis modo differre asserit: & sapam quidem fieri musto ad

sto ad tertiam partem reducto; defrutum ad dimidiam. Siræum, inquit lib. XIIII. cap. [illegible] quod alij ἕψημα, nostri sapam appellant, ingenij non naturæ opus, musto ad tertiam [illegible] mensuræ decocto: quod vbi factum ad dimidium, defrutum vocamus.

Palladius his Carœnum adiicit, quod ait fieri, cum tertia perdita, duæ partes re[illegible]

Leonnus in Geoponicis hepsema ex musti partibus octo, & vini centum, ad tertias decoctis conficiendum refert.

Galenus tamen ἕψημα, esse mustum plurimùm decoctum testatur; recentiores hepsema siue sapam, vinum coctum appellant.

Vim sapa habet calfaciendi, non tamen æquè vt vinum; hoc autem crassior est, minus facile distribuitur, tardiusque per vrinas descendit, per ventrem vero subinde ciet, nam hunc modice subducit.

Nutrit autem valenter, & corpus citò implet; in ventriculo tamen propter crassitiem aliquantisper hæret, ac tocmori aut ileo minus idonea: concoquit etiam sapa crudos humores, pectori ac pulmoni inhærentes, eorumque etiam purgationem procurat. Tussi idcirco ac respirandi difficultati auxiliatur. Galenus libro III. De med. secundum locа, sapa autem etiam dolores lenire tradit.

Refert verò non parum, ex cuiusmodi musto sapa confecta fuerit. Nam ex optimi generosi vini musto haud dubio præstantior est, atque ad omnia suprascripta efficacior: ex tenuis verò ac oligophori vinum musto, imbecillior & minùs efficax.

Belgij & præsertim Zelandiæ œnopolæ ex sapa & vino vtrisque Hispanicis certa proportione permixtis vinum componunt miscellaneum, quod pro Cretico, vulgo Malvatico nuncupato, substituunt ac venum exponunt.

Plinius sapam in adulterinum mellis excogitatam ait lib. XIII. cap. IX.

De Vino. CAP. XXXI.

VVARVM succus, quem diximus recenter expressum, γλεῦκος ac mustum nominant, vbi fordes fæculentaque resederint, tamque purus nitidusque apparuerit, οἶνος Græcis, Latinis vinum appellatur; & quidem proprie. Nam alij quidam succi ac liquores, vti malorum punicorum, coroneorum, pyrorum, mespilorum, sorborum vvæ, vel qui aliunde vini ex hordeo ac frugibus conflantur, haudquaquam simpliciter, sed addito nomine eius cui quo conficiuntur vina dicuntur. Ita vinum Rhoites ex punicorum malorum acinis expressum, Cydonites ex malis coroneis, Apyites ex pyris, οἶνος κεδρίνος siue vinum hordeaceum, quod & zythum, ex hordeo compositum. Cognomina tamen & alia quædam, & quidem e sorbis in iis maceratis vina accepere, quæ ex Vite tamen vina sunt, vt absynthites, myrtites, hyssopites, factitia autem hæc dicuntur.

Proprie verò ac simpliciter vinum appellatur, quod ex Vitis vuis expressum est, ac nullius alterius misturam admittit.

Est autem huiusmodi vini non vna natura, non vna sibi similis facultas, aut perenna; verùm differentes quamplurimæ. Est siquidem ipsorum vna in gustatu differentia, altera in odore, tertia ad consistentiam siue vim substantiam refertur, quarta in virtute ac potentia posita est. Addit Galenus eam, quæ in odore reperitur, quæ vini virtutem ac perennitatem cõsequitur.

Accedere potest & ea, quæ ætatem respicit; ætate siquidem & calidiora & acriora vina redduntur, atque vna & colorem sæpe, & substantiam, & odorem mutant.

Gustatu autem quædam dulcia vina sunt, alia austera, acerba nonnulla, pleraque etiam satis acria: nec desunt media, vel ad vnam vel ad aliam qualitatem inclinantia.

Colore verò aut albidum vinum, aut flauum, aut rubrum, aut saturato rubore [illegible], quod nigrum appellatur; aut medio aliquo inter hæc colore.

Ac consistentia quoddã omnino tenue: aliud crassum, pingue: intermedia quoq; non pauca.

Virtute hoc quidem potens, illud infirmum est: aquosum illud & ὑδατῶδες nominatur, illud verò vinosum. sunt & inter hæc medio se modo habentia complurima.

Inest autem omni vino quantumcunque debili, vinosa quædam substantia tenuis ac calida: sunt & aquosæ partes, ac nonnullæ quoque terrestres. Neque enim simplex [illegible] tium vinum est, sed, vt Galenus lib. III. De simplic. medic. facult. testatur, ex diuersis facultate partibus constat.

Ex varia harum substantiarum inter se mixtura ac proportione, diuersæ ac differentes vini prouenunt facultates.

Optimum autem est ac generosissimum, in quo calidæ ac vinosæ plurimùm superant: nimissimum vero, in quo aquæ vnicum [illegible] edundant.

Terrestris substantia copiosior permixta vinum reddit austerum, veluti cruda acerbum sub i-

subsider terrestris substantia, temporisque spatio secreta deorsum fertur, fitque ipsa vini fæx. Non tamen semper integre secernitur, remanente in ipso vino huius substantiæ & sapore, & alijs qualitatibus.

Caliditatem autem omne vinum partim à propria Vitis natura, ac ingenito calido habet: partim à Sole accepit. Nam non modò vuas, sed & reliquos fructus maturans duplex, vt Galenus quoq; testatur, caliditas est. Vna propria estque naturalis, altera à Sole acquisita, quæ si alicubi, in vuis certè maturandis manifestè cognoscitur, percipiturque, & maxime requiritur.

A Sole siquidem calor procedens, vuas vuæque succum percoquens, ad maturitatem ponissim ùm perducit, ingenitum naturalemque vini calorem excitans atque intendens, qui secus & crudatum & aquosarum partium copia ita obruitur, vt consopitus & nullus propemodum appareat.

Nisi enim proprio ac ingenito calore calidum vinum esset, vi Solis ita excoqui vua non posset, vt calidum redderetur vinum, non minùs quàm multa alia tota natura frigida, quæ tametsi vi caloreque Solis & perficiantur & matutentur, ingenitam tamen naturam non amittunt: velut Mandragoræ, Solani, Cicutæ, Papaueris, aliorumque similium, & fructus & succi aut semina, quæ frigidam suam qualitatem etiam perfecta ac matura retinent.

Quandoquidem igitur Solis calore plurima parte ad proprium sibi calorem vinum perducitur, huius autè feruor ac vis omnibus terræ regionibus aut locis haudquaquam æqualis, ideircò pro regionum locorumq; diuersitate, vna haud parùm difficultate differentia gignuntur.

In calidis regionibus ac Soli expositis locis generosius nascitur: in frigidioribus verò prouincijs, & ad Septemtriones patentibus tractibus, crudius ac imbecillius prouenit.

Ætas feruidior generosius vinum efficit, remissior aut humidior minus maturum concedit, facit tamen non modò cæli Solisque conditio ad differentes vini qualitates; sed & ipse natalis soli genius plurimùm & eò confert: tum & Vitis vuarumq; propria & ingenita facultas.

Terræ siquidè speciè ac sapor & aliæ vini qualitates, vt & Diophanes testatur, consequùtur.

Pro vuarù verò diuersitate, vini alium non modò colorem, sed & gustum esse, nouissimum.

Est autem vinum, Galeno auctore, ex secundo ordine excalfacientium, sed quod admodum vetus, ex terno; nouum verò ex primo, quæ de medio inter potentissima, & aquosissima ventatem præcipuè obtinent. Nam vinosissima & potentissima etiamnum horna, sæpenumerò secundo ordine excalfaciunt. tenuissima verò ac aquosissima, tametsi vetera, primum ordinem subinde non excedunt.

Caliditati verò proportione respondet (inquit Galenus in lib. De simp. med.) siccitas. in libris autem De sanitate tuenda, vinum non modò excalfacere, sed & humectare corpus nostrum refert, ac quidquid immodice siccatum, id humectare ac nutrire.

Veritatem autem vtraque sententia habet.

Aliæ enim vini sunt, vt medicamentum; aliæ vt alimentum, facultates. Quod Galenus in lib. III. De alimentorum facultatibus, aperte ostendit, asserens eas vini vires, quas Hippocrates in lib. De ratione victus refert, οὐχ ὡς τροφῆς εἶναι, ἀλλ' ὡς φαρμάκου μᾶλλον, id est, non vt alimenn, sed magis vt medicamenti esse. Vt enim medicamentum, euidenter ac manifestò vinum siccat; præsertim fors adhibitum: vbi cum nulla eius in alendo aut nutriendo corpore sentitur facultas, siccitas euidentius ac manifestius apparet ac percipitur.

Vlceri quatenus vlcus optimum medicamentum vinum est: vlceris verò, qua vlcus est, sanatio, mediocris est siccatio, auctore Galeno Methodi lib. quarto.

Hippocrates quoq; vlcera madefacere quęcumque ea fuerint, nisi vino non oportere, scriptum reliquit. Nam siccum, Galenus addit, sano vicinius est: humidum verò non sano.

Quòd autem potentia siue facultate vinum quidem siccum, non autem ἐνεργείᾳ, siue actu, manifestum. Nam actu quidem humidum liquidumque vinum est, ac frigidum quoque; sitim ea de causa etiam sedat, quę frigidi humidique appetentia. Atque hac ipsa actuali (vt sic loquamur) humiditate non medicamentum, sed alimentum, si quando assumitur, exsistit. Nutrit enim, ac sanguinis copiam humiditate sua adauget, adauctoque alimento corpus humectat; nisi fortassis vetus, potens admodum, iamque præ vetustate acrefactum; tale siquidem non modò excalefacit, verùm etiam corpus extenuat atque siccat; vtpote non alimenti, sed ad medicamenti naturam accedens.

Quod verò vetustate nec acre nec medicamentosum factum est, nutrit, humectat, conferens videlicet ad alimenti sanguinisque copiam, amplius nempe actuali sua humiditate alendo, nutriendo, fouendoque corpore humectans, quam potentia siccare valeat.

Genuinum autem ac naturalem calorem vinum refocillat, ventriculo prodest, tum ad cibi appetentiam inuitat, concoctionem ciborum promouet, alimentumq; per corporis membra deducit, robur molemque corporis adauget, pituitam extenuat, biliosos ac ferosos humores

mores per vrinam educit, sudores promouet, sanguinem ingenerat pulchrum, bonum quoque colorem efficit, ac prauum in meliorem commutat. Ex morbo emaciatus, & quibus corpus refici opus est (modò non febricitent, Gal. VII. Method.) conducit, vires omnium maximè accelerater reparat, hilaritatem ac lætitiam confert: metus, curas, ac solicitudines, tristitiamque depellit: voluptates parit, somnum clementer conciliat.

Atque hæc quidem, moderatum vini consequuntur vsum.

Immodica verò vini potatio, contraria omnia planè adfert. Temulenti animo turbantur, desipiunt, grauioríque somno premuntur, ac deinde apoplexi, articulorum dolonbus, vel omnino aliis grauissimis circumueniuntur malis: cerebro, iocinore, pulmone aut alio aliquo ex internis visceribus, largioris vini frequentiore potatione vitiatis.

Auxilio præterea vinum est contra Cicutam assumptam, aut Coriandrum tecens, Meconium, Aconita, Fungos, aliaque frigida pernitiosa; tum & aduersus serpentem morsus, omniumque ictus, quæ refrigerando nocent ac necant.

Facit quoque vinum ad diuturnas præcordiorum distentiones, inflationes, cachexiam, hydropisin, omnesque generaliter frigidiores ventriculi, iocinoris, lienis, ac etiam vteri affectus.

Cetertim vinum colore ac substantia aquæ simile, pellucidum, splendens, purum, consistentia tenue, quod album appellatur, infirmissimum est, eoque si aqua diluatur, exiguum omnino fert: vnde & ab Hippocrate ὀλιγόφορον, id est, pauciferum dictum.

Minus istud quàm alia caput ferit, aut neruos offendit; ventriculo interim haud ingratum facilè ac citò in membra distribuitur; longe minore cùm penculo quàm aliud quoduis febricitantibus cóceditur (nisi phlegmonis suspicio adsit) non rarò in intermittentibus vtiliter admittitur; concoctionem liquidem, vt Galen. VIII. Method. adiuuat, semicrudos humores concoquit, vrinas & sudores mouet: laborantibus peruigilus, cutis, tristitia, ac defatigatis vtile.

Nigrum autem, intensi videlicet tuboris, crassum, non facilè digeritur, aut ad vesicam permeat; cerebrum citò tentat, ac ebrietatem facit; concoctu difficilius; circa præcordia diutius hæret, iecur lienémve facilè obstruit; aluum ferè adstringit; sed tamen plus alit, sanguiníque generando accommodatissimum; carne citiùs quàm alia corpus replet.

Quod verò diluto ac vermiculo colore tuber, ori vt plurimùm gratus est, ventriculo vtilius, minùs tardè ac difficulter digeritur, minùs caput tent, minùs circa præcordia hæret, facilíusque quàm nigrum ad vesicam descendit; adstringit tamen & aluum, si modò maturum sit, nam eiusmodi cruda & austera sæpenumerò debilem ventriculum perturbant, & aluum commouent.

Κίρρον siue fuluum vinum in medio esse apparet, tenuis & crassæ consistentiæ; alioqui inter omnia calidissimum: ab Hippocrate hanc ob causam ὀπωδὲς appellatur, & tale quidem non ὀλιγόφορον, sed multam aquam sibi admiscen sustinet.

Huius generis quod ætate vetus, substantia tenue, & boni odoris, omnibus quos syncope malè habet vtilissimum; etiam si ex bile flaua os ventriculi infestante accidat; Galeno XII. Methodi auctore.

Dulce vinum quantum à caliditate abest, eò & caput minùs tentat, aut mentem offendit; meliùs verò & per aluum secedit, ipsam subinde emolliens: per vrinas verò non ita facile descendit.

Quò verò & consistentia crassius, tantò etiam difficilius ac tardius permeat. Pulmoni confert, tussientibus vtile; crudos in thorace hærentes humores ad maturitatem perducit, & cum sputo, vt facilius euciantur, procurat. Sed iocinori minùs commodum: cui, vbi vel inflammatione vel scirrho detinetur, intigniter: aut cùm obstructione laborat, non exiguum nocet: lienem etiam offendit; circa præcordia hæret; haud commodum iis, qui amaram coacernant bilem: ex huiusmodi enim vino, præsertim crassiore, citissimè flaua ipsis bilis gignitur; reliquis verò, vbi bene concoctum fuent, alimenti copiam adauget.

Austerum, quod αὐστηρὸν Græci similiter nominant, tenuius alit: & liquidem tenue & album vrinæ ciendæ non ineptum, caput minùs tentat, ad digestionem in corpus non festinat, quò magis in animi defectu fugiendum, vt XII. Methodi Galenus ait.

Crassius verò in hypochondriis quoque hæret, ægnùs distribuitur, non tamen diu ac nigrum, aut dulce in viscenbus permanet.

Si vero & vina κίρρα siue fuluum fuerit, mentem conturbat ampliùs quàm nigrum; quoniam & eo calidius.

Acerbum autem vinum, quod Græcis στυφνὸν, quantum à maturitate abest, tantum ad omphacina vini qualitates accedit, haud obscuræ adstrictionis particeps. Ventriculum debi-

debilem confitmat, grauidarum ἕλξιν siue malaciæ resistit, alui fluores cohibet, sed & in viscenbus hęret, iocinoris ac lienis obstructiones fouet; per vrinas tardiùs descendit; caput exiguùm tentat.

Vetus vinum, quod quidem per vetustatem acre factum, non modò capiti molestum, sed & neruos lædit, ventriculo ac internis viscenbus aduersatur, corpus attenuat.

Nouum ac hornum vinum facile hypochondria distendit, flatusque ingenerat, insomnia grauiora parit, præsertim quod non integrè repurgatum, aut crassum, aut admodum dulce est: talia siquidem citiùs quàm alia in viscenbus hærent. Reliqua vina, vel colore, vel consistentia, vel gustu, vel ætate in horum medio, vti vitibus & præstantia ab extremis deficiunt, ita quoque a vitus & incommodis eorumdem similiter absunt: facultatibus autem ad ea, quibus proxime vel colore, vel sapore, vel consistentia, vel etiam odore, vel ætate accedunt.

Vtilissimum autem vinum natura frigidis, siccisque item & senibus, vt Galen. De sanitate tuenda, lib. v. Nam membra eorum calfacit, & sanguinis, si quod est serum, per vrinas expurgat. Præstant ex flauis vinis, quæ pinguis sunt substantiæ. Hæc enim & sanguinem augent, & corpus nutriunt; quorum vtrumque senibus confert, præsertim eo tempore quo serosam humiditatem in venis non habent, & liberaliùs nutriri desiderant. Contingit autem, vt quandoque in ipsorum corponbus aquosum excrementum abundet, atqui tunc iis vinis maximè indigent, quæ vrinas ciunt.

Senibus verò sicuti aptissimum vinum, ita pueris est alienissimum; quippe quod haustum & humectet nimium & calfaciat, tum halitu caput repleat; iis qui humido calidoque sunt temperamento; aut quorum corpus omnis excessus medium: quos quàm diutissimè ne gustare quidem vinum Galenus primo De sanitate tuenda suadet. Neque enim his caput replen est vtile, nec ipsos supra quàm pat est, humidos calidosque fien, quoniam eò iam caloris humorisque peruenerunt, vt si paululùm vtramuis qualitatem auxeris, iam modum excesserint.

Cum autem sit omnis excessus fugiendus, maximè hunc fugere expedit, ex quo non corpori modò, verùm & animo damnum accedit.

Quare neque iam adultis vinum, nisi modicè sumptum existimandum est vtile esse, quòd videlicet ad iram & libidinem præcipites faciat, & partem animi rationalem hebetem, turbidamque reddat.

De Crasi siue temperatura vini. Cap. xxxii.

Temperari autem vina & aqua misceri apud veteres longa & antiqua consuetudine receptum, veluti non modò ex Hippocratis, ver[illegible]n & aliorum veterum scriptis euidens manifestumque. Sanitatis autem ac salubritatis causa, vino aqua primùm misceri cœpit. Nam vt Hippocrates in lib. De veteri medicina, vinum meracum multum potum hominem aliquo modo debilem reddit. Quò videtur & respexisse Ouidius sic scribens:

Vt Venus enervat vires, sic copia vini
Et tentat gressus, debilitatq; pedes.

Iam & suauius, vt Athenæus ait, vinum est aqua infusa; laudatur & ab Homero quod idoneam acceperit miltionem. Amphictyonem autem Athenienstum Regem, Philochorus (referente Athenæo) scribit, primum omnium vinum miscuisse, quippe qui mistionem à Dionysio didicisset, quare recte homines se habuisse ait ita bibentes, qui prius mero resolutis corporibus flectebantur.

Craseos autem siue temperaturæ non vnus fuit modus. Subinde siquidem ad vnam vini, duæ; alias tres, vel etiam quatuor aquæ portiones affundebantur, aut ad duas vini, aquæ tres. Meraciot fuit ex vini & aquæ æqualibus partibus, quam ἴσον ἴσῳ appellare soliti fuêre.

Facere verò hanc veluti meraciorem ad insaniam veteres existimabant Comici, inter quos Mnesitheus, cuius hæc apud Athenæum extant verba:

E'ὰν δ' ἴσον ἴσῳ πρόσφερη, μανίαν ποιεῖ,
Insaniam dat aqua vis æquè addita.

Hippocrates lib. vii. Aphoris. huiusce modi potionem ex æqualibus vini & aquæ portionibus permistam, veluti ebrietatem leuiorem excitantem, & voluptatem adferentem, anxietudinum, oscitationum ac horrorum quasi remedium esse ait. Α'λύπων, χάσμων, φρίκων, οἶνος ἴσος ἴσῳ, πανόμενος, λύει τὸν πόνον. Anxietudinem, oscitationem, horrorem, vinum æquale æquali potum, soluit ægritudinem. Atque huiusce modi miscellam potentissima patiuntur vina, quæ ob eam causam, vt diximus, αἰνώδη appellatur. Tenuia verò & aquosa ὀλιγόφορα, exiguum aquæ admittunt.

Talia fuisse potuerunt vina quæ olim Scythæ impermixta bibisse à veteribus referuntur: qui hac de causa impermixtum vinum Scythicam appellant pononem: & meraciùs bibentes Scythizare velle inquiunt: vt est apud Athenæum libro x.

Scythæ autem Hippocrati ac nonnullis alus veterum, Germaniæ populi sunt vltra Danubium, qui & Ister dicitur. Rhenus fluuius est Scythiæ: & Cyrus traiecto Istro in fines refertur venisse Scytharum.

Bibunt verò & hac ætate omnes Germaniæ populi vinum impermixtum, quod quidem apud ipsos nascitur, tum & Septemtrionales reliqui, qui tamen & potentiora vina mera non aspernantur.

De stillatitio ex vino liquore, vulgò Aquam vitæ nominant.

Cap. xxxiii.

Elicitvr ex vino liquor quem Aquam vitæ, & Aquam ardentem vulgò appellant, quòdveluti ex herbis aut alus stillatitij liquores, eodem ac simili modo è generoso vino extrahatur, per organa videlicet ad hoc comparata, quæ Alembica passim appellitant.

Est autem eiusmodi liquur colore & consistentia ex herbis distillatis aquis, cùm & simplici puræ aquæ, colure similis, sed facultate longè diuersus.

Vitæ cognomen accepit, quòd ad hominis vitam & cõseruandam & prorogandam facit.

Ardens verò dicitur, quia facilè flammam concipiat. Cùm enim vix aliud sit, quàm generosissima ac tenuissima vini pars, citò admota ignis flamma accenditur ac ardet.

Calidissimus hic liquor est, & subtilissimarum ac tenuissimarum partium, tertio ordine calidus ac siccus, & quidem intenso, præsertim qui putior. Quò enim putior, hoc & calidior, siccior, ac tenuiorum partium: puriorem efficiunt aliquoties repetitæ per organum distillationes.

Prodest verò hæc ex vino stillatitia aqua omnibus vel per longiorem morbum, vel per ætatem grauiorem refrigeratis, vti senibus ac decrepitis. Calorem siquidem naturalem & fouet & auget; vires tuetur, reparat, ac intendit; vitam producit, sensus omnes vegetat, memoriam non modò conseruat, verùm & redintegrat; visum acuit: vtilis cataleptucis ac caro, si febris absit, occupatis, aliisque frigidis cerebri ac capitis malis laborantibus, facit ad cordis debilitatem, tremorem, ac palpitationem; ventriculum languidum excitat ac excalfacit; flatus tum in hoc, tum in hypochondriis, vel etiam in intestinis hærentes discutit; cibi concoctionem promouet, frigidis venenis potenter resistit.

Tanta in corroborandu corde, ac sensuum organis excitandis huius vis ac potentia est, vt non modò intrò exigui cochlearis vel etiam medij mensura sumpta, verùm & foris admota efficax reperiatur: naribus videlicet applicata, vel temporibus, brachiorum item carpis illita.

Subinde hoc modo vsurpata etiam morientibus atque animam agentibus vitam ad aliquot horas producit, vel etiam restituit; quæ purissima ac exquisitissima est.

Dentium dolores in ore detenta sopit: lenit & neruosarum partium ex frigido contractos, illita. Sunt qui in quartanis ante accessionem, præsertim post morbi statum exhibere audeant.

Exhibenda autem hæc aqua ex vino, cum magno in morbis est iudicio ac delectu: cùm enim impensè calida sit, & partium tenuissimarum, ac nec aliud quàm spiritus ipse vini, ctiissimè permeat, ac cerebrum facillimè petit ac ferit. Apoplexi idcircò occupatis, comitali morbo obnoxiis, hemicrania, cephalea, aut vertigine ex frigida licet causa laborantibus, nun tamen turò semper dari potest: nisi enim materia morbi effectrix omnino sit exigua, & temperamento ipse ægrotus, perquam frigido, citra periculum exhiberi nequit; fusis siquidem humoribus, caput amplius impletur, & morbi vis intenditur. Quòd si verò & calidi adsint humores, veluti sanguis, inflammationes quoque non parum augentur.

Nocet verò hæc aqua omnibus natura ac temperamento calidis, summè bilioſis. Iecur etiam offendit: renibus quoque haud vtilis est, sæpiùs aut copiosiùs sumpta.

De Lora. Cap. xxxiiii.

In vinorum genere habetur quod Græci *Λωρηλαν*, Latini Loram appellitant. Tria huius, auctore Plinio lib. xiiii. cap. x. sunt genera: Vnum decima parte aquæ addita, quæ musti expressi sit, & ita die ac nocte madefactis vinaceis, rursusque prælo subiectis. Alterum tertia parte eius quod expressum sit addita aquæ, expressoque decocto ad tertias partes. Tertium est ex fæcibus vini exi ressum. Prioris loræ compositionem Columella etiam docet; ex tanta nempe aquæ quantitate, quanta est musti expressa decima, vinaceis superfusa; sed

sed adiici, ait, prætereà spumaoi defruti siue sapæ, & fæcem ex lacu: quorum Plinius non meminit.

Sint autem vinacea oportet, ex quibus vnius diei vinum expressum erit. Ita intrita vna ooste maceran tinenda, postero die pedibus conculcanda, & permista prælo subiicienda præcipit; deinde quod fluxerit, aut dolus aut amphoris condendum.

Dioscorides similem aquæ ad mustum, modum ac proportionem retinet, sed à vinaceis loram expressam ad tertias recoquit, additque ad singulas metretas, salis sextarios duos, & huiusce modi loram oon modò ἀνπεξίαν, sed & πόπμον nuncupari refert.

Galenus verò secundo De alimentorum facultatibus, multò differentes huiusce modi loræ compositiones, & quidem duas habet: Vinaceis, inquit, in parua dolia coniectis tantum aquæ superfunditur, quoad omnia permadeant; quod vbi satis visum factum fuerit, in dolij fundo foramen aperitur, vt dilutum effluat, idque pro vino bibunt. Deinde rursus, ait, aliam aquam, parciorem tamen priori, vinaceis affunduot: sic vt hoc quoque potioni sit attemperatum. Priorem σταφυλίτην appellari refert: ab ipsis nempe vinaceis, quæ Græcis σταφυλαὶ: alteram verò Atticæ proprietatis curiosos propriè ἀνπεξίαν dici velle.

Secundam Pliuj Loiam Dioscorides quoque videtur descripsisse, sed tamen non tertiam ad multitoi aquæ, vti Plinius, partem accipit, sed musti & aquæ æquales. Par, inquit, aquæ & musti mensura miscetur; & clementi igne coquitur, donec aqua absumatur; vbi cessarit, picato vase reconditur.

Tertiæ loræ compositionem Cassius Dionysius Vticensis in Geoponicis Constantioo Imperatori dicatis haud absimilem habet: σταφυλαὶ, inquit, hoc est, γλαρπὶ, post musti defluxum mox eruendæ sunt, & in dolia reponenda ac conculcandæ. Eteuim ζύξ, id est, fæx ex his, quam patria lingua θέμεας vocant, haud inucundus fit ruralibus potus. Conficitur autem hæc lora ex vinaceis prælo antè non subiectis, sed a quibus mustum tantum modò, citra pressuram defluxit ac percolatum est. Quid enim ab ipsis exprimi vlteriùs poterit citra liquoris affusionem, vbi seuiet prælo subditæ fuerint?

De Omphacio & vino omphacite. Cap. xxxv.

Omphacium succus est acerbæ atque nondum maturæ vuæ insolatus, vsque dum densatus ac resiccatus fuerit Dioscorides ex Thasiæ aut Aminææ Vitis vua fieri refert: potest verò & ex alterius cuiusuis vitis cruda ac immatura vua confici.

Modum resiccandi idem etiam ostendit: Oportet, inquit, ante Caois exortum expressum succum in rubro ære linteo cooperto insolare, vsque dum inspissetur, semper quod vasi concretum adhæserit, liquido reliquo permiscere, noctuque à subdialibus locis sub tectum referre: quandoquidem oi nocturni rores ipsum non sinunt concrescere.

Recentior ætas omphacium appellat, haud aridum vuæ immaturæ succum, sed liquidum & consistentia vino similem, ex collectis ante maturitatem vuis prælo; subditis expressum, qui deinde in vasa reconditus insolatur, vel tepenti loco reponitur, vsque dum efferuescens & sordes quasdam à se abiecerit, & fæculenta resederint, & tunc quidem sale addito (vti acerbum permaneret) in vsum seruatur. Galli & Belgæ *du Verius* passim, Latinæ Agrestam: Itali *Agresto*: Hispani *Agraz* appellitant.

Est autem huiusce modi omphacium vino omphaciti non absimile, imò reuerà specie haudquaquam differens, exprimi Dioscorides quod refert ex immatura atque acerba etiamnum vua, tres aut quatuor dies in cratibus, vsque dum rugas acini contrahant, resiccata, atque deinde in cados reconditum insolari.

Cetetum omphacium quod in æreo vase inaruit, adstringendi ac insignitet resiccandi potentia pollet; particeps est & absterstionis ab æreo vase contractæ.

Altetum omphacium liquidum, siue agrestæ, refrigerationem, resiccationem, & egregiè adstringentem facultatem habet, oti ventriculi gratum, nauseam ac cibi fastidium tollit, appetentiam excitat, alui fluores reprimit, ardores viscerum mitigat non modò sumptum, sed & foris admotum; sed tameo & iocinori lienibusque obstructis parum vtile.

De Face vini. Cap. xxxvi.

Fæx vini, quæ crustæ instar concreta, vasorum ac cadorum vinariorum latenbus adhæresci, sicca, solida, quæque in puluerem atteri potest, Officinis Tartarum appellatur: Græcis ζύξ, Italis *Tecta*, Hispanis *Rasura de vino*, Germanis Weinſtein / & Weinſtein. Laudatur verò a Dioscoride è vino veteri Italico; sin minùs ab alio cooſimili. nostra ætas eam commendat, quæ è vini non rubentis vasis collecta est, hanc Tartarum vini albi nuncupant.

Vſus huius ſæcis ad multa. Argentarij argentum hac poliunt, tinctores pannorum ad ſuos eam conuertunt vſus: vtilis & medicinæ.

Abunde, vt Paulus Ægineta air, deſiccat ac diſcutit. Adſtrictoria ei ſubinde facultas ex vini ſpecie, vnde colligitur, accedit.

Facit ad humidas corporis affectiones, prodeſt cachexia ac hydropiſi, præſertim Leucophlegmatia laborantibus, ſingulis diebus ieiunis aſſumpta, inſtar dimidij aut integri quandoque denarij pondo, præter enim quòd ſeroſas ac aquoſas ſuperfluitates reſiccet, ac per vrinas pellat; ad alui quoque deiectionem non parum facit: proſuerit verò & multò amplius, ſi vel calfacientibus aromatis, vel flatum diſcutientibus, vel etiam diureticis, vel aluum clementer mouentibus permixta fuerit: prout male habentis conditio poſtulauerit. œdematoſos tumores, vt Dioſcorides, ſola vel cum myrto cohibet: ventris profluuia, ſtomachique fluores in Cataplaſmate ſiſtit; fluxum ireni muliebrem imo ventri ac genitalibus impoſita placat; phygethla nondum exulcerata ac phymata reſoluit: turgentes mammas lacque profundentes, cum aceto illita reſiccat.

Vritur hæc ſæx non rarò: ſignum legitimæ ac perfectæ vſtionis eſt, ſi tota inalbeſcat; eouſq; enim vrenda. Sic vſtam Græcis *σφυρλω* appellari Ægineta ait, Officinæ Tartarum vſtum & Tartarum calcinarum vocant.

Vehementer cauſticam ſiue vrentem, abſtergentem, ad cicatricem perducentem, adſtringentem, exedentem & valde reſiccantem vim, Dioſcoride auctore, habet; vngues ſcabros cum reſina eucit; medicamentis, quæ adurunt, Paulus air, admiſcetur.

Vrendum ea, inquit Dioſcorides, recenti, quoniam celeriter euaneſcit: vſta ſiquidem vini ſæx, citò humida fit, ac in liquorem reſoluitur. Idcirco qui ſicca ea vti volet, vitreo aut vitreato vaſe diligenter obſtructo, in calido ſiccoque loco repoſitam habear oportet. Colliqueſcit verò hæc, & in liquorem reſoluitur, ſi ſacculo ex lino alicubi in cella ſubterranea frigida ſuſpendatur.

Appellant hunc liquorem Officinæ Oleum Tartari.

Cauſticam & adurentem vehementemque ſiccantem facultatem retinet. Lepras, ſcabies, impetigines, aliaſque cutis & faciei fœditates citiſſimè tollit: addita æquali menſura ex roſis ſtillatitia aqua, & ceruſſæ tanto, quanto ad linimenti conſiſtentiam ſatis ſit, quo veſpen affectæ partes illinendæ ſunt.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS TERTIAE LIBER QVARTVS,

DE DELETERIIS, AC PERNICIOSIS HERBIS.

PRÆFATIO.

PROXIMVM à purgantibus, deleteria ac pernicioſa herba ordinem poſcere videntur. Vti enim purgantium quàm plurimorum vehemens, moleſtiſſima, ac non rarò pernicioſa quoque humanu corporibus facultas; ita & omnium impensè vehementerq́, calidorum aut frigidorum periculoſiſſimus ac ſæpè mortiferus eſt vſus. Purgantes adhibitis frænis atque contemperantibus nonnullis reprimi ac coerceri opus habent: hæ etiam exquiſitiſſimam moderationem, optimum cum iuſtiſſima contemperatione modum requirunt. Neutræ per ſe vtiles. Vtrasque inteuſiſſimas facultates obtinent: vtræque correctionem deſiderant. Quibus de cauſſis purgantibus haud perperàm pernicioſæ ſuccedere videntur.

Eſt verò & harum ſtirpium notitia Medicis non minùs neceſſaria quàm aliarum, vt videlicet ipſas, vti Scribonius Largus ait, deuitent, & ne per ignorantiam aliquam aſſumant. Vel etiam, ſi quando neceſsitas incidat vt iis vtantur, id cum matura deliberatione, ſummo cum delectu, & adhibitis proprijs frænis efficiant.

Habent ſiquidem & pernicioſæ ſuam quandoque vtilitatem, conferuntq́, quandoque commodum. Paucæ enim tam pernicioſæ, quæ non aliqua ex parte, quandoque & opportuno tempore ac loco proſint & conferre queant, contemperatione & modo adhibitis.

DE RANVNCVLIS, ET PRIMVM DE HORTENSI.

CAPVT PRIMVM.

Ranunculus hortenſis I.

RANVNCVLI genera quatuor Dioſcoridi ſunt; vnum latioribus foliis, alterum lanuginoſius, tertium minimum, quartum lactei ſiue candidi floris. Poſterioris verò obſeruationis multò etiam plura. Poſſunt autem hæc in duo prima diduci genera; ita vt vnus ſit hortenſis Ranunculus, reliqui autem ſilueſtres. Horum autem nonnulli vulgares, alij verò externi. Eſt porrò & radicum ac foliorum differentia. Quidam enim tuberoſa eſt radice, alius longifolius vt Flammula.

Hortenſis Ranunculus folia promit in particulas nonnullas diſſecta, ſpecie frequentius trifolia, quandoque quinquefolia, per margines ranis crenata, ſaturatè virentia; in quibus nonnumquam veluti quædam maculæ inalbicant: caules rorundi, leniter hirſuti; partim reclinantur, radiculas demittentes, quibus ſe humo affigant; partim ad dodrantalem aut paulò ampliorem aſſurgunt altitudinem: in faſtigiis horum floſculi elucent quinqueſolij, auri luteo colore ſplendentes; ſtaminibus aliquot exiguis concoloribus, medium ſepientibus orbiculum, qui auctior factus ſemina in globulum conſarcta continet, ex quibus componitur: radices tenues fibroſæ candicant.

Locis vmbroſis & nonnihil humentibus, non

Ranunculus hortensis II.

1.

Ranunculus silvestris I.

2.

3.

prorsus aridis, secus vias & in locis hortorum inculcis sponte exit: in pratis quoque & non rarò iuxta agrorum margines occurrit. Nec enim quòd in hortis tantummodò gignatur, hortensis dicitur, sed quia ferè præ ceteris hortis sit familianor; atque in his crebertimè πόη siue Gramini permistus reperiatur, vbi & eius flosculi quandoque multiplicatis nascuntur foliis.

Maio ac deinde serùs multò vigent flores.

Ranunculi esse speciem, non modò florum, verùm & ipsa totius herbæ facies & facultas ostendunt. Plinio Polyanthemum est, quod & à nonnullis Batrachion appellari tellatur: vulgò Botterblomen: Germanice Schmalzblum.

Temperamento hæc herba calida quoque & exurens est, Ranunculis similis, paulò tamen minor. Caustica vi, inquit Plinius, exulcerat cicatrices, & ad colorem reducit; eademque vitiligines concorporant.

De silvestribus Ranunculis. CAP. II.

INTER silvestres Ranunculos caules primi sunt rotundi, læues, interiùs vacui, subinde crassi, in alas diuisi: folia in longis, crassis, pinguibus pediculis, lata, læuia, marginibus incisa: flosculi in cacuminibus lutei, pallidiores & minores quàm hortensis Ranunculi, atque inde capitula, primùm erumpens Myacanthæ asparagi cacumen æmulantia: radices candidæ multis fibris capillatæ: tota sturps dilute virenti resplendet colore.

In palustribus & iuxta riuulos, nó rarò in scrobibus ac fossis aquas habentibus, aliisque similibus locis exoritur. Nonnullibi etiam Lætior, maioribusque luxuriat foliis & caulibus, alibi minor.

Reperitur & purpureo flore, vt quidem Dioscorides ait; sed rarò, Cordus addit, in Germania; in Belgio verò nusquam.

Proximus caulibus ac foliis est non perinde lęuibus, diluti coloris aut resplendentibus, sed obscuriùs omnino virentibus, & non rarò e punico colore nigricantibus, nonnihil quoq; hirsutus ac lanuginosus, sed tamen perquam exiguùm: folia in quinq; instar Pentaphylli, sed tamen dissimiles, latiores easque lacunosas partes profundioribus lectionibus diuiduntur: cauliculi omnes ad cubitalem vel etiam amplìorem assurgũt altitudinem: flores auricolores elegantes, forma & magnitudine hortensis: semen ferentia capitula similia: radices fibrosæ, è quarum capitibus nerui subinde obliqui, quibus propagatur. Est hæc frequẽter alnor & ramosior non modò quàm hortensis, verùm etiam quàm palustris & aruensis.

In pratis reperitur, locis paulò ab ipsis scrobibus aut fossis remotioribus, nequaquam tamen aridis aut arenosis. Luxuriat hortus illatus, & flores non rarò producit multiplicatos.

Tertio Ranunculo, quem Aruensem nominant,

Ranunculus siluestris II.

Ranunculus siluestris III.

nant, minora ac teneriora sunt folia, sed magis ac varie dissecta, diluti viroris: caulículi recti, rotundi: flores parui, lutei, pallentes; quibus subnascitur non Asparagi cacumini similis orbiculus, sed latum, asperum, & pungens capitulum, ex aliquot congestum seminibus maiusculis, planis, acuminatis & breuibus, minimè tamen innocentibus, spinis obsitis: radix candidis quoque & capillaceis fibris constat.

In aruis plerisque, locis asperis, vbi humidius solum, gignitur.

Ranunculorum horum flores Maius ac Iunius menses, & subinde, sed tamen raniùs, pòst sequentes dant.

Dicitur autem Ranunculus Græcis βατραχίον; à nonnullis σίλινον ἄγριον: Germanis Hanenfus, & Hanenvoet: Gallis *Bacinet*: Italis *Piè cornino*: Hispanis *Yerua belida*. Apuleius plures appellationes adfert, inter quas sunt, γελοτροφὸν, καυσικὸν, ῥοσίλινον, καβασικὸν, ἀφαίσιον, Apium risus, Herba scelerata, Apiastellum, Dentaria, Auricomum. Paucæ autem harum appellationum omnibus, nonnullæ his; quædam aliis speciebus propriæ magis videntur. Plinius Strumeam etiam appellari refert. Nostri, ait, herbarij Strumeam vocant, quoniam medetur strumis.

Prima species ῥοσίλινον καὶ σίλινον ὑδάτιον, Apium palustre, Ranunculus aquatilis dici potest, nec malè Apiastellum: Germanicè Waſſer hanenfus / Waterhanenvoet. Et primus est Ranunculorum à Dioscoride descriptorum: quod ex ipsa descriptione satis est manifestum. 1. *Primus Ranunculus Dioscoridis*

Proximam speciem nostri Luparrus clauium / id est, vngues aut pedes Leopardi dicunt. atque hic est Ranunculus auricomus, & Democriti Chrysanthemum. Plerique minùs rectè Pedem coruinum faciunt. Posset iste Dioscoridis secundo respondere, nisi is, qui Illyricus cognominatur, huic similior esset. 2.

Tertius aruensis & à semine spinis horrente Echinatus Ranunculus vocatur: Germani Waſſerhanenfus & Ackerhanenfus. 3.

Omnes autem qualitatem, Galenus ait, vehementer acrem possident, adeò vt cum dolore exulcerent: hac ratione si moderatè ac conuenienter vtare, psoras & lepras exconant, & vngues diuellunt: tum leprosis stigmata digerunt, & acrochordonas & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant, pauco tempore admota: nam si diutiùs inhæreant, non excoriatur solum ipsa cutis, sed & in crustam vritur. Atque hæc omnia caulis & foliorum sunt opera, si imponas virentia.

Porrò radix arefacta sternutationem prouocat, similiter alis quæ valenter deficcant: sed & dolentes dentes iuuat, & vt frangat eos; valenti scilicet exiccatione; & vt semel dicam, calida & sicca valdè est radix, tum vniuersa adeò herba. Hæc Galenus.

De externis Ranunculis. CAP. III.

Ranunculus Illyricus.

Ranunculus folio Graminis.

1. EXTERNORVM Ranunculorum, qui videlicet Belgio peregrini sunt, vnus Illyricus eognominatus, eauliculos fert tenues, reretes, mediocris longitudinis: folia verò oblonga plurimis fissa incisuris, vtraque subcandida, & nonnulla tenui lanugine conuestita: flores luteolos, pallidiores, quàm Aurieomi Ranunculi: semina verò vti illius: radices multis paruis tuberibus veluti granis aut oblongiusculis exiguis bulbulis cohærentes. Ex Illyrico primùm in Italiam, atque inde in Belgium illatus fertur: cum alus flores seminaque producit.

Vniuersa autem stirpis huius constitutio & figura eum secundi Dioscoridis Ranunculi descriptione conuenit. Nam lanuginosior est quam alij, caulis satis longus est, & foliorum incisuræ quàm plurimæ. Verisimile autem est, non modò in Illyrico, verum & Sardinia quoque insula reperiri: vtraque siquidem regio maris Mediterranei vndis alluitur.

Secundus Ranunculus Dioscoridis.

Dioscorides enim secundum refert Ranunculum χροώδεστερον, siue lanuginosiorem esse; & μακεδονικαυλότερον, siue longioris caulis; & ἐπτομὰς ἔχειν πλείους τῷ φύλλων, id est, foliorum incisuras siue sectiones quamplurimas habere: nasciique plurimùm in Sardinia insula.

Plinij locus restitutus.

Eadem quoque de hoc secundo genere Plinius lib. XXV. cap. XIII: nisi quòd non lanuginosius, sed folliosius esse scribat: sed suspicio est, pro folliosius, restituendum esse piliosius.

Gelotophyllis.

Nominatur autem secundus Ranunculus σιλινοάγρωστις, id est, Apium siluestre, item & Herba Sardoa. Poterit & Apium risus & γελωτοφυλὶς dici. Esse & hæc videtur Gelotophyllis illa, cuius Plinius lib. XXIIII. cap. XVII. meminit; qua cum vino & Myrrha bibita, varias ait obseruari species, ridendique finem non fieri, ni potis nucleis Pineæ nucis, cum Pipere & Melle in vino Palmeo.

2. Secundo externorum siue peregrinorum Ranunculorum folia sunt oblonga, angusta, nequaquam fissa, sed Graminis aut Tritici æmula; è diluto & albicante cæruleo colore virentia: eaulieuli breuiores, palmam aut sesquipedem tantùm alti: flores seminaque vt Illyrici, sed radices multis renuibus confibratæ.

Circa Narbonam & alibi in pratis reperiri fertur: veteribus cognitum fuisse nondum constat.

Nomen

Ranunculus Lusitanicus.

Ranunculus flore albo.

Ranunculus montanus.

Nomen ei nullum datum, nisi quis velit ab ipsa foliorum similitudine Ranunculum gramineum dici.

Tertius inter externos Lusitanicus Ranunculus, reliquis humilior est, foliis exit latis, venosis, læuibus, relucentibus, indiuisis, margine tantùm aliquantulùm incisis: pediculis ab ipsis radicibus palmaribus absque adnatis, in quorum singulis flos vnicus, luteo auri colore resplendens, odoratus, maior & foliosior quàm aliorum; staminibus in medio cuculionibus, inter quæ capitulum emicat. pro radicibus multa quasi grana veluti Illyrico Ranunculo, sed longiora. 3.

In Lusitaniæ & Bæticæ Hispaniæ montibus viret, floretque hibernis mensibus, ac non rarò ipsa Bruma.

Nostri Lusitanicum & hiemalem Ranunculum appellant. Dioscoridis tertius est, quem ait, σφόδρα μικρὸν καὶ ἰώσμον (exemplaria plerasque δύσοσμον minùs benè habent) τὸ ἄνθος χρυσοῦ ὅμοιον, id est, multò minorem, odoratum, & florem auro similem: cuiusmodi Lusitanicum hunc esse ostendimus. *Ranunculus tertius Dioscoridis.* *Dioscoridis locus emendatus.*

Externorum quartus humilis similiter est. cauliculo assurgit breui, tenui, singulari, in cuius fastigio flosculus quinquefolius aliorum æmulus, sed albidus, odore destitutus: succedēte capitulo ex multis exiguis granulis coaceruato. folia latiuscula, ambitu crenata splendent, ac è virore nigricant: radix multis albidis fibris cohæret. 4.

Huius verò & species quædam, foliolis profundiùs incisis, & flore maiore, ac subinde foliosiore.

In

Ranunculus flore globoso.

Ranunculus Constantinopolitanus.

In Pannoniæ montium summis ac sæpè niuosis iugis, diligentia Clariss. Caroli Clusij reperti ad hortos etiam translati sunt, in quibus flore alios Ranunculos antecedunt. In montibus serùs & soluta demum niue florent.

Montanus dicitur Ranunculus, idem verò & Pannonicus cognominari potest. Dioscoridis quartum esse satis apparet. Hunc enim tertio simulem, id est, paruum ac humilem; & flore lacteo esse refert.

5. Albus Ranunculus externorum quintus, foliis in lacinias sectis & crenatis, sed tamen maioribus, secundo siluestrium accedit, sesquicubitalis caulis in alas spatsus, in quibus flores vt ceteris Ranunculis, sed albidi & lactei candoris; staminibus tamen in medio subluteis capituli rudimentum ambientibus, quod ex confarctis seminibus quoque constat: radices fibræ sunt.

In plerisque Galliæ, præsertim Narbonensis, montibus, & apud Allobroges subinde reperitur.

6. Accedit his & sextus globosi floris Ranunculus, qui foliis, caulibus, radicibusque, satis secundum siluestrium refert: flos eius quoque auncolor, verùm maior, pluriumque foliorum, qui non rotus panditur aut explicatur, sed in globuli formam collectus, nascenn quodammodò simulis, viget: succedunt exiguæ tres aut quatuor simul cohærentes siliquæ sursum arrectæ, in quibus semen minutum nigricans.

Proferunr hunc Heluetiorum montes, & præsertim is, quem Fractum nominant.

Gesnerus ait, Trollium florem vulgò dici.

Ad Aconiti genera à nonnullis refertur, propter eas quas profert siliquas: nos tamen inter Ranunculos retinere maluimus.

7. Accedere & istis potest, quem Clusius in suis per Hispanias obseruatis, Constantinopolitani cognomine exhibet: folia huic lacinioſa quoque suut ac incisa, diluro colore virentia: caulis pedem altus, in ramulum vnum aut alterum quandoque diuisus, foliis minoribus ac tenerioribus adnatis: flos multiplex e purpura rubet. subsunt multæ ab vno capite dependentes oblongæ, tenues radiculæ, colore subluteæ.

In Orientis regionibus iuxta Constantinopolim reperitur.

Potest

Potest esse primi generis purpurei floris Ranunculus apud Dioscoridem. & verisimile est non perpetuo aut vbique multipliciter farcto flore, sed & simplici non rarò nasci.

Est autem externorum horum omnium Ranunculorum facultas vehementer quoque calida, acris & exulcerans, & Illyrici potissimùm, Sardoam quam diximus esse herbam.

De Ranunculo tuberoso. CAP. IIII.

Ranunculus tuberosus.

Ranunculus tuberosus flore multiplici.

TVBEROSVS Ranunculus variè dissectis, latis ac virentibus foliis, cauliculis, auri calore splendentibus floseulis, semineque in capitulis aspero, hortensem aut siluestrium alterum satis refert; sed radix instar rotundi globuli, paruo exiguoque Rapo similis, ex qua tenues graciliseque dependent fibræ.

Prouenit in incultis & aridis Germaniæ ac Belgij nonnullis locis: ad hortos translatus sæpè luxuriat non modò foliis, sed & floribus dense multiplicatis. Nascitur & alicubi amplior ac maior, veluti in Britannia insula siue Anglia, vbi rapum eius in maiorem excrescit quantitatem. Qui ad hortos Belgij translatus, lætior etiam gignitur, & non modò flores multiplicans, sed ex vno & alterum etiam subinde promit.

Dioscondes huius non meminit: Apuleius verò ab aliis separauit, seorsum de ipso agens, & peculiariter Batrachion appellans: vnde & Apuleij Batrachion dicitur. vulgò Rapum D. Antonij nominant.

Non minùs autem huius acris, quàm aliorum vis & facultas. Vsus est præcipuè rapi, quod plerique pestilenti bubone correptis cum sale contusum statim initio, aut femori, aut brachio apponunt, ita virus & morbi malignitatem ad ignobiliorem partem attrahentes. Exulcerat enim, & vesicam mox excitat, cuicumque corporis parti fuerit applicatum.

Apuleius, si lunatico in ceruice, inquit, ligetur lino rubro Luna decrescente, cùm erit signum Tauri vel Scorpionis parte prima, mox sanabitur. Item, herbam Batrachion tusam cum sua radice mixto aceto impones his, qui habent cicatrices nigras; exedit eas, & similem corpori reliquo reddit colorem.

De

De Flammula Ranunculo. CAP. V.

Flammula Ranunculus.

Flammula Ranunculus folio ſerrato.

FLAMMVLA hæc cauliculis aſſurgit cubitalibus ferè, nonnihil geniculatis, folia circa quos ſunt oblonga, Salicis ſimilia, longiora tamen, per margines ſubinde ſerrata: flores quales Ranunculis lutei, pallidiores paulò: ſemen in capitulis ſimile: radices fibroſæ vt & aliorum Ranunculorum.

Humidis & riguis gaudet, præſertim vbi ſterilius ſolum: apud Hollandos feliciter adoleſcit; vbi bicubitalem altitudinem quandoque aſſequitur.

Vnà cum aliis Ranunculis Maio menſe flores facit.

Recentiores Flammulam, & Ranunculum Flammulam vocant: Cordus Ranunculum πλατύφυλλον dicere maluit: alij Ranunculum longifolium: Belgæ Egelroolen. Ferunt enim hanc ouillo generi eſſe perquam perniciosam, oueſque hac paſtas herba, inflammationes iecinoris, internorumque viſcerum eroſionibus ac exulcerationibus corripi, quod malum Egel vulgò appellant: vnde herbæ nomen.

Meminit & Plinius lib. XXI. cap. XIII. herbæ cuiuſdam ab exitio iumentorum quidem,
Aegolethrō ſed præcipuè caprarum, Ægolethron appellatæ; ſuſpicari forte licet, hanc eſſe, ſed affirmare non æque facilè.

Cleoma. Occurrit apud Octauium Horatianum Cleoma herba, quam ait naſci in humidis, & Sinapi ſimilem eſſe. Si autem forma ſimilis, à Flammula iſta differens eſt. Nam Flammula hæc Sinapios formæ non reſpondet.

Facultate autem Flammula Ranunculus ceteris Ranunculis ſimilis eſt, acris ſimiliter, exulcerans, & veſicas faciens.

De Pulſatilla. CAP. VI.

FOLIIS Pulſatilla plurimis, tenuiter diſſectis, aſperis & piloſis agreſtem quodam modò æmularur Paſtinacam; tenuiùs tamen diuiſa ac lurſutiora ſunt: ſurgunt inter hæc cauliculi ſeniſſem alti, tenues & hirſuti, vnico ſociati foliolo iuniore, in faſtigio quorum floſculi, è ſenis foliolis oblongis, & non rarò reflexis; colore vt plurimùm Violæ nigræ purpureo, quandoque candido, alias luteo, rariùs rubente; ſtaminibus in medio luteis: capitulum

ſuccedit

Pulsatilla. Pulsatillæ altera icon.

succedit villosa cæsarie comosum & incanescens, sub qua semen: radix longa, digitalis quandoque crassitudinis.

Apud Gallos locis incultis gigni Ruellius scribit, nouoque Vere iis montes florere. Belgæ in hortis habent: apud Germanos satis frequens locis aspens & lapidosis, & subinde in ipsis rupibus, & quidem flore purpurei ex cæruleo coloris: qui pro locorum ratione aut intensior aut remissior. In siluis siquidem ac vmbrosis dilutiore colore quasi inalbicat flos, in apricis coloratior est: albidi floris Auernæ & Narbonensis Galliæ montes suppeditant: lutei Taurinenses Allobrogum: rubri floris ex Alepo Syriæ vrbe se habuisse, Petrus Pena & Matthias Lobelius referunt.

Galli *Coquelourdes:* Germani Küchenschell nominant: vulgò Pulsatilla; & à nonnullis Apium risus dicitur. Non est tamen herba Sardoa, quæ proprie Apium risus videtur appellanda. Non est etiam Ranunculi, neque etiam Anemones (nisi fortè siluestris) species; vtrisque tamen & præsertim facultatibus accedit.

Est enim Pulsatilla vehementer acris, quamcumque contigerit corporis partem, si imponatur trita, exulcerans & erodens: Ranunculis haud inferior, proinde & calida vehementer ac sicca.

De Anemonibus. Cap. vii.

Anemones multæ & differentes reperiuntur. Dioscorides has ad duo conatus est referre genera: quandam enim, ait, ἡμέρω, cultiuam aut hortensem dixens: aliam verò ἀγρίαν, id est, siluestrem esse: & satiuæ plures addit reperiri species, quas tamen non foliorum florúmve forma, sed coloribus tantummodò distinguit. Nos eas quæ nobis occurrerunt, referemus.

Prima harum folia habet paucea, sed in lacinias diuisa, secundi ex siluestribus Ranunculis aut hortensis satis similia, sed tamen minora: flos in breui & palmum alto pedieulo emicat, ex xii. aut. xiii. foliolis angustis, oblongis, & acuminatis; in quorum medio capitulum aliquot circum septum staminibus, quod exili incanescit piloso flocco, cui subest semen. radix initio Oliuæ magnitudine, sed temporis progressu adaugetur, & grandior facta veluti geniculis articulatur, obliqua, non rectè descendens, fibris adhærescentibus nonnullis. Color

Anemone I.

Anemone II.

Anemone III.

Anemone IIII.

flori

Anemone IIII. Anemone V.

flori elegans est, in dilutiore purpura rubens; qui quandoque ab vtraque, aliàs ab interiore tantùm relucet parte intensior, exterùs remissior & inalbicans. Huius generis & albidi sunt flores, sed rariores.

Proxima Anemone folia promit quàm præcedens ampliora & hortensis Ranunculi simi- 2.
liora, attamen minora, trigenuina videlicet cohærentia: flores huius ex XIII. aut XIIII. quoq; foliolis, sed haud acuminatis, ac subinde repandis committuntur, colore cærulei, & Cyaneo flori concolores; staminibus luteis medium orbiculum amplectentibus; quòd nullis incanescit pilis. sed veluti Ranunculi, Asparagi æmulatur germen: radix obliqua, crassa, geniculata tuberaque plura habet.

Tertiæ Anemones maiora sunt folia, crebrioribus ac tenuioribus etiam diuisuris insecta; 3.
pediculus similis: flos maior, magnitudine cum Papaueris Rhœadis ferè decertans, VII. aut VIII. foliorum tantùm; pulchro Violæ nigræ purpureo arridens colore, paulò tamen dilutiore: capitula huius pubescunt vt primæ: radix oblongior, crassior, similiter obliqua, crebriùs geniculata, punico colore subnigricans. Est huius rubens quoque species, flore phœniceo, & vt Rhœadis colorato, item tertia etiam candida. Ad hanc referenda videtur, quæ in Pannonia occurrit, foliosa admodum, maior, ac altior, flore candidissimo.

Quarta Anemone tertiam foliis, cauliculis & radicibus refert: flos mediocris quoque 4.
magnitudinis, Rhœadis colore rubens, densis & frequentibus stipatus foliolis multiplex; quorum x. aut XII. exteriora maiora, interiora verò reliqua exigua.

Quinta species folus Ranunculum refert hortensem, sed tamen minoribus: flos paulò 5.
maior, semus ferè constat foliolis, candidus, aut è purpura rubens, sed modò dilutiore, aliàs intensiore colore: capitula aspera, parua, nuda: radices tenuiores, sed obliquæ quoque, nihil aut exiguùm geniculatæ, demissis aliquot deorsum fibris.

Huic similis sexta est, foliis tantummodò floreque minor, eoque luteo, Ranunculi flori- 6.
bus concolor: radix similis quintæ.

Properat huc & alia quædam, tamersi foliis differens. Neque hæc enim Coriandro aut 7.
Ranunculo folia gerit similia, sed instar Trifolij potiùs: cohærent siquidem terna non magna, lata, acuminata, indiuisa, margine tantummodò crenato: cauliculus palmum altus; cui flos insidet candidus, aut ex albido purpurascens; formam Ranunculi florum æmulatus, qui marcescens nonnihil purpurei coloris contrahit: radix etiam obliqua, in

Anemone trifolia.

propagines quasdam extuberat, nòn absque capillamentis fibrosis subnatis.

Anemonum autem quintum & sextum genus, in pratis & siluis, præsertim lotis humidionbus ac vmbrosis, in Germania ac Belgio reperin queunt. candidi floris maior generis tertij, in Austria secus vias locis incultis exit: reliqua peregrina sunt, quæ nobis nobilissimi viri D. Ioannis Brancionis amplissimus ac ditissimus horrus præbuit.

Flores Anemones Aprili vt plurimùm mense Belgium conspicit.

Referendæ autem omnes hæ Anemones ad ἡμέρους, siue satiuas, sunt; excepta tamen Pannonica, quæ siluestris, tametsi florem non habeat Phœniceum. Nam non minùs huius colore floris differentes species reperin posse quam satiuæ, verisimile.

Anemone siluestris.

Est enim siluestris Anemone, auctore Dioscoride, κατὰ πάντα, id est, omnibus suis partibus, satiuæ maior, folijs latior ac durior: caput habet oblongius, florem φοινικοῦν siue phœniceum, & radiculas tenues, numerosas.

Phœniceus color.

Phœniceus autem color is est, qui in erratici siue Rhœadis papaueris flore relucet. Nam & huius ἄνθος φοινικοῦν, id est, Phœniceus flos.

Similem autem hanc siluestrem Anemonem, Argemonæ ac Rhœadi Dioscorides innuit, referens plerosque aberrantes Argemonem appellare Anemonem, propter colorum in vtrnbus similitudinem. Neque aliam etenim Anemonem (quod plerique suspicantur) quàm siluestrem Argemonę ac Rhœadi similem facit. Reliquæ siquidem Anemones satiuæ, & minores sunt, & variè coloratos flores promunt.

Dioscoridis locus corruptus.

Dioscoridis exemplaria hoc loco perperàm dictionem ἐπιπαύεσθαι habent, vt non solùm ipse sensus verborum, sed & Plinij exemplar satis ostendit, Eupatonj vocem non admitteus. Cuius hęc sunt, Dioscoridis cõsentientia, verba, lib. xxi. cap. xxiii. Hanc (scilicet siluestrem) errore ducti Argemonem putant multi: alij rursùs Papauer, quod Rhœan appellauimus. sed distinctio magna, quòd vtraque hæc postea floret. Nec autem succum illarum Anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec nisi Asparagi cacumen. hæc Plinius. Dioscondes discrimen simile harum etiam adfert: In Argemone, inquit, & in Rhœade Papauere minùs saturatus est phœniceus color: & ambæ tenùs florent. Et Argemone quidem succum emittit croceum; & ad gustum vehementer acrem: Rhœas verò candidiorem & acrem. Ambæ verò in medio capita habent siluestrn Papauen simila, verùm Argemones caput supernè aliquanto crassius est; Rheadis angustius. At Anemones neque succum remittunt, neque capita siue calyces habent, sed quali Asparagi cacumen.

Accepit ἀνεμώνη, ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, id est, à vento, nomen. Numquam enim se aperit flos, nisi vento spitante, auctor Plinius; vnde & Herba venti nonnullis.

Adonidis flos.

Ouidius Adonidis flotem describens, Anemonem viderut adumbrare lib. x. Metamorph.

Sic fata cruorem
Nectare odorato sparsit, qui tactus ab illo
Intumuit, sicut fuluo perlucida calo
Surgere bulla solet, nec plena longior hora
Facta mora est, cùm flos de sanguine concolor ortus,
Qualem, quæ lento calant sub cortice granum,
Punica ferre solent; breuis est tamen vsus in illo:
Namque malè harentem, & nimia leuitate caducum,
Excutiunt iidem, qui perflant omnia, venti.

Bion Smyrneus Poëta vetus in Adonidis epitaphio, Anemonem ait natam ex lacrymis Venens, Adonidem deflentis.

Ceterùm Anemonę ambæ vim habent, auctore Dioscoride, acrem. Galenus omnes extrahendi,

trahendi, & attrahendi, & ora vasorum reserandi facultatem obtinere scribit. Itaque radix, ait, commanducata pituitam euocat: succus ex naribus purgat, & oculorum cicatrices extenuat. In supet sordida vlcera Anemonæ expurgant, & lepras detrahunt, mensesq; apposita eliciunt, & lac trahunt. & lac quidem attrahere, Dioscondes inquit, folia & caules cum pisana cocta, & in cibo accepta: menses vero eadem cieterem pesso apposita.

De Aconito Pardalianche. CAP. VIII.

Aconitum Pardalianches primum.

Aconitum Pardalianches alterum.

ACONITA veteribus duo sunt, Pardalianches vnum, & Lycoctonon dictum alterum. Aconitum Pardalianches folijs exit subrotundis, latis, dilutè virentibus, mollibus, tenuiq́ue lanugine pubescentibus, Hederæ cuiusdam, ac vnius Cyclamini foliorum quidem forma, sed amplioribus, ad Cucumeris magis accedentibus, huius tamen & minoribus & mollioribus: caulis dodrante altior, & ipse lanugine haud carens, striatus, quasi multiangulus, alioqui rotundus; qui in pauculos diuisus ramulos, ipsis fastigijs flores promit Chrysanthemi æmulos; & medio videlicet disco, & orbiculato ambitu luteos, qui in tenues & candidos pappos resoluuntur, quibus subsunt exigua nigricantia semina. radiculæ haud magnæ, candidæ dum recentes sunt, geniculis veluti articulatæ, non rectè descendunt, sed per obliquum Graminis modo serpunt; & subinde extuberantes nouella protrudunt germina (ita sese multiplicante stirpe) demissis etiam ab ipsis tuberosis partubus, aliquot deorsum concoloribus fibris. Referunt radiculæ exanimatos scorpiones: nam anteriot & tuberosiot cauliculis proxima, corpusculum cum pedibus; posteriot articulatam exprimere videtur caudam. 1.

Alia verò & huius species subinde occurrit, antedicta paulo maior, saturatiùs vitens, procerior, cuius radix longior minùs serpit, & vtrimque adnatis Cammarum citiùs, quàm Scorpionem refert. 2.

Aconitum Pardalianches montanis, asperis, saxosis & abruptis gignitur locis, in ipsis etiam Alpium iugis. Descendit quandoque ad minora. In hortis Belgij nimis feliciter adolescit: vbi Maio mense flores conspicui sunt.

Dicitur Græcis ἀκόνιτον παρδαλιαγχές: item & καμμοφόνον, μυοκτόνον, θηλύφονον, θηλυβόρον. Theophrastus tamen de Aconito, Myophono & Telyphono seorsum egit. Et Aconitum quidem lib. IX. aliud omnino ab isto describit; de quo cap. X. sequente agemus. Myophonon, *Thelyphonon Theophrasti.*

quod significatione cum Myoctono conuenit, inter suffrutices serulaceos vnà cum Fœniculo, Hippomararro, Ferula, & similibus refert. Relinquitur Thelyphonon. Aconito Pardalianchi Dioscoridis istud respondet, de quo lib. IX. ita scribit: Θηλύφονον, quod σκόρπιον vocant, quia radicem similem scotpioni habet, admotum scorpionem occidere aiunt; & eum reuiuiscere posse, si Helleboro albo aspergatur.

Plinius de Thelyphono ac Aconito diuersis quoque ac seiunctis agit locis: & de Thelyphono quidem lib. XXV. cap. X. vbi ipsum Scorpium dici, & quæ apud Theophrastum, refert: de Aconito verò lib. XXVII. cap. XI. quo loco pleraque, quæ Thelyphoni sunt, tepent, quæ tamen de Aconito non habet Theophrastus.

Locus Dioscoridis animadmarsus.

Dioscorides autem radicem non scotpio, sed caudæ eius similem modò ait: Ῥίζα ὁμοία σκορπίου ἰρᾷ. Sed fortasse, vt apparet, dictio ἰρᾷ redundat, & legendum cum Theophrasto, ῥίζα ὁμοία σκορπίῳ.

Nomen autem huic Aconito ab ipsis cautibus, præruptis & saxosis locis, quæ Græcis ἀκόνας, esse Ouidius Metamorphoseon VII. sentit:

Quæ quia nascuntur dura viuacia caute,
Agrestes Aconita vocant.

Officinarum error.

Aconitum autem quod descripsimus, herbarum studiosi, plurimi quidem, Doronicum appellant: Officinæ pharmacopœorum passim pro Doronico quoque radiculas huius medicamentorum cõpositionibus admiscent. Quod tamen Arabes Doronicum nominant, aliud longè ab isto Pardalianche est. Hoc enim Auicenna Strangulatorem Leopardi: illud verò *Durnigi.* Durnigi appellat. Strangulatori Leopardi suas ex Theophrasto & Dioscoride vites asscribit: cap. videlicet CCLXXXV. Durnigi verò calidum & siccum ait in tertio gradu, cap. CCIX. Cui & ipse Arabs consentit Serapio, Doronicum in tertio constituens ordine calfacientium ac resiccantiũ: à quo temperamẽto Pardalianchus (vulgò dicti Doronici) multũ absunt radices.

Nulla etenim amaritudo, nulla acrimonia, aut similis gustabilis qualitas in iis sentitur, quæ tam intensè vel calidas vel siccas esse ostendere queat. Præter enim euidentem dulcedinem, si quæ occurrit gustanti alia, ea omnino exigua est. At dulcedo non excessum caloris vel siccitatis ostendit, sed temperiei mediæ, ac temperatæ proximæ vicinæque propria est.

Ac proinde huius herbæ & radicum eius qualitas haud longè a temperamenti mediocritate recedit. Videtur autem nonnihil tepidæ ac clementer aridæ obtinere, vbi inaruit ac resiccata est, facultatis; sed recens & succo madens frigiditatis non est expers.

Admiscetur, inquit Dioscorides, oculorum ἀγωδίσεις, siue dolorem sopientibus compositionibus: & prodesse propter hanc qualitatem recens ad oculorum inflammationes potest.

Occidit, idem ait, pantheras, sues, lupos, & omnes fetas cum carnibus obiectum. Theophrastus verò non eo modo, sed vel folium, vel radicem generalibus indiram, oues, boues, iumenta, & omnes quadrupedes eadem die interimere ait: potatam verò radicem aduersus scorpionum ictus prodesse scribit. Quod haud exitialem humani, sed nonnullis tantummodò animantibus herbam hanc aut eius radicem esse ostendit: id quod euidentibus experimentis est compertum. Conradus Gesnerus enim vir nostra ætate doctiss. & diligentiss. multotum explorarot, refert se, in epistola quadam ad Adolphum Occonem, radices huius recentes, siccas, integras, melle condiras, in pollinem tritas sæpè ingessisse, & quo hæc scribebar die, ex aqua calida drachmas duas radicum contritarum hausisse, neque inde vllam mutationem sensisse: ægrotis sæpe etiam illam, & per se, & cum aliis mixtam vultissime consuluisse. Iam & Officinæ pharmacopœorum pro Doronico hactenus huius radicibus (licet perperàm) vtuntur, nullo tamẽ euidente periculo. Canibus autem leuiferum istud Aconitum esse, satis certum & compertum, quod Matthiolus haud facilè credidit, donec tandem manifesto exemplo verum esse comperit: vt in Commentariis suis confitetur.

Ferunt item, Dioscorides addit, huius admotam scorpionibus radicem ipsos resoluere ac ignauos efficere, rursus verò eosdem Vetatro appositò excitari. Quod & Theophrastus us, quæ suprà assenpsimus, verbis testatur.

De Aconitis Lycoctonis, & primùm de maiore luteo. CAP. IX.

AD Lycoctoni genus multæ referendæ occurrunt herbæ: pleræque lutei coloris florem, aliæ cæruleum aut purpurascentem proferunt. Inter lutea maius quoddam, minus siue paruum altetum.

Dioscoridis locus castigatus.

Maiori Lycoctono luteo folia sunt ampla, in complures partes consecta, Platani foliorum similitudine, sed prosundioribus diuisuris, haud μακρότερα (vt perperàm Dioscoridis exemplaria legũt) sed μικρότερα, id est, minora, tesplendentia, ac non tarò nigriora, supe note nempe parte, inferiore siquidem magis inalbicant: caulis bipedalis, & quandoq; altior, totundus,

læuis,

Aconitum Lycoctonon luteum maius.

Aconitum Lycoctonon ex Cod. Cæsareo.

lævis, ad latus nonnihil inclinans, & nequaquam in totum rectè assurgens, in ramulos etiam subinde diffusus: flores ordine supra invicem digeruntur, colore pallentes subluteo: semen in corniculis nigricat: radices vt plurimùm nigræ, multis cirris crassis & flexuosis implicatæ.

In opacis & montanis vitet. Reperitur in Alpibus, tum & in aliis cumplurimis montibus, ac non rarò in montium convallibus: & plerisque locis ampliore caule amplioribusque foliis, nonnullis humilibus ac minoribus, diutiùs etiam quandoque vitet, interdum & flos pallidior. Dioscorides in Iustinis Italiæ montibus plurimùm nasci refert.

Platani autem huic folia tribuit, sed crebriore diuisura ac minora: caulem Filicis tenuem, cubitali altitudine vel ampliore: semen in siliquis oblongis: radices veluti marinarum squillarum rugras. Cum isto respondet (exceptis foliis) cuius icon in peruetusto manuscripto Græco codice reperitur, qui Viennæ Pannoniæ in locupletissima bibliotheca, à D. Maximiliano II. Imp. Aug. instituta, asseruatur. Folia ei sunt non omnino vt Platani, sed lata, & ambitu sertæ instar denticulata, caulis tenuis & lævis, siliquæ tenues & oblongæ: radices non modò cirros, verùm ipsas squillas mannas referre videntur. *Aconitum Lycoctonon ex Codice Cæsareo.*

Aconitum istud Dioscorides λυκόκτονον & κυνόκτονον cognominat: Arabes Strangulatorem adip, id est, lupi: nonnulli Lupariam.

Primo loco descriptum, quod satis cognitum est, Germanis Wolfswurtz: Belgis Wolfswortel: Hispanis *Yerua mata lobos*: Galli *Tue loup* dicitur: Officinæ pleræque Napellum luteum. 1.

Alterum, cuius imago in Cæsareo extat Codice, Lycoctonon tertium, Ponticum cognominatum, esse potest. Trium siquidem Lycoctonorum in Dioscoridis exemplaribus occurrit mentio: quorum vnum Venatores, reliqua duo in suum vsum Medici vertère, è quibus tertium Ponticum nominatur. 2.

Existimat tamen Marcellus Virgilius, quæ de primo & altero traduntur, spuria esse, & vnicum tantùm à Dioscoride describi, quod videlicet plurimùm in Iustinis gignitur montibus.

Facultas autem huius veluti & reliquorum Lycoctonorum homini exitialis est, & reliquis quoque animantibus perniciosa. Vtuntur, inquit Dioscorides, ad venationem luporum, crudis ipsis inferentes carnibus, quibus deuoratis lupi enecantur.

De Aconito Lycoctono luteo minore. CAP. X.

Aconitum luteum minus.

ACONITVM Lycoctonon luteum paruum siue minus, humilis est herba, præter foliorum pediculos nullos caulículos habens. sunt autem hi breues, vix palmum alti, & tenues: folium verò vnisingulis vnicum, circumscriptione quidem rotundum, sed fissilar Napelli multifidum, & profundis incisuris radiatim dissectum; quibus subinde medius insidet flosculus luteus, forma Ranunculi; quem tamen non capitulum, sed siliquæ pone sequuntur paruæ tres aut quatuor sursum arrectæ, veluti Lycoctoni: radicula subest erassa, tuberosa, primæ Anemones æmula, quasi geniculis aliquot articulata, gustanti admodum acris; ex qua foliorum pediculi exeunt.

In collibus quibusdam ac montibus reperitur, & quidem Patauio vicinis, vt diligentissimi P. Pena & M. Lobelius retulerunt.

Floret in hisce montibus Aprili ac Maio, sed in Belgij hortis multò ante, & non rarò ipso Ianuario, vbi clementior hiems est.

Aconitum hiemale siue hibernum hinc à nostris dici cœpit. Aconiti autem speciem esse, & forma foliorum siliquarumque, tum & ipsi perniciosa herbæ facultas ostendit.

Ad Theophrasti autem Aconitum multùm accedit, quod ab ipso lib. IX. describitur. Est etenim, vt scripsimus, breuis herba, nullum περιττὸν siue superfluum aut adnatum habens, nullis ramis brachiata. radix καρυᾷ siue Nuci, aut etiam καρυΐτῃ, id est, aridæ Ficui similis dici potest. folium videtur repugnare folium, haudquaquam Cichonodes. Sed fortasse non κιχωριώδης, sed βατραχιώδης legendum est: quo modo si legatur, nulla erit repugnantia. Nam huius Aconiti folium ad Ranunculi vnius siluestris fatis accedit. Verba autem Theophrasti de Aconito sic se habent:

Theophrasti locus animadvertitur.

Aconitum Theophrasti.

Aconitum nascitur, vt fertur, in Creta & in Zacyntho, sed plurimum atque optimum in Heraclea Ponti: habet folium κιχωριώδης (aliàs βατραχιώδης) radicem similem & forma & colore καρύᾳ, id est, Nuci: vim illam lethiferam in hac esse; folium verò & fructum nihil facere affirmant: fructus autem est herbæ, non fruticis. Breuis verò est herba, οὐκ ἔχουσα περιττὸν, id est, nullum habens superfluum aut adnatum. Nascitur vbique, & non in Aconis solùm, à quibus appellationem sortitur. Est autem is vicus Periandynorum (nonnulli & rectiùs Maryandynorum legunt.) Amat loca pontissimùm petrusa. Non pascitur ea neque ouis neque vllum animal.

Theophrasti locus restitutus.

Potentia autem ac facultate hæc herba pernicioſa admodum & valdè exitialis habetur: quale etiam suum Aconitum esse Theophrastus apertis verbis testatur, remedium cuius nunquam aut esse repertum.

De Aconitis Lycoctonis aliis non luteis. CAP. XI.

ALIIS Lycoctonis, quæ colore floris à superioribus distinguuntur, & suæ sunt species. Posset inter has Napellus recipi, nisi eorsum legumis de caulibus describendus foret.

1. Primum genus, quod à flore Delphinij cognominatur, procens assurgit caulibus instar Napelli: folia varie similiter & creberrimis incisuris diuisa: flores secundùm caules supernis, veluti in longam compositi spicam, è punico ac obscunore colore purpuram æmulantur; forma fere floris Regij (quem Delphinium habere scripsimus) in postenus videlicet cornículum desinentes; siliquæ & semen vt maioris Lycoctoni lutei: radices oblongæ, crassæ, tres aut quatuor demittuntur paucis adhærescentibus filamentis.

Alterum

Lycoctonon flore Delphinij.

Lycoctonon cæruleum paruum.

Alterum tota externa facie Napellum refert, caulibus videlicet diſſectis, fiſſis nigricantibus foliis, flore cæruleo, hianre, ex totidem partibus, eodem ordine compoſitis, ſiliquis item ac ſemine omnino ſimilibus: ſed radix differt filamentis ac citris multis tantum modò confibrata, ac Napo nequaquam ſimilis. 2.

Tertium genus cauliculos profert tenuiores, breuiores, dodrante altiores: folia diuiſura Ranunculi aut Lycoctoni lutei, minora tamen: floſculi cæruleo nirent colore, paulò minores quàm Napelli: ſiliquæ & ſemina cum aliorum conueniunt: radix fibroſa, nigricans, adnatis ſubinde exiguis veluti bulbulis facilè propagarur. 3.

Tranſlata hæc genera aliunde in Belgij ſunt hortos. Feruntur alicubi in montibus reperiri. Tertium Hieronymus Tragus Norimbergæ haberi ſcribit, atque illic etiam flore diluté purpureo reperiri.

Primum ac tertium vnà cum Napello ſæpenumerò aut non multò pòſt, ſed ſecundum ſeriùs multò floriferum eſt.

Lycoctoni eſſe ſpeciem, abundè manifeſtum: & nocendi nòn minoribus facultatibus prędituin fore.

De Napello. CAP. XII.

NAPELLI caulis ſupra duos aſſurgit cubitos: foliis circùmueſtitur Ranunculi maioribus, è virore nigrionibus, prona tamen nonnihil albicantibus, numeroſioribus item altionbuſque inciſuris in plures lacinias fiſſis, & magis relucentibus. flores à medio faſtigium petunt, ordinata ſucceſſione prodeuntes, colore eleganter cærulei, hianrem ac patentem galeam, omnibus ſuis partibus propemodum referentes: quinque enim conſtant particulis, quarum maior ſupenor cucullo, aut caſſidi capitis cauo operimento ſimilis: duæ latera contegunt mediocres: minores reliquæ anguſtæ inferiores: nonnullis exiguis ſtaminibus medius: è quibus duo repandi exoriuntur ſtyli, non prùs quàm eleuetur cucullus, ſe exerentes: radix oblonga, craſſa, Napi figura, tamen minor, foris nigricans, intus candidior, crebertimè geminata, præſertim in hortis.

In Alpibus Ananiæ & Rhætiæ, tum alibi in montibus, nullo ferente prouenit; apud Belgas quandoque in boris reperitur.

Maio

Napellus.

Toxicum.

Maio aut Iunio, interdum etiam serùs, alsiosis locis flures vigent: semen Augustus dat.

Recentior ætas vnà cum Barbaris Napellum à figura & effigie Napiin radicé apparentis vocat: Germani Eisenhütlin/ Blaw Wolfswurtz/ Kappenblumen/ Narrenkappen/ Teuffelswurtz: nostri Wolfswortele. Dicitur & Thora quasi φθορά, id est, interitus aut corruptio; item & Taura, aut Tura, vocibus deprauatis.

Lycoctoni est species. Habet autem suas Auicenna rationes, cur & lib. 11. deinde & lib. 1111. Fen. v1. tractatu primo, à Chanach adip, id est, strangulatore lupi, siue Aconito Lycoctono separauerit.

Potest verò & Toxicum dici. Toxicum etenim pernicioſum medicamentum, quo spicula, tela, sagittæ præsentaneo inficiuntur veneno: dictum à telis, quæ Barbari Toxeumata & Toxa appellitant. Conficitur autem istud etiam ex Napello, quamquam tamen & ex alijs. Dioscorides etiam Toxici symptomata & remedia referens, eadem fere, quæ ab Auicenna de Napello adfert. Scribit tamen de Napello & Toxico seorsum Auicenna, sed quid Toxicum sit (vt ipse fatetur) ignorans, vt minimè mirum fuerit, semel de Napello, iterùm posteà de Toxico egisse.

Vis autem & facultas Napelli, & homini & quadrupedibus multis pernicioſa est. Euidenti sed perquam miserabili experimento, id Antuerpiæ olim compertum, in recenti adhuc est memoria. Cùm enim ab imperitis huius inter acetaria illatæ essent radices, quicumque eas ederunt, mox sæuissimis correpti symptomatis, breui vitam cum morte commutarunt.

Intumescunt autem illicò ab assumpto Napello labia ac lingua, oculi prominent, crura tigescunt, vertigines & animi accedunt deliquia: vt quidem Auicenna lib. 1111. Tanta huius veneni vis, vt eo telorum mucrones imbuti lethalem vulneratis noxam adferant.

Aduersus autem tam pernicioſum venenum & hunc Napellum remedia quædam enumerat Auicenna, quæ post venenum ipsum vomitione redditum præsidio sunt: atque interea murem etiam (vt passim exemplaria habent) reperiri Napello enutritum, qui naturæ eius maleficæ tota substantia aduersetur, & assumentem ab omni vindicet ac liberet periculu.

Antonius Guanerius Papiensis sua ætate celebris medicus, in tractatu suo De venenis, hunc non murem, sed muscas esse existimat. Refert siquidem quemdam Philosophiæ ac ventans studioſum, sollicitè admodum ac diligenter murem huiuscemodi quæsiuisse, neque vmquam vel murem vel artosam etiam Napelli radicem ab eo repertam; sed muscas abundè multas folia depascentes inuentas, quas Philosophus ille muris loco accipiens, antidotum ex ijs confecit, quam & aduersus venena alia, sed contra Napelli vtilissimam ac efficacissimam compent.

Antidotus ex muscis Napelli.

Accipit hæc terræ Lemniæ, baccarum Lauri, antidoti Mithridatis singulorum vncias duas, muscas Napelli xx1111. mellis & olei quantum satis est.

In eadem cum Guanerio & Philosopho illo sententia sunt quoque P. Pena & M. Lobelius, qui murem Napellum depascentem nusquam affirmant visum; sed muscas esse, quæ turmatim aduolent, & floribus huius insideant.

Sunt hæ maiores ceteris muscis, & floribus Napelli propemodum (vt aiunt) concolores, nullamque herbam aut florem, quàm huius solius, appetunt.

Et verisimile est non murem esse, qui Napello sustentetur, sed muscas esse, quæ linctu eius viuant. Nam aconitum, cuius Napellus species, mures ipsos interimit: atque inde μυοκτονον καὶ μυίοφθορον, siue Muricida dicitur.

De

De Thora Valdensi. CAP. XIII.

Thora Valdensis.

HÆC herba neque magna est, neque in amplitudinem vllam effunditur: singulari tantùm assurgit cauliculo, eoq; rotundo & palmum aut semipedem tantùm alto, cui vnicum, subinde duo, rarò plura adnascuntur foliola, duriuscula, rotunda, læuia, dilute & aliquatenus ex cæruleo virentia, ambitu crenato: flosculus in cacumine eminet luteus, minor quàm Ranunculi, alioqui assimilis: globatum capitulum sequitur è seminibus congestum: radiculæ cohærent ix. aut x. instar Asphodeli, sed minores multò, & acuminatæ.

In Alpibus, & Allobrogum Heluetiorumq; montibus gignitur, apud Valdenses, qui partem horum montium Italiam versus incolunt, frequens: repertur & in Baldo Italiæ monte.

Thoram, Tauram & Turam appellant; Valdensis cognominatur, ad differentiam Napelli, qui & Thora, vt diximus, vocatur.

Meminit exitialis cuiusdam herbæ Auicenna lib. iiii. Fen. vi. Farfiun dictæ: eamdem autem hanc cum Thora Valdensi esse, affirmare non fuerit facile; præsertim cùm Farfiun sibi referat incognitum, & nullis ab eo depingatur notis.

Pernicios a autem & venefica huius Thoræ vis, Napelli excedere fertur malitiam. Tantam autem esse aiunt, vt homo quidem præcipue, deinde & quadrupes ferum, ac aliud etiam, vulneratum aut ictum telo huius succo imbuto illicò, intra semihoram pereat ac moriatur. Negatur, tamen mortiferum, si bibatur, aut deuoretur, tametsi absque noxa id non fiat.

Vtuntur succo venatores ad ferarum venationem, quem expressum & præparatum in bubulis assetuant cornibus, ad sagittas inungendas veneno ac toxico præsentaneo. Vim eius experturi acum eo succo inficiunt, qua ranam pungant; quæ si illicò moriatur, præsentaneum iudicant: auctor Gesnerus.

De Anthora. CAP. XIIII.

Anthora.

ANTHORA effigie Napellum refert, sed humilior ac minor est: caulis eius dodrantalis, aut paulò altior: folia crebris ac profundis incisuris fissa, vti Napelli, sed minora: flores forma eadem, non tamè cærulei, sed è luteo pallentes; semen & siliquæ respondent: geminæ subsunt radiculæ, Oliuas aut Orchios globulos referentes; foris sufflauescentes, interiùs candidiores; frangi, vbi resiccatæ, satis contumaces, fnabiles tamen, vbi quidem suæ sponnis est; fœcunditate enim læti aut hortensis soli, lasciuient subinde longiores ac plures subnascuntur radices.

In Alpibus apud Allobroges Heluetiosque, tum & alibi reperitur.

Lacus Lemani accolæ & Taurini Ligures Anthoram, vulgò l'Anthoro appellant.

Auicenna herbam Napello similem illiusque veneno

Napellus Moysis. Zedoaria.

veneno repugnantem, Moysis Napellum vocat. cap. DCLIB. II. Cap. verò DCCXLV. Zedoariam aut vnà cum Napello crescere, atque huius vicinia, illius vires & malitiam retundi, impotentioresque reddi, & esse Theriacen, id est, Alexipharmacum viperæ, Napelli, & venenosorum omnium aliorum. Atque hinc Anthoram non modò Napellum Moysis, sed & Auicennæ esse Zedoariam consequitur. Officinæ tamen aliam & ab Anthora differentem Zedoariam venum exponunt, radicem videlicet oblongioris formæ. Quæ non absque ratione Zerumbeth siue Zurumbeth Auicennæ ac Serapionis esse putatur.

Dicta autem Anthora quasi ἀντὶ θώρας: quòd nempe Thoræ aduersetur, & alexipharmacum eius sit.

Thoræ autem ac Anthoræ, siue Turæ & Anturæ voces, nouæ quidem videntur, sed tamen extant apud veterem Marcellum Empiricum, qui ex Tura & Antura aduersus leucomata & albugines oculorum medicamentum conficere docet.

Est autem Anthoræ radix valdè & insignirer amara, aduersatur venenis omnibus, vtilis ad purgationes; setosos siquidem & muccosos etiam per inferiorem ventrem educit humores, lumbricos & ventris tineas pellit educitque.

Hugo Salerius non modù per inferiorem ventrem, sed & per superiorem largas ait Anthoræ radices expurgationes moliri; modum esse ad quantitatem Faseli (quem vulgo Fabam) ex iusculo aliquo aut vino: daturque duris corpore.

Antonius Guanerius Anthoram magnæ etiam aduersus pestem efficaciæ refert. tractatu de peste, differentia II. cap. III. Et quod ad experientiam, inquit, vidi, consimilis cum Dictamno virtutis Anthoræ radix existit. Et est herba, quæ iuxta Thoram illam scilicet herbam nascitur, ex qua venenum conficitur, cum qua in Alpibus Salutiarum & Pinarolij capras siluestres venantur. Et hæc radix Anthoræ assimilatur nucleis oliuarum, & est Bezoar illius Thoræ, quæ est adeò venenosa, quòd omnia animalia sua interficit venenositate. Hæc ille.

Meminerunt quoque Anthoræ Simon Ianuensis in Synonymis, & Arnoldus Villanouanus in tractatu De venenis: sed quæ adferuntur, non satis notam aut cognitam ipsis fuisse Anthoram ostendunt.

De herba Paride. CAP. XV.

Herba Paris.

PARIS herba caulículam erigit teretem & singularem, atque circa hunc folia quaterna, ab vno velut centro in decussis siue crucis figuram concinnè digesta: sunt hæc lata, venosa, oblonga, subnigricantia, & aliquantulum acuminata: in fastigio supra hæc floículus prodit herbaceus, foliulis aliquot angustis, veluti calycis sui alabastris, insidens: sequitur inde bacca instar vuæ acini; semine intus minuto subcandicante, vt Halicacabi, farcta: radix tenuis, longiuscula, geniculis aliquot articulata, oblique serpit, alicubi interdum progermínás.

In siluis opacis ac perinde alius vmbrosis pingui ac læru reperitur solo.

Aprili flos exit: bacca Maio maturitatem assequitur.

Recentiores Paridem ferè herbam, plerique tamen Vuam versam, & Vuam Lupinam appellant: nonnulli verò etiam Solanum tetraphyllon. Falluntur, qui Aconitum Pardalianches existimant. Germani Wolfsbeer Emsbeer: Brabanti Wolfbessen / & Spinneroppen / id est, Arancam; ab ementita videlicet araneæ forma, quam bacca vbi cum reflexis extremis alabastris per maturitatem exprimit: Gallis est *Raisin de regnard:* Hispanis *Centelha:* vt quidam aiunt.

Facultate autem fertur refrigerans, & Solanis proxima.

Baptista Sardus aduersus mentis emotionem,

nem, insaniam, & fatuitatem, commendat; tam per morbi diuturnitatem aut sæuitiam incidentes, quàm prauarum rerum assumptione contractas: si xx. continuis diebus dimidium cochlear pulueris huius herbæ ieiuno propinetur.

De Papauere. CAP. XVI.

Papauer nigrum satiuum.

Papauer satiuum tertium.

PAPAVERIS duo prima genera, Plinio auctore: Satiuum & Siluestre.

Ad Siluestre pertinent Erraticum & Corniculata; de quibus posteriùs & seorsùm.

Satiua Papauera tria sunt: album, nigrum, vtrumque magnum; & minus tertium.

Album Papauer folia promit oblonga, lata, læuia, lactucæ foliis longiora, candidiora, marginibus sinuosa: caulis siue scapus tectus, quandoque tricubitalis; in cuius fastigio flores candidi; in quibus mox ab initio multis staminibus stipatum apparet capitulum; quod adultum globosam, nonnihil tamen oblongam formam habet, & supernè operculo contegitur, intenus in embranis non paucis in loculos discernitur; in quibus semen copiosissimum, sed minutum, rotundum & candicans: radix subest nullius momenti, descendens in altum. 1.

Huic simile est nigrum Papauer, sed capitulo aliquanto rotundiore & magis globato: flos eleganti phœniceo rubet colore: semen nigricat. 2.

Sunt floribus horum duorum folia, vti & reliquorum, quaterna, eaque satis ampla, sed quæ citò defluant: rarò, sed tamen quandoque pluribus incisuris ac diuisuris dissecta, ac fimbriatum instar multifida.

Tertium Papauer caule foliisque, floribus item & capitulo minus est: flos è cæruleo ac purpureo obsoletum & dilutum quendam colorem refert: capitulum quoque rotundatur, sed maturato semine foraminibus aliquot, qua parte operculum ipsi insidet, circulariter hiat, facilem defluenti semini viam præbens, quod alijs duobus non contingit, quorum ita recluſi pericarpia calyces, vt nullum queat elabi semen. 3.

Reperitur verò & Papaueris genus, cuius floris folia multiplicata, non rarò fimbriarum instar incisa ac dissecta apparent. Color horum subinde albidus, frequentior rubens, quandoque ex vtroque variè permistus. Rubent verò nonnulli intenso colore purpuræ æmulo: alij autem dilutiùs, vel minùs elegantes. 4.

Capita huius generis Papaueris superiore parte, veluti tertij, hiant, facileque ab ipsis semen excidit; quod modò albidum, aliàs nigricans est; pro floris videlicet colore, quem refert.

Effluit ex his, capitulis eorum vulneratis, liquor candidus, qui ad medicinæ vsus colligitur, *Opium.*

Papauer ſatiuum quartum.

Meconium.

1.

2.

3.

& denſatus Opium appellatur. Colligitur tamen præcipuè ex ſecundo genere; non modò Dioſcoride, ſed & Galeno ac Plinio teſtibus.

Exprimitur & ex capitulis ac folijs ſimul ſuccus, quem Meconium nominant.

Serunrur bæc genera in hortis, ac etiam non rarò in ipſis aruis: tertium frequentiſſimum, quod crebrò non ſarum pluribus quoque reperitur locis, præſertim tamen in hortis.

Iunio menſe flores exeunt: ſemẽ pòſt perficitur.

Græcis μήκων: Latinis Papauer: nomen Officinę ſeruant; nonnullis ὀξύτονον: Germanis Mag ſamen / Olmag: Belgis Peul & Mancop: Hiſpanis *Dormideras*, & *Caſcall*: Gallis *Pauot*: Italis *Papauero domeſtico*.

Primum genus, cui quandoque calyx oblongior & ſemen albidius, ἥμερον καὶ κηπευτὸν, id eſt, ſatiuum ac hortenſe dicitur. Dioſcorides θυλακῖτιν etiam nominari refert, vulgò Papauer albũ.

Alterum genus nigro ſemine, Dioſcoridi ἄγριον ſiue ſilueſtre eſt, quòd, inquit, πηθὶς vocatur, & à nonnullis ῥοιὰς, quia ex eo Opium colligitur. *Plinio* & Latinis Papauer nigrũm: pleriſque noſtræ ætatis à florum rubente colore Papauer rubrum.

Tertium genus ἀγριώτερον ſiue agreſtius eſt, Dioſcoride auctore; idem & φαρμακοδιστερον, id eſt, medicamentoſius, aut ad medicamenta vtilius; maius & oblongiore capitulo.

Dioſcoridis corruptus locus.

Veriſimile autem hoc loco ſubeſſe mendum ac errorem. Tertium ſiquidem iſtud genus humilius ac minus eſt; neque oblongioris, ſed globati ac rotundioris calycis. Fieri autem poteſt, vt pro μικρότερα perperàm ſcriptum ſit μακρότερα & ἔχουσι τὴν κεφάλαιαν ὀλιγάκις, acceſſorium. Non enim huius (vt diximus) ſed candidi longius & maius eſt: longius item, ſed minus erratico Papaueri.

Apparet verò & tertiũ iſtud Papauer agreſte illud eſſe, ex quo φαρμακοδία compoſitio paranda: de qua Galenus prolixe lib. VII. De medicamentis ſecundùm loca. Nam Crito, & poſt Themiſonem Democrates, ἄγριον ſiue agreſte accipiendum præcipiunt, & illud quidem, addit Democrates, quod non ſeritur: μήκωνα ἄγριον, inquit, οὐδὲ γὰρ σπείρεται. quale tertium, quod nullo ſerente ſæpe naſcitur

Plinij baſitatio.

Plinius lib. XIX. cap. VIII. ſub finem, tertium Papaueris genus Rhœam Græcis, Latinis Erraticum dici ait; & ſponte in aruis cum Hordeo naſci: tria tamen illic ſatiui genera eſſe, atque iſtud tertium eorum facit. At lib. XX. cap. XVIII. inter ſatiua & ſilueſtria medium conſtituit: ita oſtendens, vel tertium ex noſtris, vel ſaltem diſcrimen iſtius & Erratici in frugibus naſcentis, haud rectè ſe agnouiſſe.

Ceterùm Papauerum omnium refrigeratoria vis eſt, vt Galenus in lib. De ſimpl. med. facultatibus.

Semen, vt idem in lib. De alimentorum facultatibus ait, panibus vtiliter ceu condimentum inſpargitur. Sed album nigro, eodem auctore, præſtat. Refrigerandi autem ipſum facultatem habere ac ſomnificum eſſe, corporiq; nullum commemorabile præſtare alimentum, etiam addit. Eſt autem ſeminis huius, ſaccharo quidem incruſtati, in ſecundis menſis quandoque vſus, cum alijs tragematis. Refrigerandi verò eius potentia haud magnà obſeruatur. Ad ſomnum conciliandum non multùm efficax eſt.

Oleum quod ex eo exprimitur, gratum ac edule eſt, paniq́ue illitum, aut alio quouis modo in cibo, citra refrigerationis ſenſum ſumitur. Conficitur verò ex tertij generis ſemine frequentiùs.

Codyis ſiue capitulis maior ineſt vis, quæ ad ſomnum conciliandum, defluxioneſque ſiſtendas ac reprimendas plurimum faciunt, propinquamq́ue, ſed tamen mitiorem vim Opio obtinent. Opium fortiſſimum eſt, hoc ignauius Meconium. Vtrumque autem quouis modo, vel aſſumptum, vel capiti applicatum, ſomnum, ac ſi bene profundum moleſtumq́ue ſoporem conciliat. Opium copioſiùs hauſtum etiam mortiferum: vt verè

Plinius.

Plinius. Dolores autem omnes sopit, sed ægriùs cutabile malum non rarò relinquit.

Offenduntur eius vsu, vt Galenus lib. 11. De medic. secundùm loca, solidæ partes, adeò vt posteà correctione opus habeant. Sic & collyria ex Opio multis detrimento fuère, ita vt debilem oculum reddiderint, & visus hebetudinem; veluti etiam auditus grauitatem inducût, quæcumq; ex Papaueris succo ad vehementes aurium dolores componuntur. Quapropter fugienda omnia sunt medicamenta & pharmaca, quæ ex Papaueris succo confiunt sensum stupefacientia, neque iusi extrema vrgente necessitate ad eorum vsum perueniendum; cùm videlicet nullum aliud mitigatorium sæuissimis dolonbus opem adfert, vel succurrit, vt Galenus lib. De medicamentis secundùm loca tertio, luculenter docet.

De Papauere erratico. CAP. XVII.

Papauer erraticum.

ERRATICO Papaueri caulículi & folia nigriora hirsutioráque: folia vtrimque altis incisuris instar Cichonj aut Erucæ diuisa: flores e fastigus cauliculorum pulchro ac rubente phœniceo emicant colore, staminibus nigricantibus capitulum medium ambientibus, quod adultum minus est, sed tamen oblongions formæ quàm tertij satiui: semen exiguum nigricat. 1.

Huius & alia minor est species, folijs minoribus, oblongis, non Erucæ per margines diuisura, sed tantummodò serratis, reliquis prion similis. 2.

Species eius etiam aliquot esse, satis Dioscorides ipse innuit, folia referens Origano, aut Erucæ, aut Thymo, aut Cichorio similia conspici. Nam in horum folijs magna diuersitas. Sunt tamen, qui dictiones ὀρίγανον ac θύμος redundare, & nullum minutis Origani, aut minimis Thymi folijs erraticum Papauer reperiri affirment.

Vnà cum Tritico, Zea, Secali, Hordeo, Auena, reliquísque frugibus in agris erraticum gignitur Papauer: non rarò quoque inter olera, ac secus margines hortorum.

Bellè colorati flores Maio ac Iunio pulchritudinis venustatisq; quamdã gratiã aruis conciliant.

Dioscondi est μήκων ῥοιὰς, Latinis Papauer erraticum, Gazę Papauer fluidum, Officinis Papauer rubrum: Italis *Papauero saluatico*, Hispanis *Amapolas*, *Rosella*, *Papoulas*, Germanis Clappers rosen / Komrosen: Belgis Rooden Puel / Wilden Puel / Colleblomen: Gallis *Coquelicoc*, *Pauot sauuage*, *Confauons*.

Et ῥοιὰς nominari Dioscondes ait, quòd ei citò flos defluat. Decidunt tamen flores æquè citò & alijs Papauerum generibus etiam corniculatis; nulli enim Papaueri diutinus aut durabilis flos est: omnium citissimè pereunt. Vt enim omnibus commune est, florem membrana quadam integi, ac veluti vagina quadam contineri, quæ ipso se exerente flore in duas dehiscens delabitur partes; ita quatetna ipsis folia, citò defluentia. Rhœadis nomen non modò huic, sed & alijs ea de causa commune esse potest, si modò à floris facili accessit delapsu. Quòd si verò à seminis profluuio (vti apparet) Rhœadis cognomen accesserit, satiuorum tertio proprium erit, cuius, vt diximus, citissimè ac facillimè semen excidit: defluit verò & huic erratico, sed minùs manifestè.

At facultas erratici Papaueris similis est superiorum Papauerum, frigida & somnifica.

Plerique fallacia experimenta magis quàm rationem ducem secuti, flores aduersus pleuritidem commendant, statim accedente dolore, vel stillatitium ex ipsis liquorem, aut serapium ex frequenti foliorum maceratione propinantes: & leniri non rarò dolorem contingit, sed & pertinaciùs etebrò inde hæret, ægre ac cum difficultate sputo procedente; præsertim quibus non est robusta corporis constitutio, valentesque vires. Erroris huius occasionem præbuisse potuit Baptista Sardus, qui flores huius Papaueris aduersus lateris dolores à plerisque feliciter exhiberi, & aduersus sanguinis sputationes vules, memoriæ prodidit. *Quorundam error.*

De Papauere corniculato maiore. CAP. XVIII.

Papauer corniculatum maius.

PAPAVERIS corniculati tres reperiuntur ſpecies, & magnitudine & floris colore differentes.

1. Quod maius eſt, reliqua Papauera candidis & ambitu infractis ac laciniolis foliis ſatis refert; non tamen læuibus, ſed nonnihil lanuginoſis, inſtar fere foliorum Verbaſci: caules infirmiores breuioreſque ut plures alas diuiduntur: flores Ochri colore ſuteo pallent; quos excipit non capitulum, ſed tenue oblongum incuruumque corniculum, ſiue ſiliqua, in qua ſemen nigricans: radix ſubeſt oblonga, craſſior, in nonnullos quandoque reſtans annos.

Vulnerata herba ſuccum præbet luteum, & guſtatu ſaliſlaginem refert, vbi ſuæ ſponte eſt; in maritimis videlicet, aridis, & ſqualidis quę amat locis: in hortis ſucco illo magna ex parte deſtruitur.

Iunio ac Iulio flores illi exeunt.

Græcis κόρεων κερατίτης, Latinis Papauer corniculatum, ab Oribaſio & Aëtio ὠχρόλευκον, Plinio Papauer Paræthum, Carullo Papauer luteum, aliis Papauer marinum, atque inde Hiſpanis *Dormideras marinas*. Sunt & quibus μήκων ἀγρία, id eſt, Papauer ſilueſtre, à nonnullis quoque, Dioſcoride teſte, Glaucion, propter foliorum ſimilitudinem. Atque hinc in Officinis olim Memitha: Memitha ſiquidem Arabibus Glaucium eſt: Germanis Wal Mimagen / Geelen Mael: Gallis *Pauot cornu*: Italis *Papauero cornuto*.

Vim autem incidendi & abſtergendi, Galeno auctore, accepit.

Radix, inquit Dioſcorides, ad dimidias cocta in aqua & pota, coxendicum dolores & lecythi affectus ſanare poteſt; his etiam qui craſſas & ἀδιούρησιν reddunt vrinas, prodeſt.

Semen acetabuli menſura cum aqua mulſa potum, aluum lenitet purgat: folia cum oleo trita argemas lumentorum ſanant & abſtergunt.

De alijs corniculatis Papaueribus. CAP. XIX.

2. PROXIMVM ſiue alterum corniculati Papaueris genus, priori tenuius ac minus eſt, & foliis Erucę modo alte inciſis, nonnihilq; pilolis: caulículi eius tenelli & ramoſi procumbunt: flores minores intenſo ſatis colore rubent, dilutiùs tamen quàm Papaueris erratici: corniculum minus eſt, cuius cacumini operculum ſubinde, aut veluti latius capitulum inſider: ſemen in his exiguum nigrum: radix verò oblonga.

3. Tertium huius generis Papauer, etiam ſecundo exilius, ac foliis tenerioribus, in minutulas videlicet particulas diſſectis: floſculus minor, cęrulei purpurei coloris nigræ Violæ æmuli: radix tenuis longiuſcula.

Non in maritimis, ſed procul à mari hæc genera reperiuntur. Angelus Palea & Bartholomæus ab Vrbe-veterum, qui in Meſuem commentati ſunt, offendiſſe ſe iſta tradunt in Arragonum & Caſtellæ Hiſpaniæ regnis, locis mediterraneis, in agris & iuxta viarum ſemitas, ſapore ſaliſlaginem nequaquam referentes.

Vtrumque corniculati Papauens genus habetur, neutrum Anemones.

Glaucium. Exiſtimarur à plerisque rubentis floris Glaucium eſſe. Nec in totum à veritate aliena videtur ſententia: nam, vt Dioſcorides ait, Glaucio folia ſunt Papaueris corniculati ſimilia, ſed λιπαρώτερα, id eſt, pinguiora, χαμαίζηλα, humilia ſiue in terram procumbentia, grauis odoris, guſtuque amariora, ſuccus verò multum croceus. Atque huiuſcemodi ſucco Papauer iſtud corniculatum haud deſtitui, teſtes ſunt P. Pena & M. Lobelius: amarius quoque facile eſſe poteſt, vtpote ſaliſlaginis guſtu carens. Quæ ſane affinitatem cum Glaucio (ſi non idem) magnam oſtendunt.

Aut Dioſcorides, naſci Glaucium ad Hierapolim Syriæ, ſed & alibi quoque reperiri quid

prohiberi

Papauer corniculatum rubrum.

Papauer corniculatum violaceum.

Hypecoon.

prohibet? & fortaſſe nonnihil etiam immutatũ.

Ceterum cornicularorum iſtorum duorum Papauerum noſtro quidem ſæculo nullus, quod ſciamus, vſus; atque idcircò de viribus ac facultatibus nihil occurrit afferendum.

Glaucij autem ſucci ad ocularia medicamẽta initio vſus eſt, cùm ſit refrigerãs: Dioſcor. auctor.

De Hypecoo. CAP. XX.

AD Papaueris corniculati genera quadamtenus etiam pertiner quod Hypecoon dicitur: folia huic quàm rertio corniculato Papaueri renuiora, minutiſſimis inciſuris diuiſa, colore & aſpectu, tum & figura grauiolentis agreſtis Rutæ minimæ ſatis ſimilia: caulículus breuis eſt, floſculus odorarus, perpuſillus, lutei coloris, è ſenis foliolis, duobus maioribus, reliquis perquàm exiguis: cornicula ſuccedunt recurua, articulata, in his ſemen flaueſcens, quadrangulare: radix oblonga, fibris non carens.

In aruis & iuxta agrorum margines pleriſque locis reperitur, veluti nonnullis Hiſpaniæ, & in Gallia quoque Narbonenſi, præſertim iuxta Nemauſum Coloniam.

Υπήκοον, & à nonnullis Υπόφυον, teſte Dioſcoride, dicitur. Latini Hypecoi vocem retinent. Cur pro Cumino ſilueſtri hęc ſit habenda herba, nulla occurrit ratio: pro hac tamen ad ſe miſſam Matthiolus refert, ſi nos non fallit pictura.

Natura autem & facultate refrigerans Hypecoũ eſt; & Papaueris ſucco ſimile: auctor Dioſcor.

De Hyoſcyamo. CAP. XXI.

Hyoſcyamus niger.

Hyoſcyamus luteus.

HYOSCYAMI tres vetenbus ſunt, niger, luteus, & albus: poſteriot ætas Peruuianum quartum adinuenit.

1. Niger Hyoſcyamus folia promit ampla, longa, lata, candicantia, mollia, lanuginoſa, laciniata & marginibus concisa: caules craſſi ſunt, cubito altiores, ramoſi; quos flores continua ſerie digeſti conueſtiunt, patentibus calathis figura aſſimiles; colore ſecundùm margines ſubluteo, diſcurrentibus vnà purpuraſcentibus aliquot venis; in medio verò ex obſcuriore purpura nigricantes: calyces ſuccedunt totundi, oblongi, craſſi, ventricoſi, ſuperiùs aculeati ac operculati; in quibus ſemina haud ita magna, colore ſordentia: radix craſſa, prolixa, albicans, in alterum viuax annum, quoadusque videlicet ſemen perfecerit. Grauis odoris ac ingrati tota ſtirps eſt, caput aggrauans, & ſomnolentiam inducens.

Secus vias vbique fere gignitur in ſabuloſis, & locis haud cultis.

2. Lutei Hyoſcyami caulis ſimplicior, folia indiuiſa, minora, lata tamen & oblonga, Solani lethalis maiora, candidiora, ac molliora: flores in cauliculorum faſtigijs incondita, luteo palleutes colore, aliquanto minores quàm nigri; vaſcula ferè ſimilia, ſed minora, teneriora & ſpinis carentia: ſemen pallidius, ſufflauum, vt Irionis puſillum.

3. Candidus Hyoſcyamus candidiſſimis molliſſimiſque folijs exit, lanuginoſis videlicet, nonnihil quoque circumroſis ac ſinuatis, ſed minùs, ac minoribus quàm primi, ſiue nigri: cauliculi breuiores ſunt: floſculi ſecundùm cauliculos candidi, minores: calyces læues, haud quaquam ſpinoſi: ſemen candidius.

Duo hi poſteriores Hyoſcyami rari ſunt, nec alibi in Belgio quàm in hortis, & quidem non frequentes reperiuntur. Candiduni tamen maritima rudera aſpera non rarò præbent, præſertim vbi Rhodanus in Narbonenſi Gallia mari influit.

Æſtuus menſibus & non rarò in multũ Autumnum omnes florent: ſemẽ intereà perficitur.

Græci ὑοσκύαμον: Latini Apollinarem & Fabam ſuillam: Arabes, vt Plinius ait, Altercum & Altercangenum vocant. Alijs, veluti inter ſpurias voces refertur, ὑοσκύαμος ſiue Iouis Faba, πυθώνιον, ἀδαμάντη, ἀδάμβυον, ὑπνωτικὸν ἡμιονὺς, ἄθυμον διόσμεθον, à Pythagora & alijs ξελέων, Zoroaſtri πηφώνιον aut πυφώνιον: Latinis, vt Apuleius ſcribit, Inſana, Alterculum, Sympho-

Hyoscyamus albus.

phoniaca, Calycularis, Dentaria: Phrygibus Remenia: Tuscis Fabulonia, aut, vt aliud exemplar habet, Faba Lupina: Gallis Bellinuntia; Matthæo Siluatico Dens caballinus, Milmandrum, Cassilago; Iacobo à Manlijs Herba pinula: in Officinis Iusquiamus: Italis *Hyosquiamo*: Hispanis *Velenno*, *Meimendro*: Germanis Bilsen kraut / Bilsamen / Teufels augen: nostris Bilsen krupt: Gallis *Hannebane*, & *Endormie*. Herculi assertum esse Hyoscyamum, Plinius ait.

Primus à floris nigricante colore ὑόλας & niger: alter & hinc luteus, tertius candidus, cùm à florum, tum & foliorum totiusque herbæ candore & albicante colore dicitur. In seminibus colorum discrimen non adeò magnum est.

In Plinianis codicibus candidus pro quarto, luteus pro tertio describitur, errore manifesto: huius transcriptoribus occasionem præbuisse potuerunt antecedentia, accessione superfluorum deprauata. Legitimam lectionem talem esse oportet, lib. xxv. cap. iiii. Pluta eius geneta, vnum nigro semine, floribus pænè purpureis, spinosum: vulgare autem est fruticosius & altius Papauere. Secundi semen Irionis semini simile: ambo insaniam gignentia capitisque vertigines. Tertium genus mulle, lanuginosum, &c. *Plinij locus rectè restitutus.*

Temperamento autem omnis Hyoscyamus omnibus suis paruculis vehementer & quarto quidem ordine refrigerans est, soporiferus item, & dolores omnes sedans: aduersus acres calidasque defluxiones oculorum aliarumque partium proficit: sanguinis eruptiones & muliebria compescit profluuia: ad testium aliarumque partium inflammationes adhibetur.

Prosunt subinde vel sola imposita folia, quandoque eadem cataplasmatis permiscentur. Est & seminis solius nonnumquam vsus: additur verò & antidotis dolorem sapientibus: radix commansa aut in aceto decocta dentium dolores finire potest. Breuitet, Hyoscyamus similem Opio ac Meconio facultatem habet: imminet quoque & ab ipso, quod ab illis petic ulum. Testatur Dioscorides, folia in olere sumpta mentis emotionem facere. Plinius etiam folijs mentem corrumpi ait, si plura quàm quatuor bibantur.

Mitior autem habetur candidus, quem medici, Dioscorides inquit, recepêre; deinde luteus; niger vt detetrimus improbatur.

Galenus nigrum etiam insaniam ac soporem afferre affirmat: huicque flauum siue luteum propinquam obtinere facultatem; fugiendum vtrumque vt inutilem ac venenosum: candidum ad sanationes maximè idoneum esse.

Officinę tamen passim pharmacopœotum in Germania quidem ac Belgio, nigro vtuntur: luteo & albo vt plurimùm desidetatis.

De Hyoscyamo Peruuiano. Cap. xxii.

Peruvianus Hyoscyamus altior est non modò nigro, sed & luteo, caules eius ad tres vel plures cubitos non rarò attolluntur, ramis nonnullis brachiati, qui folijs conuestiuntur latis, oblongis, acuminatis, maioribus quàm lutei Hyoscyami, Oxylapathi fere similibus, sed tamen latioribus, mollibus, dilutè virentibus, tenuiterque hirsutis, quæ quandoque cauli sic adhærent, vt ipsum quodammodò amplecti videantur: alàs verò è pediculo non exiguo prominent, flores oblongioris formæ, intus concaui, maiores patentioresque quàm Hyoscyami lutei, ambitu quinquangulares, colore dilutè purpurei, & ad marginem propemodum albicantes: vascula & semina qualia luteo: radix crassiuscula in multos ramulos finditur.

Ex Americæ, quam Occidentalem Indiam vocant, prouincijs, inter quas regio Peru est, in Europam primùm venit, vbi in hortis satus feliciter adolescit, vno anno ad absolutionem perueniens.

Hyoſcyamus Peruuianus.

Hyoſcyami Peruuiani alteraicon.

Seritur Vere: ſub Auguſtum aut quandoque ſeriùs flores, ſemen poſteà ſuccedit.

Ameneæ incolæ Petun appellant, alij Herbam ſacram, aut Sanctam herbam: nonnulli Nicotianam, Nicolaus Monardis Tabaco. Hyoſcyami eſſe ſpeciem non forma modò qualis luteo, ſed & aſſimilis oſtendit facultas. Soporem ſiquidem inducit, mentem emouet, & ſimilem ebrietati conſtitutionem adfert, vel ſolo fumo accepto; vt teſtis eſt Andreas Theuetus. Sunt autem hæc ſtupefacientium ac frigidiſſimorum opera, qualis eſt Hyoſcyamus.

Inſeritur ſiccum eius folium Palmæ conuoluto folio; deinde illo vna à parte accenſo, per alteram fumus nidoréque vrentis, patente ore naribuſque excipitur, dolorum ita lenimenta, famis ſitiſque obliuionem, & hilaritatem quamdam initio, pòſt largiore vſu ebrietatem etiam, veluti à meraciſſimo vino, adfert. Expurgari verò & eo modo multos per os, aiunt, humores, ac cerebri ſuperfluos abſumi.

Calidum ac ſiccum hunc Hyoſcyamum eſſe, & quidem ſecundo ordine, Nicolaus Monardis ſentit; ac vnà reſoluendi, ſordidaque repurgandi cum quadam exigua adſtrictione ei facultatem adeſſe. Adeſt verò & ei narcotica ſiue ſtupefaciens vis, tum & per aluum expurgatoria; nec non, vt Monardis ſcribit, & alexipharmaca quædam.

Calidam autem facultatem hunc obtinere foliorum oſtendit acrimonia, quæ non modò guſtu ſentitur, ſed & vlceribus nerioſarum partium virentibus foliis impoſitis, quandoque percipitur. Saluam verò & cómanducata folia ciunt ac pituitam detrahunt; quod & fumus aridorum receptus præſtat. Quæ caliditatis haud exiguæ hunc participem eſſe oſtendunt. Quæcumque enim commanſa aut in ore detenta pituitam euocant ac ſaluationem procurant, ea omnia calida habentur, veluti Pyrethri radix, & Pimpinellæ ſaxifragæ, aliaque ſimilis potentiæ. Narcotica autem & huius facultas haud in obſcuro eſt: nam fumo per os nareſque recepto ſimilis ebrietati, mente perturbata, affectus ſuperuenit, cui non rarò ſomnus ſuccedit, veluti ab aſſumpto Opio: quod & acrimoniâ quamdam guſtu refert, & caliditatis id circò haud eſt expers; quam & commanducatum ac aſſumptum mox ciet, in pectore calorem quemdam excitans, mentem tamen non minùs perturbans, vt Petrus Bellonius Singularium lib. tertio ſcribit, vbi & Turcas Opio frequenter vti refert, & ſemidrachmæ pondere ipſum aſſumere, nullo alio ſuccedente incommodo, quàm quòd leui iudequadam veluti ebrietate corripiantur. Ita quoque & Hyoſcyamus iſte guſtu acris & facultate calidus,

Turcæ Opio vtuntur.

narco-

narcoticam nihilominùs facultatem obtinet. Consequi autem hinc videtur non modò Hyoscyamum hunc Peruuianum, sed & Papaueris succum siue Opium ex differentibus patribus constare, quibusdam videlicet acribus & calidis, alijs verò extreme frigidis; narcoticis nempe siue stupefacientibus; si modò narcotica vis siue facultas extremam frigiditatem consequatur, vt Galeno & veteribus omnibus visum. Sed si narcotica facultas non ab extremo & quarto ordine frigida qualitate pendeat, sed à substantiæ essentia procedat, poterit Hyoscyamus iste calidus simul & narcoticus esse. Temperie quidem calidus, narcoticus autem non temperatura, sed ab ipsius substantiæ proprietate: non secùs ac purganti medicamento, non à temperamento, sed ex totius substantiæ essentia, sua vis adest; de quo & Pempt. primæ lib. primi cap. sexto scripsimus. Vt vt est, Hyoscyamus Peruuianus, qui acrimonia sua caliditatem ostendit, narcotica facultate haud est destitutus.

Folia autem huius cephaleæ ac hemicraniæ præsidio esse; tum & ventriculo perfrigeratione laboranti, præsertim puerorum, nephriticisque doloribus prodesse, veteri suffocationibus præsenti esse remedio, articulorum dolores sedare, si calefacta sub cineribus, parti dolenti admoueantur, Nicolaus Monardis ait.

Prodest verò & ad dentium dolores Hyoscyamus iste, si linteo huius succo imbuto dens extergatur, ac deinde ex folijs pilula admoueatur.

Succus cum sacharo coctus assumptusque ventris lumbricos expellit; vmbilico tamẽ folio impositio. Idẽ verò & vlcera vetera expurgat, detergit, & ad sanitatẽ perducit. eodẽ auctore.

Vtuntur autem huius folijs apud Belgas etiam plerique aduersus scabiem cutisque fœditates, & ad vulnerum cutationes. Calidis verò & robustis corporibus tantum modò adhibenda, sunt qui sentiant: debilibus siquidem ac senibus non sore rutum horum vsum. Atque hanc, vt videtur, ob causam, à Petun herba mulieres (quod ait Theuetus) in America abstinent, neque vllo vtuntur modo.

Succo verò huius epoto quatuor aut quinque vnciarum pondere, aluum vehementer suprà infraque purgatam, longum deinde & profundum subsecutum somnum, ab amico obseruatum accepimus: fuit autem is qui assumpsit rusticus, homo fortis, mediæ ætatis, hydrope laborans, qui ex somno expergefactus, cibum potumque postulauit, ac deinceps benè habuit. Atque hinc expurgandi quoq; facultatem Hyoscyamum hunc habere cognoscere licet.

Narrauit verò & idem se aqua ex folijs per organa destillata à febribus rusticos multos liberasse, hac pauco tempore ante accessiones propinata: deinde oleum ex relictis fæcibus in sacculo suspensis collegisse, quod ad scabiem vulnerumque curationem singulare foret ac eximium: andarum verò fœcum puluere intertrigines non modò hominum, sed & equorum citò cutari.

Venenis quoque & hunc Hyoscyamum resistere, & toxici malitiam reprimere, vulneribus succo infuso, folio deinde superposito, Monardis refert: qui & aduersus omnium venenatorum morsus hunc quoque commendat.

De Solano hortensi. Cap. XXIII.

Inter Solana vnum hortense est: Vesicarium, Soporiferum, Manicum reliqua, quibus Lethale vocatum ex recentiorum accedit sententia.

Hortense Solanum caule cubitali assurgit, frequentibus alis ramoso, folio nigricante, molli, lato, Ocymi assimili, sed latiore ac maiore: flores candidula: bacca aliquot in racemis aut potiùs vmbellis exiguis dependent: per initia virentes; maturæ vero, aut nigricantes, aut tubentes, aut luteo colore: radices candicant, tenues & fibrosæ.

Solanum istud multis gignitur locis, nec enim modò in hortis, à quibus cognomen tamen accepit, & in quibus etebrò alijs herbis permixtum reperitur; verum & secus vias, agrorum margines, sepimenta, veteres parietes, ruinas, & in asperis ruderibus subinde repertur.

Æstate autem, & in multum quandoq; Autumnum floret: & tunc quidem fructus maturi. Στρύχνος Græcis ἄγριος, & στρύχνος κηπαῖος: Latinis Solanum, & Solanum hortense: Officinis Solatrum: nonnullis Morella, Vua lupina, & Vua vulpis: Hispanis similiter *Morella*, & *Yernamora*. Marcellus vetus medicinæ scriptor, & plerique alij eius ætatis, Strumum appellant. Plinius lib. XXVII cap. VIII. etiam Cucubalum tefert nominari. Vtraque vox inter confusaneas Solani appellationes apud Apuleium etiam extat: qui omnia Solani genera vno capite complexus, nomina eorum inter se fœdè permiscuit. Germanis est Nachtschad: Belgis Nastrape: Gallis *Morelle*: Italis *Solatro*. *Apuleyus.*

Vsus autem Solani, auctore Galeno in lib. De simp. med. facult. ad ea, quæ refrigerari & adstringi postulant: potest enim hæc duo ordine secundo. Quod & in lib. De alimen. facul. affirmat, vbi inter ea quibus vescimur, nullũ esse olus ait, quod tantam habeat adstrictionem

ac So-

Solanum hortense.

ac Solanum, meritoque idcirco rarò quidem vt alimento, vt medicamento verò assidue eo medicos vti: minimi autem esse alimenti.

Dioscorides Solanum erysipelatis, herpetibusque, ægylopis, capitisque doloribus, æstuanti stomacho, aliisque similibus symptomatis ex acribus ac mordacibus humoribus prodesse scribit. Et fieri potest, vt huiuscemodi malis auxilietur; sed tamen semper non expedit, sæpe etiam nocet adhibuisse. Plus etenim non raro periculi ab huius generis remedijs imminet, quam ab ipso morbo.

Erysipelas ab exterioribus ad interiora verti, non esse bonum, scribit Hippocrates Aphorism. lib. vi. particula xxv. Et similiter in Coacis. Erysipelas tons quidem accedere commodum, intrò autem, aut, conuerti lethale. Quod non modo de Erysipelatis, sed & alijs quoque similibus eruptionibus a natura procurans veritatem habet.

Nam huiuscemodi frigefacientium ac repercutientium remediorum vsu, vinosi, corrupti, acresque humores introrsum ad principes & nobiles partes repelluntur, quod absque summo magnoque vitæ periculo fieri nequit.

Proinde nec temerè, nec facile, aut citò ad talium remediorum administrationem perueniendum, erysipelatis, herpetibus, ac alijs similibus cutis efflorescentijs vitiisve apparentibus.

Solanum vesicarium.

De Solano vesicario. Cap. xxiv.

Vesicarium Solanum cubitales promit cauliculos, tenues, rotundos, læues, subrubentes, quasi geniculatos, paucioribus alis ramosos: folia Solani maiora, Smilaceis proxima, sed asperiora, quandoque albo maculata: flosculi subcandicantes e foliorum alis dependent; & post eos folliculi vesicularum instar, rotundi aliquantulùm, turbinati, singulari intus acino, magnitudine Cerasi, vnà cum folliculo per maturitatem rubente; semine intus plano, rotundo, subcandicante, haud magno: tenues albicantes, late serpunt radiculæ.

Nascitur in parietinis, locis vmbrosis, aliquantulùm humentibus, quandoque circa agrorum margines.

Sub Autumnum fructus maturescunt, flores antè apparent.

Græcis στρύχνος ἀλικάκαβος & φυσαλὶς dicitur: Latinis Vesicaria, & Solanum vesicarium: Officinis Alkekengi. Plinius lib. xxi. Halicacabum & Callion vocant aut.

A folliculis autem vesicarum speciem imitantibus nomen accepit; siue, vt Plinius, quoniam vesicæ & calculis prosit. Germanis Schutten/ Bobercken/ Judenkirschen/ Teuffels kirschen: nostris Iuriechen oure zet/ id est, vitramanna Cerasa: Hispanis *Vexiga de perro*: Gallis *Alquequenges*, *Bagenaudes*.

Facultate autem huius folia, vt Galenus sentit,

Halicacabus peregrinus.

tit, Solani similia sunt: fructus ciendæ vrinæ est idoneus, proinde multis compositis facultatibus, quæ ad iecur, vesicam, & renes accommodantur, miscetur. Dioscorides fructum potum vrinam mouere, & morbum regium expurgare ait.

De Halicacabo peregrino. Cap. xxv.

Ad Halicacabi genus & aliam quamdam vesicariam recentiores referunt, quę tenuibus, striatis, ac viticulosis cauliculis late sese diffundens, vicina quæque apprehendit adminicula: folia huius oblonga, diuisa, laciniata, & per ambitus profundiùs incisa: flosculi elongis pediculis candidi: folliculi distenti magnitudine Halicacabi, intersepientibus membranulis in tres distincti loculos; fructu in singulis viuco, duro, rorũdo, Ochri figura & magnitudine, colore nigro, candido tamen vmbilico, qui mediocris magnitudinis, & cordis Conoidis latiorem speciem imitari videtur: radix satis crassa multis fibris capillatur.

Aliunde illata stirps est, Germaniæ nequaquam vernacula. Peregrinum Halicacabum, & Peregrinam vesicariam hac de causa appellant. Sunt qui Cor Indicum vocent: alij Pisum cordatum. A vero aberrant, qui Doryenion esse existumant. Inter Solana non rectè quoque reponitur. Magis videtur conuenire cum grano à Serapione Abrong aut Abrugi dicto, de quo cap. CLIII. his verbis scribit: Est granum paruum punctatum nigredine & albedine, rotundum sicut granum Mes, nullius odoris. Adsertur de Seni: in sapore ipsius est amaritudo: & est calidum ac siccum in secundo gradu. Soluit ventrem & expellit lumbricos & ascarides, & purgat superfluitates phlegmaticas ab intestinis. *Granum Abrong.*

Solanum somniferum.

De Solano somnifero. Cap. xxvi.

Solanum somnifetum ad duorum aut trium pedum altitudinem subinde attollitur; caules eius crassi, rotundi, duriusculi, foliis vestiuntur multis subpinguibus, latis, oblongis, Mali Cotonei maioribus, alioqui similibus: flosculi subrubentes in breuibus pediculis, è sinu foliorum, caules ambiunt: acini siue baccæ crocei coloris exiguis farctæ seminibus in folliculis succedunt hirsutis: radix subest longa, crassa, lignosa, foris nigricans, aut, vt Dioscorides, ὑπόξυλον, id est, subrubente cortice vestita.

Nascitur in saxosis haud procul à mari, eodem auctore. In hortis Belgij satum, fructum perficere ægrè potest.

Dioscorides στρύχνον ὑπνωτικὸν appellat: Theophrastus στρύχνον ὑπναλέον: ab aliis ὀρνίθειον dicitur. Latinis Solanum somniferum; à plerisque etiam Solanum Manicum, Apollinaris minor, Vlticana herba, Opsago.

Cortex radicis huius, inquit Dioscorides, in vino potus drachmæ pondere vim habet somniferam,

feram, mitiorem tamen quàm Papaueris succus: fructus valdè vrinam ciet. Dantur hydropicis corymbi XII. plures pon mentis emotionem faciunt.

Hæc Galenus ex Dioscoride quoque translcripta habet; adiiciens corticem radicis in tertio esse ordine refngerantium, vtpote Opio imbecilliorem ac mitiorem.

De Solano Manico ex Dioscoride & Theophrasto. CAP. XXVII.

MANICVM siue furiosum Solanum, folia habet, vt Dioscondes ait, Erucæ similia, attamen maiora, & ad Acanthi, quem Pæderota vocant, accedentia: caules producit à radice ὑαρφυεῖς siue proceros decem aut duodecim, Orgyæ altitudinem habentes: caput verò in fastigio eminens, vti Oliua, sed hirsutius, instar Platani pilulæ; grandius tamen ac latius: flos niger: post hunc fructus racemosus, rotundus, niger, acinos x. aut XII. veluti Hederæ habens corymbos; sed vuæ modo molles: radix subest candida, crassa, concaua, cubitalis.

Theophrastus huic folium etiam ἰυζώμου, hoc est, Erucæ simile tribuit & maius, caulem Orgyę longitudinis: caput verò Gethyi, grandius tamen ac pilosius, fructui Platani simile.

Gethyon. Gethyon autem ex Ceparum est numero, & vt quidem Plinius, Ascaloniæ genus: quod pænè, vt Theophrastus ait, ἀκέφαλον, id est, absque capite est, cruicis tantùm longæ, & ideo totum in fronde.

Ὄργυα. Ὄργυα autem mensura est Hesychio, quanta est ambarum manuum extensio, siue, vt Marcellus, quantum protensa hominum vtrumque brachia per pectus longitudine patent.

Nascitur in montanis & vento expositis ac πλατάμωσι, hoc est, locis latis, magnisque, mari vicinis.

Στρύχνον appellatur μανικὸν, siue furiosum Solanum: à nonnullis φύσιον, ab aliis θρύον, aut potius, vt Theophrastus habet, θρύοεσσι vel βρύοεσσι, item & ἀθρίτιδι. Dicitur & ἱπποφλὲς, ὀρθόγυον, πετάδρυον καὶ ἄνυδρον. Dioscondes lib. sexto De lethalibus medicamentis, Doryenion etiam à nonnullis Solanum manicum appellari ait.

Vim autẽ habet Solani manici radix pota cum vino pondere drachmę vnius, vt imaginationes faciat nõ iniucundas. Diu verò potæ mentẽ ad tnduũ emouent. Sed quatuor drachmę eporę interimunt. Remedium est aqua mulsa copiosa pota, & vomitu reiecta: auctor Dios.

Theophrastus eadem ferè habet. Datur eius radicis, inquit, drachmæ pondus, si placuerit vt quis ludat, seq; pulchernimũ putet: si verò vt amplius insaniat, drachmis duabus opus est: si autem insaniam nunquã solui cupiueris, drachmas tres dabis: quatuor, si interimendum.

Solanum lethale.

De Solano lethali. CAP. XXVIII.

LETHALI Solano caules surgunt bicubitales aut altiores, rotundi, mediocris crassitudinis, ramosi, e subnibro colore nigricantes; quos conuestiunt oblonga, lata, mollia, & nonnihil lanuginosa folia, maiora latioraq; quàm Solani: flores oblongi, cauo, e foliorum alis, obscunore purpura nigricant: bacca acino vuæ simillima succedit, singulis vnica, splendidè nigricans, magnitudine fere mediocris Cerali, exiguo semine grauida: radix longa, magna, inalbicans, diuturna ac viuax, in propagines plures distribuitur.

Circa siluas, iuxta parietes, sepimentaque agrorum, alisque perinde parum cultis ac desertis reperitur locis: vmbrosa amat.

Augusto arridet maturæ baccæ: flores & antè & eodem reperiuntur tempore.

Vulgò Solanum lethale, siue Solatrum lethale appellatur: Italis ac Venetis *Bella dona:* Germanis Dollwurtz/ Dolltraut/ Schlaaff beeren Schwtraut: Belgis Groote Nastape/ & Dulle bessen. Sunt qui putent Fabam inuersam dici.

Mándragoras Theophrasti. Ad Mandragoram Theophrasti (qui differt à Dioscoridis Mandragora) plurimùm accedit; si non ipsissimus est. Theophrastus hunc caulem habere ait, & fructum ferre nigrum μαλακόν τε καὶ εὐκόλυτον τῷ χυμῷ, id est, acino vuæ similem, & succo vinosum. Respondent quoque facultates.

Nam

Nam Solanum illud soporiferum est, mentem conturbat, insaniam facit, si pauciores baccæ sumantur: plures verò etiam interficiunt, citam festinamque mortem inferentes. Hæc & de Mandragora Theophrastus de causis lib VI. Summum, inquit, conciliat, & si copiosius etiam detur, mortem adfert Mandragoras.

Solani huius & aliud est reperire genus, foliis angustioribus, venusis, deorsum reclinatis, caule anguloso, floribus oblungionbus calathi specie, marginibus crenatis, è pediculo dependentibus; quibus succedunt singulæ baccæ nigræ, aut ex nigro purpurascentes, seminibus refertæ, media sui parte calyci denticulato inhærentes: radix grandis, stirpi mosa, & albicans. 2.

Matthiolus Solanum illud agro ait exire Gorinensi in monte Saluatino inter saxa; & speciem alteram Solani somnifera esse sentit. Est tamen Solano lethali similius, ad cuius genus idcirco pônus referendum.

De Mandragora. Cap. XXIX.

Mandragoras.

MANDRAGORAS Mas est & Femina; vt etiam Dioscorides ait.

Maris folia sunt magna, longa, lata, lævia, dilute virentia, veluti Beræ, sed maiora amplioraque & resupina: flosculi in singularibus pediculis inter hæc exeunt, herbaceo candicantes colore: mala inde rotunda, lutei coloris, relucentis lævoris, sopori fero odore suaveolentia; in quibus semina modice plana & quasi tesima: radix prolixa, crassa, candicans, subinde bifida aut trifida. 1.

Feminæ folia angustiora sunt & minora nigriorague: fructus pallidiores, minores, turbinati, Sorbi aut Pyri effigie, sed non minùs odorati: radix quoque prolixa, fors amplius nigricans, intenùs albida. Caret vterque caule, & folia ab ipsis promit radicibus.

In calidis regionibus, in siluestribus & montosis gignitur, veluti in Gargano Apuliæ monte. At in Germaniis satus tantum modò reperitur, & fœmina quidem perquam ratissime.

Μανδραγόρας & à nonnullis κιρκαία Græcis dicitur: & Circæa quidem a Circe illa veneficâ procurâdi amoris artifice. Creditur enim huius radix ad amatoria facere. Appellatur & ἀντίμηλον, θηρεία, ac vt nota habent, ξηρίνθη, ἀντίμιον ἢ ἀντίμιον, βουκόρυλον: à Pythagora ἀνθρωπομόρφος: Latinis Terræ malum, Terrestris malus, Canina malus: Germanis Alraun: Officinæ & reliquæ nanones Græcam vocem retinent.

Marem Dioscorides ait, à nonnullis μήλιον dici. Deiectibit tamen ab eo & alius Mandragoras Morion, qui, quantum ex ipsa datur colligere descriptione, mari similis est, sed omnibus partibus minor. 2.

Fœmina μήλας μανδραγόρας, & θεριδαίας appellatur. 2.

Differt ab istis Mandragoris, Theophrasti Mandragoras, cuius supernè meminimus cap.

Habet autem Mandragoras vincentem facultatem refrigeratoriam, vt Galenus ait, adeò vt tertij sit ordinis refrigerantium.

Dioscorides multas huius particulatim facultates enumerat, quarum tamen haud aliæ huic propriæ, quàm quæ narcoticam & somnificam eius potentiam consequuntur. Est hæc in cortice radicum maior quàm in reliquis partibus. Poma minura, cum pipere & alijs perinde calidis cocta edi posse fetuntur.

Galenus etiam pomis nonnihil caloris & humiditatis inesse ait: radicis autem corticem esse valentissimum, & non tantùm refrigerare, sed & desiccare.

De aureis Malis. Cap. XXX.

MALORVM aureorum stirps caules habet rotundos, bicubitales aut ampliores, multis alis ramosos, succi plenos, facilè collabentes. folijs luxuriat multis, multipliciter dissec-

Aurea mala.

ctus, Agrimoniæ ferè foliorum modo singulatim eorum incisis: flosculi lutei sub foliis prodeunt; excipiunt hos fructus rotundi, profundis crenis striati, mediocris Mali magnitudine, per maturitatem aut pulchrè rubentes, aut auri luteo relucentes colore, in quibus copiosa humens medulla succi instar, qua semen conditur. Tota herba grauem fœtidumque odorem spirat, è viridi culore ioalbicat, & aliquantulùm hirsuta est.

Seritur subinde in hortis. Eôdem quo sata est anno fructum, & quidẽ Autumno, perficit.

Nostra ætas Aurea mala appellat: Itali *Pomi d'oro*: Germani Goldæpffel: Belgæ Guldem appel: Galli *Pommes d'amours*, id est, Amoris poma.

Alia sunt Aurea mala, de quibus fabulantur Poëtæ, hortorum filiarum Hesperi; quibus custos adhibitus fuit Draco, quem ab Hercule interfectum ferunt.

Facultate autem hæc Mala aurea, cum vniuersa ipsa herba refrigerant, aliquanto tamen minùs quàm Mandragoras.

Poma a nonnullis cum pipere, sale & oleo præparata ac cocta eduntur. Præbent autem corpori alimenti quidem perquam exiguum, & hoc ipsum prauum ac vitiosum.

De Malis insanis. CAP. XXXI.

MALA insana appellata humilis producit herba: cauliculus breuis est, pauci ramuli, sed lata sunt folia, maiora, crassiora candidioraque quàm Solani, ambitu nonnihil sinuata, ad Xaorhij nonnihil accedentia: flosculi albicante aut purpurascente colore speciosi, stellæ modo radiati, luteis in medio staminibus: fructus calyci inhærens a mediocris longitudinis pediculo dependet, subinde oblongus, gallinacei oui forma & magnitudine; quandoque Mali instar rotundus, nonnumquam candidus, sæpius purpurascens.

Mala insana.

Annua & hæc stirps. Sata Vere, Autumno fructifera est.

Peregrina quoque Germaniæ ac Galliæ. Sed in Ægypto passim in arenosis campis vel potè gignitur, fructus adfetens dùplo aut triplo maiores, quàm in Gallia aut Germania: vt quidem Petrus Bellonius in Singularium suorum lib. 11. scriptum reliquit.

Iudicauit idem Theophrasti Malinathallam esse. Apud Insubres Melongena; ab Hetruscis verò Petranciani, vt quidem ait Matthiolus, dicuntur: alij Melanzana vocant: Latine Mala insana: Germani Melantzan, Dollæpffel. Galli *Pommes d'amours*, & *Verangenes*. posterior appellatio Hispanis & Belgis innotuit.

Malinathalla.

De Malinathalla autem sic Theophrastus. Locis arenosis (in Ægypto) haud procul à fluuio nascitur terrenum, quod μανδραγόρᾳ appellant,

pellant, figura totundum, magnitudine Mespili, sine Nucleo: folia vt Cyperos mittit: hæc (radicem nempe Loti Cotsium appellatam & Malinathallam) incolæ legentes in βρύτῳ hot-deaceo coquunt, dulcia admodum tedduntur, hisque pro bellatiis vtuntur.

Quæ sanè verba, Mala insana, haudquaquam Malinathallam, sed differentem omnino esse stirpem ostendunt. Malum etenim ipsum Mespilum magnitudine excedit, folia autem herbæ non sunt Cyperi.

Ceterùm Mala insana apud Ægyptios, teste Bellonio, cocta sub cineribus, vel in aqua, aut etiam fricta singulis ferè diebus & mensis inferunrut, & edunrut. Hermolaus Barbarus ex oleo, sale & pipere fungorum modo eoqui & mandi refert.

Qualicumque autem tandem vel cocta vel præparata modo esitentur, mali sunt succi, & nullum aut omnino exiguum præbent alimentum.

De Malis Aethiopicis. Cap. xxxii.

Mala Æthiopica.

Differvnt non parum à Malis insanis, quæ nostra ætas Æthiopica cognominat, horum stirps caule assurgit subinde cubitali, in duas treúve alas diuiso: foliis latis, ex albido virentibus, angulosis, duriusculis, quibus à media costa siue neruo spinulæ quædá breues exeunt: flosculi secundùm cauliculos albicant, senum foliolorú, staminibus mediis subluteis. Fructus totúdus, stnatus, Malo aureo minor ac durior, colore per maturitatem elegantet rubens; supereminente exiguo quodam veluti altenus mali tudimento, quod & rubet, sed dilutiùs.

Peregrinum istud Belgio: semina ex Hispaniis attulit honesta Domina Christina Bertolfia vidua clarissimi ac amplis. viri D. Ioachimi Hopperi.

Tarde admodum (sed tamen eodem quo satum anno) ad perfectionem Coloniæ venit.

Malum vocant Æthiopicum, quòd ex Æthiopia in Hispaniam primùm inuectum existimetur. Veterибus cognitum fuisse, difficile fuerit affirmare. Cum Malinathalla, de qua ex Theophrasto superiore cap. scripsimus, nequaquam etiam conuenit. folia liquidem cum Cyperinis haud conueniunt, cuiusmodi sunt Malinathallæ.

Feruntur verò hæc Mala in pinguium carnium iure cum sale ac pipere cocta inferri ac edi: & minùs mali succi esse, quàm Insana aut Aurea. propterea videlicet, quòd duriora, diutiusque asseruari queant, nec ita facilè vti illa corrumpantur. Sunt tamen nec hæc Æthiopica boni succi, & alimenti non multum corpori adferunt.

De Stramonia, siue Pomo spinoso. Cap. xxxiii.

Stramoniæ caulis cubito non rarò altior, digitum crassus, in pauculos tamulos diuiditur: folia eius lata, sinuata, & acuminata, maiora longiotaque quàm Solani, aut Malorum insanorum: flos ex oblongo denticulato calyce exit, magnus, candidus, calathi effigie, Conuoluuli maioris flotis æmulus, sed tamen omnino maior ac amplior, & per oras angulosus, staminibusque aliquot albidis in medio: fructus succedit singulis totundus, breuibus, etassis, non tamen acutis spinis asper, magnitudine ferè Nucis regiæ, putamine suo nondum exutæ, aut maior; in quibus semina & magnitudine & forma Mandragoræ. Odor herbæ caput nonnihil aggrauat: floris gratior Lilio accedit, sed tamen & soporiferus.

Rara & peregrina stirps est. Vere seritur; si seruens serenaque ætas fuerit, fructus Autumno in Belgio perficitur; secùs non facilè.

Stramoniam nuncupant, & Pomum siue malum spinosum: nonnulli Cotonam regiam: alij Melospinú: Græci nostri temporis μεγάκαρπον aut potiùs βαρυκάρπαλον, quasi Nucem

Stramonia.

Nux Methel Serapionis.

Hippomanes.

Colchicum.

grauantem & torporem ac molestioté somnum inducentem: Itali hinc, vt quidem apparet, *Paracoculi:* Germani Stechöpfel vocant: Belgæ Doren appel: Galli *Pomme de Peru*: Valerio Cordo Hyoscyamus Peruuianus: Matthiolo verò atque alus Nux Methel Arabum esse videtur. Nucem autem Methel Serapio cap. CCLXXV. fructum esse scribit similé Nuci vomicæ, cuius semen sit veluti Mandragoræ: cortex asper, sapore gratus ac virtuosus: qualitas quarto ordine frigida. Aloysius Anguillara Stramoniam Hippomanes illud Theocriti esse suspicatur, quo in Pharmaceutria equos in furorem agi refert. Crateuas siquidem, quem Theocriti citat interpres, Hippomanis plantam fructum habere scribit, vt Cucumeris siluestris spinosum.

Facultate autem Stramonia soporifera ac narcotica, frigida etiam quarto ordine, Mandragora non inferior.

De Colchico & Hermodactylo.
Cap. XXXIIII.

Colchico folia terna, aut quaterna oblonga, lata, lætiua, pinguia, Lilij albi foliis & forma ac læuore satis similia; inter quæ medij in breuibus pediculis exeunt duo, tres, aut quatuor, instar siliquarũ folliculi, triangulares, erassi, oblongi, per maturitatem in tres sese explicantes partes; semine pleni rotundiusculo, e ruffo colore nigricante; quo maturo folia vnà cum cauliculis intereidunt. Paulo antę Autumni æquinoctium in breuioribus, tenerioribus, albicantibus pediculis flores erumpunt (nullis iam apparentibus foliis) Croci floseulis & forma & colore assimiles, dilutiùs tamen cærulei; staminibus internis palidè luteis: radix bulbo similis, turbinata, ab vna parte in planum compressior nmam siue sulcum, cùm floret, habens, reliquo tempore non apparentem: tunicis conuestitur nigricantibus; fibras aliquot inferiùs demittit. bulbus ipse carnosus, candidus, lacteo succo manans, dum quidem viret, & recenter è terra etutus: resiccatus etenim rugosus & foris interiusque nigricat, aut etiam obscurè rubescit, teste Val. Cordo. sapore autem est dulci, amaritudinis tamẽ exiguum saliuam eliciens subsequitur.

Vulgare autem istud Colchicum Italiæ, Galliæ, ac Germaniæ est: vbi in humidis, sed tamen pinguibus ac lætis pratis exit, & non rarò in montium conuallibus. Reperitur etiam nonnullis locis, solis angustioribus. Dioscorides in Messena & Colchide enasci tradit. Germinant folia Vere; circa æstuum solstitium siliquæ cum semine maturantur, flores circa Autumni æquinoctium, vt diximus, reperiuntur.

Κολχικὸν Dioscorides appellat; plerique ἐφήμερον. est tamen & aliud ἐφήμερον non lethale Latinè à nonnullis Bulbus agrestis: Germanis Zeitloſen: nostris Tÿtteloosen: Gallis *Mort au chien*: vulgò Hermodactylus.

Sed

Sed tamen quo in medicamentorum compositionibus Hermodactylo vtimur, ab isto differens est. Bulbus nempe huic magnitudine & forma satis respondens, verum reliccatus, & albidus permanens, neutiquã rugosus, modicè durus, tundiq; facilis, cuius puluis cãdidus est. *Hermodactylus.*

Valerius Cordus Colchicum quoddam reperiri scribit superioribus simile, sed flore candido, & radicis bulbo, cùm reliccatus est, in albicante interius que candidissimo, cuius contusi puluisculus speciem exhibeat farinæ triticeæ; sapore suaui ac dulci. Hoc in Germania, inquit, non nascitur, sed aliunde infertur. Et verisimile est, albidi istius & peregrini Colchici radices esse, quæ in Officinis Hermodactyli nomine veneunt: nihilque aliud Hermodactylum istum esse, quàm albæ candidæque radicis Colchicum.

Atque ita duo erunt vnius generis: legitimus videlicet Hermodactylus, candida & foris & intus radice; & spurius Hermodactylus, siue pernicioſum Colchicum, nigricante aut rubente foris, interiusque bulbo.

In hac sententia fuisse Auicennam, quæ ab eo scripta sunt cap. CCCLII. ostendunt. Hermodactylum siquidem ait radicem esse plantæ habentis rosas (id est flores) albos aut citrinos (rectiùs purpureos) & meliorem esse album: rubentem & nigrum malos, ac pernicioſa venena.

Ceterùm Hermodactylus vim habet purgandi; priuatim arthriticis, inquit Paulus, tunc cùm humores fluunt, exhibetur: verùm stomacho aduersatur. At Colchici radix, in cibo accepta strangulando enecat, similitet vt Fungi; Dioscorides auctor.

De Cicuta. CAP. XXXV.

Cicuta.

PROCERO, ferulaceo, glabro, læui, eoque crasso, intus inani, dilute virenti, nonnullis tamen subrubentibus veluti serpentum maculis respersо culmo, supra tres non rarò cubitos Cicuta assurgit, vmbellæ fastigia occupant; candidi in his flosculi; semina posteà Anisi æmula aliquantò candidiora; radix dodrantalis, crassitudinis digiti, candida, & quando caulem facit interius caua, prius solida. Ingratum, grauem fœdumque ipsa tota spirat herba odorem.

Circa oppida & pagos abundat locis vmbrosis & pinguibus, prope fossas aggerelque: agrorum prarorumque sepimenta.

Cum floribus Iulio: semine prægnantem Augusto ac serius videre est.

Græcis κώνειον, Latinis Cicuta est: Germanis Schierling/ Witscherling: Brabantis Scherlinth/ Dulle hetuel: Hispanis *Ceguta y Canahesa*: Gallis *Cigue*.

Extremè, vt Galenus testatur, tesrigerantis est facultatis. Temerarium fuerit hanc vel puerorum rostibus, vel virginum mamillis imponere, incrementumque harum partium eo modo reprimere. Præter enim quòd partes illas facilè efficiat contabescere, cordi quoque ac iecinori foris admota etiam obest, tamersi multò magis intrò assumpta. Est etenim ex lethalium numero, frigiditate sua, vt Dioscorides refert, enecans.

Remedio est, Plinius ait, priusquam perueniat ad vitalia, vini natura excalfactoria: sed in vino potu irremediabilis existimatur.

Athenienses in interimendo sapientissimo philosopho Socrate Cicuta vsos, Plato refert.

Quàm grauiter & periculosè hallucinantes Officinæ, huius semine loco seminis Harmel, id est, Rutæ, quandoque vsæ fuerint, explosо iamdudum errore, notissimum est.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS TERTIAE

LIBER QVINTVS,

DE FILICIBVS, MVSCIS, AC FVNGIS.

PRÆFATIO.

POST *deleterias ac pernicioſas herbas, ad Filicum explicanda deſcribendaq́; genera, tum & Muſcorum ac Fungorum conuertimur, quæ licet plurima parte pernicioſa homini non ſint, ſubinde tamen vel nocent, vel humano generi incommoda, vel parum vtilia exiſtunt.*

Filicum autem cõplures ſunt ſpecies: ſunt & Muſcorũ: nec deeſt in Fungis differentia. Commune Filicibus omnibus eſt, vt, & floribus & ſemine deſtituantur. Deſideranſur eadem in Fungis: in plurimis quoque, ſed non tamẽ in omnibus, quæ inter Muſcos referri contingit.

DE FILICE.

CAPVT I.

Filix mas.

Filix femina.

FILIX duorum eſt generum iuxta veterum ſententiam: Mas & Femina; quæ quidẽ proprie Filix eſt. nã aliæ, quas inter Filices referri contingit, proprias ſuas habẽt appellationes.

1. Mas folia mox à radice promit ampla, aſpera, ſubdura, frangi facilia, diluto colore virentia, odore grauia, cubito altiora, alarum inſtar expanſa, veluti de plurimis ad vnum cohærentibus pediculum compoſita, quorum ſingularia pinnata, & ſecundùm margines crenata, à tergo veluti tenuiſſimo ſordidoque puluere obſidentur, qui remere ſemen eſſe à plerſque creditur: radix è multis cirris conſibrata, craſſa, nigraque eſt. caule, flore, ſemineque deſtituitur: rota natura ſterilis.

2. Femina Filix & flore ac ſemine caret, ſed caulẽ promit vnicũ, ſtriatum, aliquarenus anguloſum, medulla refertũ verticolore; quo obliquè inciſo, bicipitis Aquilę ſpecies quædã apparet,

circa

circa hunc folia sunt cõplura, alata, & maris foliis similia, sed minora. radix oblõga, nigra, sub terra serpit, digitũ subinde crassa, aut aliquanto tenuior. odor quoq; huic grauis est, vti mari.

Amat vtraque Filix loca sterilia, arida, ac deserta: & vt Horatius testatur,

Neglectu vrenda Filix innascitur agris.

In cultis ac stercoratis locis non prouenit: nam & fimo superiecto, vt Theophrastus libro VIII. cap. VIII. refert, interit.

Mas apertis gaudet ac patentibus locis: montibus ac saxosis, vt Dioscorides ait.

Femina circa margines agrorum; sub sentibus, & in siluis vmbrosis non rarò reperitur.

Matescit vtraq; Filix sub hiemem: noua Vere etũpunt folia, tota æstate in vigore fututa.

Prior Græcis πτερις ἡ ἄρρεν: nonnullis βλῆχνον appellatur: à Nicandro in Theriacis βλάτης: ab aliis πολύῤῥιζον: item & πτερίνιον, δασυκλωνον, ἀνάσφορον: Latinis Filix mas: Italicè *Felce*: Hispanicè *Helecho, Falguero*, & *Feyto*: Germanicè Waldtfarn/& Waldtfarn mannlin: Gallicè *Fougere, ou Fenchiere masle*: à Belgis Varen mannchen. 1.

Altera species Græcis est θηλυπτερις, id est, Filix femina, & πυμαία πτερις: Latinis, vt quidem inter notha Dios. Lingua ceruina: Germanicè Waldtfarn, weyblin, & Hirtzzung: à Belgis Varen wyfken: Gallis *Fougere femelle*. 2.

Calidam, amaram, ac siccam, paululumq; adstringentem facultatem Filix vtraq; obtinet.

Latum lumbricũ radix masculæ, auctore Dioscoride denariorum quatuor pondere pellit, cum aqua mulsa pota; melius verò si cũ Scámonij aut Ueratri nigri obolis quatuor detur. Oportet autem, aut, vt sumpturi alia præsumant. Ad eumdem modum, addit Galenus, tœtũ quidem viuum necate; mortuum verò eiicere mirum non est. Prodesse verò & huius radix lienosis traditur: nam & cum axungia trita & imposita contra ictus ab arundine factos vtilis. Cuius probationem Dioscorides esse ait, quòd Filix pet ambitũ sata arundine pereat, & vice versa, arundo Filice septa. Sed vanũ est, existimare id per singulatem aliquam antipathiam accidere, & aliunde contingere, quã quòd hæc Filix in humidis non adolescat, nec arundo in sicco.

Filix femina similem vim superiori, vt Galenus ait, habet. Dioscorides huius radices cum melle sumptas latos vermes; cum vino verò teretes eiicere: feminis sterilitatem, & abortum prægnantibus facere refert. Addit farinam huius humidis vlceribus inspergi: & tumentorum cruciibus attritis mederi. Fertur & vinum ne acescat conseruate posse Filicis radix in dolium immissa.

De Filice palustri. CAP. II.

Filix palustris.

PALY-

PALVSTRIS Filix caules complures edit bicubitales aut altiores, folioſos veluti Filicis feminæ, cuius & folia referret, niſi particularia molliora latioraque eſſent, & haudquaquam per margines ſerrata: circa ſummos ramulos denſa veluti ſeminum futurorum rudimenta adhærent, quæ tamen ſemina non ſunt. (nam ſterilis & hæc Filix vti ceteræ) radix craſſa, ampliſſima omnium Filicum, multis craſſis nigris fibris capillata, in quarum medio ſubcandidum quoddam, quod efficaciſſimum putatur radicis.

Naſcitur hæc Filix locis riguis ac paluſtribus; non rarò in foſſis aquas habentibus, in humidioribus quoque ſiluis. Apud Gallos, tum & apud Britannos plenſque locis reperitur: Germaniæ ac Belgio ſatis quoque frequens.

Viget vt antecedens ætate: hieme marceſcunt folia, radix reſtibilis.

Vulgo Oſmunda in Belgio dicitur: rectiùs Filix paluſtris aut æquatilis nuncupatur. Sunt qui Filicaſtrum: plerique ex Chymicis Lunariam maiorem vocant: Valerius Cordus Filicem latifoliam facit. Videtur autem haud diſſimilis ei Filici, quæ πτέρις μεγάλη à Theophraſto appellatur, cui Polypodium ſimile facit: nam huius ſingulari folio, Polypodij folium ſatis ſimile eſt. Germanis Groſſ Farn: Belgis Groote Varen: Wilt Varen.

Radix huius & calida quoque eſt, ac ſicca, ſed minùs quàm ſuperiorum. Vtilis habetur, ac præſertim quod eius medium, non modò vulneratis, ſed & cæſis, ruptis, ex alto deturbatis, decocta vel etiam tuſa, & cum liquore aliquo ſumpta; in decoctis, quæ Vulneraria recentiores appellant, ea de cauſſa ab Empiricis addi̇tur. Sunt qui tantam huius potentiam exiſtiment, vt ſanguinem alicubi intra corpus hærentem ac concretum diſſoluere queat, & foras etiam per vulnus expellere.

De Polypodio. CAP. III.

Polypodium maius.

Polypodium minus.

POLYPODII folia Filicis maris ſimilia videri poſſent, niſi & minora multò, per margines haudquaquam ſerrata aut crenata forent: exeunt hæc mox à radicibus, vtrimque pluribus altis ſectionibus ad mediam vſque coſtam diuiduntur, à fronte ac anteriore parte læuia ſunt, à poſteriore, veluti adhærentibus ex puluere verrucis, leuiter exaſperantur: radix longa, digito tenuior, per obliquum ſerpit, in qua tubercula quædam acetabulis iis ſimilia, quæ in Polyporum ac Sepiarum cirris apparent; ſapore hęc dulcedinem quamdam cum ſubacerbo

acerbo gustu præ se fert. Carer & istud Filicis genus non modò flore ac semine, sed & caule.

Nascitur in veterum arborum carie exesarum caudicibus, tum & super veteres muros, ac ædium tecta: reperitur & in aggeribus secus agrorum margines, præsertim sub arboribus ac sentibus, ac subinde in siluis: & nonnullis lætius amplioreq; folio: aliis lucis minus ac tenerius.

Præfertur in veterum Quercuum caudicibus enatum. Huius loco vtuntur plerique eo quod sub Quercubus reperitur; quod tamen reuerà Quercinum appellari nequit.

Quouis anni tempore viret colligique potest Polypodium: Vere nuuo, noua folia promit.

Græcis πολυπόδιον est, ab acetabulis Polyporum in radicibus apparentibus: Latini nomen retinent; tamen & Filiculam, quasi paruam Filicem, quandoque nominant: Itali *Polypodio*: Hispani *Filipodio*, & *Polypodio*. Germani Engelsüß/ Baumfarn/ Dropfwurtz: Belgæ Boom Varen: Galli *Polypede*.

Recentis autem Polypodium est facultatis, sed tamen citra morsum, vt Galenus ait.

Purgandi vim habere Dioscorides refert, detrahereq; bilem ac pituitam. Actuarius etiam bilem atram subducere posse addit: aliis nulla, aut si quæ sit, omnino exigua clemensq; subducendi vis Polypodio esse videtur. In qua sententia Ioannes quoque Manardus, qui admodum imbecilliter ipsum purgare sentit: cui & accedit ipsa rerum magistra experientia. Nam reuerà Polypodium per se haudquaquá purgat, sed ex iure veteris galli gallinacei cú Beta aut Malua, aluiue lubricãtibus aluũ decoctum, ad alui lenitionem nonnihil tantúmodò confert.

Ioannes Mesues Polypodium inter ea refert, quæ corpora maxime exiccare ac extenuare queant; fortassis ad Arthritidis quoddam genus respexit, quo non vna corporis pars, sed complures fere afficiuntur: ad quod à Menapijs aliisque Rheni ac Mosæ accolis plurimum commendatur. Tument in hoc morbi genere manus, pedes, vtriusque genu cubitorumque articuli: adest impotentia præ doloris magnitudine mouendi, subinde superiores minus; grauiùs verò inferiores partes afficiuntur: facilè quoque ex vna in aliam partem humores fluentes decumbunt. Huic malo Menapij Polypodij decoctum, vt diximus, adhibent, quo superfluos humores absumi ac resiccari posse sperant; non quidem mox, sed temporis mora: nam continuis aliquot diebus decocti huius vsum præcipiunt ac instituunt. *Arthritis vniuersalis*

Citiùs autẽ hoc morbi articularis genus, aut venæ sectione, vel purgationibus, vel vtrisque; deinde sudore tollitur. Nec difficilis eius curatio, si tempestiuè vniuersalia hæc remedia adhibeantur: neque enim in ipsis articulis humores impacti hærent, sed circa ipsos non tam consistunt quàm confluunt. Idcircò citissimè corpus vacuandum; deinde quod reliquum procuratis sudoribus digerendum discutiendumq; est.

Dryopteris candida.

Luxatis præterea efficaciter imponi Polypodij radicem, Dioscorides ait, & rimis quæ inter digitos fiunt.

De Dryoptere. CAP. IIII.

FILICEM marem Dryopteris satis refert, minora tamen multò & tenuiùs dissecta eius sunt folia, anteriùs læuia, colore è viridi vnà cum pediculo mediisque neruis pallent: à tergo eodem quo Filicis exasperantur modo: absque caule & hæc Filix viuit: sine semine gignitur: radix è fibris inter se complicatis commissa, & mediocris crassitudinis, subinde noua germina molitur.

Locis rarò insolatis, in montium collium-que conuallibus quandoque reperitur, & in densis siluis.

Pereunt huius folia per hiemem: Vere noua erumpunt.

Græcis δρυοπτερὶς est: Latinis Querna Filix dici potest. Oribasius medicinalium collectionum lib. XI. Bryopterim appellat: & rectiùs fortassis ἐρυοπτερὶς, à musco cum quo reperitur, quàm Dryopteris nominatur: nam & Dioscoride auctore, in Quercuum musco nasci-

naſcitur. Officinæ Pharmacopœorum Adiantum olim perperàm appellarunt: ineptiùs pro Adianto medicamentorum compoſitionibus admiſcuere. Valerio Cordo eſt πτερὶς θηλυς: Belgis Eychen Varen: Hiſpanis *Helecho de roble*.

Miſtam autem, vt quidem Galenus, Dryopteris guſtatu facultatem præ ſe fert, dulcem, acrem, amaram; ut radice verò acerbam habet & ſepticam; proinde & pilis glabram cutem reddit. Dioſcorides Dryopterim cum radicibus tritam; pſilothrum ſiue depilatorium eſſe quoque refert, ſi poſt ſudorem, eumque exterſum, corpori impunatur.

De Dryoptere nigra. Cap. v.

Dryopteris nigra.

Adiantum Plinij.

Error quorundam.

Svperiori Dryopteri & alia quædam Filicis ſpecies ſimilis reperitur, ſed cauliculis ac foliorum neruis nigricans, tum & totius ſatu tatiùs virens: exeunt hæc mox quoque à radice, varie etiam, ſed ranus, diſſecta: radix ex pluribus tenuibus confibratur.

In ſiluis ac locis vmbroſis ſubinde, ſed tamen haud frequenter, naſcitur.

Viret non ſecùs ac Polypodium aut Adiantum anno toto; non ceſſat tamen ſub æſtatem noua folia promere: flore ſemineque veluti prior, deſtituitur.

A ſimilitudine cum Dryoptere, Dryopteris nigra à recentiorum nonnullis appellatur: ab aliis Adiantum nigrum, ad ſuperioris videlicet differentiam, quod perperàm, vti oſtendimus, Adiantum nominatur. Sunt autem ex recentioribus, qui Lonchitidem aſperam eſſe velint: ſed quæ foliorum cum Scolopendrij ſimilitudo? planè nulla. Noo eſt igitur aſpera Lonchitis: multò minùs Adiantum Plinij, quod à Theophraſti Adianto non differt; quæ etenim de Adianto, ea ex Theophraſto habet. Adiantum legitimum paulò infernis deſcribeodum. Vſurpatur tamen nihilominùs hæc Dryopteris nigra à nonnullis Adianti loco: & verſantur hi quidem quoque in errore, ſed nun tam graui ac illi, qui Dryupteridem priotem loco Adianti veri aſſumunt.

Eſt ſiquidem hæc nigra Dryopteris haudquaquam ſeptica, ſed Adianto & Trichomani facultate reſpondet.

De Phyllitide. Cap. vi.

Phyllitidis oblonga, haud diſſecta ſunt folia, Oxylapathi ſimilia, ſubinde longiora, duriora, virentiuraque, parte anteriore læuia, poſteriore adhæreſcentes veluti vermiculos oſteotant; odore grauiolentia, guſtu acerba: radix e tenuibus nigris fibris committitur: caule, flore, ſemineque, vt alia huius generis, deſtruitur.

Per ætatem quandoque folium in partes veluti lacinias quaſdam ita findirur, vt ex vno folio alia exite ac progigni videantur.

Locis petroſis, in vetuſtis parietibus, ſecus fontes, in conuallibus, & aliis humidis ac vmbroſis gignitur.

Viret quouis anni tempore, haud aliter quàm Polypodium.

Græce φυλλίτις dicitur: Latini nomen ſeruant: Officinæ Linguam ceruinam appellant; perperàm verò Scolopendriam: à legitimo ſiquidem Scolopendrio multùm differens: Germani Hirtzzung: Belgæ Hertstonge: Hiſpani *Lengua ceruina*: Galli *Langue de Cerf*. Apuleius etiam Radiolum capite lxxxiii. nominat.

Ad

Phyllitis.

Phyllitis laciniata.

Adstringens & resiccans facultate est: ad dysenterias & intestinorum leuitates commendatur. Serpentium etiam morsibus in vino potam aduersari Dioscorides refert.

De Hemionitide. CAP. VII.

Hemionitis.

Hemionitis peregrina.

HEMIONITIS Phyllitidi similis foret, nisi folia eius inferiore sede latiora essent, & vtrinque angulos haberent prominentiores, veluti Ari ac minoris Dracunculi: sunt etenim infernis lata & semicirculi instar, ferè dimidiæ ac διχοτόμου Lunæ modo excauata, reliqua

reliqua parte anguſtiora ſunt & in acumen deſinentia: anteriore etiam ſuperficie læuia ac viridia; à tergo quædam vermiculorum ſpecie ipſis quoque adhærent: radices ſimiliter e pluribus tenuibus fibris commiſſæ.

Variat verò & quandoque foliorum huius forma, inferiore ſede ac circa baſim, veluti apophyſes vtrimque habentium.

In obſcuris quibuſdam Romæ locis naſci Aoguillara ſcribit: repertus & in Britanniæ vmbroſis. tranſlata illinc tenella quandoque in Belgium, poſteaquam adoleuiſſet, Phyllitidem anguſtis & oblongis foliis æmulan reperta eſt: ſoli anguli interiores, paulò prominentiores, nonnihil diſcrimnis oſtendẽte.

Dioſcoridi ἡμιονῖτις eſt: nonnullis eodem auctore ἀσπλήνιον dicitur. Meminit Theophraſtus Hemionij, ſed à Dioſcoridis Hemionitide multùm differt: Hemionion ſiquidem Theophraſto idem cum Aſplenio, de quo mox.

Sapore autem ac facultate Hemionitis proximè Phyllitidem refert: eſt etiam guſtu acerba, facultate adſtringens. Dioſcorides ait ex aceto potam lienem abſumere. Quod fortaſſis ex Aſplenij facultatibus huc tranſlatum.

De Aſplenio ſiue Scolopendrio. CAP. VIII.

Aſplenium.

ASPLENIO folia ſunt parua, longitudine palmi, vtrimque profundis ſectionibus alterno ordine inciſa, infernè mollia lanugineque, ſuperiùs glabra ac virentia, quæ cum inareſcunt complicantur, & in teretem figuram tracta, horiſque hirſuta, ſcolopendræ ſim apparent: pro radicibus tenues nigræ inter ſe complicantur fibræ.

Naſcitur in veteribus parietibus, in rupibus muſaxoſis, opacis, ac vmbroſis: Galliæ, Italiæ, Hiſpaniæ, Britanniæ, Belgioque ſatis notum.

Toto anno viret, remiſſius tamen hiemis æſtuis menſibus noua ſubinde folia promit.

Græcis eſt ἀσπλήνιον, καὶ σκολοπένδριον. Latini Aſplenum, Aſplenium, & Scolopeodrium ſimiliter appellant: nonnullis σπλήνιον dicitur. Theophraſto ac alijs ἡμιόνιον: Gaza Mulam herbam nominat: Dicitur & πτερὶς: in Officinis Ceteraeh: Nicolao Myrepſo λιθοπέδιον, & (ſi noo fallimur) σπληνοδάπανον: Italis *Scolopendria:* Hiſpanis *Doradilla, Doyradinha:* Germanis Steinfarn / Miltzkraut: Belgis Steen varen / Miltcruyt.

Aſplenion autem ac σπλήνιον ex eo dicitur, quòd aduerſus ſplenis morbos efficax ſit. Scolopendrium verò à ſimilitudine cum ſcolopendra, hirſuto ac multorum pedum verme.

Tenuium partium, inquit Galenus, herba ipſa eſt, non tamen calida. Dioſcorides folia tradit in aceto decocta, per dies quadraginta epota lienem abſumere: contrita quoque ex vino lieni imponi: vrinæ ſtillicidio, regioque morbo prodeſſe, calculoſque in veſica comminuere, (quæ ab iis perficiuntur quæ tenuium ſunt partium:) addit & ſingultus hanc ſedare: in opinione deinde eſſe, hac herba conceptum adimi, per ſe aut cum muſi liene appenſam, atque eius rei gratia noctu colligendam luna ſilente.

Simile & Theophraſtus habet: Folium Hemionij, inquit, ſterilitatem mulieribus facere volunt, & aliquid vngulæ muli ac σπάρμυστος, aliàs δίρμυστος, id eſt, cutis, miſcendum præcipiunt. Plinius etiam non dandum Aſplenium feminis ait, quoniam ſterilitatem faciat.

Inter huius ætatis Empiricos ſunt, qui hac herba non modò lienis duritiem ac tumorem, ſed & omnes iocinoris languores ac morbos feliciter ac citò curari poſſe prædicant eamque huius in roborando hoc viſcere vires eſſe affirmant, vt etiam animalis alicuius ex occiſi iecur, ſi cum hac recoquatur, crudo ſimile reddatur, & ad priorem ſuam conſtitutionem reſtituatur.

Sed hoc inter aniles fabulas referendum, vnà cum eo quod Dioſcorides de noctu colligendo

gendo Asplenio refert, & pleraque alia vanissima, quæ in veterum libris subinde spartim reperiuntur; à quibus nec recentiorum plerique abibnent, qui mendacus ac manibus nugis paginas quandoque implent, studiosisque non parum imponunt.

De Lonchitide aspera. Cap. IX.

Lonchitis aspera.

ASPERÆ Lonchitidis dodrante longiora sunt folia, ab vtraque parte pluribus, ac multò crebrioribus, quàm Polypodij, incisuris dilecta; quæ anteriore parte virent, lævia ac glabra sunt; posteriore verò vt Polypodij exasperantur: radix nigricans multiplicibus tenuibus capillamentis confibratur.

Nascitur in scrobibus ac fossis locis vliginosis, humidis ac vmbrosis.

Nec caulem, nec florem, nec semen vlla anni parte profert, perpetuò viret, ætate viget.

Nonnulli hac ætate Asplenium silvestre aut Asplenium magnum appellant: Valerio Cordo Struthiopteris est: Dioscoridi verò Lonchitis aspera cognominatur. Duas siquidem Lonchitides Dioscorides describit: vnam foliis Porri; alteram Scolopendrij folio maiore ac asperiore, quæ vnquepræsens est, cuius folia amphora maioraque sunt quam Scolopendrij; asperiora etiam, crebrioribusque sectionibus incisa. Græcis λογχὶς τραχεῖα dicitur: Latinis, eodem auctore, Longina & Calabrina: Germani Groß Wilde fraut: Belgæ Harbt Varen nominant.

Lonchitidis autem asperæ, Dioscoridis ait, folia vulnera glutinandi vim habere, & prohibere ne inflammationes excitentur, potaque ex aceto lienem absumere.

Galenus virentia quidem Lonchitidis asperæ folia ad glutinanda vulnera idonea esse tradit: sicca vero ex aceto pota lienes induratos sanare.

Adiantum.

De Adianto. Cap. X.

BREVIS ac humilis herba Adiantum est: cauliculi eius palmum longi, læues, subnigro punico colore nitent: folia exigua incisuris diuisa, ambituque crenata, Coriandri aliquatenus æmulantia, nullo ordine digeruntur: radix è tenuibus pluribus capillamentis constat.

In parietibus, locis petrosis, vmbrosis, humidis, secus fontes & aquarum stillicidia exit: Italiæ & Galliæ notus est, quàm Germaniæ aut Belgio.

Viret quauis anni parte; numquam tamen vel florem vel semen facit.

Græci ἄδιαντον appellant: Theophrasto, ac deinde Plinio Adiantum est nigrum: duo siquidem his Adianti sunt genera: candidum ac nigrum. De candido sequente capite agetur. Dicitur verò Adiantum istud & καλλίτριχον, πολύτριχον, καὶ ἰσθμότριχον: Latine Polytrichum, Callitrichum, Cincinnalis, Terræ capillus, Supercilium terræ: ab Apuleio Capillus Veneris, Capillaris, Crinita: à nonnullis Coriandrum putei: Officinæ Italiæ Capilli Veneris appellationem amplexæ sunt: Officinæ Belgij pro Capillo Veneris, Ruta vtuntur muraria.

Ἄδιαντον autem ex eo dicitur, quòd folium, vt Theophrastus ait, non madescat: aquas enim respuit, perfusum mersumque sicco simile, vt Plinius ait. Dicitur verò Callitrichon & Polytrichum

trichum ab effectu, tingit siquidem capillum, ac densum eum facit.

Est autem Adiantum, Galeno auctore, teticcans, extenuans, discutiens, in calculis [illegible] medio: viscosorum humorum crassorum è pectore ac pulmonibus excreationibus non mediocriter confert: calculosq́ue frangit ejectum; & quidem non modò renum calculos expellit, verùm & eos qui in pulmonibus & asperæ arteriæ exiguis ramulis hærent, frangit, atque cum sputo educit, Eclegmate, siue vt vulgò, Serapio inde confecto.

Strumas vetò & abiectus Adiantum quoque, eodem auctore, digerit; & caput ex alopecia glabrum conuestit.

Dioscoridis notatur. Adianti vires & facultates Dioscorides multas refert, non modò differentes, sed & repugnantes: inter alias, sanguinis reiectiones ipsum cohibere ait: paulò verò ante, iecinoris ac mentes ciere. Quæcumq; verò sanguinis reiectiones cohibent, ea etiam menses supprimunt. Addit in fine, Seri circa oualia vtilitatis pecorum gratia: quæ autem vtilitas ex eo, non ostendit. Iam & sem Adianum nequit, cùm semine careat; nec etiam commode transferri. Apparent idcircò hoc loco multa aliunde translata huic capiti addita. Et fortasse quædam ex Cytini historia accessere.

Adiantum ex dissimilaribus partibus Mesues constare tradit: quasdam quidem aqueas ac tenuis habere, easq; adstringentes, alteram superficiem calidam ac tenuem. Et hæc quidem obstructa aperire, crassa extenuare, ventrem subducere, præsertim dum recens est; nam vt tenuis hæc pars est, ita cito resoluitur: adstringentibus verò partibus ac terreis, ventrem [illegible] ac fluxiones cohibere.

De Ruta muraria. CAP. XI.

Ruta muraria.

RVTA muraria caulículos edit complures, tenues ac tenues; ac circa hos folia exigua indigesta, ambitu crenata, grauiolentis Rutæ satis similia, anteriore parte lauia, virentque; auersa verò obsoleti coloris, punctulis obsita: radix fibrosa nigra est.

Nascitur in parietibus ac muris vetustis, iuxta aquas, puteos, fontes, locis videlicet humectis, ac quæ hyemis rigantur, raroque à Sole illustrantur. viuax & hæc est, hibetno frigore non extinguitur.

Æstate amplius viret: flore & semine caret.

Vulgò Rutam murariam, aut Rutam muralem appellant: Germani Mawerrauten · Belgæ Steenruyte: Galli *Rue de muraille*: Italorum Vitæ saluiam nuncupent: Officinæ Belgij Capillum Veneris nominant, ac pro legitimo multo vsq́ue sunt tempore. Est autem Adianti genus quod Candidum Theophrasto dicitur: nam [illegible] duo hic genera facit, vt superiore capite [illegible]: Nigrum vnum, Candidú alterum. Et [illegible] quidem superiore capite descriptum est: Candidum verò ipsa Ruta est muraria, quæ [illegible] nigro Adianto magnitudine & [illegible] de & reliquis satis similis. Conueniunt [illegible] tales, folia crassiora paulóque minora sunt, [illegible] culi non nigri, sed ex albido virent; vnde Candidi cognomen accepit.

Plinius notatur. Plinius duo similiter Adianti refert genera: candidius vnum, alterum nigrum læuius, maius aut Polytrichon, minus verò Trichomanes nominari, perperam Trichomanes Adianti genera referens: nam Trichomanes ab Adianto differt.

Nec desunt, qui Rutam muratiam Paronychiam Dioscoridis esse sentiant. Peplus autem Peplo similis est, minor longitudine, & maioribus foliis esse traditur: Peplus verò [illegible] lata in rotunditate oblonga sunt, ambitu nequaquam crenata, grauiolentis Rutæ haud similia; iam & quàm Rutæ mutalis maiora; quæ manifestam Rutæ muranæ cum [illegible] descriptione dissimilitudinem ostendunt. Nec repugnat quòd Peplus Rutę folio [illegible] tur: non etenim grauiolentis Rutæ, sed alterius Rutæ est folio, Hyperico similis, cui multarum, vt alibi ostendimus, herbarum folia comparantur.

Cetertim

Cæterùm Ruta muraria Adianto temperamento ac facultatibus haud multò absimilis. Prodest tussientibus, difficiliùs respirantibus, latera dolentibus: crudorum pulmoni inhærentium concoctionem decocta promouet: valet ad renum & vesicæ dolores, vrinam clementer ciet: calculosq́ue expellit. Sunt qui ad puerorum enterocelas commendent, ac valdè efficacem referant, si quadraginta continuis diebus horius aridæ puluis sumatur.

Trichomanes.

De Trichomane. CAP. XII.

TRICHOMANES cauliculos quoque promit tenues, teretes, complures, nigricante colore lucentes; circa quos ordine digesta perquam exigua renuta vtrimq; foliola, aliquantùm crenata, haud multò quàm ipsæ sunt Lentes minora, ab aduersa parte punctulis exiguis exasperata, radices vt Adianti, tenuissima nigra capillamenta.

Iuxta fontes, riuulos, locis humidis, in vetustis parietibus ac muris, & saxosis alijs vt plurimum exit.

Diuturnum ac viuax quoque est: hiemis iniuria non offenditur: sterile vti Adiantum, & reliquæ omnes Filices, cuius species est.

Græcis est Τριχόμανες, Latinis Filicula, quasi parua Filix; item & Capillaris. Apuleius cap. LI. cum Callitricho idem facit.

Adianto, vt Dioscorides & Galenus referunt, facultatibus omnibus respondet.

Muscus arboreus.

De Musco arboreo. CAP. XIII.

MVSCI complures reperiuntur, & natalibus ferè differentes. Quidam arboribus adnascuntur & adhærent; alij terræ superficiem occupant: non desunt etiam marini.

Arborei musci villosa quædam sunt, ex multis tenuiter ac varie dissectis, subinde velut foliis inter se implicitis, confusa, quæ arborum adhærescentia corticibus, à truncis ac ramis dependent. Vnus in hoc genere magis tenuis, crassior alter, quidam breuior, prolixior alius: subcandido vt plurimùm colore omnes candescentes, tamen quandoque & niger quidam est, sed minor & tenuior. Prima laus, inquit Plinius, candidissimis; secunda rutilis; nulla nigris.

Reperitur hic Muscus in Quercu, Populo alba & nigra, Vlmo, Betula, Pomo, Pyro, Pinu, Pinastris, Picea, Abiete, Cedro, Larice, ac alijs complurib⁹ arboribus. Optimus, inquit Dioscorides, Cedrinus est; proximus Populeus, quo in genere candidus & odoratus præstat; nigricans improbatur. Matthiolus e Pinu, Picea, Abiete, ac Larice in Italia odoratum esse refert, & odoratiorem Langnum esse.

Græci βρύον appellant: Latinis Muscus dicitur, & ἀτλάγχνον, σφάγνος, καὶ ὕπνον: Oribasius Muscum δορκάδιον βοτάνην appellat: Arabes & Officinæ Vinea: Germanis Moß: Belgis Mosch: Gallis *Du mouſch*: Italis *Muſgo*: Hispanis *Muſco de los arboles*.

Cererùm Muſcus refrigerandi ac adſtringendi nonnullam vim ac potentiam obtinet, quæ tamen pro natura ac facultate eius cui adnaſcitur arboris, ac potiſſimùm eius corticis, vel remittitur vel intenditur; eius ſiquidem cui adhæret corticis, veluti parentis ſui, aliquam ſibi aſciſcit ac retinet facultatẽ. Ideircò in Quercu natus Muſcus refrigerat ac valdè adſtringit; præter propriam, aſcita etiam ipſius Querni corticis vehementer adſtringente facultate.

Ex Cedro, Pinu, Picea, Abiete, Larice, reſiniferis minùs adſtringit, & præterea digerendi ac emolliendi facultatis particeps eſt. Serapio vinum in quo Muſcus aliquot diebus maduerit, altum ait ſomnum inducere, ventriculũ roborare, vomitiones compeſcere, & aluũ ſiſtere.

Dioſcorides Muſci decoctum vtile ad inſidendum tradit, ex vtero fluore laborantibus: vnguento denique Balanino, oleiſque inſpiſſandi gratia miſceri: rhymia matum aco porumq; compoſitionibus conueniens eſſe; ad quæ potiſſimùm is conuenit, qui odoratiſſimus.

De Muſco paluſtri ac terreſtri. CAP. XIIII.

Muſcus paluſtris.

Muſcus terreſtris ſiue Lycopodium.

Muſcus terreſtris minor.

Muſcus terreſtris minor alter.

IN terræ ſuperficie varij quoque exoriuntur Muſci, formis non parum differentes.

Quędam enim ſpecies omnino villoſa, admodum denſa, candicans, quæ late ſubinde expatiatur, ampla loca occupans: hæc macro ac ſterili ſolo, in ſiluis aut alijs deſertis, ſed tamen riguis, reperitur locis; rarum etenim eſt hunc Muſcum alibi inuenire, quàm vbi aquæ ſubſunt. 1.

Nomen hic aliud quam genens commune, nondum inuenit; poterit tamen haud inepte Paluſtris Muſcus appellari, quando vix aliis, quàm humidis reperiatur locis.

Altera ſpecies longis tenuibus, ac ſubinde ramoſis, è luteo colore vireſcentibus, latè ſerpit viticulis, quę minutiſſimis foliolis aut citiùs craſſionibus pilis denſiſſimè conueſtiuntur, ab his fibræ hinc inde demittuntur tenues, quibus pro radicibus vtitur, ſuperficiei ſeſe affigit, ac proximis adhæret: ſurgant & à ramulis cauliculi albicantes, in quibus velut quædam ſpicæ, Coryli iulis ferè perſimiles; quæ tamen ſteriles, nec ſemen nec florem ferunt. 2.

Locis hic Muſcus reperitur deſertis, inuiis, in ſiluis, ſubinde etiam petroſis: & non modò in Hercynia ſilua, aut in Germania, verùm & in Belgio: & nonnullis locis maior, aliis minor ac tenerior.

Iunio menſe ſpicæ vigent: reliquo tempore inanes ac effœtæ apparent.

Muſcum terreſtrem non pauci hac ætate appellant: Germani Burlap / Gürtelkraut / Seilkraut Haarſchaar / Teuffels klawen: Belgæ Wolfsclauwen appellant: vnde Lycopodium & Pes lupi à nobis dici cœpit: Officinæ pleræque perperàm Spicam Celticam nominant: peius ac cum maximo errore pro Spica Celtica in medicamentorum compoſitionibus ſubſtituunt. *Officinarum error.*

Ceterùm Muſcus terreſtris, Lycopodij donatus nomine, vrinas mouet, &, vt Hieronymus Tragus refert, calculos comminuit ac educit. Contuſus ac in vino decoctus, podagricos dolores impoſitus lenit. Vuium fluctuans quud iam lentorem contraxit, in vaſe ſuſpenſus, integritati reſtituit: eodem auctore.

Lichen.

De Lichene. CAP. XV.

LICHEN Muſci quoque ſpecies, ex multiplicibus pinguibus foliolis, ſquamarum inſtar compactis, conſtat; quæ ſuperiore parte ampliùs, infera minùs virent: exeunt inter hæc tenuiſſimi breues pediculi, cacumine ſtellatim radiati, quædam perexiles deorſum demittuntur fibræ, quibus ſaxis ſemitiſque adhæreſcens, viuit ac viget.

Vmbroſis, humidis, putreſis, lapidibuſque ſtratis viis, item & aliis ſemitis, quò Solis radij rariùs perueniunt, & quas nullus viator frequentat, Lichen crebrò reperitur.

Maio ac Iunio menſe capitula ſtellata profert, & ſimul alia ſæpenumerò foliola prioribus addit.

Λειχὴν Græcis: Latinis Lichen: aliquibus etiam βρύον, id eſt, Muſcus, Dioſcoride teſte, appellatur: Officinę Hepaticam vocant: ſunt tamen & complures aliæ Hepaticæ nomine donarę, ad quarum differentiam Hepatica petræa haud incommodè hæc nuncupari potent, a Germanis mutuata appellatione, qui hoc Muſci genus Stein-Leberkraut appellant: Belgicè Steen Leuermuſ.

Frigida autem ac ſicca, & aliquantulùm adſtringens, temperamento Hepatica hæc pertæa eſt. Aduerſus iocinoris inflammationes, calores, febres acutas, & tertianas ex bile ortas efficax habetur.

Dioſcorides Lichenem impoſitum ſanguinis ſiſtere profluuia, inflammationes omnes arcere, impetigini ſiue Lichenı mederi tradit: prodeſſe verò & us, quos regius tenet morbus, à iocinoris nempe inflammatione exortus: oris deinde & linguæ inflammationes colubere.

De Pulmonaria. CAP. XVI.

Pulmonaria.

ACCEDIT Lichen Pulmonaria & alia Muſci ſpecies, aridior, ambitu latior, ac ſquamoſa, huius ſibi inuicem multipliciter implicata folia maiora ſunt, non perinde lata, ſed rugoſiora, aſpera, ac corij fere modo denſa, lentaque: virent hæc ſupina parte, prona inalbicant aut pallent. Qua tota forma pulmonem aliquo modo referre hic Muſcus apparet.

In veterum quercuum, fagorum, aliarumque ſilueſtrium arborum caudicibus, in opacis ac denſis ſiluis gignitur: reperitur & in petris quandoque, vel etiam vmbroſis alijs locis.

Nomen à formæ ſimilitudine inuenit Pulmonaria: Germanis Lungenkraut / Belgis Longhenkruyt / Gallis *Herbe à poulmon*.

Refrigerantis hæc eſſe facultatis & reſiccantis videtur. Feruntur autem paſtores, ac etiam mulomedici quidam, huius puluerem addito ſale vtiliter ouibus ac alijs pecoribus tuſſientibus & difficilius reſpirantibus exhibere. Prodeſſe hinc & hominibus poſſe creditur, & ad pulmonis vlcera ſanguinisque ſputationem perquam vtilis.

Commendatur etiam ad cruenta ac recentia vulnera, pudendorum vlcera, muliebria profluuia; quin & ad dyſenterias, tum & ad alias vacuationes nimias, præſertim biliоſas, ſiue per inferna, ſiue per ſuperna: vomitum, vt aiunt, ſiſtit, & aluum cohibet.

De Rore Solis. CAP. XVII.

Ros Solis.

PARVA & humilis hæc herba eſt: foliola habet in tenuibus pediculis pauca, exigua ſubrotunda, aliquantulum & inſtar auriculæ in ſui concaua, vnà cum caulículis hirſuta ac rubenna, aridiſſimis temporibus, ſubque feruidiſſimo Solis æſtu, ipſa meridie ac pòſt, rore humoreque madentia: coliculi inter hæc ſurgunt quadrantales aut minores, in quibus floſculi candidi tenuiſſimæ ac capillaceæ radiculæ ſunt.

Exit locis deſertis, arenoſis, apricis [illegible] guis, & rarò alibi, quàm in ipſo humi naſcentibus [illegible] andido paluſtri muſco.

Æſtate Ros Solis viget: Maio aut Iunio floret: colligendus cum cæli conſtituto ſiccioris ac ſereniſſima fuerit. Aqua ex hoc per vitrea organa extracta ſiue deſtillata, aurei luteo re[illegible] colore.

Aqua Roris Solis.

Germanis Sonnentaw & Sindaw dicitur: Latinis Ros Solis: à nonnullis Rorella: ab alijs Salſitora. A rore, quo ſub ardentiſſimo Solis æſtu madet, nomen induit. Dicitur & Loopherkruyt / quòd huius etiam guſtatu pecudes ad Venerem incitentur; quod Loopher eſſe Belgæ vocant.

Acris

Acris admodum & cauſtica herba eſt: ad quartum caliditatis ac ſiccitatis gradum accedit. Trita cum exiguo ſalis folíola, veſicas excitant & locum exulcerant, cuicumque tandem corporis parti applicata fuerint.

Exiſtimarunt recentiores phthiſicis ac tabidis omnibus hanc herbam ſingulariter & valdè vtilem, & præſertim ſtillatitium eius liquorem. Veluti enim herba humoris roriſque tenaciſſima videtur, atque adeò quidem, vt ne feruentiſſimus Solis ardor humorem queat abſumere; ita & naturalem genitalemque in hominum corporibus humorem conſeruari ac fouere hac creditum fuit. Verùm aliud vſus docet: aliud & ratio dictitat. Nam cùm acerrima ſit herba, & hac ipſa acrimonia aqua ſtillatitia non integrè deſtituatur, citra offenſam & noxam ſumi nequit: perire enim citius obſeruatum huius ſtillatitio liquore vſos, quàm eos qui abſtinuiſſent, & rectam viuendi victuſque rationem ſectati fuiſſent.

Incitantur huius vel exiguo paſtu ad Venerem quadrupedes fœminæ, quod non parum vanam opinionem temerè auxit: neque enim ex eo turgere facit & ad libidinem incitat quadrupedes, quòd ſeminis materiam augeat, ſed quia acrimonia ſua ſopitum Veneris deſidenum excitet.

De Muſco capillari. CAP. XVIII.

Muſcus capillaris.

EST inter Muſcos & alia humilis ſpecies, cuius exigui cauliculi palmum non alti, denſiſſimis breuibus, ex obſcuro luteo virescétibus, pilis conteſtuntur, à quibus aliquando tenuiſſimi nudi ſubmicantes ſurgunt pediculi, in quorum faſtigijs velut exigua dependent granula: radices tenuiſſimæ ac minutiſſimæ. 1.

Huius & altera ſpecies omnino minor ac humilior. Naſcitur Muſci hæc ſpecies locis humectis, & frequenter in muſcoſis cauéque exeſis veteribus arboribus; item & in petris, ac ſæpè in hiantibus parietum ac murorum rimis. 2.

Germani Widerrodt, Güldin Widerrodt, Jungfrauwen haar appellant: Belgæ Gulden Wederdoot. Fuchſius Polytrichon nominat, & Apuleij eſſe exiſtimauit: reuerà tamen Apuleij Polytrichon haud aliud eſt, quàm Dioſcoridis Trichomanes: atque ea de cauſſa Muſcum malumus capillarem dici, à multiplicibus quibus conueſtitur tenuibus pilis.

Ceterùm de facultate huius quod adferamus habemus nihil: videtur autem in calore ac frigore quidem eſſe ſymmeter, ſiccus verò aliquantulùm.

De Muſco marino. CAP. XIX.

Muſcus marinus primus.

ARBORVM & terræ Muſcis ſuccedunt manni, quorum non vnum eſt genus.

Primus ex multis tenuibus, mollibus capillamentis ſpicatim digeſtis cohæret, colore ſubalbidus, humilis autem hic eſt, & duorum digitorum, altitudine ſua, vt plurimùm, vix excedit.

Alteri tenues admodum ſunt cirri, dodrantem (plus minùs) longi, qui in ramulos ſubinde paucos diſtributi, non ſpicatim digeruntur, ſed ſeorſim ab vno capite prodeunt; a lateribus ipſorum breuiſſimis ac tenuiſſimis veluti pilis exeuntibus. Colore iſte ſuperiorem ſatis refert.

Tertius ſimiliter humilis eſt, & veluti latiuſcula quædam habet folíola, ambitu diſſecta, ab vna baſi ſeſe diffundentia. Referre hic Muſcus videtur, qui ad quercuum & aliarum arborum cortices ſubinde adhærentes naſcuntur; niſi multò eſſet breuior. Colore & huc priorib⁹ ſatis ſimilis, ſed tamen aliquanto albidior.

Muſcus marinus ſecundus.

Muſcus marinus tertius cum pulice marino.

Scopulis ac maris fundo huiuſcemodi Muſci adnaſci creduntur; tum & aliis nonnullis, quę mari continentur: nam tertius tenuibus lignorum ſarmentis ac ramulis, & fibris quibuſdam etiam accreſcit.

Inueniuntur autem frequenter ad maris littora, maximè poſt tempeſtates & Autumni tempore. Contingit verò & ſimul cum his, ſed ſæpiùs cum tertio, pulices marinos reuci.

Sunt autem hæc exigua quædam locuſtis quodammodò ſimilia animalcula, quæ & in cauda appendices locuſtæ ac ſquillæ modo habent. Tam exigui verò quandoque [illegible] ſunt, vt particulæ corporis non niſi à benè oculato dignoſci queant. Veluti & Rondeletius ſcribit, qui cum maris purgamentis hos eiici etiam teſtatur.

Muſci marini bi omnes ſunt. Horum autem, qui prior cum Dioſcoridis deſcriptione plus quàm reliqui conuenit, magis etiam multò quàm Corallina pro Muſco marino hactenus habita, cùm tamen durior ſit quàm capilli, & in ramulos quoſdam diſtribuatur, quod [illegible] tum naturæ etiam repugnat, qui in ſegmenta non diuiduntur.

Dicitur autem marinus Muſcus Græcis βρύον θαλάσσιον: Germanis Meermoß [illegible] Ert Moſch: Gallis *Mouſſe de mer*: Anglis Sea Moſſe.

Ælianus lib. XIII. inter herbas quæ in mari naſcuntur, præter Muſcos & Fucos, [illegible] ſiue Pilos etiam numerat. Quales verò hi ſint ex eius verbis non liquet: proinde an [illegible]cus prior, ad τρίχας referri debeat, non ſatis conſtat.

Compoſitus autem eſt Muſcus marinus, vt inquit Galenus, ex terrena & aqu[illegible]a vtraque frigida; ſiquidem guſtu adſtringit, & calidis quibuſuis impoſitus euiden[illegible]rat. Hæc & Dioſcorides, addens ipſum & podagras cohibere. Multa ei, ait [illegible] vis, facit ad inflammationes & podagras, quæ adſtrictione opus habent.

De Corallina. CAPVT XX.

AD Muſci genera Corallina etiam referenda exiſtimatur. Gracilescen[illegible] geniculis interſeptos hæc promit [illegible]oliculos, qui & in ſegmenta tenuiſſima a[illegible] cea fere diuiduntur. Tacta autem hæc dura eſt & lapidis ſubſtantiam, magis quam [illegible] alicuius refert: colore ſubalbicat, ſubinde nonnihil [illegible]bet.

Naſcitur in ſcopulis & teſtaceis marinis, non raro verò etiam in Oſtrearum te[illegible] Corallio etiam adhæreſcere quandoque ſunt qui tradant.

Oſ[illegible]

Corallina.

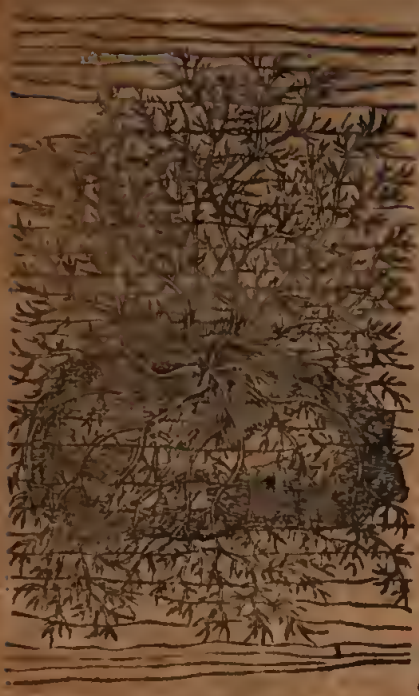

Officinæ, Itali, Galliq́ue Corallinam nuncupant. Hiſpanis Malhorquiana herba dicitur. Belgæ Officinarum nomen tenent. Similitudinem autem hęc cum altero Fuci genere, quod Trichophyllon à Theophraſto nominatur, habere, aliquo apparet modo. Nam folia in tenuia capillamenta Marathriq́ue foliorum modo diuiſa, & color minime herbaceus, ſatis reſpondent. Sed obſtat lapidea ipſius ſurpis duritues; qualem adeſſe Fuco Trichophyllo Theophraſtus non ſenſit.

Ceterùm terrena Corallinæ ſubſtantia, magis eſt, quam ſuperiorum Muſcorum, & haud exiguæ ſalſitudinis particeps, propter quam & potenter reſiccat, & ventris vermes ac lumbricos enecat expellitq́ue. Quod ipſam efficaciter præſtare, recenti experientia compertum. Datur pulueris huius denarij pondus, vel etiam minus iunioribus pueris.

Muſcus marinus latifolius.

De virentibus Muſcis.

Cap. xxi.

Ad Muſcorum genera accedunt & alij quidam herbacei ac virentes Muſci.

Vnus latis ac tenuibus eſt foliis, aliquantulùm criſpis & eleganter virentibus: caule radicibuſq́ue caret. 1.

Oceano Belgico inter ſaxoſos ſcopulos ſatis familiaris hic eſt, ipſis adhæreſcens; vnde ſimul cum mitulis, conchis, oſtreiſve, ſubinde æſtate ad vicina loca defertur.

Alter tenuiſſimè diſſectus foliis Fœnieuli æmulis, ſed multò minoribus ac breuioribus pulchrè etiam viret. Ex globoſis radicum tuberculis hæc prodeunt; radices ſiquidem tuberoſæ non vnico ſed pluribus ſubinde nodulis extuberant: nigricant eædem vnà cum adhærentibus fibris ac capillamentis ſurſum eminentibus. Tubercula arida inania ſunt, ſed virentibus foliis, tenuiſſimas intrinſecus fibras habent. 2.

Reperitur & iſte Muſcus inter maris purgamenta, & frequentiſſimè aridus & abſque foliis.

Prior latioris folij, Theophraſti eſt Muſcus, quem folio eſſe ſcribit herbidi coloris, amplo nec Lactucis diſſimili; rugoſiore tamen, & veluti contracto, cauleq́ue carere, ſed ab vno principio plura ei huiuſmodi folia exire, tum & ab alio, naſciq́ue ſuper lapides & teſtacea; qualem priorem Muſcum eſſe ſcripſimus. Huius verò videtur & meminiſſe Ariſtoteles lib. de animalium hiſtoria vi. vbi hunc purgamentum eſſe ait maris, fieriq́ue initio æſtatis, eoq́ue oſtreas & piſciculos ali. 1.

Alter tenuifolius Muſcus haud aliò referri poteſt, quàm ad herbas marinas, quas Ælianus ſcribit à piſcibus depaſci. Hunc verò, vel omnino 2.

Museus marinus virens tenuifolius.

1. 2. 1.

nino huic simili; fœniculaceo scil. cet & pillamenti modo extenuato folio. Læm Lemnius à Zelandis Wort & Weert appell refert.

Facultate autem Musei isti refrigera s, & potissimùm latifolius, esse videntur, & ad eadem ad quæ priores posse adhiber.

De Fuco ex Theophrasto & alys.

Cap. xxii.

Fvcvs auctore Theophrasto in esse generum.

Vnum genus latifolium, πλατυφυλλος siue extensum, colorem habens herbaceum: radicem totis δασεῖαν siue pilosam, intus testaceam modòmodum longam eraſſamque, κρομμυω non absimilem.

Alterum genus τριχόφυλλον instar tenuifolio, veluti Marathri, non hor neque ἐξωχρον siue ex luteo pallescens, non habet, sed per se erigitur.

Iuxta terram ambo hæc proueniunt humilius autem Trichophyllon, prius sublim ea.

In extero mari illud nascitur, iuxta Hercu columnas, mira vt ferrur magnitudine, & lan tudine maiore quàm quatuor digitorum hoc ad mare (cùm videlicet reſluum est trorsum, cum fluxu foras.

2. In testaceis & super lapides Trichophyllon gignitur; non veluti alterum in terra.

1. Primum autem annuum esse ferrur, & nasci Vere, desinente æstate vigere: Autumno minui, ac decidere hiemẽ.

Appellatur verò Fucus Græcè φύκος. Est tamen & Fucus herba Anthusæ species, multum ab hoc Fuco differens, qui & hac de causſa φύκος ἁλάσσιος, siue Fucus marinus vocat

Sunt autem qui φύκον, Algam Latine dici volunt; in qua fuit Theodorus Gaza sententæ, qui in Theophrasti versione φύκον Algam reddidit. Plinius verò vno loco hanc interpretationem improbat, alibi sequitur, lib. xxxii. cap. vi. Algam maris Thenaeen esse ex Nicandro refert. Nicander autem in Theriacis φύκον commendat: & ibidem Plinius genera referens Algæ, ex Dioscoride Fuci genera recenſet. Lib. autem xiii. in alia omnino est sententia: Non habet, ait, lingua alia nomen, quod Græci vocant φύκον: quoniam Alga herbarum magis vocabulum intelligitur.

Plinij inconstantia.

1. Primum genus quidam πράσιον, alij ζωστῆρα, vt Theophrastus ait, nominant. Plinius similiter à nonnullis Prasum ab alijs Zostera dici refert.

2. Alterum τριχόφυλλον dicitur: capillaceo folio, vt Plinius.

3. Iam & aliud quoddam istis accedit Fuci genus πόντιον siue marinum, quod po ex pelago, inquit Theophrastus, adferunt. Iuxta Cretam insulam haud p. ocul à terra xa plurimum optimumque istud prouenit, quo non solùm vittas sed etiam lanas vestes ue inficiunt, & quàm diu recens intectio est, colori longè purpuram præstat.

Dioscorides Creticum etiam haud procul à terra nasci & valde floridum ac ἄσηπτον si incorruptibile esse scribit.

Gignitur autem parte Aquilonari, cum copiosius tum melius, vt etiam spongiæ & re simila.

Præter hoc verò & alia sunt, referente Theophrasto, Graminibus similia; quippe f folio & radice geniculata, longa & obliquè Graminis modo adhærente; caule etiam ma eo vt Graminis, magnitudine Fuco maiora.

Meminit & horum Plinius, sed inter Fuci genera pro tertio describit, quod folio est ramineus; secùs planè quàm Theophrastus, qui Creticum tertio loco numerat. Plinij sunt: Tertium est Gramini simile, radice geniculata & caule quasi Calami. Idem ve & Creticum

Creticum cum secundo Fuco coniungere videtur. Vtrobique autem à Theophrasti sententia recedit, ex cuius tamen libris hæc sunt transcripta. Quam ob rem hos Plinij locos errore non carere, manifestum est. *Plinij error.*

Ceterum Fucum etiamnum humentem reficcare ac refrigerare ordine secundo Galenus docet. Dioscurides nun modo podagræ, sed etiam inflammationibus in cataplasmate vtilem ait, & humido eo vtendum priusquam marcescat.

De alijs nonnullis Fuci generibus. CAP. XXIII.

Fucus marinus primus.

Fucus marinus secundus.

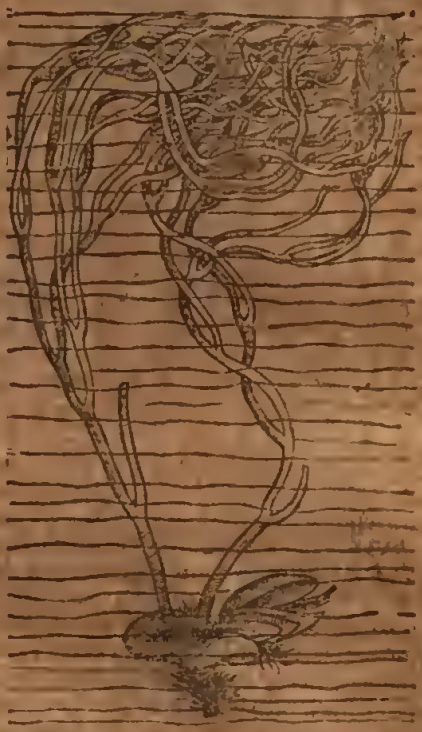

MARINA verò & alia quædam reperiuntur nascentia, quæ cùm Muscis multò sint maiora, non aliò quàm ad Fucos referenda videntur.

Primum compluribus angustijs assurgit cauliculis, ijs tamen non teretibus, aut angulosis, sed planis & latiusculis; qui paulatim latiores facti, in ramulos, & quædam veluti folia distribuuntur lata, oblonga per marginem, Quercus foliorum similitudinem quamdam referentia, sed tamen illis minora, quæ cum cauliculis, lentam membranaceam substantiam obtinent, & frequenter læuia sunt, subinde tamen adnato tenui ac capillaceo Musco hirsuta apparent: & modò ab vna, modò ab vtraque parte. Exuberant in his bullarum instar vtrumque turgidula tubercula inania, crebrò oblongioris formæ non rarò rotundiora, & subinde maiora, aliàs minora. Huius, dum viret, color è fusco luteo viridis, arefacti verò admodum niger, maximeque eius quod in littoris arenis inarescit. Breuis non rarò stirps est, & dodrante nun altior, quandoque cubiti altitudinem attingit. 1.

Alterum genus cauliculos promit, quinque aut sex pedes subinde longos, non rarò etiam breuiores, membranaceos, planos, semidigitum latos, oblongiures ligulas referentes, in alas & quasdam quandoque sed paucieres distributos: foliys caret, neque bullarum instar tubercula vlla habet. 2.

Tertium genus oblongos & sim liter planos sed angustiores cauliculos obtinet, & pluribus inanibus tuberculis nodosos: forma & non rarò magnitudine Corni fructu, vel etiam maiora, supra ac infra quæ subinde è caule breues quædam exeunt apophyses. 3.

Quartum cauliculis est angustioribus ac tenuioribus, valde ramosis, tubercula huic nulla, aut omnino pauculissima adsunt. 4.

In te-

Fucus marinus tertius.

Fucus marinus quartus.

In testaceis Fuci isti sæpenumerò gignuntur, ac super calculos, qui ad littora reiectis etiamnum adhærescunt.

2. Quod secundo loco descriptum, quandoque etiam ex oblongis hirsutis torul[i] prodire fertur. Adnascuntur verò & hæc genera pal[i]s aç fudibus ligneis iuxta p[o]rtus, q[ui]bus n[on] minùs firmiter adhærent, quàm viscum arborum ramis. Enguntur autem hæc [quam diu] sub aquis sunt hac destituta deorsum c[o]llabuntur: ac fudibus proximisque qui bus[que] incumbunt. Dum virent, lenta ac viscida sentiuntur, sed vbi inaruerunt, amisso lentore, nigro relucent colore.

Sub finem æstatis & Autumno ad littora vnà cum Muscis ac alijs purgamentis reiecta conspiciuntur.

Hollandi qui loca habitant maritima, vno nomin[e] omnia genera Werrt vocitant. Ad Fucos vt diximus, referenda videntur, & præcipuè ad primum illud, quod in [ma]ro mari extra columnas Herculis nasci Theophrastus refert: licet tamen non omnino [ver]um sit.

Quercus marina. Horum primum genus plerique Quercum marinam à Theophrasto nuncupatam existimant. Hanc autem humilem frut[i]cem cubitalis aut esse altitudinis, super la[pi]des & testacea nascentem, quæ radicibus careat: folium ei esse carnosum, oblongu[m] & c[ra]ssum, tenuius tamen quàm marinæ Abietis ac odoratius; colore accedens ad [pur]pureum [co]lorem ad lanas inficiendas mulieribus vtilem: dependere verò & ramis annexa pleraq[ue] testacea [et] alia animalia (Plinius: Ramis eius adhærent conchæ,) & alia quædam solida, ad quæ evicta, & aliæ quædam generis eiusdem bestiolæ ingrediuntur. At cum tali Quercu Fucus prior non conuenit.

Quercus marina altera. Multò verò etiam minùs cum altera marina Quercu, quam, vt Theophrastus tradit, quidam in alto nasci referunt, & fructum ferre glandemque quæ vsui sit. Nam iste prior Fucus non modò odore, sed & purpureo colore destruitur, neque glandes [ullas] ferre: atque ideireò non marina Quercus; & nec alio referendus quàm ad Fucos, [cui] & reliqua, vt dictum est.

De facultatibus verò horum nihil exploratum aut compertum habemus.

De Fungis terrenis. CAP. XXIIII.

FVNGORVM quidam ex terra oriuntur, alij vetetum arborum caudicibus [in]sciuntur, à prioribus differentes.

Ex terra

Fungi præcoces.

Fungi autumnales.

Ex terra natorum, præter orbiculares, duo noſtra ætas obſeruauit genera. Præcox vnum ac vernale, ſerotinum ac autumnale alterum.

Priores Fungi à ſerotinis diuerſi ſunt: oblongam enim ac oualem formam obtinent, ſuperficie rugoſi, fauum quodammodò referunt, colore ex albido ſordent, cauliculis tamen candidioribus. 1.

Autumnales ac ſerotini Fungi, non oualem figuram obtinent, ſed rotundum pileum aut galerum aliquem potiùs referunt; ſuperiore parte dum adhuc vigent conuexa, infenore verò concaui, intereurſantibus interim tenuibus membranis, à medio caule ad circumferentiam vſque. Inſident Fungi iſti craſſo terenóque pediculo ex terra enato, omnes medulla, neruo ac vena carent: differunt non parum magnitudine ac colore. 2.

Ampli quidam ſunt, & exigui pilei magnitudinem referunt: minores alij, qui argentei nummi (cui Talero nomen) latitudinem exiguum aut nihil excedunt, vel etiam minores ſunt.

Rubent inferiore ac prona parte plerique, nonnulli quidem intenſiùs, alij remiſſiùs; quidam exiguum, aut nihil. Conuexa ſuperior facies aut pallet, aut inalbicat; vel etiam ſordente colore (griſeum vulgò dicunt) cinerem refert, aut ſublutea ſubrubénſve apparet.

Circa arborum radices, locis herboſis, in pratis & in veruactis, in ſiluis quoq; locis arenoſis, ſed tamen humentibus proueniunt Fungi.

Naſcuntur etiam ex lignis arborumque caudicibus carioſis ac corruptis, ſed reprobi ac inutiles. Venenoſi quoque gignuntur, Dioſcoride referente, vbi clauus ferreus rubiginoſus, aut panni marcor adfuerit, aut iuxta ſerpentis cauernam, vel arborum noxios proferentium fructus radices. Plinius, Quercum (circa radicem nempe) probatiſſimos: Robur autem Cupreſſum & Punum noxios proferre, lib. XVI. cap. VIII. ſcribit. Tarentinus in Geoponicis circa truncum Populi nigræ enatos commendat.

Præferuntur à nonnullis è montibus ac montoſis locis. Horatius verò ait:

Pratenſibus optima Fungis Natura eſt.

Aprili menſe in Bohemiæ ac Pannoniæ ſiluis præcoces colliguntur, qui filo tranſmiſſo, ſuſpenſi reſiccantur, cibis idonei futuri. 1.

Fungi venenosi.

Serotini circa Augustum ac Septembrem gignuntur. omnes tamen post pluuias: atque idcircò vno anno ciuùs, altero fetiùs repetiuntur. Imbtibus, inquit Plinius, proueniunt Fungi. Ongo, eodem auctore, ex pituita est arborum.

Græci Fungos μυκήτας appellant: Itali *Fonghi*: Hispani *Hungos*, *Cugumelos*; Galli *Champignons*: Belgæ Campernoellen: Germani Schwämme & Pfifferling.

1. Præcoces Aprili mense apparentes à nonnullis Spongiolæ, ab Italis *Prignoli*, à Germanis verò Morchel & Maurchen appellantur. Existimantur à nonnullis esse, quos Plinius Suillos vocat; verùm id non satis liquet: Suillos siquidem vnà cum Boletis lib. xvi. cap. viii. gulæ esse ait nouissima irritamenta; & lib. xxii. cap. xxii. iunco transfixos pendentes reticcari. Sed eosdem, paulò antè, eodem cap. venenis accommodatissimos tradit. Tertium genus, ait, Suilli venenis accommodatissimum. Familias nupet interemère & tota conuiuia.

2. Ex serotinis inferiore parte dilutiùs rubentes Boletos dictos volunt, quorum ortus & occasus septem diebus concluditur. Iuxta Populorum radices enati ἀιγειρῖται Græcis: Latinis Populnei appellati reperiuntur.

Est autem Fungus, Galeno auctore, admodum frigidus ac humidus: quamobrem etiam proximè ad deleteriam enecantemque facultatem accedens; præsertim qui admixtam habet qualitatem putredinosam. In libro verò de Alimentorum facultatibus; Boletos ait, si probe in aqua elixi fuerint, prope accedere ad cibos insipidos, non tamen ipsos solos, sed variè conditos edi; vt pleraque alia nulla insigni qualitate prædita: alimentum verò ex ipsis esse pituitosum ac frigidum prauique succi, atque hos quidem omnium minimè esse noxios; post hos secundo loco Aminitas (cum præcocibus conuenire putantur;) reliquos tutus non attingere.

Nascuntur, inquit Athenæus, ex terra Fungi, ex quibus pauci sunt edules; plurimi etiam suffocant.

De Fungo marino. Cap. xxv.

Ex Fungorum terrenorum & seroninorum numero & is quoque est, qui apud Batauos locis exit maritimis. Initio hic instar rotundæ ac globosæ pilæ massa quædam est, magni alicuius Bulbi figuram referens, cui pro radicibus neruus, vt plurimùm bisulcus, subest: albicat colore pila; progressu temporis nonnihil quandoque purpurascit: duplici membrana constat, intra quam lentus admodum ac viscidus humor continetur, pondere grauis ac tactu perquam frigidus, ex quo tandem (membrana, quæ pro scroto est, disrupta) scapus engitur teres palmum (plus minùs) altus, raræ ac fungosæ substantiæ, maculis quibusdam notatus, citoque flaccescens, fastigio foraminosus, integumentum exiguum ac rugosum ferens, eiusdem cum scapo coloris. Grauis autem & fœtidi admodum odoris

hic

Fungus marinus.

hic Fungus est, humor verò eius longè fœtidissimus.

Haud procul à mari prouenit, in ipsis videlicet arenosis tumulis, iuxta illic nascens Helmum, inter cuius stirpes frequentius quam alibi reperitur.

Nascitur verò & in Austriæ hortis, vt Clariss. Carolus Clusius ad me scripsit, in quibus marcescens, si non pluuiæ successerint, solum atro tingit colore.

Helmus autem Graminis est genus (Poëta Caricem vocat) tumulis, quos Duros nominant, familiare. Longis istud ac implicatis radicibus gramen proserpit, arenas ne vento diffluant continens, quam ob causam & in ipsis tumulorum arenis studiosè seritur ac plantatur. *Helmus.*

Viget Fungus ille Septembri mense, vindemiæ tempore.

Nomen à loco Fungo marino datum est, vulgò ὑπόγειον ἐρινεὸν id est, Manium siue Dæmonum oua vocantur. Hadrianus Iunius Phallum appellauit, atque eleganti hoc, quod sequitur, carmine celebrauit:

Insulo quem bisido dispescit gurgite Rhenus,
Quam Batauûm senuit gens, quondam osperrima bella,
Ciuiles Latias cùm fregit Marse secures,
Qua nitidum in fluctus Titan caput abdit Iberos,
Quaq; Caledonys abtenditur vltimo se ru,
Surgis arenifera tumulis, quos corniger Ammon
Egeris, Aealys adiutus flatibus, ima
Quos prior in littus Thetis euamit vda profundo.
At steriles subiecta tegans ne protinus arua,
Carice eas natura parens canstrauit acuta,
Qua fluidas Zephyrus moles statione ligarct.
Carectis eadem mediis consurgere iussit,
Qualem de corio tenso per campia gestat
Gracia, cùm resanant clamantibus argia, sarmam,
Sarmam Lampsacio similem (res vera) Ithyphallo.
Mentitur scrati faciem pars infima, fibris
Producta è geminis, laxam sinuatur in aluum,
Ventre tumens grauido, ceruicemq; exit in arctam,
Humanum qualis bibitura cucurbita tabum.
Principio hac pollet, max sensim plurima surgit
Venula, punicea mini variata calore:
Fibra oe coneretis liuescunt more cruarù.
Hac turget lento, vesciq; sequacis ad instar
Cancreta sanie, plumbum qua fusile adaquat
Pondere, sed virus setrum atque inamabile fundit,
Expirant qualem pusentia stagna Mephitim.
Ipsa adeò terra summo de margine vulso,
Aemula crystallo glacioli frigore cersct.
Credisur hinc sanos podagra intractabilis artus
Aut ope presenti lenire, aut tollere posse.
Hac eadem prius, atque vterum Lucina secunda

Laxarit, neque dum in rimam discesserit acta,
Quaq; locum cedat genitali erumpere cauli,
Torrigena speciem Bulbi, laxaeve crumenae,
Cui nondum artificis formam manus addidit oris,
Exprimit: huic atas postquam maturior exit,
Finditur, haud secùs ac putris se vomica scindit.
Hinc caulis superas surgit fungosus in auras,
Rarus, vel pluma laevior, pertusus, hiansq;,
Cui tubula medio, pallens cinerisq; colore:
Laevis utrimque, teres, planeq; cylindricus extat.
Hunc operit petasus non pandus, Flaminis olim
Qualis apex, qualemq; Helines dat fratribus atas
Prisca, sed oblongus, referens fastigia meta.
Sanguinis idem expers, rugis peraratur, ijsq;
Cancellatim inter se coëuntibus, Inda
Bellua quale gerit tergus, vel reticulata
Tesserulis, qualem astendunt asarota figuram.
Vertice supremo praefert exile foramen,
Quod stipant anidè muscarum examina nigra:
Halitus hac virus redolens se effundit in auras.
At postquam exueris caulem tellure refossum,
Viscidus ille latex, granido qui ventre latebat,
Haud durat longùm constans, mox liquitur, undam
In fluidam tabens, floriscq; exempla secutus,
Marcidus occidua caulis ceruice relanguet.
Principio Autumni noctes cùm Libra diebus
Exaquat, fervetq; nona vindemia musto,
Donec continuant menses, quibus asper ab axe
Threicio Boreas, virtdi nemora orbat honore.
Caulis hic erectus surgit sub luminis auras.

Ceterum facultate Fungus iste, pernicioſum esse, si assumatur, venenum odor virus spirans ostendit. Extrinsecus admotus saevos calentis podagrae dolores lenire posse, sunt qui sentiant.

De Fungo orbiculari & Lucernarum Fungis. CAP. XXVI.

Fungus orbicularis.

SVNT & in Fungorum genere nonnulli, globosae formae ac instar rotundi orbis terrae adhaerentes, nullo pede aut cauliculo fulti, albidi, nulla quoque parte patentes; quorum interior medulla laxa & praehumida: qui dum reliccati rumpuntur, tenuissimum puluerem instar fumi quodammodò eructant.

Locis isti reperiuntur patentibus, arenosis, & humidis, & quidem quoque post imbres.

Vulgò Lupi crepitus appellant, Itali *Vesete de Lupo:* à Plinio Pezicae dicti videntur, quasi sessiles

Fungus semiorbicularis.

sessiles : nam in Fungorum genere quosdam ait Pezicas dici, quibus radice ac pediculo nascuntur. Hi nullo manduntur modo. Puluis resiccatarum citra morsum resiceat: ad abrasa & interrigines non mutiliter adhibetur.

Est verò & alius quidam huius generis Fungus, sed semiorbicularis tantùm: superiùs etenim non globosus, verùm concauus, circumpositisque oris calicis alicuius, non tamen profundi, figuram referens. color huic sordidus qualis fossilium glebarum, quibus ignis apud Barauos vicinasque alias gentes fouetur: medulla verò eius nigrior est, solidioráque quàm superioris, puluerem quoque fumi instar eructans dum arida frangitur, sed pauciorem. *Fungus semiorbicularis niger.*

Locis aridis & apricis Fungus isthic exit, qualia in Hollandia etiam nonnulla sunt, in quibus repertus.

Hactenus anonymum Fungum semiorbicularem nigrum nominauimus.

De Lucernarum Fungis hîc nihil adferendum, non etenim ad sturpium naturam pertinent, cùm aliud non sint, quàm quod in extremitate ellychnij concrescens, lumini impedimento est. Hos humidæ constitutionis esse præsagium, Virgilius Georgicon libro primo scribit, vbi signa futuræ pluuiæ recenset: *Lucernarū Fungi.*

Tum cornix plena pluuiam vocat improba voce,
Et sola in sicca secum spatiatur arena:
Nec nocturna quidem carpentes pensa puellæ
Nescivêre hiemem: testa cùm ardente viderent
Scintillare oleum, & putres concrescere Fungos.

De Fungis arboreis. CAP. XXVII.

ARBOREI Fungi caudicibus, subinde etiam ramis arborum adnascuntur, circumferentiæ partem occupant ipsi semiorbiculares, superiore parte nonnihil plani, subinde exiguum concaui, inferiore in angustius contrahuntur. materia solida est, quæ resiecata ignem concipit, & aliquamdiu retinet.

Vix vlla est arbor, cui non senescenti huiusmodi Fungi subinde adnascantur.

Μυκῆτες quoque appellant: verùm ad differentiam superiorum, Fungi dicuntur arborum, & Fungi arborei: Germani similiter Schwemme appellant.

Pernicioſi omnes intrò assumpti existimantur. Nicander lethales esse refert in Olea, Ilice, & Quercu enatos.

De Agarico. CAP. XXVIII.

INTER arboreos Fungos venit & Agaricum numerandum. est autem Fungus candidus, haud inodoratus, materia constans quàm præcedentium rariore. Plinius libro XVI. cap. VIII. Galliarum maxime glandiferas arbores Agaricum ait ferre. sed non glandiferæ, verùm coniferæ, & inter has vel sola Larix hunc profert, & quidem non in Gallia, quæ nunc Francia; sed potiùs in Cisalpina Italiæ Gallia, vbi Larieum siluæ: quamquam & alibi, vbi Laricum prouentus, ipsum etiam reperiri contingat.

Præstat quod candidissimum, rarissimum, frangi facile ac leue est, primoque gustu dulce, durum, densum. Graue, nigricans, in fragmentis ceu villos neruorum ostentans, pernicioſum habetur.

Agaricus.

Græci ἀγαρικὸν: Latini & Officinæ Agaricum quoque vocitant: Itali, Hiſpani, aliæque nationes Græcam vocem imitantur.

Agaricum autem inter ea, quę ordine quidem primo excalfaciunt, ſecundo verò reſiccant, placuit veteribus numerari; incidit, attenuat, extergit, viſcerum obſtructiones expurgat, tum & per aluum deorſum purgat.

Iuuat regio morbo ex obſtructione laborantes: rigores à craſſis frigidiſque humoribus perſanat: & demorſis à frigore lædentibus beſtijs, cùm foris appoſitum, tum intrò aſſumptum: vrinas remorantes mouere poteſt, item & menſes: corporis colorem emendat; lumbricos pellit, febres, præſertim quotidianas, tum & erraticas, aliaſque longiores curat, idoneis ad morbum facientibus permixtum. Et hæc quidem educendo expurgandoque craſſos, frigidos, & pituitoſos humores, morborum cauſſas, poteſt.

Modus exhibitionis in ſubſtantia aut puluere eſt, à denario vel ſeſquidenario ad duos: infuſi autem aut decocti à denarijs duobus ad quinque.

Tardè autem purgat: ventriculum quoque nonnihil perturbat: idcircò & Zinziber miſcendum ei præcipitur, vel Dauci, vel Liguſtici ſemen, vel ſal foſſilis, quem Gemmæ cognominant.

Galenus (vt quidem Meſues refert) cum vino in quo maceratum Zinziber, exhibuit. Non deſunt qui Agaricum cum Oxymelite propinent, quo modo tutiſſimè exhibetur.

De Tuberibus. CAPVT XXIX.

Tubera.

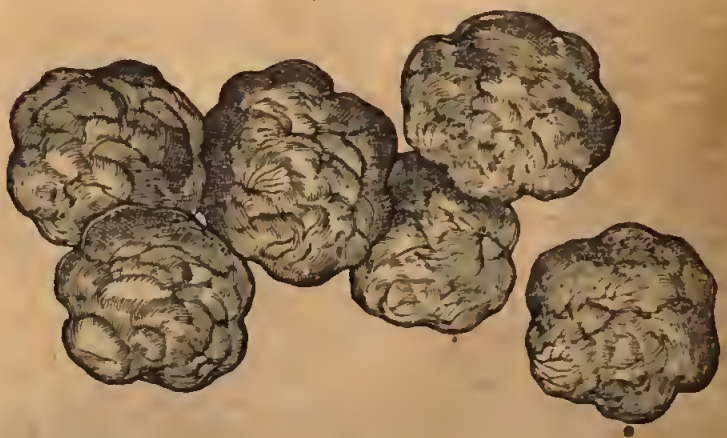

TVBERA globoſa ac tuberoſa quędam ſunt ſua ſponte intra terram nata, & ab ea vndequaque circumdata, abſque caule, foliis, fibris, aut capillamentis adnata: ſunt hæc foris aut nigra aut ruffa; interiore verò pulpa candida aut ſubflaua; magnitudine mali Cotonei, ſubinde ampliora.

Siccis,

Siccis, ſabuloſis, fruteroſis tractibus gignuntur, vt in Pannonia, & pleriſque Italiæ regionibus: locum in quo gignuntur nec extuberare, nec rimas agere Plinius refert: Martialis verò findi frequenter ſolum cui ſubſunt, his verbis oſtendit:

Rumpimus altricem tenero de vertice terram
Tubera, boletis poma ſecunda ſumus.

Cùm fuerint imbres Autumnales ac crebra tonitrua; tunc potiſſimùm naſcuntur, Plinio auctore.

Vere & æſtate effodiuntur, Dioſcorides ait.

Ὕδνα Græcis: Latinis Tubera: Italis *Tertuffi*, *Tertufali*: Hiſpanis *Turmas de tierra*, *Tofenas*, *Tuberas de terra*: Gallis *Truſle*.

Tubera autem, vt quidem Galenus ait, ijs annumeranda ſunt, quæ nullam euidentem qualitatem habent; quibus omnibus commune eſt, vt alimentum nulla inſigni qualitate conſtans præbeant; frigidiuſculum tantùm.

De his Auicenna diligentiùs ac venùs, Tubera terrena magis quàm aquea, omniſque qualitatis guſtabilis expertia refert; ſed tamen melancholicos & craſſos ab ipſis in corpore gigni humores, ſæpiuſque manducata apoplexim ac paralyſim inferre.

REMBERTI DODONAEI
DE
FRVMENTIS, LEGVMINIBVS,
PALVSTRIBVS, ET AQVATILIBVS,
AC EO PERTINENTIBVS HERBIS,
STIRPIVM HISTORIAE
PEMPTAS QVARTA.
DE FRVMENTIS
LIBER PRIMVS.
PRÆFATIO.

HACTENVS *stirpium herbarumq; prosecuti sumus historias ad medicam materiam facientes: nunc vera ad eas properamus, quæ corpus alunt, atque ex numera sunt alimentorum: Fruges videlicet & Olera.*

Frugum autem nomine continentur Frumenta & Legumina, quæ Latinis Cerealia semina, Græcis σιτικὰ καὶ ὀσπριώδεα σπέρματα appellantur, quarum historias modò prosequi huius est instituti, tum & eorum quæ eò pertinere, necnon stirpium earum, quæ ipsis coniungi posse videbantur.

Pertinent verò ad frugum harum historiam, amnia ex frumentis facticia, vt far, chondrus, alica, tragus, amylum, ptisana, palenta, maza, βύνη, zythum, & si quæ sunt alia eiusmodi.

Faciunt eádem & alia multa semina à Theophrasto lib. octauo inter fruges, & tertia quidem loca, repasisa, quæ & à Galeno primo De facultatibus alimentarum libro, inter ἐδώδιμα siue edulia enumerãtur, cuiusmodi sunt Sesami, Erysimi, Lini, Cannabis, Fænograci, & aliorum similium, veluti & Fegapyri, quibus vel priores ad cibis vsa est, vel nostra hac vtitur.

Iam & frugum vitia, tam ex ipsis frugibus degenerantibus, & per cæli aut soli inclementiam in peius mutatis enata, quàm etiam inter eas excuntia ipsis malesta, frugibus etiam apportunè succedunt: commodè saltem omitti, aut ab ijs seiungi non possunt. Cum quibus non inconcinnè, nec prater institutum, aruarum quaque ac pratarum pestes ac vitia, in hanc operis partem admittuntur.

Additæ sunt palustrium multarum & aquatilium herbarum descriptiones, quia nulli nostri operis parti commodiùs, quàm huic, taniungantur. Palustrium etenim plurimæ iumentorum aliarumq; pabula quadrupedum sunt, veluti & multarum frugum vitia, & ipsa quoque non rarò fruges. Aquatiles autem paucas quidem, aut nullas, animalia hæc pascuntur, sed natalium locarum vicinitas ac affinitas, eas in palustrium cansortium traxit.

Descriptæ autem sunt palustres non omnes, sed quæ huic parti congruere magis visæ sunt; non paucas siquidem de industria & data etiam operâ amisimus, quæ videlicet aptius aliis locis describi contigit. Sunt verò & inter palustres minimè tales, veluti trifolia quædam, quæ vel propter nominis communionẽ, vel serna cohærẽtia folia, ab aliis palustribus trifoliis diuelli non potuerunt.

Es præter has maximè rationes horum omnium historias in vnam hanc, vt diximus, partem contraximus. A frumentis autem exordientes, de Trutica primùm agemus, vt & priore loco describatur, quod omnibus frumentis etiam præfertur.

DE

DE TRITICO.

CAPVT PRIMVM.

Triticum.

TRITICVM folio exit Secalis minore: culmus assurgit plurimis, geniculatis, hordei altioribus; quorum tertio aut quarto articulo spica eminet, vt plurimùm mutica, interdum verò & aristis nonnullis breuibus cincta: grana profert colore flaua; quæ è glumis ac folliculis facilè excidunt, ac exiguo negotio in area exteruntur: radicibus firmatur multis tenuibus.

Prouenit in omnibus ferè habitati ac culti orbis regionibus, à quibus & complura eius notantur genera, cognomina ab ipsis natalibus sortita; quæ colore, magnitudine, specie, & proprietate inter se differunt: testis Theophrastus.

Lætum autem pingueque solum Triticum postulat, idque magis apricum & siccum, quàm riguum. In sicco enim, vt Columella refert, melius coalescit: in humido verò ac vliginoso degenerat; & post tertiam sationem in Siliginem, hoc est, læuius & candidius Triticum conuertitur: quæ tamen & rursus in Robùm, id est, præstantius Triticum biennio transit, si in conueniens solum translata, grauissima eius grana serantur: auctor Plinius.

Seritur frequentiùs Autumno, interdum Vere: Autumno satum per hiemem in herba est, & pluribus culmis attollitur, & frequentioribus radicibus firmatur: æstiuis mensibus vtrumque ad maturitatem peruenit.

Appellant Germani Weitzen / Belgæ Terwr / Itali *Grano*, Hispani *Trigo*, Galli *Bled ou Fourment*, Angli Wett: Græcis πυρὸς dicitur, Latinis Triticum. Significat verò Triticum generaliter quidem omne frumentum, quod ex spicis tritum ac triturationè repurgatum est: tum quo significato Iurisconsultus nonnumquam hac voce vtitur: vt ff. De verb. oblig. proprie tamen idem cum eo, quod Græcis πυρὸς, est.

In Tritici verò genere, quod durum solidumque, & nitido colore non modò extrinsecus splendet, verùm etiam in partes diuisum, eumdem intenùs refert, Columellæ Robus appellatur. Pondere hoc (quo maximè omnis frumenti præstantia discernitur) & nitore præstat. 1. *Robus.*

Aliud genus mollius, læuius, interioreque medulla laxius ac candidum, (quale plerisque locis laudatissimum habetur) Siligo à veteribus Latinis appellatur. Hanc Plinius propter candorem, ac in mandendo suauitatem, commendat, & Tritici etiam delicias nuncupat. Siliginem (inquit) proprie dixerim Tritici delicias: candor est, sine virtute, & sine pondere, conueniens humidis tractibus, quales Italiæ sunt & Galliæ Comatæ: lib. XVIII. cap. VIII. Columella verò, eius quidem speciem in pane præcipuam concedit; sed tamen quia pondere inferior, Tritici vitium esse censet: Quod extrinsecus, inquit, albidum, intus verò conspicitur candidum, leue ac vanum intelligi debet; nec nos tamquam nptabilis agricolis, fallat Siligo; nam Tritici hoc est vitium, & quamuis candore præstet, pondere tamen vincitur. 2. *Siligo.*

Quod Vere seritur, Galli, Ruellio auctore, Martium cognominant, Belgæ Somerterwr. 3.

Græcis θερινὸς πυρὸς, id est, Trimestre Triticum, & σπόριμος: Latini Setanium vocant. Huius vsus, Columella ait, agricolis gratissimus: vbi enim propter aquas aliámve causam matura satio est omissa, præsidium ab hoc petitur: Trimenon autem siue trimestre dicitur, quòd tertio à satione mense, Italiæ maturescat. A Tritico ac Siligine potissimum, (cui candore leuitateque simile est, eiusque idcircò genus quoddam) solo sationis tempore differt. Quod si enim maturius sereretur, commodiùs proueniret. neque enim vllum natura trimestre Triticum; quippe idem satum Autumno melius respondet: Columella. *Setanium.*

Triticum autem, vt inquit Galenus, frequentissimè ac summa cum voluptate ab hominibus vsurpatur. Inter ea plurimum habent alimenti, quæ densa sunt, totamque substantiam habent

habent adeò compactam, vt dentibus vix diuidi queant. Talia enim exigua mole, corpora plurimùm nutriunt; quæ verò ijs sunt contraria, quæque dentibus facilè franguntur, fractaque rara & laxa apparent, magna mole exiguum reddunt alimentum.

Vt medicamentum verò foris impositum, primi est ordinis excalefacientium, non tamen nec reficcare, nec humectare manifestè potest. habet etiam quiddam lentoris obstruentusque naturæ.

Tritica, Dioscorides ait, cruda in cibis teretes lumbricos gignunt: canum morsibus prosunt manta & impolita.

Farina cum Hyoscyami succo imponitur aduersus neruorum rheumatismos, item contra interaneorum inflationes: lentigines ex aceto mullo tollit. Setaniorum farina contra venenatos ictus cum acero aut vino impolita prodest: eadem si decocta in glutini modum delingatur, cruentis excreationibus succurrit: contra tussim & exasperatas arterias, cum Mentha & butyro decocta efficax est.

Tritici γέρμις si ex aqua mulsa aut hydrelæo decoquatur, omnem discutit inflammationẽ.

Furfures autem in acri aceto decocti lepras remouent, & incipientibus omnibus inflammationibus commodè imponuntur: cum Rutæ verò decocto cocti, turgentes mammas sedant, vipetarum ictibus auxiliantur, & torminosis prosunt.

Siliginis grana, Plinius lib. XXII. combusta & trita in vino Amineo, oculis illita, epiphoras sedant. Tritici verò combusta, ijs, quæ frigus vlserit, præsentaneo sunt remedio. Farina ex aceto cocta, neruorum contractionibus auxiliatur. Furfures tonsillis faucibusque gargarizatione prosunt.

De Tritico Typhino. CAP. II.

Triticum Typhinum.

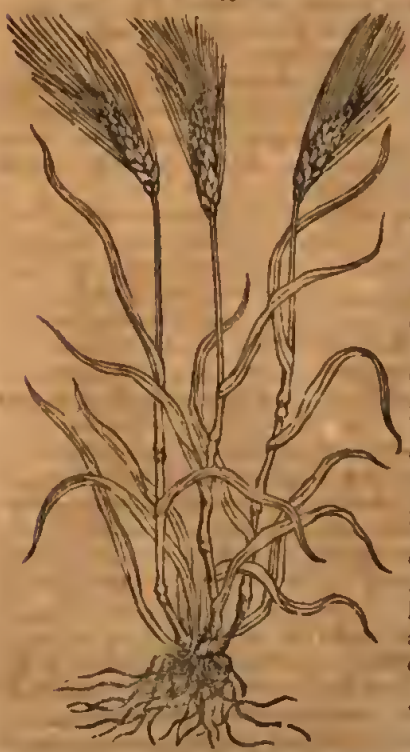

REPERITVR verò & aliud frumenti quoddam genus, grano & culmis Triticum referens, quod culmos quidem habet breuiores ac tenuiores; spicam verò aristis longis & duris Hordei similitudine munitã; granum autem durum, densum, colore fuluum, Tritico minus, quodque facilè è glumis suis exeritur.

Nascitur in quibusdam Hispaniæ, ac insularum Fortunatarum agris: Phalaridis enim semini, quod illinc aduehitur, permixtum reperitur: vnde collectum atque in hortis satum, ea qua depictum est forma prodiit.

Suspicari quis posset, semen hoc Typham esse, cuius Theophrastus & Galenus meminerunt. Sed cùm Typhæ granum multiplici folliculo inclusum difficulter deglubatur, huius autem facile, Typha proprie esse non potest: licet tamen ex Typha natum, & degeneratum esse possit; nam quod ad reliquas notas attinet, ei simillimum est. Inter ea enim quæ Tritico ac Zeæ similia, leuissimum est, tenui ac simplici culmo assurgit, vt de Typha Theophrastus scribit. Semen eius paruum quoque est & exile, densum item & coactum, atque colore quam Triticum magis ruffo, vt Galenus de Typha scriptum prodidit. Iam & spica aristas habet longas ac duras, quales Typhæ esse ex veterum plerisque locis manifestum est.

Quæ omnia tam magnam huius frugis cum Typha similitudinem ostendunt, vt plane non aliud, quàm ex Typha Triticum ac Typhinum quoddam Triticum esse videatur. Nam & Typha, auctore Theophrasto, in Triticum transit, si pista ac purgata, seratur. Rationi autem consentaneum videtur, Triticum ex Typha natum similitudinis plurimum cum ea retinere, non secus ac Triticum ex Zea genitum, quod culmo spicaque Zeam refert.

Triticum Romanum Huic non admodum dissimile videtur, quod Hieronymus Tragus Wälsch Watzen hoc est, Triticum Italicum aut Romanum cognominat: nam & huius spica aristas habet longas & asperas; est tamen culmis, spicis, atque granis maius, spicas etenim habet pleniores, rotun-

di oreliae

dioresque quàm Triticum, semen verò pulcherrimũ atque Triticeo simile, vti Tragus refert.

Seritur frequentius in Allatia, rarius in alijs Germaniæ regionibus, idque locis potissimùm montosis, præsertim vbi apri fruges depascuntur; nam ab hoc vno fere abstinent, quòd durioribus eius aristis offendantur.

De pane ex Tritico. CAP. III.

CONFICITVR panis ex omni quidem frumento, sed ex Tritico longè præstantissimus. Veluti etenim Triticum reliquis omnibus frugibus præstat, ita & ex Tritico panis reliquorum omnium frumentorum panificia antecellit.

Sunt huius panis aliquot genera, quæ à Triticeæ farinæ partibus, primaria differentiæ nomina acceperunt.

Molti siquidem Tritici partes quædam tenuiores sunt ac puriores, aliæ crassiores impurioresque, quas inter se commixtas ac confusas, tota farina continet.

Purissima, mollissima, nec non tenuissima ea est, quæ ab omnibus furfuribus exactissimè repurgata. Dicitur hæc Latinis Flos & Siligo, translato à candidiore ac leuiore Tritico nomine, quod propriè, vt diximus, Siligo nuncupatur. Græci voce à Latinis mutuata hanc partem σιλίγινον appellant, propriò, vti Galenus ait, nomine destituti, σεμίδαλις, inquit, Græcum nomen & antiquum; σιλιγνις verò neque Græcum, neque ipsam aliter possum exprimere: lib. 1. De alment. facul. Alij tenuissimam hanc partem, γύρι, ac παξαπάλλη appellari existimant: Hesychius tamen γυρὶν ἄρτον, ἀυτόπυρον siue con usaneum interpretatur, & παξαπάλλη Hordei. Miluque non farinæ tenuissimum; sed ἄλευρον λεπτὸν; hoc est, farinam tenuem. *Flos. Siligo.*

Plinius purissimam Tritici farinam Latinè etiam Pollinem nominat, sic tamen vt inter eum & florem discriminis nonnihil faciat. Flos siquidem purissima ei est farina Siliginis, siue candidioris Tritici, Pollen verò Tritici alterius. Pollinem, ait, appellant in Tritico, quod florem in Siligine. Verùm in hoc significato Pollinis nomen à Cornelio Celso non vsurpatur, qui per Pollinem impuriorem ac furfuraceam farinæ partem intelligit; vtpote ex quo panes fiunt cibarij, autopyris impuriores infirmioresque, veluti hæc ipsius verba lib. 11. cap. XVIII. euidenter commonstrant. Ex Tritico firmissima Siligo: Simila deinde, eui nihil ademptum est (quod ἀυτόπυρον Græci vocant) infirmior est: ex Polline infirmissimus cibarius panis. Quæ Corn. Celsi verba cum ijs conueniunt, quæ à Paulo Ægineta hunc in modum scripta sunt, lib. 1. cap. LXXVIII. Τεθριμμένος δὲ τῶν ἄρτων ὁ σιλιγίτης, ἐφεξῆς δ' ὁ σεμιδαλίτης, καὶ τρίτος ὁ συγκόμιστος, ὁ δὲ ῥυπαρὸς ἄρτος ἥττων μὲν ἔστω. *Pollen.*

Quod cùm Marcellus Vergilius obseruauerit, ac in Commentarijs, quos in Dioscoridem edidit, scriptum reliquerit, admiratus animo subit, qua ratione vel argumento inductus Pollinem existimare potuerit tenuissimum puluerem magis esse quàm farinam, qualis circa molas plerumque, & loca in quibus panis pinsitur, parietibus hærens inuenitur. Nam si panis ex Pollinis, cibarius, ac ῥυπαρὸς Græcorũ respondet, (vt ordo ipse ostendit) Pollen Corn. Celso non pulvis vel farina tenuissima, sed aliud nihil esse potest, quàm sordidior farinæ pars, furfurum multum habens, ex qua purissima mollissimaque farina excussa est. Ex Pollinis siquidem, cibarium panem, post ἀυτόπυρον Celsus collocat, eodem videlicet loco, quo apud Græcos ῥυπαρὸς. *Marcelli error.*

Post Florem siue Siliginem, Similago, quæ & Simila est, à Græcis σεμίδαλις dicta, & tenuis quædam farinæ pars, sed Siligine impurior, vtpote ex qua non omnes excussi sunt furfures, sed crassiores tantùm repurgati: medium videlicet quoddam genus inter florem & farinam confusaneam. Laudauit hanc Martialis in Xenijs hoc distichon: *Similago.*

Nec dotes poterit Simila numerare nec vsus,
Pistori toties cùm sit & apta coquo.

Ex crassioribus verò multi Tritici partibus, vna quidem impurior, quædam & furfuracea farina est, ex qua Flos siue Siligo hoc est, tenuissima farinæ pars excussa est, altera verò crassiorum partium furfures sunt Priorem Corn. Celsus, vt diximus, Pollinem appellat: vnde & excussoria per quæ floris fit secretio, Pollinaria Plinio dicuntur. Posteriorem veteres Canicas, Græci πίτυρα nominant, Palladio cretura est, plerique vtriculos & exta Tritici dici volunt: alij Græcè κυέσια appellant, quæ tamen Galenus Hordei purgamenta interpretatur, in expositione linguarum Hippocratis.

In horum omnium medio farina est, omnes frumenti partes in se continens, cui nihil vel floris vel furfurum decessit, Latinè Farinam dixeris confusaneam, Græci communi nomine ἄλευρον nuncupant.

Ex hac panis coctus ἀυτόπυρος nominatur, & συγκόμιστος, quasi confusaneus, quoniam ea stratus non sit, sed simul omnia ferat: item & ἀλευρίτης, ξυρπυρίτης, πύρινος: ac teste Hesychio, γυρίτης. *Κυτίτυρα.*

Sed

Siligineus panis. Sed ex puriſſima, molliſſima, nitidiſſimaque farina Siligineus ac σιλιγίτης dicitur. Quod & Iuuenalis Sat. v. oſtendit, ſeruari referens domino, ex Siligine confectũ panem, his verbis:

Sed tener & niueus mollíq; Siligine factus
Seruatur domino.

Similagineus panis. Cibarius panis. Ex Similagine verò, Similagineus & σιμιδαλίτης.

Qui autem ex polline ſiue furfuracea farina coactus eſt, ῥύπινος nuncupatur, ac Latinè Cibanus, greganus, ac ſordidus, pauperum ac ſeruorum olim cibus.

Furfuraceus panis. Pacuuius ſurdidum panem Cantaceum, Feſtus Pompeius Acerosũ nominat. Ex horum genere πιτυίας, hoc eſt, Furfuraceus, qui ſurfuris plurimum recipit.

Panis autem nomen à Pano dici Varro putat: Meſſapij redundantiam & ſatietatem πανίαν (teſtis Athenæus) appellant: vnde Latini nomen Panis deflexerunt, vt Ruellius ait.

Parantur porrò omnes panes aut cum ſale & fermento, aut abſque his: item aut in clibano ſutnóve coquuntur, aut in craticula, aut ſub cineribus, vel alio modo.

ζυμίτης ἄτυρος. Azymus panis. Qui fermentum ac ſalem accepit, ζυμίτης & fermentarus, abſque fermento verò factus ἄζυμος, non fermentarus, & à Nicandro Colophonio δάερτος appellatur: teſtus Athenæus.

Teſtuaceus panis. Κλιβανίτης ἢ κεβανίτης appellatur in clibano coctus, idem Varroni Teſtuaceus; nam κλίβανον teſtum nominat. Ex horum genere ἰανίται quoque ſunt, in maioribus furnis cocti.

Eſcharites. Ἐπαύριον. Ἐσχαρίτης ſuper craticulam torretur. Huic ſimiles ſunt, ſuper cineres calidos, ἐπαυριαῖοι Athenæo dicti, aut foci pauimentum aſſati. Eſcharitem, Athenæus ait, paſſo olim intingi ſolitum, ac ſub finem menſæ inferri, multis rebus iucundis ac mollibus ita miſtum, vt multam habeat ob delitias, ad vinum paſſum proportionem, ſic vt ebrios quaſi reſipiſcere faciat, ac rurſus eſurire eos, qui antea ſatis comederant.

Subcineritius. Ἐγχρυφίας, ſiue ἐγχρυπτος, Latinè Subcineritius dicitur, qui cineribus obductus coquitur, qualis Iudæis olim familiaris.

Biſcoctus. Eſt & δισσείτης ſiue δίφθος, Biſcoctus, qui ignem ac coctionem bis expertus eſt.

Inter panes aurei (vt Galenus in libr. De alimentorum facultatibus ſcribit) Siligineus plurimum alimenti præſtat: poſt ipſum autem Similagineus: tertio loco medius, qui & συγκομιστὸς καὶ αὐτόπυρος: quartum poſt hunc eſt ῥυπαρὸν ſiue ſordidotum genus, in quibus πιτυίας, hoc eſt, Furfuraceus, poſtremus eſt, minimumque omnium nutrit, & omnium maxime per aluum ſecedit.

Cuncoctu autem inter panes, ſunt facillimi, qui plurimùm ſunt fermentati, & probiſſimè ſubacti, quique in clibano igne moderato cocti ſunt: vt Galenus refert. Quibus ſimiles & haud deteriores furnacei ſunt, ἰανῖται dicti.

At qui ſuper craticulam, aut cinetes calidos, aut foci pauimentum aſſantur, praui omnes ſunt, vt qui inæqualiter ſe habeant; nam partes ipſorum extimæ ſupra modum ſunt coctæ, intenores autem crudæ.

Ceterùm ijs, quos Subcineritios nuncupant, propterea quòd cineribus tecti decoquantur, cineres ipſi prauitatem quamdam aſpergunt; quapropter omnium panum (ſi ipſis cetera omnia pariter adfuerint) quod ad aſſandi ſaltem modum attinet, propemodum ſunt deterrimi.

Panis cum melicrato coctus, (Dioſcorides ait) & crudus, inflammationes omnes impoſitus mitigat. Nam extollit & quadamtenus refrigerat, præſertim herbis ſucciſve quibuſdam permiſtus. Vetus panis ac aridus, cùm pet ſeiplum, tum quibuſdam admixtus, citam aluum cohibet: recens autem muria maceratus & impoſitus, veruſtas impetigines ſanat.

Quod ex pane fit cataplaſma, vt Galen. lib. De facul. ſimplic. medicament. tradit, vim habet magis digerentem, quàm quod ex Tritico; nimirum cùm ſalem & fermentum panis adiuncta habeat. Fermentũ etenim vim habet attrahendi, digerendiq; ea quæ in alto reſident.

De Zea. CAP. XIII.

ZEA, ſiue, vt vulgò, Spelta, culmis ſpicaque Tritico ſimilis; culmis enim aſſurgit numeroſis, geniculatis, Hordei altioribus, ſpicam profert inconditam, vt plurimùm abſque ariſtis: grana multiplici folliculo, à quo non facile deglubuntur, incluſa, geminis vtriculis duo ſimul iunguntur, quæ repurgata & è glumis extrita, Tritici granum referunt: radix ei quoque, vt Tritici, multiplex.

Naſcitur qualicumque ſolo, etiam humidiore, quoniam folliculum, ait Columella, quo continetur, firmum ac durabilem aduerſus longioris temporis humorem habet, læto tamen pinguique meliùs proficit.

Mutatur atque in Triticum tranſit, ſi piſta atque purgata ſeratur, idque non protinus, ſed anno tertio, vt Theophraſtus tradit.

Spelta, vt diximus, vulgò nominatur; Germanis Spelt/ nonnullis verò Dinckel/ noſtris

Spelte/

Spelta [illegible] Italorum [illegible] *farra* Hordeum *Brada* [illegible]bus *Alga*, q[illegible] [illegible]ur.

Zea [illegible] nera Dioscoridi [illegible], vnam ἑνὸς siue simplicem [illegible] δίκοκκον, quam in duo [illegible] putaminibus grana bina coniuncta fert. Est autem Spelta Dioscoridis quidem Dicoccos, quæ eadem est cum Theophrasti ac Galeni Zea.

Antiquissimi ac primi Latinorum, Zeam siue Speltã, Far nuncupauêre, vt locupletissimus testis est Dionysius Halicarnassæus: Nominabant (inquit) priſci Romani sacras nuptas vocabulo suo φαρρεᾶς, quia conjuges veterentur eodem Farre, quod nos Græci ζειὰν dicimus. idem affirmat Alexandrides apud Gellium, κατὰ τόπους lib. 9. ita scribens: φαγεῖν ὁ καλοῦσι ζειάν. id est, Farris quod ζειὰν appellant.

Appellatur verò Far istud Latinis quoque Ador, Adoreum, & semen Adoreum, ac à posteritate propter frugis præstantiam, peculiari nomine Semen. Hoc populum Romanum tantum e frumento CCC. annis vsum, Verrius tradit. *Adoreum.*

Genera horum Columella quatuor scribit: Far Clusinum candoris nitidi: Far quod vocatur Venerium, rutilum, atque alterum candidum, sed vtrumque maioris ponderis, quàm Clusinum. Semen frumentarium, quod dicitur Halicastrum, id ſ; pondere & bonitate præcipuum.

Ex his cum Halicastro conuenire Spelta posset, si tumentibus esset, ac Vere sereretur; verùm cum Autumno seratur, Vermiculo albo magis similis esse videtur. Nam velut Vermiculum, sic & Spelta, pondere præstat ac candida est.

Nutrit Zea Hordeo, vt Dioscorides tradit, potentiùs, ἰσχυρὸν, hoc est, ori grata est, (Galenus ἰσχόμαχον, hoc est, ventriculum iuuat) panificia ex eo confecta minus quam ex Tritico nutriunt.

Galenus Zeam vim [illegible] facultate, in medio quodammodò Tritici & Hordei esse, in lib. De simplicium medicamentorum facultatibus, scribit.

De frumento Monococco. CAP. V.

Monococcon.

QVOD Germani Einkorn hoc est, Monococcon, siue vnius grani appellãt, ad Zeam recentiores quoque referunt, breuioribus est & tenuioribus quam Zea culmis. spicæ in ordines quosdam veluti Hordei digestæ sunt, ac aristas habent asperas. semina parua sunt, Zea granis minora, singulis singula vericulis contenta, à quibus non in area, sed in mola, ac quo Zea modo, repurgantur. Culmis autem id, glumis, aristis, semineque nigri ex rubore coloris esse, Tragus tradit. In Belgij tamen hortis satum, Trinco aut Hordeaceo colore sati simile enatum.

Nascitur asperis & montosis plerisque Germaniæ locis.

Autumno cum reliquis frugibus seritur, seriùs tamen ac subinde Septembri demum mense maturescit.

Dinckel ac Dinckelkorn à quibusdam etiam appellatur: ab aliis Sant Peters korn, id est, D. Petri Frumentum: à nonnullis Blicken, agro VVormatienſi Einkorn, quod Monococcon sonat.

Nostri rempons scriptores, vt iam diximus, ad Zeam referũt, ac ἀτόμου siue simplicem Zeam Dioscoridis esse volunt, & nec temere quidem. Potest verò idem & Mnesithei Zea esse, quam ipse Typha sua deteriorem facit; Typham mirum, quæ Theophrasto Zea est; Zeam autem, translatis & transpositis vocabulis, aliud omnino genus faciens, quod communi Græcorum Zea, à Theophrasto ac aliis descripta, longè sit deterius. Nam simplex Dioscoridis Zea cum Mnesithei Zea conuenire videtur, & non alia de causſa Zeę genera adscripta, quam quòd aliud eius nomen ignoraretur, a Mnesitheo autem Zea nominaretur. Simplicis siquidem Zeæ Theophrastus, Diocles, & alij plerique Dioscoride vetustiores non meminerunt. *Zea Mnesithei.*

t Mnesi-

Mneſithei autem hanc Zeam, Galenus non abſque ratione conuenire [illegible]

Briza. ſuſpicatur, quod Macedoniæ ac Thraciæ incolæ Brizam appellant frumentum [illegible] eorum, quæ in Aſia naſcitur, non ariſta modò, ſed & tota plauta ſimilitudinem [illegible] ater, grauis odoris, ac membranoſam ſubſtantiam habens: cum qua Monococcos [illegible] exiguam quoque ſimilitudinem ac affinitatem habet. Panis etenim, qui ex [illegible] conficitur, ex rubore nigricat, ſordidus atque ingrati ſaporis, Trago teſte [illegible] ex Briza factus.

Frumentũ loculare. Conuenire præterea Monococcon iſtud videtur cum ea Farris, ac Frumenti [illegible] vt vulgò Galli nominare conſueuere, Bladi apud Ruellium ſpecie, quod Rubrum [illegible] appellant frumentum; partim etiam Locar, quaſi loculare, quod pluribus tunicis [illegible] quaſi loculis inuolutum condatur; partim item Pullare, quia ex rubro in pullum [illegible] colorem. Serunt id Galli, ait Ruellius, concauis tractibus, qui facile ſentiunt ru[illegible] Nam iſtud, vt volunt, nec pruinas, nec rubiginem horret; in perflatis & excelſis, etſi conualeſcat, fanonem tamen imbi damnant.

Far Venniculum ratiũm. Similitudinem quoque nonnullam, tortaſſis & Monococcon cum Farre Venniculo [illegible] lo habet: verum in tanta Columellæ breuitate, ſimile aut idem ſit, nec ne quis diu natu[illegible] Multa ſiquidem ſunt frumentorum genera, ſuis regionibus peculiaria, quæ licet [illegible] gionum ſeminibus ſimilia videantur, in aliquo tamen ſubinde differunt; idque [illegible] natura, partim cultus atque humanæ induſtriæ occaſione: quæ ambo ad mutatio[illegible] & re minum & herbarum plurimum poſſiuit.

Ex Monococco autem panis confectus, ater eſt & hominibus ingratus, vti ſuperius [illegible] ptum, & Tragus ait.

De Amylco frumento. CAP. VI.

ZEÆ generibus non perperam quoque accedit Amyleum Germanis dictum frumentum, æſtiuum ſiue trimeſtre genus, quod culmo ac grano Triticum proxime refert, [illegible] terùm ſpicam habet, ariſtis quibuſdam Hordei fere ſimilitudine cinctam, ac in duos v[illegible] digeſtam. Semen folliculis includitur, & non ſecùs ac Zea, repurgari poſtulat.

Seritur Vere.

Germani, quia ex eo amylum conficiunt, Amelkorn appellant, Latine Amileum frumentum diximus. Exiſtimant Tragus & Fuchſius trimeſtre Triticum eſſe, ſed cum grano [illegible] beat glumis conditum, ex Tritici generibus eſſe nequit. Inter Farra citius reponendum [illegible]

Far Halicaſtrum. rit, inter quæ Halicaſtrum forte erit. Hoc enim, teſte Columella, Vere ſeritur, & trimeſtre eam ob cauſſam cognominatur.

De Oriza Germanica. CAP. VII.

AD Zeam quoque referre conſentaneum videtur, Orizam Germanicam à Trago nuncupatam. Frumentum eſt culmis geniculatis, ſpicis, ariſtis aſperis atque acutis, Hordei ſimile, ſingulis tamen maioribus, & grano candidiore, quod vtriculis etiam contineat, ac Hordei, aut Zeæ modo deglubitur. Ex æſtiuarum ſiue trimeſtrium frugum numero eſt.

Apud Mediomatrices, cum aliis trimeſtribus ſeminibus lætiſſimis agris ſeritur.

Nomen huic Orizæ Germanicæ a vulgari nomenclatura Hieronymus Tragus [illegible]r, qui & ipſam Farris ſpeciem, ac Tragum cerealem eſſe exiſtimat, in quo veritatem [illegible] uid videtur aſſecutus. Nam Tragus ille Chondro aſſimilis, ex Olyra aut conſimili aliquo, res tactitia eſt, vt Galenus teſtatur, tantum abeſt, vt frumentum aliquod naturale ſit.

Olyræ autem magis ſimilis Oriza hæc Germanica eſt, quæ à Dioſcoride Zea [illegible] ſcribitur, aut Plinij Santalo, Farris Gallici ſpecie, nitidiſſimi grani, illic Brance, aut [illegible] vocant: aut certe Farri Cluſino, quod forte idem cum Plinij Santalo eſt [illegible] candidum, & Cluſinum, à Cluſio dici potuit, oppido tranſpadanæ Italiæ, quæ a [illegible] Gallia nominatur. Si quid repugnet, quo minus hæc Oriza, vel Cluſinum, vel O[illegible] vtique erit vernalis ſano. Nam Olyra & Cluſinum Far, ex hibernis ſemeutibus [illegible] certi de pleriſque frumentaceis definiri nihil poteſt, cùm propter veterum ipſorum b[illegible] tem, tum frumentorum appellationes aut diuerſas, aut ſæpenumerò confuſas, eandem [illegible] alijs alter ſubinde appellantibus.

Santalum Plinij. Far Cluſinum.

Ruellius Farris Gallici, ſiue frumenti Barbati genus quoddam eſſe ait, cuius gra[illegible] candidius, ac ſpica minoribus ariſtis circumuallatur, quàm Locularis, quod, inquit, C[illegible] putatur: iſtud autem an ſimile ſit, vel idem cum Oriza Germanica, expendendum eſt.

Vtilis autem Onza Germanica, ad multa culinæ opera, cibis admixta ori grata eſt. [illegible] lacte Orizæ modo decocta, probe alit.

De

De Zeopyro. CAP. VIII.

Zeopyron.

ANNVMERATVR præterea & Zeis, quod Germani Kern appellant. Nascitur hoc, inquit Tragus, eodem quo Spelta modo, nisi quòd semen huius non perinde ac Zeæ siue Speltæ glumis ac folliculis inuoluatur, sed in area facilè exteratur; veluti Triticum, cui subluteo colore simile est.

Seritur plerisque Germaniæ locis, ad pistrinarum & culinarum opera, in quibus Hordei vsum præbet.

Ζεόπυρον quoddam esse videtur, vtriusque enim similitudinem ac naturam habet, ζειᾶς videlicet ac πυροῦ siue Tritici. Cum Chondro aut Alica rebus factitis (quod Tragus suspicatur) nullatenus conuenit.

Zeopyron siquidem, vt Galenus in lib. De alimentorum facultatibus scribit, vtriusque naturam refert: ac sicuti nomen ex Zea & Pyro compositum, ita substantia eius inter vtrumque media quodammodò est, velut si ex vtroque esset commixta.

De Olyra ac Typha, ex Theophrasto, Galeno, & aliis. CAP. IX.

OLYRAM ac Typham Mnesitheus idem frumentum, vtroque nomine appellatum existimauit, sed eius opinionem Galenus reprobat, Dioclis ac Theophrasto accedens, qui Olyram à Typha distinguunt. Olyram Diocorides Zeæ generi ascribit.

Theophrastus Olyram ac Typham inter ea quæ matura seruntur, ac Tritico similia sunt, enumerat; & Olyram quidem ait, Zea ac Bromo molliorem atque infirmiorem, Typham verò omnium leuissimam: nam simplici culmo assurgit, & solo tenui contenta est, nec, vti Zea, pingue lætumque desiderat. Vtramque præterea scribit multiplici folliculo includi, ac Typham vti Zeam in Triticum mutari solere, si pista seratur, idque non protinus, sed tertio anno.

Plinius Olyram Latinis Arincam dici affirmat. Ex Arinca, inquit, dulcissimus panis: ipsa spissior quàm Far, & maior spica, eadem ponderosior, rarò modius grani non XVI. libras implet: exteritur in Gallia difficulter, ob id iumentis dari, ab Homero dicta; hæc est enim quam ὄλυρα vocant.

Recentiores Typham, cognominant cerealem, ad differentiam nempe alterius Typhæ, quæ in paludibus enascitur, de qua infrà suo loco.

Typhæ semen, Galenus ait, corticem extrinsecus veluti Olyra ac Hordeum habet. Quod verò ad colorem naturalem attinet, in Hordeis quidem ac Olyris est albus, in Triticis verò subflauus: Typhæ autem vel Triticis sunt flauiores. Quin & harum corpus coactum est ac densum, quod fortassis ad leuitatis paruitatè nonnihil adfert momenti. Est enim id Tritico longè exilius, quamquam non desint, qui ipsum quoque in Tritici numero ponant; velutque id semen esse, cuius Homerus meminit, cum Hectorem equos suos alloquentem facit, his verbis:

Τμῖν μὲν πρώτιστα μελίφρονα πυρὸν ἔδωκεν:

Hoc est, Triticum enim vobis primum prædulce terebam. Aiunt enim Typham paruum Triticum esse, eamque equos sine noxa mandere, verum autem Triticum non absque noxa. Nec absurdè certè Typham quis exile Triticum vocauerit, cùm ei & colore, & demissitate, & caliditate sit assimilis. Vtrumque autem semen, Olyræ videlicet ac Typhæ, in Asia est frequens, & potissimùm in regione quæ est supra Pergamum, adeò vt rustici ipsi panibus ex iis factis semper vtantur, propterea quòd Triticum omne in oppida comportent. Olyrini sanè, si modò ex bona Olyra fiant, post Triticeos saltem sunt præstantissimi: secundi autem ab his sunt Typhini. Quòd si Olyrini ex vitioso semine sunt facti, Typhini non erunt eis inferiores. Ca-

lidi verò panes ex laudatissima Typha facti, Olyrinis longè sunt præstantiores, asseruati verò deteriores seipsis euadunt. Cùm enim massa eorum sit tenax ac ductilis, densatur maiorem in modum, & maximè cùm negligèter parati fuerint, adeò vt qui panem huiusce modi, post vnum aut duos dies, ac multò magis sequentes aliquot, comederit, putaturus sit lutum ventriculo suo inesse. At calidus adhuc cùm est, ab ipsis etiam vrbanis expetitur, ipsumque cum caseo quodam mandunt, quem vernaculo nomine ὄξυ γαλάκτινον appellant. Porrò hunc quoque tenerum esse oportet, & ipsum panem calorem clibani adhuc retinere. Qui certe hunc in modum est paratus, non rusticis modò, sed vrbanis quoque hominibus in deliciis habetur.

Qui verò trium quatuórve dierum est, vel ipsis rusticis manditur insuauiùs: præterea concoctu est difficilior, ac tardiùs per aluum subducitur, quæ calido minimè accidunt: qui tametsi ab Hordeaceo, quod ad deiectionem attinet, multùm relinquitur; non tamen in eo adeò, vt Miliaceus, est viruperandus. Quin etiam corpus admodum, dum calidus est, nutrit, vt pænè Triticeo syncomisto par sit.

Congeritur autem in panes Typhæ semen repurgatum, omniáque vsu accommodatur: nam & ex aqua manditur, haud aliter ac vocatum à rusticis καθάρμιον, hepsemate, quod alij σίεμμον nominant, iniecto: nonnunquam etiam cum sale eliteatur.

Et de Zea atque ei similibus hactenus: nunc ex his factitia sequuntur, quæ apud veteres in vsu esse solent, vt sunt, Far, Chondrus, Alica, Tragus, & similia.

De Farre factitio. Cap. x.

Far aliàs naturale frumentum, quod Græcis, vti ostendimus, ζέα καὶ ζειὰ appellatur, aliàs res factitia artisque & non naturæ opus, de illo superioribus capitibus, de factitio verò modò.

Fuisse autem istud apud veteres illos Romanos, quos pulte farracea, non pane, longo tempore vixisse Plinius scribit, ex Farre frumento factum, nomen ipsum & frugi & rei factitiæ commune, indicat. Quòd inde translatum est, ad coiusuis frumenti granum, ab vtriculis quibus conditur, eo modo, quo Archigenes Far confici tradit, repurgatum, atque in partes confractum. Nam & far Hordei, Palladius vino conspersum, phasianorum pullis primis diebus dare præcepit. & Plinius in Ægypto ex Olyra Far confici scriptum reliquit.

Modum autem conficiendi Farris, Archigenes apud Aëtium Sermone ix. ostendit. Σίτον id est, frumentum, ait, modico tempore aqua madefacito, indeque extractum ac in pilam coniectum, veluti ptisanam à cortice repurgatu: vbi verò corticem exuerit, tolliro atque in sole siccato: deinde manibus trirum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, crassissimè molito, ita vt granum vnum in quatuor aut quinque partes redigatur, & siccum asseruato.

Porrò factitium illud Far, præsertim ex Zea siue Farre frumento, plerique nostræ ætatis idem cum Chondro aut Alica esse existimant, similitudine quadam eorum inducti. Chondro etenim simile est, non tamen idcircò idem, veluti ipse Archigenes ostendit, quando Far Chondri modo coqui scribit.

Differentiam horum præparationis modus efficit. Chondrus siquidem gypso arena addita (vt paulò pòst dicetur) purgatur: Far absque his com aqua sola. Differt verò etiam ab Alica; Far etenim antiquum, quo Romanorum vetustissimi vixerunt; Alica verò, vt Plinius ait, res noua ætate Magni Pompeij nondum cognita, coi non solùm aqua, sed & creta candorem tenuitudinemque confert. Differentiam præterea horum etiam ostendit Trallianus lib. & cap. viii. vtrisque vti diuersis vtens, & eorum inter se comparationem faciens.

Quod autem Germani ac finitimi Frisij, Hollandi, Batauiáque ex Hordeo & Auena conficiunt, Farri simillimum est, ac eius quoddam genus: Germani Grutpen / Hollandi Gort appellant, & ex Hordeo quidem Gerſten Grutpen, Gerſten Gort, ex Aucna verò Haberen Grutpen / Hauren Gort.

Ceterùm Far quod ex Zea factum est, facultate Chondro aut Alicæ quodammodò simile est, nutrit ea de causa valenter, sed tardiùs descendit, ægriusque concoquitur. Vsus tempore, vt Archigenes tradit, Chondri modo coquitur, & à sanis in cibo sumitur. Pro ægris verò variè apparatur, & epithematis quoque admiscetur. Ex Hordeo autem vel Auena Farleuius est, minuláque alimenti adfert.

Far Clusinum. Est & Far apud Aëtium cognomento Clusinum, non naturale aliquod Far; verùm puls quædam Farracea, de qua Martialis Epigrammaton lib. xiii.

Iubue plebeias Clusinis pultibus ollas;
Vt satur in vacuis, dulcia musta bibas.

De

De Chondro & Halica. CAP. XI.

CHONDRVS & ἅλιξ ex factitiatum similiter rerum numero sunt. Fit autem vtraque ex Zea, & Chondrus quidem ex Zea Dicocco, Dioscoride auctore. Theophrastus & ex Hordeo siluestri bonum hieri Chondrum tradit. Galenus Chondrum ex Tritici genere esse ait, quod nihil aliud sonat, quàm ex Triticeo genere ipsum confici, non quòd Tritici aut alterius frumenti aliquod genus sit, veluti nonnulli perperàm sibi persuaserunt. Non enim frumenti aliquod genus, sed res planè, vt diximus, factitia.

Galeni & aliorum Græcorum medicorum interpretes χόνδρον, Latinè Halicam siue Alicam interpretantur, Chondrum omnino idem cum Halica esse putantes; qua in re non parum à veritate receesserunt. Chondrus siquidem & Halica differunt, veluti abundè vnus pro multis Paulus Ægineta non vno ostendit loco: aut videlicet de vtriusque seorsim agens, & suas cuique vires ac facultates tribuens, vt lib. I. cap. LXXVIII. aut vnam alterius loco substituens, veluti cap. XIX. XXXIX. & LXII. libri tertij.

Differunt autem hæc inter se, non quidem toto genere, sed quodammodò, veluti genus & species, aut potiùs vt vnius generis duæ species. Nam Halica siue Alica, Latinis ac Plinio generalius est nomen, Græcorum cùm χόνδρον, tum ἅλικα ipsis peculiariter nominatam, sub se continens.

Est enim vna Halica ex Zea, quæ Semen appellatur, propria quidem ac genuina, quæ à Plinio, lib. XXII. res Romana esse fertur, Magni Pompeij tempore nondum in vsu. Hæc à Paulo Ægineta Græce ἅλιξ dicitur, & à χόνδρῳ ipso præparationis modo differt; non enim gypso & arena veluti hic repurgatur, sed creta candorem perfectionemque suam assequitur.

Est verò & altera Halica, ex Zea in Africa degenerante, cognomento adulterina, Græcorum Chondro simillima: gypso siquidem & arena, veluti Chondrus perficitur: licet tamen Halica quidem ex degenerante, Chondrus verò ex Dicocco Zea fiat. Nam præparandi ratio apud vtrasque nationes consimilis, eamdem esse rem prorsus ostendit, quemadmodum & ea dissimilis res diuersas. Non enim tam species frumenti, quàm præparandi conficiendique ritus ac modus considerandus. Frumenti enim aliqua diuersitas, speciem rei factitiæ non videtur mutare, modò in præparandi ratione nihil varietur. Siquidem ex Zea & Hordeo Far: ex Zea & Hordeo siluestri Chondrus: ex Hordeo & Tritico Ptisana confici possunt.

Qua autem ratione Chondrus conficiatur ac præparetur, in libris De agricultura, siue περὶ γεωπονικῶν, Constantino Imp. dicatis à Cassio Dionysio Vticensi, docetur his verbis:

Zea tunditur & in feruentem aquam inicitur, ac premitur, deinde gypsum album tusum cribatum, & arenæ albissimæ ac subtilissimæ ad gypsum pars quarta paulatim admiscetur, donec Zea probè repurgetur. Præparetur autem in Caniculanibus diebus, ne acescat. Postquã verò tursus totus perpurgatus fuerit, per cribrum densius excutiatur. Optimus est Chondrus, qui primùm excussus est; secundum locum habet, qui succedit; deterior autem tertius est.

Halicarum verò præparationem Plinius lib. XVIII. cap. XI. tradit: Halica fit, inquit, ex Zea, quam Semen appellauimus: tunditur granum eius in pila lignea, nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, vt notum est, pilo vinctorum pœnali opera, primori ineſt pyxis ferrea, excussis inde tunicis, iterùm iisdem armamentis nudata conciditur medulla; ita hunt Halicæ tria genera, minimum, ac secundarium; grandissimum verò ἀφαίρημα appellant: nondum habent candorem suum, quo præcellunt, iam tamen Alexandrinæ præferuntur. Postea, mirum dictu, admiscetur creta, quæ transit in corpus, colorem que & tenentatem adfert.

Deinde paulò infra: Halica adulterina fit maxime quidem ex Zea, quæ in Africa degenerat. Pinsunt cum arena, & sic quoque difficulter conterunt vtriculos, sitque dimidij modij mensura, posteaque gypsi quarta pars inspergitur, atque vt cohæsit farinario cribro subcernunt. Quæ in eo remanſit, excepturia appellatur, & grandissima est: rursus quæ transit, arctiori cernitur, & secundaria vocatur: item cribraria, quæ simili modo in tertio remanſit, cribro angustissimo, & arenas tantùm transmittente.

Et hactenus quidem Cassij & Plinij verba: ex quibus manifestum est, ἅλικα à Chondro differre, & Chondrum cum secunda Plinij Halica conuenire, vtramque item rem factitiam esse, & non peculiaria frumentorum genera.

Ceterùm Chondrus, vt Paulus libro primo tradit, egregiè nutrit, & glutinosos parit humores, verùm puls ex eo confecta nocet, quoniam quamprimùm crassescens incocta permaneat. Probatur magis χύλος ipsius ex integro Chondro bene decocto, expressus ptisanæ similis.

Ἅλιξ in ceteris Chondro quidem respondet, sed aluum magis adstringit.

Galenus Chondrum valenter nutrire, ac succum lentum habere affirmat: siue in aqua dumtaxat coctus, cum mulso, vino dulci, adstringentive: siue cum oleo saleque frixus sumatur.

tur. Atque eo modo, inquit, Chondrum medici ptisanæ fuisse confectionem dictitant, quidam autem ex χονδροπτισάνης ægrotum fuisse cibarum.

Χονδροπτίσανη. Veterum vero nonnulli, vt Diocles & Philotimus, πτισάνλιν πυρίτην, Chondrum hoc modo apparatum appellant. Et vno quidem horum modorum, eo videlicet qui prior est, Halicam etiam coqui ac edi apud Romanos solitam, Martialis in Xenijs hoc disticho ostendit:

Nos Halicam, mulsum poterit tibi mittere diues;
Si tibi noluerit mittere diues, eme.

De Tragō. CAP. XII.

TRAGVS Chondri, vt Dioscorides ait, similitudinem ac figuram gerit, res quoque factitia. Fieri eum, Galenus in lib. De alimentorum facultatibus, ex nobilissima Olyra ait, cùm vt decet fuerit excorticata: in Commentarijs verò lib primi De ratione victus in morbis acutis ἐκ τῆς ζειᾶς, hoc est, ex Zea, quarum vnique Olyra species est. Cassius Dionysius Tragum ex frumento conficit Alexandrino. Plinius lib. XVIII. ex Tritici semine in Campania dumtaxat & Ægypto fieri tradit. In Ægypto autem, cuius celeberrima ciuitas Alexandria, Olyra facilis ferulisque eiusdem lib. cap X.

A Chondro & Halica & materia, sed potissimùm ipsa præparatione differt: Chondrum siquidem, gypsum & arena perficiunt, Halicam creta emundat; Tragus sola aqua macerata excorticatur.

Eius conficiendi modum Cassius tertio De agricultura lib. sic docet: Frumentum Alexandrinum appellarum, macerarur decorticaturque, & in sole calido siccatur; deinde idem rursus fit, donec ei pelliculæ & quidquid fibrosum est, in frumento delabatur. Appellatur autem Tragus iste, subinde cognomento frumentaceus, ad discrimen eiusdem nominis, & animalis, & herbæ, non quòd naturale aliquod frumenti genus sit. Nam vt veterum auctorum testimonijs abundè constat, res factitia est.

Trago autem, Galeno auctore, plerique vtuntur, primùm eum in aqua decoquentes, deinde ea effusa ἁφεψεμα, aut vinum dulce, aut mulsum infundentes, superinuciunt & nuces pineas aqua præmaceratas, donec plurimùm intumuerint: multò tamen minùs quam Zea, Dioscorides ait, nutrit.

De Amylo. CAP. XIII.

AMYLVM ex Siligine fit, vt Cato scribit; item & ex Zea: optimum verò ex Setanio auctore Dioscoride. Fit etiam in Germania hac ætate, ex eo quod Amylum, id est Amyleum frumentum nuncupatur, quod veluti Zea quædam trimestris ac Halicastrum (vti septimus) est.

Rationem conficiendi paucis complexus est Cato cap. LXXXVII. Dioscorides latiùs his verbis tradidit: Purgatum trimestre Triticum madescit quinquies die, & si fieri potest nocte. cùm emolliti cœperit, effundatur sentim sine agitatione aqua, quò minus, quod vtile est, vnà effluat. Vbi mollissimum factum fuerit, effusa aqua pedibus calcare oportet, deinde affusa aqua iterùm calcare, rum enatantes ibi furfures, cribro excipiendi, reliquumque per colum traiectum, confestim ut tegulis nouis sub ardentissimo sole siccandum. Nam si vel modicè humidum manserit, acorem contrahit.

Ἄμυλον autem ex eo nomen habet, quòd absque mola, Græcis μύλη dicta, fiat. Officinæ corrupta voce Amydum appellant; Germani Ammeel/ Kraftmeel: Brabanti Amidonck, & quòd glutine inde facto mulierum pepla inalbentur, ac durentur, Stijfsel.

Tritico, inquit Galenus, cum frigidius, tum siccius est: læuigandi exasperatas partes vim obtinet. Dioscondes sanguinis reiectiones potu cohibere, contraque oculorum fluxiones, cœlotetas, pustulasque efficax esse addit: quod verò ex Zea fit, nullius in medicina vsus esse, ad alia tamen conueniens.

Amyli succedaneum. Galenus lib. VII κατὰ τόπους Amyli loco, Siligine, id est, purissima Tritici farina vtitur.

De Athera & Κόλλα, siue Glutine. CAP. XIIII.

ATHERA sorbitio est, inquit Dioscorides, ὄμμα πολτάριον ὑγρόν, id est, veluti pulticula liquida. Fit ex Zea tenuissimè molita. Apud Belgas non ex Zea tantùm, sed ex quauis etiam puriore farina coquitur; veluti Secalis, Hordei, frequentissimè autem Tritici, cum tenui cerusia vel alio liquore permixta.

Est autem edulium, quod citò concoquitur, facileque nutrit, infantibus idcircò & senibus conueniens; interiora tamen viscera nonnihil obstruens. Datur capite dolentibus, ex tenuissima Secalis, vel Hordei farina; dolorem enim sopit, & somnum clementer conciliat.

Κόλλα. Athera crassius & solidius est gluten, Græcis κόλλα, ex Similagine & farina Tritici, quo chartæ

chartæ glutinantur. Quod propter eam, quam habet obstruendi vim, sanguinis excreationibus prodest.

In vtriusque medio πολτὸς, siue puls est, solidior quidem ac spissior Athera; liquidior verò Glutine; & minùs Glutine, plus autem quàm Athera viscera obstruens. Πολτὸς. Puls.

Athetæ, aut potiùs pultis genus est, edulium, quod Galenus ex multa Tritici farina lacti permixta fieri scribit, quo hac ætate Belgium, ac vniuersa infenor Germania frequentissimè vtitur. Cibus boni succi & multi alimenti, sed eos, qui ipso assiduè vtuntur, offendens. Nam in hepate obstructiones pant, & calculos in renibus gignit, auctore Galeno.

De Rogga siue Secali. Cap. XV.

Rogga siue Secale.

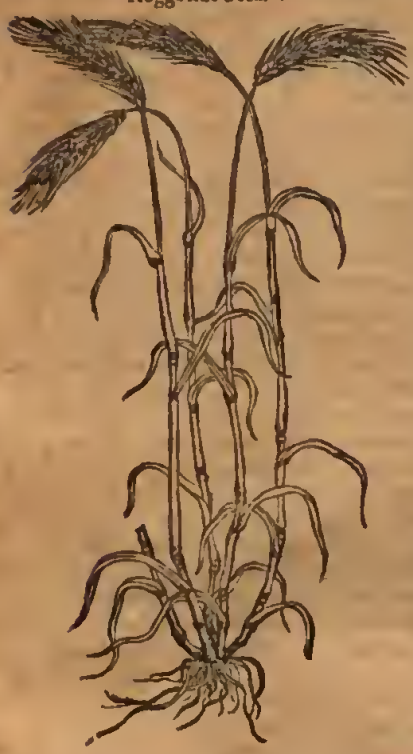

Secale folio cùm primùm prodit, rubescit; inde vt reliqua frumenta viret: numerosis culmis assurgit, Tritici tenuioribus, lõgioribus, quatuor, vt plurimùm, geniculà habentibus. spica in ordines & versus digesta, breuibus, non acutis, sed innocentioribus aristis cingitur, quæ cùm floret, erecta est; semine verò prægnans, procumbit ac deorsum dependet. Granum oblongum, nigricans, gracile, ac nudum, quod è glumis facile concidit, ac sæpenumerò sponte exilit. radices multæ, tenues, fibrosæ.

Nascitur cùm in Germania ac apud alias nationes plurimas, præsertim Septentrioni subiectas, tum in Belgio omnibus ferè agris tam sterilibus quàm lætis, veluti in Brabantiæ Cãpania, quæ hoc frumentum, licet arida ac stenlis, feliciter progignit. Qualicumque enim solo prouenit, quantumuis tigenti, gracili, aut arido, fœcũdiore tamen ac lætiore melius præstantiusque.

Seritur Autumno, quod & lætius, item & Vere, æstiuum, altero gracilius, paucioribus culmis, spica breuiore ac tenuiore, granoque leuiore.

Germani Norken / Belgæ Roggę appellant: Hispani *Centeno:* Itali *Segala:* Galli *Seiglé*, veteris Latinæ nomenclaturæ vestigia tenentes.

Plinio Secale est, de quo lib. XVIII. cap. XVI. sic scribit: Rarum dictu, esse aliquid cui prosit negligentia; id autem, quod Secale & Farrago dicitur, occari tantùm desiderat. Secale Taurini sub Alpibus Asiam vocant, deterrimum (sed veriùs aterrimum) & tantùm ad arcendam famem vtile, fœcunda, sed gracili stipula, nigritia triste, sed pondere præcipuum, & tamen sic quoque ingratissimum ventri est: nascitur qualicumque solo cum centesimo grano, ipsumque pro letamine est. Quæ Plinij verba frumentum Norken ac Roggę dictum, cùm Secali conuenire satis commonstrant. *Plinij locus emendatus.*

Dicitur autem id, vt Plinius tradit, etiam Farrago; verùm non secùs, quàm Far, Hordeum, Auena, Triticúmve, subinde Fattagines nominantur, quando videlicet iumentorum pecudumque pabulo cedunt.

Farrago siquidem, quam Græci ζειὰν appellant, generale nomen est, ad omnem vtique segetũ herbam, quæ pabuli causa seratur. Seritur ea ex recrementis Fattis prędensa, admixta aliquando & Vicia: eadem in Africa fit, ex Hordeo: Plinius. Atque inde Farrago, quòd Far sit ferro cæsum. aut quòd primùm in farracea segete seri cœptum, Varrone auctore, dicitur. *Farrago.*

Ex Hordeo Farraginem facere docet Columella: Farraginem, ait, in restibili stercoratissimo loco, & altero sulco serere conuenit. Ea fit optima cùm Chanterum Hordei decem modiis iugerum obseritur, circa æquinoctium Autumnale, sed impendentibus pluuiis, vt consita rigataque imbribus, celeriter prodeat, & confirmetur ante hiemis violentiam. Nam singoribus cùm alia pabula defecerint, ea bubus ceteris que pecudibus, optime desecta præbetur: & si depascere sæpiùs voles, vsque in mensem Maium sufficit. Quòd si etiam semen ex ea voles percipere, à Calendis Martiis pecora depellenda, & ab omni noxa defendenda est, vt sit idonea frugibus. Similis fano Auenæ, quæ Autumno sata, partim cæditur in fœnum, vel pabulum, dum adhuc viret: partim semini custoditur.

Iam & ex Tritico Farraginem fieri Plinius quoque teſtatur. Et in Tritici, inquit, genere, pars aliqua pabuli eſt, quadrupedum cauſa ſati: vt Farrago. Abſyrtus etiam πυρίτην χαίτην, id eſt, Triticeam Farraginem, equulis maxime probat: ea ſi non adſit, κριθίτην, quam Eumelus iis refert poſt trimatum dari ſolitam. Hoc modo & Secale Farraginis genus eſt, quando videlicet pecudum iumentorumque per luemem pabulum efficitur.

Recentiores Roggam Siliginem ferè interpretantur: qua in re quantum hallucinentur, ſatis ex iis, quæ capite De Tritico ſcripſimus, apertum eſt. Nam Siligo candidius ac leuius Triticum eſt, ac Tritici, vt inquit Plinius, delitiæ, ex qua lautiſſimus panis & piſtrinarum opera laudatiſſima fiunt; at Secale nigrum eſt, & ex eo panis ater, pauperum, non lautiorum, menſis ac cibis dicatus.

In non diſſimilem errorem lapſi videntur, qui Rocken cum Olyra conuenire autumant: Olyra ſiquidem candida eſt, ac vtriculis multis continetur, Secale verò præter quòd nigrum eſt, glumis nullis implicatur. Ruellij coniectura plus veriſimilitudinis habet, qui Secale a Briza non longè diſſidere credi ſcribit, atque inde putari nomen Bizi panis in Galliæ vulgus manaſſe. Panis ſiquidem ex Secali fit grauis, firmus, concoctu non facilis, qualem ex Briza fieri Galenus tradit, & hunc nigrum ex Secali panem, extrita littera *r*, *pain biz* Galli nuncupant; ſic vt ab inuicem non diſſidere exiſtimari poſſint, niſi Secalis granum nudum foret, Brizæ verò glumis implicitum, quod hæc inter ſe differre manifeſte oſtendit.

Briza. Quòd verò Brizæ ſemen glumis implicetur, ex his videtur colligendum: tum videlicet, quòd eam Typhæ perſimilem Galenus ſcribat, quę multiplici folliculo conditur. tum etiam quòd membranoſam ſubſtantiam panis ex ea factus habeat, ex ipſorum nempe folliculorum admixtione; contrà plane quàm Secalinus, qui Triticeo ſyncomiſto membranas ac furfures vel pauciores vel non plures habere comperitur.

Porrò Secale proximum inter frumenta à Tritico Triticeiſq; ſeminibus locum habet. Panis ex eo factus, lentoris atque obſtruentis naturæ nonnihil obtinet, difficulter concoquitur, ac ventriculo grauis eſt, præſertim ſi furfurum expers fuerit. Nam confuſaneus, qui ſimul omnia recipit, ac ex tota farina concinnatus eſt, ſi probe coctus beneque fermentatus fuerit, minùs lentus eſt, non admodum ęgrè conficitur, citoque deſcendit, nondum tamen Tritico ſyncomiſto par, quo grauior & concoctu difficilior etiamnum eſt. Alimentum autem corpori ſolidum ac firmum præſtat, nec mali ſucci, ſi ex bono frumento coctus fuerit; ex malo autem frumento & corrupto paratus, prauos & corruptos ſuccos ingenerat, & diuturniores morbos procreat, veluti morbum, Germanis Schorbeck, aut Schoorbuyck dictum. Admiſcetur huic non rarò Triticum, vt leuiorem gratioremque panem efficiat, qui Secalino puro minùs grauis ac lentus eſt, & tenuitudinem ſuam Triticeo diutiùs retinet.

Secale autem vt medicamentum, Tritico incalefaciendo ac digerendo potentius eſt.

Panis ex hoc aut fermentum, promptiùs ac citius abſceſſus matutant & rumpunt, quàm ex Tritico facta.

Farina confuſanea diuturniores capitis dolores lenit, in linteo capiti circumligata.

De Hordeo. CAP. XVI.

CVLMO Hordeum eſt quàm Triticum breuiore fragilioreque, pluribus articulis geniculato, folio in ſtipula latiore, ſcabrioreque: ſpica longarum, aſperarum, mordacumque ariſtarum valle munitur, ac in verſus ſtriata, ordinibus conſtat, ſubinde binis, aliàs ternis quaternisve, vt plurimùm, vt Theophraſtus ait, ſenis; ſed vt Tragus, etiam octonis. Spiſſior autem poſituque arctior eſt, quæ pluribus conſtruitur. Granum tenui oblonga palea includitur: radices ſubſunt frequentes tenueſque.

Hordeum autem (vt Plinius inquit) frugum omnium molliſſimum, atque ex omni frumento minùs calamitoſum, quodque celerrimè reddit fertiliſſimumque.

Seritur (auctore Columella) ſoluta ſiccaque terra, & vel præualida vel exili.

Naſcitur paſſim, ac vniuerſæ familiare Europæ eſt: cum Autumno, tum frequentiùs Martio, Aprili, Maioque menſibus seritur.

Græcis κριθὴ dicitur: Germani Gerſten: Belgæ Gerſte: Itali *Orzo*: Hiſpani *Cenada*: Galli *Orge* nuncupant. In huius genere, quod pluribus verſibus ſpicatur, πολυστιχὸν recentiores appellant, ac Germani Groſſe Gerſten. Quod ſex verſuum ἑξαστιχὸν: Cantherinum hoc Columellę eſt. Aliud duorum verſuum δίστιχον, à Columella Galaticum, à Germanis Futter Gerſten/ Klein Gerſten/ id eſt, exiguum ac paruum Hordeum nominatur. Quod magnum & plenum, ſpicamque gerit erectam, ἀχλαΐς κριθὴ, ab Hippocrate vocatur, æruginι id obnoxium eſt: quod verò incuruatur, ὑπόκριθος, ab æruginε hoc minus infeſtatur.

Ad Hordei genus & reducendum, inquit Ruellius, putauerim, trimeſtre illud Hordeum,

quod

Hordeum.

Hordeum distichon.

quod Gallicè *Secourgeon* dicitur, quòd tebus ad egestatem adductis, cùm annonę premit penuria, plebem alat, & à famis noxa vindicet. Seritur verò & in Gallia, quod mundum Hordeum vocant, Ruellio eodem teste: huius granum nudum est, ac sponte gluma concidit, cætera Hordeo simile: Γυμνόκεθον ac nudum Hordeum, tale à Galeno, in lib. De aliment. facult. appellarut. *Secourgeon.* Γυμνόκεθον.

Ceterùm Hordeum, vt Galenus in lib. De aliment. facult. non eamdem cum Tritico facultatem habet: siquidem Triticum palam calefacit; Hordeum verò non modò non calefacit, sed quoquo modo ea vtare, siue panes ex eo feceris, vim quamdam refrigerandi habere cernitur. Dissidet præterea à Tritico succi specie, quam vtrumque ipsorum gignere consueuit. Siquidem Triticum crassum & lentum est: Hordeum autem tenuem, & nonnihil detersorium succum in nobis gignit.

Panes Hordeacei Triticeis multò minùs alunt, qui tamen ex præstantissimo Hordeo conficiuntur, minùs à Triticeis in eo superantur: qui verò ex laxo & leui, paribus furfuraceis respondent. Panes autem ex Hordeo eiusmodi citissimè per aluum subducuntur, quod reliquis non minimum accidit, si Triticeis eos conferetis. Sunt autem non modò Triticeis, verùm etiam Olyrinis, & multò magis Typhinis, friabilibus, nihil in se lentoris, vt illi, habentes. Ex quo perspicuum est, quòd exiguum corpori præbent alimentum, & ponsimum, si facti ex peior Hordeo fuerint, ex quo Hippocrates ne Ptisanam quidem fieri voluit: neque enim dum coquitur, succum copiosum ex seipso emittit.

Laudatissimum autem Hordeum quod candidum, vbi pinsitum est, apparet, nonnihilque densitatis ac ponderis (quantum Hordeo datum est) habet. Porrò quod totum plenum est, & ei reumsemptionem externam habet tensam, melius eo est, quod gracile est ac rugosum.

Hordeum primi est ordinis in exiccando & refrigerando, ait Galenus in lib. De facult. simplic. habet etiam pauxillum absterſionis, paulò etiam plus desiccat, quàm farina fabacea, cui non insunt cortices.

Hordeum, Dioscorides inquit, abstergit, vrinam cit, inflationem parit, stomacho aduersatur, œdemata concoquit. Farina hordeacea in mulsa aqua cum Ficu decocta, inflammationes & œdemata discutit: durities, cum pice, resina & fimo columbarum concoquit: cum Meliloto

liloto autem & Papaueris calyce, dolores finit, qui latus exeruciant: aduersus inteſtinorum inflationes, cùm Lini ſemine, Fœnogræco & Ruta impoſita iuuat: ſtrumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri vrina, ad concoctionem perducit: cum Myrto verò aut Lentiſco, aut Malicorio, aut ſilueſtribus Pyris, aut Rubo, aluũ profluuia ſiſtit: podagricis inflammationibus cum Cotoneis aut aceto prodeſt: decocta in acri aceto, modo quo ὠμὴ λύσις, & calida impoſita, ſepris medetur.

ὠμὴ λύσις. Eſt autem ὠμὴ λύσις, Pelagonio auctore, miſtura æqualis Fœnigræci, ſeminis Lini, & farinæ Hordeaceæ.

Cremor verò farinæ Hordei ex aqua, aut cum pice & oleo decoctus, puri mouendo eſt: cum aceto ſubactus, itidem & cum pice, contra articulorum fluxiones prodeſt.

Habet præterea & Hordeum multiplicem vſum, nam ex eo Ptiſana, Polenta, Maza, Maltum & Ceruiſia conficiuntur, de quibus deinceps.

De Ptiſana. CAP. XVII.

PTISANA ἀπὸ τῆς πτίσεως dicitur, & nomen quidem commune omnium frumentorum à corticibus ſuis, ἐξ οὗ πτίσεται, purgatorum eſſe poteſt, ſed propriè tamen & peculiariter non aliam, quàm Hordeaceam Ptiſanam ſignificat, quæ ſimpliciter ac citra adiectionem πτισάνη nuncupatur. Nam ſi hoc modo frumentorum aliorum quorumdam ſemina mundata alicubi (quod tamen rariſſimum) Ptiſanæ nominentur, frumenti appellatio coniungitur. Ita Hippocrates lib. περὶ παθῶν, & Dioſcor. περὶ κριθῶν cap. πτισάνῃ πυρίνῃ, & ex Oriza Ptiſanam Plinius dixit: ad Hordeaceæ nempe Ptiſanæ differentiam, propriè & ſimpliciter Ptiſanæ nominatæ.

Eſt autem Ptiſana hæc aliud nihil, quàm Hordei granum à membranis & corticibus ſuis mundatum & excorticatum. Πτίσεται, id eſt, macerare, tundendoque expurgare hoc oportet, ac in Sole ſiccare, deinde rurſus πτίσεται, rurſuſque ad ſolem ſiccare. Quod autem tenue ex eo decuſſum eſt, ipſi inſpergendum; hoc enim ipſam conſeruat, vti Didymus in Geoponicis.

Humectat autem & refrigerat Ptiſana, eduliumque eſt (Hippocrates autem περὶ διαίτης ὀξέων νοσημάτων) in acutis morbis, reliquis omnibus frumentaceis præferendum. Nam viſcositas eius leuis, continua, iucunda, lubrica, & mediocriter humida ſitim minime infert, & ſi quid ablui eget, probè abluit: non adſtringit, non malè turbat, nec in ventre intumeſcit, cùm talem, vt decet (Galenus addit) fuerit parata: hoc eſt, quando in coctione quàm plurimùm intumuerit, poſteà igne lento, per multùm otium in chylum fuerit redacta, acetum tunc ei admiſcetur, cùm planè intumuerit: vbi verò cocta exactè fuerit, ſub edendi tempus, ſalem tenuem iniicere oportet. Oleum autem ſi intio ſtatim adieceris, cochlon nihil nocueris, aliud tamen nihil miſcendum, niſi velis Anethi aut Porri quidpiam, idque intio ſtatim admiſcere. hæc Galenus.

Noſtro tempore rarò aut numquam horum aliquod addirur, ſed ſacharum ferè, & aqua e Roſis albis ſullatitia ei admiſcentur; & ſubinde Amygdala aliquot amara, vt palato gratior fiat: aut ſeminum Melonum vel Cucumeris nonnihil, præſertim quando impenſius refrigerandum, aut ſomnus ea concilandus eſt. Admiſcetur ei & nonnumquam Amygdalorum dulcium χύλος, ſiue ſuccus, (Officinæ lac Amygdalinum vocant) præſertim cùm [illegible] liquidiorem cohibere vtile eſt.

Fit item ex Ptiſana porus, quem Officinæ Ptiſanam nominant, cùm tamen nec Ptiſana, nec Ptiſanæ χύλος ſiue cremor ſit, ſed eius tantùm tenuius decoctum, ipſius ſubſtantiæ parum aut nihil retinens, quod ferè non ex ſola Ptiſana, ſiue Hordeo mundato, ſed & ex Glycyrrhiza, & Vuis paſſis additis, decoquitur. Qua ratione parata potio vtilis eſt iis qui inflammatione pulmonis, partiumque reſpirationi deſeruientium, vel renum veſicæque exulcerationi aut inflammatione laborant.

Plus alimenti (inquit Dioſcorides) Ptiſana ob cremorem in decoctione redditum præbet, quàm Polenta ex Hordeo facta. Contra acrimonias atque arteriæ aſperitates exulcerationeſque pollet.

De Polenta. CAP. XVIII.

POLENTA Hordei frixi farina eſt, quàm Græci propriè ἄλφιτα nominant: quamquam ſubinde τὰ ἄλφιτα nomen de omni alia, præſertim tudiore farina, ſed impropriè, dicatur.

Pluribus hæc, Plinius ait, fit modis: Græci perfuſum aqua Hordeum ſiccant nocte vna, ac poſtero die fingunt, deinde molis frangunt. Sunt qui vehementiùs toſtum, rurſus exigua aqua aſpergant, ſiccentque priùs quàm molant: alij verò virentibus ſpicis decuſſum Hordeum, recens purgant, madidumque in pila tundunt, atque in corbibus eluunt, ac ſiccatum Sole, rurſus tundunt, & purgatum moluit.

Galenus

ex recente Hordeo mediocriter frixo, laudatissimam fieri ait, atque ex has Mazas præparari, deficiente autem recente Hordeo, nonnumquam & ex aliis ipsam confici, omnemque rectè factam bonæ esse odoris, eam verò suaueolentissimam, quæ ex optimo & recente Hordeo, quod aristam nondum habet siccam, est confecta.

Exiguum autem corpori, vt Galenus quoque tradit, Polenta alimentum dat, & priuatis quidem ac ab omni exercitatione abstinentibus satis multum; iis verò qui quoquo modo exercentur, minus quàm satis est.

Deficcat verò multo magis, quàm Hordeum: aluum etiam (Dioscorides ait) cohibet, & inflammationes mitigat.

De Maza. CAP. XIX.

MAZA ex Polenta humido aliquo permixta & subacta conficitur. Et aliqua quidem cum sola aqua subigitur, aliæ verò aut cum vino, aut cum oleo, aut cum melle, aut cum aliquot horum permixtis.

Cum aqua autem eam subigi, præter quod ex libro Hippocratis De diæta secundo satis euidens sit, testis quoque est Xenophon sexto παιδείας Cyri, vbi hic concione conuocata, milites suos ad aquæ ponorem adhortatur, & à consuetis non admodum recessuros ostendit. Καὶ γὰρ ὅταν, φησὶ, ἀλφιτοποιεῖ, ὕδατι μεμιγμένῳ ἀεὶ τινὶ μάζαν ἐσθίει· καὶ ὅταν ἄρτοποιεῖ, ὕδατι διδύμους τοὺς ἄρτους. id est: Etenim qui Polenta victitat, Mazam aqua permixtam edit, & qui pane vtitur, panem aqua subactum.

Subigi verò Mazam, & cum vino, ex Hippocratis libro de internis affectionibus apparet, vbi in hepatico morbo, cui suffocans accedit, & similiter in coxendicum dolore, eam, quæ vino dulci subacta est, non edendam consulit.

Idem Mazam oleo & melle quàm maxime subactam, in typho quodam eodem libro exhibendam præcipit.

Hesychius vero μάζαν interpretatur, Polentam aqua & oleo permixtam.

Et à principio, Athenæus ait, popularem cibum ex Alphitis, Mazam veteres vocarunt, ipsamque præparare μάττειν dicebant, posteà verò necessarium victum, ob intemperantiam vanetate distinguentes, studioseque paulatim imminutantes, nomen ipsum Mazæ in μάττυαν commutarunt, ita appellantes omnem cibum magnificum; ματτυάζειν verò ipsos cibos præparare dixerunt. Atque inde fortasse, quæ ex Amygdalis & saccharo placentæ conficiuntur, ni Officinæ Massepanes, hac ætate adhuc nominantur. *Massepanes.*

Porrò Maza, vt Galenus ait, panibus Hordeaceis ægriùs concoquitur, magisque ventriculum flatu implet, in quo etiam si diutius maneant, turbationem excitat. Citius autem subducitur, si commixta diutius fuerit ac subacta. Quod si mel quoque addatur, citius etiam ob id, ventrem ad exctenonem incitabit.

De Crimno. CAP. XX.

CRIMNO, inquit Galenus in Commentariis libri secundi prædictionum Hippocratis, crassior Pulentæ pars appellatur, quę grandiuscula effracto mulcitur Hordeo, refugiens videlicet molæ exactiorem contractionem. Dioscorides, quem Galenus etiam lib. De facultat. simplic. sequitur, non Polentæ modò, sed & Tritici, Zeæ, ac Olyræ, siue antea tostorum, siue non tostorum crassiorem farinam κρίμνον appellat, Crimni nomen ad rudiorem crassioremque farinam cuiuslibet frumenti transferens.

Solo molæ discrimine ac triturę modo à farina siue ἀλεύρῳ differt. Ἄλευρα enim dicitur quando granum in tenuissimas partes quàm exactissimè contritum est; κρίμνον verò rudior farina, quæ fragmenta maiuscula ipsorum granorum continet. *Ἄλευρα.*

Πόλτον, id est, pultem ex eo faciunt, inquit Dioscordes, quæ abundè alit, facilè conficitur, & alium vehementiùs astringit, si Zea ex qua fit, priùs torreatur.

De Malto siue Byne. CAP. XXI.

MALTVM à recentioribus nuncupatum, ex Hordeo quoque fit. Nam ipsum Hordei granum est, primum dunec intumuerit aqua maceratum, quod deinde germen emisit, ac postremò eum ipsis germinibus siue enatis ligulis resiccatum est.

Resiccatur autem frequentissime ignis calore, quam ad hoc constructus fornax per exigua spiramenta admittit: raro verò absque ignis subsidio, idque non nisi æstuis mensibus vigente æstu, cum in tabulato, eminentiore loco perflato, tenuiter sparsum, sæpius per diem vertitur.

Nostri Mout/ Germani Malz/ recentiores Maltum voce a Germanis mutuata appellant. Aëtius Græcus medicus, Hordeum hoc modo præparatum βύνλον nominat. *Βύνλον.*

Ad Beræ siue Cerasiæ decoctionem conficitur, & laudatissimum quidem Martio & Aprili mensibus.

Quali-

Qualitatem habet ſiccam quidem Hordei intenſiorem, frigidam verò multò remiſſiorem, præſertim quod ignis calore toſtum ac ſiccatum eſt. nam πυρόμαι, quod ſignificatione diurnaque toſtione inhæret, ſiccitatem eius intendit, ac frigidam non ſolum remittit, ſed & qualitatem quamdam calidam ei imprimit. Quod verò æſtiui calores tum, minus quidem calet, tamen & ipſum Hordeo calidius vel ſola germinatione, quæ abſque leui quadam putrefactione, ob alienam humiditatem, non ſuccedit fermentatione autem caliditatem multis accedere, ſatis notum.

Galenus lib. De aliment. facult. Hordeum ait, quoquo modo quis eo vtatur, ſiue polenta coxerit, ſiue polentam fecerit, vim quamdam refrigerantem tetiuere, verum id de Hordeo non viderut intelligendum, quod vel germinatione ſola, deinde & toſtione, ſi acceſſerit magis à natura ſua receſſit, quàm polenta, quæ vel ex crudo nondumque macerato Hordeo in aqua macerato rantùm, vt diximus, conficitur.

Abſtergit præterea & Maltum Hordeo potentiùs, minus lentoris habet, cum, quia coctum minus, ſiliquatum verò plus habeat, quàm crudum Hordeum, tum ab inhærente illi nullo calore; partim a leui illa corruptione, partim ab empyreumate, qui abſterſionem iunctam habet. Ventris rotmmibus aliiſque ſimilibus ex frigida cauſſa doloribus ſubuenit, toſtum feruentíque in facculo appoſitum.

Cataplaſma ex Bynes farina tumoribus hydropicorum vtiliter, Aëtio teſte, imp

De Bera ſiue Ceruiſia. CAP. XXII.

BERA ex Malto & Lupuli ſalictarij conis modo proportioneque certis, aquæ d[illegible] permixtus, coquitur: & ſimpliciſſima quidem ac propriſſima talis eſt. Proxima, q[illegible] cum, Zeam, aliaſve fruges, vna cum Malto Hordeaceo admittit. Quæ verò præter herbas, ſemina, flores, aromata, aut alia huiuſmodi caput implentia, ac ebrietatem inducentia, à frugum natura aliena, permixta habent, compoſitæ quædam Beræ, ſiue Ceruiſiæ ſunt ac medicatæ, ab Hordeacea Triticeaue Bera & ſapore & qualitate diſſidentes.

Nominant autem huiuſmodi ex frugibus potum cum Germani omnes, tum Britannique liquæq; Septemtrioni ſubiacentes gentes, communi quidem ac patria voce, Biere ſiue Bere. Latina autem paſſim Ceruiſiam. Veteres verò ex Hordeo potum variis nominibus appellarunt: & οἶνον quidem κριθῖνον, id eſt, Vinum hordeaceum, omnem ex Hordeo compoſitum Græci. Eumdem Ariſtoteles, Athenæo teſte, πῶμα dixit: alij βρύτον, veluti Sophocles in Ptolemo, & Hecataeus in Europæ periodo, vbi Paeonas ζρύτον ait bibere ex Hordeo. Θρᾷκες verò ex Milio & Conyza. Hellanicus tamen non ſolùm ex Hordeo, ſed & ex radicibus βρύτον aſſerit: Bibunt, inquit, ex radicibus βρύτον, veluti Thraces ex Hordeo.

ζύθον. Ægyptij Hordeaceam potionem ζύθον ſiue ζῦθον, Theophraſtus ait, appellant Ideſtatur Plinius lib. XXII. Ex frugibus, inquit, potus, Zythum in Ægypto, Celta & Cena, in Hiſpania, Ceruiſia & plura genera in Gallia, aliisque prouincijs. Quos lib. XIII. nominibus quidem alijs, ſed ratione eadem confici tradit.

Diodorus Siculus, Zythum non in Ægypto ſolùm, ſed & in Galatia quoque fieri affirmat. Tanta eſt (inquit, de Galatia ſcribens) aëris frigiditas, vt neque vinum ea tegio, neque oleum producat; quare coacti homines potum ſibi ex Hordeo componunt, quē appellant [illegible]um.

Dioſcorides vnum Hordeacei potus genus Zythum, alterum Curmi nomine

ϕοῦκος. Simeon Zethi ex poſterioris ætatis Græcis, huiuſmodi potionem Arabico nomine κερβῆ vocat, alij φοκαδίον, ſiue φυκαδίον: Arabibus tamen, Phoucas non ex Hordeo tantùm potus eſt, ſed etiam, veluti Rhaſis ſcriptum reliquit, ex pane Hordei, hoc eſt, Similagineo. Mentha, ac Apio compoſitus: ac, vt Hali Abbas reſtatut, quædam etiam Phoucas ex pigne[illegible], aut ex Malorum punicorum ſucco conficitur.

Hæc autem omnia ſiue ſimilia ſint genera diuerſis appellata nominibus, ſiue proinde aliqua diſcrepantia, cum Bera ſiue Ceruiſia noſtra in eo conuenire poſſunt, quod ex hordeo ac frugibus componantur, præparationis tamen modo, vel alia qualitate aliqua ab ea ſe differunt. Nam ſi Zythum, vt Galenus ait, lib. De facultat. ſimplic. medicament. ex putredine proueniat, aut ex frugibus fiat aqua madefactis, donec reſoluantur in liquorem Vſimileu, veluti Hermolaus Barbarus in Cotollarijs ſcribit: ac acre maliq; ſuccì ſit [illegible] neruos tentet, quæ à Dioſcoride ac Galeno quoque ei attribuuntur, cum Bera ſiue Ceruiſia noſtra nequaquam conuenire poſſit. Nam Bera ex fruge non fit putreſcente, nullum ex ea in liquorem reſoluta, ſed ex hordeaceo Malto, vt diximus, coquitur ab omni putredine aſſeruato. Eſt & Bera per ſe ſuauis, dulcis, ac boni omnino ſucci. Quæ certe Bera a Theophraſto, eum conficiendi modo, tum facultate diſſidere oſtendunt. Sin autem Zythum non eo quo Galenus aut Hermolaus tradunt, conficitur modo, ſed ex Hordeo ac Tritico fiat leuiter

ter tantùm putrefactis, ac à natura sua commutatis, vt Theophrastus scribit, Zythum & Bera simillima sunt. Nam Hordeum in Malтum transiens, leuiter quodammodò computrescit & à natura sua recedit. Verùm tunc Galenus, Dioscondes, & qui deinceps eorũ sententiam ac doctrinam insequuti sunt, minùs recte Zythi facultates cognouisse videbuntur. Propter leuem hanc etenim putrefactionem siue mutationem, Hordeum, aut ex eo potus, mali succi statim fieri non potest, non minùs quàm Polenta, quæ ex non recente Hordeo, sed ex maturo & sicco in aqua maceratо conficitur. Siquidem & tunc leuiter quodammodò Hordeum computrescit, humoremq; alienum imbibit, veluti dum Malтum fuerunt. Polentam tamen hanc ob causam neque Galenus ipse, neque veterum quisquam, mali succi fore asseruit, sed contra omnem boni odoris, suaueolentemq; esse, sicuti & Malтum ante confectum est.

Zythum autem, siue ζῦθος, ex Hordeo & Tritico confici leuiter putrefactis, Theophrastus lib. De caussis sexto, vbi de saporibus agit, his verbis tradidit: Nonnullos verò, ait, naturam commutantes & leuiter putrefacientes, in succos cogimus, ad bibendum idoneos, veluti qui vinum ex Hordeo ac Tritico conficiunt, quod in Ægypto ζῦθος appellatur.

Cetetùm vt ad temperiem Beræ veniamus, pendet ea ex qualitatibus eorum, ex quibus componitur. At materies eius, vt diximus, sunt aqua, Malтum Hordeaceum, subinde Triticum aut Zea, & Lupuli salicarij cori. Aqua quidem, simplex, cuiusmodi ad Beræ decoctionem sumitur, frigida est & humida: Malтum cum exigua caliditate resiccat & abstergit: Triticum ac Zea temperate calida siccaque sunt: Lupuli cori secundo ordine calefaciunt resiccantque, caput tentant, vrinas mouent, abstergendi quoque ac aperiendi potẽtia prædicti. Faciunt hi ad Beræ cũ saporem, tum diuturnitatẽ; fruges verò alimẽti materiam subministrant.

Ex horum autem varia & inæquali mistura, diuersa Berarum genera, dissimilibus qualitatibus prædita, fiunt. Tenues quædam, potentes aliæ, rubicundæ siue nigræ hæ, candidæ illæ, amaræ pleræque, dulciores nonnullæ. Quæ frugum plurimùm admiserunt, potentiores sunt: quæ minùs tenuiores, minimùm tenuissimæ. Ex Hordeaceo Malto, diutiùs tosto, rubicundæ; & præsertim, si diuturnior decoctio aceesserit: præcipua autem parte ex Zea ac Tritico confectæ candidæ sunt, senescenteque tenue & aquosum vinum substantiæ tenuitate quodam modò referunt: amariores caputque citiùs tentantes, Lupuli cori copiosiùs incocti efficiunt; dulciores eorum parsimonia. fruges enim ex se dulcedinem conferunt.

Inter has tenuissima, frigida quidem est & humida, superante in ea aquæ qualitate ac substantia, non tamẽn alicuius caliditatis expers.

Potentiores caloris plus habẽt, cuius etiã vi atq; potentia, in vasa conditæ non secùs ac mustũ fluctuãt ac efferuescũt, minùs tamẽ quã mediocre vinũ calidę, à quo non solũ tẽperamenti caliditate, sed & tenuitate substantię superãtur. Calefactio siquidẽ Beræ clemẽs nutriq; est.

Alimentum autem præstant illæ quidem exiguum, aut nullum, hæ verò copiosius, copiosissimum potentiores: omnes probi succi, si ex bonis frugibus & bene decoctæ fuerint. Crassiores circa præcordia aliquantisper hærent, tardeque descendunt: candidæ, tenuiores & citiùs digeruntur: amaræ, abstersione aluum leniunt: mediæ, medio se modo habent.

Compositæ Beræ, quæ videlicet præter fruges ac Lupulum, & alias quasdam herbas, vel flores, semina, fructus, aromata, limiliave recipiunt, pro qualitate eorum quæ admiscentur, varias qualitates ac facultates obtinent, subinde etiam noxias.

Recens Bera quæ nondum subsedit, non secùs ac mustum, vitia complura gignit: inflationem pant, aluum conturbat, calculum procreat, ac vrinæ sæpenumerò stillicidium excitat: foris tamen admota, neruosarum partium dolores sopit, si dulci calenteque ea foueantur: præstat ad hoc recentissima, & cui nondum Lupulus incoctus est, ac inter omnes potentior.

Acida netuos & reues tentat, ventriculum conturbat, ac vitiosum in corpore succũ gignit.

Acetum quod ex Bera conficitur, Vini aceto minùs acre, minusque potens est, nec partium adeò tenuium.

De Milio. Cap. XXIII.

Milivm multiplici fruticat culmo, geniculato: folia habet ampla, arundinacea: summo caule, non spicam sed effusam promit iubã, siue φόβλω, deorsum reflexam, flaui vt plurimum coloris, subinde nigricantem, in qua semẽ gignitur paruũ, durum, splendensque, paucis tenuibus tunicis conuestitũ, à quibus facillime excidit: radice nititur numerosa, altaque.

Leuem solutamque humum desiderat, nec in sabuloso solùm, sed & in arenoso quoque prouenit, modo vel humido cælo, vel riguo solo: nam siccum cretosumque reformidat, Columella ait. Milio Plinius Campaniam præcipuè gaudere tradit: ante Ver commode seri non potest; teporibus maxime lætatur.

Milium, Theophrastus ait, siccitate sua diurnum esse, plus centum annis seruari posse, si quò ventus & aër non perueniunt, vt auctor quoque est Varro, condatur.

Milium.

Lacryma Iobi.

Græcis κέγχρος, nonnullis κεγχρὺς dicitur, Hippocrati Patpale, vt Hermolaus ait: Hispanis *Myo, Mill:* Italis *Miglio:* Germanis Hirſe: Gallis *Millet*: noſtris Hirß / & Wilde.

Milij grana ac paleæ, vt Hippocrates ait, ſiccant & ventrem ſiſtunt, & cum ficubus, fortibus doloribus conferunt. Ipſum autem Milium coctum alit, non tamen aluo ſecedit.

Primo ordine, Galenus ait, refrigerat, exſiccat verò tertio, aut certè ſecundo intenſo, paulum etiam habet tenuitatis.

Panis qui ex Milio fit, exigui eſt alimenti, frigidus, præandus, & friabilis; nihil enim in ſe habet neque lentoris, neque pinguedinis. iure ergo aluum humentem deſiccat, velut & Panicum, quo tamen ad omnia eſt præſtantius, ſuauiuſque editur, facilius concoquitur, ventrem minus ſiſtit, magis nutrit: fons impoſitum in ſacculis, idoneum eſt fomentum iis, quæ citra morſum exſiccari poſtulant.

Torretur, auctore Dioſcoride, feruenſque in ſacco ponitur, vt torminibus reliquiſque dolonbus, ſi foueatur, auxilio ſit: neque aliud, teſte Plinio, vtilius, quoniam leuiſſimũ molliſſimumq; eſt, & caloris capaciſſimum. Itaque talis vſus eius eſt, ad omnia quibus calor profuturus eſt.

Farina eius cum pice liquida, ſerpentum & multipedæ plagis imponitur.

De Lacryma Iobi. Cap. xxiiii.

Milii generi aſcribitur & quam Lacrymam Iobi recentiores nominant, arundinaceæ quoque naturæ φύσιν· folia habet longa, lata, & arundinacea; culmos craſſos, geniculatos, ex quorum ſuperioribus geniculis duo, tres, aut plures exeunt pediculi, & in ſingulis ſemina ſingula, dura, quaſi rotunda, Ochris maiora, à quibus dependent quædam velut ſpicæ uuiæ. & muticæ: radices in fibras multas diuiduntur.

In hortis Italiæ, Galliæ, ac ſubinde etiam Belgij ſeritur; peregrinum ſiquidem eſt, & aliunde illatum.

Nonnulli Lithoſpermi ſpecie faciunt, propter ſeminis duritiem; toto tamen genere a Dioſcoridis Lithoſpermo differt. Itali *Lacrymam Iobi* appellant: poſſet fortaſſe non inepte Arundo Lithoſpermos nuncupari, vt Geſnerus ait.

Vſum habet nullum, niſi quòd mulierculæ, ſeminibus iſtis lycio ſiue filo tranſmiſſo pro ſphærulis precatorijs ſubinde vtantur, catenulas inde facientes.

De Panico. Cap. xxv.

Panicvm Milij ſimilitudine culmis prodit complurimis, intus farctis, multis articulis geniculatis, ac ſenſim extenuatis: folia ei arũdinacea ſunt, multò quàm Tritici latiora· ſpicã ſiue paniculam fert oblongã, craſſam, prædenſam, ex multis coaceruatam & compactã granis rotundis, duris, ſplendentibus, folliculis quibuſdam

Panicum.

dam intectis, colore subluteis, Milio similibus, sed minoribus: radice nititur fibrosa & valida.

Seritur simili, quo Milium, solo: calidis & siccis regionibus libentiùs nascitur: ex vernalium frugum numero est, quæ teporibus gaudent: nimia aquatione folium dimittit, vti & Milium: sed validius, ait Theophrastus, Milium, dulcius Panicum ac infirmius: consummatur celerrimè, & reseruari egregiè potest.

Græcis ἐλυμος dicitur; nonnullis μελίνη, aut μέλινος. Diocles medicus Mel frugum appellauit. Germani Heydelpfennig aut Pfennig: Hispanis *Panizo*: Galli *Panic*; Latini à panicula, nomen Panico dedere. Ruellius Panicum ab Italis *Melicam* nuncupari refert; Matthiolus autem Melicam Sorghum nominat.

Errādi occasionē præbuisse videtur Ruellio, nominis Melicæ cum μελίνης, siue μελίνη, vicinitas; quę fecit vt Panicū & Sorghū inter se cōfuderit, & Melicę descriptionem cum Panici miscuerit.

Panicum autem facultate pauci nutrimenti est, & exsiccatoria, auctore Galeno: sistit quoque ventris fluxus ceu Milium, in lacte caprino decoctum (addit Plinius) & bis die haustum. si verò foris illinatur, exsiccat atque refrigerat.

Panis, qui ex Panico fit, vt & is qui ex Milio, exigui est alimenti, frigidus, præaridus, friabilis, nihil in se habens neque lentoris, neque pinguedinis; quare & aluum humentem detūccat.

De Panico Indico. CAP. XXVI.

Panicum Indicum.

Panici Indici spica.

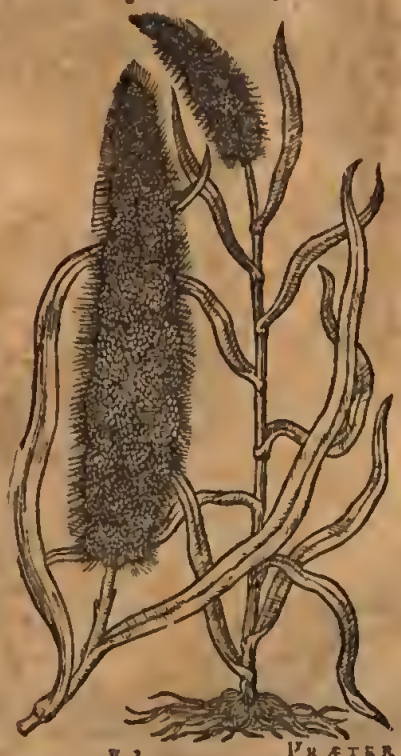

PRÆTER ſuperius Panicum & aliud quoddam peregrinum oſtenditur, quod Indicum cognominatur. Culmos iſtud promit craſſos, VIII. aut IX. pedes altos, crebris geniculis articulatos: folia verò è ſingulis geniculis dura, magna, longa, lataque, omnino arundinacea: ſpicæ ſiue venùs paniculæ craſſæ ſunt, & denſè compactæ, aliquantulùm hirſutæ, breuiores non rarò quàm vulgaris Panici, ſed craſſiores: exeunt hæ & è ſummo culmorum, & e foliorum ſinubis, breuioribus ac tenuioribus veluti culmis inſidentes: ſemen oblongum capillaceis glumis implicatur, quæ ipſas paniculas hirſutas efficiunt: radices validæ ſunt ac fibroſæ, ampliores quam prioris Panici.

Sub finem æſtatis, etſi calida feruenſque fuerit, maturitatem ſemen in Belgio vix conſequitur: in calidioribus regionibus melius proficit.

Panici ſpeciem eſſe, ipſa denſè compacta panicula oſtendit.

De Melica ſiue Sorgho. CAP. XXVII.

Melica ſiue Sorghum.

MELICA tribus, quatuor, aut pluribus aſſurgit culmis arundinaceis prælatis, ſeptem, octo, ſubinde decem, pedum altitudine vel ampliore, nouem articulis vt plurimum geniculatis, medulla candida farctis: folijs e ſingulis geniculis cubito longioribus, trium quatuórve digitorum latitudine,: iuba dodrantali aut longiore, Milij craſſiore, erecta, non dependente: grano multò quàm Milij maiore, ac Lentis fere magnitudine, aliàs in rufo, aliàs plenius nigricante: radicibus nititur fibroſis, multis ac validis. Tota planta arundinem refert: culmi & ſpica, ſemine matureſcente rubeſcunt.

Solum amat pingue & humidum. ex æſtiuis ſementibus eſt: Autumno matureſcit: gignitur in Italia, Hiſpania, ac aliis calidioribus regionibus.

Ab Inſubribus *Melegua*, & *Melega*, Latinè Melica, in Hetruria *Saggina*, aliis Italiæ locis *Sorgho*, Germanis Sorgſamen, hoc eſt Belgis Zorgſaet, Luſitanis *Milium ſabarrum* appellatur: nonnulli Panicum peregrinum, aut Indicum cognominant, idipſum videlicet ex Panici genere eſſe exiſtimantes; quorum certè opinio probabilior eſt, quàm eorum, qui illud inter Farris genera reponunt. Cum Farre ſiquidem ſimilitudinem nullam, cum Panico verò aliquam habere poteſt.

Conuenire & cum eo Milio videtur, quod Neronis principatu ex India in Italiam inuectum, nigrum colore, amplum grano, arundineum culmo, adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem; prægrandibus comis, phobas (exemplana perperam culmis lobas, habent) vocant, omnium frugum fertiliſſimum, vt Plinius tradit.

Plinij locus emẽdatus.

Melicæ autem huic & ſimilis alia quædam Melica candida reperitur, quæ arundinaceis foliis, prælatis & geniculatis culmis, effuſa iuba Sorghum quoque refert; ſed ſemen eius rotundius & candidum eſt.

Bellonius hanc Melicæ ſpeciem in Cilicia ac Epiro ſeri, & illic à ſe repertam ſcribit: ibiq; panes ex ea coqui.

Ab Arabibus Hareoman, eodem teſte, appellatur. Apud Auicennam tamen cap. CCCXXXI. Areoman non Melica, ſed Zea eſt, ſi interpreti fides.

Ceterùm Melicæ vtriuſque ſemen Panico ſapore & temperamento ſimile eſt: cogitur ſubinde à ruſticis in panes, ſed friabiles, & parum alimenti ſubminiſtrantes: frequentius, & vt plurimùm, gallinacei generis ac columbarum ingluuie ſeritur.

De Oriza, ex Theophraſto & aliis. CAP. XXVIII.

ORIZA Lolio aſpectu ſimilis eſt, vti Theophraſtus refert: non ſpicam, ſed veluti iubam effundit Milij aut Panici modo: folia ei, Plinius ait, carnoſa, ac Porro ſimilia, ſed latiora:

Oryza.

Frumentum Turcicum.

tiòra: flos purpureus: radix gemmeæ rotúditatis.

Aristobulus apud Strabonem, Oryzam tradit in aquis concluſam ſtare, areolis quibuſdam factis: eamque eſſe altitudine cubitorum quatuor: multiplicem ſpicam habere: copioſumque fructum adferre, meti circa Pleiadum occaſum, atque vt Zeam repurgari: naſci in Bactriano agro, & in Babylonio, & in Suſio; & in inferiore Syria.

Hac autem ætate non in iis ſolùm regionibus, ſed & in aliis plurimis prouincis, veluti in Fortunatis inſulis & Hiſpania prouenit: vnde in Belgium, piſta ac ptilanæ modo repurgata adfertur. Naſcitur paluſtribus ac riguis.

Vere ſeritur, & in India quidem, auctore Eratoſthene, cùm æſtuis imbribus madet.

Græci ὄρυζαν, aut vt Theophraſtus, ὄρυζον appellant: Latini Græcam vocem retinent: Galli *Riz*: Germani Reiß & Reyß nominant.

Semine hoc, inquit, Galenus, omnes in ſiſtenda aluo vtuntur, ipſum eodem modo, quo Chondrum coquentes: difficilius tamen quàm Chondrus conficitur, & minùs alit. Belgæ Oryzam cum lacte coquunt, edulium parantes, quod mediocriter cùm aluum adſtringit, tum nutrit.

De frumento Turcico, ſiue Maize.

CAP. XXIX.

TVRCICO frumento culmus eſt arundinaceus, ſolidus, ſungoſa medulla refertus, multis articulis geniculatus, quinum ſenúmve pedum proceritate, inferiore parte craſſus, ac ſubinde purpureus, ſuperiore paulatim extenuatus: folia lata, longa, venoſa, arundinacea: ſpicæ ſummo caule dodrantales, iubæ ferè modo multiplices, muticæ, procumbentes, vacuæ, nullum ſemen gignentes, inſtar tamen Secalis floreſcentes, flore aut candido, aut luteo, aut purpureo, prout videlicet fructus coloratus erit. Fructum ferunt prægrandes veluti ſpicæ, quæ ex culmi geniculis, atque ab vno culmo tres quatuórve, alterno exeunt ordine, multis foliaceis ac membranoſis runicis, veluti vagina quadam obuolutæ, è qua longi renueſque capilli prominent, ſinguli ſingulis granis adhærentes. Semina magna ſunt, fabæ magnitudine, qua mediaſtino hærent anguloſa, ſuperficie verò rotunda: colore aliàs candida, aliàs lurea, purpurea aut rubra, ſapore dulcia ac ſuauia: quæ in ordines ac verſus octo aut decem digeſta arctiſſimè coniuncta, naſcuntur: radicibus nititur hoc frumentum multis fibroſis ac firmis.

Seritur in hortis, idque Martio aut Aprili: fructus Autumno matureſcit.

Haudquaquam ex Aſia quæ Turcorum Imperatori parer, (vt à pleriſque & vulgò creditum eſt) aut ex Oriente, ſed ab Occidente & ex America, viciniſque inſulis, in Hiſpaniam primùm, deinde in alias Europæ prouincias inue-

ctum est: vbi & seritur, & ex eo panis conficitur, ac subinde procerius multò adolescit.

Germani Turckſch Korn: Belgæ Tozer Koren: vulgò Frumentum Turcicum: Galli *Blé de Turquie* appellant: Americæ ac vicinarum insularum habitatores Maizum & Maizum nominant: Valerius Cordus Triticum nuncupat Bactrianum, sed ratione aut occasione non optima: nec enim cum Tritico nostro similitudinem habet: neque cum eo quoque frumento, quod in Asiæ quodam loco vltra Bactra nasci prodidit. Nam hoc Theophrastus quidem adeò grande fieri, narrari refert, vt grana singula magnitudine oucleos Oliuæ æquiparent. Quod & Plinius lib. xviii. cap. vii. scribit: Traduot, inquit, in Bactris grana tantæ magnitudinis fieri, vt singula spicas nostras æquent. In quibus verbis, pro dictione, spicas, fortassis rectius legeretur, Oliuas, vt apud Theophrastum, ex quo hæc transscripta.

Bactrianum Triticum.

Plinij locus suspectus.

Βάκτριος.

Extat enim apud Strabonem lib. xv Bosmori mentio, qui Eratosthene teste, in Bactriano quoque ac Babylonio agro, isdem quibus Oriza locis nascitur. Est hoc frumenti genus, quod in veneratione esse Onesicritus tradit, Tritico minus: inter amnes prouenit, excussumque areis protinus torretur. Iureiurando etenim adiguntur messores, non asportaturos se inde, priusquam coxerint, ne semen in alias terras exportari possit. Huic Bosmoro frumentum istud etiam parùm simile, cùm semen eius Triticeo dissimile & maius sit.

Quam ob caussam, cùm duo hæc apud veteres solùm reperiantur, quæ Bactriani Tritici nomine appellari posse videntur, atque his ipsis frumentum Turcicum dissimile sit: non Triticum Bactrianum, sed nouo Tritici Turcici, aut Maizij nomine potiùs nuncupandum, donec vetus eius nomen Oedipus aliquis demonstrârit, qui à veteribus alicubi descriptum, aut cognitum fuisse, persuadere queat.

Cæterùm in nutriendo frumentum istud Turcicum, Triticeis omnibus, ipsosque non solùm Secali, sed & Hordeo longè est ioserius. Panis ex eo apparatus mediocriter quidem candidus est, absque furfuribus concinnatus, sed durus ac siccus, veluti biscoctus, nihilque lentoris, aut omnino exiguum habens. Concoctu eas ob caussas difficilis, corpori que nullum aut omnino exiguum alimentum præbens: tardè descendens, ac aluum cooltringens, veluo ex Milio aut Panico factus.

De Phalaride. CAP. XXX.

Phalaris.

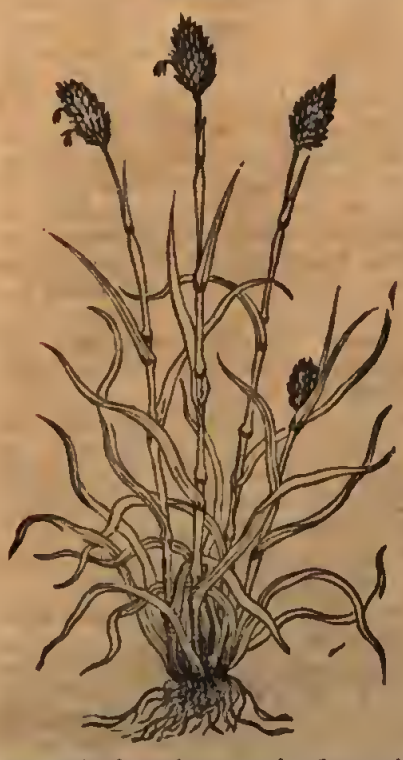

PHALARIS culmos tres, aut quatuor promit, cubitales, geniculatos, Zeæ aut Tritici culmis minores: folia item similia, sed minora quoque; spicas breues turbinatas, exiguis squamis candicantibus compactas, e quibus flores candiduli, à breuibus staminibus dependent: semen deinde inter eas gignitur, splendidum candidumque, vti Milium, maius, oblongum, Lini semini forma ac magnitudine, aut, vt Plinius air, Sesamæ simile.

Peregrinum hoc semen Belgio est; infertur autem ex Hispania ac Fortunatis insulis.

Seritur Vere, sub finem æstatis hic maturescit.

Græcis pariter ac Latinis φαλαρὶς dicitur: Galeno φαλαρίς: nostri Canarie seet. hoc est, Canariense semen appellant, à Fortunatis nimirum insulis, quarum vna Ptolemæo Canaria nominatur.

Succus & semen ad vesicæ cruciatus vtiliter bibi, Galenus ait, creduntur. Pharmacopœi plerique, deficiente Milio, eo in fomentis non infeliciter subinde vtuntur. In siccis siquidem fomentis Milij vsum habet, ac eius succedaneum est.

De Auena. CAP. XXXI.

CVLMO geniculato, folioque Triticum ac Zeam Auena imitatur: in cacumine veluti iubam emittit, ex qua paruulæ veluti bipedes locustæ dependent, in quibus semen oblongum superiore parte, exiguis capillis hirsutum, ac glu-

Auena.

Auena nuda.

ac glumis inuolutum, conditut: radicibus nititur copiosis, à quibusdam plurimis dispargitur culmis.

Loca amat rigua: Vere sata, sub finem æstatis matutescit.

A Græcis βρόμος ἢ βρῶμος dicitur: Germanis Habern: Brabantis Hauere: Gallis *Auoine*.

Est verò & βρῶμος cognomento πόα, ex frugum vitiis, de qua infrà.

Iam & Auena quædam est, cuius semen nudum nullis glumis implicatur, aliàs vulgari Auenæ per omnia similis: nudam Auenam quis nuncupauerit. *Auena nuda.*

Auena autem, vt Galenus ait, iumentorum est alimentum, non hominum; nisi vtique aliquando extrema fame, ad panes ex ea conficiendos compellantur. Panis qui ex ea fit, est insuauis, non tamen aluum aut sistit aut prohibet; sed, quod ad illud saltem pertinet, medium locum obtinet.

Vt medicamentum verò similem Hordeo vim habet: nam cataplasmatis modo imposita desiccat, & mediocriter ac sine morsu digerit: temperiem autem habet paulò frigidiorem, nonnihil etiam astrictionis obtinet, vt ad ventris profluuia iuuet.

Pulte huius, Dioscoride auctore, aluus sistitur, & prodest eius in sorbitione tussientibus succus.

Auenæ farinam in aceto coctam tollere næuos, Plinius præterea tradit.

De Fegopyro. CAP. XXXII.

IN frumentaceorum numero Fegopyrum quoque esse videtur; subinde enim cogente necessitate, panis ex eo, aut cum eo conficitur: habet id culmos rotundos, læues, striatos, rubicundos, in plures alas diuisos: folia Hederæ molliora minoraque, Semydæ proxima: flores paruos, candidos, racemosos: semina sordido colore nigricantia, triangularia, Smilacis nigræ (Malacociſſum veteres nominant) similia, sed paululùm maiora: radicibus mittit paruis ac fibrosis.

Nascitur qualicumque solo, neque vllum, quantumuis aridum, macrumque respuit: gaudet imbribus, circò prouenit, celeriter matureſcit.

Seritur Martio aut Aprili; ac non rarò Autumno, pabuli causſa. Plerisque Germaniæ

Fegopyron.

Ocymum.

Plinij locus emendatus.

locis & Brabanticæ Campaniæ vulgare; Italiæ etiam non incognitum.

Tridentina rura *Formentone*: Foroiulienſia *Saracino*, vt teſtis Matthiolus, nominant: Germani ſuperiores Heydentorn, inferiores Boeckweyt, aut Buechweyt quę hirci aut Fagi Triticum ſonant: Græcè φαγόπυρος aut φηγόπυρος, Latinè Fagotriticum dixeris à ſeminis figura, quod Faginam glandem, forma triquetra & colore ſordido, quodammodò refert, licet quantitate multò minus.

Apud veteres nullum nomen habet: nam Ocymum quidem non eſt, ſiue illud Dioſcoridis, ſiue alterum Varronis & Columellæ. Ocymum ſiquidem Dioſcoridis, aut vt plerique Ozymon, herba eſt odorata, quam noſtra ætas Baſilicum nominat.

At Varronis ac aliorum rei ruſticæ Latinorum ſcriptorum Ocymum, non alicuius herbæ genus, ſed pabuli nomen eſt, ex ſegetibus videlicet, ac leguminibus, veluti Varro libro II. c. XXXII. de Ocymo ſcribens, teſtatur. Id genus pabuli ſunt, inquit, ſegetes virides ſectæ antequam ſiliquas ferant. Item & Plinius li. XVIII. cap. XVI. Apud antiquos, ait, erat pabuli genus, quod Cato Ocymum vocat, quo ciebant (exemplaria pleraque mutùs bene, ſiſtebant, habent) aluum bubus, id erat è pabulis, ſegete viridi diſſecta antequam gelaret. Sura Manilius id aliter interpretatur, & tradit Fabæ modios decem, Viciæ duos, tantumdem & Eruiliæ in iugero Autumno miſceri & ſeri ſolitos, melius & Auena Græca, cui non cadit ſemen admixta: hoc vocitatum Ocymum, boumque cauſſa ſeri ſolitum, Varro appellatum à celeritate proueniendi ait.

Ex quibus ſanè eo ideutiſſimum eſt, Fegopyron proprie Ocymum non eſſe; ſed frugem nouam, veteribus vel non cognitam, vel non viſitatam, vel neglectam.

Ceterùm Fegopyron Tritico quidem, Secali ac Hordeo minus nutrit, plus tamen quàm Milium aut Panicum.

Pulmentaria ac placentæ quæ ex eius farina conficiuntur, facilè concoquuntur, citò deſcendunt, alimentumque corpori adferunt, exiguum quidem non tamen malum aut vitioſum.

Panis qui ex eo aliquando, cogente annonæ penuria, coquitur, aut farinam eius admixtam habet, humidus eſt, citiuſque deſcendit, ac flatulenti plus obtinet, quàm ex Secali coctus.

Herbam viridem priuſquam ſemen maturuerit, boues iumentaque paſcuntur. Semine gallinaceum genus paſtum citiſſimè pingueſcit.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVARTAE LIBER SECVNDVS, DE LEGVMINIBVS.

PRÆFATIO.

FRVMENTIS succedunt Legumina, Frugum alterum genus: veteres siquidem Frugum nomine Frumenta & Legumina complexi. Legumina Græcis ὀσπρια dicta sunt, quæ quia manu leguntur, non autem vt frumenta subsecentur, Legumina Latinis nominari putantur. Galenus in lib. De alimentorum facult. tertium quoddam genus addit, eorum videlicet quorum semina in cibariorum numerum subinde admittuntur. horum autem multa inter Legumina repasita, pauca alibi descripta.

DE BΩNIS SIVE FASELIS, AC PRIMVM DE MAIORE.

CAPVT PRIMVM.

Bona siue Phaselus maior.

VVLGO dictarum Bonarum tria occurrunt genera: Maior, Minor, & Siluestris.

Maior Bona culmo siue scapo exit quadrangulari, glabro, nam, nullis geniculis interscpto, longo & erecto; qui vbi quidem densè seritur, pedamentis aut adminiculis quibus sustentetur non eget: vbi verò seorsim, facilè in terram collabitur: folia ex interuallis promit oblonga, ex pluribus vni costæ siue pediculo adnatis composita, quorum singularia subpinguia sunt, venosa, glabra, rotundis longiora: flores spicati sunt, forma oblongi, colore, aut candidi, luteis nigris conspicui, aut ex purpura nigrescentes: succedunt siliquæ longæ, crassæ, carnosæ, inferiore parte tenuiores, intrinsùs quodam veluti candido tomento aut mollibus floccis lanosæ & hirsutæ, quæ ante maturitatem virent, pòst verò siccriores factæ, nigræ sunt ac duriusculæ, veluti & Genistæ siliquæ, his longiores tamen maioresque, in quibus fructus tres, quatuor, aut quinque, rarò plures, oblongi, lati, compressi, humani ferè vnguis similitudine, magni & semidrachmæ sæpenumerò pondo, vt plurimùm candidi, subinde ex rubicundo colore purpurascentes; qui superiore sua parte oblongum nigrum veluti vmbilicum habent, quem tegit oblongus dilutè virens vnguiculus. Puramen huius densum est, interior pars resiccata dura solidaque, in duas partes facilè finditur, & ab vno latere germinationis principium euidens habet; veluti & Ochri, Pisa, Ciceres, & plura alia legumina. radices huius longæ sunt, ac multis fibris firmantur.

Seritur Bona hæc in agris ac hortis.

Florer Aprili ac Maio mensibus, & particulatim quidem ac diu: fructus Iunio ac Iulio ad maturitatem peruenit.

Germani Bonen: Galli *Febues:* Itali *Fauam*, quasi Fabam, vulgarem appellationem secuti, nominant. Hanc etenim veterum Græcorum κύαμον, ac Latinorum Fabam esse, non solùm Officinæ, sed omnes passim crediderunt; qua in re quantum a veritate absint, ea vel liquidò

quidò oſtendunt, quę de Fabæ formâ & magnitudine apud veteres ſparſim reperiuntur, quę parum admodũ aut omnino nihil cum Bωna, præſertim eius fructu, conueniunt. Nam Fabæ quidẽ fructus roſtidus eſt, & paruus; Bωnę verò longus, latus, & Fabæ comparatione magnus.

Rotundam autem eſſe Fabam, multorum rotundorum & fructuum & aliorum ad eam collationes oſtendunt. Theophraſtus Terebinthi ſemen magnitudine Fabæ eſſe ſcribit: ſimiliter & Loti rotundum fructum, quem Dioſcorides Pipere maiorem facit: Tiliæ item fructum, & acinos Vitis Idææ (paſſulas Corinthiacas nominant) quod Hederæ acinis ſimiles eriam perſtibet: Taxi denique fructum Faba minorem affirmat. Dioſcor. Xyndis rotundum ſemen Fabæ ſimile aſſerit. Plinius Tithymali Paralij fructum, magnitudine Fabæ eſſe ait. Galenus lib. x i. De ſimplic. medicament. facul. Oniſcos qui ſub hydris naſcuntur, etiam κυάμους, hoc eſt, Fabas appellari refert: quòd vbi ſeſe in globum conuoluerint, eſculentis Fabis ſunt perſimiles. Libro verò De aliment. facul. cap. de Aphace & Vicia, Horum ſeminum, inquit, figura non eſt rotunda, veluti Fabarum. Cornelius Celſus, acrochordones thymos epinyctidas, rotunda & exigua tubercula Fabis ſimilia facit.

Quæ omnes ſimilitudines & comparationes, non ſolùm Fabæ rotunditatem, ſed & paruam eam eſſe, euidenter commonſtrant. Omnia enim ipſis comparata non ſolùm rotunda, ſed & exigua quoque ſunt.

Paruitatem porrò earum præter illa & hoc ſimiliter confirmat, quòd Dioſcorides Ægypriam Fabam, vulgarem Græcorum magnitudine ſuperare tradat: quæ tamen & ipſa parua eſt, Bωnáque longe minor. Pendet enim Ægyptia Faba, auctore Galeno lib. De pondenbus, ſemiobolum tantum: Bωna verò ſemidrachmam (vti ſcripſimus) id eſt, obolos integros tres, ſæpe complet. Idem oſtendunt, quæ apud veteres nonnullis locis reperiuntur & alia, veluti apud Galenum & alios eius ætatis ſcriptores, huiuſcemodi capiruli alicuius titulus: Si calculus aut Faba aut conſimile quidpiam in auditorium meatum illapſum fuerit. Item quod Lucianus in ὀνείρῳ Mycillum adducat obiicientem gallo quòd Fabas ſublegiſſet: ac in Icaromenippo formicam fingat Fabæ tunicam apportantem, & alia ſimilia paſſim occurrentia: ſicuti & quòd Ariſtoteles libro De animalium hiſtoria ſexto, pullorum gallinaceorum oculos, decimo ab incubitu die, Fabis maiores eſſe ſcribit, qui tamen in excluſis non admodum magni ſunt: Decimo iam die, inquit, pullus totus perſpicuus eſt, & membra omnia patent: caput grandius toto corpore eſt: oculi capite grandiores hærent, quippe qui Fabis maiores per id tempus eminent.

Ex quibus omnibus euidentiſſimum manifeſtiſſimumque, veras Fabas rotundas ac paruas eſſe; multoque ipſis Bωnis minores, quæ omnibus iis quæ Fabis comparantur, longe ſunt maiores, & ea de cauſſa a Fabis differentes. Vt interim prætereamus, Fabam ſubſtantiam habere, vti Galenus ait, raram & laxam, Bωnam verò reſiccatam cornu modo ſolidam. iam & Fabam, eodem auctore, minùs alere quàm ciceres, Bωnam autem Ciceribus grauorem, ac alimentum corpori humano copioſius præſtare; & ſi quæ alia ſunt eiuſmodi argumenta, quæ Fabarum & Bωnarum diſſimilitudinem aliquo modo oſtendunt.

Bωna igitur non Faba, ſed omnino alterius nominis legumen. Cùm autem apud veteres nullum aliud reperiatur quod Bωnæ ſimilius eſſe queat, quam Faſelus, Bωnam eamdem cum Faſelo eſſe conſequi videtur: quem Græcorum complurmi φάσηλον, Dioſcorides φασιόλον, Simeon Sethij φάσουλον nominauit.

Habet enim in primis Bωna fructum Dolichis forma ſimilem, at maiorem quæ maior eſt, cuiuſmodi Faſeli eſſe Dolichus innuit, diminutiua voce, à ſimilitudine Faſeli, φασίολος, nuncupatus.

Iam & Bωna alta proceraque eſt, qualem Faſelum eſſe Columella teſtatur lib. x.

Et grauis at triplici conſurgit longa Faſelus.

Vulgarem item olim per Italiam fuiſſe Faſelum, ex libris Columellæ, Palladij, Virgilij notiſſimum eſt, ſationis enim eius & tempus & modus in his docetur: Bωna verò hac ætate nihil familiarius.

His accedit, quòd minoris Bωnæ fructus, Sparti fruticis ſiue Spartij lobum magnitudine ac forma, & non rarò colore, proximè referat: at Spartij λοβὸς ὁμοίως φασήλοις ἢ φασιόλοις, Dioſcorides tradit, id eſt, lobos veluti Phaſiolos.

Si enim minores Bωnæ Phaſioli ſiue Phaſeli ſunt, vt ſatis ex dictis apparet, maiores Bωnæ haud alterius generis eſſe poſſunt. caule liquidem, foliis, floribus, ſiliquis, ac nota in ſummo fructus nigra, minores referunt, & ſola quantitate maiore ab ipſis differunt.

Phaſioli autem, quibus Sparti fruticis lobi à Dioſcoride ſimiles perſtibentur, iidem ſunt cum Phaſelis, à Galeno in lib. De aliment. facult. appellatis. Differentem etenim φασίολον à Smilace hortenſi, qui aliàs δόλιχος, Dioſcorides facit: tertium autem ſimilis nomenclaturæ

legumen,

legumen, nusquam descriptum repentur, quam ob rationem, quadrisyllabus φασήολος per ω̃ in secunda syllaba, à trisyllabo φασήλος per ᾱ̃ differre nequit.

Facere verò & huc potest, quod Galenus lib. 1. De alimentorum facult. inter ea semina, quę in aqua eousque dum radices egerint macerata eduntur, Phaselos quoque numeret: & nostra hac ætate vulgares Fabæ siue Bonæ, in aqua etiam maceratæ edantur; & quidem à religiosis montis Athou, vt Bellonius Singularium lib. primo cap. XXXVIII. & XLVIII. refert. Quos verisimile hanc consuetudinem à veteribus retinuisse, sic vt & hinc colligendum videatur, olim Phaselos dictos fuisse, quas nostra ætas perperàm Fabas, Germani Bonas vocant. Semina autem quæ in aqua macerata edunrur, referente Galeno sunt, Fœnogræci, Phaseli, Eruiliæ & Lupini. Horum autem nullum cum Bona conuenire potest, excepto solo Phaselo; qua de causa & Bonam Phaselum esse satis manifestè consequitur.

Iam & Simeon Zethi maiorem Bonam satis manifestè etiam sub φασιόλου nomine (ita enim φάσηλον vocat) proposuisse videtur: duos referens, vnum rubentem, alterum albidum, quales vtique maiores Bonæ sunt.

Reperiuntur postremò in Bona facultates eæ, quas φασήλῳ Dioscorides tribuit: nam recens Bona nondumque matura eiitata, & inflationem parit, & tam ægrè difficulterque concoquitur, vt sæpè vna cum excrementis alui, non permurata descendat, aluum quoq, commouet, ac non rarò cit; quæ Dioscondes Phasiolo tribuit: Phasioli, inquit, inflant, flatus mouent, ægre concoquuntur, virides cibo aluum emolliunt, ad vomitiones autem idonei.

Quæ omnia pariter ac simul tam manifestè innuunt, ostendunt atque demonstrant, Bonam Germanicè dictam, veterum Græcorum & Latinorum φάσηλον, ac Dioscoridis φασίολον esse, vt dubitandi nullus locus superesse videatur: nihil enim de Phaselo alicubi occurrit, quod non cum Bona conueniat.

Est autem Bona, siue Phaselus, quod ad facultates eius attinet, in alimẽtorum numero non postremo loco, anda, vt cetera legumina, decocta & in cibis assumpta: nam recens quidem inflat, & flarus, veluti modò scripsimus, gignit. At reficcata & arida, probeque deinde cocta, minùs aut parùm admodum flatulenta est, corpori alimentum mediocre, & illud mediocriter confert: descendit autem cum putaminibus quidem, nec omnino facile, nec omnino tardè; absque his autem aluum constringit, & potentiùs quidem, quæ rubra est.

Farina Bonarum, cataplasmatis præsertim resiccantibus, deficiente Fabarum, eius loco hac ætate admiscetur, & non inutiliter quidem. Sicuti enim temperies eius parùm à medio recessit, ita ad multa vtilis est. Talia siquidem medicamenta, auctore Galeno, multis alus miscentur, ceu materiæ quædam. Abstergendi autem facultatem Fabaceæ farinæ, Bonarum non habet.

Galenus lib. 1. De aliment. facult. Phaselus, ait, medium quodammodò locum obtinet inter ea quæ succum bonum & prauum generant: inter concoctu facilia & difficilia, tarde & celeriter transeuntia, flatulenta & flatus experta, parùm & multùm nutrientia. Nullam enim affectricem habet qualitatem instar quorumdam, quæ acres, aut austeros, aut acerbos, aut salsos, aut amaros, aut dulces habent sapores.

De Bona siue Faselo minore. CAP. II.

MINOR Bona caule, foliis, floribus, ac siliquis, maiori similis est, singulis tamen minoribus, & foliis pluribus, multoque crebrioribus; ex quorum alis flores in singulis paruis pediculis, vt plurimùm seni, spicatim digesti prodeunt, quos totidem ferè succedunt siliquæ, torosiores minoresque quàm alterius: fructus quoque minor est, verùm non omnino latus neque compressus, sed teretis quodammodò figuræ, ac in rotunditate oblongus; colore alias subalbicans aut subflauus, alias niger, qui & vmbilicum superiore parte paruum ac nigrum habet. Putamen huius dunusculum quoque est, interior autem medulla minùs densa aut dura, sed tenuior & laxior. Fœcundum admodum legumen, quod maiorem Bonam non solùm multitudine foliorum, sed & florum siliquarumque numero superat.

Seritur in agris, & frequentiùs apud Zelandos, equorum iumentorumque pabulo. Medium quoddam genus est, inter maiorem, ac siluestrem rotundam Bonam: maioribus siquidem, minor & rotundior; siluestribus verò maior ac longior.

Brabanti vnà cum Flandris, Hollandis, Zelandis, ac alus finitimis vulgò Peerts Boonen hoc est, Bonam equinam, & Cleyn Boontjens, id est, paruas Bonas, appellant; plerique etiam Teeu sche Boontjens, siue Zelandicas Bonas.

Est verò hæc Bona, & Phaselus siue Phasiolus quidam, & perfimilis illi, quem Dioscorides videtur solùm nouisse; ille certè, cum cuius fructu Sparti lobum comparauit, qui huic fructui & forma & magnitudine tam similis est, vt sublato eo, quo illipi adhæret ac

adnasci-

adnascitur pediculo, nihil aliud, quàm huiusce modi parua Bona, primo aspectu videatur.

Nec potest hæc Bona, tametsi minor, κύαμος aut Faba veterum esse: licet plerisque sic videatur. Maior etenim est, quàm vel Terebinthi Feminæ vel Tiliæ fructus, qui κυάμοις comparantur. Pondere enim maior est quàm sit Faba Ægyptia, quæ Græcorum κύαμος pondere superat. Pendet enim Bona minor VIII. aut IX. grana: Faba verò Ægyptia semiobolum tantùm, qui quinque granorum pondus est. Item oblonga & quasi teres est minor Bona, κύαμος verò absolutè globosus, quales videlicet conisci sunt contracti, qui globosam ac sphæricam figuram referunt.

Cererum facultate ac temperamento hæc Bona non admodum dissimilis maiori est; non tamen tam hominum cibo, quàm equorum saginæ seruit ac vtilis est. In cataplasmatis fama huius idem quod maioris potest.

De silvestri Bona sive Faselo. CAP. III.

Bona silvestris.

SILVESTRIS siue nigra Bona caule quoque est angulari, inani, nullis geniculis interscepto, & quidem vbi suæ sponte est, vt fertur, breuiore ac erecto, in hortis autem nostræ inferioris Germaniæ, longioris, ac nisi adminiculis fulciatur, caduco: folijs quoque Bonæ similibus, sed in clauiculas definentibus, quibus propè assistentia apprehendit, ac complectitur. Flos Bonarum forma, colore è puniceo nigrescens: siliquæ quoque veluti aliarum per maturitatem nigræ, intenore sui parte albos mollesque floccos continentes, in quibus semina tria, quatuor, aut quinque rorunda, Eruiliæ fortma & magnitudine, subinde paulò maiora, colore nigra, paruum candidum vmbilicum habentia; quorum septem, octo, aut sobunde nouem semidrachmam pendent. Substantia horum seminum tenuior est, ac minùs duta solidaue, quàm Bonarum maiorum: dum autem manduntur, fœtorem veluti quemdam ingratum excitant.

In Narbouensi Gallia ac Aquitania plerisque locis sua sponte exit: apud Belgas ratum est legumen, neque alibi quam vbi farum est, prouenit. Siccitatibus in Belgio gaudet: imbres ac humido cæli staru æruginosum efficitur, maximè cum in flore est: paucis à satione diebus exit, citoque attollitur.

Nostri **Wilde Boonkens/& Swerte Boonkens/** hoc est, siluestrem & nigram Bonam appellant, à similitudine videlicet & caulis, & foliorum, & siliquarum cum Bona.

Græcorum κύαμοι, & Latinorum Fabam forsitan quis dixerit. Quæ enim de Faba sparsim apud Theophrastum aut alios veteres reperiuntur, multa cum hac Bona conueniunt, vt ex his quæ sequente capite de Faba colleginius, satis manifestum est. An autem propter hanc similitudinem pro vera Faba haberi debeat, considerandum relinquimus.

Porrò vsum Bonæ hæc nigra nullum apud nos habet, cùm, vt diximus, rara sit, & in paucorum hortis, quos varietas & studium herbarum delectat, tantùm seratur.

De Faba, ex Theophrasto & aliis. CAP. IIII.

FABA inter legumina sola potissimùm, inquit Theophrastus, caule constat erecto, quadrangulo, ac, vt Plinius tradit, vnico, eoque geniculato (alias ἀγονατόδη, hoc est, absque geniculis) & inani, quamobrem calamus appellatus est: folijs exit rotundis, multis, floret diutissime, diebus quadraginta, & partieulatim quidem alio atque alio flore subinde proueunte, fructus paruus, rotundus, & numerosus, (inuentus est enim, teste Plinio, scapus centum Fabis onustus) siliquæ adhæret, germinationis principium euidens ostendit: putamen eius crassum, intenor substantia rara laxaque, in colore & sapore diutetentiam obtinet, candidior autem dulcior; est & nigra quædam. Nam apud Galenum lib. x. De medicamentis secun-

secundùm loca, Asclepiadis pharmaco admiscetur, ἄλφιτον ἐρεγμένον τῷ μέλανος, hoc est, nigræ Fabæ lomentum siue farina. Radice nititur Faba parua, non numerosa.

Solum amat leue, terramque solutam. Columella tamen, Fabæ, ait, pinguissimus locus vel stercoratus destinatur; & si veruactum erit, in valle situm, quod à superiore parte suecum accipit. Aquas fluentes his magis prodesse quàm eęlestes affirmat Theophrastus. Solum in quo sata est lætificat stercoris vice, ideoque circa Macedoniam & Thessaliam cùm florere incipit, vertunt arua; Plinius. At Columella, sunt qui putent, inquit, in aruis hanc vice stercoris fungi; quod ego sic interpretor, non sationibus eius pinguescere humum, sed minùs hanc quàm cetera semina vim terræ consumere.

Nascitur & sua sponte plerisque in locis, sicuti in Septemtrionalis Oceani insulis, quas ob id Fabarias Romani appellarunt. Item in Mauritania siluestris passim, sed prædura & quæ percoqui non possit: auctor Plinius.

Seri debet ante hiemem, maturè, imbecilliratis suæ caussa, quo serenis diebus radices concipiat, quibus valenter frigori & tempestatibus hiemis possit resistere: si enim cùm sata fuerit, imber plus æquo successerit, proueritu omnino difficilis reddirur. Virgilius per Ver eam seri iubet, Circumpadanæ Italiæ ritu; sed maior pars malunt fabalia maturæ sationis, quàm trimestrem fructum eius.

Floret Vere ortu Vergiliarum. Apicula procedens Fabam florere indicat, Fabaque floreseens eam euocat. Solstitio autem mentur.

Prodest Fabæ imber cùm floret, tunc enim præcipuè madefieri cupit, sed posteaquam deflorerit, parum omnino aquæ desiderat, imberque ei tunc nocet.

Sentit Faba inter legumina ἐρυσίβην, hoc est, rubiginem magis: tum quia folia vndique multa gerit, tum quia dense obsentur, tum etiam quia humorem maximè ad se trahit, suæ raritudinis caussa; adde quia fructum terræ proximum gerit: putrescunt enim inferiora potissimùm, quoniam minùs perflantur.

Fabam autem hanc Græcè κύαμον ἑλληνικὸν appellant, hoc est, Fabam Græcam: item & πύανον, vnde πυανέψια Athenensium festa, Apollini sacra, quibus πύανον, id est, Fabæ & legumina coquebantur; a quibus rursus mensis, quo hæc celebrabantur, πυανεψιὼν nuncupatus est, qui fere cum Octubri conuenit.

Nominantur porrò κύαμοι, etiam testiculi, quòd sint τῷ κύειν αἴτιοι, hoc est, pariendi auctores, vel εἰς τὸ κύειν δεινοὶ, quod est, ferendo vtero valentes. Ab his κυάμους abstinendum Pythagoram præcepisse plerique interpretantur, ac tei veteream vsum hoc symbulo eum detestarum aiunt, non autem esculentarum Fabarum.

Farina Fabarum lomentum, inquit Plinius, appellatur. Græcè ἔρυγμος aut ἔρεγμος, Faba fresa aut fracta nominatur; & ἐρύγμενον ἄλφιτον, Fabæ fresæ farina.

Flatulentus autem cibus (inquit Galenus lib. De aliment. facult.) Faba est, etiam si cocta diutissimè fuerit, ac quouis modo parata. Habent verò subtàtiam non densam nec grauem, sed fungosam ac leuem: quæ vim quamdam habet detergendi. Apparet enim perspicue, ipsarum farina surdes à cute detergere: ob quam sanè facultatem ventrem non cunctanter permeat. Cùm autem Fabarum puls sit flatulenta, multò adhuc magis erunt flatulentæ, si quis integras ipsis coctis vtatur: si tamen frixæ fuerint, flatum quidem deponunt, sed concoctu sunt difficiliores, tardeque prætereunt, & crassi succi alimentum corpori exhibent. Quòd si viridis priusquam maturæ sint atque exsiccatæ, edantur, idem eis accidet, quod fructibus omnibus, quos ante perfectam maturitatem mandimus, humidius scilicet alimentum corpori præbebunt, obque id excrementosius non in intestinis modò, sed in tuto etiam habitu: mentò igitur Fabæ eiusmodi minùs quidem nutriuot, sed promptiùs deiiciuntur.

In lib. verò De simplic. medic. facult. Faba ait, in vtruque medij temperamenti proximè est in exsiccando & refrigerando. Caro eius paulum quoque abstergentis facultatis continet, sicuti putamen nonnihil adstringentis; ideircò medicorum nonnulli totam Fabam eum oxycrato decoctam, dysentericis, cœliacis, ac vomeonibus exhibuerunt. Excreationibus ex pectore & pulmone idunea est: fons impolita deficcat innoxiè in podagricis: ea sæpenumerò vsi sumus ex aqua cocta, & ita adipi suillæ admixta, ad oeruorum tum contusiones, tum vulnerationes farinam eius cum oximelite imposuimus; ad eos quos ex ictu phlegmone occupauerat, cum polenta: sed & testium & vberum aptum est cataplasma. Nam hæ partes eùm inflammatione tenentur, moderatè refrigerari amant, maxime quando vbera ex lacte in ipsis concreto inflammationem patiuntur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate extinguitur, sicuti puerorum pubes farina Fabacea illita, plurimo tempore glabra permanet.

Furunculos (addit præterea Dioscorides) fugillata parotidasque cum Fœnigræci farina, & melle lomentum eius discutit: cum rosa autem, thure, & oui candido oculorum procidentias,

tias, staphylomata & œdemata teprimit, subactum vino suffusionibus & ictibus oculorum medetur.

Manducata sine cortice Faba, ad sistendas fluxiones fronti imponitur; decocta in vino, testium inflammationem sanat; puetorum pubi ex ea cataplasma impositum, ipsos diu impuberes conseruat: alphos quoque abstergit.

At cortices Fabarum, capillis euulsis impositi, graciles & vt non nutriantur eos conseruat: cum polenta, scisso alumine, & vetere oleo impositi, strumas discutiunt: decoctum illorum lanas inficit.

Faba dempto cortice in duas illas partes diuisa, ex quibus natura coaluit, sanguinis fluxiones ab hirudinibus natas, imposita supprimit, si dimidia apponatur.

De Aegyptia Faba, ex Theophrasto & alijs. CAP. V.

ÆGYPTIA Faba, folia habet ampla, petasi similitudine, supet aquas eminentia; caulem lignosissimum, quaruor cubitorum, (Dioscorides cubitalem tradit) digiti crassitudine, calamo molli, & non geniculato similem, qui rimas intrinsecùs habet, tendentes per totum, Lilij modo: flos duplo maior, quàm Papaueris, colore toseus, qui vbi defloruerit, caput profert fauo orbiculato vespatum simile, in cuius singulis cellulis, singulæ Fabæ continentur, paululùm & bullantis, vt Dioscorides, ampullæ modo supereminentes, multitudine vt plurimùm triginta, quæ teiccatæ nigrescunt, & vulgates Græcorum Fabas magnitudine superant. In his amarum quoddam est, ex quo fit, inquit Theophrastus, ἤπιλος: radix crassissima, arundine pleniot, spinosa, rimas similiter ac caulis habet.

Nascitur Faba hæc in Ægypto, vel sua sponte plurima, in paludibus ac stagnis: seritur & in limo paleis admixtis, vt defcendat, incorruptaque maneat, sicq; labeta, siue Græce κυαμίτας, faciunt. Si autem semel apprehenderit, perpetuò manet: radix enim valida est, nec arundinum radicibus dissimilis; ceterùm spinas ferens, ui Syriæ etiam & Ciliciæ lacubus repentut, sed tractus ipsi non plenè conficiunt. Et circa Toranam agri Chalcidici quodam in lacu exit, magnitudine mediocri, vbi & percoquirur & perficitur, & in plenum fructificat.

Fabam hanc Græci κύαμον αἰγύπτιον, id est, Fabam Ægyptiam appellant, nonnulli etiam κύαμον πυτικὸν, vt Dioscondes refert.

Fructum, inquit Galenus, incolæ κίδη καὶ κιβώριον nominant. Item κιβώτιον, auctore Dioscoride, quasi sentiolum, aut aculam, quoniam tetatur ipsa humenti glebæ mandata, & ita in aquam demissa.

Radici κολοκασίη nomen est, quæ & cruda & elixa & assa manditur, eoque cibo, qui Aegyptij incolunt, vtuntur.

Ceretùm Ægyptia faba, vt Galenus lib. 1. De aliment. facult. tradit, sicuti Græcorum magnitudine longe superetat, ita & naturam habet humidiorem, magisque excrementitiam.

Adstringendi facultatem obtinet, Dioscondes ait, & stomacho vtilis est: dysentericis, cœliacisque prodest, insperta, polentæ vice, farina: datur quoque in pulte. At cortices ui vino mulso decocti, si terni inde cyathi bibantur, magis efficaces sunt.

Facit ad aurium dolores, quod in earum medio viride spectatur, gustu amarum, si cum & cum rosaceo coctum instilletur.

Cornelius Celsus Ægyptiæ Fabæ amarum cum Rosis contrirum, oculorum cum dolore inflammationibus adhibet.

De Dolicho sive Phaseolo. CAP. VI.

1. DOLICHVS caules profert tenues, longos, ramosos, perticis ac vicinis fruticibus sese circumuoluentes: folia per interualla Hederæ foliis maiora, asperiotaque tria vni pediculo hærentia: flores ex omnibus alijs erumpunt numetosi, candidi, lutei, pallidi aut rubentes, Eruilijæ similes: siliquæ deorsum pendent longæ, totundis latiores, extrema parte in paruum veluti vnguiculum desinentes, in quibus continentur semina septem, octo, aut nouem, oblonga, in latitudinem compressa, paruis renibus, ac maioribus vulgaribus Bonis siue Faselis similia, sed minora, colore luteo, nigro, rubente, aut vario, sæpenumetò etiam candido, qui & reliquis paulò longiores sunt, & tenum formam pressiùs tetinent: radices subsunt multæ, longæ ac duræ.

Facilè ac citò Dolichus assurgit, ac in longitudinem maximam excrescit, longis pedamentis propè affixis, aut iuxta topiarias ac perticales scenas satus, quas iis sese circumuoluens adumbrat: aliàs humi procumbit, tardè germinat, difficulter fructificat, vitiosus ac æruginosus, vt Theophrastus ait, tedditur.

Seritur

Dolichus siue Phaseolus.

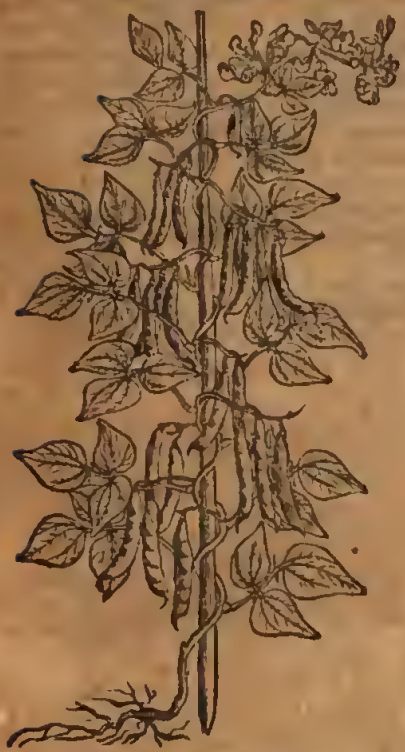

Phaseolus peregrinus.

Seritur Vere, fructus sub finem æstatis maturescit.

Hippocrates, Diocles, Theophrastus & plerique alij, δόλιχον appellant; nonnulli à siliquarum magnitudine λόβον ac λόβιον, Latinè Siliquam: à Dioscoride σιλακῶδες κυπαῖα nominatur, quòd Smilacis similitudine conscendat, & vicina adminicula aut frutices apprehendat. Ab aliis φασίολος dicitur voce diminutiua à φασήλῳ, cui fructum, vt diximus, simulem, sed minorem gignit.

Neque enim, vt quidam existimant, φάσηλος ac φασίολος idem sunt legumen diuersis nominibus appellatum, sed fructus diuersi ac differentes, veluti Galenus lib. 1. De alimen. facult. satis ostendit, vbi de vtroque agit. Nam primùm quidem de Phaselis & Ochris, deinde posteà aliis interpositis, de Dolicho, qui & Phaseolus, disputat: & licet videatur addubitare, quale legumen sit à Theophrasto Dolichus appellatus; tamen Dolichum colligit ac resoluit, fructum esse in Italia quidem hortensis-planræ, in Caria verò, in agris nascentis, qui fotmam habeat Lathyris longiorem, ac vulgò sua ætate Faseolus nominabatur.

Huic accedit Paulus Ægineta, de Phaselo & Phaseolo, quem Dolichum nominant, vt diuersis, eodem cap. tractans, lib. videlicet primo cap. LXXIX.

Iam & Faselus Italiæ quidem ac Romæ vulgare olim fuit legumen, Dolichus verò peregrinum. Nam sationis Faseli, Columella & Palladius rei rusticæ scriptores meminerunt, & vilem eum Virgilius appellat Georgicôn 1.

Si vero Viciamq́, seres vilémque Faselum.

De satione verò Dolichi nemo Latinorum scripsit, vtpote qui in Italia rarus fuerit, atque in hortis tantùm satus, veluti Galenus innuit, eum subinde plantam hortensem nominans, ac in Caria, vt diximus, seri referens: & similiter Dios. σμίλακα κυπαίαν, id est, Smilacem hortensem eum nuncupans, quòd videlicet in hortis seratur. Qui etiam seorsim, separato ac alio capite hanc perstringens, aliam ac differentem Smilacem hortensem siue Dolichum à Faselo esse, quem Phaseolum nuncupat: euidenter commonstrat.

Quas ob rationes dubium esse nequit, Faselum trium syllabarum à Faseolo quadrisyllabo diuersum esse; non minùs quàm Cicer, Cicercula, & Cicera differunt, quæ tamen nomenclaturis affinia sunt: ac à veritate recessisse eos, qui vnum legumen diuersim ade appellatum esse existimant.

At Dolichi, vt Hippocrates tradit, magis Pisis per aluum secedunt, minùs inflant, & probè alunt, & non minùs quam Pisa, auctore Diocle, nutriunt; præterea flatu similiter carent: quod verò ad suauitatem ac delectionem pertinet, vincuntur.

Dioscoridis locus suspectus.

Siliqua, vti Dioscorides ait, cum seminibus cocta oleris loco, veluti Asparagus estur, vnam est, & tumultuosa somnia facit: quod tamen postremum, perperàm à nonnullis adiectum existimatur, ac ex capite De Smilace læui, huc ab imperitis translatum.

2. Est verò & alius Dolichus, minor, breuior, siliquis minoribus, cuius flores & fructus forma Dolichis similes, sed multò minores. Sunt hi forte Fasioli illi quos Alexander Trallianus libro VII. φασιόλους μικροὺς, & lib. XI. Fasiulos Alexandrinos nominat, si modò non per Fasiolum paruum, Dolichus venire intelligendus, quod verisimillimum videtur: Dolichus enim, vt diximus, Faselo minor est.

3. Iam præter hos & alius quidam extat peregrinus Faseolus, perticis & vicinis adminiculis sese quoque circumuoluens, cui terna ab vno pediculo folia etiam dependent, veluti Faseolis, sed singula angustiora multò, ac similiter nigriora: siliquæ breuiores, planiores ac magis compressæ, pauciores fructus continent.

De Piso maiore. CAP. VII.

Pisum maius.

Pisi maioris alia icon.

PISVM quod Maius vulgò dicitur, caules habet longos, fistulosos, fragiles, ex quorum ore vires centes, ramosos, humi sparsos, nisi propè appositis adminiculis sustinearur: florem frequens, amplum & longum, ex multis rotundis læuibus ac candidis, vni costæ adnatis, & ex aduerso sitis; cum positum, extrema parte in clauiculas ac capreolos desinit, quibus iuxtà assistentibus adminiculis sese implicat: flos candidus, circa umbilicum purpuream notam habet: siliquæ longæ sunt, teretes cylindri figura, in quibus grana continentur, Ochri id est, minoribus Pisis, maiora, quæ reliccata angulosa sunt, inæquales quæque angulos habent: colore alias candido, alias fordido: radices subsunt paruæ.

In Germania ac Belgio subinde in hortis seritur: serendum autem Vere, sicuti & leguminosa alia, cum quibus etiam æstate perficitur. Cæli statu calido feliciùs prouenit: frigoribus, præsertim quando floret, facilè offenditur.

Nostri vulgò Hoomsche Erwten, & Groote Erwten, aut Storck Erwten appellant, ac Latinè Pisum

sum Romanum aut maius, Theophrastus & alij veteres, Græcè πίσον, Latinè Pisum nominatunt. Plerique etiam λάθυρον, sed parum propriè nuncupant. Lecythos siquidem non peculiare aliquod legumen aut frugis genus, sed pulmentarium ex leguminum farinis, vti Galenus lib. De Euchymia & Cacochymia testatur: Ἔρυος appello, inquit, pulticulam, quæ ex fractis leguminibus fit: λάθυρον verò ex molitorum farina, in aqua cum aliquo pingui decocta. Ἔρυος. λάθυρ.

Pisum autem, veluti Hippocrates tradit, minùs Fabis inflat, per aluum autem magis secedit. Galenus, Pisa cum Fabis tota substantia quamdam habent, inquit, similitudinem, eodemque cum Fabis modo sumuntur. His duabus tamen rebus ab eis discrepant, tum quòd non æquè ac Fabæ sunt flatulenta, tum etiam quòd detergendi facultatem non habeut: ideoque segnius quàm illæ per aluum secedunt.

De Piso minore, siue Ochro aut Eruilia.

Cap. VIII.

Pisum minus.

Pisvm minus, siue vt Græci ὄχρος, caule inani, foliis, capreolis, siliquisque maiori Piso simile est, singulis tamen minoribus: flores habet vt plurimùm candidos, aliquando tamen ex purpura obscuros: siliquas quoque cylindri figura, rotundas ac longas, in quibus semina nascuntur octo, nouem, aut decem rotunda, Pisis minora, colore vt plurimùm luteo, subinde virenti.

In hortis & agris prouenit; & quod quidem in hortis, maius est, ac nisi prope affixis adminiculis ac pedamentis sustentetur, exiguum fructum eumque seriùs reddit. Quod verò in agris seritur, amplum vagumque humi spargitur, ac absque vllis, quibus incumbat aut fulciatur adiutoris, fructum perficit, vberiorem tamen loco aprico, & cæli statu calido siccoque; nam vliginosis parum proficit, & veluti Pisum frigoribus quoque citò offenditur.

Seritur autem Vere: Iulio mense ad maturitatem peruenit.

Germani Erbsen: nostri Erwten: Gallis *des Pois* appellant. Græci ὄχρον, à luteo videlicet ochræ colore; quem interior fructus medulla refert: Plinius & alij Latini auctores Eruiliam; recentiores ac Officinæ passim Pisum, & Pisum minus nominant: propter eam nempe, quam cum Piso, & caulis, & foliorum, & siliquarum similitudinem gerit, licet tamen fructus rotundus, & non angulosus sit, quale, Plinio teste, Pisum est.

Facultate autem & viribus Pisum istud Faselo simile est, nullam effectricem qualitatem insignem habet, & medium quodammodò locum obtinet interea, quæ boni ac praui sunt succi, multùm ac parùm nutriunt, facilè ac difficulter concoquuntur, tardè & citò descendunt; flatulenta sunt ac flatus expertia, veluti Galenus lib. De aliment. facult. de his & Faselis scriptum reliquit.

De Eruilia, siue Ochro siluestri. Cap. IX.

Silvestris Eruilia caules promit angulosos, Lathyri quodammodò similes, sed latiores, infirmos atque humi procumbentes, ex quibus per interualla folia exoriuntur longa, lata, in capreolos definentia, & inferiùs quidem singularia, altiùs verò in plura parua foliola diuisa: flores candidi sunt, siliquæ Lathyri similes, minores, in quibus rotunda semina Eruiliis minora ac duriora, colore subluteo, aut nigra, sapore subinde amara: radix, vt aliorum leguminum, fibrosa est: caules foliaque Pisum, Ochrum, ac Lathyrum colore referunt.

Eruilia siluestris.

Lathyrus siue Cicercula.

Rarum quidem & perennium legumen, quodque a studiosis herbarum tantumque tantum, ac rarò quidem in hortis seritur.

Eruiliam siue Ochron siluestrem appellauimus, alio destituti nomine, propter eam quam fructus cum Eruilia similitudinem habet.

Multùm autem à veritate recessit qui legumen istud Aracum, & quidem ingrum fecit: fructus enim tametsi quandoque, non tamen semper niger est. Aracus siquidem, Galeno teste, Lathyro similis est, angulosus videlicet, sed tamen minor ac durior: ilthius autem fructus, vt diximus, rotundus est. Plus autem huic similitudinis cum leguminо Eruo est, vt inferiùs cap. XVII. latius ostendatur.

De Lathyro siue Cicercula. CAP. X.

LATHYRVS caules habet complures angulosos, vtrimque in membranosam latitudinem exrensos, vagos, humi procumbentes: folia è caulium geniculis exeunt glabra, angusta, in mucronem desinentia, bina vni insistentia pediculo, inter quæ medius hærer capreolus, intortus, quo adminicula prope assistentia, ac propinquam cauliculos apprehendit: flores candidi sunt: siliquæ Eruiliæ siliquis minores, non cylindraceæ, sed latæ atque compressæ, colore similes; fructus in his gignuntur angulosi, foris candidi, intus lutei, sapore Eruilæ: radix tenuis & fibrosa.

Rarum Belgio legumen, quodque in hortis tantùm colitur, & eorum quidem, quos varietas stirpium delectat: vna cum aliis leguminibus & seritur, & colligitur.

Græci λάθυρον, Latini Cicercylam nominant.

Substantiam Ochris & Faselis assimilem, vt Galenus scribit, habet, crassiorem tamen; obque eam ipsam caussam plus aliquantò quàm illa nutriunt.

De Araco, siue Cicera. CAP. XI.

SIMILIS Lathyro Aracus est, caule enim foliisque eum omnino refert: flores habet ex rubra purpura in puniceum inclinantes, siliquas paulò minores: atque in his grana angulosa quoque & Lathyris similia, sed minora dunoraque, minusque compressa, colore obsoleta, nigroque proxima.

Rarum & hoc etiam legumen, quòd neque

Araeus siue Creéra.

que ab aliis quàm rei herbariæ studiosis scribitur.

Galenus lib. De alument. facult. ἄρακον appellari scribit, & posteriorem nominis syllabam, per κ, in Aristophanis Holcadibus, notatam inueniri, ad differentiam videlicet alterius Arachi, per χ, qui cerealium frugum vitium est. Latini Ciceram nominant, quòd videlicet Cicerculæ similitudinem habeat, atque solo potissimùm colore ab eo dissideat. Cicera, inquit Columella, sapore nihil à Cicercula differt, colore tantùm discernitur, nam est obsoletior & nigro propior. Item Palladius in Martio: Nunc Cicera seritur, quæ distat à Cicercula solo colore, quo sordet & nigror est.

Vsus omnis Araci & facultas, inquit Galenus, Lathyri facultati est assimilis, nisi quòd Araei sint duriores, munusque facile elixantur: quæ causa etiam est, cur Cicerculis concoctu sint difficiliores.

Est porrò & alius Araeus, flore fructuque candidis, ceterùm magnitudine, & forma seminis, reliquisque omnibus priori similis, quem non Araeum, sed Lathyrum minorem esse, forte quis dixerit.

De Lathyro siluestri. Cap. xii.

Cvm Lathyro & Araco similitudinem magnam siluestre quoddam legumen habet, quod plerisque Germaniæ ac Brabantiæ locis sua sponte exit. Caules id promit, folia, capreolosque Lathyri longiores maioresque, flores Araci colore, siliquas deinde paruas, & angustas, in quibus semina parua, rotunda, duraque continentur, Craccæ siue Aracho rotundo similia: radix huius magna, crassa, dura, lignosa ac diuturna, singulis regerminat annis.

Læto pinguique agro, circa eorumdem margines, prope sepes, dumos ac senticeta enascitur, quæ capreolis suis apprehendens conscendit ac superat.

Siluestrem Lathyrum, aliùd eius nomen ignorantes, nuncupauimus: neque enim, vt plerique aliquando perperàm crediderunt, Eruum est. Eruum enim non viui radice constat, sed veluti alia legumina, singulis annis seritur, & fruticosum, siue, vt Theophrastus ait, πλαγιόκαυλον est, sponteque sua assurgit: istud autem inualidum & ὀπηλιόκαυλον, per terram spargitur, nisi propè nascentibus fulciatur.

Lathyrus siluestris.

De Macho, siue Cicere sativo. Cap. xiii.

Legvmen quod ab Italis *Mochus* siue *Mocho* appellatur, caulem habet durusculum, non quidem erectum, nec tamen procumbentem, sed in latus vergentem; πλαγιόκαυλον liquidem (vt huiusmodi legumina Theophrastus nominat) est: folia Lentis similitudine ex paruulis

Mochus siue Cicer satiuum.

uulis & angustis compluribus, vni pediculo, siue costę aut ῥάχι vtrinque adnatis, & sibi inuicem oppositis, componuntur: flores exigui sunt, subcandidi; post quos paruæ, oblongæ, torosæ, à seminibus interseptæ siliquæ sequuntur, in quibus terna quaternaue semina, plurima quidem parte rotunda, sed vno eminente angulo, arietinis Ciceribus quodammodò similia, sed multò, atque ipsis etiam Eruilibus immora, gustui non insuauia, sed Eruilibæ haud multùm absimilia: radicibus firmatur tenuibus.

Nascitur Hispaniæ & Italiæ complurbus locis: in Germania verò ac Belgio non nisi in hortis, & à paucis seritur.

Dioscorides legumen istud ἐρέβινθος ἥμερος, id est, satiuum Cicer appellat. Theophrastus Cicer magnitudine ab Arietino differens ὄρεβινθον nominat, ab Orobi videlicet aliqua similitudine.

Plinius verò, Columbinum ac Venereum: Ciceris differentiæ, inquit, plures sunt, magnitudine, figura, colore, sapore. Est enim Arietino capiti simile, vnde ita appellatur, candidum & nigrum: est & Columbinum, quod alij Venereum vocant, candidum & rotundum, laue, Arietino minus, quod telligio peruigilis adhibet. Deinde mox: Dulcissimum, quod Eruo simillimum.

Officinis legumen istud incognitum est: Itali *Mocho*, vti scripsimus: Hispani *Yeruo*, & *Yernos*, quasi Eruum appellant, oon, vt verisimile videtur, antiqua nuncupatione, sed à quibusdam medicis aut pharmacopœis recèns introducta. nam Mochum huoc multi ex recentionibus ὄροβον siue Eruum esse existimant. Sed hi, nostra quidem opinione & aliorum rectè iudicantium sententia, à veritate non parum recesserunt. Mochus siquidem folia non habet angusta, verùm Lentis modo alata, nisi singularia, ex quibus totius folij compositio est: ad quæ foliorum angustia non videtur referenda. Nulla præterea gustabilis qualitas euidenter amara aut ingrata ei inest, vnde & cum Eruo nequaquam conuenire potest.

Eruum.

Eruum enim στενόφυλλον, siue angustofolium est, & vt Galenus air, gustu insuauissimum, ac praui succi, & ab eo quidem homines abstinent, boues verò in aqua dulcoratum pascuntur.

Porrò Cicer satiuum aluo, Dioscorides air, idoneum est, vrinam ciet, inflationem mouet, colorem bonum facit, menses ac fœtus pellit, lac auget. Cum Eruo decoctum imponitur ad testium inflammationes & myrmecias, ad scabiem, vlcera capitis manantia, impetigines, λειχῆνας vocant, carcinomata, & vlcera quæ cacoëthe dicuntur, cũ melle & Hordeo prodest.

De Cicere Arietino. Cap. xiiii.

Arietinvm Cicer, caules profert tenues, lignosos, ramosos, modicè hirsutos, in latus declinantes: folia ex pluribus vni pediculo siue ῥάχι vtrinque adnatis, & sibi inuicem oppositis congesta, quorum singularia parua sunt, lata ac in ambitu crenata, Teucrij folius minora: flores parui sunt, colore aut candidi, aut ex purpura rubescentes, quibus succeduor singulæ paruæ breuesque siliquæ, vrniculorum modo ac veluti à flatu distentæ, in quibus duo, aut ad summum tria clauduntur semina angulosa, turbinata, vnoque acuto angulo prædita, Arietino capiti non admodum dissimilia, colore aut candida, aut ex subrubente purpura nigra, quæ germinationis principium haud obscurum ostendunt: radice nitetur gracili, candida longaque; vt enim Theophrastus air, radicem inter legumina altissimam Cicer agit.

In Italia, Hispania, & Gallia passim in agris seritur: perutilis eique familiaris est salsilago. Natura enim eius, vt Theophrastus tradit, est cum sallilagine nasci, ideoque solum vrit, & non nisi madefactum pridie, Plinio auctore, seri debet.

Græcis

Cicer Arietinum.

Græcis ἐρέβινθος λευκός, Latinis Cicer arietinum dicitur, & colore quidem ex purpura subnigrum, Cicer nigrum, Officinis rubrum Cicer: alterum verò candidum, siue album appellatur.

Cicer autem edulium est, Galenus libro De alimient. facult. scribit, non minùs quàm Faba flatulentum, sed valentiùs nutrit quàm illa. Ad Venerem autem incitat, creditumque est, semen quoque generare; vnde quidam equis admissarus ipsum exhibent. Inest præterea Ciceribus facultas abstergendi maior quàm Fabis, adeò vt quidam ex ipsis calculos in renibus constantes manifestè comminuant, nigra autem sunt ea & exigua, Arietinaque ipsa nuncupant. Satius autem est, succum ipsorum in aqua coctorum bibere.

Dioscorides, Arietinum vtumque, inquit, vrinas cit, dato cũ Rore marino, hydropicis aut tegio morbo laborantibus eorum decocto: lædunt autem ea exulceratam vesicam & renes.

De siluestri Cicere. CAP. XV.

CICER siluestre satiuo simile est, Dioscorides ait, odore acri, sed semine discrepat. Recentiores aliquot siluestria Cicera proponunt.

Vnum caulículos promit complures, ramosos, humi decumbétes; circa quos folia ex pluribus ad vnam costam commissa, veluti Arietini

Cicer siluestre primum.

Cicer siluestre tertium.

Ciceris,

Ciceris, sed ambitu haud crenata, Secundacæ foliis idcircò similiora: flores in pediculis iuxta cauliculos exeuntibus, e luteo pallentes, spicato ordine prodeunt: succedunt folliculi exigui, Arietini Ciceris fructus figura & magnitudine, nigri & nonnihil hirsuti; in quibus semẽ exiguũ durum, planum, splendens, gustu Phaseoli: radix fibras alte dimittitur, fibris aliquot firmata.

Herbosis & incultis prodit tractibus, & nõ modò in Italia aut Gallia, sed & apud Bohemos. Æstuis mensibus semina perficit.

2. Alterum siluestre Cicer cauliculos quoque complures habet per terram iacentes, circà quos folia mollia, subhirsuta, candicantia, ex tribus aut quinque fere ad vnam costam commissis composita; quorum minima, quæ ad pediculum; maximum vera extremum: flores ex annexu foliorum exeunt lutei plures simul, sequuntur folliculi oblongi, molles, & hirsuti, in quorum singulis siliqua parua, in qua duo grana Arachis similia.

3. Tertium siluestre Cicer & ramosum, cauliculos verò spargit cubitales aut longiores; circa quos terna folia, Trifolij modo, maiora, crassiora latioraque quàm singularia Arietini Ciceris, ambitu tamen crenata: siliqua breuis est: semina in his compressa, multò Ciceribus minora: radix restibilis singulis annis promit germina.

In Heluetiorum & Allobrogum, quos Sabaudos vocant, finibus reperiri P. Pena & M. Lobelius auctores sunt.

Cicer siluestre non aliud apud Græcos quàm ἀγρίου ἐρεβίνθου nomen habet: à recentioribus verò nullum inuenir.

Ex illis verò, quæ pro siluestri Cicere ab his ostenduntur, quod primo loco descriptum, magis quàm reliqua, cum siluestri Cicere conuenire nobis videtur.

Ceterũ Cicer siluestre, vt Dioscorides ait, idem quod satiuũ præstat. Galenus verò agreste Cicer ad omnia efficacius satiuo air; & eò tũ calidius, tum siccius, quãto & acrius & amarius.

De Lente. CAP. XVI.

Lens. Lens minor.

LENS tenuibus exit cauliculis, duriusculis ac obliquis foliolis, ab vtraque medij pediculi parte, multis & angustis, Viciæ similibus, sed angustioribus & minoribus: flores exigui sunt, colore purpurascentes: siliquæ paruæ, latæ; semina in his, tria, aut quatuor, parua, rotunda, plana, compressaque: radicibus firmatur paruis.

Solum

Solum amat tenue, cælúque temperiem siccam.

Græcis φακὸς ἡ φακή, Latinis Lens & Lenticula, Germanis Linsen / Gallis *Lentille*, Italis *Lenticchia* nominatur: Hispanis *Lenteia* & *Llentillas*.

Tenent autem Lentes, vt Galenus ait, medium caliditatis & frigiditatis, desiccant tamen secundo ordine; corticem habent adstringentem, & quæ ipsorum est veluti caro, crassi est succi, ac terrei, austeram qualitatem habens exiguam, cuius curtex multæ est particeps. Succus porrò in ipsis est, adstringenti contrarius: quocirca si quis in aqua ipsas coxerit, & deinde aquam sale & garo, aut cum ipsis oleo condiens sumpserit, potus is aluum deiicit. At ex biscoctis Lentibus, Lens apparata, facultatem habet succo contrariam, vt quæ ventris fluxus sisteat, stomachum, intestina, & totum denique ventrem corroboret: quam ob rem cœliacis & dysentericis, cibus est accommodus.

Lens verò decorticata, vt illam adstringendi vehementiam, & ea quæ ipsam consequuntur, amittit, ita magis nutrit, quam quæ cortice spoliata non est; succum crassum prauumque gignit: tardéque commeat; non tamen alui fluxus desiccat, vti ea cui cortex non est ademptus. Iure igitur, qui largius hoc edulio vtuntur, elephantiasin, & cancros incurrunt: liquidem crassa siccaque cibaria, succo melancholico generando sunt idonea. Quare iis dumtaxat, quibus aqua in carnibus est κακοξία, Lens in cibo vtiliter præbetur: sanis verò & quæ lentibus admodum damnosè. Eandem ob caussam visum integrum & inculpatum hebetat; ipsum immodcrate exticcans: ei verò, qui contrario modo se habet, confert. Ad menstruas autem purgationes non est accommoda; crassum enim & tardissimum sanguinem reddit: at mulieb̃ profluuio est vtilissima, vt Galenus in lib. De aliment. facult.

Somnia tumultuosa (vt Dioscorides præter hæc scribit) excitat, capiti, nervis, & pulmoni inutilis. Contra alui fluxiones, melius suo fungitur officio, addito cum aceto, Intybo, aut Portulaca, aut Beta nigra, aut Myrti baccis, aut putamine Punici, aut Rosis aridis, aut Mespilis, aut Sorbis, aut Pyris Thebanis, aut Malis Cotuneis, aut Cichorio, aut Amogluſſo, aut Gallis integris, quæ post decoctionem abiiciuntur, aut Rhoë, quæ oblonis inspergunturi verùm acetum; cum eo diligenter percoqui debet, alàs aluum cõturbat. Contra subuersionem stomachi triginta grana Lentis decorticata, deuorari proderit; decocta cum polenta, & illita podagras lenit; sinus cum melle glutinat; crustas rumpit; vlcera purgat; decocta maceto durities & strumas discutit; cum Cotoneo Malo aut Meliloto medetur inflammationibus oculorum, sedíque, addito rosaceo: verùm in maioribus sedis inflammationibus & magnis sinubus, cum putamine Mali Punici, ac siccis Rosis adiecto melle decoquitur: & similiter ad nomas gangrænicas, adiecta maris aqua: pustulis item & herpetibus, ac erysipelatis, pernionibusque, vti dictum est. contra mammas verò, in quibus lac in grumos coit, & quæ lachs tumiam redundantiam non ferunt, cocta in aqua maris, & impolita auxiliatur.

De Eruo, ex Theophrasto & aliis. CAP. XVII.

ERVVM ex leguminibus est, quorum in latus caulis tendit, vt Theophrastus ait, siue, vt Dioscorides, frutex paruus est, tenuis, angustis folus: fluris eius productio diutumissima est, veluti Ciceris: σπερμάτια, id est, exigua semina, in siliquis cylindraceis se inuicem contingunt, Araclus, Galeno teste, maiora; Æthiopidis verò, Doryeny, ac Lithospermi similia; Lathyridis autem, auctore Dioscoride, minora, sapore insuauissima: quæ sapore & colore differentiam obtinent, & dulciora quidem, ac minus medicamentosa candida sunt iis, quę ad flauitiem, siue πρὸς τὸ ξανθὸν, aut ad Ochræ colorem accedunt.

Lætatur solo, ait Columella, macro; matureque ac serò seritur, sed si Vere seratur, facile gratumque exit, non graue, veluti Autumno satum. Seritur inter Brassicas, contra papiliones.

Græci ὄροβον nominant: Officinæ Germaniæ Orobi nomen tetinuerunt, rem autem ignorantes, pro eo Viciam perperàm substituerunt. *Officinarũ error.*

Neotericorum plerique Eruum esse existimant, quod ab Italis *Mocho* nominatur, verùm quàm parum cum Eruo conueniat, cùm ex capite de Mucho siue Cicere satuo, tum ex præsente Eruj descriptione, facilè animaduerti potest.

Eruo similius videtur siluestre quoddam legumen, quod subsequente capite pro Eruo siluestri describitur est, quamquam nec ipsum verum aut legitimú sit. Nam στρόφυλλον quidem est, ac πλαγιόγωνον, siliquasque habet cylindraceas, & forma modoque loquendi Dioscoridis, oportunissimè θαμνῶδες ipsum quis dixerit; nullis enim pedamentis, aut prope assistentibus adminiculis eget, sponteque sua erigitur, & in altum assurgit, cuiusmodi sirpes Dioscoridem θάμνους ἢ θαμνίσκους aliquando appellare, πολυόπαζον abundè ostendit, quod ipse θάμνου facit, non alia de caussa, quam quòd ab humo sursum spóte sua assurgat. Sed cùm semen proferat Arachu non maius, & durum, sapore non amarum, non ingratum, pro verò *Θαμνωδὲς.*

Eruo

Eruo haberi non potest, nisi fortè & patuum quoddam Eruum sit, quod in has inferioris ac maritimæ Germaniæ regiones translatũ, insuauitatem suã deponat, quod ventimile non est.

Accedere verò ad Erui descriptionem & legumen illud apparet, quod Cap. ix. huius libri Eruiliæ siluestris nomine descriptum est. folia siquidem eius oblonga sunt, quæ nonnullorum comparatione angusta dici possunt: fructus rotundi, Arachis maiores, Lithospermi seminibus magnitudine haud dissimiles; colore lublurei, quandoq; nigri; sapore veluti Eruum amari; minus tamen qui albicant quàm nigricantes. Quæ huius leguminis cum Eruo (si non idem) affinitatem maximam ostendunt; & tantam quidem vt pro Erui succedaneo citra errorem haberi queat, atque omnibus medicamentis eius loco adhiberi: repugnantibus licet siliquis non omnino cylindri modo teretibus: quales Eruo Theophrastus tribuit. Quæ si tales, exiguum Erui descriptioni repugnans adesset: nunc verò ad Lathyri accedentes, scrupulum inuiciunt. Veluti quoque & ipsa surps non σκιστος, vt Dios. ait, hoc est fruticis ui modum assurgentes, sed humi, nisi pedamentis sustineatur, procumbens. Quod & siluestrem Eruiliam ab Eruo differentem facit.

Erui succedaneum.

Cæterùm ab Eruo, vt Galenus lib. 1. De aliment. facult. tradit, homines prorsus abstinent, est enim insuauissimum & praui succi; boues verò rum in Asia, rum apud alias pleraſque gentes in aqua dulcotatum pascuntur. In magna tamen fame, quemadmodum Hippocrates quoque scripsit, necessitate coacti ad ipsum nonnumquam accedunt. Nos verò ad eumdem modum, quo Lupinos, præparantes, Orobis cum melle vtimur, ceu medicamentis crassos thoracis ac pulmonis humores expurgantibus.

Porrò inter Orobos, albi minùs sunt medicamentosi ùs, qui ad flauitiem aut ochræ colorem accedunt. Qui verò cocti bis fuerint, & in aqua idem tudem dulcotan, insuauitatem quidem deponunt, sed vnà cum ea abstergendi etiam & incidendi facultatem, vt sola in eo relinquatur terrestris substantia, quæ alimentum sit: quod citra insignem amarorem, desiccandi vim habet.

In libris verò De simplic. medicament. facult. desiccat, ait, Orobus excessu secundo intenso, calefacit verò primo: porrò quatenus amaritudinis est particeps, eatenus incidit, exterget, obstructiones expedit: cæterum si fumarur copiose, sanguinem per vrinas euocat.

Dioscorides, capitis, inquit, Eruum grauitatem efficit: aluum esu rutbat, & sanguinem per vrinam extrahit: elixo tamen boues saginantur apposito.

Fit è seminibus farina, quàm ὀροβινον ἄλευρον, id est, farinam Eruinam nominant, ad medendi vsus conueniens.

Ὀρόβινον ἄλευρον.

Parandæ eius ratio hæc est: Vberiora grana candidaque deliguntur, permiscendoq; aqua resperguntur, & donec sufficienter combiberint, sinuntur, postea torreutur, vsque dum cortex disrumpatur, deinde mola trita, farinario cribro incernuntur, farinaque reconditur.

Hæc aluo vtilis est: vrinam ciet: meliorem colorem efficit: frequentet in cibo aut potu sanguinem eum tormuubus per aluum, & veticam ducit: vlcera cum melle purgat, lentigines, item, ephelidas & maculas, quas σπίλους vocant, totumq; corpus emũdat: noinas, σκληρώματα, & gangrænas serpere non patitur: mammarum dunties emollit: vlcera fœta, quæ θηλώδη vocant, carbunculos, fauosq; emarginat ac tumpit: cum vino subacta morbis canis [illegible] inum, viperarumq; illita medetur, vrinæ difficultates, tormina, tenesmosque ex acet[illegible]. Prodest etiam iis, qui alimentum a cibo non sentiunt, frixa & ad nucis magnitudinem melle excepta sumptaque. Decoctum eius fouendo, pernliones & pruritus in toto corpore sanat.

De Eruo siluestri siue Catanance prima. Cap. xviii.

Siluestre ustud à nobis nuncupatum Eruum, cauliculos profert pedales aut longiores, rotundos, erectos, nonnihil ad latus inclinantes, in exiguos quosdam ramusculos diuisos: folia tenuia, oblonga, angusta, graminis solus multò & minora & angustiora: flores tenuibus pediculis, ex foliorum alarumque sinubus exortis hærent, parui, luteoli: siliquæ deinde subeuntur paruulæ, forma oblonga, tereti & angusta, in quibus semina nouem aut decem vel plura, rotunda, dura, nigra, splendentia, Arachis aut exiguis Eruis similia, gusta non insuauia.

Floret magna æstatis parte, exorientibus subinde nouis, prioribus marcescentibus floseulis. Nascitur sua sponte plerisque in aruis, & iuxta sepes fossasque; reperitur enam locis quibusdam non procul à mari, quod siliquas non rotundas, sed latiusculas progignere fertur. Herbarum studiosi subinde apud Belgas in hortis serunt.

Siluestre quoddam Eruum videtur; cum descriptione enim eius, excepto solo semine, vt superiore capite diximus, conuenit. Videtur etiam Dioscorides prima Caranance, tametsi etiam semen non in capitulis, sed in siliquis fetat. κεφαλὰς enim in quibus semen hanc

Cata-

Eruum siluestre.

Lupinus satiuus.

Catanancen ferre Dioscorides scribit, nō capitula, sed siliquas hoc loco interpretari debere, quod cū eo cōiungitur, ostendit: nā Catanancen καφαλὰς veluti Orobū habere, Dioscorides ait: at Orobus non capitula gerit, sed siliquas.

Verba autem Dioscoridis de priore Catanance hæc, in veteri exemplari, sunt: Ἡ μὲν οὖν ἀυτῆς ἔχει φύλλα μακρὰ, ὡς κορωνόποδος, ῥίζαν λεπτὴν, χοινώδη, καφαλὰς δὲ ὡς ὄρόβους, σ΄ ἢ ζ΄, ἐν αἷς καρπὸς ὅμοιος ὀρόβῳ· κάμπτεται δὲ ξηραινόμενος πρὸς τὴν γῆν, καὶ ἑκτείνει ὄνυξιν ὁμοίαν τινὰ τὸν καρπόν. id est, Vna quidem folia habet longa vt Coronopus: radicem tenuem, iunceam, siliquas veluti Eruum senas septenasve, in quibus semen Eruo simile: arescens in terram flectitur, & se contrahit ad speciem vnguium milui exanimati.

Plinius Catanancen Thessalam herbam, qualis sit, superuacuum scribi ait, cùm sit eius vsus ad amatoria tantùm, ad quæ etiam sola cùm hæc, rum altera à Dioscoride vtilis traditur. Vtramque, inquit, narrant in amatoria expeti: Thessalicæ mulieres his vti traduntur.

At Erui istius siluestris nullus omnino est vsus:

De Lupinis, ac primùm de Satiuo. CAP. XIX.

INTER Lupinos hi satiui, alij siluestres sunt. Satiuus Lupinus caule assurgit singulari, rotundo, interius concauo, exterius modicè lanuginoso, firmo, & qui absque adminiculis rectus consistit; è quo, postquam primi mareidi facti sunt, flores in huius fastigio eminentes, alij tres ramuli infra spicam florum prodeunt, quorum singuli non rarò & alios quoque, modò binos, aliàs ternos eodem proferunt modo; præsertim si tempestiuè Lupinus satus, æstatem calidam diuturnamque nactus fuerit: folia ex quinque, sex, aut septem cohærentibus cōponuntur, Viticis similia, superiore parte virent, inferiore verò cādida & lanuginosa, & sub vesperā circa Solis occasum, veluti flaccida facta, deorsum depēdent. Flores in summo caulículorum spicatim digesti candidi sunt: succedunt siliquæ erassæ, latæ, Bωnæ siue Phaseli minores, duræ, subflauę, foris tenuiter hirsutę, intus verò glabræ, in quibus semina quina senave, plana, rotūda, ac veluti cōpressa, foris alba, intus lutea, sapore amarissima, quæ & germinationis principium haud obscurū, & qua parte siliquæ adhærent, concauitatem quamdam, veluti exiguū vmbilicū habent: radice Lupinus nititur singulari, tenui, lignosa, paucis capillamētis fibrata.

Poscit, inquit Theophrastus, solum arenosum ac vitiosum, cultus ægrè prouenit, natura sua siluestris.

Floret apud Germanos, primùm quidem sub finem Maij, deinde Iunio aut initio Iulij secūdò, tertiò verò Iulio aut Augusto mēsibus, si anni tempestas calida siccaque fuerit. Fru-

ctus duo priores sæpè ad matutitatem perueniunt, tertius in inferiore Germania rarius.

Græci hoc legumen Θέρμον ἥμερον: Latini Lupinum, & Lupinum satiuum nominant: Germani Feigbonen: Itali *Lupino domestico*: Hispani *Entramoços*: Brabanti Vyghboonen & Lupinen: Galli *Lupins*.

Lupini semen πολύχρηστον, hoc est, frequentis multiúque vsus est, Galenus in lib. De aliment. facult. ait: elixus enim, deinde in aqua dulci maceratus, tantisper donec in ea omnem sibi ingenitam exuerit insuauitatem, ita demum mandatur cum garo aut oxygaro, vel etiam sine his, sale mediocri conditus. Lupini dura & terrestris est substantia: quocirca ipse concoctu sit difficilis, succumque crassum gignat est necesse, ex quo non probè in venis confecto, crudus proptiè appellatus succus aceruatur. Ceterùm cùm intet parandum quidquid habuit amaritudinis deponat, ὃ δὴ χυμὸς, id est, qualitatis quæ sensu deprehendatur expertibus, similis euadit, & ita præparatus, vt in lib. De medicam. simplic. ait, ex genere est emplasticorum.

At vbi natiua etiamnum manet amatitudo, extergendi digereudique vim obtinet: interficit lumbricos, tum illitus, tum addito melle linctus, tum ex posca epotus. Quin & decoctum eius lumbricos eucere potest: tum eti á foris idemtidem perfusum vitiligines, achoras, exanthemata, psotas, gangtænas, vlcera maligna iuuat, partim extergendo, partim citra mordacitatem digerendo siccandoque. Exputgat iecut & lienem cum Ruta & Pipete suauitatis gratia assumptum: elicit menses, ac fœtum eiicit, cum myrrha & melle impositum.

Porrò Lupinorũ farina sine mordacitate digerit, nec enim huida tantùm, sed & chœradas & phymata curat, sed tunc in aceto aut oxymelite aut posca coquatur oportet, idq; pro laborantiũ temperamento & affectus diuersitate, quod ex vsu est eligendo: digerit item & quæ huida sunt, & quęcumq; modò diximus præstare posse decoctũ, eadem omnia efficit & farina.

Decocti pluuiali aqua Lupini, Dioscorides præter hæc scribit, donec in cremorem lentescant, faciem abstergunt: medentur oculum scabiei, cum radice nigri Chameleonis, si tepente decocto abluantur.

Cit vrinam radix cumaqua cocta & pota.

Lupini vbi edulcati fuerint, triti cum aceto, poti stomachi fastidium leniunt, & cibi appetentiam excitant.

De Lupino siluestri. Cap. xx.

Lupinus siluestris.

SILVESTRIVM Lupinorum duo triáve sunt geneta, vnum florem profert luteum, alia purpureum.

Luteus caule foliúsque satiuo similis est, vtrisque tamen minoribus ac breuioribus, flores habet pulchros, luteos, suaueolentos, in spicá congestos, Violę luteę colore & quadam tenus odore: siliquas paruas, duras, aliquatenus hirsutas: semina patua, plana, totunda, sapore amantissima, colore vano, sordida, satiuis multò minora.

Purpurei, caules longiores procioresque sunt quàm lutei, & in plures alas ramosque diuisi: folia verò minora tenuioraque: flores parui ac luteis minores, ex purpura cærulei, aut subrubentes: fructus colore similiter vano, amari, & inter omnes minimi.

Nascuntur siluestres Lupini plerisque locis sua sponte, verùm apud Germanos non nisi sati proueniunt.

Florent eodem quo satiui tempore.

Amariores sunt, vt Galenus ait, & ad omnia valentiores quàm satiui, eiusdem genere cum ipsis facultatis.

De Vicia. Cap. xxi.

VICIA tenues habet & quadrangulares cauliculos, tres ferè pedes altos: folia oblonga in clauiculas definunt, ex pluribus vnicostæ siue neruo adnatis composita, quorum singu-

Vicia.

Sesamum.

singularia maiora, latiora, crassioraque sunt quam Lentis: flores Bonæ siue Fabeli forma similes, sed colore ex purpura nigri: siliquæ latæ, exiguæ, atque in singulis grana quina senáve, non globosa, sed Lenticulæ instar propemodum compressa, colore nigra, gustu insuauia.

Seritur quocumque solo, cultu facillimo.

Maio floret, fructum inde perficit.

Latius Vicia, à vinciendo, vt Varroni placet, dicitur, quòd item capreolos, inquit, habet vt Vitis, quibus sursum versus serpit, ad scapum Lupini, alúmve calamum, ad quem vt hæreat, eum solet vincire. Galenus in Asia Pergami βίκιον: ab Atticis verò σάεγκον aut κύαμον nominari ait. Germani Wicken/ Brabanti Witten/ Galli *Veste* nominant: Officinæ pleræque perperàm ὄοβον ac Eruum: multùm enim Eruum à Vicia differt.

Theophrastus lib. VIII. Aphaces cuiusdam leguminis meminit, cuius siliquæ latæ, & fructus celeriter perit: hæc an cum Vicia nostra conueniat, considerandum est.

Porrò Viciam cum ipsis siliquis atque integra plana rustici reponunt, vt brutis pecudibusque sit pabulo. Per famem tamen noui, Galenus ait, qui hanc quoque comederint, potissimùm Vere cùm etiamnum viret, quemadmodum Fabas & Ciceres esitare consueuerunt. Est autem non insuauis modò, sed concoctu etiam difficilis, aluumque inhibet.

Perspicuum ergo est, quòd cùm natura sit huiusmodi, alimentum, quod ex ipsa distribuitur, habeat haudquáquam boni succi, sed crassum & ad suecum melancholicum gignendum idoneum.

De Sesamo ex Theophrasto, Plinio, & aliis.

Cap. XXII.

Sesamo caulis siue culmus est fetulaceus, altus, crassior multipliciorque quàm Milio: semen ferax & fœcundum est, quod oleosum ac pingue & vasculis continetur, cándidumque, vt Plinius: Theophrastus, genus eius quoddam candidum, inquit, radice singulari cohæret. Viride Sesamum nullum mandit animal, propter amaritudinem & grauitatem saporis: sed siccatus, acceptior euadit frutex eius, & suaue semen efficitur, ciboque idoneum.

Nascitur cùm in Ægypto, tum in India. Ab Indis, Plinius ait, Sesama venit, ex eo oleum conficiunt.

Ex æstiuis sementibus est, & quæ ante Vergiliarum exortum, Plinio auctore, seruntur. Columella tamen, Sesama, scribit, ab æquinoctio autumnali serenda sunt, in Idus Octob.

Putre solum, quod Campani pullum vocát, plerumque desiderant: non deterius tamen etiam pinguibus arenis, vel congestitia humo proueniunt. Sed hoc quidem semen Cilicix Syriæque

que regionibus ipse vidi mense Iunio & Iulio conseri, & per Autumnum cùm perm[illegible] tolli. Palladius in Septembri, Nunc Sesama, inquit, seritur, putri solo vel pinguibus [illegible] vel terra congestitia.

Quadraginta diebus à flore, Plinius ait, maturatur, magna tamen cæli terræque differentia. Molestissimum terræ Sesamum, plurimum eam posse extenuare putatur: diuturnum est: optime reponitur, quia pingue.

Hanc frugem Græci σήσαμον, Latini quoque Sesamon ac Sisamum, nonnumquam femi-nino genere, Sesamam nominant: Officinis Germaniæ incognitum est.

Semen eius, vt Galenus lib. De aliment. facult. ait, pingue est, ideoque repositum celem-mè fit oleosum: quamobrem eos, qui ipso vescuntur, celeriter implet, stomachum sue subuerrit, ac tarde concoquitur, pingueque corpori præbet alimentum. Liquet ergo quòd ventriculi partibus vigorem ac robur addere nequit, quemadmodum nec aliud quoduis pingue. Est autem crassi succi, ideoque non properè peruadit. Ipso autem solo non admodum vescuntur, sed cum melle crudo, quas σησαμίδας vocant effingentes. Panibus etiam inspergitur, temperamento est calidum, ob eamque causam sitim etiam excitat.

In libris verò De facult. simplic. Sesamou non parum in se continet, ait, viscosum & pingue, quare emplasticum est, & emolliens, ac modicè calidum. Eiusdem facultatis est, quod conficitur oleum, & herbæ quoque decoctum similem vim obtinet.

Dioscorides, Sesamum, scribit, stomacho aduersatur, oris graueolentiam facit, quoties inter mandendum commissuris dentium inhæsit: neruorum crassitiem impositum discutit, medetur aurium contusionibus, inflammationibus, ambustionibus, artuum dolonbus, & cerastæ morsibus; capitis dolores, qui ab æstuatione oriuntur, ex rosaceo lenit: eadem efficit herba decocta in vino, præsertim aurem inflammationibus doloribusque oculorum prodest.

Ex ea fit oleum, quo Ægyptij vtuntur, quod auribus, Pluuio teste, vtile est.

De Camelina, siue Theophrasti Erysimo, & Myagrio Dioscoridis.

CAPVT. XXIII.

Camelina siue Myagrion.

Erysimum Galeno.

CAMELINA surculosa est herba, caule recto, rotundo, in alas diuiso, duos aut tres pedes longo: folia oblonga, angusta, in acutum desinunt, singularibus Rubiæ foliis haud dissimilia: flores secundùm caulículos exigui: semen orbicularis vtriculis, Luni vasculis propemodum similibus, sed compressionibus continetur, minutum Fœnogræco minus, pingue & oleosum.

Plerisque Galliæ locis, vt apud Suessiones, benè subactis & stercoratis agris, vt Ruellius scriptum reliquit, seritur: seritur & in agro Leodiensi, apud Zelandos, & alis Belgij locis: in Germania nonnusquam sua sponte extra fetur, atque vnà cum Lino enasci, cuius vitium existimatur.

Germani Flachsdotter, & Leindotter nominant, Galli *Cameline*, quo etiam nomine Belgis innotuit: Officinæ pleræque Sesamum appellant, oleoque huius pro Sesamino vtuntur.

Est autem Camelina hæc, cereale illud Erysimum, quod à Galeno lib. 1. De aliment. facul. ac à Theophrasto ἐρύσιμον appellatur, quodque inter fruges vnà cum Sesamo refertur. Siccum id, vt inquit Theophrastus, cibo idoneum est, quia quantum in eo amaritudinis difficultatisque, Solis operâ percoctum excretumque est. Viride verò à nullo animali tangi videtur, propter amaritudinem & grauitatem saporis.

Est tamē & aliud ἐρύσιμον, à Dioscoride lib. II. descriptum, cuius lib. De simplic. medicam. facult. VI. Galenus meminit, ab hoc Theophrasti

phrasti Erysimo multùm differens; nam præsentem frugem Dioscorides non ἐρύσιμον, sed μυάγρον nominat, quod aliqui, inquit, μελαμπύρους vocant, similitudine fortè foliorum, quam cum altero Theophrasti ac Galeni Melampyro, à Myagrio differente, habet.

Plinius frugem Sesamo similem Latinis Irionem, Græcis ἐρύσιμον, Gallis *Velarum* appellari, lib. XXIII. cap. XXV. scribit: & libro XVIII. cap. X. huic (scilicet Sesamo) simile, ait, in Asia Græciaque ἐρύσιμον: idemque erat, nisi pinguius esset, quod apud nos vocant Irionem.

Porro quemadmodum, Galenus inquit, Milio Panicum adsimile quidem quodammodò est, verùm vndequaque deterius; ad eumdem modum & Sesamo Erysimum, corporis substantia quodam pacto est affine, sed in cibo est insuauius, corpusque alimentum parcius exhibet, prædictoque omnino est deterius.

Temperamento autem, calidum quoque, vti Sesamum est, sitimque etiam excitat.

Seminis oleosa pinguitudine corporis aspentates læuigari atque expoliri, Dioscorides ait, creditur.

Vlceribus oris herbam succo suo mederi; oleo pauperes in epulis, diuites in lucernis vti, Ruellius auctor est.

De Lino. CAP. XXIIII.

Linum satiuum.

TENVIBVS ac rotundis culmis siue virgis Linum assurgit, folia ei oblonga, angusta, acuminata: flores in summis virgis speciosi, colore cærulei; quos parua, rotunda, orbiculata capitula, siue vascula succedunt; in quibus semen, figura aliquatenus oblonga, læue, glabrum, splendens, ex fuluo colore punicans: radicibus nititur exilibus.

Pingui lætoque solo, locis humilioribus non sitientibus, felicius prouenit. Pinguissimum enim, vt Columella ait, locum & modicè humidum poscit. Aliqui, inquit Palladius, macro solo spissum serunt, ita assequuntur vt Linum subtile nascatur. Plinius scribit seri sabulosis, maximè vno sulco, nec magis festinare aliud, vereque agrum & deteriorem ipsum facere, quod & Virgilius in Georgicis attestatur:

Vrit Lini campum seges, vrit Auena,
Vrunt lethæo perfuso Papauera somno.

Seritur Linum Vere, Maio & Iunio mensibus floret: post messem (Plinius lib. XIX. cap. I.) virgæ ipsæ merguntur in aquam, solibus tepefactam, pondere aliquo depressæ: maceratas indicio est membrana laxior, iterumque inuersæ, vt priùs, Sole siccantur: mox aresactæ in saxo tunduntur stupario malleo. Quod proximum cortici fuit, stupa appellatur, deteriorisque Lini, lucernarum ferè luminibus aptior.

Græci λίνον pariter vt Latini nominant; Germani Flachs: Itali & Hispani *Lino*: Galli *du Lin*: Belgæ Vlas.

Hoc semine, Galenus lib. I. De aliment. facult. ait, nonnulli quidem frixo vti obsonio cum garo, non secùs ac sactitio sale, vtuntur. Vtuntur autem & melli permiscentes: quidam panibus & ipsum quoque aspergunt. Stomacho autem noxium & concoctu difficile, exiguumque alimentum corpori exhiber. Quod verò ad ventris deiectionem pertinet, ipsum nec probaueris nec vituperaueris: exiguam tamen vrinæ mouendæ habet facultatem, quæ magis apparet cùm frixum sumitur. tunc autem aluum quoque magis sistit. Rustici autem homines eo vtuntur sæpenumerò, frixo tusoque mel admiscentes.

In libris verò De simplic. medicament. facult. Lini semen esum flatuosum est, inquit, etiam si frigatur; adeò sanè recrementitia humiditate plenum est. Est verò etiam in primo ordine quodammodò calidum, at humiditatis & siccitatis veluti in medio est situm.

Quantopere autem flatuosum, & recrementitia humiditate plenum semen Lini sit, pau-

cis ab hinc annis Middelburgi in Zelandiis animaduerti potuit, cùm propter frumenti aliarumque frugum inopiam, plerique ex ciuibus pane & libis ex hoc coctis vescerentur. Distenta enim his valdè citò hypochondria fuerunt, & facies aliæque partes tumidæ factæ; quorum non pauci sic affecti, etiam mortui sunt. Neque enim aliunde hæc symptomata, quàm ex recrementitia seminis humiditate, quæ flatulentiam parit.

Lini semen, vt Dioscorides memoriæ prodidit, eadem quas Fœnumgræcum vires obtinet: discutit & emollit, omnem intus foris que inflammationem, cum melle, oleo, exiguaque aqua decoctum, aut melle cocto exceptum: curis in facie vitia, quas ἐφηλίδας vocant, crudum, & varos cum nitro & ficubus impositum tollit: cum lixiuio verò paronidas duritiasq; discutit, herpetas fauosque cum vino decoctum expurgat, vngues scabros eximit, cum pan modo Nasturrij & mellis; quæ in pectore vitiosa, educit; cum melle eclegmatis modo acceptum, & tussim lenit. Venerem extimulat, si pipere & melle acceptũ, pro placenta largiùs assumatur.

Huius decoctum ad uteraneorum vulueque erosiones immittitur, & alui excrementa educenda: insessu ad vteri inflammationes, veluti Fœnumgræcum, perquam vtile est.

Oleum quod ex semine eius exprimitur, multiplicem vsum habet, nec enim à pictoribus aut statuarijs aliisve artificibus expetitur solùm, vel ad lucernas tantùm vtile est, sed etiam medico vsui seruit: nam & duritias omnes mollit, neruorum tensiones contractionesque laxat, dolores illitum sopit. Sunt etiam qui bibendum exhibeant lareris aut coli dolore laborantibus, verùm recens sit oportet, rancidum enim factum & nauseam excitat, & plus quàm par est calefacit.

De Lino siluestri. Cap. xxv.

Linum siluestre.

1.

2.

3.

LINVM siluestre satiui lini similitudinem ac speciem quamdam habet: caulículis assurgit tenuibus, circa quos angusta sunt foliola, veluti Lini, flosculi forma similes, sed aliquantò minores, & haudquaquam cærulei, sed colore lutei: succedunt totunda quoque capitula, sed minora.

Haud procul à mari, in pratis ac herbosis locis, in nonnullis regionibus gignitur, velut in Narbonensi Gallia.

Iunio ac Iulio floret, seriùs quàm satiuum.

Linum appellatur siluestre, quòd non satũ, sed sponte exeat: item & Marinum Linum, quòd maritimis gaudeat; in stamina duci & istud posse refertur.

Sunt verò & alia quædam siluestria Lina à C. Clusio diligentissime descripta in suis per Hispanias obseruatis.

Vnum folijs refert esse latiusculis, trineruiis, lanuginosis: ramulis tastigio, vti Heliotropij maioris, reflexis, flosculis Lini maioribus, capitulis & semine similibus.

Alterum angustioribus foliis, flosculis, capitulis, & seminibus Lini minoribus.

Tertium perpetuò virens: foliis angustis, subalbidis, & radice restibili.

Reperiuntur in Hispaniis primum & tertium, alterum in Gallia haud procul Lutetiã.

Ceterùm siluestria hæc Lina nullum in medicina vsum habent; facultates idcircò eorum incompertæ.

De Cannabe. Cap. xxvi.

CANNABIS caulis profert rotundos, erectos, inanes, quinque aut sex pedes altos, alis compluribus luxuriantes; quando videlicet sua sponte siluestris exit: vbi verò in agris seritur, ramis nullis, aut omnino pauciſſimis: folia ei dura sunt, aspera, subnigra, & si cõfricentur, graueolentia, ex sex, septem, aut pluribus alis simul hærentibus coaceruata, quorum singularia

Cannabis sterilis.

Cannabis fœcunda.

gularia angusta, oblonga, acuminata, & per oras serrata: semen ex alarum & foliorum sinubus exit rotundum, duriusculum, medulla refertum candida: radices multas fibras habent.

Est in huius genere quædam sterilis, flores tamen proferens paruos, herbaceos, racematim cohærentes, sed inutiles & vanescentes: alia verò seminis fœcunda, cuius flos non est conspicuus.

Est & siluestris quædam Dioscoridi Cannabis: eadem & Maluæ siluestris, siue Alceæ species, de qua in olerum historia inter Maluas.

Solum autem Cannabis, vt Columella scribit, pingue stercoratumque & riguum, vel planum atque humidum, & altè subactum deposcit. In quadratum pedem seruntur grana sex seminis Arcturo exoriente, quod est vltimo mense Februario, circa sextum aut quintum Calendas Martias: nec tamen vsque in æquinoctium, si sit pluuius cæli status, improbè seretur.

Apud Belgas hac ætate Auctutus ἀνεφηχώς exoritur circa Martij diem XIX. aut XX. & Cannabis Martio seritur ac Aprili.

Græci κάνναβιν ἢ κάνναβιν nominant, item χοιροσέφον, Latini Cannabem, Officinæ nomen retinent: Germanis Hanff, Italis *Canape*, Hispanis *Canamo*, Gallis *Chanure*, Brabantis Hemp dicitur.

Semen Cannabis Galenus in lib. De alimentorum facultatibus prodidit, concoctu est difficile, stomacho ac capiti nocet, prauique est succi.

Sunt tamen, qui eo frixo cum aliis tragematis vescantur. Τραγήματα voco, ait, quæ post cœnam, voluptatis inter bibendum excitandæ gratia, eduntur. Multùm autem calefacit, ideoque sumptum paulò largiùs, caput ferit, vaporem sursum ad ipsum mittens calidum simul ac medicamentosum. Τραγήματα.

Flatus item extinguit, vt lib. De medicament. facult. adeoque desiccat, vt si pulsculum edatur, genituram exsiccet.

Succus ex recenti herba conuenienter aurium doloribus, Dioscorides ait, instillatur, ab obstructione, vt mihi videtur, Galenus addit, natis.

Rustici in Belgio semi nis contusi medullam, ac liquido aliquo expressam, ictero laborantibus

tibus initio ipsius mali exhibent, & crebrò non absque præsidio, si quando ex sola obstructione, citraque febrim exoritur. Aperit enim fellis meatum, & bilis per corpus digestionem promouet.

Gallinas Matthiolus hoc semine ait ouiferaciores reddi.

De Fœnogræco. CAP. XXVII.

Fœnumgræcum.

CAVLEM Fœnumgræcum emittit singularem, tenuem, virentem, intus concauum, in alas ramosque diuisum: folia pratensi Trifolio similia, rotundiora tamen ac minora, quæ superiore parte vitent, inferiore verò ad cæmentium inclinant: flores in summis virgis exiguos candicantes, Lupini floribus minores: siliquas longas, graciles, angustas, instar cornuculorum recuruas, in quibus semina non magna, forma oblonga, angulosa, flauescentia, quæ resiccata cum grauitate quadam iucundè olent: radice nititur tenui & candida.

Seritur in Belgio in hortis medicinæ caussa, & quidem Verè; olim in agris serebatur. Lætum poscit solum, tenui enim, vt Theophrastus ait, inarescit.

Duo tempora sarionum habet, auctor Columella, quorum alterum Septembris mensis, cùm pabuli caussa seritur, isdem diebus quibus Vicia, circa æquinoctium: alterum mensis Ianuarij vltimo, vel Februarij primo, cùm in messem seminatur.

Græcis τήλις appellatur, item κάρπος, siue, vt Pliniana exemplaria, κάρφος: & βούκερως, αἰγόκερως, κερατίτης, λοβόν: Latini Fœnumgræcum: rustici Siliquam, Columella ait, appellant. In Plinio Silicia legitur, apud Varronem verò Silicula: Germanis Bockshorn oder Kühorn: Italis *Fiengreco*: Hispanis *Alforuas* & *Alholuas*: Gallis *Fenegrec*: nostris Fenigrieck dicitur.

Semen Fœnigræci inter manifestò calfacientia, Galenus in lib. De aliment. facult. tradit, censetur, eumdemque hominibus in cibo vsum præstat quem Lupini: sumitur enim ipsum cum garo, alui subducendæ gratia: estque huic tei multò quàm Lupini accommodatius, cum nihil ex propria substantia habeat, quod transitum remoretur. Manditur autem & cum aceto & garo, sicut Lupini. Multi præterea & Fœnumgræcum & Lupinos ex vino, garo, & oleo sumunt: alij etiam panem addunt, eoque obsonio sunt contenti, quod vt ventrem minus subducat, caput certè (ceu nonnullis Fœnumgræcum ex garo facere solet) non sent: præterea stomachum non subuertit: nam id quoque Fœnumgræcum in quibusdam efficit.

Vescuntur autem nonnulli Fœnogræco, priùs quàm planta ipsius semen produxerit, aceto & garo intingentes: quidam autem oleum affundentes, eo obsonij vice cum pane vruntur: sunt qui cum aceto quoque & garo ipsum mandunt. Caput autem hoc quoque sumptum copiosiùs sent: quod faciet impensiùs, si quis ipsum sine pane sumpserit: quibusdam item stomachum subuertit.

Succus autem elixi Fœnigræci cum melle sumptus, ad omnes prauos humores, qui in intestinis habentur, subducendos est accommodus, suo quidem lentore leniens, calore autem dolorem mitigans. Quod autem absterforiæ facultatis quoque sit particeps, intestina etiam ad excretionem instigat, sed parciùs mel ei est admiscendum, ne mordacitas exuperet. In diuturnis verò thoracis citra febrem affectibus, pingues cum eo Palmulas elixare quidem oportet; vbi autem succum ipsum expressum copioso melle miscueris, ac rursum super carbones ad mediocrem crassitiem coxeris, tum demum longè ante cibum vti.

In lib. De simplic. medicament. facult. Fœnumgræcum, ait, calidum est secundi ordinis, desiccat primo: proinde fetuentes phlegmonas irritat acerbatque: quæ verò minùs sunt calidæ & magis duræ, eas digerendo curat.

Fœni-

Fœnigræci ſanna, Dioſcorides tradit, vim habet emolliendi diſcutiendiq́ue: cum melicrato decocta & impoſita, facit ad inflammationes, tam internas quam externas; lienem cum aceto & nitro ſubacta & impoſita extenuat.

Decoctum eius inſeſſu, ad muliebria mala, quæcumque ex inflammatione aut præcluſione conſiſtunt, vtile eſt.

Expreſſus in aqua decocti ſuccus, capillos, furfures & manantia capitis vlcera, ἀχώρας vocant, purgat: cum anſerino adipe peſſi vice ſubiectum, locos circa vterum dilatat & emollit.

Spergula.

Viride cum aceto debilibus locis, & exulceratis prodeſt. Decoctum eius aduerſus tenеſmos, & grauiter olentia dyſentericorum excrementa confert.

Oleum quod ex eo exprimitur, capillos & in genitalibus cicatrices abſtergit.

Sunt porrò & quædam ſilueſtria appellata Fœnogræca, de quibus inferiùs cap. xv. huius Pempt. lib. III.

De Spergula. Cap. xxviii.

Spergvla cauliculis exit tenuibus, rotundis geniculanſq́ue, dodrantem aut pedem altis: foliola circa genicula radiantis ſtellæ modo in orbem diſponuntur, patua, tenuia, & anguſta: flores in ſummo cauliculorum candiduli, Alſines perſimiles: parua deinde rotunda ac orbiculata vaſcula, Lini capitulis ſimilia, in quibus ſemen conditur paruum, rotundum, nigrum, Rapi ſemine minus: radix tenuis eſt.

Seritur in aruis, & potiſſimùm quidem Autumno, vt hieme, ac primo Vere, cùm alia pabula defecerint, bubus præbeatur.

Vulgò in Brabantia Spurrie appellatur, atque inde Latinè Spergula: nonnulli Polygalum nominant, quòd lactis abundantiam bubus promoueat. Non eſt tamen Dioſcoridis πολύγαλον, quod multùm ab hac differt.

Pabuli, vt diximus, cauſſa ſeritur, nec alium vſum, quod ſciam, habet.

Semen vomitione pituitoſos humores educere plerique referunt; eſtur tamen à gallinis & columbis, quæ non ſolùm citra noxam idipſum ſublegunt, verumetiam, hoc paſtæ, & oua plura, & citiùs excludere creduntur.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVARTAE LIBER TERTIVS,

DE VITIIS FRVGVM.

PRÆFATIO.

DE Frugibus hucusque egimus, ad earum vitia, pabulorúmque reliqua genera, & si quæ quæque ipsorum vitia, ac alias consimiles transire consentaneum est.

DE LOLIO.

CAPVT I.

Lolium.

PRIMVM inter vitia locum Lolium facilè obtinet. Gentid folia culmosq; Tritici aut Hordei, hirsutiora tamen; spicam longam veluti ex multis paruulis φακὸς Μιλος ac artemo ordine digestis compositam; quorum singulæ bina ternaue grana continent, Tritico minora, quæ nullis quoq; aut exiguis glumis includuntur, & facillime similiter exteruntur.

Nascitur in aruis cum Tritico ac Hordeo, seminibus ipsorum corruptus ac in deterius, vt Galenus ait, permutatis, & solo quidem, præsertim vligioso, per æstiui, mentibus potissimùm hibernis, tempestatem humidam.

Græci αἶρα nominant, Arabes *Zizaniam* & *Sreylem*, Galli *Turaye*, Itali *Loglio*, Belgæ Dolich.

Desiccat, vt Galenus lib. VI. De simplic. medicament. facult. & excalefacit efficaciter, vt propinquum sit acribus magis quam Iris: sed non est perinde vt illa subtilis essentiæ, verum multùm ab hac deficit. Secundum hoc ponat ipsum quispiam in principio tertij ordinis excalefacientiú, secundi verò in fine exsiccantium.

Dioscondes, Lolium molitum, aut, vim habet compescendi nomas, putrescentia vlcera, gangrenasque cum raphanis & sale impositum feras impetigines siue λειχῆνας, & lepras cũ sulfure viuo & aceto saoaricũ fimo columbino & Lini semine, in vino decoctum, strumas discutit, & quæ ægrè maturantur rumpit: decoctum cum μελικρατῳ, & impositum lichadicis prodest. Cum polenta autẽ, aut Myrrha, aut Croco, aut Thure suffitum, conceptionem adiuuat.

Lolium autem frugibus, ex quibus cerusia coquitur, permixtum, ebrietatem cito excitantem eam reddit: idem potest pani copiosiùs additum. Nocet verò & oculis, caliginem ipsis adferens; quod & Ouidius Fastorum lib. primo scriptum reliquit

Et careant Loliis oculos vitiantibus agri.

Atque hinc natum videtur Prouerbium, vt cæcutientes Lolio vicitare dicantur.

De Ægilope. CAP. II.

ÆGILOPS Triticum ac Hordeum foliis æmulatur, sed culmos promittit tenues & breues, dodrante haud altiores, atque in horum fastigio exiguas spicas, bina ternaue grana proferentes, quàm Hordei paulò minora, glumis striatis implicita, à quibus tenues, prælongæ, & acutæ aristæ emicent.

In Italiæ & Narbonensis Galliæ agris inter segetes crebrò reperitur. Frequenter, vt Galenus

Ægilops.

nus ait, in Hordeis inuenitur. Germaniæ minùs cognita est, cui tamen & alia vitia non desunt, frugibus molesta.

Græcis αἰγίλωψ dicitur; Latinis, Plinio teste, Festuca.

Digerendi vim obtinet, Galenus ait: id quod ex gustu patet, leuiter enim est acris: verum & ex eo liquet, quòd phlegmonas induratas & ægilopas sanat.

Medetur, inquit Dioscorides, herba ægilopiis, & duritias discutit, cum farina impolita: succus ad eadem setuatur, farinæ admixtus & reliccatus.

De aliis Festucis. CAP. III.

REPERIVNTVR verò & in Germaniæ ac Belgij agris, quæ ad Ægilopis siue Festucæ similitudinem accedunt.

Prior Festuca folio quoque Tritico simili est: culmi huius tenues; spicæ siue iubæ Auenæ similiores: grana oblonga sunt, hirsuta, subrubra, folliculis inclusa, ac tenuem capillaceam longamque aristam habent. 1.

Non modò in Hordeo, sed & cum Secali hæc frequentiùs enascitur: potissimùm vbi hiemis constituno humida fuerit, aut ager fimo columbino, vt plerique aiunt, stercoratus.

Altera festuca culmis foliisque Secale refert, culmos obtinet Tritico Hordeóve tenuiores, in quorum summo veluti effusæ pendent iubæ; Auenæ propemodum similitudine, sed breuiores arctiusque coniunctæ. Semina oblonga sunt, longitudine grani Secalini, sed angustiora, te- 2.

Festuca prior.

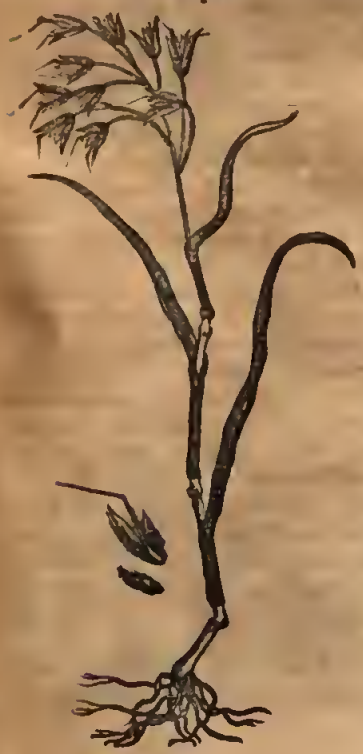

Festuca altera.

nuiora,

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVARTAE LIBER TERTIVS,

DE VITIIS FRVGVM.

PRÆFATIO.

De Frugibus hucusque egimus, ad earum vitia, pabulorúmque reliqua genera, & si quæ quoque ipsorum vitia, ac aliis tonsimiles transire tonsentaneum est.

DE LOLIO.

Caput I.

Lolium.

Primvm inter vitia locum Lolium facilè obtinet. Gent id folia culmosq; Tritici aut Hordei, hirsutiora tamen; spicam longam veluti ex multis paruulis φακελίοις ac alterno ordine digestis compositam; quorum singulæ binæ ternæve grana continent, Triticeis minora, quæ nullis quoq; aut exiguis glumis includuntur, & facillime similiter exeruntur.

Nascitur in aruis cum Tritico ac Hordeo, seminibus ipsorum corruptis ac in deterius, vt Galenus ait, permutatis, & solo quidem, præsertim vliginoso, per cæli, mentibus potissimùm hibernis, tempestatem humidam.

Græci αἶρα nominant, Arabes *Zizaniam* & *Sceylem*, Galli *Yuraye*, Itali *Loglio*, Belgæ Dolick.

Deficcat, vt Galenus lib. vi. De simplic. medicament. facult. & excalefacit efficaciter, vt propinquum sit acribus magis quàm Iris: sed non est perinde vt illa subtilis essentiæ, verùm multùm ab hac deficit. Secundum hoc ponat ipsum quispiam in principio tertij ordinis excalefacientiú, secundi verò in fine exsiccantium.

Dioscorides, Lolium molitum, ait, vim habet compescendi nomas, putrescentia vlcera, gangrenasq; cum raphanis & sale impositum; fetas impetigines siue λειχῆνας, & lepras cú sulfure viuo & aceto sanare; cú fimo columbino & Lini semine, in vino decoctum, strumas discutit, & quæ ægrè maturantur rumpit: decoctum cum μελιτόπτῳ, & impositum ischiadicis prodest. Cum polenta autẽ, aut Myrrha, aut Croco, aut Thure suffitum, cunctipronem adiuuat.

Lolium autem frugibus, ex quibus ceruisia coquitur, permixtum, ebrietatem citò excitantem eam reddit: idem potest pani copiosiùs additum. Nocet verò & oculis, caliginem ipsis adferens; quod & Ouidius Fastorum lib. primo scriptum reliquit

Et careant Loliis oculos vitiantibus agri.

Atque hinc natum videtur Prouerbium, vt cæcutientes Lolio victitare dicantur.

De Ægilope. Cap. II.

Ægilops Triticum ac Hordeum foliis æmulatur, sed culmos promit tenues & breues, dodrante haud altiores, atque in horum fastigio exiguas spicas, bina ternaue grana proferentes, quàm Hordei paulò minora, glumis striatis implicita, à quibus tenues, prælongæ, & acutæ aristæ eminent.

In Italiæ & Narbonensis Galliæ agris inter segetes crebrò reperitur. Frequenter, vt Galenus

Ægilops.

nus ait, in Hordeis inuenitur. Germaniæ minùs cognita est, cui tamen & alia vitia non desunt, frugibus molesta.

Græcis αἰγίλωψ dicitur; Latinis, Plinio teste, Festuca.

Digerendi vim obtinet, Galenus ait: id quod ex gustu patet, leuiter enim est acris: verùm & ex eo liquet, quòd phlegmonas induratas & ægilopas sanat.

Medetur, inquit Dioscorides, herba ægilopiis, & durities discutit, cum farina impolita: succus ad eadem seruatur, farinæ admixtus & resiccatus.

De aliis Festucis. Cap. III.

REPERIVNTVR verò & in Germaniæ ac Belgij agris, quæ ad Ægilopis siue Festucæ similitudinem accedunt.

Prior Festuca folio quoque Tritico similis est: culmi huius tenues; spicæ siue iubæ Auenæ similiores: grana oblonga sunt, hirsuta, subrubra, folliculis inclusa, ac tenuem capillaceam longamque aristam habent. 1.

Non modò in Hordeo, sed & cum Secali hæc frequentiùs enascitur: potissimùm vbi hiemis constitutio humida fuerit, aut ager fimo columbino, vt plerique aiunt, stercoratus.

Altera festuca culmis foliisque Secale refert, culmos obtinet Tritico Hordeóve tenuiores, in quorum summo veluti effusæ pendent iubæ; Auenæ propemodum similitudine, sed breuiores arctiusque coniunctæ. Semina oblonga sunt, longitudine grani Secalini, sed angustiora, te- 2. 3.

Festuca prior.

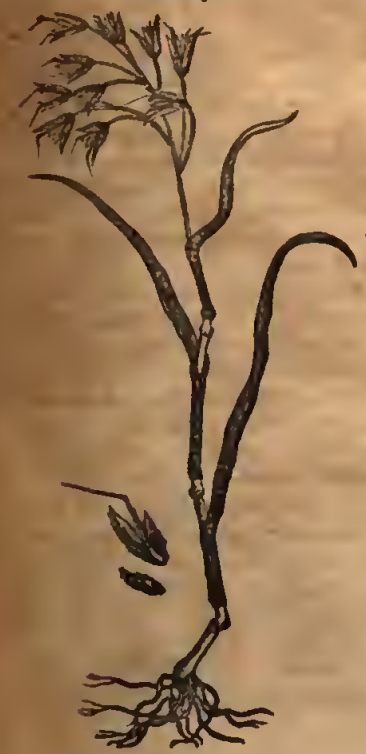

Festuca altera.

nuiora,

Phœnix siue Lolium murinum.

Bromos herba.

Triticum murinum.

nuiora leuioraque multò, quæ membranulis siue vtriculis paruis continentur, è quibus cùm in area teritur, concidunt.

Propriè Secalis est vitium, cum aliis enim frumentis, aut non, aut rarissimè reperitur: succrescit, veluti & alia huius generis, per imbres frequentes, anni hiemisque constitutionem clementem ac tepidam.

Priorem Ægilopis esse speciem satis apparet: nec impropriè idcircò & Festuca dicitur: Brabantis Ghebaerde Cuene appellatur.

Alteram Germani Dort & Lolch vocant, Brabanti Dzaunch: Latinè Festucam alteram non malè quis dixerit. Nam inter ea quæ frugum similitudinem gerunt, illaque inrerum infestant, minimum ac leuissimum est granum; Festucis ea de causa simillimum.

Sunt autem facultates harum Festucarum incognitæ, & nondum exploratæ vires.

De Phœnice. CAP. IIII.

PHOENIX culmis, foliis, spicaque Lolio similis, singulis tamen minoribus: culmos habet multos, breues, geniculatos: folia Hordei minora angustioraque: spicas Loly, sed minores, tenuiores, breuiores ac rariores.

Nascitur in aruis, secus vias, & in ædificiorum tectis: in Italia & Gallia frequens & vbiq; ferè obuia: reperitur etiam in Vbiorum & Eburonum finibus.

Φοινίξ Græcis à phœniceo colore dicitur, Latinis etiam Lolium rubrum & Lolium murinum: Plinius Hordeum murinum nuncupari scribit.

Appellatur autem Belgis Hordeum aut Triticum murinum (vulgò Muyse tarwe) & aliud omnino herbæ genus, breue ac humile, frequentibus breuibusque culmis, dodrantis altitudine, foliis angustis, quod spicas gignit complures, frequentibus aristis cinctas, Hordeo similes, sed breuiores, tenuiores, mollioresque: nascitur secus vias, nullius planè vsus, ac omnino inutile.

At Phœnix, vt Dioscorides scriptum reliquit, vim habet, vt in vino austero pota diarrhœam, sanguinis ex vtero profluuium, & copiosiorem vrinæ fluxum sistat.

Sunt etiam qui sanguinem eam supprimere prodant, phœniceæ lanæ inuolutam & corpori alligatam.

De Bromo herba. CAP. V.

BROMVS herba Auenæ & Ægilopi similis est, habituque ipso siluestris quædam Auena; multiplicibus enim geniculatisque culmis, foliisque eam refert, licet vtrisque tenerioribus: iuba rarior, aristas asperiores, longioresque habet: radice firmatur copiosa ac tenui.

Herba natura sua in totum siluestris, æstate secus vias & agrorum margines reperitur.

Nomi-

Alopecuros.

Triticum vaccinum.

Nominant eam Græci βρῶμον πόαν, id est, Bromum herbam, ad differentiam Auenæ, quæ Græcis quoque βρῶμος aut βεῖμος dicitur.

Exiccatoriam, Dioscorides inquit, vim habet: decoquitur cum sua radice in aqua ad tertias, colatur, deinde mellis tantumdem admiscetur, rursusque decoquitur, ad liquidi mellis spissitudinem: facit ad narium ozænas & fœtida vlcera, linteo eo humore imbuto naribus indito: aliqui tritam Aloën addunt, & eo modo vtuntur: facit & cum Rosis siccis in vino decocta, ad oris graueolentiam.

Est verò & alia quædam quorumdam iudicio herba Bromos, Agrostis videlicet altera, infrà descripta. Quam eos non Bromum aut Bromi herbæ speciem, sed à veteribus etiam pro legitimo Gramine ac Agrosti habitam non absque veterum testimonio iudicauimus.

De Alopecuro. CAP. VI.

ALOPECVROS geniculatis culmis foliisque frumentaceis similis est; culmos tamen habet breuiores, foliaque minora & angustiora: spica eius nec acuta nec aristata est, sed mollis, hirsuta, densaque lanugine constans, haud multùm dissimilis vulpium caudis, vnde & nomen obtinet.

Nascitur in aruis vnà cum frugibus æstate, reperitur in pluribus Galliæ, præsertim Narbonensis, agris.

Ἀλωπέκουρος Græcè Theophrastus nominat; Latinè Caudam vulpinam dixeris, Gallicè *Queue de renard*, nostrate idiomate Voßſtertt.

Nullius, quod scitur, est vsus; de viribus enim eius, Theophrastus vel Plinius nihil scriptum reliquêre.

De Tritico vaccino, siue Melampyro. CAP. VII.

VACCINVM Triticum, caulem gerit cubitalem aut minorem, in alas diuulsum: folia oblonga, acuminata, nigricantia, per oras serrata: spicas in summo caulium latas, crassas, aspectu pulchras, foliorum florumque purpureorum plenas, quæ, posteaquam defloruerunt, virent, ac complures folliculos latos proferunt, in quibus bina vt plurimùm semina, Triticeis similia, sed minora nigrioraque.

Exit in aruis vnà cum Tritico ac Secali, & læto potissimùm pingui ac resubili agro. Theophrastus ex Tritico aut Hordeo corruptus nasci ait.

Vnà cum frugibus floret, & ad maturitatem peruenit.

Germani Kůhweitzen, hoc est, Triticum vaccinum, aut boūmum, nonnulli Braun Fleischblumen / Brabanti Peerts bloemen nominant.

Galenus Græcis μελάμπυρον dici ait, quasi dicas, nigrum Triticum; & ex Tritici quoque mutatione generari, sed prauitate quàm plurimùm à Lolio relinqui.

Vstilago.

Ἐρυσίβη quid.

Theophrastus quoque, Res innocens Melampyrum, air, neque sieuti Loliuin graue, & caput tentans.

De Vstilagine. CAP. VIII.

QVAM recentiores Vstilaginem nuncupant, Auenę ac Tritici propriè morbus & vitium est, spicas siue iubas eius, priusquam perfectè è vaginis suis erumpere queant, infestans. Marcescunt hoc vitio spicę, & atro puluere obsidentur.

Nascitur Aprili & Maio mensibus, cùm cæli tempestas crebrò inconstans, aliàs nimbosa, aliàs serena, feruensque fuerit; tunc enim spicæ humore madidæ, à solis feruore corrumpuntur, ac quodammodò, vti aiunt, aduruntur.

Germani vulgò Brandt, Latinè Vstilaginem appellant. Viderur ἐρεσίβη quædam, Latine Rubigo, ac Robigo dicta; quæ, veluti Theophrastus ait, corruptela quædam est residentis humoris, ac commune quoddam vitium cerealium seminum, frumentacea tamen magis quàm legumina infestans: frequentissima hæc in roscido tractu, conuallibus, ac perflatum non habentibus: è diuerso carent ea, ventosa & excelsa. Gignitur plenilunio.

De Cracca siue Arachо. CAP. IX.

FRVGVM, ac frumentorum præcipuè, vitium quoque Cracca siue Arachus est, caulieulos promit graciles, angustos, folia ex pluribus, paruis, angustis foliolis, vni costæ, siue ῥάχι adna-

Cracca primum genus.

Craccæ alterum genus.

tis, ac

tis, ac ſibi inuicem oppoſitis, congeſta, in capreolos ſiue viticulas deſinunt, flores parui & purpurei, ſiliquæ paruæ, rotundiores, minoreſque quàm Viciæ, ſemina in his ſena, ſeptenáve, rotunda, nigra, duriuſcula, Eruo, vt Galenus inquit, minora.

Græci huiuſmodi Vicium ἀέρακον nominant, & tertiam nominis ſyllabam per χ exprimunt, ad differentiam alterius Araci per ꝛ ſcripti. Galli *Veſſe ſauuage & Veſſeron*, quaſi Viciolam aut Vicaſtrum dicas: Germani Wilde Wicken / & Sant Chriſtoffels kraut: Brabanti Cror. Ruellius Craccam etiam appellari tefert. Leonhartus Fuchſius in Commentarijs ſuis de ſtirpium hiſtoria, Craccam hanc Aphacen appellat: Matthiolus verò, in Commentarijs in Dioſcoridem, Aphacen nominans quam paſſim Viciam, Craccam non Aphacen, ſed Viciam fecit. Quantum autem vterque hîc à veritate receſſerit, ſeminis Craccæ figura oſtendit, exquiſite globoſa: nam Viciæ & Aphaces ſeminum forma non eſt rotunda, ſed aliquantò latiori veluti lentium: teſtatur Galenus lib. 1. De aliment. facult. *Fuchſij & Matthioli errores.*

Craccæ autem huius & aliud ſimile genus eſt, caule foliiſq; paulò minus: floſculis, in paruis ſpicis, candidulis; ſiliquis deinde breuioribus ac paruulis, in quibus bina, terna aut quaterna gignuntur grana, rotunda, colore & ſapore prioris Craccæ ſimilia. 2.

Appellatur & iſtud genus Brabantis Cror / & Arachus quoque quidem eſt, aut potiùs ἀέρακός quædam: nam vt in expoſitione linguarum Hipp. ſcribitur, minuta Tritici legumina, Græci ἀέρακίδας nominant. *Arachus.*

Prouenit vtrumque Vicium vnà cum ſegetibus, quibus cæli ſtatu humido admodum pernicioſum eſt, tunc enim citò incrementum ſumens, confeſtim ſegetem præoccupat, teneramque permanci vinctu, crebriſque circumuolutionibus, deorſum trahit, delapſamque erigi non patitur, ac calamitoſam ipſam efficit.

Seligunt hæc, Galenus ait, ruſtici apud nos, & abijciunt vti Secutidacæ ſemen.

At noſtri cum herbas ipſas virentes æſtate, tum reſiccatas hieme, cum alijs frugum repurgamentis, bubus non inuicundè obijciunt.

Craccæ granum, vt auctor Ruellius, columbarum cibo gratiſſimum habetur: ſerunt ea de cauſſa eam villici, qui numeroſi fieri columbaria cupiunt, ſiquidem illecte eo cibatu columbæ, cùm emittuntur ad peculiares cellas tam circures alias, quàm fetas adcerſere noſcuntur.

De Arache latifolio. CAP. X.

Arachus latifolius.

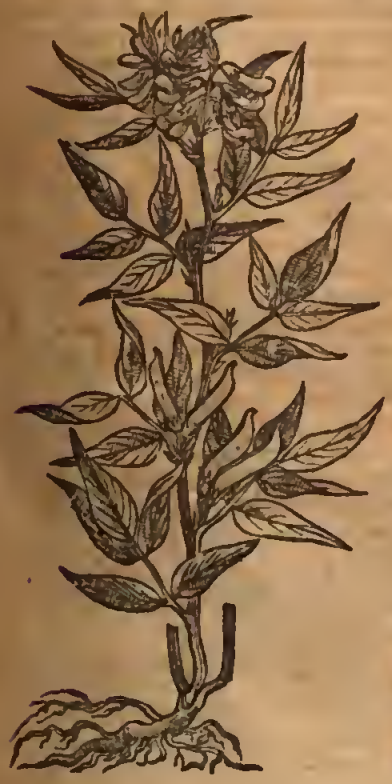

Arachi latifolij ſpecies alia.

EST verò & aliud quoddam siluestre legumen, quod citiùs ad Arachos, quàm ad Eruum referri potest.

Caulículos iste Arachus profert complures, crassiusculos, sed breues, pedalis vix longitudinis, qui non attolluntur, sed humum versus inclinantur: foliis luxuriat, quæ ad vnum pediculum ferè quinque, tàrò tria, lata, & in rotunditate oblonga; è sinu horum in longioribus pediculis congesti flores, colore aut candidi, aut dilutè purpurei, minores quàm Eruiliæ, alioqui haud absimiles: succedunt siliquæ longæ, angustæ, planæ, in quibus semen Vicia minus: radix diutinè viuax, fibris firmatur.

In collibus herbosis apud Bohemos subinde reperitur, in hortis Belgij facilè proficit.

2. Huius autem generis & nonnulla alia siluestria legumina à C. V. Carolo Clusio in suis Pannonicis Obseruationibus describuntur, quorum quædam senis, alia pluribus vel etiam pauciorbus ad vnam costam folijs constant; extremo, quòd in alijs supereminet, deficiente. Siliquæ horum subinde etiam teretes, semina verò globosis longiora.

In Pannonia locis nascuntur incultis; vt quædam in planis, alia in montanis.

Florent cum hæc, tum prius descriptum, Vere: æstate siliquæ cum semine perficiuntur.

Orobi siue Erua, hæc à nonnullis appellantur, sed legitima Erua haud esse, satis manifestum. Galenus siluestria legumina Arachos per *ch* dici affirmat. Quam ob causam, hæc omnia ad Arachos referenda sunt: & Arachi latifolij nuncupandi.

De vsu autem ac facultate Arachorum istorum latifoliorum nihil compertum habemus, aut aliunde accepimus.

De Ornithopodio. CAP. XI.

Ornithopodium.

Polygalon.

2.

ORNITHOPODION paruulis, multis, tenuibus ac gracilibus exit caulículis, non quidem erectis, sed per terram stratis, foliola ei sunt parua Arachi ac Lentis minora & tenuiora: flosculi in exiguis corymbis luteoli: filiquę paruę, tenues, oblongæ veluti articulatæ, extrema parte recutuæ, in quibus sena septenáve minuta rotunda semina, Napi ac Rapi similia.

Nascitur in aruis, segete potissimùm demessa: reperitur & locis incultis, veluti in collibus pratisque siccis & apricis, ac secus vias, quod in aruis nato minus etiam ac tenerius est.

Brabanti Voetuoet appellant, id Græcè est ὀρνιθοπόδιον, Latinè Auis pes, à similitudine nempe pedum paruarum auicularum, quos simul coniunctimq́, nascentes, tenues, recutuæ articulatæque siliquæ referunt. Ex Arachidum quoque est numero ac genere.

Nonnulli πολύγαλον esse existimant, quod Dioscorides tradit exiguum fruticem esse, palmi altitudine, foliaque habere Lenticulę similia, & gustu esse subacerbo, qui potus lactis abundantiam facere credatur.

Porrò Ornithopodium eumdem quem Arachides vsum habet: bubus enim ac iumentis lætum iucundumque pabulum est.

Aliud præterea ab isto & nonnulli Ornithopodion ostendũt, folia cuius maiora & Galegæ ferè similia, attamen minora sunt: flores in parua vmbella, corymbi forma exeunt, coloris dilutè rubentis; post quos tenues aliquantulùm recuruatæ, plures simul exiguæ siliquæ, Ornithopodij superioris siliquis ferè similes, sed maiores, & nequaquam articulatam digitorum speciem referentes.

Repenti fertur plerisque Galliæ, præsertim Narbonensis, locis, secus vias & in agris.

Ornithopodion quoque appellari posse videtur, à similitudine siliquarum cum paruarum auicularum pedum digitis, & Ornithopodion quoddam esse maius.

De

De Aphace. CAP. XII.

Aphace.

APHACE tenuibus, anguloſis, geniculatis, longis, Lenteéque altioribus cauliculis aſſurgit: folia ei ſunt parua, tenuia, latiuſcula, in acutum deſinentia, e ſingulis geniculis bina, ſibi inuicem oppoſita, & circa hæc, tenues viticulæ, & graciles pediculi, flores ferentes, paruos ac luteolos: quos ſiliquæ ſequuntur latæ, Lentis longiores, in quibus ſemina quatuor quináve, lata, nigra, dura & Lente minora, plana, rotunda, radicibus nititur paruis ac fibroſis.

In agris frumentarijs lato pinguiéque ſolo, vnà cum Tritico, Secali ac alijs frugibus exit.

Floret Maio: ſemen Iunio ac Iulio maturum eſt.

Noſtris ἀφάκυμος, licet tamen non infrequens ſit. Dioſcoridi verò & Plinio ac ſimiliter Galeno ἄφακη eſt: eſt tamen & ἄφακη quædam apud Theophraſtum, cuius ſiliquæ & fructus celeriter pereunt, quę cum hac Dioſcoridis Aphaca non conuenit, ſed Viciæ, de qua ſuprà ſcriptum eſt, ſimilior videtur. Nam Aphace, hoc capite depicta, durabilis eſt, ac diutinè aſſeruari poteſt. *Aphaca Theophraſti.*

Eſt item & Aphace apud Theophraſtum, ex olerum & intubaceorum numero, herba inguſtabilis & amara, quæ & cum hac Aphaca nihil habet commune. *Aphaca alia.*

Cetertim Aphace, vt Galenus libr. De facult. ſimplic. medic. ait, facultatem obtinet adſtrictoriam, ſicut & ipſa Lenticula: ſed & ſimiliter vt ipſa Lenticula edi ſolet; verùm ægriùs quàm illa concoquitur: valentiùs autem deſiccat, & moderati caloris eſt: his autem haud diſſimilia de Aphace & Dioſcoride quoque ſcribit.

Semina, inquit, adſtringendi vim habent, quapropter ſtomachi & alui fluxiones toſta, fracta & decocta Lentis modo ſiſtunt.

Hanc autem adſtringendi facultatem ac vim Aphacen, quam deſcripſimus, habere, certo experimento cognouimus.

De Hedyſaro. CAP. XIII.

HEDYSARVM caules promit à radice multos, cubitales, rotundos: folia oblonga ex multis Lentis foliolis rotundioribus vt Arachi, Viciæ & ſimilium, congeſta: flores in corymbis, luteos: ſiliquas deinde oblongas, planas, nonnihil recuruas, in quibus ſemina complura, ruſſa, & amara, anguloſa ſecuris effigie. 1.

Eſt huius & alterum genus, ſuperiori caule foliiſque ſimile, vtriſque tamen minoribus: ſiliquæ huic breuiores ſunt & magis recuruæ, in quibus & ſemina quadrangularia, ancipitem quoque ſecurim æmulantia. 2.

Naſcitur Hedyſaron, Dioſcorides ait, in Hordeis & Triticis. Galenus Lentis vitium eſſe, atque vna cum ea enaſci, lib. 1. De aliment. facult. ſcribit. Idem teſtatur Plinius. Theophraſtus autem, cum Aphace exire refert.

Primum in Germanijs incultum non prouenit, floret in hortis Maio ac Iunio menſibus: alterum ſua ſponte, pleriſque ſuperioris Germaniæ aridis & apricis locis exit, Geſnero in hortis Germaniæ teſte.

Græci hoc, ſiue legumen ſiue cerealium frugum vitium, ὑδύσαρον & πλανδον nominant; Latini à ſeminis figura Securidacam: Officinis incognitum eſt.

Huius ſemen, Galenus lib. De ſimplic. medicament. facultat. VI. ait, amarum & ſubacerbum

Hedysarum primum.

Hedysarum alterum.

Ferrum equinum.

terbum apparet. Quamobrem potum gratum est stomacho, & viscerum obstructiones expurgat: idem præstant totus fruticis germina.

Dioscorides, stomacho etiam in potu commodum refert, & antidotis admiscen; ante verò coitus, existimari, cùm melle appositum conceptionem impedire.

De Ferro equino. CAP. XIV.

FERRVM equinum vulgo Italorum nuncupatum, cauliculos habet multos, tenues, & procumbentes: folia tenuia Hedysaro minora: flores secundùm ramulos paruos: siliquas deinde oblongas, latiusculas, & nonnihil recuruas, quæ ab vno latere, profundas, rotundas, ac sinuosas incisuras, soleam equi ferream quodammodò præ se ferentes, obtinent: radix longiuscula est.

Prouenit incultis quibusdam & apricis Italiæ & Narbonensis Galliæ locis.

S ferro de cauallo Itali vulgò nominant: Latinè Ferrum equinum dixeris. Tota amara est, & Hedysaro natura assimilis.

De siluestri Fœnogræco. CAP. XV.

1. SILVESTRE appellatum à Tragio & recentioribus Fœnumgræcum, multis, rotundis, & longis repit caulibus: folia ei oblonga sunt, veluti Viciæ, singulis particularium tamen maioribus, latioribus ac rotundioribus: flores ex foliorum sinubus prodeunt, albicantes:

siliquæ

Fœnumgræcum siluestre primum.

Fœnumgræcum siluestre alterum.

siliquæ oblongæ sunt & aliquantulùm tecturæ, Fœnigræci similes, sed minores; in quibus semen angulosum, sapore Viciæ: radix longa & sæpè tricubitalis, quæ non facilè interimitur, verum singulis annis primo Vere regerminat.

Reperitur in vtraque Germania, locis siluosis, opacis & incultis.

Germani Wäldtbockshorn / Belgæ Wilde Fenugreck / id est, siluestre Fœnumgræcum appellant.

Nullius in medicina, aut cibatu, quod sciam, vsus.

Præter istud verò, & aliud siluestre Fœnumgræcum recentior ætas obseruauit, Fœnogræco legumo similius; vtpote etiam trium foliorum: folia siquidem habet terna Trifolij modo cohærentia, eaque exigua & per ambitum crenata: flores perpusillos, aliorum minutorum leguminum persimiles: siliquas deinde teretes, tenues, paruulas, oblongas, tres quatuórve simul ab annexu foliolorum excuntes, in quibus semen exiguum. 2.

In Hispania plenisque incultis locis sponte exire istud Fœnumgræcum siluestre accepimus.

Facultatem aut vtilitatem porrò nobis cognitam, nullam habet in medicinæ vsu.

De Galega. CAP. XVI.

GALEGA caulibus constat rotundis ac erectis: folia Arachi maiora ac longiora: flores spicati sunt, colore aut cærulei aut candicantes: siliquæ forma oblongæ, rotundæ & angustæ: radix breuis & lignosa, multas fibras habet, & diuturna est, aliquot continuis annis primo Vere regerminans. 1.

In Italia passim locis pinguibus, humectis, & prope aquarum riuos copiosè prouenit: in Germania verò & Belgio non nisi satâ.

Itali Galegam & Rutam caprariam, nonnulli corruptè Gralegam nominant. Hieronymus Fracastorius herbam Gallicam; Hetrusci *Lanapese*. Appellatur verò & alijs differentibus nominibus in diuersis Italiæ locis, vt Gesnerus ait, vt sunt: *Castracane*, *Lananna*, *Thorinas* vel *Taurina*, *Martanica*, *Sarracena*, *Caprazina*, *Herbanesa*, Fœnumgræcum siluestre, & teste Brasauolo, *Giarga*.

Galega.

Onobrychis.

Quidam Onobrychim à veteribus nuncupatam esse iudicant, alij Glaucem, nonnulli Polemonium esse volunt: verùm omnibus, non tam Petr. And. Matthiolus in suis commentarijs, quàm singularum descriptiones à Dioscoride memoriæ mandatæ, ac scripto traditæ, contradicunt: quemadmodum & ijs, qui Galegam Polygalon esse autumant, & Galegæ nomen à Polygalo luxatum; ipsa quoque Polygali descriptio repugnat: altior enim & maior Galega est, quam exiguus frutex palmum tantùm altus, dici possit.

Galegæ autem huic & alia quædam, altera veluti Galega, similis reperitur, quæ caulibus, foliis, floribusque eam æmulatur. Cauliculis hæc est tenuibus: foliis oblongis in exiguos cãpreolos desinentibus, Aracho similibus: flores in spicis ex purpura cærulei sunt: siliquæ verò paruæ, latiusculæ, & semina in his parua, Viciæ minora, radix durabilis quoque naturæ pluribus annis, primo Vere regerminat.

Nascitur subinde in sentibus circa margines agrorum, frequentiùs autem in pratis secus fossas, fluminum ac riuulorum siue torrentiũ ripas.

Nostri Wilde Vitsen, hoc est, Viciam siluestrem appellant: Galegam autem siluestrem aut Germanicam non improprie quis ipsam nominauerit: nam Galegæ quædam species videtur.

Porrò Galega, vt Baptista Sardus, & alij scriptum reliquère, ad omnes pestilentes morbos, contra ventris lumbricos, & venena assumpta efficax est: remedio quoque est, aduersus animalium venenosorum cùm morsus, tum ictus, & succo epoto & herba contusa plagis imposita. Pueris etiam conuulsis, ac comitali morbo laborantibus, succus dimidiæ vnciæ pondo sumptus prodesse fertur.

De Onobrychi. Cap. XVII.

Quam Onobrychim hoc loco nominamus, caules profert à radice multos, cubitales, non sua quidem sponte erectos, sed procumbentes, & per terram reptantes: folia Galegæ similia, tenuiora tamen, subtus albicantia, ex pluribus angustis in acutum desinentibus, coaceruata: flores in longiusculis spicis dilute rubent; fructus echinati sunt, asperi, plani, ac subrotundi.

Plerisque superioris Germaniæ locis exit; circa Curiam, inquit Gesnerus, in pratis abundat: in Bohemiæ agris secus scrobes, per quas pluuia delabitur aqua, frequens est: apud Brabantos ac Flandros ab herbarum studiosis in hortis subinde seritur.

Augusto cum flore & fructu reperitur.

Ἄτομος recentioribus herba est; à veteribus autem ὀνοβρυχὶς dicta apparet: quæ enim de Onobrychi apud Dioscoridem aut Plinium reperiuntur, ea omnia huic maximè conuenire viden-

videntur. Scribit autem Dioscorides quidem sic: Ὀνοβρυχὶς φύλλα ἔχει ὅμοια φακῷ, μακρότερα· καυλὸν ἀνθεμώδη· ἄνθος φοινικοῦν, μίκρα ῥίζαν. φύεται ἐν καθύγροις καὶ ἀργοῖς τόποις. hoc est: Onobrychis folia habet Lenti similia, longiora: caulem dodrantalem, florem phœniceum, radicem paruam: nascitur in humidis & incultis. Plinius verò hunc in modum:

Onobrychis folia habet Lentis, longiora paulò florem rubentem; radicem exiguam & gracilem: nascitur circa fontes.

Quæ omnia & singula ἀνώνυμον hanc herbam habere euidens est. Quam ob caussam & eam vererum esse Onobrychum, minimè dubium esse videtur.

At Onobrychis, vt Galenus lib. De facultat. simplic. medicament. scriptum reliquit, rarefaciendi digerendique vim obtinet, proinde folia eius virentia, etiamnum imposita ad morem cataplasmatis phymata digerunt; arefactæ verò si in vino bibantur, strangurias sanant. Quin etiam sudores elicit, cum oleo inunctum.

Quę & de Onobrychi Dioscorides quoque his verbis perhibet: Vim habet herba phymata discutiendi trita & imposita; cum vino verò pota strangurias sanat; cum oleo autem illita sudores mouet.

De altera Onobrychi. CAP. XVIII.

Onobrychis altera.

AN Onobrychim superiore capite descriptam proximè accedit alia, temerè inter Securidacas relata. Sunt huic multi à radice cubitales cauliculi, procumbentes ac humi proserpentes: folia è multis congesta veluti Lentis, sed quàm Onobrychis superioris latiora: flosculi veluti Genistæ, minores, eleganti colore rubent, spicam digesti: succedunt fructus asperi, spinosi, plani, clypeolis exiguis simules; in quibus semen minus quàm Genistæ: radix satis altè demittitur.

In hortis Belgij apud herbarum studiosos conspici interdum contingit; qua in regione sponte nascatur, aut qualibus locis gaudeat, nondum cognouimus.

Falluntur qui ad Securidacę genus referre student. Secundaca nomen habet, quòd semina eius angulosa securim æmulentur: talia autem huius non sunt. Cum Onobrychi superiore plus habet affinitatis: quamobrem & alteram idcircò Onobrychum nuncupauimus.

Non desunt verò qui velint Helenium esse Ægyptium: Dioscondes enim duo describit Helenia; vnum Inula & Enula campana vulgò dicitur, alterum aut Crateuam referre in Ægypto gigni, herbamque esse cubitalibus ramulis, Serpylli modo per humum repentibus, folijs veluti Lentis, sed longioribus, & ad cauliculos multis, radice lutea, digiti parui crassitudine, inferiùs tenui, superiùs crassa, cortice vestita nigro, nasciąque in maritimis collibusque. *Helenium Ægyptium*

Meminit verò & Theophrastus Helenij quod φρυγανώδης esse refert, & lignosum, & vniuersa sua natura cum folijs ac flonbus odoratum. *Helenium Theophrasti.*

Facit & mentionem Helenij Plinius lib. XXI. cap. X. quod ait fruticem esse humi se spargentem, dodrantalibus ramulis, folijs similem Serpyllo. Sint autem hæc vna vel diuersæ stirpes, relinquimus diligentiùs perquirendum: hoc tamen addendum, si inter se conueniant, non posse Onobrychim alteram, Helenium Crateuæ esse, cùm odorata non sit. *Helenium Plinij.*

De Terræ glandibus. CAP. XIX.

TERRÆ glandes exilibus & infirmis cauliculis exeunt: folia tenuia & paruula, oblongis & tenuibus adnascuntur pediculis, qui in viticulas desinunt, quibus propè assistentia complectuntur atque apprehendunt: flores summis caulibus, piso similes, sed minores, ex pur-

Terræ glandes.

2.

ex purpura rubent, odoris non ingrati, quos paruulæ, oblongæ siliquæ succedunt, in quibus semina terna quaternave rotunda: radices crassæ, oblongæ, glandibus forma quodammodò similes, sed multo maiores, fons nigræ, intus albicantes, sapore fere Castaneæ, à quibus inferiùs longa tenuisque fibra dependet. Exeunt ab ijsdem & aliæ fibræ, iuxta caulis exortum, quibus oblique serpentibus aliæ adnascuntur glanduloſæ radices, ita se multiplicante stirpe.

Prouenium in agris frumentarijs, tum vnà cum ipsis frugibus, tum circa margines agrorum in rubetis ac sentetis. Reperiuntur in superiore ac inferiore Germania, in Bohemia Belgioque locis plurimis, &, vt Ruellius testatur, in Gallia quoque.

Seri & semine & radice potest, sed radice citiùs perficitur; vna enim glans sata, in plures breui tempore multiplicatur.

Ceterùm huic simile & aliud quoddam reperitur Legumen: caulículi eius tenues, imbecilles, anguloſi, vicinis sirpibus sese implicant: folia paruula, veluti superioris, bina cohærent, pediculo in capreolo desinente: floſculi alterius similes, sed colore lutei, radix tenuis serpit, extuberantes glandes nullas profert; durabilis autem est.

Secus aruorum margines multis in Brabantia locis gignitur.

Florent Iunio & Iulio, post messem effodiuntur ac colliguntur radicum glandes.

Germani Erdnuß / Erdeicheln / Grundeicheln / Ackereicheln / Erdfeigen: Belgæ Eerdnooten, & Eerdeerkens appellant, & subinde Muysen met ſtierten / hoc est, mures caudatas, à domesticorum paruorum murium similitudine, quam nigræ, rotundæ, oblongæ, glandes retrò propendente renuis fibræ parte referunt. Recentiores Latine terræ glandes, siue terrestres glandes nominant, & Græce quidem χαμαιβαλάνους.

Apios. Est tamen & alius χαμαιβάλανος, qui ἄπιος & ἰὸ χαὶ dicitur, cum quo terrestres glandes non conueniunt, vtpote & forma non parùm, viribus autem plurimùm ab eo differentes. Nam Apios quidem Tithymali species est, & radice sua aluum vtrimque mouet; glandes verò istæ eamdem constringunt, non secùs ac Astragalus, cui similiores videntur. Talorum siquidem similitudinem quamdam gerunt, ac formam etiam quodammodò referunt, vnius satiuæ rotundioris, ac breuioris Raphanidis, minores tamen, plures quoque παραφυάδας iuxta ipsas nascentes, sibi inuicem implicatas habent; & resiccatæ duræ sunt, ac ægrè tunduntur.

Porrò terræ glandes coctæ ac in cibo assumptæ, difficilius quidem quam Rapæ aut Pastinacæ concoquuntur, sed alimenti tamen non minùs quàm Pastinacæ subministrant, minùs quàm illæ inflant, tardiùs descendunt, ventrem quoque adstringentes: crudæ verò esitatæ etiam difficiliùs concoquuntur, & ægriùs senuisque descendunt.

Temperiem autem obtinent calidam quidem mediocrem, siccam verò paulò intensiorem, cum non exigua adstrictione coniunctam; vnde etiam non solùm ventris fluxus, sed & sanguinis fluores, præsertim ex vtero, aut per vesicam reprimunt.

De Astragalo ex Plinio & alijs.

CAPVT XX.

ASTRAGALVS, vt Plinius tradit, folia habet longa, incisuris multis, obliqua circa radicem: caules tres aut quatuor foliorum plenos: florem Hyacinthi: radices villosas, implicatas, rubras, præduras.

Dioscorides verò, Astragalus ait, paruulus in terra frutex, folijs & ramis Ciceri similis: flores purpurei, parui; radix rotunda veluti Raphanus grandis, propagines habet firmas, nigras, duras, veluti cornua, inter se implicatas, gustu adstringentes.

Nascitur in petrosis, apricis, & ijsdem nitalibus: Plinius. Aut, vt Oribasius, in ventosis ac nitalibus. Dioscoridis exemplaria addunt, σκιώδεις, id est, opacis. Copiosa in Pheneo Arcadiæ, vt

dux, vt Galenus & Plinius. In Dioscoridis exemplaribus ἐν Μέμφει τῆς Ἀραβίας legitur: at Memphis Ægypti ciuitas est, in Arcadia verò nulla. *Dioscoridis locum animaduertitur.*

Radices habet Astragalus, inquit Galenus, adstringentes: quamobrem etiam ex numero est non instrenuę exiccantium: nam vlcera vetera glutinat, & aluum fluxu tentatum sistit, si quis in vino decoctam radicem bibat.

Eadem quoque de Astragali viribus memoriæ Dioscorides prodidit: Alui fluxum, ait, sistit radix in vino pota; & vrinam mouet: facit ad vetusta vlcera sicca insperſa: sanguinem supprimit: ægrè autem propter duritiam tunditur.

De Astragaloide. CAP. XXI.

Astragaloides.

CAVLES Astragaloidi eriguntur, & cubiti altitudinem petunt, anguloſi ſunt, tenues, duri, & in alas diuiſi: folia qualia Galegæ, ex multis ad vnam coſtam collecta: floſculi elegantes in ſummis virgulis è cæruleo purpurei, minores quàm Viciæ: ſiliquæ ſuccedunt teretes, oblongæ, nigricantes, vti maioris Arachi; in quibus ſemen Vicia minus, maius verò quàm Araclu, ſed non perinde rotundum ac globoſum: radix longa, tenuis, non abſque fibris, altè deſcendit, & multo tempore durat, hiemis frigoriſque patiens.

Ad hortos Belgij aliunde illatum, peregrinum eſt legumen: ſed in ſuperioris Pannoniæ montibus ac ſiluis frequens reperitur.

Iunio ac etiam ſerius floret, ſiliquæ interea perficiuntur.

Quòd cum Astragalo ſimilitudinem habere exiſtimatur, Astragaloidis nomen accepit: nonnulli Eruum ſilueſtre appellant.

Non deſunt verò & alia quædam legumineſa, ſiliquas proferentia, quæ & Astragaloidea dici poſſunt: horum cognitionis cupidus requirat in Caroli Cluſij Obſeruationibus diligentiſſimis.

Astragaloides autem quali ſit facultate donatum, aut cuiuſmodi viribus præditum, compertum nondum eſt.

De Anthyllide Lenti ſimili. CAP. XXII.

DVPLEX Dioſcoridi Anthyllis: vna Lenti ſimilis, altera Chamæpytin ſiue Aiugam refert. 1.

Ad prioris deſcriptionem proximè accedit herba quædam humilis, cauliculi cuius dodrantales: folia Lentis modo ex pluribus formata; vtraque verò mollia, tenui lanugine incaneſcentia: floſculi in cauliculorum faſtigijs lutei, complures, veluti in vmbella coniuncti; poſt quos ſiliquæ paruæ, in quibus ſemen exiguum: radix tenuis, dumuſcula. Talem ſiquidem priorem Anthyllidem eſſe Dioſcorides refert; foliis ſiquidem Lentis ſimilibus, ſed mollibus; ramulis dodrantalibus rectis; radice parua tenui. qualis eſt quam deſcripſimus.

Nec tamen & illa ab Anthyllidis prioris ſimilitudine abhorret, quæ à C. Cluſio in ſuarum Obſeruationum lib. 2 pro Glauce depingitur. Ternis aut quaternis hęc aſſurgit tenuibus cauliculis, incanis; folia quos conueſtiunt e pluribus ad vnam coſtam cohærentibus veluti Lentis, ſuperiore parte herbidò colore virentia, inferiore verò lanuginoſa & albicantia: floſculi in ſummis virgulis coaceruati purpuraſcunt: radix tenuis & candidula. 2.

Prior harum, circa agrorum margines plenſque Galliæ Narbonenſis & Angliæ locis, teſte Lobelio, gignitur: reperitur & in longius à mari ſitis regionibus, veluti in quibuſdam Germaniæ & Pariſiorum agris: Brabantis hortenſis eſt. 1.

Alteram Cluſius refert a ſe iuxta Thormis fluuij ripas, inſra Salamancam Hiſpaniæ, procul a mari repertam. 2.

Vtraque

Anthyllis Lenti similis.

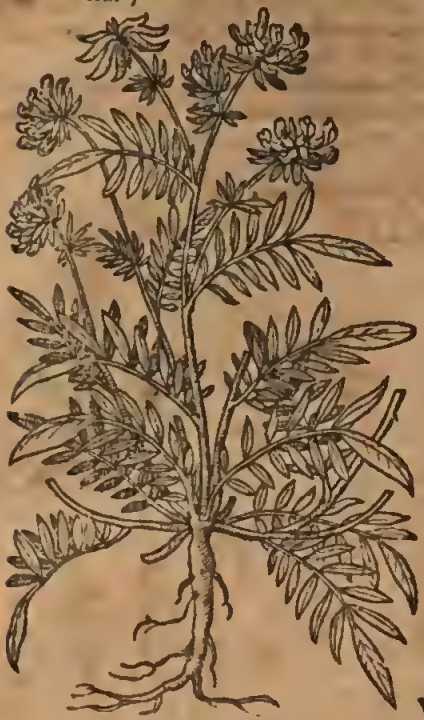

Anthyllis altera Lenti similis.

Limodoron siue Orobanche.

Vtraque ad Anthyllidem priorem referenda videtur, quæ Græcis ἀνθυλλὶς, Latinis similiter Anthyllis, Auicennæ Zahara appellatur cap. 755.

Ceterùm quòd ad facultates attinet prioris Anthyllidis, vrinę difficultatibus & renibus plurimùm prodesse denariorum quatuor pondere epotam, scribit Dioscorides: tritam verò cum rosaceo & lacte veteri inflammationes emollire impositam. Plinius verò vuluis vtilissimam, torminibusque & secundarum moræ in vino potam refert: Galenus autem vtramque modicè desiccare ait.

De Limodoro siue Orobanche. CAP. XXIII.

LIMODORVM cauliculus est pedalis aut maior, subrubens, fistulosus, fragilis: flores secundùm caulem parte superiore nascuntur subcandidi, aut sublutei, Vrticæ inertis floribus haud multùm absimiles: floribus succedunt oblongi calyculi, in quibus semina minutissima, candicantia, & inutilia: radices subsunt rotundæ, turbinatæ, digiti aut pollicis crassitudine, fons squamis nigricantibus contectæ; intus verò subcandidæ aut sublutęæ: quæ recentes succum habent lentum, ac facilè franguntur; aridæ verò cornu modo durescunt.

Gignitur in agris, inter legumina quidem frequentius, cum Lino quoque Cannabe, & Fœnogræco non rarò: exit etiam vnà cum segete; iuxta vias quoque secusq; agrorum sepes, vt Matthiolus scribit, in Italia frequęs prouenit: in Belgio in arenosis iuxta maris littora tumulis etiam reperitur.

Theophrastus huiusmodi vitium λιμόδωρον appellat, veluti λίμον, hoc est, famem adferęs, frugum enim alimentum ad se trahit, ipsasque & extenuat, & incrementum sumere, perfe-

cteve

ctéve adoleſcere non ſinit. Sotioni ὀαγεώλιον ſiue leguminum Leo eſt, alijs κυνομόρχιον, à ſimilitudine canini genitalis, vt Plinius refert: Dioſcoridi verò ὀροβάγχη nominatur.

Eſt tamen & alia Orobanche, quæ complexu ac circumligando ſe, legumina Eruumque enecat, quam Theophraſtus & Plinius peculiariter Orobanchen nominant.

Inolerum, inquit Dioſcorides, Orobanche numero eſt, & tum cruda tum cocta in patinis Aſparagi modo editur: cum leguminibus decocta facere creditur, vt ipſa citiùs percoquantur.

De Anblato, Neottia, alijs Limodori generibus.

CAPVT XXIIII.

Anblatum.

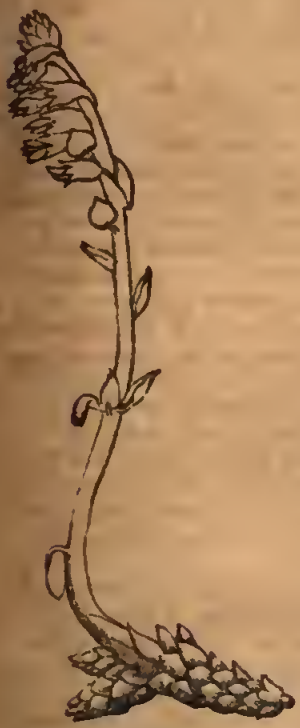

Neottia.

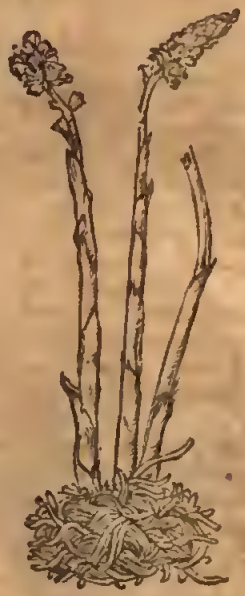

AD Limodori genera referenda ſunt quoque Valerij Cordi Anblatum, & quam Neottiam ex vernaculæ vocis ſignificatione dixeris.

Sunt autem Anblato folia quidem nulla, cauliculus verò dodrantalis, erectus & ſuccoſus, à cuius medio ſummum verſus, flores in ruſſo candicantes, ab exiguis veluti calyculis ſquamoſis exeunt, omnes antrorſus & ad eamdem partem ſpectantes, poſt quos parua acuminata vaſcula prodeunt, in quibus ſemen paruum: radices habet minuſculas, albicantes, ſucculentas, & ſquamis, vt Limodori, contectas.

Putri & vmbroſo gaudet ſolo: in Franconiæ, Bohemiæ, Sileſiæ, Italiæque ſiluis, ac alibi reperitur.

Vere germinat, Aprili ac Maio menſibus viget, poſteà deliteſcit.

Anblatum Cordus appellat, alij radicem ſquamatam, Matthiolus Dentariæ maiorem ſpeciem facit.

Facultate autem reſiccans hæc eſt, radix guſtu acerba: aquam ex tota ſtirpe deſtillatam aduerſus Comitialem morbum nonnulli commendant, ſi aliquanto tempore à ieiuno ſumatur.

Profert similiter & Neottia caulem absque foliis, Limodori colore quidem similem, sed tenuiorem, teneriorem, ac minorem, in cuius summo flosculi veluti in paruam spicam congesti, eiusdem cum caule colons : radices multæ fibrosæ sibi inuicem, nidi alicuius auis modo, implicantur ; vnde νοττίαν, auis nidum, & vulgò nostrate Brabantica lingua Vogels nest nominarunt: Gallicè *Nid d'oiſeau*: Germani autem Vogen drehen appellant.

Λιμοδώρου, vt diximus, genus quoddam est, quod fortè etiam λειμοδώρου per ει prima syllaba, aut λειμωνόδωρον potiùs, haud abs re quis nuncupauerit, veluti τῶν λειμωνίων δώρον, hoc est, pratorum donum : nam in palustribus & vliginosis locis prouenit, ac in siluis humidioribus, veluti & Anblatum, quod eadem ex caussa & λειμωνόδωρον esse potest.

Sunt porrò & alia Limodori genera, vt quæ à Cisti radicibus exit Hypocistis, & Rapum quod passim cùm ui superiore, tum in inferiore Germania Genistæ connascitur. Sed de his in capitibus de Cisto & Genista, suis locis agetur.

De Cassutha. CAPVT XXV.

Cassutha.

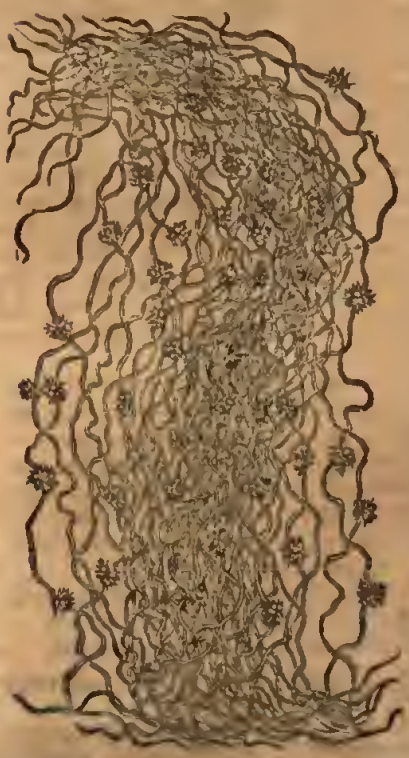

CASSVTHA plurimis lyratum fidibus similibus, longis repit cirrhis, aliàs crassitudine capreolorum ac clauicularum Vitis, aliàs tenuibus ac capillamentorum quorumdam instar, qui statim ab ipso exortu herbarum fruticumque ramulis ac foliis sese implicant, atque crebris voluminibus proserpentes, comas complectuntur, tam spisso non rarò contextu, vt & propriam parentem subinde laqueis suis strangulent, sic vt aut mole oneratæ sarpes proeumbant, aut natiuo alimento destitutæ contabescant. Cirrhi autem vel candidi sunt, vel ex dilutiore purpura rubent. Flores edit Cassutha paruos, cirrhos ipsos quibusdam locis veluti ambientes, à quibus semina quædam exigua, sed inutilia prodeunt : folia habet nulla : radicibus nititur nullis, in terra enim non gignitur, sed fruticibus herbisque tantùm innascitur.

Reperitur Iunio, Iulio & Augusto mensibus: in Rubo, Vepribus, Lupulo & Lino, maior, crassior & candidior : in Thymo verò, Thymbra, & alijs humilioribus, ac durioribus, vt Eryngio, Genista, & alijs, tenuior ac ruffior.

Maiorem crassioremque Officinæ passim Cuscutam appellant : nonnulli quòd Linum amplectatur, podagram Lini : doctiores Cassutham aut Cassytham, Gesnerus λινοδοσμὸν: Arabes *Kesſuth* ac *Chaſuth*: Brabanti vulgari sua lingua Duyfter & Wranghe: Germani Flitz vraut / & Dotter / Flachsseyden: Galli *Goute de Lin*, & *Angurre de Lin*.

Minorem ac tenuiorem, quæ dution Thymo Thymbræque se implicat, Dioscorides Ἐπίθυμον καὶ Θύμον nominat, Officinæ nomen seruant. Alij, inter quos Actuarius, solius Thymi Epithymum; quod verò Thymbræ Epithymbrum; & similiter quòd Stœbæ innascitur, Epistœben nominauere, singularem cuique genen appellationem tribuentes. Ἐπίθυμον. Ἐπιστοιβή.

Videtur autem Cassutha, nonnullis quidem huius ætatis doctis, eadem esse cum Cadyta, quam Theophrastus Syriacam herbulam tradit, arbonbus, vepribus, & alijs quibusdam innascentem. Verùm cùm Cassutha non solùm non βοτάνιον, hoc est, herbula, siue exigua herba, sed nec herba proprie videatur, vt quæ longioribus tantummodò cirrhis constet, ac vitium siue morbus potiùs sit quàm herba : nec in Syria solùm, sed nusquam fere non reperiatur : ac non arbonbus quidem, sed herbis cituis, vel herbosis fruticibus vepribusque se implicet, cum Cadyta non admodum conuenit.

Cadytas

Cadytas etenim, vt Theophraſtus ait, βοτάνιον eſt & Syriacum quidem, quod etiam arboribus innaſcitur, modo quo Viſcum, Stelis, Hyphear, Polypodium, & alia ſimilia quædam, de quibus eodem loco Theophraſtus agit, quo de Cadyta ſcribit. Meminit Cadytę Plinius quoque lib. XVI. exemplaria quædam Caſſythas, ſed emendatiora Cadytas habent. *Cadytas.* *Plinij locus emendatus.*

Alij Caſſuthian ſiue Cuſcutam, Dioſcoridis Androſacen eſſe exiſtimant, ſed quantum & illi à vero aberrarint, Antonius Muſa Braſſauolus in Examine ſimplicium dilucide commonſtrat. Tametſi enim Androſace ἄφυλλος ac ſine foliis ſit, alia tamen ac diuerſa à Caſſutha eſt: nam maxima Androſace eſt herba breuis, tenuibus veluti iuncis aut cirrhis, ab vna radice conſtans plurimis, in quorum ſummo, exigui naſcuntur folliculi, ſemen continentes: amara inſuper, totaque candida eſt, & non vepribus aut alijs herbis innaſcitur, ſed e terra, Muſa teſte, prodit. *Androſace.*

Probabilior ac vero ſimilior eorum videtur ſententia, qui Cuſcutam ſiue Caſſutham, Orobanchæ ſimilem, & genus quoddam eius eſſe exiſtimant, non quidem Dioſcoridis Orobanches, ſed eius de qua Theophraſtus, & quam Plinius lib. XVIII. ait, circumligando ſe, Cicer enecare ac Eruum. Hæc etenim Orobanche Caſſuthæ quædam ſpecies eſſe videtur, Erui videlicet Caſſutha.

Orobanchen ſiquidem Theophraſtus Erui vitium eſſe ſcribit, Eruumque ipſum ſuperare, & amplexu compreſſuq; ſuo necare: atque in hoc ei ſimilem Aparinen facit, quòd ea videlicet Lentem ita aggrediatur, ac veluti laqueis vel retibus totam capeſſat, ſicuti Eruum Orobanche, ſiue Eruangina, vt Latinè Theodorus Gaza vertit. *Orobanche Theophraſti.*

Temperiem aurem Caſſutha habet calidam quidem remiſſiorem, ſiccam verò paulò intenſiorem, ſecundi nempe ordinis, abſtergendi deinde facultatem cum quadam adſtrictione coniunctam, & præſertim ea quæ in Rubo reperitur: parentis enim ſuæ, cuique innaſcitur ſtirpis, naturam ac facultatem aliquam ſibi quoque adſciſcit. Quæ enim calidioribus herbis, Thymo videlicet, ac Thymbræ adnaſcitur, calidior, ſiccior, renuiorumq; partium redditur. Quæ Genistam ſuperat, vrinas potentiùs mouet, & ad alui deiectiones magis efficax eſt; humidior quæ Lino implicatur. Adſtringendi, vt diximus, facultatem admixtam habet, quæ Rubo inſidet; quæ & propter hanc potentiam adiunctam, alijs ad iocinoris lieniſque affectus merito præfertur: cùm enim expurgandi adſtringendique facultates ſimul habeat, viſceribus iſtis in primis vtiliſſima eſt. Talia enim iocinoris lieniſque oportere eſſe medicamenta, Galenus lib. XIII. Methodi medendi abunde docet. *Caſſutha ex rubo virens.*

Expedit autem hæc Caſſutha iocinoris infarctus, lieniſque obſtructi vitia, venas à pituitoſis biliioſiſque corrupris ac ſuperfluis humoribus exonerat, vrinam mediocriter pellit, renes aperit, regiu morbo quem iocinoris felliſque obſtructio comitatur, ſuccurrit, febribus auxiliatur diuturnis, vt tertianis impuris ac longioribus, item quartanis, & propriè infantium febribus, vt Meſues apud Serapionem ait. qui & naturam Caſſuthæ eſſe tradit, flauam bilem per aluum deducere, ac efficaciorem cum Abſynthio præbete effectum, nimio deinde eius vſu ventriculum grauari. Auicenna tamen non grauare eam, ſed fortem efficere ventriculum qui debilis ſit, ſcriptum reliquit, quod & nobis magis probatur.

Epithymum Caſſutha de qua ſcripſimus calidius eſt & ſiccius, ad tertium videlicet vtriuſque qualitatis gradum, Galeno teſte, accedens; partium item tenuiorum, & extergendi aperiendique efficaciore potentia præditum; lieni idcircò vtiliſſimum, & longè quàm iocinori vtilius. Nam vt Galenus lib. XIII. Methodi ſcribit, valentiora lienis medicamenta eſſe debent, quam iocinoris, tantò videlicet, quantò craſſiure vntur alimento. *Epithymi virtus.*

Opitulatur igitur Epithymum cunctis fere lienis affectionibus: obſtructionibus ac ſchirroſis eius vitijs omnibus ſuccurrit: ad diuturnos capitis dolores, morbum comitialem, melancholiam, & potiſſimùm hypochondriacam efficax eſt, alioſque ab atra bile morbos exortos: prodeſt luę venerea, maligris vlceribus, elephantiaſi & ſcabie laborantibus: datur etiam vtilirer aduerſus quartanas.

Purgat humores atros & melancholicos per inferna, vt Aëtius, Actuarius & Meſues ſcribunt; nec non pituitam, Dioſconde teſte. Purgat item & inferiorem ventrem, quod in Thymbra ac Stœbe naſcitur, ſed facultate, vt Actuarius ait, eſt imbecillius.

De Criſta galli. CAP. XXVI.

TENVIS & erectus caulis altitudine pedis, Criſtæ galli eſt, folia anguſta per ambitum crenata, flores lutei aut candidi, inertis Vrticæ haud multùm abſimiles: ſemen latum, colore nigrum aut ſubluteum, in valuulis latis, quæ quodam veluti folliculo breui contegunturr: radix tenuis & parua.

Exit in aruis, & non rarò in pratis, vtrobique inutilis & vitioſa; plurima ęſtatis parte floret.

Crista Galli.

Fistularia.

Belgę Hanen, & Gerle Hanen nominant, & plerique Hanencammen / vulgò Latine Cristam galli, & gallinaceam Cristam: Germani Hâl Roden. Viderur nonnullis ἀλεκτοροφόλοφος veteribus dicta, aut Mimmulus herba.

De priore Plinius lib. XXVII. cap. v. sic: Alectorolophos, quæ apud nos Crista dicitur, folia habet similia gallinaceæ cristæ, plura: caulem tenuem, semen nigrum in siliquis.

Mimmuli autem herbam in pratis pessimam ait, lib. XVIII. cap. XXVIII.

Sed Alectorolopho similior, quàm Mimmulo, Crista galli nostra viderur.

Qua autem hæc facultate aut potentia prædita, cognoscere, curæ adhuc nulli fuit, cùm inutilis habeatur.

De Fistularia. CAP. XXVII.

FOLIA Fistularia parua habet, crebris incisuris crispa; caules tenues, breues, quosdam per terram serpentes, alios erectos, circa quos flores vt Cristæ gallinaceæ, sed minores & colore rubentes aut albicantes: siliquæ deinde haud absimiles, paruæ, in quibus semen latum & nigricans: radix tenuis & fibrosa.

Nascitur in vliginosis pratis: herba non solùm parum vtilis, sed & noxia, ac pratorum ipsorum vitium.

In palustribus Hollandiæ procerior subinde quàm alibi reperitur.

Maio ac Iunio mensibus cum flore ac valuulis reperitur.

Germanorum plerique Braun Roden / alij Leußkraut / & Braun Leußkraut, Græcè φθειρσν, Latinè Pedicularem ab effectu nominant quod pecori ac iumentis, quæ in pratis vbi hæc prouenit, pascuntur, pediculorum copiam gignat: nostri Roode Hanen; recentiorum nonnulli Fistulariam; non pauci Cristam etiam galli appellant. Cum Mimmulo Plinij plus similitudinis quàm superior habet.

Creditur ad Fistulas & sinuosa vlcera vtilis esse, nec non menses, & alunde profluentem sanguinem, in vino austero decocta, potaque sistere.

De Tribulo terrestri. CAP. XXVIII.

TERRESTRIS Tribulus, quem nunc describimus, caules promit tenues, foliosos, circa quos folia ex multis vni costæ adnatis congesta, Mochi siue satiui Ciceris, aut citiùs Lentis foliis similia: fructus secundùm caules, post quinque foliolorum flosculos, iuxta foliorum exortus à breuibus dependent pediculis, duri, multis aculeis ac spinis horridi, in quibus semen; radice nitetur fibrosa.

Apud Hispanos in aruis frequens, frugibus infestus, sed tamen, vt Plinius ait, inter frugum morbos ponùs, quàm inter terræ pestes numerandus: reperitur & plerisque Italiæ ac Galliæ locis.

Fructus æstate perficitur.

Τρίβολος

Tribulus terrestris.

Τρίβολος Græce, & Latine Tribulus dicitur, ac ad differentiam alterius in aquis nascentis τρίβολος ὑδρόβιος, & Tribulus terrestris.

Est autem terrestris Tribulus Theophrasto duplex: vnus folio exit Ciceris, alter spinoso constat. Hunc φυλλακάνθην appellari ait, semen germinare, & semen nigricans in lobo ferre: illum verò περσίῳ siue præcoquum esse. Cum περσίῳ autem, qui hoc loco descriptus, magis conuenit; quem & terrestrem Theophrasti Tribulum non omnino abs re quis nuncupauerit. Dioscorides enim, qui vnus terrestris tantùm meminit, hunc omisit. Suum siquidem Tribulum non Ciceri, sed Portulacæ similia tradit habere folia, ac tenuiora, & κλήματα, siue tenuiores teneroſque ramulos, per terram stratos, in quibus spinæ acerbæ & duræ. Qui certè Tribulus φυλλακάνθῃ, alteri videlicet Theophrasti Tribulo, magis similis est, quàm περσίῳ siue præcoquo. *Tribulus terrestris Dioscoridis*

Ceterùm in terrestri Tribulo terrea & frigida qualitas, quæ & adstringens, auctore Galeno, superat: fructus eius, cum tenuium sit partium, potus lapides in renibus comminuit.

Terrestris Tribulus, Dioscorides ait, drachmę pondere potus & impositus commorsis à vipera opitulatur: auxiliatur etiam aduersus venena cum vino potus; decoctum eius respersum pulices necat.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVARTÆ

LIBER QVARTVS,

DE GRAMINIBVS ET TRIFOLIIS.

PRÆFATIO.

SVCCEDVNT *Frugum vitijs Gramina & Trifolia, quorum plurima in pabulum cedunt iumentorum; veluti quoque ex vitijs multa. Sunt autem Graminum innumera quodammodò species; sed non omnes vtiles: Trifoliorum etiam non pauca genera, quæ aliò referri possent; sed congeneres ac similes ab inuicem diuellere, nostrum institutum non admisit: proinde Graminum multa; Trifoliorum verò quotquot occurrerunt genera, hoc libro complecti conati sumus.*

DE GRAMINE, *quod Græcis ἄγρωστις dicitur.*

CAPVT PRIMVM.

Gramen.

FOLIIS, culmis, ac iuba paruæ Arundinis Gramen istud haud multùm absimile est: folia enim ei sunt angusta, in acumen fastigiata, Arundinis quidem longe minora, sed quàm pratensis Graminis duriora ac maiora: culmi rotundi, sesquipedales, aut paulò longiores, quaruor aut quinque geniculà habentes: non spicam, sed iubam fert, Milij aut Arundinis similitudine, minores tamen ac rariores: radicibus serpit longis, candidis, geniculatis, gustu non ingrarę dulcedinis, sibi inuicem implicitis, quæ plurimis locis emicantes progerminant, folia caulesque proferunt.

Nascitur potissimùm in aruis, & agris frumentarijs, tam frugum quàm agrorum vitium ac pestis, agricolis ingratum: nam agro proscisso radices rastris eruunt, ac collectas, flammis ne renascantur exurunt. Facilè enim licet semiandæ, terra obrutæ radices reuiresc unt; tam pertinacis est vitæ, & ægrè interimitur.

Floret çstate vnà cum frugibus, Autumno radices leguntur. Rura Brabantiæ Pern nominant, alij Leutgras: Græcis ἄγρωστις est; Latinis communi nomine Gramen. Ἄγρωστις autem ab ipsis agris dicta putatur, qui Græcis quoque ἄγροι nominantur. Appellatur porrò idem & ἁμαξίτις, αἱγιλὼψ, Sanguinalis & Vuiola.

Radix Graminis mediocriter frigida est & sicca, sapore dulcis instar aquæ, acre tamen quiddam exiguum ac subacerbum, vti Galenus scribit, obtinet: eruenta vulnera glutinat, decoctum radicis renibus & vesicæ prodest, vrinam mediocriter mouet, calculos subinde pellit.

Dioscorides eadem Gramini, quas Galenus, tribuit vires: Radix, inquit, trita & imposita vulnera glutinat: decoctum eius porum ad rotundum facit, & vrinæ difficultatem: calculosa etiam circa vesicam excrementa conterit.

Recentiores decoctum radicum infantium ac puerorum vermes necare ac excludere potum aurumant.

Aliud item & Agrostεos reperitur genus, quod culmis foliisque præcedens refert, & non spicam,

ſpicam, ſed tubam quoque profert; tametſi non tam effuſam, ſed rariorem & Auenæ ſimiliorem, nonnihil tamen ab eius differentem: radices eius craſſis, magnis, crebriſque tuberibus valde ſunt nodoſæ, & hac illacque ſerpentes progerminant.

Naſcitur iſtud Gramen ſimilibus vti præcedens locis, & non rarò ſecus agrorum margines reperitur.

Noſtri à crebris geniculis ac tuberoſis radicum nodis, Knoopgras, id eſt, Nodoſum Gramen, appellant.

Meminit huius Marcellus vetus auctor; cap. XXVI. Herba, inquit, quæ Gramen dicitur, nodorum XXVII. ex vino ad medias decocta & expreſſa atque colata, potuique ſtrangurioſo ex vini cyatho vno mixta data, adeò potenter ſuccurrit, vt vbi ſine tormento vrinam facere cœperit, dari non oporteat: ſed febricitantibus ex aqua ſola dabitur.

Ex quibus verbis appareſt, nodoſum iſtud Gramen, apud veteres pro Gramine propriè dicto ſeu Agroſti habitum, & aduerſus calculum & veſicæ morbos commendatum quoque fuiſſe: recentior ætas nunc huius, modò illius indifferentur, pro Graminis radicibus vtitur.

De Gramine Mannæ. CAP. II.

Gramen Mannæ primum.

Gramen Mannæ alterum.

AD Graminis genus referenda videntur & alia duo ſilueſtria ſpuria degeneraque Frumenta, cerealium ſeminum vitia.

Vnum culmis aſſurgit cubitalibus aut altioribus, crebrò geniculatis, per maturitatem ſubrubentibus: foliis arundinaceis, piloſis, præſertim ea qua culmos ambiunt & amplectuntur parte. Iuba ferè Milij modo effunditur, minùs tamen denſa, colore nigricans, cuius ſingulæ ſectiones ac veluti ſpicæ, longæ & perquam tenues ſunt, ſemenque ab vna tantùm parte habent, Milio minus, forma oblonga; quod à glumis ac vtriculis, quibus continetur, repurgatum, candidum eſt: radix vt aliorum cerealium ſeminum fibroſa. *Gramen Mannæ primum.*

Pleriſque Italiæ & Germaniæ locis inculus ſua ſponte exit; reperitur & in Bohemia ſilueſtre, apud quos tamen & in agris ſeritur, veluti & in Gorrienſi agro & Carinthia, vti Matthiolus refert; apud Belgas peregrinum, non niſi ſatum, prouenit.

Germani Hunckdau, id eſt, Cœli torem, appellãt; Matthiolus ea de cauſſa Mannæ gramen.

Milij siluestre ac spurium quoddam videtur genus. Creditur à Leoniceno ac Ruellio Capriola ac Sanguinaria dicta. Sunt qui velint Plinij Gramen aculeatum esse, sed quia eius omnino breuis descriptio, affirmari nihil potest. Multum autem à veritate recedunt, qui Coronopum esse existimant. Coronopus siquidem, vt Dioscorides ait, per terram repit, & foliis est filis: huius verò culmi erecti assurgunt, & sulta arundinacea nequaquam in partes finduntur, quæ Mannæ Gramen non esse Coronopum euidenter ostendunt.

Ceterùm facultate Graminis istius semen Milio ac Panico simile esse videtur. Bohemi cum pinguium carnium iure coctum edunt, & sic apparatum, gratum ac suaue edulium est.

Gramen Mannæ alterum.

Alterum Mannæ Gramen arundinaceæ quoque naturæ est: culmos gignit complures, quosdam autem erectos, nonnullos verò in latus & terram versus reclinatos: folia vti prioris arundinacea: non iubam, sed veluti spicam fert, eamque aspernsculam, Panici paniculis breuiorem, rariorem & tenuiorem multò, & subinde simplicem, non rarò autem multiplicem ac ex plurimis constantem; quandoque item herbacei coloris, alias in rubore nigricantem; in qua semen candicans, durusculum, Panico minus.

Frequens est iuxta agrorum aggeres, in hortis & alibi: reperitur non modò in Germania & Belgio, verùm & Italia, Gallia, ac alijs Europæ prouincijs.

Panicum palustre nonnulli, alij Panicum siluestre appellant. Eiusdem cum superiore generis est, & cerealium quoque frugum vitium quoddam, veluti & illud, Mannæ Graminis species, ea de causa, altera.

Semen gallinis, columbis, atque alijs auiculis, veluti & superioris, subinde editur.

De alijs Graminibus. CAP. III.

Gramen pratense I.

Gramen pratense II.

SVNT verò & alia multa propemodum infinita Graminum genera. Ex his quædam iumenta & quadrupedia pascuntur animantia, alia parùm aut nihil vtilia sunt.

Quæ pabulationi conueniunt, omnia angustis foliis, & gracilibus quoque exeunt culmis: quorum quædam Lolij, aut Milij, aut Panici, aut alterius omnino frugis; nonnulla peculiarem ac sibi propriam spicam aut iubam proferunt: radices omnibus tenues, plurimis fibrosæ, capillamentis similes, paucissimis longæ & serpentes.

Nascun-

Gramen pratenſe III.

Gramen pratenſe IIII.

Gramen pratenſe V.

Gramen pratenſe VI.

Naſcun-

Gramen pratense VII.

Gramen Eriophoron.

Nascuntur frequentius in pratis ac locis palustribus, non rarò tamen & in montibus, & quibusuis alijs incultis aut desertis locis virent.

πόα. Hæc genera Theophrastus πόας, hoc est, herbas nominat. Est tamen & πόα, eodem auctore, generaliter omnis herba a radice foliata, non ramosa, quæ caule semen fert, vt frumenta, & pleraque olera.

Huiusce modi autem Gramen Latini generali ac communi Graminis nomine appellant, Gallis *De l'herbe* dicitur, Germanis ac Belgis Gras.

Pascuntur id boues & iumenta, cum viride, tum siccum & iam fœnum factum.

Inutilium Graminum non exigua quoque est turba. Quædam horum in locis exeunt palustribus, nguis, & plurima parte aquas habentibus, alia in aridis & apricis.

8. Inter palustria aut potiùs aquatilia, & vnum est quod Eriophoron recte appellatur. Habet istud pauca perquàm angusta & obloriga folia Gramini similia, inter quæ medius exit teres & longus stylus, iunco lævore & forma similis, ad cuius summum mollis candicans dependet lanugo: radix huius vti aliorum fibrosa.

Plerisque humidis & desertis Brabantiæ, Hollandiæ, & Germaniæ locis, huiusce modi Gramen reperitur; præsertim Iunio ac Iulio mensibus, quando ex ipsis iunceis stylis lana candicans dependet.

Germani Mattenstachs appellant.

9. Ex eorum verò numero, quæ in apricis & aridis locis exeunt, minimum quoddam ac tenuissimum est, subinde vix palmum altum, cui pro foliis iunci sunt tenuissimi, inter quos geniculati & tenuissimi similiter culmi exeunt, dodrantales, aut breuiores, mollem, lanuginosam, inconditamque spicam, aut potiùs φοβὴν siue iubam proferentes: pro radicibus fibræ sunt capillis similes.

Nascitur non in palustribus, sed tenui ac macro solo, locis aridissimis.

Spicæ siue iubæ Iunio & Iulio mensibus emicant.

Gramen quis dixerit iunceum, propter eam quam cum tenuissimis iuncis folia similitudinem habent.

Spartum herba. Sparti autem herbæ, quæ in Carthaginensi Hispania gignitur, species fortè quædam est. nam & huic Sparto, pro foliis, styli iuncei sunt, lenti, obtequioli, ad omnia vtilia vtilissimi: locis quoq; gignitur aridis: Plinio etenim auctore, Spartum istud, iuncus proprie est aridi soli.

De

De Gramine Leucanthemo. CAP. IIII.

Gramen Leucanthemum.

AD Graminum genera pertinet & Leucanthemum gramen: cauliculos id gerit à radicibus multos, renues, teretes, crebrò geniculatos, facilè in terram, nisi propè nascennbus fruticibus fulciantur, procumbentes: folia ex singulis geniculis bina, contra se posita, angusta, oblonga, duriuscula, Graminis tamen breuiora. Flosculi summis caulibus erumpunt plurimi, singuli suis insidentes pediculis, candidi, ex aliquot exiguis & angustis foliolis congesti, Leucoij floribus minores; quibus pereuntibus, folliculi succedunt oblongi, in quibus semen paruum Milio simile: radices tenues & geniculatæ, latè veluti Agrosteos serpunt.

Secus fossas, agrorum aggeres, locis frutetosis ac opacis crebrò reperitur.

Florer Maio & Iunio mensibus, & non rarò seriùs quoque.

Recentiorum plerique Eufragiam faciunt, verùm perperam; multùm enim ab Eufragia differt. Germani Augentroſtgraß: Brabanti Oogentroost gras nominant: cum κεγχραμοειδεῖ autem Dioscondis similitudinem haber nonnullam, quòd a nonnullis κεγχρίτης, à Theophrasto verò κεγχραῖος appellatur. Nam folium quidem habet Miagrio, quod à Dioscride Melampyron quoque dicitur, haud multùm dissimile, verùm minus: culmos etiam geniculatos, ab radice vna complures, & semen exiguum: conueniunt etiam natales, nam frutetosis quoque ac opacis locis prouenit.

Cratæogonon autem, vt Dioscorides air, folia habet Melampyro similia: caules ab vna radice multos, geniculatos: semen Milio simile: nascitur in vmbrosis ac fruticosis, vehementer autem acre.

Porrò, vt Theophrastus tradit, κεγχρὶς nascitur ὥσπερ λίνου πύρινον, hoc est, veluti Linum triticeum, & fructum tamquam Milium fert.

Plinius autem Cratæogonon non Melampyri folio, aut Lino pyrino: sed spicæ Tritici simile esse prodidit, non absque errore: qui vti satis euidens est, ita & suspicionem mouet, Theophrasti quoque locum corruptum ac vitiatum esse, ac pro eo, quod legitur, ὥσπερ λίνου πύρινον, legendum esse, ὥσπερ μελάμπυρον: præsertim cum Lini pyrini, vel apud Theophrastum, vel alios etiam auctores, ne nomen quidem vspiam reperiatur. *Plinij error.* *Theophrasti locus corrigitur.*

Ceterùm Cratæogoni, vt Galenus inquit, herbæ fructus & acris gustanti est, & vtenti admodum similis Milio. Traditum est à quibusdam, Dioscondes scribit, semunis Cratæogoni potionem efficere, vt mulier masculum pariat, si post mensium purgationem, priusquam concipiat, ieiuna per in die, drium obolorum pondo, in cyathis aquæ duobus, per dies quadraginta bibat, similiter & vir, totidem diebus, deinde cum ea coeat.

De Gramine Polyanthemo. CAP. V.

ACCEDIT Graminum generibus & Polyanthemum Gramen, quod folia pratensis Graminis minora, tenuiora ac breuiora profert: cauliculi inter hæc exeunt dodrantales, foliis vidui, in quorum summo flosculi in exigua vmbella compacti, in candido leuiter purpurascentes, Leucoij floribus singuli minores: radice nititur renui & longa.

Reperitur in pluribus per Germaniam, Bohemiam, & Silesiam locis in agris, ac non rarò iuxta Rhenum ac Mosam: atque vno quidem loco maius ac altius, alio verò minus ac humilius. Exit & in palustribus nonnullis, haud procul à mari in Zelandia.

A Maio mense in multam ætatem floret.

Gramen appellari potest Polyanthemum, à florum multitudine, alio nempe destitutum nomine:

Gramen Polyanthemum minus.

Gramen Polyanthemum maius.

nomine: nam cùm μαλλος similitudinem nullam habeat, propriè ψιλομαλλυ (quod plerisque visum) esse non potest.

Gramen Parnasium.

Vsum in medicina habet nullũ: flosculi gratiam aliquam obtinent, & coronis subinde adduntur.

De Gramine Parnasio. CAP. VI.

AD Graminum genera pertinere videtur, quod Parnasium vulgò cognominatur. Sunt huic folia lata, nonnihil acuminata, Hederæ solijs satis similia, sed nequaquam angulosa, minora item & candidiora, dilute nempe virentia, erumpunt inter hæc complures dodrantales, graciles, angulosi caulículi, vnico ferè folio, eoque absque pediculo, ipsum amplectente; in cuius fastigio flosculi odorati, candidi, quinque foliorum, atque inde capitula rotunda, acuminata tamen, in quibus semen: radix nigricans fibris multis firmatur.

In riguis & humidis pratis, solo tamen gracili, sæpiùs prouenit, tum apud Germanos ac Belgas, tum & alibi, veluti patennbus quibusdam locis haud procul ab arenosis tumulis in Batauorum Hollandia.

Iulio mense cum flore reperitur, semen posteà succedit.

Germani Ueberblümlin appellant, atque idcircò Valerius Cordus Hepaticam albam: Poloni Enneadynamin Gesnero teste vocant. Cum eo Gramine, quod à Dioscoride Parnasium dicitur, similitud nem non exiguam habet, atque unde Belgis Gramen Parnasium nominatum. Describitur

bicum autem istud à Dioscoride his verbis: Quod in Parnaso Gramen nascitur, πολυκλάδωμεν, hoc est multorum est ramulorum: folia Hederæ similia fert: florem album & odoratum: semen exiguum, non inutile: radices quinque aut sex, digitalis crassitudinis, candidas, molles, & admodum dulces. Cum qua descriptione Gramen à vobis propositum conueniret, si radices responderent, quæ neque crassæ neque candidæ sunt. Qua de caussa non legitimum, sed spurium genus habendum.

Caeterum spurium istud Gramen Parnasium adstringentis facultatis non expers est, quod saporis austerus nonnihil acerbus satis ostendit, quale quoque legitimum esse apparet. Nam Dioscorides Graminis in Parnaso nascentis semen ait valdè quidem diureticum esse siue vrinas mouere, aluum autem & vomitiones sistere.

De Trifolio pratensi. Cap. VII.

Trifolium pratense.

PRATENSE Trifolium caules cubitales aut longiores promit, rotundos, subiode nonnihil hirsutos, plurima sui parte per terram serpentes: folia circa hos per internalla ex tribus simul hærentibus composita, quorum singularia, quæ quidem terræ ac radicibus proxima, rotundiora sunt; quæ verò secundùm caules enascuntur, obloogiora, & crebrò candidiorem maculam δίχα τόμου, Lunæ ferè similitudine in medio habent: flores io summis caulibus exeunt ab vmbella crassiore ac breuiore veluti spica, colore aliàs in rubro purpurei, aliàs candidi, gustanti dulces: semen io exiguis folliculis rotundum: radix longa & lignosa, teres, in altum descendit.

Nascitur in pratis ac palustribus locis, præsertim iis quæ subinde fluuiali aqua rigantur.

Seritur & in aruis apud Brabantos nonnumquam huius generis Trifolium: est hoc eo quod in pratis gignitur lætius & procerius.

Floret Maio & Iunio, ac reliquæ deinde æstatis maxima sæpenumerò parte.

Græci huiusmodi Trifolium, φύλλον ἐν τοῖς χορτοκοπίοις ἡρισμένον, & non rarò λατὸν τὸν ἐν χορτοκοπίοις nominant: Latinis Trifolium pratense dicitur: Italis *Trifoglio*: Hispanis *Trebol*: Germanis Wisenklee vnd Fleyschblumen: nostris Clauer: Gallis *Treffle*, & vetere eiusdem gentis lingua, *Visumarus*, vt tradit Marcellus scriptor antiquus. Quod in agris seritur, Medicam, imperitiori cognitionis herbarum ac simplicium, perperàm nominant.

Trifolij autem huius cùm folia tum flores refrigerandi ac reficcandi potentiam obtinent. Ferunt ex horum decocto, addito melle, enema intestinorum rosiones ac dolores sedare, & viscidos lentosque adhærentes intestinis humores educere: ex ipsa verò herba cataplasma vtiliter inflammationibus imponi.

Pascuntur herbam cùm boues & iumenta, tum vtilissimè vituli & agnelli: flores apibus grati sunt.

Trifolium quoque inhorrescere, & folio contra tempestatē surrigere certū est, Plinius ait.

De Trifolio bituminoso. Cap. VIII.

TRIFOLIVM bituminosum virgis fruticat tenuibus, magna ex parte erectis, bicubitalibus & altioribus; vnde longiores enascuntur pediculi, tenues, veluti ramuli; in quibus terna folia, oblonga, veluti in mucrooem desinentia (quę tamē ante caulem exeunt, rotundiora sunt) pratensis Trifolij latiora, maiora ac nigriora, è quorum sinubus rursus alij tenues prodeuot cauliculi, vmbellas ferentes, Scabiosæ vmbellis siue σκαβιόσις minores, plenas florum, coloris cærulei, siue Hyacinthini, id est, eius quem Hyacinthus refert cæruleus. Semen inde subsequitur obloogum, & vt Dioscorides tradit, aliquatenus latum, hirsutum,

Trifolium bituminosum.

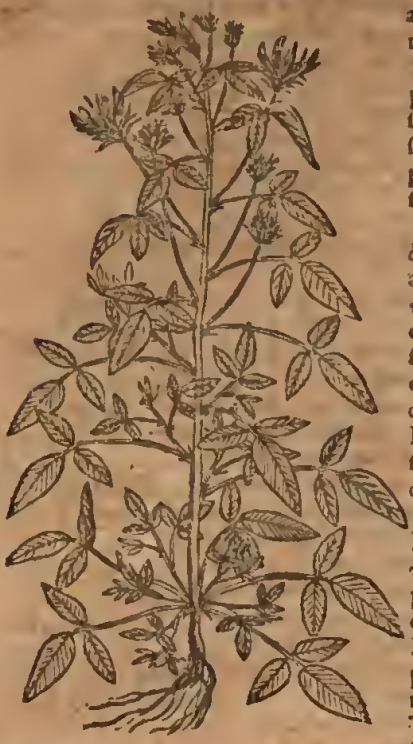

Tanfilon.

& ab altera parte summoque caçumine, velut apicem habens: radix tenuis est & oblonga. Odorem herba foliaque bituminis referunt.

Nascitur, Hippocrates non Cous, sed Hippiatros ait, locis fragosis, vt Ruellij conuersio habet. In Belgio ac Germania nusquam sua sponte, sed in hortis tantumodò satum prouenit; vbi Iulio & Augusto demum mense floret.

Græci τρίφυλλον, & vti Dioscorides scribit, ὀξυτρίφυλλον nominant: plerique μηνανθὲς, alij δοφάλιον, nonnulli κίκιον, Nicander etiam τετράφυλλον, Romani Trifolium acutum aut odoratum, nostra ætas Trifolium bituminosum. Auicennæ Tanfilon est, non autem, vt quidam existimant, Handacocha: sub Handacochæ siquidem nomine Auicenna Dioscoridi Lotos dictas comprehendit, vrbanam videlicet, siluestrem, & Ægyptiam, quas vno capite inter se confundit.

Describit Trifolium istud Scribonius etiam Largus cap. CLXIII. his verbis: Quod ὀξυτρίφυλλον Græci appellant, nascitur hoc Siciliæ plurimum, nam in Italiæ regionibus nusquam eam vidi herbam, nisi in Lunæ portu, cùm Britanniam peteremus cum Deo nostro Cæsare, plurimum super circumdatos montes. Est autem foliis & specie & numero similis communi Trifolio, nisi quòd huius pleniora sunt, & quasi lanuginem quandam super se habent, & in extrema parte veluti aculeum eminentem. Sed huius frutex duorum pedum interdum, aut etiam amplior conspicitur, & odorem grauem emittit, quorum nihil circa patentem Trifolium inuenitur.

Vis autem Trifolio, quod Asphaltion dicitur, calida & sicca, Galenus ait, vti bitumen, vtrimque tertio ordine, proinde potum laterum dolores ab obstructione iuuat, & vrinam menstruique prouocat.

Hippocrates Trifolium non solùm menses prouocare, sed & fœtus cùm sumptum tum appositum expellere tradit: Muliet, inquit, si ex partu non fuerit purgata, Trifolium in vino albo bibendum dato, hoc etiam menses educit & fœtus. Et alio loco: Idem etiam (de Trifolio scribens) appositum menses erumpere facit, & fœtum eiicit.

Dioscorides, Semen, ait, & folia in aqua pota, pleuriticis, vrinæ difficultati, comitialibus ijs qui aquæ inter cutem principia sentiunt, & hystericis auxiliantur. Dari autem debent seminis drachmæ tres, foliorum verò quatuor. Præsidio etiam sunt commotis à serpentibus folia trita & ex aceto mulso pota. Tradunt aliqui, totius fruticis, radicis, foliorumque decoctum, fotu dolores eorum finire, quos serpentes momordennt: qua autem aqua sanatus quis fuerit, si ea quispiam alius vlcus habens foueatur, perinde eum affici ac à serpente ictus. Quidam etiam terna folia, aut semina in tertianis cum vino exhibent, & in quartanis quaterna, veluti febrium circuitus exoluenna. Radix quoque antidotis additur, Dioscorides ait.

At veteres alij non radicem modò, sed & semen ipsis admiscuerunt, vt ex plurimis compositionibus, lib. II. De antidotis apud Galenum videre est: Theriacis videlicet Æly Galli, Zenonis Laudocei, Claudij Apollonij, Eudemi, Heraclidis, Dorothei, & Heræ.

De Trifolio ex America. CAP. IX.

Trifolium ex America.

TRIFOLIO bituminoso aliud quoddam simile reperitur peregrinum ex America Trifolium. Caules istud fert à radice complures, rotundos, ramosos, in latus declinantes: folia in singulis pediculis terna, colore in virore subnigra, figura totunduscula, primis & è radice exeuntibus bituminosi Trifolij, forma, colore & odore quoq; quadantenus similia, latiora tamen & per ambitus magis crenata, flores in summo ramulorum exeunt, exigui, subcandidi,

Trifolium ex America.

Trifolium odoratum, siue Melilotus.

candidi, spicatim digesti; fructus inde rotundi, aliquantulùm plani, Aphaces à nobis descriptæ semini fere similes: radix in plures diuiditur.

Ex America in Belgium Trifolium istud illatum est, vbi Iulio & Augusto floret.

Trifolij bituminosi speciem odor grauis, & eius odor haud multum dissimilis, ostendere videtur.

De Trifolio odorato, siue Melilloto. Cap. X.

TRIFOLIVM odoratum, siue vt Pharmacopœorum Officinæ nominant, Melilotus, stirps est tres aut quatuor pedes alta, caule in alas ac tamulares adnascentias complures, mox à radice diuiso: folia ei terna, Trifolio aut citiùs Fœnogræco similia, candidiora, per oras lentè ac minutè fimbriata: flores lutei melini coloris, in breuibus spicis exeunt: semen inde subsequitur in exiguis, nigris ac latiusculis siliquis, patuum, colore pallidum: radix longa est. Refert tota herba odorem gratum, ac præcipuè flos eius luteus, qui & siccescentibus ipsis intenditur, exiguam quoque amaritudinem cùm folia, tum flores gustatu referunt. 1.

Est & alterum huius genus flore candido, caule, folus & reliquis priori simile. 2.

Item & tertium quoddam peregrinum ac rarissimum genus, flore purpureo cæruleo, sed inodorato. 3.

Reperitur & lutei floris longioribus siliquis, quam Ciliciam plerique cognominant. 4.

Præter hanc & alia est lutei floris quædam, folijs per circumferentiam non crenatis. 5.

Nascitur lutea siue vulgaris Melilotus non in Germania, Gallia, ac Italia modò, verùm & in Belgio, circa aruorum & pratorum margines, fluuiorum ac torrentium ripas, ac subinde seeus vias, locis aspetis & in ruderibus. Similibus locis & candida in multis regionibus exit, apud Belgas tamen rarior, vbi nonnumquam in hortis seritur.

Nominant priorem Melilotum recentiorum nonnulli Trifolium odoratum: plerique Trifolium equinum & caballinum, quod videlicet ab equis auidissimè in pabulo expetatur: Germani Grosser Steenklee / id est, nostra lingua, Groote Steenklaueren / item & Bärenklee / id est, Trifolium vrsinum: Romani ac Hetrusci *Tribolo*, vt Matthiolus scribit: Saxifragam luteam Fuchsius; alij Melilotum Germanicum aut Officinarum, appellare malunt. Altera, Melilotus alba dicitur. 1. 2.

Vtuntur autem luteo Trifolio odorato, vniuersæ Germaniæ Officinæ in omnibus medicamentis ac compositionibus, pro veterum vera Melilloto.

Reprehendunt id ex recentioribus complurimi, qui veram esse Melilotum pernegant:

quorum rursus nonnulli nouum & veteribus incognitum Trifolij genus; alij Cytisum veterum esse contendunt: verum neutri horum veritatem assecuti. Cum Cytiso enim exiguú, imò nihil similitudinis habet, vt ex ipsa Cytisi descriptione satis euidens est: nec etiam prioribus seculis incognita stirps est. Nam etiam si non alterius (quod tamen non verisimile) ipsius certè Auicennæ Melilotos est, quam eamdem cum Dioscoridis Meliloto esse, de viribus ac facultatibus eius ipsius Dioscoridis testimonium adductum ostendit.

Duorum autem generum Melilotum Auicenna facit, vnam videlicet lutei floris; alteram candidi: vtramque odoratam & nonnullæ amaritudinis participem, ac simul digerendi facultatem cum nonnulla adstrictione habentem. qualis vtique est præsente capite delineata, qua Officinæ & huius inferioris & superioris Germaniæ vtuntur. Qua de causa nec noua nec veteribus incognita stirps, sed ipsa veterum verissima videtur Melilotus; præsertim cùm ei nullæ veræ Melilloti notæ desint, & in qua facultates ac vires omnes, Melloto à veteribus asscriptæ, reperiantur.

Est enim odorata herba, quę & pleniùs resiccata redolet, ac talis aliquamdiu perdurat, qualem Melilotũ esse, Theophrastus lib. De caussis sexto, XXII. & XXIII. cap. memorię prodidit.

Florem etiam habet lutei coloris, veluti eius esse, quæ in Campania nascitur, Dioscorides tradit, (color enim ad florem contrahẽdus, nam herba, Plinius ait, incana est) laudarissimam siquidem in Attica, Cyzico & Chalcedone natam ait, quæ colore Croco vicina est, & boni odoris; at eam quæ in Campania, in luteum languescere ac odore infirmiorem. Vnde colligendum odorem & colorem floris remitti atque intendi pro locorum ac regionũ varietate.

Iam & habet Melilotus Germanica amaritudinem, quam Auicenna, vt diximus, Meliloto inesse scripsit.

Digerendi quoque potentiam obtinet, quam non Auicenna modò, sed & Galenus Meliloto tribuit. Cataplasmatis siquidem, ac emplastris digerentibus resoluentibusque, necnon concoquentibus, tum & acopis omnibus vtiliter admiscetur.

Quæ certe omnia satis luculenter ostendunt, vulgarem Melilotum à veterum non discrepare, quam Græci quidem μελίλωτον, Latini Sertulam Campanam, Cato Sertam Campanam, plerique Coronam Regiam nominant.

Copiosior autem, vt Galenus ait, in Meliloto substantia est calida quàm frigida, (primi videlicet ordinis calida & licca) habet etiam quiddam adstringens, sed & discutit & maturat.

Dioscorides Melilotum tradit adstringentem & malacticam vim habere: at malacticam habet non propriam, sed quatenus in inflammationibus, aut aliàs collectos humores discutit ac digerit: nam eatenus, quod durum est ac tensum, emollit, quæ propriè non emollitio, sed digestio & per halitum discussio est, cuiusmodi facultatem ἐξαφορητικὴν Græci nominant.

Atque hoc modo inflammationem omnem emollit, præsertim, vt Dioscorides tradit, circa oculos, vterum, sedem, aut testes, cum passo cocta & imposita: interdum autem addito oui luteo assato, aut Fœnigræci farina, aut Lini semine, aut Tritici farina, aut capitulis Papaueris, Seridéve. Sanat eadem recentes melicerides per se in aqua: & ἀχώρας siue manantia capitis vlcera, cum terra Chia, Vino aut Galla illita: stomachi item dolorem & cocta & cruda, cum aliquo ex antedictis, leuat.

Aurium etiam dolores crudæ expressæ succus cum passo instillatus, sedat: capitis verò dolorem, quem κεφαλαλγίαν nominant, lenit, cum aceto & rosaceo irrigatus.

De Cytiso, ex Dioscoride, Galeno, & alijs. CAP. XI.

FRVTEX Cytisus est, vt Dioscorides ait, candidus totus, vti Rhamnus, (aut, vt Plinius, aspectu canus, breuiterque si quis expressè similitudinem velit, angustioris Trifolij frutex) ramos spargit cubitales aut longiores, in quibus folia Fœnogręci aut Loti trifoliæ, sed minora, & medio eorum neruo maiore ac eminentiore, quæ digitis contrita Erucam olent, gustu Cicer nondum maturum referunt.

Galenus lib. 1. De antidotis, Cytisum fruticosam plantam esse tradit, eam altitudinem attingentem, ad quam Myrti crescunt. Theophrastus χαλεπὸν, siue molestum eum esse scribit, ac omnia sibi propè assistentia enecare, sed eo tamen valentiorem ἄλιμον, qui ipsum etiam Cynsum interimit.

Maretes Cytisi nigra est, & proximè ad Hebenum accedere videtur, vt Plinius post Theophrastum lib. XVI. refert.

Pro legitimo autem Cytiso à recentioribus ostenditur frutex quidam lignosus, bicubitalis, aut altior, in multos ramulos sese explicans: folia cuius vnà cum caulibus incana & albicantia, quæ trita Erucam nonnihil redolent, & terna ab vno pediculo Trifolij instar dependent:

dent: flores in ſummis virgul[illegible] elegantes, luteo auri relucent colore, forma Geniſtæ, ſed minores, & ampliùs colorati: vt lunulæ planæ ſunt ac recuruæ, & falcatæ, creſcentis Lunæ formam refetunt, in quibus ſemen: radix in ramulos ſpargitur.

Belgis hæc ſtirps hortenſis tantum eſt.

Inuentus eſt hic frutex in Cythno inſula, inde tranſlatus in omnes Cycladas: mox in vrbes Græcas, magno caſei prouentu, propter quod maximè miror rarum in Italia: non æſtuum, non frigorum, non grandinum aut nimis iniuriam expaueſcit: Plinius.

Galenus in Myſia, qua parte Græciæ finitima eſt tractum quendam occurrere, memoriæ prodidit, quem Bitum nominant, vbi collem non magnum, Thymo & Origano refertum, alibi locum Cytiſo plenum vidiſſe ſe ſcribit.

Satio autem Cytiſi (Columella ait) vel Autumno citra Idus Octobris, vel Vere fieri poteſt. Cùm terram bene ſubegeris, areolas facito, ibique, veluti Ocymi ſemen, Cytiſi Autumno ſerito, plantas deinde Vere diſponito, ita vt inter ſe quoquoverſus quatuor pedum ſpatia diſtent. Si ſemen non habueris, cacumina Cytiſorum Vere deponito, & ſtercoratam terram circumaggerato. Si pluuia non inceſſerit, rigato quindecim proximis diebus, ſimulatque nouam frondem agere cœperit, ſarrito. Poteſt etiam ante Septembrem ſatis commode ramis Cytiſus ſeri, quoniam facilè in quouis agro, quamuis maeer[illegible] comprehendit, & iniuriam omnem ſine noxa ſuſtinet.

Nonnulli hunc fruticem Græci ac Latini κυτισὸν, Theocritus etiam κυτιλὸν, nonnulli κυτίσσον per σ, alij πλὴν. A Cythno, aut vt alij, a Cythiſa inſula nomen, auctore Seruio, habet.

Refrigerant porrò Cytiſi folia, Dioſcoride auctore, tumores intra initia diſcutiunt, ſi cum pane trita imponantur: decoctum vrinam cit potum. Galenus Cytiſi folia digerendi facultatem obtinere refert, aqueæ ac temperatæ miſtam, ſicut & Maluæ.

Mulieres, Columella ait, ſi lactis inopia premantur, Cytiſum àridum in aquam macerare oportet, & cum tota præmaduerit, poſtero die expreſſi ſucci ternas heminas permiſceri modico vino, atque ita potandum dari, ſic & ipſæ valebunt, & pueri abundantia lactis confirmabuntur. Hippocrates Cytiſum etiam inter ea quæ lacte extinctum reuocant, lib. De natura mulierum, & De morb. mulierum enumerat. Ariſtomachus quoque Athenienſis apud Plinium, nutricibus in defectu lactis, aridum, atque in aqua decoctum potui, cum vino dari iubet.

Apes non defore Cytiſi pabulo contingentre, promittunt Democritus & Ariſtomachus. Siquidem de Cytiſo ſcriptores vno ore, Galenus inquit, tradunt, apes ex Cytiſi flore plurimum mellis excerpere.

Columella Cytiſum etiam vtiliſſimum tradit gallinis, apibus, capris, bubus, & omnigeneri pecudum, quod ex eo citò pinguescit; & lactis plurimum præbere ouibus.

Marcellus antiquus auctor alium quendam Cytiſum deſcribit, à ſuperiore Græcorum Cytiſo differentem, quem non iumentorum pabulo laudat, aut ad lactis copiam augendam commendat, ſed mirum eſſe remedium tradit aduerſus iſchiadem & arthritum. *Cytiſus Marcelli.*

Herba eſt vel fructetum, ait, quòd maximè circa ſepes vinearum naſcitur, Latinè Cytiſus dicitur, virgultis eſt ſubtortis vel curuis, foliis oblongis, benè virentibus, floribus concluſis, oblongis, albis vel etiam galbineis, benè olentibus, id eſt, mellito odore, fructetum ipſum ſemper virens æſtate atque hieme.

De Pſeudocytiſis. CAP. XII.

OCCVRRVNT verò & aliæ Trifoliæ, lignoſæ ac fruticoſæ ſtirpes, quæ cum Cytiſo ſimilitudinem habere poſſe videntur.

Pseudocytisus prior.

Pseudocytisus alter.

1. Assurgit vna à radice cauliculis teretibus, fragilibus complurimis, in alas ac ramulos diuisis; folia circa quos erebra, minora quàm Trifolij pratensis, colore virentia: floſculi circa virgularum faſtigia ſpicato quodammodò ordine digeſti, lutei, minores quàm Geniſtæ, alioqui conſimiles: ſuccedunt ſiliquæ tenues, oblongæ, anguſtæ, & ipſis Geniſtæ ſiliquis minores; in quibus ſemina exigua nigricantia: radix longa, altè deſcendit, quandoque in obliquũ tendit.

2. Altera ſpecies copioſis ramulis ac cauliculis ſuperiorem referret, niſi humilior ac lanuginoſior eſſet, nec attollerentur, ſed magis ad latus cauliculi eius inclinarent: folia quoque paulò maiora, ſed tamen quàm Trifolij pratenſis minora: floſculi etiam magis conuncti, atque veluti in capitulum compreſſi, tum etiam nonnihilo maiores ſunt: ſiliquæ quoque aliquanto grandiores, hirſutæque: radix altè demittitur, in paucos diuiſa appendices. Contingit autem non rarò vno loco hanc reperiri hirſutiorem ſiue lanuginoſiorem, quam alibi ro: quo autem hirſutior ac lanuginoſior, hoc etiam magis incaneſcit; nam ipſa hirſuties albicantem quendam colorem vnà confert.

Reperiuntur huiuſmodi Cytiſi, in noſtra ætate appellata Morauia, Marcomannorum olim prouincia, & in Pannonia ſuperiore ſiue Auſtria, iuxta agrorum limites & vias, præſertim profundiores, & in ſiluis: vmbra etenim aliquo modo gaudere videntur.

Iunio ac Iulio cum floribus præcipuè vigent, ſemen interea & pòſt ad maturitatẽ peruenit.

Cali ſolij diuerſitas ad ſtirpium mutationẽ plurimùm facit.

Carolus Cluſius in ſuis per Hiſpanias Obſeruationibus & huiuſcemodi aliquot genera deſcribit, quæ ab iſtis exiguum vel nihil differre videntur. Differentia ſi qua eſt, cæli ſolij; differentium ac diſſimilium occaſione contingere poteſt: nam hæc duo ad ſtirpium mutationem plurimùm poſſe, Theophraſtus ſcribit. Deſcribuntur verò ab eodem & hæc quoque genera, in ſuis per Pannoniam & Auſtriam Obſeruationibus diligentiſſimis.

Cytiſi autem eſſe ſpurias ſpecies, ſatis manifeſtum; idcircò & Pſeudocytiſi dici ac nuncupari poſſunt, vel Cytiſi ſilueſtres.

Qualis autem facultas horum fruticum, vel ad quæ vtiles, exploratum aut cognitum nondum habemus.

De Trifolio fruticante. CAP. XIII.

TRIFOLIVM, fruticans virgulas profert tenues, vitentes, bicubitales & longiores, in obliquas, breues, ramulates adnaſcentias ſubinde diuiſas: folia circa has proxime ab ipſis radicibus

Trifolium fruticans.

radicibus plurima, singulis pediculis terna, sed medio eorum maiore ac longiore, Trifolijs angustiora & minora, ex nigro virentia, inferiore tamen parte viridiora: flosculi in ramulorum summo, exigui insident pediculis, lutei, ab angustiore exigua veluti fistula, sese in quinque aut sex foliola pandentes, Buglossi vulgaris floribus quodammodò similes, sed minores: fructus rotundus est, magnitudine Eruilię, initio viridis, per maturitatem verò niger, in quibus semina lata, Lentibus similia: radix alba, longa, late sub terra serpit, ac plurimis non raro progerminat locis.

Reperitur istud Trifolium apud Belgas in studiosorum hortis aliunde inuectum.

Floret æstate, Autumno semen maturatur, frutex ipse perpetuò viret, & viuiradice constat.

Cytisum plenque appellant: nos Trifolium fruticans nominare maluimus; cum Cytiso etenim non conuenit, vt ex eius descriptione superiore capite satis manifestum, nisi Marcelli Cytisus sit, cum quo aliquam fortè similitudinem habere videri posset, si flos, qui ei luteus est, albus esset aut galbineus.

Galbineus autem color idem videtur cum cæruleo, aut similis. Vegetius enim Renatus in sua Veterinaria lib. 1. cap. XVII. & lib. III. cap. II. Eryngium herbam describens, florem inquit habere aureum vel galbineum. Reperitur autem Eryngij flos cæruleus & luteus. *Galbineus color.*

Suut verò & nonnulli, qui Trifolium istud Polemoniuni esse existimant, quòd videlicet cum vulgaris Rutæ alìquam huius folia similitudinem habere videantur: sed Polemonium non vulgaris siue grauеolentis Rutæ est folio, sed alterius, Hypericoidis videlicet, veluti & Hypericum, Anonis, & Centaurium minus, quæ etiam folio Rutæ describuntur.

Porrò Trifolium fruticans nullius quidem vsus est, nec animantium cuiquam, multò minùs apibus, quod sciatur, gratum.

lium odoratum alterum, siue Lotus satiua.

De Trifolio odorato altero, siue Loto satiua. CAP. XIV.

TRIFOLIVM odoratum alterum caulis culos habet erectos, rotundos, inanes, cubitales aut longiores, ramulares adnascentias multas: folia singulis germinationibus trina, Trifolio similia, leniter ac superficie tenus per ambitum crenata, ex quorum alis in singulis pediculis flores in exiguis veluti spicis, pallidi ex cæruleo albicantes, quos aspera sequuntur capitula, in quibus semen Fœnogræco minus: radix fibrosa est.

Tota herba cum caulibus & folijs Trifolio non solùm biruminoso, sed & pratensi candidior est: odorata item est, & aroma cum grauitate quadam sentit, & pleniùs resiccata quidem: quum decerpta aridaque diu etiam odor

inhæret,& pluuiosa ac humente cæli constitutione intenditur. Fertur virens atque crescens septies in die odorem mutare, vnde & Germanicè Sieben gezeiten traut annosæ anus ipsum appellant.

Floret Iunio, Iulio ac Augusto eiusdem, quo satum est, anni mensibus: in hortis cùm in superiore, tum in inferiore Germania, in Italia, Gallia, ac aliis in regionibus seritur.

Trifolium vulgo odoratum appellant: Germani, vt diximus, Sieben gezeiten / nostri Steuenghetruyt, hoc est, septem temporum herbam: Hispani *Trebol Real*: Galli *Treffle odoriferant*. Lotus videtur vrbana, siue satiua, de qua Dioscorides lib. IV. quæ Græcis λωτὸς ἡμερὶς, & à quibusdam ξιφύλλον, ab aliis ξυλόδιον nuncupatur.

Vim autem vrbanam siue domesticam Lotum, mediocriter concoquendi & reficcandi possidere, Galenus ait, & vi caliditatis frigiditatisque coniugatione mediam quodammodò ac temperatam esse. Quæ certe facultates in hoc odorato Trifolio euidenter conspicuę fluut.

Dioscorides, extractus, aut succus addito melle oculorum argemas, nubeculas, λευκώματα (albugines vocant) & quæ pupillas oculorum obscurant, expurgat.

Nostri oleum in quo folia floresq; odorati huius Trifolij macerata, recentia vulnera glutinare tradunt, & ad pucrorum enterocelas, bubonocelasq; plurimum commendant. Interponitur & arida herba vestimentis, quæ ne à tineis rodantur, defendere putatur.

De Loto siluestri. CAP. XV.

Lotus siluestris ex Cod. Cæsareo.

DIOSCORIDES trium Lotorum, excepta tamen Lotoarbore, mentionem facit: Satiuæ videlicet, Siluestris, & Ægyptiæ; has tres Auicenna vno capite, videlicet 341. sub Handocochæ nomine complexus est.

De ea quæ pro satiua habetur, præcedente capite scriptum.

Siluestrem Lotum Dioscorides caule esse ait bicubitali, & maiore, multas alas habente: folia similia Trifolij pratensis: semen veluti Fœnogræci, minus paulò, gustu medicato.

Plurimùm hanc in Libya nasci, idem auctor est, & Trifolium minus appellari. Huiusce modi autem siluestris Lotus hactenus incognita latet: in vetusto autem Bibliothecę Cæsareę Codice, Loti siluestris huius imago repertur. Depingitur autem caule recto, foliis Trifolij; & e sinu horum, pediculis flores, deinde siliquas, proferentibus; quæ tenues sunt, & quam Fœnogræci minores, vt imago ostendit.

Vim autem calfacientem & leuiter adstringentem habet: vitia cutis in facie, & ephelidas cum melle peruncta expurgat, bibitur & vuluæ per se trita, aut cum Maluæ semine, cum vino passo, aduersus vesicæ dolores.

De Loto Aegyptia. CAP. XVI.

LOTVS quæ in campis Ægypti aqua inundatis prouenit, caulis est, vt Dioscorides refert, Ægyptiæ Fabæ assimilis: florem habet paruum, candidum, Lilijs similem; quem ferunt oriente Sole explicari, occidente verò occludi; totoq; capite sub aquis condi, & rursus oriente Sole emergere. Simile caput eius est Papaueris maximo calyci; in quo semen Milij quantitate, quod reiccatum Ægyptij in panificium recipiunt: radicem Cotoneo Malo similem habet. Eadem de hac Loto Theophrastus refert, paulò tamen latiùs hanc describens: florem siquidem, ait, candidum, Lilijs angustia foliorum proximum; multos verò ac densos promisceè exire, Sole occidente sese contrahere caputq; integere; ad ortum verò aperiri, & supra aquam assurgere: idque facere dum caput perficiatur, floresque defluant: capitis autem magnitudinem quantum Papaueris maximi. radicem rotundam Mali Cotonei amplitudine, cortice nigro, quali Nux castanea tegitur; corpus verò internum candidum esse.

Exrat

Lotus Ægyptia ex Cod. Cæsareo.

Extat in antiquo illo Bibliothecæ Cæsareæ Codice, Ægyptiæ Loti icon, sed quæ non nisi folia & radicem exprimat: folia autem depinguntur tria, lata, singula longis ac crassis pediculis insidentia, ac è radicibus exeuntia: radix verò rotunda, Mali instar.

Ægyptia Lotus dicitur, quòd in Ægypto gignatur. Radicem huius Corsium appellari Theophrastus ait: Strabo autem Geographiæ lib. XVII. Corsium fructum esse tradit Piperi similem.

Radicem crudam & coctam edi Dioscorides scribit: Theophrastus elixam aslamque in speciem albuminis verti memoriæ prodidit, & cibis gratam: mandi etiam crudam, sed gratiorem decoctam, seu aqua, seu pruna.

Qui huius radicibus victitant, Lotophagos dici, Strabo auctor est: Theophrastus autem ex Loti arboris fructu, qui dulcis ac suauis est, viuentes, Lotophagos appellat.

De Trifoliis Corniculatis.
CAP. XVII.

CORNICVLATORVM, hoc est, quæ exiguas siliquas instar corniculorum proferùt, Trifoliorum aliquot reperiuntur genera.

Corniculatorum autem horum Trifoliorum primum genus, multis exit tenuibus & infirmis cauliculis, humi procumbentibus; circa quos foliola incana, minora & angustio-

Trifolium corniculatum I.

Trifolium corniculatum II.

ra quàm

ra quàm Trifolij flores profert luteos, splendentes, Ochn floribus minores, complures simul in virgularum summis eminentes: succedunt siliquæ aliquot paruæ, oblongæ, tenues, teretes, & angustę, in quibus semina rotunda exigua: radix dura ac lignosa, singulis annis tegerminat.

2. Alterum genus cauliculos quoque habet tenues, longosque: folia Trifolij aut Fœnograeci, ambitu serrata: flosculos luteos, pallentes, in umbella instar serè pratensis Trifolij; post quos exiguæ complures, recurvæ corniculorum modo, siliquæ exeunt, in quibus semina parua, sapore ac forma seminis Genistæ: radicibus firmatur longis, tenuibus & fibrosis.

3. Tertium genus caule, foliis, ac radicibus, prioribus, vti Tragus ait, simile, flores autem maiores, & in luteo splendidiores; siliquæ verò ei longiores, ex singulis tres, aut quatuor, aliquando vnguibus persimiles, in quibus semina rotunda, vt Arachi.

Nascuntur hæc genera pluribus Germaniæ locis sua sponte: primum Belgio familiarius est, vbi secus vias & agrorum margines passim repentur: florent æstate.

Trifolia corniculata, ad differentiam aliorum nomina possunt, aut Loti siluestres. Differunt tamen non parùm à Dioscoridis siluestri Loto, quæ in Libya prouenit. Nam Dioscoridis siluestris Lotus caule est bicubitali, & sæpe maiore, alis multis, foliis Trifolij pratensis, semine Fœnograeci, multò minore, gustu medicato. quale in totum nullum horum corniculatorum Trifoliorum est.

Siluestris Lotus.

Habent autem ista corniculata Trifolia, cum Serapionis aut Ysaaci Melilloto similitudinem maximam. Serapio enim ex Ysaaco Melilotum describens, vaginas ipsam facere ait, veluti & ista Trifolia faciunt, quam ob causam (ceteris notis non repugnantibus) Ysaaci & Serapionis Melilloti videntur: non tamen idcirco Dioscoridis aut Galeni, licet tamen has inter se Serapio confundat, vt sæpè multas alias confundere Arabibus propnum quodammodò est vitium.

Differentiam vtriusque ipse siue Ysaac siue Serapio ostendit, vaginam & semen huius Melilloti præcipuè commendans: nam alterius Melilloti floribus potissimùm veteres Græci vti sunt, non siliquis aut semine, vt ex emplastrorum, malagmatum, & aliorum compositionibus, quæ apud Galenum, Paulum, Aëtium, & alios repenuntur, euidens est. Melilloti siquidem, quod à Dioscoride describitur, in floribus præcipua facultas est.

Melilotus Ysaaci aut Serapionis.

Describit autem Melilotum suam ex Ysaaco, Serapio his verbis: Alchilel, siue Melich (ita enim Melilotum Arabes hi nominãt) herba est, quæ habet folia rotunda, viridia: rauuli eius sunt subtiles multùm, & folia rara, & fructus habens vaginas subtiles, rotundas [sicut virgæ puerorum paruulorum] & sunt in eis grana pauca, glauci coloris, rotunda, minora granis Sinapis, & quod de ipsa administratur, sunt illæ vaginæ, cum eo, quod est in eis ex granis.

[ ] Videtur redundare.

Quæ certe descriptio illis corniculatis Trifolijs sanè respondet, & præsertim primo ac tertio generibus.

1. At primum horum Germani **Wilder Klee / Stein Klee / Vnser Frawen schüchlin / vnd Vogels wicken** appellant: nostri **Steen claueren / & Vogels Vitsen**: nonnulli Herbam leporinam. Fuchsius Melilotum Germanicam facit.

2. Alterum genus idem Melilotum Italicam, & Germanis **Wälscher Steinklee** nuncupat, & cum vera Melilloto conuenire existimant, cum qua tamen per omnia non communicat.

1. Facultatem autem primum genus possidet euidenter adstringentem, frigidum ac siccum natura sua, incipientibus idcirco inflammationibus vtile, & omnibus, quæ repurni ac refrigeran desiderant.

Ceterorum duorum non ita exploratæ aut cognitæ nobis vires sunt.

De Trifoliis cochleatis, hoc est, quorum siliquæ, testæ cochlearum similitudine, in vertiginem tortæ sunt. CAP. XVIII.

1. HVIVSCEMODI Trifoliorum duo potissimùm sunt genera. Primum cauliculos habet tenues, rotundos, non erectos, sed per terram repentes: folia Trifolio similia, verùm minora, teneriora, & per ambitum crenata: flores ex luteo pallentes, paruulos in summo pediculorum: fructus Lutus est, & aliquot circumuolutionibus in spiras cochleæ modo contorquetur, in quibus semina parua, candida, nonnihil recurua: radix tenuis est.

2. Alterum cauliculis pnus refert: folia quoque Trifolij minora, sed haudquaquam per margines incisa: flosculi quoque lutei: valuulę quoque in spiras contortæ, sed longiores, angustiores, & spinulis aliquot horridulæ.

Conuenit istud aut saltem proximum est ei, quod à Carolo Clusio Medica Marina appellatur, & a sein Hispania & Gallia Narbonensi iuxta maris Mediterranei; in Lusitania verò iuxta Oceani littora repertum refert.

Apud Belgas & Germanos vtrumque hortense est. Æstate flores ac semina proferunt.

Galli

Trifolium cochleatum primum.

Trifolium cochleatum alterum.

Galli huiuſcemodi Trifolium *L'herbe au limaſſon* nuncupant: recentiorum plerique hæc Trifolia Medicas eſſe iudicant; nos Trifolia cochleata appellare maluimus, à ſiliquis cochleę alicuius modo conuolutis: nam cum Medicæ deſcriptione (licet fortè ſimilitudinem aliquam habeant) non conueniunt. Lentis enim magnitudinem, fructus ſiue ſiliqua multùm excedit: ſemen verò quod in ipſis continetur, non modò Lentis formam non habet, ſed nec magnitudinem, multò Lente minus. Iam & iumentorum aut boum pabulo hæc Trifolia nec requiruntur, nec vtilia habentur, ita vt his de cauſſis (præter alias rationes) non eſſe veras Medicas, abunde conſtare videatur.

De Medica. CAP. XIX.

FIt Trifoliorum, & eorum quidem quorum valuulæ cochlearum modo intorquentur, genere & Medica eſt. Virgulas hæc ſiue caulículos habet complures, rotundos, virentes: folia Trifolio ſimilia, circa caules minora & contractiora: flores in vmbella breui, craſſáque ſpica quodammodò perſimili exeunt, pratenſis Trifolij anguſtiore & minore; colore vt plurimum in cæruleo purpurei: ſequuntur unde ſiliquæ ſiue cornicula cochlearum ſimilitudine conuoluta, ſed multò, quam cochleatorum Trifolium, anguſtiora; Lentis videlicet tantùm latitudine, aut paulo ampliore; ac in pauciores ſpiras contracta, duas videlicet aut tres tantùm, in quibus ſemen minutum & candidum; radices ſubſunt, vti aliorum Trifoliorum, longæ, tenues, & lignoſæ.

Naſcitur pleriſque Hiſpaniæ locis ſua ſponte, quod ſatiuo tenuiora habet folia, & flores ſubinde ſubluteos. In Valentino regno, & vocata Catalonia, Tarraconenſis Hiſpaniæ prouincijs, in agris ſeritur, vbi crebrò ſingulis æſtiuis menſibus reſecatur, & in decem aut duodecim annos perdurat.

Serendam Medicam Varro ait in terra non nimiùm arida, aut varia, ſed temperata. Palladius Aprili menſe ſerendam eſſe Medicam ſcribit, ac ſemel ſatam decem annis permanere, ita vt quater vel ſexies poſſet per annum recidi.

Appellant hanc herbam Græci μηδικὴν, Latini ſimiliter Medicam, Caſtellani *Mielgnas*, Valentini ac Catalani *Alfafa*, voce aut Barbarâ, aut ab Arabica deflexa: nam Arabum princeps

Medica.

Σπέρμα

ceps Auicenna Medicam *Cot*, *Alaſeleti* & *Alſafaſa* nominat. Veram autem & legitimam hanc eſſe Medicam, ipſa Medicæ [illegible]ida apud Dioſcoridem deſcriptio euidenter oſtendit, quæ talis eſt: Μηδικὴ ἔοικε μὲν ἄρτι φυομένῃ τρεφύλλῳ τῇ ἐν χερσονήσοις, ἀναβαίνουσα δὲ τριφυλλοτέρα γίνεται, καυλοὺς ἀνιεῖσα τριφύλλῳ ὁμοίους, ἐφ' οἷς τὸ σπέρμα ἀναφύεται φακοῦ τὸ μέγεθος, ἕλικι συμμιφὲς οἷς κεράτιον. hoc eſt, Medica cum recenter prodijt fimilis eſt Trifolio pratenſi, verùm in progreſſu folia eius anguſtiora: caules producit Trifolio ſimiles, quibus fructus accreſcit Lentis magnitudine, corniculi modo intortus.

In qua deſcriptione σπέρματος nomen ad totum fructum (vt non rarò alias) referendum, qui, vti ſcripſimus, Lentis magnitudinem proxime exprimit, & corniculi implicati ac contorti ſimilitudinem refert.

Nominatur autem Medica à Media. Externa, inquit Plinius, Græciæ, per bellum Perſarum, quod Darius intulit, inuecta.

Facultatem autem Medica frigidam habet, ea de cauſſa, quibus refrigeratione opus eſt, viridis impoſita prodeſt.

De Trifolio agrario. Cap. xx.

In Medicæ nomen & appellationem recipi quoque poſſe videtur Trifolij quoddam genus ſilueſtre. Cauliculi huic ſunt tenues, folia ex interuallis Trifolio ſimilia, verùm minora, per oras leniter crenata: flores exigui & lutei, in breues veluti ſpiculas aut paniculas compacti, quos ſuccedunt parua capitula, ex multis nigricantibus, latis, recuruis ſeminibus congeſta: radix tenuis eſt & fibroſa.

Trifolium agrarium.

Trifolium agrarium.

In Germania ac Belgio ſecus vias, agrorum margines, ac non rarò in ipſis agris frumentum ferentibus reperitur.

Plurima æſtatis parte floret, ſemen interea producitur.

Plerique noſtrate idiomate Steenclauer / & Germanico Steinklee nominant; propnùs tamen Feldklee & Veltclauer, ac Latine Trifolium agrarium quis nuncupauerit: exiſtimatur, vti diximus, Medicæ eſſe ſpecies, propter ſeminis cum Lente aliquam ſimilitudinem, quod tamen non rotundum eſt, nec corniculi alicuius intorti, vel cochleæ modo in ſpiras vllas contractum: vnde manifeſtum eius cum Medica diſcrimen. Iam & herba ipſa iumentorum, pecudum & quadrupedum pabulo, non experitur, ſed ferè negligitur. Medica enim, auctor Dioſcondes, pro gramine vtuntur, qui pecora alunt.

De Trifolio candido. Cap. xxi.

Candidvm Trifolium rectis aſſurgit caulibus compluribus, ſeſquipedalibus, aut

aut altoribus: folia ei Trifolio aut Fœnogræco minora, in singulis pediculis trina, acuminata: flores candidi, aut tenuiter ex albido purpurascentes: radix lignosa & viuax est. Tota herba, vnà cum caulibus & foliis, ab vtraque parte incana est, & molli tenuiq; lanugine hirsuta.

Nascitur in quorumdam hortis: peregrina enim Belgio & aliunde inuecta, floret hic sub finem æstatis.

Studiosorum plerique Glaucem, alij Cytisum faciunt, nonnulli Scribonij Oxytriphyllon. at Scribonij Oxytriphyllon à Trifolio bituminoso non differt.

Cytisus verò frutex est, vti paullò antè scripsimus, lignosus, apibus & iumentis gratus; at istud Trifolium nec lignosum est, nec vel apibus vel animantium cuiquam iucundum esse obseruari potuit.

Cum Glauce autem similitudinis quoque nihil aut exiguum omnino habet, neque enim caulibus suis serpit, neque flores habet purpureos, & ramuli eius dodrante sunt longiores.

Describit verò Glaucem Plinius his verbis: Glaux antiquitus γλαυκτὶν vocabatur, Cytiso & Lenticulæ folus similis, auersa candidiora (superna virent, Dioscor. addit) rami in terram serpunt quini seni ve, admodum tenues) dodrantales, Dioscorides) ab radice: floscculi purpurei exeunt, inuenitur circa mare. Eugalacton ab effectu nominatur, & idcircò à quibusdam non γλαῦξ, sed γλᾶξ aut γάλαξ pronuntiatur: Hæc, inquit Diuscondes, decocta cum farina hordeacea, & sale, & oleo, & in lorbitione exhibita, exnnctum lac reuocat: eamque quæ hausent, Plinius superaddit, balneis vti conuenit. *Glaux.*

At candidum Trifolium cuius facultatis sit, aut ad quæ vtile, incompertum.

De Lagopo. CAP. XXII.

Lagopus. Lagopus maior folio Trifolij.

LAGOPVS caule enascitur rotundo, erecto, foliis Trifolij minoribus, paucis: paniculas siue spicas in summo cauliculorum & ramulorum gent molles, lanuginosas, leporinis pedibus similimas: flores vt plurimùm luteoli, semen paruum. 1.

Sunt tamen & Lagopi quidam maiores, flore rubentes: vni folium latius, & Trifolij pratensis æmulum; alteri oblongius. 2. 3.

Lagopus maior alter.

Lagopyrus.

I.

In segetibus & hortorum areis Iulio & Augusto mensibus repentur ; & quibusdam locis maior & altior, aliis minor & humilior.

Græcis λαγώπους: Latinis Leporinus pes, & Pes leporis, à similitudine dicitur: Germanis Haſenpfuß/Katzenklee: noſtris Haſen poothens/ & Haſen voetkens: Hiſpanis *Pie de liebre*: Italis *Pie de lepre*: Gallis *Pied de lieure*: nonnullis Trifolium humile, quibusdam Hippocratis λαγώνεος videtur.

At Lagopyrus, non Trifolio, ſed Tritico ſimilis eſt vbi areſcit, & folio paruo velut Olea, ſed longiore, vt Hippocrates ſcribit.

Adſtringit autem Lagopus & exſiccat. Vim habet, Dioſcorides ait, ſiſtendi aluum, cum vino pota ; febrientibus autem, cum aqua danda. Alligatur eadem, contra inguinum inflammationes.

De Trifolio acetoſo.
CAP. XXIII.

HVMILIS herba Trifolium eſt acetoſum, caulículi ei è radice tenues exeunt, in quorum ſingulis tria inſident foliola, exigua, tenuia, pallidè virentia, ſapore acida, quorum ſingula cordis effigiem quadamtenus referunt: flores in breuibus pediculis inter folia è radice proſiliunt, candidi, quinque foliolorum, poſt quos capitula Ochris munora, pentagona, in quibus ſemen exiguum & luteum: radix obliqua, tenuis & ruſſa.

2. Trifolium acetoſum.

Naſcitur locis ſiluoſis, humidioribus, iuxta arborum ſæpe radices, ſecus aquoſa, & ſubinde petroſa loca. In Germania Belgioque ſatis frequens.

Apud Hiſpanos verò quibuſdam locis alia huius repentur ſpecies, flores ferens lureos, & ſiliquas tenues, teretes, & oblungas, vulgari alioqui ſimilis.

Aprili menſe & ſub initium Maij florent, ſemen citò poſt ſuccedit.

Trifolium nominant acetoſum: Officinæ & vulgò Alleluia ; & Panem cuculi: quòd vel cuculus auis eo veſcarur, aut quia hoc erumpente ac florente vocem potiſſimùm edat, quo etiam tempore Alleluia in templis frequentiùs cani conſueuit. Hieronymus Fracaſtorius Luyulam nominat. Alexander Benedictus vulgò Alimoniam vocari tradit. Germanis Saurerklee / Buchklee / Buchampffer/ Buchbrot / Guckguckklee / Bauchklee / & Haſenklee: Belgis Coeckoeckbroot: Gallis *Pain de coeu* appellatur.

Oxys Plinij

Plinio Oxys dicta putatur, de qua ſic libro XXVII. cap XII. Oxys ſolia terna habet, datur ad ſtumachum diſſolutum, edunt & qui enterocelen habent. Galeno autem lib. III. De ſimplicibus, Oxys eadem quæ & Oxalis. Dicitur Plinio Oxys etiam Iunci ſpecies.

Porrò

Oxys siue Trifolium acetosum, flore luteo.

Porrò temperiem Trifolium acetosum frigidam & siccam habet, putridis ac fœtidis oris vlcenbus medetur, sitim arcet, & eadem quæ Oxalis potest.

De Trifolio aureo. CAP. XXIIII.

Trifolium aureum.

AVREVM Trifolium absque caule herba est: folia habet lata, magnitudine foliorum Asari, sed in tres diuisa partes, & magno alicui Trifolio similia; inter quæ medij ex ipsis radicibus graciles tetetesque, subhirsuti, ac modice ex virore rubentes, erumpunt coliculi, dodrante breuiores: in quorum summo singuli flosculi, forma & magnitudine Ranunculi hortensis floribus similes, colore cæruleo diluto, ex senis septenisque fuliolis commissi, quorum medium exiguum occupat capitulum, paucis & exiguis staminibus candidis circumdatú, in quo semen deinde nascitur paruum cãdicansque, quod sua sponte maturum exilit: radices subsunt graciles, numerosæ, nigræ, & in diuersa tendentes.

Folia hieme permanent: flores, si cælum clemens fuerit, circa Februarij medium erumpũt, sin rigidius, mense Martio. Semen Maio maturescit. Pulli florum deluuium noua erumpunt folia, quæ auersa parte nonnihil purpurascunt, sed minùs tamen quàm Cyclaminis minoris.

Reperitur plerisque Germaniæ superioris locis in siluis vmbrosis, inter fruteta, in Bohemia verò & secus vias; in Belgio autem non nisi satum prouenit. Inueniri & apud Italos, & non modò cæruleo flore, eoque subinde multiplici, sed & candido, ab Alfonso Pancio Doctore Medico in Academia Ferrariensi, in simplicium cognitione versatissimo, accepimus. Fertur & in Silesia gigni flore rubens.

Herbarij nostræ ætatis Hepaticam appellant: Germanicè Edel Lebertraut / item & Gülden Klee hoc est, Trifolium aureum: nostris Edel Leuertrupt, & Gulden Leuertrupt: Gallis *Hepatique*. Baptista Sardus Trinitatem & Truitatis herbam nominat.

Sunt qui *βάλαυστιν* esse suspicentur, quam Trifoliam herbam esse Hesychius scribit. Sed Balanis descriptione nusquam exstante, nihil definiri potest. βάλαυστις.

Refrigerandi autem ac resiccandi potentia cum adstrictione hæc herba prædita est: hepati per calididatem debilitato conferre fertur; nam & refrigerat, & robur ei non exiguum confert.

Laudatur, & ad ramicem efficax à Bapt. Sardo perhibetur, si resiccatæ puluis cochlearis mensura, ex vino aut iure aliquo aliquot continuis diebus exhibeatur.

De Trifolio paluſtri. CAP. XXV.

Trifolium paluſtre.

PALVSTRE Trifolium caulibus exit cubitalibus, virentibus, lęuibus, interna parte porosis: ſolia ei lata, glabra & carnoſa, Faſeloru̇m, ſiue Bȣnarum folijs ſimilia, niſi quòd in ſingulis pediculis non plura, ſed tria tantùm vt Trifolio: flores à medio caulis ſurſum verſus ordine digeſti, candidi, ſoliosi: folliculi inde parui, rotundi, in quibus ſemen tuffum Milio ſimile: radicibus ſerpit plurimis, geniculatis, intus candidis, & porosis, in diuerſa tendẽtibus, quæ & pluribus locis erumpunt, & caules ſoliaq; promũt, vnde facilè herba ipſa latè propagatur. Sapotem habet ſemen nõnullæ amaritudinis participem.

Naſcitur vligino ſis paluſtribus locis, ſterili ac macro ſolo.

Germani Biberklee / id eſt, Caſtoris Trifolium, ſiue Trifolium fibrinum nuncupant. Belgæ autem à ſimilitudine foliorum cum Bȣna ſiue Faſelo, Boerboonen / hoc eſt, Faſelum hircinum, aut Bȣnam hircinam: recentiores Trifolium paluſtre nominant. Cum Iſopyro autem non exiguam ſimilitudinem habet: nam Phaſiolo, ſiue Faſelo, folijs ſimillimum eſt, ita vt propter hanc quoque ſimilitudinem vulgò etiam à Belgis, vti iam diximus, Faſelus nuncupetur hircinus.

Iſopyron enim & Phaſiolum dici, propter eam quam cum Phaſiolo ſimilitudinem habet, Dioſcorides auctor eſt. Additur & alia in vulgaribus Dioſcoridis & Plinij exemplaribus ratio: & in illius quidem τῷ κῃ ἄκρῳ τὸ πέζαλον ἕλικα φέρειν, id eſt, quòd in ſummo ſolio clauiculas ferat: in huius verò, quoniam folium, quod eſt Aniſo ſimile, in pampinos torquetur. Quæ vtrique auctori perperàm acceſſiſſe, ſatis manifeſtum: nec etenim Faſeli, nec Faſeoli, ſiue Dolichi, folium clauiculas habet; & Aniſi ſolium, præter quòd clauiculis careat, cum Faſeli aut etiam Faſeoli foliis, nullam habet ſimilitudinem.

Dioſcoridis & Plinij loca emendata.

Iſopyron.

Emendandum igitur Dioſcor. exemplar, & hoc modo legendum: Ἰσόπυρον, οἱ δὲ φασίολον καλοῦσιν, ὑπὸ τοῦ ὁμοίου φασόλῳ, ἔπεισι δὲ κεφαλαὶ ἐπ' ἄκρῳ τῷ καλοῦ λεπταὶ, ἀπερματίων πλήρεις, ὥσπερ ὀλυρίων μελανθίῳ τῷ γένει. hoc eſt, Iſopyron aliqui Phaſiolum nominant, à ſimilitudine Phaſioli, capitula ei ſunt in ſummo caule tenuia, plena ſeminis, in guſtu Meláthio ſimilis.

Quod verò deinde ſequitur: τὸ δὲ φύλλον ἀνίσῳ, id eſt, folium verò Aniſi, aut acceſſorium ſimilitet eſt, aut de guſtu quoque venit intelligendum: forma ſiquidem folium Iſopyri Aniſum referre non poteſt, cùm Phaſioli folus ſimile ſit: ſed verſimilius eſt ab aliquo adiectum; Oribaſij enim liber ex Dioſcoride tranſcriptus, hoc poſtremum non habet.

Atque hoc quidem modo Iſopyri deſcriptione emendata & caſtigata, Trifolium paluſtre ei tam ſimile eſt, vt non aliud quàm verum Iſopyrum videatur.

Iſopyri autem ſemen, vt Dioſcorides ait, contra tuſſim & dolores circa thoracem cum melicrato ſumptum prodeſt: confert etiam hepaticis & ſanguinem exſcreantibus. Extergit enim, inquit Galenus, & incidit humores craſſos, cũ hoc, vt corpora cõtrahat & conſtringat.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVARTAE LIBER QVINTVS,

DE AQVATILIBVS ET PALVSTRIBVS HERBIS.

PRÆFATIO.

POST *Gramina ac Trifolia ad aquatiles & reliquas palustres transeundum videtur: qua, vt anteà diximus, nulli alteri operis nostri parti quàm huicaddi potuerunt. Subsequi hic liber tertium potuisset, sed Graminum & Trifoliorum descriptiones præmittere magis consonum fuit; aquatilium verò & palustrium posteà tractare.*

DE TRIBVLO AQVATILI.

CAPVT PRIMVM.

Tribulus aquatilis.

AQVATILIS Tribulus caules habet longos, inferiore, & qua sub aquis est parte, graciliores, iuxta verò aquæ superficiem crassiores ac folioſos: adhærent sub aquis crebra capillamenta, quibus & fundo affigitur: superior folia promit lata, Populeis aut Vlmeis propemodum similia, sed breuiora & forma quodammodò thombi, per circumferentiam crenata, inter quæ floſculi exeunt; deinde fructus Auellanis nucibus paulo maiores, nigricantes, quatuor dutis aculeis modicè recuruis spinoſi; in quibus nucleus candidus, gustu haud ingratus, qui & recens mandi, & arefactus molaque contritus in panem cogi posse fertur.

In superiore Germania in lutoſis lacubus & vrbiũ foſſis, quibus limoſus subest fundus, nasci Cordus refert: apud Brabantos verò & alibi in Belgio in stagnantibus puris & fontanis aquis non rarò reperitur. Matthiolus non modò in dulcium aquarum lacubus, sed & in marinis quibusdã iuxta Venetias prouenire, auctor est.

Τρίβολος ὕδατος Græcis: Latinis Tribulus aquatilis siue aquaticus, & Tribulus lacustris: Officinis Tribulus matinus dicitur: Germanis Waſſernüß/ Wetternüß/ Seenüß/ Stachelnüß/ Spitznüß: Brabãtis Waternoten, & à similitudine aculeorum ferreorũ, Ysernoten: Galli *Macres*.

Fructus autem huius Tribuli, plerique Castaneas aquatiles appellant.

Refrigerantis porrò Tribulus iste est naturæ, ex humida & frigida essentia componitur, quæ magis in hoc aquea est, quàm in terrestri, in qua terreum frigidum potentius, vt Galenus ait: proinde inflammationes omnes, vti Dioscondes tradit, cataplasmate adiuuat: cum melle aphthas, tonsillas, oris putredines, gingiuasque persanat. Succus ad oculorum medicamenta colligitur.

Thraces, Plinius inquit, qui Strymona habitant, foliis Tribuli equos saginant, ipsi nucleo viuunt, panem facientes prædulcem, & qui contrahat ventrem.

De Fontali siue Potamogeitone. CAP. II.

Potamogeiton.

Potamogeiton altera.

1. Potamogeiton tertia.

CAVLICVLOS habet Fontalis tenues, viticulosos, geniculatos: folia oblonga, Betæ foliis minora durioraque, quæ tenuibus ac longiusculis pediculis insidentes, supra aquas eminent, & ipsius superficiei, vti Nymphææ folia, incumbunt: flores in breuibus spicis, ex dilutiore purpura rubent, vt Bistortæ: semen durum.

Reperitur in paludibus, lacubus, vibium fossis, & alijs stagnantibus aquis, non rarò etiam in riuulis lente fluentibus: vbique frequens.

Flores conspicui sunt, Augusto aut Septembri.

A Græcis πολαμογείτων dicitur & σαχύτης, Latinis Fontalis & Spicata: Germani Wasserkraut/ nostri Fonteynkruyt/ Galli *Espi d'eau* nominant.

2. Huius verò & aliud maius quoddam genus reperiri est, quod albicantibus & articulatis radicibus secundùm aquæ fundum repit, à quibus (exiguis fibris deorsum emissis) cauliculi assurgunt tenues, oblongi, geniculis interspersi, inferiùs paruis, superiùs autem maioribus, longioribus, angustis foliis adnatis; quorum medius neruus durus, subinde stili alicuius instar, folij fastigium superans eminet. Flores in erassa spica subrubent. Sub aquis verò herba hæc vnà cum foliis suis condítur, solæ spicæ supereminent.

In stagnantibus aquis apud Hollandos satis frequens.

Iunio ac Iulio spicæ florentes conspiciuntur.

3. Est autem & alia quædam Potamogeiton siue Spicata,

Spicata, quæ cõpluribus tenuibus ac teretibus caulículis luxuriat, in alas subinde distributis: folia huic sunt lata, oblonga, ac unninata, multò quàm priora minora: è sinu ramulorum ac foliorum pediculi subinde prodeunt, in quibus spica breuis, flosculos proferens candicantes, muscosos; ac deinde semina plana, rotunda veluti Aphaces: radix fibrosa fundo adhæret.

Tota & hæc sub vndis nascitur, eminente tantummodò cacumine, sed in aquis haud profundis & dulcibus, quæ tamen æstu attolluntur: veluti in sinu illo qui à Dordraco Hollandiæ ciuitate ad Bredam Brabantiæ ciuitatem patet.

Potamogeiton autem, inquit Galenus, adstringit & refrigerat similiter Polygono, sed essentia eius crassior est quàm Polygoni.

Dioscorides refrigerare & adstringere similiter ait, & vtile prurigimbus, malis depascentibus, vetustísque vlceribus esse. Plinius ex vino dysentericis & cœliacis mederi scribit, vsumque in foliis: quæ & truribus vitiosis vtilia, & contra vlcerum nomas cum melle, vel aceto, lib. xxvi. cap. viii.

De Rana morsu. Cap. iii.

Ranæ morsus.

Fluitat & io aquis, ac eius occupat superficiem, sicuti Fontalis, huius veluti species, quem Ranæ morsum plerique nominant: sunt huic folia breuiora, rotunda; Asari foliis fere similia, sed minora, eodem quo Fontalis modo aquæ innatantia. Flores in longioribus pediculis inter folia exeunt, parui, candidi, medio lutei, ex tribus foliolis, Plantagiois aquaticæ floribus maiores, Iulio aut Augusto conspicui: pro radicibus tenues fibræ sunt, quæ ex breui ac paruo veluti capite, vnde foliorum exortus, fundum versus tendunt, à quo etiam obliquæ fibræ exeunt, quibus progerminantibus seipsum multiplicat.

Reperitur similibus & isdem crebrò, quibus Fontalis, locis.

Nostri Waſſerben Beet / id est, Ranæ morsum, vti diximus, appellant: plerique etiam Nymphæam paruam, & Klein Plompen.

Fontalis siue Potamogeitonis species videtur, & eiusdem cum eo facultatis.

Ranæ morsus altera icon.

De Millefolio & Viola aquatilibus. CAP. IIII.

Millefolium aquatile.

Viola aquatilis.

Violæ aquatilis altera icon.

AQVATILE Millefolium caulem promit rectum, læuem, & tenerum: folia verò complura, multis inciſuris diuiſa, Fœniculi foliis ſimilia, ampliùs verò diſſecta, quæ ſuper vndas eminent: floſculi in vmbellis veluti Millefolij: radix ſingularis.

Huius autem ſpecies eſſe habetur, quæ Viola nuncupatur aquatilis. Caules quoque hæc habet teneros, rectos, ſingulares: folia circa imum caulis, orbiculatim ipſum ambientia, multifida, ſimilia quodammodò vulgari Millefolio, verùm quam huius ampliora maioraque: flores iuxta ſummum caulis proueniunt, & ipſi orbiculato ambitu digeſti, & ex quinque foliolis congeſti, Leucoio ſimiles, ſed minores, candidi, medio illorum luteo, odorati: radices ſubſunt tenues, fibroſæ, nigræ, extrema tamen parte alabaſtri modo reſplendentes. Tota herba ante caulis prouentum ſub aquis conditur, atque tunc ei innatans nouella videtur Abies: caulis verò vbi excreuerit, vnà cum floribus ſuperficiem ſuperat ac ſupra aquas eminet.

Reperiuntur in lacubus & aquis ſtagnantibus aut pigriùs fluentibus, apud Belgas frequenter.

Priorem herbam Græci μυριόφυλλον appellant, Latini Millefolium ac Myriophyllon: dicitur verò & ſpurius vocibus μυλλόφυλλον, σεπωτικὴ, ἀχίλλειος, & Romanis Superciliũ Veneris: Officinis

cinis incognitum. Differt autem istud Millefolium ab altero terrestri, σεσκιώτιον χιλιόφυλλον quem nominant, de quo Pemptadis primæ lib. IIII.

Alteram vulgò Water Violetta appellant, id est, Violam aquatilem: Gallicè *Gyroffflees d'eau*. Matthiolus hanc quoque Myriophylli speciem facit, tametsi cum descriptione eius parum conueniat. Nec enim caule est singulari, nec radice vnica, quale Myriophyllon esse describitur: constant siquidem radices multis fibris, & caules profert complures.

Describitur autem Myriophyllon à Dioscoride his verbis: Cauliculus est μονοφυὴς, id est, singularis, tener, vnica radice nixus; circa quem folia multa læuia, Fœniculo similia.

At Myriophyllon, vt Galenus ait, reficcatoriæ est facultatis: cùm verò & inflammationes vulnerum arceat, refrigerans quoque esse apparet. Dioscorides siquidem Myriophyllon recentia vulnera inquit ab inflammatione vindicare, cum aceto virens aut reficcatum impositum. Datur verò & ex alto præcipitatus cum aceto & sale.

Facultatem autem Viola palustris frigidam similiter videtur habere & siccam; nullius tamen in medicina vsus.

De Nymphæa. CAP. VI.

Nymphæa alba.

Nymphæa lutea.

AQVARVM soboles & Nymphæa vtraque est, candida videlicet & lutea.

Folia candida habet in longis, teretibus, glabris, intusque porosis pediculis, magna, lata, & propemodum rotunda, aquæ plurima parte supernatantia, quæ superiore parte glabra & læuia sunt, inferiore verò fibris aliquot distincta, flores in similibus cauliculis & in singulis singuli eminent candidi, ex compluribus foliolis oblongis & acuminatis, in quorum medio stamina multa lutea: post florem capitulum prodit rotundum, in quo semen nigricans, splendens, Milio maius: radices subsunt crassæ, nodosæ, foris nigræ, intus candidæ ac fungosæ, vnde plurimæ exeunt fibræ, quibus in fundo hæret. 1.

Luteæ folia similia candidæ sunt, paulò tamen oblongiora; foliorum flotumque pediculi similes, nisi angulosi essent: flores lutei, ex quinque tantùm foliolis breuibus, rotundiusculis commissi, in medio quotum capitulum gignitur rotundum, turbinatum, compluribus luteis staminibus circumdatum, in quo, vbi ad maturitatem peruenerit, semina quoque splendentia, maiora quàm alterius, Triticeo grano minora: radices crassæ sunt, longæ, quibusdam velut acetabulis asperæ, intus fonsque candidæ, substantia fungosa & porosa. 2.

Nascitur

Nymphæa lutea parua.

Nascitur vtraque in paludibus, stagnantibus aquis, amplioribus fossis, & pigro lapsu dilabentibus riuulis, ad subinde fluminibus.

Maio ac Iunio floret.

Præter verò superiores duas Nymphæas & aliam luteam minorem luxurians natura progenuit. Hæc à radice crassiore, & quodammodò geniculata fibras aliquot tenuiores, binc inde sparsas promit, & in longis pediculis folia, tum & caulículos fastigio floríferos, qui ab ipsis fibris, qua parte radículas faciunt, exeunt: folia lata, quasi rotúda, glabra veluti Nymphææ luteæ, sed minora, nec palmo ampliora, aquæ similitet vt illius supernatant: flosculi parui, & lutei particulatim prodeunt; succedente capitulo multò quàm luteę minore. In resídi Rheno apud Hollandos frequens, tũ & in aliis stagnantibus riuis.

Floret vnà cum maiore.

Iam & alia quędam parua est, folijs rotundis, minutis, haud multò quàm Brassicæ marinæ maioribus, flosculis albidis, fructu veluti Capparis, in quo semina qualia Papaueris.

Apud Bohemos, in aquis stagnantibus hanc prodire, auctor est Matthiolus.

Græcis Νυμφαία, ac Latinis similiter Nymphæa, quòd aquosa loca amet, dicta, auctore Dioscoride: Officinæ Nenuphar nuncupant. Apuleius Latinè ait appellari Matrem Herculaniam, Algam palustrem, Papauer palustre, Clauum Veneris ac Digitum Veneris. Marcellus peruetustus auctor, Latinè Clauam Herculis, & Gallicè *Baditin* nominari refert. Germani Waſſer mon / Hanwurtz / Haſtrang / Seeblumen / Waſſer Gilgen / Belgæ Plompen appellant, Galli *Blanc d'eau*. Luteæ flos Λιβάδιον, vt Dioscorides refert, dicitur.

Habet autem, Galenus ait, Nymphææ tum radix, tum semen desiccandi vim citra morsum: itaque ventris profluuia cohibet, semenque siue per insomnia, siue alio pacto immodicè profluens retinet. Iuuat porrò etiam dysenthericos.

Ceterùm Nymphæa quæ candidam habet radicem, potentioris est facultatis, vt & muliebri medeatur profluuio. Verùm & hæc, & ea quoque quæ atram habet radicem, ex vino nigro austero bibitur: nonnullam verò habent & abstergendi potentiam, itaque & alphos sanant & alopecias: ad alphos macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea cuius radix nigra est, sicuti ad alia, cuius alba, Galeno auctore.

Theophrastus, qui vnius Nymphææ tantummodò meminit, Folium, inquit, magnum super aquam habet, quod sanguinem suppremit, si tritum vulneri imponatur.

Dioscorides, Radix, ait, Nymphææ (albæ videlicet) sicca cum vino pota cœliacis & dysentericis auxiliatur: stomachi & vesicæ doloribus imponitur, alphos ex aqua abstergit, alopecias cum pice superposita medetur. Bibitur verò & radix ad Veneris insomnia, siquidem ea prorsus adimit, & genitale infirmant paucis diebus assiduè pota. Idem semen potum efficit. Prosunt autem semen & radix luteæ, contra fluorem muliebrem ex nigro vino bibita, eodem auctore.

Nostra ætas candidæ Nymphææ flores ad capitis ex caussa calida affectus commendat: luteæ verò radicem renum & vesicæ calidis morbis mederi, & aduersus gonorrhœam efficacem, non temerè existimat.

De Lente lacustri. CAP. VI.

LACVSTRIS Lens, veluti Muscus quidam viridis est, minimis foliolis, rotundis, Lentis magnitudine, è quorum medio inferiore parte tenuissimæ fibræ capillorum instar descendunt, quæ ipsis radicum loco sunt: caule, flore & fructu caret.

In lacubus, vrbium fossis, & aliis non decurrentibus aut fluentibus aquis, innatans & latè sæpè superficiem eius occupans, reperitur.

Græcis

Lens lacustris.

Græcis φάκος ὁ ἐπὶ τῆς πηλώδους dicitur; Latinis Lens lacustris, Lens aquatilis, & Lens palustris. Pharmacopœi aquæ Lēticulam nominant: Germani Wꝛecimſen/ Belgæ Waterlinſen, & frequentiùs Enden gruen/ hoc est, Anatum herbam, quòd videlicet eam Anates pascantur. Itali *Lente di palude*: Galli *Lentille d'eau*: Hispani *Lenteias de agua*.

Est autem, vt Galenus tradit, humidæ & frigidæ temperaturæ, vtrumque ex secundo quodammodò ordine.

Prodest, Dioscorides ait, omnibus inflammationibus, erysipelatis, podagrisque, & per se, & cum polenta impolita: puerorum etiam enterocelas glutinat.

De Ranunculo aquatili. Cap. VII.

Ranvncvlvs aquatilis caulículos habet rotundos, tenues, in rectum & obliquum sparsos: folia sub aquis multifida, Chamæmeli foliis similia, extra aquas aurem rotunda, & per ambitum crenata: flores candidi sunt & odorati, forma Ranunculi persimiles, quos, veluti in horrenti Ranunculo, aspera consequuntur capitula, semen continentia: radices tenues sunt & capillaceæ.

In fossis aquas habentibus, & lentè decurrentibus riuulis, necnon iuxta eorumdem ripas, ac aliis locis humentibus gignitur.

Ranunculus aquatilis.

Aprili, Maio & subinde Iunio mensibus abundè & latè floret.

Rauunculus quidem est aquatilis,& Polyanthemum aquatile: Pharmacopœorum & herbariorum plerique Hepaticam aquaticam,& Hepaticam albam petperàm appellant, & cum maiore errore refrigerantis Hepaticæ albæ loco, medicamentis admiscent: facultate siquidem hic aquatilis Ranunculus calidus est, & Ranunculo herbæ similis. *Pharmacopœorum error.*

De Sagitta. Cap. VIII.

Sagitta herba in longis triangularibus læuibus pediculis, folia profert triangularia, An foliis longiora & angustiora, alatæ sagittæ cuspidem proximè referentia, inter quæ medius exit caulis rotundus, læuis, intus spongiosus, in quo per intervalla terni nascuntur flores, & ipsi ex tribus foliolis commissi, candidi, staminibus quibusdam in medio puniceis.

Flori-

Sagitta maior.

Sagitta minor.

Sedum aquatile siue Stratiotes potamios.

Floribus subnascuntur virentes rotundæ & nonnihil asperæ pilulæ, Castaneis minores: radices subsunt pallidæ & fibrosæ.

Gignitur in lacubus & aquis residibus, vel etiam riuulis lentè defluentibus: radices fundo inhærent: folia, flores, & fructus super aquas eminent, & vno quidem loco lætior ac maior reperitur, altero verò minor & angustioribus foliis.

Floret potissimùm Maio, fructus Iulio perficitur mense.

Sagittam & Sagittalem recentiores appellant: nonnulli Linguam serpentis, & vulgò serpentis longum. Sagittam autem à Græcis πεδάνη appellari, Magonem referre Plinius tradit; Pistanam dicit à Græcis vocari, quam nirer vluas Sagittam appellamus, lib. xxi. cap. xvii.

Πίσανα.

De Sedo aquatili siue Stratiote potamio. Cap. ix.

Aquatile Sedum, folia habet Aloës herbæ similia, sed breuiora & minora, per ambitus, duris quibusdam breuibus aculeis spinosa, inter quæ vaginæ quædam erumpunt, Cancrorum forficulis persimiles, quibus dehiscentibus flores exeunt candidi, trium foliorum, Ranæ morsus persimiles, luteula exigua staguna in medio gerentes. Pro radicibus fibræ longæ sunt, rotundæ, candidæ, crassiusculis lyrarum fidibus, aut lõgis lumbricis persimiles, quæ ab ipso, folia promente, breui capite descendentes, aquæ fundum petunt, quem tamen rarius assequuntur.

Exeunt

Sedi aquatilis icon cum floribus.

Exeunt ab eodem & aliæ obliquæ fibræ, quibus vti Ranæ morsus multiplicatur.

In stagnantiũ aquarũ lacubus & fossis apud Hollandos frequẽs gignitur; atq; locis circa Scaldim & Diliam Belgij flumina cõplurimis reperitur. Maxima foliorum pars vnà cum floribus aquas superat, reliquæ ipsius stirpis sub aquis condũtur. Iunio, Iulio, & subinde Augusto floret.

Sedum appellari potest aquatile, ab Aloës videlicet similitudine, quod Latine quoque Sedum appellatur; à quibusdam Cancri chela, siue Cancri torsicula dicitur. Videtur autem στρατιώτης ὁ ἐν τῷ ὑδάτων φυόμενος, id est, Stratiotes aquatilis, quem & στρατιώτην ποτάμιον nominant. Latine Militarem aquatilem quis appellauerit. Nam aquis innascitur, usdemque supernatat, & si fibræ illæ quas ad aquarum fundum demittit, radices non sunt, absque radice etiam viuit: iam & Semperuiuo orbiculato foliorum ambitu similis est, foliisque quàm illud maioribus ac longioribus, necnon refrigerantis etiam naturę, qualem Stratiotem potamium esse Dioscorides memoriæ prodidit.

Sistit autem hic Stratiotes, eodem auctore, sanguinem è renibus fluentem; vulnera ab inflammatione asseruat; erysipelatis & œdematis cum aceto impositus prodest.

De Sio. CAP. X.

Sium.

Sium alterum.

SIVM longis, tricubitalibus aut amplioribus, crassis, striatis angulosis & inanibus assurgit caulibus, qui superiùs attenuati, in alas quasdam diuiduntur: folia ei oblonga, ex pluribus

aliis commissa, quorum singularia, pinguia, glabra, & per circumferentiam serræ modo incisa, particularibus Hipposelini foliis minora: flores in vmbellis candidi: radices tenues, nigræ & capillaceæ veluti fibræ sunt, quæ non modò subsunt, sed & caulium geniculis adnascuntur, vs quibus aquis conduntur aut limo infiguntur partibus. Apio aut etiam Hipposelino, tota herba odoratior est, Naphthæ (vulgò Petrolei) odore victima.

Huic autem affine est, quod Lobelius in palustribus scrobibus nonnullis haud procul Antuerpiâ reperiri refert, folus (vt pingitur) magis dissectis, singularibus per marginem quoque crenatis: cuius flores in vmbellis e luteo virent: semen sapore nonnihil habet acredinis: radix multis fibris fundo adhæret.

In perennibus nascitur riuulis, & subinde, sed raniùs, in resedibus exit aquis.

Iulio & Augusto floret.

Germanorum plerique Waſſerreppich / Froſchreppich / Waſſermarck: & nostra dialecto Water eppe nominant: aquatile Apium, aut Hydroselinon quis dixerit: Itali *Gergoleſtro*: Hispani *Rabaças*. Plinio ac Latinis Lauer; Dioscoridi Σίον est: quod in vetustis eius exemplaribus, Anagallis aquatica & Iuncus quoque dici odoratus legitur: vnde occasionem sumpsisse videntur, qui Anagallidem vulgò dictam aquaticam, verum Sium esse existimarunt. Qui si diligenter Sij descriptionem expendissent, vocibus his suppositititis aut adulterinis, licet sæpenumerò ad stirpium notitiam conferant, non tamen temere ipsis quidquam tribuendum, facilè animaduertissent. Nam cum Anagallide aquatica, aut Iunco odorato, Sium, vti a Dioscoride describitur, similitudinis habet nihil. Est etenim Sium, vt scribit, θαμνίον ὀρθὸν, λιπαρὸν, φύλλα ἔχον πλατέα ἱπποσελήνου ὁμοιότατα, μικρότερα δὲ καὶ ἀερμαντίζοντα: id est Frutex rectus, pinguis, folia habens lata, Hipposelino similia, sed minora & odorata; qualis non est Iuncus odoratus, nec etiam Anagallis aquatica, quæ neque fruticis specie adolescit, aut odorata, vel Hipposelino aliquo modo similis, sed planè dissimilis, à Sio his de causis multùm differens.

Porrò Sium, vti Galenus ait, quantum gustu odoratum est, tantum etiam excalefacientis facultatis est particeps. Crudum coctu mque esu calculos, Dioscorides tradit, conterit & expellit, vrinas cit, partus & menses euocat, comestum dysentericis vtile.

De Iunco odorato aquatili, altera Sy ſpecie. CAP. XI.

Iuncus odoratus aquatilis.

SIO autem siue Laueri odore & facultate proximum est alterum quoddam veluti Sij genus, multò tamen & minus & tenuius. Caulículi huius sunt tenues, rotundi, læues, obscurè geniculati, inanes, luncis quodammodò similes: pro foliis pauci tenues sunt & inanes quoque pediculi, siue ῥάχεις aut costæ, a quibus parua aliquot & angusta promuntur foliola: flores in exiguis vmbellis, Scabiosæ angustionibus & minoribus, candidi, simul compressi exeunt: semen Anisi maius, subcandidum, superiore parte latius: radices tenuissimæ & nigræ fibræ sunt, caulibus inferiùs adhærentes. Emittit verò & ex imo caulis fibras oblique serpentes, quæ alicubi terræ aut luto hærentes, radices faciunt & caulículos promunt, seipsam hoc modo multiplicante stirpe, quæ tamen & semine seri potest.

Reperitur in perennatibus riuulis, aut aliis aquis frequentiùs, ac sæpissimè vbi Sium gignitur: non rarò etiam in palustribus & riguis, iuxta riuulos ac fossas.

Adolescit etiam in hortis aut alibi, locis non perinde humidis satum; quod tamen minùs attollitur, & breuius est, foliaque habet terræ proxima, Chærefolio similia, sed tenuiora, reliqua verò vti eius quod in aquis exit; radices autem crassas, paruis siluestribus Rapis similes, verùm minores ac breuiores, à quibus & transfuerſæ quædam serpentes exeunt fibræ, ab his verò & radiculæ ac folia prodeunt. Ita non

tarò

[illegible]lium locum translatæ stipes, formam effigiemque aliqua parte commutant.
[illegible] vtrunque æstuis mensibus.
Augusto semen in hortis quidem ad maturitatem peruenit.
Anonymos & absq; nomine est, nisi Siú illud sit, cui χοίνου ἀφρωπικοῦ, id est, Iunci odorati nomine notetur: quod Sio datum legitur, inter eas voces, quæ suppositiuę habentur: quo [illegible] Sij genus non improprie appellari posse videtur, quando illi caules sunt Iuncis [illegible] & odorati; tametsi non ille sit odoratus Iuncus, qui propriè ac verè talis nominatur. *Iuncus odoratus.*

Matthiolus huius genus illud, quod in hortis aut alibi loco non palustri natum, formam [illegible]uraur, inter Oenanthesa se depictas quartam fecit, ab Oenanthe tamen multùm [illegible]rns est.

Cæterùm Sium istud vt odore saporeque prius refert, sic & vinbus ac temperamento si[illegible]ilium videlicet ac siccum, & vrinas ciens.

De Phellandrio Sij tertia specie. CAP. XII.

Phellandrium.

EST verò & tertium, Sio odore & facultate cognatum genus: caulem istud habet crassum, inanem, geniculatum, supra aquas bicubitalem, aut longiorem, in plures alas diuisum, primum viridem, posteà verò, cùm semen maturum esse cœperit, in luteum languescentem: folia hortensis Apij (vulgò Petroselini) tenuiora: flores in non magnis umbellis, parui sunt & candidi: semen odorarum, subnigricans, Anisomanus: radices fibræ sunt veluti Sij nigræ, ad infernè caulis partè iplis geniculis adhærescentes.

Exit iisdem ac similibus quibus Sium locis, & simul cum eo sæpe reperitur.

Ætate floris producti, Augusto semen maturum est.

Apud nostros, quod sciam, nomen non habet: Officinis etiam incognitum, sicuti & Sium: à Plinio Phellandrium nominarum videtur, quod lib. XXVII. cap. XII. scribit in paluſtribus nasci folio Apij. potest autem & istud genus, Sium illud esse, quod Pseulippus apud Athenæum in aqua nasci affirmat, foliumque habere palustri Apio simile, de quo Homerus: *Phellandrium.*

Ἀμφὶ δὲ λειμῶνες μαλακοὶ σίαι δὲ σελίνου. id est,

Sunt Apio atque Sio circum mollissima prata.

si modò hoc Pseulippi Sium non idem est, cum priore loco descripto Sio.

Quod autem ad facultates attinet, haud dubium est, quin calidum sit & siccum, ac Sio porentia ac temperamento simillimum. Qua de causa vrinam & menses prouocat; ad vesicæ frigidos affectus vtile, & ad calculum, quem [illegible] ac expellere potest, si natura sua friabilis fuerit.

[illegible] Phellandrij, inquit, semen bibitur propter calculos & vesicæ incommoda.

De Nasturtio aquatico, siue Sio Cratevæ. CAP. XIII.

NASTVRTIO aquarico caulis est crassus, longus, & inanis: folia multa, oblonga, & [illegible]enna, ex quibus in rotunditate oblongis composita, flores iuxta alarum & caulis [illegible] parte spiraculatim prodeunt: siliquæ deinde rotundæ, tenues, oblongæ, in quibus [illegible] lurei colons. Pro radicibus fibræ tenues candidæque sunt, cauli, qua parte [illegible] vitur, pluribus locis adhærescentes.

[illegible] in limpidissimorum riuulis, & aliis locis puras aquas habentibus, gignitur.

[illegible] æstate, semẽ interea maturatur: hibernis mensibus ad epulas infertur, & acetariotũ [illegible]er. Tota herba odorem, sed saporem magis, Nasturtij refert, vnde & illi nomen.

[illegible]atur aurem nostris Wateriesse. Germanis Brunkreß, Italis *Creßione*, Gallis *Creſſon [illegible]au*. Latine recentiores Nasturtium nominant aquaticum, plerique etiam Nasturtiariam.

Nasturtium aquaticum.

Sium Cratæua.

Sium Plinij

Flos Cuculi.

Dioscoridis autem σισυμβριον ἕτερον siue Sisymbrium alterum est, quod a nonnullis, quia gustu καρδαμον, hoc est Nasturtium repræsentet, καρδαμίνη nominatur; ab aliis vero Sium.

Appellatur autem Sium à Crateua ac Plinio. Cr. teuas siquidem, σίον, aut, ποα δασυοειδὲς, ὁλίγη, ἔχουσα φύλλα πολλὰ, ὡς μέντα, μείζονα ἡδύοσμου, μέλανα, παρηγορίζοντα ἰυζώμω. id est, Sium herba est fruticosa, vilis, multa ferens folia, rotunda, maiora quam Menthæ, nigra & ad Erucam accedentia. Plinius vero lib. xxi. cap. xxi. Siú, inquit, latius Apio in aqua nascens, pinguius nigriusque, copiosum semine, sapore Nasturtij.

Quarum descriptionum vtraque Nasturtio aquatico conuenit, quod non modò diuisura foliorum, aut flore & semine ad Erucam accedit; verumenam odore ac sapore hortensi Nasturtio ac Erucæ simile est.

Facultatem autem istud Nasturtium euidenter habet calidam & siccam: ad stomacacen, quam Germani Scharbock & Scorbutum nuncupant, in vino aut lacte decoctum, & aliquot continuis diebus eporum, multum prodest. Vrinam prouocat, calculum & arenulas conterit ac expellit, renibus & vesicæ vtile.

Sunt qui referant maligna & anniqua vlcera vtiliter decocto huius foueri ac lauari, herbamque ipsam deinde imponi. Galenus Sisymbrium alterum calidam habere & siccam temperiem ait, & virens quidem secundi, siccum verò tertij ordinis.

Estur, inquit Dioscorides, crudum, vrinas mouet, purgat lentiginem & ephelum, tota nocte impositum, inaturum que tempore detractum.

De flore Cuculi. Cap. xiiii.

Flori, vti vulgò nuncupant, Cuculi mox à radice folia in oblongis pediculis sunt rotundiuscula, inter quæ medius exit caulis tenellus, pedali fere altitudine: circa quem folia tenuia, Erucæ hortensis foliorum diuisura: flores in summo candidi, aut modicè purpurascentes, parui Leucoio quodammodo similes: semen in exiguis valuulis minutum: radix fibrosa est.

Nascitur non tam in aquis quam in locis humilionibus, & quæ crebrioriè, non modò cælesti ac pluuia, sed & riuulorum ac redundantium stagnorum aquis irrigantur.

Florem Aprili ac Maio edit.

Vulgò, vti scripsimus, Cuculi florem appellant; plerique Nasturtium aquaticum minus, vel Nasturtium aquatile alterum. Germanicè Gauchblum/ Wilder kreß & Wiesen kreß dicitur/ Brabanticè Coerdcoerr bloeme/ Cleyn Waterkerssc/ Gallicè *Passerage sauuage.*

Sisymbrij alterius species quædam esse viderut, et facultate ac temperamento similis, acris quoque & calida.

De

De Anagallide aquatili. CAP. XV.

Anagallis aquatica.

CAVLES Anagallis habet aquatica pingues, rotundos, & in nonnullas alas diuisos: folia crassa, læuia, lata, subnigra: flores circa caulicu-lorum & alarum summa, cæruleos, Anagallidis feminæ floribus simules, sed minores: radix sub-est candida, longa, serpens, tenuibus hærens fi-bris, ex quâ complures attolluntur caules.

Et hæc in residibus exit aquis, & circa fontes, ac riuorum ac fluuiorum margines.

Iunio, Iulio ac Augusto flores semenq; profert.

Nostra ætas Anagallidem aquaticam nominat; plerique Becabungam, à Germanica appellatio-ne voce mutuata: Germani Bachbunghen & Bunghen/ Belgę Waterpunghen/ & Beerlupungen/ Galli *Berle* nominant, vnde & Berula Latinè dicitur. Marcellus tamen Berulam dici refert, quam Græci καρδαμώλιν vocant.

Putatur autem Anagallis hæc, Cepæa esse, *Cepæa.* quam Dioscorides Portulacæ simulem scribit, sed nigriora habere folia, & radicem tenuem, cum qua Anagallis ista aquatica conuenire po-test, si per ἀντίφρασιν, κηπαίαν, id est, hortensis di-catur. Quòd si verò ideirco κηπαίαν, quòd vel so-lùm, vel vt plurimùm in hortis nascatur, tum nata sit; parùm ei Anagallis hæc respondebit, quæ nusquam minùs quàm in hortis nascitur: natura sua in totum siluestris, aquosa requirens loca, perenniterque rigari postulans.

Qualitatem autem ac temperiem Anagallis aquatica calidam habet ac siccam, Nasturtio aquatico simulem, remissiorem tamen: editur etiam vt illud; & ad Germaniæ maritimæ [illegible] malum, quod Schorbuyck appellant, vulis quoque, eodem quo Nasturtium aqua-tile sumptum modo: facultate tamen ac vinbus minùs potens.

De Cochlearia. CAP. XVI.

HVMILIS herba Cochlearia est: folia fert in mediocris longitudinis pediculis à radice exeuntibus compluta, splendentia, lata, crassa, modicè caua, instar parui & non valdè pro-fundi cochlearis, interdum nonnihil angulosa: inter folia caules prodeunt dodrantales: flores in coliculis candidi, secundùm longitudinem eorum nascuntur: semen paruum, tuf-[illegible] exiguis valuulis, vti Nasturtij: radices tenues sunt & albæ fibræ.

[illegible] Frisia, Hollandia, ac aliis maritimis infenotis Germaniæ regionibus, locis palustribus, & circa aggeres spòte nascitur: apud Brabantos & alibi quoq; in hortis sata, feliciter prouenit.

Gesnerus verò & Cochlearia in Britannia haud procul à Tamesi fluuio, & Lobelius refert, [illegible] ne, gustuque priori simili: foliis quoque, colore quidem, sed non perinde cauis, & ad exigu Lapathi aut Atriplicis magis accedentibus.

Amat autem Cochlearia non aquas, sed palustria loca & tigua.

Floret Aprili & Maio mensibus, altero à satione anno: semen Maio & Iunio particulatim matureſcit.

Nominant eam Hollandi, Frisij, ac aliæ finitimæ nationes Löffelkraut & Lepelkruyt Latinè Cochleanam: veteribus, in fallor, incognita. nam cum Telephio aut Britannica (quod ali-quando suspicari fuimus) non conuenit. Caule enim & folijs Portulacam non refert, vti Te-[illegible]um: nec adstringens aut Lapathis facultate assimilis, veluti Britannica est, Dioscoride & Gal[illegible]no auctoribus.

Facultatem autem Cochlearia calidam euidenter habet & siccam, vitenti Nasturtio sa-pore & qualitate persimilem. Malo, quod Schorbeck Germania nuncupat, efficaciter mede-tur, in lacte aut vino decocta, & aliquot continuis diebus epota. *Schor-beck.*

Est autem malum illud graue, permoleſtum, ac diuturnum; abscedunt, tument, exulce-

Cochlearia. Cochlearia Britannica.

ranturque gingiuæ: ex ore malus odor: in femoribus aut cruribus liuores, haud multùm dissimiles iis, qui parte quapiam suggillata excitantur, crebrimè concomitantur: facies reliquumque corpus sæpenumerò pallet: pedesque œdematosi, veluo in leucophlegmatia.

Castrensis, Olaus Magnus aut in genoum Septemtrionalium historia, est morbus, qui vexat obsessos & inclusos, ac salsorum videtur ciborum esu nasci, frigida verò murorum exhalaooe foueri.

Nominant hoc malum Germani, vt diximus, Scó:bcck/& Brhoo:buyrli: à Plinio huius mali symproma, os infestans σομακὰν, crura verò afficiens, σκελοτύρβη appellatur: Marcellus verus scripror, oris malum Oscedinem nuncupat.

Hippocrates lib. De internis affectionibus, huic malo simile (si modò non idem est) describit, quod εἰλέοι αἱματίτλω nominat. Ex ore malè, air, olet à dentibus, & gingiuæ discedunt, & à naribus sanguis fluit: aliquando etiam ex cruribus vlcera pullulant, & alia sanescunt, alia emergunt, & colot fit niger, & curis tenuis.

Ex crasso autem, frigido, lentoque sanguine, qualis est, noo ex adustione, sed qui veluti limus sanguinis, melancholicus succus, originem sumit: qui ex praua viuendi victusque ratione, vt diximus, in corporibus colligitur.

Afficiuntur autem per hoc malum non modò oculis patentes partes, verùm & interiores non parum læduntur: nam iecur quidem non rarò, crebrimè autem lien, crasso huiusce modi, frigido lentoque succo tepletur, rumidumque efficitur, vtpote cuius substantia rara laxaque sit, & promptissima ad recipiendos huius generis crassiores frigidioresque humores.

Quod & Hippocrates, Prorrhetici lib. 11. scriptum reliquit: Gingiuæ, aut, vitiatæ, & ora graueolenta his sunt, quibus splenes magni. Quicumque verò habent splenes magnos, & neque sanguinis eruptiones ipsis contingunt, neque oris graueolentia, horum obiq vlcera prauia habeot & cicatrices nigras. Tradit ideu Paulus Ægineta lib. 111. cap. XLIX. vbi huius morbi differentiam, abicteto nigro, promptum est videre.

Sed de hoc morbo hactenus, & præter institutum: nunc ad stirpes herbasque reuertimur.

De Hepatorio aquatili. CAP. XVII.

AQVATILE Hepatorium caule assurgit bicubitali, obscurè rubente, complurimis alis ramoso: folia, quàm vulgaris siue adulterini Hepatorij latiora sunt, alioqui eî saris simi-

lia,

Hepatorium aquatile.

lia, ambitu quoque crenata, atque incisa: in fastigus cauliculorum flosculus eminet aliquot exiguis foliolis veluti alabastris cinctus, colore luteus sed nigro permixto, Chrysanthemi aut Chamæmeli medio disco similis, cuius confarcta stamina plana & oblonga post se teliquunt semina parte supenore aspera, & prætereuntium velutui, vbi inatuerint, adhærescentia: radix multis fibris hinc inde spargitur.

In riguis gignitur, quæ ratò & non nisi ticcissimis ac feruentissimis temporibus, aquis carent: prodit verò & intra fluuiorum quorumdam latè patentes alueos, quod altius ctescit & flores profert, orbiculato ambitu, multis exiguis luteis foliolis Hepatos, Buphthalmi æmulos. Non modò autem in Belgio, sed & in Germania ac Bohemia reperitur; nec destituuntur eo humida Britanniæ loca.

Plurima æstatis parte floret ac viget, semenque perficit.

Ad Hepatorium illud videtur referendum, quod vulgare & adulterinum cognominarut, quod & Tetzola dicitur, de quo Pempradis primæ lib. II. cap. VIII. qua de causa Hepatorium aquanle & Tetzola aquatica dici potest.

Amara autem hæc herba est, proinde calida ac sicca, vsum tamen in medicina habere ignoratur.

De Marrubio aquatili.
Cap. XVIII.

Marrubium aquatile.

MARRVBIVM quod aquatile dicitur, nigrum Martubium siue Ballotem caule & florum calycibus; asperis pungentibus ac verticillatim cauliculos ambientibus satis refert: folia eius nigricant quoque, sed longiora, duriora, per margines profundius incisa quàm Ballotes, nequaquam tamen pilosa, sed rugosa quidem: flosculi parui inalbicant: radix multis nigricantibus fibris cohæret.

In riuulis, ad lectobium aquas habentium margines, & locus fossas, gignitur: riigari etenim postulat; in aridis autem non prouenit.

Viget ac floret æstiuis mensibus, Iulio & Augusto.

Aquatile ac palustre Marrubium dicitur: videtur Matthiolo Sideritidis esse species, & illa quidem, quę à Dioscoride primo loco describitur, sed cum hac magis conuenit herba Iudaica, vt primæ Pemptadis libro quarto satis luculenter ostendimus. Cum secunda autem Sideritide (quod & suos assertores habet) multo minùs respondet: nulli siquidem Filici folio similis est. Sunt verò & quibus placeat Ægyptiam dici herbam, quòd hi qui se Ægyptios mentiuntur (quales per Germaniæ ciuitates subinde discurrunt ac diuagantur) hac herba, nigricantem colorem, qualemque Ægyptij, & Africani obtinent, sibi asciscant. Succus enim

huius herbæ, huiuſcemodi colore quæuis inficit; qui & adeò pertinaciter inhæret, vt eluí aut abſtergi nequeat: adeò vt telæ lineæ hoc infectæ, perpetuò eum retineant.

Refrigerandi autem atque vnà validè adſtringendi facultatem habere videtur.

De Bechio ſiue Farfara. CAP. XIX.

Bechij ſiue Farfaræ flores. Farfaræ folia.

BECHIO ſiue Farfaræ ſex, ſeptem, aut plura à radice prodeunt folia lata, anguloſa, Hederæ foliis maiora, candidioraque, Populi albæ ſimiliora, ſed tamen maiora, quæ ſuperiùs molli tenuique lanugine inalbicant, inferiùs herbaceo colore virent: flores in breuibus pediculis ante folia exeunt colore lutei è multis fuſculis farcti, qui citiſſime in pappos euaneſcunt: radix tenuis & candida latè ſub terra ſerpit.

Sub finem Martij & circa Aprilis Kalendas fugaciſſimi flores conſpicui ſunt, qui citò vnà cum pediculis marcent, inde folia progignuntur tota æſtate in vigore futura. Atque hinc data occaſio, vt abſque flore Bechium creditum fuerit, quod & Plinius lib. xxvi. cap. vi. etiam ſcripſit.

Secus fontes, & riuulorum fluuiorumque ripas, ſcrobium ac foſſarum margines, aliiſque humentibus & aquoſis locis ſponte naſcitur.

Græci βήχιον, Latini Bechion & Tuſſilaginem nominant: in Officinis Farfara & Vngula caballina, nonnullis Pata equina, aliis Populago aut Farfarella: Germanis Roßhuf/ Brunſ lattich/ Belgis Hoefbladeren/ Italis *Vnghia di cauallo*, Hiſpanis *Vnha de aſno*, Gallis *Pas d'aſne*, Anglis Fole foote, & Coltes foote dicitur.

Chamæleuce. Eadem verò & Chamæleuce eſt, quam Plinius lib. xxiiii. cap. xv. Farfugium & Farranum (ſi non in exemplari lapſus) appellari etiam refert. Quod & Aëtius ſatis innuit lib. primo, Bechij nomen prætermittens, Chamæleucæ verò omnes Bechij vires & facultates aſcribens. Accedere videtur Oribaſius Collectionum medicinalium lib. xv. Chamæleuces ſolius mentionem faciens. Conſentit & ipſe Plinius, quoſdam Bechion alio nomine Chamæleucen dictam putare referens, lib. xxvi. cap. vi. Et fieri poteſt vt de vna eademque herba, ſeparatis locis, differentibuſque nominibus Dioſcorides ſcripſerit. Si modò pro χαμαιλεύκη non ſit legendum χαμαιτεύκη, vt quidam exiſtimat in Dioſcoridis exemplari legi oportere.

Dioſcoridis locus ſuſpectus.

Bechion autem & Tuſſilago ab effectu dicitur: Farfara verò à Populo alba, cuius folia

refert,

[illegible], quæ veteribus Latinis Farfarus dicta est, vt apud Plautum in Pœnulo

——— *Visum legiones dedi*
Fundasq; eos prosternebam vt folia Farfari.

Appellatur verò Populus alba Græcis λεύκη, atque hinc quoque Chamæleuces nomen Bechio accessit.

Reperisset Plinius lib. xxvi. cap. vi. duas Bechij species, quarum alteram à quibusdam Saluiam appellari ait, & reuera hæc non alia quàm Saluia, Græcis φιλόστραχος dicta, quam Apuleius cap. ci. Bechion ac Tussilaginem etiam dici testis est.

Ceterum Bechij recentia & adhuc virentia folia refrigerandi nonnullam vnà cum resiccandi potentia vim obtinent: vlceribus calidis, & partibus inflammatione ob labentibus imposita prosuot. Arida verò folia calida sunt & sicca, & modicè acria; horum in prunas candentes iniectorum fumus per infundibulum aut arundinem patente ac hiante ore receptus, orthopnœæ & tussi siccæ medetur, præstant idem radices aridæ recepto quoque earú fumo. Administrantur verò & eædem in tabellis ex sacharo, aut eclegmate permixtæ aduersùs tussim vetustam & respirandi difficultatem. Recentium verò foliorum & radicum decoctum, vel ex his [illegible] pium, recenti & ex tenui destillatione tussi medetur.

De Petasite. CAP. XX.

Petasites. Petasites sine flore.

PETASITES priùs quàm folia, flores, veluti Bechion, similiter profert, sed exiguos, mucosos, colore purpurascentes, qui in crassam veluti spicam coacti, citò vnà cum crasso, carnoso, fragilique suo cauliculo marcescunt ac concidunt: folia prægrandia petaso siue galero aut rotundo pileo similia, tantæ amplitudinis, vt humanum caput ab insolatu & pluuiis vmbrare indicare queat; atque ideireò quàm Bardanæ maiora; colore subcandida, inferiore tamen parte albidiora: singuli autem pediculi sua sustinent folia, pediculus verò non rarò cubitalis, crassus, carnosus, cui folium circumferentiæ centro aut proximè insidet, amplissimi. Fungi (nisi vna parte fissuram ad pediculum pertingentem haberet) speciem quandam referens, præsertim pereuntis ac emarcidi. Nam initio quidem Fungorum superior superficies conuexa apparet; cùm verò marcescunt, concaua magis. Ita & Petasitis folium concaui non-

nihil

nihil superiore parte habet; radix crassa, longa, foris nigricat, interiùs candida, sapore amariuscula, sæpenumerò tamen à vermiculis exesa.

In humidis prouenit prope fluuiorum ripas, iuxta lacuum & stagnorum margines ac vicinos aggeres.

Circa Calendas Aprilis spica cum floribus viget; sequuntur inde folia in hiemem vsque permansura, nouis subinde subnascentibus.

Græcis est πέταστις ab amplitudine folij πέτασον siue galerum, vt diximus, referente: Latini Petasitem similiter appellant, Germani Petasitis wurtz, Belgæ Dorrebladeren. Similem Bechio siue Tussilagini ac congenerem esse, satis apparet; sed idcirco non esse Petasitem, haudquaquam consequitur. Sed folium, refractarius dicet, non est rotundum ac solidum veluti Fungus, sed rimam habet. At Dioscorides folium non esse vti Fungum solidum ait; sed suo pediculo περοκεφάλου ὥσπερ μύκης, id est, incumbens veluti Fungus, vti re vera est. Sed quorsum hic vrgemus nimium Dioscoridis verba? constat enim, in compatanonibus non semper ipsum fuisse valde exquisitum, & qualemcumque similitudinem sæpe illi satis fuisse. Quid Viticis & Conyzæ folus cum Oliuæ? quid Alchæa cum Cyclamini? quid Cannabis cum Fraxini? quid item Quinquefolij cum Menthæ? & tamen harum cum illarum foliis comparata repenuntur.

Temperiem Petasitis radix, & quidem arida, calidam ac siccam obtinet ordine secundo; tenuium quoque est partium, & ad sudores mouendos efficax; valet idcirco aduersus pestilentes morbos, & alios qui sudore leuari possunt, ventris lumbricos eadem interimit, vrinas cit, & menses promouet; præsertim cortex, qui radicis præstantior pars est: folia malignis & erodentibus vlceribus vtiliter quoque impoui posse feruntur.

De Caltha palustri. CAP. XXI.

Caltha palustris. Caltha palustris absque flore in aquis prouenions.

PALVSTRIS Caltha foliis ac floribus minus Chelidonium ita refert, vt species omnino eius aliqua videri posset, nisi multò maior foret, ac durabilis, nec facilè intercidens. folia huius lata sunt, subrotunda, læuia, eleganter virentia, ambitu tenuiter crenata, quadruplo aut amplius quàm minoris Chelidonij maiora: caules inter hæc dodrantales in obliquum assurgunt, in quibus flores auri luteo resplendent colore, Ranunculi similes, sed maiores etiam radices multis committuntur fibris.

Humidis,

Humidis paluſtribus locis, veluti riguis pratis gaudet, ſubinde ab ipſis aquis exit: cuius folia ſupereminentia longioribus nituntur pediculis, quæ aliàs breuioribus inſiſtunt: flores huic raro vel numquam apparent; quamobrem Epimedium eſſe quandoque viſum fuit: ſed temere: nam hæc ab illa, quæ in locis minùs aquoſis gignitur, in pratis videlicet, haud alia eſt.

Vna cum Ranunculis Vere floret, tamen & ſeriùs; ſubinde quoque æſtate: toto autem anno ipſa viret herba.

Germanis Moßblumen Dotterblumen G.il Wieſßblumen & Marterblumen appellatur. Valenus Cordues Caltham paluſtrem nominat. Non eſt Chamæleuce aut Tuſſilaginis ſpecies aliqua. Inepte quoque Farfugium & Farranum habetur. Chameleuce ſiquidem, quæ à Plinio Farfugium ac Farranum dici perhibetur, a ſimilitudine foliorum χαλίκης, id eſt, Populi alæ appellationem accepit. Virent autem Leuces folia ſuperiùs quidem, at inferius tenui candidaque lanugine incaneſcunt. Calthæ verò huius neutra malbeſcunt parte: nec forma eorum reſpondet.

De facultatibus verò huius, quod vel ex aliorum ſcriptis, vel vſu & experientia compertum adferamus, occurrit nihil.

De Epimedio. CAP. XXII.

Epimedium.

INTER eas ſtirpes quæ locis exeunt riguis, venit & Epimedium numerandum, quod auctoribus Dioſcoride ac Plinio in humidis naſcitur. Caulis eſt haud magnus, Hederæ foliis, denis aut duodenis, neque florem neque fructum ferens, radice tenui, nigra, grauis odoris: atqui tale quidem Epimedium nondum à quoquam repertum acceptimus. Oſtenditur tamen huius nomine, herba paluſtris, flores & fructus faciens.

Folia huius ampla, numeroſa, & crebrimè ter trina à teretibus tenuibuſque dependent pediculis: ſunt hæc Hederæ foliorum figura, lata, acuminata, duriuſcula; ſed dilutiùs virentia, ac per circumferentiam ſerrata: ſurgit inter hæc teres & dodrantalis cauliculus raro folia ſuperans, perquam elegantes progignens floſculos, forma quadrangulares, quorum rubent margines, intenora lutea, medij verò virent apices: rubet verò & exteriore & auerſa parte floſculus, ſed diſcurrentibus rectis candidiſque ſtriis variegatus: radix multas in obliquum propagines emittit, inferiùs fibroſa.

Naſcitur in humidis & in pleriſque Italiæ pratis circa Bononiam ac Vincentiam; apud Belgas in hortis quandoque reperitur.

Appellant poſteriores Epimedium, ſed legitimum eſſe affirman nequit. Nam, vt ſuprà diximus, Epimedio Dioſcorides florem & ſemen eſſe negat. Plinius numquam florere Epimedium etiam refert.

Epimedium autem moderatè refrigeratoriam vim habere Galenus affirmat, cum aquea humiditate: talis verò & facultas eius eſſe videtur herbæ quæ pro Epimedio habetur.

De Argentina ſiue Potentilla. CAP. XXIII.

ARGENTINA ſiue Potentilla tenuibus & viticuloſis cauliculis humi ſerpit: folia eius oblonga, veluti ex pluribus compoſita, Agrimoniæ ferè ſimilia, ſed Tanaceto proximiora, minora tamen, ambitu quoque ſerrata; ſuperiore parte herbaceo colore virentia, inferiore cærulei albicantia: floſculi in tenuibus pediculis lutei, veluti Pentaphylli.

Humidis locis ac ſecus ſcrobes riuulosque frequenter occurrit.

Flores Iunio ac Iulio promit.

Argentinam & Potentillam recentior ætas appellat: nonnulli Agrimoniam ſilueſtrem; alij

Argentina.

Nummularia.

alij Tanacetum siluestre: Germani Grensich & Gensericb: Brabanti Ganserick: Galli *Argentine*.

Temperiem aurem Argentina mediocriter frigidam habet, siccam verò ordine tertio fere, vna cum adstringendi facultate.

Sanguinem aurem vndequaque fluentem reprimit; menses mulierum sistit; hæmoptoicis ac dysentericis vtilis. valet & ad alias alui fluxiones, quocumque tandem adhibeatur modo. pulueris aridæ abrasa & inretrigines etiam iumentorum inspersus sanat; prodest & hoc modo cruentis vulneribus. Decoctum ex aqua mobiles dentes firmat, & gingiuarum ac oris vlceribus conducit.

De Nummularia. Cap. xxiiii.

Serpit Nummularia veluti Argentina; renues oblongos coliculos multos emittit, circa quos ab vtroque latere, folia digitalis laturam, propemodum rotunda, virentia; atque è sinu horum flusculi in breuibus pediculis, colore lutei, Ranunculi floribus similes: radix tenuis est.

Iuxta fossas & fluenta, aliaque rigua loca prouenit, subinde & in humidis reperitur siluis.

A Maio mense in mulram æstatem floret.

Nummulariam appellant, & Centummorbiam: nonnulli & Serpentariam. ferunntur autem serpentes vulnerati, hac sibi mederi, vnde nomen accepit Serpentariæ. Centummorbia à mirifica aduersus multos morbos efficacia dicta existimatur: Nummularia, verò à figura nummi, quam folia referunt. Germanis Egelkraut/ Pfenningkraut: Belgis Penningcruyt.

Resiccantem autem hanc herbam esse, sapor eius adstringens ostendit, est verò & simul modicè refrigerans.

Flores & folia trita vulneribus & nonnullis vlceribus impositа prosunt: eadem cum vino sumpta dysenterias, ventris imbecillitates fluxusque sanant. Conducunt & ad sanguinis rejectiones, profluuia muliebria, & interaneorum vulnera, & pulmonis exulcerationes. Vinum in quo herbæ folia decocta, vlceribus confert, si hoc lauentur & abstergantur: auctor Leonhartus Fuchsius.

De Gladiolo aquatili. Cap. xxv.

Folia à radice Gladiolus aquatilis multa emittit Pseudoindis lureæ foliis angustiora longioraque: inter quæ caulis medius exit duos longus cubitos, aut altior, læuis, æqualis, nullis internodis interceptus, in cuius summo complures erumpunt flosculi, longioribus pediculis insidentes, in purpura diluti aut albidi, in quibus stamina exigua crocei coloris: sequuntur inde capitula purpurea, quasi rotunda, paruarum pilularum instar, sed corniculata, & in his semen minutum: radix crassa, candida, geniculis constat,

Gladiolus aquatilis.

ſtat, & adhærentes fibras complures habet.

Naſcitur in locis paluſtribus in ſtagnantibus aquis, aut lentè pigreque fluentibus nuulis.

A Maio ad Auguſtum vſque floret.

Noſtri Water Liſh appellant: Latinè Gladiolum paluſtrem ſiue aquatilem: plerique etiam Scirpum: ſunt qui inter luncos perperàm refectant, & Iuneum floridum vocitent. Videtur Dioſcoridis eſſe σπαργάνιον, quod folia Gladioli ſed anguſtiora, & magis inclinata habere, & in ſummo caule quaſi globulos ferre traditur. ξιφίδιον id quoque à nonnullis nuncupatur. *Sparganion*

Facultatem autem Gladiolus ille paluſtris refrigerantem habet, non tamen inſignem. Dioſcorides Sparganij radicem & ſemen cum vino dari ait à ſerpentibus ictis.

De Platanaria, ſiue Butomo Theophraſti.

CAP. XXVI.

PLATANARIA anguſta habet folia, aſpera, dorſo eminentiore quodam modò triangula: caules læues, rotundos, bicubitales, aut altiores, in ramulos & alas quaſdam diuiſos: fructus circa hos complures, rotundi, nucis paruæ magnitudine, & vbi ad perfectionem peruenerunt, aſperi, Platani pilulis quadam tenus ſimiles, coloris herbacei: radices ſubſunt fibroſæ.

Locis paluſtribus, perennes aquas habentibus exit, ac iuxta riuulorum quorumdamque fluuiorum margines.

Pilulas Iulio & Auguſto menſe profert.

Platanaria ſiue Butomon.

Platanaria altera.

Gramen arundinaceū Plataneria à fructuum cum Platani pilulis similitudine nuncupari potest. Ex nostris plerique Riet gras nominant, id est, Gramen arundinaceum, ac Græce καλαμάχρωσιν: non videtur tamen Gramen arundinaceum esse, quod Dioscorides ait in Babylone iuxta vias nasci, & iumenta necare tradit.

Matthiolus hanc vel huic omnino similem pro Sparganio depingit: verùm quantum ab eius descriptione abest, vel solus pilularum situs ostendit, quæ non ἐπ' ἄκρου τοῦ καυλοῦ, siue in summo caulis modò, sed & multò infra eius fastigium & alibi quoque exoriuntur.

Est autem huius generis & alia quædam, pilulas & circa caulem & ἐπ' ἄκρου ferens, quæ cum Sparganio plus, quàm superior, similitudinis posse habere videtur. Hæc in Hollandiæ locis palustribus, tum & alibi, sponte nascitur.

Plus tamen similitudinis Plataneria cum βατόμῳ habet, cuius Theophrastus lib. 1. & IIII. De stirpium historia sæpiùs meminit, quudque ait locis palustribus exire, foliis multis angularibus, Arundini ac Cyperi similibus: caule, qui æqualitatem peculiarem sortitus sit; & fructu nigro, Sidæ magnitudine proximo.

Sida. Sida autem lacustris est planta, quæ caput gerit vti Papaueris, eodem Theophrasto teste lib. IIII.

Geoponicon locus vitiatus. Huius Butomi mentionem facit Democritus Geoponicon Cassij Dionysij lib. 11. vbi ait foliæ ipsum habere Cyperi, grata boum pabulo. vnde nomen, Ruelio auctore, accepit. In Græco exemplari habetur: Φύλλα ὅμοια ἔχει αἰειζόις, sed pro αἰειζόις, restituendū κυπειρίνοις.

Porrò Plataneriæ facultas, eùm ea nullius sit in Medicina vsus, incomperta est. Nec de Butomi viribus, apud Veteres quidquam scriptum reperitur.

De Arundine vulgari. CAP. XXVII.

Arundo Phragmites.

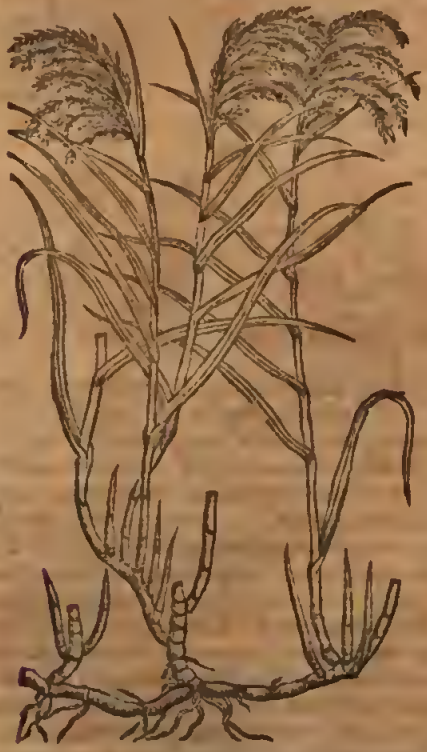

Arundo donax siue Cypria.

ARVNDO vulgaris multos profert culmos, crassiores quidem quàm vllius vulgaris Frumenti, sed tenuiores quàm multarum aliarum Arundinum, inanes, geniculatos, interiore parte membrana tenui subcinctos: folia longa, lata, aspera: in summo caulis effusa exit iuba, mollis, ac veluti lanuginosa: radices subsunt longæ, numerosæ, geniculatæ, latè serpentes.

Nascitur in aquis residibus, veluti in vrbium fossis, & circa fluminum laxiorum ripas.

Iubæ

Iubæ ſub finem æſtatis exeunt.

Arundinem Græci καλαμον nũcupant: noſtri ſiet, Germani Roh: / Galli *Canne ou Roſeau.*

Tradunt autem veteres Calamorum ſiue Arundinum complura genera. Theophraſtus omnes in duo prima genera primùm diſtinxit, inde in plures ſpecies ſubdiuiſit: Calami, ait, duo genera tradunt, τὸν τε αὐλητικὸν, καὶ τὸν ἕτερον, hoc eſt, tibialem, vt Plinius reddidit, & reliquum ſiue alterum.

Αὐλητικὸν, ſiue tibialem, Plinius foraminibus multis perui um eſſe ſcribit, ac tibiis vtilem, eumque & Otchomenum nominat: reliquos autem Calamos inter ſe differre, Theophraſtus affirmat, firmitate, craſſitudine, tenuitate, exilitate.

Craſſam & validam χαραξίαν nominant, Gaza Arundinem Vallatoriam; tenuem verò & exilem πλόκιμον, texilem, Plinius Plotiam, ſi modò nõ vitioſum exemplar. Hanc naſci Theophraſtus tefert, ὅτι ἐν πλοάδεσι, id eſt, in inſulis fluitantibus, Plinio interpretete: illam verò ὅτι ἐν τοῖς κώμασι, in ripis expatiantis lacus, reddit Plinius. *Plinij locus ſuſpectus.*

Κώμωδας autem appellant, vbi acetuata Arundo, multo tadicum mutuo implexu eſt. *Κωμῳδας.*

Feruntur auleticæ ſiue tibiales Arundines, aucta altitudine lacus, durante inundatione craſſari, & vt Plinius ait, cum anno vno inundatio permanſerit, proficere in aucupatoriam amplitudinem: hanc ζολυτὸν ille, hic armamentariam appellat: cum verò aqua non permanſerit, & matutinùs reciproca fuerit, graciles βομβυκίας ſiue bombycinas naſci.

Eſt autem ζολυτὸς pleniot, carnoſior, ſolum eius amplius candidiuſque, & minus lanuginis habet quàm ceteræ: quædam etiam omnino nihil habent, quas σύριγγας & ſpadones nominant: ex hac optima fieri affirmant τὰ ζόλυτα, Gaza paria: Plinius, Hunc erant armamenta adincluſos cantus, vertit.

Genera autem non hæc ſolùm, ſed plura etiam intelliguntur. Theophraſtus deinde ſcribit: Quædam enim denſa tam carne, quam geniculis; alia caua tota, quam σύριγγα ſiue συριγγωτὸν & fiſtularem nominat, fiſtulis vtiliſſimam: alia ſolida & pænè tota intus repleta. Item alia breuis; alia procera, excelſa craſſaque; & alia gracilis & ſoloſa; alia paucis omnino ſolis, ſiue vnifolia. Multæ etiam differentiæ pro natura vſuq; intelliguntur, ſingulæ autem ad ſingula vtiles, nominibus autem variis appellantur, ſed δόναξ communiſſima, quam denſiſſimam maxime omnium tetulerũt, & apud flumina lacuſque potiſſimùm naſci: τοξικὴ quoque, quam Cteticam quidam appellant, Plinius Sagittariam, ſui generis eſt, nodis paucis geniculata, carnoſior omnibus, flexumq; maximè recipiens, obſequenſq; quò libeat flecti, calefacta.

Sunt & differentiæ magnæ, ex foliorum non multitudine aut magnitudine modò, ſed & colore, quippe quę Laconica cognominatur, verſicolor eſt, item & ab ipſo ſitu: quędam enim ab ima parte foliorum plurimum ferunt, alia fruticis modo adoleſcit.

Genus etiam quoddam δηλύγειον naſcitur, quod non engit caulem, ſed iuxta terram Gramnis modo ſe ſpargit: vocatur à quibuſdam Elegia, Plinius inquit. Huius maſcula ſolida eſt, femina verò caua & inanis.

Dioſcorides Arundines in quinque contraxit genera: verùm an benè vel ſecùs, expendendum Lectori relinquimus.

Primam in Arundinum genere, ναστὸν, id eſt, ſolidam ſiue plenam facit, ex qua ſagittæ fiunt: τοξικὸν κάλαμον hunc Theophraſtus, id eſt, ſagittanam Arundinem nominat. 1.

Proxima femina eſt, ex qua ligulæ tibiarum: hæc ζολυτὸς καὶ δόναξ dicitur. 2.

Tertia Syringias, quam πολυσάρκινον, hoc eſt, multùm carnoſam, ſiue multũ carnis habentẽ, πυκνογραμμον ſiue frequentibus geniculis, & ad librorũ conſcriptionem vtilem Theophraſtus refert, qui & hanc κοίλινον cauam & inanem eſſe tradit, quod & Syringię nomen ſatis oſtendit. 3.

Quarta δόναξ craſſa, concaua, apud amnes naſcens, quæ à quibuſdam Cypria. 4.

Quinta phragmites, ſepicularis, ſepiaria, gracilis, candicans, vulgò cognita: Ruellius hanc Vallatoriam interpretatur: at Gaza Vallatoriam eam conuertit, quam Theophraſtus χαραξίαν vocat. Quod ſi Matthiolus animaduertiſſet, non tam facilè vitioſam Dioſcoridis lectionem eſſe ſuſpicatus fuiſſet: nam mendum hîc nullum apparet, tali omnino exiſtente Sepicularem eam Dioſcorides perhibet. Siquidem, vt exiſtimamus, Phragmites ſit paſſim Belgio ac Germaniæ vulgaris, tenuis, candicans, præſertim vbi inaruerit, & inanis Arundo: quæ certe non ſolùm ad operiendas domos vtilis, ſed & ſepimentis maxime idonea eſt. 5. *Matthioli notatur*

Inanem verò & φραγμίτιν eſſe, ipſe etiam Hippocrates lib. De Hæmorrhoidibus oſtendit, vbi κωνώπεα ſiue κωνώπεια efformare docet, ad modum Calami Phragmitis, inſtrumentũ per quod ferrum candens in anum mittatur. Poteſt verò hæc vulgaris Arundo & Theophraſti σύριγγες ſiue Fiſtularis eſſe, quæ, Theophraſto & Plinio auctoribus, vacua & inanis eſt.

Cęterùm quod ad facultates attinet, Calami Phragmitis, inquit Galenus, radicem cum bulbis aculeos & ſtipites ex alto extrahere quidam ſcripſere, ceu trahendi quædam vis ei in-

esset: nos tamen eius rei periculum non fecimus, verùm quantum gustu liceat coniicere, abstergentem facultatem possidet non paucam, minimeq; acrem: quinetiam folia ipsa abstergentis sunt facultatis: cortex verò eius combustus admodum tenuium partium, & digerentis facultatis efficitur, adiunctum habens absterſorium quiddam, vt extiecet & excalefaciat tertio quodammodò ordine, plus tamen deficcet quàm excalefaciat. Vtendus est eius flos, quem ἀνθήλιν vocant; nam si in aures incidat, adeò tenaciter adhærens affigitur, vt auelli non possit, auditumque vitiat, quamobrem sæpissimè exsurdat.

De Typha palustri. CAP. XXVIII.

Typha palustris.

PALVSTRI Typhæ oblonga sunt folia, angusta, dorso eminentiore triangula: caulis inter ea exit rectus, altus, glaber, læuisque & enodis, non inanis, cui sumino cacumine primùm tenuis gignitur spica inuiscosos flores proferens, qua marcescente ac decidente panicula relinquitur, densa compactaque lanugine stipata, pollicis crassitudine, palmo non rarò longior, puniceo ac obscuri coloris, in pappos tandem euanescens: radices crassæ, geniculatæ, candidæ, sapore dulces.

Locis palustribus, in stagnantibus aquis, & iuxta laxorum fluuiorum ripas exit.

Iulio & Augusto paniculæ vigent, flosculorum spica iam arida ac decidente. Restant subinde paniculæ ad alterius anni æstatem, atque tunc non rarò pediculi in ipsa paniculorum lanugine nati reperiuntur; quod admiratione haud caret. Cum enim caulis tunc omnino sit aridus, & lanugo adeò sicca vt vento abripiatur, animalcula huiusce modi sub lanugine illa gigni ac viuere posse mirum est.

A Dioscoride τύφη siue Typha nuncupatur: recentiores ad differentiam alterius Typhæ, quæ inter fruges est, palustrem & lacustrem Typham hanc nominant: appellatur ab iisdem Cestum mononis, nec non Typha aquatica.

Theophrastus Typhæ siue Typhæ etiam cuiusdam meminit in lacubus exeuntis, quæ absque folio, vti scribit, est, quia non vt reliqua radice numerosa adhæreat, & huic nostræ ea de causa parum similis. Plus certè similitudinis nostra cum φλεῷ Theophrasti habet, eo videlicet, qui in lacubus nascitur.

φλεώς.

Reperitur enim & alter Phleus, spinosa stirps, quæ & σχοῖνος.

Ἀνθήλη.

Lacustris Phlei flos ἀνθήλη siue ἀνθήλιν, id est, panicula dicitur: id πλατυφυλλώδες, Theophrastus ait, quoddá molle & subrubens est, quo vtuntur πρὸς τὰς κόπας, hoc est, ad opera tectoria, miscentes videlicet (vti verisimile est) pappos siue lanuginē luteo aut calce, sicuti nunc iisdem, pilus aliquis, fœnum, aut confimile quidpiam, ab his qui in operibus versantur tectorus, adiicitur admisceturque, quò aut tenaciùs parietibus adhæreant: aut minùs findantur diſrumpanturve, ex luteo illuuti, crattitij parietes.

De hac etiam palustri Anstophanes in Ranis, vbi eas inter se loquentes adducit, admodum lætantes, quòd totum diem consumpsissent inter Cyperum & Phleum saltantes.

Huius generis feminam ait quoque Theophrastus stenlem & ad nexus vtilem, marem verò inutilem. Quod & nostri de Typha palustri referunt: aiunt enim folia eius, quando caulem non promit, ad tegetes & storeas, quas mattas vulgò, contexendas, vtilia fore; vbi verò caulem facit, inutilia.

Dioscorides Typhæ palustris florem ἀνθήλιν quoque à nonnullis nuncupari refert. Ouidius hanc stirpem Scirpum videtur, nominare; ex ea etenim storeas scirpeas mattas nominat, vt Fastorum VI.

Scirpus.

At dominus, discedite, ait, plaustroq; morantes
Suſtulit, in plaustro scirpea matta fuit.

Germani

Germani caulem cum ſpica Narrenkolben / & Lieſchnoſpen / noſtri Liſchdodden & Donſen, Galli *Maſſes* appellitant: & appoſitè quidem, inquit Ruellius: Galliæ rura Maſſas dixerunt, quòd ſcepera regum, Maſſas vulgò dictas, perpolitus caulis lanoſa floccorum denſitate ſummatim faſtigiatus æmuletur. Hetruſcis, Matthiolo auctore, *Mazza ſorda* dicitur, quòd eius lanugo, ſi in aures decidat, ſurditatem afferat.

Cibo idonea, Theophraſtus ait, Phlei pars reneta ab radicibus proxima eſt, vt quam pueri paruuli potiſſimum mandunt.

Dioſcondes Typhæ florem ſuillo adipe eloto exceptum, ambuſtis mederi refert.

Herodotus Indos qui in paluſtribus fluminis habitant, veſtem ferre ſcribit φλοΐνεον, id eſt, ex φλοῒ, quem ipſe φλοῦν nominat.

Noſtri ex foliis floreas ſiue mattas, & alia multa contexunt.

De Iunco. CAP. XXIX.

Iuncus Holoſchœnos. Iuncus læuis. Iuncus acutus.

IVNCORVM non vnum genus eſt, omnes autem abſque foliis, foliorum verò loco rectos, rotundos, renues, longos & enodes promunt, veluti ſtylos, in acumen faſtigiatos: fructum non omnes, ſed qui ferunt, paulò infra cacumen, ab vno latere findente ſe Iunco edunt, in paruis breuibuſque pediculis, cohærentium paruarum vuarum modo, in quibus ſemen exiguum cuſpidis effigie: radices renues & fibroſæ. Plinius, & eo prior Theophraſtus, Iunci radices omnibus annis emori, renaſci autem eumdem ex ſemine, marem verò ſterilem ex ſemen ipſo cacumine in terram defixo, affirmant. Quale tamen nihil à nobis obſeruari potuit.

Horum vnum genus magnitudine & craſſitudine reliquos ſuperat, quod læue, plenumque medulla eſt fungoſa candida, ad lucernarum lumina, in quibus ellychnij vice eſt, tum & alia multa vtili. Iuncus etiam ipſe ad tegetes & vtilia omnia vtiliſſimus, locis gignitur humidioribus, aquas crebrò aut ſemper habentibus. 1.

Proximum huic læuore ſimilis alter eſt, ſed minor, breuior, renuioréque, qui & ad nexus quoſlibet vtilis, & medulla candida fungoſaque refertus: exit locis haud diſſimilibus, ſed non perinde humidis. 2.

Tertius ſecundo magnitudine ſimilis eſt, ſed aſperior, & medullam habet candidam quidem, ſed omnino exiguam: plurima parte inanis, ad vinciendum quoq; idoneus, & præſertim 3.

reſiccarus & aridus: huius Iunci ſiue ſtyli, non omnes è radicibus, vt duorum aliorum, ſed nunnulli ex aliorum ſinubus oriuntur, ſicuti Iridis & Ferulaceorum multorum folia ab aliis ante caulis productionem exeunt: reperiuntur itidem, quibus priores, locis.

Appellatur autem Iuncus Græcis quidem χοῖνος, Germanis Binsen/ Belgis Biesen/ Italis *Giunco*, Hiſpanis *Iunco*, Gallis *Ionc*.

1. Et primum quidem à nobis deſcripti genus ὁλοχοίνῳ à Græcis nuncupato ſimile eſt: plerique ex noſtris vulgò Mattenbiesen nominant.

2. Proximus læuis Iuncus, ſiue χοῖνος λεία Dioſcoridis eſſe videtur.

3. Tertius acutus Iuncus, & ὀξυχοῖνος appellari poteſt: à noſtris Spitzen Biesen nuncuparur. Iunci enim aliquot differentia genera veteres tradunt.

Tria enim Iunci genera ſunt, inquit Theophraſtus, vt nonnulli diſtinguunt, ὀξὺς ἢ ἄκαρπος, acutus & ſterilis, quem marem appellant; καρπιμος frugifer, quem μελαγχεφαλον (artiſerum Gaza vertit) vocitamus, quoniam ſemen nigrum ferat: craſſior hic Iuncus & carnoſior: tertius magnitudine, craſſitudine, carnoſitate inſignis, qui ὁλοχοῖνος vocatus eſt, Gaza Mariſcum interpretatur.

Plinius tamen Holoſchœnum à Mariſco differentem facit.

Dioſcorides tria quoque Iunci aſſignat genera, aliter tamen, quàm Theophraſtus ea diſtinguens, vnum læuem Iuncum, ſiue χοῖνον λειαν nuncupat, alterum ὀξυχοῖνον & acutum, tertium cum Theophraſto ὁλοχοῖνον. Et acuti quidem vnum ait ἄκαρπον ſiue ſterilem: alterum fructiferum, ſemen nigrum ferentem: hunc μελαγχεφαλον, illum marem Theophraſtus nuncupat.

Holoſchœni autem, vt Galenus inquit, fructus ſomnum adfert; conciliat & Oxyſchœni eius, quæ ſemen fert, ſumnum, ſed minùs quàm Holoſchœni: quamquam tamen hoc caput tentet. Vtrumque ſi fructum cum vino bibatur, ventris fluxus deſiccat, & mulebre rubrum profluuium ſiſtit. Ex quibus clarum eſt, quòd compoſita eorum temperies eſt, ex terrena videlicet eſſentia leuiter frigida & aquea leuiter calida: vt & inferna deſiccare poſſint, & ſenſim frigidos ad caput vapores ſummittere, quibus ſomnolentos efficiant.

Dioſcorides, quæ proxima ſunt radici folia tenera, conuenienter, ait, imponuntur à phalangiis demorſis.

De Plantagine, vulgò dicta, aquatica. CAP. XXX.

Plantago aquatica.

PLANTAGO aquatica, vti à recentioribus nominatur, folia habet in prælungis craſſis pediculis, longa, lata, in mucronem deſinentia, Plantaginis maioris folius longiora & acuminatiora. Caules inter ea exeunt longi triangulares, intus fungoſi, in complures ramulos diuiſi, in quibus flores candidi, parui, tribus conſtantes foliulis, & fructus deinde parui, & triangulares, virentes: radices ſubſunt fibroſæ.

Exit humilioribus & aquas habentibus locis, in foſſis iuxta lacuum & riuulorum margines.

Floret Iunio, Iulio, & ſubinde Auguſto menſibus.

Noſtræ ætatis ſtudioſi Plantaginem appellant aquaticam; & Germanicè Waſſer Wegerich/ id eſt, noſtrate lingua Water Wechbree/ & Gallicè *Plantain d'eau*; Plantagini tamen non admodum ſimilem: præter enim folium, nihil habet Plantaginis, quod tamen & ipſum Plantaginis folio non ſatis reſpondet: nam longius, magis faſtigiatum, & minùs neruoſum eſt. Simon Ianuenſis hanc Barbam ſiluanam nuncupat.

Sunt qui velint Aliſma eſſe, cui quoque non videtur ſimile: Aliſma ſiquidem, Dioſconde & Plinio auctoribus, folia habet Plantaginis anguſtiora, in terram reflexa, & caulem ſimplicem

Lysimachium aquatile.

plicem: sed hæc herba, Plantaginis maiora, longiora, non deorsum reflexa, at sursum erecta habet, & caulem plurimis alis ramosum. Quæ manifestam huius cum Alismate differentiam ostendunt.

Facultatem autem hæc Plantago frigidam videtur habere & siccam, nullius interim tamen, quod sciatur, vsus.

De Lysimachio aquatili. CAP. XXXI.

AD numerum aquatilium & palustrium herbarum accedit & Lysimachiũ quoddam spurium. Caule istud assurgit cubito altiore, erecto, quasi articulis intercepto, inferiùs nudo, à medio verò sursum versus foliis conuestito, è singulis geniculis binis, alterno ordine contra se positis; quæ oblonga Salicis ac Lysimachij lutei figura & magnitudine satis similia sunt. Ex quorum sinu in breuibus pediculis capitula prodeunt quaterua senáve, quæ floscules, exiguos, muscosos, luteos proferunt: radix recte descendens à geniculis fibras complurimas emittit, veluti Pnellandrij.

In stagnantibus riuis & fossis Hollandiæ Batauorum, tum & alibi similibus locis gignitur.

Æstiuis mensibus flores profert.

Lysimachij speciem esse, ostendunt folia; palustre idcirco & aquatile Lysimachium rectè nuncupari potest, & inter spuria haberi: aliis eius nomunibus (si quæ habet) incognitis.

De facultate autem & vsu huius Lysimachij, nihil quod affirmemus occurrit.

Hydropeperi.

De Hydropepere. CAP. XXXII.

HIDROPEPERI caules edit cubitales, totundos, lęues, geniculatos, in plures ramulos diuisos: folia oblonga, mali Petlicæ aut Salicis foliis similia: flores ex alarum foliorumque sinubus, tum & in summis cauliculis, in longionibus pediculis tacematim cohærent, colore candidi, aut purpurei: quos deinde semen sequitur minutum, latiusculum, ruffum, aut uigricans: radicibus multis ac fibrosis nititur. Tota herba cum foliis, floribus & semine, acris est, & Piper sapore refert, citra tamen vllam odoris gratiam.

Nascitur locis palustribus, in fossis & scrobibus hibernis mensibus aquas habentibus, & iuxta stagnantes aquas.

Iulio & Augusto potissimùm floret.

Græcis ὑδροπέπερι, Latinis Hidropiper siue Piper aquaticum, aut Piper aquatile dicitur, Germanis Wasser Pfeffer / oder Mucken kraut / nostris Water Peper / Gallis *Curaige*, Hispanis *Pimienta aquatica.*

Facultatem autem habet euidenter calidam

Perſicaria.

Molybdæna Plumbago.

& ſiccam: non tamen, vt Galenus affirmat, ram calidum, quàm Piper. Folia vnà cum fructu impoſita, Dioſcorides air, œdemata & veteres durities diſcutiunt, ac ſuggillata delent.

De Perſicaria. CAP. XXXIII.

PERSICARIA caulibus, foliis, floribus, ſemine, Hydropeperi ſimillima eſt: caules habet rotundos, geniculatos, folia quoque Perſicæ aut Salicis, ſed ſæpe latiora & nigriora quàm Hydropeperis, macula ſiue litura in medio nigra, plumbi colore, qua nota manifeſtiſſima ab Hydropepere dignoſcitur: flores ſimiliter racemoſi, candidi, frequentiùs purpuraſcentes: ſemen nigrum, & radices fibroſæ. Sapore autem hæc herba non eſt acris, ſed ſubacidum quidpiam reſipit.

Reperitur ſimilibus, & ſæpè iiſdem quibus Hydropeperi locis, floretque eodem tempore.

Perſicaria à foliorum Perſicæ ſimilitudine nuncupatur. Germani Perſichkraut vnd Flöchkraut, Belgæ Perſicaria nominant. Sunt qui velint Plinij Plumbaginem eſſe, propter eas, quæ in foliis conſpiciuntur plumbei coloris, notas: ſed Plumbaginem Plinius non à colore, ſed magis ab effectu nomen habere vult, quòd videlicet plumbo oculorum affectui medeatur.

Naſcitur, Plinius libro XXV. cap. XIII. ait, vulgò Molybdæna, id eſt, Plumbago etiam in atuo, folio Lapathi, craſſa radice, hiſpida: hac commanducata, ſi oculus ſubinde linatur, plumbum, quod eſt genus vitij, ex oculo tollitur.

Temperiem autem Perſicaria frigidam habet, & nonnihil ſiccam, inflammationibus incipientibus & recentibus vulneribus fertur prodeſſe impoſita.

REM-

REMBERTI DODONAEI

AD IVLIVM ALEXANDRINVM DE FABA EPISTOLA.

POSTEAQVAM *Annotationes tuæ, mi Alexandrine, in quadam Galeni loca ad me peruenerunt, eáque in cap. XIX. lib. primi De alimentorum facultatibus incidissem, non satis potui admirari, quòd nostram de Bona Germanis dicta sententiam ac iudicium olim tibi probatum, nunc putaueris (vt planè loquar) sutilibus vanisq; quibusdam argumentis refellendum. Placebant tibi tum ex Veteribus adducta obseruationes & veriorum locorum testimonia, quibus Bonam vulgò dictam Fabam, nan esse κύαμον ac legitimam Fabam euicimus. Tantaq; magis iudicio hoc nostrum tibi cõmendabatur, quòd olim etiam in eadem sententia fuisset doctiss. vir Euricius Cordus in sua Botanologico, quod tibi primus & ostendi & communicaui. In quo tamen quidem, sed paucioribus testimoniis vulgò habitam Fabam siue Bonam, non esse legitimam ac genuinam veterum Latinarum Fabam ac Græcorum κύαμον, ipse item docet. Cuius nos iudicium amplexantes, hoc ipsum quoque pluribus argumentis, ac ex Veteribus petitis testimoniis confirmare ac adstruere annisi sumus. Quæ talia sunt, vt vel ipsa luce clariùs ostendant, vulgarem Fabam siue Bonam non esse κύαμον & Fabam, sed omnino alterius nominis legumen. Cumq; confitearis ipse, mi Alexandrine, argumenta ac testimonia nostra magna & non pauca esse, tamen, à priore tua sententia nunc recedens, hæc confutare conaris; vnicum & paruum, vt ipse ais, his opponens, quo vniuersum nostrum iudicium corruiturum speras, ac nescio qua temeritate tibi persuades. An verò vnica & exiguo argumento dilui poterunt multa & magna? Falleris Alexandrine, si hoc ex animi sententia censes. Maioris auctoritatis semper habita sunt multa & magna argumenta, quàm pauca & exigua. Quid ergo te mouit, vt vnica eóque parua argumenta putaueris magna & non pauca refellenda? Hilum ais. Hilúmne res minima ac nullius pretij? Sanè, si non aliud habes, quàm ab Hila peritum aut diductum, sententia tua in se mox corruet, & in nihilum abibit. Nam Hilum ne quidem pro tua sententia facere, aut tibi prodesse potest. Sed duces quo iure, dicesque nostra argumenta, atque ex Veteribus petita testimonia, aliter esse accipienda ac intelligenda, quàm nos fecimus. Sed de his posterius. Nunc priùs de Hila nobis respondendum. Testes adducis Ciceranem, Varronem, ac Festum, magnos quidem celebres classicos auctores, sed qui in nullo tibi patrocinentur. Neque enim pro tua sententia ex his quidquam in medium proferre potes. Cicero eloquentiæ princeps Tusculanarum quæstionum libro primo, satis quidem Hilum rem esse minimam ostendit, sed tamen quid propriè sit, multo minùs aliquid esse Fabæ adhærens, non explicat, ex Poeta verba adferens:*

—— Num illud quod Sisiphus versat
Saxum, sudans nitendo, neque proficit hilum.

Varro Hilum significare prodidit, non quod Fabæ adhærens reperitur, sed medullam eius ferulaceæ plantæ qua Asphodelus dicitur, vt refert Isidorus. Et hæc quidem de Hila apud Ciceranem & Varronem. Ex his autem nihil quod secundùm te facias colligere potes. Superest Sextus Pompeius Festus, ex quo Hilum interpretaris minimum esse in Faba grano nigricans illud, quod in summo grani est. Addis deinde: quod in nullo (quòd scias) cùm visatur, quàm Faba (nempe vulgaris) grano, nigrum exignúmque id, hoc in qua visitur Faba habendum esse granum semenque, quasi demonstrare. Ac paulò pòst, Et reperiri, ais, quidem in Phaseoli quoque grano, sed grani in medio, non autem in summitate nigrum quippiam. esseq; id in Phaseolo multò quàm in Faba maius, latumq; occupare maiarem, vt propterea Hilum esse non possit, quippe non tam paruum: tum verò neque carpi aut decerpi digitis manuq; ex Phaseolis illud posse, vt ex Fabis pateat; ex quibus exemptile est, & digitis decerptum, abiici in contemptum tamquam nihili res (vt fieri salet) possit. Hactenus quidem Alexandrine tua, in quibus Festum adducis, veluti pro tua facientem sententia. Sed nec vel hunc sententia tua adstipulantem offendes, si modo emendatæ consulueris exemplaria, quale est à Iosepho Scaligera summa cum diligẽtia ac animaduersione quàm correctissimum emendatissimumq; an. LXXII. editum, in qua Hilum esse in summitate (vt tu refers) nigricans Faba grano adhærens haudquaquam legitur, sed omnino aliter. Verba autem hæc sunt Festi: Hilum putant esse quod grano Fabæ adhæret. *Videt nunc, temerè Hilum te facere quod in summitate Fabæ grana adhæret: & Festum secùs quàm exemplar habet à te testem adduci. Festus siquidem nullum locum designans, Hilum illud putari ait, quod Faba grano adhæret. Iam verò, vt & ipse affirmas, Hilum exiguum quiddam est, atque idcirco vestigium illud in Phaseoli medio, quo siliqua annectitur, negas Hilum esse: Maius siquidem ais, quòm Hilum esse queat; vipote nigrum*

illud

illud in ſummitate Faba (vulgarìs nempe) apparens, magnitudine excedens. Adhibe oculàs, admoue perſpicilla ſi caligant, profer in medium Bœnam, etiam minorem, & Phaſeoli granum ſiue fructum: obſerua deinde notam qua Phaſeoli fructus filiqua adhæret, & nigricant illud ablongum, quod in huius Bœnæ ſummitate conſpicuũ eſt, haud poteris non improbare ſententiam tuam, & aliena à veritate te ſcripſiſſe non mox confiteri. Manifeſtiſſimum ſiquidem eſt, etiam minoris Bœnæ notulam oblangam nigricantem, maiorem eſſe & plus ſpatij occupare, quàm Phaſeoli, de qua ſcripſimus, notæ ſiue veſtigium. Si ergo Phaſeoli veſtigium, Hilum dici non debet, quòd maſculum ſit; nec certè vel oblanga nigra macula, vel id quo hæc tegitur, in ſummitate Bœnæ adhærens, Hilum eſſe poterit: nam ipſam in Phaſeoli grana apparentem notam quantitate excedunt: nam modà quidem maioris, ſed etiam minorn Bœnæ, cuius, & nota nigra, & quo hæc cantegitur vnguiculus, minora ſunt quam maioris. Quid reſtat nunc, Alexandrine, niſi vt ingenuè agnoſcas, Hilum, quod nullus & magnùs argumentis apponere ſtuduiſti, ne τὸ quidem ac ne Hilum prætexere, aut ſententiæ noſtræ aduerſari poſſe. Præterverò iſtud de Hilo inualidum argumentum, & aliud in medium producis, & ipſum nihili, de pulſe videlicet, quæ Græcis ἔτυος dicitur, quam Galenus lib. 1. De alimẽt. facult. ex Fabis in ollis liquidam, in patinis ſpiſſam confici ſcribit. Tu verò ex nullo alio legumine meliorem præſtari, quàm ex vulgaribus Fabis, hoc eſt, Bœnis, nullamq; hac frequentiorem menſis inferri addis. Ex quo autem legumine huiuſcemodi pultes Tridentini aut Anauienſes ruſtici coquant, ignorare me fateor. Sed in Pannonia ſuperiore, in Bohemia, ac in Belgio ſeio tales frequentiſſimè ex Eruilibus parari. Et Galenus nõ ex ſalis Fabis, ſed ex quauis legumine ἔτυον parari, in lib. De Euchymia & Cacochymia ſcriptum reliquit: Ἔτυος, ait, οὖν ὀνομάζω τὸ ἐκ τῶν ἐρεβίνθων ὀσπρίων τε καὶ λαθύρων σκευαζόμενον: hoc eſt, Et not apello ex fructis oſpriis & leguminibus confectum. Quid nunc habes, Alexandrine, eiũ ἔτυος non modò in Fabis, ſed & ex aliis leguminibus componatur? Atque ſic argumentis exiguis (vt ipſius ſcribis) quibus magna & non pauca oppugnanda duxiſti, reſponſum eſto. Reliqua ſiquidem qua præterea adſers reſponſione non ſunt digna, vtpote ad rem nõ facientia. Pergamus igitur ad ea quibus noſtra diluere ac conficere te præſumis. Occurrunt autem primùm quæ de rotunditate ac paruitate Faba adduxi, quam talem eſſe, ex quarumdam ſtirpium baccis ac ſeminibus ad Fabam comparatis oſtẽdimus, vt ſunt Terebinthi, Loti, Tiliæ, Taxi, Xyridisq; fructus. Hic tu nos pluret Terebinthos à Theophraſto alib. De hiſtoria ſtirpium deſcribi in medium adfers. Quod vt nemo negauerit, ita quoque fatendum, ex ſeminis appellatis Terebinthis alteram fructu magnitudine Faba à Theophraſto deſcribi. Exiguum autem & rotundum huius eſſe vel amiciſſimus tuus Mattheolus teſtabitur: qui Terebinthum hanc picturà exprimit, quare non eſt quòd incognitam ſuſpiceris aut affirmes. Indica eſt Terebinthus quam tu haud notam exiſtimas, ſed hæc fructum non Faba magnitudine, ſed Amigdalis ſimilem profert. Loti verò, Tiliæ, & Taxi fructus, qui Fabis quoque comparati reperiuntur, neſcio vnde exiſtimes à Theophraſto maiores viſos, quàm ſint modo orbi noſtra ac præſenti tempore cogniti; hos etenim vel magnitudine vel forma iam aliàs factas à nemine hactenus prodituin eſt; tnum iſtud eſt commentum aut potiùs ſomnium. Xyridis ſemen Fabæ ſimile quoque Diaſcorides refert, ſarma videlicet, nempe στρογγύλον, idcircò tamen nec colore nec ſapore ipſam referre ait, quod tu nihilominùs affirmare ſtudes, Dioſcoridis verba in alienum detorquens ſenſum, contra laquondi eius conſuetudinem, & ſecùs quàm à quoquam vmquam hæc verba accepta ſunt. Interpretaris verò & στρογγύλον eſſe id quod teres & cylindratum, & ſimiliter contra Dioſcoridis mentem laquendique vſum. Dioſcorides ſiquidem στρογγύλον globoſam figuram habens appellat, non quòd teretem aut cylindri formam obtinet; Ariſtolochiam oblonga & cylindri ferè modo terete radice μακρᾷ, alteram verò globoſa radice στρογγύλῃ vocat. ita & κέφαμμον ſiue cepam, cuius bulbus ad globoſam figuram accedit, στρογγύλον naminat. Κέφαμμον, ait, δεικνύουσι τὸ μακρᾷ τῇ στρογγύλῳ. Sunt & talia globoſa rotunda nonnulla alia, vt Rubiæ ſemen, ſilueſtris vnius Cymini capitula, Ruſci bacca, &c. quæ Græcè à Dioſcoride στρογγύλα quoque dicuntur. Latini hæc rotunda appellant; ſed magis propriè glaboſa dixerint, nam & rotunda habentur, plana ac compreſſa circularem habentia circumferentiam, vt ſunt Sampſychi, Cotyledonis, Cyclaminiq; folia, Cretici Seſeleos ſemen, Lupini fructus, Anthemidis capitula, Achilleæ aliarum ſimilium vmbellæ, quæ à Dioſcoride haudquaquam στρογγύλα, ſed θυρεοειδῆ perhibentur. In Tithymalo Paralio non eſt hærendum, neque refert huc adduci, quomodo vel in Oribaſy vel Plinij exemplaribus legatur: ipſe notiſſimus eſt, & non in Italia tantùm, verùm & Belgij maritimis nonnullus frequens naſcitur. Vmbellam fert paruam, quam Dioſcorides κεφαλὴν nominat, & θυρεοειδῆ eſſe tradit, in qua fructus, aliarum Tithymalorum amulus. Plinij exemplaria quædam magnitudine Faba huue eſſe habent; alia verò aliter. Oniſcos autem Galenus eſi ulentis Fabis ſimiles facit, non colore, vt tu interpretaris: ſed (ſi diligenter verba eius expendantur) tunc vbi ſeſe in glabuli figuram eantraxerint. Si etenim colore ſimiles eſſent, quorſum opus foret in globulum aut ſpharam eãtrahi, vt ſimiles Fabis redderentur? Nam ſeſe in orbiculum ſine ſpharulam contrahendo colorem haud immutant. Sunt autem Oniſci

non amnes naturales, sed præcipuè tantummodò φαιοὶ καὶ πλὼ χρωτες, id est fusci colore existentes. Inter Ouiscos siquidem quidam sunt colore sordentes, ac terreum quid præ se ferentes, qui omnino non conglobantur, aut certè nec ita nec facilè: alij ad caruleum colorem inclinant, & superficie nonnihil splendent. Hi sunt φαιοὶ à Galeno nuncupati, qui facilè & vel leuissimo contactu sese in globulum conformant, quam formam vbi acceperint, Galenus ait esculentis Fabis persimiles esse, atque idcirco & κυαμοὶ à nonnullis appellari. Intelligis modò Galenum, ac sensum verborum eius eeues? Hunc nescio quomodo alio detorquere conatis, perperàm eius verba transferens, ne Fabam veterũ paruam ac absolutè rotundam tibi confitendum foret, quod tamen tandem agnoscere debebis, vtcunque & alium elabendi modum quæras. Ouiscos cùm se contrahunt arbicularem ac sphæricam formam prorsus non reddere, sed oblongam ex parte referre scribens, quæ Faba figura est & forma, vt tu addis. Hic iterùm te monea, vt acutioribus tuis oculis perspicilla admoueas, quo de figura Ouiscorum contractorum rectius iudicare, & in absoluta sphæra modum hos sese contrahere (talem enim formam exquisitè referunt) melius videre queas, atque hanc elabendi rationem ac viam tibi in nullo vtilem esse cognoscas. Simili modo & illudere nostrum argumentum ex cap. de Aphace & Vicia studes, in quo hæc verba statim initio leguntur: Τὸ σχῆμα τῶν σπερμάτων τουτων ὐ σφαιροειδὲς, οὐδ' ὅμοιον τῷ κυάμῳ. &c. id est, Forma horum seminum non est globosa, neque est Fabarum. Quibus verbis τὰς κυάμους σφαιροειδεῖς, hoc est, globosas esse mumfestè innuitur. Tu verò σφαιροειδὲς non quod globosum, sed quod teretem figuram habet, iterùm esse contendis. Ad quod nam aliud respãdeo, quàm quæ paulò antè de σφαιροειδῶν scripta. Acrochordones, Thymos, Epinyctidasq; signa esse tuberculà, quis negauerit? Si fortuito casu aliquod istorũ quandoque maius reperiatur, ad hoc comparatio non est facienda. Ad ea enim quæ frequentissima ac communissima, comparatia adhiberi solet. temerè idcirco & præter rem adfers te verrucas vidisse dimidiatæ vulgaris Fabæ magnitudine. De pondere verò Fabæ quæ scripsimus per euidentem calumniam diluere laboras. Aiis granum eius numquam tres obolos pendere, & verum hoc non reperisse te, atque ex vsu communi granum Fabæ accepisse, idq; vix decem tritici grana prependisse. Accepisti haud dubiò minoris Bonæ granum. At ego non istius sed maioris Bonæ frustum sæpè dimidiam drachmam pendere scripsi, idq; in cap. de Bona maiore. Quod ne inficias ire possis, hinc quoque & maiores & minores aliquot Bonas ad te misi, vt discrimen vtrarumque cognoscere, quod videris noluisse animaduertere, tametsi separatis capitibus à me de his sit scriptum. Harum maiores (plus minus) semidrachmam pondere aquarunt, tametsi nambuius generis maxima, sed mediocris magnitudinis tantummodò. Anne manifesta calumnia, ad minares pertrahere, quod de maioribus scripsi? Ita sane videtur. Maiores autem negabis fortassis te vmquam vidisse, quod certè non potes, cùm Viennæ & Pragæ harum & recentium & aridarum etiam sit vsus, vbi haud dubiò illas non solùm vidisti mensis inferri, sed, vt verisimile est, gustasti & edisti quandoque. Sed dissimulandum hoc erat, vt liberior calumniandi occasio relinqueretur. Quod non modo hoc loco, sed & alibi facere videris, siquidem quòd Bona in auditarij meatum incidere nequeat, id quoq; de minaribus accipis, in cap. tamen de maioribus Bonis à nobis traditum. Vidisti ne aliquando tam patentem hominis auditarium meatum, vt in eum facilè minor Bona incidere potuerit? negas. Quid ergo hîc cauillaris? Simile est de galla gallinaceo, quem ais posse Fabas deglutire: minores Bonas forsassis posset; sed maiores à gallo non meminisli integras (vt credo) deuoratas. Hîc verò etiam cauillaris, in Οἰκέτῃ Luciani legi affirmas, quod ex Ἐυπνίῳ in priore editione citaui: esto. sit lapsus iste transscribentis vel mens, quid ad rem? Luciani locũ esse confiteris? atque in eius Dialogis reperiri Mycillũ abiicere gallo, quod Fabas sublegisset. De reliquis abstineo, vt de formicis Fabæ tunicã adferentibus, &c. quia ne minora ac tenuia nimis, vt ais, prosequamur postulas. Ad Aristotelis laeum lib. De Historia animalium sexto veniendum. In hoc autem quasdam voces aliter reddendas censes, quàm à Theodoro Gaza sint conuersa. Verùm prætermissis istis ad inspectionem pulli te prouoca. Frange ac aperi ouum gallinaceũ decimo, vndecimo, aut duodecimo ab incubitu die, qualisq; tunc sit pulli formatio, considera & vide. Reperies caput formatum, & vtrimq; eminentes oculas, partibus tamen eorum interioribus, reliquo verò corporis fibras ac rudimenta: vt hinc pateat haud perperàm ab Aristotele scriptum, decimo die caput reliquo corpore grandius esse, & oculas Fabis maiores per id tempus eminere, Fabis videlicet quas veteres κυάμους dixerunt. Quid nunc Alexãdrine, Fabam ne de loco sedeq; sua detectam restituistis? & de bonarum facultatumq; suarum possessione deturbatam reduxistis? exauctoratæ auctoritatem reddidistis ne ominem? Ita enim lib. VIII. De simp. medic. facult. cap. de Faba inaniter gloriaris, triumphum canens ante victoriam. Sed erubescere te nunc video, saluaresq; est. Agnoscis modò te temerè nimis Euricij Cordi ac nostram sententiam impugnasse, suasq; argumenta omnia concidisse, ac in nihilum euanuisse: Bonamq; nec maiorem, nec etiam minorem, veterum κύαμον, Latinis Fabam dictam, esse confiteris cùm orbicularem sine sphæraidem formam neutra obtineat, qualem κυάμους esse abundè ostensum. Vale. Antuerpiæ, anno 1582.

REM-

REMBERTI DODONAEI
AD IVLIVM ALEXANDRINVM
EPISTOLA ALTERA:
DE PHASELO.

DVDVM *obſeruerom, Alexandrine, priorem epiſtolam, cùm in locum ſecundi libri De alimentorum facultatibus cap. primi incideremus, vbi refers, recentes Phaſeli ſiliquas eſculentas eſſe, vt & Phaſeoli ſiue Dolichi; ex quo deinde nonnullorum occaſionem iterùm arripis, reuocando ac reprobanda noſtra de vulgari Fabo ſiue Bona ſententia. Goleni ſunt verba:* Κυάμων δ' οὐκ ἔστι χλοερῶν ὁ λοβὸς ἐδώδιμος: *id eſt, Fabarum autem viridium ſiliquo non eſt eſculento. Quibus tu hæc addicis:* Vbi igitur ſunt, qui noſtrates Fabas maiores, minoreſue, veterum eſſe Phaſeolos perſuadere nobis conantur? eſt ſiquidem Phaſeli ſiliqua eſculenta, recentis, vt & Faſioli, ſiue Dolichi, eadem recentis: eſtur enim vtraque hodie passim; at Fabarum nuſquam edimus. *Hic optimè interrogatum te Alexandrine, apud quem auctorem vnquam legeris Phaſeli recentis ſiliquas edules eſſe. Nullum enim (ſi rectè iudico) auctorem proferre poteris. Nam Galenus eodem loco ſolius Dolichi, dum adhuc virescit, fructum integrum veſcum eſſe teſtatur. Fructum autem nominat, quod ex ſiliquo & ſemine componitur. Vnde ergo Phaſeli etiam immaturum fructum eſculentum eſſe cognouiſti? Sed fortaſſis Phaſelum Phaſeolo ſiue Dolicho congenerem facis: vt poſteriora tuo verbo oſtendunt, in quibus Phaſelos & Phaſeolos ſiue Dolichos veluti duo differentia quidem legumina nominas, ſed tamen formo ſimilia eorum ſemina affirmas, & renũ quorundam animalium ſimilitudinem vtraque referre.* Illud inſuper (*ais*) in vtriſque, Phaſelis inquam & Phaſiolis ſiue Dolichis, magna cum animalium quorundam renibus ſimilitudo, in Fabis nulla. *Hæc certè verbo oſtendunt, exiguum te diſcrimen inter Phaſelum triſyllabum, & Phaſeolum tetraſyllabum ſiue Dolichum agnoſcere. Quod & cap.* XXV. *eiuſdem libri operis oſtendis, vbi Phaſelum aliud nihil eſſe affirmas, quàm qui ab Italis omnibus Faſiolo dicitur: Phaſiolum verò (vt quibuſdam placet) nihil aliud quàm Faſiolo Turcheico, à Dioſcoride Smilax hortenſis, à Goleno verò Dolichus dictus, cum Phaſelo genus non diuerſum, ſpecie, vt ais, diuerſo tamen. Hic velim ex te ſcire, mi Alexandrine, quid inter hoc genere eadem, ſpecificam differentiam pariat, quod tu nec exprimis nec oſtendis. Sunt quidem, ſcio, nonnulli, qui inter Phaſeoli albida ſemina, & alio qua vel luteo, vel rubentia, vel nigricantia, vel ex albido nigroq; permixtis colorato, diſcrimen facere conantur: propterea quòd albida ſemina renum quorundam animalium figuram paulò magis exprimere videantur, quàm alterius coloris. Quod ſi autem huiuſcemodi eſt diſcrimen, quo ſpecie diuerſa ac differentia eſſe exiſtimas: valde exiguum illud eſt, & certè tam exiguum, vt nec nomine nec ſpecie, hoc ea propter diſtinguenda ſint. Neque enim color vel nomen vel ſpeciem mutat, niſi alia adſint diſcrimen oſtendentia. Cuiuſcumque ergo coloris Dolichi ſemina ſint, haud idcirco nominibus diſtinguenda, & quadam Phaſeli, alia Phaſeoli dicenda. Phaſelus etenim haud alius eſt, quàm vulgaris Faba Germanis Bona dicta, à Phaſeolo ſiue Dolicho differens: vt Pempt.* IIII. *lib.* II. *cap.* I. *obiter multis oſtenſum eſt. Quibus accedere poteſt, quòd Galenus lib.* I. *De alimentorum facult. inter eo ſemino, quo in aqua eouſque dum radices egerint, id eſt, germino fecerint, macerato edunt, Phaſelos quoque recenſeat: & noſtra hac ætate vulgares Fabæ, ſiue Germanorum Bonæ in aqua macratæ quoque edantur; & quidem à Religioſis montis Athon, vt Bellonius Singularium lib.* I. *cap.* XXXVIII. & XLVIII. *refert, quos veriſimile eſt hanc conſuetudinem à veteribus retinuiſſe: ſic vt & hinc colligendum videatur, veteribus Phaſelos dictos fuiſſe, quas modo vulgò & perperàm Fabas, Germani verò Bonas vocant. Semina verò, quæ in aqua macerata, donec radices produxerint, edunt vt referente Goleno, ſunt Fœnugraci, Phaſeli ac Erutiæ, item & Lupini. horum autem nullum cum vulgari Faba ſiue Bona conuenire poteſt, excepto ſolo Phaſelo. Proinde & hinc tuo argumento planè, Alexandrine, concidunt, neq; enim vulgarem Fabam Phaſelum eſſe negare poſſes: multo verò minùs legitimam Fabam eſſe affirmare. Neque tibi in vllo prodeſſe queunt Galeni verba quo ex cap. de Dolicho, haud integra ſed mutila in medium profers, deinde & alio detorques. Refert Galenus Dioclu verba de Dolicho ac Piſis, poſt quæ deinceps Ochris, Lentis, Ciceris, & Orobi mentionem faciens, Lathyri ſiue Cicerculæ nomen prætermittens, eamdem, inquit, dubitationem præbet (quam videlicet Hippocrates priùs) Dicere tamen (addit) quis poſſet: omnia hæc, Ochrum, Lathyrum, Foſelos, vnum*

eſſe

esse genus, verùm pluribus nominibus appellari. Hîc tu mox Alexandrine additis: Et te vera sunt genere eadem, speciebus quibusdam diuersa cuncta hæc. *At Galenus, dicere aliquos posse eadem esse genere hæc refert; non, vt tu, affirmat. An ne Ochri, Lathyri, ac Faseli eadem sunt? negas. Sed Phaselum ac Phaseolum eadem genere esse respondes. Verùm hoc ex istis Galeni verbis colligi nequaquam potest. Desine ergo Galeni verba ad alium sensum contra mentem eius detorquere, & integra, non mutila in medium profer ta. Quod quia abs te non factum, hîc integra adscribenda putauimus:* In libro De ratione victus, Hippocrates scriptum sic reliquit: Pisa minus quidem inflant, sed magis per aluum secedunt: Ochri autem & Dolichi ius quidem secedunt celerius, verum minus sunt flatulenti, & nutriunt affluentiùs. Cùm enim Hippocrates his verbis Pisa Fabis comparet, quarum pnùs vt cibi flatulenti meminerat, deinde Ochros & Dolichos adscribat; in eo significat, Dolichon eiusdem esse generis cum prædictis seminibus, & potissimùm cum Ochris. Verùm eùm nullam prorsus Lathyri aut Phaseli mentionem fecerit, suspicari quodammodò possumus, illorum seminum quoddam licere appellare Dolichon. Quòd si quis Phaselos etiam in Lathyrorum genere reponat, negare [illegible] non poterit, quin Lathyri in prædicta oratione Dolichi appellari queant. Nam & Diocles in Leguminum catalogo, vt Fabas primas recensuit, mox Pisa, deinceps ad verbum sic scribit: Dolichi verò non minùs quàm Pisa nutriunt, præterea flatu similiter carent: quod verò ad suauitatem pertinet, ad deiectionem, vincuntur. Verùm is quoque deinceps Ochri quidem, & Lentis, & Ciceris, & Orobi mentionem faciens, Lathyri autem nomen prætermittens, eamdem præbet dubitationem. Dicere tamen quis possit, omnia hæc, Ochros, Lathyros, Phaselos, vnum esse genus, verùm pluribus nominibus appellari. *Hæc sunt, mi Alexandrine, integra Galeni verba, quæ quàm nihil pro tua sententia faciant, vel nostra aduersentur, satis manifestum. Vale.*

REMBERTI DODONAEI
DE OLERIBVS,
ET CARDVIS,
STIRPIVM HISTORIAE
PEMPTAS QVINTA.
DE HERBIS EDVLIBVS,
LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

ANTECEDENTE *Pemptade Frumentorum Leguminumq; materia comprehensa est: nunc altera edulium herbarum succedit pars, qua Olerum historia continetur. Est autem inter hæc differentia haud exigua: quædam etenim herba siue foliis edulia sunt, alia fructu, radicibus verò non pauca.*

Eorum autem, qua herba siue foliis edenda sunt, duplex est genus: nonnulla enim tota, ac subinde sola edi possunt, vt Atriplex, Beta, Brassica, Lactuca, &c. alia verò nec sola nec tota eduntur, sed ciborum ac Olerum aliorum condimenta sunt, vt Apij genera, Sinapi, Eruca, Nasturtium, &c. Quæ omnia vt verè Olera dicuntur, sic & hæc, Pemptas ista explicabit: additis quinto loco spinosis Cardnis, quorum nonnulli edules sunt, vt Cinara, Carduus Leucographus, & alij.

Primo autem loco occurrunt herba, quæ tota ac subinde sola esitantur; additò interim & iis, qua cognatione aliqua ipsis adharent, tametsi etiam edules non sint. Nec enim, vt sæpiùs admonuimus, similes ab inuicem diuellendas existimauimus: tam & expediens cum vtilibus inutiles describi; ita enim facilius vna ab altera dignosci potest.

DE ATRIPLICE.
CAPVT PRIMVM.

ATRIPLICIS genera sunt duo, hortense ac siluestre.

1. Hortensi caulis procerus & erectus nonnullis alis & ramis brachiatur: folia lata, acuminata, & bliti foliorum æmula, læuiora interim molliora què: flosculi exigui sublutei coaceruati: semen foliatum, tenui cortice obductum, racematim cohæret: radix in altum descendit, multæ ex qua fibræ prominent. Sunt folia caulesque intiò subcandido relucentia colore, ac veluti tenui respersa farina; procedente verò tempore in luteum nonnihil subinde elanguescunt.

2. Siluestris lætitate formaque foliorum, floribus, semine folioso hortensem æmulatur, sed humilior ac minor est omnibus partibus.

3. Vtriusque generis caule, foliisque, & succo rubens species etiam quandoque reperitur, frequentiùs tamen hortensis.

4. Est verò & alia siluestris, humillima, ramosior, foliis angustioribus, floribus, seminibusque prioribus respondens.

5. In hortis olitorijs frequenter, satiua etiam non sata prouenit: siluestres iuxta vias, semitas, scrobes, & margines agrorum saepiùs gignuntur.

In maritimis ad Tergestum salinas à se repertam & Atriplicem quamdam Matthiolus refert, humi fusis caulibus procumbentem: foliis candidis, Spinachiæ minoribus: semine in summis virgis racematim congesto, radice multiplici, quam Marinam appellat.

Iunio ac Iulio, subinde Augusto mense vigent, semenque perficiunt.

Græcis ἀτρέφαξις dicitur, item & χρυσολάχανον: Latinis Atriplex, & Aureum olus: Officinæ Latinam retinent nuncupationem: Germanis Melden. Mulden: Belgis Melde: Italis *Atriplice, & Armala, Trapese:* Hispanis *Armolles:* Gallis *Arrouches, ou Bannes dames:* Anglis Orage: Bohemis Lebeda. Plinius de Atriplice & Chrysolachano seorsim disserit, velut ab inuicem

cem

Atriplex hortensis.

Atriplex silvestris.

Atriplex silvestris humillima.

Atriplex Marina.

cem differentibus. De Atriplice siquidem lib. xx. De Chrysolachano lib. xxvii. cap. viii. vbi sic scribit: Chrysolachanon, inquit, in Pineto Lactucæ simile nascitur: sanat neruos incisos, si confestim imponatur. Et aliud genus Chrysolachani traditur flore aureo, folijs Oleris.

Pes anserinus.

Garosmus.

Temperamento Atriplex, Galeno auctore, in secundo ordine humida, frigida in primo; Hortensis verò etiam humidior ac frigidior. Dioscorides edi Olerum modo coctam ait, aluum item mollire, ac phygethla siue panos quoque discutere, siue cruda siue cocta imponatur; semen cum aqua mulsa regium morbum sanare.

Galenus huic ex eo abstergendi vim adesse existimat, & iocinoris obstructiones aperire posse.

De Pede anserino. CAP. II.

AD Atriplicum genus referenda vulgaris occurrit herba, Pedem anserinũ appellant, cubitali aut altiore caule, nonnihil striato ac ramoso hæc assurgit: foliis circumuestitur latis, læuibus, splendẽtibus, aliquot sectionibus per oras diuisis: flosculi exigui subrubent: semen ramulorũ cacuminibus racematim adhærẽs: Atriplicis siluestris satis simile est; radix in multas fibras diuiditur.

Secus veteres parietes, vias, semitas, alibiq́ue incultis ac desertis humentibus nonnihil locis frequens exit.

Viget ac floret vnà cum Atriplicibus reliquis.

Nomen recentior ætas Pedi anserino dedit, à similitudine pedis anseris, quem angulis & sectionibus suis, folium quadamtenus exprimit: Germanicè Gänſe fuß: eadem vocatur Gallicè *Pied d'oye*, Italicè *Pede di ocha*, Anglicè Goose foote/ Belgicè Ganſen voet.

Facultate hæc herba frigida quoque ac humida est, & quidem non minùs Atriplice, sed vti apparet, etiam amplius refrigerans. Suum genen exitialis ac perniciosa, si edatur, fertur. In Medicinæ vsum non admittitur, multò minùs inter edulia.

De Garosmo. CAP. III.

ADMODVM fœtida hæc herbula est, corrupta putridaq́ue salsamenta, ac fœtens horum ius, grauissimo molestissimoq́ue odore superat: exiguis repit cauiculis, circa quos foliola colore formaq́ue Atriplicis, sed minora multò, omnino videlicet exigua: flosculi pusilli, semenq́ue minutum veluti siluestri Atriplici: radix tenuis fibris nonnullis capillatur.

Locis incultis, iuxtà semitas nasci gaudet: semel ad hortos translata diutine recurrit.

Annua est vti reliquæ Atriplices, cum quibus viret, viget, ac perit.

Garosmum ex eo quòd fœtidum ὄδωρ siue liquamen piscium redoleat, Cordus appellat: Tragium Germanicum aut Atriplex fœtida dici potest; hirci siquidem virosum odorem, huius fœtens odor etiam superat. Ad Atriplicum autem genera referendum.

Nullus autem vsus est herbæ; ex vtero tamen laborantibus grauitate odoris prodesse potest: nam vti Hippocrates ait, cùm vterus strangulant, ad nares graueolentia adhibenda.

De

De Blito. CAP. CIIII.

Blitum maius.

Blitum minus.

Blitum rubeus.

Blitum maculosum.

Amaranthus purpureus saturo cocci colore.

Amaranthus maior floribus obsoleti coloris.

BLITI plura sunt genera, magnitudine, tum & nomine differentia.

1. Quod maius appellatur, supra duos aut tres pedes attollitur: caulis eius rotundus in alas non paucas diffunditur. Folia sunt lata, acuminata, veluti Atriplicis, sed virentiora ac glabra: flosculi & semina latis membranis inclusa in ramulorum fastigiis racemosa: radix multiplicibus fibris deorsum demittitur.

2. Minus Blitum humilius est, foliisque angustioribus: flosculi huius obscurè rubent: semina vt Atriplicis ac maioris Bliti: radix eiusdem modi.

3. Vtriusque rubens quædam reperitur species: maioris autem caules potissimùm rubent; minoris verò & caulis, foliaque, ac radices; quæ & e purpura rubicantem sucum attritu reddunt.

4. Est & Blitum foliis non modò virentibus, sed rubro luteoque coloribus pulchrè distinctis, forma prionibus simile. Quod non absre Blitum maculosum siue maculatum dicitur, & à nonnullis herba Papagalli, aut rectius Psittaci herba, à foliis variè coloratis, similitudine Psittaci plumas referentibus.

5. Amaranthus. Iam & ad Bliti genus referendus quoque venit Amaranthus purpureus vterque, cùm cocci saturato ac eleganti rubore tinctas, tum obsoleti coloris ampliores ac laxiores spicas progignens: de quibus Pemptadis 11. lib. 1. scriptum est.

Passim reperiuntur vulgaria Blita locis incultis; non rarò in hortis sponte enascuntur.

Vnà cum Atriplicum generibus recurrunt, vigent, ac florent.

Græci βλίτον: Latini Blitum appellant: Germani Mayer: Hispani *Bredos*: Itali *Biedoni*, *Bluto*: Galli *Blete*.

Olus, Galenus ait lib. VI. De simplic. medic. facult. esculentum est Blitum, humidæ frigidæque temperaturæ, in secundo maximè excessu. Alimentum autem corpori præbet exiguum, vt 11. De aliment. facultatibus. Exoleribus siquidem est ἀνιόις, siue gustabilis qualitatis expertibus; quorum substantia aquosior est.

Huiusce modi autem olera non solùm exiguum nutriunt, sed & ad facilem deiectionem sunt propensa, non tamen vehementer, cùm nulla ipsis adsit qualitas acris aut nitrosa, quæ ventrem ad excernendum excitet.

De

De Spinachia. CAP. V.

Spinachia.

SPINACHIA Blito vel etiam Atriplici cognata est: folia profert mollia obscurè virentia, succi plena, acuminata, & latiore base triangula, iuxta pediculum sæpenumerò vna vtrimque profunda sectione diuisa: caules teretes, pedales, intus concauos, similibus foliis conuestitos, iuxta quæ, rum & in fastigiis ramulorum flosculi racematim cohærent, succedente mollirer spinoso semine: radix tenuibus fibris cõstat.

In hortis facillimo culru prouenit, solum vix vllum refugit.

Quouis tetè anni tempore seri potest. Vere sata cirò adolescit, & intra duos menses perficitur. Quæ verò Autumno seritur, non ita celeriter increscit, sed per hiemem restans, mox primo Vere semen profert.

Spinachiam nostra ætas appellat: nonnulli Spinacheum olus: alij Hispanicum olus: Fuchsius Græcè σπιναχίαν vocat: ab Arabibus ac Serapione Hispanac dicitur. Sunt qui σπυλομαλαχὴν, aut πυλομαλαχὴν, id est, Maluaceam Beram nominant. Germanis Spinet: Belgis Spinagie: Hispanis *Espinaca*: Italis *Spinacci*: Gallis *Espinars*: Anglis Spynache.

Falluntur qui Plinij Boulaparhon esse existimant: Laparhi siquidem genus Boulapathon est: radicis tantùm altitudine ab alijs differens, vt lib. XX. cap. XXI. ipse refert. Nec quoque Hippocratis Blitum est, quod veluti lingua non esse scribit lib. II. De morbis muliebribus: nam inter subditicia istud refertur, quæ rubrum fluxum muliebrem reprimunt ac sistunt. Talis autem Spinachiæ facultas haudquaquam est, adstrictione omni carens. *Boulapathon.*

Est autem Spinachia humida planè ac frigida ordine fere secundo; sed humida magis: ex olerum numero, quorum substantia aquosior, & sapor qualitatis expers: cirò idcircò descendit, & aluum emollit.

Editur decocta, sed alimenti exiguum aut nihil confert: flatulenta nonnihil est, & nauseam facilè parit, nisi Zinzibere aut alio consimili condiatur: recipitur & inter cruda acetaria recèns enata, prius scilicet quàm latiora ei subnata fuerint folia.

De Beta. CAP. VI.

BETA duorum est genetum: candida vna, nigra altera: cuius vna species radice est crassa admodum, ac eduli.

Sunt autem folia priori magna, lata, læuia, resplendentia, quandoque dilutiùs, aliàs saturatius viridia: caules longi, bicubitales, striati, in ramulos effusi: circa quos minutò flosculi copositi ordine digesti, colore subuirentes: deinde semina aspera, rugosa: radix teres, longa, intus candida est. 1.

Altera Beta foliis, caule, semine, radiceque similis, solo colore differens est: qui in foliis, caulibus rubens elucet. 2.

Tertia & caule foliisque ruber, sed subinde dilutiùs: radices verò habet paulò breuiores, sed crassas, Napis sæpenumerò persimiles, quæ in interiore pulpa rubent, & ori quàm reliquorum gratiores, ciboque apriores. 3.

Seritur in hortis Beta: solum amat madens ac lætum. Opportunissima satio eius est Vere: sata ætate viret, nec non & hieme: altero anno caulis cum seminibus assurgit.

Iulio aut Augusto semen ad maturitatem peruenit.

Tertiæ radix priusquam caulis exeat eruenda, alioqui cibo inutilis futura.

Græcis σεῦτλον, πεῦτλον, & à nonnullis πεύτλιον dicitur: Latinis Beta: Germanis Mangoldt: Belgis Bete: Italis *Beta*, *Bietola*: Hispanis *Aselgas*: Gallis *De la Porée*, *Bette*: Anglis Beets.

Beta candida.

Beta rubra.

Beta rubra Romana.

Nomine vicina est σευτλὶς dicta: sed vt apud Atheoæum, diuersum genus, & à Beta differens.

Candidam Betam σευτλιὼν, id est, Siculam cognominari Theophrastus ait: hinc Siclæ vox, qua Barbari & Officinæ plerique Betâ appellitant.

Tertiam Betam Germanis Rote Rüben, id est, Rapum rubrum dici Fuchsius auctor est. Non est tameo Rapi, sed Betæ species, quam nonnulli Romanam Betam vocant.

Ceterùm Beta candida quidem humidum ac frigidum olus est, quod adiuoctam quamdam salsilaginem ac nitrosam facultatem habet: vnde & extergit, & per nares pituitam euocat. Cocta autem editur, citò descendit, & aluum ad excernendum & deponenda excrementa excitat; præsertim cum iure io quo decoquitur sumpta: absque iure esitata, deposita nitrositate, minùs extergit, ac aluum irritat. Nutrimentum autem ex Beta qualicumque tandem exiguum aut nullum corpori accedit, idque minùs quàm ex Lactuca probum.

Succus autem naribus inditus pituitam clementer extrahit & caput purgat; decoctum foliorum & radicum futfures & lentes abstergit. Radix cerasο ooonihil cortice ano glandis modo imposita, aluum quoque ad excrementorum expulsiooem inuitat, præsertim exiguo sale conspersa.

Rubra Beta nonnullæ adstrictionis particeps, aluum minùs mouet, sed cibo minus idonea.

Tertiæ

Tertiæ radix menſibus hibernis cum ſale & aceto condita acetarij alterius loco ſubinde cocta infertur: palato & ori grata.

De Braſſica. CAP. VII.

Braſſica vulgaris ſatiua.

Braſſica rubra capitata.

BRASSICAS duas Dioſcorides facit: ſatiuam vnam, ſilueſtrem alteram: & quidem præter tertiam Marinam, quæ ad Helxines genera pertinet: de qua lib. 3. Pempt. tertiæ. Tria autem huius Theophraſtus genera ſtatuit, σύλοφυλλον, ſiue Criſpum vnum: alterum λειόφυλλον, Læue: tertium ἄγριον, ſiue ſilueſtre. Theophraſtum Cato imitatur, tres quoque Braſſicas referens: primam quidem læuem, grandem, latis folus, caule magno; alteram criſpam; tertiam minutis caulibus, teneram & acerrimam. Eamdem diſtinctionem refert & Plinius lib. xx. cap. ix. vbi in tres ſpecies diuiſiſſe eam ait Græcorum antiquiſſimos: vnam criſpam, alteram λίπαν, & tertiam, quę propriè appellata ſit κράμβη: libro verò xix. & alia plura genera his adiicit, Tritianum, Cumanum, Pompeianũ, Brutianũ, Sabellicum, Lacuturrium.

Noſtra ætas non paucas quoque obſeruauit, vel colore vel forma differentes Braſſicas, Quædam enim ſeſſili folio patulæ ſunt, aliæ contracto capitatæ, nigræ nonnullæ, pleræque albidæ, vel etiam ſaturato colore virentes; iam & læui folio iſtæ, illæ verò criſpo aut laciniato. Eſt & in caulibus differentia.

Prior Braſſicæ ſpecies foliis luxuriat magnis, latis, expanſis & patentibus, üſque in ſaturato cum virore nitore nigricantibus, pediculis tamen foliorum, coſtis ac fibris paulò dilutiùs rubentibus: caulis qui è mediis Vere ſurgit foliis ramoſus, floſculos profert luteos; ſiliquas oblongas, quales Rapi, & ſemina rotunda ſimilia: radix fibris firmatur. 1.

Horus ſpecies & quædam foliis in orbem & globum contractis capitata reperitur, cuius tamen globoſum caput minùs quàm albidæ capitatæ: color verò foliorum huius dilutiùs etiam quàm antecedentis rubet: reliqua conueniunt. 2.

Tertiæ folia minora ſunt, vtrinque ad coſtam vſque mediam profundiùs ſemel atque iterum nitetius iuciſa, per margines verò admodum criſpa: in reliquis non differt. 3.

Quarta foliis eſt ſillis, & in lacinias multas diſſectis: ſecùs ab aliis non differens. 4.

Quinta caule foliiſq; omnino minor eſt, & natura ſua ſilueſtris: ideircò nec in cibatu deſiderata: 5.

Brassica crispa.

Brassica Selinoïdes.

siderata: seminis autem causa præcipuè seritur ac colitur, ex quo subinde non exiguus quæstus accedit.

6. Sexta caule innititur crasso; folia initio effundit ampla, lata, ex albo virentia, crassis costis albidioribus distincta, reliqua in globi aut capitis formam arctissimè contrahit, quæ candidissima sunt; quibus Vere dissolutis caulis assurgit ramosus, floseculos, siliquas, ac in his semina proferens.

7. Est verò & alia quædam capitata, albida quoque, quam Sabaudam vocant. Oblongiora huius sunt capita, minusq; arctè conclusa, quæ si Vere explicentur, caules emittunt similiter ramosos, floribus albidis speciosos: quos siliquæ & semina succedunt aliorum similia. hiemis rigorem hæc non sustinet, neque ad Ver peruenit, nisi admodum clemens hiems fuerit.

8. Succedit Cauliflora dicta, hæc priore caule foliisque albidas refert, sed foliorum loco, quæ in caput conglomerantur, caules huic in mediis exeũt folijs crassi, albidi, molles, qui ori grati cum suauitate cocti eduntur; à quibus Vere, si hiemem superare (quod rarissimum) potuerint, altioribus factis, flores, semina aliorum similia prodeunt.

9. Iam & alia quædam ex albarum genere, cuius caulis omnino crassus redditur; non quidem in mediis foliis, verùm infrà & proximè radicibus, quo loco strumosus factus etiam Rapi haud parui magnitudinem æmulatur: huius interior medulla, qualis reliqui caulis, & reliqua veluti aliarum.

10. Superest & alia Brassica reliquis proceriot: folia huius non læuia, sed rugosa, saturato virore nigricantia, caules, flores, siliquæ, & semina ab aliorum haud dissident.

Brassicæ omnes hortenses sunt, sed quæ siluestrior, in agris seritur. Amat Brassica solum mediocte, pingue, probè stercoratum, & benè subactum. Translatione omnis proficit, ac melior euadit. Indigenæ omnes Belgio sunt, Sabauda, Cauliflora, & postenoribus duabus exceptis, quarum semen aliunde infertur.

Seri ac transferri quouis anni tempore Brassicam posse Petrus Crescentius sentit. Apud Belgas Martio mense, Aprili, & quandoque Maio seritur: Augusto verò etiam non rarò, aut sub initium Septembris. Transferri, inquit Columella, sex foliorum Brassica debet. In aliurn autem locum transferuntur ac transplantantur Brassicæ in Belgio, Maio aut Iunio, quæ quidem

Brassica silvestris Crambe dicta. Brassica capitata albida.

dem primis Veris mensibus satæ sunt; quæ deinde hibernis mensibus virent, ac succedente Vere flores ac semina proferunt: Augusto verò demum mense satæ, Octobri aut Novembri transferuntur, vel quandoque enam Marno mense, qualis præcipuè albidæ capitatæ sunt, quæ deinde post Solstitium in capita extuberant. Sabaudæ verò & Caulifloræ tempestiuè serendæ, Maioque transferendæ sunt.

Omnis autem Brassica Dioscoride & Galeno Græcè κράμβη appellatur: & satiuæ quidem κράμβη ἡμερος: Theophrasto verò hæc ῥάφανος dicitur. Est quidem Rhaphanus vulgò, quæ Latinis Radicula; sed Theophrastus Radiculam non Rhaphanum, sed Rhaphanida vocat: eadem verò & ἄμαθυσος herba est, sic dicta, non modò quòd ebrietatem arceat, verùm quòd [illegible] olore (quæ prioris generis est) Amethyston gemmam referat: Officinæ & vulgò Caulem nominant, ab ipsius caulis præstantia: Germani Kolfraut: Brabanti Stoolen: Galli *des Choux*: Hispani *Colbes, Couues*: Itali *Caulo, Verza*.

Vnior species est ea, quam Theophrastus λευκόϊον, Plinius vno loco λείαν, alio Cumanam nominat: eamdem & Cauloden quosdã vocitare ait: Cato hanc Leuem appellat: vulgò Rapum caulis: Germanis Bieter roter Kol: Brabantis Groote roode Stoolen: Gallis *Choux rouges*. 2.

Alteram speciem Brabanti vulgò Hooftstruys vocant: Latinè Rosaceam Brassicam dixeris. Pertinere hæc ad Trimanum genus nonnullis videtur. Plinius siquidem lib. XIX. cap. VIII. Trimani caulem sapore & magnitudine præcipuum esse ait, sed ex terræ aggestione talem fieri: unusmodi Rosacea non est. Magis cum Lacuturribus ex valle Aricina, capite prægrandibus, & foliis innumeris, conuenire videtur. 21

Tertiam Crispam Theophrastus σέλοφύλλον nominat, atque inter Brassicas primo loco refert; Catoni secunda est; Plinio Sabellica est: Sabellico, inquit, (generi) in admirationem crispa sunt folia. Germanis Krauſſkol: Belgis Ghekrouckelde Stoole: Gallis *Choux crespuz*. 3.

Quarta foliis fissis σελινοειδὴς, Latinis Brassica Apiana rectè vocari potest, tametsi Plinius lib. XX. cap. IX. Crispam sic dictam velit à similitudine foliorum Apij: sunt autem Apij folia haudquaquam crispa, sed in varias partes dissecta: vulgò apud Brabantos Ghesnedde Stoole. 4.

Quinta Veteribus tertia est, quam Plinius proprie κράμβην dici affirmat, Brabãtis Stoolen. 5.

Quæ inter albidas prima est, vulgò Capitata nuncupatur: & à nonnullis Brassica Imperialis: 6.

Brassica Sabauda. Brassica Cauliflora.

lis: Germanis Kappis kraut: Belgis Cabuys koole/ Shytkoole: Gallis *Choux Cabus*: Hispanis *Repolho, Colhes morcianos*: Italis *Caulo Cappuccio, Cappuzzino*: Anglis Cabbage.

6. Sextam Brassicam Tritianam nonnulli a Plinio dictam esse censent, cuius magnum & sæpè pedale caput aliquando conspici lib. xix. cap. viii. & paulò ante ex terræ aggestione tale fieri, affirmat. Brassica autem ista capitata, non ex aggerendo aut accumulando terram, talis nascitur; sed sua natura, si tempore & loco idoneis transplantetur, capitata efficitur.

7. Quæ succedit, septima ordine, Brabantis Sauope koole / id est, Sabauda Brassica dicitur. Fertur ex semine prouenire Caulifloræ, quod in Belgio maturuit. Inter Lacututres capitatas non temerè numerari potest.

8. Cauliflloram verò nonnulli etiam Cypriam Brassicam vocitant: Italis *Caulofiore*: Gallis *Choux floriz*, Brabantis Blom koole. Hæc cum Plinij Pompeiana conuenire videtur, de qua sic lib. xix. cap. viii. Pompeianũ (genus) procerius, caule ab radice tenui, intra folia crassescit.

9. Proximam Rapecaulem vulgò nominant.

10. Postremam Nigram cognominant Brassicam: ab Italis *Negrecaulem* (vt fertur) dictam. An hæc ad Brutianum referenda sit expendendum, quod Plinius prægrandibus foliis, caule tenui, sapore acuto esse scribit.

Cetertùm Brassica omnis resiccantem & adstringentem facultatem habet, atque vnà nitrosam quamdam vehementiùs abstergentem qualitatem: hanc autem succus aut decoctum eius sibi vendicat. substantia siue Brassicæ corpus adstringentem & resiccantem retinet. Deponit etenim Brassica decoctione nitrosam hanc qualitatem, quæ succo ac humido eius insidet: quam omnem aqua, in qua primò decoquitur, ad se pertrahit. Quam ob causam decoctum eius aluum mouet, veluti & succus si bibatur. Abiecto autem primo iure in quo decocta est, aluum Brassica siccat & adstringit: alimentum autem corpori præbet exiguum, succum verò ingenerat non probum, vtpote crassum ac melancholicum: minùs tamen crassum aut vitiosum, quæ albidæ sunt, quæ idcircò & alijs præstant. Cato tamen crispam maximè commendat: sed huic albidæ cognitæ non fuerunt. Obscuritate visus laborantibus & tremulis comesam auxiliari, Dioscorides auctor: Cymam verò eius acrotem, stomacho vtiliorem, &

ad

Brassica caule rapum gerens.

Brassica nigra.

ad vrinam ciendam validiorem esse: sale autem cõditam stomacho inimicam esse, & aluum conturbare: crudam verò ex aceto mansam lienosis prodesse, idem ait. Plinius splenit icis in vino albo per dies quadraginta exhibendam scribit.

Verrut & Brassica cruda ante alium cibum sumpta ebrietatem arcere, neque inebriari posse eum, qui crudam præsumpserit: posteà verò sumptam crapulam etiam discutere. caussa horum naturale Brassicæ cum Vite dissidium; quod tale est, vt si quando in aruis appropinquauerit Viti, aut statim tabefiat, aut Vitis sarmenta tabefaciat: aut si, dum coquitur, vinum inficiatur, de cetero non coquatur, ac color eius corrumpatur: vt in Geoponicis Cassij Dionysij Vticensis scribitur. Athenæus ramen arcendi ebrietatem potentiam, non foliis, sed semini Brassicæ asscribit. Conferunt verò & folia omnibus inflammationibus ac œdematis cum polenta trita ac imposita; cum sale carbunculos rumpunt.

Succus Brassicæ, auctore Dioscunde, cum inde & nitro sumptus aluum mollit: cum vino potus viperarum morsibus aduersatur. Idem cum Fœnogræci farina podagricis ac articulorum doloribus impositus prodest; cum & vlceribus sordidis ac vetustis: caput purgat naribus infusus: cum loliacea farina subditus menses mouet: Plinius succum cum vino auribus instillatum, auditus tardirati prodesse refert.

Semen, præsertim Ægyptiæ Brassicæ, quod amaræ, Galeno reste, qualitatis particeps est, lentigines pellit: faciei lentigines, ephelidas, & quæcumque modicam abstersionem exposcunt, expurgat.

Aqua, in qua decocta est, neruos articulosque mirè adiuuari ferunt: tum & vulnera recentia ac vetera: etiam carnicomata, quæ nullis aliis remedijs sanari possunt, si hac foueantur.

Caliculorum cum radicibus crematorum cinis admodum reliccans est, & adipe vetusto exceptus ad inueteratos laterum dolores prodest.

De Siluestri Brassica. Cap. VIII.

SILVESTRIS Dioscoridi nuncupata Brassica, satiuarum minori quinto loco descriptæ 1.
similis esset, nisi hirsutior, albidior, ac sapore amarior foret; folia siquidem, flores, siliquæque iis respondent.

Braſſica ſilueſtris.

Braſſica ſilueſtris perfoliata.

Naſci autem hanc in marinis præruptis locis Dioſcorides ait: reperitur verò & in Zelandiæ altioribus iuxta mare tumulis.

2. Præter hanc verò & alia ſilueſtris eſt, folio omnino minore, læui, indiuiſo, latè & oblongæ formæ caulem quodammodò amplectente, perfoliatæ fere ſimili: cuius caulículi teretes, tenues, manes, floſculos initiò proferunt candidos, atque ſiliquas inde tenues, oblongas, & anguloſas. In campis ſponte gignitur, in Hiſpaniis quidem auctore Cluſio, tum verò & in nonnullis Auſtriæ ac Germaniæ locis.

Florent Braſſicæ iſtæ æſtiuis menſibus, atque intereà etiam ſemen perficiunt.

1. Κράμβη ἀγρία à Dioſcoride Græce prior dicitur; Latinis Braſſica ſilueſtris, Braſſica ruſtica, & à nonnullis Braſſica marina; differens tamen à Braſſica illa, quâ Dioſcorides hoc nomine inſcribit, & recentiores Soldanellam appellant: de qua Pemptadis tertiæ lib. III. ſcriptum eſt.

2. Alteram campeſtrem Braſſicam nominant, nonnulli etiam montanam, vel perfoliatam.

Eſt verò prior illa ſilueſtris calida ac ſicca, & quia amara, extergens quoque. Folia, inquit Dioſcorides, impoſita vulnera conglutinant, & inflammationes tumoreſque diſcutiunt.

De alterius facultatibus compertum nihil extat: à nemine enim in cibum admittitur.

De Boragine ſiue Bugloſſo vero. CAP. IX.

1. BORAGINI lata ſunt folia, rotundis tamen longiora, humi decumbentia, Verbaſci foliorum fere magnitudine; ſed nigricantia & aſpera, bubulas æmulantia linguas: caulis cubitalis, aut altior, ramoſus: floſculi in cacuminibus eleganter cærulei, rarò albidi, ex quinque foliolis compoſiti: e quorum medio nigra eminent ſtamina, faſtigio coëuntia, pyramidis in modum acuminata: radix fibris coliæret, hiemis ac frigoris impatiens.

2. Huius verò & altera extat ſpecies, foliis ſimilibus, ſed minoribus: floſculis cæruleis paruis, abſque ſtaminibus, quàm vulgaris Bugloſſi minoribus: radix reſtibilis hiemem ſuſtinet, foliis intereà quoque virentibus.

Vulgaris Borago paſſim in omnibus hortis reperitur: quouis ſolo prouenit.

Altera omnino rara eſt, paucíſque cognita.

Magna æſtatis parte, & in multum Autumnum vſque Borago floret ac viget.

Officinis

Borago. Boraginis altera species.

Officinis Borago dicitur, Germanis Burretsch Italis *Borragine*, Hispanis *Borraces*, Gallis *Borrache*, & *Bourrache*, Brabantis Bernagie, Anglis Borage Bohemis Borack à nonnullis Potrago. Veterum est βούγλωσσον, quod Latinis Lingua bubula, Lingua bouis, Bugloſſus, & Libanium dicitur; Apuleio & Corago: vnde fortaſſis Boraginis nomen C. in B. inurato, niſi apud Apuleium Borago pro Corago legendum ſit; à Plinio verò & εὐφρόσυνον, ſiue Euphroſynum, quòd hilaritatem excitet: quod & antiquus verſiculus de Borragine teſtatur: Bugloſſus vera.

Ego Borago gaudia ſemper ago.

Humidi autem euidenter eſt temperamenti, calidi non item; ſed in calore frigoreque medij eſſe apparet.

In vinum coniectum Bugloſſum, inquit Dioſcorides, animi lætitiam efficere creditur: Galenus quoque & Plinius, vino iniectum lætitiæ & hilaritatis cauſſam eſſe exiſtimari, animique voluptates augere, affirmant.

Noſtra ætas non modò herbam, ſed præcipuè flores ſubinde in vinum coniicit, vel aceto-riis inſpergit, lætitiæ ac hilaritatis excitandæ cauſſa: condiuntur & in hunc vſum cum ſacharo flores: tum & alia ex iis paranrur, quibus ad cordis cottoborationem, triſtitiam pellendam, & animi lætitiam augendam Medici paſſim vtuntur.

Folia cum aliis oleribus decocta ad aluum molliendam nonnihil conferunt: conueniunt verò & iis, qui ob faucium aſperitatem tuſſiunt, cum melicrato, auctore Galeno. Aiunt (vt inter Dioſcoridis notha) Bugloſſi herbam, quæ tres caules emittit, ſi cum radicibus & ſemine tota teratur, & in potu detur, contra tertianos rigores prodeſſe; ad quartanos verò, quæ quatuor.

De Bugloſſa vulgari, ſiue Lycopſi.
Cap. X.

QVAM Officinæ Bugloſſam appellant, folia quàm Boraginis longiora promit, acuminata, maiora quàm Lactucæ, aſpera, & hirſuta: caulis in altum ſurgit bipedalis, aut altior, ſuperiùs in ramulos druſus; quos ordine digeſti floſculi conueſtiunt, priuſquam toti dehiſcant in rubro purpuraſcentes, deinde cærulei, non magni, quinque foliolis patentes; in quorum conceptaculis oblonga, aliquantulùm tugoſa tetna quaternaque ſuccedunt ſemina: radix oblonga, teres, digitalis craſſitudinis, plurimis annis reſtans: in calidis regionibus locis I.

Buglossa vulgaris. Buglossa siluestris.

apricis foris rubens, alibi subnigricans, interiore carne candida, lentoque succo prædita.

2. Est huius & minor omnino species, foliis quæ & asperis ac oblongis, sed multò minoribus: flosculis quoque cæruleis, sed exiguis; radix cuius tenuis & albida. Prior, vt Dioscorides ait, in campestribus nascitur: seritur verò in Germania ac Belgio, tum & alibi in hortis.

Minor frequenter in agris frumentum ferentibus reperitur.

Floret vulgaris Buglossa à Maio aut Iunio vsque in æstatis finem: folia hieme pereunt, Vere noua erumpunt.

Minor æstiuis quoque mensibus viget.

1. Posterior ætas Buglossam, & Buglossam domesticam hanc appellat; ac pro vero Bugloso in vsum recepit: vnde & Germanus Ochsenzunge, Ossentongue, & Bugloss dicitur. Legitimum Buglossum Borago est.

Hæc autem à veteribus λύκοψις, siue Lycopsis est dicta, quam Galenus inter Anchusæ species numerat: à quo Dioscorides quoque haud alienus est, Lycopsim à nonnullis Anchusam vocari referens. Nec temerè inter Anchusas habetur, cùm omnibus partibus ipsas referat. Esse verò hanc Lycopsin veterum, dubitare non potest, qui ipsam cum huius descriptione conferre voluent, quæ sic habet:

Lycopsis. Λύκοψις τὰ μὲν φύλλα ἔχει ὅμοια θριδακι, μακρότερα δὲ καὶ τραχύτερα καὶ παχέα καὶ πλατύτερα, περιφερόμενα περὶ τὴν ῥίζης κεφαλήν· καυλὸν ἀπίσω μακρὸν, ὀρθὸν, τραχὺν, φυλλαδίας ἔχοντα πολλὰς, πτερυγίας τραχείας· καὶ ἐπ' ἄκρῳ ἀνθη μικρὰ, πορφυρίζοντα. ῥίζα δὲ ἐρυθρά: hoc est: Lycopsis folia habet Lactucæ similia, sed maiora, aspenora, & crassa, ad radicis caput reflexa: caulem emittit longum, rectum, asperum, adnata multa aspera dodrantalia habentem; in quibus flores parui purpura scentes; radix rubicunda. An ne talis Buglossa vulgaris? folia aspera & Lactucæ maiora respondent, & caules ramosi, flosculi item circa alas è cæruleo purpurascentes, nec non radix in calidis regionibus foris rubens. Qua de causa audiendi illi minime sunt, qui Bugulssam vulgarem Cirsion esse existimant: Cirsion siquidem ex Carduorum est generibus, cuius flos in pappos abit: ex horum autem genere Buglossa neutiquam est; nec flos eius in pappos resoluitur.

2. Altera species, Lycopsis quædam minor est, aut potiùs Anchusæ quoddam spurium genus: vulgò Buglossam siluestrem nuncupant.

Cete-

Ceterum facultate Lycopsis, auctore Galeno, refrigerans & desiccans est. Cum oleo, inquit Dioscorides, radix impolita vulneribus medetur: cum farina hordeacea erysipelatis. Sudorem, Plinius ait, in febribus mouet succo aquæ calidæ admoto.

Recentior ætas huius folia, flores, & radices eodem, quo Boraginis siue legitimi Buglossi, loco habet, & medicamentis omnis generis quæ tristitiam depellere, mœrorem excutere, hilaritatem excitare, voluptatem adferre, & cor corroborare creduntur, admiscet. Oleribus folia a[illegible] eadem quod Boraginis queunt.

De Anchusis. CAP. XI.

Anchusa Alcibiadion.

Anchusa tertia.

ANCHVSÆ excepta Lycopsi, tria Dioscoridi sunt genera, Onoclia videlicet, Alcibiadion, & tertia proprio nomine destituta.

Onoclia lata, acuminata, hirsuta, & aspera promit folia, Buglossæ vulgaris breuiora, sed quo[illegible] Lactucæ latiora: caules complures breues, humum versus reclinatos, foliis non minùs asperos, quorum fastigia in alas sparsa flosculis ornantur, Buglossæ dictæ æmulis, sed minoribus: radix digitalis crassitudinis longa. 1.

Alcibiadion foliis est multò minoribus angustioribusque, asperis tamen, hirsutis, ac pungentibus: caulis mediocris exiles fundit ramulos: flosculi parui puniceo colore purpurascunt, forma Buglossæ similes; radix teres & longa. 2.

Tertia foliis etiam quàm Alcibiadion minoribus, angustioribus, nihilominùs asperis & hirsutis: flosculi in alis cærulei: radix aliarum similis. 3.

Horum radices in calidis locis ac regionibus rubent, & sanguineo colore manus inficiunt: in Belgio verò fatæ ac alus frigidis regionibus id minime præstant, neque colore rubent. Tantum Solis calor feruorque ad colorem radicum intendendum potest.

Præterhas verò & quarta quædam reperitur, foliis asperis, hirsutis, ac pungentibus, ac non rarò humi orbiculariter procumbentibus, tertiæ similis, è cuius cauliculo dodrantali flosculi dependent oblongi, interùs cani, dolioli pertusi similes, colore lutei: radix oblonga altè descendit. 4.

Locis apricis Anchusæ nasci gaudent, ac pingui lætoque solo. Prior in Hispaniæ agris reperitur: reliquæ non modo Italiæ, sed & Narbonensis Galliæ indigenæ sunt: reperiuntur

Anchusa quarta siue Pseudoanchusa.

1.
2.
3.
4. Pseudoanchusa.
1.
2.

tur & alibi. Dioscorides Alcibiadion in locis arenosis nasci scribit.

Quarta non rarò in Bohemia occurrit secus agrorum & viarum margines.

Florent ac vigent Anchusæ æstiuis mensibus: messis tempore sanguineum succum radices fundunt, auctore Dioscoride.

Ἄνχουσα Græcis dicta, apud Latinos nomẽ seruat: extant verò & huius inter nothas voces quædam nomina, vt, καταγχουσα, λεύκη, ἀρχέβιλλον, ὀνόφυλλος, πέρφυρις, μυδέουσα aut μίδουσα, à nonnullis verò & Fucus herba.

Prior ὀνάλεια appellatur, & à nonnullis κάλυξ, à nonnullis in Belgio Buglossa Hispanica.

Secunda ἀλκιβιάδιον, ὀνοχειλὲς, & Anchusa altera.

Tertia Anchusæ nomen retinet. Galli cùm hanc, tum alias *Orchanette* appellant, Hispani *Soxgem*, Itali *Anchusa*.

Quarta illa esse potest, quę à Plinio lib. xxii. cap. xx. Pseudanchusa appellatur: & a quibusdam Enchusa ac Doris.

Ceterùm Anchusæ Onocheæ radix refrigerat & siccat, auctore Galeno, & vnà adstringit: & quia subamara, bilem etiam extergit humores: folia imbecillora, adstringunt tamen quoque & siccant. Dioscorides & ambusta & vetera vlcera & oleo & cerato efficacem radicem air, erysipelatis cum polenta mederi, lepris & vitiligimbus cum aceto imponi, partus extrahere genitali impositam, decoctum exhiberi ictericis, nephriticis, & splenicis, febricitantibus cum melicrato: ad vnguentorum spissamenta à pigmentarijs vsurpari: folia in vino pota aluum sistere.

2. Alcibiadij radicem Galenus calidiorem esse tradit, ac magis medicatam: hac verò etiam calidiorem tertiæ paruæ, vtpote quæ ceteris amarior sit, & ampliùs medicata. Dioscorides verò has aduersus virus viperarum ac aliorum serpentum commendat, & siue in potu siue in cibo aut etiam alligatu auxiliari. Plinius lib. xxi. cap. xv. Anchusæ radicem aptam esse tradit inficiendo ligno ac cera.

Butyrum rubrum.

Recentiorum nonnulli butyrum recens insulsum cum Anchusæ radice addito vino, donec ruborem contraxerit, coquunt: quod Butyrum rubrum appellant, & non modò ex alto delapsis exhibent; verùm & ad exanthematum facilem eruptionem prodesse ferunt, si cum calente cerussia mox mitiò propinetur.

De Echio. CAP. XII.

1. ECHIO folia à radice exeunt oblonga, non admodum lata, hirsuta, aspera, & veluti exiguis spinis horrida, humi procumbentia, Anchusæ similia; inter quæ medius assurgit caulis teres & rectus, foliosus, non minus quàm folia asper, adnatis multis appendicibus extrema parte reflexis, velut ramuli Heliotropij; quæ prætet exigua foliola floriculos proferunt cauos, sursum hiantes, mitiò e rubro purpureos, inde cæruleos, staminibus aliquot purpureis mediis, quibus semen succedit angulosum, acuminatum, anguis caput aliquo referens modo: radix prolixa, teres, locis apricis subinde foris rubescit.

2. Huius & species quædam flore rubens quandoque visa, ceteris priori similis. candidis etiam floscułis alicubi extare fertur.

Secus vias & semitas, nec non agrorum margines, ac in ipsis desertis agris prouenit: latum pingueque solum amat, locis gaudet apricis.

Tota æstate floriferum est, semen interea maturatur, hieme folia restant.

Græci ἔχιον & ἀλκιβιάδιον, auctore Dioscoride, appellant: à Nicandro verò ἔχιος, ἐχίειον, & ἀλκίειον dicitur. Facit autem hic duas Echij species, vnam Anchusæ similem, alteram altiorem,

Echium. Echij altera species.

...ore folio, flore paruulo, capitulis viperæ. Prior non temerè Anchusæ species credi... vid licet aut secunda, quæ & Alcibiadion nomuatur. Alterum autem Echium ... aliud esse apparet, quàm quod à Dioscoride describitur.

Appellatur verò istud Echium spuriis quidem nomenclaturis, vt, ὑπὲρ ἵππου θεᾶς, ἀνσία, aut ἀλε... nus Alcibiacum. Officinis hæc surps incognita est.

Apuleius cap. v. de Viperina herba agit, quam aut ἐχίδιον καὶ ὀφιόμορζον dici, Latinè Serpentinam & Radicem Macedonicam: sed hęc ab Echio differens est. Echium Hispani *Yerua de la Biuora*, vel *Chupamel*, Itali *Bugloſſa ſaluatica*, Galli *Bugloſſe ſauuage*, Germani Wilde ochſenzungen nomuant.

Facultate autem Echium Anchusis, secundæ præsertim ac tertiæ simile est. Radix percussa ... e exanimo prodest: eos verò qui antè biberunt feriri non patitur. folia & semen ... æstant: Dioscorides auctor. Nicander in Theriacis Echion quoque inter eas refert ... es, quæ serpentium, ac præsertim viperæ morsui resistunt, ac serpentes abigunt.

De Maru herba. Cap. xiii.

MARV folia promit lata, oblonga, è virore ad cæruleum inclinantia, candicantibus aliquot maculis signata, subiude deorsum reflexa: caules rotundos, ac ramosos, similibus ... d ... um attenuatis conuestitos: è quorum cacuminibus flosculi dependent rotundi, ... ulus cauì, colore lutei, circa annexum quandoque exiguo limbo purpurascentes; ... una succedunt angulosa, nigricantia: radix oblonga, mediocriter crassa. 1.

Huius verò & minor quædam species, foliis angustioribus, nihilominùs oblongis: caulicu... herbosis, alioqui priori similis. 2.

... ac herbosis collibus exit, tum & secus vias ac agrorum margines in Bohemia, Rhe..., Vindelicia, Norico, Pannonia, ac vltra citraque Danubium locis complurimis.

... floret a Maio in multam æstatem.

... or ætas Maru appellat. Meminit autem Maru herbæ Auicenna cap. cccclxiiii. ..., eius species enumerans, quarum prima & secunda odoratæ calidæque, quarta simili... da, hirta & attenuans, tertia verò temperata, quæ existimatur esse Bugloſſum; quin-

Miſebar.

Maru herba.

Cerinthe.

Leucographis.

ta refrigerans Miſebar dicta: cum qua autem harum ſpecierum Maru à nobis deſcriptum conueniat (ſi modò ex his eſt) difficile eſt in tanta Auicennæ breuitate, ne dicamus obſcuritate, cognoſcere. Si ex facultatibus iudicium faciendum, poterit eſſe Miſebar, nam & hæc Maru ſpecies frigida apparet potenna. Videtur verò & Cerinthe eadem ſtirps eſſe, de qua Pliuius libro XXII. cap. XII. his verbis:

Eſt Cerinthe fulu candido, incuruo, cubitali, capite concauo, mellis ſuccum habente. Nec abhorret enim Maru ab iſta deſcriptione: albicantibus ſiquidem maculis folia candicant; deorſum quoque reflexa incuruantur, cubitalis ſtirps eſt, capitulum ſiue faſtigium caulis concauos floſculos promit, è quibus apes mel legunt. Theophraſtus χνοίδεν inter æſtiuos flores libro VI. enumerat: inter quos & Maru herbæ flos habendus. Meminit Virgilius Georg. IIII. vbi ipſam appellat ignobile gramen: quod Seruius interpretatur vile atque vbique naſcens:

—— hoc tu iuſſos aſperge ſapores,
Trita Meliphylla & Cerinthe ignobile gramen.

quibus verbis, aut Graminis nomine Poëta (quod veriſimile) abutitur, aut aliam vult intelligi Cerinthen, quæ Graminis ſit ſpecies.

Extat verò & apud Plinium Leucographidis herbæ nomen: lib. XXVII. cap XI. quæ qualis eſſet, ſcriptum ſe non reperiſſe refert. Quòd ſi verò non temerè nomina ſtirpibus indita, hæc non abs re λευκογεφὶς dicetur, folia etenim albis maculis inſcripta habet. Poteſt verò eadem & Cerinthe ac Leucographus eſſe; non rarò ſiquidem eadem ſtirps, ſub diuerſis nominibus locis ſeparatis occurrit, vt & alibi ſcripſimus.

Vna ſtirps ſubdiuerſis nominibus ſeparatis locis quandoque deſcribitur.

Non eſſe autem hanc Memitham, quæ Græcis γλάυκιον, adeò palàm eſt, vt refutatione opus non habeat.

Ceterùm facultate hæc Maru ſpecies frigida apparet atque adſtringens: & talis quoque Leucographis eſt Plinio auctore: Vtilis, inquit, proditur ſanguinem excreantibus, tribus obolis cum Croco: item cœliacis, trita ex aqua & appoſita; profluuio feminarum; oculorum quoque medicamentis; & explendis vlcenbus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.

De Bupleuro. CAP. XIIII.

DVÆ Bupleuri ſunt ſpecies, anguſtioris folij vnum, alterum latioris.

I. Anguſtioris fulij Bupleuron bicubitalibus aut altioribus aſſurgit caulibus rotundis, geniculatis, in complures alas diffuſis; foliis circa ſingulos articulos oblongis, anguſtis, ſtriatis, latioribus quàm Graminis: floſculis in ramulorum faſtigijs exiguis, veluti Anethi, luteis, vmbellatim compoſitis, quibus ſuccedit oblonguin, & perfoliatæ æmulum ſemen: radix tenuis in ramulos diuellitur.

II. Alterius folia latiora, breuiora, ſed non minùs ſtriata, quædam à radice, alia iuxta caulem exeunt, qui teres, geniculatus, craſſior, ac breuior eſt: floſculi ſimiliter lutei: vmbellæ paulò maiores, tum & ſemen: radix oblonga, craſſa, foris nigricans.

In montoſis ac iuxta ſaxoſas fluuiorum ripas naſcitur: anguſtioris folij pleriſque iuxta Mœnum Germaniæ fluuium valdè frequens. Vtrumque in Bohemia plurimis locis viget, ac non rarò in ipſis ripis, quod latioris eſt folij: reperitur & alius Germaniæ, tum & Hiſpaniæ locis.

Iulio ac Auguſto florent: deinde ſemina perficiunt.

Pro Boupleuro vtrumque habetur: nec deſcriptioni βουπλεύρου repugnant, quæ apud Plinium lib. XXII. cap. XII. extat. Boupleuron in ſpontè naſcentium numero Græci, inquit, habent, caule bicubitali, folijs multis longiſque, capite Anethi.

Latioris folijs Valerius Cordus Iſophyllon, non ſcio quo auctore, nominauit: plerique Elapho-

Bupleurum angustifolium.

Bupleurum alterum latifolium.

Elaphoboſcum, alij Gratiam Dei vocitant: ſed aliud Elaphoboſcum, aliaque Gratia Dei, à nobis deſcribuntur.

Ceterùm Bupleuri ſemen calidum ſiccumque ſecundo apparet ordine: valet contra ſerpentum ictus, vt non modò Plinius, ſed & Nicander in Theriacis affirmat. Fouentur verò & decocta herba plagæ adiectis foliis Mori aut Organi: folia ad ſecundas, vel ſuccus ex vino illitus prodeſt; ſtrumis verò cum ſale & vino folia imponuntur: Plinius auctor. qui & in cibis ab Hippocrate Bupleurum laudatum refert.

De Cichorio & Intybo. Cap. xv.

Eivsdem generis ſunt Cichorium & Intybum; ſed Intybum ſatiuum, Cichorium verò ſilueſtre.

Intybum folia edit oblonga, lata, læuia, ex albido virentia, Lactucæ ferè æmula, ambitu nonnihil crenata: caulis inter hæc aſſurgit rotundus, manus, in ramulos diuiſus, è quo vulnerato lacteus profluit ſuccus nonnihil amaricans, flores ſecundùm caules ex multis foliolis commiſſi, colore frequenter cærulei, rarò candidi: radix oblonga, candida, non abſque adnatis fibris, poſt ſeminis maturitatem deficiens. *Intybum.*

Seritur Intybum in hortis, & quod Vere ſatum celeriter adoleſcit, ac ipſa æſtate florens ſemina profert, ac deinde intercidit: Iulio verò ſatum in hiemem reſtat, Septembri aut Octobri terra obrutum colligatis priùs foliis, niuis inſtar candidum redditur, ac deinde menſibus hibernis, menſis aliorum acetariorum loco infertur. Id quod Plinius haud ignoraſſe videtur lib. xx. cap. viii. vbi Seridem duorum generum eſſe ait: nigram æſtiuam, deteriorem; & hibernam, candidiorem.

Cichorium duplex eſt: vnum folij latioris, ac minùs arroſi, veluti Intybi, ſed tamen minoris, ac non adeò læuis, & nonnihil piloſi: alterum foliis laciniosis, & ad coſtam vſque mediam vtrimque inciſis. vtrique caulis qualis Intybo, flores ſimiles, colore cærulei, ſemen ſubalbidum, radix oblonga, candida, in plures annos reſtans. Diffluit & ex his, caule, foliis, aut radice vulnerans, albicans & amarus ſuccus: amari verò ſaporis & ipſius herbæ folia ac radices ſunt. *Cichorium.*

Non-

Intybum ſatiuum.

Cichorium latioris folij.

Non modò in hortis ſeritur, ſed & per vniuerſam Germaniam, tum & alibi ſecus vias, ac locis incultis exit; ac potiſſimùm ſolia habens profundioribus inciſuris lacuniata, quod & reliquis amarius eſt.

Iulio & Auguſto menſibus præcipuè cum flore reperitur: ſemen interea perficitur.

Cichorium ſilueſtre luteum. Eſt verò & præter illa ſilueſtre quoddam, Cichorio ſolis, ſed exiguis, ſimile: caulibus teretibus, ramoſis, in obliquum rendentibus: floſculis ſecundum ramulos paucis, raris, & paruulis, luteis, qui in pappos ſoluuntur.

Naſcitur & iſtud paſſim in Germania locis neglectis ac incultis, & æſtiuis menſibus floriferum eſt.

Appellantur hæ herbæ vno nomine Græcis σέριδες, Latinis Intyba.

Prior σέρις ἥμερος, Intybum ſatiuum, à nonnullis Enduia, ab Auicenna ac Serapione Taraxacon: ab Italis *Scariola*, quam appellationem pleræque Officinæ ſeruant, quæ & Seriolam ipſam quaſi Sendem haud perperàm vocitant, ſed minùs rectè Serriolam per duplex *r*. nam Serriola Lactuca eſt ſilueſtris: ab Hiſpanis *Serraya Enuide*, Germanis Scariol, Gallis *Scariole*.

Altera ſpecies σέρις ἀγρία ac κιχόριον dicitur: latioris folij Plinio Hedypnois eſt: quæ *Petrus.* verò amarior, μυελὶς Dioſcoridi dicitur, Latinis Intubum ſilueſtre, Intubum agreſte, Intubum erraticum, & Cichorion: Officinis Cicorea dicitur: quæ vox non modò poſterioribus Medicis recepta, verùm & ab ipſo Horatio Ode xxxi. lib. primo vſurpatur:

—— me paſcunt Oliuæ,
Me Cicoreа, leuéſque Maluæ.

Erraticum Intubum, Plinius lib. xx. cap. viii. apud nos quidam, inquit, Ambugiam appellauêre. (Ambubeiam alij legunt.) Non deſunt verò & qui Roſtrum porcinum nominent, inter quos eſt Guilhelmus Placentinus: Petrus verò Creſcentius Sponſam Solis, & Solſequium vocat: Germani Wegwarten id eſt, Cuſtodem viarum, Itali *Cichorea*, Hiſpani *Almerones*, *Cicoria*, Galli *Cuhoree*, Belgæ Curoepe/ Angli Cpthorne/ Bohemi Czakanka.

Hyoſiris. Tertium genus floribus exiguis lureis non abſre Hyoſiris, aut (vt quædam exemplaria) Hyoſcirис eſſe exiſtimatur: de qua Plinius lib. xx. cap. viii. Hyoſiris, inquit, Intubo ſimilis, ſed minor & tactu aſperior; contuſa vulneribus præclarè medetur.

Eſt

Cichorium siluestre, Picris.

Est autem vtrumque Intubum frigidum ac siccum secundo excessu, atque adstringendi facultatis particeps: quia verò subamarum, etiam extergens ac aperiens. Et satiuum quidem frigidius, ac minus resiccans aut extergens; siluestre verò, quod Cichorium dicitur, siccius, minùs refrigerans, magis aperiens ac extergens: & propter has qualitates, vt Galen. lib. VIII. De compositione medicamentorum secundùm loca, scriptum reliquit, oprima pharmaca calidis intemperaturis ipsius hepatis existunt. Vltra hoc enim quod moderate refrigerant, amplius & robur visceri addunt per adstrictoriam facultatem. Insuperque commissuras osculorum venarum in sima visceris parte ad eas quæ in gibba sunt, extergunt. Neque verò frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditatem absque adstrictione aut amaritudine possident, facere solent.

Iuuare etiam viscus talium olerum substantia potest, enam si citra serosorum aut aliorum humorum vitiationem intemperies fiat per se, & cum humiditatis cuiuscumque complexu; ex mixtura enim mellis, humiditatem per vrinam educunt: quapropter etiam si siccata tusa quis potioni inspergat, itidem iuuant: quin & decoctorum decoctum, potatum multum commodi adfert: si verò non calida aliqua intemperies infestet, aut si obturatio quædam sit circa viscus, magnopere auxiliatur, ex vino albo tenui potata, cum his quæ vrinam ciunt.

Vtilis autem non solùm succus ipsorum est tum recens, tum exsiccatus, sed & ipsa olera exsiccata, tusaque ac trita potui inspersa, & eorum decoctum in potu acceptum, auxiliantur. Hæc nus Galenus.

Stomachum verò eadem, si edantur, æstuantem adiuuant, & imbecillum roborant, præsertim quod siluestre: nam vtrumque cibarij est generis, vel Galeno teste.

Satiui folia in olere subinde coquuntur: eadem hibernis mensibus (vt dictum est) candela, cruda cum oleo & aceto alterius acetarij loco non raro inferuntur, ac eduntur: foris adhibita, podagræ & oculorum inflammationibus succurrunt.

Herba item & radix impositæ à scorpione percussis subueniunt, & erysipelatis cum polenta medentur: Dioscorides auctor.

De Dente Leonis. CAP. XVI.

DENS Leonis vulgò dicta herba, folia à radice promit oblonga, vtroque margine profundis incisuris veluti per lacunas diuisis, siluestris Cichorij æmula, sed leuiora: caule sed pediculos habet concauos, in quibus flores singuli maiores quàm Cichorij, & ex pluribus foliolis densius farcti, colore lutei, odore suaues, qui tandem in globosum pappum [illegible]untur; quibus semen subest: radix oblonga, tenuis, lacteo succo turget, qualis & e folio[illegible], caulibus, ac calycibus vulneratis manat. Amara autem hæc herba omnibus suis partibus est, & magis quàm Cichorium. 1.

Reperitur frequenter in locis herbosis, non omnino aridis: nam vnà cum Gramine, præsertim in hortis, nasci gaudet.

Folia ipso Vere floret, & ante Augustum vix florere desinit: pappi interea succrescunt, qui [illegible]ppuntur.

Hanc folijs, pediculis, flore & pappis similem sibi Constantinopoli missam P. A. Matthioli effingit, cui radices multæ subiunt, veluti Asphodelo, singulæ tamen minores. 2.

Huic verò & referenda videtur & alia Cichoracei generis herba: folia huius oblonga, 3.
[illegible] latioris folij Cichorio: caules haud dissimiles, in ramulos distributi, Dentis leonis [illegible], sed minores, in papposam lanuginem quoque pereuntes: radix oblonga, albida.

In

Dens Leonis.

Dens Leonis Monſpelienſium.

Dentis Leonis tertia ſpecies.

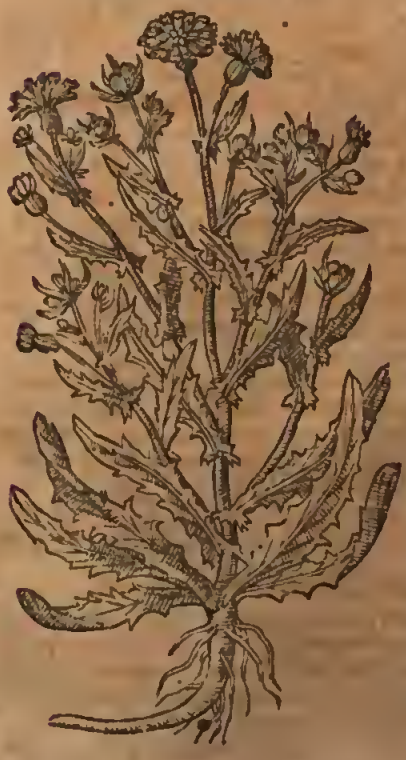

In pratis ſecus ſcrobes aquas habentes quandoque reperitur.

Eodem cum Cichoriis tempore floret.

Perunent hæ ſtirpes ad Olera Cichoroide ſiue Cichoracea dicta: inter quæ à Theophraſto libro VII. habentur, κιχώριον (ſiue κιχόρη) propriè dictum, ἀφάκη, χονδρύλλα, (exemplaria quædam perperàm ἀνδρύαλλα, aut χόνδρας) ἰσατοχωρεῖς, πεζογίεσιν: quæ quòd Cichorio ſimilia ſint κιχωριώδη appellantur, vt Theophraſtus ait.

Leonhartus Fuchſius Dentem Leonis Hedypnoida Plinij eſſe exiſtimat: de qua li. XX. c. VIII. quod ait eſſe Cichorij ſilueſtre genus latioris folij: idem verò Dentem Leonis & Taraxacon eſſe ait. Taraxacon autem, auctore Auicenna cap. VI^c. XCII. Intybum eſt ſatiuũ, & ſimiliter Serapione cap. I^c. XLIII. qui Paulum de facultatibus eius teſtem adducens, ea verba refert, quę à Paulo de Seride & Intybo ſcribuntur. Ex recentioribus nonnulli Dentem Leonis etiam Roſtrum porcinum vocant: quo nomine à Guilhelmo Placentino ſæpiſſimus Cichorium appellari. Germanis Koſtfraut/Pfaffenblad/Pfaffentrehlin. Leewen zahn: Belgis Papencruyt/Honts rooſen/Cauchtebloemen/Schozit bloemen/Peerdts bloemen: Hiſpanis *Diente de Leon:* Gallis *Piſſe en lict, ou Dẽt de Lyon.*

Alteram ſpeciem Matthiolus Cichorũ Conſtantinopolitanum nominat: ſed Lubelius Dentem

tem Leonis Monſpelienſium facit: nec etiam aliò, quàm ad Dentem Leonis referri poteſt.

Tertia abſque nomine oberrat: ex Cichoraceorum genere haud dubio eſt. 3.

Eſt autem Dens Leonis Cichorio, hoc eſt, ſilueſtri Intybo facultate ſimilis; refrigerans quidem, ſed magis reſiccans, & vna extergens ac apenens, propter eam quam habet coniunctam amaritudinem: proinde & ad eadem, ad quæ Cichonum, vtile ac commodum eſt.

De Chondrilla. CAP. XVII.

Chondrilla prior.

Chondrilla altera.

CHONDRILLÆ à Dioſcoride deſcribuntur duæ.

Prior ſolia habet oblonga, forma ac diuiſura Cichorij ſilueſtris ſimilia, ſed minora, & 1.
[illegible] lanugine, qua obſidentur, incaneſcentia: caulis pedalis, albidus, ac lanuginoſus, in ali-
[illegible] alas diuiſus, in ſummis virgulis floſculos profert, farctos veluti Cichorij, ſed colore lu-
[illegible] qui in pappos reſoluúntur: radix longa, mediocris craſſitudinis. Effluit non modò ex hac,
[illegible] & e folijs ac caulibus ſuccus albidus, qui reſiccatus ruffeſcit & acris eſt: iuxta autem
[illegible] ramulos gummi reperitur, vt Dioſcorides ſcribit; cuius hac ætate in Lemno vſum eſſe,
[illegible] teſtatur.

Altera Chondrillæ ſpecies ſoliis vtrimque profundiùs, & ad vſque mediam coſtam inci- 2.
[illegible] ſilueſtre æmulatur Cichorium; ſunt tamen minora, & minoribus ſectionibus diuiſa: cau-
[illegible] ſimilibus, ſed ſenſim extenuaris ſoliolis exornatur, in cuius ramulorum faſtigiis
[illegible] eminent multiplices, colore cærulei, Cichorij ſimules, ſed minores: radix albida, ob-
[illegible]. Turgent & huius caulis, folia, ac radix lacteo ſucco.

Vtraque in Italiæ locis incultis iuxta ſcrobes & agrorum aggeres naſcitur. C. Cluſius prio-
[illegible] in plurimis Hiſpaniæ locis prouenire refert, atque vbi circa ramulos fuluescentes gru-
[illegible] concreti ſucci reperiri.

Præter has & alia quædam reperitur ad Chondrillam referenda. folia oblonga, anguſta, 3.
[illegible] aliquantulùm aſpera hæc promit, adnatis veluti exiguis alis ramoſa, Cornu cerui dictæ
[illegible] ſaris ſimilia, & eodem quo illius ferè modo per humum decumbentia, tamen aliquan-
[illegible] minora ac longiora, è quibus medijs caulículi aſſurgunt tenues, ramoſi, culminantibus in
[illegible] no capitulis, ex paruis candicantibus argenteoque propemodum fulgore ſplendentibus,
[illegible] compacti, floſculi è quibus prodeunt multiplices, Cichorij ſimuli, colore pulchrè cæ-

ruleo: tenuis & oblonga radix altè descendit; ex qua similiter vulnerata liquor lactei candoris, veluti e caulibus ac foliis, profluit.

Augusto mense, vel etiam serius apud Hispanos priorem Chondrillam florere scriptum reliquit Clusius.

Chondrillæ species tertia.

1.

3.

Plura stirpium reperiuntur genera quàm veteribus cognita fuerint.

Hieracium primum.

1.

2.

Posteriores duæ in Belgij hortis Maio, Iunio, aut Iulio cum flore quandoque repertæ sunt.

Græci χονδρίλλην & χονδρίλλαν appellant: Latini nomen seruant: Primo Chondryllon & Chondrylle dicitur: à nonnullis verò, etiam Dioscoride teste, Cichonion ac Seris, propter nonnullam haud dubiè cum his similitudinem: quæ si in floribus requiratur, in posteriorum duarum elucet: nam vtriusque cæruleus, veluti Cichonij.

Lobelius priorem Matthioli Zacintham & Cicoream verrucariam esse contendit: exhibet tamen Matthiolus pro priore Chondrilla quamdam, cuius imago a Zacinthæ icone (quam & expressit) differens est.

Tertia nonnullis Sesamoides minus esse videtur: parum tamen cum isto Sesamoide cõuenit. Sesamoides vtrumque ab aliqua cum Sesamo similitudine nomen & appellationem accepit: hæc verò herba nullam Sesami speciem refert. Quamobrem ad Chondrillæ genera citiùs referenda venit: flores etenim habet forma & colore Cichonij; liquorem qualem priores Chondrillæ. Non tamen ea de causa vna earum, quæ à Dioscoride describuntur, sed ipsis affinis. Neque enim alienũ plures vnius herbæ species esse, quàm Dioscondes referat. Quotidiana siquidem ostendit obseruatio, herbarum ac stirpium multarum genera multò plura reperiri, quàm veteribus cognita fuerint aut descripta.

Cererum Chondrilla Cichorio facultate similis, sed aliquantò ficcior: vt Galenus. Succus prioris per se aut cum vino potus aluum sistit: radix cum folijs trita, addito melle, in pastillos formatur, qui nitro admisto alphos siue vitiligines expurgant.

Gummi inordinatos palpebrarum pilos replicat: quod & alterius succus potest: cum myrrha gummi tritum ac linteo impolitum, menses ducit, Dioscorides auctor.

Priores duas, Matthiolus à rusticis inter acetaria recipi scribit.

De Hieracio. Cap. XVIII.

Ad Intubaceum genus Hieracium etiam pertinet: huius genera Dioscoridi quidem duo, posteriori nostræ ætati plura: quædam ex his caule assurgunt folioso, aliorum caules folijs carent.

Primum Hieracium caulis promit complures cubitales, aut altiores, folijs qui conuestiuntur oblongis, digito latioribus, virentibus, per margines exiguum incisis, flores in cacuminibus lutei, tarchi, in pappos resoluuntur: radix fibrosa.

Alterum caule quoque folioso viret, ed folia vtrimque profundiùs incisa, & exiguis spinis, instar foliorum molliorum Sonchi, per margines exaspe-

Hieracium alterum.

Hieracium tertium.

Hieracium quartum.

Hieracium quintum.

exasperantur: flores & pappi quales prioris: radix similiter fibris quoque cohæret.

3. Tertium folia promit à radice multa, oblonga, circumrosa, Dentis Leonis ferè similia, sed minora, non rarò procumbentia; assurgunt è medio horum aliquot cauliculi tenues, læves, glabri, subnigricantes, fastigio flores proferentes luteos, ac deinde pappos: radix candida, tenuis, ac oblonga est.

4. Proximum folia habet satis similia; sed minora, & altioribus incisuris dissecta: cauliculi teneriores sunt; flores minores: rad.x breuis, veluti præmorsa, multas fibras demittit.

5. Huic simile & minimum quoddam, quod foliis, nudis cauliculis, exiguis flosculis, pappis, ac radicibus fibrosis proximum refert.

Gignuntur Hieracia locis inculus, iuxtaque margines agrorum: primum quandoque in siluis repentur, veluti quod minimum non rarò in agris inter frumenta exit.

Florent quædam cituùs; alia seriùs, omnia æstate.

Continentur hæ plantæ vno Hieracij nomine; quod Græcis ἱεράκιον etiam appellatur: Latinè à nonnullis Accipitrina, quod Germanis est Habichkraut: Belgis Haueckruyt: Gallis nonnullis *Cichoree saulue*: Anglis Hawke wede. Apuleius etiam Lactucam siluaticam, & Græcis θείδακα ἀγρίαν, & πικρίδα dici ait.

Ab accipitre, qui Græcis ἱέραξ, nomen habet: feruntur enim huius succo oculos tingendo, obscuritatem eorum discutere.

Hypochæris. Potest verò & hæc ὑποχοιρὶς à Theophrasto dicta esse: à Gaza Porcellia. Numeratur enim inter Cichoraceas, inter quas Hieracium quoque est. Cuius vt nomen apud Theophrastum non extat, ita nec ὑποχοιρίδης penes Dioscoridem; cum tamen reliquæ Cichoraceæ ab vtroque describantur.

Duo priora ad illud genus referuntur, quod ἱεράκιον μέγα, & Hieracium magnum dicitur: à nonnullis σιδηρία, σογχίτης, & Lampuca. Reliqua ad alterum pertinent, quod ἱεράκιον μικρὸν, siue Hieracium paruum; & a quibusdam Intybum agreste nuncuparur: quorum, quod præmorsa est radice, quandoque etiam Morsus diaboli appellatur: quod verò minimum, ab Hispanis *Terra crepoli*.

Hieracium autem frigidam habet, & cum adstrictione nonnulla resiccantem facultatem: vnde, Dioscorides infert, stomacho æstuanti ac inflammationibus impositum prodest. Auxiliatur & à scorpione ictis cum radicibus trita & impolita. quæ non maiora modò, verùm & minora præstant.

De Senecione siue Erigero. CAP. XIX.

ANNVMERATVR Cichoraceo generi à Theophrasto & Erigeron: caulis ei rotundus, striatus, in ramulos effusus. folia virentia, oblonga, ambitu nonnihil incisa, ferè veluti Cichonj, sed minus, ipsis etiam minora, Erucæ quodammodò similia. flores lutei citissimè in pappos pereunt. radix fibras emittit. Est autem huius speciem quamdam maiorem, paululum hirsutam & graueolentem; alteram verò minorem, lævem, & inodoram reperire, sola alioqui quantitate differentes.

1. 2.

Nascuntur Erigera passim secus vias, agrorum margines, locis haud cultis: Maius siluosis gaudet; Minus frequenter in hortis vnà cum oleribus succrescit.

Citò & primo Vere Erigerum floret, & mox in pappos flore permutato canescit.

3. Accedit his duobus & tertium quoddam, in Cichoraceorum ac Intubaceorum familiam quoque reponendum: differt tamen ab Erigero foliis maioribus, profundiùs ac Cichonj modo incisis: caules ramosi, pedales, cognantibus in summo flosculis luteis, qui citissime & canescunt, & in pappos resoluuntur, veluti Erigeri: radix crassior: cetera Erigero æqualis. Fœtet autem hæc herba nonnihil; vnde Cichonj fœtidi à nonnullis appellationem adepta est.

Cichorium fœtidum.

4. Annumeranda Erigeris & alia quædam, citò quoque canescens, videtur: huius autem cauliculi tenues, dodrantales, parum hirsuti, ex obscunore rubore subnigricant: folia angusta, pauca, molliaque: flosculi in ramulis emicantes, pallidè lutei, citissime, ac non modò eodem die; sed sæpè intra horæ spatium in papposam lanuginem conuertuntur.

In viginosis ericetis, quandoque in siluis macro & sterili solo nascitur.

Dicitur autem ἱερακίεργον Latinis Senecio, ex eo videlicet, quòd citò ac ipso Vere canescat: appellatur verò & reiectaneis vocibus ἱρηχθὶς & Herbutum: à Germanis verò Greuswurtz/ Grindtkraut: hoc est Belgis Grindtcruyt/ Cruyscruyt/ & à nonnullis Cruyswortel: Hispanis *Bon varon*, & *Yerua cana*: Italis *Cardoncello*, *Speliciosa*: Anglis Groundsell.

Aphace olus. Tertium cum Aphace Theophrasti conuenire videtur: meminit autem lib. VII. Aphaces, non modò leguminis, sed & herbæ, cui hæc Erigeri species perquam similis: nam vt Theophrastus, Aphace herba ex Olerum & Cichoraceorum est numero, ingustabilis & amara: festinanter floret; sed celeriùs flos senescit, atque lanugine papposa marcescit. Talis quidem

Erige-

Erigerum maius.

Erigerum minus.

Erigerum tertium.

Erigerum quartum.

hæc Engeri ſpecies. Sed addit Theophraſtus, tota hieme totoque Vere florere. Huius autem flores ætate tantùm vidimus, inclementioris cæli noſtri fortaſſis occaſione. Poteſt in natiuo ac patrio ſolo diutiùs florere.

Mixtas autem vires Engeron habet: refrigerat ac ſimul modicè diſcutit, vt Paulus Ægineta auctor eſt. Teſtium ac ſedis inflammationes folia cum floribus, addito exiguo vino, aut per ſe impoſita ſedant: Plinius verò cum thuris farina (quæ Manna dicitur) aut cum vino id præſtare ſcribit. Dioſcorides cum manna aliis vulneribus, etiam neruorum, mederi ait: ſimile pappi cum aceto impoſiti poſſunt, qui ſi recentes bibantur, ſtrangulationem adferunt.

Caulis in aqua decoctus, & cum vino muſto potus, ſtomachi à bile contractos dolores ſanat: Dioſcorides auctor.

Recipitur Engeron, quod minus eſt, apud Belgas hibernis menſibus non rarò inter acetaria, nec ori ingratum eſt.

De Iacobea. CAP. XX.

Iacobea.

An Engeri genus pertinere non abs re exiſtimantur Iacobeæ nuncupatæ herbæ: quarum non vna eſt ſpecies.

1. Prior, vulgò nouiſſima, folia initiò promit ampla, magna, vtrimque lacinioſa, quæ Abſinthij laciniis prioribus foliis reſponderent, niſi longiora, lanora, craſſiora, non albida aut mollia, ſed glabra ſaturato colore virerent: caulis aſſurgit cubito altior, ſtriatus, ſubrubente colore nigricans, in alas effuſus; quæ foliis conueſtiuntur minoribus, Engeri aut ſilueſtris Erucæ æmulis: flores in faſtigijs ramulorum, & medio diſco, & ambientibus foliolis auri colore lutei, qui in pappoſam lanuginem reſoluuntur: fibræ pro radicibus ſunt.

2. Alterius caules haud rubent: folia candidiora, molliora, & ſubinde minora: flos pallidior: radicis fibræ longiores.

3. His accedit & Cineraria vulgò dicta, cuius maiora & ampliora multò ſunt folia, non modò prioris Iacobeæ, ſed & Abſinthij maiora, vtrinque marginibus ſinuoſa, craſſa, molli quodam tomento ſubalbida: flores ſimiliter lutei ſunt, qui & in pappoſam vaneſcunt lanuginem.

1. Prior paſſim per vtramque Germaniam locis incultis paulò humidioribus, & iuxta aruorum margines exit.

2. Altera Zelandiæ & maritimis locis frequentior.

3. Fertur & Cineraria haud procul à mari reperiri.

Æſtiuæ ſunt herbæ: quædam ſeriùs, aliæ citiùs in Belgij hortis olim floruerunt.

1. Herbam S. Iacobi, aut S. Iacobi florem, priorem appellari ex eo conijcit, quòd Germanis Sant Jacobs blumen aut Sant Jacobs kraut dicatur, vnde Iacobeæ nomen acceperit: & à Belgis Sint Jacobs cruyt: à Gallis *Herbe ou fleur de S. Iacques* dicitur.

2. Altera, vt huius ſpecies, ita & Iacobeæ nomenclaturam retinet, addito Mannæ epitheto. Non deſunt verò & qui Artemiſiam marinam faciant, in qua & nos quandoque ſententia fuimus.

3. Tertia à ſubalbido cinerum quorundam colore quem refert, Cineraniæ nomen accepit: à nonnullis Engeron marinum dicitur.

Eſt autem Iacobea ordine ſecundo calida ac ſicca, & propter eam quam habet amaritudinem etiam extergens. Ad vulnera & vlcera inueterata ac ſordida à recentioribus commendatur: quæ ſucco huius cum melle permixto expurgantur. Laudatur verò & huius decoctum gargarizatum ad gutturis tumores & abſceſſus, quos & diſcutit ac perſanat.

De

De Sonchо. CAP. XXI.

Sonchus lævis.

Sonchus asper.

Sonchus tertius asperior.

SONCHI duo sunt: vnus tenerior ac mollior, alter spinosior ac siluestrior, præter tertium marinum.

Caulis prioris subinde cubitalis, angulosus, & inanis est, & subinde nonnihil rubens: folia virentia, lævia, lata, vtroq; margine altioribus incisuris diuisa, spinis carent: flores in summis caulibus eminent lutei, ex pluribus foliolis confarcti, quos albi pappi, qui vento rapiuntur, succedunt; quibus subest semen paruum, planum, oblongioris formæ, multò quàm Lini minus: radices multis fibris cohærent. Profluit ex huius foliis ac caule fractis candidus ac lacti similis succus. 1.

Alter priori similis, sed folia eius angustiora paulò, minusque lacinosa, paruulis, sed tamen dunusculis ac pungentibus aculeis, per circumferentiam spinosa. Flores, semina, albidus succus, & radices à superioribus non differunt. 2.

In hortis vnà cum oleribus frequentius quàm in agris nascuntur.

Præter hos verò & tertius quidam spinosior Sonchus reperitur: cuius caules subrubentes spinis horrent; ac folia, quæ & omnino aspera veluti Echij, flos & reliqua cum aliorum conueniunt. 3.

In Flandriæ & Zelandiæ agris haud procul à mari sponte nascitur.

Iunio ac Iulio omnes florent, vel etiam seriùs.

Qui Græcis σόγχοι, Latinis similiter Sonchi: à nonnullis verò Cicerbitæ, Lactucellæ, & Lacterones nominantur: Apuleio Sonchus Lactuca leporina dicitur.

1. Priorem Germani Hasenkohl, id est, Brassicam leporinam nominant: Belgæ Haſm Lattouwe: Galli *Palays de lieure*: Hispani *Cerrayas*, *Cerralhas*: Itali *Lactucella*: Angli Cicerbita: Latini Sonchum tenerorem.

2. 3. Alter spinosior, asperior ac silvestrior cognominatur; tertius verò Marinus.

Temperamentum autem Sonchi, auctore Galeno, mistum est. constat enim ex aquea ac terrestri substantia, vtraque leuiter frigida: adstrictionis quoque cuiusdam particeps est. Tener verò & adhuc virens editur aliorum olerum modo. Siue autem edatur, siue foris cataplasmatis modo applicetur, manifestè refrigerat: prodest idcircò omnibus inflammationibus impositus.

Succus in sorbitione datus, stomachi ardores ac rosiones mitigat, & lactis abundantiam facit. Tam radix quàm herba scorpionum ictibus auxiliantur.

De Lactuca. CAP. XXII.

Lactuca satiua. Lactuca crispa.

DVORVM generum Lactuca est: hortensis vna, silvestris altera.

1. Hortensis siue satiua Lactuca folio exit oblongo, lato, lævi, diluteque virente: caule verò rotundo, crasso, folioso, lactei succi pleno, qui in latam effusus comam, flosculos profert subluteos, papposos; succedente semine pusillo, oblongo, plano, & albicante, rarissimè nigricante: radici longæ, crassæ, multæ adhærent fibræ. Vulnerata hæc aquoso lacti similem quoque succum non minùs quàm ipse eius caulis effundit. & talis quidem quam natura produxit, non ars formauit, Lactuca est.

Culturæ siquidem manifestio non rarò folia eius in aliam speciem transformantur; vel etenim crispantur, aut ita in se contrahuntur, vt capitatam Brassicam æmulari videantur: atque huius quidem media ac interiora folia ex diluto admodum luteo colore inalbicant.

2. Præter has verò & alia quædam Lactuca folio est obscurùs virente, aut, vt Columella ait, viridis coloris: quam Plinius Nigram appellat.

3. Iam & quædam fusci ac veluti purpurei coloris, siue ex albido rubicunda. hanc Rubentem,

Lactuca capitata.

tem, ni fallimur, Plinius nominat.

Amat solũ Lactuca, Palladius ait, subactum, pingue, humidum, stercoratum. Aprico cæli statu, locis quibus aquarum copia est, seti potest, Columella auctore. Lætior fit si rara ponatur.

Certum est, Palladio teste, toto anno Lactucam benè seri: seritur verò in Belgio primo quoque Veris tempore, & mox quidem hiemis rigore remisso, in multam vsque æstatem. Quæ maturè sata est, citò transferri potest: quod nisi fiat, velociter quoq; & intra tres mẽses, vel etiã citiùs in caulem abit: flores seminaque inde perficit.

Lactuca satiua Græcis θελυξ ἡμερος, Galeno θελυκὴν dicitur, à nonnullis μακρύλλιον, à Pythagoricis ἀνανίχον, in Officinis Lactuca. A lacteo succo qui vulneratis caulibus ac radicibus profluit, nomen Latinis accepit. Germanis Lattich: Belgis Lattouwe/ Salaet: Hispanis *Lechuga, Lettuga,* & *Alface:* Italis *Lattuca:* Gallis *Laictue:* Bohemis Salat: Anglis Lettice.

Huius generis cùm folia crispantur, Crispa Plinio, Cæciliana Columellæ cognominatur, Germanis Krauser Lattich/ Belgis Crepronckelde Lattouwe/ Gallis *Laictue crespue.*

Altera verò folijs in orbem contractis vulgò Lactuca capitata, Lactuca sessilis, Plinio Lactuca Laconica, Columellæ Lactuca Bætica, Petro Crescentio Lactuca Romana, Belgis Crop Salaet/ Gallis *Laictue pommée ou testue*, Hispanis *Lechuga parada por el suelo.*

Purpurei folij, siue ex albido rubentis, Cypria est Lactuca Columellæ, Plinio Græca.

Olus autem Lactuca humidum ac frigidum est, non tamen vehementer, sed omnino moderatè, alioqui enim edulis non esset. Æstuantem verò ventriculum hæc refrigerat, à bile infestatum adiuuat, sitim arcet, somnum conciliat, lactis abundantiam facit mulieribus quidem, quibus propter caliditatem ac siccitatem, lac vel deficit, vel parciùs succedit, nam siccitatem & caliditatem contempetando ad huius generationem conducit: natura verò frigidis, lactis generationem non adeò promouet, sed citiùs remoratur.

Editur autem Lactuca non iniucundè cruda aceto, oleo, & exiguo sale condita: elixa verò in aqua citiùs concoquitur, & magis alit. Infertur mox initio cœnæ, & ante alium cibum editur. Quod & olim factum Martialis testatur, qui antiquiores eam sub finem cœnæ apposuisse, eodem disticho refert:

Claudere quæ cœnas Lactuca solebat auorum,
Dic mihi, cur nostras inchoat illa dapes?

Potest verò vtroque tempore subinde haud absque fructu assumi: præsumpta etenim languentem appetentiam subinde excitat: à cœna verò temulentiam ex vino discutit, dum nempe vapores ad caput efferri impedit.

Succus autem, qui ex Lactuca in venis gignitur, humidus ac frigidus est, non tamen vitiosus, sed non multus. Ex reliquis omnibus oleribus omnino pauculissimus, ac prauus, Galeno teste, succedit. Aluum verò, eodem auctore, hæc nec sistit, nec proritat: nihil enim habet neque austeri neque acerbi, à quibus venter sistitur: nihil quoque salsi aut acris, quæ vim habent extergendi ad excretionem excitantem. Vtcumque autem hęc Galenus sentiat, & qualitatibus quoque istis destituta sit, vsu tamen compertum, ad alui facilitatem, coctam præcipue, conferre. Aluum siquidem humectans faciliorem eam reddit. Quod & Martialis haud ignorauit, sic scribens Epigrammaton lib. XI. ad Iulium Cerealem:

Primatibus dabitur, ventri Lactuca mouendo Vtilis.

Foris admota omnes inflammationes Lactuca mitigat: ambustis priùs quàm pustulæ aut vesicæ fiant cum sale (Plinius ait) imposita prodest.

Semen Lactucæ refrigerat, & genitale semen, si frequenter sumatur, extinguit: somnum idem conciliat sorbitionibus additum.

De

De silvestri Lactuca, sive Officinarum Endivia.

CAP. XXIII.

Lactuca silvestris.

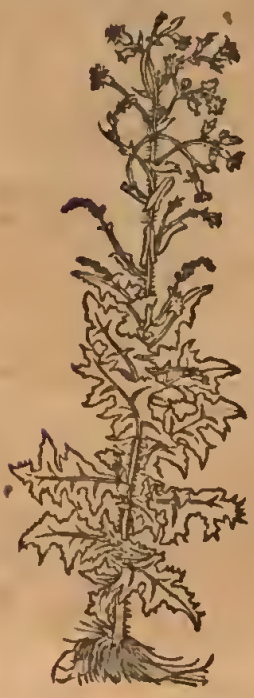

SILVESTRIS Lactuca folia promit oblonga, minora tamen & angustiora quàm satiuæ, ac vtroque latere profundionibus incisuris sinuosa; quorum media costa inferiore parte, à duriusculis aliquot spinis, ordine quodam & instat serræ digestis, obsidetur: caulis cubitalis, qui in alas effusus flosculos profert satiuæ Lactucæ æmulos, in pappos quoque suo tempore se resoluentes: semen nigricans, aliàs veluti satiuæ: radix breuior ac minor. Effluit ex hac fracta aut incisa succus albidus, diluto lacti colore assimilis, sapore amaricans.

Nascitur secus vias, agrorum aut pratorum margines, tum & iuxta scrobes: teperitur & in vineis, ac hortis, in quibus oleta seruntur. Facillimè autem, vbi semel sata, singulis annis recutrit.

Iunio, Iulio, & Augusto præcipuè viget ac floret.

Græcis θρίδαξ ἀγρία: Latinis Lactuca silvestris: in Officinis Pharmacopœorum peiperàm Endiuia vocatur: Intybum enim voce deprauata Endiuia dicitur. Appellatur verò Lactuca silvestris à quibusdam Serriola per duplex *rr.* quòd serræ modo acutas spinas folij costa à tergo habeat: Germanis Wilder Lattich: Belgis Wilde Lattouwe: Gallis *Laictue sauuage*: Italis *Lattuca saluatica*: Hispanus *Lechuga saluage*.

Apud Galenum De alimentorum facultatibus lib. 2. legitur, Lactucam satiuam θρίδακα λεία appellari: prætet hanc verò apud suos (id est, Pergamenos in Asia) & aliud quoddam esse olus agreste θρίδακος nomine, quod in vus ipsis nascitur & lucis fossarum eminentionbus, & prætetea riguis ac plerisque inculus.

Thridacina. Exiguum autem id olus est, instat Lactucæ hortensis nupet enatæ, amaroriſque quidpiam præ se fert, & multò magis dum adolescit: vbi aurem caulem iam produxerit, sapotem amarum habet vel manifestissimum. Hactenus Galenus.

An autem hæc Thridacina, Lactuca ista silvestris sit, nec ne, cui integrum erit diligentiùs perquirete, per nos licet. Nobis satis fuit ea de Thridacina hoc loco affectipsisse, quæ de hac à Galeno teferuntur.

Ceterum Lactuca silvestris frigida est, & quidem (si Papaueri, Diuscorides scribit, similis) citcitet tertium otdinem, sicca verò secundo, & simul expurgans atque aperiens, quia nonnullius amaritudinis particeps est. Dioscondes huic quoque purgandi per aluum facultatem tribuit: Purgat, inquit, cum oxycrato epotus succus, duurum obolorum pondere, aquosa per aluum: argemas & oculotum caligines expurgat: cum lacte mulicbti aduersus ambusta confert: in summa somniteta & dolorem sopiens: menses vetò etiam mouet, & contra scorpionum ac phalangiorum ictus bibitur. Hæc Dioscondes.

Recentiot ætas loco Intybi hac non infeliciter vtitur: nam ad iocinoris inflammationes, & morbum regium confert; calorem siquidem contemperat, & meatus expurgando aperit.

Semen huius idem quod satiuæ potest, & Veneti restagatur.

De albo Olere. CAP. XXIIII.

LACTVCÆ generibus accedere potest vulgò dictum Olus album, hetbula exigua, primùm erumpenti Lactucæ foliorum quantitate, fotma, & colote satis similis: foliola siquidem eius paruula, latiuscula, non tamen digitum lata, rotundis longiora, diluteè quoque virent: cauliculum hæc promit tenuem, anguloſum, ttes aut quatuor digitos altum, tantùs dodrantalem, duobus aut tribus geniculis articulatum, e quotum singulis foliola bina prioribus e radicibus erumpentibus angustiora longioraque: in fastigio verò cauliculorum flosculi albidi

Album Olus.

albidi perquam exigui aliquor veluti in sciadio cohærent: capillaceæ fibræ paucæ pro radicibus sunt.

In agris vbi cum frumentis frequentissimè nascitur in Germania, Belgio ac Bohemia, tum & alibi. Hiemę & paulo post herbula in agris viret, & collecta mensis infertur.

Belgæ Wit moes id est, Olus album appellant; nonnullis verò & Vrittrop alus Clerrooge dicitur, nec alia eius nomina cognita: λάπαθον Græcè quis dixerit.

Refrigerans autem hæc herba, & nonnihil humectans, facultate ac temperamento Lactucæ haud dissimilis; cuius loco hibernis & primis Veris mensibus infertur, ac cum aceto, sale, & oleo iucundè editur, veluti alia acetaria: inter quæ haud postremum locum obtinet.

De Lapatho siue Rumice.

Cap. xxv.

Genera Lapathi Dioscorides quidem quatuor refert: siluestre siue Oxylapathũ, alterum sanuum, tertium rotundi folij, & quartum acetosum, quod Oxalis dicitur: quibus & Hippolapathium posteà annumerat. Posteriotis ætatis obseruatio & alia quædam lus adiecit.

Siluestri Lapatho siue Oxylapatho folia sunt oblonga, dodrantalia; acuminata, non valde lata, dutiuscula: caulis rotundus, articulatus, subinde bipedalis, cuius ramulis ac appendicibus flosculi adhærent exigui ordine digesti, & deinde semina triangularia haud magna, tenuibus membranis implicita, colore subrufo nigricantia: radix tecta, æqualis, prolixa, lutei interius coloris. 1.

Huic foliis, caule, semine, longa, luteaque radice simile est satiuum Lapathum; foliis tamen maioribus, mollioribusque, & caule multò altiore, vt qui hominis altitudinem non raro æquatur. 2.

Tertium verò & tertiũ est Hippolapathũ dictũ, quod etiam folio est ampliore ac maiore quam sanum: flosculi & semina similia: radix verò crassa, interior pulpa dilutè rubescens. 3.

Oxalis, Oxylapathum solus & reliquis æmulatur, sed folia molliora virentioraque sunt, & sapore acida. 4.

Illius verò & species quædam reperitur, radice in multa rotunda capitula, ex fibris dependentia, extuberante, instar Filipendulæ: sed rara admodum hæc Oxalis est. 5.

Accedit & alia quædam Oxalis, folio brcui, lato, & quasi rotundo, ex albido virenti, caulibus tenuibus ac tenellis, qui facile concidunt, semine exiguo. 6.

Lapathum & minima quædam Oxalis est, caule palmi vix altitudine; foliis angustis ac paruulis, quæ facile conterantur, præsertim semine maturo, tota rubens apparet. 7.

Rumex deinde verus & rubens siue nigrum Lapathum, quod caule est Oxylapathi breuiore, foliis maioribus, saturato rubore nigricantibus, costa tamen media ac fibris diluutis rubentibus, cuius succus instar vini rubentis exprimitur. 8.

Hippolapathum autem in pratis locis humentibus nguisque sponte gignitur. 1.

Sanum in hortis seritur; solo gaudet stercorato & benè subacto. 2.

Hippolapathum in fossis ac scrobibus aquas habentibus requirendum. 3.

Oxalis licet reperiatur; in siluestribus reperiatur, cultura tamen melior ac speciosior euadit. 4.

Rotundi folij Oxalis siluestris est, & in aspetis ac montosis pletisque locis exit; transfertur verò & ad hortos. 6.

Minimum genus in aruis ac agris occurrit. 7.

Postremum frequentius in hortis quàm alibi, nemine tamen serente, nascitur. 8.

Semine maturo plurima Lapatha Iulio & Augusto turgent: Oxalis verò minima Autumno ac Septembri mense viget.

Quod

Lapathum silueſtre siue Oxylapathum.

Lapathum sativum.

Hippolapathum siue Rhabarbarum Monachorum.

Oxalis.

Quod

Oxalis tuberosa.

Oxalis rotundifolia.

Quod verò Græcis λάπαθον, Latinis Rumex nominatur: Plinius tamen lib. XIX. cap. XII. Rumicis appellationem satiuo soli tribuere videtur.

Ὀξυλάπαθον Latinis Rumex acutus, in Officinis Lapathium acutum dicitur: à Germanis Rengelwurtz Sureyffwurtz Grindtwurtz/Zuckerwurtz: Italis *Rombice:* Hispanis *Romaza, Paradella,* & *Lapaça*: Belgis Patich / à Lapatho voce deducta, vel etiam Peterolle: Gallis *Paretlle*: Anglis Dock. 1.

Alterum λάπαθον ἥμερον, Rumex satiuus, Lapathum satiuum: vulgò Patientia à Gallis nomenclatura mutuata, qui hoc Lapathi genus *La patience* appellant; quos & Belgæ imitantes Patientie hoc quoque olus vocant. 2.

Tertium genus quod reliquis maius ac procerius est, Dioscoridi & Galeno ἱππολάπαθον est: Plinio verò etiam ὑδρολάπαθον, à loco in quo nascitur: Latinis Lapathum magnum, Lapathum aquatile, Rumex palustris. Hoc genus plerique Rhabarbarum nominant Monachorum, quòd eius radice Rhabarbari loco quidam vtantur. 3.

Quartum Lapathum Græcis ὄξαλις est, & ἀναξυρὶς, Galeno etiam ὀξυλάπαθον, id est, acidum Lapathum, siue acidus Rumex: Officinis & vulgò Acetosa: Germanis Sawrampffer: Belgis Surcktele/Surmis: Hispanis *Azederas, Agrelles,* & *Azedas*: Italis *Acetosa*: Gallis *Oxeille*: Anglis Sorrel: Bohemis Sstowyss. 4.

Tuberosam Acetosam, & Tuberosum Lapathum quintum genus non abs re recentiores nuncupant. 5.

Sextum genus siluestre Lapathum, & ἄγριον λάπαθον est, quod Dioscorides tertium facit: & à nonnullis Oxalis Romana, & Acetosa Romana temerè vocitatur. 6.

Minima Acetosellæ rectè, & Oxalidis paruulæ nomen adepta est Germanis Kleyn Sawrampffer: Brabantis Schaeps Surckele / hoc est, Acetosa ouilla: à Gallis *Petite Oxeille.* 7.

Posterius nigrum Lapathum, & niger Rumex dicitur, aut rubrum Lapathum. Perperàm autem faciunt, qui illud Sanguinem Draconis vel esse suspicantur, vel nuncupant: nam succus aridus qui Sanguinis Draconis nomine in Officinis venumdatur, non ex herba hac, sed omnino ex alia stirpe colligitur. 8.

At Lapathum omne temperiem habet nonnihil frigidam, & quoddam quidem exiguam ac moderatam: aliud verò intensiorem, resiccant verò & omnia, sed non omnia æqualiter.

Oxalis minima.

Lapathum rubens.

2. Satiui Lapathi folia, quæ esculenta sunt, frigiditatem quidem exiguam, humiditatem verò maiorem obtinent, ac vnà lentorem: vnde & facilè ae citò, quando eduntur, per aluum descendunt. Dioscorides etiam omnium decocto olere aluum emolliri tradit. Quod & Horatius annotauit Sermonum lib. 2. Satyra quarta sic scribens:

—— Si dura morabitur aluus,
Mugilus, & viles pellent obstantia concha,
Et Lapathi brevis herba.

Breuem autem appellat Lapathi herbam, priùs quàm caulis enatus fuerit decerptam; quo tempore esui potissimùm idonea est. Editur autem hæc cocta, sed minùs quàm Beta vel etiam Spinachia suauis: succum verò ingenerat humidum, mediocriter crassum, & parum alimenti conferentem.

1. Oxylapathi autem folia cum frigiditate reficcant: semina verò huius, tum & satiui, ac etiam Oxalidis cum tenuitate quadam substantiæ refrigerant, valde reficcant & adstringunt. Contra dysenterias, cœliacos affectus, ventriculi ex bile subuersiones & fastidia, tum & aduersus scorpionum ictus, vt Dioscorides refert, bibuntur. Prosunt & sanguinem spuentibus addita acacia, auctore Plinio.

4. Oxalis haud dubiè refrigerat, & potenter reficcat: quia verò acida, etiam lentos humores incidit. Huius succus æstibus mensibus multorum cibariorum vtile condimentum est, ac palato gratum. Ventriculum æstuantem refrigerat, appetentiam ciborum excitat, locinoris calorem contemperat, obstructiones eiusdem aperit. Folia decocta (quorum aduersus febres vsus) vtiliter adduntur.

6. Similis facultate Oxalis rotundioris folij est, quam, vt diximus, Romanam cognominant.

7. Nec inferioris facultatis paruula illa Acetosella est, quæ etiam magis reficcat.

1. Radices Oxylapathi, satiui Lapathi, & Oxalidis ex aceto decoctæ, & per setaceum transmissæ, scabies, impetigines, & pruritus eurant, si affectis partibus illinantur; præsertim butyro per decoctionem nigrefacto, aut oleo ex Lauri baccis, & Zinziberis nonnihilo additis. Dioscorides hoc & crudas radices posse refert: & earum ex vino decoctum dentium aurium quedolores mulcere, si eo os colluatur. Decoctum autem harum etiam scabies ac pruritus collutione mitigat; quod & balneo radices præstant. Feruntur verò eædem ex vino decoctæ potione

tione regio morbo mederi, & corporis colorem emendare: ex aceto coctas lieni impositas prodesse: cum vino verò strumas ac parotidas discutere; quod & vinculo collo appensas præstare quidam nugantur: in pesso muliebres fluxiones tritæ & appositæ sistunt.

Hydrolapathi autem radix aluum sumpta mouere fertur: quod tamen nobis comperum affirmare nequimus.

De Tota bona. CAP. XXVI.

Tota bona.

TOTA bona recentioribus dicta, Lapathi ab iisdem generibus annumeratur. Caules hæc edit complures crassos, fistulosos, pedales, vel paulò altiores; cuius ramulis sursum versus herbacei racemosi adhærent flosculi, ac deinde semina Atriplicis æmula: folia, quæ longis innituntur pediculis, lata sunt & acuminata, forma quodammodò foliorum Ari, sed candida, & veluti tenui farina respersa: radix crassa in plures quandoque diuaricatur, colore veluti Oxylapathi interiùs lutea.

Inculti locis, ac sæpenumerò ruderatis, secus vias, vetercs muros, & agrorum sepimenta frequenter reperitur.

Iunio ac Iulio præcipuè cum flore viget.

Recentiori ætati Tota bona dicitur: Belgis Al goede, & Lammeliens oost: Anglis English Mercury. Sunt qui suspicentur χρυσολάχανον, id est, aureum Olus esse: sed Chrysolachanon Atriplicem esse diximus, nisi quis velit Plinij illud Chrysolachanon esse, quod in Pineto Lactucæ simile nasci refert lib. XXVII. cap. VIII. Germanis Schmergel vocatur, & Guter Heinrich, id est, Bonus Henricus, à singulari quadam vtili facultate: veluti & perniciosam quamdam, Malum Henricum appellant: quam Conradus Gesnerus in Quadrupedum historia cap. de Boue his describit verbis: *Malus Henricus.*

Prouenit apud nos (in Heluetia) noxia quædam herba, à qua non solùm ipsi boues abstinent, sed etiam gramine circumcircà nascente, licet eodem equi vescantur. Rusticus quidam apud nos Malum florem, alij Malum Henricum appellant (Ægolerhron esse existimo.) Caulis ei albus, pedalis, solidus, & substantia quadam humida molliqué infarctus: flores hirsuti, purpurascentes, in spicam congesti, vt in Testiculo canis ferè: semine rotundo instar Milij, gustu subastringente: radice altissima, nodis quibusdam exasperata, & veluti squamata, longissima, ad quinque vel sex cubitos descendéte: quamuis rarò integra effodiatur. Recens planè frigida humidaque tactu percipitur. vites vicinas corrumpit & frigore suo lædit. Hæc Gesnerus.

Sed vt ad Bonum Henricum siue Totam bonam redeamus, calida & sicca hęc moderatè est, & vnà abstergens atque expurgans.

Folia cum oleribus cocta atque esitata, lubricam reddunt aluum: eadem concisa aut contusa, recentia vulnera impolita vniunt: sordida verò ac vetera, tum & eiusmodi vlcera expurgant, & vermes, si qui in ipsis enati fuerint, interimunt.

Plinius Chrysolachanum quod in Pineto nascitur, sanare ait neruos incisos, si confestim imponatur. Hóc aurem si Tota bona præstare queat, non absre, nec temere nomen suum adepta est.

De Malua, & primùm de hortensi.
CAP. XXVII.

MALVÆ genera complura sunt: ex quibus satiua siue hortensis vna est, reliquæ siluestres Maluæ sunt.

Satiua siue hortensis Malua folia ampla & rotunda promit, in virore albicantia, asperiora & maiora quàm silueſtris: caulem siue scapum rectum, simplicem, quatuor aut quinque cubitos non rarò altiorem, cui prætet infenora folia flores è pediculis brenibus adhærent, ma-

Malua hortensis.

Malua hortensis multiplici flore.

iores multò quàm ſilueſtris, alioqui forma non admodum diſſimiles, quandoque ſimpliees, & quinque tantum modò foliorum, frequenter verò multiplices, colore aut candidi, aut rubentes, eoque modò ſaturato, alias purpuræ modò relucente, non rarò verò omnino diluro. His ſuccedit orbiculus rotundus inſtar placentæ ex multis tunicatis ſeminibus planis coagmentatus: radix longa, albida, lenta, ac flecti facilis, altè deſcendit.

In hortis ſeritur, remere alibi quæritur.

Altero anno à quo ſata eſt, caulem profert, ac flores Iulio aut Auguſto facit: ſemine perfecto caulis marcſcit: radix ſubinde aliquot annis reſtat, Vere nouo noua folia promens.

Μαλάχη Græcis dicitur, & ad differentiam alterius, μαλάχη κηπευτὴ, id eſt, Malua hortenſis: à nonnullis verò Roſa vltramarina, & Roſa hiemalis. Atque hæc illa eſt Roſa, quam ex Maluaceo caule fundi, Plinius lib. XXI. cap. IIII. tradit: folia oleracea (perperàm in pleriſque exemplaribus, Oleæ, aut Oleacea) habens, quam Moſcheuton vocant. Germanis Garten Bappen/ Herbſtroſe/ Ehrenroſe: Belgis Winter Rooſen/ Herſt Rooſen: Gallis *Roſe d'outre mer*, *Maulue de iardin*, *ou cultiuée*: Anglis Holy Hocke.

Plinij locus emendatus

Appellari verò iſtam Maluam aliis quibuſdam nominibus inter ſpurias Dioſcoridis voces reperitur: vt à Pythagora ἀνθεμὶς, à Zoroaſtre ὑσσόπωμα, ab Ægyptiis χοιροχὴς, ab aliis αἰγὸς αὐλὴν, id eſt, capræ ſplen, aut ἔχεμυός, id eſt, vrina muris.

Calida autem moderatè hortenſis Malua eſt, & humida quoque, ſed paulò, quàm ſilueſtris, minus: glutinoſam ſimiliter vt illa ſubſtantiam habet, quæ in flore, ſemine, ac radice manifeſtior.

Florum huius Maluæ decoctum, præſertim rubentium, ſuperfluentes muliebres menſes ſiſtit, ſi in vino rubro decoquantur, & alia quædam eò facientia addantur.

Folia, radices, & ſemina, omnia poſſunt quæ ſilueſtrium, quarum frequentior & familiarior eſt vſus.

De Malua ſilueſtri. CAP. XXVIII.

1. SILVESTRIVM Maluarum vna folio eſt laro, rotundo ſimili, ſed tamen anguloſo, per circumferentiam leuiter crenato, glabro, læui, ac virente: caules ſubinde emittit plures, rotundos, quandoque bicubitales vel altiores; circa quos præter folia, floſculi in mediocris longi-

Malua ſilueſtris procerior.

Malua ſilueſtris pumila.

Malua criſpa.

longitudinis pediculis, ex dilutè purpureo rubentes; quibus ſuccedit & placentæ inſtar orbiculus, Lupino non maior, ex pluribus congeſtus ſemimbus: radix albida, longa, mediocris craſſitudinis.

Altera humilior eſt: cauliculi huius tenues non erecti aſſurgunt, ſed procumbentes quaſi repunt: folia rotundiora, ſed minora; ambitu tenuiter inciſa: floſculi exigui & albidi: ſeminum orbiculus paruulus: radix albida, craſſa, & longa eſt. 2.

Maluæ item ſpecies quædam procera, & erecto caule: folia cuius rotunda, læuia, dilutè virentia, per circumferentiam criſpa ſunt: floſculi minuti, albidi: radix haud magna. 3.

Arboreſcens verò & quædam Malua eſt, ad VIII. aut X. cubitos aſſurgens: caule, aut potiùs caudice recto, foliis viduo, brachij craſſitudine; qui faſtigio inſtar arboris in alas diuiſus, folia profert rotunda, mollia, læuia, virentia, maiora quam prioris ſilueſtris Maluæ: floſculi ſaturata purpura rubent, medio nigri, à quo & ſtriæ quædam nigræ aſcendũt: radice firmatur ſatis valida, ſed fibroſa. 4.

Silueſtris Malua prior incultis locis exit, ſolo tamen fœcundo, non ſterili, iuxta vias, hortorum ſepimenta, agrorum margines, locis nonnihil humentibus. 1.

Proxima non rarò in ruderibus, ac aliis perinde incultis ac neglectis locis reperitur. 2.

3. 4. Reliquas duas non memini me alio quàm in hortis loco videre.

Maluæ agreſtes a Iunio menſe in multam æſtatem flores proferunt, intereà & ſemen earum ad maturitatem peruenit.

1. Silueſtris Malua Græcis μαλάχη ἀγρία dicitur: à Dioſcoride verò μαλάχη χερσαία: à nonnullis ἄκοπος, quaſi doloris mitigatiua: item & ἡλιοσέφος, Oliuiaca: Germanis Wappeln: Brabantis Malue/ Weeſſiuus cruyt: Italis & Hiſpanis *Malua:* Gallis *Maulue:* Anglis Mallow: Bohemis Sliz.

2. Huius alteram ſpeciem plerique Maluam Pumilam nominant, Belgæ Cleyn Malluwe/ Galli *petite Maulue.*

3. Tertiam Criſpam cognominant.

4. Quarta à Theophrasto δενδρομαλάχη, hoc eſt, arboreſcens Malua.

Moderatum autem & tepidum quemdam calorem cum humiditate ſiluestris Malua obtinet: ſuccus eius lentos ac glutinoſus eſt. Satiuæ autem hæc præferenda eſt, vt apud Athenæum Diphilus Siphnius rectè ſentit, qui apertè agreſtem Maluam meliorem eſſe hortenſi retert: tametſi Dioſcorides hortenſem præferat, in quo nec ei nec Galeno accedendum: nam ſiluestris haud dubiò eſu aptior, ac ſuauior eſt. Inter olera autem hæc nun poſtremo eſt loco: commendatur ab Heſiodo:

Νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ. id eſt,
Stulti, neque ſciunt, quantò plus dimidium ſit toto,
Neque quàm magnum in Malua & Aſphodelo bonum.

In hanc ſententiam & Horatius Epodon Ode ſecunda ſcribit:

—— *& grauí Malua ſalubres corpori.*

Nutrit autem Malua, vt Galenus ait, mediocriter: ſuccum vero ingenerat craſſiorem, aluum reddit lubricam, ac duram emollit: facile autem deſcendit, non ſolùm quòd humida, ſed & quia glutinoſa.

Folia Maluæ aduerſus omnes aculeatos ictus ſcorpionum, veſparum, apum, & ſimilium efficacia ſunt ſi imponantur: his verò tritis cum oleo priùs peruncti, etiam (vt Dioſcorides ait) non feriuntur. Achoras, furfures, omneſque in cute aſperitates cum vetere oleo (Dioſcoridis exemplaria quædam perperam μὴ ἔχου habent) impoſita ſanant. Eryſipelatis & ambuſtis vtiliter quoque adhibentur. Inteſtinorum roſiones ac dolores, foliorum, tum & ſemuus & radicum decoctum per clyſterem infuſum ſedat: veteri verò duritiem inſeſſu mollit, quod & ipſa Malua in cibo aſſumpta efficit. Datur & ſuccus parturientibus, vt parrū facilliorem reddat, aut ex vinu decoctum. In ſumma, veſicam, renes, inteſtina, thoracem, & pulmonē iuuat.

Dioſcoridis locus emendatus.

De Althæa. Cap. xxix.

1. Malvæ & quædam agreſtis ſpecies Althæa eſt, ſed albida mollis & lanuginoſa: folia ſimiliter lata ſunt, nonnihil acuminata, ambitu modicè ſerrata: caules rotundi erecti, binum frequenter cubitorum, vel altiores: flores vt ſiluestris prioris Maluæ, non tamen rubentes, verùm candidi, aut ex albido dilutè admodum purpuraſcentes: ſeminum orbiculus qualis & illius: radix craſſa, lenta, intus albida, & viſcido lentoque ſucco prædita.

Pinguibus ac humentibus gaudet: iuxta ſcrobes & lentè decurrentes nuulos ad pratorum margines naſcitur.

Flures Iulio & Auguſto menſibus vigent: radix viuax ſingulis annis primo Vere regerminat, quæ & vel tunc, vel Nouembri menſe colligi poteſt.

&. Ἀλθαία & ἰβίσκος, aut ἰβίσκος Græcis appellatur: à nonnullis ἀεισταλθάλη: Latini Althææ & Ibiſci nomina ſeruant: Officinæ Biſmaluam ac Maluauiſcum, quaſi Maluam Ibiſcum dicunt. Germanis Jbiſch: Belgis Witte Malluwe/ Wuten Quuuſt: Italis ac Hiſpanis *Maluauiſco.* Gallis *Guimauluc:* Anglis Marſhe Mallowe.

2. Althææ verò & peregrina quædam ſpecies, apud Belgas tantummodò hortenſis, occurrit, ex albido hæc vireſcens, minus quàm priur incaneſcit. caules eius craſſi, rotundi: folia mollia, inferiore parte albidiora: quinque foliorum flos, maior quàm Althææ, dilute in rubro purpureus, aut ex albido purpuraſcens, ſtamine, vt reliquis Maluis, medio: fructus haud quaquam planus, ſed tuberoſus, rotunda fere ac globoſa, quinquangulari tamen ſpecie: radix qualis Althææ.

Nonnulli hanc Sidam eſſe voluerunt, ſed Sida aquatilis eſt ſtirps, capite quàm Papaueris maiore, vt Theophraſtus teſtatur; qualis non hæc Althæa. Quæ autem de Sida Theophraſtus lib. 1111. ſcripta reliquit, in hunc modum ſe habent:

Sida. Sida forma Papaueri ſimilis eſt, nam & Cytinodes caput ſuperius gerit, verùm maius, magnitu-

Althæa, Ibiſcus.

Althæa hortenſis ſiue peregrina.

gnitudine tantæ amplitudinis quantæ pomum, noo nudum, ſed candidis iuxta ipſum membranis, ſuper quę ſolia foris herbacea, numero quaterna, ſimilia Roſarum alabaſtris adhuc in calyce cootentis. apertum caput grana tubra oſtendit, figura non vt Mali punici, ſed orbiculata, exigua, nec multò Milio maiora: ſuccum aliquatenus aquoſum veluti Tritici reddit: matureſcit æſtate, pediculo paruo annectitur: flos Roſę calyci ſimilis, ſed maior & duplex ferè magnitudine. Hunc itaque & folium ſupra aquas eunicare affirmant: & mox, vbi defloruerit flos, fructum formatum magis in aquam declinare, demumque terram attingere.

Naſci autem hanc in lacu Orchomenio Athenæus teſtem citans Theophraſtum refert, & oues froodibus veſci, germina verò ſues comedere. Theophraſtus in hoc lacu tria fructificare proditum ait, Sidam, Boutomon, & Phleon.

Moderatè autem calida Althæa eſt, ſed ficciot quàm ceterę Maluæ: ſicciores verò huius radices & ſemen, ac partium teouiotum, vt quidem Galeous.

Folia digerendi, laxandi, & dolores mitigandi, & concoqueodi vim obtinent. Fomentis, tum & cataplaſmatis ad lateris, calculi, ventris, veſicæque dolores ac cruciatus vtiliter admiſcentur: in balneo etiam dolores omnes leniunt. Decoctum eorum idem præſtat, ſi bibatur, quod & non modò dolores ex calculo ſopit, verùm & ad ipſius facilioremdeſcenſum ac exitum confert.

Radices & ſemina ad eadem proficiunt. Iuuat verò & dyſentericos radicum decoctum, non quidem adſtringendo, ſed torſiones toſioneſque mitigando: non enim adſtrictionem vllam habent; tametſi Galenus aliter ſentiat. Additis verò & adſtringentibus, vt Biſtortæ, Tormentillæ, aut ſimilium radicibus, dyſenteriam curaot.

Mucoago radicum omnibus oleis, vnguentis, emplaſtris laxantibus & dolorem ſedantibus vtiliſſimè admiſcetur.

De Abutilo. Cap. xxx.

Abvtilon caule aſſurgit rotundo, duriuſculo, ramoſo, duos aut tres cubitos alto; quem cum ſuis alis folia conueſtiunt lata, ſubrotunda, ſed acuminata, albida, mollia, tenuiſſimè hirſuta, Cucurbitinis ſimilia, è longiuſculis pediculis dependentia. Flores è foliorum ac ramulorum ſinubus exigui lutei: fructus rotundi, nigri, criſpi, ex multis paruis ſiliquis cohærentes; in quibus & ſemeo nigricans: in ramulos tenues radix diuaricatur.

Abutilon.

Theophrasti locus suspectus.

1.

Alcea vulgaris.

2.

Cannabis siluestris.

Peregrinum Belgio est, nec alibi quàm in hortis conspicuum olim fuit.

Solet sub finem æstatis florere, quod erat Martio aut Aprili satum.

Abutilon nominant, nec repugnat ei quod Auicenna cap. xxix. simile Cucurbitæ (scilicet folio) esse scribit, & Abutilon ac Atbutilon dici. Videtur verò & nonnullis Althæa hæc esse illa, cui Theophrastus lib. ix. De historia stirpium, florem tribuit μάλινον, hoc est, Melini siue lutei coloris: nam vulgò notæ Althææ non luteus sed albidus est flos. Sed potest Theophrasti exemplar, quod multis locis vitiosum, & hiatus multos habet, & hoc loco mendo non carere: quamobrem non facilè fuerit hanc Theophrasti Althæam affirmare, præsertim cùm tantum lentoris etiam Althææ radici Theophrastus tribuere videatur, vt aquam condensare queat, si trita huic inniciatur, quod vulgaris Althææ radix omnino potest, Abutili verò minimè.

Abutilon autem Auicenna ait vtile haberi vulneribus recentibus, & conglutinare ac consolidare ea statim.

De Alcea. CAP. XXXI.

SILVESTRIS quoque Maluæ species Alcea est: caules huius rotundi, erecti, cortice conuestiuntur lento, & qui in stamina etiam diduci queat, veluti Cannabis: folia circa hos virentia, profundis incisuris in quinque particulas dissecta: flos qualis siluestris Maluæ: orbiculus placentæ instar & consimilis: radix prolixa, mediocris crassitudinis, intus albicat.

Huius verò & alia quædam species minor, sola magnitudine differēs: cetera respōdent.

Inculta amant loca, agrorum margines, scrobesque aquas non habentes.

Vnà cum siluestribus reliquis Maluis florent, ac semen proferunt.

Alceam Græci eadem quoque voce ἀλθαίαν nominant: à nōnullis nostræ ætatis Herba Hungarica, & Herba Simeonis dicitur: Germanis Sigmars fraut: Italis *Malua saluatica*: Hispanis *Malua montesina*: Belgis Sigmarts crupt: Gallis *Guimaulue sauluage*.

Dicitur verò & eadem κάνναβις ἀγρία, siue Cannabis siluestris, quòd videlicet ex cortice eius, Cannabino persimili, funes intorqueri queant. Describitur tamen & quædam Cannabis siluestris à Dioscoride. Sed qui volet diligenter expendere & Alceæ & Cannabis siluestris descriptiones, mox vtramque vnius esse stirpis facile agnoscet:

Cannabis siluestris, inquit, virgas habet Althææ similes, minores & nigriores: folia nigriora & asperiora: florem Lychnidis: semina & radices Althææ. Quæ descriptio ipsi

Alceæ

Alceæ vel maximè respondet: caule foliisque non albicat, sed viret, atque idcirco vtraque nigriora quam Althææ: flos qui est agrestis Maluæ primæ, & Lychnidis satiuæ, & siluestri Rosæ comparari potest: reliqua Althææ similia perhibentur. Quid ergo restat, nisi vt Cannabis siluestris & Alcea eadem sit stirps, à Dioscoride bis sub diuersis nominibus descripta? præsertim cùm & ipsa Alcea cortice conuestiatur Cannabino simili, vt priùs scripsimus, & Dioscorides etiam refetat.

Alcea autem veluti glutinosum lentorem quemdam obtiner, ita quoque ad Maluarum facultatem accedit, media, vt apparet, inter siluestres Maluas & Althæam. Radices dysenteneis & ruptis cum vino aut aqua potæ medentur, Dioscoride & Paulo Ægineta auctoribus.

De Alcea vesicaria. CAP. XXXII.

Alcea vesicaria.

Sabdarisa.

DIFFERT hæc à præcedente Alcea: cauliculis autem exit rotundis, ramosis, haud firmis, sed facilè collabentibus: folus verò alris incisuris dissectis, per margines crenatis, læuore, splendore, ac colore, tum & quadamtenus forma ad satiui Acanthi accedentibus, sed tamen minoribus multò: flores pulchri, Maluaceis simules, subalbidi, sed medio ac vmbilicum versus eleganti colore nigricant, è quo auri lurei coloris stamen eminet: aperiuntur hi tribus aut quatuor horis post Solis exortum: hora vna aut sesquihora vigent. relinquitur post florem folliculus patens, in quo capitulum rotundo longius, hirsutum, semine intus paruo ac nigricante: radix mediocris longitudinis fibras emittit. 1.

In Atrebatum ac Morinorum finibus iuxta agrorum margines reperiri ac sponte progigni fertur: Italiæ ac aliis prouincus haud incognita.

Eodem & nascitur & perit anno.

Alcea vesicaria haud perperàm dici potest: plerique Venetam cognominant: alij Maluam Theophrasti nuncupant: sed Theophrasti Malua à vulgari haudquaquam diuersa est. Matthiolus pro Hypecoo depingere videtur, cum quo nihil habet vel similitudinis vel affinitatis. Hypecoon folus est, (vt ostendimus) Rutæ: huius verò longè ab iis dissident.

Ad hanc verò non absre pertinere existimatut Sabdarisa appellata herba, Maluacei quoque generis: cauliculi huius reretes, in nonnullasque alas diuisi, erecti per se consistunt: folia in aliquot 2. Sabdarisa.

aliquot partes diſſecta: flores ſpicato ordine digeſti, Alceæ Veſicariæ æmuli, medio videlicet eleganter nigricantes.

Aliunde autem in hortos Belgicos olim illata fuit.

Sed vt ad Alceam Veſicariam reuertamur, folium huius læue, lento ſucco præditum, ad Maluæ temperiem hanc accedere, & emollientis quoque facultatis eſſe participem, oſtendere videtur. Sed tamen cùm nihil compertum habeatur, quid affirmandum?

De Mercuriali. CAP. XXXIII.

Mercurialis mas. Mercurialis femina.

MERCVRIALIS duûm eſt generum: mas & femina. Vtrique caules teretes, leues, internodiis aliquot geniculati, dodrante altiores, ſubinde cubitales, in ramulos diſtributi: folia circa hos complura, lata, oblonga, acuminata, ad Parietariæ accedentia, ſed tamen læuiora, virentiora, ac per margines ſerræ modo inciſa, Ocymi foliis ſatis ſimilia: radices ſubſunt fibroſæ.

1. Maſculæ è ſinu foliorum in breuibus ac tenuibus pediculis bina cohærentia prodeunt ſemina, ad Aparines & forma & aſpetitate accedentia, compteſſiora tamen; in quorum ſingulis vnicum ſemen paruum ac rotundum.

2. Feminæ veluti exiguæ ſpicæ, in quibus racematim muſcoſi tenues cohærent floſculi, abſque fructu, nulloque ſuccedente ſemine pereuntes.

Reperitur Mercurialis in hortis olitorus, in vinetis, aliiſque locis humentioribus ac vmbroſis, ſecus hortorum aruorumque ſepimenta.

Tota æſtate vtraque viget, hieme plurima parte intercidit.

Phyllon Theophrasti. Græcis λαπάζωσις, item & παρθένιον, καὶ Ἑρμοῦ βοτάνιον: vnde Latinis Mercurialis, à Theophraſto φύλλον. Eſt tamen & aliud Parthenium, & apud Dioſcoridem quoque aliud Phyllon: Germanis Zam Bingelkraut/ Kühyoury/ Mercurius kraut: Italis *Mercorella:* Hiſpanis ac Gallis *Mercuriale:* Belgis ſimiliter Mercurael/ & Tam Bingelcrupt: Anglis Kemſy Mercurp.

Mas Theophraſto Græcè ἀρρενόγονος, femina verò θηλυγόνος appellatur.

Plinius λαπάζωσιν Mercurij inuentum eſſe refert: ideò, inquit, apud Græcos, Ἑρμοῦ πόαν multi vocant, & apud nos omnes Merçurialem.

At Mer-

Cynocrambe, Mercurialis siluestris.

Impatiens herba.

At Mercurialis calida quidem & ficca temperatura, neutra tamen primum gradum excedit: abstergentem verò præterea obtinet, & (vt Galenus) digerentem etiam facultatem.

Vsus eius in œnematis hac ætate frequens, in quibus ad excrementorum aliorumque in intestinis hærentium facilem expurgationem absterſionemq; non exiguũ potest. Facit etiam ad alui deiectionẽ in olere aut aliàs assumpta; non modò excrementa, sed subinde pituitosa ac biliosa expurgans. Dioscorides etiam aquosos humores huius decocto duci posse refert.

Mirum, vt etiam Plinius, quod de vtraque proditur, vt mares gignantur masculam facere, vt feminæ feminam.

De Mercuriali siluestri, siue Cynocrambe.

CAP. XXXIIII.

SILVESTRIS Mercurialis alteram satis referr, sed humilior tamen: cauliculi eius teretes dodraotales sunt: folia quam alterius maiora: semina veluti masculæ Mercuriali: radix fibrosa, candida, late sub terra progrediens serpit. Tota herba viroſi odoris ingratum redolet.

In siluis ac alis perinde vmbrosis gignitur.

Viret vigerq; eodem, quo altera Mercurialis, anni tempore.

Græcis κύνια & κυνοκράμβη: Latinis Canina, & Brassica Canina, & passim Mercurialis siluestris.

Est tameo & alia κυνοκράμβη, quæ & Χαμαίκυνον: de quo lib. III. Pempt. tertiæ. Germanis Waldt Bingelkraut/ Hundskohl: Italis *Mercorella bastarda:* Belgis Wildt Mercurael: Gallis *Mercuriale sauuage.*

Facultate autem hæc Cynocrambe, siue siluestris Mercurialis alteri respondet: si folia quidem eum cauliculis aluum moueant, & inter olera recipi queant, & decoctæ herbæ ius pituitam, bilem, & aquosa detrahant, vti Dioscondes scribit.

De Impatiente herba. CAP. XXXV.

AD Mercurialis formam ac effigiem accedit quoque Impatiens. Cauliculis hæc assurgit teretibus, glabris ac geniculatis, cubito altioribus, in alas ac ramulos diuisis: folia lata, acuminata veluti Mercurialis, sed tamen teneriora, ac dilutiùs virentia: flosculi è fastigiis pediculorum dependent lutei, anteriùs latiores, in corniculum tenue posteriùs desinentes: succedunt siliquæ teretes, paruæ, Chelidonij maioris persimiles, quæ vel leuissimo contactu, exiliente maturo semine, in spiras contrahuntur: radix tenuibus fibris cohæret.

In Germaniæ, Bohemiæ, Galliæque siluis, tum & alibi reperitur: adolescit citò, ac nimis facilè in hortis: locis gaudet humidis ac vmbrosis, haud apricis.

Floret

Floret æstate: annua est herba: hiemem non sustinet, semel tamen sata singulis facilè annis renascitur, nisi priùs quàm semen maturuerit, fuerit euulsa.

Germani Springkraut: Belgæ Crupdrhen m ruert mp met: vulgò Noli me tangere, quòd videlicet vel leuissimum manus contactum siliquæ haud admittant. Qua de causa Impatiens dici potest, vtpote quæ non patiatur siliquas maturato semine attingi. Plinius lib. XXIIII. cap. XVII. Æschinomenen herbam nominat sic appellatam, quoniam appropinquante manu folia contrahat. Quod si mutare lectionem Plinij ioregrum foret, & pro dichooe Folia, Siliquas recipere, Impatiens hæc Æschinomene esset, nam appropinquantibus digitis, siliquas mox, vt diximus, contrahit.

Æschinomene.

Ceterùm facultate hæc herba fertur pernicioſa, ac inter Deleterias habeoda.

De Phyllo Dioscoridis. CAP. XXXVI.

Phyllon Thelygonon.

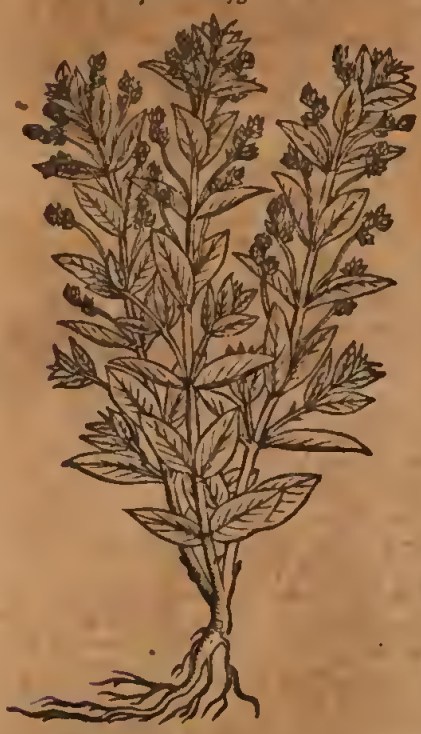

DVORVM generum Phylloo est: mas, & femina, veluti Mercurialis.

Assurgit vtrumque Phyllon tribus, quatuor aut pluribus rotundis cauliculis, dodrantalibus: e cuius singulis veluti geniculis bina opposita exeunt folia oblonga, Oliuæ folius latiora, multò quàm Mercurialis angustiora: radix descendit vnica, non absque adnatis fibris. Mas semina gemina, veluti Mercuriali masculæ: feminæ verò spicæ muticæ ac stenles, veluti feminæ. Herbæ verò ipsius & cauliculi & folia, perquàm tenui ac exigua mollique laugine subalbida.

Nec passim, nec vbique obuium Phyllon: io Narbonensi Gallia ac in Hispanis repertum accepimus: in saxosis Dioscondes nasci tradit.

Æstiuis mẽsibus & viget & floret Phyllo.

Dioscorides φύλλον appellat, & ἐλκιόφυλλον; ad differentiam fortasse Mercurialis, quæ & φύλλον à Theophrasto vocatur: describit enim Theophrastus φύλλον folio Ocimi: quod haudquaquam de isto Phyllo, sed de Mercuriali veritatem habet. Masculum autem Phyllon Dioscondes ἀρρενογόνον; feminam verò θηλυγόνον nominat, isdem videlicet vocibus, quibus φύλλου sui genera Theophrastus distinguit.

Facultatem autem Dioscorides huic Phyllo omnino eam tribuit, quam alter Phyllo siue Mercuriali etiam Theophrastus: Arrhenogonoo videlicet masculi sexus partum efficere; feminam verò feminei adferre, cuius Crateuam esse auctorem refert.

De Portulaca. CAP. XXXVII.

PORTVLACÆ duæ sunt: maior ac satiua vna, altera minor siluestris.

1. Maioris cayles non rarò dodrantales, teretes, crassi, subrubentes, succosi, læues, resplendentes, in alas quasdam distribuuntur: folia vncialis longituduis, latiuscula, crassa, pinguia, glabra, virentia, à tergo albidiora: flosculi minuti, pallidè lutei ad annexum foliolorum gignuntur, succedente conceptaculo exiguo herbacei ac virentis coloris, instar fere dimidij grani hordeacei, in quo semen pusillum nigrum: radix fibras habet.

2. Altera minor cauliculis similibus rubentibus, sed minoribus per humum sternitur: folia priori forma, colore, læuore, crassitudineque respondent, sed minora multò.

In hortis ac eorum areis subactis ac stercoratis commodè prior seritur: solum desiderat lætum, pingue, non aridum.

Altera in semitis hortorum ac vinearum, ac quandoque in petrosis sponte gignitur: rigua & hæc amat loca: semel sata, si ad seminis maturitatem relinquatur, facilè annis aliquot post sequentibus reoascitur.

Seri

Portulaca sativa.

Portulaca silvestris.

Sa[illegible] potest Martio aut Ap[illegible]lumio verò ac deinde in Autumnum vsque viget ac viret. Graece ἀνδρόσαχλον nominant, Latini Portulacam: est tamen & ἀνδρόσαχνη quædam arbor silvestris, quę vnius litteræ diuersitate Latinis Potulaca dicitur. Germani Burrel fraut: Galli Pourpier, aut *Pourcellaine* vocant: Belgæ Poetelepne: Itali *Procacchia*, *Porcellana*: Hispani *Verdolagas*, *Baldroegnes*: Angli Poteletani.

Præter has verò duas eiusdem generis, & aliam quamdam Portulacam, & quidem silue- 3.
stre a Græcis quoque ἀνδρόσαχλον ἀγρίαν nuncuparam, veteres referunt, quæ alio nomine Il-
lecebra a Latinis appellata est. Confunditur autem hæc quandoque cum minore siue silue-
stri Portulaca modo descripta. Neque ab hoc errore pleraque Dioscoridis exemplaria libera *Dioscoridis mendosus*
sunt. Nam quòd in Portulacæ silvestris descriptione, Cauliculos manducaros bonum suc-
cum parere, viscosos & aliquantulum salsos esse affirmatur, ad minorem silvestrem referen-
dum est. Quod verò sequitur, Vis ei excalfactoria, acris, exulcerans, &c. non huius, sed Illece-
bræ facultas est, de qua nos cap. x. lib. v. Pemptadis primæ.

Iam & Peplis, ab Hippocrate Peplion, à nonnullis quoque Portulaca silvestris appellatur, 4.
Dioscoride teste. Quod nomen idcircò ad Portulacam etiam Plinius lib. xx. cap. xx. sed mi- *Plinij error.*
nus recte transtulit.

Recentior ætas & quamdam superioribus marinam dictam Portulacam annumerat; quæ 5.
cum frutticosa sit, libro secundo Pemptadis sextæ requirenda.

Portulaca frigida est, ac tertio quidem ordine, humida verò secundo: silvestris verò
magis humida. Salsilaginem quamdam eòiunctam habet, quæ in silvestri copiosior appatet.
Cauda non rarò in acetariis etiam sola editur cum oleo, sale & aceto. Æstuantem autem
ventriculum sedat, appetentiam excitat, alimentum autem ab hac corpori exiguum, vitio-
sum, frigidum, crassum, humidumque accedit. Commendata dentium stupores tollit:
eiusdem potest & succus in ore detentus, & aqua per otgana extracta. Quæ & aduersus vermes
potius commendatur, & valde vtilis est, præsertim si febris adsit: nam & nimium calorem
temperat, & vermes interimit. Quod quidem salsilagine permixta efficit, quæ & vermi-
bus & putredinibus aduersatur.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVINTAE LIBER SECVNDVS,

DE CVCVMERARIIS ET ALIQVOT ALIIS HERBACEIS FRVCTIBVS.

PRÆFATIO.

MVLTI sunt edules fructus arborum & fruticum, herbarum verò & nonnulli, & præter frumenta quidem & legumina: hæc siquidem & fructus sunt, frequentius tamen σπερμάτα, id est semina, quàm καρποὶ siue fructus nominantur.

Qui autem καρποὶ siue fructus dicuntur, herbarum haud multi sunt, & exceptis paucis, non alij quàm ad Cucumerum naturam accedentes, atque idcirco Cucumerarios etiam appellatos, quos cum paucis aliis hoc libro prosequi præsentis est instituti.

DE VVLGO DICTIS CVCVMERIBVS.

CAPVT PRIMVM.

Cucumis vulgaris.

Cucumis oblongus.

LONGIS, sarmentosis, ramosis, & asperis caulibus Cucumeres isti per terram huc illuc reptant: circa quos folia angulosa, ampla, aspera, ambitu serrata; & subinde clauiculæ quædam e sinu foliorum floscult erumpunt dilute lutei, deinde fructus cratli, semipedem longi, quandoque sed raro dodrantales, angulosi, tuberculis quibusdam exasperati, per maturitatem lutei, in quibus transparens solidior medulla, quæ vna cum seminibus editur, paulò antequam ad integram maturitatem peruenerint: semina autem oblonga & plana subcandicant.

Sentur in hortis Cucumis, pinguia & aprica amat loca.

Iulio

Iulio & Augusto mense fructus edules, sed Septembri demum ad perfectam maturitatem perueniunt.

Passim Cucumis, & in Officinis Cucumer appellatur, & pro eo habetur qui Græcis σίκυος ἥμερος, id est, Cucumis sativus dicitur.

Galeno autem nun Cucumis aut σίκυος, sed μηλοπέπων est. Nullius enim fructus Cucumerarij medulla siue caro interior editur, sed omnis abiicitur, excepta huius carne, quæ cum seminibus, vt diximus, ἔδεται. quod de Melopeponibus fieri Galenus scribit lib. 2. De alimentorum facultatibus: Homines, inquit, à carne intima Peponum abstinent, Melopeponum autem mandunt. *Melopepon Galen.*

Germani Cucumern: Itali Insubres *Concomero:* Hispani *Cogombro:* Galli *Concombre:* Belgæ Courommeren vocant: Bohemi Wofunka. In Hetruria, inquit Matthiolus, Citrulum appellant, à Citrij lutei colore, qui in maturo fructu euidens est. Sunt verò & qui Anguriam dici velint, sed omnino alius fructus Anguria.

Sunt verò huius generis & oblongi quidam Cucumeres, quos ars & cultura primùm (vt fertur) produxit, natura deinde consecuata: primo enim fructus rudimento in fistulam aut tubum impositio, oblongus nascitur Cucumis, cauitate siquidem anguftiore impleta, in longitudinem incrementum capit: & huiusce modi Cucumerum semen satum, non quales anteà erant, sed quales culturæ mangonium genuit, profert; qui cum suopte ductu, longi quidem, sed crebrò recurui reperiuntur: quos & Anguinos inde vocant. *Cucumis longus.*

Omnium autem Cucumerum frigida ac humida ordine secundo temperies est: horum autem minùs quàm reliquorum humida, atque idcircò quando eduntur, minùs citò in ventriculo corrumpuntur: succi verò etiam minùs praui sunt. Alimentum verò corpori conferunt frigidum quidem nec non humidum, ac omnino exiguum, & succi haud probi.

Eligi debét virides, nondũ maturi, maturi siquidé & iã Citrini facti, esui haud sunt idonei.

Semen frigidum quidem, sed multò minùs quàm fructus: aperiendi vim atque extergendi præterea obtinet: vrinas mouet, iocinoris obstructiones aperit, pectori ac pulmoni inflammatione laborantibus prodest, contusum fomique abstersorij loco adhibitum, cutim splendidam reddit.

De Melone siue Melopepone. CAP. II.

Melo siue Melopepo vulgò, Cucumis Galeni.

Cucumis siluestris.

QVEM recentior ætas Melonem nuncupat caulibus humi procumbentibus, longis, sarmentosis, atque asperis, vulgari Cucumeri similis: folia satis respondent, minora tamen, rotundiora, minusque anguloſa: flosculi similiter lutei: fructus crassiores, imo nonnihil pilosi, qui modò oblongam, alias contractiorem rotundam figuram obtinent; subinde verò & maiores, quandoque minores reperiuntur; cortex horum vt plurimùm extenus viret, subdita pulpa siue caro, quæ editur, e luteo languescit, medulla lutea, mucilaginosa, humida, defluens, in qua semen veluti superioris Cucumeris.

Seritur locis cultis: tumulos amat Soli vel maximè expositos, terram verò mediocrem, non nimis pinguem aut stercoratam.

In Germania ac Belgio non nisi serò, & cùm æstas calens ac sicca fuerit, ad maturitatem perueniunt.

Vulgò Melones appellant: Itali *Mellone:* Hispani *Melon:* Galli *Melons:* Germani ac Bohemi Melaun: Belgæ Suriorum. μῆλον autem Græcis pomum significat. Proinde rectiùs μηλοπέπων hic Cucumis appellandus, Pepon videlicet Mali odorem referens. Nam huius fructus odonfetis Malis odore sæpenumero vicini sunt, subinde verò & obscurè moschum redolent; qui idcircò & Moschateilum cognominantur. Galenus tamen non istum, sed superiore capite descriptum Melopeponem facit; hunc verò pro Cucumi habuisse videtur, qui Græcis σικυώμελος, Latinis Satiuus Cucumis dicitur.

Cucumis Galeni.

Huius autem vel etiam superioris siluestre genus est, quem σίκυον ἄγριον, & siluestrem Cucumerem vocant, de quo Pempt. tertiæ lib. II. cap. XXV.

Cucumis siluestris.

Frigida potrò quoque ac humida Melonum caro est: difficiliùs quàm reliquorum Cucumeranorum concoquitur: in ventriculo autem si diutiùs hæreat, corrumpitur, & malignis febribus occasionem præbet. Quod & Aëtius testatur Tetrab. primi lib. I. febres malignas inducere esum Cucumerum scribens; est siquidem & huic Cucumis, qui vulgò Melon. Semen verò huius idem quod alterius ac superioris Cucumeris potest.

De Anguria. CAP. III.

Anguria, Cucumis Citrulus.

Cucumeris Citruli alia icon.

ANGVRIA sarmentosis, viticulosis, asperis, ac humi repentibus caulibus, tum & clauiculis superiores Cucumeres refert, folia autem maiora sunt, & profundis vtrimque incisuris

Colocynthis.

Pepo maior oblongus.

cisuris dissecta: flos aurei coloris: fructus globosi, striati, colore superùs virentes, infernùs, qua humi iacent, inalbicantes, quorum exterior cutis laxus, interior caro mediocriter duta, Peponum quam Melonum similior: medulla fungosa, in qua semen oblongum, planum, maius quàm Cucumerum aut Melonum, minus quàm Peponum, exterior cuius cortex nigricans aut subrubens ac durus est. Non facilè autem isthus Cucumetarij fructus computrescunt (veluti vulgaris Cucumeris aut Melonis dicti, qui decerpti facilè corrumpũtur) sed diutine asseruari queunt, præsertim Tritici aceruis, vt Matthiolus ait, impositi.

In calidis regionibus, vt, Apulia, Calabria, Sicilia, ac similibus facile prouenit: in Germania rarò sentur, raniùs verò etiam matureſcit.

Anguriam recentior ætas appellat: Officinis Citrulus & Cucumis Citrulus dicitur: inter semina siquidem frigida, Officinis nuncupata maiora, huius semen admittitur nomine seminis Citruli. Si autem Cucumis Citrulus à Citri luteo colore nomen habet, vulgaris Cucumis proprié Cucumis Citrulus est. *Cucumis Citrulus.*

Siluestre autem huius genus est κολοκύνθις siue Colochyntis dicta, de qua cap. XXVI. lib. II. Pempt. III. *Colocynthus.*

Ceterùm Anguriæ caro, quæ cortici subest, cruda, sed frequentiùs cocta comeditur, alimentum autem confert exiguum, idque frigidum ac humidum, sanguinemque ingenerat aquosum, qui internarum partium inflammationes mitigat, & bilis acrimoniam ac feruorem contemperat. Cruda in ore commansa linguæ in febribus asperitatem lenit, & sitim sedat.

Semen facultate Cucumerum simile est.

De Pepone. CAP. IIII.

PEPONVM aliquot tenentur species vel magnitudine vel forma differentes.

Maior Pepon crassos, asperos, spinisque nonnullis obsitos caules promit prælongos, qui clauis siue capreolis suis vicina comprehendentes, perticas, scenas, ac sepimenta conscendunt, quæ nisi iuxtà posita fuerint, humi repunt: folia ampla sunt, valde aspera, aliquot profundis incisuris diuisa, marginibus serratis: flores admodum magni sunt, calathi forma, auri colore lutei, per ora quinque prominentibus angulis denticulati: fructus magni, crassi, rotundi, oblongi, crassionibus striis veluti anguloſi, quorum pulpa cortici subiacens candida mediocriterque duta est, interior medulla fungosa: semen magnum, latum, planum, subalbidum, multò quam Cucumeris maius, forma alioqui haud differens: color corticis quandoque obscurè virens, aliàs albidus: virentis autem Peponis cortex durior est, ac veluti lignosus; albidi verò mollior ac tenerior. I.

Alterum Peponum genus caulibus ac foliis, vtrisque asperis, tum & clauiculis priori simile

Pepo rotundus maior.

Pepo rotundus minor.

Pepo latus.

eſt, ſed foliorum fiſſuræ minùs profundæ, cauleſq; teneriores: flores ſimiliter lutei, patentes & antenùs anguloſi veluti prioris: fructus autem globoſi, rotundiores, modò maiores, frequenter minores, & quandoque virentes, durioriſque corticis: ſubinde cute molliore ac albicante, caro quibus ſubeſt veluti ptioris: ſemina quoque eiuſdē formæ, ſed aliquantò minora.

3. Huius generis & tertius eſt Pepon, aſperis caulibus, foliiſque fiſſis ac ſerratis priorem referens: flos magnus quoque ac luteus veluti aliorum: fructus mediæ magnitudinis, cuius cortex tuberculis nonnullis exaſperatur veluti Mali Citrij cutis, qui per maturitatem ſimiliter luteus eſt, proinde & Citrium Malum cùm colore tum aſperitate referens.

4. Quarti generis Pepon forma ab aliis plurimùm differt: caules quidem, folia, floreſque aliorum ſimiles ſunt; fructus autem haud longus aut globoſus, verùm omnino latus, & quodammodò planus, ſcuto alicui propemodum ſimilis; in medio quidem craſſior, per circumferentiam verò tenuior, & quibuſdam locis reflexus criſporum inſtar: cortex huius mollis,

Peponis latioris fructus.

lis, tenuis, ac candidus est; caro interior satis dura ac durabilis: semen quàm Cucumeris maius, forma & colore conueniens.

Omnes Pepones hortenses sunt: lætum solum, pinguemque mediocriter terram postulant.

In calidis regionibus citiùs matureſcunt, apud Belgas omnes serotini sunt, & nisi æstas calida siccaque fuerit, vix ad perfectionem perueniunt.

Græcis πέπων, Latinis similiter Pepo. πέπονες autem omnes fructus perfecti ac maturi communi nomine dicuntur: vnde Medici quidam, inquit Galenus, fructum hunc σικυοπέπονα, id est Peponem Cucumeralem nominari oportere contenderunt. Plin. lib. IX. cap. V. πεπ. Cucumeres, inquit, cùm magnitudine excesserè, Pepones vocantur. Germanis Plinet: Bohemis Dyne: Gallis *Ponpons*: Belgis Pepoenen vocantur. Maiores à nonnullis Turcici cognominantur, Secundi verò Marini, Tertij Hispanici, Quarti autem Larorum Peponum nomen obtinuerunt.

Est autem omnium Peponum natura frigida cum copiosa humiditate: habent autem vim quamdam abstergendi, cuius beneficio vrinam ciunt, & deorsum expeditiùs quàm Cucurbitæ aut Melopepones permeant, vt Galenus scriptum reliquit.

Editur autem caro Peponum haudquaquam cruda, sed cocta. Descendit autem sic omnino faciliter, aluum facilem & quodammodò lubricam reddens. Alimentum autem confert exiguum, tenue, humidum frigidumque, (vitiosum, inquit Galenus) idque potissimùm cùm probè concocta non fuerit. quo casu choleræ morbo obnoxios efficere solet.

Durior caro Latorum est, qui & idcircò diutiùs quàm reliqui incorrupti asseruari queunt: eduntur autem hi non modò elixi, sed & in pingui aliquo fricti. Descendunt verò & per aluum haud segniter, alimentum verò adferunt quale aliorum.

Semen magis quàm caro extergit, vrinas promouet, renibus ex calculo infestatis vtile est.

De Pepone siluestri.

Cap. V.

Velvti Cucumeribus & Anguriæ siluestres suæ sunt species, ita quoque & Pepones quidam agrestes & tota natura siluestres. Proferunt hi caules asperos spinis obsitos, folia aspera, flores luteos veluti satiui; sed minora singula: fructus crassos, oblongos, striatos, durioris corticis ac colore virentes, sed minores multò; quorum pulpa & interior medulla vnà cum semine, veluti satiuorum, sed admodum amara; semen quoque paulò minus.

Alicubi locis incultis spontè huiusce modi Pepones gigni dubio procul est: verùm in Germania ac Belgio non nisi sati proueniunt.

Tametsi vereres horum non meminerint, res ipsa tamen ostendit πέπονας ἀγρίους, & Pepones siluestres hos dici oportere.

Siluestres autem Pepones vti tota sua natura valdè amari, ita quoque temperamento calidi siccique, & secundo quidem ordine intenso: expurgandi quoque non minorem vim,

Pepo siluestris.

Cucurbita prior.

quàm siluestres Cucumeres, obtinent.

Vinum quod calyci, exempta cum semine medulla, infusum, tantisper ui eo hæserit, donec amaritudinem plene contraxerit, per aluum purgat, ac pituitosos biliosósque educit humores. In summa, huius succus idem quod Cucumeris agrestis præstat: seiccatus verò, Elaterij loco succedere potest.

De Cucurbita. CAP. VI.

CVCVRBITA oblongos, viticulosos, & angulosos caules in alas nonnullas distributos profert, qui adnatis capreolis vicina propeq; assistentia, adminicula comprehendentes, sursum scandunt, & in altum tolluntur: folia admodum magna, lata, & nonnihil acuminata, Bardanæ fere magnitudine similia, sed mollia, albóque veluti tomento vnà cum caulibus ac foliorum pediculis candicantia, instat Althææ: flores foliorum e sinu albidi exeunt: fructus subsequuntur non vnius formæ: quandoque enim lagenarum formam quasi exprimens, in ventris modum turgescit, superemmente collo, quod, qua parte ventri adhæret, frequenter angustius: subinde verò & ventricosa ac crassa, sed absque collo, & inferiore sede latior, pyri turbinaram figuram quodammodò referens: alias verò in longitudinem producitur. Crescit, inquit Plinius lib. XIX. cap. V. Cucurbita qua cogitur forma, plerumque & intorti draconis figura. Libertate penitili concessa vilà est nouem pedum longitudinis. Omnibus autem cortex per maturitarem durus, ligneus, ac flaui colotis: caro autem siue pulpa intenot candida, semina oblonga, plana, compressa, anteriore parte acuminata, posteriore lata, duobus eminentibus angulis quasi cornuta; cortex quorum durus & candidus, medulla similiter albida ac dulcis.

Cucurbitæ in horris coluntur ac seruntur.

Sub Autumni tempus ad maturitatem demum perueniunt: in calidis tamen regionibus citiùs, maximè præcoces. Præcoces autem Cucurbitæ, tum & Cucumeres sic redduntur, vt Quintilij tradunt: In cophinos aut fictilia inutilia terra cribrata mittenda stercore admixto liquidiot facta, & anticipato consueto tempote, Vere videlicet inchoanre, semina implantanda, & cùm Sol fuerit, & calor, & moderata pluuia, cophinos sub dio expones, circaq́ue Solis occasus in domum contectam inferendi: atque hoc assiduè faciendum, aqua irrorata quando vsus postulauerit: postquam verò perfecte cessabunt frigora & glacies, cophini siue dolia in locum subactum & excultum defodiendi, ita vt labra æqualia sint terræ, deinde reliqua cura adhibenda. Sic ille.

Græcis κολόκυνθα, & κολόκυνθα ἐδώδιμος: item κολόκυνθα ἥμερος dicitur: Latinis Cucurbita, Cucurbita edulis, Cucurbita satiua: à nonnullis

Cucurbita latior.

Cucurbita longior.

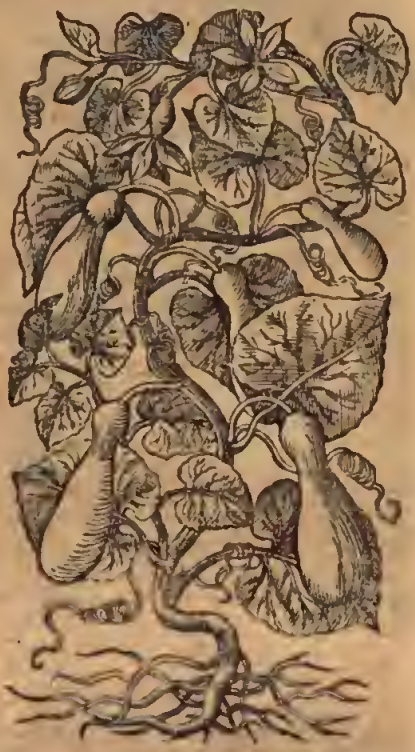

nullus verò κολόκυντα per τ vltima syllaba: ab aliis σικυόκια: à Plinio Cucurbita Cameraria, quòd eameras, testudines, pergulas, topiarias hortorum scenas scandat ac operiat. Huic verò & altera, quæ nullis propè assistentibus fulta humi repit, Plebeia cognominatur. Italis autem Cucurbita *Zucca* dicitur: Hispanis *Calabazza:* Gallis *Courge:* Germanis Kürbis: Belgis Cauwoorden: Bohemis Tykew.

Cucurbitæ autem caro siue interior pulpa frigida ac humida temperamento est, vtraque qualitate secundi ordinis. Succus ad aurium cum phlegmone dolores, addito rosaceo, infusus prodest: tumores etiam omnes calidos pulpa impolita mitigat, capitis dolores puerorum & oculorum inflammationes hoc modo sedat. Si infanti dormienti paris longitudinis Cucurbita vel etiam Cucumis in lectulo adiungatur, & febricitauerit, mox à febri liber erit.

Editur verò & hæc pulpa cocta, sed quia succum habet aqueum ac tenuem, exiguum corpori præbet alimentum, atque frigidum ac humidum: facile autem subsidet, præcipue elixa, quæ & propter substantiæ suæ lubricitatem, tum & humiditatem, aluum emollit.

Assa autem vel frixa in sartagine, quàm plurimum de propria humiditate deponit, atque idcirco minùs facilè descendit, nec aluum adeò citò emollit.

Semen vrinæ acrimoniam contemperat, & eamdem mediocriter prouocat.

De Cucurbita siluestri. Cap. VII.

Siluestris autem Cucurbita & quædam præter superiores est: hæc autem viticulosis caulibus, capreolis, ac foliis mollibus, ac velut lanuginosis satiuam æmulatur, omnibus ac singulis multò minoribus. Scandit verò & hæc scenas, vmbracula, ac testudines hortenses: fructus Cucurbitis ventricosis ac lagenulas referentibus forma quidam similis, sed magnitudine longè inferior, omnino videlicet patuulus, nec vulgari pyro maior, vtpote qui & manu concludi ac comprehendi queat. cortex huius exteriùr initio viret, postea durus factus ligni quoque colorem assumit. interior medulla humida & admodum succulenta est, in qua semen latet. amara autem hæc est, veluti siluestrium Peponum.

In calidis regionibus sponte alicubi gignitur, sed in Germania ac Belgio non nisi sata reperitur, vbi & tarde ac rarò perficitur.

Græcis

Cucurbita silvestris.

Σίμφυτ.

Græcis κολόκυνθα ἀγρία: Latinis Cucurbita silvestris. Plinius lib. xx. cap. 111. Cucurbitam silvestrem Græcis σίμφυτον dici affirmat, quæ inanis est, digitali crassitudine, non nisi in saxosis nascens, cuius commanducatæ succus stomacho admodum prodest. Sed huiusce modi hæc Cucurbita silvestris non est, quæ crassitudine digitum excedit; nec inanis, sed succi plena, ac stomachum nimia amaritudine offendit.

Sunt verò & quibus legitima hæc Colocynthis videtur, sed à veritate aberrantibus: nam κολοκύνθης Anguria silvestris est, cuius & tenuis cortex facilè admittur, & pulpa interior fungosa reliccatur; de qua Pempt. tertiæ libri tertij cap. xxvii. Huius autem Cucurbitæ silvestris durum ac lignosum putamen, medulla verò adeò humida, vt reliccari se nun aut ægre admodum patiatur.

Ceterùm facultate hæc Cucurbita calida & sicca est, nec minùs quàm Colocynthis, aut Pepones silvestres, vtriusque videlicet qualitatis ordine secundo: est verò & insigniter amara, quamobrem & obstructus meatus expurgat ac aperit: purgandi quoque vim per inferiorem ventrem æque ac silvestres Pepones obtinet.

Vinum etiam quod in excauatam hanc Cucurbitulam nocte tota permansent, valenter quoque purgat, & biliosos ac pituitosos humores educit.

Charantia.

De Charantia. Cap. viii.

Charantia tenuibus aliquot ac gracilibus viticulosis caulieulis vicina quæque conscendit, & capreolis suis, ex alarum sinu prodeuntibus, apprehendit: folia non magna, lata, glabra, ac mollia, in quinque partes dissecta, quarum singulæ ambitu circumrotæ: flosculi ex quinque foliolis mediocris latitudinis ex albido in luteum elangueseunt: fructus oblongi, aliquantulùm turbinati, oui ferè forma, sed minores, veluti spinulis aut aculeis innocentibus exasperati, qui per maturitatem fortis intusque rubent, sponteque finduntur, in quibus semen latum, planum, fere veluti Angutiæ, subnigricans vbi maruent.

Non nisi sata prouenit: meliùs ac faciliùs in Italiæ calidisque regionibus prouenit, quàm in Germania vtraque, vbi rarò & tarde fructus matureseit.

Baptista Sardus Momordicam appellat: alij Viticellam, Balsaminam, Charantiam: Italis est *Garanza*: Germanis Balsam öpffel: Gallis *Meruelle*: Latinis Pomum mirabile: nonnullis Pomum Ierosolymitanum: Belgis Balsam appel. Balsaminæ nomen inde accepisse existimatur, quòd oleum in quo matutum pomum maceratum, ad multa vtile, veluti Opobalsamum, habeatur. Est tamé & alia Balsamina, de qua mox.

Obtinent autem fructus huius, tum & folia eximiam

existimo) fouendi vim cum moderata quadam frigiditate temperiei mediæ proxima.

Vulnera recentia conglutinare folia imposita feruntur, eum vino verò assumpta colli intestinorumque dolores sopire & rupti conuulsisque vulnera exhiberi.

Oleum in quo fructus, exempto semine, vel insolatus, vel in calentis aquæ balneo decoctus, & in fimo equino positus, rarus, vulnerum inflammationes arcet: eadem & facile ac citò cicatrices ac perficiat: doloribus & ulceribus mammillarum auxiliatur: vteri exulcerationes ac inflammationem imprimis cum curare posse existimatur: punctis ac vulneratis nerus vtiliter adlubetur: adductus combustionem in ex aqua oleóve feruente, ferro ignito, vel igne multùm conferr: cicatrices extenuat. ramices quoque huius vnctione sanescunt, si foliorum pulvis aliquot diebus interea exlubeatur. Steriles quoque hoc fœcundas reddi affirmatur, si post balnei conuenientis vsum partes circa pubem ac vterum isto vngantur, ac demum viro mulier misceatur.

De Balsamina. CAP. IX.

Balsamina.

BALSAMINA hæc à Charantia, quę & Balsamina, non parum differens est: caules promit non tenues aut viticulosos, sed rectos, crassos, ab imo ramosos, glabros, læues, succosos, veluti Portulacæ, inferius nonnihil sæpe rubentes, circa quos folia oblonga, acuminata, Salicis similia, per marginem tenuiter serrata, è quorum sinu duo aut tres subrubentibus insidentes pediculis flores erumpunt, antenus latiores ac patentes, posteriùs in tenue cornículum, veluti tecuruam caudam, desinentes, colore eleganti dilutè rubentes: succedunt fructus rotundi, asperi ac hirsuti, sed quàm superioris minores, per maturitatem lurei, qui & sponte dehiscunt, semina spargentes, Lentibus satis similia.

Et hæc herba non nisi hortensis ac peregrina Belgio.

Autumni tempore quandoque fructus matureſcunt: flos antea apparet.

Vulgò Balsaminam nuncupant, & quandoque neutro genere Balsaminum: Gesnerus Balsaminam amygdaloidem: Cordus maluit Balsamellam appellare: alij Balsaminam seminam, quibus prior mas: vnde hæc Germanis Balsam apffel weiblein / & Brabantis Balsam appel wijfken.

De huius autem facultatibus nihil asserendum: plerique priori facultate similem affirmare audent, sed temerè, cùm huius experimentum à quoquam factum non constet.

De Fragis. CAP. X.

INTER herbaceos fructus Fraga quoque locum obtinent. Horum herba nullis caulibus nititur, sed pediculos tenues & lanuginosos à radicibus promit, quorum nonnulli folia, alij flosculos proferunt: deinde & fibras quasdam proserpentes edit, quibus seipsum multiplicat: folia autem in vno pediculo terna, oblonga, lata, per circumferentias serræ modo incisa, superius virentia, inferius albidiora, quorum singula maiora latioraque quàm Pentaphylli: flores quatuor aut quinq; ab vno pediculo exeunt albidi, quinquefolij: subsequuntur Fraga superficie exasperata, exiguis Mons quodammodò similia, colore rubentia, quandoque sed raro candida, gustu vinoso suauia, quorum interior pulpa mollis, humida, & albida, in qua semen pusillum: radix diuturna, subnigricans, multis fibris capillata.

Horum verò & alterum genus, quod superiori pediculis, fibris, foliis, floscúlis simile est, sed Fraga gustu dulciora: firmius etiam suis pediculis adhærescunt, nec ita facilè decerpi se, vt superiora, patiuntur: radix huius quoque festibilis, & capillis fibrata.

Inueniuntur, non rarò in conuallibus, in siluis ac alus similiter aliquantulùm vmbrosis Fragaria: proficiunt & in hortis. Priora passim vbique vulgaria sunt, sed altera rariora, nec alibi quàm in hortis requirenda.

Viret

Fragaria & Fraga. Fraga altera.

Viret toto anno herba: Vere latiùs fibris suis exspatiatur, ac deinde flores facit: Iunio, vel etiam priùs, fructus niaturi sunt.

Fraga ipsi fructus Latine Virgilio ac Ouidio dicuntur, nec aliud nomen vulgò cognitum: Germani Erdbeeren. Belgæ Eertbesien/ Galli *Fraises* appellant. Herbam Fragariam vocant, Iacobus verò Manlius Fragulam, Germani Erdbeerenkraut/ Brabanti Eertbesiencruyt.

Hallucinantur autem non parum, qui fructum hunc Rubi Ideæ morum existimant: nec minùs qui Comarum faciunt.

Ceterùm herbæ folia ac radices refrigerant, & cum adstrictione resiccant: Fraga verò frigida sunt & humida.

Vulnerum inflammationem folia imposita arcent. Decoctum eorum gingiuas roborat, dentes firmat, & aduersus incipientes oris & tonsillarum inflammationes vtiliter gargarizatur. Fluxus muliebres eadem sistunt, & dysenterias curant.

Fraga sitim sedant, & ventriculi inflammationes, calotemque reprimunt: alimentum conferunt exiguum, tenue & aquosum; & si in ventriculo ipsa corrumpi contingat, etiam prauum.

Stillatitius horum liquor faciem fertur expurgare, & deletis maculis nitidam ipsam reddere, aduersusque calculum renum vtiliter bibi.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVINTAE LIBER TERTIVS,

DE ESCVLENTIS RADICIBVS, ET EIVS GENERIS BVLBIS, AC NONNVLLIS ALIIS.

PRÆFATIO.

CVCVMERARIIS fructibus, pancísque herbarum aliis qui vescendo sunt, radices edules opportunè succedunt. Cùm autem illarum exiguus sit numerus, & bulbos, qui esui idones habentur, in istarum societatem admittere operæ pretium fuit. Plurimos quidem bulbos Pemptadis secunda libro secundo descripsimus, sed quorum flores eleganses ac venusti hortis gratiam ac ornatum conferunt, oculósque magis quàm ventrem pascunt.

Restant præter illos nonnulli, sed semen non omnes edules, quos tamen unà cum his prosequemur, ne qui unius generis censentur, ab inuicem diuellerentur. Satis sit floriferos ab istis separasse, qui alioqui unà cum reliquis simul uno libro comprehendi potuissent.

DE RAPO. CAPVT I.

Rapum vulgare.

Rapum oblongius.

RAPO oblonga, aspera, & virentia sunt folia, vtrimque profundis incisuris dissecta: caulis verò ramosus, flosculi lutei, siliquæ ac semina qualia Brassicæ. Rapum, quod pro radice est, tuberosum, rarò globi instar orbiculatum, frequentiùs in latitudinem effusum, rarissimè oblongius supra terram extans, inferiùs tenuem quamdam radiculam demittit, cortice vestitur crasso, albicante, & carne interiùs albida, quæ cruda coctaque editur.

Ferunt aurem nonnulli & Rapum quoddam esse, interiore pulpa rubens; sed fortassis hoc illud est, quod inter Betas repositimus, & à nonnullis pro Rapo rubente habeti scripsimus Pemptadis huius libro primo cap. VI.

Est verò & siluestre quoddam Rapum, cuius varias species Pemptadis secundæ lib. primo ostendimus.

Terram Rapum mediocrem postulat & solutam, ac adeò solutam, Petro Crescentio auctore, vt fere in puluerem tir redacta: in agris & nonnullis vinetis quibusdam locis gignitur.

Sentur Vere, vel post demessam segetem, in eodem in quo Secale natum agro: altero anno vnacum Brassica flores & semina producit. Transferri autem primo Vere, vel etiam citiùs Rapa oportet, si ad sationem Raporum semen vtile speratur: non translatorum ad reliqua quidem vtile semen, verùm ex eo non extuberans Rapum, sed exiguæ radicis excrescit.

Rapum autem Græcis γογγύλη, aut γογγυλὶς dicitur; & γογγύλη ἥμερος, quod vulgaris vsus; in Officinis & passim Rapa: à Lacedæmonijs verò γαστήρ: apud Bœotios verò ζιθύλη, vt Athenæus refert: Germanis Rüben: Belgis Raper: Gallis *Naueau rond*: Hispanis *Nabo redondo*, vel *Naps redons*: Italis *Rapi*: Anglis Turnepe.

Cæterum Rapi tuberosa radix, quæ propriè Rapum, & sirpi nomen dedit, cruda quandoque, sed frequentius cocta editur. Cruda vi flat, & succum crassum frigidumque ingenerat: cocta minus refrigerat, imò adeò exiguum, vt refrigerare non percipiatur; humida tamen nihilominùs & flatulenta existit. Refert autem non parum quo modo Rapum decoquatur: in aqua aut iure aliquo decoctum humidius est, citoque descendit, & aluum facilem reddit. Super carbones verò assatum siccius est, & flatuum minus ingenerat, non omnis tamen expers. Quocumque autem tandem coquantur modo, amplius multò quàm cruda alunt, alimentum conferunt non vitiosum, temperato proximum, sed non copiosum: ad lactis tamen & seminis genetationem faciunt. Est verò & facultas eorum nonnihil diuretica.

Decoctum Rapi ad russim & vocis raucedinem confert, vesperi bibitum addito sacharo aut exiguo mellis despumati. Dioscorides hoc & podagras & perotones fouen refert. Idem & ipsum Rapum tritum vtilirer pernionibus imponi addit, tum & ceratum rosaceum, quod in excauato Rapo per cineres feruentes excoctum fuerit, exulceratis pernionibus prodesse.

Asparagi Rapi siue prima à transplantatione germina decocta, vrinas, si edantur, mouent.

Semen in antidota recipitur, & Theriacis admiscetur: in potu sumptũ venenis aduersatur.

Belgæ oleum ex seomine expressum ad reliquos à partu dolores subinde exhibent: tum & ipsis puens aduersus vermes, quos perimit & expellit. Idem lotum cum aqua frigida calores, feruoresque, & asperitudines cutis illitum mitigat. Vtũtur verò & hoc in cibatu, sed non prius quam probè coctũ aliquamdiu effer buerit, vel pleraque in eo incocta fuerint. tale autem facile, in ventriculo innatans, amatescit, & bilem commouet.

Napus.

Nauetta.

De Napo. CAP. LI.

NAPVS foliis, caulibus, flore, siliquis, semineq; Rapum refert, sed radix quæ Rapo in orbiculatam latitudinẽ extuberat, Napo in longitudinem exporrigitur: Napi siquidem crassa & longa radix est, Napi & ipsa nomen retinens.

Solutam quoque terram haud aliter quàm Rapum postulat, in lætiori tamen etiam prouenit: nascitur in Gallia, Bauaria, aliisque frequenter regionibus.

Seritur, transfertur, semen perficit eodem quo Rapum tempore.

Huius autem, tum & Rapi, siluestris habetur species, quam Galliæ rura Nauetam, Ruellio reste, appellant. Quæ ex non transplantatorum siue Raporum siue Naporum semine nascitur: & folijs, caule, reliquisque Rapum ac Napum æmulatur, sed radice non crassa, oblonga quidem, & haud magna est. Rapum etenim transfetri, & in alium locum defigi debere, ex cuius semine nascitur

sciturum exspectatur Rapum, antè dictum: eodem modo & Napus translationem desiderat.

Sentur autem huiusce modi turpes non paucis locis in agris seminis caussa, veluti & siluestrior illa Brassica, Crambe veteribus nuncupata. Ex vberiore enim horum seminum prouentu magnum subinde luctum, & haud mediocris quæstus agricolis accedit: trusatilibus siquidem molis ex eo oleum excluditur, cuius non modò ad obsonia, aut ad lucernarum lumina vsus est, verùm etiam ad saponis compositionem requiritur. Nam ex hoc, & vnà fortissimo ex nonnullis cineribus lixiuio, sapo decoquitur, quo ad eluendas expurgandasque lineas vestes vniuersum fere Belgium vtitur.

Rapistrum.

Napus Græcis βουνιάς dicitur; quod tamen nomen Rapo magis conuenit: nam Bouniadis appellatio à tumente figura diducta apparet: Germanis Stockrüben: Brabantis Steckrapen/ Pastsche Rapen: Hispanis *Nabo commun*, & *Naps*: Italis *Napo*: Gallis *Naueau*: Anglis Nape.

Galenus inter γογγύλιδα & βουνιάδα differentiã nullã facit, & reuerà Napus à Rapo nisi sola radicis forma dissidet: vt & antè scriptum est.

Est & Napus à Rapo facultate & temperatura non differens, nisi quòd Napus paulò siccior, minusque facilè concoquatur aut descendat, paucioresque flatus ingeneret: in reliquis cum Rapo conuenit.

Lampsana.

De Rapistro. CAP. III.

RAPISTRO folia exeunt lata, oblonga, aspera, veluti Rapi ac Napi, sed lareribus indiuisa: caulículi eius tenues, hirsuti, pedales, vel altiores: secundùm ramulos exiguos flosculos profetunt colore subluteos, ac posteà tenues, oblongas, & paruas siliquas, in quibus semen veluti Rapi, sed fetuens ac acre gustu veluti Sinapis, sed amarius: radix non magna.

Frequenter in agris, dum requiescunt, & aratro non proscinduntur, sponte nascitur; non minùs tamen & secus vias, prope veteres muros, & alios incultus & asperis.

A Martio mense in multam ætatem cum flore reperitur: interea verò & semen perficitur.

Nostra ætas Rapistrũ nominat: nonnulli verò & Sinapi siluestre: Germanis Hederich: Belgis Herich: Gallis *Velar, ou de la Tortelle:* nõ esse Erysimum, vt quibusdam visum, folium indiuisum, & haudquaquam Erucæ simile, ostendit.

Ceterùm Rapistri semen calidum & siccum nõ minùs quàm Sinapis. Vsurpatur à nonnullis huius loco, qui condimentũ à Sinapi nomẽ habens, vel ex hoc componunt, vel ei admiscent; sed palato tale minùs gratũ, quòd amaricans sit.

De Lampsana. CAP. IIII.

LAMPSANÆ folia Napi aut Rapi similitet satis similiasunt, sed minora, minusque aspera: caulículi cubitales, tenues ac ramosi: flosculi in fastigiis virgularũ lutei, minores, Hieracij æmuli, ex aliquot videlicet paruis foliolis congesti: radices tenues ac cohærentes fibræ.

Iuxta agrorum & hortorum latera ac margines, secus vias, locis incultis, non omnino aridis haud rarò exit.

Tota æstate cum floribus viget.

Λαμψάνιν hoc olus Græci nominant: Latini eadem voce vtuntur: inter nothas tamen à Romanis Napium dici refertur. Napio autem illi nomen à Napi similitudine, quem folio refert.

Reficcantem autem ac extergentem, nonnihilque digerentem facultatem obtinet. Galenus hanc esam malos succos procreare scribit: Dioscorides verò plus alere ait quàm Rumicem, & stumacho vtiliorem. Coquuntur autem, eodem auctore, caules foliaque, & in cibum recipiuntur.

De Raphanide, sive Radicula. CAP. V.

Raphanis siue Radicula sativa.

Radicula sativa minor.

RADICVLARVM sativa vna, silvestris altera, tertia Magnæ cognomen accepit. De singulis autem seorsim agendum.

Sativa Radicula folia emittit magna, virentia, aspera, vtroque latere profundis incisuris dissecta, Rapi foliis haud dissimilia, sed maiora: caules teretes sunt inque alas sparti; e quibus floscvli quatuor fvlvlorum dilutè purpurei, succedentibus siliquis crassis, acuminatis, interiùs fungosis, in quibus duo aut tria semina, maiora quam Rapi aut Brassicæ: radix furis intusque frequentissimè albida, quandoque exteriùs nigricans: crassa, & longa, si conueniens solum nacta fuerit; subinde vero crassior ac breuior.

Diu beneque subactam ac sulutam terram Radicula requirit, & mediocriter pinguem: in arenosa etiam quandoque non infeliciter prouenit.

Post æstatis solstitium Iunio aut Iulio mense commodissimè ac optimè Radicula seritur. Vere tempestiue sata, parum radice probatur aut proficit: nimis enim citò in caulem assurgens, mox flores, seminaque profert: serius sata radice grandescit, hibernis mentibus infertur, Vere sequente flores seminaque demum facit.

Theophrasto, Dioscoridi, ac Galeno, aliisque Veterum Græcè ῥαφανὶς dicitur: & quæ seritur ῥαφανὶς ἡμερος: posteriores ῥάφανον appellant: antiquiores autem, & Attici, teste Galeno, Brassicam ῥάφανον vocarunt. Latinus autem ῥαφανὶς Radicula, & sativa Radicula est: Officinis verò Raphanus, Germanis Rettich/ Belgis Radys/ Gallis *Raifort*, Italis *Radice*, *Rafano*, Hispanis *Rauano*, Anglis Radont he Radon. Bohemis Ředkew. Radiculæ semen Cælius a Marcello Empirico Bacanum dici affirmat: & similiter ab Aetio Tetrabibli lib. II. cap. II. Cornarius

Bacanum.

nius tamen non Bacanon, sed Cacanon legit. Inuenitur verò nomen Bacani etiam apud Nicolaum Myrepsum compos. CCLV. lib. primi.

Radicula manifestè excalfacit & reliccat: attenuandi & apenendi vim habet, acri in ea qualitate superante: in terno autem ordine excalfaciennum, & secundo reliccantium hanc Galenus statuit, & obsonium magis esse refert quàm alimentum.

Editur autem crudа. Nonnulli autem hanc cum pane alterius cibi loco sumunt: hoc modo esitata, paucissimum confert alimentum, idque vitiosum ac reprobum. Plerique verò non solam hanc mandunt, sed inter prandendum, aut cœnandum, aliorum ciborum veluti condimentum, & appetentiæ incitamentum adhibent: & minùs vitiosum succum sic ingenerat, sed cùm difficiliùs reliquis cibis concoquatur, quandoque & ventriculo molesta, ipsum perturbat: ad ciborum tamen distributionem adiuuat, præsertim si à cibo sumatur: ante verò cibum sumpta ipsum subleuat, ructus excitat, ventriculum subuertit: vomitum etiam ante cibum data promouet, sed præcipuè cortex, qui ipsa interiore carne vt acrior, ita quoque maiore efficacia vomitiones cum oxymelite datus facit. Prouocat verò & Radicula vrinas, ac cohærentes calculos dissoluit ac expellit: decocto eius ad ternos cyathos manè, vt Plinius ait, epoto: quod &, auctore Dioscoride, ad veterem tussim confert, & quæ in pectore crassa hærent extenuat. Huius loco nostra ætas stillatitio vtitur per organa extracto liquore, qui & vrinas potenter cit, & calculos renum eiicit. Idem verò & ad vomitionem confert, additis iis quæ ipsam prouocant. Radicula verò tusa, lienosis imposita prodest: suggillata tollit, & contra viperarum morsus auxiliatur

Eadem & semen potest, nam & vomitionem facit, vrinas similiter mouet, & ex aceto impositum lienem extenuat. Galenus Radiculæ cauliculum Vere erumpentem elixum à nonnullis edi refert, ipsumque magis ait nutrire quàm Radiculam crudam, propterea quòd in aqua magnam decoctione acrimoniæ partem deposuerit; nihilominùs tamen paucissimum habere alimentum.

De Radicula siluestri. CAP. VI.

SILVESTRIS Radicula folio est breuiore, angustiore, crebrioribusque incisuris dissecto, propemodum veluti Erucæ, sed multò quàm huius maiore: cauliculi tenues, pedales, vel altiores: flosculi lutei exigui: siliquæ paruæ: minutum quoque semen: radix digitum quandoque crassa, oblonga, alba, sapore acris, mordaxque ac viuax.

Iuxta fossas ac scrobes aquas habentes sponte nascitur, & pluribus annis restat.

Flores eius Iunio mense potissimùm vigent, radix Februario aut Martio aliquando effoditur, & satiuæ loco infertur, ac editur.

Radicula siluestris Græcis ῥαφανὶς ἀγρία: à nonnullis verò & Armoracia dicitur: Germanis Wilder Rettich / Belgis Wilde Radijs Hisp. *Xaramago*, Italis *Ramolacci*, Gallis *Raifort sauuage*.

Facultate autem hæc Radicula non inferior satiua est, sed calidior ac siccior, quia & acrior.

Dioscondes folium inter olera recipi scribit: tum & radicem coctam, quæ, vt ait, excalfacit, vrinas mouet, & æstuosa est.

De Raphanide, siue Radicula magna. CAP. VII.

MAGNA Raphanis grandia profert folia, longa, lata, acuminata, saturato colore viretia, Hippolapathi æmula, sed maiora & asperiora: caulem (si quando promit) edit tenuem, atque in eo flosculos albidos, paruulos, & exiguas siliquas: radix magna & albida est, gustu admodum acris.

Humentibus hortorum locis gaudet, atque in his meliùs, quàm in aridioribus aut aridis proficit: gigni verò & in pratis nonnullis Fuchsius auctor est.

Aprili aut Maio quandoque huius flores apparent, siliquis pòst succedentibus. adeò verò rarum hoc est, vt semen nullum hanc profetre Petrus Crescentius scripserit: qui Nouembri, Decembri, Ianuario, Februano, vel etiam Martio ait mense radicum particulas serendas, ac in pinguem solutamque terram defigendas, exque iis facilè magnas crassasque subnascituras radices.

Raphanum magnum aut Raphanum Rusticanum vulgò appellant: nonnulli & simpliciter Raphanum: nos Raphanidem magnam, aut Radiculam magnam, aut Rusticanam dicere maluimus: Germanis verò est Meerrettich, aut Krain siue Kren: Gallis *Grand Rafain, grand Raifort*: Belgis frequentiùs Raphanus, quandoque ad imitationem Germanorum Meer Radijs / Boheмis Chren.

Inimicam autem hanc magnam Raphanidem siue Radiculam vitibus esse nonnulli sentiunt, & tantum quidem inter hæc odium esse, vt Raphanis magna iuxta vitem sata retror-

Raphanis magna.

ſum fugiens abeat; & huius radix arida ac tuſa in vinum conuecta, ipſum mox in acetum cõmuter. Veteſtiſſimi autem ſcriptores, diſſidium cum Vite, Raphano quidem, ſed non huic, ſed Braſſicæ aſſcribunt; quam antiquiſſimos ῥάφανον nominare iam ante ſcriptum eſt.

Geterum Raphanidis huius radix admodum acris eſt, calida tertio, & ſicca ſecundo intenſo: contuſæ admodum frequens apud Germanos pro condimento vſus eſt. Valent ad eadem ad quæ ſatiuæ, ſed & vehementiores ſunt.

Oxymeli ex aceto, in quo tnduum cortices maduerint, vomitum excitat, & aduerſus quartanas commẽdatur: quin & cortices ipſi in aceto macerati, ſi cum exiguo mellis edantur, deinde aqua ſuperbibatur tepida, vomitione quoq; expurgãt.

Herbæ folia cum vino decocta, additoque modico oleo, ac cataplaſmatis in modum impoſita, iocinoris ac lienis duritiem molliunt: pectini verò admota, vrinæ ſtillicidio auxiliantur.

De Paſtinacis tenuifoliis. CAP. VIII.

PASTINACARVM duo poſterior ætas genera oſtendit, tenuioris folij vnũ, latioris alterũ. Tenuifoliarum autem Paſtinacarum quædam ſatiuæ ſunt, ſilueſtris verò alia.

Satiuæ Paſtinacæ folia ſaturato colore virent, ampla ſunt, ſed in tenuiſſimas ac minutas partes multiplicibus ſectionibus diuiſa: caulis, quando

Paſtinaca tenuifolia ſatiua.

Paſtinaca ſatiua rubens.

aſſurgit,

assurgit, tectus & rotundus est, foriſque nonnihil hirsutus, interiore parte cauus, culminantibus in summo rotundis umbellis, in quibus floſculi paruuli albicantes: succedit semen non magnum, sed asperum & hirsutum: radix crassa, dodrantalis, lutea, esui grata, & ori iucunda.

Huius altera species, priori omnibus partibus similis, solo radicis colore ab ea differt, qui huic non luteus, sed saturato rubore nigricat. 2.

Seruntur istæ Pastinaceæ in agris ac hortis, in quibus & alia olera habentur: terram quoque desiderant non firmam & bene subactam.

Altero à satione anno caulem promunt, & floſculos, semenque proferunt.

Est verò hæc propriè à Græcis σταφυλῖνος dicta: nam quam nos latioris folij Pastinacam nuncupauimus, a veteribus alio descripta est nomine: huius autem satiuum genus σταφυλῖνος ἥμερος, Latinis Pastinaca satiua dicitur: Theophrastus autem lib. IX. De stirpium historia hunc Staphylinum δαύκον nominat, & apud Arcades nasci refert: ac in Spartensi Achaiæ laudatissimum, radicemque ait μηλίνην, id est, luteam esse; exemplaria quædam μέλαιναν legunt: quod de altera specie veritatem habet. Galenus lib. De med. simp. facultatibus Daucum quoque facit, sed tamen non simpliciter Daucum, sed compositio nomine Daucum Pastinacam appellat. Nam Theophrasto quidem, vt diximus, Daucus est. à Dioscoride verò pro Pastinaca hanc habent, siluestris ab ipso descripta Pastinaca, huic solus, flore, semineque assimilis, satis ostendit. Nos autem hanc Pastinacam tenuifoliam, ad differentiam alterius latioris solij, & candidæ radicis, vocauimus. *Daucus Theophrasti.*

Priorem autem harum Pastinacarum Germani Zam Pestnachen & Gälc Rüben appellant: Brabanti Geel Peen/ Geel Poonen/ Geel Wortelen: Galli *Pastinade iaulne*: Itali *Pastinaca*: Hispani *Canahoria*, *Pastinagues* & *Cenouras*.

Alteram verò Carotam vocant. Iacobus Manlius Caryotam, & Pastinacæ, cuius radix citrina est, speciem facit: veteres autem Caryotam uiter Palmæ fructus numerant. Carota autem hæc Pastinaca dicitur à Germanica voce Gat roth/ quod est, in totum rubens: quæ non modò ad Brabantos, verùm & ad Italos Galloſque vox peruenit.

Ceterùm Pastinacæ luteæ radix frequentissime cum pinguium carnium iure cocta editur. temperatè calida est, & nonnihil humida alimentum, non multùm quidem, sed minùs vinoſum, quàm alia pleraque, suggerit. flatulentum quoque quiddam obtinet, sed minus quàm Rapa; quibus etiam minùs citò descendit.

Rubra siue nigra, & ipsa coquitur, sed rarò cum carnibus: cum oleo verò, sale (quod pro garo Veterum) & aceto frequentius editur: acetariorum aliorum loco hibernis mensibus succedens. Similis autem hæc facultate Luteæ est. Semen vtriusque calidum ac siccum: flatus discutit, vrinasque mouet, veluti siluestris Pastinacæ, sed minùs efficax est.

Pastinaca siluestris tenuifolia.

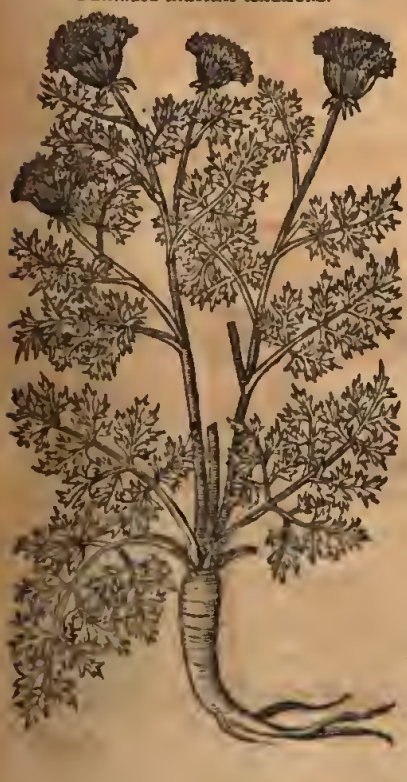

De Pastinaca tenuifolia siluestri. CAP. IX.

SILVESTRIS tenuifoliæ Pastinacæ folia tenuiter ac varie dissecta sunt, veluti satiuarum, sed albidiora, & paulò hirsutiora: caules similiter hirsuti & aspeniusculi: floſculi in latis rotundisque umbellis parui, albidi, quorum medius saturato colore purpureus est: semen asperum & hirsutum, quo ad maturitatem perueniente, umbella cõtrahitur: radix albida, tenuis, mediocris longitudinis.

Incultis locis secus agros, ipsorum margines, prope vias ac semitas, quandoque & in rudenbus sua sponte gignitur.

Augusto semen legi potest, flores Iunio aut Iulio vigent.

Græcè σταφυλῖνος ἄγριος: Latinè Pastinaca siluestris: Officinæ pro Dauco habent, eiusque loco nec malè nec infeliciter vtuntur. Nam & Galenus suo tempore pro Dauco habitum fuisse testatur, & Dauci à Theophrasto dicti siluestre genus est. Germanis Wild Pestnachē/ Vogelnest: Brabantis

tis Vogels nest/Croonhens cruyt/wilde Pastenaken: Gallis *Pastenade sauuage*: Italis *Pastinaca salvatica*: Hispanis *çanahoria saluage*. Athenæus Diphilum auctorem citans, Pastinacam ait φίλτρον vocari, quòd ad res promoueat Venereas. Orpheus etiam, auctore Plinio, amatorium & huic quid ineſſe dixit. Sunt autem hæc de ſilueſtri Paſtinaca ſcripta, cuius radix efficacior eſt quàm ſatiuæ: & Venereum quid, vt Galenus ait, obtinet.

At ſemen huius ſilueſtris Paſtinacæ, tum & radix ſecundo ordine excalfaciunt, reſiccant, & vnà apetiunt ac attenuant.

Radix decocta, aut epota vrinam cit, calculos pellit, fœtus ex vtero detrahit, quod & in peſſo appoſita facit: flatuoſum autem quid obtinet, vnde & ad Venerem extimulat.

Semen potum & appoſitum ſimiliter & menſes ducit, vrinæ difficultati ſuccurrit, flatus diſcutit, hydropicis prodeſt, & quibus ventet tumidus eſt: aduerſus colicos ac nephriticos dolores cum vino ſumptum, aut decoctum, plurimum confert: muliebres ſuffocationes & hoc modo aſſumptum lenit, & conceptus adiuuat: contra venenatorum omnium morſus ac ictus vtiliſſimum fertur, ait Dioſcorides, ab his non lædi qui præſumpſerit.

De Paſtinaca latifolia. CAP. X.

Paſtinaca latifolia ſatiua.

Paſtinaca latifolia ſilueſtris.

LATIFOLIA Paſtinaca duplex quoque eſt, ſatiua videlicet & ſilueſtris.

1. Satiuæ folia ampla ſunt, ex multis ad vnam coſtam cohærentibus collecta, Fraxini ſimilia, ſiue (vt Dioſcorides) vt Terebinthi: quorum ſingularia oblonga, digitos duos lata, & ambitu ſerræ modo inciſa: caulis rectus, ſtriatus, ad hominis altitudinem quandoque attollitur; comantibus in ſummo floſculis, in vmbellis, luteis, & ſemine deinde plano, rotundoque, maiore quàm Anethi: radix candida, oblonga, dulcis eſui apta.

In hortis ac nonnullis agris & hæc Paſtinaca ſeritur: tectam autem requirit pinguem, ac ſolutam, alteque perfoſſam.

2. Silueſtris huius generis Paſtinaca ſatiuam foliis, caule, vmbella, floſculis luteis, ſemine plano totundoque refert, ſed radix tenuis, durior, ac lignoſior, eſui minùs idonea eſt.

Gignitur hæc non paucis Belgij ac Germaniæ locis incultis, ac ſubinde penes hortorum ſepimenta.

Vtraque

Vtraq, Iulio aut Augusto floré profert, semen deinde perficit, & altero quidé ex quo vel sata vel enata est anno: satiuæ radix Autumno & hieme vlq; in proximú Ver esui aptissima est.

Nostra ætas eam quæ seritur σταφυλῖνον ac Pastinacam quoque appellat: idcircò & eam Latifoliam, ad differentiam alterius tenuifoliæ (quæ verè & proprie veterum Staphylinus) cognominauimus: Germanis est Mören weiß Mören/ zam Mören: Brabantis Paimaken.

Siluestre huius genus, quidam hæsitantes ac ignorantes quò referri posset, Panacis speciem esse finxerunt: nonnulli verò Bauciam, alij Brancam Leoninam vocarunt. Baucia autem, auctore Iacobo Manlio in Luminari maiore, Pastinaca est Dioscoridis & reliquorum veterum, Tenuifolia videlicet dicta.

A veteribus autem, ac præcipue à Dioscoride, Pastinaca hæc Græcè ἐλαφόβοσκον nominatur: id quod conferenti Elaphoboscí descriptionem cum hac mox fit manifestum. Radicem verò & esui idoneam esse, ipse etiam Dioscorides agnoscit.

Elaphoboscí tiquidem caulis, vti Dioscorides scribit, est Libanotidis siue Fœniculi similis, geniculatus: folia digitos duos lata, sed longiora multò, ac veluti Terebinthi, τερεβινθελαιόμορα, hoc est, ambitu pertracta siue incisa, aliquantulum aspera; caules verò habent ὀδοντώδεις, siue ramulares adnascentias complures, proferentes vmbellas quales Anethi, flores subluteos: semen Anetho simile: radix trium digitorum longitudine, vnius crassitudine, candida, dulcis, & esui idonea. *Elaphoboscí.*

Dicitur verò istud etiam ἐλάφιον, νέφελον, ὀφρύϊον, ὀφιοκτόνον, ἱρακῆν, λόμη, & Latinè Cerui ocellus, vt inter nothas asscriptum reperitur.

Dulces autem ac edules Pastinacæ huius radices moderatè calidæ sunt, & plus siccæ quàm humidæ: alimentum conferunt amplius quàm Rapa, aut ceteræ Pastinacæ, idq; eòam paulò crassius, non tamen vitiosum aut reprobum: eduntur autem coctæ; flatulenti quoque aliquid obtinent: descendunt autem nec tardè nec citò; sed quod ad aluum pertinet, mediocriter sese habent: vrinas autem promouent: ventriculo, renibus, vesicæ, ac pulmonibus vtiles.

Semen calidius ac siccius est, ad secundum vtriusque qualitatis gradum pertingens. Vrinas hoc mouet, & flatus discutit. Fama est, Dioscorides aut, Elaphoboscí herbæ pabulo ceruas serpentum morsibus resistere: vnde & contra serpentum ictus semen ex vino datur.

De Sisaro. CAP. XI.

Sisarum.

SISARI folia ex pluribus similiter ad vnam costam committuntur, quorum particularia per circumferentias nonnihil quoque crenata; sed minora, virentiora, ac læuiora sunt, quàm Latifoliæ Pastinacæ: cauliculi breues cubitum frequenter non attingunt: flosculi in vmbellis albidi: radiculæ verò ab vno capite plures dimittuntur, palmi longitudine, digito sæpissime tenuiores, duriusculo in medio neruo, dulces, candidæ, & esui idoneæ, oriq; suauissimæ.

Sisarum istud in hortis seritur, & radice potissimùm: nam maioribus ac crassioribus sublatis, minores iterú in terram defiguntur: quod Martio ac Aprili opportune fit, priusquá caules assurgant: atq; hoc tépore exemptæ radiculæ coctæ eduntur.

Sisarum autem Græci pariter σίσαρα vocant: Latini verò etiam Siser: posteriores nonnulli Serullum, aut Cherullum, vel Serullam: Germani Gierlin/ Tragus Zam garten Rapunsetzen: Belgæ Suycker wortelen/ id est, saccharatæ radiculæ, & quandoque Serillen: Hispani *Cheruta*: Itali *Sisaro*: Galli *Cheruy*: Angli Scyrret. Atque Siser illud est, quod à Gelduba ad Rhenum castello sibi Tiberius imperato adferri iubebat, vt refert Plinius lib. xix. cap. v. Inter medica, inquit, dicendum Siser, & ipsum Tiberius princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellatur castellum Rheno impositum, vbi generositas præcipua.

Serapio-

Secacul. Serapionis autem Secacul, de quo cap. LXXXIX. vt nonnulli existimant, haudquaquam est: Secacul siquidem folio describitur Iulben, id est, Pisi, interprete Matthæo Siluatico: & fructum fert nigrum Ciceris magnitudine, humore plenum, ac sapore dulcem: qui granum Culcul dicitur. Pisi autem solium non habet Sisarum, nec fructum nec granum fert nigrum Ciceri simile. Vnde satis constat, Sisarum à Serapionis Secacul plurimùm differre: tantum abest vt idem sit.

Sisari autem radiculæ moderatè calidæ ac humidæ sunt: facilè concoquuntur, non tardè descendunt: nutriunt mediocriter, nec praui sunt succi: flatulenti autem quiddam etiam obtinent Venerem promouentis: edunrur coctæ, & quandoque cum aceto, sale, & exiguo oleo acetarij in modum: quandoque verò in oleo aut butyro frixæ apparantur & aliis modis. In Sueuia, aut Hieronymus Heroldus, mulieres præparant manus suis, æque vsum norunt.

De Allio. CAP. XII.

Allium.

1. 2. 3. Vlpicum.

ALLII satiua quædam sunt genera, siluestria verò alia. Satiui Allij bulbus tenuissimis membranis ex albido dilutè admodum purpurascentibus velatus, ex pluribus cohærentibus nucleis, siue, vt vocant, spicis seperatim conuestitis coaugmentatur; à quibus infernùs tenues quædam fibræ pro radicibus dimittunrur: foliis viret oblongis, Cepæ similibus, inter quæ caulis, sed admodum rarò, nec primo aut altero anno, sed serius, assurgit: quamobrem & caule semineque carere à quibusdam credirur.

Præter verò istud & aliud quoddam satiuum Allium Valerius describit Cordus, cuius bulbus minor est, & ex paucioribus nucleis, ipsisq; nudis ac non conuestitus compositus, membrana tamen tenuissima ac dilutè purpurascente, bulbum ipsum quoque contegente. folia huius qualia prioris, sed nonnihilo minora: cauliculus verò teres, cubitalis, glaber, fastigio capitulum proferens acuminatum, candida membrana velarum, qua per maturitatem disrupta, fructus apparent instar pilularum, orbicularem figuram habentes, Pisis maiores, racematim cohærentes, colore foris purpurascentes, sed pulpa interiore candida, sapore & odore bulbi nucleis similes, qui in terram defixi in plantas succrescunt.

Veteres verò & aliud quoddam satiuum Allium descriptum reliquerunt Vlpico nomine. Hoc, Columella lib. XI. ait, lõgè maioris est incremenri, quàm Allium: habet autem velut Allium plures cohærentes spicas. Plinius lib. XIX. cap. v. & hoc grandius esse testatur, & præcipuè Africæ celebratum inter pulmenrana·runs.

Nouembri mense aut Decembri Allium benè seritur, Palladio auctore, & Vlpicum terra maximè alba fossa & subacta sine stercore: licet & in alia etiam stercorata, addit Petrus Crescentius, proueniant: qui seri posse hæc mense Septembri, Octobri, Februario & Martio; in calidis aurem locis mense Decembri tradir. Plantantut autem, vt idem ait, in areis vno palmo distantes.

1. Allium autem Græci σκόροδον dicunt. Officinæ Latinam appellationem retinent. Germani Knoblauch: Belgæ Looek: Hispani *Ajo, Alho:* Itali *Aglio:* Galli *Ail*, aut *Aux*: Bohemi Czesnek: Angli Garlike. Appellatur verò & spuriis vocibus γήκοσμον, & ἀλλαντόκοσμον.

2. Alterum genus Cordus ἀφιόπρασον appellat, quòd duobus locis fructus sine nucleis gignat.

3. Vlpicum Græcis ἀφροσκόροδον nominant, à spuma quæ abeo effertur, vt Plinio videtur. Tritum, inquit, in oleo & aceto, mitum quantum increscat spuma: dicitur verò ab eudem & ἀπροσκόροδον ac Cyprium Allium.

Potest verò & istud Allij genus esse, quod μολύζα nũcupatur, quo nomine Galenus in expositione

positinne linguarum Hippocratis Allium appellari ait simplex caput habens, & non diuisum in spicas, cuiusmodi tamen & primum est Allium.

Ceterum Allium acre adm dum est, reficcat ac calfacit quarto, vt Galenus ait, excessu, summam corporis cutem vesicas excitando exulcerat.

In cibo sumptum corpus insigniter exaltacit, & qui in ipso sunt humores crassos attenuat, lentos tenacesque incidit, digerendi etiam vim ac obstructiones aperiendi facultatem quoque habet: aduersatur vero & omnibus venenis frigidis, & virulentorum animalium ictibus: quamobrem & à Galeno Theriaca appellatur rusticorum.

Alimentum autem corpori confert omnino nullum, succum autem ingenerat prauum ac acrem: ab eius idcircò vsu, qui calido præditi sunt temperamento, abstinere vel maximè oportet. Quod si autem in aqua elixum fuerit couisque donec acrimoniam deposuerit, vites habet imbecilliores, & succi quidem prauitatem, vt Galenus ait, non amplius retinet, alimenti tamen corpori quàm paucissimum confert. Vtile verò in cibo sumptum contra aquarum mutationes, alperam arteriam clarificat, veterem tussim lenit ac mitiorem reddit, vrinas cit, flatus discutit, hydropicis ex aqua frigida auxiliatur, ventris vermes interimit atque expellit. Datur verò & pueris lac in quo decoctum fuerit, vtiliter aduersus vermes. Nonnulli cum carnibus coctum Allium edunt, & sic quidem minùs quoque acre est; ventriculum verò frigidum adiuuat, flatusque tum in hoc, tum in intestinis hærentes discunt, vrinas mediocriter promouet, & à pestilentis aëris contagio tutos reddit.

Allij comæ decoctum in uisessionibus menses & secundas, Dioscorides ait, trahit; quod & suffitu potest. Cum Origani verò decocto Allium epotum pediculos & lendes enecat: vstum & cum melle permistum, illitumque hypopia & alopecias sanat. Cum nardino vnguento, sale, & oleo exanthemata curat: aufert verò & alphos, impetigines, lentigines, achoras, furfures, & leptas cum melle. Cum teda & thure decoctum, si in ore contineatur, dentium dolores mitigat. Contra muris aranei siue μυγαλῆς morsus cum Fici foliis & Cumino imponitur.

De Allio siluestri. CAP. XIII.

Allium siluestre tenuifolium.

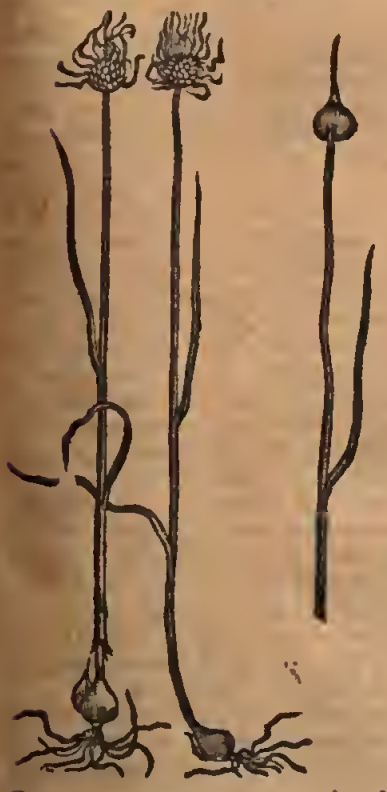

Allium siluestre latioris folij siue Allium vrsinum.

SILVESTRIA Allia tecentioribus duo sunt: vnum folij angustioris, alterum latifolium. Priori folia sunt Iuncis similia, teretia, glabra, & interiùs vacua, inter quæ medius exit caulis

caulis nudus, teres, glaber, durus, ac solidus, in cuius fastigio post flosculos semina exigua in globum collecta, exiguis nucleis pertumilis, odore saporeque Allij: pro radice vnicus paruus est bulbus in nullos nucleos diuisibilis.

Gignitur non rarò in agris frumenti feracibus, non ratò verò & in pratis; quod tamen aruenti magna ex parte minus est.

2. Alterum siluestre Allium folia emittit bina ternáve, palmo longiora, duos digitos lata, læuia, & dilutè virentia: caulem dodrantalem, tenuem, comantibus in summo aliquot flosculis candidis: pro radice bulbulus est oblongus, tenuis, fibras qui multas deorsum demittit, & membranis conuestitur.

In siluis frequenter istud reperitur, in hortis verò & quandoque nascitur.

Vtrumque aurem latiuum Allium odore ac sapore refert.

1. Siluestria Allia ambo quoque sunt, siue σκόροδα ἄγρια: & prius quidem Dioscoridi ὀφιοσκόροδον, id est, Anguinum Allium; à nonnullis verò & ἱλαφοσκόροδον, siue Cetuinum Allium dicitur: à Germanis Wilder Knoblauch Feld Lauch, Brabantis Wildt Looke, Hispanis *Ajo salnage*, Italis *Aglio saluatico*, Gallis *Aux sauuage*, Anglis Wilde Garlike.

2. Alterum Allij vrsini nomen à recentioribus accepit: Germanis Wildt Lauch/ Waldt Knoblauch, id est, Allium nemorense: Brabantis verò Das Looke, Allium Taxi: existimatur verò istud & Hippocratis μῶλυ esse, de quo tamen pauca apud ipsum extant.

Est autem siluestre Allium, & præcipue Ophioscorodon, auctore Galeno, satiuo valentius ac potentius. Allij autem vrsini folia contusa, nonnulli in Belgio cum nonnullorum piscium salsamentis pro condimento edunt.

De Allio Alpino siue Victoriali longa.

Cap. xliii.

Allium Alpinum.

Ad Allij vrsini genus accedit Alpinum cognominatum Allium; quod & Victorialis longa dicitur. Caules istud promit cubitales, striatos, digito crassiores, infernè purpurascentes, superiùs verò virentes: folia circa caulem terna quaternáve, oblonga, lata, & neruola: flosculus candidos & senis quoque foliolis, veluti vrsini, in oblongis è caulis fastigio pediculis, admodum frequentes & copiosos: capitula deinde triangularia, in quibus semen nigrum: pro radice bulbus est oblongior, multiplici & reticulato cortici implicatus: infernè sede latior crassiorque, fibras aliquot emittens.

In quibusdam Alpium iugis, & in Suditis montibus, qua parte Silesiam à Bohemia diuidunt, gignitur, tum & alibi in montosis. Pastores montanos Lauloych appellare Carolus Clusius refert, alij Steynuych, nonnulli Siebenhaniform, & Latinè Allium Alpinum: Matthiolus Allium vocat Anguinum. Victorialem cognomento longam alij nominant; ad differentiam nempe Gladioli, qui Victorialis & Victorialis rotunda dicitur.

Calidum autem & siccum & istud Allium est, non minùs quàm satiuum, quod odore ac sapore refert. Commendatur vero & aduersus corrupti & pestilentis aëris contagia, nec non contra dæmonum quorumdam subterraneorum (Bergmánlein/ Germanis) inuasiones, qui in fodinis, præsertim argenti, lubinde versantur, hominibusque molesti ac infesti sunt, vt Georgius Agricola in Bermanno suo scriptum reliquit.

De

De Moly. CAP. XV.

Moly angustifolium.

Moly latifolium.

Moly Indicum.

NON vnius modi Moly est: differentes etenim aliquot eius reperiuntur species.

Folijs autem angustis primum est, & Graminis similibus, quæ cùm à seipsis robur non habeant, facile in terram concidunt. caulis procerus, glaber, ac tenuis, culminante in summo muscario flosculos proferente candidos Leucoijs minores: bulbus paruus subest, fibris aliquot deorsum demissis; qui nigricantibus membranis implicitus, interiore substantia albicat, gustu feruens, & odore ingratus est. 1.

Alterum folia promit longa, lata, læuia, pinguia, quàm Porri maiora, intra quæ medium globosum quoddam exilit, eiusdem cum foliis coloris: caulis tectus, crassiusculus, teres, ac glaber; cubito altior, altigio vmbellam fert latam, in qua flosculi purpurei, & capitula postea exigua triangularia: bulbus cepaceus pro radice est. Tota herba cepacei generis speciem præ se fert, odorem tamen nullum, aut perquam exiguum à se demittit. 2.

Huic folijs, orbiculo è foliorum sinu erumpente, caule, bulboque simile est, quod Indicum cognominatur; sed vmbellam florifera istud non habet, sed velut capitulum, aliquanto latioris quàm globosæ formæ, tenui contectum membrana, in quo fructus gignuntur (nullo apparente flore) nucleis aut exiguis 3.

bulbis similes, qui terræ commissi, incrementum accipiunt, & folia caulesque proferunt.

Solent hæc quandoque in Belgij elegantioribus hortis coli. Theophrastus Moly apud Phenæum extare scribit, & affirmari apud Cyllenam quoque esse. Ad Moly, cuius Homerus Odysseas κ. mentionem facit, tria hæc recentiores referre conantur. In Galatia vero & Cappadocia & aliud Moly provenit, non bulbosum quidem, sed quod Harmala dicitur, vt rebus Dioscorides: de quo Pemptadis primæ lib. v. scripsimus.

1. Primum autem, μῶλυος apud Dioscoridem exemplaris descriptioni satis respondet; folia siquidem habet ἀγρωστεως similia: flores λευκοΐοις persimiles, albidos, minores: caulem λεπτὸν, hoc est tenuem, vt Ornbalij exemplar habet; (non κόλον, vt in Dioscoride perperàm legitur) & radicem exiguam bulbosam. Atque istud est, quod à Galeno lib. VII. De simpl. med. facultatibus μωλὶ appellatur, si non transscribentium errore pro μῶλυ scriptum sit μωλί.

Dioscoridis locus corruptus.

2. Proximum genus latioris folij, Moly est a Theophrasto lib. De historia IX. descriptum; radice videlicet rotunda, Cepæ simili, folio Scillæ; cuius vsus vt Alexipharmaci aduersus veneficia & incautamenta: quod etiam non difficulter, (vt baud verè Homer. ait) effoditur.

3. Tertium ad secundi generis Moly referendum: nonnulli hoc Caucasion vocant, aut Moly Indicum.

Cæterùm Molyos bulbosa radix valdè vtilis ad apertiones vteri cum Irino vnguento trita & subdita, vt Dioscorides auctor. Sed Galenus etiam testem citans Dioscoridem, pro ἰείνου μέγου, sive vnguento Irino, legit αἰείνου ἀλεύρου, hoc est, Lolij farina. Cum farina, ait, acrima apertum vterum sanare scribit Dioscorides.

Dioscoridis locus suspectus.

De Alliaria. CAP. XVI.

Alliaria.

AD Allij societatem, Alliariam dictam herbam, non forma, quæ differens est, sed odor pertrahit, contrita siquidem Allium omnino redolet. Folia autem huic lata sunt, dilutè virentia, ambitu incisa, & acuminata: caulis tenuis, cubito altior, circa cuius ramulos flosculi gignuntur candidi, quibus succedunt tenues, paruæ, formæ oblongiotis siliquæ, atque in his semen nigrum exiguum: radix oblonga, tenuis, duriuscula.

Prope hortorum sepimenta, veteres muros, secus vias, vel ad pratorum margines frequenter sponte sua prouenit.

Flores huius Maio aut Iunio præcipuè vigent, semen interea perficitur: Martio aut Aprili folia ad condimenta adhibentur.

Recentioribus Alharia ac Alliaris dicitur. Non est autem Scordium, pro quo olim Officinæ hac perperàm vsæ fuut: nec Scordij species est, de quo Pempt. primæ lib. v. à nobis scriptum. Fertur verò à nonnullis Pes asininus dici. Germani Knoblauchkraut/ Leuchel/ & Saffkraut vocant: Belgæ Looth sonder Looch: Allium non bulbosum Latinè dixeris: Galli *Alliayre*.

Excalfacit quidem ac resiccat Alliaria, sed multò quàm Allium minùs, secundo videlicet ordine intenso, aut tertio remisso.

In Medicina autem vsum nobis cognitum nullum habet: folia autem contusa cum piscibus salitis à nonnullis pro condimento esitantur, veluti Allij vrsini, vt paulò ante scripsimus.

Sunt verò & qui folia enematis incoquant, quæ vel ad coli vel nephriticos dolores iniiciuntur, in quibus non modò flatus insigniter discutere, sed & ex calculo dolores mitigare ac sopire fertuntur.

De Cepa. CAP. XVII.

CEPARVM, inquit Theophrastus, genera plura, quæ à locis cognomina accepêre. Sunt verò & minores nonnullæ, maiores aliæ: item quædam rotundæ, oblongiores verò & non paucæ. Si lu estres autem nullæ sunt, auctore Plinio.

Folia

Cepa rotunda.

Cepa oblonga.

Folia autem Cepæ angusta sunt, & intus concaua: caulis singularis, teres, inferiore parte crassior, cuius fastigio capitulum profertur membrana tenui velatum, qua disrupta flosculi in globi formam congesti appatent candidi, ac deinde semen triangulare nigrum, sed albicantibus glumis implicitum: pro radice bulbus ex pluribus compactus tunicis, fibras aliquot deorsum à medio demittens; qui quandoque latiori Rapi in modum extubetat, non tarò oui modo oblongus; summatim autem prætenuibus conuestitur membranis, vt plurimùm subrubentibus.

Terram autem Cepa desiderat pinguem, vehementer subactam, irriguam, sterc[illegible]atam, vt Palladius ait. Passim autem per vtramque Germaniam in hortis olitorius pingui beneque fosso solo colitur. Subinde autem in areis sola seminatur: quandoque verò cum aliis herbis permixta, veluti Lactuca. Palladius cum Satureia seri probat, quoniam meliùs, Plinius ait, proueniat.

Seritur autem Martio aut Aprili, in Italia verò etiam Ianuario ac Februario, Palladio auctore, vel etiam Nouembri, vt per vniuersam Tusciam, teste Petro Crescentio. Bulbi Vere quoque plantandi sunt, à quibus semen speratur, quod Augusto mense ad perfectionem venit. Nouellæ autem Cepæ exactis messibus colligi ac reponi postulant.

Cepa autem Græcis κρόμμυον dicitur: Latinis, vt diximus, Cepa, & quandoque Cepe neutro genere: Officinæ nomen tetinent. Cognomina autem huic multa à locis apud Veteres accesserunt: quædam enim Cypriæ, Sardiæ, Cnidiæ, Creticæ, Samothraciæ, Ascaloniæ ab oppido Iudææ, quæ & Pompeiana Iam & Marsea quædam, quam Vnionem vocant tustici, inquit Columella: atque inde esse, quòd à Gallis *Oignon* dicatur, Ruellius sentit: hinc fortassis etiam à Belgis Ajuin, Gallica voce corrupta, nomen habet.

Setaniæ appellantur quæ minimæ sunt & dulces. atque hæ putantur illæ esse, quas Palladius Cepullas, quasi paruas Cepas nominat. *Setaniæ.*

Schistæ verò siue Scissiles, quæ hieme cum coma relinquuntur, quibus & Vere noua folia detrahuntur, & alia subnascuntur iisdem diuisutis, vt Plinius ait. *Schistæ.*

Cepæ verò species ἀκέφαλος, siue absque capite, & quasi longam ceruicem habens, germinationemque totam in fronde obnnens, quæque sæpius vt Porrum attondetur, à Theophrasto γήθυον nominatur. de hoc verò & Plinius lib. XIX. cap. VI. Apud nos duo prima genera γήθυον.

(Cepæ videlicet:) vnum condimentarium, quod illi Gethyon, noſtri Ballacanam vocant, alterum capitatum.

Germani aurem Cepam Zwibel nuncupant: Itali *Cipolla*: Hiſpani *Cebolla*, *Ceba*, & *Cebola*: Angli Onyon: Bohemi Cybuſe.

Cepa autem omnis acris eſt, & odore lacrymoſa, calida & ſicca, auctore Galeno, ordine quarto, ſed tamen minùs quàm Allium fetuet: ſuccus tenuis, aqueæ aëreæque ſubſtantiæ: reliquum craſſarum eſt partium. Optima aurem quæ rorundiſſima: longa acrior quàm rorunda: tuſa ſiue ξηρὰ quam candida: ſicca quàm viridis: cruda quàm cocta, aut ſale condita.

Mordicant autem omnes Cepæ, exrenuant, ſitim excitant. Acrimoniam coctæ deponunt, præſertim bis rérve aqua mutata; exrenuandi tamen porentiam ne tic quidem amittunt: flatus verò etiam diſcutiunt, vrinas mouent, & aluo quàm crudæ vtiliores: alimentum autem crudæ corpori nullum, coctæ exiguum conferunt: natura biloſis aduerſantur: his autem, qui crudum ac craſſum ſuccum pituitoſum coaceruarunt, conueniunt, & quibus menſtrua ex frigiditate deficiunt, obſtructa enim aperiunt, refrigerata excalfaciunt, & menſes prouocant. Hæmorrhoides verò & eædem appoſitæ, vel cum aceto inunctæ, prouocant, vt Galenus ait. Diuſcorides verò aperitiuas air eſſe hæmorrhoidum, & aliarum ἐκκενώσεων ſiue expurgationum, detractis tunicis in oleum conjectis, ac glandis inſtar ſubditis.

Succus Ceparum per nares attractus capur purgat; crudos pituiroſos humores extrahit. Frequenter aurem Cepa in cibo etiam cocta comeſa, capitis dolores efficit, oculos lædit, ac aciem eorum rerundit, & ſenſus ſtupidiores reddit. Trita auem cum ſale, ruta, ac melle, canis rabioſi morſui impoſita, prodeſt.

De Porro. CAP. XVIII.

Porrum. Porrum ſectioum.

FOLIA Porro oblonga ſunt, latiuſcula, ſed complura, & dorſo eminentiore carinata, odore ſaporeque Cepæ ſimilia: caulis ſi non frequenter folia ſubſecantur, alrero aut tertio anno aſſurgit rotundus, flores proferens in cacumine in orbiculum collectos, veluti Cepa: ſuccedunt & talia ſemina, ſed non nigra: bulbus tenuis & oblongus eſt, potiſſimùm ſectuo; craſſior ac maior, ei quod non attondetur.

Mediocrem terram Porrum poſtulat: in pingui, ſtercorata, & mediocriter ſoluta benè proficit.

ſcit: habetur in Germania ac Belgio*, in omnium ferè hortis.

Tempeſtiue ſeri poteſt: Martio aut Aprili in vtraque Germania, in Italia verò etiam Februano. Sectiuum ſiue Sectile poſt duos à ſatione menſes, manens in areis ſuis, deſecari poteſt: ſed quod capitatum vt fiat deſideratur, attondendum nun eſt, & Octobri menſe, vel etiam priùs, transferri debet.

Πράσον Græcis, Latinis Porrum, & Palladio maſculino genere Porrus dicitur: Germanis Lauch/ Brabantis Parepe/ Hiſpanis *Puerro*, Italis *Porro*, Gallis *Porreau*, Anglis Leke/ Bohemis Woſſlauch.

Quud frequenter reſecatur & attondetur, Porrum ſectiuum ſiue Sectile Columellæ ac Palladio nominatur: ſed quod nun reſecatur Porrum capitatum eſt: Græcis κεφαλωτόν. Iſtud autem Diphilus apud Athenæum vocari ait γηθυλλίδα, à nunnullis verò & γήθυον dici. Gethyum autem Plinius Cepæ ſpeciem facit, & Theophraſtus frequentet veluti Porrum attunderi tradit, vt ſuperiore capite ſcripſimus. Γηθυλλίς.

Excalfacit autem Porrum: reſiccat & extenuat, perinde ac Cepa, corpus excalfacit, craſſos lentoſque humores incidit: noxium tamen ſuccum ingenerat, tumultuoſa ac terribilia inſomnia parit, oculos offendit, viſus aciem obſcurat, natura calidiores ac bilioſos lædit: ingratum & ventriculo, inflationes facit.

Coctum minùs nocens, acrimoniæ ſuæ parte depoſita: & nec ſic tamen bonum ſuccum corpori confert. Cum Ptiſana coctum & comeſtum, quæ in pectore cruda ſunt, concoquit & educit. Scribitur etiam & in delinctu vtile eſſe, & arteriam expurgare.

Succus cum melle potus contra fetatum morſus prodeſt: & ſimiliter folia trita impoſita. Idem verò ſuccus cum aceto, thure & lacte, aut ruſaceo inſtillatus, aurium doloribus & ſomitui prodeſt. Veteres ſanguinis reiectiones cohibent ſeminis drachmæ duæ cum æquali baccarum Myrti pondere potæ. Idem in vinum conjectum, ipſum in acetum mutari prohibet, & iam conuerſum emendat, vt nonnulli ſcribunt.

De Schœnopraſo. Cap. xix.

Schœnopraſum.

Porri ſpecies & iſtud eſt. folia verò promit multa quidem, ſed palmo rarò longiora, tenuia, tereta, exiguis iuncis ſimilia: inter quæ ſubinde caulículi breues eminent, capitula quædam cum floſculis proferentes, inſtar Cepæ, ſed minores multò. bulbuli ſubſunt exigui multi cohærentes, à quibus fibræ deorſum plurimæ dimittuntur. Odore autem & ſapore Cepam ac Porrum refert.

Geſtitur in hortis Germaniæ ac Belgij, diutinè viget, ac plurimis annis reſtat: hiemis ac frigoris patiens: ſubſecatur & attondetur frequenter, veluti Porrum ſectiuum.

Germani Schnitt Lauch/ & Binſlauch appellant: Galli *Petit Pourreau*: Brabantis Bieſloock/ quaſi dicas, Iunceum Porrum: vnde nomen illi facere auſi χοιροπράσον, Schœnopraſum appellauimus.

Facultate autem iſtud Porro ſimile eſt: excalfaciens, reſiccans, attenuans, aperiens, vrinas prouocans; calidiorem verò & noxium ſuccum ingenerat, frigidos humores comtemperat, concoquit, incidit: vapores craſſos ſurſum mittit, oculis cerebroque moleſtos: tumultuoſa inſomnia adfert, & quæcumque Porrum, iſtud quoque poteſt.

De Ampelopraſo. Cap. xx.

Ampeloprasvm foliis exit pottaceis, caule verò aſſurgit bicubitali, aut haud multòi inferiore, in cuius faſtigio capitulum mi-

Panerarium: à nonnullis verò & Scilla, & ab Hiſpaniæ ruſticis, vt C. Cluſius refert, etiam *Cebolla albarrana*.

Scillæ autem ſpeciem eſſe ſimilitudo oſtendit. Poteſt autem illud genus eſſe, quod à Plinio femina dicitur lib. IX. cap. V. Nobiliſſima eſt, inquit, Scilla, quamquam medicamini nata, acetoque exacuendo. Duo genera medica: maſculus albis foliis, (malim legere, bulbis) femina nigris, (potius rubris.) Meminit tamen & Pancratij lib. XXVII. cap. XII. Pancration, ait, aliqui Scillam puſillam appellare malunt, foliis alibi Lilij longioribus craſtionibuſque, radice bulbi magni, colore ruto. In quibus verbis & contradictio quædam apparet, & à Dioſcoridis ſententia diuerſa. Si enim radice magni bulbi, quare Scilla puſilla appellatur? Folia Lilij albi craſſiora, Plinius, anguſtiora Diuſcutides habet. Atque vel hinc Plinij exemplaria plerique locis cotrupta eſſe, apparet: proinde & quæ de vtraque Scilla ſenbuntur, poſſe vitiata eſſe.

Plinij exemplaria corrupta.

Ceterùm Panctatij radix Scillæ ſimilem guſtum refert, vt Galenus ait: quare & ea pro Scilla quidem, ea ſi non adſit, vtuntur; efficit enim omnia ſimilitet, ſed longe imbecillius, quod & Dioſcorides ſentit: Scillæ, inquit, vires & præparationem habet, eodemque pondere in morbis efficacitet aſſumitur, minor tamen quam Scillæ ei facultas meſt.

De Bulbo Eriophoro. CAP. XXIII.

Bulbi Eriophori icon ab amico miſſa.

Bulbi Eriophori Viennæ nati effigies.

BVLBI Eriophori meminit Theophraſtus lib. VII. De ſtirpium hiſtoria, & poſt eum Athenæus Dipnoſophiſtarum lib II quem aiunt lanam ſub primis tunicis habere, ſic vt inter internum quod editur, & extetnum media contineatur, ex qua & togæ & alia veſtimenta texuntur.

Hunc in littoribus naſci tradunt.

Ἐριόφορος autem dicitur, hoc eſt, laniferus, ab ipſa quam ſub primis tunicis reconditam lanam habet. interpres quidam Lanoſum cognominat.

Huius autem iconem olim vir quidam magnificus ad me miſit, quam tamen non genuinam eſſe nonnulli affirmant.

Memini vetò & me quandoque in horto Ioannis Brancionis bulbum videre Eriophori nomine inſcriptum, ſed caulem florémque non proferentem; quem C. Cluſius Viennæ ſupe-

Tigridis flos.

superioris Pannoniæ in horto Ioannis Aicholtzij Medicinæ professoris florem fecisse scribit, imaginem eius in stirpium per Hispanias obseruatarum historia sua vnà cum descriptione exhibens.

Sunt autem ei folia Hyacinthinis similia: caulis cubitalis vel altior, veluti Scillæ, flosculos proferens cæruleos, inodoros, particulatim quoque sese explicantes: bulbus ex pluribus tunicis contextus, albus, tomentosus, ac veluti aranearum telis obsitus, adnascentibus aliis bulbis, quibus multiplicatur.

Et sane hic bulbus cum pictura nobis missa haud conuenit: quapropter si iste Eriophorus verus est, haud poterit legitimus esse, cuius iconem accepimus. Non possum tamen facile induci, vt existimem fictam ac ementitiam imaginem ab honestissimo ac amicissimo viro transmissam, nisi fortassis huic ab alio fuisset impositum, quod haud verisimile: citiùs idcircò crediderim, si Eriophori hæc icon est, esse tamen peregrini ac tari alicuius bulbi, veluti τειχωδοῦς, quem apud Indos nasci Theophrastus & Athenæus referunt: nam flos qui Narcissis similis, lanuginosus ac capillaceus ei depingitur: quam ob causam tectè τειχώδης, siue capillaceus aut capillaris dici potest. Vtcumque autem est, nos & huius & alterius imaginem coronidis loco hic duximus apponendam. *Bulbus Trichodes.*

Quibus accedere posse videtur, & peregrini cuiusdam floris, olim ad nos missa icon, Tigridis floris nomine inscripta, libro huic finem impositura. Stirpem ipsam videre haud contigit; quantum autem ex figura coloribus depicta cognoscere licuit, oblonga, angusta, & acuminata huic virent folia: flos plurima parte luteus, rubentibus tamen quamplurimis maculis notatus: stilus medius diluto tubet purpureo: bulbus subnigricat. Videtur autem ex Bulborum esse generibus; aut quod verisimilius, inter Ari genera referendus, & Dracunculi peregrina aliqua esse species, nisi nos fallit pictura.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVINTAE LIBER QVARTVS,

DE OLERACEIS QVÆ AD CIBARIORVM CONDITVRAM ADHIBENTVR.

PRÆFATIO.

RELIQVA Olerum ac Oleraceorum sese offert multitudo, eorum videlicet, quæ ad cibariorum condituram magis quàm ad alimenti materiam faciunt ac pertinent. Multa autem ex his licet acrimoniam habeant, & propriè Olera idcirco non censeantur, neque per se soláque, vt alia Olera, edantur, veluti Beta, Brassica, ac similia, tamen ab Olerum censu ac familia nec excludi nec seiungi debuerunt, cùm plurimum in cibatu vsum obtineant, & cibos grato sapore condiant, palatoq; vel gratiores vel salubriores reddant. Id quod Apium, Sinapi, Eruca, Nasturtium, similiaq; his, efficaciter præstant, quæ sola & per se non edúntur, sed cibariis admiscentur: & ipsorum vel qualitates corrigunt, ac in melius emendant, vel concoctionem promouent; aut languentem appetentiam excitant.

DE APIO HORTENSI.

CAPVT PRIMVM.

Apium hortense.

APII geneta complura sunt; sed de singulis seorsim agendum, ac primum de hortensi, quod familiarius ac ceteris notius est.

Folia autem hortensis Apij pulchrè virentia, ex multis exiguis cohærentibus, tripartitò fetè diuisis, ambitu etiam incisis composita sunt: caulis cubito altior, tenuis, aliquantùm striatus, in cuius fastigio culminantes vmbellę floscules perquàm exiguos, ac deinde semina parua proferunt, gustu nonnihil feruida: radix longa & albida est, esui grata.

In hortorum areis seritur: calida ac frigida sustinet loca, modò vel humidum natura solum sit, vel sæpiùs rigetur. Loca siquidem amat humentia, aqua lætatur, atque idcircò circa fontes commode prouenit. Fuchsius in palustribus nonnullis Germaniæ sponte natum repenti scriptum reliquit.

Tempestiuè seri potest, sed tardè erumpit: æstate sæpius attonderi ac demeti potest: caulem altero anno profert: semina verò Iulio vel Augusto ad maturitatem perueniunt.

Omne Apium Græcis σέλινον dicitur: istud verò σέλινον κηπαῖον, id est, Apium hortense: Officinæ & vulgò Petroselinum nuncupant: Germani Peterſilgen & Ptterlin: Belgæ Peterſelie: Galli *du Perſil*: Hispani *Perexil*, *Iuliuert*, & *Salſa*: Itali *Petroſello*: Angli Perſele: Bohemi Petrzel.

Non est tamen verum aut legitimum Petroselinum, quod in petrosis gignitur: vnde nomen accepit, & in Macedonia præstantissimum est: patùm rectè idcircò sentiunt, qui hortense Apium à Petroselino genuino sola cultura differre existimant; & nihil aliud interesse, quàm quòd hortense imbecillius sit, siluestre verò potentius: solent enim siluestria facultatibus, satiuis superiora esse.

Hor-

Hortensis autem Apij calida quidem ac resiccans est facultas, sed magis excalfaciens ac siccans semen, quod ad secundum caliditatis, & tertium ferè siccitatis ordinem attingit: radix moderatam etiam caliditatem obtinet.

Folia in condimentis singularem gratiam habent, per iura, vt Plinius lib. xx. cap. xi. largis portionibus innatant, in quibus præter quòd graro sapore ipsa condiunt, ad aperiendum oblitucta, vrinasque promouendas etiam non exiguum conferunt: quod & radices iure similiter incoctæ haud segniter præstant; deinde & ori ventriculoque grata sunt.

Semina Medicinæ vsui vtiliora, extenuant, aperiunt, vrinas ciunt, calculos cohærentes dissoluunt, flatus discutiunt, conueniunt hydropicis, menses promouent, secundas & fœtus mortuos expellunt: commendantur & contra veterem tussim eclegmatis permixta, aut incocta: venenis etiam aduersantur, atque idcircò Theriacis admiscentur.

De Eleoselino, siue Apio palustri. Cap. II.

Eleoselinum.

PALVSTRE Apium foliis lęuibus ac resplendentibus, ac in complures particulas dissectis similiter virent, maioribus tamen & latioribus quam hortensis: caulículi striati in alas diffusi, summis virgulis flosculos candidulos proferunt, ac deinde semina paulò minora quam hortensis: radix multis fibris cohæret.

Humentibus locis Apij istud genus nasci gaudet, transfertur verò & ad hortos.

Cum hortensi Apio viget ac virer: altero quoque à satione anno caulis eius assurgit, ac semina adfert: quæ & post solstitium matura sunt.

Ἐλειοσέλινον, aut potiùs ἑλειοσέλινον: Latinis palustre Apium: à Gaza Paludapium: Officinis absolutè Apium nuncuparur: Germanis Epffich: Belgis Eppe/ & nonnullis Jouffrouwenerth: Hispanis ac Italis *Apio*: Gallis *de L'ache*. Extant vero huius & inter spurias voces quædam nomina, vt πιθηκὸν, ὑδροσέλινον ἄγριον, & Apium rusticum: Hydroselinon verò siue aquatile Apium etiam à Germanis Sium dicitur, vt cap. x. lib. v. Pemptadis quartæ scripsimus.

Ar facultate ac temperamento hortensi quidem istud Apium simile, sed & calidius sicciusque, & ad pleraque efficacius. In cibatu autem huius nullus vsus, neque ad condimenta vtile habetur, Medicinæ autem haud inutile.

Succus eius ad multa confert, extergit, aperit, crassa attenuat, obstructiones rollit, & vrinas mouet; atque idcircò Serapio dicta, quæ hunc permixtũ habent, veluti Byzantinum, iocinoris hienísq; obstructiones [illegible]iunr, & diuturnis, siue tertianis, siue quartanis febribus, omnibusq; ex caussa frigida, rum [illegible]ltruchonibus, enatis, auxiliantur, ac regio morbo succurrũt. Idem succus oris tonsillarum & etiam maligna vlcera cũ hordei decocto, addito melle rosacco, gargarizatu ad sanitatem perducit: prodest verò & omnibus externis vlceribus & sordidis vulneribus cum melle; cancris etiam exulceratis confert. nam tametsi hos curare nequeat, putredini tamẽ resistit, ac fœtorem eorum reprimit.

Semen ad eadem; ad quæ sacrui Apij, vtile habetur; minùs tamen tutus vsus eius est: nam comitiali morbo obnoxij, ab hoc offenduntur, vt euidentibus experimentis compertum.

Eleoselino vis, vt Plinius scribit, priuata contra araneos.

De Oreoselino, siue Apio montano. Cap. III.

OREOSELINO autem, vt Dioscorides ait, caulis est dodrantalis, ex tenui radice prodiens, circa quem ramuli & capitula (Theophrastus folia) Cicutæ similia, multo tamen tenuiora, in quibus καρπὸς, id est, fructus, siue semen oblõgum, aere, tenue, & odoratum, Cumino simile. Et tale quidem Oreoselinon in notitiam hac ætate peruenisse non cõstat. nam Chærephyllon verum Oreoselinon esse (vt plerisque videtur) haud est verisimile. Pro Oreoselino

Veelgutta.

Oreoselinum siue Veelgutta.

selino autem exhibetur à nonnullis, quam Siles, olim Quadi dicta, Veelguttam modo appellant.

Folia huic sunt veluti hortensis Apij, sed maiora & amplora, ex multis in tenuibus pediculis hærentibus composita: caulis breuis est, floseuli in muscatis albidi, semeo exiguum: radix mediocris longitudinis ac crassitudinis albida, gustu nonnihil ders, & autarieans, ac odorata.

Nasci in petrosis & montibus Oreoselinon Dioscorides refert; prouenit verò & in mōtibus Veelgutta, vt in iis qui Silesiam à Morauia, olim Marcomannorum prouincia, dirimunt; tum & in alus montibus ac collibus. Memini verò & olim hanc ad me missam à Martino Tulemanno, qui in montosis apud Eburones ac Tungros, nunc Leodios, hanc repertam in horto suo Traiecti ad Mosam studiose al[illegible].

A montibus autem ὀρεοσέλινον apud Græcos nomen est, quod Latini & idcircò Apium montanum ac Montapium appellant. Dicitur verò & idem, vt inter reiectaneas voces repetitur, πετροσέλινον ἄγριον, & Latinis Apium: Sed Dioscondes Petroselinum ab Oreoselino diuersum statuit. Nec enim, ait, hallucinari nos oportet, existimantes Oreoselinon esse quod in saxis prouenit; aliud siquidem est Petroselinum.

Veelguttam verò Latine Multibonam quis dixerit: hoc enim nomen accepit, quòd ad multa vtilis & commoda habeatur. Non omnino verò impropriè & hæc Oreoselinon nuncupatur, nam in montibus, vt diximus, gignitur, & Apio non dissimilis est. Desideratur semen Cumioo simile: tale si haberet, Oreoselinon legitimum esse quis negauerit?

Oreoselinum autem, auctore Galeno, facultate Apio simile, sed & valentius. Dioscorides vrinas, inquit, cit, semine ac radice in vino potis: menses mouet: antidotis, diureticis, & calfacientibus medicamentis admiscetur.

Veelguttæ radix excalfaciens & siccans quoque est, & secundo quidem ordine tenuso. extenuat, incidit, aperit, vrinas mouet, calculos dissoluit & expellit, menses promouet, iocinoris ac lieos obstructiones aperit, regio morbo auxiliatur; manducata dentium dolores mitigat, ac saliuam elicit.

De Petroselino. Cap. IIII.

De Petroselino admodum pauca Veteres scripta reliquêre. Dioscorides semine illud esse Ammios [illegible], odoramote verò, acri, ac aroma redoleote tantum modò scribit; de foliorum forma, flo[illegible]colote, & radicis modò nihil. Breuiot verò etiam Plinius est. Theophrastus verò ne nomen quidem habet: Apij, Hipposelini, Eleoselini, & Oreoselini tantummodò mentionem faciens.

Petroselinum Macedonicum Fuchsij.

Pro Petroselino autem Leonhartus Fuchsius olim proposuit stirpem, non Apij modo spartis ac dilectis folus, sed oblongis & ex nonnullis ambitu crenatis, pediculoque medio vtrinque conuexis coorpositus, Pimpinellæ Saxifragæ, eius quæ minor est, primis folus aliquatenus, non tamen omnino similibus: caulículis tenuis & cubitalis est: floseuli in vmbellis albidi: semen subnigricans, Ammij ac hortensis Apij æmulum, admodum odoratum, nonnihil acrimoniæ obtinens: radix tenuis, fibrosa.

Petroselinum Macedonicum Fuchsij.

Pro legitimo verò Petroselino aliud Lobelius exhibet, à Venetis Macedonicum vocatum, cui folia Apij hortensis, vel potius Pimpinellæ Saxifragæ: caulis cubitalis: albicantes vmbellæ: semen pusillum, euanidum (vt ait) facultate & viribus quam satiui Apij inferius. An autem illud verum ac legitimum sit, nescire se addit.

In præruptis locis ac petrosis Petroselinum gignitur, apud Macedones verò præstantissimum: vnde illi Macedonico cognomen accessit.

A pe-

Petroſelinum Macedonicum Fuchſij.

Petroſelinum Macedonicum ex Lobelio.

A petroſis autem locis πετροσέλινον dicitur: Latinè Petrapium ac Petroſelinum Macedonicum: Officinis incognitum eſt. Hallucinantur non parum, qui à Fuchſio depictam Amomum eſſe volunt: multùm enim ab hac differens Amomum eſt, vt ex eius apud Dioſcoridem deſcriptione vel luce clariùs conſtat. Nos verò & hanc pro Petroſelino amplectimur, donec aliquis aliud nobis oſtenderit, Apijs ſolio ſimilius, & ſemine tali, quale Petroſelini eſſe oportet. Et poteſt vel ſolum ſemen in hac ſententia nos retinere, adeò deſcriptioni reſpondens, vt nullum magis, acre nempe, & quàm Ammios odoratius, aromaque redolens: non repugnantibus interim ſolus, quæ licet exquiſitè aliorum Apiorum formam non referant, non omnino tamen diſſimilia his ſunt.

At Petroſelini ſemen, quod maximè vſui eſt, calidum ac ſiccum eſt, vnà cum incidendi effectu: vrinam & menſes cit, contra ventriculi & coli inflationes, ac tormina prodeſt: ἄφυον ſiquidem, vt Galenus ait, hoc eſt, flatus diſcutiens eſt: laterum, renum, & veſicæ doloribus auxiliatur; miſcetur & antidotis: Dioſcorides.

De Hippoſelino. CAP. V.

FOLIA Hippoſelino in plures lacinias diſſecta, Eleoſelini quidem ſimilia, ſed multò maiora latioraque, læuia quoque, & ſaturato colore virentia: caulis craſſus, ſubinde cubitalis: ex vmbellis floſculi prodeuntes albidi: ſemen verò craſſum, oblongum, nigrum, amaricans, & aroma redolens: radix craſſa, foris nigricans, intus alba, Raphanidi exiguæ ſimilis, eſui idonea: qua vulnerata aut præciſa, ſuccus profluit citò concreſcens, acri amaritudine, Myrrham ſapore referens; quod & Theophraſtus annotatum reliquit: Lacryma ex eo Myrrhæ ſimilis, inquit, defluit.

Apud Arcades, Theophraſtus, in vmbroſis ac paluſtribus, Dioſcorides inquit, naſcitur.

Semen altero anno in Belgij hortis matureſcit, Auguſto menſe.

A magnitudine, qua reliqua Apia ſuperat, Græcis ἱππουσέλινον dicitur: à Gaza Equapium. Appellatur verò & Olus atrum, & à nonnullis χρίνλον, & ἀγριοσέλινον, hoc eſt, ſilueſtre Apium: Galeno verò, & alijs quibuſdam etiam σμύρνιον eſt, propter ſuccum ab ipſo profluentem, qui Myrrham, hoc eſt, σμύρναν (vt diximus) refert: eſt verò & aliud Smyrnium Amani montis, de

Hippoſelinum.

quo ſequente capite. Officinæ Petroſelinum appellant Macedonicum, alij Petroſelinum Alexandrinum: Germani, Groß Eyffich: Belgæ Peterſelie van Macedonien / Peterſelie van Alexandrien: Itali *Macerrone*: Hiſpani *Perexil Macedonico*: Galli & Angli *Alexandre*.

Excalfacit autem & reſiccat Hippoſelini ſemen ac radix non minùs quàm Apij hortenſis: expurgant verò & extenuant, ordine tertio calida & ſicca.

Dioſcorides ſolia cum caulibus decocta manducari ait, & per ſe, vel cum piſcibus præparari: eadem etiam cruda murra condiri: radicem ſimiliter & crudam & coctam edi; & ὀξόμυρσον, ſiue ori gratum eſſe. Infertur autem ac menſæ apponitur hac etiam ætate cruda huius radix, ac cetariorũ aliorum locum explẽs. Semina remorantes menſes prouocant, ſecundas expellunt, flatus diſcutiunt, vrinam ciunt, eiuſque ſtillicidio auxiliantur. Idem radicis poteſt, præſertim ex vino, decoctum.

De Smyrnio montis Amani. CAP. VI.

SMYRNII huius inferiora ac ex radicibus prodeuntia folia lata & ampla quidem ſunt, & in complures particulas multipliciter diſſecta, quarum ſingulares ambitu ſerratæ, ab vno pediculo ſerè ternæ cohærent: reliqua rotunda, veluti Ariſtolochiæ, cauliculos ſic ambiunt, vt per medium eorum quodammodò tranſire appareant: ſunt autem hi ramoſi, in quorum alis comantes vmbellæ floſculos edunt luteos: ſemina verò rotunda, globoſa, Braſſicæ ſimilia, ſubnigricantia, intus candida: radix foris nigricat, odorata.

Smyrnium Amani montis.

In Amano monte prouenit: in ſaxoſis, & collibus, & aridis, ac inculti terræ angulis, vt Dioſcorides refert, naſcitur.

Σμύρνιον & iſtud dicitur: differens tamen ab Hippoſelino, quod etiam Smyrnion eſt, vt ſuperiore cap. ſcriptum. In Cilicia verò olim Petroſelinum nuncupatum fuit, vt Dioſcorides & Galenus teſtantur.

Viribus autem non longè iſtud à Petroſelino, Galeno auctore, abeſt; Petroſelino tamen ac Apio minùs acre. vlcenbus impoſi poteſt, quia videlicet citra moleſtiam deſiccat: digerere verò & quæ indurata ſunt poteſt: reliqua vis Apio ac Petroſelino ſimilis: quocirca & ſemine eius vtimur ad menſes, vrinas, & aſthmata: hæc Galenus.

Vis radicis, herbæ, & ſeminis excalfacere; radicem autem contra ſerpentum ictus bibere conuenit: tuſſes & orthopnœas mitigat: vrinæ difficultati medetur: partus abortu vitiat, ſi feruefacta ſubiiciatur. Semen lienis, renum, ac veſicæ vitiis prodeſt: menſes & ſecundas pellit: peculiariter hydropicis in potu datur, & contra febrium circuitus: Dioſcorides auctor.

De

De Apio siluestri, siue Thysselio.

CAP. VII.

Apium siluestre, siue Thysselium.

MVLTIPLICI foliorum sectione, tum & magnitudine, Apij istud genera refert: sunt etenim ampla, in plutesque partes dissecta: caules verò rotundi, striati, geniculis aliquot articulati, intrinsecus concaui, cubitales, vel alnores, ab vna radice subinde bini terniue, inferiore sede quandoque obscurè subrubentes: flores in rotundis muscarus albidi: semen rotundum, planum, Anethi simile: radix in ramulos ac appendices distributa in rectum & obliquum spargitur, intrinsecus candida. Tota autem haec sturps lacteo redundat succo, qui, quacumque tandem parte vulnerata, ex ea profluit.

Iuxta lacus, vliginosis ac humidis locis, in scrobibus aquas residentes habentes, quandoque iuxta Alnorũ etiam vetetes truncos reperitur.

Iunio ac Iulio mensibus flores ac semen profert.

Officinae Belgij olim perperàm Meum nuncupárunt, ac legitimi Mei loco in vsu habuerunt. Germanis Dißmith: Valerio Cordo Olsenichium dicitur: apud Belgas à quibusdam Wilde Eppe / hoc est, Apium siluestre: non defuerunt verò & qui Water Eppe, id est, Hydroselinon siue aquatile Apium nominarent. Hydroselinon autem, vt antè scriptum, & Eleoselinum & Siuon quandoque appellatur: Siluestre Apium rectius dici potest. *Olsenichij.* *Siluestre Apium.*

Meminit siluestris Apij Dioscorides cap. de Dauco: & Theophrastus lib. VII. vbi Apiorum cùm in foliis tum in caulibus discrimen constare refert: & quaedam caule candido, alia purpureo, vel versicolore: siluestre etiam quoddam Apium esse ostendit: nam quae purpureum caulem, aut versicolorem habent, siluestri Apio proxima esse refert. Atque idcircò cùm Olsenichium caule infernè esset subpurpureo, ac foliis Apio accederet, olim maluimus ipsum Apium siluestre appellare, quàm cum Officinis in errore versari ac pro Meo habere. Posteaquam verò nunc pro Plinij Thysselio recipi cognouimus, nec habemus cur aduersemur, facilè quoque in eamdem sententiam deuenimus, praesertim facultatibus etiam conuenientibus.

Thysselium, inquit Plinius lib. XXV. cap. XI. est non dissimile Apio: huius radix purgat capitis pituitas: quod & Olsenichij radix efficaciter, vt mox dicemus, praestat. Respondet verò & nomen; dictum siquidem θυσίλεον videtur, quia se per ἑλείας, siue loca palustria θύσας, hoc est, extendit. *Thysselium*

Est autem huius radix calida, & sicca tertio ordine: commanducata multam ex ore pituitam elicit, & dentium dolores sopit. Non dubium verò est, quin & eadem extenuet, incidat, & aperiat, vrinas & menses moueat, & quae Apij genera reliqua, eadem & nec segnius sed etiam efficacius praestat.

De Caucalide. CAP. VIII.

FOLIA Caucalidi sunt asperа, veluti Pastinacae siluestris, variisque modis dissecta, multoque quàm Apij tenuius diuisa: cauliculus ratò cubitalis, in cuius alis umbellae culminantes flosculos edunt suauè olentes, albicantes, exiguos, per circumferentiam tamen maiores: semen asperum, oblongum, non minus quàm siluestris Pastinacae, manus quàm Cumini: radix nullius momenti.

In campestribus solo inculto per Italiam frequenter, veluti in Hetruria, occurrit: reperitur & quandoque in agris haud procul Traiecto ad Mosam, in Tungrorum finibus.

Floret in Belgio Iunio ferè mense, semen deinde succedit.

Caucalis.

Chærefolium.

Caucalis, Græcis similiter καυκαλὶς dicitur: à nonnullis verò & δαῦκος ἄγριος, hoc est, Daucus siluestris: & spurius vocabulis καῦκον, μαῖνις: à Democrito βήϊον: Latinis Pes gallinaceus, Pes pulli: Ægyptiis Seselis: Hetruriæ rura *Petroselio salnatico* nominant.

Caucalidem autem Dioscorides olus esse affirmat, quod crudum ac coctum editur, vrinasq; moueat. Plinius Caucalidem inter olera quoque enumerat: Galenus verò muria ad repositionem hanc condiri aducit.

Semen autem Caucalidis euidenter excalfacit ac reliccat, nec minùs quàm secundo ordine: vrinas & menses cit: calculos & arenulas dissoluit ac expellit: à tocinoris, lienis, & renum obstructionibus liberat: crudos pituitososque humores incidit & concoquit: ventriculum frigidum adiuuat: flatus dissoluit. fertur à reiuno sumptum, aciem oculorum intendere, cordiq; prodesse.

De Chærefolio. Cap. IX.

Chærefolio tenuia ac multipliciter diuisa sunt folia, nonnihil hirsuta, ex albido virentia: caulículi breues, tenues, teretes, intusque concaui, qui imo vnà cum foliis dilutè virent, sed seminibus perfectis subrubent: flosculi in laxis umbellis albidi: semen verò oblongum, angustum, tenue, acuminatum: radix fibrosa.

In hortis cum aliis oleribus colitur: terra stercorata, & aliquantulùm humente lætatur.

Vere sarum celeriter in caulem assurgit, esuiq; cirò parum idoneum redditur: sed quod Augustu seritur, per totam insequentem hiemem, ac etiam serius vtile est.

Cerefulium vulgò dicitur, &, vt nonnullis placet, Ceroſolium per o secunda syllaba: Columellæ verò Chærephyllum, siue χαιρέφυλλον: nominari autem sic putatur, quòd multos solus gaudeat: vel potiùs, quòd gaudium ac hilaritatem excitet. Germani Kotffelkraut / aut Kerbelkraut: Belgæ Keruel: Itali *Cerefoglio*: Galli *du Cerfuetl*: Angli Cherupir vocant.

Plinij locus corruptus.

Non est autem Gingidium, vt plerisque visum fuit, haud amarum equidem, sed grato iucundoque sapore commendatum. Oreoselinon quoque haud est; horrense etenim est, non montanum; semen etiam non acre, aut Cumino gustu simile, veluti Oreoselim esse scribitur. Plinius lib. XIX. cap. VIII. inter ea quæ Autumni æquinoctio seruntur, Chærefolij meminit, sed quemadmodum Cornarius admonet, locus admodum corruptus est: qui & Macro imponere potuit.

Cetertùm Chærefolium inter familiaria oleta recipitur: ventriculo ac ori gratum est: temperatè excalfacit, modicèque deliccat, multoque minùs quàm Apij genera. Vrinas verò etiam promouet, & potissimum in vino decoctum, & pubi

deinde

Myrrhis.

Scandix, Pecten Veneris.

deinde calens admotum, vino verò, in quo decoctum fuerit, hausto. Flatulentum verò etiam aliquid obtinet, quamobrem & Venerem promouet.

De Myrrhide. CAP. X.

MYRRHIS caule foliisque Cicutæ, vt Dioscorides scribit, similis est. sunt enim huius folia magna, ampla, & admodum dissecta veluti Cicutæ, sed & nonnihil hirsuta, colore verò, sapore, & odore Chærefolium referentia: caulis verò quandoque binûm cubitorum, crassus, geniculatus: flores in vmbellis candidi: semen verò magnum, oblongum, crassum, nigricans, Cumino maius: radix longa, candida, mollis, quasique fungosa, dulcis, cibo, vt Dioscorides quoque scripsit, idonea, sapore ferè Pastinacæ albæ.

Fertur apud Germanos in pratis alicubi nasci, apud Belgas hortensis tantum modò est.

Maio mense flores profert, Iunio ac Iulio semen maturescit: radix singulis annis primo Vere regerminat, post semmis perfectionem restans.

Græcis μύῤῥις dicitur: nec aliud nomen apud Latinos habet: nonnulli verò & Myrrham aut Comilam vocant, vt inter spurias voces annotatum est. Germanis Wilde Kerbelkraut: Brabantis Wilde Keruel.

Meminit verò & huius Plinius lib. XXIIII. cap. XVI. vbi & Smyrrhizam appellari refert: Myrrhis, ait, quam alij Smyrrhizam, alij Myrrham vocât, similima est Cicutæ, caule foliisque & flore, minor tantùm & exilior, cibo non insuauis. Occurrit verò & mentio huius lib. XXVI. cap. XI. sed ibi cum Geranio confunditur, vt Pempt. primæ lib. III. scriptum est. *Plinius notatur.*

Myrrhidis autem folia non minùs quàm Chærefolij edulia sunt, in eorumdemque locum quandoque assumuntur.

Radix, auctore Galeno, ex secundo est ordine excalfacientium, & tenuitatem substantiæ adiunctam habet. Dioscorides hanc in vino potam aduersus phalangiorum morsus auxiliari refert, expurgare vero & menses ac secundas, in sorbitione verò coctam phthisicis vtiliter exhiberi.

De Scandice. CAP. XI.

EX siluestrium olerum numero Scandix est: folia habet tenuiora quidem quàm luteæ radicis Pastinacę, latiora verò crebriusque dissecta, nigriora item minusq; odorata quàm Chærefolij: cauliculus dodrantalis: vmbellæ angustæ, flosculi candiduli: semen longum in mucronem extenuatum, rostellis, aut citiùs crassis magnisque acubus simile: perquam exiguæ radiculæ subsunt.

In aruis pingui lætoque solo exit: & non rarò inter ipsas segetes, non modò in Italia, verùm & in Belgio.

Maio ac Iunio mensibus præcipuè viget. Scandicem Latini appellant, à Græcis mutato nomine, quibus σκάνδιξ est. Inter nothas autem voces reperitur Romanos Scanariam herbam & Aculam vocare: Acula autem à semine acum referēte aptè dicitur. Ruellius hanc sub Pectinis Veneris nomine describit. Apud Hispanos alicubi in torum venalis infertur, ac editur: *Quixones* vocant: Belgæ Naelde Kruyt: Angli Pinke nedle, & Brothes bpll nuncupant. Hæc est, Plinius lib. XXII. cap. XXII. ait, quam Aristophanes Euripidi Poëtæ obuciit iocularitèr: matrem eius ne olus quidem legitimum venditasse olim, sed Scandicem.

Pecten Veneris.

Scandix autem, vt Galenus ait, olus subacre est & amarum, adeò vt in siccando & excalfaciendo aut secundi ordinis intensi, aut tertij sit incipientis. Crùdum & coctum, Dioscorides ait, manditur: stomacho & ventri vtile. Decoctū eius veticæ, renibus, & iocinori confert.

De Gingidio. CAP. XII.

Gingidium primum.

Gingidium alterum.

GINGIDIVM, Dioscorides ait, βοτάνιον siue exigua herba est, Pastinacæ siluestri similis, tenuior, & amarior: radicula subalbida & amarcans. Duo autem Gingidia nostra ætas exhibet.

1. Primum folio est Pastinacæ, cauliculo rotundo, striato, geniculato, ac quandoque subnigricante, & hirsutulo in ramulos distributo: in quorum fastigiis eminentes umbellæ, aliquot circumambientibus foliolis stipatæ, flosculos edunt albidos, succedente semine, quo ad maturitatem perueniente, umbellæ similiter, vt Pastinacæ siluestris, contrahuntur, & tactu aliquantulùm glutinosæ sentiuntur: radix parua & albida. Amara autem huius herbæ folia, tum & radix est.

2. Alterum Gingidium Pastinacam siluestrem quoque satis refert, teneriora tamen, læuiora, minusque pilosa huius apparent variè dissecta folia: caules geniculan satis respondent: flosculi similiter albidi: contrahuntur & huius umbellæ semine maturo, quarum pediculi nonnihil odorati, adeò duri tandem redduntur, vt ad expurganda ea, quæ dentibus à cibo inhærent, dentiscalpiorum vicem suppleant. Et huius quoque folia ac radices amarcant.

Vtrumque in Syria nascitur, & plerumque in Cilicia: postremum verò & in Hispania alicubi reperiri fertur.

Quod

Quod Græcis γηγίδιον, Latinis etiam Gingidium est: in Syria verò etiam Lepidium: & aliud tamen Lepidium est, de quo posteriùs agetur. A Romanis Bisacutum dici intet nothas ac reiectas voces extat, cuius nominis apud Syros reliquum vestigium est, quibus alterum Gingidium, vulgò Visnaga dicitur.

Gingidij autem maximus est, Galenus in lib. de aliment. facult. ait, in Syria prouentus, manditurque non aliter, quàm Scandix apud nos Pergami: stomachum q; admodum iuuat, siue crudum, siue elixum ipsum mandere velis. Perspicuum autem quòd medicamentum potius quàm alimentum. Sicuti autem gustu amaritudinem & adstrictionem præ se fert, sic & tempene caliditatem & siccitatem: caliditatem verò non admodum conspicuam obtinet, duobus autem numeris deficeat: idem in lib. De simpl. medic. facult.

Dioscorides eadem quoque habet: Olus hoc crudum, ait, coctum conditumque estur magna stomachi vtilitate, vrinam cit, decoctum ex vino potum vesicæ prodest.

De Asparago. Cap. xxxx.

Asparagus hortensis.

Asparagus siluestris siue Corruda prior.

Asparagi duo sunt: hortensis siue altilis vnus, siluestris alter.

Hortensis Asparagi caulis, posteaquam adoleuit, crassus, durus, ac rotundus, bicubitalis, ac non rarò altior, in multos ramulos diffunditur; qui foliolis conuestiuntur mollibus, vitentibus, copiosis quidem, sed exiguis, & capillamenti instar tenuibus. Flosculi secundùm ramulos exeunt minuti: succedunt baccæ pet maturitatem Corallij similitudine rubentes, rotundæ, Ochri magnitudine, in quibus aliquot nigra semina condùtur: radices sunt multæ, crassæ, molles, spongiosæque fibræ, ab vno capite dependentes, & in omnem partem sparsæ.

Seritur autem huiusce modi Asparagus in hortis, pingui, humido, beneque subacto locò. Hieme vel stercus, ait Columella, vel cinis iniiciendus, vt succus eius pluuiis mistus ad radicem perueniat. Palladius solum quoque stercore tegi præcipit, sed per hiemem super stramina iaciendum, & primo Vere tollendà.

Contingit verò & huiusce modi Asparagum quandoque sponte & citra culturam prouenire, & locis quidem humentibus ac herbosis, veluti in pratis, in quibus haud procul Moguntia frequens reperiri fertur. Exiguùm hic ab hortensi differt, nec ab eo genere aut specie, sed cultura tantummodò differens est: quæ speciosora & ampliora omnia reddit.

Asparagus siluestris alter.

Asparagus siluestris tertius.

Nascitur porrò & spontaneus in conuallibus tumulorum arenosorum ad Oceani littora, nonnullis apud Hollandos locis, qui satiuo enam crassior subinde est.

Cauliculorum prima rudimenta Aprili erumpunt, & dum adhuc tenera sunt, cruda, sed sæpiùs cocta edunrur, quæ nisi citò decerpantur, in caulem assurgunt, cui adnascentes fructus sub finem æstatis maturescere consequuntur.

1. 2. Siluestres Asparagi caulibus ac ramulis satiuum referunt, sed quæ huic mollia, inertia, tenuiaque velut capillamenta; acutæ siluestribus, duræ, & pugnantes (exiguæ licet & tenues) spinæ sunt: differentia verò & inter hos; vni etenim spinæ frequentiores, alteri rariores ac pauciores: baccæ rotundæ sunt, huic quidem nigræ, prion verò cinericio colore sordentes: radices ambobus quales satiuo, aut breuiores paulò.

3. Tertium verò & quemdam siluestrem describit C. Clusius, acutis secundùm ramulos alterno ordine dispositis, duris, horrentibus, & candicantibus spinis deorsum nutantibus, circa quos quina senaue cohærentia foliola longiora, molliora; quàm prioris siluestris, quæ eommanducata subdulcia sunt, & lenti aliquid habeant. Flosculi huius, deinde & fructus ex longis depender pediculis carnosis, imò virens, sed per maturitatem rubescens, rotundus quidem, sed tricocci speciem referens: radix multiplex veluti aliorum.

1. Siluestrium horum prior locis petrosis, rum magris, ac iuxta sepes in Castellæ ac Granatæ regnis à C. Clusio repertus: nascitur verò & idem in Narbonensi Gallia.

2. Alter in petrosis quoque in Bætica inuentus.

3. Tertius verò in Lusitaniæ locis sabulosis. Meminit verò & siluestris in Creta nascentis Petrus Bellonius Singularium lib. primo, cap. XVIII.

Appellatur autem qui hortensis est, Græcis quidem ἀσπάραγος, nonnullis ἀσφάραγος: Latinis similiter Asparagus: Officinis Sparagus, & Speragus: Germanis Spargen: Gallis *Asperges*: Belgis similiter Asperges & quandoque Coraelruyt id est, herba Coralli, à baccis coralli instar, vt dictum est, rubentibus: Italis *Asparago*: Hispanis *Esparragos*: Anglis Sperage aut Sperarie: Bohemis Hromowe Kozenij.

Per eminentiam autem siue ἐξοχὴν Asparago nomen datum, quòd videlicet huius reliquarum omnium stirpium Asparagis præferantur. Propriè siquidem Asparagus primum

germen

germen cuiusque sturpis, præsertim tenerum ac priùs quàm in caulem abiens durescat: vt sunt Lupuli primi turiones, item Vitis siluestris, Bardanæ, Rubi, Oxyacanthæ acidæ, Sambuci, & aliorum similium.

Siluestris Asparagus propriè μυόσκορδον, hoc est, muris spina, & ἀσπάραγος πυρεθρὶς, siue petræus Asparagus dicitur: Latinis etiam Asparagus siluestris, & Corruda: Officinis incognitus est.

Recèns autem enati turiones siue Asparagi quandoque in pinguium carnium iure decocti eduntur: vel in aqua cocti, cum oleo, aceto, & exiguo sale acetarij loco inferuntur. Ori autem grati sunt, facile concoquuntur, aluum leniter mollunt, vrinas nonnihil promouent: renibus & veticæ vtiles: alimentum verò corpori exiguum & humidum, non tamen vitiosum adferunt. Semen genitale augere, & ad Venerem excitare existimantur.

Radices autem cùm satiui, tum siluestris Myacanthæ citra manifestam caliditatem ac siccitatem extergendi vim habent: renes & iecur ab infarctu liberant, pectori ac pulmonibus prosunt. Decoctum earum dentium doloribus mederi, Dioscoridi est.

Commendatur verò & semen ad eadem.

De Crithmo. CAP. XIIII.

Crithmum marinum.

Crithmum spinosum.

CRITHMI siue Crithami aliquot genera posteritas obseruauit.

Primum fruticosum & vndequaque foliosum est, caulibus quandoque cubitalibus: foliis pinguibus, numerosis, in particulas dissectis, quarum singulares longiores quàm minoris Portulacæ, gustu cum exigua saltilagine aroma referentes: vmbellæ in summo culminantes flores proferunt candidos: semen succedens, ceu Libanotidis est, & odoratum: tres aut quatuor radices cohærent grati ac iucundi odoris. 1.

In rupibus ac scopulosis littoribus maritimis Italiæ, Hispaniæ, & Galliæ nascitur, & abunde frequens est.

Proximum genus priori simile est, sed caulis geniculatus, procerior: folia in angustiora segmenta diuisa, duro mucrone pungentia ac spinosa: semen maius est, oblongum, & spinis obsitum: radix oblonga, Pastinacæ albæ sapore & figura, esui apta. 2.

Tertium Crithmum complures ab vna radice caulículos promit, foliis circumdatos multis oblongis, extrema parte dissectis, crassioribus, latioribusque quàm Abrotoni, in quorum fastigius 3.

Crithmum Chrysanthemum.

Sinapi satiuum prius.

fastigiis flos exit Chrysanthemi æmulus, medio videlicet disco & orbiculato ambitu luteus. Hæc duo genera variora sunt, gignuntur tamen alicubi haud procul à mari; & spinosum quidē in Narbonensis Galliæ sabulosis maritimis.

Κρίθμον siue κεφάλαμον, à Galeno verò κρίθμον Græce dicitur: Latinis eadem vox manet: à nonnullis verò & Bati: in Belgij Officinis Creta marina: Petro Crescentio Cretamū & Rincum marinum: Germanis Meerfenchel: Italis Fœniculus marinus, *Fenocchio marino*, *Herba di San Pietro*: vnde & à nonnullis Sampetra: Hispanis *Perexil de la mar*, *Hinoio marino*, *Fenol mari*, & *Funcho marinho*: Gallis *Baciile*, & *Fenoil marin*. Et hęc quidē prioris nomina sunt.

Reliqua duo reuerà & Crithma sunt, sed recentiorum plerique aliò pertrahere conantur: nam secundum, Pastinacam marinam quidam appellat, tertium verò, Astera Atticum marinum facit, Nobis verò, sicuti & Matthiolo, inter Crithmi genera recipere magis placuit: & alterū quidem Crithmum spinosum, tertium verò Crithmum Chrysanthemum nuncupare.

Ceterùm Crithmi vis, vt Galenus ait, exsiccatoria est & absterſuria. Diuscindes radicem, semen, & folia vino incocta vrinæ difficultati ac regio morbo auxiliari tradit; menses item & ciere: edi verò & crudum & coctum oleris modo, tum & in muria asseruari.

In muria autem conditum quandoque in Belgium infertur, quod coctum, veluti Cappares cum oleo & aceto manditur. Gratū autem admodum ciborum condimentum est: ventriculu bene facit: iocinori, liēi, renibus, ac vesicæ prodest: vrinam moderate prouocat: viscera ab obstructionibus expedit, appetentiam ciborum excitat.

De Sinapi. Cap. xv.

Sinapios tria sunt genera: satiua duo, & & siluestre tertium.

1. Satiuo priori Rapo similia sunt folia, asperiura tamen & minura: caulis rotundus, asper, & hirsutus, bicubitalis vel altior, ramulis aliquot brachiatus; circa quos flosculi ordine digesti, colore lutei: siliquæ deinde oblongæ, tenues, asperæ, in quibus semen globosum, maius quam Rapi, culore luteum, gustu acre ac mordax.

2. Alterum satiuum foliis, ramosis caulibus, vtrisque asperis, floribusque luteis prius refert: semen huius non luteum, sed è nigro subrufſum, interiore medulla, è luteo virescens: quod & similiter non parum acre aut mordax est.

3. Siluestre a satiuis minore pruceritate differens est: flusculi quoque lutei sunt, quadrifolij: semen in siliquis subrubet, nec minoris tamen, quàm reliquorum, acrimoniæ.

Satiua in agris ac hortis seruntur. Terram diligunt,

Sinapi ſatiuum alterum.

Sinapi ſilueſtre.

diligunt, vt inquit Palladius, aratam, & ſi fieri poteſt congeſtitiam: gaudent humore.

Silueſtre vbique ſponte naſcitur, aſperis, petroſis, & ruderatis locis, quandoque verò etiam humentibus.

Primo tempore Sinapi ſeri poteſt: Iulio aut Auguſto ſemen maturum reddit, perficitur ſiquidem eodem anno.

Græcorum quidem reliqui σίναπι: Atticorum verò nemo, vt apud Athenæum legitur, σῖναπι, ſed ῥάφυ dixit: Latinis Sinapi eſt: Barbaris Sinapium: Germanis Senff: Gallis *Seneue*, & *Mouſtarde*: Belgis Moſtaert ſaet: (quod autem ex ſemine condimentum conficitur, Moſtaert ſimpliciter appellatur) Italis *Senape*: Hiſpanis *Moſtaza*, *Moſtalla*, & *Moſtarda*: Anglis Muſtarde/ Senuepe: Boiemis Horcice: Plinius Sinapi etiam a quibuſdam Thlaſpi, ab aliis Saurion dici refert.

Satiui ſemen quod luteum & maius Belgij Officinæ pro Erucæ ſemine exponunt & vendunt: vulgò tamen Wit Moſtaert ſaet nominatur, id eſt, Sinapios albi ſemen.

Alterum Sinapios nomine cognitum: & ex hoc condimentum conficitur, quo ad ciborum intinctus vtuntur. Vtrumque autem Sinapi hortenſe, & σίναπι κηπαῖον eſt.

Tertium σίναπι ἄγριον dicitur, & Sinapi ſilueſtre: Germanis Wilder Senff: Brabantis Wilden Moſtaert: Gallis *Seneue ſauuage*: Hiſpanis *Moſtaza ſaluage*: Italis *Senape ſaluatica*.

Sinapios autem ſemen, quod præcipui vſus, calfaciendi, extenuandi, & extrahendi vim habet: excalfacit verò, vt Galenus ait, & teſticat ordine quarto.

Commanducatum pituitam elicit, & dentium dolores mitigat: tritum naribus appoſitum ſternutamenta cit, & feminas ab vtero ſtrangulatas excitat: epilepticis prodeſt. Lethargicis deraſo capite emplaſtri modo imponitur: cum ficis admiſtum, & donec locus rubeſcat admotum iſchiadicis: ad omnes item diutinos ex frigida cauſſa dolores confert: conducit quoq; cùm ex alto aliquid in ſuperficiem attrahendum eſt. Extrahentibus emplaſtris nec non ſcabiem extenuantibus vtiliter admiſcetur. Alopeciis impoſitum auxiliatur. Suggillata cum melle, adipe, & cerato delet: eum aceto contra lepras & feras impetigines illinitur, tum & contra ſcorpionum ac ſerpentum ictus. Breuiter Sinapios ſeminis magna vis eſt, non modò ad nares, ſed & ad cerebrum etiam penetrans: quod facile percipitur, quando nimium condimenti ex Sinapi cum cibo aſſumitur, mox enim nares impetitur, cerebro etiã conſentiente.

Fit

Fit autem ex semine Sinapios, quo Germania & Belgium frequenter vtitur, condimentum, quod & Sinapi dicitur, vt plurimùm cum aceto, quandoque verò & cum vino musto.

Palladius verò ex Sinapi condimentum cõpooere docet, cui præter acetum, mel & oleum adduntur: Sinapis semen, inquit, ad modum sextarij vnius & semis redigere curabis in puluerem, cui mellis pondo quinque, olei Hispani vnam libram, aceti acris vnum sextarium miscebis, & tritis omnibus diligenter, vtêris.

Columella autem lib. XII. cap. LV. multò alium modum ostendit: Semen Sinapis, inquit, diligenter purgato & cribrato, deinde aqua frigida eluito, & cùm fuerit bene lotum, duabus horis in aqua tinito: posteà rolliro, & manibus expressum in mortarium nouum aut benè emuodatum conicito, & pistillis contento. cùm contritum fuerit, totam intritam ad medium mortarium contrahito, & comprimito manu plana, deinde eùm compresseris, sactificato, & impositis paucis carbonibus viuis, aquam nitratam suffundito, vt omnem amaritudinem eius & pallorem exanuet. deinde statim mortarium erigito, vt omnis humor eliquetur. post hoc album acre aceturn adiicito, & pistillo permiscето, colatoque. Hoc ius ad Rapa condienda optimè facit. Ceterùm si velis ad vsum conuiuiorum præparare, cùm exanueris Sinapi, nucleos pineos quàm recentissimos, & amygdalum adùcito, diligenterque conterito infuso aceto: cetera, vt suprà dixi, facito. Hactenus Columella.

De Eruca. CAP. XVI.

Eruca satiua. Eruca siluestris.

DVPLEX Eruca est: vna hortensis & satiua, altera agrestis.

1. Caule cubitali satiua assurgit Eruca: folio longo, angusto, vtrimque profundis incisuris laciniato: flosculis secundùm ramulos quadrifolijs sublutei: semine in siliquis oblongis Rapi ac Napi simili: radix candida ac resibilis est.

2. Agrestis siue siluestris Eruca caule solisque satiua minor est: flores lutei: siliquæ verò etiam teouiores: cetera respondent.

Satiua in hortis colitur, quandoque verò & inter rudera veterũ ædificiorũ spontè gignitur.

Siluestris secus vias incultis locis nascitur.

Viget ac florem vtraque profert Iunio ac Iulio mensibus.

Erucam

Eruca autem Græci δίδυμοι nominant: Germani Raucken/ Rauckenkraut: Galli *Roquette*: Belgæ Rakette: Itali *Ruchetta*, & *Rucola*: Hispani *Oruga*, & *Arugua*: Angli Great Rocket: à Poëtis quandoque Herba lalax appellatur. Differt autem Eruca herba ab Æruca per diphthongum: hæc siquidem æris corruptela, quæ & Ærugo dicitur. Est vero & Eruca insectum animal olenbus & maxime Brassicis infestum, Græcis κάμπη, cuius varias species & metamorphoses, non interest huc referre.

Excalfacit autem ac reficcat Eruca tertio ordine; proinde ipsam solam edere, vt Galenus ait, non est facile, nec verò vlu receptum. Additur cruda in acetarus Lactucæ aut Portulacæ, aliisve frigidis herbis, vt nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet; vt Plinius recte ait. Semen generare creditur, & Veneris concitatrix esse. Capiti autem dolorem inter, præsertim si quis sola ea vescatur, auctore Galeno.

Semen eius vrinam quoque mouet, & scorpionum ac muris aranei venenis medetur. Besholas omnes corpori innascentes arcet: vitia cutis in facie cum melle illirum emundat, lentigines ex aceto; cicatrices nigras traducit ad candorem cum felle bubulo: Plinius.

De Dracone herba. CAP. XVII.

Draco herba.

DRACONI dictę herbæ oblonga & angusta sunt folia, obscure virentia, maiora longioraq; quàm vulgaris Hyssopi: cauliculi tenues ac rotundi, cubitales vel altiores; circa quorum ramulos rotundi exigui flosculi numquam integrè patentes dependent lurei nigro permixti: radice serpit tenui Graminis modo, qua progerminante multiplicatur.

In hortis colitur, sæpiùs ramulis quàm semine seritur. Mirabili modo hæc, Ruellius inquit, nasci prædicatur, ex semine Limi, Raphanus aut Scyllæ bulbo inclusò, & in terram obruto. Matthiolus facto periculo nihil sensit successisse, atque idcireò eos, qui eo modo nasci tradunt, fallit.

Tota æstate in multum Autumnum viret: Iulio autem flosculos facit.

Draconem nostra ætas appellat: Itali *Dragoncellum*: Gallicæ olitores *Dragon*, quo nomine Belgis ac Anglis innotuit. Existimatur verò Auicennæ Tarcon illud esse, de quo cap. DCLXXXVI. Sed breuis adeò de hoc Auicenna est, vt certò affirmari nihil queat. Fertur & Dracone herba, quæ & πολύϊδος, Glaucus olim in vitam restitutus; de quo in Erasmi Chiliadibus. Differentem verò hanc à vulgari Dracone verisimillimum est.

Acria autem huius Draconis folia sunt: saliuam dum manduntur ciunt: atque idcircò valdè excalfacientia.

In acetariis autem eduntur non sola, sed Lactucis addita, quarum etiam frigiditatem temperare non minùs quàm Eruca possunt. Nec alium huius herbæ vsum nouimus.

De Dracone siluestri, siue Ptarmice. CAP. XVIII.

An Draconis herbæ, si non absolutam similitudinem, facultate certè proximè accedit, quem Draconem siluestrem nominant, & Dioscoridis Ptarmice esse creditur. Cauliculi huius cubitales vel altiores, alis nonnullis brachiati: folus conuestiuntur oblongis, forma & magnitudine Oleaginis similibus, sed marginibus crenatis: flosculi in summis virgulis medio dicto sublurei, sed circumambientibus plurimis foliolis albidi, minores quàm Chamæmeli: radici multæ adhærent fibræ. 1.

In montosis, saxosis, iam & circa margines quandoque agrorum vel pratorum, locisque vmbrosis nascitur: ad hortos verò etiam transfertur, in quibus citò multumque luxuriat.

Cum flore Maio, Iunio, ac Iulio mensibus viget.

Alterum verò & huius genus habetur, folus quoque oblongis & angustis veluti Oleæ: cauliculis 2.

Draco siluestris siue Ptarmica.

Ptarmica Austriaca.

liculis quandoque culmitalibus, fastigiante in singulis flore eleganti mediocris magnitudinis, medium cuius discum x1111. aut xv. oblonga orbiculariter cingunt foliola, diluto rubore purpurascentia, e capitulo hic prodit squamoso: radix recta in altum descendit.

In campestribus superioris Pannoniæ siue Austriæ, ac in Morauia non rarò occurrit.

De prioris autem nomine non omnino conuenit: sunt qui velint Pyrethrum dici siluestre; alius verò Draco siluestris aut Tarcon videtur esse siluestre, quod magis placet. nam Draconem foliis referre potest, cum Pyrethro autem similitudinem habet nullam.

Leonhartus Fuchsius hanc Dioscoridis Ptarmicen esse iudicauit: quadrant caules, folia, & flores forma: sed florem odoratu vel acrem esse, vel sternutationem excitare, nondum Belgis exploratum; Ptarmice siquidem, vt Dioscorides ait, θάμνος siue exiguus est frutex, ramulos habens λεπτὰς, tenues, multos, rotundiores, similes Abrotoni, atque circa hos folia oblonga, qualia Oleæ, multa, in summo capitulum veluti Anthemidis paruum, rotundum, odore acre & sternutationem excitans. Potest autem in frigidis regionibus ignauior vis huius esse, quàm in calidioribus; in calidis siquidem omnia odoratiora & efficaciora, vt Theophrastus ait, gignuntur. Ptarmices autem Plinius & Theophrastus non meminerunt quod suspicionem nonnullis adferre, nullam esse πταρμικὴν propriè dictam, & eamdem cum Struthio hanc esse.

Ptarmica. Struthion. Πταρμικὰ siquidem generali voce Græcis dicuntur, quæcumque sternutationem excitant: inter quæ & Struthion. Quod si ita se habeat, eademq; sit Ptarmice cum Struthio, siluestris Draco nequaquam Ptarmice erit: nam Struthion spinosa stirps est, caule fetulaceo, tenui, lanuginoso, foliis Oleæ, vt Plinius lib. x1x. cap. 111. scribit; qualis modò descripta non est.

Alteram Matthiolus pro Ptarmice quandoque etiam habuit, sed posteà mutata sententia, Fuchsij iudicium amplexus, priorem quoque pro Ptarmice habet, & hanc quasi alteram eius speciem facit.

Facultate autem & viribus Draco siluestris hortensi non est inferior: excalfacit & resiccat: gustu acris & feruens. Adduntur verò & Lactucis aliisque acetarijs huius folia, quorum frigiditatem, veluti Eruca & Draco, corrigunt quoque ac temperant.

De

De Nasturtio. Cap. XIX.

Nasturtium hortense.

ANGVSTA, laciniata, ac dissecta, non tamen magna Nasturtio sunt folia: caulículi tutundi, pede altiores, flosculis primùm albidis, deinde valuulis paruis totundiusculis grauidi, in quibus semen tuffo colore rubens.

In hortis seritur: quocumque solo prouenit, præsertim si rigetur.

Quoduis anni tempus, excepta hieme, ad sationem eius commodum: celeriter enascitur, cito quoque in caulem assurgit, ac semen perficit: quod tamen serius satum est, nun ita citò attollitur.

Græcis κάρδαμον: à quibusdam & κυνοκάρδαμον, vt inter nothas voces habetur: Latinis Nasturtium: nonnullis verò mutuata, à Germanica & Gallica appellatione, voce Cressio: Germanis Kreß / & Garten Kreß: Belgis Kerſſe / & Hofkerſſe: Italis *Nasturtio*, & *Agretto*: Hispanis *Mastuerço*, *Morriones*, & *Mestuerço*: Gallis *Cresson*, & *Cresson du iardin*. Anglis Gardyn Cressys / aut Towne Cressys: Bohemis Zahradnij Kerssicha.

Nasturtium autem Lannis appellatuor, vt Varro & Plinius sentiunt, à naribus torquendis, quodque odore & seminis acrimonia sternutamenta prouocet.

Nasturtij autem herba acris & mordax est: potenter idcircò excalfaciens ac resiccans: sed minùs tamen cùm adhuc virens & tenella est, propter aqueæ humiditatis admixtionem acrimoniam eius obtundente, adeò vt cum pane velut obsonium, vt Galenus ait, hoc vti liceat: velut non tarò apud Belgas, qui Nasturtio cum pane & butyro mense Maio frequenter vescuntur. Acetariis vero & inditur, veluti Draco & Lactuca: atque huius causa maximè sentut. Facit eadem ad graue illud malum, quod Germani Scorbutum appellant: nec minor est huius, quàm vel Cochleariæ, aut Nasturtij aquatilis, in hoc morbo vis & facultas.

Semen Nasturtij multò acrius est quàm herba: calfacit & desiccat ordine ptopemodum quarto: adurentis facultatis particeps, & inter rubefacientia siue φοινιγμούς non postremo est loco: proinde ad coxendicis dolores, alioſque veteres, qui rubefieri postulant, conducibile. Lienem cum melle impositum extenuate & teprimere Dioscorides ait: cum aceto autem ac polenta ischiadicis auxiliatur, & œdemata ac inflammationes discutit: lepras & impetigines abstergit, furunculos, quos Græci ἀθήρας, cum muria ad suppurationem ducit. Sorbitionibus admixtum quæ asthmaticis exhibentur, crassos thoracis humores valenter incidit ac educit. Stomacho autem, referente Dioscoride, inimicum est, aluum turbat; lumbricos pellit, lienem imminuit, menses ciet, fœtus enecat, Venetem tamen excitat.

Ex alto delapsis aut præcipitatis datum confert: sanguinem coagulatum dissoluit, & ne alicubi in corpore coëat aut coaguletur præcauet: sudotem etiam mouet, vt recentiorum experientia inuentum ac comprobatum.

De Barbarea. Cap. XX.

BARBAREA Rapum ac Napum foliis æmulatur, quæ tamen læuiora, ac minùs aspera sunt. caulis tectus, striatus, cubitalis, qui à medio ferè ad fastigium vsque tam ipse quam eius ramuli flores proferunt luteos, ac siliquas oblongas, teretes, in quibus exiguum & colore rufum semen: radix mediocriter crassa & oblonga est.

In campis ac hortis in quibus olera seruntur, rum & alibi, veluti secus semitas ac vias quandoque nascitur.

Tota hieme viret, flores Maius, Iunius semen largitur.

Germani Sant Barberen kraut nominant, Latinè Barbaream ideircò vocauimus: Belgis

Barbarea.

Pseudobunium.

I.

Winter kerſſe dicitur, hoc eſt, Cardamum ſiue Naſturtium hibernum, quòd videlicet Naſturtij loco acerarijs hieme addatur: à nonnullis veto & Steinrupt a facultate qua aduerſus calculum pollere fertur.

Dioſcoridis autem ψευδοβούνιον, hoc eſt, falſum Bunium eſſe videtur: folia ſiquidem & ramulos cum floribus ac ſiliquis Napi fert, & guſtu acre eſt, quale Pſeudobunium eſſe ipſe ſcribit. Non eſt autem Sideritis, aut aliqua eius ſpecies, vel Scopa regia, vt nonnullis viſum.

Ceterùm Barbarea valdè excalfacit ac teſiccat, vtpote ſapore acris, & Naſturtio facultate aſſimilis eſt. Acetarijs verò & additur, hieme præſertim, cùm Naſturtij copia deeſt: in quibus quod illud poteſt.

Medetur verò & eadem Scorburo non minùs quàm Naſturtium. Semen admodum quoque acre, calidum ac ſiccum, adeoque tenuium partium, vt vrinas euocet, & cohærentes calculoſas arenulas diſſoluat ac expellat.

De Thlaſpi. CAP. XXI.

THLASPIOS tria genera noſtra obſeruauit ætas.

Primum latioribus eſt foliis atque oblongis, vtroque margine nonnihil incuſis: caule pedem alto non abſque adnatis ramulis; circa quos floſculi primùm albidi, poſteà verò planæ rotúdiuſ-

Thlaſpi latius.

Thlaſpi alterum.

culæ

Thlaspi minimum.

Draba siue Arabis aut Thlaspi Candiæ.

culæ valuulæ, supetiore parte fissæ ac infractæ; in quibus semen nigricans, acre, & feruens gustu, Allium etiam simul nonnihil sapiens: radix tenuis est.

Alterius folia minora sunt & acuminata: caulis similiter ramosus & pans altitudinis: cauliculi quoque ramosi, flosculi albidi, valuulæ planæ, rotundæ ac infractæ, sed minores multò: semen acre, mordax, Nasturtio simile. 2.

Tertium cauliculis tenuissimũ est, sed magis ramosum: folia exilia, valuulæ minimæ, semen valdè exiguum, non tamen minùs quàm superiorum acre aut feruens. 3.

Iuxta vias, sæpè in agris, locis non ratò saxosis ac incultis Thlaspi gignitur. In Bohemia ac Germania frequentia sunt: Rheni saxosam amant ripam. Galenus Thlaspi in Cappadocia ac Creta natum commendat, sed peculiaritet ex Sauro asportatum, quod optimum esse ait, & nec Cretico, nec passim nascenti simile: lib. 1. De Antidotis.

Thlaspi cum matuto semine à mense Iulio vsque in Augusti finem tepetitur.

Hoc herbæ genus Græci Θλάσπι, à fructu qui scutum exiguum infarctum refert, nominant. Exstant verò & aliæ eius intet norhas voces appellationes: vt Θλασπίδιον, σίνηπι πρασικὸν, σίνηπι ἄγριον, μυῶπις μυόπιερον, δασυμόφων, Σίσυμβρον, Scandulaceum, Capsella, Pes gallinaceus. Nec desunt recentioribus sua nomina, quibus Nasturtium rectorum, & Sinapi rusticum dicitur: Germanis Bawrensenff / Bawrenkreß / Wilder kreß: Brabantis Wilde kerssse / Boeren kerssse: Gallis *Senene sauuage.*

Primum genus à nonnullis in Belgio Bissekruyt / & Scotodorhlaspi: tertium à Germanis Bisemkraut / hoc est Brabantis Bessemruyt / quandoque nuncupatur.

Dioscorides & aliud præterea Thlaspi à Crateua traditum refert, foliis latis, magnis radicibus, quod esse videtur vulgò Bolbonac dictum, ac lib. 1. Pempt. secundæ Violæ latifoliæ nomine descriptum extat. *Thlaspi Crateuæ.*

Thlaspios autem semen facultatem habet, vt Galenus ait, acrem: internos abscessus rumpit, menses mouet, fœtus enecat, per sedem infusum sanguinolenta euacuans ischiadicis prodest, bilem per inferna & supema acetabuli mensuta potum exputgat, auctore Dioscotide. Admiscetur verò & antidotis veluti Theriace, & aliis eiusmodi.

De Draba siue Arabi.

Cap. xxii.

Draba caule assurgit pedalis altitudinis, aut proceriore, in tenues ramulos sparso: foliis oblongis, angustis: fastigiantibus muscariscum flosculis è cæruleo rubroq; permixtis, vtrisq; dilutis, eleganter purputascentibus: succedunt thecæ paruæ infractæ, alterius

Thlaſpios magnitudine, in quibus ſemen ſimiliter acre veluti Naſturtij.

Huius verò & ſpecies quædam floſculis in umbellis candidis, veluti Sambuci.

In Pannonia ſuperiore, Auſtria nunc dicta, locis incultis, & ſecus vias hæc naſcitur.

Iulio ac Auguſto menſibus florem ac ſemen profert.

Græcis δεγδη dicitur, vel ἀεγδὶς facili lapſu Δ in A, Latinis Arabis & Draba, à Plinio lib. XXVII. cap. IX. Dryophonon, vulgò Thlaſpi Candiæ.

Feruentis guſtus; at potenter idcircò excalfaciens huius non minùs quàm Thlaſpios ſemen eſt. Admiſcent verò idipſum aridum obſoniis, maxime in Cappadocia, Dioſcorides ait: herbam verò vnà cum priſana coqui, cui incocta ad crudorum humorum pectoti inhærentium concoctionem & expurgationem conferre poteſt.

De Irione. CAP. XXIII.

Irio ſiue Eryſimum.

IRIO foliis ab vtraque parte profundiùs inciſis Erucam vel potiùs Sinapi refert: caulículi tum & ramuli tenues ſunt, lenti admodum ac obſequioſi, ac flecti faciles; quibus adhærent floſculi lutei, ac deinde ſiliquæ teretes, tenues, oblungæ, graciliores quàm Fœnogræci, in quibus ſemen exiguum veluti Naſturtij, feruentioris guſtus.

Locis ſaxoſis, iuxtà rudera, ſecus ſemitas, aliiſque incultis ac deſertis, ſubinde nonnihil humentibus reperitur.

Flores, & ſemen, & hæc Iulio & Auguſto perficit.

Irionem Græci ἐρύσιμον vocant: nonnulli verò & χαμαίπλιον, Chamæplium. Deſcribitur autem illud à Dioſcoride. Theophraſto autem aliud eſt Eryſimum: illud videlicet quod Dioſcorides Myagrum appellat, vt libro II. cap. XXIII. quartæ Pempt. latius ſcriptum eſt. Hallucinantur autem non parum, qui Irionem Verbenę ſpeciem exiſtimant, & Verbenam feminam nominant.

At Irionis ſemen ſicuti guſtu Naſturtio apparet ſimile, ita Galenus ait, & facultate igneum eſt & excalfactorium: eſt verò & ſimul extenuans. Facit autem ad thoracis rheumatiſmos, ſuppurationes, tuſſes, icterum & coxendicum dolores cum melle delinctum. Vbi autem in eclegmate, vti eo expedit, præſtat aqua macerátum refrigerari, aut linteo inuolutum, & maſſa piſtoria oblitum, peraſſari.

Bibitur verò & aduerſus mortifera venena, addit Dioſcorides, quod cum aqua & melle cataplaſmatis in modum impoſitum occultus profit cancris, parotidibus, duritiis, & mammatum teſtiumque inflammationibus.

De Iberide. CAP. XXIIII.

MVLTIS tenuibus ramulis à cubitali cauliculo prodeuntibus Iberis luxuriat: folia ei parua, oblonga, anguſta veluti Naſturtij: floſculi ſecundùm ramulos albidi, exiguéque valuulæ, in quibus ſemen: radix longa, ſenſim attenuatur, intus foriſque candida, ſapore acris.

Iuxta vereres muros, & inculta itinerum in Italia alibique prouenit: apud Belgas non nili hortenſis eſt.

Græcis ἰβηρὶς & καρδαμαντικὴ: à nonnullis & Galeno λεπίδιον: à Plinio Latinè Hiberis, Naſturtium ſilueſtre, & ſimiliter etiam Lepidium. Aliud tamen & Lepidium lationis eſt folij Plinianum, proximo capite deſcribendum. Exiſtimatur verò & illud herba eſſe Grias dicta, de quo Apuleius cap. XL. cuius ad iſchiadicos vſus quoque eſt commendatus.

Grias herba.

Iberis autem ex quarto eſt ordine excalfacientium, ſimile Naſturtio tum odore, tum guſtu, tum viribus, ſed minùs ea deſiccat, auctore Galeno.

Radices, inquit Dioſcorides, calfacientes & aduentes, quæ vtiliter cum pinguedine porcina

Iberis.

cina falsa cataplasmatis in modum ischiadicis horis quatuor imponuntur: ti deinde in balneum descendatur, & postea locus oleo cum lana perungatur. Quæ & latiùs à Damocrate aliquot carminibus explicantur apud Galenum lib. IX. De medic. secundũ locos his versibus extantibus:

Herba hæc vbique multaq; frequens nascitur,
Monumenta tux tantiqua, muras & veteres,
Tritasq; quondam publicè pedibus vias,
Quas iuxta aratrum duxit haud quis agricola,
Semper virescent, foliis Nasturty
Florentibus Vere, attamen maiaribus.
Caulem cubitalis longitudinis gerit
Paulò minorem aut rursus ampliorem, ab hoc
Aetate pendent folia, donec multa hiems
Sarmentitiam deducat hæc ad imaginem, &
Deiecta & exiccata depereant gelu.
Adnata radici tamen cernes alia.
Aestate florem fert calore lactea
Multum tenuem variumq; valdè cauliculum.
Ad quem sequitur semen penitus sic exiguum,
Visum ferè vt fallens, oculos quoque effugiat.
Odorem habet radix at inde acerrimum,
Vera similem quàm maximè Nasturtio,
Hanc erutam larga satis cape copia
Aestate, nam tunc optima & fortissima est
Adhuc recens, siccata fit sed debilior.
Tusam hinc probè, (nam difficulter tunditur)
Pauca subactamq; excipies axungia,
Cruriq; tati & maximè coxendici
Adhibebis, & ligabis, & sines duas
Horas mulieribus, viris sed quatuor.
Hinc balneo inductos, nec vllo ex vaginae,
Nec smegmate vlla pinguiore collines,
Sudore sed modico exiliente, in salium
Merges, iubens perferre, nam mordacitas
Ingens, caloris sensus atque exoritur.
Verùm hinc rigatas leniter producito.
Illati enim quamuis manibus sint plurimum,
Exibis attamen suis pedibus valens
Quicumque consilium hoc bonum susceperit.
Ad multum oleum miscebis hinc vinum modicum:
Et cancuties, & illines totos eo.
Ac mox madore tersa & pinguedine,
Totum teges crus mollibus in velleribus,
Iubens obire assueta vita munia,
Quacumque vult, & non grauatim suscipit.
Hoc auxilium certum atque constans integrè est.
Et nullo alio adiicicndo ei simul indigum.
Quare dolore ablato adora radiculam,
Cuius beneficio tibi sanitas data est.
Quod si tamen inde affectionis vestigium
Quoddam supersit, post repetes hoc præsidium,
Diebus vt multum decem his præteritis.

De Lepidio Pliniano. CAP. XXV.

LEPIDIO huic folia sunt oblonga, lata, è cæruleo virentia, Laurinis maiora, mollioraque, ambitu verò etiam crenata: caules cubito altiores, teretes, ac lenti; quorum ramulis flosculi adnascuntur candidi, semenque exiguum: radix albida, serpit & non nullibi progermi-

Lepidium Plinij.

nans ſtirpem multiplicat, veluti Rhaphanidis magnæ.

Apud Belgas temerè fuerit alibi quàm in hortis requirere, in quibus diutinè radix viget: vmbroſa autem amat loca, & nõ omnino anda.

Vere folia erumpunt, Iunio ac Iulio apparent floſculi.

Deſcribitur iſtud Lepidium à Plinio lib. XIX. cap. IX. Exit, ait, in cubitalem altitudinem foliis Laurinis, ſed mollibus. Dicitur idem & à nonnullis Raphanus ſilueſtris, aut potiùs Raphanis ſilueſtris; item & Piperitis: eſt tamen Piperitis etiam Capſicum, de quo mox. Germani Pfeffkraut nominant: Belgæ Peperkruyt: Galli *Paſſerage*: Angli Dittander.

Huius autem folia, ſed præcipuè radices, vehementer quoque excalfaciunt, vtpote feruida & acria guſtu.

Inter vrentia, inquit Plinius lib. XX. cap. XVII. intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando, vt tamen cera & roſaceo facilè ſanetur. Sic & lepras & pſoras tollit ſemper facile, & cicatrices vlcerum.

De Capſico. CAP. XXVI.

CAVLICVLVM promit Capſicum virentem, nonnihil ſtriatum, cubito quandoque longiorem: folia oblonga, latuſcula, læuia, hortenſis Solani ferè ſimilia, ſed anguſtiora, ac ma-

Capſicum oblongioribus ſiliquis.

Capſicum recuruis ſiliquis.

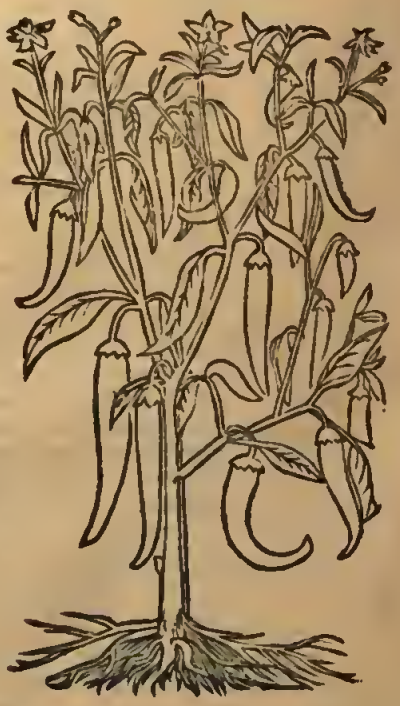

gis

Capsicum latis siliquis.

Capsicum minimis siliquis.

gis acuminata: secundùm ramulos floſculi è foliorum alis apparent candidi, vt plurimùm quinquefolij, vmbilico medio aſtenſci inſtar virente: ſiliquæ forma & magnitudine differentes poſteà ſequuntur, initio quidem virentes, ſed per maturitatem elegantì rubentis Coralij colore, ac nitore reſplendentes; in quibus exiguum planum, ex diluto luteo ſubalbicans ſemen, guſtu Piperis modo acre, veluti & ipſa eſt ſiliqua: ſunt autem hæ quandoque oblongæ, & inſtar digiti rectæ; aliàs oblongæ quidem, ſed corniculi modo recurua tæ: nonnumquam latiores, & cordis turbinatam figuram referentes: rotundæ ſphæroides etiam quædam ac minimæ; acredinis autem vehementia omnibus ſimilis.

Aliunde & ex Indis aduectum apud Germanos ac Belgas in hortis ſeritur: ſed frequentiùs in fictilibus colitur, ſic enim commodiùs transferri, & hieme, quæ huic inimica eſt, ſub tecturn deferri poteſt.

Tarde admodum, & ſub finem Autumni demum fructus in Germania maturitatem conſequuntur.

Appellatur autem iſtud ab Actuario Græcè κυνικόν: exiſtimatur verò & illud eſſe, quod ab Auicenna Zinziber caninum dicitur: à Plinio verò Siliquaſtrum, quod Piperis ſaporem magis quàm Panax refert; Piperitis ideireò & nominatur, vt lib. XIX cap. XII. ſcriptum reliquit: Panax, inquit, Piperis ſaporem reddit, magis etiam Siliquaſtrum; ob id Piperitidis nomine accepto.

Recentiores ſubinde Piper vocant Indianum, aut Indicum aliquando Piper Calecuthium, vel Piper Hiſpanum: Germani Indianiſcher Pfeffer / Kalcutiſcher Pfeffer: Belgæ frequentiùs Breſilie Peper Breſilianum Piper: quandoque & Peper van Zuden: Galli *Guince*, aut *Poivre d'Inde*, & *de Brèſil*.

Cæterùm excalfactorium vehementer ac pariter reſiccans Capſicum eſt, ad quartum veriuſque qualitatis ordinem accedens; multò videlicet calidius ac ſiccius, quàm Zinziber communiter eſſe Auicenna tradit. Vtuntur autem nonnulli huius ſemine Piperis loco, ſed non recte: nam malignum ac venenoſum quid obtinet, quo iocinori aliiſque viſceribus incommodat. Auicenna Zinziber caninum canes ſcribit interimere.

De

De Pseudocapsico. CAP. XXVII.

Pseudocapsicum.

PSEVDOCAPSICVM altius ac fruticosius est quàm Capsicum: caules eius quandoque bicubitales, lignosi, ramosi: folia oblonga, latiuscula, læuia, longiora angustioraque quam hortensis Solani: flores candidi: fructus rotundus, rubens, dilutiùs tamen quàm Capsici: semen in hoc planum, nullius aut exigui gustus.

Peregrina etiam surps, quæ & in ficulibus à Belgis alitur. Diuturnioris autem quàm Capsicum vitæ est, & pluribus annis superesse potest, si hibernis mensibus à frigore caueatur.

A Capsici similitudine Pseudocapsicum nomen inuenit: sunt qui Solanum rubrum, aut Solanum lignosum esse velint: sed Solani non est speeies. Hispani *Guindas de las Indas* appellant.

Temperie autem Pseudocapsicum cum Capsico non conuenit: non excalfaciens siquidem est, sed refrigerans. Quæ autem præterea eius sint facultates, nondum exploratum.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS QVINTAE LIBER QVINTVS,

DE CARDVIS.

PRÆFATIO.

CARDVORVM varia est materia. ad Olerum genera referri potest: Cinara, Scolymus. Carlina radix ad multa vtilis medicamentis annumeratur. Inter medicas herbas Carduo etiam Benedicto locus, veluti & Eryngio, ac aliis nonnullis. Venenatis accedit Chamaleon niger.

Cùm igitur ad vnum aliquod genus, vel classem aliquam à nobis institutam referri hæc de caussa nequeant, nec separari eos cõueniat, in quintum huius Pemptadis librum digestos, veluti Parerga Olerum historiæ subiunximus, atque in hunc recepti, stirpium earum historia, quæ ad herbarum censum pertinent, finem imponunt. Reliqua enim sexta Pemptas frutices & arbores prosequitur.

DE ACANTHO.

CAPVT PRIMVM.

Acanthus sativus.

Acanthus silvestris.

ACANTHI duo genera: vnum aculeatum & spinosum, vereque ἀκανθώδες; alterum lævе, spinis carens, quod à similitudine cum priore Acanthi quoque nomen & appellationem accepit: hic hortensis ac sativus, ille silvestris.

Sativo Acantho ampla, lævia, subnigricantia sunt folia, profundis ab vtroq; margine, & frequentibus incisuris sinuosa; inter quæ medius erectus assurgit caulis crassus, compactis floribus à medio ordine digestis adornatus, colore candidis, forma oblongis, qui duobus

duobus velutiunctimentis, vno superiore, altero inferiore muniuntur: sequuntur valuulæ, in quibus semen latum: radices foris nigricant, intus candidæ, lentoque succo plenæ, in plures diuiduntur propagines, quæ vti late serpunt, ita subinde progerminant. Tam pertinaces autem hæ sunt vitæ, vt quantulacumque earum relicta pars stirpem non rarò etiam progignat.

Siluestris Acanthus caule, fastigio acuminato, florum colore ac specie, tum & semine satiuum refert, sed tamen breuior ac humilior: folia similiter ampla, multis incisuris laciniosa, sed haudquaquam læuia, verum frequentibus, asperis, duris spinis circa marginum crepidines horrentia.

Satiuum Acanthum Dioscorides in petrosis, riguis, ac etiam in hortis nasci tradit: in vtraque Germania teneræ fuerit alibi quàm in hortis requirere.

Siluestris in maritimis quibusdam Italiæ locis reperitur. Huius folium, flores, ac semen olim ad me in Belgium misit Clarissimus vir Alfonsus Pancius Ferrariensis Ducis Medicus, & Simplicium ac Medicinæ, dum viueret, professor.

Vterque Acanthus æstuis floret mensibus, semen sub Autumnum perficitur, radix restibilis; subinde tamen hieme in vtraque perit Germania, si rigidior fuerit.

Græci ἄκανθον nominant: Latini nomen seruant: Acanthus tamen generaliter omnem spinam significat: per Antonomasiam autem ille Acanthi nomen accepit.

Satiuus siue hortensis Acanthus παίδερως quoque appellatur & μολυμφυλλος, Galeno, Oribasio, & Plinio auctoribus: Plinius verò & hunc Acanthum læuem nominat, ac topiariam & vrbanam herbam esse refert. Dicitur à quibusdam Branca vrsina: (alij Spondylium Brancam vrsinam vocitant:) Italis *Acantho*, & *Branca orsina*: Hispanis *Yerua giguante*.

Huius Acanthi folia in epistylijs columnis, ac alijs operibus, poculorum etiam ansis veteres sculptores olim imitati sunt: vti inter alios Virgilius vel ipse testatur Bucolicorum Eclogâ tertia:

Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit,
Et molli circùm est ansas amplexus Acantho.

Item & Theocritus Eidyllio primo:

Πασᾶ δ' ἀμφὶ δίνας ἀκανθίνα πὰ τὰ ἄκανθος.

Alter Acanthus spinis horrens ἄγριος ἄκανθος, & siluestris Acanthus nominatur: atque hic proprie ἄκανθα siue spina dici potest, quo nomine Acanthus plerisque dictus reperitur.

Est tamen & alia Acantha frutex spinosus, cuius, vt Herodotus & Theophrastus aiunt, lacryma gummi est: ad cuius fortassis differentiam, Herbacantha hoc Acanthi genus à nonnullis dictum. Reperitur & inter Acanthi appellationes Mamolariæ vox, item & Crepulæ, sed cui, siluestrine an satiuo, debeatur, non expressum.

Ceterum Acanthi satiui folia temperie in calidi & frigidi medio quasi consistunt, nonnihil humida, emollientem ac leuiter digerentem facultatem, veluti Maluæ obtinent. Enematis idcircò non minùs quàm Maluæ vtiliter incoquuntur: radix, auctore Galeno, reliccatona magis est.

Dioscorides ait, ab igne vstis & luxatis artubus has impositas subuenire: potas vrinas ciere, & aluum cohibere: ruptis, conuulsis, tabidisque prodesse. Prosunt autem tabidis sanguinem spuentibus, tum ex alto delapsis, ab ictu, aut conatu aliquo supra vires læsis non minus quàm Symphyti maioris radices, quas substantia, lento succo, & qualitate proxime referunt.

De Acanthio. CAP. II.

1. ACANTHIO magna, longa, lataque sunt folia vtrimque incisuris dissecta, & acutis durisque secundùm marginum crepidines spinis horrentia, quæ molli lanugine tota candicant; e quibus medius caulis assurgit procerus, supra duos cubitos altus, adnatis membranis angulosus ac spinosus: capitula similiter spinosa, ac acanacea in caulis ac alarum fastigijs eminent; flores ex multis purpurei coloris staminibus, hæc proferunt: semen succedens lanugine conditur, oblongum, glabrum, dilutipunicei coloris, minus quam Cnici: radix alta, candida, dura, ac ligniosa, fibris non destituitur.

Nascitur in vtraque Germania secus vias, tum & alibi.

A Iunio in Augustum vsque floret, altero à quo enatum est anno: interea & semen maturitatem consequitur, quo maturo perit, vt plerique & alij Cardui, quibus non diuturnior est vita, quàm ad seminis vsque perfectionem.

2. Huic autem & similis Carduus, foliis quoque candicantibus, & secundùm margines & angulos spinosis, sed angustioribus, tenuioreque ac non ita densa lanugine oblitis: caules item veluti prioris: capitula minora quàm superioris, longioribus pediculis insistunt, & innocentioribus spinis horrent: flores purpurei ac staminei sunt, veluti prioris.

Habe-

Acanthium.

Acanthium alterum.

Habetur autem iste Carduus pro eo, qui Græcis ἀκάνθιον dicitur, quod Dioscorides foliis describit per extremitatem aculeatis, & araneosa lanugine obductis, ex qua collecta & nera vestes similes bombycinis parari queant. Germanis Weisse weg distel: Belgis Witte wegh distel: Gallis *Chardon argentin*: Anglis Ote thistell / vel Cotton thistell.

Dioscorides, folia vel radices huius ad remedia Opisthotoni bibuntur, ait: Galenus excalfactoriæ facultatis hæc esse, ex eo sentit.

De Carduo Leucographo. Cap. iii.

Svperiori Acanthio foliorum magnitudine non cedit Carduus Leucographus; folia siquidem eius magna, lata, ampla, ambitu crenata, multis duris ac asperis spinulis stipata, veluti Acanthij, sed lanugine carent, omnino glabra, dilutè virentia, notis ac lineis vanè ductis, nisque candidis ac lactei coloris maculata: caulis altus, digito crassior: flores è capitulis spinosis staminei ac colore purpurei: semen lanugini implicatum Acanthij simile.

In hortis in quibus olera seruntur, non rarò & secus vias locis incultis exit.

Floret semenque facit eodem quo Acanthium tempore.

Vulgò Carduus lacteus, & Carduus Mariæ nuncupatur: Germanicè Marien distel / Frauwen distel: Belgicè Onser Vrouwen distel: Gallicè *Chardon de nostre Dame:* Anglicè Our Lady thistell.

Leucographus autem haud impropriè dici potest, à candidis foliorum notis ac lineis. Meminit Plinius lib. xxvii. cap. xi. Leucographidis herbæ, sed qualis ea sit non expressit, difficile ideircò fuerit hanc cum Carduo Leucographo eamdem esse asserere. Existimatur verò hic Carduus esse Spina alba, Græcis ἄκανθα λευκὴ dicta, quæ à λευκογραφὰς differens est, & spinis vocibus etiam ἀγριοκύναρος δυσκίνης, ἱππίσκοπτρον, ῥήγιον, & Carduus rampanus vocatur, ab Arabibus Bedoard siue Bedeguar Marrhæo Siluatico teste. Describitur autem hæc quia à Dioscoride foliis Chamæleonis albi angustioribus & candidioribus, χαμαιλεόντος λευκοῦ λεπτοτέροις καὶ λευκοτέροις siue subhirsutis: talia autem cùm Cardui Leucographi non sint, legitimam Spinam albam esse, nun satis etiam constat.

Ceterùm Cardui Leucographi folia tenera, demptis spinis, aliquando oleribus non in-

Ἄκανθα λευκή.

Carduus Leucographus.

commodè adduntur: ad quæ præterea vtilia, incognitum est.

Galenus Spioæ albæ radicem desiccatoriam esse inquit, & modicè adstringentem; cœliacos & dysentericos idcircò adiuuare, sanguinis reiectiones cohibere, œdemata contrahere, dentium dolores lenire, si decocto eius colluantur: semen eius tenuis essentiæ ac calidæ facultatis esse, itaque potui datum conuenire iis qui conuelluntur. Dioscorides autem epotum semen conuulsis infantibus, & à serpente demorsis scribit auxiliari; & gestatum pro amuleto, tradi serpentes abigere.

De Carduo sphærocephalo.

CAP. IIII.

SPHÆROCEPHALI reperiuntur complures Cardui.

Vnus caule est prælto: foliis laciniosis, magnis, longis, latis, profundiùs incisis, graueolentibus, superiore parte virentibus, inferiore verò candidioribus ac lanuginosis: flosculi e globoso & absolutæ rotunditatis capitulo in caulieulorum fastigiis exeunt candidi, exigui, stamine in medio cæruleo: semen oblongum, nonnihil hirsutum, mediocris longitudinis: crassa & ramosa radix.

Alter acutus Sphærocephalus folia habet minora, at spinosiora: capitula quoque globata, sed è quibus præter flores, longæ quædam & duræ eminent spinæ.

Carduus sphærocephalus.

Carduus sphærocephalus acutus.

Ter-

Tertius primo forma figuraque similis, sed longè minor, & flosculi eius ad cæruleum magis accedunt colorem. 3.

Minimus est quartus, foliisque acutissimis & spinosissimis, capitulo exiguo; cuius flosculi, vt primi, albidi sunt. 4.

Referri huc & alius quidam posse videtur, sed tamen capitulo minùs globoso; compressiore videlicet ac superius latiore, a quo flosculi exeunt: tenuis huic caulis est, exilique lanugine candicans: folia oblonga, vtrinque similiter lacinatim diuisa, & ad singulos angulos spinis munita. 5.

Sua sponte nati in Germania Cardui isti non reperiuntur; memini verò olim hos videre in horto Petri Coudebergi Pharmacopœi Antuerpiensis. Pnor verò & ui aliorum hortis frequenter seri solet.

Priorem Fuchsius quandoque Chamæleonem nigrum facere studuit, sed postea rectius sentiens, Spinam peregrinam nuncupauit. Valerius Cordus Sphærocephalum apposiè appellauit: conuenit & reliquis idem nomen, nam orbiculatum sphæræ instar capitulum habent. Quantum autem plerique esse volunt, quem Matthiolus pro Spina alba proponit.

Ceterum de temperatura & facultatibus Sphærocephali Cardui nihil compertũ haberur.

De Eriocephalo Cardno. CAP. V.

Cardnus Eriocephalus.

ERIOCEPHALVS Carduus caulibus assurgit crassis & altis: folia eius laciniosa, magna, spinosa, prona parte candidiora: capitula rotunda multa, renui, candida, molliqúe lanugine conuestiuntur, emicantibus vndequaque exiguis pungentibus aculeis, superiùs verò staminеis purpureis floribus: semen splendens & oblongus, vti multis Carduis.

Aliunde in Belgium hic venit: sertur complurimis Hispaniæ incultis locis reperiri, sed tamen breuior, humilior, ac minor, quam in Germaniæ inferioris hortis, in quibus luxurians, altior atque omnino amplior nascitur.

Eriocephalus à capitulo lanoso, alio destitutus nomine, appellatur. Videtur nonnullis esse, quam Bartolomæus Vrbeueteranus & Angelus Palea Franciscanæ familiæ fratres Coronam frarrum nominari referunt: sed ab Eriocephalo multùm differens hic Carduus est, vt ex iis, quæ de Corona frarrum ab ipsis scripta, manifestum. Quæ sic habent: In confinibus Regni Aragoniæ, versus Regnum Castellæ reperimus aliud Cardui genus, quod copiosè ibi iuxta viarum semitas, & in triticeis campis nascitur. Quod quidem habet folia super terram expansa, similia foliis Catlinæ. Caret caule omnino, & producit capita plura, taliter ordinatè composita: videlicet vnum magnũ caput, echino marino simile est in medio, ac immediatè radici annexum, & circumcirca ipsum octo, nouem, vel decem, & aliquando plura pauciorave capitula. Nucis Iuglandis & amplioræ magnitudine sic contigua, quòd vnum tangit aliud, omniaque terræ adhærentia, &c. Et dum baculo effodiebamus ex ipsis plantam vnam, transeuntem quemdam rusticum interrogauimus, an sciret nomen illius plantæ. Qui vulgari suo idiomate nomen indicans, idem est quod Latinè Corona fratrum. Quod nomen nobis visum est non disconueniens esse rei, quia capur magnum stat tamquam pater, capitula verò tamquam filij eius & fratres in modum coronæ stant circumdantes ipsum patrem, &c. Demum effossa ex parte radix, baculi grossitiem habens, tenera, alba, & cum quadam adstrictione iucundi saporis erat. Hæc illi. *Corona fratrum.*

De Eriocephali verò facultatibus nihil quoque adferri potest.

De Cinara. CAP. VI.

Cinara.

CINARÆ nulla quidem verè genera sunt: nam aculeata & spinosa (Carduum vocant) non nisi degenerans Cinara est; ex eiusdem siquidem stirpis semine vtraque tam spinosa quam non spinosa enascitur.

Folia autem Cinaræ ampla, magna, oblonga, & lata sunt, profundis incisuris ab vtroque latere laciniata, spinis carentia, aut omnino paucis obsita, e viridi cinericio colore candicantia: caulis cubito altior, fastigio fructum profert globosum, Pini cono minio similem, ex multis videlicet cõpactum squamis, quæ fructu grandiore facto dissoluuntur ac superiùs virent, interiùs verò ac inferiùs carnosæ sunt & albidæ: pandente verò se & ipso cono, flos prodit stamineus ex subcæruleo colore eleganter purpureus: semen oblongum, maius & crassius quam Cardui Leucographi; mollibus ac lanosis pilis subest, qui intra fructum continentur: radix crassa, mediocris longitudinis.

Carduus siue spinosa Cinara à priore non differt, nisi quòd foliorum huius omnes anguli, ac coni squamę, duris pungentibus spinis armentur; vnde & Cardui nomen merito accepit.

Colitur autem Cinara in hortis: stercoratam & solutam terram diligit, quantuis & in pingui posset melius prouenire.

Serenda est circa Calendas Martias Luna crescente, si fieri potest: semina in area spatio semipedis discreta, non alte imprimenda sunt, sed tribus digitis comprehẽsa mergantur, donec ad primos articulos terra peruenerit: tunc leuiter terra operiantur, & herbis liberentur assiduè. Cacumina seminum si confracta fuerint, spinis carebunt. Circa Calendas Nouembris, (vel etiam citiùs in Germania,) planta deprimenda, multoque cinere stercoranda: id enim genus stercoris huic olen videtur aptissimum. Singulis annis à caudice auferendæ sunt plantæ siue soboles, cum aliqua tamen radicis parte vellendæ, quæ circa Autumni æquinoctium disponendæ sunt, Columella & Palladio auctoribus.

A cinere, quo stercorari amat, Cinara dicta: Galenus κίνναρα quoque Græcè appellat, sed per α & υ prima syllaba: Italis *Carciofi*, *Archiocchi*: Hispanis *Alcarrhofa*: Gallis & Belgis *Artichaux*: vnde & Arucocalus, & Arucoca à nonnullis nuncupatur: Germanis Strobilvvein.

Spinosa Cinara non modò vulgò, verùm & à Palladio Carduus vocatur: Italis *Cardo*: Hispanis *Cardos*: à Gallis *Chardons*. Scolymus autem huic esse Dioscoridis folio est Chamæleonis aut Spinæ albæ. caule multùm folioso, capite spinoso. Cinara autem huiusce modi non est, & nec illa quidem quæ spinosa. Nam tametsi caput spinosum illi sit, caulem tamen non habet multùm folio sum, sed sæpè foliis viduum, vel vno aut altero tantum dem folio ornatum.

Cactus. Conuenit magis Cinara cum eo qui κάκτος à Theophrasto ac Plinio dicitur; tametsi per terram repentes caules à radice non emittat: folia habet lata & spinosa: de quamaræ liue detracto cortice, foliorum mediæ costæ edules sunt, & fructus, exempta cum semine lanugine, vescendus: quodque subest, Palmæ cerebro tenerituduine haud inferius. Quæ de Cacto Theophrastus & Plinius referunt.

Quod autem de caulibus scribunt, mox in terram à radice missis, qui esui sunt idonei, fortassis foliorum sunt coltæ, quæ sublatis vtrimque folio sis additamentis (quemadmodũ mensis inferuntur) caulem referre possunt. Nisi vel in Sicilia, vbi tantùm Theophrasti ætate nascebantur, & caules quosdam βλαστίους, siue in terram procumbentes, & alium erectum quoque proferat: postea verò in Italiam aut Germaniam translatus βλαστέας illos emittere desinat. Solum liquidem ac cælum ad stirpium mutationem plurimum posse, non modò Theophrastus auctor, sed & ipsa rerum experientia ostendit. De Cacto verò hæc Theophrastus:

Κακτὸς

Κάκτος in Sicilia tantùm nascitur, statim à radice caules in terram procumbentes emittit, folio lato atque spinoso, caules desquamati cibo idonei sunt, paululùm amaricantes, qui in muria asseruari queunt, alium verò & caulem producit, quem πτερυγα vocant, is quoque cibo aptus, sed reseruari nequit, ἀκανθωδες siue fructus spinosa facie, exemptis lanuginosis seminibus, vescendo est, & Palmæ cerebro similis, σκαλιον appellant, (Plinius Ascaliam legit) Athenæus ἀσκάληθρον. Πτέρυξ.

Ipsius autem Cinaræ fructus exteriorum squamarum vngues, hoc est, inferiores albidæ crassioresque partes, tum & ipsius medius discus, cui papposum semen insidet, & cruda cum pipere & sale, frequenter verò cum pinguium carnium iure addito pipere decocta eduntur, ac inter delicias habentur, gulæque Venerisque incitamenta. Sic & foliorum mediæ spinæ siue costæ culturæ mangonio candidæ teneræque factæ magno apparatu mensæ vnà cum bellariis inferuntur; mandunrur verò sale & pipere additis veluti crudæ Cinaræ. Vtraque autem praui sunt succi.

Cinara siquidem succum in se continet bilioſum copioſiorem, ſubſtantiam verò habet duriorem, adeò vt ex hac ſuccus melancholicus, ex illo verò renuis ac bilioſus gignatur: auctore Galeno in lib. De aliment. facultatibus. Præſtat autem ipſam elixam mandere. Foliorum autem coſtæ omnino durioris ſubſtantiæ, crudum & melancholicum ſuccum corpori conferunt, & flatulenti multum obtinent.

De Carduo Chryſanthemo, ſiue Scolymo Theophraſti.

CAP. VII.

Carduus Chryſanthemus.

Cardui Chryſanthemi altera icon.

CHRYSANTHEMO Carduo caules à radice ſubinde complures efferuntur rotundi ac ramoſi: folia autem hos conueſtunt oblonga, pulchrè virentia, vtroque latere profundiùs inciſa, ac ſpinis per angulos horrentia: flores à foliorum alis è paruo acanaceo capitulo folioſi prodeunt, Cichorij floribus perſimiles, ſed auri colore lutei, latum, planum, paleaceumque ſemen, non magnum, nulla lanugine implicitum ſuccedit: radix longa, digitalis craſſitudinis, dulcis ac mollis, eſuiſque idonea; qua & ſues delectantur. Effluit autem ex hoc Carduo, quacumque parte vulnerata, albidus & lacteus ſuccus.

In Belgij horus ſatum cognouimus. Petrus Bellonius in Creta frequentem eſſe ſcribit

tum & in Italiæ pleriſque locis gigni. Cluſius in Hiſpaniæ, & præſertim regni Caſtellæ agris à ſerepertum refert, & circa Monſpelium; pancionibus tamen ramis & altius aſſurgentem.

Diutine & ſerò in Belgij hortis florut, à menſe videlicet Iunio ad Autumnum vſque.

Chryſanthemus autem ille Carduus à Theophraſto σκόλυμος nuncuparur: quæ etenim de Scolymo lib. VI. & VII. apud hunc leguntur, ea Chryſanthemo huic omnino quadrant:

Scolymus Theophrasti. Scolymus, ait, ſolſtitio floret, pulchre diuque florer, radicem veſcendam cùm decoctam, tum crudam obtinet, & durelcens lacteum emittit ſuccum. Gaza Carduum nominat. Memuit verò & huius Plinius lib. XXI. cap. XVI. Scolymus, inquit, Carduorum generis abus (Acorna videlicet & Atractili) differt, quod radix eius veſcendo eſt decocta. Item lib. XXII. cap. XXII. Scolymum in cibos recipit Oriens, & alio nomine λευκάνιον appellat. Quod & Theophraſtus lib. VI. innuere videtur: vbi etenim φυλλάκανθα, hoc eſt, foliis ſpinoſa recenſet, addit σκόλυμος ἡ λευκάνια.

Facit tamen Plinius & alterius Scolymi mentionem, quem aiflorem mittere purpureum, & inter medios aculeos celeriter caeſcere, & cum aura abire, lib. XX. cap. XXIII. Qui haud dubiò differens eſt a Carduo Chryſanthemo, hoc eſt, Theophraſti Scolymo, atque illo de quo priùs. Ita duo apud Plinium Scolymi: vnus radice eduli, alter flore purpureo pappoſo, & celeriter caneſcente.

Scolymus verò & à Dioſcoride deſcribitur, ſed hic cum Theophraſti Scolymo haud conuenit: vnus autem eorum eſt qui à Plinio referuntur, vt infra latiùs oſtenderur.

Sed ad Chryſanthemum conuertatur oratio. Hunc Cretæ inhabitatores, veteris veſtigia nominis retinentes, Aſcolymbros vocant: Itali Anconitani *Rinci*, Romani *Spina borda*: ab Hiſpanis *Carden Lechar*: a nonnullis vero & Glycyrrhizon, id eſt, dulcis radix. Sunt qui velint Eryngium eſſe a Vegetio in Arte veterinaria nuncuparum, qui fallunrur. Nam Eryngium illud, de quo Vegetius, Marinum eſt Eryngium, de quo paulò pòſt agendum.

Porro Scolymi huius radix & tenera folia, quæ ſubinde edunrur, ſtomachum mediocriter iuuant, ſed nutrimentum habent pauciſſimum, ipſumque tenue & aquoſum, Galeno auctore. Plinius radicem huius Etaroſthemi laudatam eſſe ait in pauperis cœna: vnam verò & ciere præcipuè tradi, ſanare lichenas & lepras ex aceto, Venerem ſtimulare in vino, Heſiodo & Alcæo teſtibus: item graueolentiam alarum emendare radicis emedullaræ vnciam in vini Falerni heminis tribus decoctam ad tertias, & à balneo ieiuno, ireque poſt cibum cyarbis ſingulis poram. Quæ poſteriora verba, Dioſcorides quoque de ſuo Scolymo habet; ex quo Plinius hæc tranſcripſiſſe videtur.

De Carlina ſive Leucacantha. CAP. VIII.

1. CARLINÆ valdè ſpinoſa ſunt folia, vtroque margine frequentibus ſectionibus profundiùs inciſa, & per angulos duns multumq; pungentibus ſpinis communita, quorum mediæ coſtæ ſubinde rubent: caulis dodrantalis aut altior, vnicum vt plurimùm proferens capitulum, exteriore circuitu ac ambitu echini Caſtaneæ inſtar ſpinoſum; quo ſuperius patente, flos exit latus, medio diſco ex multis ſtaminibus farctus, quem paruula oblonga foliola cinguit, ſæpè albicantia, raniſſime rubentia: ſemen tenue & anguſtum ſubeſt: radix oblonga, digitalis craſſitudinis, ſubnigricans, adeò rimoſa, vt ſciſſa videatur, odorata, guſtu nonnihil amaricans.

2. Huius verò & alrera ſpecies caule carens: foliis quoque valdè ſpinoſis, altenus ferè ſimilibus, circumquaque per terram procumbentibus; inter quæ medium orbicularum erumpit capitulum, exterius eodem ſpinoſum modo, ſed maius, cuius flos medio ſtamineus rubentibus foliolis, quandoque verò candidis ambitu circumſeptus eſt. Sereno autem cælo cùm huius, tum & ſuperioris flos explicatur lareque parer; nubilo vero veluti ſe recludens contrahitur: radix huius oblonga quoque & odorata, ſed albida, ſolida, non rimoſa, aut fiſſa, ſapore verò etiam minùs acris aut amaricans, atque idcircò Medicinæ minùs expetita.

Naſcuntur ambo in montibus altis, locis deſertis, ac quandoque ſecus vias: ſed quæ caulem fert, Germaniæ frequentior.

Iulio & Auguſto, tum & ſeriùs quandoque florent ac ſemen maturum proferunt.

Prior Carlina & Cardopatium, ac à nonnullis Carolina dicitur; à Carolo Magno primo eius nominis Romanorum Imperatore, cuius exercitus huius radice liberatus & præſeruatus à peſte olim fuiſſe fertur: Germani Ebenwurtz: Belgis, Gallis, ac aliis quoque *Carline*. Dioſcoridis eſt λευκάκανθα: conueniunt radices validæ & amaræ: reſpondent quoque facultates, vt mox referetur. Appellatur verò Leucacantha & aliis, ſed notiùs vocibus, πολύκανθον, φύλλον, ἰχνιάς, à Romanis Gniacardus, à Thuſcis verò Spina alba. Differens tamen ab ea ſpina, quam Dioſcorides ἀκάνθιον λεπτὸν, hoc eſt, Spinam albam facit: de qua etiam ſeorſim ſcribens, vires quoque cuique ſuas, & diſſimiles quidem, tribuit.

Leucacantha.

Alteram

Carlina siue Leucacantha.

Carlina altera.

Alteram verò & Carlinam recentiores faciunt, & Carlinam humilem vel minorem appellant. Falluntur autem non parum, qui ambas ad Chamæleones referre student: in Italia siquidem, Germania aut Gallia nusquam Chamæleones nascuntur, vt vnus pro multis testis est Petrus Bellonius lib. Singularium primo: qui quantum discriminis inter Carlinas ac Chamæleones sit, satis ostendit, quod & ex Chamæleonum subsequente descriptione manifestum fiet. 2.

Ar Carlinæ radix, cuius præcipuè vsus est, secundo ordine satis intenso excalfacit: & cum partium ac substantiæ tenuitate, tertio ordine resiccat: sudores verò etiam mouet, ventris tineas ac lumbricos pellit, venenis omnibus resistit, pestis contagia non modò arcet, sed & eamdem curat si tempestiuè propinetur, commanducata dentium dolores sedat, iocinoris ac lienis obstructiones aperit, vrinas ciet, menses promouet, hydropicis confert, datur & ex alto delaptis ac cæsis.

Atque his similia de Leucacantha Dioscorides habet: Leucacantha, inquit, prædita est radice Cyperò simili, amara ac forti, quæ commanducata dentium dolores sopit. Decoctum eius cum vini cyathis tribus auxiliatur aduersus veteres laterum dolores: ischiadicis item, tuptis ac conuultis. Succus verò & eadem potest epotus.

De Carlina siluestri. CAP. IX.

CAVLE assurgit siluestris Carlina dodrantali vel altiore in ramulos aliquot distributo: folijs oblongis, marginibus asperis ac valde spinosis, Carlinæ æmulis, flore è spinosis similiter capitulis in medio stamineo, ambitu vero foliolis subluteis circumsepto: radix tenuis, & acre resipit. 1.

Passim in locis incultis ac desertis per vtramq; Germaniã, & quandoq; in mõtosis reperitur.

Huius verò & alteram quamdam speciem Carolus Clusius describit, cauliculo vnico, tenui, breui, & palmum non superante: foliis spinosis veluti prioris, sed minoribus, vtrisque lanugine quadam incanescentibus: capitulis fere binis: flos media lanugine pallet, foliulis verò circumambientibus rigidiusculis ac luteis: radix tenuis ac ruffescens. 2.

Hanc in aridis, petrosis, ac desertis quibusdam circa Salmanticam Hispaniæ vrbem se reperisse memoriæ prodidit.

Carlina siluestris.

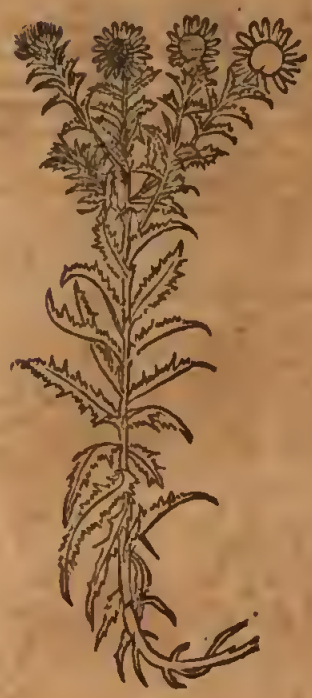

Carlina siluestris minor.

Germani Dreidiſtel / Frawendiſtel / & Sewdiſtel ſubinde nominant: Belgæ Dwe diſtel: vulgò non ineptè Carlina ſiluestris dicitur: nam flore Carlinam æmulatur, nec foliis valdè diſſimilis eſt. Hanc autem eſſe ἄκορνα, tantò eſt difficilius affirmare, quò breuior de hac Theophraſtus eſt: Ait autem hanc Cnneco vrbano ſimilem, colore flaueſcentem, ſucco pinguem. Differt autem Acorna ab Acarna: Acarna ſiquidem, vt Heſychius ait, δάφνη ἀγρία, ſiue Laurus eſt, ſed ἄκορνα ἀκανθώδες φυτόν, id eſt, ſpinoſa ſtirps. Acorna.

Excalfacientem verò & hanc eſſe, præſertim radice, ſapor eius acrimoniæ particeps oſtendit. Sed cùm nullius ſit vſus, facultates eius reliquæ non exploratæ ſunt.

De Chamæleone, & primùm de albo, ex Dioſcoride, Theophraſto, & alijs. CAP. X.

CHAMÆLEONES duo ſunt: vnus candidus, alter niger: vires radicum inter ſe diſtant, & ipſæ radices ſpecie differunt, vt Theophraſtus.

Chamæleon albus foliis Silybi aut Scolymi amplioribus, & per terram ſtratis, craſſioribus, aſperioribus & validioribus quàm Chamæleonis nigri: caule caret, ſed è mediis foliis caput promit marino Echino, Cinaræ aut Acano ſimile: flos purpuraſcens, qui ſeneſcens in pappos conuertitur: ſemen veluti Cnici, radix magna, craſſa, in lætus collibus inſtar humani cruris, interius albida, valdè odorata, ſic vt odoré facilé cameram aliquam totam, caput interim aggrauans, adimpleat, ſapore verò dulcis. Sub huius foliis circa radicem gummi reperitur; quod à mulieribus Cretenſibus non aliter manditur, quàm in Chio ab iſdem Maſtix.

In Creta inſula à ſe reperrum Chamæleonem album Bellonius prodidit, nuſquam verò in Italia, Germania, aut Gallia illum prouenire.

Plinius gummi circà radicem maximè circa Caniculæ exortum reperiri ait.

A Græcis χαμαιλέων λευκὸς: à nonnullis verò & ἴξια: Latinis Chamæleon albus, & Ixine. Gummi tamen siue viſcum propriè Ixia dicitur. Nothis verò etiam ac ſpuriis vocibus χειροίσκαθος, & Carduus ſuarius. Extant & multæ eiuſmodi voces apud Apuleium cap. cx. ſed multorum Carduorum inter ſe confuſæ.

Vocari autem hunc Chamæleonem idem ait propter foliorum varietatem. Quod & Plinius

nius lib. XXII. cap. XVIII. asserit: Mutat enim, inquit, cum terra colores, hîc niger, illic virens, alibi cyaneus, alicubi croceus, atque aliis coloribus, quod Dioscorides de nigro scriptum reliquit.

Porrò Chamæleonis albi radix temperamento calida est & sicca, ordine ad minus secũdo.

Hæc, inquit Dioscondes, oxybaphi mensura latos lumbricos pellit: sumenda autem cum vino austero aut Origani decocto: hydropicis drachma commodè in vino datur, etenim eos extenuat. Contra difficultatem vrinæ decoctum eius propinatur: cum vino autem sumpta Theriace est, hoc est, aduersus omnium virulentorum animalium morsus & ictus remedium. Occidit autem canes, sues & mures cùm polenta, addito hydrelæo, subacta.

Radicem, inquit Plinius, eius aliqui conciſam seruari iubent funiculis pendentem, decoquuntque in cibo contra fluxiones, quæ Græci rheumatismos vocant.

De Chamæleone nigro. CAP. XI.

Chamæleon niger Cortusi.

Chamæleon niger Salmanticensis.

NIGER Chamæleon foliis est Scolymi minoribus, tenuioribus, & rubro distinctis: caulis dodrantalis, digitum crassus, subrubens: κεφάλιον siue vmbellam profert, in qua flores spinosi, tenues, cærulei hyacinthini coloris: radix verò crassa, fons nigra, densa, interdum exesa: quæ dissecta interiùs est colore sufflauo, manducata verò mordicat.

In Lemno, inquit Bellonius, valde communis, vbi tam elegantes cæruleum florem profert, vt coloris pulchritudine cum ipso cælo certare, & Cyanus flos cum isto collatus, pallere videatur. Nascitur & in campis iuxta Abydum, & prope flumina Hellespontii, & in Heraclea Thraciæ.

Iconem autem Chamæleonis nigri coloribus expressam olim ad me misit magnificus vir Iacobus Antonius Cortusus patricius Patauinus, radice crassa ac nigra, inferiùs in plures diuaricata, per summa cãpillata; foliis oblongis, vtrimque valdè spinosis, caule rubente, in alas quasdam diuiso, vmbellis fastigiantibus, è quibus flores è paruis virentibus acanaceis capitulis, dilutè purpurei tubentis coloris. *Chamæleon niger Cortusi.*

Accedit verò hæc icon ad descriptionem propositam, nisi quòd flores non depingantur cærulei hyacinthini coloris, quales esse Chamæleonis nigri non modò Dioscorides, sed & Nicander

Nicander in Theriacis testatur, in quibus nigrum Chamæleonem κυάνεον; à florum nempè colore appellat: nisi fortassis alicubi alterius coloris flos eius existat. id quod dictionem ποικίλα post ὑακινθίζοντα subsequentem ostendere plenque suspicantur, sed hoc non verisimile. Nam dictio ποικίλα varietatem significans cum ὑακινθίζοντα cohærens, non nisi cærulei varietatem ostendit, qui modò remissior siue dilutior, alias intensior esse potest.

Memini verò & in hortis Belgij olim me spinosum quemdam humilem videre Carduum Chamæleonis nigri nomine: folia huic numerosa, longa, & angusta, valde spinosa, dilutè virentia quasi candicantia: caule striato, pedem alto, in ramulos diuiso; quorum fastigia occupant aliquot cohærentes flosculi è spinosis acaneis prodeuntes, colore purpurei: radice nigra ac dulci. Describitur hic à Clusio in suis Hispanicnsibus Obseruationibus Chamæleonis Salmanticensis nomine, a loco in quo ab ipso repertus. In agro siquidem Salmâticensi frequentem hunc esse ait. Verùm hunc non esse Chamæleonem nigrum satis manifestum, nec Clusius quoque affirmat.

Chamæleon niger Salmanticensis.

Sed vt ad Chamæleonem nigrum reditum faciamus: dicitur hic Græcis χαμαιλέων μέλας: à nonnullis verò & inter notha reperitur παίγκαρπον, ὑλόφωνον, ἰξία, κυνόμαζον, κυνόξυλον: Romanis Carduus niger, Vernilago.

Radix autem huius letale quiddam, vt Galenus ait, obtinet. Numeratur verò & inter deleterias à Nicandro in Theriacis, à Dioscoride lib. VI. & à Paulo Æginera, quamobrem & ad externa tantùmodò adhibetur, veluti ad psoras, lichenas, vitiligines, & in summa ad ea quę detersionem postulant: præterea digerentibus & emollientibus admiscetur, Galeno auctore.

De Eryngio. CAP. XII.

Eryngium marinum.

Eryngium campestre.

ERYNGII vnius Dioscorides meminit. Plinius lib. XXII. cap VII. duo videtur agnouisse: vnum in asperis natum, alterum in littoribus maris. Postentati verò & plura sunt obseruata: marinum quidem vnum, campestre verò & aliud, deinde & alia quædam spuria.

Marino Eryngio lata sunt folia, Maluaceis ferè similia, sed marginibus angulosa, duriſque spinis circumsepta, pinguia, è cæsio candida, gustu aromatico: caulis crassus, dodrante altior, inferiùs subinde nonnihil rubescens, cacuminibus verò capitula proferens spinosa ac globosa, nucis ferè magnitudine, senis vt plurimùm spinosis foliolis cauliculi fastigium orbiculariter

ter ambientibus incumbentia, quæ vnà cum capitulis cæruleo nitent colore: flosculi autem è capitulis similiter cærulei, staminibus medus candidis: radix digiti aut pollicis crassitudine, valdè longa, & adeò prolixa, vt tota extrahi nequeat, nisi admodum raro, aliquot locis nodosa, candicans, sapore dulcis & grata.

In tumulis arenosis littore manno apud Belgas nascitur, veluti & in Italia ac alibi.

Alterius Eryngij folia multipliciter in varias particulas dissecta spinis secundùm margi- 2.
num crepidines horrent: caulis in complures alas diuisus capitula promit spinosa, sed quàm Marina minora, à quibus & flosculi cærulei exeunt, rarò lutei: subsunt & singulis horum sex aspera pungentiaque foliola, vti prioris, sed tenuiora minoraq; radix huius oblonga quoque, foris nigricans, intus albida, digitum crassa, sapore & odore alterius, veluti & folia & ipsa gustu aromatica, quæ recèns enata, & adhuc tenella, esui etiam apta sunt.

Locis incultis, asperis, etiam quandoque saxosis, secus vias per vniuersam Germaniam, tum & in Bohemia frequens reperitur.

Vtrumque post solstitium floret æstiuum, ac Iulio mense.

Dicitur hæc Spina Græcis ἠρύγγιον: Latinis similiter Eryngium: à Plinio verò etiam Eryngē; in Officinis Iringus: inter spurias verò voces & hæc sequentia extant nomina: ἐρυθίεις, κάρυον, γοργήνιον, ἄμμιον, χλώνιον, μεγάκαυδον, Capitulum Martis.

Prius Eryngium maritimum: a Belgis vulgò Crupsdistel / Cuydoos / Meermaetele dicitur: An- 1.
glis Sea holye.

Alterum à Plinio lib. XXII. cap. VIII. Centum capita vocatur: à Germanis Manfurtw / 2.
Branchendistel / Nadrndistel: ab Hispanis *Cardo corredor*: ab Italis *Eringio*, & *Iringo*. Campestre autem istud ad alterius differentiam cognominatur.

Vtriusque autem radix excalfactoria, sed moderatè, siccitatem verò cum tenuitate substantiæ non exiguum abunet, Galeno teste. Vrinas mouet, menses pellit, tormina & inflationes discutit in vino decocta, iocinorosis, aduersus venenatorum ictus, & contra assumpta venena eodem auxiliatur modo. Saccharo aut melle condita non modò nephriticis prodest, sed & Veneris concitatrix est. Idem in pinguium carnium iure decocta potest, si edatur.

A firmabat quidam, inquit Aëtius, assiduo Eryngij vsu numquam posteà minxisse calculos, cùm priùs eo morbo frequentissimè vexaretur. Bibitur, inquit Dioscorides, cum Staphylini semine aduersus plurima drachmæ vnius pondere.

Foliorum succus cum vino expressus us prodest, qui venerea gonorrhœa vexantur.

Aiunt autem Eryngium herbam, si capella vna in os sumat, ipsam primùm, mox totum gregem subsistere, donec accedens pastor ori eam eximat; Plutarchus auctor.

De spuriis Eryngiis. CAP. XIII.

SPVRIORVM Eryngiorum primùm folia & è radicibus, tum & secundùm caules lata 1.
profert, rotundis longiora, virentia, mollia, non spinosa, sed secundùm margines leniter crenata, Mali Cotonei foliis maiora: caules verò cubito altiores in altum surgentes, in quorum fastigiis spinosa capitula quina senáve eminent velut aliorum, colore vna cum floribus cærulea: radices subsunt tres aut quatuor rectæ, albidæ.

In hortis Vratislauiæ primùm istud obseruauimus: ostendit verò Adamus Zaschillauw ciuis Glazensis, à quo in Borussia sponte nasci locis accepimus maritimis, iuxta videlicet mare Germanicum.

Matthiolus verò & Eryngium quoddam pictura exhibet, Plano cognomine, foliis latis, 2.
ambitu serratis, caulículis compluribus, quod nullis ab ipso describitur verbis: si autem hoc illud est, cuius P. Pena & M. Lobelius in Aduersariis meminerunt, perquam cæruleo arridet colore, & caulículos promit rectos sesquicubitales vel altiores, per interualla geniculatos: folia inferiora maiora latioraque, ambitu crenata, superiora verò minora stellatim articulos ambientia, molliter ac innocentibus aculeis spinosa: capitula item spinosa, colore cærulea: radicem torosam, veluti Helenij, fons nigricantem, intus albidam, odoratam, sapore Eryngij.

Proueuire istud scribitur in Iuræ montis, aliorumque finitimorum arduis iugis, palustribus humentibusque locis.

Tertium verò & C. Clusius ostendit pumilum ac humile Eryngium, cuius priora folia 3.
matuscula, lata, ac mollia, in orbem circa radicem humi sparguntur: caulis gracilis, alis aliquot brachiatus, foliolis multifidis, tenuibus, aculeatis, radianm circumpositis: capitula in alarum cacuminibus globosa spinosaque, colore cum circumambientibus foliolis ac floribus cærulea: radix tenuis & annua.

In agro Salmanticensi in collibus à se repertum Clusius refert.

Præter hæc verò & aliud quoddam, non quidem forma, sed sapore Eryngium referens. 4.

Eryn-

Eryngium spurium primum.

Eryngium planum Matthioli.

Eryngium pumilum Clusij.

Eryngium quartum.

Folia

folia huic ab vno medioeris longitudinis pediculo terna vt plurimum cohærent, rarò quina, angusta, oblonga, dura, dilute virentia, vtroque margine serræ modo incisa, sapore foliorum Eryngij: caulis cubitalis, ramosus, geniculatus, dissoluta profert muscaria, in quibus flosculi, ac semina deinde parua, longioris figuræ, odorata, & aliquantulùm acria: radix albida, ptolixa, digito tenuior, gustu initiò dulcis, postea acre quiddam resipiens, & non ingratum redolens, quæ resiccata admodum friabilis citissimè conteritur.

In planis ac campestribus haud procul Praga in Bohemia reperitur: nascitur & in Flandrię quibusdam fabulosis.

Spuria autem hæc sunt Eryngia, ac posterioris obseruationis: idcircò & nulla eorum vetera nomina.

Primum Eryngium Borussicum, aut non spinosum appellari potest. 1.

Alterum Matthiolus Planum vocat, alij Alpinum Eryngium dicere malunt. 2.

Tertium rectè Pumilum nominatur. 3.

Quartum Crithmi generibus asscripsit Marthiolus: alij verò Eryngij, quod nobis probatur: odore siquidem & sapore non Crithmum, sed Eryngium refert. 4

De facultatibus autem horum nihil adferendum sese offert, cùm in Medicina vsum nullum hactenus habuerint, nec inter edules numerentur; sed tamen excalfacientia esse, vel solus sapor ostendit.

De Cardno Stellato. Cap. XIIII.

Carduus stellatus.

STELLATVS Carduus, tametsi Carduus appellatus, nusquam tamen spinas, quàm in solis capitulis gerit: folia eius minùd oblonga, dodrantalia, molli lanugine hirsuta, secundum margines grandibus incisuris lacinioła; inter quæ cauliculi cubitales in alas quàm plurimas diuisi, fastigiantibus oblongis, haud magnis, numerosis capitulis, quæ longæ, acutæ, durissimæque spinæ in modum radiantis stellæ ambiunt: flosculi purpurei, prolixa radix & tenuis est.

Exit passim in Zelandiis & alijs maritimis: circa Antuerpiam frequens: reperitur & in Germania, Italia, ac alibi secus vias.

Iulio ac Augusto potissimũ cum flore viget.

Nonnulli Stellariam vocant: Cordus Polyacantham; sed tamen πολυάκανθα siue πολυάκανθος Theophrasti (Gaza Aculeosam vocat) fortassis ab hac differt. Falluntur autem qui Eryngium, aut aliquam eius speciem esse autumant. Matthiolus *Calcatrippam* Italis dici ait: Germanis Walendistel / Radendistel: Belgis Sterre distel: Gallis *Chausse trappe*.

Facultate autem luc Carduus excalfacientis naturæ est.

Semen ad vrinæ difficultatem commendatur: vrinas ciere & calculos expellere fertur cum vino exhibitum.

Baptista Sardus aquam ex hoc Carduo destillatam auxiliari affirmat luc venerea infectis: iecur item huius vsu adiuuari, obstructiones eius tolli, sanguinemque à vitiosis humoribus emundari, & aduersus diuturnas febres, siue quotidianas, siue tertianas, vtiliter exhiberi.

De Spina Solstitiali. Cap. XV.

SPINA Solstitialis Cardui stellati altera quædam species esse videtur: neque etenim alibi quàm circa capitulum spinosa est; spinæ eius stellatim quoque digeruntur: caules cubitales in ramulos pauciores quàm Stellati distribuuntur: membranaceas secundùm longitudinem appendices habent, quibus quadrangulares apparent: folia longiuscula sunt, incana, ab vtraque parte profundis sectionibus lacinioła: flosculi ex staminibus compacti lutei: semen exiguum: radix oblonga, tenuis. 1.

Iuxta Monspelium vulgarem esse Gesnerus scribit.

Spina Solſtitialis. Spina Solſtitialis altera.

Solſtitialis autem Spina dicitur, quòd ſolſtitio æſtiuo floreat, Geſnero auctore: vel potiùs quòd poſt ſolſtitium ſpinæ eius maximè pungant. Alia eius nomina, ſi quæ habet, incognita.

Facere huc videtur & alia laceæ luteæ nomine deſcripta: folijs vtrimque profundius diſſectis, floribus luteis, capitulis perquàm ſpinoſis, ſed priore maior, & caule abſque membranaceis appendicibus. Hanc autem in Salmanticenſi agro iuxta vineas, arido ſolo, a ſe repertam Clusius ſcribit.

De facultatibus harum quæ incompertæ ſunt, nihil adferendum.

De Dipſaco. CAP. XVI.

DIPSACI genera noſtra ætas duo ſtatuit: ſatiuum vnum, ſilueſtre alterum. Non autem niſi culturæ hæc mangonio differunt: lætiora ſiquidem quæ excoluntur, & vſibus humanis vtiliora pleraque reddi ſolent.

Aculeatarum autem generis Dipſacos quoque eſt: caulem edit rectum, prælatum, geniculatum, & ſpinis horrentem: folia e ſingulis articulis bina, non modò contra ſe poſita, ſed & caulem amplectentia, ſimulque coalita, atque ita cohærentia, vt exigui labri modo rorem imbremque pluuium contineant; longa autem hæc ſunt, dilutè virentia, ac Lactucæ ſimilia, ſed marginibus ſpinoſa; dorſo verò eminente durioribus etiam ſpinis rigentiora: ſcaporum faſtigia oblonga occupant capitula, mordacibus ſpinis echinata, mucronibus bamulorum inſtar reflexis; e quibus floſculi candidi, frequentiùs quidem ſatiuo, ſed dilutè purpurei lilueſtri: ſemen ſuccedit veluti Fœniculi, guſtu amaricans: malbicant per vetuſtatem capitula, ac in ipſis per medium ſectis ſubinde paruuli quidam vermiculi reperiuntur: radix candida, mediocris longitudinis.

Nonnullis locis in agris Dipſacus ſeritur, cuius echinata capitula vtiliora ad tudes pannos expoliendos habentur, quàm ſponte ac citra culturam nati: naſcitur verò ſponte iuxta fluuiorum ac ſcrobium margines, humidos ac madentes tractus ſequitur ac diligit.

Præter verò iſta & tertium huius generis oſtenditur, prioribus foliis cauleque aculeato ſimile, ſed procerius ac altius, capitulis verò breuioribus ac rotundioribus, magnitudine videlicet tantùm modò nucis.

Reperitur

Dipſacus ſatiuus.

Dipſacus ſilueſtris.

Dipſacus tertius.

Reperitur verò & iſtud, præſertim in Belgio, humidis etiam limitibus, ac iuxta fluenta & ſcrobes aquas habentes.

Iunio ac Iulio Dipſacus floret: echinata capitula Autumno colligenda ſunt.

Appellatur autem Dipſacus Græcis ſimiliter δίψακος, ἀφροδίτης, λαβρόν: Latinis verò etiam Labrum Veneris, Carduus Veneris. Dipſacus autem quaſi ſiriens dicitur, quòd aquam in cohærentium foliorum ſinu contineat, qua ad ſitis iniurias abigendas vtatur.

Labrum verò Veneris à foliorum etiam poſitu, peluis vel lauacri ſpeciem coſtituente, humorem perpetuò continente: vulgò Virga paſtoris, & Carduus ſullonum: Germanis Karten diſtel/ Bubenſtrdhel/Webers karte: Belgis Caerden/Volders caerden: Hiſpanis *Cardencha*, & *Cardo penteador*: Italis *Diſſaco*, & *Cardo*: Gallis *Chardon de foullon*, *Verge à bergier*: Anglis Taſpl.

Nominibus vero & alus appellarur, ſed ſpuriis ac reiectaneis, vt ſunt κεφαλίλιον, χαμαιλέων, ὀνοχάρδιον.

Tertium genus Plinij Galedragon eſſe non temerè exiſtimatur, de quo lib. xxvii. cap. x. Galedragon vocat, aut Xenocrates, Leucacantho ſimilem, paluſtrem ac ſpinoſam, caule ferulaceo, alto, cui ſummo capite inhæret ſimile ouo. In hoc creſcente ætate vermiculos naſci tradunt.

Ceterùm Dipſaci exiguus quidem in Medici-

na vſus eſt. Capita, vt diximus, ad interpoliendum laneos pannos vſurpantur: radix ad quædam à Dioſcoride commendatur. Galenus ex ſecundo ordine exiccantium hanc eſſe air, habereque nonnihil abſterſonum. Dioſcorides in vino decoctam & tuſam ad cerati craſſitudinem, rimas fiſtulaſque ſedis impoſitam ſanare refert: recondi autem ærea pyxide medicamentum hoc deberi, ac præterea dici formicis ac verrucis penſilibus remedio eſſe.

Quæ autem de vermiculis in Cardui capitulo repertis & appenſis præteteà adduntur; & ſimile quod de Galedragone Plinius, non refert huc transferri, non enim niſi vaniſſimæ ſunt nugæ.

De Atractylide. CAP. XVII.

Atractylis.

CNICI ſpecies & ſilueſtris quidem Atractylis eſt. Duplex verò & hæc, Theophraſto & Plinio auctoribus: Recticaulis vna, ὀρθηκόκαυλος ſiue procumbentis caulis altera, Carduum benedictum vulgò nominaot.

Recticaulis Atractylis rigidum, rectum, ac firmum caulem promit, ſupernè in alas quaſdam diuiſum: folia autem habet oblonga, ſinuoſa, ac ſpinis horridula: capitula in cacuminibus alarum valde aculeata; e quibus flores ſtaminei, veluti Cnici, ſed dilutè lutei coloris, quandoque verò & purpurei: ſemen mauſculum, nigricans, amarum, Cnici alioqui ſimile. radix mediocris eſt craſſitudinis.

Naſcitur in Creta, nonnulliſque Græciæ prouincis ac inſulis, & in Narbonenſi Gallia: Germanis ac Belgis hortenſis eſt.

Serò admodum floret, & ſemen maturat.

Nominatur Græcis ἀτρακτυλὶς, & κνίκος ἀγρία: à nonnullis φόνος, vt Theophraſtus ſcribit: Latinis Atractylis, Silueſtris Cnicus; & quòd olim mulieres rigido eius caule pro fuſo aut colo vterentur, Fuſus agreſtis & Colus ruſtica; quod & hac ætate apud Græcos mulieres facere Bellonius refert, qui voce deprauata Atractylidem nunc Ardactyla nominant. Recentiorum nonnulli ſilueſtrem Carthamum appellaot, hoc eſt, Belgis Wilden Carthaunus. Nothis verò vocibus ἀμωεγὴ, ἀσπίδιον, & Præſepium etiam dicitur.

At facultatem Atractylida habere deſiccandi & modicè digerendi Galenus tradit. Coma, ſemen, & folia, Dioſcorides ait, trita ac cum pipere & vino pota, à ſcorpione ictis auxiliantur.

De Carduo benedicto, altera Atractylidis ſpecie.
CAP. XVIII.

CARDVI benedicti caules teretes, lenti ac obſequioſi, & in alas nonnullas effuſi, humi accumbunt: folia vtrimque lacinata, innocentibus aculeis per margines ſpinoſa ſunt: capitula in ſummis virgulis acanacea, ſpinoſis & pungentibus foliis ac aculeis ſtipata, è quibus flos emicat luteus: ſemen oblongum ſupernè barbæ modo capillatum: radix albida in fibras diuiditur. Tota herba cum foliis ac caulibus, nec non capitulis, molli tenuique lanugine contegitur, & guſtu amara eſt.

In Lemno Mediterranei maris inſula locis campeſtribus frequens occurrit, Petro Bellonio teſte: apud Germanos & Belgas, tum & Italos ac Gallos ſtudioſe in hortis colitur.

Iulio ac Auguſto floret, quo tempore ad Medicinæ vſum maxime colligendus ac reponendus eſt.

Carduum benedictum paſſim vulgò nominant: Officinæ Cardobenedictum compoſita dictione. Atractylidis alteram eſſe ſpeciem, vt ante diximus, ſatis manifeſtum: nam quæ de hac Atractylide Theophraſtus, huic adſunt: δασὺς ſiue lanuginoſus eſt, ac ὀρθηκόκαυλος, cauliculiſque per terram repentibus: ſemé barbæ modo hirſutum; & amara ſunt folia. Quamobrem & a nonnullis Atractylis hirſutior dicitur. Valerius Cordus Coecum ſupinum nominat:

Carduus benedictus.

Cirsion.

nat: Germani Gesegnete distel / Kardobenedict: quarum postrema vox etiam Belgis innotuit: Hispanis *Cardo sancto*: Gallis *Chardon benoist, ou benoist*: Bohemis Kard benedykt: in Lemno *Garderacantha*.

Velut autem amara Cardui huius herba est, ita quoque & excalfaciens ac resiccans ordine secundo, & simul expurgans ac apenens. Venenis omnibus resistit, & pestilentibus morbis auxiliatur, si tempestiue propinatur: curat & quartanas, ac iouueteratas ac diuturnas alias febres: viscera, hepar, ac lienem ab obstructionibus liberat: ventriculo, quem bilis infestat, confert, eiusque dolores, præsertim vitio ventriculi superuenientes, sopit; ventris lumbricos interimit ac expellit, tormina sedat, sudores mouet, vrinam ciet, nephriticis ac calculosis prodest, renum ac laterum dolores mitigat.

Optimum autem herbæ decoctum ex vino si febris adsit. Datur & aridæ puluis cum vino. Minus efficax aqua est per organa destillatoria extracta. Contumacia præterea ac rebellia vlcera huius decocto aliquot diebus assumpto curari quoque affirmant: prodest verò & herba tusa imposita, vel succus eius: commendatur & eodem vsurpata modo aduersus viruleotorum animalium morsus ac ictus; tum & assumpta.

De Cirsio. Cap. xix.

Ex Carduorum & Spinarum numero etiam Cirsion est: folia eius oblõga, Lactucę quasi similia, verùm acuminata, & per circumferentias aculeata, candidiora, longioraque quàm vulgaris Bugłossi: caules recti, bicubitales, in alas nonnullas discretis, in quorum singulis capitulum eminet spinosum ac hispidũ, quod post floris vigorem deorsum reflexum nutat, tandemque in papposam lanuginem resoluitur: flos purpureo rubet colore: semen læue resplendet aliorum multorum Carduorum instar.

Similes verò & huic nonnullæ aliæ Spinæ, quæ ad Cirsij genus non inepte referri posse videntur.

Vna foliis est Cirsio nigrotibus, per circumferentiam altiùs serratis, floribus purpureis, capitulo Cirsij, quod etiam aliquantulùm reflectitur. Altior hæc spina est, & caules eius membranaceis appendicibus anguloti. 1.

Altera foliis est spinosioribus: flosculis concoloribus, sed tribus quatuórve vnius, quorum minora capitula non reflectuntur. Hanc pro Cirsio Matthiolus depinxisse videtur. 2.

Tertia tota sua stirpe magis spinosa est: folia profundis incisuris secta, durissimis & acutissimis spinis horrent, colore virentia, medio tameo candicante neruo: capitula nutant quoque, flosculi purpurei, caules crassi, membranacei, & anguloti. 3.

Nascuntur quædam horũ plurimis per Ger-

maniam locis incultis quidem, non rarò saxosis ac ruderatis, ac secus vias: quædam verò in maritimis, vt in Zelandia, Flandria, ac Hollandia iuxta Oceani littora.

Florent omnes mensibus æstiuis: quædam citiùs, aliæ tardiùs.

Huiusce modi Spinam Græci ξύστον appellant: Latini eadem voce vtuntur: aliqui verò etiam, vt inter spurias voces, Buglossum magnum, & Spinam mollem nominant.

De facultatibus autem Cirsij nihil apud veteres scriptum reperitur. Andreas quidam, qui nugas multas & mendacia in Medicinam inuexit, radicem adalligatam varicum dolores sedare scripsit, vt Dioscorides refert.

De Cardue, quem Onopordon appellant recentiores.
CAP. XX.

Onopordon.

Leo, Carduus ferox.

1. INTER omnes spinas & Carduos spinosissimus hic est: caules eius prælti, adnatis & à foliis demissis membranis angulosi apparent: folia vtrimque profunde laciniata multis vnà cum caulibus horrent spinis: capitula spinosissima, ex squamis multis compacta, è quibus flores purpurei veluti alus, rarò albidi: radix ferè recta, sed non alrè descendit.

Peregrinus iste Carduus Belgio est. Onopordon Herbarij appellant: Plinij tamen esse Onopordon affirmari nequit, nihil enim apud eum de Onopordi forma.

Fortassis etiam Acanos est, quem Bellonius omnium Carduorum spinosissimum refert, & in Creta hac ætate Aconachiam vocari.

Pauca aurem de Acano à veteribus prodita extant, pauciora verò etiam de Onopordo. Certius est Acanon spinam esse, quàm Onopordon.

2. Huic verò & ille accedere potest, quem Lobelius ab Italis Leonem & Carduum ferocem dici scribit, ab infestissimis siquidem ac durissimis spinis, quibus totus redundat cauliculus eius breuis, vix palmum æquat: flos è capite acanaceo pallide luteus, veluu Atractylidis, longis, duris spinis ac aculeis circumambientibus horrens.

Fertur in aridis nonnullis collibus haud procul ab Apennino monte, in Italia quandoque, sed tamen rarò, reperiri.

De

De reliquis silvestribus Carduis. CAP. XXI.

Carduus silvestris primus. Carduus silvestris alter.

SVPERSVNT verò præter eos quos hactenus descripsimus Carduos, & alij silvestres, non modò in Belgio, sed & alibi occurrentes.

Primus supra cubitalem aut bipedalem altitudinem ratò assurgit: caules promit complures, rotundos, alis multis ramosos: folia Acanthij æmula, sed minora nigrioráque, & non lanuginosa: in fastigio cauliculorum spinosa echini instar capitula prodeunt, è quibus flores elegantes purpurei exeunt; qui in papposam lanuginem tandem commutati, semina aliorum similia relinquunt: radix ex multis fibris eominissa est. 1.

Alter caule assurgit altiore, subinde bicubitali, rotundo, minùs ramoso, paucioribus foliis conuestito, quæ sicuti prioris spinosa ac mordacia sunt, sed minora & angustiora: capitula quoque minora, oblongiora, non vsque adeò spinosa: flosculi purpurei in pappos abeuntes: radix nigra ac pedem longa. 2.

Tertius altitudine, alarum paucitate, nec non & foliis, item & floribus secundum refert, sed caules multò spinosiores, & radices magis fibrosæ. 3.

Passim secus vias ac semitas exeunt, præsertim primus: reliqui duo non rarò in pratis reperiuntur.

Iulio mense, deinde & Augusto præcipuè florent: Septembri verò papposa lanugo vento abripitur.

Silvestres quidem hi Cardui sunt, qui verò secundus Scolymus est, non quidem ille quem Theophrastus ostendit lactescens, de quo priùs scriptum, sed vnus illorum, quos Plinius libro XX. cap. XXIII. describit.

Silvestrium, inquit, Carduorum genera sunt duo: vnum fruticosius à tetra statim, alterum vnicaule crassius: vtrique folia pauca (aliàs plura) spinosa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter canescentem & abeuntem cum aura: σκόλυμος Græci vocant. *Scolymus Plinij.*

Meminit verò & altetius Scolymi Plinius lib. XXII. cap. XXII. quem ait in cibos Orientem recipere, qui idem cum Theophrasti Scolymo, & ab illo differens est. Nominatur verò

Carduus silvestris tertius.

Scolymus Dioscoridis.

ille & λευκάνθιον. potest & hoc nomen huic quoque conuenire; in pratis ac palustribus siquidem gignitur.

Describitur verò & à Dioscoride Scolymus, qui cũ hoc Pliniano conuenire existimatur. Folia habet, inquit, Chamæleonis aut λάπαθος ἀκάνθης, nigriora & pinguiora: caulem edit longum, foliosum, capite spinoso, radice nigra & crassa. Quę certè descriptio à Scolymo isto silvestri aliena non est. Facit huc quòd Scolymus Carduus intelligatur silvester, & agrestium nomine veniat, vt Ruellius sentit.

Scolymum autem hunc Galenus ait calidum siccumque secundo ordine esse: ab essentiæ tamen proprietate & graueolentem vrinam, si in vino cocta radix bibatur, euocare: ac graueolentiam corporis ac alarum sanare.

Dioscorides radicem ait emplastri modo impositam graueolentiam alarum totiusque corporis emendare: ac idem posse si in vino decocta bibatur, copiosamque vrinam fœtidam expellere. Idem verò & herbam recentem adhuc teneram inter olera Asparagi modo recipi asserit.

Plinius, Hic antequam florear contusus, ait, atque expressus, illito succo alopecias replet. Radix cuiuscumque ex aqua decocta, potatoribus sitim facere narratur: stomachum corroborat, & vuluis (si credimus) etiam conferre aliquid traditur, vt mares gignantur. Ita enim Chereas Athenienſis scripsit & Glaucias, qui circa Carduos diligentissimus videtur. Manducatus Carduus hic odorem commendat oris. Sic ille libro xx. cap. xxiii.

REM-

REMBERTI DODONAEI
DE FRVTICIBVS,
ET ARBORIBVS,
STIRPIVM HISTORIAE
PEMPTAS SEXTA.

DE FRVTICIBVS SPINOSIS,
LIBER PRIMVS.

PRÆFATIO.

HACTENVS *circa herbarum historias ac descriptiones præcipuè versati sumus: nunc Frutices sese offerunt ac Arbores, hanc operis partem posteriorem ambientes. In qua primi occurrunt spinosi Frutices, deinde spinis carentes, tertio loco Arbores succedunt fructiferæ; quarum videlicet fructus edules sunt, & vsibus humanis deseruiunt: quarto loco reliqua sunt Arbores, fructu hominibus inutiles; quas idcircò siluestres appellauimus: posteriorem sedem ac ordinem occupant perpetua fronde virentes, inter quas Conifera sunt ac Resinifera.*

Atque sic nostro operi tandem finu imponitur, quod animo diu conceptum, aliquando attentatum, antehac ad perfectionem peruenire non potuit: vel otio desiderato, quod inter Medicæ negotiosas agrotorum curationes sapè ac frequenter exiguum contigit: vel animo, communi patriæ, tum & domestica clade perturbatissimo, à studiorum laboribus nos auocante.

A spinosis autem hanc Pemptadem auspicati sumus, quòd præcedentis finem concludant spinæ. Sic enim à spinis ad spinas transitus fit, & affimiles non videntur separatæ.

DE RVBO. CAPVT I.

RVBI duo sunt: vnus fructu nigro, vulgaris; alter rubro, qui Idæus cognominatur.

Vulgaris rubus tenues, oblongos, lentos, ac obsequiosos, sed per se non consistentes caules edit, duris, minacibus, ac asperis spinis communitos: folia ex pluribus cohærentibus componuntur, quæ aspera, dura, & per margines incisa sunt, superna parte virentiora, inferiore verò candicantia: flosculi aliquot, singuli in breuibus pediculis, in caulium fastigijs spicatim ferè digesti oriuntur albidi, ex quinque foliolis commissi. fructus ex compluribus acinis Moris similis, sed multò minor est, initio rubens, per maturitatem niger, gustu cum dulcedine quadam subacidus: radix fibrosa etiam serpit, subinde noua germina proferens.

Huius autem duo genera Ruellius statuit, sed sola magnitudine differentia. Fit autem non rarò, vt vno loco lætior, altero tenerior eadem stirps prouenat, pro soli videlicet, in quo nascitur, conditione.

Ad limites agrorum Rubi gignuntur, ac in siluis, agrisque qui coli desierunt.

Maio mense flores conspicui sunt: sed Augusto ac Septembri Mora ad maturitatem perueniunt.

Hic frutex Græcis βάτος, Latinis Rubus & Sentis dicitur: quandoque & Vepres, vt ab Ouidio Metamorphoseon quinto:

Aut lepori, qui Vepre latens hostilia cernit
Ora canum.

à nonnullis κυνόσβατος: sed Cynosbatus Rosa est siluestris, vt alibi scripsimus: Germanis Brámen: Brabantis Braemen & Breemen: Gallis *Ronce*: Italis *Rouo*: Hulpanis *Carça*: Anglis Bramble bushe / aut Black berrye bushe: Bohemis Wostruzina.

Fructum

Rubus.

Rubus minor.

Fructum Græci μόεσι τῆς βάτου, μόεσι βάτου: Latini Morum Rubi nominant, ac, vt Fuchsius sentit, Vacinium: quod tamen nec nobis, nec aliis probatur: Officinæ Morabati, & quæ barbariores sunt, Mora bassi: Germani Brombeer: Belgæ Braembessen/ & Haghebessen: Hispani *Carçamoras*: Bohemi Wostruzny.

Minorem Rubum χαμαίβατον ac Humirubum à Theophrasto dictum nonnulli esse volunt. Fructum Ruellius Gallis *Catherine* nominari affirmat.

Rubi autem germina, folia, flores, ac immaturi fructus valenter exiccatoriam vim habent, & simul adstringentem facultatem obtinent. Manducata oris tonsillarumque inflammationes reprimunt: aduersum dysenteriam, alui profluuia conferunt, sanguinisque eruptiones qualescumque sistunt Idem potest & illorum decoctum, quod & oris vlcera addito melle curat. Oculos procidentes, condylomata, hæmorrhoides sanguinem fundentes folia imposita sanant. Succus ex caulibus, solus, aut immaturis fructibus expressus, ac in Sole densatus ad omnia efficacior est.

Maturus fructus dulcis est, & non parum habet succi temperatè calidi; esui idcircò non insuauis: adstrictionis verò nonnihil etiam retinet, ventriculo idcircò & gratus est: & si quis, Galenus ait, largiùs eo vescatur, capitis dolorem sentiet. Resiccatus verò dum adhuc immaturus est, magis quàm maturus adstringit ac exiccat.

Radix præter adstrictionem non paucam in se habet substantiam tenuem, propter quam & in renibus lapides comminuit: Galenus ait. Plinius Rubi mora & flores vrinam ciere refert, & calculorum ex vino decoctum præsentaneum esse remedium.

De Rubo Idæo. CAP. II.

IDÆVS Rubus vulgarem non paucis refert, sed caules & folia dilutiùs virentia, pauciori-bus spinis ac aculeis exasperantur; tenelli verò recensque enati turiones spinis quandoque etiam carent: fructus acinosi, sed colore rubentes, cum dulcedine insuaue quiddam resipiunt: radix valde serpit, & multis locis erumpens germina noua profert.

Fertur & in nonnullis Germaniæ ac Bohemiæ siluis reperiri: apud Belgas in hortis habetur.

Floret

Rubus Idæus.

Floret eodem, quo prior, tempore: fructus verò & serotinus Augusto demum matureſcit. Βάτος ἰδαία: Latinis Rubus Idæus, ab Ida monte iuxta quem naſcitur: Germanis Himbeern: Belgis Hunerbeſen: Hiſpanis *Carça llamada Idea*: Gallis *Framboiſes*: Anglis Frambopſe/ Hafyns & Hindberp.

Fructum Matthiolus à Tridentinis ac Anaſienſibus *Ampoucele* nominari refert.

Viribus autem ac facultate alteri Rubo iſte ſimilis videtur, ſed tamen unnùs adſtringens aut ſiccans. Eadem, Dioſcorides ait, præſtat quæ ſupradictus.

Flos cum melle oculorum inflammationibus commodiſſimè illinitur, eryſipelata reſtinguit, ſtomachicis ex aqua bibendus datur.

Anonis.

De Anonide. Cap. III.

Caulicvlis Anonis dodrantalibus aut paulò altioribus exit, geniculis aliquot articulatis ramoſis, obſequioſis, duris acutiſſimiſque ſpinis horrentibus, iuxta quas folia parua Hypericoidis Ruræ magnitudine & forma ſimilia, paruculanbus Lenns foliolis maiora, colore ſaturato virentia: floſculi ſecundum caulículos quoque enaſcuntur, forma veluti Cohn, ſed colore vt plurimum purpurei, rarò albidi, rariſſimè verò lutei: ſubſequuntur valuulæ exiguæ, in quibus ſemina plana: radix longa latè per ſumma terræ progreditur, lenta admodum ac frangi contumax.

In agris ac iuxta limites ſiue margines lætoſ pingui ac reſtibili ſolo gignitur: repertus in Germania ac Belgio, ac in Italia, tum & alibi. Stirps autem admodum viuax eſt, quę nec facile perit, ſed nec extirpati, niſi difficillimè, poteſt. Agricolis ſæpe moleſta eſt, quando duræ ac lentæ radices aratrum remorantur, & boues ſiſtunt.

Noua ſub finem Veris germina emittit, Autumno perficitur, & tunc quidem ſpinoſiſſima, Iulio & Auguſto cum flore videtur.

Ἄνωνις ſiue ἀνωνίς Græcis quidem appellatur, ac ſimiliter Latinis Anonis & Ononis: vulgò autē Herbariorum Arreſta bouis, Reſta bouis, & Remora aratri; quòd arantes boues in opere hærere efficiat, & quò minùs aratrum progredi queat, frequenter radices eius impedimēto ſint. Dicitur verò & Acutella, à duris acutis ſpinis, quibus tranſeuntes pungit.

A Grateua verò ἀγίνωψ ſiue Ægipyrus: Germanis eſt Hewhechel/ Ochſenkraut/ Stahlkraut: Belgis Pangwortele/ Bralcrupt: Italis *Bonaga*: Hiſpanis *Detiene buey*, & *Gatillos*: Gallis *Arreſte beuf*: Anglis Cammoche/ & Petiwpne.

Anonidis autem radix excalfaciens eſt, &, vt Galenus, tertio quadamtenus ordine; extenuans verò ac incidens quoque eſt. Cortex eius cum vino epotus vrinam cit, calculoſque diſſoluit ac pellit; cruſtas verò & abſtergit.

Decocta

Decocta radix in posca dentium dolores mitigat, ore sæpiùs colluto. Plinius cominalibus decoctam in oxymelite ad dimidias, dari refert. Matthiolus sibi notum hominem affirmat, puluere huius radicis plurimbus mensibus assumpto, à carnosu ramice curatum.

Primos huius fruticis turiones siue asparagos, priusquam spinosi fiant, muria condiri, & cibis grauissimos esse, auctor Dioscorides.

De Ruſco. CAP. CXLII.

Ruscum.

HVMILIS stirps Ruscum est, cauliculi aut potiùs pediculi eius rotundi, lenti virentes, & ramosi, semipedem alti: folia parua lanuscula, Buxi, aut citiùs Myrtinis similia, sed pungenti cacumine mucronata: baccæ è mediis dependent foliis, per maturitatem rubentes, maiores quàm Asparagi: radices albidæ, ramosæ, serpentes, mediocris crassitudinis, gustu dulce quiddam relipientes.

In nonnullis regionibus, veluti in Burgundia, & Italia, tum & alibi locis asperis frequens nascitur: in Belgij hortos transferri solet.

Primo Vere virentes ac teneros admodum turiones promit, qui edi aliorum Asparagorum modo possunt: Autumno semen perficitur.

Ὀξυμυρσίνη, quasi acuta Myrtus, & μυρσίνη ἀγρία, id est, siluestris Myrtus Græcè dicitur: Latinis Ruscum aut Ruscus: Officinis Bruscus: à nonnullis Scopa regia, vt testatur Marcellus Empiricus vetus scriptor: Germanis Mäußdorn: Belgis Steckendr Palm: Italis *Ruſco*, & *Pungetopi*: Hispanis *Gilbarbeyra*: Reperiuntur verò & huius spuria quædam nomina ac nothæ appellationes, vt μυρτάκανθα, ἡμέμυρτον, μιάκανθα, ἄγριον, σκίγκος, κατάγγελος, ἀνάγγελος, ἄκμειον, χαμαιμύρτη, δεπτυλλόκαρπος, & tales aliæ.

Inueniuntur, inquit Plinius lib. XXV. cap. XIII. qui Oxymyrsine radicem Acaron vocant: ideoque quidam Acaron agrion vocare malunt. Sed potuit Plinio vocum affinitas imposuisse, & pro Acæron, quæ vox inter nothas, Acaron aut Acoron legisse.

Plinius notatur.

Scribonius cap. CCLXXXVIII. Myrtum agriam eamdem cum Cubebis esse sentit, rationem adducit, quòd Galenus Myrtum agriam, hoc est, Ruscum non descripserit, nec Dioscorides Cubebas. Quæ vt nullius momenti ratio est, ita nec veritatem habet: Galenus etenim nusquam Cubebarum mentionem fecit; & vt fecisset, non consequeretur idcircò Ruscum Cubebas esse. Meminit autem Galenus Carpesij, quod Auicennæ interpres cap. CXXXVII. Cubebas facit. Carpesium autem à Ruscо multum differens esse, ostendunt ea quæ de hoc lib. primo De Antidotis Galenus scripta reliquit.

Carpeſium

Est Carpesium herba, inquit, Phu appellato genere similis, validiori tamen & aromaticum quiddam plus spirans: plurimum hæc in Sida vrbe Pamphiliæ nascitur. tenuia autem quædam Carpesij sarmenta Cinamomi virgultis similia sunt. Eius duo genera reperiuntur: vnum quod Laërtium, alterum quod Ponticum nominatur: à monte, in quo nascuntur, vtraque nomen habent; sed Ponticum melius est; quod cùm plurimum haberem permultis medicamentis admiscui, in quibus Phu vocata imponi debuerat. Est enim Carpesium, vt dixi, Phu simile, validius tamen, & qualitatem quamdam aromaticam gustatum odoratumque remittens. Hactenus Galeni verba.

Serapionis error. Cubebe.

Ex quibus manifestè constat, Ruscum non esse Carpesium, hoc est, Auicennæ interpretis Cubebas; & hallucinatum Serapionem qui tale aliquid suspicatus fuerit. Sunt verò & fructus siue grana quædam Cubebe nomine, non sarmenta; verùm nec illa cum Ruscо quadrant, nec Galeno cognita extitere.

Rotunda siquidem grana sunt, Piperis magnitudine, sed oblongo angulo eminente, quasi caudata, gustu aromatica, & acre nonnihil relipientia. Ysaac Practicæ suæ lib. secundo inter

grana

grana numerat: & similiter Hali Abbas Practicæ etiam lib secundo, numero CLXII. Posteriores Græci, inter quos Nicolaus Myrepsus, Combebas appellant.

Ceterum Ruſci radices quarum præcipue vſus, temperate calidæ ſunt, ac eſſentiæ tenuitate mediocriter quoque reſiccantes. Vrinam ciunt, renum calculos, ac arenulas expellunt: vrinæ ſtillicidio ſuccurrunt, decocto earum ex vino aſſumpto. Eadem Dioſcorides de foliis ac baccis, quæ præterea & menſes pellere, capitis dolores, ac regium morbum ſanare ait. Proſunt verò & radices ad eraſſorum pulmoni pectoriq́ue inhærentium humorum facilem expurgationem, ac concoctionem eorumdem promouent.

De Hippogloſſo. CAP. V.

Hippogloſſum.

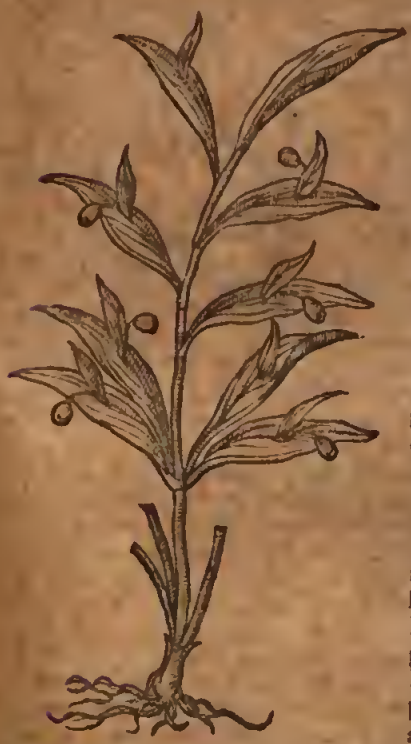

HIPPOGLOSSVM cauliculos erigit dodrantales; rotundos: folia circa hos oblonga, lata, acuminata, ſed non pungentia, Laurinisquidem ſimilia, ſed multò minora; maiora verò quàm Ruſci, è quorum medio neruo alterum exit folium acuminatú etiam, ſed paruum, nec Ruſci folio maius: deinde & bacca Ochri magnitudine, colore per maturitatem tubens, quæ ipſo exiguo foliolo quaſi tota ſubinde contegitur: radix albida, longa, & ſuauis odoris.

In Ligutiæ Alpibus, ac Pannoniæ ſuperioris montibus reperitur: Bellonius circa Athon montem valdè frequentem eſſe ſcriptum reliquit.

Sub Autumni tempus fructus maturus eſt.

Græcis ἱππόγλωσσον dicitur: a nonnullis verò & βάτογλωσσον: ab aliis ὄφογλωσσον: a recentioribus Bonifacia, Vuulana, Biſlingua, Lingua pagana, Victoriola. Eadem verò & δάφνη ἀλεξανδρεια, & δάφνη ἰδαία, ab Ida Troadis monte, quæ & Alexandri Troas dicta eſt.

Nec refert quòd Dioſcorides de Hippogloſſo vno loco, alio verò de Lauro Alexandrina ſcripſerit; aut quòd Ruellij vertio habet, ſemina inter folia exire; aut quòd talem iconem, Ruellianæ nempe interpretationi reſpondentem, Matthiolus exhibuerit, fructu videlicet in longis pediculis è cauliculis inter folia dependente. Nam de vna ſtirpe quandoque ſub diuerſis appellationibus, ſeparatiſq́ue locis Dioſcoridem agere, & alibi oſtendimus: velut cap. de Tuſſilagine. Ruellij autem conuerſionem non eſſe fidelem & ipſe Matthiolus poſtea agnouit. Græcum exemplar habet, καρπὸν ἐν μέσοις (ſcilicet φύλλοις) ἔχουσαν, hoc eſt, fructum in medijs folijs nitentem. Quod & ſic ſe habere Theophraſtus etiam teſtis, qui Laurum Alexandrinam & Ruſcum lib. III. ἐπιφυλλόκαρπα, hoc eſt, fructum folio ferentia eſſe refert. Præter hæc duo nec alia ἐπιφυλλόκαρπα nominans, innuere volens, non teſtate epiphyllocarpa alia. Quod ſententiam noſtram adſtruit, & Hippogloſſum Laurum Alexandrinam ſiue Idæam eſſe confirmat. Hue verò etiam facit, quod inter appellationes Lauri Alexandrinæ nomen ὄφογλωσσον aſſcriptum quoque ſit. Matthioli verò falſam eſſe iconem, & ad infidelem Ruellij verſionem excogitatam, ex his quæ hactenus ſcripſimus ſatis apparet. Niſi fortaſſis, quam icone exhibet, illa ſit, quæ à C. Cluſio in Obſeruationibus Pannonicis pro tertio Polygonato depingitur, cuius & nos Pempt. III. lib. I. cap. XXI. meminimus; quod tamen veriſimile haud viderut: nam Matthioli icon, licet fortaſſis aliquo modo, non tamen ſatis reſpondet. Et vt illa ſit, quá expreſſam voluit, tamen Laurus Alexandrina nequit eſſe. Laurus ſiquidem Alexandrina Dioſcoridis, à Theophraſti Lauro Alexandrina non differt. Nam & hanc in medijs foliis fructum ferre Dioſcoridis Græca & emendata exemplaria paſſim habent. Mirum autem quòd cùm ipſe errorem Ruellianæ interpretationis animaduertent, talem iconem in ſuis Commentarijs reliquam voluerit.

Ruellij verſio infidelis.

ἐπιφυλλόκαρπα.

Matthioli falſatem.

Ceterùm Hippogloſſum ſiue Laurus Alexandrina à Germanis quidem Zungenkraut / & Zungenblat dicitur: Belgis Tongenblat: Hiſpanis *Lengua de caballo*: Anglis Double tonge.

Supersunt verò & alia quædam eius apud veteres Græcos nomina: vt, δαναὴ, ζάλεια, σπάρις, ac inter nothas σκορθεγκὶς, μαθέλα, δίγλωσσον: apud Græcos verò nostri temporis Coraco Votano.

Porrò Laurus Alexandrina temperatura euidenter calida est. Radix pondere drachmarum sex cum dulci vino difficulter parientibus, & stillicidio laborantibus succurrit; & sanguinem quoque menstruum elicit, vt auctor Dioscorides. Similia & Plinius habet: Celeres partus, ait, facit, radice pota trium denariorum pondere, in vini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit menseisque eodem modo pota.

Baptista Sardus ad suffocationes ex vtero hanc vehementer commendat: Exhibendo, inquit, cochlear paruum pulueris, vel herbæ, vel radicis mulierem suffocatione ex vtero laborantem mox liberat: eamdem verò & ad intestinorum ramices extremum esse scribit remedium, puluere videlicet radicis exigui cochlearis mensura cum iusculo carnis aliquot continuis diebus propinato.

De Capparе. CAP. VI.

Capparis.

ACVLEATVS frutex Capparis est, cuius rami non minùs acutis & hamorum instar aduncis spinis horrentes quàm Rubi, per terram orbiculariter sternuntur, si non pedamentis quibusdam fulciantur: folia circa hos lata, veluti Mali Cotoneæ, sed tamen rotundiora, è sinu quorum tenues exeunt pediculi capita rotunda profetentes, quibus delitescentibus flos candidus panditur, quem sequuntur fructus oblongi, Oliuis similes, in quibus semina parua & albida conduntur: radix lignosa, grandis, numerosa, crassiore cortice conuestitur, cuius in Medicina frequens vsus.

In Italia, Hispania, aliisque calidioribus regionibus absque cultura Capparis nascitur, tenui solo, asperisque locis, & iuxta rudera, vt Dioscorides scribit. Theophrastus natura sua siluestrem esse, & cultum non admittere refert: nostra tamen ætate à nonnullis colitur, ac siccis lapidosisque locis seritur.

Capparis æstate floret: viget verò in Autumnum vsque: rudimenta florum antequam dehiscant colligenda, & muria aut sale condienda.

Nomen apud Græcos idem quod apud Latinos obtinet, κάππαρις siquidem dicitur: à nonnullis verò & κυνόσβατος, sed propriè Cynosbatos siue Canirubus, est siluestris Rosa, vt alibi ostensum est. Germanis **Kappern**: Belgis **Capperen**: Italis *Capparo*: Hispanis *Alcaparras*: Gallis *Cappres*: Anglis **Capper**.

Capitula siue rudimenta florum, hoc est, nondum completi flores, Capparorum nomen in Officinis acceperunt.

Cappares itaque siue flores nondum completi tempetamento calidi sunt ac tenuium partium, si tecentes edantur, exiguum admodum alimenti conferunt; sale verò macerati multò etiam minus: non tam edulia idcircò, quàm ciborum obsonium & medicamentosum condimentum, collapsam ciborum appetentiam excitant, humido ventriculo conferunt, salliuationem eius reprimunt, pituitam verò & in eo hærentem detergunt, iocinoris lienisque obstructiones exputgant, quartana laborantibus ac lienosis cum cibo prosunt. Eduntur autem, sale priùs eloto, decocti, addito oleo & aceto, acetariorum aliorum instar, aut vnà cum cibis coquuntur.

Cortex autem radicis ex diuersis facultatibus constat: excalfacit, extergit, purgat, incidit, digerit, contrahendi adstringendique quadam potentia coniuncta.

Lienes induratos, si quod aliud medicamentum, iuuare valet, cùm foris idoneis remedus admixtus,

admixtus, tum intra corpus assumptus; & quidem vel in aceto aut oxymelite decoctus, vel aridus contusus, aliúsque permistus: hoc etenim modo crassos lentosque humores euacuat, & eos per vrinas, sæpe etiam per ventrem sanguinolentos defert, vnde & lienes adiuti & toxendicum dolores: menses verò etiam promouet, & ex capite pituitas purgat detrahitque, quod ἀποφλεγματίζειν vocant: auctor Galenus. Idem cortex, vt Dioscorides scribit, vlcera vetera sordida, & quæ occaluerunt expurgat: lienosis cũ Omelysi imponitur: manducata dentium dolonbus auxiliatur, cum aceto verò vitiligines abstergit: folia verò & radices contrita, duritias & χοιράδας; liue strumas discutiunt: succus aurium vermiculos insusus enecat.

De Capparc Fabagine.

Capparis Fabago.

CAP. VII.

AD Capparem autem & referte recentiorum plerique studeot Capparem Fabaginem nuncupatam, non fruticis quidem, sed herbę speciem. Cauliculos hæc promit teretes, læues, ramosos; & circa hos folia lata, oblonga, crassiuscula, minora quàm Capparis, Portulacæ æmula, ab vno pediculo bina, saturato colore vnà cum cauliculis virentia, flores verò priusquam pateant rudimẽtorum Capparis florum similitudinem referentes; completos autem inalbicantes, staminibus aliquot luteis medios: succedunt siliquæ in quibus semina: radix tenuis in diuersa tendit.

Quibus locis sponte exeat aut gignatur nondum accepimus: in hortis Belgij olim hanc conspicere datum fuit.

Nominatur hæc à recentioribus Capparis Fabago, vt scriptimus, & à plerisque Capparis leguminosa. Veteribus notam fuisse non constat; Cepæam siquidem esse non fuerit facile affirmare, breui ac succincta admodum apud Dioscoridem descriptione extante. Describitur verò ab Auicenna cap. XXVIII. herba quædam Ardisigi nomine, cum qua Capparis Fabago melius responderet, si tam graui esset odore, quàm sapore amaricat: Ardisigi siquidem valdè acuti & grauis odoris est, vt Auicenna scribit:

Est herba, inquit, similis Cappari, acuti odotis valde & grauis, habens fructum in vaginis. *Ardisigi.* Quòd si autem errore transcribentium, pro saporis, odoris vox supposita esset, Capparis Fabago cum Ardisigi conuenire posse videretur. Sed quis hoc temere affirmauerit? Sit ergo Capparis Fabago, sua contenta appellatione, nec aliam expetat aut requirat.

De facultatibus verò nihil occurrit scribendum.

De Vua crispa. CAP. VIII.

BICVBITALIS aut altior hic frutex est, & admodum spinosus: multis tenuibus lignosis aculeatis & albicantibus ramulis luxuriat: folia non magna, lata, rotunda quoque essent, nisi profundius incisa, Vitigineæ quodammodò referrent, ambitu verò reliqua etiam crenata, colore autem pulchrè virent, mollia verò & vnà sunt ac modicè pilosa: flosculi ex herbaceo albidi, aut perquam exiguum purpurei: fructus acini rotundi, non racematim cohærentes, sed secundùm ramulos sparsim baccarum aliarum modo dependentes, colore initiò virentes, gustúque austeri, per maturitatem verò subflaue scentes, vinoso succo pleni, sapore aliquantulùm dulces, in quibus semen candicans: radix lignosa fibris non destituitur.

Ad limites agrorum & hortorum hæc spina collocatur, & non rarò ipsa hortorum est sepimentum.

Citò admodum, & frequenter ante Veris æquinoctium folia erumpunt: acerbi fructus Aprili ac Maio mensibus colliguntur: maturi verò sub finem Iunij demum decerpuntur.

Vua crispa.

Nomen frutex hic apud Veteres non habet, qui eum non cognouerunt, vel neglexerunt: recentiores quandoque Groſſulariam, frequentiùs verò ab acinis Vuam criſpam, Vuam ſpinam, Vuam ſpinellam, Vuam criſpinam appellãt: Germani Krauſßbeer, aut Krauſelbeer: Belgæ Stekelbeſien/ Kruyſelbeſien/ & Croesbeſien: Hiſpani *Vua creſpa*, ſiue *Eſpina*: Itali *Vua ſpina*: Galli *Groiſelles*: Angli Goes berrye. Non eſt autem Rhamni ſpecies, vt ex iis, quæ de Rhamno mox ſcribenda, ſatis conſtat. Non eſt etiam ſpina Græcis ἄκανθα κιτρία dicta, quam Theophraſtus Gramuis fere modo germinare ſcriptum reliquit.

Sunt autem huius fruticis baccæ nondum quidem maturæ temperamento frigidæ ac ſiccæ, & ordine quidem ſecundo intenſo, & facultate adſtringentes. In cibaru harum vſus omphacij loco eſt. Iuſcula in quibus incoctæ, ori grata, & febricitantibus vtilia: eduntur verò & alus decocta modis, quocumque autem tandem modo, ſemper crudum ac frigidum ſuccum ingenerant, qui ad alimenti ſubſtantiam nihil aut exiguum admodum conferat: aluum verò etiam ſiſtunt, & ſanguinis fluores, ac menſium purgationes reprimunt, niſi in debilem admodum ac frigidum incidant ventriculum, quem non adiuuant, ſed vel aggrauant, vel aluo quoque vnà permota conturbant.

Maturi fructus vti dulciores ſunt, ſic & parum aut nihil adſtringunt, & caloris exiguum quid obtinent: alimenti verò & paulò amplius quàm immaturi conferunt, idque non adeò crudum; verùm rarò hi vel ad condimenta deſiderantur, vel eduntur.

De Ribeſio. CAP. IX.

RIBESIVM non ſpinoſum quidem eſt, ſed certis de cauſſis ab Vua criſpa non videbarur diuellendum. Eius ſpecies duæ ſunt, fructus colore & ſapore differentes; vnius enim rubet, alterius niger eſt.

1. Fruticoſa autem ſtirps eſt, lentos ac flexibiles ramos profert cortice ſubnigricantes, quibus adnaſcuntur folia lata, ambitu & crenata, & Vitis foliorum modo diſſecta, ſed minora multo, è quorum ſinu pediculi dependent oblongi, floribus initio onuſti, deinde baccis vuæ non racemoſæ modo digeſtis, colore per maturitatem rubentibus, ſapore graro acidulis.

2. Altera ſpecies priorem ramis, foliis floribuſque refert, ſed fructus niger eſt, & ingrati ſaporis, & idcircò nullius pretij ac inutilis habetur.

1. Ribeſium rubentis baccæ in multorum hortis haberur: ad ſepimenta vtile, rum & ad topiarias ſcenas, quas non difficili opere conueſtit ac ornat.

2. Alterum in hortis habere paucis curæ eſt: iuxta foſſas & ſeroborum agrorum aut pratorum quandoque reperitur.

Floret Ribeſium Aprili ac Maio, ſub finem verò Iunij quandoque, ſæpiùs verò Iulio menſe baccæ maturæ.

Noſtra ætas Ribeſium appellat, & Groſſulariam rubram, ac Groſſulariam tranſmarinam: Germani Sant Johans traubel ſiue traubiin / Sant Johans beerlin: Belgæ Beſſibens ouer zee: Itali *Vuetta roſſa*: Galli *Groiſſeletz*, *Groiſelles d'outre mer*: Bohemi Jahody S. Jana/ Officinis Ribes nomine cognitum quod fructu rubet. Deſcribirur verò iſtud à Serapione capite CCXLI. Sed Fuchſius & Matthiolus noſtrum negant idem cum illius eſſe: facultates tamen conuenire diſſiteri nequeunt; at deſcriptio, aiunt, non reſpondet.

Ribes eſt, inquit Serapio, planta, habens capreolos rubros ad viriditatem tendentes, & folia magna, lata, rorunda, viridia: grana, quorum eſt ſapor dulcis cum acetoſitate, & ipſa ſunt frigida & ſicca in ſecundo gradu. Quid autem in hac deſcriptione repugnans? Plantam eſſe, ait, hoc eſt, fruticem, habentem ramulos (interpres capreolos nominat) rubeos, ad viriditatem tendentes, & talia ſunt Vere nouo erumpentia cum foliis germina, quæ vetuſtate ſubnigricant.

Ribesium fructu rubro.

Ribesium fructu nigro.

gricant: folia, si cum aliorum minorum nonnullorum fruticum multò minoribus comparentur foliis, magna sunt; lata eadem & vitentia esse, manifestum: rotunda verò etiam dici possunt. Quid igitur desideratur, nisi rectum iudicium: id si adhibeatur, Rubes nostrũ idem cum Serapionis ac reliquorum Arabum est. Quòd si in aliquo verbo, veluti in dictione, Capreolos, hæsitatio aliqua occurrat, interpreti imputandum, qui non fidissimus Serapioni contigit, vt ex cap. de Mummia satis constat. Numquam Serapio Mummiam existimauit esse mixturam ex aloë & myrrha & eo quod his admiscetur ex humiditate corporis humani: interpretis istud est commentum. Ita eum hic pro Ramulis, Capreolos scripsisse, quid vetat?

Petrus Bellonius in lib. De arboribus Coniferis, pro Ribesio aliam ostendit stirpem à se in Libano monte locis frigidissimis repertam, vbi ferè toto anno nix visitur; folijs Lapathi grandioribus ac rotundioribus, senis septenisve ab vna radice, baccis rubentibus, è medio sinu foliorum veluti Lauro Alexandrinæ & Rusco exeuntibus, racemarimque dependentibus. quod legitimum esse Ribes ex eo colligit, quia Serapio Ribes in niuosis prouenire scripsit reliquerit: verùm & aliæ stirpes in niuosis non rarò nascuntur, quæ tamen idcircò Ribesia non sunt. In summa autem Arabum breuitate nihil temerè affirmandum, præsertim eùm Ribes vulgare descriptioni quam ex Ysaaco Serapio adfert, non repugnare queat, & facultates conueniant, vt ostendimus. *Ribes Bellonij.*

Ribesij autem nostratis rubentes baccæ, quarum vsus & non aliarum est, frigidæ & ficcæ temperamento sunt, ordine secundo satis intenso, & eum parium tenuitate nonnihil quoque adstrictionis obtinent. Ardores febriles restinguunt ac mitigant, bilem reprimunt, sanguinem contemperant, putredinibus aduersantur, sitim vehementer sedant, ventriculi subuersiones, & choleram morbum sistunt, dysentericis ex calida causa laborantibus vtiles.

De Spina acida siue Oxyacantha. CAP. X.

FRVTEX acida Spina est procerus, plurimis virgultis ac ramis assurgens, aculeis candicantibus ac valdè pungentibus, admodum spinosis, quorum cortex læuis ac tenuis est, ligni verò materies lutea; foliis hæc conuestiuntur paruis, oblongis, dilutè virentibus, ambitu ere-

Spina acida siue Oxyacantha.

natis, & nonnihil asperis, sapore acidis: flosculi ex oblongis pediculis cohærent lutei: baccæ succedunt paruæ, oblongæ, tenues, colore per maturitatem rubentes, usseo intus exiguo nucleo, sapore acida; quæ vbi inaruerunt, nigræ sunt: radices lignosæ in diuersa sparguntur, luteæ quoque, sed colotatiores quàm sit ligni materies.

In pluribus regionibus incultis ac desertis, non tamen arentibus, sed nonnihil humentibus locis gignitur, tum & in siluis; quandoque verò & iuxta agrorum limites. Transfertur verò & ad hortos, ad quorum sepimenta vtilis est.

Aprili folia ei subnascuntur noua, atque eodem tempore ex veteribus caudicibus turiones erumpunt oblongi, molles, Myacanthæ Asparagis similes, qui esui idonei sunt, nec citò lignosi fiunt aut durescunt. Maius flores adfert, sed September fructus.

Galenus hanc Spinam Græcè ὀξυάκανθαν vocat, & ab ὀξυακάνθῳ differẽtem in lib. De facult. simp. medic. facit: sed & manifestiùs in lib. De facult. aliment. vbi Oxyacanthæ. Asparagos inter edules refert, quales non Oxyacanthus, sed Oxyacantha siue Acida Spina, vt iam scripsimus, profert.

Dioscondes huius Spinæ non meminit; nam quam ipse Oxyacanthan feminino genere nominat, Galeni est masculini generis Oxyacanthus; vt sequente capite etiam dicendum.

Amyrberis Auicenna vtrumque fruticem sub Amyrberis nomine complexus videtur: ait enim: Et ex eo est rotundum, rubeum, campestre: & nigrum, oblongum, arenosum (*lego* acetosum) & & montanum. Quibus verbis vtriusque fructum expressit: nam rotundus ac rubens Oxyacanthu est: niger verò & oblongus Oxyacanthæ, quem scripsimus arefactum nigrum esse. Officinis autem hic frutex Berberis appellatur, ab Amyrberis voce deprauata: recentioribus Crespinus, Italis similiter *Crespino*: Hispanis *Espino de mainelas*: Germanis Paiſſelbeer / Sauerich, Erbſel, Berſich: Belgis Sauſeboom / Zuerboom: Gallis *Espine vinette*, atque inde Latino nomine Spinumeta: Anglis Paudtjoynttre / & Map: Bohemis Drack / Duſtall.

Folia autem & fructus huius Spinæ ordine secundo refrigerant ac resiccant: &, vt Galenus quoque affirmat, tenuium sunt partium, ac incisiuum quid obtinent.

Folia ad ciborum condituram & obsonij loco à nonnullis vsurpantur, velut Oxalidis. Decoctum eorumdem aduersus ardentes & biliosas febres confert: sanguinis feruorem & iocinoris nimium calorem contemperat.

Fructus ad eadem conferunt, qui & cœliacis ac dysentericis vtiles habentur; & omnes sanguinis superfluos fluores cohibere possunt.

De Spina acuta. Cap. xi.

1. Acvta Spina magnus est frutex, non rarò in arborem Pyri altitudine excrescens, præsertim cultu accedente: caudices ei sunt crassi rami duri ac lignosi, oblongis acutis & duris spinis horrentes: folia latiuscula, profundis incisuris dissecta, læuia, cum virore resplendentia: flores in vmbellis albidi, suaue odorati: baccæ rotundæ, per maturitatem rubentes, in quibus mollis ac dulcis pulpa, & semina aliquot albida: radix alte in terram descendit.

In siluis, secus vias, agrorum hortorumque sepimenta ac limites nascitur, ac non rarò hortos ipsos sepit: vbique frequens.

2. Huic verò & alteta quædam annumeratur acuta Spina, cuius folia angustiora, sed oblonga sunt: flores quoque in exiguis muscarijs candidi & oduri, prioris similes: baccæ forma & magnitudine pares, sed luteo Cruci colore tubentes. Humilior autem hæc Spina est, nec ita facile arboreſcit; rara quoque, & in paucorum tantummodò hortis apud Belgas reperibilis.

Vtra-

Oxyacanthus siue Spina acuta.

Vtraque mense Maio floret: folia paulò priùs etumpunt: baccæ Augusto aut seriùs matureſcunt, esca futuræ turdis, sturnis, merulis, ac aliis per hiemem auibus.

Dioscorides hanc describit, & ὀξυάκανθαν feminino genere nominat: Galenus verò in lib. De simpl. med. facult. masculino genere ὀξυάκανθον. Oxyacanthus, ait, arbor, vt Pyri siluestris habet speciem, ita & vires non dissimiles, &c. Sic & Dioscorides de Oxyacantha: Arbor est Pyrasto similis, valdè spinosa, &c. Serapio hanc Amyrbenin appellât. Sunt verò, vt & Dioscondes scribit, quibus πυρία dicitur aut *πυράνθη. Pyrinæ autem nomen alten ac minori Spinæ proprium esse viderut. Germanis Hagdoorn: Belgis Hagedoren & Witte Hâgedoren prior Spina dicitur: Italis *Bagaia, Amperlo*: Hispanis *Pirlitero*: Gallis *Aube spine*. Nuncupatur verò & a nonnullis Spina vallaris, & Spina sepicularis.

Ceterùm huius baccæ, vt Dioscorides scribit, alui profluuium & mensium abundantiam sistunt.

De Tragacantha, siue Hirci spina.

CAP. XII.

TRAGACANTHA humilis spina est, surculos edit breues, robustos, late dispersos: folia verò circa hos complura, ex multis ad vnum neruum siue costam cohærentia, instar foliorum Lentis, quorum singularia tenuia sunt & angusta, sub his autem duræ, albicantes, rectæque spinæ: radix lignosa in obliquum late spargitur, summo terræ cespite hærens; ex qua vulnerata lacryma siue gummi effluit albidum, facileque concrescens..

Tragacantha, siue Hirci spina.

Theophrastus spontè lacrymam effluere atque spissari, nec opus esse vt radix vulneretur, lib. IX. scriptum reliquit. Præstat autem, Dioscorides ait, pellucens, gracilis, læuis, sincera, & subdulcis.

In Creta insula copiosam reperiri Bellonius lib. primo Singularium refert, & quidem non nisi in montium iugis. Theophrastus, Hæc anteà nasci tantùm in Creta, ait, putabatur: nunc verò in Achaia, Peloponneso, & aliis locis, ac in Asia circa Mediam compertri certum est. In Arcadia etiam nascitur, quæ Cretica non deterior existimatur. Nostra ætas in Gallia Narbonensi hanc etiam obseruauit.

Græci hanc Spinam τραγάκανθαν vocant, Latinè Hirci spinam dixetis. Lacryma siue gummi, Tragacanthæ quoque nomen habet: in Officinis gummi Tragacanthę, aut gummi Dragagann barbatè vocatur.

Tragacantha autem siue Lacryma Tragacanthæ, emplasticam vim obtinet, quare

acrimoniam humorum obtundit, reficeat verò etiam nonnihil. Ad tusses, arteriæ exasperationes, rauedines, omnesque acriotes ac tenues destillationes plurimùm in eclegmate prodest. Linguæ subdita asperitatem eius colliquescens tollit: renum doloribus, vesicæ rosionibus, ac vrinæ ardoribus auxiliatur cum passo aut glycyrrhizæ decocto epota. Vsus quoque eius ad ocularia medicamenta.

De Acacia. CAP. XIII.

Acacia.

Deprauata Matthioli imago.

DVARVM Acaciarum Dioscorides oeminit, quarum prior vera ac legitima est.

Est autem hæc frutex arboreſcens, non tamen ὀρθοφυὴς, hoc est, rectè assurgens, proferens ramos lignosos, duris & vblongis spinis aculeatos, circa quos folia sunt ex pluribus ad vnam ῥάχιν siue costam hærentibus composita, veluti sunt Lentis: flores albidi: lobi siue siliquæ planæ sunt, & latæ quidem instar Lupini qua parte semen continent: quod modò vna, quandoque duabus lobi particulis angustiore collo cohærentibus comprehenditur: semen glabrum & resplendens. Exprimitur autem ex his succus, qui in vmbra siccatus, niger ex maturis est, ὑπωπυῤῥὸς siue subruffus ex immaturis: aliqui verò ex folijs & fructu succum colligunt.

Gummi verò & ex hac stirpe profluit.

Nascitur, ait Dioscorides, Acacia in Ægypto.

Inter frutices autem ac arbores perpetuò virentes Acaciam etiam numerat Petrus Bellonius Singul. lib. 1. cap. XLIIII.

Hanc spinam Græci ἀκακίαν etiam nostra ætate vocant: Latinis similiter Acacia est: dicitur & Ægyptia spina.

Succus Acaciæ quoque nomen habet. Officinæ Germanię huius loco succum ex siluestribus Prunis expressum substituunt: quem & Acaciam appellant.

Gummi in Officinis Arabicũ gũmi dicitur.

Matthiolus pro Acacia Arborem Iudæ recentioribus dictam, pictura exhibet, cui præter veritatem spinas addidit, vt Acaciam mentiretur. sed tamen nec sic Dioscoridis descriptioni respondentem reddidit.

Acaciæ autem succus, vt Galenus ait, non est partium similarium, sed cum substantia frigida & terrea, cui & quædam aquea commista, quasdam etiam in sese dispersas partes habet tenues & calidas. Est itaque tertij ordinis exiccantium, refrigerantium verò non lotus primi, secundi verò vbi lotus fuerit; lotione enim acrimoniam ac partes calidiores deponit.

Conducit autem, inquit Dioscorides, ad oculorum medicamenta, & ad erysipelata, herpetas, chimetla, pterygia, oris vlcera: proptoses oculorum reprimit: mensium abundantiam sistit: procidentem vterum contrahit: alui fluorem supprimit, tum potus, tum per clysterem indirus: capillos denigrat. Ad oculorum autem medicamenta lauatur.

Gummi adstringens & modicè refrigerans est: emplasticam verò vnà facultatem habet, qua acrimoniam medicamentorum, quibus admiscetur, retundit. Ambustis cum ouo illitum, vesicas excitari prohibet: Dioscorides.

De Acacia altera. CAP. XIIII.

ALTERA Acacia Spinæ Ægyptiæ assimilis, vt Dioscorides ait, sed longè minor tenerioríque, stirps humilis, aculeatis spinis conuallata, folia habens Rutæ: semen in siliquis trium aut quatuor capacibus Lente minus. Et pro hac quidem exhibita olim à Matthiolo fuit stirps lignosis & aculeatis ramis, solijs ternis cohærentibus, Rutæ graueolentis non valdè dissimilibus, semine minore quàm Lentis, tribus aut quatuor in vna siliqua, quæ per maturitatem colore sunt luteo, & sub radijs Solis auri colore refulgent. Si verò & hæc eadem est

quam

Acacia altera.

quam Anguillara ſecundam Acaciam eſſe iudicat: flos ei quoque luteus, veluti ſiliqua eſt.

Naſcitur altera Acacia in Cappadocia ac Ponto, vt Dioſcorides refert: reperitur verò & in Corſica, ac nonnullis Italiæ montibus, tum & alibi.

Autumno ſemen matutum eſt.

Hanc ἑτέραν ἀκακίαν, ſiue alteram Acaciam, & Ponticam Acaciam nominant: Officinis & multis incognita eſt.

Huius autem ſuccum Dioſcorides adſtringere etiam ait, ſed viribus quàm alterius inferiorem, & ad oculatia medicamenta inutilem.

De Pruno ſilueſtri, ſiue Acatia Germanica. Cap. XV.

Prunus ſilueſtris.

SILVESTRIS Prunus humilis ac ſpinoſus frutex eſt, Pruno multò breuior ac minor, ramis tenuioribus duriſque hinc inde ſpinis aculeatis: foliis verò & anguſtioribus, durioribus, ac minoribus: floſculi ſimiliter albidi: fructus rotundus, paruus inſtar magni vuæ acini, è cæruleo virentes, oſſe intus exiguo, guſtu admodum auſtero adſtringens: radix lignola in diuerſa tendit.

Aggeres agros ſepientes, aliaque eiuſmodi editiora & inculta loca ſilueſtris Prunus occupat.

Apud Germanos & Belgas frequens, tum & alibi.

Primo Vere floret, Autumno exigua Pruna colligi poſſunt, & expreſſus ſuccus teſiccandus: teſiccata vero & ipſos expediens ac vtile quoque fuerit.

Fruticem hunc ἀγριοκοκκυμηλίαν, aut κοκκυμηλίαν ἀγρίαν nominant: fructum verò ἀγριοκοκκύμηλον, hoc eſt, ſilueſtre Prunum.

Succum ex his expreſſum & teſiccatum Officinæ Acaciam appellant; & deficiente legitima Acacia, hanc eius loco ſubſtituunt: vnde & Acaciæ Germanicæ ſtirpi nomen factum. *Acacia ſuccedanea.*

Germani fruticem Schlehdorn: fructum Schlehen vocant: Belgæ ſimiliter Slehedoren / & Slehen dicunt: Galli *Prunier ſauuage*: Angli Slootree: Bohemi Ernta.

Refrigerant autem & teſiccant tertio propemodum ordine Pruna ſilueſtria, ac præſertim ipſorũ denſatus ſuccus: & vnà valide adſtringũt.

Prodeſt ſuccus ad omnia quæ adſtrictionem poſtulant: ſanguinis vndequaque fluores reprimit: emplaſtris ac cataplaſmatis quæ teprimendi vim habent vtiliter admiſcetur, tum & cœliacorum ac dyſentericorum medicamentis.

Fructus poſt maturitatem, vt Dioſcorides ait, teſiccati, & cum paſſo decocti, ventriculo vtiliores, aluumque magis adſtringunt, quàm hortenſia videlicet Pruna.

De Rhamno. Cap. XVI.

RHAMNI Theophraſto duo ſunt, albus & niger, vterque ἀκανθοφόρος, ſiue ſpinas ferens. Plinius ſimiliter lib. XXIIII. cap. XIIII. Rham-

Rhamnus primus.

Rhamnus primus alter.

Rhamnos duos recenſet. Inter genera, inquit, Ruborum Rhamnos appellatur à Græcis candidior ac ſruticoſior: alterum eſt ſilueſtre, nigrius, ac quadamtenus rubens: fert veluti folliculos: huius radice decocta fit medicamentum quod Lycium dicitur. Horum duorum Rhamnorum meminit & Dioſcorides, ſed tertium addit, quem reliquis præponit, pnore loco ipſum enumerans, candidum ſecundum, nigrum verò tertium facit.

1. Primum autem frutícem eſſe refert iuxta ſepes naſcentem, & ramos ſereorem rectos ac ſpinas duras veluti Oxyacanthæ: foliis paruis, oblongis, ſubpinguibus & mollibus. Et hunc quidem doctiſsimus Cluſius diligentiùs deſcriptit his verbis:

Eſt Rhamnus ſrutex ſepibus faciendis idoneus, ramis rectis, in multa vitgulta ſeſe diuidentibus, candidis, validis ac firmis aculeis horrentibus: foliis, quæ plerumque quaterna aut quina ad ſingularum ſpinarum exortus naſcuntur, oblongis, ſubpinguibus, Oleæ ſimilibus, ſubalbidis, ſed teneris, & ſucculentis, quæ Aurumno, nouis ſuccreſcentibus, interdum decidunt: flores Autumno longiuſculi, candicantes, extremis oris in quinque crenas diuiſi: quibus decidentibus, quoddam ſeminis rudimentum, vt in Iaſmino relinquitur: numquam tamen eius fructum videre mihi contigit: craſſa multiplicique radice firmatur.

Iſtius verò generis & alium ſe obſeruaſſe addit, fere aſſimilem, ſed humiliorem, & frequentioribus ramis fruticantem, ac candidiorem: minoribus folus, magis carnoſis: floribus eiuſdem formæ, ſed colore purpureis.

Horum priorem naſci ait multis Hiſpaniæ, Luſitaniæ, & Galliæ Narbonenſis locis: alterum verò rariorem, & non niſi vno loco in Regni Valentini finibus à ſe repertum.

2. Alter Rhamnus multis albidis ramulis, lenis ac frangi contumacibus, acutarum longarumque ſpinarum vallo communitis latè diffunditur: folia oblonga, anguſtiora, candidiora, minoraque quàm Oleæ: flos herbaceus circa ramulos frequens: baccæ deinde rotundæ, racematim quaſi cohærentes, Aſparagi minores, colore flaueſcentes, ſucco interiùs luteo.

Non deeſt hic Rhamnus in Hollandiæ, ac potiſſimum Flandriæ maritimis littoribus: reperitur verò & alibi in conuallibus, ac iuxta profluentes amnes: veluti iuxta Lycum Vindelicæ fluuium, vbi eum frequentem eſſe Valerius Cordus ſcribit.

Vterque autem hic Rhamnus, pnor videlicet ac ſecundus, perpetuò cum foliis virent: fructus ſiue baccæ ſecundi, etiam hieme frutici adhærentes permanent.

Tertium

Rhamnus secundus.

Rhamnus tertius.

Tertium Rhamnum Dioscorides describit nigricantibus, & quadamtenus rubentibus: ramis oblongis, quinùm cubitorum, spinosis, sed minùs duras ac infirmiores spinas habentibus: fructu lato, tenui, folliculati, σφονδυλίῳ siue verticillo simulem. Existimantur autem hæc verba à nonnullis doctis, & quidem haud temerè, non ad tertij Rhamni, sed ad Paliuri descriptionem facere, quæ mutila & imperfecta apud Dioscoridem est. 3.

Nam Theophrastus & ipsus Plinius, non videntur inter secundum & tertium, hoc est, inter album & nigrum, aliud quàm coloris discrimen agnouisse. Quod si ita est, Paliurus tertia Rhamni species esse non poterit, qui pro tertio Rhamno à multis habitus fuit: sed omnino stirpem aliam tertium Rhamnum esse consequetur, Rhamnus cetetis non absimilem, qualis est Clusij Rhamnus tertius.

Fruticosus autem hic admodum est, frequentes habet ramos, cortice vestitos nigro, spinisque longis aculeatos: folia oblonga, angusta, crassiuscula, aliquot simul enata cohærentia, colore virentia, gustu adstringente: flores exiguos iuxta folia plurimos, coloris herbacei: fructus nigri, rotundi, ac acerbi. *Rhamnus tertius.*

Perpetuò & hic viret: fructus verò æstate ad maturitatem peruenit.

Spinam autem hanc Græci ῥάμνον appellant: Latinis similiter Rhamnus: à nonnullis verò & πρασοφόνιον, λευκάκανθα, id est, Spina alba, Spina Cerualis: vt inter notbas voces asscriptum est: à Marcello verò etiam Spina salutaris, & Herba salutaris, quæ velut vuam, inquit, habet. Italis *Marruca*, & *Rhamno*: Hispanis *Scambrones*.

Valerius Cordus alteram Rhamni speciem Oleastrum Germanicam facit.

At Rhamnus, vt Galenus ait, desiccat & digerit ordine secundo, refrigerat verò primo completo, ac secundo incipiente.

Omnium folia, Dioscorides ait, erysipelatis ac herpetibus efficaciter in cataplasmate adhibentur: sed teneris adhuc vtendum, Galenus addit.

De Paliuro. CAP. XX.

PALIVRVS frutex prædurus, quandoque in arborem transiens, ramis longis & aculeatis, sed spinis iuxta folia minoribus ac minus nocentibus: folus vero paruis, laris, quasi rotundis, acuminatis, è viretti nigro quasi subtubentibus, floscults ad rasiugia cauliculorum coacer- 1.

uatis,

Paliurus.

uatis, colore luteis: lobis planis ac latis spondylis siue verticillis assimilibus, in quibus semina terna quaternave læuia, pinguia vt Lini, siue, vt Dioscondes ait, λινώδη.

Nascitur in humidis & aridis velut Rubus, & pluribus in Græcia locis.

Est verò & alius præter hunc Paliurus, fruticosior Loto: folia cuius qualia ptioris, sed fructus differens, qui non planus, sed rotundus ac tubet, magnitudine qua Cedri bacca aut paulò minor, nuclei cuius non simul eduntur: fructus suauis est, & esu per se iucundus; si quis autem vinum infundit, tum & ipse suauior, & ipsum vinum suauius reddi asseueratur. Quod & Plinius lib. XIII. cap. XIX. Fruticosior hic fructuque magis rubens, cuius nucleus non simul manditur: iucundus per se (fructus) atque suauiter è vino, quin & vina succo suo commendans.

In Libya hic nascitur. Postponit huic Cyrenaica regio Loton suam, vt Plinius affirmat.

Huius Paliuri mentionem quoque facit Diphilus Siphnius apud Athenæum libro XIIII. referens sæpiùs in secundis mensis in pulchra Alexandria appositos se comedisse fructus.

Folia autem Paliuro decidua sunt, non quemadmodum Rhamnis perpetua. Ceptiuo Vere germinat Paliurus, Plinio teste.

Spinosus autem hic frutex Græcis πολλὸς dicitur: Latini ac Itali eamdem retinent vocem. Plinius semen Zuram appellari refert.

Rhamnus solutiuus.

Porrò Paliuri folia & radix non obscuram habent adstringendi vim: semina verò incidendi, qua calculos vesicæ comminuunt, & ad pectoris pulmonisque excretiones auxiliantur: vt Galenus ait.

Fuliorum, inquit Dioscorides, & radicis decoctum aluum sistit, vrinas mouet, contra venena & serpentum motus auxiliatur.

Radix phymata & œdemata discutit trita & imposita.

Semen tussi opitulatur, & vesicæ calculos comminuit.

De Rhamno solutiuo. CAP. XVIII.

QVEM Rhamnum solutiuum appellant, frutex est facilè arborescens, caudice mediocris crassitudinis, cuius exterior cortex qualis Ceraso, interior verò ligni materies sublutea, & rami aliquot acutis spinis veluti Pyrastri sepiuntur: folia viridia, lata, tenuissime per margines serrata, minora quàm Pomi: floscul exigui iuxta foliorum pediculos aliquot exeunt herbacei: succedunt baccæ initio virides, per maturitatem nigræ, vno aut altero intus exiguo nucleo.

Iuxta

Iuxta limites agrorum, in sepibus, in siluis, atque aliis incultis exit locis, amat riuulos & scrobes aquas habentes.

Maio mense flores promit, Autumno baccæ maturescunt.

Rhamnum solutiuum recentiores nominant, quòd videlicet instat Rhamni spinosa sit, & expurgandi facultatem baccæ obtineant. Matthiolus Spinam infectoriam, Valerius Cordus Cerui Spinam facit; nonnullis verò & Burgisspina: Germanis Creutzbeer/ Wegdorn: Italis *Spino merlo, Spino zerlino, Spino Ceruino:* Belgæ fructum Hyndbeeren/ id est, quasi dicas, Baccas Rhenanas vocitant.

Baccæ autem huius Spinæ, vt gustu amaritudinem cùm adstrictione nonnulla referunt: ita & calidæ siccæque sunt ordine secundo. Purgatrices eædem sunt, crassam pituitam & biliosos quoq; humores per aluum educunt. Datur ardarum in puluerem tritarum à drachma ad sesquidrachmam: nonnulli baccas numerant, qui à XV. ad XX: exhibent, vel etiam plures duris hominibus. Præstat autem ipsas confractas in iusculo pinguis carnis absque sale incoquere, atque iusculum ebibere: sic etenim minore cum molestia, ac paucioribus ventris doloribus ac torsionibus euacuant. Incoquuntur autem baccæ à XL. ad LX. pro robustissimis etiam plures.

Baccæ nondum maturæ resiccatæ, in aqua temperatæ, luteum præbent colorem, sed maturæ virentem.

Exprimitur ex maturis succus, qui cum modico aluminis decoctus, pictoribus pro saturato viteni colore in vsu est, quem Saftgrun appellant. *Saftgrun.*

De Pyxacantha & Lycio ex Dioscoride.

CAPVT XIX.

Pyxacantha Matthioli.

PYXACANTHA spinosa est arbor, ramulis trium cubitorum aut longioribus, cortice luteo, & colore diluti Lycij; iuxta quos folia Buxi æmula, πυκνὰ, densa siue crassa. Fructum habet Piperis magnitudine, nigrum, amarum, πυκνὸν, densum siue succi plenum, & læuem: radices multas obliquas lignosas.

Nascitur in Cappadocia & Lycia, & aliis regionibus plurimis: loca amat aspera. Bellonius in Palæstina à se repertam scribit.

Pro Pyxacantha à Matthiolo pictura exhibetur stirps foliis Buxi, frequentibus admodum foliis, spinis aliquot intermediis, sed hanc non esse legitimam, doctiss. Anguillaræ aliorumque est sententia, cui quoque & nos accedimus. Leonhartus autem Rauwolfius in suo Itinerario diligentissimo, aliam omnino Lycij iconem exhibet, ramulis spinosis, & circa hos foliis Buxi æmulis, & fructu in breuibus pediculis rotundo. *Matthioli icon suspecta.*

Extrahitur autem ex Pyxacanthæ foliis ac ramulis, aut, vt Plinius, ex ramis & radicibus, per decoctionem succus, cui Lycio nomen.

Folia, inquit Dioscorides, cum ramis tunduntur, & multis diebus macerata decoquuntur; postea lignosis reiectis, quod reliquum rursus decoquitur, donec mellis habeat consistentiam. Plinius sic habet: Coquuntur in aqua tusi rami radicesque summæ amaritudinis æreo vase ferè per triduum; itetumque exempto ligno donec mellis crassitudo fiat: lib. XXIIII. cap. XVIII.

Quam Græci πυξάκανθαν vocant, Latinè Buxeam spinam quis dixerit: nominatur verò & λύκιον, à succo qui ex ea coquitur.

Succus propriè λύκιον dicitur, apud Latinos idem nomen retinens. Officinis Lycium incognitum est, quæ eius loco succum fructuum Periclymeni siue Caprifolij perperàm, & cum grauissimo errore substituunt: vt suo loco scriptum est. *Officinarū error.*

Lycij succedaneum.

Dioscorides ex Rhu χύλισμα facere docet, ad eadem ad quæ Lycium conueniens, quod deficientis ac desiderati Lycij succedaneum est, & in omnibus medicamentis eius loco adhiberi ex re est.

Lycium autem, auctore Galeno, exiccatoriæ est facultatis, & compositum ex diuersi generis substantijs: vna quidem renuium partium digerente atque calida, altera terrestri ac frigida, ex qua adstrictionem obtinet: in calore autem mediis ac symmetris proximum est. Proinde ad varia eius vsus. Caliginem, inquit Dioscorides, oculorum discutit: palpebrarum scabiem, pruritus, veteresque fluxiones sanat: facit ad aurium putredines, exulceratas gingiuas, & tonsillas, labiorum fissuras, sedis rimas, attritusque illitum. Cœliacis & dysentericis potum & per clysterem inditum prodest. Datur sanguinem excreantibus & tussientibus ex ua: mulcebria etiam appositum sistit. Contra rabiosi canis morsus in catapotio deuoratur, aq in aqua bibitur, aut in melle linitur.

aut

De Agrifolio. Cap. XX.

Agrifolium.

AGRIFOLIVM frutex est, quandoque, cultura præcipuè, in arborem excrescens: caudices arboribus mediocris crassitudinis; fruticibus non valdè crassi, quorum ramuli leuri sunt ac flexibiles, & cortice contegũtur læui ac virente. materies ligni dura ac solida, ac interiùs nigricans, quæ & in aqua fidit, veloti Lignum Indicum, quod Guaiacum dicitur: folia pulchrè virent, læuia ac glabra, Laurinis fere similia, sed minora, ac pungentibus aculeis per margines angulosa; quos tamen senescente arbore pauciores vel nullos habent, flores albi & odorati: baccæ rotundæ, Ochri magnitudine, vel non multò maiores, colore rubentes, sapore ingratæ, nucleo intus albido, quæ non facilè decidunt, sed diutinè ramis adhærent: radix lignosa.

Fit ex huius arboris aut fruticis cortice, qui lævis est, Viscum, quo in capiendis auibus aucupes & rustici vtuntur. Corticem, inquit Ruellius, detrahunt, & facta humi scrobe, locis vliginosis maximè, obruunt, frondibus arborum inuoluentes, & imbi putrescere patiuntur, quod ferè duodenis diebus fieri solet. Tunc marcidum eruunt, & tantisper pila contundunt, donec in viscum lentescat: demum in profluente, vt adhærentes corticum reliquiæ sordesque fluitent, proluunt, & adiecto olei nucum momento, fictilibus recondunt.

Exit Agrifolium locis incultis ac desertis, tum & quibusdam locis iuxta vias, ac in siluis.

Perpetua autem ac immortali coma viret: Autumno ferè baccæ maturantur, quæ non rarò etiam hieme ramulis adhærent.

Agrifolium hunc fruticem arborescentem Latini vocant: Itali *Agrifoglio* ac *Aguifoglio*: Hispani *Azebo*: Germani Walddistel / & nonnulli Stechpalmen: Belgæ Hulst: Galli *Hous*, & *Housson*: Angli Holy.

Creditur esse à Theophrasto ἀγρία dicta, quam plerique Latinè etiam Aquifolium aut Aquifoliam dici volunt. Plinius autem lib. XXVII. cap. XXVIII. Aquifolium interpretatur ἀγρίπτιον: sed Cratægus folio est oblongo Mespili simili, quem Athenæus lib. secundo eumdem cum Ceraso esse iudicat. Theodorus Gaza φιλύκην Theophrasto nuncupatum Aquifulium interpretatur. Philyce autem ex perpetuò virentibus quidem est, sed candor ei qualis Celastro, cuius materies albida: & in alendo pecore honor, fronde semper redundans. At tale Agrifolium non est, cuius materies neque albida, neque frondes pecori vtiles præbet.

φιλύκη.

Agri-

Agrifolij autem baccæ tempetamento calidæ ſunt ac ſiccæ, tenuiorum item partium, & flatus diſcutiunt. Ad colicos dolores vtiles ſunt: craſſos ſiquidem pituitoſos humores pet aluum educunt, x. aut xii. numero aſſumptæ, vt ab his accepimus, qui earum experimentum quandoquè fecerunt.

Viſcum autem ex huius cortice factum non minùs nociuum eſt, quàm ex arboreo viſco præpatatum: tenaciſſimum ſiquidem eſt: interanea omnia conglutinat: excrementorum exitus contrahit ac claudit, atque hoc modo petniciem homini adfert, non qualitate aliqua, ſed glutinoſa ſua ſubſtantia.

De Genista ſpinoſa. CAP. XXI.

Geniſta ſpinoſa.

Geniſtæ ſpinoſæ altera icon.

IN totum Spina hæc ſtirps eſt, denſa ſpinarum durarum acutarumque agmine circumquaque circumſepta: foliis caret, niſi Vere, & quidem exiguis ac mox deciduis: fruticoſa autem eſt, & non rarò cauliculis lignoſis plurimis aſſurgens, humilior quandoque, ſubinde altior, pro loci natura: floſculi e ſpinoſis ramulis crumpunt, quales Geniſtæ, lutei, qui in calidis regionibus ſub feruenti Soliş æſtu adeò rufo colore intenſo ſunt, vt purpurei appareant: ſiliquæ ſequuntur aſſimiles: radix lignoſa ac lenta, modò recta deſcendit, aliàs per obliquum ferrur. 1.

Huic accedere poteſt & altera ſpinoſæ Geniſtæ ſpecies, quæ virgulas quaſdam admodum tenues promit, minio minutulis foliis ac innocentibus exiguis ſpinulis circumuallatas: poſteà verò cùm annuæ fuerint, defluentibus foliolis, ſolis duntaxat ſpinulis communitas: floſculi huic pallide lutei, minores quàm Geniſtæ: ſiliquæ paruulæ, in quibus ſemina exigua rotunda & ſubrubentia: radix lignoſa & lenta quoque eſt. 2.

Prior in plurimis repentur regionibus, vt in Germania, Belgio, Italia, Gallia, Hiſpania, Anglia, & locis quidem incultis quoque ac neglectis. 1.

Altera plurimis per Brabantiam locis occurrit, nonnihil humentibus, ſed incultis quoque ac neglectis. 2.

Flores harum Maio conſpicui: & prioris quidem in Hiſpania Autumno etiam, vt Cluſius refert.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SEXTÆ LIBER SECVNDVS,

DE FRVTICIBVS NON SPINOSIS.

PRÆFATIO.

A SPINOSIS *fruticibus ad non ſpinoſos tranſeundum, quorum non exiguus numerus occurrit: ſed tamen non omnes veteribus cognitos deſcribere inſtituimus, ſed quorum notitia ad poſteritatem peruenit, vel quos cognoſcere referi. Superiori autem libro finem impoſuit Geniſta ſpinoſa, huius verò initium non ſpinoſa exhibet Geniſta.*

DE GENISTA. CAPVT I.

Geniſta cum rapo.

Geniſta Italica.

FRVTICOSA ſtirps Geniſta eſt: caules aut potiùs tenues caudices habet lignoſos, a quibus plurimæ tenues ſparguntur virgulæ anguloſæ, virentes, lentæ, & flecti nectíque faciles, non rarò quoque in alas diuiſæ; circa quas folia exigua, obſcure virentia, & floſculi elegantí colore lutei, & tandem ſiliquæ planæ per maturitatem nigricantes, veluti Faſeli ſiue Bonæ dictæ, in quibus ſemina plana, dura, ſubruffa, Lentibus minora: radix dura & lignoſa fibras quaſdã obliquas ſubinde à ſe dimittit. Attollitur autem Geniſta frequenter in ſatis magnam altitudinem, hominis ſtaturam attingens: floribus hæc multis ſæpe grauida; quandoque verò humilis permanet, quæ rarò floretera. Huius verò radicum fibris adnaſcitur quod Rapum appellant Geniſtæ. Eſt autem hoc tuberoſum quoddam, turbinatum, ſubnigricantibus ſquamis opertum, pulpa interiore ſublutea, à quo caulis aſſurgit dodrante breuior, floribus circa faſtigium ſubcandidis, Lamij fere æmulis, ſuccedentibus oblongis, craſſis, teretibus, non tamen magnis lo- *Rapum Geniſtæ.*

culis, in quibus semina minutissima & supervacanea. Tota autem facie istud Orobanchen Dioscorides refert, lib. III. Pempt. IIII. descriptam: hoc solo ab ea differens, quòd non inter Legumina exeat: sed è fibris radicum Genistæ, quibus adhærescit.

Nascitur Genista in Germania, inferiore præsertim, frequentissima aridis, incultis ac desertis locis, tum & iuxta siluarum & agrorum limites: & quæ humilior est rapumque ferens, macro, tenui, ac arenoso solo gaudet.

2. Præter verò hanc & alia elegantior Genista est, ramuli siue virgæ cuius virentes quoque, lentæ similiter, & ad vinciendum accommodæ, paucis adeò foliis conuestiuntur, vt nudæ ferè appareant: circa harum autem fastigia flores spicato ordine exeunt, eleganter quoque lutei, odorati, maiores quàm priores; siliquæ verò & nigræ, planæ, & longiores.

Hæc Italiæ indigena est: fertur & in Hispania prouenire: apud Belgas verò hortensis.

3. Iam & hirsuta quædam Genista est, candidioribus ac mollioribus foliis, qualis in Hispaniæ nonnullis regnis, & præsertim iuxta Calpem nascitur. Meminit huius Titus Calphurnius Bucolicôn Ecloga secunda sic scribens:

Cernis vt, ecce pater, quas tradidit Ornite vacca,
Molle sub hirsuta latus explicuere Genista?

Floret Germanica Genista sub finem Aprilis, aut Maio mense, atque tunc rudimenta florum adhuc virentia, priùs videlicet quàm lutea fiant, decerpta, muria aut sale condiuntur, quæ posteà elota & decocta Capparorum in obsoous loco habentur, nec minore cum suauitate manduntur.

Siliquas cum maturis seminibus Augustus mensis præbet. Rapum Iunio præcipuè mense apparet ac conspicuum est.

Italica Genista serùs quidem, sed diutiùs in Belgio floret.

Appellatur autem hic frutex à Latinis quidem Genista, aut, vt quidam volunt, Geneſta: Italis *Geneſtra*: Hispanis similiter *Geneſtra*, aut *Gieſtra*: Germanis Pfriemen: Belgis Bzem: Gallis *Geneſt*: Anglis Bzoome.

At Genistæ virgæ, flores, ac semina excalfaciunt ac resiccant secundo ordine: tenuis quoque sunt essentiæ, & expurgandi ac aperiendi vim obtinent: & præcipuè semen quod siccius est, minusque excrementitiis humiditatibus redundat.

Decoctum virgularum & cymarum Genistæ, hepar, lienem, & renes expurgat ac aperit: per aluum aquosos humores detrahit, hydropicis idcircò auxiliare, præsertim ex vino, reliquis ex aqua vtilius. Ad eadem commendatur & semen.

Paratur verò & ex Genistæ ramulorum ac virgultorum aridorum & combustorum cinere cum vino tenui albo, cuiusmodi Rhenanum est, lixiuium, quod ad Cachexiam & Leucophlegmatiam à nonnullis valdè commendatur: & potenter quidem hoc aquosos ac serosos humores cum vrina & per vesicam expellit, sed & acrimonia sua interna viscera quandoque & lædit & exedit.

Mesues floribus ac ramulis humiditatem ait incidentem adesse, sed excrementosam, & ob id vomitoriam: & stirpem omnibus suis partibus conturbare, prouocare, incidere, attenuare, pituitam & crudam materiam à iuocturis cum violentia vomitione ac deiectione expurgare. Videntur autem ista non de Genista, sed de Sparto scripta, quod per superna Hellebori ritu purgare, auctores sunt Dioscorides & Plinius. Addit verò de Mesues Genistam calculum frangere renalem atque vesicæ, neque permittere vt in his materia diutiùs hæreat, aut in calculum durescat.

Flores exigui muria conditi, & pro obsonio mansi, languentem excitant appetentiam, & hepatis ac lienis infarctus expediunt. Iidem completæ maturitatis cum axungia porcina triti ac permisti, dolores podagricos lenire feruntur. Mesues verò hos cum melle rosato, aut ouo strumas scribit resoluere.

Rapum Genistæ in vino decoctum ad renum & vesicæ dolores commendatur, vrinas promouet, calculos dissoluit & expellit. Succus è recenti rapo Genistæ expressus, recentia vulnera glutinat, vetera & sordida expurgat: vlceribus quoque malignis ac diuturnis prodesse recentiores affirmant.

De Genista tinctoria. CAP. II.

FOLIOSA hæc Genista ampliùs est quàm præcedentes, humilior tamen & rarò rectè assurgens, sed ad latus declinans: sarmentosas quoque ac tenues herbaceas virgulas à cau[illegible] dice exiguo & lignoso promit, foliis circumuestitas multis virentibus, lanoribus, langui[illegible] busque quàm vulgaris, flores circa fastigia copiosi, pulchrè lutei, quales Genistæ: siliquæ quoque eiusmodi: semen non absimile: radix lignosa.

Pluribus

Genista tinctoria.

Genistæ tinctoriæ altera Icon.

Genista humilis.

Pluribus per vtramque Germaniam prouenit locis ineultis, quandoque humentibus aut vmbrosis: siluas quoque ac montosa non rarò subit: Italiæ quoque haud incognita.

Iulio & Augusto cum flore reperitur: atque tunc à nonnullis ad tincturæ vsum cullígitur ac subsecatur.

Clusius & alteram huius speciem exhibet magis frutieosam & altiorem, & ad duorum cubitorum altitudinem rectè assurgentem: cuius caudex enodis, digitum crassus, candicante obducitur cortice, ramosque multos spargit fragiles, circa quos folia Lini, supernè virentia, inferiùs incana ac resplendentia: flores spicati, Genistæ tinctoriæ æmuli. Hanc autem in Murciano Hispaniæ regno secus vias à se conspectam, & mense Martio cum flore repertam refert. 2.

Est verò & inter Genistas quædã omnino humilis, ac terræ superficiei incumbens, cuius caulículi in membranosam latitudinẽ extẽsi, folia oblõga referũt, à quibus & deinde alij enascũtur, & ab his rursus alij, nec finis donec ad fastigiũ peruentum: folia autem nulla habet alia. ex horum fastigiis emicant flosculi lutei veluti Genistæ, sed minores; & siliquæ exiguæ, radix tenuis est. 3.

Harum autem Genistarum priorem plerique florem appellant tinctorium: rectiùs verò Genista tinctoria dicitur. Meminit huius Plinius: 1.

Tingendis, inquit, vestibus nascentes Genistæ: lib. XVI. cap. XVIII. Germanis Färbblumen/ Hey den stöhmuck. Belgis Verfverbjem: Italis (ni fallor) *Cerretta*, *Braglia*, & *Cosaria*, vt cap. de Lysimachia Matthiolus scribit: Anglis Dyers weed.

2. Altera ab Hispanis *Scoba* nominatur.

3. Tertia à nonnullis Genista humilis vocatur: à Germanis Erdtpfriemen, hoc est, terrestris Genista, siue Chamægenista.

Sapore autem Genista tinctoria amaro, Genistam priorem refert, proinde & secundo excessu calida siccaque: existimatur verò & reliquis facultatibus ei assimulis.

De Sparto frutice. CAP. III.

Spartum frutex maius. Spartum frutex minus.

DVPLEX Spartum est: vnum frutex, alterum herba.

Spartum frutex Genistæ, quam Italia terra producit, virgulis similis est; quæ virentes, striatæ, tenues, & ad nexum flexumque faciles ac expeditæ sunt. Folia ei nulla, nisi prima germinatione, quæ paruula & citò defluunt: flores in lateralibus pediculis spicato exeunt ordine lutei: lobi qui succedunt rotundis oblongiores, minoribus Bonis siue Faselis (quos Dioscorides Phasiolos nominat) adeò similes, vt sublato pediculo, ab huiusmodi Fáselis non mox discernantur; in quibus semen durum ac nigrum: radix lignosa.

In Hispaniæ prouinciis Spartum nascitur, & vno loco altius ac fruticosius, altero verò humilius, cuius tamen lobi maiores sunt.

Græcis σπάρτος ac σπάρτον dicitur: Latini iisdem vocibus vtuntur, modò Spartum, aliàs Spartium nominantes: Hispani *Retama* vocant.

Sparti autem, quo vites alligantur, tum fructus, tum virgarum succus non instrenuè trahentis est facultatis: sic Galenus. Dioscorides verò, Semina, air, & flores cum melicraro quinque obolorum pondere pota, purgant per superiora vehementer, veluti Helleborum, sed tutò, ac citra periculum: semen per inferna purgat.

Ramorum in aqua maceratorum ac tusorum extractus succus, ischiadicis & angina laborantibus auxiliatur, si quantú cyathus mane bibatur. Quidam verò hos ramulos manna aqua macerantes, ischiadicis per clysterem inuexunt: educunt autem sanguinea & strigmentosa.

De

De Sparto herba. CAP. IIII.

Spartum herba.

Sparti herbæ alia ſpecies.

ALTERVM Spartum herba, vt inquit Plinius, ſponte naſcens. tenuia ac iuncea hæc è radice numeroſa emittit folia, cubitalis ſubinde longitudinis, lenta quoque & obſequioſa, quæ ætate duriora tedduntur, culmi inter hæc aſſurgunt altiores, paniculam ferè arundinaceam profetentes, nonnullorum Graminum aſſimilem, in quibus oblongum naſcitur ſemen. radices fibroſæ ſunt ac perpetuæ, quæ facile luxuriantes atque inter ſe implicitæ latum conſtituunt cæſpitem, duorum quandoque pedum ſpatium occupantem.

In compluribus Hiſpaniæ Bæticæ locis hoc Spartum prouenire Cluſius ſcribit, ſed tamen omnium frequentiſſimè ab initio Granatenſis regni ad Murgim vſque vrbem, quæ modò Murcia, in quo terræ ſpatio & Noua Carthago, nunc Cartagena, ſita eſt: tepentur verò & in Valentino agro, vbi lætius & vberius exit.

Conueniunt autem hæc cum iis quæ de Sparto herba Plinius lib. XIX. cap. II. ſcriptum reliquit; & quidem his verbis: Herba hæc ſponte naſcens, & quæ non queat ſeri. Iuncuſque propriè aridi ſoli, vni terræ dato vitio: namque id malum tellus eſt, nec aliud ibi ſeri aut naſci poteſt. In Africa exiguum ac inutile gignitur, Carthaginenſis Hiſpaniæ citerioris portio, nec hæc tota, ſed quatenus parit, montes quoque Sparto opent. Hinc ſtrata ruſticis eorum, hinc ignes faceſque, hinc calceamina, & paſtorum veſtes: animalibus noxium præterquam cacuminum tenerrate.

Conficiuntur verò ex hoc & hac ætate aulæa, corbes in quibus vuæ paſſæ & carnes, tum & alia conduntur: nec alius huius, quod ſciatur, vſus eſt: nec nomen præterquam Sparti, aut Sparti herbæ.

De Tamarice. CAP. V.

TAMARIX frutex haud magnus eſt, hominis ferè altitudine: caudices habet lignoſos quidem, ſed nequaquam craſſos: ramulos verò ab his complures: folia verò circa hos frequentia, parua, oblonga, teretia, ac tenuia, quaſi lineolis tranſuerſis ac obliquis ſiue inciſuris ſuperficietenus exaſperata, indiuiſa tamen: flores muſcoſi, numeroſi, albidi, aut ex albido purpuraſcentes tenuium ſuteulorum faſtigia occupant, quibus ſemen ſuccedit pappoſum, quod

Tamarix.

Tamaricis ramulus cum floribus.

quod per maturitatem, dehiscentibus conceptaculis in quibus continetur, effluit, ac à vento abripitur, non minùs quàm Salicis : radix qualis fruticum lignosa, in diuersa tendens.

Secus profluentes amnes, ac quandoque exorbitantes fluuios, non rarò etiam circa paludes nascitur, solo frequenter saxoso : humidiores siquidem & lapidosos amat tractus: reperitur in Germania, Vindelicia, Italia, Hispania, ac in Græcia quoque.

In Ægypto autem ac Syria, vt Dioscorides, Tamarices quoque gignuntur : in Tylo verò & Arabiæ insula, vt Theophrastus scribit, quarum, inquit, lignum, non vt apud nos Græcos imbecillum, sed validum veluti φρύνον, siue lignum, aut aliud quoddam forte.

Tamaricem hanc Dioscorides ἄμπελον, siue latiuam aut vrbanam nominat, & fructum ait proferre Gallis persimilem, gustu inæqualiter adstringentem.

Petrus Bellonius Singularium lib. secundo Tamarices prælatas & aliarum arborum instar magnas se in Ægypto vidisse refert : & locis quidem quandoque humidis secus flumina, non rarò verò etiam in aridis & sabulosis, vbi nulla alia nasceretur arbor. quæ Gallas, incolis Chermasel dictas, subinde adeò multas e ramis dependentes ferrent, vt onere earum grauatę fere fatiscerent.

Tamarix Græcis μυρίκη : Latinis verò etiam Myrica: in Officinis Tamariscus dicitur: ab Octauio Horatiano Murica. Dioscorides in Græcia & Italia nascentem ἄγνῳ ac siluestrem facit: Germanis est Tamarisschen holtz & Porr: Belgis Tamarischboom: Italis *Tamarigio:* Hispanis *Tamarguera*, & *Tamariz*: Gallis *Tamaris*: Anglis Tamarisk: Bohemis Tamaryssk.

Mynca autem abstergentis est ac incidentis facultatis absque perspicua desiccatione : habet verò & adstrictionem nonnullam. Atque ob has facultates admodum prodest lieni indurato decocta cum aceto aut vino ; siue radice, siue foliis, siue extremis ramulis : auctor Galenus.

Decoctum foliorum ex vino lienem absumere Dioscorides quoq; scribit: deinde & idem ad dolorem collutione prodesse, & ad muliebres menses infessu : & apte iis qui pediculis & lentibus abundant affundi.

Cinis combustæ admodum desiccatoriæ est facultatis, plurimam abstergendi facultatem habens, pauxillum adstringendi.

Fructus autem siue Galla maioris Tamaricis non paucam sortita est adstrictionem, adeò vt

Gallæ

Gallæ omphacitidi siue immaturæ proxima sit, nisi quòd acerbitas euidentior est in Galla: Myricæ autem fructus temperatura inæqualis, immista est enim naturæ eius multa partium tenuitas, atque vis abstergendi, quod sanè Gallæ haud inest, vt Galenus ait.

Conuenienter hoc vtimur, inquit Dioscorides, vice Gallæ in medicamentis oculorum ac otis, ad sanguinis excreriones: prodest verò & cœliacis, fluxui muliebri, ictero, ac à phalangio demorsis. Cortex ad eosdem vsus adhibetur. Conficiuntur ex ligno ad bibendum pocula, vt ex his potus sumptus lienosis prosit.

De Erica. CAP. VI.

Erica prior.

Erica altera.

ERICA humilis, sed tamen lignosa ac fruticosa stirps, rarò dodrantalis altitudinis, virgulas promit complures, ac circa has foliolæ duriuscula ac aspernuscula, Tamaricis aut Cupressi quodammodò similia: flosculos secundùm virgulas ordine digestos, exiguos, diluro rubente colore purpurascentes, rarò albidos: radicem lignosam per summam terram sparsam. Et hæc verè ac propriè Erica apud Veteres habetur. 1.

Sunt verò & alij humiles lignosi frutices, qui inter Ericas numerantur; quarum vni virgulæ quoque lignosæ à radicibus complures, sed tenues, subruberite colore micantes, non rarò sesquipedales vel altiores, foliis quæ admodum exiguis circumuestiuntur, quàm vulgaris Thymi minoribus: flosculi in fastigijs ac cacuminibus virgularum quini senive, aut plures cohærent, deorsum dependentes, forma oblongi, intus cati, doliolo alicuius effigiem referentes, colore diluro purpurascentes: radix serpens, plurimis germina locis edit. Ex hac Erica scopæ fiunt, quibus domus verruntur, tum & aliæ, quibus vestes expurgantur. 2.

Vtraq; inferiori Germaniæ siue Belgio satis vulgaris, locis aridissimis, sterilibus, ac incultis.

Floret & vtraque æstate, sed prior diutiùs, sic vt & Autumno cum flore reperiri queat.

Memini verò & aliam quamdam me obseruare Ericam, humilem quidem, sed lignosis virgulis etiam luxuriantem, cuius exigua quoque sunt foliola, sed angusta, & oblongioris formæ: huic spicato ordine ad fastigia virgularum, vnico tamen tantummodò latere, exeunt flosculi eleganter rubentes, nigris prominentibus apicibus. 3.

Nascitur hæc in Germaniæ illo tractu, qui ex Bohemia Norimbergam ducit, locis aridis & incultis, ac iuxta siluas.

Mense

Erica tertia.

Vaccinia nigra.

Mense Aprili cum elegantibus floſculis reperta.

Deſcribuntur verò & multæ aliæ à doctiſs. C. Cluſio Ericæ, quas ex ſuis per Hiſpaniam Obſeruationibus requirendas relinquimus.

Erica autem à Græcis ἐρείκη dicitur: nonnulli perperàm Myricam nuncupant: Germanis ac Belgis Heyden: Italis *Erica:* Hiſpanis *Breço, Queiro*: Gallis *Bruyre:* Anglis Heth.

At Ericæ, vt Galenus ſentit, digerendi per halitum facultatem obtinet. Flore eius ac folus vtendum.

Auxiliantur, inquit Dioſcorides, coma & flores ſerpentium morſibus impoſita. Ex floribus autem reprobum mel apes colligunt.

De Vaccinijs nigris. CAP. VII.

VACCINIA, de quibus hoc loco agimus, à Violis differunt; nec flores ſuur, ſed baccæ: iſtorum autem Vacciniorum aliquot repenuntur ſpecies, Nigra videlicet, Rubra, & quæ Paluſtria dicuntur.

Vulgatiſſima Germaniæ ſunt nigra, quorum ſruticem Myrtillum quidam appellant: eſt autem hic exiguus, vix dodrantalis, cauliculis & ramulis tenuibus, virenti cortice conueſtitis: folus maioris Buxi, tenuioribus tamen & ambitu leuiter ſerratis, ad Myrti vulgaris generis accedentibus: floſculi ſecundùm ramulos rotundi, concaui: baccæ Iunipers magnitudine ſatis reſpondent, in ſummitate concauum veluti vmbilicum habent, perinde ferè vt Taxi; colore è cæruleo ſaturato nigricant, ſapore ſubacido ac adſtringente, in quibus complura tenuia parua, albicantia ſemina: radix ſubeſt lignoſa, tenuis, & ſubinde proſerpens.

Macro ſteriliq́ue ſolo, ac incultis ſiluoſiſq́ue gaudet: ſubinde in editis, vento expoſitis, ac montanis reperitur: non ratò etiam ad plana deſcendit. In Germania vtraque, Bohemia, & nonnullis Galliæ locis frequens.

Subnatis Vere nouis folioliſ, paulò pòſt floſculi apparent: baccæ ſub finem Iunij ac Iulio perficiuntur: reperiuntur verò nonnunquam & Septembri: tametſi enim maturæ, non facilè tamen corrumpuntur.

Baccas iſtas Germani Heydelbeeren appellant: Brabanti Crakebeſien/ quòd ſtrepitum quendam, dum dentibus franguntur, edant: nonnulli Hauerbeſien/ & Poſtelbeſien: Galli *Airelle* aut *Aurelle*, vt Ioannes de Choul ſcribit: Bohemi Czerne iahody. Germaniæ pleræq; Officinæ Myrtillos; propnè autem Myrtilli fructus ſunt Myrti, prout hoc tempore Pharmacopœi loquuntur. Apud Græcos & veteres Latinos nomen, quòd ſciamus, non habent; nam quòd plerique Vitem Idæam, à Plinio Alexandrinam cognominatam, exiſtiment, veritati repugnat.

Vitis

Vitis siquidem Idæa non modò cum Vite vinifera similitudinem aliquam habet, sed Vitis etiam species est. Siquidem Theophrastus, qui huius meminit, nullo addito epitheto, ἄμπελον simpliciter nominat (vt paulò pòst ostendetur) quod haud dubiè non fuisset facturus, si à Vite vinifera differentem habuisset.

Quæcumque enim stirpis alicuius numen acceperunt, addito aliquo epitheto exprimuntur, vt ab ea, cuius nomen mutuatæ sunt, differentes agnoscantur: vt, Laurus Alexandrina, Vitis alba, Vitis nigra, Vitis siluestris, & tales aliæ.

Iam quę & à stirpe aliqua appellationem mutuantur, si non in vniuersum, tamen vel folio, vel fructu, vel alio aliquo ipsas referunt. Vitis alba & nigra, siue Bryonia vtraque folia clauiculasque habent, vt Vitis vinifera, repunt & eodem modo. Vitis siluestris sarmenta Vitis modo emittit, & fructus exiguis vuis similem profert. Laurus Alexandrina & Chamædaphne, item & Daphnoides Laurum fulijs æmulantur. Sycomorus fructu Ficum, foliis Morum refert. Chamædrys folio est Quercus similis, Peucedanus Peuces. Ita de aliis quæ ab alia aliqua nomen acceperunt. Frutex autem iste humilis, nec vllo modo, nec vlla parte Vitem refert.

Nascitur autem Vitis, quam modò Idæam cognominant, nun in altissimis ac niuosis Idæ tractibus, (vt quidam interpretari studuerunt) sed circa Idam prouenit: Idam quidem montem non Cretæ, sed Troadis in Asia minore, quæ à Ptolomæo Geographiæ lib. v. cap. II. Alexandri Troas appellatur. Vnde & non temerè à Plinio lib. XIIII. cap. III. Vitis Alexandrina dicta est: haud secùs quàm illic enata Alexandrina Laurus à Theophrasto nominatur: Propria περὶ τὴν Ἴδην, id est, circa Idam esse fertur, inquit, Alexandrina dicta Laurus, & Ficus quædam, & ἄμπελος, id est, Vitis. Huic autem Viti similes apparent, quas Philostratus in Vita Apollonij apud Mæones & Lydus (haud procul à Troade sitos) nasci refert, cum iis Vitibus illas cumparans, quæ apud Indos vltra Caucasum gignuntur. Vites autem, aut, paruæ admodum, quales apud Mæones Lydusque ibi nascuntur: vinum tamen ex illis expressum gustatu ac ore iucundissimum.

Traditur autem hæc Vitis, iuxta Idam nata, θαμνώδης, id est, fruticis instar esse, ῥαβδίοις μικροῖς, id est, virgulis paruis, ramulis verò ad instar cubitum extensis, circa quos ῥᾶγες, siue acini, ὡς πλαγίᾳ, siue obliqui, nigri, magnitudine Fabæ, dulces; intus habentes γλαφυρὰς τι, id est, vinaceum quoddam, molle. folium autem huius rotundum, indiuisum, ac paruum. *Vitis Idæa.*

Describitur hæc à Plinio lib. XIIII. cap. III. iisdem ferè verbis: Alexandrina appellatur, inquit, Vitis iuxta Phalacram breuis, ramis cubitalibus, acino nigro, Fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus: folio paruo ac rotundo sine diuisuris.

In quibus verbis, pro eo quod Theophrastus habet, ῥᾶγες οἷον ὡς πλαγίᾳ, Plinius non acinos, sed racemos obliquos legit: quod Viti magis conuenit.

Cum descriptione autem hac, fruticulum Germaniæ Officinis Myrtillum dictum, haud quaquam conuenire satis manifestum: humilis enim est, vix cubitum altus, paucis breuibus & nequaquam cubitalibus ramulis; haud racemos, sed nec vuarum acinis similes fructus, sed velut Taxi baccas profert; nun dulces, sed subacidos & adstringentes; in quibus quoque non γλαφυρὰς τι molle, sed multa exigua candida plana semina: folium verò non rotundum, sed rotundo longius; non vt Vitis, sed ad Buxi accedens. Iam & credibile est hunc in Italia, Græcia, ac minore Asia non reperiri, cùm Germaniæ & Bohemiæ propinum Matthiolus asserere videatur: tantum abest vt Vitis Idæa aut Alexandrina dici aut haberi queat.

Vaccinia autem huius fructus posse non absre nominari videntur, cùm baccæ sint: nam à baccis Vaccinia quasi Baccinia dici possunt. Sed tamen & alia Vaccinia esse non repugnat: Vaccinium etiam πολύσπερμος est dictio pluribus communis. Violas Vaccinia dici cap. de Violis scriptum. Hyacinthum scriptum & Vaccinium Latinis appellari innuit Virgilius Bucolicôn primo Ecloga x. Theocriti versiculum Latinè reddens, qui est Eidyllio x.

Καὶ τὸ ἴον μάλα δοκεῖ καὶ ἁ χαμαιτὰ ὑάκινθος.

Virgilius:

Et nigra Viola, sunt & Vaccinia nigra.

Vitruuius Architecturæ lib. VII. Vaccinium quoque à Viola distinguit, & ex ea purpuram elegantem fieri refert, ad quam eùm Hyacinthus scriptus non conferat, aliud omnino istud Vaccinium ab Hyacintho esse oportet, quòd ad tingendum purpureo colore faciat.

Meminit & Plinius lib. XVI. cap. XVIII. Vacciniorum, quæ ad vestes seruitiorum purpura tingendas adhibentur.

Sint autem hæc eadem cum nostris Vacciniis, difficile fuerit asserere: præsertim cùm Plinius Vaccinia inter eas stirpes recensear, quæ in aquosis gignantur: nostra verò in montanis, editis ac vento expositis: nec constat deinde in Italia cognita esse. Vtcumq; est, Vaccinia hæc

noſtra dici poſſunt,& cum Vacciniis Plinij ac Vitruuij in eo conueniunt,quòd veſtes teleque linea tingi purpureo colore his queant.

Ceterum Vaccinia hæc facultate ſecundo ordine, eoque ſatis inrenſo frigida ſunt, & vnà cum manifeſta adſtrictione teſiccant. Ventriculo æſtuanti conueniunt,ſitim ſedant, ardentium febrium calores mitigant, aluum teprimunt, vomitum ſiſtunt, dyſenteriam ex flaua bile natam euanr, aduerſus choleram morbum proſunt.

Excoquitur horum ſuccus donec craſſeſcat, & addito melle & ſacharo conſeruatur. Rob Officinæ appellant: quod ipſis crudis baccis ad omnia præferendum: nam ſubinde, dum hæ crudæ eduntur aut aſſumuntur, ventriculum debilem ac frigidum offendunt,& tantum abeſt vt aluum adſtringant, aut fluentem teprimant, vt etiam eam ſua frigiditate ac cruditate perturbent: quod ſuccus coctus ſiue Rob haudquaquam efficit.

De rubris Vaccinijs. CAP. VIII.

Vaccinia rubra.

RVBRORVM Vacciniorum frutex quoque humilis eſt, nec quàm nigrorum altior, virgulis tenuibus, paucis ramis, foliis durionibus, perpetuò virentibus, maioris Buxi ſimilibus, aliquantò maioribus: floſculi non ſecundùm ramulos, ſed in faſtigijs virgularum aliquot ſimul proueniunt, forma oblongi, rotundi, diluto colore rubentes: ſuccedentibus baccis, quæ maturæ rubent, ſapore acidæ & adſtringentes: radix tenuis ſerpit.

Siluoſis & interdum opacis quibuſdã Brabantiæ locis teperitur. Geſnerus in altis Heluetiorum montibus gigni ſcriptum reliquit.

Nomen à nigris,quibus formia ſatis reſpondent, Vaccinia rubra habent. Germanis Die the Heydelbeer: Belgis Boose Cralubeſſen: Gallis *Aurelles rouges*: Conrardus Geſnerus Vitem Idæam rubris acinis dixit. ſed multò minùs quàm nigram cum Idæa Vite hanc conuenire ipſaruiu baccarum exortus oſtendit: non etenim ad latera cauliculorum veluti nigra (quod exiſtimantibus Vitem Idæam hanc eſſe impoſuit) ſed è tamulorum cacuminibus corymborum inſtar dependent.

Facultatem autem rubra Vaccinia & frigidam ſiccamque habent, & ſimul adſtringendi vim.

Vaccinia paluſtriæ

De Vaccinijs paluſtribus.
CAP. IX.

PALVSTRIBVS Vacciniis graciles ac ferè inſtar ſetarum tenues, nonnihil ſubrubentes caliculi, dodrante breuiores exeunt; circa quos parua foliola, veluti Thymi aut vulgaris Serpylli: floſculi in extremis virgis, deinde baccæ dependent, rubra Vaccinia referentes, ſed turbinatæ, per maturitatem rubentes, quandoque punctulis purpureis conſperſæ, ſapore acidæ: radix inſtar tenuis baculi, obliqua, ex qua ſurſum complures caliculi,& infernè fibræ aliquot demittuntur. Talem enim obſeruare me memini, quando virens ceſpes vnà cũ baccis olim ad me miſſus fuit, ſublata ſiquidem vndequaque terra ac herbis, radix, qualem deſcripſimus, relicta eſt.

In humidis & vliginoſis locis proueniunt ſæpenumerò apud Hollandos. Valenus Cordus quaſdam his ſimiles baccas, ſi non eædem, in montibus, humidis, putridis, muſcoſiſque quoque

quoque reperiri refert, & plurimum circa VVittenbergam Saxoniæ oppidum.

Sub finem Iulij, ac Augusto mense baccæ ad maturitatem perueniunt.

Hollandi Veenbeſien: Germani Moßbeeren/ id est, acinos aut baccas paluſtres appellant: Oxycoccon Valerius Cordus: nos Vaccinia paluſtria nominauimus, à similitudine, quam ab alijs habent Vaccinijs.

Frigida autem & ſicca huiuſmodi Vaccinia, vnà cum quadam partium ac ſubſtantiæ tenuitate, quæ tamen quamdam adſtrictionem comunctam habeat.

Ardentium febrium calorem, atque in his ſitim, mulcent, bilis ardorem reprimunt, vomitum ſiſtunt: ciborum appetentiam, per biliosos corruptoſque humores deiectam, reſtaurant, peſtilentibus morbis aduerſantur.

Coquitur verò & horum ſuccus, donec craſſior factus addito ſacharo conſeruari queat, qui ad omnia, ad quæ baccæ, etiam vtilior eſt.

De Portulaca marina. CAP. X.

Portulaca marina.

Portulacæ marinæ ramulus.

MARINA dicta Portulaca non herba veluti hortenſis, ſed exiguus eſt frutex: cuius ramuli duri ac lignoſi: folia pinguia, carnoſa, forma Poſtulacæ æmula, ſed albidiora ac duriora: floſculi cauliculos parte ſupenore ambiunt, quales Blito aut Amplici ferè; nec diſſimile ſemen latum ac planum: radix lignoſa, viuax, veluti & ipſa ſurps, quæ defluentibus paucis foliis hiemem ſuſtinet. 1.

In maritimis Zelandiæ, Flandriæ, & aliquibus Hollandiæ aggeribus ac tumulis arenoſis gignitur, & alibi ſimilibus locis.

Iulio menſe cum flore potiſſimùm viget.

Huius verò & aliæ reperiuntur ſpecies foliis candidioribus, longioribus, & Oliuæ ferè ſimilibus; non rarò quoque altiores aut ramulis teneriores, quales in Luſitania & Valentino Hiſpaniæ regno ſe vidiſſe & obſeruaſſe Cluſius ſcribit. 2.

Hanc ſtirpem Græci ἅλιμον cum aſpiratione vocant: differt ab ἄλιμος abſque aſpiratione: Latinis quoq; Halimus eſt: vulgò Portulaca marina: Belgis Zee Poſtelepit: Angl. Sea Purſlane.

Partium autem eſt Halimus, vt inquit Galenus, diſſimilarium: maior verò pars eius ca-

lida est temperatè, cum humiditate non concocta & leuiter flatuosa.

Folia, Dioscorides ait, decoquuntur ciborum gratia. radix conuulsa, rupta, torminaque mitigat cum melicrato drachmæ pondere pota: eadem lactis vbertatem facit. Folia autem in Belgio veluti Cappares sale aut muria condiuntur, & eorum loco mensis inferuntur edunturque, & nec quidem reluctante palato, cui grata sunt. Galenus verò etiam prima eius germina in Cilicia elitari ac reponi, in posterum vsui futura, memoriæ proditum reliquit.

De Myrto. CAP. XI.

Myrtus prior.

Myrtus altera.

MYRTVS magnitudine foliorum non parum differens est: differt & fructus colore, qui modò albicans, aliàs niger est.

Frutex autem Myrtus haud magnus, cultura in exiguæ arboris speciem quandoque adolescens, cuius ramuli siue virgæ lentæ, flexibiles ac obsequiosæ, subrubente cortice conuestiuntur: folia circa hos læuia ac resplendentia, lata aliquantulùm & acuminata, vni quidem minuta, alteri verò maiora, & Vincæ peruincæ vulgaris æmula, tertiæ autem mediæ magnitudinis: sunt eadem nonnullis rariora, quibusdam frequentia cauliculos densiùs stipantia: flores candidi sunt, stamioibus aliquot concoloribus medijs: fructus baccæ sunt oblongæ, colore aut nigræ aut subalbidæ, in quibus copiosa minuta candidaque semina. Folijs ac floribus Myrtus iucundè odorata est: qui etiam ex his, & præsertim è floribus, stillatitius elicitur liquor, grauiùm ac suaoè redolet.

Myrtidanum. Circa autem Myrti ramulos ac caudices inæquale quoddam eminensque subinde nascitur, eiusdem colotis, ramos ipsos veluti manus aliqua amplectens ac ambiens: quod Myrtidanum vocatur.

Lætatur Myrtus littoribus marinis, lacuum, stagnorum, fluuiorumque ripis, montium conuallibus: gignitur felicitèr in hortis & vindarijs, cultuque luxuriat. Vento Septemtrionali exposita ac frigidiora odit loca: montes fugit: in calidis idcircò regionibus facilis copiosusque eius prouentus.

In Germania verò reliquisque frigidis ac rigidis prouinciis ægrè ac difficulter colitur, & nisi intra penuarias cellas hibernis mensibus transferatur, intercidit.

Vbi

Myrtus terria.

Myrti ramuli cum flore ac semine.

Vbi suæ sponte est ac nasci gaudet, vnà cum Rosis floret: fructus Autumno matureſcit: alibi florem tardè, fructum numquam perficit.

Græcis μυρσίνη est: Latinis Myrtus: Arabibus Alas: Italis *Myrto:* Hispanis *Arrayhan*: Lusitanis *Murta*, & *Murtella:* reliquæ nationes Latinam ferè appellationem seruant.

Inter Myrtos autem, quæ minuto ac exili folio, Plinio Tarentina est: quæ verò frequentibus foliis densissima, exotica. Nigra Myrtus, cuius baceæ nigræ; candida, quæ albidas baccas gignit, appellatur: virent verò & huius dilutiùs folia. Satiua autem habetur in hortis ac viridariis culta: siluestris quæ sua sponte nascitur: huius baccæ erebrò minores: illius aurem maiores. Numerat Plinius & alias species, Patritiam, Plebeiam, ac Conugalem, quæ qualesq; sint, non ostendit. Oxymyrsinen etiam inter Myrti species reponit, quæ tamen Myrtus non est, sed aculeata surps: de qua inter Spinosas.

Quod caudices ambit, μυρτιδανον, vt scripsimus, appellatur: Plinius tamen libro XIIII. cap. XVI. vinum ex siluestribus Myrti baccis Myrtidanum vocari ait, si modò integrum est exemplar. Dioscondes siquidem, & similiter Sorion in Geoponicis, ex maturissimis Myrti nigris baccis vinum exprimi referunt: verùm hoc ipsum μυρσινης οινος; hoc est, vinum Myrteum aut Myrtites dicitur. *Vinũ Myrteum.*

Conficitur verò & vinum ex Myrti baccis cum foliis tusis, ac in mustum infusis, quod μυροσμίνης οινος, id est, Myrtinite vinum, vt Dioscorides ait, vocatur. Neutrum Myrtidanum à Græcis nominatur. *Vinũ Myrtinum.*

Veneri autem sacra habita olim fuit Myrtus: Plinius lib. XV. cap. XXIX. Ara, inquit, vetus fuit Veneri Myrtæ, quam nunc Murtiam vocant.

Cæterùm Myrtus ex contrariis substantiis constat, vincente frigido terreno: habet & tenue quiddam calidum, itaque valenter, vt Galenus ait, deticcat.

Adstringunt autem folia, fructus, germina, ac succus, tum foris apposita, tum assumpta: sanguinis sputationes, tum & alias cruptiones reprimunt: contra mulebria profluuia intestu profunt: quo modo, tum & totu superfluentes hæmorrhoides sistunt: alui fluore laborantibus ac dysenteriis auxiliantur: renum ac veticæ vlcera rosioneſque sanánt: oculorum inflammationes mitigant cum farina polenta impolita: vulter quoque omnibus incipienti-

bus inflammationibus exteriùs admouentur: nec non recentibus ex casu, ictu, aut conatu supra vires doloribus. Ventriculum humidiorem adiuuant: vrinas mouent fructùs foliaque resiccata; virentibus enim humiditas quædam superflua ac nocens adest.

Luxatos artus horum decocto fouere expedit, & fracta curationi rebellia, tum & extremarum partium vlcera ex vino: vitiligines emendat, purgat furfures & achoras, capillos denigrat, & fluentes continet.

E virentibus autem baccis extrahitur succus, qui resiccatur, & ad vsus supradictos seruatur. Exprimitur verò & è foliis succus, affuso verere vino aut aqua pluuia, cuius recentis vsus est, nam exiccatus catiem sentit, & vires, vt Dioscorides air, amittit.

Myrtidanum magis quàm Myrtus desiccat, & vehementiùs adstringit. Quidam id tundentes, ac vino austero subigentes, pastillos formant, qui ceratis, insessionibus, cataplasmatisque admisti, ac aliis vbi adstringendum est, folio ac semine efficaciores sunt.

De Vitice sive Agno casto. CAP. XII.

Vitex. Viticis ramulus cum flore.

VITEX haud magnus frutex est, arboris exiguæ in modum assurgit: caudices habet lignosos non crassos: ramulos verò oblongos, lentos, flexibiles, frangique contumaces: folia ex vno pediculo cohærent quina, oblonga, acuminata, veluti Salicis, sed minora molliora que, medio horum maiore ac longiore: flores verticillatim spicato ordine virgularum fastigia circumdant, colore aut purpurei toti, vel purpurei albo intermixto: semen rotundum instar piperis.

Nascitur in fluuiorum asperis ripis, in conuallibus, torrentium alueis, locis videlicet palustribus, in Italia, ac alijs calidioribus prouincijs. Germania aut Belgium Viticem non habet, nisi cum diligentia ac cura in hortis excultam.

In Belgio serò, ac Augusto demum mense cum flore reperiti quandoque contigit.

Græci hunc fruticem ἄγνον nominant, & λύγον: Quoniã, inquit Plinius lib. XXIIII. cap. IX: matronæ Thesmophoriis Athenienſium castitatem custodientes, hac foliis cubitus sibi sternunt: Latinis verò Vitex appellatur. Dicitur verò & à nonnullis, vt inter voces notas ac spurias refertur, ἄγνος, ἁμαξόμιτος, τελέκιτλος. Latinis Salix manna, aut Salix Amentia, & Piper

Piper agreſte: Germanis Schaaffmuttle/ Keuſchbaum: Belgis vnà cum Officinis Agnus caſtus: Italis *Vuice, Agno caſto*: Hiſpanis *Sarrilo caſto*: Anglis Chaſte tree.

Agni autem folia & fructus excalfaciunt ac reliccant tertio ordine: partium ſunt admodum tenuium, & flatus diſcutiunt. Edule autē apud nonnullos ſemen habetur, teſte Galeno, & quidem per ſe vel trixum. Non trixum dolorem capitis adfert, trixum verò minus caput tentat. Alimentum autem præbet corpori exiguum, idque reliccans: flatus valide diſſipat: quamobrem accommodū us, qui à venereis puros ſe conſeruare cupiunt; huic enim reſiſtit.

Præſtant eadem fructus flores ac folia, tum & aſſumpta, tum & ſubſtrata. Prodeſt verò & Viticis ſemen ad tecur & lienem indurata ac obſtructa: à ſerpentibus demortis: ſplenēticis & hydropicis bibitum: lac euocat, & in vino drachmæ pondere potum promouet.

Decoctum herbæ ac ſemins circa ventum morbos ac inflammationes inſeſſu mitigat. Cit menſes etiam ſemen cum Pulegio bibitum: item & ſuffitum ac ſuppoſitum: capitis dolores in cataplaſmate ſoluit. fouentur hoc addito oleo & aceto lethargici ac phrenetici.

Folia ſuffita ac ſubſtrata venena fugant, & impoſita morſibus illorū auxiliantur. Teſtium duritias cum butyro & folijs Vinum emolliunt: ſedis rimas ſemen cum aqua impoſitum mitigat: cùm folijs verò medetur luxatis & vulneribus. Virgulam qui manu tenuerit, dum itet facit, negatur interriginem ſentire: auctor Dioſcorides.

De Liguſtro ſiue Phillyrea. CAP. XLII.

Phillyrea.

FRVTEX arboreſcens Liguſtrum eſt, cuius ramuli aut virgæ tectæ foliis conueſtiuntur mollibus, reſplendentibus, ſaturato colore virentibus, Clematidis Daphnoidis ſiue Peruincæ æmulis, ſed tamen longioribus, quam Oleæ etiam maioribus, latioribus ac nigrioribus: flores candidi, ſuauiter odorati, paruuli, racemoſi; ſequuntur baccæ imnò virentes; per maturitatem nigræ, in exiguæ vuæ modum congeſtæ, quæ ſuccum redeunt è rubro punicante purpureum: radices hinc inde per obliquum ſpargunturs.

Italiæ, Galliæ, Germaniæ vtrique, aliiſque plurimis Occidentis regionibus Liguſtrum familiare eſt: ſecus aruorum margines, & in ſiluis quaquaversum repentur: ngua & aquoſa amat. Ad topiarias ſcenas à vbiuullis expetitur, quas facili opere haud inelegantes conueſtit.

Sub finem Maij menſis, aut Iunio flores facit: Autumno ac circa hiemem baccæ maturantur, quæ ſubinde tota hieme teſtant, defluentibus interim foliis, quæ Vere noua renaſcuntur.

Latini Liguſtrum: Itali hac ætate *Guiſtrino*, voce à Ligulſtro corrupta appellant: Græcorum eſt φιλλύρεα, nequaquam verò κίτρος: Cyprus ſiquidem frutex Orienti proprius, Ligulſtrum Occidenti familiarius. Magna quidem vtrius cum altero ſimilitudo eſt, vt ipſæ deſcriptiones oſtendunt: ſed tamen hoc differunt, Bellonio teſte, quòd Ligulſtro folia hieme defluant; Cyprus verò perpetua fronde vireat. Iam & Cypri folia capillos ruffant, vt Dioſcorides ait, ac, vt Bellonius refert, ad luteo tingenda colore faciunt; Ligulſtri verò ad tincturæ vſum haudquaquam ſeruiunt. Proinde perperàm Plinius lib. xxiiii. cap. x. Ligulſtrum eamdem arborem eſſe cenſet, quæ in Oriente Cyprus. Quod tamen non ex ſua, ſed ex aliorum videtur ſententia ſcripſiſſe: nam lib. xii. cap. xxiiii. Quidam, ait, hanc (ſcilicet Cyprum) eſſe dicunt arborem, quæ in Italia Ligulſtrum vocetur. Eſſe verò Ligulſtrum ipſam Græcis appellatam φιλλύρεα, deſcriptio oſtendit. *Plinius notatur.*

Phillyrea, inquit Dioſcorides, arbor eſt Cypro magnitudine ſimilis: foliis Oleæ nigrioribus, ac latioribus: fructum habet Lentiſci ſimilem, nigrum, ſubdulcem, racematim cohærentem: & tale omnino ipſum Ligulſtrum, vt iam oſtendimus.

Arabs Serapio Liguſtrum cap. xlviiii. Mahaleb nominat: eſt tamen & aliud Mahaleb granũ, cuius mentionem facit Auicenna cap. 478. tepido calore reſoluens ac dolores ſopiens. Serapio de vtroq; ſimul egiſſe videtur, & diuerſa Mahaleb ſub vnius capitis titulo cõplexus. Appellatur verò à Germanis Liguſtrum Beynholtzlein / Mundholtz / Ahan oder Schuſterdeil: à Belgis Kerſtuyt / Wouthout a Gallis *Troeſne*: ab Anglis Privet: à Bohemis Gijwowy.

Mahaleb Serapionis.

Baccas ſunt qui velint Vaccinia etiam dici, atque Vaccinium illud eſſe, cuius arcturectura lib. vii. Vitruuius meminit cap. xiiii. de coloribus purpureis: Eadem ratione, inquit, Vaccinium temperantes, & lac miſcentes, purpuram faciunt elegantem. In tanta veterum breuitate quid potent certa adfern aut ſtarui?

Frigida autem & adſtringentia ſunt folia: ad oris & tonſillarum incipientes inflammationes plurimùm conducunt. Baccis merulæ, turdi, aliæque nonnullæ aues hieme haud iniucundè veſcuntur.

De Cypro ex Dioſcoride & aliis. CAP. XIIII.

Cyprus. Cyprus latiore folio.

NON magna quoque arbos Cyprus eſt, Mali Punicæ magnitudine, aut paulò amplior: folia eius oblonga ſunt vti Oliuæ, ſed tamen latiora, molliora, & non perinde candida, ſed virentiora: flores candidi, racemoſi, odorati: fructus ſunt baccæ nigræ, Sambuci acinus ſimiles.

Optimum, inquit Dioſcorides, naſcitur in Canopo & Aſcalone: Canopus autem vrbs eſt Ægypti, olim celebris, quæ vni ex ſeptem Canopico Nili oſtio agnomen dedit. Aſcalon ciuitas eſt Palæſtinæ, quæ Syriæ eſt prouinciæ.

Plinius Cyprum in Ægypto quoq; arborem eſſe tradit, Ziziphi foliis, ſemine Coriandri, flore cãdido, odorato. Coriandri autẽ ſemen cum Sambuci baccis magnitudine ſatis cõuenit.

In Ægypto magnus huius, & hac ætate eſt prouentus, vbi eius folia ſtudioſè colliguntur, reſiccataque in alias prouincias mittuntur, præſertim Turcarum Imperio ſubditas, vt Belonius lib. ii. Singularium refert.

Græcis κύπρος eſt: Lanni eamdem vocem retinent. Falluntur qui Liguſtrum, Plinij auctoritate decepti, exiſtimant, vt ſupernotæ capite oſtendimus. Arabum Alkanna ſiue Henne eſt: appellatur & modò à Turcis Henne.

Adſtri-

Pseudoligustrum.

Syringa.

Adstrictoriam autem vim Cypri habent folia, vt Dioscorides. Commanducata oris vlceribus medentur: feruidis inflammationibus impolita prosunt. Decoctum ipsorum ambustis affunditur. Ruffant eadem trita capillos, herbæ Lanarię succo macerata, & illita, vt quidem Dioscorides. Bellonius non modò capillos, sed & inferiores humani corporis partes, tum & vngues his colorari ac tingi refert, quod apud Turcas, vt ait, pulchrum habetur.

Flores cum aceto fronti impositi, capitis dolores sedant.

Fit & ex his Cyprinum oleum, odoratum, calfaciens, & neruos emolliens.

De Pseudoligustro. CAP. XV.

PSEVDOLIGVSTRVM ad mediocris arboris magnitudinem fere adolescit: folia ei sunt oblonga, lataq; veluti minoris Cerasi: flores candidi, suaueolentes, plures ab vno tenui oblongo pediculo ordine digesti dependent; quibus succedunt baccæ per maturitatem nigræ, osse intus duro, haud magno; crispis lineolis elegáter imbricato, in quo exiguus nucleus.

Reperitur hæc arbos non paucis Belgij locis, sed tamé rarò obuia: in Austria frequés admodú vsitatur, ac in densis Silesiæ quibusdam siluis.

Floret autem Ligustrum istud incipiente Maio mense, baccæ sub Autumnum ad maturitatem perueniunt.

Pseudoligustrum, alio destitutum nomine, appellatur: sunt qui ἄγνον siue Vitiecm, sed perperàm vocitent; vnde & Pseudoagnos à nonnullis dictum: vulgò Vogelkerssen, id est, auium Cerasa, Germanicè Eiben nominant. Suspicantur nonnulli Mahaleb istud esse, de quo Auicenna cap. 478. & quoda Serapione ex Mesuæ sententia referitur: sed idipsum difficillimum fuerit asserere: cùm Mahaleb istud ab Auicenna nullis exprimatur notis.

Ceterùm quod ad Pseudoligustrum attinet, eius quidem in Medicina vsum esse nondum accepimus.

Nuclei qui in ossiculis continentur, vti Cerasi nucleos sapore satis referunt, ita quoque facultate ipsis respondere videntur, temperatè videlicet calidi, & vrinas clementer promouentes, ac nephriticis ea propter vtiles.

De Syringa. CAP. XVI.

SYRINGA frutex ampliter luxuriat: caudices eius ac rami geniculis articulati, tenui cortice subrubro externùs sordescunt, interius verò eádida, fungosa, molliq; medulla replentur: folia oblonga, lata, venosa, ambitu leuiter incisa, Pyri foliis magnitudine formaq; ferè assimilia, sed asperiora, ex vno geniculo bina sibi opposita: flores spicato breui ordine digesti fastigijs adnascuntur candidi, ex quatuor mediocris longitudinis foliis, cum grauitate quadam odoratis

odoran: fructus parui, crispi, ac quasi ex multis exiguis valuulis cohærentes, superiùs latiores, versus pediculum euntrachiores, per maturitatem nigri; in quibus semen tenue & oblongum: radix aliorum fruticum inudo in ramulos diuulsa.

Apud Belgas temerè alibi quam in hortis requiritur: fertur ex Hispania allatus frutex.

Sub finè Maij aut seriùs flores in hortis apparent, semen Augusto aut Septembri perficitur.

Syringa à recentioribus nominatur, aut punùs σύριγξ, id est, fistula, quòd caudices & ramuli exempta medulla fistulosi sint & inanes. Cognominatur non rarò quoque candida, aut Syringa candido flore, ad differentiam nempe Lilach, quæ Syringa cærulea subinde dicitur.

De vsu autem & facultate huius fruticis nihil compertum vel ipsi habemus, vel ab aliis accepimus.

De Lilach. CAP. XVII.

Lilach.

FRVTICOSA stirps est quæ nostra ætate Lilach appellatur. Complures hæc à radice promit virgas, siue tenues caudices rectos, ramosos, geniculis quoque, vt Syringæ, interseptos, sed breuiores; cortice minùs ruffo, interiore verò medulla candida quoque ac fungosa: folia huic è singulis geniculis duo situ opposita, lata, acuminata, læuia, minora, duriora, virenóora, ac magis resplendentia quàm Syringæ: flores racematim cohærent exigui, dilutè cærulei, ex tenui oblongiore collo in quatuor patuula folia explicati: succedunt siliquæ planæ, oblongæ, per maturitatem punici coloris, membrana media interseptæ, in quibus semina quaterna ferè, angusta, ac tuffa: radix in non paucas fibras distribuitur.

Aliunde quoque in Belgium hæc stirps venit, hortorum facta alumna.

Floret sub finem Aprilis ac Maio mense.

Recentiores, vt diximus, Lilach nominant: quidam etiam Syringam cæruleam. Vocem autem Lilach plerique Ben interpretantur: Ben verò Serapionis & Arabum, Glans est vnguentaria, hoc est, βάλανος μυρεψική Græcorum, à qua Lilach plurimùm differens est. Inter alia discrimina euidentissimum est, Lilach nullam nucem ferre; vtcumque à Matthiolo contra veritatem ei appingatur: sed siliquam exiguam tantummodò profert, cuius semen nihil oleosi continet.

Matthiolus notatur.

Glans vnguentaria.

Glans vnguentaria fructus est arboris Tamarici similis, magnitudine Auellanæ nucis, è cuius nucleo, non secùs ac ex Amygdalis amaris, oleosus exprimitur succus, cuius ad pretiosa vnguenta vsus est, vt Dioscorides ait: hac verò ætate non omnino etiam neglectus: nam huius oleo odoribus imbuto, chirotheciis aluscque, suauis odoris gratia conciliatur.

Cererum Lilach vsum aliquem in Medicina esse ignoratur, idcircò & facultates eius incompertæ & latentes.

De Rhoë siue Rhus coriaria. CAP. XVIII.

RHVS ad duos aut tres cubitos assurgit, subinde cultо & fecundo solo proceri hominis altitudinem superat, in ramulos, aut citiùs virgulas multas diffunditur: folia ex pluribus, IX. videlicet aut XI. committuntur, quorum medius neruus siue costa rubet, singularia verò foliola inalbicant, lata, oblonga, & ambitu serrata: flores candidi racematim prodeunt, succedente semine aliquantulùm lato, quasi Lentis, ad Terebinthi fructus magnitudinem accedente; quod tandem rubescit: radix haud altè descendens, per summa cespitum hæret.

Theophrastus huius duas facit species, masculum & feminam; quarum vna sterilis, altera fructifera.

Plinius lib. XXIIII. cap. II. Rhois duo etiam genera describit, alterum ἀμπελίτην, quod reuerà non nisi Rhois semen: prius herbam siluestrem foliis Myrti esse refert: mox fruticem coriarium appellari ait, subrutilum, cubitalem, crassitudine digitali, &c. Suspectus autem hic

Plinij locus suspectus.

locus

Rhus coriaria.

locus videtur, & duarum ſtirpium deſcriptiones complecti, vel alias errore ac vitio aliquo haud carere.

Naſcitur, inquit Dioſcorides, Rhus in petroſis: apud Hiſpanos oonnullis in montibus ac ſiluis frequens: prouenit & pluribus in Apennino Italiæ monte locis, tum & iuxta Pontum. Archigenes apud Galenum De med. ſecundùm loca lib. VIII. in Syria gigni oſtendit, Syriacum eligens.

Flores Rhois Iulio menſe prodeunt, ſemen Autumno cum vua maturatur.

Græcis ῥοῦς: Rhus, inquit Plinius, Latinis nomen non habet. Gaza tamen ex etymo Græcæ vocis nomen effingens, Eluidam appellat. Arabibus eſt *Sumach*: Italis *Somacho*: Hiſpanis *Sumagre*: Belgæ Arabicam vocem contrahentes Sumach vocant. Folia fruticis ῥοῦς βυρσοδεψικὴ appellantur: Latini Rhus coriariam dicunt ſiue Rhoën. Semen verò ἴρυθρος, & ῥοῦς ὅτι τὰ ὄξα nominatur: Latini Rhoën culinariam, & Rhoën obſoniorum nuncupant.

Huius fructus, folia, & ſemen inſignirer adſtringunt, vnáque refrigerant ac reſiccant: & reſiccant quidem ordine tertio, ſecondo verò refrigerant, vt auctor Galeous.

Foliorum vſus ad denſanda coria præcipuus: laudantur hircorum & caprarum his præparata. Decoctum verò foliorum capillos denigrat, dyſenterecis vulitet infunditur, & in horuoi potiones ac inſeſſus additur. Eadem ex aceto & melle gangrænas & pterygia cohibent impoſita.

Conficitur ex aridis foliis in aqua ad mellis conſiſtentiam decoctis χύλισμα (recentior ætas extractum dixent) ad eadem vti Lycium conuenies, auctore Dioſcoride: Paulus verò Ægineta expreſſum è virentibus foliis ſuccum huius loco commendat. *Lycii ſuccedaneum.*

Semen eoſdem effectus præbet: cœliacorum & dyſenterecorum obſoniis admiſcetur: fractis, luxatis, ſuggillatis cum aqua impoſitum inflammationes arcet: linguæ aſperitatem cum melle permixtum abſtergit: muliebria profluuia ſiſtit: hemorrhoides nimiùm profluentes cum querno carbone impoſitum cohibet.

Aqua in qua ſemen infuſum decocta, concreſcit, ſpiſſaturque, quæ & ipſo ſemine efficacior habetur. Defluit & ex ipſo frutice gummi, quod dentium cauitatibus indirum dolores tollit, vti Dioſcorides refert.

De Cotino Coriaria. CAP. XIX.

COTINVS Coriaria frutex quoque eſt haud magnæ altitudinis, ad quatuor aut quinque cubitos aſſurgens: ramulos fert complures, rotundos, obſcure ſubrubente cortice conueſtitos: folia lata, venoſa, rotundis longiora, quorum pediculi rubent, Vlmi foliis fere ſimilia, ſed minora, læuiora, & dilutiùs virentia: pro floribus in ſummis caulibus criſpa exit, tenuis, mollis, veluti lanugo, copioſa, inſtar racemi compacta, obſcurè purpurei ſiue punici coloris: Lentibus minora exigua ſemina, quæ poſteà ſequuntur, è ruſſo ſubnigricant: radix lignoſa haud altè dimittitur.

Reperitur in pleriſque Italiæ & Galliæ montibus, in Hiſtriæ Alpibus, in Pannoniæ ſuperioris, ſiue Auſtriæ, tum & in Hungariæ, ac Bohemiæ arduis ſiluis.

Nominatur a Plinio Cotinus lib. XVI. cap. XVIII. Eſt, inquit, in Apennino frutex, qui vocatur Cotinus, ad lineamenta modo Conchylij colore inſignis. Eſt tamen & κότινος Oleaſter ſiue Olea ſilueſtris, à qua frutex ille multùm differt. Proinde Cotinus Coriaria recte dici poteſt: placet nonnullis Scotinuoi appellari, quæ apud nullum veterum vox extat. Pannonij Fárbiaub vocãt. Exiſtimatur verò & hic frutex Plinij eſſe Coggygria, de qua lib. XIII. c. XXII his verbis agit: Similis (ſcilicet Vnedoni) & Coggygria folio magnitudine minor, propinquitatem habet fructum amittendi lanugine (pappum vocant) quod nulli alij arborum euenit. *Coggygria.*

Sunt

Cotinus coriaria.

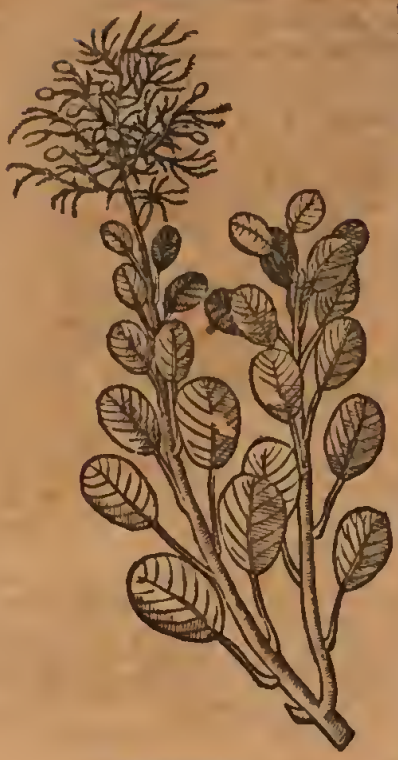

Chamelæagnus.

Elæagnus.

Rhus sil. agrestis.

Sunt autem huius folia, tenuiaque virgulta, vnà cum seminibus validè adstringentia, frigida, siccaque, veluti Rhus. Densantur etiam coria non minùs feliciter & eleganter huius fruticis foliis, ac tenuibus virgultis, quàm cum Rhoë.

Radix ad tincturam (vt refert Anguillara) vtilis, rubenti colore lanas pannosque inficiens. Quod Plinius haud ignorauit, ad lineamenta modo Conchylij colore inlignem frutecem hunc (radice nempe) esse referens.

De Chamelæagno. Cap. xx.

Chamelæagnvs humilis & exiguus est frutex, cubiti altitudinem, rarò attingens: ramulos promit nonnullos: foliola circa hos latiuscula, oblonga, Myrti foliis haud multùm dissimilia, sed duriora, & subinde longiora: è sinu foliorum flores spicati exigui luteoli exeunt; quibus semina succedunt aspera, cacumine pungentia, in racemi exigui & oblongi formam cohærentia, oleoso succo per maturitatem redundantia: radix subest lenta & dura. Totus frutex cum grauitate quadam odoratus est, præsertim semen, & eius oleosa pinguedo.

Gaudet locis incultis & ericastris, aliquantulùm aquosis ac paiustribus. In Britannia plerisque locis, & apud Brabantos ac Flandros non rarò occurrit.

Maio ac Iunio flores apparent: Iulio & Augusto semen perficitur. tunc collectus fruticulus ad forum vnà cum fructu infertur.

Brabanti ac Flandri Gagel appellant, nonnulli Myrtum Brabanticam, & Pseudomyrtinen: Cordus Elæagnum: nobis Chamelæagni vox placuit. Elæagnus siquidem Theophrasto describitur fruticosa, Vitici similis, folio molli ac lanuginoso, flore Populi: qualis haud est à nobis descripta.

Nomen apud Veteres, quod sciamus, non inuenit, nisi sit Rhus siluestris Plinij, de quo lib. xxiiii. cap. xi. Herba est, inquit, siluestris, cauliculis breuibus, quæ venena & tineas pellit.

P. Pena & M. Lobelius alium omnino pro Rhu siluestri frutecem exhibent, ad coria præparanda etiam vtilem, ramulis quadrangulis luxuriantem: virentibus frequentibus foliis exornatum, Myrti aut Ruscì similibus, cuius semen in angulosis valuulis spiræ aut cochleæ modo conuolutum gignitur: quod minùs quàm Kali herba sit.

Familiare esse referunt Narbonensi Galliæ, & iuxta Lani fluminis ripas siue margines copiosum frequensque nasci.

Sed ad Chamelæagnum reuertimur: huius semina impensè calida ac sicca sunt, ad tertiũ vtriusque gradum accedunt. Folia quoque calida

calida & facultate ſicca ſunt, ſed multo mioùs. Fructus cerebro moleſtus: ceruiſiæ inter coquendum additus (quod à pleriſque fit) admodum caput tentantem, & citò ebrietatem adferentem eam reddit. Totus frutex cum fructu aridus, veſtimentis interpoſitus, à tineis & vermibus ea tuetur.

De Lantana ſiue Viburno. CAP. XXI.

Lantana.

INTER humiles frutices & Lantana numeratur. Virgas lignoſas ſiue tenues caudices edit bicubitales, aut ſimores, digitalis aut pollicaris craſſitudinis, lentos, flecti faciles, frangique contumaces, cortice albicantes: folia verò magna, lata, ambitu ſiue marginibus crenata, Vlmeis magnitudine & forma fere ſimilia, ſed hirſuta & dum vigent caudida, rubeotia verò cùm citò caſura emarceſcunt, quæ ex ſingulis ramulorum geniculis bina ex aduerſo cohærent: flores racematim enaſcuntur candidi: acini ſuccedunt in vuam congeſti, Lentis magnitudine ac ſimilitudine, vtrimque leuiter compreſſi, qui initiò virent, inde rubent, per maturitatem nigricant: radix pet ſumma ceſpitum huc & illuc diuagatur.

Locis frutetoſis, aſperis, ac petroſis, in montibus ac tiluis etiam pruuenit: Italiæ, Germaniæ ac Galliæ nota.

Æſtate flores viſuntur: baccæ ſiue acini ſub Autumnum ad maturitatem peruenuunt: Vere nuua folia exeunt.

Itali volgò *Lantanam* nominant: Gallis *Viorne* dicitur. Creditur eſſe Viburnum, quod humilem lentumque fruticem Virgilius Bucolicôn Ecloga prima oſtendit, Romam commendans, vrbem:

Verùm hæc tantùm alias inter caput extulit vrbes,
Quantum lenta ſolent inter Viburna Cupreſſi.

Sunt autem Lantanæ & folia & baccæ refrigerantis, reſiccantis, & adſtringentis facultatis.

Ad tonſillarum & gutturis, omneſque oris cum inflammatione tumores decoctum utiliter gargarizatur: laxiores gingiuas contrahit & dentes firmat. In lixiuio eadem decocta capillos denigrant. Acini facultate reſpondent, quorum andorum puluis alui fluores, ſanguinique profluuia, tum & muliebria cohibet. Ex cortice radicis aliquamdiu ſub terra macerato, ac deinde decocto tuſoque, viſcum ad aucupia parati poſſe ſunt qui teſtentur ac affirment.

De Buxo. CAP. XXII.

BVXVS paruæ arboris ſimilitudine aſſurgit, caudicibus ſubinde humani cruris, rarò femoris craſſitudine: ramoſa eſt: folia verò habet magnitudine Myrti ferè, ſed duriora craſſioraque, rotundis longiora, læuia, ac reſplendentia: floſculi herbacei ſunt: fructus rotundiuſculi, inguſtabiles, & omnibus animantibus inuiſi: vt & Theophraſtus lib. III. teſtatur. Materies ligni duriſſima ac denſiſſima quidem, ſed ad opera quæuis conueniens, & valdè tractabilis, grauiſſima quoque, & in aqua ſubſidens, colore luteo palleſcens, cariem ac teredines non ſentit. 1.

Huius verò & alia quædam ſpecies humilis exiſtit, quæ ad duos aut tres pedes tantummodò attollitur, ſed in latitudinem diffunditur: ramuli huic numeroſi tenues admodum: folia verò rotundiora & diluriùs virentia. 2.

Algentia & vmbroſa Buxus loca amat: naſcitur in altis quoque ac rigentibus montibus.

Perpetuò autem viret, nec frigora horret: Aprili noua germina promit, atque ſubinde floſculos.

Buxus.

Virga sanguinea.

Θηλυκρανία.

Buxum autem Græci πύξον vocant: Germani Buchßbaum: Belgæ Burboom: imperitum verò vulgus Palmboom: Itali *Bosso*. Galli *Buys*: Angli Bore: Bohemi Puſſpan.

Minor χαμαιπύξος ac Humibuxus dici poſſe videtur, aut humilis Buxus.

Buxi folia, quantum quidem guſtabilis qualitas oſtendit, cum ſiccitate quadam adſtringunt, vſum tamen nullum in Medicina habent: nam quòd quidam huius comam tuſam apoplecticis propinent, ratione caret; nam fructus vel odore frequenti, quem tamen exiguum habet, cerebro ac capiti moleſtus eſt. Multùm verò & à veritate aberrabit, qui huius ſcobe, ligni Guaiaci loco vti voluerit.

De Virga ſanguinea. CAP. XXIII.

VIRGA ſanguinea ab Italis dicta, Corno aſſimilis eſt, in arborem tamen non excreſcit, ſed fruticoſa permanet: virgulæ eius nouellæ geniculatæ ſunt, ac obſcurè purpureo colore rubent: intus verò medullam albidam ac fungoſam habent, veluti Sambuci: vetuſtiores verò caudices, ligni materia dura ac oſſea, Corno non cedunt, quam & albidam habent: folia qualia Corno, lata, virentia ſunt ac neruoſa, quorum pediculi etiam rubent, quandoque & quædam intercurſantes venulæ: faſtigiantes umbellæ floribus albidis grauidæ ſunt: baccis verò initio virentibus, cum verò maturæ fuerint nigricantibus, ſapore ingratis, & volucrum nulli deſideratis.

In dumis ac ſepibus creſcit, ponè agros ac ſiluas.

Vere, Aprili menſe flores exeunt: fructus Autumno maturitatem conſequuntur.

Italis vulgò *Sanguino* & *Sanguinello* vocatur: Petro Creſcentio Sanguinus: Matthiolo Virga ſanguinea. Extant pauca de Virga ſanguinea apud Plinium lib. XXIIII. cap. X. Nec Virga, inquit, ſanguinea felicior habetur: cortex eius interior cicatrices, quę prælanauêre, aperit. Difficile aut fortaſſis etiam temerè fuerit, ex his paucis verbis, Plinij Virgam ſanguineam eamdem cum Sanguino affirmare. Germani hanc Hartriegil nominant: Belgæ Wilde Cornoelie id eſt, Cornum ſilueſtrem: & Gallice *Cornellier ſauuage*. Valerius Cordus θηλυκρανίαν facit, id eſt, falſam ſiue ſpuriam Cornum. Videtur verò & hęc eſſe Theophraſti θηλυκρανία, ſiue Cornus femina. Virgulas hæc habet paruas, medullam intus continentes, non veluti maris duras ac ſolidas: fructum verò ἄβεκτον, hoc eſt, eſui haud idoneum, & ſerotinum, vt qui poſt Autumni æquinoctium demum perficiatur. Ac talis quidem Cornus ſilueſtris ſiue Virga ſanguinea, cuius noui ac tenelli termites rubentes medullam intus, vt ſcripſimus, habent, fructus verò ingrati, & qui tarde maturentur.

Parnum

Partium dissimilarium baccæ istius sunt: quasdam enim habent calicas, amaras, & extersorias: plurimas verò frigidas siccas, acerbas & adstringentes: vsum tamen in Medicina nullum habent. Matthiolus ex baccis prius decoctis, deinde prælo subditis, oleum exprimi refert, quo Anamienses rustici in lucernis vrantur. Quod verò de cortice Virgæ sanguineæ Plinius scribit, id præstare posse corticem huius Cornu siluestris siue Virgæ sanguineæ, nec compertum, nec veritimile est: Aut enim, vt iam retulimus, corticem eius interiorem cicatrices, quæ præsanauêre, aperire.

De Euonymo. ♣ Cap. XXIIII.

Euonymus.

HAVD procerus frutex Euonymus est, Mali Punicæ magnitudine: ramulis plurimis diffunditur. veteres caudices corticibus inalbicant: recentiores ac non ita dudum enati virent, & quibusdam à cortice eminentiis quadrangulares apparent: ligni materies dura, ex dilutè luteo albida: folia oblonga, lata, tenuia, ac mollia sunt: flosculi albidi quini senive, ex renui pediculo vmbellæ ferè instar cohærent: fructus quadrangularis, rubens, quatuor continet grana albida, quorum singula luteo contegunturcortice, qui detractus luteo inficit colore.

Locis incultis ac fruteros is exit, circa asperos colles & aggeres: non rarò & agris pro sepimento est vna cum Rubis aliisque sentibus.

Aprili mense flores, fructus sub finem Augusti aut Septembri mense maturi apparent.

A Theophrasto hic frutex ἀνώνυμος appellatur, & lib. III. De stirpium historia ab ipso describitur: nonnulli Anonymos parum recte legunt. Petrus Crescentius Fusanum appellat, quòd ex huius ligno fusi fiant: atque ex eadem caussa à Germanis Spindelbaum, plerique tamen Hahnhödlin dicunt: Brabanti verò Papenhout: Itali *Fusano:* Galli *Fusin*, & *Bonnet de prestre*: Angli Spindel tree. Qui hanc ζύγιαν siue Iugalem faciunt, à vero recedunt: Zygia siquidem Aceris est species, vt infrà dicetur.

Pernicios us autem hic frutex ouibus est, vt Theophrastus scribit; capris verò & nociuus. Fructus huius, inquit, oues enecat: similiter & folium ac fructus capras maximè interimit, nisi infrà supraque purgentur. Fertur verò hic fructus homini exhibitus, & per superna ac per inferna purgationem moliri, si terni aut quaterni fructus dentur.

De Frangula. Cap. XXV.

COMPLVRES à radicibus rectas virgas edit Frangula, x. aut XII. pedes altas, pollicaris crassitudinis, in ramulos nonnullos diuisas; quarum exterior cortex niger est; qui verò ligno proximus lubest, luteus, ac luteo quoque Croci colore tingit. ligni materies candida & fragilis, ruffescente quadam medulla media. folia sunt qualia Alni vel Cerasi, nigriora tamen & paulò rotundiora: flosculi inalbicant: baccæ rotundæ fructus sunt, in quibus fissura quædam apparet, quasi ex duabus in vnam coaluissent, colore initio virentes, deinde rubentes, postea nigricantes; nuclei verò in his duo sunt exigui: radix per summa cespitum vagatur.

In siluis apud Brabantos frequens est, præsertim humidioribus ac vliginoso solo sitis. Reperitur & in Germania ac Bohemia.

Vere noua folia & flores nascuntur, Autumno baccæ.

Frangula.

Alnum nigram fruticem hunc sunt qui vocitent: alius Frangulæ nomen magis placet: Petro Crescentio Auornus est: Brabãtis Spozkenhout / & quandoque Pulhout / quòd pueri ex his sibi tela conficiant: Germanis Faulbaum: Bohemis Krussyna.

Interior autem huius cortex apud rusticos nonnullos in vsu est, qui eius vtuntur diluto, quandu corpus expurgare cupiunt. Expurgat autem crassos pituitosos humores, tum & bilioſos: & non modò per inferiorem sedem, sed frequenter etiam vomitione, cum magna ventriculi perturbatione ac molestia. Rusticorum idcircò magis est medicamentum, quam vrbanorum, ac eorum qui crassa victus ratione vtuntur, quàm delicatè viuentium. Sunt verò & qui asserant, corticem arduum mitiorem esse, & minores molestias excitare: recenti siquidem ac nondum resiccato humiditatem quamdam superfluam adesse, quæ turliones adferat ac vomitiones excitet, ventriculumque perturbet.

Idem verò cortex in vino aut aceto decoctus collutione dentium dulores mitigat: aduersus scabiem & cutis fœditates etiam commendatur.

Folia lætum feruntur bubus, ac præcipuè vaccis pabulum, quæ horum pastu lac reddunt copiosius.

Colutea.

Colutea.

De Colutea. CAP. XXVI.

FRVTICOSA quoque stirps Colutea est, humilis altitudinem superans; caudicibus lignosis non admodũ crassis, qui in tenues ramos sparguntur: folia oblunga sunt, ex pluribus ad vnum neruum composita, veluti Viciæ, sed maiora; quorum singulana cum particularibus Fœnogræci conuenire possunt: flores lutei sunt instar Genistæ, succedunt siliquæ vesicularum instar distentæ, ac veluti vento inflatæ, colore nonnihil purpurascentes; in quibus semina dura, nigra, plana, ac Lentibus proxima.

Hurtensis apud Belgas est stirps, & semine nascitur: citò perficitur: tertio anno flores & fructus facit.

A Maio in multam æstatem floret: interea siliquæ maturum semen præbent.

Frutex hic à Theophrasto Græce κολούτεα per ου diphthungum in secunda syllaba dicitur: Latine, interprete Gaza, Coloutea, aut Colutea: Germani Welsch Linsen: Gallis *Baguenaudier*. Falluntur qui Senam esse rentur: idcircò & improprie Belgis Sennoom vocatur.

Differens autem hæc Colutea est ab altera κολυτεα per υ secunda syllaba: Colytea siquidem hæc, vt Theophrastus lib. III scribit,

bit frutieosa & ἄζωδες, id est, odorata, & multiramosa est, fruticetu rara, non frequens; folium habet Laurinum veluti laurifoliæ Lauri, rotundius tamen ac maius, simile apparens Vlmi folio, sed oblongius, colore vna parte herbido; inferiore verò albido ac neruoso, cortice non læui, sed veluti Vitis vestitur: ligni materies dura solidaque: radices per summa vagantur graciles, solutæ, erispæ, & valde luteæ: florem fructumque dicitur non proferre. Et de Colytea quidem hæc.

At Coluteæ fructum siue semen, quod in siliqua nascitur, mirum in modum oues pingue facere, Theophrastus scriptum reliquit.

De Anagyri. CAP. XXVII.

Anagyris. Eghelo.

ANAGYRIS exiguæ arboris instar frutex est, ad hominis altitudinem, aut interdum amplius assurgens: ramos à caudicibus suis fundit complures, subinde tenues, quorum cortex saturato virore nigricat. Folia cirea bos ab vno pediculo terna, Trifolij Asphaltitis æmula, dilutius tamen superuis virentia: flores oblongi, auri colore lutei, Genistæ persimiles, bini ternive quoque cohærentes: siliquæ succedunt pollicem latæ, in quibus renum forma Phaseolis similes duri fructus, sed minores, initiò albidi, deinde purpurascentes, postremò è cæruleo nigricantes. Ingrato autem huius folia ac flores odore sunt, veluti Spatulæ fœtidæ, adeoque graui, vt & prætereuntibus molestus sit. 1.

In plerisque Galliæ Narbonensis, tum & Hispaniæ locis absque cultura gignitur; tum & alibi secus vias, veluti in Creta insula, vt Bellonius refert.

Primo quoque tempore flores producit: semen eum vua, Dioscorides inquit, durescit.

Græcis ἀνάγυεις, aut ἀνάγυεσε, quæ & incorrupta adhuc vox in Creta permanet: Latinis Anagyris: à nonnullis verò & ἄκοιτος, aut, vt inter nothas scribitur, ἀγνάκοπος.

Existit verò & alter huic haud multùm dissimilis frutex, non rarò arborescens: folio quoque Trifolij, floribus luteis, racematim palmi longitudine digestis, siliquis ac semine vti prioris; qui non modò graui, sed & omni destitutus est odore. 2.

In siluis ac montibus haud procul Tridento frequens nascitur.

Vulgò apud Anaunienses Eghelo dicitur. Refertur hic ad Laburnum, de quo Plinius *Laburnum* lib.

lib. XVI. cap XVIII. Alpina hæc arbor est, nec vulgò nota, cuius florem cubitalem longitudine, apes non attingunt. Repugnat autem Matthiolus, qui mauult Anagyridis alteram speciem staruere, quàm Laburnum esse concedere: floris siquidem racemum, ait, non cubitalem, sed palmi tantummodò longitudinis esse: apibus verò flores gratos affirmant; quæ à Plinij dissentiunt verbis.

Cetertùm Anagyris, vt Galenus scribit, excalfacientis ac digerentis est facultatis. Folia, Dioscondes ait, tenera trita œdemata reptimunt impolita: cum passo verò drachmæ pondere bibuntur aduersus asthma, & si menses, secundæ, aut fœtus hæreat; ad capitis verò cum vino dolores. Radicis succus digerit ac maturat; semen comestum vomitiones cit. Quod non modò graueolentis Anagyridis, sed & alterius Eghelo dicti, vt Matthiolus scribit, tacit.

De Arbore Iudæ. CAP. XXVIII.

Arbor Iudæ.

Sycomorus

Cercis.

INTER frutices numeranda venit & Arbor Iudæ dicta, non nisi cultrura arborescens; qua accedente, haud difficulter arboris assurgit modo: e caudice lignoso ramulos nonnullos promit, corticibus è purpura nigricantibus; à quibus flores in breuibus pediculis exeunt forma Ochri, sed colore elegans purpureo rubentes, quandoque & cãdidi, ramulorum cortice & vna albicante: folia rotunda sunt, Asari ferè similia, sed molliora, tenuiora, dilutiusque virentia: siliquæ succedunt floribus digitum longæ ac latæ, planæ, tenues, compressæ, in quibus semen planum durumque veluti Lentis.

In nonnullis Hispaniæ prouinciis in sepibus ac dumis repertut: Italiæ quoque montes, ac Narbonensis Galliæ agri hoc non destituunrur frutice.

Flores primo tempore erumpunt, & priùs quàm folia; siliquas æstas maturat.

Vulgò Arboris Iudæ nomen inuenit. Sunt qui Sycomoron appellauerint, quòd videlicet è crassioribus ramulis flores ac siliquæ dependeant: sed legitima Sycomorus fructu Ficum refert, & folia habet qualia Morus arbor, vnde illi nomen. Ab aliis κερκὶς creditur esse, de qua his verbis Theophrastus: Ceteris fructum in siliqua facit. Quæ adeò pauca sunt verba, vt ex his nihil certi haberi queat: plures etenim in siliqua fructum ferentes frutices sunt. Galli *Gaynier*, quasi vaginulam, appellant. Hispanorum plerique *Algarono loco*, id est, siliquam siluestrem aut fatuam: alij *Arbol d'amor*, propter elegantiam.

Matthiolus notatur

Incompertæ autem & incognitæ huius fruticis vires sunt & facultates: nam quòd Matthiolus hanc Acaciam (additis præterea ventatem spinis) faciat, figmentum est.

De Ceratonia. CAP. XXIX.

CERATONIA ex fruticum arborumque siliquas ferentium numero quoque est: medio cris autem magnitudinis arbor, valde ramosa, folus oblongis ex alis plumbus coaceruatis, veluti Fraxini, sed particularibus eorum lationibus, durioribus, rotundioribusque: fructus oblongæ sunt siliquæ, pede longiores, pollicem latæ, planæ, crassæ, in quibus semina plana lataque: siliquæ ipsæ sapore dulces sunt, & à nonnullis eduntur; sed non prius quàm dudum collectæ & reliccatæ fuerint; nam virentes adhuc, etiam in arbore, ingrato sapore esui displicent.

In Apulia regni Neapolitani prouincia, tum & nonnullis Hispaniæ locis incultis gignitur. Nascitur verò & apud Indos aliosque Orientales populos, vbi siliquæ melleo adeo redundant succo, vt eo ad conditurum Zinziberis, aliorumque fructuum vtantur, vt Matthiolus refert,

Ceratonia.

Casia nigra.

tefert. Strabo autem lib. xv. Aristobulum referre ait, arborem esse in India non magnam, quæ magnas siliquas habeat, denùm digitorum longitudine, mellis plenas, quas qui ederint, non facilè seruari. Quod de recentibus, atque nondum resiccatis siliquis veritatem tantummodò fortassis habet.

Floret Ceratonia mox soluta hieme: Vere appetente fructus maturus sub Autumnum proferunt.

Arbori κερατωνία nomen est: Latinis similiter Ceratonia: Hispanis *Garono*.

Fructus siue reliqua κερατίον dicitur: Siliqua Latinis, aut Siliqua dulcis: in Officinis nonnullis Xylocaracta: in aliis *Carobe* aut *Carobole* vocibus Italicis: ab Apulis verò *Saleqna* vocatur: Hispani *Alfarobas* aut *Algarouas*, & absque articulo *Garouas*: Germani Sant Johans brot/ id est, Sancti Ioannis panem, nec alio nomine vulgo Belgarum innotuit.

Ceratonia autem exiccantis est & adstringentis facultatis, sicuti & fructus, nonnihil etiam dulcedinis continens, vt Galenus auctor. Siliquæ autem recentes assumptæ stomachu aduersantur, vt Dioscorides ait, & aluum soluunt: resiccatæ verò eandem sistunt, & stomacho gratiores sunt. Vtinam quoque essent, sed præcipue vinaceis exemptis. Est autem prauus succi edulium, concoctu difficile, & quod non facilè aut celeriter descendit.

De Casia nigra. Cap. xxx.

Tametsi non frutex sed arbor sit Casiæ nigræ, quia tamen siliquas profert, hoc loco describenda fuit, ne siliquarum feraces seiungerentur. Magna autem & procera est hæc arbor instar nucis Iuglandis: folia habet haud dissimilia, ex pluribus composita, sed singularibus magis acuminatis: materia arboris solida & compacta est, colorisque nigri veluti Guaiaci; externis verò cortice contegitur lutei aut buxei coloris. Fructus siliquæ sunt oblungæ, teretes, nigræ ac lignosæ, crebris ligneis membranis transuersalibus interseptæ, inter quas, præter semina plana lataque qualia Siliquæ, & nigra dulcisque continetur medulla; quæ exempta inter medicamenta clementia locum inuenit.

In Ægypto hæc arbor frequens nascitur: præfertur Memphitica & Alexandrina.

Veteribus hæc arbor incognita, vel adeò neglectum habita, vt eius non meminerint. Arabes vsu medullæ siliquarum cognito in pretio primi habuerunt, atque deinde posteriores Græci, vt Actuarius & eius ætatis alij, à quibus κασία μέλαινα, id est, Casia nigra appellatur. Est autem fructus, inquit Actuarius lib. v. eius fistulosus & oblongus, nigrum intus humorem

concretum gestans, qui haudquaquam vna continuatione coaluit, sed ex interuallo tenuibus lignosis membranis dirimitur.

Officinæ Casiam fistulam, & Cassiam, per duplex ſſ, fissulam nominant. At Veterum Casia fistula, siue σύριγξ Græce, cortex ille odoratus est, fistulæ oblongæ ac teretis instar conuolutus: quem nunc Officinæ Canellam vocant, & quo legitimi Cinamomi loco vtuntur.

Casiæ syrinx. Cetetùm medulla Casiæ nigræ, cuius est vsus, humida est ordine primo satis intenso: in calore verò parum medium temperatumque excedit. Vim habet leniendi, & aluum clementer subducendi: fæces educit, & humores qui circa primas venas hærent, adque citra totsiones & molestiam, sed tamen ventriculo minùs grata, facilè nauseam excitat. Admiscetur idcircò à nonnullis et vel Aloë, vel Hieræ picræ puluis nondum melle addito: sic verò & ventrem magis subducit, & ventriculo minùs nocens redditur. Alij Rhabarbarum addunt, & ita quidem cholagogum fit medicamentum, atque febricitantibus ac tertiana laborantibus vtile. Possunt & alia admiscerì pro conditione morbi & laborantis. Calculosis quoque ac nephriticis hæc quoque admodum conueniens est, præsertim admixtis nonnullis diureticis, sed non vehementibus: dolores siquidem sopit, vias laxat, & ad calculi aut arenularum facilliorem descensum ac exitum non parum confert.

Tam benignum autem, vt Mesues ait, & innoxium hæc medulla est medicamentum, vt cuiuscumque tandem ætatis hominibus, ac etiam puens, tum & grauidis ac puerperis tutò exhiberi queat. Fotis admota cutis asperitates mitigat, & inflammationibus imposita ad suppurationem adiuuat.

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SEXTÆ LIBER TERTIVS,

DE ARBORIBVS FRVCTIFERIS.

PRÆFATIO.

FRVTICIBVS *Arbores succedunt: quarum tria nobis sunt fastigia; vnum fructiferarum, alterum siluestrium, tertium perpetua fronde virentium. Fructiferæ autem hæ omnes sunt: sed illas fructiferas nuncupare libuit, quarum fructus hominibus edules ac vtiles, quæ ἡμέρους, siue domesticæ aut cultiuæ idcirco etiam dicuntur. Plinius has vrbanas non improbè dici sentit, quia videlicet fructu mites, vel aliqua dote homines iuuant: lib.* XVI. *cap.* XIX.

Quæ verò fructus ferunt humanis vsibus abdicatos, ἀγρίους *ac siluestres dici possunt.*

Arborum verò & earum, quæ fructus idoneos proferunt, discrimina quædam sunt: quædam fructus carne edules sunt, vt Poma ac Pyra: alia nucleo, vt Amygdala & Nuces: nonnulla verò & carne ac nucleo, veluti Mala Persica, Pruna, Cerasa, & id genus alia. Sunt verò & in singulis differentiæ, quas historia progressu facile eris cognoscere.

Cùm autem de iis arboribus primùm agendum videretur, quarũ fructus carne sua præcipuè esui apti, Malus siue Pomus se reliquis omnibus præferendã offert. Ab hac igitur initium sumendum.

DE POMO SIVE MALO.

CAPVT PRIMVM.

Malus.

MALI nomen latè apud Veteres patet, pluribusque commune est: sed de præcipuè dictis Malis primùm, de reliquis deinde.

Est autem, Malus arbor quidem caudice subinde mediocris crassitudinis, nõ alta, sed longis ramis iisque inconditis in latitudinem expansa: cortex mediocriter æqualis, non valdè scaber est: folia lata, rotundis longiora, marginibus leuiter crenata: flores quinquefolij, non parui, colore albidi, sed frequentiùs ex albido & diluto purpureo rubentes: fructus magnitudine, forma, colore, & sapore differentes sunt. horum superior pars floris specimen retinet; inferiori, qua sinuosi sunt, pediculus adhærer breuis, cum quo arbori annectuntur: radicum quædam altiùs, sed per obliquum tamen, descendunt, reliquæ sub ipso trunci cespite huc illuc spargũtur. Constant autem fructus exteriore cute, interiore carne & semine, quod in loculis duriusculis membranaceis inclusum in medio residet, & cortice quidem nigricat, medulla verò albidum est. Permagna autem nõnulla Poma sunt: quædam paruula: medij generis plurima non desunt: pallido colore albicant pleraque: cinericio sordent alia: rubent alia, & vel parte aliqua vel totã: forma

forma quibusdam rotundior, plerisque oblongior, sapore vel dulcia, vel subacida: plurima ex his vane mistum saporem obtinent: austera sunt silvestria.

2 Sunt etenim & quædam silvestres Mali culturæ expertes, non insitæ videlicet, quarum fructus acerbi sunt & adstringentes. Insitione siquidem Poma & Pyra mitescunt.

3. Est tamen & χαμαιμηλέα quædam, sive humilis Malus, fruticis modo adolescens, quæ non propter insitionem, sed natura sua Poma fert præcocia, mediocritet dulcia, colore admodum dilute flavo albicantia.

Plantantur ac seruntur in hortis ac paradisis eò destinatis cultæ ac insitæ Mali: silvestres alicubi neglectim habentur.

Florent circa finem Aprilis, aut sub initium Maij: Poma præcocia quidem, matura circa Calendas Iulij: reliqua Septembri ferè mense: paucissima prius.

Malus Græcis μῆλεα est: Latinis & Pomus: Germanis Apffelbaum: Belgis Appelboom: Gallis *Pommier*: Bohemis Jablon.

Fructum Græci μῆλον vocant: Latini Malum aut Pomum: Germani Apffel: Belgi Appel: Galli *Pome*: Hispani *Manzanas*: Bohemi Jablko.

Præcocia poma humilis Mali, Brabati vulgò Poma Paradisi, aut Poma D. Ioannis nominat.

Est autem Pomorum omnium temperies frigida & humida, conuncta cum humore quodam excrementitio: verùm sicuti neque frigiditas omnibus æqualis est, ita nec quantitas superflui humoris. Cinus corrumpuntur in quibus hic redundat: diutiùs verò asseruari possunt in quibus paucior est; adeuntia siquidē & excrementitia humiditas corruptionis est causa,

Dulcia Poma. Dulcia autem Poma minùs frigida sunt ac humida: carnis suæ soliditatem hæc cocta retinent: alimentum conferunt amplius ac minùs humidum, quàm cetera Poma: minùs facile per ventrem etiam descendunt.

Acida Poma. Acida frigidiora sunt, tum & humidiora: horum coctorum substantia diffluit, nec soliditatem suam retinet: alimentum pateius submministrant, idque crudum ac frigidum: ita verò & facile ac citò delabuntur, vt etiam temorantem aluum promoueant, præsertim antè alium cibum assumpta.

Acerba sive Austera Poma. Acerba aut Austera Poma, vt sunt silvestria ac immatura, frigidiora sunt: succum ingenerant crassiorem, ac omnino flatulentum: minùs nocent, si citò ac velocitet descenderint; si hæserint, flatus gignunt, ac colicos adferunt dolores.

Medij saporis Poma. Quæ inter hæc medij sunt saporis Poma, ac non rarò duarum vel trium qualitatum gustum referunt, vincentis saporis facultates præcipuè obtinent; aliarú verò & participes sunt.

Præstant autem semper crudis, Poma cocta: quorum malignitas sæpenumerò non modò per ignem emendatur, sed & addito vel aromatis, vel alius corrigi potest.

Prodesse autem possunt Poma ventriculo calido: austera verò etiam calore languentem ac resolutum roborare queunt. Inflammationibus omnibus, sed præcipuè incipientibus, Poma etiam commode imponuntur.

Succus Pomorum odoratorum ac medij saporis compositionibus nonnullorum medicamentorum admiscetur, tum ad humorum melancholicorum contemperationem, tum & ad medicamentorum impensiùs resiccantium qualitatem remittendam: vt iunt, Serapium ex Pomis Regis. aporis, Antidotum ex granis cocci Baphici, & si quæ sunt alia.

Unguentum Pomatum. Conficitur verò & cum eiusmodi Pomis unguentum ex adipe porcina & aqua rosacea, cuius ad nitorem faciei & aduersus cutis aspentatem vsus est.

Arboris folia cum adstringendi facultate refrigerantia: inflammationibus initio quoque vtilia habentur.

De Malo Medica. Cap. 11.

Arbor hæc non admodum magna est: rami eius lenti ac obsequiosi cortice virent, & spinulas aliquas, non tamen frequentes adnatas habent: folium oblongum, latum, læue, odoratum, Laurino simile: flores subpurpurei, staminibus in medio tenuibus ac capillaceis: fructus oblongus est, Cucumere vulgò dicto non tarò maior, quandoque minor, & Limonia mala non multùm magnitudine excedens: cortex huic dilute aurei coloris, tuberculis nonnullis exasperatus, odore grato præstans: subest caro crassa, albida, dura, aromaticum quid relipiens, sed exiguum, & neque acris neque acida, sed ferè qualitatis gustabilis expers: interior medulla non multa quidem, succo acido plena turget, in qua semen conditur Hordei grano maius ac crassius, cortice duro, interiore substantia albida ac amara.

Ad huius genus pertinent & Limonia Mala, tum & Anetantia dicta, quorum arbores Malum Medicam magnitudine, virentibus spinosisque ramis, ac foliis auri Lætulis referunt. flores autem vtriusque candidi sunt; & Anerantij odorati admodum, cuius & folia subinde maiora.

Limo-

Malus Medica.

Malus Limonia.

Limonia autem Mala oblongi craſſíque ſunt fructus, Citriis tamen minores: cortex luteus, amaricans & ſuaueolens, ſed tenuis; caro albida cui valdè exigua accedit: copioſam autem admodum hęc Mala medullam habent, ſucco magis prægnantem ac redundantem, qui & acidior eſt: ſemina & in hac continentur veluti Citrij, nec minùs amata. *Mala Limonia.*

Anetantia Mala rotundam formam inſtar globi obtinent, & Limoniis minora ſunt. cortex horum intenſiore auri colore nitet, odorarus quoque, extetioreque cute amaricat, nonnihil aſper, quaſi rugoſus, ſubinde craſſior, quandoque tenuior, ſed tamen quàm Limoniorum craſſior, ſubditam habens ſubſtantiam albidam, mollem, ac ſungoſam: interiot pulpa ſiue medulla multo copioſoque ſucco madet; & ſemina comprehendit minora quàm Citriorum, forma, colore, ſapoteque alioqui ſimilia, ſuccus modò dulcis eſt, aliàs acidus, non tatò medij ac vinoſi ſapotis. *Mala Anetantia.*

Huc vetò & alia quædam referunrut Mala, Aſſyria nuncupata: horum arbot aliarum Malorum ſimilitudinem refert: tami haud diſſimiles: folia paulò quàm Limoniorum maiota: flotes Medicę Mali æmuli: fructus totundus, ſed triplo quadruplóve quàm Anerantij maiot, craſſo è luteo pallidulo rugoſo ac aſperuſculo cortice, in quo quandoque quędam veluti fiſſutæ patent: interiot ſubſtantia ſuccoſa admodum eſt, ſapote acidula veluti Limoniorum, ſed palato minus grata, in qua & ſemina gignuntut veluti Mali Citrij & aliorum. *Malus Aſſyria.*

Naſcuntut Mali Medicæ, tum & Limoniæ & Anetantiæ, in Italiæ præcipuè maritimis, ac in Adriatici & Tyrrheni, tum & Ægæi maris inſulis: gignuntut vetò & in Mediterraneis iuxta grandiores lacus, qualis eſt Benacus, vbi & Citria, ſed ceteris minora, prouenium. Eſt & Hiſpania horum ferax, ſed locis præcipuè vel iuxta mare, vel haud procul diſſitis: Galliæ & quædam prouinciæ, quæ Mediterraneum mare attingunt, etiam iſtis gaudent fructibus.

A Media autem primùm in Italiam veniſſe non modò Plinius aperte ſcribit, ſed & Virgilius innuit Geotgicôn II. de Malo Medica ſic ſcribens:

Media fert triſtes ſucces, tardumq; ſaporem
Felicis Mali, quo non præſentius vllum,
Pocula ſi quando ſæuæ infecere nouercæ,
Miſcuerunt q; herbas, & non innoxia verba,

Auxi-

Malus Anarantia.

Malus Assyria.

Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
Ipsa ingens arbos, faciemq; simillima Lauro.
Et, si non alium late iactaret odorem,
Laurus erat folia haud vlla labentia ventis,
Flos apprima tenax, animas & olentia Medi
Ora fouent illo, & fessis medicantur anhelis.

Arbores istæ perpetuò virent, &, vt Plinius inquit, omnibus horis pomiferæ sunt, aliis cadentibus, alijs matutescentibus, alijs verò subnascentibus.

1. Prior μηλέα μηδική: Latinis Malus Medica, ac Malus Citria dicitur.

Fructus verò μῆλον μηδικὸν ἢ κίτριον, Malum Medicum siue Citrum, & Citromalum. Æmylianus apud Athenæum, lubam Mauritaniæ Regem refert, de Citrio meminisse, qui Malum hoc apud eos Malum Hespericum dicat nominari. Galenus Malum Medicum amplius vocari negat, sed Citrium dici, atque eos qui Medicum appellant, hoc agere ait, vt quæ loquuntur nemo intelligat: Officinæ huiusce modi Mala Citrones vocant: Germani Citrun oppfel, Citronen: Belgæ Citroenen: Itali *Citroni* ac *Cedri:* Hispani *Cidras:* Galli *Citrons*: Angli Citron appel: Bohemi Cytrynowe gablko.

2. Alterum Pomi genus Limonium Malum dicitur: Officinis Limones: Gallis *Limons:* Belgis Limoenen.

3. Tertium Malum Anerantium aut Anarantium; à quibusdam verò Aurantium: ab aliis Autengium, ab auri luteo colore: sunt qui Arantia dici velint ab Arantio Achaiæ oppido: vel Arania à gente eius nominis in Persia: Italis *Arancio*: Germanis Pomerantzen: Belgis Aranetge appelen: Gallis *Pommes d'Oranges:* Hispanis *Naranjas:* Bohemis Pomerancj.

4. Quartum Pomum Assynum a quibusdam dicitur: vulgo Italotú *Lomie* appellatur, à quibus & Pomi Adami nomen accepit, ex eo nempe, quòd rude vulgus huiusce modi Pomum fuisse existimet, de quo Adamus in Paradiso, transgressus Dei mandatú, comederit: vnde & in illo morsus vestigia apparere aiút. Sed alij, non huius generis Pomú, sed illud fuisse ferunt, quòd Arabes Musam siue Mosam vocár, cuius Auicénæ cap. 395. meminit: Illud etenim Iudæorú nonnulli pro eo habent, ex quo Adamus comedens peccauit, vt And. Theuetus refert.

Cete-

Ceterùm fructus omnes iſti ex diſſimilibus & facultate multùm differentibus partibus compoſiti ſunt.

Cortices odorati, amaricantes, ſicci ſunt ac calidi.

Cato albida frigida ac craſſi ſucci, præſertim Citriorum:

Intenor ſuccoſa pulpa ſiue medulla acida, qualis Citriorum ac Limoniorum, refrigerans eſt, & cum partium tenuitate reſiccans.

Semen verò quia amatum, excalfaciens atque reſiccans.

Cortex autem Citrij venenis omnibus aduerſarur, qua de cauſſa & Theriacis compoſitionibus quandoque admiſcetur: commanducatus ons halitum commendat, & ſuaueolentem reddit: aſſumptus verò & frigidum ventriculum roborat. *Citrij Mali virtus.*

Caro verò albida, ſolida, dutaque ſubinde editur, ſed difficulter admodum concoquitur, & craſſum, frigidum, pituitoſumque ſuccum procreat. Galenus cum garo & aceto ipſam mandi refert, vt ſaporis hebetudinem acuant, atque hoc modo aſſumptam facilius concoqui. Poſtentas hanc cum ſacharo condire didicit: quo modo præparata on gratior, facilioris concoctionis, & copiotioris alimenti redditur, & obſtructionibus minùs obnoxia.

Veteres Citria Mala (vt Theophraſtus hiſt. lib. IIII. ſcribit) ooo edebant, placebant odore, & inter veſtes reponebantur, quasà tineis & blattis inoffenſas cõſeruant: contra verò venena mortifera, quando opus, ipſis vtebantur, quo nomine vel maximè fuiſſe commendata, etiam Virgilianu verſus, quos ſupra attulimus, atteſtantur. Extat apud Athenæum lib. III. facinoroſorum ad ſerpentes damnatorum, qui ab eſu Citrij Mali liberi ac ſalui euaſerint, hiſtoria.

Intenorem pulpam ſucco acido plenam Galenus non veſcam ait: ſed noſtra ætas hac non rarò pro condimento vtitur, atque inter hæc aſſumpta, bilem, ſi quæ in ventriculo eſt, reprimit, languentem appetentiam excitat, & ventriculo grata eſt. Facit eadem aduerſus vehementes ardenteſque febres, & omnes morbos peſtileutes ac venenoſos, quibus à totius ſubſtantiæ proprietate reſiſtit. Cor eadem roborat: refngerat, & ſimul craſſa attenuat, & lenta viſcidaque incidit.

Paratur ex hac & Serapium, quod de acetoſitate Citri Officinæ nominant, ad eadem vtile & conueniens, palato gratius.

Conficitur verò & tale Serapium ex Limoniorum acido ſucco, ſimilis omnino facultatis. Nam & Limoniorum interioris pulpæ ſiue ſubſtantiæ ſuccus acidus, Citrij ſuccum cum qualitate, tum facultatibus reliquis ita refert, vt vno deficiente, alter eius loco ſubſtitui queat. Cortex Limonij oec inferior Citrij cortice habetur: albidam autem carnem Limonium Malum tam habet exiguam, vt nullius cenſeatur momenti. *Limonij Mali facultates.*

Aqua ex integris Limoous per vittea organa elicita, vitiligines & maculas tollit, faciemque nitorem conciliat. Eadem pota vrinas prouocat, & calculos cohæreotes diſſoluit, frangit, & expellit.

Malorum verò Anarantiorum cortex Citriorum ac Limoniorum facultate ſatis ſimilis, tantò tamen calidior, quantò acnor ac amarior, Interior ſuccoſa pulpa ſiue medulla acida quidem eiuldem aut non multò ioferioris eſt facultatis, quàm ſit Citrnorum aut Limonum, at dulcis non adeò refrigerat aut reſiccat, ſed ad temperatum quemdam calorem & humiditatem accedit, ori grata; & alimenti plus quàm acida confert, ſed idipſum tenue ac exiguum: medij autem ſaporis ſucco vinoſo prædita, medio ſe habet modo, frigidior quàm dulcis, minùs verò frigida quàm acida. Flores Anarantij odorati ab voguentarus ad odorameota paranda vſurpantur. Extrahitur verò & ab ipſis per vittea organa aqua admodum odorata, quæ aſſumpta feſquiunciæ pondo ſudorem mouet, & febribus medetur. *Anarantij Mali virtus*

Semen autem omnium iſtorum ventris lumbricos necat & expellit: venenis quoque potenter reſiſtit, & aduerſus ſcorpionum ictus aſſumptum conducit. *Seminis facultates.*

Quæ Adami vocantur Poma, Limonius præſertim acido ſucco facultatibus reſpondere videntur, ſed tamen minùs efficacia.

De Malo Punica. CAP. III.

MALI Punicæ duæ ſunt; vna fructifera, altera ſtenlis.

Vtraque humilis & haud magnus frutex eſt, tenues aliquot ramulos promit, exiguis pauciſque aculeis ſpinoſos: foliola parua ſunt, & Myrti æmula, pediculis annexa rubentibus: flores ſecundùm ramulos vnà cum ſtaminibus medijs ac ipſis quoque Cytinis eleganti purpureo colore rubent.

Cytinus calyx eſt oblongus, anteriore parte latior, in ſeptem rnnulas (totidem videlicet quot ſlon foliola) fatiſcens, Aſari flonbus maior, cuius inferior pars in fructum ac amplum tranſit pomum; ſuperior denticulata vnà cum ſtaminibus ipſi medio inſidet Pomo: durus ac *Cytinus.*

Malus Punica.

quasi lignosus huius Pomi cortex est, foris obscuri ac sordidi purpurei colons, interiùs luteus, in quo oblongions figuræ granula recondunrur, quæ, vbi maturitatem assecuta fuerint, eleganti colore rubent, ac succi plurimum habent, vno in singulis vinaceo simili semine: differunt grana sapore; quædam dulcia, alia acida, reruu vinoso gustu media.

Siluestris Malus Punica florem quidem facit, sed qui nullo succedente fructu perit: e brevibus calyculis hic exit, & frequentibus densisque foliolis multiplex est. Huius genera complura Dioscorides colore differentia esse refert: vnum candidum, alterum πυῤῥὸν siue fuluum, & tertium ῥοδόχρων siue rubentis roseι colons: Officinis autem Belgij notior est rubentis coloris.

Prouenit Mala Punica in calidis Meridiem versus regionibus, velun in Italia, Baleanbus insulis, Hispania, ac præcipuè in regno nunc appellato Granatę: quod à frequentia malorũ Punicorum (quæ vulgò Granata) nomen accepisse creditur. Gignuntur autem passim etiam citra culturam, culta tamen melius proficiunt: in hortis siquidem, vuetus, viridanis, aliusque petinde excultis lætiora prouenium.

Malus Punica Græcè ab Atticis ῥόα: ab Ionibus verò ῥοίη, vt Galenus ait.

Fructus verò & ipse ῥόα siue ῥοίη dicitur: Latinis Malum Punicum: Officinis Malum aut Pomum Granatum: Germanis Granatapffel: Belgis Granetappel: Italis *Melagrano*, & *Pomo Granato*: Hispanis *Granadas* & *Romanas*: Gallis *Pommes Granades*. Anglis Pongranat: Bohemis. Granatowe.

Flos fœcundæ Mali Punicæ Græcis κώνος dicitur, qui tamen propnè ipsius floris calyx est: Latini nomen seruant.

Siluestris verò ac sterilis flos βαλαύστιον nominatur: Officinæ similiter Balaustium vocant.

Cortex siue putamen ipsius Mali, cuius frequens vsus, Græcis σίδιον: Latinis Malicorium & Sidium: Officinis cortex Granatorum appellatur.

Sunt autem Mali Punici interiora succulenta grana esui apta, boni mediocriter succi, ventriculo grata, sed omnia tenuis ac exigui aut nullius alimenti.

Dulcia non æquè vt cetera refrigerant: ad nutriendum apriora sunt, sed promptè inflationes pariunt, febricitantibus idcircò minus laudata.

Acida, & præsertim noonihil austeritatis referentia, manifestè refrigerant, reficcant, & nonnihil adstringunt: æstuanti ventriculo prosunt: choleram morbum reprimunt ac sistunt: aduersus dysenterias, nauseam, & vomitum conducunt.

Fit autem ex acidorum eiusmodi granorum succo Serapium, quod eadem poresi, & grauidis κατὰ laborantibus sepenumerò multũ prodest, nisi omnino vẽtriculi frigiditas obstet.

Nuclei acinorum, ac præsertim acidorum, reficcant refrigerant similiter & adstringunt: ventris fluores, vomitus, & sanguinis excretiones cohibent: ventriculum roborant.

Idem verò & Cytini & Balaustia præstant, temperamento ac facultatibus nucleis similia: mobiles verò dentes firmant, gingiuarumque vitia & hæc collutione emendant: Enterocelen erumpentem cum cataplasmate impositа repellunt.

Malicorium, acinos, Cytinos, ac Balaustia facultate non modò refert, sed & ipsis potẽtius est: refrigerat etenim & adstringit valentiùs: oris tonsillarumque inflammationes garganzatione reprimit: & ad omnia quæ refrigeran adstringique postulant, valdè conducit.

Succum verò refert Dioscorides & ex Cynnis ac Balaustis colligi: huc autem facultate ac viribus assimilis est Hypocistidi, eodem auctore.

De

De Malo aurea. CAP. IIII.

AD Mali Punici formam accedit Mali aureæ dictæ Pomum, & ipsum cognomento aureum, sed magna & procera hæc arbor est, longis ramis valde patula: folia etiam prægrandia, tres subinde cubitos longa & duos lata, in quibus crassiores venæ secundùm longitudinem productæ, veluti in Cynaræ foliis: fructus permagnus est, ad instar humani capitis, forma & colore Malo Punico similis: habet verò & intus tecondita complurima succi plena grana, sed oblongiora & maiora quàm Punici Mali, & colore non rubentia, sed auri luteo splendentia, sapore subacidulo, ori grata.

A quo huius descriptionem habuimus, sibi hanc Panormi in Sicilia visam tetulit in horto excellentissimi cuiusdam Medici: haud dubium autem, quin peregrina sit, & ex India vel aliunde illuc olim aducta.

Nomen aurem hic vel arboris vel fructus huius nullum sibi aliud cognitum affirmabar, quàm Mali aurei, atque hoc nomine fructum appellari: potest aurem hoc nomen accepisse, quòd grana auri luteum colorem referant.

Plinius huius, vt videtur, meminit lib. XII. cap. VI vbi arborem hanc Palam, fructum verò Anenam dici refert. *Pala. Anana.*

Maior alia (videlicet in India) Pomo & suauitate præcellentior, quo sapientes Indorum viuunt: folium alas auium imitatur, longitudine trium cubitorum, latitudine duûm: fructum cortice emittit, admirabilem succi dulcedine, vt vno quaternos sanet. Arbori nomen Palæ, Pomo Anenæ. Plurima est in Sydracis, expeditionum Alexandri termino.

De facultatibus verò nihil quoque aliud accepimus, quàm quòd ipsa aun colore succulenta grana valdè & acuré febricitantibus admodum essent & grata & vtilia; vtpote quæ & calorem magnum contemperarent, ac sitim vehementer sedarent.

De Malo Cotonea. CAP. V.

Malus Cotonea.

HAVD magna arbor Malus Cotonea, sed humilis, frequenter verò etiam instar frutices nascitur: cortice vestitur aspenusculo, squamas quasdã quandoque dimittente: ramos explicat aliarum arborum modo, circa quos folia subrorunda, veluti vulgaris Pomi, superna parte vitentia ac glabra, prona verò mollia ac albicantia: flores ex purpureo candidi sunt: fructus Pomo simules, nisi incisuris quibusdam quandoq; crispentur: figura & magnitudine differunt: quidam enim rotunditatis in orbem circinatæ, minores; alij oblongiores, maiores; tertij se medio habent modo; omnes tenui pubescunt lanugine, colore auri lutei, odore fragranti capur subinde ferientes: sapor quoque omnibus austerus: caro interior lutea, semenque nigricans in membranis, vti aliorum Pomorum, conditum.

In hortis & cultis locis proueniunt: non rarò verò in hortorum ac vinearum sepimentis seruntur: planis ac mediocriter humentibus gaudent.

Autumno & Octobri potissimùm mense maturitatem poma ista adipiscuntur.

Arbor μηλέα κυδωνία: Latinis Malus Coronea.

Fructus μῆλον κυδώνιον, Malum Coroneum, Pomum Cydonium, & non rarò Cydonium absolutè; quo nomine Officinis innotuit: à quibusdam verò etiam χρυσόμηλον, ab exterioris cutis colore aurum referente: Germanis Quitten/ Quittenapffel aut Kuttenapffel: Belgis Quecappel: Italis *Melecotogne*: Hispanis *Codoyons, Membrillos*, & *Marmellos*: Gallis *Pomme de coing*: Anglis Quince Bohemis Kdaule.

Maiora huius generis Mala, quæ fere Pyri turbinatam figuram exprimunt, Galeno ϛρουθία, Struthia, & ϛρουθομήλα appellatur: Belgis Curpeeren, id est, Cotonea Pyra. Columella

tria Cydoniorum genera ſtatuit, Struthia, Chryſomeliana & Muſtea: ſed quæ aut qualia ſint non exponit. Struthia Galenus commendat: Dioſcondes verò minora iſtis præfert.

Sunt autem Mala Cotonea refrigerantia quidem ac teſiccantia ordine ſiue exceſſu ſecundo, ac vnà validè adſtringunt, præſertim cruda: adeſt verò & ipſis ſuperflua quædam & excrementitia humiditas, quæ diu ipſa incorrupta aſſeruari non patitur. Crudorum vix vllus eſt vſus: cocta grauiora ſunt; ventriculum roborant, vomitum ſedant, alui fluores reprimunt, dyſentericis ac cœliacis vtilia; proſunt verò & ſanguinem expuentibus, vel etiam vomentibus, tum & quibus menſes copioſiùs fluunt.

Cotoneum Malum addito oleo Maſtichino coctum, ac deiode tritum, & cataplaſmatis in modum ventriculo impoſitum, ſingultum potenter ſedat, & vomitum ac choleram ſiſtit.

Ex carne leuigata & cum melle cocta, quod μηλοπάλαιστον Galenus appellari ait, olim in Hiſpaniis coquebatur, ac Romam deferebatur, diuúque aſſeruari poterat. Nunc caro eorundem non cum melle, ſed cum ſacharo coquitur, varieque apparatur: quæ non modò ſeruari diutiùs poteſt, ſed & multis annis incorrupta durat: veluti & illud, quod ex decocti Pomi expreſſa ſubſtantia cum ſacharo concreti iuris miſtur gluten conficitur: vel quæ ex crudorum ſucco parantur, vt ſunt Serapia: vel etiam ipſa poma integra ſacharo condita. quæ omnia diutiſſimè citra corruptionem aſſeruari poſſunt. Sapiunt hæc omnia palato: ventriculo grata ipſum roborant: fluores omnes ſiſtunt, ſiue ventris, ſiue aliarú partium, tum enam ſanguinis.

Coquitur & oleum cum Cotoneis, quòd μήλινον vocatur, quo vtimur, inquit Dioſcondes, quotiens adſtringente opus eſt.

Semen Cotoneorum in aqua temperatum muccaginem reddit, quæ in ore detenta linguæ aſperitates in ardentibus febribus vehementer ac citò lenit: ambuſtis eadem vtiliter illinitur, ac dyſentericorum enematis additur, dolores etenim inteſtinorum lenit, & mordacium humorum acrimoniam obtundit.

De Malo Perſica. CAP. VI.

Malus Perſica.

ARBORESCIT quidem Malus Perſica, ſed in arborem magnam haud excreſcit: ramos effundit nonnullos, fragiles adeò, vt quandoque fructuum ponderi ſuccumbentes diſrumpantur. Folia oblonga ſunt, ambitu crenata, Salicis fereſimilia, guſtu amara: flores dilutè purpurei: fructus rotundi, nucis quodammodò perſimilem figuram ab vna parte oſtentant, molli tenuique lanugine pubeſcunt; colore foris vt plurimùm albidi; quidam vna parte, alij in totum ſaturo colore rubentes, lutei etiam nonnulli: caro exteriorem corticem colore referens, lutea luteis, rubens ſaturatè rubentibus, candida albicantibus: quorum tamen nonnullis, vna videlicet parte extrinſecus rubicundis, circa nucem elegantì purpuræ rubeæ colore caro nitet. Sunt verò huiuſcemodi Perſica ſapore vinoſiſſima, atque idcircò gratiſſima; lutea verò ceteris duriora: in medio autem Perſici lignoſa, dura, ſcabra, & rimoſa nux latet, in qua amygdali ſimulus nucleus, cortice perſimili: ſubſtantia interiùs albida, ſapore ſubamara.

Ex cortice autem Perſicæ vulnerato gummi profluit initiò liquidum, quod ſucceſſu temporis ſiccius ac durius redditur, veluti ex Amygdalis ac Ceraſis.

Perſica in hortis ac vinetis ſeruntur ac plantantur.

Citò Perſica Malus enaſcitur: tertio aut quarto à ſatione anno fructus facit: facile etiam perit: diuturna non eſt: floret paulò pòſt erumpentibus foliis Aprili menſe: fructus Septembri matutos reddit.

Μηλέα περσική: Latinis Malus Perſica, & Perſica: Germanis Pferſigbaum: Belgis Perſe boom: Gallis *Perſcher*: Anglis Perſche tree.

Μῆλον

Μῆλον περσικὸν, & πέρσικον quoque absolutè, fructus, vt Galenus testatur, dicitur: Latinè Malum Persicum, & Persicum: Germanis Pfersig: Belgis Persen: Italis *Pesche*: Hispanis *Pexegos*: Gallis *Pesches*: Bohemis Brzkwe. Horum quædam Duracina Latinis dicuntur, quorum nempe caro a nuce non facilè abscedit, sed firmiùs adhæresc it.

Sunt verò & alia quædam Persica nullam ferentia lanuginem, sed glabra, lævia, exteriùs tum & interiore carne virentia, aliis duriora; in cuius lignosa nuce nucleus reconditur Amygdalo persimilis. Arbor horum Persicam refert. Medium quoddam genus inter Persicum & Amygdalum videtur: vulgò *Persenaux* aut *Perseneix* appellant: Latine id Nucem Persicam fouar. 2.

Persica autem frigida sunt & humida, vtriusque qualitatis ordine secundo: succum habent ac vtà substantiam facile corruptibilem, qui alimenti conferre queat nihil, nocere verò potest, præsertim si post alios cibos postremoque loco edantur; tunc enim & alios cibos in corruptionem pertrahunt. Sed ante alios cibos assumpta minùs mala existunt: cùm enim humida ac lubrica sint, facile ac citò descendunt, & aluum lubricam reddentes aliis ad descensum viam præparant.

Nuclei autem Persicorum calidi sunt ac sicci: aperiunt & exergunt: aduersus lienis ac iocinoris obstructiones conducunt: breuiter, Amygdalis amaris facultate ac viribus similes. Extrahitur verò ex his cum aqua Pulegij succus lacti similis, quem in ore frequenter continere Apoplecticis prodest, saluam elicit, & linguam expedit.

Folia Persicæ amara excalfaciunt quoque ac resiccant: viscerum obstructiones aperiunt: ac purgandi potentiam obtinent, qua bilioso ac pituitosos humeros per aluum detrahunt: decoquuntur in aqua, sero lactis, aut vino diluto. Eadem contusa ac vmbilico puerorum impositа, vermes interficiunt ac educunt. Resiccata verò & cruentis vulneribus insperſa, ad sanitatem ea perducunt.

Feruntur & flores, sacharo potissimùm conditi, ad alui expurgationem quoque facere.

Gummi temperamento mediocre est: sed substantia lentum ac glutinosum, cuius beneficio tenuium humorum acrimoniam obtundit: phthisicis ac tussientibus ut eclegmate conducit, & ad omnes sanguinis excretiones, alioſque fluores accommodatur.

De Malo Armeniaca.

Malus Armeniaca.

CAP. VII.

HAEC arbor maior est quàm Persica: caudices nanciscitur crassiores: durabilior est, præsertim insita: folia huius lata & acuminata veluti nigræ Populi, at minora, & ad Benilæ magis accedentia, margimbus serrata: flores albicant: fructus rotundus Persico similis, colore intus torisque luteus; in quo cõcluditur ossea nux nigricans, nequaquam aspera aut scabra vt Persici, breuior etiam ac minor, in qua nucleus dulcis.

Differunt autem poma siue fructus non parum magnitudine: parui quidam sunt, nec Prunis vulgaribus maiores; alij verò ad mediocrium Persicorum magnitudinem accedunt, vel etiam æquant. Ex huius autem arboris caudice, qua parte coetex rimosus est, vel etiam ramis, gummi quoq, quoddam effluit, veluti ex Persica.

Habentur ac seruntur in hortis: & quædam absque cultura aut insitione, quæ exigua sunt: alia insita maiora. Inseruntur autem optimè in Prunum, & si talcolus siue surculus, qui inserirur, arboris fuerit pec insitionem cultuiæ, elegantes magnique fructus sunt futuri.

Præueniunt Armeniaca multo tempore Persica, nam Iulio matura sunt.

Græci arborem μηλέαν Ἀρμενιακὴν: La-

tuni Malum Armeniacam faciunt. Fructus verò μῆλον ἀρμενιακὸν vocatur: à nonnullis verò πρόκοκκον, vel βερικόκκιον vocibus a Latina deptauatis, Latine siquidem præcox quandoque præcoquum dicitur: nominatur verò & Malum Armeniacum: vulgò Armeniacum: Germanis Mollecten/Molleten/ & ant Jn har6 Pfirſig: Belgis Vroege Perſen/Auant Perſen: Italis *Armeniache, Bacoche, Griſomele, Montache*: Gallis *Abricot*: Hiſpanis *Alnarcoques, Alnarchigas*, & *Albercocs*: Anglis abricotti.

Galenus inter Præcocia & Armeniaca differentiam facere videtur in lib. De aliment. facultatibus, Præcocia Armeniacis præferens: vtraque tamen ἀρμενιακὰ appellari confitetur. quæ alij ἀρμένια per quatuor syllabas proferunt. In libris verò De simp. medic. facultatibus, tum fructum, tum arborem πρόκοκκα vocari affirmat. Recentiorum nonnulli differentiam quamdam inter hæc etiam constituunt: vt quidem maiora ac insita Armeniaca sint, Gallis *Auant Perſes*: minora verò Præcocia, Gallis *Abricot*.

Sunt autem Armeniaca siue præcocia Mala frigida quoque ac humida secundo ordine, sed tamen minùs humida quam Persica, qua de causa nec ita cito aut facile corrumpuntur, & ventriculo ac oti gratiora apparent. Corrumpuntur tamen & ipsa, nec alimenti conferunt quidquam: atque hoc ipsum frigidum, humidum, ac excrementitium. Post alios cibos sumpta ipsos corrumpunt ac vitiant: imo verò & ante alios cibos esa, facile descendunt, & aliorum faciliorem descensum procurant, veluti & Persica.

Nucleus interiot hotum dulcis est, Persicorum nucleis facultate nullatenus similis.

Fuliotum huius arboris facultas nondum explorata.

De Amygdalo. CAP. VIII.

Amygdalus.

PERSICÆ similitudinem Amygdalus refert, arbor tamen procerior, caudice crassiot, & vita diuturnior: folia eius oblóga, acuminata, marginibus crenata, qualia Persicæ: flores similes: fructus Persicum quoque æmulatur, fissuram ab vna parte instat rimæ habens, & exteriore cute mollí, araneosaque quali lanugine obducta; sed sub hac nulla, vel exigua eaque dura ac cartilaginea caro subest, quæ nó editur: intenot nux longior quam Persico, noa ita aspera, sed lęuis, in qua nucleus; hoc est, Amygdalũ continetur, Persici nucleo longius, sapore dulce, quandoque amarũ: radix arboris alte descendit. Gummi autem quod ex hac manat, simile est Persicorum.

Amat loca regionesque calidiores, atque idcircò raro ac difficulter nascitur aut fructum facit in Belgio.

Floret eodem, quo Persica tempore: Amygdala iubinde Iulio ad perfectionem perueniunt.

Arbor a Græcis ἀμυγδάλη, Latinis Amygdalus nominatur, Germanis Mandelbaum, Gallis *Amandier*.

Ἀμυγδαλὸν, & Amygdalum fructus appellatur: Officinis Amygdala: Germanis Mandel: Belgis Amandrim: Italis *Mandole*: Hiſpanis *Almendras, Amelles*, & *Amendoas*: Gallis *Amandes*: Anglis Almond. Bohemis Mandli

Amygdala autem quæ dulcia sunt, vbi inaruerint modetatè calida ac sicca sunt: amara verò calida ac sicca ordine secundo. Adest verò vtrisque oleosa quædam ac pinguis substantia, quæ prælo excuti potest, sed tamen exigua.

Dulcia Amygdala recenter decerpta on grata sunt, alimenti nonnihil con[illegible]unt, sed hoc ipsum crassum ac terrestre: crassius verò etiam quę arida ac dudum collecta sunt. [illegible]rde autem & hæc descendunt, præsertim à putaminibus liberata: nam veluti frumentorum cortices

ces siue furfures ad facilem excrementorum alui descensum adiuuant; ita quoque & Amygdalorum putamina. Ab his itaque quæ repurgata sunt, adeò tarde descendunt, vt etiam fluentem aluum cohibeant: quamobrem & cœliacis & dysentericis vtiliter exhibentur.

Extrahitur ex Amygdalis dulcibus, addito liquore, chylus albidus lacti similis, qui præter quod alat, ac dysentericis ac cœliacis vtilis sit, pleuriticis quoque ac purulenta expuentibus prodest, vt Alexander Trallianus testatur: adest enim & Amygdalis aperiendi concoquendique cum extersione quadam facultas, qua pectori ac pulmonibus auxiliantur, & ad sputi purulentorumque expurgationem adiuuant. Conficiuntur verò & ex Amygdalis istis bellaria ac tragemata, vt sunt vocao Massepanes, & alia eiusmodi, quæ plus quidem, quàm extractus succus reticcant, & ventrem fluentem retinent; ad pectoris tamen pulmonisque expurgationes non minus faciunt.

Oleum ex Amygdalis dulcibus recenter expressum anodynon est, & dolores omnes sopit: exhibetur sanguine prius detracto pleuriticis, sed vtilissimè nephriticis, & à calculi doloribus molestatis: vrinarios meatus laxat, lubricosque, & ad calculorum descensum aptiores reddit aluum etiam leuit, facilitorem facit, quamobrem & colicis huius vsus accommodus: vulæ verò & puerperis, relictos enim à partu dolores citò tollit.

Amygdala amara extenuandi ac aperiendi vim obtinent: iecur ac lienem ab obstructioonibus liberant; lateris doloribus idcircò auxiliantur: aluum quoque facilitorem efficiunt, vrinas & uenses prouocant; strangurię medentur, expurgatur & facilius in pulmonibus ac pectore hærentia, Amygdalis amaris in ecleginate adiuxtis: sanguinis sputaoones addito Amylo supprimunt. feruntur quina senáve a ieiuno assumpta ebrietatem arcere. Abstergunt verò & hæc cutis in facie vitia, & in reliquis corporis partibus: putrescentia vlcera quæ serpunt emuodaot: canis morsibus cum melle imponuntur: cum aceto vel rosaceo temporibus impolita, capitis doloribus prodesse Dioscorides refert.

Exprimitur & ex istis oleum, quod vrinas prouocat, sed potissimùm scorpionibus aliquot in eo exinanitis ac maceratis, quod calculosis, ac cuoi molestia ac difficultate vrinam reddeotibus, pubi perinæoque illitum, multùm prodest. *Oleum scorpionum.*

Gummi Dioscorides ait calfacere & adstringere, quæ tamen in hoc oon percipiuntur. Sanguinem autem expuentibus auxilio esse potest, non adstringendi facultate, sed substantiæ suæ lentore; meatus videlicet, ac poros obliniendo, & sic quidem & veteri tussi mederi potest, & magnos ex calculo dolores lenire, & potissimùm vrinę acrimoniam retuodere, si cum passo vinu bibatur, vel etiam cum alia quauis dulci potione, vt glycyrrhizæ, vel vuarum passarum decocto. Extergere verò idem cum aceto dissolutum impetigines, summum corpus occupantes (quod Dioscorides addit) à ratione haud alienum est.

De Pyro. Cap. IX.

Pyrorvm vrbanæ plurimæ sunt, siluestres verò aliæ.

Vrbana Pyrus arbor est Malo procerior: ramis ooo in latitudinem effusis, sed altum petentibus: caudex subinde crassus: ligni materies admodum tractabilis, ad typos ex ea sculpendos valde accommoda, colore subflutea: folium latiusculum, ambitu leuiter circinatum, virens, sed prona siue inferiore parte albidius: flores albicant Pyra (hoc est, fructus) magna ex parte oblonga, & turbinatæ formæ, sed magnitudine, colore, forma, & gustu siue sapore admodum differentia: cùte etiam conteguntur noo vnius coloris. quædam enim virenti, alia ex parte, vel in totum subrubeote; pleraque fordente. caro albida est: semen in membranaceis loculis nigrum, medium occupat. radix Pyri io tectum ac obliquum fertur. 1.

Siluestris Pyrus vrbanam satis referret, nisi subinde breuior, & spinas secundùm ramos duras haberet ac pungeotes, & fructus duros, aulteros, & esui haudquaquam aptos. 2.

Plantantur ac in hortis habentur Pyri vrbanæ, non secùs ac Mali, quorum varia insitione ex agrestibus mites ac edules fructus redditi sunt. 1.

Siluestres Pyri in plerisque locis, vel in siluis, vel circa agrorum magines, secusque vias, nulla cura aut cultura adlubita sponte sua nascuntur. 2.

Flores Pyri Aprili meose vt plurimùm apparent: folia inde sequuntur: fructus non omnis eodem tempore maturatur: quædam emm Pyra Iulio, alia Augusto: Septembri nonnulla, vel etiam serius, vt austeriora quæ hiemem attingunt.

Nomiatur Pyrus vrbana siue cultiua Græcis ἄπιος, ἀπίδιος, vel per duplex πυρ ἄπιος & ἀπιδιος: à Tarenono in Geoponcis ἀπιδιον: Germanis Byroaum: Belgis Perboom: Gallis *Poyrier.* 1.

Pyrum Græcis ἄπιον & ἀπιδιον: Germanis Byrn/Byre: Belgis Peere: Italis *Pere:* Gallis *Poyre:* Hispanis *Peras:* Anglis Pear: Bohemus Hrussa.

Pyrus.

Siluestris Pyrus Latinis Pyraster etiam dicitur: Græcis ἀχράς: quo nomine & fructus & arbor ipsis cognita. Cognomina Pyrorum multa apud veteres ac præcipuè Plinium lib. xv. cap. xv. quorum nullum ad posterorum ætatem peruenisse apparet: non desunt verò & recentioribus suæ nomenclaturæ, quas ad veterum referre difficillimum, cùm præter sola cognomina vix quidquam posteritati reliquerint: deinde & singulis nationibus, vel etiam vrbibus suæ sint: & alius atque alius locis, aliter Pyra nuncupentur.

Relictis igitur Pyrorum variis cognominationibus, ad facultates, quę Medico cognoscendæ, conuertimur, quæ pro saporum differentiis etiam variant: Pyrorum enim quædam dulcia, vnctuosa nonnulla, acida alia, austera aut acerba pleraque, præsertim siluestria: nec desunt ex horum mistione compusita, vel etiam quæ insipida dici queant, ad aquæ saporem accedentia.

Sunt autem Pyra quidem omnia frigida; adest verò & cunctis adstringendi quædam facultas, ac terrena substantia: & acerbis quidem & austeris copiosior, dulcibus verò paucior: quæ nonnullis adeò multo est excrementitio humore imbuta, vt diutinè conseruari nequeant: alia verò minùs huiusceemodi humoris obtinent, quæ diutiùs conseruari, vel omnino etiam reliccari queunt.

Alimenti autem Pyra omnia amplius & copiosius quàm Mala siue Poma conferunt, sed hoc ipsum frigidum quidem ac reprobum.

Dulcia & vnctuosi saporis plus quam cetera nutriunt: aquosa exiguum habent alimenti: parcè etiam alunt acerba & austera, velut & acidiora. Crudis semper cocta vtiliora, & ad corporis nutritionem meliora. Quædam verò & adeò acerba aut austera sunt, vt non nisi cocta edi queant: horum autem & nonnullis tam copiosa humiditas, vt super prunas, vel sub ipsis coqui ipsa expediat.

Retinent autem Pyra omnia ventrem, & acerba quidem & austera potissimùm: dysentericis & cœliacis in cibo conueniunt.

Arida ac resiccata Pyra, siue cocta siue cruda edantur, ventris fluxus sedant, & sanguinis quoque fluores siistunt: ad muliebria profluuia accommodari possunt.

Incipientibus inflammationibus Pyra, austera aut acerba maximè, vtiliter imponi possunt, tum & arboris folia, quæ & adstringendi cum refrigeratione vim & facultatem obtinent.

De Mespilo. CAP. X.

MESPILI duæ Dioscoridi, vna Aronia vocitata: altera in Italia nascēs, quæ vulgaris est. Vulgaris Mespilus arbor est non magna, caudice frequenter tortuoso, ramis duris, frangi contumacibus: foliis oblongioribus, sed augustioribus quàm Mali: floribus albis magnis, quinque foliis: pomo paruo, rotundo, vmbilico lato & amplo: pulpa initiò albida, & tam acerba, vt edendo non sit, prius quàm mollescat; in qua semina siue ossicula quina, plana, dura recondita sunt.

Mespili in hortis habentur: non rarò verò & in dumetis ac viuis sepibus virent ac vigent. In Oxyacanthum, non quidem in Acidam illam spinam, sed in alteram acutam, insita, optimè proficit, & fructus profert duplo triplóve, quàm non insitę maiores, exiguis Malis magnitudine ferè æquales.

Serò admodum sub finem Octobris mensis Mespila matureścunt; flores tamen satis tempestiuè exeunt.

Arbor

Mespilus.

Mespilus Aronia.

Arbor à Theophrasto Græcè *μεσπίλη*: Latinè Mespilus: Germanis Mespilbaum: Belgis Mispelboom: Gallis *Nesflier*.

Pomum *μέσπιλον*: Latinis similiter Mespilum: Germanis Mespil: Belgis Mispel: Italis *Nespolo*: Gallis *Nesle*: Hispanis *Nesperas*: Anglis Medlar & Medler: Bohemis Nyspule.

Hanc autem Mespilum Dioscorides *ἡμερίδα* quoque dici affirmat, & à nonnullis *σταφυλήν*: Galeno etiam in lib. De simp. medic. facultatibus hæc *ἡμερὶς* est: quæ à rusticis in Italia (vt ait) *ὑνηδὼ*, siue *Vnedo* appellatur, ac plurima in Calabria gignitur. Sub Mespili siquidem voce, haud alterius quàm Tricocci, quæ & Aronia, meminit. *Ἡμερίδ.* *Vnedo.*

Sitanij nomen Theophrasto cognitum est, tametsi non *σιτάνιον*, sed *σιταίτης* exemplaria habeant. Tria huic Mespilo sunt genera, *ἀνθηδὼν*, *σιταίτης*, *ἀνθηδονοειδὴς*. Sataios fructum grandiorem, candidioremque habet: reliquæ minorem. Conuenit Sataios hac de causa cum Mespilo vulgari: aliæ ad Aroniam Mespilum referendæ.

Aronia Mespilus, quæ apud Dioscoridem prima, arbor est Malo altitudine inferior. ramis duris ac aculearis: foliis fissis veluti acutæ spinæ, maioribus (vt Theophrastus ait) quàm Apij (videlicet hortensis) diuturnis, quæ antequam decidunt rubescunt: flores herbacei racematim cohærent: fructus rotundis longiores, quàm vulgaria Mespila minores, qui initiò virent ac duri sunt; maturi rubentes ac molles, gustuque [illegible]ues, in quibus tria tantum modò continentur dura osficula. 2.

Est autem Mespilus Aronia Græciæ quàm Italiæ, à Galeni & Dioscoridis ætate notior. Nascitur modò Neapoli in hortis, teste Matthiolo.

Fructus huius tarde etiam matureſcit.

Appellatur hæc Græcis *μέσπιλος* & *μεσπίλη*: à nonnulis *ἀζαρόλα*. Galenus hanc quoque *μεσπίλον* nominat, nec alterius mentionem facit: priorem siquidem, vt scriptimus, *ἡμερίδα* vocat. Huius fructus *Βίκκιος* etiam à rebus granis dicitur: Neapolitanis verò *Azarole*.

Vtriusque autem Mespili fructus refrigerans, & porenter adstringens est. Vulgaris quidem acerbus admodum & *χυλοτάραχος*; ac Ventriculo ingratus; capitis mouet, vt Galenus ait, dolores, quod quidem verum est, si adhuc durus & priusquam mollis teneríque redditus fuerit, edatur. Mollior factus minùs adstringit, nec ventriculo æque molestus, citò tamen corrumpitur,

pitur, vt qui iam semicorruptus existat: quamobrem & parcè admodũ hoc fructu vtendũ est.

Aroniæ verò Mespili fructus ventriculo gratiores, crudi ac cocti eduntur: condiuntur hi quandoque cum sacharo aut melle, quo modo apparati ori ac palato grati sunt ac iucundi: vterum verò gerentibus etiam perquam vtiles, ventriculum etenim roborant, & illarum malaciæ ac nauseæ tollunt.

De Corno. CAP. XI.

Cornus.

MEDIOCRIS arboris in modum frequenter Cornus nascitur, quandoq; verò numerosis virgis fruticat: cortice vestitur scabro: materies ligni admodum dura & solida est: folia læuia, lata, & venosa: flores muscosi, sublurei: baccæ oblongæ, initio virent, maturitate rubent; sapore cum aciditate quadam austeræ; oblongo, osseo, albido intus nucleo, veluti in Oliuis; quibus & fructus forma, & non rarò magnitudine assimilis est.

Plerisque Germaniæ locis citra culturam gignitur: habetur tamen & in hortis, & non modò Germaniæ aut Belgij, sed & in alijs regionibus.

Citò & multò priùs quàm pleræque aliæ arbores Cornus flores suos profert: fructus tamen Augusto demum mense maturitatem nancisci tur.

Græci κρανίαν arborem vocant: Latini Cornum: Germani Cornelbaum: Thierlinsbaum: Kurbertbaum: Belgæ Cornoele boom: Itali *Corniole:* Galli *Cornillier:* Hispani *Cornizelos:* Angli Cornell tree: Bohemi Wlassowissne.

Cornum fructus est: Germani Cornell: Belgis Cornoele: Italis *Cornole.*

Atque hæc Cornus, Theophrasti mas quidem esse videtur, duplicem siquidem Cornũ facit: marem videlicet & feminam. Mari tribuit solidum lignum, quale huic Corno; quam tum propter hanc, tum & alias rationes pro mare recipimus. Femina videtur vulgò dicta Virga sanguinea, quæ & Cornus siluestris, & Θηλυκρανία, vt huius Pemptadis lib. II. cap. XXIII. latiùs ostensum est.

Ceterùm Corni fructus admodum acerbus: refrigerat, desiccat, & adstringit, esui tamen & aptus; non rarò quoque editur: aduersus alui profluuia & dysenterias auxiliatur: frigido tamen ventriculo nocet, & cruditates eius adauget. Folia autem arboris q̃ germina acerba similiter gustu sunt, valenterq́ desiccant: maxima vulnera glutinare possunt, potissimùm durorum corporum: at paruis vulneribus mollioribusq́ corporibus magis contraria, Galeno auctore.

De Sorbo. CAP. XII.

1. PROCERÆ magnitudinis arbor Sorbus est: caudice recto, cortice læui, ligni materia solida & cõpacta, folio oblongo Fraxini æmulo, ab vnius medij pediculi latenbus, vtrimque alarum instar singularibus prodeuntibus ac expansis, vno ad fastigium eminente, quæ mollia, oblonga, auersa parte inalbicantia, per margines serrata, Orni foliis perquam similia: minuti candidi & racemosi flores cohærent, & fructus racematim, palliduli, ab vno latere rubentes, forma nonnihil differentes, ac etiam sapore. Quidam enim rotundiores sunt, alij oblongiores, quali figura Pyris quibusdam quodammodò assimiles: hi gustu sunt asperiores, illi verò suauiores ac mitiores.

2. Est verò & siluestris quædam Sorbus, Vitigineo folio, læui, Aceris assimili, quæ arbor quoque procera, cortice læui, & materia satis dura: flosculis in laxiore vmbella candidis; succedunt baccę oblongiores, Auellanarum aut Oliuarum non magnarum magnitudine, pumicei aut rubentis coloris, sapore cum aciditate quadam acerbæ, in quibus exigui nuclei nigrcant.

Ad

Sorbus.

Sorbus torminalis.

Ad Sorbi siluestris genus refertur & à nonnullis Ornus dicta, quæ lib. IIII. huius Pempt. cap. XIII. exhiberur.

Sorbi Italiæ familiares sunt: in Germania verò & quandoque reperiuntur, in montanis ac frigidis, solo lapidoso, & non rarò iuxta Rhenum, aut alios fluuios.

Siluestris siluis quoque gaudet ac montosis, ac pingui cretoso que solo.

Fructus Sorborum Autumno demum ad maturitatem vnà cum Mespilis perueniunt.

Dicitur arbor Græcis quidem σῶρβος & σόρβος: Latinis Sorbus: Germanis Sperberbaum: Belgis Sorbenboom: Gallis *Cormier*.

Siluestris verò à Plinio Sorbus torminalis: Germanis Aressel/Aeschrößlin, & Wilder Sperberbaum.

Baccæ siue fructus Sorbi σῶρα siue σόρα: Latinis Sorbum, Germanis Spierling/Spörapffel: Belgis Sorben: Italis *Sorbe*, & *Sorbole*: Gallis *Corme*: Hispanis *Seruas* & *Sorbas*: Bohemis Kzerbinj.

Adstringentem autem ac refrigerantem Sorba facultatem obtinent; & validiùs quidem dura, quàm quæ mitia mollia que reddita sunt. Mollescunt autem alicubi tepente, aut non omnino frigido loco, suspensa, aut fœno paleisve substratis reposita. Nimiũ fluente aluo talia in cibo admittuntur, ventrem enim retinent; alimenti verò si quid præbeant, hoc ipsum valdè exiguum, crassum, frigidum que est, quamobrem cùm ab his, cum aliis similibus fructibus in cibatu abstinere expedit, nec aliter quàm vt medicamentosis vti. Sistunt autem hæc omnes ventris cœliacas & dysentericas fluxiones: vomitiones reprimunt: sanguinis item eruptiones compescunt, si priùs quàm matura fuerint, dissecta, & in Sole siccata, ad vsum seruentur. Potest verò variis modis istis vti, pro conditione videlicet affectus & loci malè habentis.

De Arbuto. CAP. XIIII.

HVMILIS magna ex parte Arbutus est, Cotoneæ Mali (cui hanc Dioscorides cõparat) magnitudine plurima parte satis assimilis: caudice aspero ac scabro corticis: ramis frequentibus per fastigia rubentibus: foliis latis, oblongis, læuibus, Lauri vel Ilicis æmulis, è virente colore pallidulis. floscules racematim cohærentibus, concauis & albidis, subinde vna

parte

Arbutus. Arbuti ramus cum flore.

parte purpurascentibus: succedunt fructus è renuibus dependentes pediculis Fragis similes, sed maiores, magnitudine Sorbi, nullo intus osficulo, sed exiguis taotum modò seminibus; qui per initia virent, maturi verò eleganti colore rubent; gustu subausteri, ac quasi insipidi, quibus rurdi ac merulæ per hiemem vescuntur.

Arbuti in Græciæ plerisque regionibus, in Creta insula, in Italia, ac Hispania gignuntur. Prouenium & in conuallibus Atbuu montis, vbi, quæ alibi pumilæ, ıo magnas arbores excrescunt, vt Petrus Bellonius scribit. Iuba etiam auctor est, quinquaginta cubitorum in Arabia esse, vt tradit Plinius lib. xv. cap. xxiiii.

Iulio & Augusto Arbun flores demum erumpunt, hieme fructus maturitatem assequitur. Theophrastus anno integro fructum air maturescere, sic vt simul vnum haben, alterum verò flore sponderi contingat. Quod & Plinius. Fructus, inquit, anno maturescit; pariterque floret subnascens, & pnor coquitur.

Arbor hæc Græcis κόμαρος dicitur, Latinis verò Arbutus.

Fructus μεμεκυλον, aut vt alij legunt, μεμεκύλον: Latinè Memæcylon: Plinius verò etiam
Vnedo. Vnedonem appellat. Aliud corpus, air, est rerteστribus Fragis, aliud congeneri eorum Vnedoni, quod solum Pomum simile fructui terræ gignitur. Galenus tamen Vnedonem Epimelidem facit, vt aote scriptum. Arbutum autem Itali *Albatro*: Hispani *Madrono*, *Medroño*, & *Medronho*: Galli *Arboutes*.

Dioscoridis locus suspectus. At Arburi fructus edulis quidem est, sed ἀχρηστος: vt exemplar Dioscondis habet: (acetosus, Ruellius vertit; fortassis rectius ἀχολος, siue insipidus) ventriculo inimestus, capitisque dolorem adferens.

De Pruno. Cap. xliii.

Mediocrem Prunus altitudinem & crassitudinem assequitur: cortice vestitur laeuiusculo: folia habet lata, & quàm sint rotunda longiora, circumferentis ferræ modo incisis; flosculos albos. Pruna colore, forma, & magnitudine differunt, omnia carne cuteque constant, ac nucleo lignoso putamini incluso, quod osficulum dicitur. Prunorum siquidem quædam ex cæruleo nigricant; quorum & lõgiora hæc, rotundiora illa, alia ceræ colore lutea, ex punico rubentia nonnulla, reliquis ferè maiora: nec desunt virentia subinde admodum longa,

Prunus.

longa, sapore dulci gratissima. Caro etiam quibusdam ficcior, facileq; ab osse separabilis: alijs humidior, & pertinacior adhærens.

Gignuntur Pruni in omnibus cogniti orbis regionibus: terram amant solutam & hortensem. Differénam verò ab ipsis regionibus etiam accipiunt, non solùm formæ quidem, sed præcipue, vt dicetur, facultatum.

Inseruntur verò & Pruni in alterius nonnumquam generis arborem, quæ faciem parentis, succum adoptionis, vt Plinius dicit, exhibent.

Præter has verò & siluestris quædam Prunus est: vt cap. xxiii. huius Pempt. lib. i. scriptum. 2.

Theophrastus autem, & Plinius Ægyptiæ etiam cuiusdam Pruni meminerunt: quæ insignis magnitudinis est arbor, fructum ferens matura & magnitudine Mespilo proximum: quæ mense Pyanepsione florere incipit: fructum verò circa solstitium hibernum perficit, nec folia dimittit. Verùm huiusmodi Prunus incognita est. 3.

Vulgares ac hortenses Pruni & Aprili mense flores edunt: folia mox vnà erumpunt. Æstate Pruna matureſcunt: quædam citius, nonnulla tardiùs.

Prunus autem Græcis κοκκυμηλέα appellatur: Germanis Pflaumenbaum: Belgis Pruymboom: Hispanis *Ciruelo*, *Andrino*, & *Amexeira*: Gallis *Prunier*.

Pomum, κοκκύμηλον, Prunum, Germanis Pflaumen/Praumen: Belgis Pruymen: Italis *Prune*, & *Susino*: Gallis similiter *Prune*: Hispanis *Prunas*, *Andrinas*, *Amexas*, & *Ciruelas*: Bohemis Sswestka Slziwa. Accesserunt autem his à regionibus & patria cognomina. Damascena veteres appellarunt in Syria prope Damascum nata: Hispanica, quæ in ea regione prouenium: sic & nostra ætas Pannonica siue Hungarica: item Morauica: quædam & Gallica, à patria appellat. Clearchus Peripateticus Damascena Pruna Rhodios ac Siculos dicit βραβύλα appellare: quemadmodũ & Theocritus Syracusius: *Brabyla.*

Ὄρπικες βραβύλοιοι καταβεβριθότες ἰσχύϊ.
Flectuntur Brabylorum onerati ponderevami.

Et rursus:

Ὅσσον μᾶλον βραβύλοιο ἥδιον.
Quàm malum Brabylis iucundius.

Est autem hic fructus, Athenæo auctore, circumferentia Prunis minor, cibo verò idem, sed paulò δεινότερος, siue acrior. Seleucus (teste eodem) βραβύλα, ἴλλα, κοκκυμῆλα, & μαδρυα eadem esse affirmat. & Madrya veluti μηλόδρυα dici: Brabyla quia εὐκοίλια siue ventri grata, & cibum expellant: ἴλλα quasi μῆλα, sicuti Demetrius Ixion in Etymologia.

At Pruna, quæ quidem matura, recens abs arbore decerpta, qualiacumque tandem sint, humectant ac refrigerant, atque ab ipsis quam minimum corpori alimenti accedit, atque hoc ipsum nequaquam bonum. Nam veluti Pruna citissimè corrumpuntur, ita quoque & ipsorum succus in corpore corruptioni ac putredini obnoxius est, & alia secum assumpta alimenta corrumpit: vtilia autem tantummodò his sunt qui aluum sibi mediocriter humectari ac refrigerari postulant: humiditate enim sua ac lentore aluum facilliorem reddunt.

Passa verò Pruna ac reliccata vtiliora sunt, stomacho gratiora: alimenti plus ac omnino melius, nec facile corruptibile conferunt. Fama est, inquit Galenus in lib. De alimen. facult. omnium esse præstantissima, quæ in Damasco vrbe Syriæ nascuntur: secunda autem post illa, quæ in regione quam Iberiam ac Hispaniam nominant, prouenium: verum hæc nihil adstrictionis præ se ferunt: nonnulla verò Damascenorum plurimum. Damascena siquidem magis adstringunt: at quæ Iberia profert, dulciora sunt. Dioscondes Damascena reliccata ventrem sistere dicit: sed Galenus in lib. De simp. medic. facult. ipsa palàm etiam subducere aluum affirmat, minùs tamen, quàm quæ ex Iberia importantur. Cocta autem in melicrato

in quo pluſculum ſit mellis, aluum admodum (eodem auctore) deiiciunt, etiam ſi quis ſola ipſa ſumpſerit, & multò magis ſi poſt ipſa Melieratum ſorpſerit.

Noſtra ætas in Germania circa Damaſcum Syriæ vrbem natus catet: Pannonica ſiue Hungarica laudat, oblonga & dulcia; ſed magis tamen Morauica ad aluum leniendam commendat, præſertim Brunnæ nata, quæ Moraviæ olim Marcomannorum prouinciæ vrbs eſt primaria: hæc etenim, vbi aquea humiditate conſumpta, teſiccata fuerint, ori ſuauia palatoque gratiſſima, aluum citra moleſtiam ita facile ciunt, vt derectoria vi Caſſiam & Mannam poſt ſe relinquant, vt Thomas Iordanus affirmat.

Gummi autem quod ex Pruno profluit, Dioſcorides ait agglutinare, potum in vino calculum comminuere, ex aceto illitum lichenas infantium ſanare. Poreſt autem idem, quod Perſicæ ac Cetati.

De Myxis. CAP. XV.

AD Prunorum genus Myxa referri poſſe videntur. Arbor horum Pruno haud multùm diſſimilis, ſed humiliot: folia rotundiota ac duriora, flores in racemulis, aut citius in laxionibus exiguis vmbellis albicantes; ſubſequuntur paruis Prunis aſſimiles fructus ſiue baccæ calyculo cuidam velut glandis inſidentes; quibus maturis color eſt ex atro ſiue nigro viteſcens, triangulum in his oſſiculum nucleum continens: ſapore autem hi fructus dulces ſunt, ſed pulpam habent lentam admodum ac viſcidam, ad vitium conficiendum idoneam.

In Syria ac Ægypto frequentia Myxotum arbuſta ſunt: olim Italiæ peregrina, nunc in illius horis familiaria, Plinij ætate primùm illata: nunc cœperunt, inquit lib. xv. cap. xxviii. Myxæ Romæ naſci inſitæ Sorbis.

Arborem Plinius Myxaio appellat. hanc verò eam eſſe, quam ἀμυγδαλῆν Matton Parodus in cœna Attica apud Athenæum appellat, ſuſpicari quidem licet: ſed affirmare non eſt promptum, præſertim cùm & exemplaria quædam ἀμυγδαλῆς habeant. Bacca autem ſiue fructus μύξον & μυξάριον dicitur; eoque aliud nomẽ Latinis: Arabes & Officinæ Sebeſten appellant. Ἀμυγδαλῆν.

Sunt autem Myxa ſiue Myxaria temperate admodum frigida ac humida, ac ſubſtantiam habent viſcidam ac craſſam; corpus idcircò plus quam alij quidam fructus nutriunt; ſed & vlcera anguloſque meatus facile obſtruunt, ac indurationes pariunt. Leniunt eadem exaſperatas fauces & pulmones: ſitim quoque ſedant in eclegmate, aut alio quocumque modo apparata, vel etiam per ſe aſſumpta. Ventrem verò & horum pulpa lenit drachmarum x. aut ſeſquiunciæ pondere exhibita.

Conficitur verò & ex his Antidotus ſiue Electuarium ventrem ſubducens, ſed quod facilè mucurem contrahit: proinde non niſi recenter parato vtendum.

De Zizypho. CAP. XVIII.

1. ZIZYPHVS arbor eſt Pruno non multò minor, caudice contorto, cortice ſcabro ac rimoſo: ramis duris, frequentibus ac fortibus aculeis, ſpinoſis, à quibus dodrantales aut longiores pediculi emittuntur, lunarum inſtar, lenti ac obſequioſi, tenue ſique inſtar virgularum Sparti; circa quæ ex interuallis alterno ordine folia prodeunt oblonga, haud magna, duriuſcula, Clematidis prioris, Petunicæ dictæ, æmula, iuxta verò folia palliduli ac muſcoſi exeunt flosculi; deinde baccæ ſuccedunt oblongæ, magnitudine mediocrium Oliuarum aut paruorum Prunorum, in quibus ligneum velut in Prunis oſſiculum, quo nucleus cõtinetur.

Io Italiæ complurimis locis Zizyphi nunc naſcuntur, quæ olim peregrinæ ex Syria illuc allatæ ſunt, & circa Plinij quidem ætatem, vt ipſe lib. xv. cap. xiiii. ſcriptum reliquit.

Zizypha grano ſeruntur menſe Aprili, inquit Plinius lib. xvii. cap. x.

Græcis ζίζυφος, & ζίζυφα per ἰῶτα ſecunda ſyllaba nuncuparut: Latinis ſimiliter Zizyphus: Petro Creſcentio Zezulus.

Fructus ζίζυφα, ζίζυφα, & à nonnullis ζίνζυφα dicuntur. Galenus etiam σπεῖρα appellat, vt ſatis oſtendit Auicenna cap. 369. de Iuiubis, hoc eſt, Ziziphis, in quo aſſcripta ea ſunt, quæ de Sericis in lib. de alimen. facult. Galeni habentur. Latinis ſimiliter Zizipha ac Serica: Officinis verò Iuiubæ nominantur.

2. Præter hanc verò & alia eſt appellata Zizyphus.

Arbor autem hæc eſt non magna, ſed truticoſa ac ramoſa: cortex læuis eſt, & veterum ramulorum puniceo colore nitet, a quibus & tenues velut priori Zizypho virgulæ exoriuntur tenues, albidæ ac molles, quibus folia adnaſcuntur oblonga, mollia ſimiliter & albicantia, & auerſa parte etiam candidiora, Salicis ſimilia, nili anguſtiora & albidiora eſſent: floſculi verò & ſecundùm folia bini terniue prodeunt, concaui, ſubluteꝰ, odorati, ſtaminibus aliquot exiguis medijs: fructus qualis prioris Zizyphi; Oliuæ ſimilis, albidus, dulci quoque & candida pulpa, oſſiculo medio, in quo nucleus.

Non

Ziziphus. Ziziphus Cappadocia.

Non paucis Italiæ & præsertim Hispaniæ locis nascitur: colitur quoque in nonnullis Germaniæ ac Belgij hortis.

Flores Iunio mense in Belgio apparent: fructum Autumno in Italia ac Hispania maturari contingit: in Belgio nullus floribus succedit.

Altera hæc Ziziphi species est, quam Columella lib. IX. cap. IIII. albam nominat, ad differentiam prioris, quæ illi rutila. Plinius hanc Cappadociam cognominat, lib. XXI. cap. IX. vbi agit de honore Coronarum, quarum duo ait esse genera; quando aliæ flore constant, aliæ folio. florem esse dixerim, inquit, genistas (nam ex iis decerpitur luteus:) item Rhododendron: item Ziziphia, quæ Cappadocia vocantur: his odoratus, similisque Olearum floribus. Nec temerè hæc à Columella, vel à Plinio pro Ziziphо haberi videtur: nam & folia & flores ex teneris recenterque enatis virgulis, veluti priori Ziziphо, exeunt: flores valde odorati, vtpote latè etiam odorem diffundentes: & fructus Ziziphi alterius similes. *Ziziphus Cappadocia.*

Sunt autem Ziziphia, priora quidem illa Officinis notissima, temperie quidem frigida, sed non vehementer, vtpote primum frigiditatis ordinem non excedentes: humida quoque nonnihil, substantiæ autem siue essentiæ crassioris: pro edulio assumpta difficulter concoquuntur: ægrè ac tarde descendunt: ventriculum aggrauant: parum omnino corpori alimenti exhibent. Medicamenti vice data, acrimoniam tenuium mordacium ac salsorum humorum obtundunt ac mitigant, eosdemque incrassant; atque idcircò quæ ex ipsis fiunt eclegmata aut Serapia perquam commoda sunt aduersus tusses, sanguinisque sputationes, ex acrium tenuium aut salsorum humorum destillationibus.

Valet ad eadem & decoctum ipsorum, sed potissimùm aduersus vrinæ ardores, ac stillicidia, renum exulcerationes, & veticæ rosiones.

De Cerasis. CAP. XVII.

CERASORVM quatuor genera nostra ætas numerat: vna maior ac siluestris est, altera hortensis, tertia aciduli fructus, Chamæcerasus quarta est.

Prior magna & procera arbor est: caudice mediocriter crasso, atque in ramos plurimos superiùs distributo: cortice nonnihil læui è puniceo colore subnigrecante, lento ac obsequioso. 1.

Cerasus. Chamæcerasus.

ligni materia medio quoque subnigricat; circumferentia inalbida, folia magna sunt, lata, oblonga, venosa, ambituque crenata: flores albi, mediocris magnitudinis, quinque constant foliolis, & aliquot staminibus concoloribus mediis: fructus in rotunditate oblongi ex tenuibus ac prælongis descendunt pediculis, ossiculo intus duro, quod exigua carne contegitur; cuius nucleus cum leui quadam ac exigua amaritudine non ingratus. Colore autem fructus quidam rubent, alij nigricant; sapore verò dulces.

2. Altera Cerasus cortice, magnis foliis, floribus candidis priorem refert; sed humilior est, nec in tantam vt illa altitudinem excrescit: caudices etiam minùs crassi: Cerasum autem maius, carnosius, plus succi habet, quod & dulce, & colore vel rubens, vna tamen parte albidiore, vel nigrum: ossiculum huius & nucleus, veluti superioris.

3. Tertia Cerasus etiam quàm priores humilior ac tenerior est: caudices tenuiores: cortex asperior, non minùs tamen obsequiosus; folia similia quidem, sed minora: flores haud dissimiles; at fructus, hoc est, Cerasum rotundius, carnosius, plus succi habens, sapore vinoso acidulum: colore similiter aut rubens aut nigricans; quoddam verò & quasi albidum, quod rarius est. Est autem in hoc, & nonnulla varietas alia. quæ etenim citra insitionem nascuntur Cerasi, aut in alias eiusdem generis insitæ, magna admodum Cerasa frequenter ex brevibus pediculis dependentia gignunt, quæ subinde adeò magna sunt, vt XVI. vel etiam plura suorum ossiculorum pendeant: earum verò quæ in siluestrem siue priorem Cerasum (quod sæpè fit) inseruntur, Cetasa minora sunt, & longioribus hærent pediculis; citiùs autem maturitatem hæc assequuntur; ossicula verò istorum minora sunt quàm superiorum.

Præbent autem & hæ omnes Cerasi gummi, è corticibus aliqua parte vulneratis; quod ex luteo colore pallescit, & tandem durum redditur.

4 Quarta, quæ quidem Chamæcerasus, humilis est, non arbor, sed exigua fruticosa ac ramosa stirps, subinde cubitalem altitudinem non excedens: foliola cum aliarum forma conueniunt, sed omnino exigua sunt: fructus verò etiam paruuli, aluscque persimiles.

5. Præter has verò Cerasos & alterius cuiusdam iconem Matthiolus exhibet, cuius Cerasa complura racematim instar vuæ simul cohærent, quam & idcircò Racemosum appellat, & sibi Veronâ à Francisco Calzolario missam refert.

Cerasus

Cerasus prior natura sua siluestris in siluis, secus agrorum margines, aliisque incultis frequentiùs quàm alibi gignitur. 1.

Duæ succedentes hortenses sunt. 2. 3.

Chamæcerasus in Bohemia, Morauia, Austria iuxta semitas, ac vias non rarò reperitur, &, vt Matthiolus, in Tridentino solo. 4.

Aprili mense Cerasi florent. In fructu præbendo quædam præcociores, aliæ seriores. Rubra autem Cerasa semper sui generis nigra præcedunt. Prima autem siluestria sunt Cerasa, quæ Iunio maturantur: succedunt circa Iulij Calendas Amarenæ, præsertim in siluestrem Cerasum insitæ, nam aliæ sunt tardiores: tardissima sunt secundi generis Cerasa, quæ & hortensia ac dulcia.

Arbor Græcis κέρασος: Latinis similiter Cerasus est: Germanis Kirſchbaum: Belgis Kerſenboom, & Kerſenboom: Gallis *Cerisier*.

At fructus κράσια & κέρασα à Græcis appellantur: & Latinis similiter Cerasa: Germanis Kirſen & Kirſchen: Belgis Kerſen & Kruſchen: Italis *Ceregie*: Gallis *Cerises*. Hispanis *Cerezas*: Bohemis Wiſſne.

Prioris generis Cerasa vulgò Klein Kerſen/ id est, parua Cerasa, quia ceteris minora, dicuntur: item & Wilde Kerſen: Germani Wilde Kirſchen/ hoc est, siluestria Cerasa, sunt enim siluestris Cerasi fructus: eadem & præcocia sunt, priùs siquidem quam reliqua maturitate consequuntur. 1.

Secundi generis vulgò Hispanica cognominantur Cerasa. Veri autem potest, vt hæc sint Lusitana à Plinio dicta; quibus principatum Belgica illius ætate tribuit. 2.

Amarenas tertiæ Cerasi fructus, posterior ætas nuncupat, vel etiam Merendas: Italorum plerique *Marasche*, & *Amerine*: alij *Marchiane*, vel *Duracine*: Germani Amarellen/ & quæ nigra sunt Weichſelen/ Weinſeln: Brabanti Kruſchen: alibi in Belgio etiam Kerſen. Plinius libro xv. cap. xxv. Dutacinis principatum tribuit, quæ Campania, Pliniana, aut, appellat. Ad hoc verò genus referenda videntur Cæciliana rotunda, neque enim ex Cerasis alia his rotundiora: item & nigerrima Actia nominata, quædam siquidem & horum nigra sunt, quæ resiccari ac diutinè conseruari queunt. 3.

Inter Cerasia autem optima sunt acidula, Amarena dicta: dulcia illa parua siluestria siue præcocia deterrima, mali succi, citissimè corrumpuntur, & malos ingenerant humores: vnde non solùm facilè lumbrici, sed & molestæ ac subinde pestilentes febres gignuntur. Atque idcircò in benè institutis Rebuspublicis, ne in forum veneant pestilentiæ temporibus, diligenter cauetur.

Lusitanica siue Hispanica Cerasa, facultatibus his vicina sunt, minùs tamen promptè corrumpuntur, & frigidiora sunt, nec tamen boni succi.

Amarena verò, quæ quidem rubent, melioris sunt succi, sed aquei, frigidi, ac humidi: statim sedant: æstuanti ventriculo proficiunt: febricitantibus vtilia: facile descendunt, & aluum lubricam reddunt: nutrimenti verò nihil exhibent. At nigra huius generis sicciora sunt, & nonnihil quoque adstringunt: hæc resiccata siue passa, Prunorum instar ori ac ventriculo grata sunt, & aluum laxiorem cohibent.

Cerasorum gummi cum vino diluto sumptum, fertur adiuuare calculosos: prodesse autem potest vias lubricando, & humores, si qui acres sunt, contemperando: tussi vereri & hoc modo medetur: addit Dioscorides bonum colorem, oculorum claritatem, & ciborum appetentiam facere.

De Moro. Cap. xviii.

Procera arbor Morus est, nec minùs ramosa, caudex eius non rarò crassus: cortex scaber, radicis verò luteus: folia lata & acuminata, duriuscula, & secundùm margines serrata: pro floribus iuli sunt virentes, lanuginosi: fructus oblongus, ex granis coaceruatus, Moro in Rubo oascenti, similis, sed crassior, longior, ac omnino maior, initiò virens, maturitate nigricans, succo tamen, quo redundat, rubens: radix in multas spargitur propagines.

In hortis seritur ac plantatur Morus: calida & sicca loca desiderat, ac lætum solum: in humido detenor redditur, & pauciora Mora adfert. Seritur Morus commodè talea siue surculo: insen verò aut inoculari etiam potest in nonnullas arbores: in Populum albam insita Mora fert candida, vt quidem Beritus in Geoponicis refert.

Inter vrbanas arbores nouissimè Morus germen emittit, nec priùs quàm frigore soluto, Maio mense: arborem idcircò sapientissimam, eam veterum nonnulli appellarunt.

Augusto mense matura Mora leguntur. Hegesander apud Athenæum, suis temporibus intra viginti annorum spatium Moros fructum non tulisse affirmat, atque tantam podagræ pestem omnes iouasse, vt non viri solùm, sed pueri, puellæ, eunuchique, & mulieres eo morbo laborarent.

Morus. Morus candida.

Μορέα autem & συκαμινέα vel συκάμινος arbor Græcis: Latinis Morus eſt: Officinis Morus Celſi: Germanis Maulbeerbaum:: Belgis Moerbeſie boom: Gallis *Meurier.*

Μόρον & συκάμινον fructus nominatur: Latinis Morum: Officinis Morum Celſi: Germanis Maulbeer: Belgis Moerbeſie: Italis *More:* Gallis *Meure:* Hiſpanis *Moras*, & *Mores:* Bohemis Morniſſe.

At Mora ante maturitatem collecta refrigerant & reſiccant ordine ptopemodum tertio, & valentet adſtringunt: reſiccata ad cœliacos & dyſentericos affectus vtilia ſunt: admiſcetur puluis obſonius, vel cum vino & aqua bibitur. Sanguinis fluores, & ſuperfluentes menſes eadem reprimunt, ad oris & faucium inflammationes conducunt, tum & ad aliarum partium inflammationes incipientes idonea.

Matura ac recentia Mora frigida ſimilitet ſunt, & humore vinoſi ſaporis copioſo redundant, qui nonnihil reſiccanris eſt facultatis, & adſtrictionis haud expers eſt: atque idcircò quoque ad ſtomatica medicamenta, qui oris tonſillarumque inflammationibus adhibentur, vtilis & perquam commodus.

In cibo hæc Mora ſumpta, ac ante alios ingeſta, citiſſimè per inteſtina ſubſtantiæ ſuæ humiditate ac lubricitate deſcendunt, & aliis cibis ductu ſuo viam, vt Galenus ait, ſtruunt: aduerſus ſitim conducunt, appetentiam calore languentem excitant: ventriculn non aduerſanrut; parciſſimè autem corpus alunt. Secundo autem loco, aut poſt cibos aſſumpta, citò quoque vnà cum cibis corrumpuntur: tametſi enim fugacibus ſint innucentiotes, corrumpuntut tamen ac vitiantur, niſi celeriter deſcendant.

Cortex radicis Moti amarus, calidus, ac ſiccus eſt, & exputgandi facultatem obrinet. Decoctum huius iocinoris ac lienis obſtructiones aperit, aluum mouet, & latos lumbricos expellit. Idem cortex in aceto maceratus dentium dolores ſedat. preſtat hoc ipſum foliorum & corticis decoctum, Dioſc. ait. Qui & circa meſſis tépus ex Mori inciſa radice ſuccum promanare tradit, quem poſtridie ſit conctetum inueniri, atque hunc aduerſus dentium dolorem efficacem, phyma diſcutere, & ventrem putgare. In foliis autem ac primis germinibus huius arboris, mediam quamdam eſſe Galenus ait adſtringentis ac expurgantis facultatem.

Vermes ſericum præbentes. Foliis verò nutriuntur ac ſuſtinentut vermes illi qui ſericum nent ac præbent: ex Erucarum,

rum sunt hi genere, serico confecto in Aurelias transeunt: inde in Papiliones vertuntur, veluti & aliæ omnes Erucæ. Papiliones isti corpore graues, exiguas pro ratione corporis habent alas, proinde non auolant, sed generationi intenti citò pereunt: mas quidem coitu, femina vbi oua exclusent.

De Sycomoro. Cap. XIX.

Sycomorus.

Sycomorus non exiguæ proceritatis arbor est, Moro magnitudine & aspectu proxima, folio verò & ipsum referens: fructum verò fert magnitudine & figura Ficus, succo & sapore Capnifici persimilem, verùm dulciorem, & interioribus granis carentem, qui non ex tenerioribus ramulis prodit, sed ex caudice & maioribus vetustisque ramis fœcundissimo prouentu erumpit: multo autem lacteo succo hæc arbor turget, qui vulnerata parte aliqua mox effluit.

Nascitur, vt Dioscorides scribit, plurimùm in Cana, Rhodo, locisque non multi Tritici feracibus, in quibus iumentum adfert, & propane frumentoque sufficit, cùm annonæ premit penuria. Galenus Sycomori plantam in Alexandria Ægypti, vnà cum fructu Ficui albæ assimilem, se vidisse scribit. Huius ramum cum fructu ac foliis olim ad me misit magnificus vir Iacobus Antonius Cortulus patritius Patauinus.

Ternos quaternosque fructus anno vno fundit, & si ferreis vnguibus scalpatur, etiam frequentiores.

Huic arbori συκομόρῳ à Ficu & Moro nomen est: Cornelius Celsus inuerso nomine Morosycon appellat: Ægyptij nostro tempore Ficum Pharaonis, teste Bellonio: dicitur verò & συκῆ Αἰγυπτία, siue Ficus Ægyptia: item & συκάμινος Αἰγυπτία, id est, Morus Ægyptia.

Fructus verò συκόμορον quoque appellarur, & ab Italis *Sycomoro*, & *Fico d'Egitto*.

Sycomori autem fructus, vt Galenus ait, nullam habet acrimoniam, exiguæ dulcedinis particeps; estque facultate vt Mora humidior quodammodò ac frigidior.

Vtilis, inquit Dioscorides, aluo, sed ἄξοφος, hoc est, nullius alimẽti, & ventriculo molestus.

Eximitur verò ex arboris cortice lachryma primo Vere priùs quam fructus ferat, quæ spongia aut vellere excepta siccatur, in pastillos cogitur, ac fictili reponitur. Facultatem hæc habet mollientem, vulnerum conglutinatricem, & crudorum resolutricem: bibitur verò & illinitur contra serpentium morsus, lienis duricies, stomachi cum refrigeratione dolores. Celerrimè autem hic succus teredinem sentit.

De Ficu. Cap. XX.

Ficus non omnino recto assurgit caudice, nec omnino læui cortice, sed asperiusculo contegitur: materies ligni alba, fungosa, tenellorum verò ramulorum mollis etiam ac medullosa. Folia ampla in quinque partes, eminentibus totidem angulis, dissecta, veluti Vitis; sed maiora, duriora, asperiora, ac nigriora: fructus nullo apparente priùs flore aut nulo, altóve quod flos vicem supplere queat, iuxta pediculorum, quibus folia adhærent, annexum erumpunt, & quidem particulatim, initio admodum partuli, successu temporis maiores; forma turbinata vt Pyri, nonnulli tamen longiores, alij verò breuiores ac magis sessiles, colore vel albidi, vel subrubentes, vel ex cæruleo saturato purpurei; pulpa interiore molli, suaui, ac prædulci, granis complurbus referta. Ex Ficus autem cortice, foliorum pediculis, immaturis Ficubus vulneratis liquor fluit lacti similis, sed acris & amarus.

Ficus.

Ficus Pumila.

In Græcia, Italia, Hiſpania, aliiſque regionibus perinde calidis, ac Solis radiis expoſitis frequentes Ficus ſunt: in Germania at Belgio eteſcunt quidem; ſed rarò ad perfectionem fructus peruenıunt, niſi vel diligenti cura adhibita, vel hiems admodum clemens, æſtaſque feruida fuerit.

Germina cum foliis Maio menſe in Germania erumpunt, atque his in longitudinem proficientibus multiplicantur & folia & Ficuum rudimenta: quorum priores Septembri ad maturitatem peruenıunt, ſi æſtas fuerit calida: in Italia verò ac Hiſpania etiam citiùs ac priùs. poſteriùs verò enatæ Ficus, ſi per hiemem non deciderint, altero anno mox adueniente æſtate perficiuntur.

Arbor Ficus Græcis συκὴ dicitur, & à nonnullis ad differentiam Caprifici συκὴ ἥμερος: Latinis Ficus, & Ficus ſatiua, ſiue Vrbana: Germanis Feygenbaum: Belgis Vyghenboom: Gallis *Figuier:* Italis *Fico:* Hiſpanis *Higuera.*

At fructus σῦκον Græcis: Latinis verò etiam Ficus; & qui nondum maturus eſt, ὄλυνθος: Latinis Groſſus: qui verò reſiccatus ſiue paſſus, Græcè ἰσχάς, Latinis Carica dicitur: Germanis Feygen: Belgis Vyghen: Gallis *Figues:* Italis *Fichi:* Hiſpanis *Higos:* Bohemis Fyſek. Semina quæ in ipſis Ficubus, κεγχραμίδες, Cechramides Galenus appellat.

2. Inter vrbanas Ficus & humilis quoque ac parua quædam eſt ſeſquicubitalis altitudinis, foliis & fructu priori aſſimilis. Pumilam hanc Ficum recentiores ætas recte appellat.

3. Eſt verò & ſilueſtris quædam ſpecies, cuius fructus ad maturitatem peruenit numquam: Theophraſto ἐρινός: Plinio Caprificus appellatur. fructus ὀλύνθοι quoque nominantur; &, vt Dioſcorides, ἐρινοί.

Virides autem recentes ac maturæ Ficus reliquis fugacibus in cibo præferuntur, alimenti quoque amplius quàm ceteri præbent, ſed non omnino optimi ſucci. Superfluam verò & quamdam excrementitiam humiditatem coniunctam habent, propter quam & flatibus ventrem implerent, niſi citò deſcenderent, & facile per ventrem permearent; huius etenim beneficio nec flatus vel permanent vel dolorifici ſunt. Profunt vero & eædem Ficus nephriticis, nam vias laxant, lubricant, apetiunt, & nonnihil quoque abſtergunt: vnde poſt earum eſum arenulas ſubinde multas excerni contingit.

Succæ

Siccæ autem Ficus, siue Caricæ, mediocriter excalfaciunt, nutriunt quoque, & alimenti non exiguum conferunt, sed tamen non probum sanguinem gignunt: quamobrem & offenduntur qui iis largiùs vescuntur, & copia pediculorum ipsis prouenit: aluum verò & faciliorem reddunt, & ad excretionem irritant; præsertim ante alios cibos præsumptæ. Aspetæ arteriæ, pectori, pulmoni, renibus, ac vesicæ vtiles sunt, nec inuehebri vtero incommodæ: attenuandi siquidem, leniendi, concoquendi, ac maturandi facultatem obtinent. Quæ pectori inhærent concoquunt, maturant, & expurgant, præsertim cum Hyssopi aut consimilis herbæ decocto: ventri, tussi, ac diuturnis pectoris ac pulmonis vitiis hoc modo auxiliantur: tenes expurgant, & ab atenuli s liberant: vesicæ dolores mitigant: grauidæ si Ficubus aliquot ante partum diebus vescuntur, facilius pariunt: exanthemata siue papulas præterea, & sudores Ficus etiam, vt Dioscorides ait, prouocant. Tumores vel concoquunt vel discutiunt; ad concoquendum Triticea farina; ad digerendum Hordeacea admixta, Galeno auctore, conferunt.

Decoctum Ficuum oris ac fauciũm tumores & abscessus citò facileq; ad suppurationem perducit, sæpiùs in ore detentum aut gargarizatum.

Lacteus autem Fici arboris liquor & succus foliorum eius non mordicat tantùm, aut abstergit vehementer, sed & vlcerat, & ora vasorum reserat, & myrmecias eiicit: verùm & purgare potest: auctor Galenus. Coaguli modo, Dioscorides ait, lac coagulat, concretum q; vt acetum dissoluit. Menstruatum oui luteo aut Tyrrhenica cera appositus cit: podagricorum cataplasmatis cum farina Fœnigræci & aceto vtilis: lepras, lichenas, discolorem a Sole cutem, alphos, scabies, achoras cutis polenta expurgat. instillatum plagæ percussis à scorpione, venenatorum ictibus, & rabiosi canis morsibus auxiliatur: dentium dolonbus lana exceptus prodest, & cauitati eorum inditus: myrmeciam tollit cum adipe circumlita in ambitu carne.

De Ficu Indica. Cap. xxii.

Ficus Indica.

Ficus Indicæ fructus & flos.

Indica hæc Ficus appellata arboris specie absque caudice & ramis adolescere videtur, tota enim nihil aliud quàm ex foliis folia apparet; folium siquidem in terram depactum mox radices agit, & alia ex se promit, à quibus & aliis prodeuntibus succedunt rursus & alia, donec ad arboris altitudinem peruenerint, effusis interim & velut ramis, ab vno nempe subinde

inde duobus aut tribus foliis enatis: nonnumquá tamen caudicem facit; tunc videlicet quando non ex folio enata, sed ex semine fata fuerit. Oblonga autem Ficus Indicæ latáq; sunt folia, & pollice non ratò crassiora, e quibus albidæ, tenues, oblongæ, acutæque prominent spinę (tarò absque his prouenit) in extremis autem foliis primùm flores erumpunt oblongi; deinde fructus subsequuntur Ficubus tuberosa forma quodammodò similes, nec minores; colore e viridi purpureo, interiore pulpa succosa rubicunda, sanguineoque colore manus veluti Mota inficiente, quorum fastigium foliola quædam instar cotonæ ambiunt; veluti ostendit icon, quam magnifico viro Iacobo Antonio Cortuso patritio Patauino acceptam fetimus.

Ex India in Italiam aliasque prouincias illata fertur. In Germaniæ ac Belgij hortis hanc quandoque repetiri contingit, sed haudquaquam fructum profetentem: quem Italia tamen quandoque videt, Hispania autem frequentius.

Opuntia. Existimatur autem hæc esse Opuntia a Plinio dicta herba, de qua lib. XXI. cap. XVII. sic habet: Circa Opuntem Opuntia est herba, etiam hominibus dulcis: nirumq; e folio eius radicem fieri, ac sic eam nasci. Opus autem ciuitas Phocidi in Græcia vicina, vt Paufanias, Strabo, & Plinius testantur. Vulgo autem hęc stirps Ficus Indica nominatur, ab Indis verò Tune.

Ficus Indica Theophrasti. Describitur autem alia quædam pro Ficu Indica a Theophrasto lib. IIII. quam Plinius lib. XII. cap. V. iisdem fere verbis, sed Latine redditis, eleganter exprimit: Ficus, ait, ibi exilia poma habet. Ipsa se sempet ferens, vastis diffunditur ramis: quorum imi adeò in terram curuantur, vt annuo spatio infigantur, nouamque sibi propaginem faciant circa patentem in orbem quodam opere topiario. Intra sepem eam æstiuant pastores, opacam patitet & munitam vallo arboris, decora specie subter intuenti, proculque fornicato ambitu. Superiores eius rami in excelsum emicant, siluosa multitudine, vasto matris corpore, vt LX. p. plerąque orbe colligant, vmbra verò bina stadia operiant. Foliorum latitudo peltæ effigiem Amazonicæ habet: ea causa fructum intregens, crescere prohibet. Rarusque est, nec Fabæ magnitudinem excedens; sed pet folia solibus coctus prædulci sapore, dignus miraculo arboris: gignitur circa Acesinem maximè amnem.

De Castanea. CAP. XXII.

Castanea. Castanea Equina.

ADMODVM magna & procera arbor Castanea est: ramos extendit plurimos: caudex crassus, qui aliquándo tantæ amplitudinis visus, vt à tribus hominibus vix complecti potuerit:

tuerit: ligni materia solida ac durabilis; folia magna, aspera, rugosa, ambitu incisa, singularibus Nucis iuglandis foliis maiora, tenues, oblongi, virideſque iuli: fructus calyce coucludirur rotundo, aspero, & echini modo spinoso, qui sponte dehiscens marurum fructum siue nucem demittit. Nux non rotunda, sed compressior ab vno latere, plana, & superiore parte acuminara: cute conregirur dura, lenta, & admodum læui, obscuri punicei coloris: caro siue urerior nuclei subliantia dura ac alba, renuique membrana velarur, quæ cuti subest.

Mooribus & opacis gaudent: descendunr verò quandoque & ad plana: solum amant molle ac nigrum. Quibusdam verò in locis ac regionibus maiores ac minores: alijs verò minores gignuntur.

Iuli cum foliis Aprili mense erumpunt, sed Nuces seriùs, ac Autumno demum perficiuntur.

Castanearum autem arbor Græcis parirer ac Latinis cum fructu nomen habet commune: Germani Keſtenbaum & Kaſtanienbaum: Belgæ Caſtamboom: Galli *Chaſtaignier:* Angli Cheſtnuts tree vocant.

Nux aurem Græcis κάστανον: à nonnullis Διὸς βάλανος, παρδία βάλανος, λόπιμε aut καρύδιον appellatur: Latinus Castanea, Iouis glans, Sardinia glans: Germanis Keſten/Caſtanien: Belgis Caſtanien: Italis *Caſtagne:* Gallis *Chaſtaigne:* Hiſpanis *Morones, Caſtanas:* Anglis Cheſtnuts: Bohemis Kaſtian: quæ autem maiores Italis *Marroni:* Gallis arque Belgarum nonnullis *Marans* vocantur.

Eſt verò præter hanc & alia quædam Castanea, arbor procera quoque & magna, cuius folia in quinque segmenta diuisa Penraphylli referunr, sed maiora & ad Ricini quodammodò accedentia. claduntur & huius nuces duris ac spinosis echinis, quæ crassiores, & quàm vulgares Castaneæ rotundiores sunt. 2.

Hæc Italiæ peregrina, in Onenus regionibus gignitur. Equina autem Castanea idcircò nominatur, quòd anhelosis & tussientibus equis auxilierur. *Castanea equina.*

At vulgares noſtræ Castaneæ admodum reſiccant, & simul adstringendi facultatis participes, in calido verò aç frigido temperatæ videntur; habenr tamen & flatulentum quiddam, atque proprer hoc, nisi pnùs cute vulnerata, cum strepitu repentè, dum ab igne coquuotur, exiliunt.

Inter omnes glandes, Galenus ait, principatum Castaneæ tenent, solæq; siluestrium fructuum alimentum memorabile corpori præbenr. Tardè autem admodum descendunt, difficulter concoquunrur, & crassum humorem adferunt, flatuſque ingenerant, ventrem verò etiam sistunt, præsertim crudæ.

Coctæ Castaneæ minùs difficulter conficiuntur, faciliùs descendunr, flatulenti minus habent, ventrem tamen & adstringunt.

Ex Castaneis crudis arefactis, & in farinam deinde redactis, panem coqui posse, sunt qui affirment, verum hunc siccum & inabilem admodum esse oporteret, difficulrer concoqui, & tardè admodum descendere: auxiliaris autem talis esse posset cœliacis & dysentericis.

De Nuce Iuglande. Cap. xxiii.

Prægrandis arbor hæc Nux est, crasso ac procero caudice: cortici cineritio colore subuirente, & frequenter rimoso: ramis in amplitudinem sese diffundentibus: folus ex quinis leniter ad vnam costam Fraxini modo cohærentibus, vnoque eminente, quæ latiora lungioraque sunr quàm siogulana Fraxini, læuia irem & odore graueolenria. Iuli nuces præceduor, quæ iuxta foliorum pediculos binæ aur ternæ prodeunt, per initia, cùm tenellæ, suaueolenres: herbaceo ac virente hæ conteguntur cortice; lignolum puramen subest, in quo nucleus conrinetur, renui velarus cuticula, quadnpartirò fere diuisus, intermedia lignosa veluti membrana, cuius inrenor caro albida, dulcis, & on grata est: tecès quidem; anda enim oleosum ac rancidum qnid subinde contrahir.

In agris secus vias ac semitas, pingui ac restibili solo Nux proficir, & in hortis: lætis gaudet collibus: aquosos non amar tractus.

Primo Vere folia ac vua iuli erumpunt: Nuces Augusto mense leguntur.

Ipsa arbur κάρυα appellatur: Latinis Nucis nomen & arbor & fructui commune est: Germanis Nußbaum: Belgis Noteboom/ & Notelaer: Gallis *Noiſier:* Hiſpanis *Nogueyra:* Anglis Walnutte tree: Bohemis Wlaſky wotech.

Nucem Græci κάρυον vocant, & κάρυον βασιλικὸν, id est, Nucem regiam: dicitur verò & Nux Iuglans, quasi Iouis glans, aut iuuans glans: & à quibusdam Persica nux: Germanis Welſche nüß/ & Baumnüß: Brabantis Okter noten/ Walſcht noten: Itali *Noci:* Galli *Noix:* Hiſpanis *Nuezes* & *Nose:* Anglis Walnut: Bohemis Wlaſky wotech.

Nucum

Nux iuglans.

Nux auellana, siue Corylus.

Nucum autem adhuc virentium recentes nucleori quidem grati sunt, frigidi exigoum habent, humidi verò imperfectè concocti non parum. Difficulter concoquuntur, parum alunt, ægrè descendunt.

Aridæ noces excalfaciunt & reficcant, & magis quæ oleosæ ac rancidæ factæ sunt: ventriculo hæ valde inutiles, & præter quòd difficulter concoquantur, bilem etiam adaugent; capitis item dolorem adferunt, & tussientibus ac pectore nocent. Com Carycis autem & Ruta præsumptæ, lethalibus venenis aduersari feruntur; & latos lombricos largiùs esitatæ pellere. Cum Cepa, sale, & melle canis hominisque morsui impositæ conueniunt. Commanducatæ verò ac impositæ gangrænas, carbunculos, ægilopas, & alopecias celeriter, vt Dioscorides refert, sanant. Efficaciter & hoc præstat oleum ex ipsis expressum, quod tenuium est partium, digerens ac excalfaciens.

Noces integræ, priusquàm lignosum induruerint putamen, decerptæ, ac cum sacharo aut melle conditæ, oriac palato gratæ sunt, aromaticum quid resipiunt, & propter exteriorem corticis adstringendi potentiam, ventriculum etiam roborant; non tamen vt alimentum, sed vt medicamentum assumptæ.

Exterior Nucum virens cortex adstringendi eximiam vim obtinet: stomaticum medicamentum ex eius succo componere Galenus monet ac docuit, ad omnes oris inflammationes vtilissimum.

Folia & prima germina aliquid adstrictionis, eodem auctore, possident; excellit tamen in ipsis tucca calidaque temperatora. Ad balnea, corporisque lotiones quidam recentiorum hæc adhibent, in quibus & digerendi, & sudores mouendi vim exercent.

De Nuce auellana, siue Corylo.

Cap. XXIIII.

Corylus crassis sæpenumerò caudicibus aut robustis fruticat stolonibus, qui hominis staturam frequenter multum superant, & in ramos sparguntor enodes, lentos, ac obsequiosos: folia lata sunt, maiora rugosioraque quàm Alni, marginibus serratim incisa, colore virentia, auersa parte albidiora: cortex tenuis est, radix crassa, alta, & robusta: oblongi tenues compactique iuli pro flonbus dependent: nuces Iugl indubus multò minores calyci inhærent calloso, herbacei coloris, extremis partibus fimbriatis, Rosarum alabastra propemodum referentibus: putamen læue & lignosum est: interior nucleus carne cõstat albida, dura solidaque, tenuis quem contegit membranula, quandoque rubicunda, sæpius candicans, sapore non ingratus.

Coryli frequenter in siluis aĉ in vliginosis incultis proueniunt: seruntur & in hortis, quarum

Nuces

Nuces meliores sapidioresque, nucleo foris plerumque rubent.

Iuli primo quoque tempore erumpunt, nondum soluta hieme, qui Martio aut Aprili succedentibus foliis defluunt: Augusto mense maturæ carpuntur Nuces.

Frutex Latinis Corylus dicitur: Græcis verò κάρυα ποντικὴ, id est, Nux Pontica: Germanis Haselstrauch: Belgis Haselaer.

Nux κάρυα ποντικὴ, & λεπτοκάρυον, id est, Nux Pontica, tenuis Nux, parua Nux: nominatur verò & Nux Prænestina, Nux Heracleotica, & vulgò Nux auellana, quo nomine etiam Officinis innotuit: Germanis Haselnuß: Belgis Haselnoten: Italis *Nocciuole, Auellana, Nocelle:* Gallis *Noisettes, Noiselles:* Hispanis *Auellanas*: Bohemis Lyskowy Worech.

Quæ autem harum cute rubent, satiuæ ac vrbanæ Auellanæ habentur, ac legitimæ Ponticæ: Germanis Rhoi nuß, & Rott nuß: Belgis Roode Haselnoten dictæ.

Aliæ verò albidæ, siluestres iudicantur.

Auellanæ autem Nuces recentes nonduḿque resiccatæ, humiditatis quoque excrementitiæ nonnihil in se continent, cuius occasione flatulentæ sunt. Concoctioni verò non modò recentes, sed & aridæ admodum rebelles sunt, essentiæ siquidem sunt terrestris & frigidæ, & densionis solidionisque substantiæ, qua de causa & difficulter admodum descendunt: ventriculo quoque idcirco molestæ ipsum aggrauant.

Succus autem ex his, veluti ex Amygdalis, lacteus extractus valenter aluum adstringit, atque cœliacis & dysentericis hac ratione prodesse potest.

Iuli frigidi ac sicci, & similiter aditringentes: venti is quoque fluxiones sistunt.

De Pistacijs. CAP. XXV.

Pistaciorum arbustum.

Pistacij ramulus cum fructu & corniculis.

ARBOR Pistacia ferens Terebintho similis est. Folia huius quàm Lentisci maiora, sed eodem modo composita, similique ordine dispositа ac digesta; colore è viridi in luteum languescente. Fructus siue nuces racematim ex suis pediculis dependent, conorum Pini nucibus siue strobylis maiores, Amygdalis verò multò minores; exterius horum cortex tenue ac virens est; putamen ligneum fragile & albicans; nucleus pulpa viret, sapore subamaro dulcis, ori gratus, nonnihilque odoratus.

In Persia, Arabia, Syria, tum & apud Indos Pistacia nascuntur: iam verò & Italiæ indigena facta fuut: Venetiis enim, & Neapoli, ac alibi proueniunt.

Nucem autem hanc Græci πιστάκιον vocitant, apud Athenæum, Nicander Colophonius in Theriacis ψιττάκιον nominat:

Ψιττάκι' αἰκρεμόωντα διαγλαλίοισιν ὄμοια.

Possidonius βισταίκιον, alij φιστάκιον: Latini voces seruantes, & Pistacion, Bistacion, aut Phistacion dixerunt: Officinæ Fistici: Hispanis *Alhecigos*, & *Fisticos*: Italis *Pistacchi*.

Terebinthus Indica.

Theophrastus lib. IIII. De stirpium historia Pistaciorum arborem sub Terebinthi apud Indos nascentis nomine descripsisse videtur: in India siquidem Terebinthum esse tradit, aut Terebintho similem, quæ folio, ramis, ac reliquis Terebinthum æmuletur, sed fructu differens sit, quem Amygdalis similem facit. Et hanc in Bactris esse, & fructus Amygdalis etiam suauitate præstantiores.

Pistaciorum autem nuclei non rarò veluti strobylón eduntur: temperati calidi ac humidi sunt: concoquuntur non ita facilè, sed multò quàm Nuces faciliùs: succi sunt boni, aliquantulum tameo crassi; alioienti corporibus conferunt non exiguum: extenuata reficiunt: vires reparant: phthisicis ac tabidis prosunt: cruda pulmoni aut pectori inhærentia concoquunt, maturant & expurgant: iecur ab obstructionibus liberant: nephriticis quoque auxiliantur; reoes etiam ab arenulis & calculis liberant, dolores eorum mulcent; vlcera leniunt, semen & libidinem augent.

De Nuce vesicaria. Cap. XXVI.

Nux vesicaria.

Coulcoul.

Humilis arbor Nux vesicaria est, non rarò emissis aliquot à radice virgis fruticans: ligni materia albida & perquàm dura ac solida est: cortice euindi inalbicat: folia ex quinis ferè particularibus cohærent, per ambitus incisa, Sambuci æmula, sed minora, dilutius virentia, nec graueolentia: flores candidi racematim ex tenuibus pediculis dependent: folliculi succedunt vesicarum instar, in quibus crebrò duæ, quandoque vna tantummodò nux parua, Auellana minor, sed quàm Cicer Arietinum maior, putamine lignoso ac subruffo, pulpa ioteriore virescente, sapore initiò dulci, sed tandem nauseoso.

Loca amat inculta, oeglecta, siluas, dumos, & sepimenta.

In Italia, Germania, Gallia, & alibi gignitur.

Flores Maius mensis, nuces præbent Augustus ac September.

Vulgo Germanorum Pimpernüß / hoc est Belgis Pimpernoten: Gallis *Noz coupez*: nonnullis Pistacium Germanicum: alus Arbor vitis: Nucis vesicariæ appellatio nobis præ ceteris placuit. Matthiolus in Epistolis suis Coulcoul & Hebulben Turcorum cum hac conuenire sennt. Guilelmus Quacelbeous Coulcoul à quibusdam Constantinopoli in deliciis haben affirmat, præsertim quando recentes ex Ægypto aduehuntur. Vetus autem nomen hæc sturps non habet, nisi sit Staphylodendroo Plinij, pro quo à recentioribus habetur. Meminit verò huius Plinius lib. XVI. cap. XVI.

Staphylodendron.

Est & trans Alpes, inquit, arbor, simillima Aceri albo materia, quæ vocatur Staphylodendron: fert siliquas, & in iis nucleos sapore oucis Auellanæ.

Ceterùm nuces istæ humidæ sunt, superfluoque crudo humore redundant: atque idcircò & facilè nauseam excitant, & ventriculũ perturbant, vtpote quę additionis obnoxiant nihil, atque idcircò edules non habentur. Vsum verò in medicamentis nec vllũ habent cõpertum.

De

De Palma. CAP. XXVII.

Palma.

Palmarum fructus & flores cum Elate.

PALMA procera admodum est arbor; caudice crasso & squamoso, ramos fastigio tantummodò promit, & quidem numerosos ac folioſos; folus vestitos oblongis quasi veluti Iridis. flores inuolucro quodam includuntur, quod inter ramos exit; quo tandem dehiscente ac sese pandente, albidi prodeunt, ex breuibus ac tenuibus pediculis, virgulis quibusdam adhærentes: succedunt ab usdem virgulis dependentes Palmulæ, forma tereti ac oblonga, dulces, & quandoque cum leui quadam austeritate, colore subruffæ; osſiculo intus duro ac oblongo; quod pro nucleo ac semine est.

In Africa ac Ægypto Palmæ frequentes sunt: earum autem quæ in Palæstina Syriæ præstantiores Palmulæ sunt: iudice Galeno.

Autumno Palmulæ matureſcunt, atque tunc decerptæ in Sole siccantur, vt commodiùs & transferri & conseruari queant.

Arbor φοίνιξ Græcis dicitur: Latinis Palma.

Fructus βάλανος φοινίκων, id est, Glans Palmarum, & vna dictione φοινικοβάλανος: Latinis Palmula: Officinis Dactylus: Germanis Dattelin: Belgis Dadelen: Italis *Dattoli:* Gallis *Dattes:* Hiſpanis *Tamaras*, & *Dattiles:* Bohemis Daktyle. Palmularum autem dulciores, quales Palæſtinæ καρυωταὶ appellantur.

Inuolucrum siue tegumentum florum ac Palmularum σπάθη, & à quibusdam ἐλάτη nominatur: à nonnullis verò & ipsorum florum ac fructuum rudimentum inuolucro contentum ἐλάτη vocatur, ab aliis verò βόθρυος.

At Palmulæ qualescumque tandem omnes concoctu difficiles sunt, & capitis dolorem mouent: deteriores quidem siccæ & adstringentes, vt Ægyptiæ: molles verò humidæ & dulces, vt καρυωταὶ, innocentiores sunt. Succus autem qui a Palmulis in corpore generatur crassus omnino est, lentoris quoque quippiam obtinet. Celerrimè autem a talibus iecur obstruitur, præsertim inflammatione aut scirrho occupatum: lien quoque læditur ac offenditur. In regionibus frigidioribus enatæ Palmulæ, vbi integrè matureſcere nequeunt,

si frequentiùs edantur, crudis etiam humoribus corpus implent, & flatus gignunt.

Sicciores Palmulæ, vt Dioscorides refert, sanguinem excreantibus, stomachicis ac dysentericis vtiles sunt: cum Cotoneo & cerato œnanthino vesicæ medentur malis impositæ.

Caryotæ pulmonis & arrenæ asperitatem leniunt.

Ossiculorum siue nucleorum cinis adstringendi, & simul emplasticam facultatem habet: contra oculorum pustulas, staphylomata, palpebrarum defluuia cum Nardo efficax est: cum vino χαροπαρυίμασι, in vlceribus carnis excrescentias reprimit, atque vlcera ad cicatricem perducit.

Rami & folia adstrictionem euidentem quoque obtinent, sed præcipuè ipsa Elate, hoc est, florum inuolucrum: proinde vbi adstrictione opus est, his vti licet.

Extat compositio Diacalcitheos in lib. De medic. secundùm genera, quæ cum Palmæ rámo, rudiculæ loco, mouenda est, nó alia de caussa, quàm vt adstrictionis aliquid inde accipiat.

De Chamærrhiphe. CAP. XXVIII.

Chamærrhiphes.

PALMÆ sed humile genus Chamærrhiphes à Theophrasto habetur. Huic autem mox à radice germen quoddam erumpit cubitale, inferiore parte omnino crassum, superiore tenuius; à quo folia Palmæ similia, sed minora ac breuiora; à latere verò & coma erumpit, cum floseulis racematim cohærentibus: germen verò istud, priùs quàm flores conspicui sunt, innumeris fere membranaceis inuolucris, circumsepta in se continet foliorum florumque rudimenta; vtraque admodum candida, quæ secundis mensis cum exiguo sale & pipere eduntur, ori palatoque grata.

Nascuntur, vt Theophrastus tradit, in Creta, sed multò plures in Sicilia: iam verò & in maritimis quibusdam Italiæ reperiuntur, tum & in Hispaniæ nonnullis locis prouenunt: vnde Antuerpiam adferuntur.

Χαμαίρριφες à Theophrasto appellatur: à Neapolitanis *Cephaglione*: vulgo Palmites. Quod verò in medio ipsius germinis edule habetur, ἐγκέφαλος τῆς φοίνικος: Latine Palmæ cerebrum dicitur.

Galenus Palmæ cerebrum ex differentibus partibus constare sentit; aquea videlicet quadam substantia tepida, & altera terrestri frigida: proinde humidum est, & cum adstrictione quadam refrigerans.

In cibo sumptum crudos humores ac flatus gignit: atque idcircò cum sale & pipere edi conducibile est.

De Olea. CAP. XXIX.

OLEARVM quædam satiuæ ac vrbanæ, aliæ siluestres.

1. Vrbanæ siue satiuæ Oleæ prægrandes sæpissimè ac proceræ arbores sunt: ramis complurimis in latum amplumque diffusis: folia oblonga, angusta, dura subcandicant: flores racemosi albidi: fructus siue baccæ oblongæ virent initiò, sed maturæ nigricant ac oleosæ sunt, nucleo intùs duro.

2. Siluestres Oleæ humiliores ac minores sunt: rami harum aculeati: folia magnitudine cedunt satiuis: baccæ quandoque frequentiores dependent, sed minores, pauciorique carnis.

Nascuntur satiuæ ac siluestres Oleæ in complurimis Italiæ, Galliæ, ac Hispaniæ locis, tum & circumuicinis insulis: amare feruntur loca maritima: plerique enim, vt Columella refert, existumant vltra miliarium sexagesimum à mari Oleam aut non viuere, aut non esse feracem.

Iunio

Olea.

Olea cum fructu ac flore.

Oleæ siluestris ramulus.

Iunio mense Oleæ omnes florent, decerpuntur Nouembri aut Decembri: vbi verò paululùm resiccatę fuerint,& rugas contraxerint, torcularibus subiiciuntur,& oleum ex ipsis addita aqua exprimitur. Quæ sale autem & muria condiendæ ac asseruandæ sunt, priùs legi debent;& quidem antequam maturę sint, dumque adhuc virent.

Ἐλάα,& ἐλαία ἥμερος Græcis appellatur;quę satiua ac vrbana Latinis Olea est: Germanis Oelbaum: Belgis Olijfboom: Italis *Oliuo domestico:* Gallis *Oliuier*: Hispanis *Oliuo*,& *Oliuera.*

Bacca Oliua dicitur: Græcis verò etiam ἐλάα: Hispanis *Azeytuna:* Gallis & Belgis *Olive.*

Oliuæ sale ac muria conditæ, Græcis ἅλμαδες,& κολυμβάδες nominantur.

Siluestris Olea ἀγριελάα, ac etiam κότινος vocatur: à nonnullis ἐλάα Αἰθιοπικὴ: Latinus Oleaster, Cotinus, Olea Æthiopica: Germanis Wilder Oelbaum: Italis *Oliuo saluatico:* Hispanis *Azebuche*, *Azambulheyro:* Gallis *Oliuier sauuage.*

Oliuæ autem, quæ quidem adeò maturæ sunt, vt sponte sua vel cadant, vel mox casuræ (quas ὀρυπετὲς appellant) moderatè calidæ ac humidæ sunt; exiguum tamen, si edantur, corpori præbent alimentum.

Immaturæ adstringunt ac resiccant.

Halmades siue muria asseruatæ, quæ & Colymbades, humentem nimiùm ventriculum resiccant & roborant, aduersus eius saluationem conducibiles: cibi fastidium tollunt, appetentiam excitant; alimentum verò ab his nullum, multò minùs probum expectandum.

Rami, folia, & germina Oliuarum refrigerant, resiccant, adstringunt; & potissimùm siluestris: satiuæ vi ac facultate inferiora sunt, idcircò ad ocularia medicamenta, quæ adstrugentia admisceri postulant, vtiliora, vtpote mitiora. Cohibent eadem, auctore Dioscoride, erysipelata, herpetas, epinyctidas, carbunculos, nomas, siue depascentia vlcera: crustas expurgant cum melle impositæ; emundant verò & sordida: inflammationes & phygethla cum melle imposita discutiunt: amotam capitis cutem agglutinant: oris vlceribus commanducata medentur.

Succus & decoctum eosdem præbet effectus, succus verò etiam sanguinis eruptiones & muliebria profluuia sistit.

Exprimitur succus tusis foliis, affusoque vino (quod præstat) aut aqua, siccatusque in sole, in pastillos digeritur.

Sudor è virenti ligno accenso profluens, lichenes, furfures, & scabiem illitu sanat.

Oleum ex maturis Oliuis, quales ὀμφακῖδες dictæ, humectat ac modice calfacit: ac raie quidem omnino dulcissimum quoque est: at ὠμοτριβὲς & ὀμφάκινον appellatum, ex immaturis videlicet Oliuis, quantum habet adstrictionis, tantumdem & frigiditatis.

Vetus Oleum quod ex dulci ac maturo inueterato tale redditum est, calidius vnà etiam factum est, & potentionibus ad digerendum viribus pollet: quod verò ex crudo consenuit, quippiam adhuc adstrictionis conseruat, & mixtæ est facultatis, partim videlicet adstringentis, & partim discutientis; digerendi siquidem facultatem ætate contraxit, adstrugendi à seipso retinuit.

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS SEXTÆ
LIBER QVARTVS,
DE ARBORIBVS SILVESTRIBVS.

PRÆFATIO.

QVÆ *sint silvestres nobis Arbores, in præcedentis libri præfatione dictum est, nempe quarum fructus homini edendo non sunt: quæ verè silvestres ac ἀγρίαι, magna siquidem ex parte in silvis, aut aliis locis agrestibus proveniunt; neq; etiam cultura ita mitescunt, vt fructus esui idonei reddantur.*

DE QVERCV. CAPVT I.

Quercus. Quercus humilis.

GLANDIFERARVM arborum, quas Græci δρῦς appellant, complura sunt genera: eius tamen quæ communiter δρῦς, à Latinis Quercus, duo sunt: ἥμερος videlicet, quæ ἡμερὶς, & ἄγρια, quam Robur appellant: nam reliquæ δρῦες propria nomina obtinent. veluti φηγὸς, τύλλος, αἰγίλωψ, πλατύφυλλος, ἀλίφλοιος, quibus quandoque & φῆγος siue Fagus & ὄξυα annumerantur.

Hemeris Quercus Rubore siue agresti Quercu sæpè humilior est, caudice tamen crassissimo, eo autem nec recto nec lævi, sed deturto, multis ramis aliisque comoso. materies huic robusta, verùm infirmior quàm Fago; tractatu ad omnia opera quam Roboris facilior; Glans omnium maxima, & dulcis. 1.

Silvestris Quercus non rarò in permagnam altitudinem assurgit, frequenter ingentium ramorum armamentis latissimè patet: caudices eius subinde admodum crassi, ambitu duas aut tres orgyas patentes: ramos amplissimos fundit, in plurimas alas diuisos: folia lævia sunt, 2.

duriuſcula, lata, oblonga, ambitu ſinuoſa, ſuperna parte viridiota: Glandes oblongæ quidem, ſed breuiores quàm Hemeridis; ſingulæ ſuis inhærent calycibus, foris aſperiuſculis, & membranaceo cortice conteguntur: interiot nucleus ex duabus partibus componitur, veluti Faſelorum Etuthiorumque fructus, & Amygdala. Cortex nouellarum, ac veluti fruticantium, læuis, glabet, ad cotia denſanda vtilis: veterum verò aſper, craſſus, durus & rimoſus: interiot ligni materies ſufflaua, dura, ac ſolida, & quò vetuſtiot, hoc quoque durior, exteriot cortici proxima candida, facilè cariem ſentit, præſertim ſi tempore non idoneo cæſa arbot fuerit, radices & latè ſundit Quercus, & partim in altum demittit, quibus firmiter inhæret.

Vix vllum ſolum Quercus reſpuit, nam & arido ſterilique prouenit; lætiote tamen ſolo melius proficit: in collibus & montoſis gignitur: ad plana etiam deſcendit. paſſim per Europæ prouincias obuia eſt Quercus, præſertim Robur: Hemeris ſiquidem nō ita vulgaris eſt.

Silueſtris autem in quibuſdam tegionibus altiot, in aliis humiliot euadit: nam in pleriſq; Hiſpaniæ prouinciis ad tantam, vt Cluſius refert, altitudinem haud excreſcit, quantam vel in Germania, vel in Belgio: adeò verò & humilem Quercum quamdam haud procul Vlixipone à ſe repertam refert, vt pedem altitudine vix ſuperet, quæ tamen & Glandem fert Roboris ſimilem, ſed calyci foris læuioti inſidentem, quæ guſtu admodum amara.

Folia Quercubus vt plurimùm ſub Autumni finem defluunt: quibuſdam tota hieme, ſed arida permanent, donec à nouis ſuperuenientibus deturbentur, quod ſub finem Aprilis in Germania accidit.

In agro Thurio quamdam Quercum Theophraſtus eſſe inquit, quæ numquam folia demittat, & non cum aliis, ſed poſt exortum Caniculæ getminet.

Glandes Autumno maturæ e calycibus decidunt, & non multò pòſt ipſi calyces.

Cædendæ ſunt Quercus ad ædificia vtiles futuræ Decembri aut Ianuario menſe, & decreſcente quidem Lunæ lumine. Si etenim incrementum Luna capiente ſuccidatur Quercus, ligni materies citò carioſa fit, præſertim candida.

Quercus Græcis δρῦς, vt diximus, appellatur.

Quæ Glandem dulciotem & maiorem profert, ἥμερος eſt, quę & ἡμερὶς nominatur: Latinè Placida, vt Gaza vertit: poteſt ſatiua & vrbana, aut etiam culta dici: nonnulli μάλλον quoque vocant: Macedones ἐτυμόδρυν aut ἐτυμόδρυον, quaſi dicas Veriquetcum, interptete Gaza, aut vetè Quercum.

Altera δρῦς ἀγρία: Latinis Robur dicitur & ſilueſtris Quercus: vulgò Quercus: Italis *Quercia:* Hiſpanis *Roble*, aut *Roure:* Gallis *Cheſne:* Germanis Eychenbaum: Belgis Eychen boom: Anglis Oke tree: Bohemis Dub.

Fructus Græcis βάλανος: Latinis Glans; Germanis Eychel: Belgis Eckel: Hiſpanis *Bellotas:* Italis *Ghiande:* Bohemis Zialud appellatur. Sunt tamen & aliæ βαλάνοι, ſed quæ non ſimplicitet, verùm cum adiectione alterius vocis proferuntur: vt, Διὸς βάλανος, & Σαρδιάτα βάλανος, Caſtaneæ fructus: φοινικοβάλανος, Palmæ fructus.

Cauum cui Glans inhæret, Græcis ὀμφαλὸς appellatur, Paulo Ægineta lib. III. cap. XLII. ὀμφαλὸς teſte: Ὀμφαλὸς, inquit, ὅτι τὸ κοῖλον ἐξ ὃ ἐκπίπτουσιν αἱ τῆς δρυὸς βάλανοι: hoc eſt, Omphalos eſt cauum ex quo Glans quercina enaſcatur, Latinis Calyx Glandis: Officinis Cupula Glandis.

Quercus autem folia, cortices, Glandium calyces, Glandesque ipſæ vim habent validè adſtringentem cum teſiccandi tertio otdine potentia & nonnulla refrigeratione. Præſtat autem reliquis (vt Galenus ait) membrana quæ cortici caudicis ſubeſt, & quæ fructus carnem conueſtit. Ad fluxum muliebrem, ſuperfluentes menſes, ſanguinis expuitiones, ventriſque fluores vtilia & commoda habentur: datur decoctum horum aut atidorum puluis: miſcentur & peſſis.

Glandes, ſi edantur, ægrè concoquuntur; alimenti homini quidem nihil, niſi fortaſſis craſſum, crudum, & frigidum conferunt: ſues his pingueſcunt, & duram ſolidamque carnem colligunt.

De Galla, & pilula Quercus. CAP. II.

MVLTA præter Glandem proferre Quercum Theophraſtus annotauit, quorum non omnia, ſed præcipuè nota, ac in vſum recepta, nobis deſcribenda: vt ſunt Galla, Pilula, & Viſcum.

Gallas autem ferunt ſingula glandiferarum geneta, ſed Hemeris & Robur Medicinæ vtilem, & ad cotia denſanda accommodam.

Duplex autem Dioſcoridi & Galeno Galla eſt: vna patuula, ſolida, non perforata: altera maior, flaueſcens, foraminoſa, & interiore parte laxior; vtraque totunda, & pilulæ formam refert: & quædam exteriore ſuperficie læuis, in aliis tubercula quædam exigua eminent.

Similis forma Gallæ eſt, quæ foliis abſque pediculo quoque inhæret ac inſidet, pilula ſiue ſphætula

Galla maior. Galla minor.

sphærula dilutè virens, laxa, & aquosa, in cuius medio subinde aur musca aut vermiculus repentur: quæ in calidis regionibus, in modum læuis paruæ Gallæ quandòque indurescit, vt Theophrastus ait. *Pilula Quercus.*

In ramulis teneribus absque pediculo vt plurimùm gignuntur Gallæ, quandoque, sed rarò, ab extremis virgulis dependent.

Apud Italos, Hispanos, atque Bohemos frequenter reperiuntur: in vtraque Germania rarè aut nullæ nascuntur; sed pilulæ in foliis in his regionibus satis frequentes.

Nascitur, inquit Plinius, Galla Sole de Geminis exeúte, erumpens noctu semper vniuersa.

Galla autem Græcis κηκὶς dicitur: Latinis, vt diximus, Galla: nomen Officinæ & Itali retinent: Germanis Gallapffel: Belgis Galnoten: Hispanis *Agalla, Galha, & Bugalha*: Gallis *Noix de Galle*: Bohemis Dubowg kulka / Gallice.

Prior, quæ minor Græcis ὀμφακῖτις dicitur, non quòd immatura, sed acerba, admodum sit, Omphacij sine succi immaturæ vuæ instar. Differt ab hac Galla ὀμφακὶς, quæ est, vt suprà scripsimus, cauum Glandem continens.

Maiorem Galenus à rusticis appellari refert οἰνοκηκίδα, quasi vini Gallam: nonnulli legunt ὀνοκηκίδα, hoc est, asininam Gallam.

Theophrastus quoque duarum Gallarum meminit: vnam paruulam esse ait: alteram πιττώδη καὶ μελαίνας, hoc est, piceam (alij resinosam) & nigram: Plinius nigram lib. XVI. capite VII. tradit diutiùs virere & crescere, vt interdum Mali complear magnitudinem.

Quod in foliis natum reperitur, σφαιρίον τῆς δρυός appellatur: Latinè Pilula Quercus: plerique Gallam viridem, aut mollem Gallam: Germani Eychapffel: Brabanti Eycken appel.

Ar Galla Omphacitis, auctore Galeno, tertij in desiccandi, secundi in refrigerando est ordinis: admodum acerbum est medicamentum: partes languidas & laxas constringit contrahúrque, veluti in carne excrescentias: fluxiones repercutit, ac resiccat strenue ipsis resistẽs, præsertim ad gingiuas, tonsillas, aut vicinas oris partes decumbentes.

Altera Galla desiccat & adstringit quoque, sed tanrò minùs, quanto acerbæ qualitatis minùs est particeps. Decocta, trita, & cataplasmaris modo ad sedis inflammationem & procidentiam vtiliter imponitur. Decoquitur in aqua, si modica adstrictione opus: in vinu verò, præsertim acerbo, si vehementiore.

Denique

Denique Gallæ combustæ, sanguinis reprimendi facultatem acquirunt, suntque iis quæ ignem expertæ non fuerunt, tum subtilium partium, tum maiore desiccandi potestate: carbonibus autem imponere ipsas oportet vsque dum vndequaque candeant: aceto & vino deinde extinguendæ.

Prosunt verò Gallæ dysentericis & cœliacis cũ vino aut aqua & impositæ & assumptæ, vel obsonijs additæ. In summa his vtendum ad resiccanda & adstringẽda, quæ his opus habent.

Pilulæ quæ in foliis reperiuntur ad Gallarum facultatem accedunt, sed tamen ipsis multò infirmiores ac minus efficaces.

De Visco. CAP. III.

Viscum.

CVBITI altitudinem Viscum non excedit, in latitudinẽ verò sese effundit, ramis multis, geniculatis, lentis, & lignosis, qui in multas alas diuiduntur, & cortice conuestiuntur dilutè admodum virente. Folia oblonga sunt, duriuscula, Buxi maioris foliis satis similia, attamen paulò longiora, circa genicula, post exiguos flosculos subluteos succedunt baccæ tres aut quatuor cohærentes, candidæ, transparentes, exiguo in medio semine nigro, quibus inest lentus admodum, viscidus, ac tenax succus: radices nullas profert, arborum enim ramis adhæret.

Nascitur autem non modò in Quercu, ac reliquis δρυσὶν generibus, verùm & in Pomis, Pyris, Tiliis, Betulis, Salicibus, Mespilis, Coroneis, & alijs: in terra satum non prodit, solius arboris comes est; nec nasci proditur, nisi semine per auis alicuius aluum reddito. Fertur, inquit Athenæus lib. IX. si εἰναὶ Visci semen comederit, super quacumque arbore ventrem exonerauerit, Viscum nasci.

Oenadem autem Latini interpretes Vinaginem nominant; quæ à nonnullis turdus existimatur, nam hæc Vinearum accola est.

Viscum semper viret, tam hieme quàm æstate: baccæ Autumno perficiuntur, tota hieme restant, esca futuræ nonnullis auibus, vt turdis, merulis, ac palumbis.

Ἰξὸς & ἴξια Græcis, Latinis Viscum appellatur: Germanis Mystel: Belgis Marentackems Italis *Vischio*: Hispanis *Liga*: Portugallensibus *Visgo*.

Glutinum autem, quod ex baccis Visci conficitur, similitèr Viscum & Ixia vocatur. Dicitur verò ἴξια quoque Chamæleon albus, propter Viscum quod iuxta radices eius quandoque reperitur. Chamæleoni quoque nigro hæc vox inter nothas adscripta est. Refertur Ixia quoque lib. VI. à Dioscoride, & à Paulo Ægineta lib. V. inter deleteria & venenosa: quæ autem sit hæc venenosa & maligna Ixia, difficultate & ambiguitate non caret. Multi Chamæleonem nigrum esse volunt: alij glutinum esse, quod ex Visci acinis siue baccis confectum, qui Ixiam à Chamæleone nigro differentem haud temerè existimant.

Paulus siquidem Ægineta in enumeratione simplicium venenorum, lib. V. cap. XXX. Chamæleonis nigri primùm meminit; deinde paulò post Ixiæ. Cum verò particulatim singula prosequitur, de Chamæleone nigro cap XXXII. de Ixia verò, quæ & Vlophonon, cap. XLVII. agit, & vtrinque multùm differentia symptomata praua ostendit.

Dioscorides verò & ipse lib. VI. incensu simplicium venenosorum, Chamæleonem nigrum prius, deinde paulò post Ixiam reponit; tametsi de sola Ixia partieulatim scripserit.

Ostendunt hæc Chamæleonem nigrum ab Ixia, quæ inter venenosa habetur, differre. Iam & Chamæleonem nigrum Viscum ferre, aut ita glutinosam & lentam habere substantiam, vt ἴξια aut Viscum dici debeat aut queat, nusquam legitur.

Proinde Ixia inter venena relata, ex acinis siue baccis Visci glutinum est, quod cùm acre sit, linguæ inflammationem excitare potest, & tenaci ac lẽta suo substantia interanea ita con-

glu-

glutinare, simul contrahere ac concludere, vt excrementorum exitus ac descensus impediatur: quæ inter nocumenta Ixiæ referuntur.

Cum acrimonia autem viscum, id est, glutinum ex acinis confectum, calfacit; ex plurima etenim aërea & aquea, paucissima ter restri substantia, auctore Galeno, constat; nam acrimonia in eo amaritudinem superat: humores vehementer ex alto extrahit, nec eos tantùm tenues, sed etiam crassiores, eosq; diffundit ac digerit. Phymata, ait Dioscorides, parotidas, & alios abscessus cum resina ac pari cera maturat: cũ thure vetera vlcera & malignos abscessus mollit: lienem cũ calce aut gagate lapide, aut alio coctum, & impositum minuit: cum Auripigmẽto aut sandaracha vngues extrahit: mixtum cum calce & vini fæce vim suam intendit.

Intrò autem assumptum istud viscum lethale est, & grauissima symptomata adfert: vehemens linguæ cum tumore inflammatio excitatur; mens mouetur; cordis vires, animusque recedunt. —— *& ambo*

In cæco obstructi continent ventre meatus
Potus atque cibi. flatus vbi carcere clausi
Dant strepitum, & circùm spatia voluuntur iniquè:
Sic miserè afflictus vix tandem ducere presso
Ore potest animam. vt in Alexipharmacis Nicander, interprete Gorræo.

Ligno in Quercu nati visci, pro amuleto aduersus comitialem morbum nonnulli vtuntur, & similiter contra sanguinis vndequaque eruptiones; sed exiguo, imò nullo cum fructu aut successu.

De Ilice coccum ferente, siue minore CAP. IIII.

Ilex minor coccigera.

TAMETSI Theophrastus vnius tantummodò πρίνου siue Ilicis meminerit, duo tamen eius genera posteritas statuit: vnũ Coccum ferens, alterum glandiferum tantùm. Quod à Dioscoridis sententia haud alienum: Ilicem siquidem glandiferam lib. 1. inter δρύας refert: alteram verò lib. IIII. sub titulo κόκκου βαφικῆς describit.

Coccum autem ferens Ilex quandoque vnico caudice arboreſcens attollitur: sæpè fruticans plures à radice caules promit ramosos, circa quos folia oblonga, marginibus crenata, ad singulos angulos aculeata ac spinosa, minora non modò quàm Roboris, sed & quàm Ilicis glandiferæ, ramulis grana absque pediculis adhærent, colore primùm albido, per maturitatem verò cinericio, Eruiliæ magnitudine, in quibus exigui vermiculi gignuntur, qui immobiles initiò, donec Soli expositi vi caloris protepant, & aufugere conentur, sed à custodibus qui assident in linteo tantisper concutiuntur, donec exanimentur: glandem (si quando profert) pusillam gignit, calyce spinoso ac echinato inhærentem, gustu amaram. Alta, inquit Theophrastus, radice descendit.

In Gallia Narbonensi, ac eiusdem Prouincia, in Hispaniis quoque Ilex crescit, sed tamen non vbique Coccum gignit, sed iis potissimùm quæ ad mediterraneum mare vergunt locis, & quæ Solis ardore torrentur, C. Clusio teste: neq; illic perpetuò, sed tantisper quàm humiles frutices sunt; vbi enim adoleuerint & glandem fecerint, Coccum ferre desinunt. idcircò incolæ prægrandiores succidunt, vt iterùm noui prodire cauliculi queant, qui Coccum adferant.

Petrus Bellonius in Singularium suorum libris in Palæstina, ac iuxta Lacum qui mare Tyberiadis dicitur, nasci Coccum baphicum refert, & in exiguis quidem arboribus prouenire: item & in Creta insula paruulas esse arbores Coccum ferentes, ex quo indigenæ locupletem prouentum accipiunt, qui cortices à pulpa siue vermiculis separant, atque hanc leui compressu in pilam efformatam, multò plutis quàm inanes exuuias, & veluti relictas granorum veticulas,

veſiculas, diſtrahunt; ad tinctúram purpurei coloris, quem vulgò Scarlatum vocant, vtilem.

Meminit & huius Cocci Pauſanias lib. x. atq; arborem, quæ hanc producit, haud magnam quoque oſtendit, vtpote Rhamni magnitudine, & in Phocide quidem naſci, quæ Macedoniæ prouincia eſt, iuxta Bœoros, haud procul à Parnaſſo monte.

Gignitur, inquit Plinius, in Galatia, Africa, Piſidia, & Cilicia.

Theophraſtus πρῖνον arborem eſſe magnam, & Roboris modo aſſurgere, & quidem non vbique; ſed ſi locum & ſolum adipiſcatur idoneum, montibus propriam eſſe, & in planis haud naſci, quorum contrarium recentiorum obſeruationes docent.

Ipſo Vere, ſpirantibus Fauoniis ac imbribus decidentibus, grandula exigua circa ramulos, præſertim vbi in alios diuiduntur, apparere incipiunt: Iunio menſe ad perfectionem veniunt vna cum innatis vermiculis, qui calore Solis animati mox auolant, ſi non ſtudio ac diligentia cuſtodiũ ſæpiùs concuſſi interimantur. Arbuſcula ſiue frutex perpetua fronde ac coma viret. Glans ſerò admodum perficitur, noua veterem occupat: quamobrem biferam quidam exiſtimant, auctore Theophraſto.

Frutici ſiue paruulæ arbori huic πρῖνος Græcis nomen eſt: Latinis Ilex: recentiores Ilicem Coccigeram aut Cocciferam appellant: Hiſpani *Coſcoia*: Dioſcoridi κόκκος βαφικὴ dicitur, ſed minus propriè.

Granum autem, quod tingendo eſt, propriè κόκκος βαφικὴ: Latinis Coccus infectoria, aut Coccum infectorium: Plinio etiam Cuſculium, ſiue (vt plerique legunt) Quiſquilium dicitur: idem & Scolecion nominari ait, quod in Aſia & Africa naſcitur; quia celerrimè in vermiculum mutetur. Arabes & Officinæ Cheſmes & Kermes nomine agnoſcunt. Hallucinantur qui Cheſmes ab Infectorio Cocco differens eſſe opinantur: & circa radices alicuius herbæ veluti Pimpinellæ reperiri ac colligi. Itali Cocci granum, *Grano de tintori*: Hiſpani *Grana para tannir*, & *Grana de tintoreros*: Germani Scharlachbeer: Galli *Vermillon*, & *Graine eſcarlate*, & *Scarlatum* vocitant.

Glans ſiue fructus huius à nonnullis, Theophraſtus ait, ἔκυλον dicitur.

Ceterùm Granum tinctorium adſtringendi vim cum nonnulla amaritudine habet, citra acrimoniam ac morſum reſiccat. Proinde, inquit Galenus, ad ingentia vulnera conuenit, & ad neruorum læſiones impoſitum: cum aceto nonnulli, alij cum oxymelite terunt.

Aduerſus ſuperfluentes menſes à recentioribus commendatur, & exhibetur. Refertur & inter ea quæ cordi proſunt, & ipſum cortoborare exiſtimantur. Ab hoc celebris illa apud Arabes Medicos compoſitio Alkermes nomen accepit: quæ ad cordis affectus à multis probatur, tametſi non niſi ad melancholicorum purgationes præcipuè inuenta ac inſtituta. Id quod lapidis Cyanei, vulgò Lazuli, in abundę magna quantitate addito, euidenter oſtendit: nam hic cùm facultatem habeat deleteriam, & ſimul melancholici humoris expurgatricem, cordi per ſe prodeſſe nequit: proſunt autem reliqua, quæ ideircò admixta, vt cor à Cyanei lapidis iniuria tuerentur, & malitiam ipſius reprimerent.

Confectio Alkermes.

Commendatur autem hæc compoſitio ad cordis tremorem, palpitationeḿque & ſyncopen: aduerſus melancholicas affectiones, triſtitiaḿque abſque cauſſa euidente: animum recreare & exhilarare fertur.

Aduerſus melancholicos affectus, vanas imaginationes, ſuſpiria, triſtitias, & mœrores citra manifeſtam occaſionem conuenit quidem, quòd melancholicos & atros humores expurget. Prodeſſe & hoc modo cordi poteſt, & animum hilariorem reddere, auferendo nempè cauſſam quæ moleſta eſt: ſed alio modo cor debile aut male affectum roborare non poteſt, niſi lapide Cyaneo prætermiſſo.

Ideircò qui hac compoſitione aduerſus palpitationes, tremoreſque cordis, animi deſectiones, ſed haudquaquam veluti expurgante medicamento vti inſtituit, prudenter & recte faciet prætermittendo lapidem Cyaneum: nam exiguo pondere aut parua quantitate hic aſſumptus, expurgare nequit, perturbare interim ventriculum poteſt, præter quòd actu ſua qualitate ac deleteria porentia interna viſcera (ſi frequentet ſumatur) plurimùm offendat atque hoc modo plus mali quàm auxilij conferat.

Lapidis Cyanei nocumenta.

Deinde non neceſſe, imò non expediens eſt, vt in hanc compoſitionem addatur ſeta tincta in Cheſmes, vt Officinę loquuntur, nam ſeta hæc abſque Auripigmento & alijs perniciouſis additis non tingitur, quorum malignæ qualitates vnà cum colore ſuccis communicantur; ſi ſericum tinctum his incoquatur.

Cocci grana per ſe ſumenda ſunt, quæ ſola ſuccos tingere abundè poterunt, & ſuarum vinum participes reddere: neque opus quoque eſt ſetam crudam vna cum granis incoquere, vt plerique iudicant; omitti hæc poteſt, ad cordis enim roborationem nihil facit.

De

De Ilice glandifera, siue maiore. CAP. V.

Ilex maior glandifera.

ILEX maior ad iustæ arboris altitudinem non ratò excrescit, subinde Pyro magnitudine haud inferior, tamis aliarum glandiferarum more diffundirut : materies firma ac solida. Folia humilis ac tenellæ, per margines ; fere vti prioris, spinosa & aculeata; adultæ verò haudquaquam spinis horrêt, ambiru quidem nonnihil sed minus quàm Roboris sinuosa, instar foliorum Suberis, sed maiora & latiota, quæ supetiùs virentiora, infenùs inalbicant. Glans calyci spinuso inhæret, Quetnæ similis; quæ per maturitatem nonnullis locis nigricans est, nucleo intus candido, sapore haud ingrato.

Dependet ex huius ramis subinde tenuis & capillaceus muscus cineritij coloris.

Veltiuntur Ilicibus in nonnullis regionibus nemora, colles, loca campestria, aut conualles: compluribus Hispaniæ tegnis familiaris. In Narbonensi Gallia ac Prouincia etiam haud infrequens. In Italia quoque nascitut. Glandem verò vno loco maiorem ac grandiotem quàm sit Quetcus ; alio minorem ac breuiotem profert.

Omni anni tẽpore virer : Glãdes serò ac tardè petficiuntur : florem tacemosum flauescentem se Maio mense conspexisse Clusius scribit.

Græcis est πρῖνος : Latinis Ilex : Hispanis *Enzina* : Italis *Elice* : Gallis *Chesne verd*, & *Eouse* : Allobrogibus *Eulse*. Fructum Hispani *Bellota* aut *Abillota* nominant. Theophrastus hanc arbotem non πρῖνον sed σμίλακα appellare videtur: vnius siquidem Ilicis tantummodò memiriit, coccum videlicet ferentis : altera verò non Ilicem, sed Smilacem ab Arcadibus vocari tradit. Est autem σμίλαξ vox πολύσημος siue multa significans. Inter Legumina est Smilax cognomento hortensis, quæ Dolichus & Phaseolus quoque appellatur: Smilax aspera & læuis inter eas quæ sese alis conuoluunt : Smilax item Dioscoridi est Latinis Taxus dicta. *Smilax.*

De Smilace autẽ Theophrastus sic habet lib. III. Qui Arcadiam incolunt, arbotem quamdam Smilacem appellant: similis hæc Ilici est: folia eius haud aculeata, sed teneriora & longiora, plurimasque differentias habentia.

De hac Smilace etiam Plinius lib. XVI. cap. VI. Ilicis, inquit, duo genera : ex iis in Italia folio non multùm ab Oleis distant, Smilaces à quibusdam Græcis dictæ, in prouinciis Aquisolæ. In quibus verbis pro Oleis, rectiùs fortassis Suberis aut φύλλοις etir reponendum : nam Oleæ folio neque est, neque à quoquam veterum hæc Ilicis species siue Smilax esse traditur: Subet autem, vt diximus, folio refert, quod Græcis φύλλος. *Plinij locus suspectus.*

Ceterùm Ilicis folia tefrigerandi ac reprimendi vim, veluti omnium glandiferarum, habent: tusa aut trita tumonbus cœdematosis impositа prosunt, & imbecilles partes corrobotãt.

Radicis cortex cum aqua coctus vsque dum dissoluatur, nocteque tota impositus, capillos denigrat: priùs cimolia terra purgatos, vt Dioscorides ait.

Glandem expeti, edi, ac in forum venalem inferri apud Salmanticenses, ac plerisque aliis Hispaniæ locis C. Clusius tesert. Atque de hac Glande scripsisse potuit Plinius lib. XVI. cap. V. his verbis : Quin & hodieque per Hispanias secundis mensis Glans infertut.

De Phello siue Subere. CAP. VI.

SUBER mediocris magnitudinis arbot est, Ilici similis ; caudice tamen crassiore ; ὀλιγόκλαδος, siue paucorum ramotum: folia plerumque maiora, latiora, rotundiora, per margines incisa & aculeata, quandoque verò longiota & acuminata. cortex crassus, admodum scaber, & rimosus, sponteq; dehiscens, ac in fragmenta sese sepatans; quæ nisi tempestiue detrahantur, alreri subnascenti cortici cedunt; qui sublato vetere veluti colote aliquo oblitus insigniter rubet. Glans calice maiore, hispido, aspeto, magisque echinato vnidet, adstringens,

Phellos siue Suber.

& gustu multò quàm Iligna ingratior: vno loco maior, altero minor.

Nascitur in Aquitania tractu Pyrenæis montibus vicino: est verò & in Hispaniæ regnis frequens, ab Aquitanico nonnihil differens, vt C. Clusius tradit: gignitur & in Italia, ac in agro quidem Pisano folio longiore ac acuminatiore; in Romano verò solo, latiore, & per margines serrato ac asperiore, Matthiolo teste.

Perpetua fronde in Hispania ac Italia viret: circa Pyrenæos montes foliis hiberno tempore exuitur. Quod & de φελλῷ Theophrastus scribit: Γίνεται μὲν ἐν Πυρρηνίᾳ οὐκ ἀείφυλλον. id est: Nascitur quidé in Pyrrhene folio haud perpetuò virente.

Φελλὸς Græcis: Latinis Suber dicitur: Gallis *Liege*: Italis *Sugaro*: eadem & cortici apud hos nomina: Hispani arborem *Alcornoque*: corticem verò *Corcha de Alcornoque* vocant: vnde Belgis Kurk dicitur, qui tamen & ipsum Vlotholt appellant.

Euidenter autem cortex iste cum adstrictione resiccat: tritus & cum aqua sumptus sanguinem vndequaque fluentem reprimit. Suber ex vinorum cadis, inquit Paulus, combustum, cinerem reddit siccando vehementissimum, qui medicinis ad dysenterias inscriptis admiscetur.

Est deinde ad multa Suber vtile. Vsus eius, inquit Plinius, ancoralibus maximè nauium, piscantiumque tragulis, & cadorum obturamentis, præterea in hiberno feminarum calceatu. Qui ætate adhuc nostra vsus perdurat; nam piscatores corticem hunc, reticulorum alis, ne fidant, appendunt: & sutores soleas aduersus frigora hoc muniunt.

De Phellodry ex Theophrasto. CAP. VII.

INTER glandiferas arbores reponitur & Phellodrys dicta: hæc media quædam inter Ilicem & Robur apparet: materies eius mollior ac solutior quàm Ilicis, fulutior verò quam Quercus: fructum minorem quam Ilex habet, minimis Glandibus similem, & dulciorem quidem quàm Ilicis, amatiorem verò quàm Quercus.

In Arcadia nascitur, &, si Matthiolo credimus, in agro Senensi, & Comitatu S. Floræ apud Italos.

Ex siluestribus perpetuò virentibus & hæc est.

Φελλόδρυς Areades, inquit Theophrastus, appellant, & θῆλυν ἀρῖνον, id est, Ilicem feminam esse existimant: ideoque vbi Ilex non prouenit, hac ad plaustra similiaque vtuntur opera: Lacedæmonij verò, Elij, & Dores ἀγρίαν, id est, siluestrem (nempe Ilicem) nominant: nonnulli non ἀγρίαν, sed ἄγριαν legunt: (est autem Aria siluestris quoque arbor, perpetuò virescens.) Itali, Matthiolo auctore, Phellodryn *Cerro sugaro* vocant, quasi Cem Suberem: dicitur autem Φελλόδρυς quasi Suberi Quercus. Plinius eamdem cum Subere esse existimare videtur, verba quæ de Phellodry Theophrastus habet ad φέλλον transferens, lib. XVI. cap. VIII. his verbis: Sunt & qui feminam Ilicem vocent: atque vbi non nascitur Ilex, pro ea Subere vtantur, in carpentariis præcipuè fabricis, vt circa Elin & Lacedæmonem.

Ἄγρια.

Glans huius ἄκυλον ἢ ἄκυλος etiam dicitur. Appellant, inquit Theophrastus, Ilicis & huius fructum ἄκυλον.

De facultatibus ex veteribus quod adferamus non occurrit.

De

De Aegilope, ex Plinio & alijs. CAP. VIII.

Ægilops siue Cerris maiore Glande.

Ægilops minore Glande.

EX numero glandiferarum δρυῶν, Ægilops quoque est arbor procera, caudice recto, excelso, ac læui, per longitudinem robustissimo, sed materia improba. Glans tristis, amara: echinatus asperque calyx, velut Castaneæ: fert quoque & Gallas Hemeridis similes, sed læuiores ac inutiles.

Quod verò φάκον (Gazi penem) appellant, βαλανχίοις simile sola Ægilops producit, ca- φάκον.
num, muscosum, cubitali longitudine dependens, ceu villus lintei alicuius prolixus: nascitur id e cortice, non è surculo vnde Glans, nec ex ὀφθαλμοῦ siue gemma, sed à latere supernorum ramulorum.

Inculta autem amica Ægilops: rarò non nisi in siluestribus reperitur: Italiæ magna ex parte incognita, vt Plinius refert. Græcis αἰγίλωψ: Latinus Cerrus. Meminit tamen & Ægilopis & Cerri Plinius. Est verò & αἰγίλωψ inter frugum Vitia, quæ Festuca dicitur, multùm ab arbore Ægilope differens.

Ex ramis dependens Plinius Panum nominat, lib. XVI. cap. VIII. E glandiferis, inquit, sola quæ vocatur Ægilops fert panos arentes, muscoso villo, canos, non in cortice modò, verùm & è ramis dependentes cubitali magnitudine, odoratos, vt diximus inter vnguenta.

Nihil autem apud veteres de huius facultatibus scriptum reperitur.

De Platyphyllo siue Latifolia ex Plinio. CAP. IX.

AB Ægilope proxima Latifoliæ proceritas est, & ipsa inter glandiferas δρύες referenda: sed materies ædificiis minùs vtilis, quæ carbone dotata, Vitus obnoxia est. Glans huic post Quercus gratissima: radix altè descendit: & si Virgilio credimus, Æsculus quantum corpore eminet, tantum radice descendit. Non vbique, vt Plinius ait, nascitur.

A latitudine & magnitudine folij, πλατύφυλλος, ac Latinis Latifolia dicitur: eadem verò & Latinis Æsculus nuncupari censetur: de qua in Odis Horatius: Aesculus.

Nec rigida mollior Aesculo.

Dicata olim Æsculus Ioui fuit: nec de eius vsu aut facultatibus plura cognoscere contigit.

De Haliphlæo, sive Salsicortice, ex Plinio & Theophrasto. CAP. X.

HALIPHLOEOS altitudine non excellit: cui, vt Plinius ait, cortex crassissimus atque caudex plerumq; cauus fungolusque: nec alia putrescit ex hoc genere etiá cùm viuit, pessima verò & carbonis & materiæ. Ad axes materiem eius tantúmodò accommodá Theophrastus tradit, alioqui omnino inutilem: carbonem quoq; parum vtilem, quòd scintillet & transiliat: ratò eidé Glans, vt & sterilem nónulli existiment: cùm autẽ fert, amaram gignit, & adeò vitiosam, vt eã prẽter sues nullũ attingat animal; ac ne eæ quidẽ, si aliud pabulũ habeant.

Gignit verò & Haliphlœos quiddam simile Phasco quem Ægilops profert, sed idipsum nigricans & pusillum.

Ἁλίφλοιος Græcis, Latinis & Plinio Salsicortex appellatur: Macedonibus, auctore Theophrasto δάφνις dicitur; huius etenim fructum adeò ait vitiosum, vt eum nullum animal mandere queat, prætet sues, & has cùm alium non habeant. Quod de Ægilope scribitur.

Ἄνοψις.

De Fago. CAP. XI.

Fagus.

FAGVS procera arbor est, in orbem nõ tatò lare comosa: caudice crasso multis tamis bracluato: cortex cuius læuis est, interior vetò materies cãdida, dura, ad multa vtilis, folia læuia, tenuia, lata, minora quàm nigræ Populi: iuli minores quoque ac breuiores quàm Betulæ, lutei. Fructus calyci includuntur foris hispido, & aliquantulùm echini modo aspero, minùs tamen quàm Castaneæ, qui læui mollique cute contecti, colore & læuoré Castaneis ab echinis exemptis similes, sed multo fiunt minores, & formâ differentes, vtpote triangulates: interior horum nucleus dulcis est, adiuncta quadam adstrictione: radices Fagus nec multas nec altas agit, sed quæ summo terræ cespite gaudeant.

Plana & cãpestria Fagus amat: nascitur & in montosis, sed nonnihil humentibus.

Iuli cum foliis Aprili mense erumpunt, sed fructus Autumno demum maturatur.

Græcis est φηγός: Latinis Fagus: Germanis Buchbaum aut Buche: Belgis Beechenboom: Italis *Faggi*: Hispanis *Haia*, *Faia*, & *Fax*: Gallis *Fau*, aut *Hestre*: Anglis Beche tree: Bohemis Buk.

Fructus, Nuces fagi: Græcis βάλανοι τῆς φηγοῦ: Belgis Beechen noothens: Gallis *Faine*: Bohemis Bukwice dicuntur. Glandiferis autem arbotibus Dioscorides Fagum annumerat, tametsi fructus Quercus Glandi nihil simile habeat.

Oxya. Ad Fagi genus à nonnullis refertur, quæ ὀξύη à Theophrasto dicitur, à Gaza Scisicima. Arbor hæc est erecta, læuis, enodis, crassitudine & altitudine Abietis similitudinem referens: lignum eius ὄζεον siue bene colotatum, tobustum, ac neruolum: cortex læuis: folium, crassum, δυχιδὲς, id est, dissectum, oblongius quàm Pyro, extremo aculeatum: radices neque multæ neque profundæ: fructus læuis βαλανώδης in echino, non tamen spinolo, sed læui, non hispido vt Castaneæ, similis tamen illi dulcedine atque succo. Gignitur & in montibus. vtile lignum eius ad multa. Hucusque Theophrastus.

Ostrya. Plinius & huius arboris meminit, sed sub Ostryæ nomine (si modò non pro Ostrya legendum sit Oxya) lib. XIII. cap. XXI. Gignit, inquit, (Græcia videlicet) arborem Ostryn, quam & Ostryam vocant, solitariam circa saxa aquosa limilem Fraxinæ cortice & ramis: foliis Pyri, paulò tamen longioribus crassioribusque ac rugosis incisuris, quæ per tota discurrunt: semine Castaneæ (perperàm Hordeo) simili colore. materia est dura atque firma: qua in domum illata, difficiles partus fieri produnt, morteíque miseras.

Plinij locus emendatus.

Cete-

Cæterùm vt ad Fagum redeat noſtet ſermo, folia huius refrigerandi facultatem cum nonnulla adſtrictione obtinent: inflammationibus omnibus incipientibus vtilirer imponuntur: commanducata labiorum aſperitatibus & gingiuarum doloribus medentur.

Interiores fructus nuclei ſapore cum leui adſtrictione dulces, calidi quidem ſunt ac humidi: ferunturque renum ex calculo dolores ſi edantur mitigare, & ad calculorum ac arenularum facilliorem exitum prodeſſe. Muribus autem hi gratiſſimi ſunt, ac ſciuris, quorum etiam prouentum augent. Saginantur & horum paſtu porci, & alia quædam animalia: delectantur his quoque turdi ac columbæ.

Ligni autem cinerem ad vitri compoſitionem vtilem Petrus Creſcentius ſcribit.

De Fraxino. Cap. xii.

Fraxinus.

ALTA & procera arbor Fraxinus quoq; eſt: caudice aſſurgit recto, craſſitudinis ſubinde haud exiguæ, frequentet mediocris: cortice contegitur læui: lignum albidum eſt, læue, durum, & ſuberiſpum: ramuli huius reneniores, recenſq; enati geniculis aliquot nodoſi ſunt, medullamq; intus habent candidam & fungoſam; ſed vetuſtiores toti lignoſi geniculis ac medulla carent. Folia oblonga, pennata ex cõpluribus conſtant, ab vno pediculo ſiue coſta, aut, vt Theophraſtus, ἀφ' ἑνὸς μίσχου, coniugum hærentibus, ſibiq; inuicem ex aduerſo poſitis; excepto extremo, viuco; quorum ſingularia oblonga, lata, Laurinis ſimilia, niſi molliora, dilutiùs virentia, ac nequaquam odorata, & per circumferentiam leuiter ſerrata: à renenonibus ramis iuxta foliorum exortum multæ prodeunt ſimul dependentes, oblongæ, anguſtæ, planæque velut ſiliquæ, voluerum nonnullorum linguis fere aſſimiles, in quibus ſemen perficitur; quod guſtu amaricans eſt: radices multæ & ſublimes.

Locis humentibus, veluti circa pratorum margines, aut fluuiorum ripas, melius Fraxinus prohcit quàm in ſiccis aut aridioribus.

Aprili menſe in Germania ac Belgio folia & ſiliquæ prodeunt: ſemen tamen non ante Autumnum maturitatem conſequitur.

Arbor hæc Græcis μελία dicta eſt: à nonnullis etiã μίλτη: Latinis Fraxinus: Germanis Eſchenbaum / Eſchen holtz & Steyneſchen; Belgis Eſſchen / Eſſchen boom Italis *Fraßino:* Gallis *Freſne:* Hiſpanis *Freſno: Fraxino*, & *Freixo:* Anglis Aſche tree: Bohemis Gręſen.

Fructus ſiliquarum inſtar Officinæ Linguam auis & Linguam paſſerinam vocirant: Græcè ὀρνιθόγλωσσον quis dixerit: ſunt tamen qui velint Ornieoglofſum dicialij Ornum ipſam Ornieoglofſum faciunt.

Facultatem autem Fraxini folia & cortex cum moderato calore efficacirer reſiccantem habent: ſemen calidum ac ſiccum eſt ordine ſecundo.

Foliorum ſuccus, aut ipſa folia impoſita, aut ex vino aſſumpta viperarum morſibus ac ictibus reſiſtunt, vt Dioſcorides ait. Tanta autem eſt huius arboris cuntra ſerpentes vis, vt ne matutinas occidentéſve vmbras, quàm ſint longiſſimæ, arboris eius, ſerpens attingat, adeoque ipſam procul fugiat: vt Plinius lib. xvi. cap. xiii. Idem verò ait Fraxini frondibus circumſeptum ſerpentem, ciniis in ignem proximum, ſi adlit, abiturum, quam ad Fraxini frondem acceſſurum: & præterea florere Fraxinum priùs quàm ſerpentes appareant; nec priùs demittere folia, quàm hi conditi ſunt.

Experti, inquit, prodimus: ſi fronde ea gyro claudatur ignis & ſerpens, in ignem potiùs quam in Fraxinum fugere ſerpentem. Mira naturæ benignitas, prius quàm hæ prodeant florere Fraxinum, nec ante conditas folia dimittere.

Vtraque, hoc eſt, folia & cortex ventrem ſeruntur adſtringere, & cum aceto & aqua decocta ventriculo impoſita vomitum ſiſtere.

Semen quod folliculis eius ineſt medetur ioctnoris ac lateris doloribus ex eauſſa frigida cum vino: aquam quæ cutim ſubit educit: vrinam ciet: fertur & Veneris eſſe incitamentum; præſertim vnà cum Piſtaciis ac Pini nucleis aſſumptum.

Ligni materies eſt ad plurima vtilis, Homeri præconio & Achillis haſta, vt Plinius ait, nobilitata. Eius verò πρυδυμα siue tamenta potu pernicicm adferre tradunt, Dioſcorides ait. Corticis cinis ex aqua illitus leptas curat, Plinio auctore.

De Orno. CAP. XIII.

Ornus.

ORNVS & arbor quidem ſubinde magna eſt, & Fraxino ſimilis, eiuſq; altera ſpecies, ſed humilior. folia ex pluribus ad vnum pediculum cohærentibus, vnoque eminente, conſtant, veluti Fraxini; ſed minùs dilute virentibus, mollioribus, ac nonnihil piloſis, per ambitum profundiùs ſerratis, inſtar Sorbi: cortex mediocriter læuis eſt, interior ligni ſubſtantia minùs craſſa, coloratior, ſed non minùs dura: flores in vmbellis albidi & odorati: bacæ inutiò virent, maturæ tubent, guſtu inſuaues, ac ſapore ingratæ.

In prærupt is & aſperis montibus Ornus gignitur, atque his gaudet: ad plana non, aut tarò admodum deſcendit; in quibus ægrè quoque adoleſcit, fruticis tantummodò, non arboris ſpeciem referens.

Maio menſe & folia redeunt & flores vigent: Autumno verò bacæ ad maturitatem perueniunt.

Ornum hanc arborem Latini nominant, & non rarò ſilueſtrem Fraxinum: & Fraxini quoque ſpecies eſt. Græci ſiquidem, vt non modò Plinius ſcribit, ſed & Theophraſtus, duo Fraxini genera fecêre: vnum altum atque procerum, alterum humilius: alta autem & procera, Fraxinus vulgaris eſt; humiliot verò Ornus, quæ & ὀρεινὴ μελία, ſiue montana Fraxinus, quia montibus propria: velut altera πεδεινὴ ſiue campeſtris vocatur, quæ & βουμελία, ſiue (vt Gaza) Bubula Fraxinus, ſed tectiùs magna dicitur Fraxinus. Particula enim βοῦ, intentionis nota, ſolet magnis præponi: ſic βουλιμία, aue βουλίμος magnam ſignificant famem, & βουμελία, Fraxinum magnam. Nominatur verò Ornus Germanis Walt aun: Belgis Bauerefſchen, nonnullis Quaſſia: Gallis *Freſne ſauuage:* Bohemis Habr. Matthiolus hanc Sorbum ſilueſtrem facit.

Βουμελία.

De facultatibus autem vel foliorum, vel corticis, aut etiam baccarum, vt nihil apud veteres extat, ſic & à recentioribus nihil compertum. Plinius verò Ornum facultatibus ſimilem Fraxino facere videtur; lib. ſiquidem XVI cap XIII. vbi de veraque Fraxino ſcribit, campeſtrem criſpam eſſe tradit, montanam ſpiſſam; mox hæc ſubdit: Folia earum iumentis mortifera, ceteris ruminantium innocua Græci prodidêre. Quæ quidem de Taxo veteres ſcripſêre, non autem de Fraxinò. Fefellit Plinium vocum μιλοῦ ac μελίας affinitas: μίλος Taxus eſt, μελία Fraxinus: ſic vt Fraxino pernicioſam illam facultatẽ perperam tribuent, quæ Taxi eſt.

Plin. error.

Lapſus eſt & in Orni hiſtoria Benedictus Curtius Symphotianus, cùm ex Virgilij Georgicis Ornum Pyri flore eſſe exiſtimat: exipſo ſiquidem Virgilij carmine nequaquam hoc recte colligi poteſt; agit ſiquidem non de formis arborum, ſed de inſitione nonnullarum in alias diſſimiles ac natura differentes, veluti Nucis in Arbutum, Mali in Platanum, Fagi in Caſtaneam: Pyri in Ornum: Quercus in Vlmum. Atque hoc modo Platanum ſcribit pomiferam, Fagos Caſtaneam ferre, Ornum incaneſcere Pyri flore, &c. vt ex ipſis Virgilij verbis manifeſtiſſimum eſt, quæ ſic habent Georgicôn ſecundo;

Symphotiani lapſus.

Inſeritur verò ex fœtu nucis Arbutus horrida,

Et

Et ſteriles Platani Malos geſſere valentes,
Caſtanea Fagos: Ornus incanuit albo.
Flore Pyri, glandemq́, ſues fregêre ſub Vlmis.

De Populo. CAP. XIIII.

Populus alba.

POPVLI duæ ſunt: alba, & nigra: Plinius tertiam annumerat Libycam; Theophraſtus verò κερκὶν dictam.

Alba Populus perquam facilis auctu arbor eſt, citò in altitudinem aſſurgit, ſuperiùs ramoſa: caudicis cortex læuis eſt, ramulorum verò etiam albicans: lignum candidum facile finditur. Folia lata profundiùs inciſa ac anguloſa, Vitigineis ferè ſimilia, ſed multò minora, ſuperiore parte læuia, glabra, ac virentia; auerſa verò albida, ac lanuginoſa: iuli oblongi, pappoſi, mitiò purpuraſcentes: radices in diuerſa tendunt, ſummo terræ ceſpiti ſubſunt, nec altiùs demittuntur: atque ideircò validiore vento has arbores ſubuerti non rarò accidit. 1.

Nigra Populus proceritate alba non eſt inferior, ſubinde verò & excelſior, frequentet ramoſior, non tarò craſſioris caudicis: cortex eius lauis ſimiliter eſt, ſed ligni materia durior, flauior, ac minus albida, neruoſior, ac difficilius findi-tur: prima huius germina futurorumque foliorum rudimenta oblonga, hordeaceo grano maiora, pingue oleoſum ac reſinoſum quiddam continent digitis adhærentia, colore flauo ad luteum accedens, odore ſuauiter gratum, quod maioribus factis & in folia iam abeuntibus perit. 2.

folium autem non anguloſum, ſed inſtar priorum Hederæ foliorum latum & acuminatum, per ambitum verò nonnihil crenatum, colore vitens, læue ac reſplendens, longo tenuique pediculo appenſum, quamobrem ventis concuſſum ſtrepitum exhibet: profert hæc & iulos, ac deinde poſt hos oblongum veluti racemum, vuæ oblongioris ſpeciem exhibentem, cui baccæ adhærent rotundæ, quæ vbi matuerint, in pappoſam vaneſcunt lanuginem: radix huius altiùs deſcendit, & firmiùs hæret.

Tertia Populus non multò minùs quàm priores excelſa & procera eſt: cortex ac ligni materies ad nigræ ſimilitudinem accedunt: iuli longiores ac nigriores, folia quoque nigriora ac duriora, ſubrotunda, marginibus profundiùs inciſa, quæ e longioribus pediculis dependentia continuò ferè mouentur, atque inter ſe colliſa crepitant, cælo etiam tranquillo ac ſudo, vel quàm minimum ventolo: radices huius firmiores, profundiùs quàm albæ deſcendunt.

Lucos, aquoſa, & paluſtria Populi amant, ſtagnis gaudent, lætiores circa amnes naſcuntur, ac præterea alba.

Inter primas Populus germinat: præcedit reliquas nigra, cuius prima germina tunc colligenda, cùm in ipſis teſinoſus liquor reperitur, quod ſubinde circa æquinoctij tempus, aut paulò pòſt contingit.

Populus alba Græcis λεύκη nominatur: Latinè verò à nonnullis Farfarus; vt à Plauto in Penulo: 3.

—— *viſcum legioni dedi*
Fundáſque: eos proſternebam vt folia Farfari.

Germanis eſt Papelnbaum/ Weiß Alberbaum/ Weiß Popelwyden: Belgis Abeelboom/ quam Grammatici perperàm Abetetu interpretantur: Italis *Popolo bianco:* Hiſpanis *Alamo blanco*, & *Amieyro*: Gallis *Peuplier blanc*: Bohemis Topol.

Altera ſpecies Græcis ἀίγειρος: Latinis Populus nigra: Petro Creſcentio Albarus: Germanis Aſpen: Belgis Populier. & Popelaer: Italis *Popolo nero*: Gallis *Peuplier noir*: Hiſpanis *Alamo negrillo*: Anglis Aſpe/ vel Popler tree. 2.

Populus nigra. Populus Lybica.

Primum illud erumpens germen, cuius in Medicina vsus, Officinæ Oculos Populi appellant: alij malunt Gemmam Populi dicere: Græcorum quidam ἀνίρμα appellant. vnde erro-
Error quorundam notatur. nis occasionem acceperunt, qui non prima illa germina resinusa, sed racematim cohærentia granula, in compositione vnguenti ex Populo assumenda temere existimant; in quibus nihil resinosum. Græci cerè non aliud quàm quod resinosum est, accipi volunt, licet fortassis hoc ipsum haud proprio nomine exprimant. Πολλὰ, Paulus Ægineta lib. VII. ait, περὶ τὸ ἀνίρμα, ὄζει ῥητίνη: id est, multa circa semen resina existit.

In non minore autem versantur errore, qui Poëtarum fabulis addicti, Succinum ex Populi lachrymis in Padum defluentibus coire ac durari credunt. Neque enim ex Populi liquore, sed ex alio concrescit: neque in Pado, sed in littore Borussico, Germanici siue Balthici maris Succinum colligitur.

Succinum.

3. Tertia autem Populus Tremula à quibusdam cognominatur, voce à Gallis mutuata, quibus *Tremble* dicitur: Belgis à crepitu ac strepitu foliorum nomen quoque accepit, qui *Siaten* ter ipsam nominant. Existimatur verò hæc esse à Plinio Libyca dicta, & à Theophrasto κυρὰξ, quam Gaza montanam Populum vocat.

1. Cetertim alba Populus absterforiæ est facultatis, inquit Galenus, & temperaturæ mistæ, ex aquea tepida & terrena extenuata essentia.

Cortex, Dioscoride auctore, vnciæ (aut vt alij, & rectiùs, denarij) pondere ischiadicis prodest, & aduersus vrinæ stillicidium. Ischiadicis vero hunc corticem vulem scribit & Q. Sorenus Sammonicus:

Sæpiùs occultus vitia excendisse morbus
Perfurit, & gressus diro languore moratur:
Populus alba dabit medicos de cortice potus.

Fertur verò & idem cortex sterilitatem facere cum Muli rene potus, quod & folia post purgationes sumpta posse existimantur: foliorum tepens succus aurium dolori instillatus succurrit.

Populi verò nigræ resina, quæ primis inest germinibus siue Oculis dictis, calida ac sicca, partium tenuium, attenuandi ac molliendi facultatem obtinet: acopis & malagmatis commodè admiscetur.

Folia

Foliâ ſimilem quodammodò faculratem habent, ſed ad omnia infirmiorem, Galeni ſententia. Cum aceto hęc trita magna vtilitate podagricis dolonbus imponi, Dioſcorides tradit. 2.
Semen, hoc eſt, prima germina, vt antè oſtendimus, ex aceto potum comitialibus vtile eſſe, idem auctor eſt. Fit ex Populi oculis vnguentum Officinis nptiſſimum: docet verò & oleum ex his conficere Paulus Ægineta, quod Ægyrinum dicitur.

De Vlmo. CAP. XV.

Vlmus.

INTER proceras & altas arbotes & Vlmus 1.
eſt, ab imo fere frequeoter ramoſa: craſſi, ſcabri, ac rimoſi exteriores caudicis cortices ſuot; lenti verò & flexibiles, qui ſubſuot; veluti & ramulorum, qui non minùs quàm Tiliæ obſequioſi ac flexù inuicti ſunt: ligni ſubſtantia ſolida ac ſuſilaua: folia lata, iuduiſa, rugoſa, venoſa, longiora quàm Pyri, aoìbitu creuata, quadrupedum nonnullorum animantium, ac præcipue boum, pabulò grata; in quibus folliculi ſuperiore parte eminentes gignuntur, præter exiguos veluti culices, & liquorem continentes lentum ac viſcoſum, qui quandoque Solis calonbus induratus gummi inſtar concreſcit: ſemen planum, rotundum, tenue, membranoſum, maius quàm Atriplicis, quod inter folia ac ſub ipſis latitat: radix non in altum dimittitur, ſed per obliquum ſpargitur.

Loca amat plana ac campeſtria, lætumque ac humidum ſolum: iuxta fluenta, vel ſcrobes aquas habentes feliciter gignitur, & facile in altitudinem aſſurgit.

Huic autē noo multùm diſſimilis & alia quędam prælta quoque ac procera arbor naſcitur, 2.
cuius lignoſa materies multò durior eſt, & ad opera idcircò vſurpatur quæ pondus ac vim ſuſtinent: vt ſunt Cochleæ & molendinorum rotæ. Folia huius rugoſa ſimiliter & ambitu ſerrata exiſtunt, velut pnoris, ſed longiora & auerſa parte læuiora, diſtinctis virentia; quæ vbi reſiccata fuerint gratū olent: ab his verò nulli exeunt aut naſcuntur folliculi, & bubus eadem minùs grata ſunt: ſemen pnoris ſatis ſimile.

In denſis ſiluis, locis montoſis ac arduis hoc genus prouenit, veluti in Arduenna ſilua ac Sonia in Brabantia dicta, olim Arduennæ parte, in quibus hæc arbor frequens reperitur.

Erumpunt vtruſque folia ſub finem Aprilis aut circa Maij initiū in Belgio quidem: eodem tēpore & ſemen non modò prodit, ſed & perficitur, ac vento mox abripitur & decidit, quod inutile habetur. Nemo enim, vt Columella ait, Vlmos ex ſemine ſerit, ſed ex ſobolibus.

Liquor & folliculus Iunio menſe colligi poteſt, priuſquam denſari incipiat.

Vlmum Græci πτελέαν nominant: Germani Rüſtcholtz / Rüſterbaum / Binterbaum: Belgæ Olmen: Galli *Orme:* Itali *Olmo:* Hiſpani *Vlmo:* Angli Elm tree: Bohemi Gilm.

Semen à Plinio ac Columella Samera dicitur.

Vermiculi qui inter folliculos cum liquore reperiuntur, Græcis κνίπες: Latiois Culices ac Muſiones vocantur.

Et prior quidem harum ea eſt, quam Theophraſtus ſimpliciter ac citra adiectiuum πτελέαν 1.
appellat: duo ſiquidem huic genera ſunt, voum ὀρεσίπτελέαν, alterum πτελέαν. Eadem verò & Atinia Columellæ, ſiue Gallica Vlmus. Nam & hic duo Vlmi genera facit, Gallicum, & vernaculum: Illud, inquit, Atinia, hoc noſtras dicitur. Atiniam ſiquidē lætiorem ac procenorem eſſe, frondemq; iucundiorem bubus præbere, quàm aliam; quod de priore quoq; ſcripſimus.

Alteta Vlmus ὀρεσίπτελέα Theophraſto eſt, quam Gaza Montiulmum interpretatur: Co- 2.
lumellæ verò vernacula ac noſtras dicitur, id eſt, Italica: Belgis hæc wcrfelder: & quibuſdam locis Ceernuter nuncupatur.

Plinius lib. XVI. cap. XVII. quatuor Vlmi genera refert: ſed Atiniam & Gallicam tamquam differentes produobus numerat, quæ Columellæ vnum idemque ſunt genus: tertium noſtratem ſibi ac Columellæ dictam facit: quartum genus addit ſilueſtrem Vlmum, cuius nec Columella nec Theophraſtus meminerunt.

Vlmi

Vlmi autem ptioris folia & cortex cum moderato calore abstersionem non obscuram obtinent: lentum ac viscidum quid in mandendo habent.

Vulnera folia glutinant: idem & cortex fasciæ modo ipsis impositus ac circumligatus. ad lepras cum aceto trita faciunt & folia. Crassiorem corticem vnciæ pondo cum vino aut aqua potum piruitam detrahere Dioscorides tefert.

Humor in folliculis repertus abstersorius est, atque vnà conglutinans: illitus cuti nitorem inducit, facieique maculas delet, vulnera recentia consolidat, curat & enterocœlas non inueteratas cum splenio impositus, ligatura recte adhibita.

De Tilia. Cap. xvi.

Tilia.

Duvm genera Tilia est: mas, & femina.

Tilia femina, vulgò nota, & magna arbor est: multis & oblongis ramis in latitudinem amplam sese facilè diffundens: caudices crassi sunt: cortex læuis, foris subnigricans, sed interiùs ex luteo inalbicans, lentus, flexibilis, admodum obsequiosus, ex quo & funes, & chordæ conficiuntur, ac alia quædam texuntur. interior materia læuis, non dura, enodis, & inalbicans, ex qua carbones confiunt, quorum ad pulueris eius compositionem vsus, quo bombardæ & bellica implentur tormenta: folia læuia, splendentia, lata, acuminata, Hederæ non angulosis fetè similia, sed dilutiùs virentia, & per margines incisa. Flosculi racematim aut vmbellatim potiùs, in longis cohærent pediculis, qui à quibusdam veluti angustis & albicantibus foliolis exeunt. semen in rotundis folliculis baccatum Hederæ magnitudine nigricans, spontè vbi maturuerit excidit: radices in profundum descendunt, ac in latitudinem simul expatiantur.

Tilia mas, non minor aut minùs in amplitudinem diffusa est quàm femina: cortices lenti ac obsequiosi similiter sunt, & ad funes conficiendos idonei, sed tamen paulò dutiores ac fragiliores. lignum durius, nodosius, & ex luteo coloratius, Vlmi satis simile: folia lata, haudquaquam læuia, sed asperiora, propemodum veluti Vlmi, in quibus tamen folliculi nulli gignuntur. Fructum adeò tarò profert, vt sterilis & nec vllum facere existimetur. Est autem hic planus, rotundus, & vti maioris Thlaspios infarctus, cohærentque plures è longiusculis pediculis racematim.

Pingue lætumque solum Tiliæ requirunt: in stercorato optimè proficiunt: in arido ægrè adolescunt: gignuntur quandoque, sed rarò, in siluis.

Flores femina Maio mense adfert: fructû verò maturû Septembri mense, aut paulò ptiùs.

Ruellij error. Tiliam Græci φιλύρεαν nominant, quæ differens à φιλυρίᾳ est: Ruellius perpetàm φιλυρίαν Latinè Tiliam interpretatus est. Dicitur autẽ Tilia Germanis Linden, & Lindenbaum: Belgis Linde, & Lindenboom: Italis *Tilia*: Hispanis *Teia*: Gallis *Tilet*: Angli Lindem tree: Bohemis Lypa.

Marem, Belgarum nonnulli patria voce Ypelme appellant.

Error quorundam. Falluntur autem non paùm, qui Vlmum, aut huic cum folliculis in foliis similem pro Tilia mare icone exprimunt ac exhibent.

Tiliæ autem folia & cortex tesiccandi quamdam vim habent, & vnà repellendi. Folia in aqua decocta oris pustulas tesiccant ac sanant ore ex hac colluto: tumores etiam pedum teprimere fetuntur, cum aqua decocta, & emplastri modo imposita.

Flores calidi sunt ac sicci, & partium admodum tenuium: aduersus capitis ex causa frigida dolores, vertigines, apoplexiam, ac etiam morbum comitialem, à quibusdam commendantur: & non modò ipsi flores, sed & ex ipsis stillatitius liquor.

Tiliæ folia, Theophrastus ait, prædulcia, & plerisque animalibus pabulo: fructus mandi à nullo potest.

De

De Alno. CAP. XVII.

Alnus.

NON minùs quàm præcedentes alta ac procera Alnus est: caudice assurgit mediocris crassitudinis rectæ: cortex eius scaber, fragilis, nigricans, ad coria aliorumque tincturas vtilis: lignum subrubet, molle, ac tractabile, quod extra aquas non diu incorruptum durat; sub ipsis verò aquis, ac in aquosis ad æternitatem immortale, ædificiorum fundamenta ac immania structurarum pondera sustinet: multa certè ædificia ex Alno palos subditos habent. Folia autem Alni, Pyri foliis maiora rugosioraque ad Colurna accedunt, per circumferentiam similiter crenata, tactu glutinosa: iulos quales Betula pro floribus emittit: oblõgum est & ex multis squamulis compactum quod pro fructu habetur, quibus dehiscentibus semen excidit.

In aquosis nascitur, ac in humidis & paludosis siluis, nec alibi proficit.

Iuli Vere erumpunt, semen Autumno excidit.

Græcis κλήθρα nominatur: Latinis Alnus: Perro Crescentio Amedanus: Germanis Erlenbaum, & Elternbaum: belgis Elsen, & Elsenboom: Italis *Alno:* Gallis *Aulne:* Bohemis Wolsse.

Cæterùm Alni cortex refrigerantem ac adstringentem cum siccitate facultatem obtinet. Incipientibus inflammationibus vtiliter imponi possunt. Conducunt quoque ad otis & tonsillarum inflammationes ac tumores, veluti nucum Iuglandium cortices.

Betula.

De Betula. CAP. XVIII.

BETVLA sæpè ad mediocris arboris altitudinem excrescit, quandoque humilior fruticosa magis: cortex eius exterior caudicem conuestiens crassus, scaber, albidus, ac rimosus; qui verò huic subest interior, tenuis admodum, læuis, atque instar membranæ pellucidus: crassiorum ramulorum cortices inalbicant quoque, sed minimorum non ita, qui pumico, qualis est Castaneæ echino exemptæ color, resplendet, qui ferè deorsum reclinati ex arbore dependent, veluti iulorum aut foliorum pondere grauati: ligni materia alba est, similiter & ramulorum, qui & adeo lẽri ac flexibiles, vt ad circulos vasarios non minùs vtiles sint, vel etiam vtiliores habeantur, quàm Saligni rami: folia lata, acuminata, & per margines incisa, minora quàm Fagi, læuioraque ac virẽtiora. Iuli oblongi sunt, in quibus quod semẽ existimatur, gignitur; quod dehiscẽtibus per ætatem iulis effluit.

In Germaniæ ac Bohemiæ montibus ac siluis,

Acer maior.

Acer minor.

siluis, tum & alibi gignitur: & quandoque in arenosis ac aridissimis, veluti in Brabantiæ Campania, quibusdam locis adeò sterilibus, vt ne herbam quidem producant, in quibus tamen Betula viget ac crescit.

Iuli primo tempore prodeunt: deinde folia Aprili mense aut paulò serius.

Nominatur hęc arbor Græce à Theophrasto σημύδα: à nonnullis σημύς: ab alijs σημός: Latinis Betula: non desunt verò & qui per duplex *ll* Betulla scribant, veluti quædam Plinij exemplaria habẽt: Germanis, Birckenbaum: Belgis Berckenboô: Italis *Betula:* Tridẽtinis *Bedollo*: Gallis *Boulesu:* Bohemis Březá.

De medico autem vsu Betulæ vel partium eius, nihil vel apud veteres, vel recentiores extat.

Gallica hæc arbor, inquit Plinius lib. XVI. cap. XVIII. mirabili candore atq; tenuitate terribilis Magistratuum virgis: nam ex ea olim constabant fasces magistratuum. hac verò ętate, pueros quoque pædagogi ac parentes virgis ex Betula terrent.

De Acere & Carpino. CAP. XIX.

ACERIS species tres sunt: vna maior, altera minor, tertia Carpinus dicta.

Maior speciosa ac procera arbor est: cortice mediocriter læui: materia interiore tenera ac tractabili: ramos expandit in omnem partem complures, circa quos folia magna, lata, angulosa, virgineis satis similia, sed læuiora molioraque, & pediculo longiore coque rubente annexa: flores racematim dependent ex albido herbacei: succedunt fructus oblongi, bini ex aduerso cohærentes, circa annexum nuclei cõceptaculo rumentes, reliqua parte plena, ac membranæ instar tenui, Ephemeri aut interiorum Cicadæ alarum similes: nuclei candidi ac exigui sunt.

Minor Acer frequenter in arboris speciem quoque adolescit, sæpè verò fruticis in modum humilis permanens nascitur: cortex huius similiter læuis: interior ligni substantia albida ac tractabilis: folium vti prioris angulosum, lęue, glabrumque, pediculoque adhærescens rubente, sed multò minus, Saniculæ folio cùm magnitudine, tum & splendore ferè persimile, nisi quòd profundiùs incisum: flores veluti maioris, herbacei, non tamen racematim, sed in umbellis exeunt: fructus similiter similes bini ab vno pediculo dependent.

Car-

Carpinus.

Carpinus caudice assurgit procero, cortice inalbicante, nonnihil aspero ac scabro: ligno solido ac tenaci: rami in latitudinem effunduntur foliis circumuestiti latis, haud angulosis, sed ad Vlmi folia accedentibus, nisi teneriora essent: inter hæc triangularia quædam racematim dependent, iuxta quæ capitula Cicerum magnitudine, in quibus fructus siue semen: radix firma crassaque.

Montibus propria maior Acer est, descendit tamen & ad plana ac campestria; præsertim cultu accedente. 1.

Minor & in siluis montosis gignitur, vbi facilè arborescit: reperitur verò & iuxta agrorum septa, ac quandoque secus riuulos fruticis instar nascens. 2.

Carpinus & siluis & montibus gaudet. 3.

Vere omnibus folia exeunt, ac flores vtrique Acer: semen sub finem æstatis perficitur.

Acer Græcis σφένδαμνος nominatur.

Maiorem Germani Ahorn/& Waldtschern vocant: Galli *Plane*: Bohemi Bieck: & proprie σφένδαμνος hæc dicta esse existimatur. A veritate autem longe recedunt, qui pro Platano hanc habent, vicinitate Gallicæ vocis decepti: Platanus siquidem multùm ab hac differens est. 4.

Minorem Germani Massholder: Brabanti Boeghout: Galli *Erable* appellant: creditur esse γλῆνος dicta. 2.

Tertia Carpinus est: nomen Itali & Allobroges retinent. ζυγία hanc Græcis vocari testis Plinius est. Dicitur autem ζυγία quasi coniugalis, quòd ad ζυγία, Latinis iuga, quibus boues iunguntur, conueniat: quæ & nunc ex hac confici testatur Benedictus Curtius Symphorianus. 3.

Theophrastus tria quoque Aceris genera statuens, primum σφένδαμνον, alterum ζυγίαν, tertium κλινόσχοινον appellari ait: prout videlicet Stagyritæ distinguere solent: Zygiam autem à Sphendamno differre, quòd huic candida ac neruosa materia sit, illi autem flaua ac crispa. At verò Olympi incolæ, eodem auctore, Zygiam montanam esse volunt, Sphendamnon verò in planis nasci: nascentem verò in monte Acerem gratè coloratam, crispam, & ligno solidam esse: campestrem verò in planis candidam, tenuem, corpore, minusque crispam: & hanc à nonnullis γλῆνον siue γλεῖνον, non autem σφένδαμνον, vocari.

Plinius quoque tria Aceris genera tradit lib. XVI. cap. XV. (Titulus perperàm notam denarij X. pro ternarij III. habet) sed Zygiam siue Carpinum tertiam facit, κλινοσχοίνου non meminit: campestrem γλῆνον etiam vocari refert. *Plinij loci emaculatio.*

Ceterum Aceris aut Carpini quis sit in Medicina vsus, à Græcis proditum non reperitur. Plinius verò lib. XXIIII. cap. VIII. Aceris radicem contusam iocinoris dolonibus efficacissimè impositam scriptum reliquit.

Q. Serenus Sammonicus bibi cum vino aduersus lateris dolorem affirmat:

Si latus immersum morbo tentatur acuto,
Accensum tinges lapidem strydentibus vndis,
Hinc bibe: aut Aceris radicem tunde, & vnà
Cum vino cape: hoc præsens medicamen habetur.

De Platano. CAP. XX.

MAGNA arbor Platanus est, prælongis & amplissimè luxuriantibus ramis latissimè pater, spatiosam admodum vmbram efficiens, cuius gratia olim Romanis gratissima, expetita, & commendabilis fuit: folia habet Ricini modo angulosa, maiora quàm Vitis, rubentibus annexa pediculis: flosculi non magni, pallidi: fructus pilularum instar rotundus, scabet, & nonnihil hirsutus: in Asia quidem hirsutior ac maior, ad Iuglandis nucis quantitatem accedens.

Fontes ac fluuios Platani amant: Plinius aliquando vino enutritas refert. Tantum, inquit,

Platanus.

poſteà honoris (ſcilicet Platanis) increuit, vt mero perfuſo enutriantur: compertum id maximè prodeſſe radicibus. docuimuſque arbores vina potare: lib. XII. cap. primo.

Italiæ autem hæc arbor aduena & peregrina: in Germania aut Belgio nuſquam apparet: in Aſia frequentior eſt: reperitur & in Cretæ conuallibus, ac iuxta Athon montem: vt Petrus Bellonius in Singularibus refert.

Platani folia hieme dimittunt, teſte Bellonio; proinde nec murum ſi ſolem æſtate arceant, hieme verò minimè. Commendatio arbori, Plinius ait, nulla alia maior, quàm ſolem æſtate arcere, hieme admittere.

Dicitur autem hæc arbor Græcis πλάτανος: & ſimiliter Latinus Platanus: à latitudine nomen habet. Gallorum *Plaſne* multum ab hac differt, quæ Aceris ſpecies eſt.

At Platanus humidioris ac frigidioris eſſentiæ eſt, vt Galenus ait: folia viridia ad œdemata & recipientes inflammationes faciunt, in vino decocta oculorum fluxiones impoſita ſedant.

Cortex & pilulæ maiorem reſiccandi potentiam habent. in aceto decoctus cortex dentium dolores ſopit: pilulæ virentes cum adipe tritæ ambuſta perſanant: eædem ex vino potæ, à ſerpentibus demorſis auxiliantur. Ctematus cortex vehementiùs reſiccat, & vna abſtergit, lepras pellit, & humidis vlceribus medetur.

Virandus eſt palus, Galenus ait, foliis arboris inſidens, ſpiritu ſiquidem attractus, arteriam offendit, valenter delicceans & exaſperans, vocemque lædit; ſicuti & viſum & auditum, ſi in oculos aut aures ciderit. Dioſcorides hoc non modò foliorum, ſed & pilularum lanugini tribuit.

De Salice. CAP. XXI.

1. SALICES duæ ſunt: vna procera, altera minor.

Procera Salix, caudice mediocriter craſſo, in altitudinem non minorem aſſurgit, quàm aliæ maiores arbores. ſi non initiò & citò à tatione præciſa illi ſumma pars fuerit: cortex eius læuis, lentus, ac flexibilis eſt: lignum albidum, & adeò lentum frangique contumax, vt nullo onere ſuccumbat; quamobrem & machinæ ex eo ad eleuanda maximi ponderis onera conficiuntur: folia oblonga, minora & anguſtiora quàm Perſici, ſuperiore parte virentia ac glabra; auerſa verò multiſura albidoraque: rami cortice vel purpureo vel albido conueſtiuntur: iuli
2. qui primo tempore promuntur oblongi, muſcoſi, citò in albidos & lanoſos pappos abeunt.

Minor a capite paululùm eminente virgas progignit tenues, cortice nonnihil rubentes aut virentes, viminibus vtiles, & ad crates, corbes, aliamque non modò agricolarum, ſed & vrbanorum ſupellectilem, ſpectabili ſubtilitate, vt inquit Plinius, texendam. ſeruntur taleis aut virgis in terram depoſitis, quarum, vbi incrementum acceperint, ſuperior pars præſcinditur, ſic quod caput dicitur, illis ſubnaſcitur; vnde tenues virgulæ exeunt, quibus ſæpiùs reciſis, caput grandius redditur. Munlantur quandoque & proceriorum Salicum depoſitæ ac plantatæ taleæ ſiue ſurculi, ſed altius & ſupra hominis ſtaturam; vnde craſſiores naſcuntur pertcæ, ad multa vtiles, & frequentius ad circulos, quibus lignea vaſa ac dolia colligantur.

Salix aquoſa deſiderat ac humenna loca, nec enim alibi Saliceta commodè prouenſunt. Minor in paluſtribus omnino riguis feliciter naſcitur.

Aprili menſe, vel ſi ſerius, Maio, cum foliis prodeunt iuli, in quibus ſemen (ſi modò ferant)

Salix.

Salix pumila prior.

rant) citiùs cum pappis abripitur, quàm ad perfectionem perueniat. Ocyssimè, inquit Plinius post Theophrastum, Salix amittit semen, antequam omninò maturitatem sentiat, ob id dicta Homero Frugiperda; Græcè ὀλισσάγαθος. Virgulæ & perticæ cæduntur quoque Vere, priusquam germinare Salix incipiat, & eodem tempore surculos deponere & serere conuenit.

Salix Græcis ἰτέα vocatur: Germanis Weyden: Belgis Wilgen: Italis *Salice*, *Salcio*: Gallis *Saux*: Hispanis *Salgueiro*, *Salzer*, *Sauz*: Bohemis Wyba.

Maior Salix perticalis appellatur, præsertim quæ sæpiùs mutilata ab vno capite plures ramos effundit. Huius generis cortice rubens Theophrasto nigra dicitur, altera verò candida. Plinius nigram Græcam cognominat (Finditur, inquit, Græca rubens) candidioremq; verò Amerinam.

Minorem ἰτέαν, tion ἰτέαν Arcades nominare, Theophrastus scribit: Plinius & hanc Helicen nominat. Vterque hanc Salicis tertiam speciem statuit: dicitur verò & eadem Salix viminalis, Gallica Salix, & à Columella Sabina, quam & Amerinam vocari à plurimis scribit: Germanis Kleyne Wepden: Belgis Wynum: Petro Crescentio Vincus.

Salicis autem folia refrigerandi facultatem obtinent, & cum nonnulla adstrictione citra morsum resistentem: ad eruenti idcircò vulneris curationem adhiberi commode possunt.

Inferuotur etiam perquàm vtiliter rami cũ foliis virentes in cubicula, ac iuxta lectulos ponuntur acutè febricitantium; aëris siquidem calorem vehementer contemperant, quod febricitantibus multùm expedit.

Cortices similem facultatem habent, hos in cineres combustos, & cum aceto maceratos, callos & clauos extrahere Dioscorides scribit. Nonnulli, inquit Galenus, dum floret Salix, corticem incidũt, & succum quendam colligunt, quo vtuntur ad ea quæ pupillas offuscant; extergente videlicet simulque tenuium partium medicamine.

De Salicibus pumilis, siue Chamæsteis.

Cap. xxii.

Præter Salices superiore capite descriptas, quibus nullæ ex aquatilibus arboribus, vt Plinius ait, vtiliores, & aliæ quædam supersunt. Vna quidem latioris folij, altera angustioris; vtraque autem humilis ac pumila.

Prior caudices profert tenues, lignosos, cubitales aue paulò longiores, in tenuiores ramulos diuisos, haudquaquam assurgentes, sed in obliquum tendentes & terram versus reclinatos; folia circa quos latiuscula, rotundis longiora,

Sambucus.

Sambucus laciniosa folio.

nis Holunder/Holder: Belgis Vlier: Italis *Sambuco*: Gallis *Hus*, & *Suin*: Hispanis *Sauco*, *Sauch*, *Sambugueyro*: Anglis elder tree: Bohemis Bez.

Quartam speciem nonnulli Sambucum siluestrem, sed Matthiolus montanam facit.

Gummi e caudice Sambuci profluens, Aurem Sambuci plerique: alij Iudæ auriculam nominant.

Galenus Sambuco qualem Ebulo facultatem assenbit, resiccandi videlicet, conglutinandi, ac modice digerendi: verùm non hæ tantùm, sed & aliæ ei facultates adsunt. Nam Sambuci quidem cornices, folia, prima germina, flores, ac fructus non modò resiccant, sed & calfaciunt, & vnà quidem purgandi vim obtinent, sed non absque molestia, & ventriculi incommodo.

Prima enim germina cocta, & Asparagi modo assumpta ventrem commouent, & quandoque ventriculo perturbato vomitionem faciunt. Simile possunt & folia.

Interior virensque cortex porentius purgat: bilem & aquosos humores detrahit, hydropicis ea de causa vtilis. Tundirur, & cum vino aut lactis sero liquor expressus propinatur.

Facultates huius participes sunt & flosculi recentes quidem, cum cibo aliquo permixti, veluti cum ouis frixi, ventrem quoque conturbant & deiectionem moliuntur: resiccati verò simul cum humiditate purgandi porentiam amittunt: digerendi & attenuandi retinent: acerum in quo flores aridi macerati sunt, in cibis ventriculo grarum, apperentiam excitat, crassos crudosque humores incidit ac attenuat.

Seminis facultas paulò quàm reliquorum mitior: ventrem quoque mouet, & humores aquosos detrahit, in puluerem redactum, & drachmæ pondere exhibitum: recens collectum in acero id macerari expedit, ac deinde resiccari, commode additur fæcis vini aridæ par pondus, & nonnihil seminis Anisi; sic etenim citra omnem molestiam porentiam suam exercet, & hydropicis subuenit, continuis autem aliquot diebus exhibendum, cum modico vini, quibus placet.

Gummi Sambuci adstringendi ac resiccandi vim obtiner. Dilutum eius in quo paucis horis macerarum fuerit collutione ac gargarizatione oris tonsillarumque incipientes inflammationes sedat, & columellam laxiorem reprimit.

Dioscorides tenera ac virentia Sambuci aut folia cum polenta inflammationes mitigare:

ambustis ac à cane demortis prodesse: dolores podagricos cum seuo arietino aut hircino lenire imposita: glutinate verò & ἀνατροφίς, id est, cauernosa vlcera. Nouellorum tamulorum medulla qualitatis expers est: hæc resiccata, atque nonnihil compressa aut contorta, ad fistularum angustiora ora dilatanda, imposita conducit.

De Sambuco palustri. CAP. XXIIII.

1. Sambucus palustris.

2.

PALVSTRIS quæ dicitur Sambucus, non foliis, sed ramis ipsam refert. Humilior multò est, & fruticis in modum nascitur: tami cortice conuestiuntur veluti Sambuci, cinerino colore fordente; geniculis per interualla interspersi sunt, ac multam copiosamque albidam medullam intus recondiram habent; lignosi ideirco minus, quod candidum & fragile est: folia lata, angulosa, Vitigineis fere similia, sed minora & molliora: vmbellæ flosculos edunt, quorum exteriores secundum marginum crepidines maiores sunt, eleganter albidi & quinquefolij, Leucanis minores; reliqui verò medij ac intra margines exigui: baccæ vbi maturuerint, rubent, vuæ acinis minores, maiores quàm Sambuci, sapore haud gratæ, in quibus duri planique nuclei.

Circa humidos tractus & palustres gignitur: sepit verò & non rarò prata ac veruacta.

Vmbellæ cum flotibus Maio vigent: Autumno baccæ perficiuntur, quæ subinde tota hieme in frutice restant.

Huius verò & altera est species, similiter fruticosa tantum modò, quæ caudicibus, ramis per interualla articulatis ac nodosis, medullaque candida referris; foliisque angulosis priorem omnino exprimit; sed flores huius non ab vmbellis exeunt, sed in rotundum, densum, orbiculatemque globum conferctim collecti simul vigent, exterioribus & vmbellam superiora ambientibus, magnitudine & forma pares omnes; colore eleganter albidi, sed odore destituti; nullo succedente fructu.

Hortensis hæc est, & culturæ mangonio talis, vt editur, facta. Apud Germanos ac Belgas subinde tepentur.

De hac Sambuci specie apud veteres nihil memoriæ proditum: neque enim Opulus est, vt nonnullos temerè suspicari contigit: multò minùs Platani species. Recentiores Sambucum palustrem, aut Sambucum aquaticam nominant. Valerius Cordus Lycostaphylon facit, & priorem fructiferam feminam, alteram sterilem marem nuncupat. Saxones, inquit Gesnerus, Vuam lupinam vocant, vnde λυκοσταφύλου nomen Cordus inuenit: Germanis Waldtholder, & Hirschholder: Belgis Swelcken, & Swelckenhout: Gallis quibusdam *Obiere.*

De facultatibus autem huius & baccarum eius nihil compertum apud aliquem extat, neque nos quidquam adferre possumus.

De Loto. CAP. XXV.

LOTVS, de qua scribimus, arbor magnitudine Pyri, vel etiam maior altiorque: caudices subinde habet valdè crassos, cortice circumuestitos leui, atque è cæruleo colore eleganter virente; ramos promit longos, in latitudinem expansos; folia verò veluti Ilicis, serræ modo marginibus incisis: baccæ rotundæ sunt, ac è longiotibus dependent pediculis instar Cerasorum, initio ex candido flauescentes, rubentes deinde, sed vbi maturuerint, nigricantes.

Peregrina & rara adhuc hæc arbor Belgio ac Germaniæ, ex Italia olim illata fuit, vbi satis frequens, Matthiolo teste, tepetitur.

Nascitur

Lotus.

Nascitur verò & Lotos arbor in Africa, sed ab Italica in fructu aliqualiter differens, vt Plinius apertis verbis lib. XIII. cap. XVI. ostendit: Africa, inquit, quà vergit ad nos, insignem arborem Lotos gignit, quam vocant Celtin, & ipsam Italiæ familiarem, sed terra mutatam. Magnitudo quæ Pyro, quamquam Nepus Cornelius breuem tradat. Incisuræ folio crebriores; alioquin Ilicis videteotur. Differentiæ plures, eæque maximè fructibus fiunt. Magnitudo huic Fabæ, color Croci, sed ante maturitatem alius atque alius, sicut in Vuis. *Lotus Africana.*

Nascitur deosus in tamis Myrti modo, non vt in Italia, Cerasi: tam dulci ibi cibo, vt nomen etiam genti terræque dederit, nimis hospitali aduenarũ ubliuione patriæ.

Fetunt ventris non senture morbos, qui eum mandant, Melior sine interiore nucleo, qui in alteto genere osseus videtur. Vinum quoq; exprimitur illi; simile mulso, quod vltra denus dies negat durare, idẽ Nepos: baccaique contusas cum alica ad cibos dolus cõdi. Quin & exercitus pastos eo accepimus, vltrò citroque commeantes per Africam. Ligno colos niger. Ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breuesque alios vsus excogitant. Hæc ibi natura tiburis. Hactenus Plinius.

Præcipuam autem hanc, eodem loco ait, circa Syrtes ac Nasamonas, lib. XCIIII. cap. VII. haud procul à Syrti minore insulam esse tradit Menyngem, Lotophagitim dictam, a copia Lotorum.

Strabo autem lib. XVII. non modò Menyngem, sed & ipsam minotem Syrtim Lotophagitim dici affirmat: In principio, inquit, Syrtis insula quædam adiacet obiongæ, oomioe Cercinnitis: item altera minor Cercinnitis: his continua est minor Syrtis, quam Lotophagitim Syrtim vocant, huius sinus ambitus est M. & DC. fere stadiorum; oris latitudo DC. iuxta vtrumque promontorium insulæ adliæresount continenti, Cercinna scilicet & Menynx, magnitudine æquales. Menyngem Lotophagorum terram putant, cuius Homerus meminit, & signa quædam extant, & Vlyssis ara, & fructus ipse. Nam Lotus arbor multa in ea est fructu suauissimo. Hæc Strabo.

Describit & hanc Lotum Theophrastus lib. IIII. Genera eius complura esse refert, fructu discreta: qui magnitudine Fabæ, maturescens Vuarum more colorem immutat. apud Lotophagos editur, dulcis, suauis, innocuus, & ventri salubris: suauior verò qui absque nucleo, ex quo & vinum exprimitur.

Natura autem hæc Lotos, eodem auctore, perpetua est: exemplo sunt Loti, de quibus Plinius lib. XVI. cap. XLIIII. Romæ, inquit, Lotos in Lucinæ area, anno qui fuit sine Magistratibus CCCCLXIX. Vrbis æde condita, incertum ipsa quanto vetultior. Esse quidem vetustiorem non est dubium, cùm ab eo luco Lucina nominetur. hæc nunc circiter annum CCCCL. habet. Antiquior illa est, sed incerta eius ætas, quæ Capillata dicitur, quoniam Vestalium virginum capillus ad eam defertur. Verùm altera Lotus in Vulcanali, quod Romulus constituit ex victoria de decimis, æquæua vrbi intelligitur, vt auctor est Massurius.

Græcè hæc arbor λωτός: Latinè à Plinio Celtis vocatur: ab Italis *Perlaro*: à Tridentinis *Bagolaro*. Sunt verò & eiusdem nominis herbæ trifoliæ complures, de quibus Peiopt. IIII. lib. IIII. latissimè scriptum est.

In Ægypto etiam quædam Lotos, ex palustrium genere: huic, vt Theophrastus ait, caulis natura similis Fabæ (videlicet Ægyptiæ) & fructus eodem modo: nascitur enim fructus in capite modo quo in Faba: flos candidus lilio foliorum angustia proximus: radix huius Loti, κέρατα dicti, rotunda & Mali Cotonei amplitudine, cortice nigro, quali nux Castanea tegitur, *Lotus Ægyptia.* *Κέρατα.*

tur; cuius interius candidum elixum aut assum gratum cibis: manditur verò & crudum, sed crudo grauius decoctum.

Lorus autem arbor (vt ad hanc redeat dictio) non multæ adstrictoriæ facultatis est particeps, auctore Galeno, sed & tenuium partium ac exiccatoria.

Ramentorum ligni decoctum siue potum siue infusum dysentericis & fluxione veteri laborantibus auxiliatur: citam aluum cohibet, & capillos rufat: & defluentes, addit Galenus, cohibet. Coquuntur autem, eodem auctore, ramenta, interim in aqua, interim in vino, nimirum prout vlus poposcerit.

De Azedarach. CAP. XXVI.

Azedarach.

Quorundam etiam.

ARBOR magna Azedarach est, cuius folia ex pluribus compolita, Fraxini, Orni, aut Sorbi referunt, sed tamen minùs densè cohærentia, & profundioribus incisuris per circumferentiam ferrata, colore saturo virentia: flores quinque angustis foliolis stellæ instar radiati, è medio longiore tenuq; eminente calyce: fructus forma Ziziphorum instar, sed luteo colore pallescentes, gustu viroso & amaricante, sapore ingrati, osseo intus nucleo; quem tranfmisso licio ad precatorias catenulas, aliarum sphærularum loco, nonnulli adhibent.

In Italiæ quorumdam monasteriorum septis hanc arborem haberi Matthiolus refert: Lobelius Venetiis & Norbonæ frequentem esse ait. Solet verò & olim in elegantissimis Belgij viridariis seri ac coli.

Nomen autem huic ab Auicenna Azedarach, aut, vt nonnulli legunt, Azedaraeth: & nominant eam, ait, in Rechi arborem Myrobalanorum: & in Tabrasten, & Kien, & Thahich. Recentiores autem non parum errarunt, hanc Sycomorum esse volentes; & non multò minùs, qui Loton arborem affirmarunt.

At flos huius, auctore Auicenna, calidus est ordine tertio, & siccus in fine primi: obstructiones aperit, ac præcipuè cerebri: fructus pectori valde nocet, ventriculo aduersatur, ac molestiam adfert: perniciosus est, & fortassis interficit. Aqua foliorum pedunculos enecat, & capillos longiores reddit.

Fertur & decoctum corticum, Fumoterræ & Myrobalanis additis, conferre aduersus febres ex pituita natas. Succus extremorum foliorum cum melle venenis resistit.

Similia & Rhasis habet: Azedarecht, ait, calida est & ficca; obstructionibus quæ in capite congrua existit: capillos prolongat. Fructus tamen eius valde stomacho nocuus, qui & quandoque perniciosus inuenitur. Matthiolus folia huius & lignum animalia etiam necare tradit: veneno verò ipsius, remedijs quibus Nerio occurrendum.

STIR-

STIRPIVM HISTORIÆ PEMPTADIS SEXTÆ LIBER QVINTVS ET VLTIMVS,

DE PERPETVA FRONDE VIRENTIBVS, ET CONIFERIS, ET RESINIFERIS.

PRÆFATIO.

IAM *ad operis nostri κορωνίδα ac finem properamus, vltimumq; non modò sexta Pemptadis, sed & totius stirpium historiæ librum aggredimur, quo non pauca comprehenduntur perpetua virentes fronde, inter quas Coniferæ ac Resiniferæ occurrunt; de quibus pro operis nostri instituto deinceps agendum.*

Auspicamur autem à Lauro semper frondente ac virente fruticæ, atque eodem quoque coronario. Operi fine imposito, veluti & certamini feliciter peracto, corona debetur. Non quidem cuiuis absoluto eadem, sed pro eiusdem conditione differens. Medico operi nulla aptior quàm ex Lauro conferri potest. Apollini siquidem hæc sacra est: dedicata quoque & adamata. Apollo autem non vaticinationis tantummodò, sed & Medicinæ parens ac inuentor celebratur: atque vniuersarum herbarum est subiecta potentia fertur. Opportunè idcircò ad operis huius finem Laurus aditum præbet.

DE LAVRO. CAPVT I.

Laurus.

LAVRVS non rarò mediocris arboris altitudinem assequitur: ramis pluribus luxuriat, cortice virentibus. folia ei oblonga, lata, dura, colore virẽtia, suaueolentia, sapore nonnihil amaricantia: flores herbacei coloris secundùm ramulos ac folia exeunt: baccæ siue fructus rotundis longiores, cortice integuntur nigricante; interior harum nucleus in duas partes finditur, veluti Persici, & Amygdali, aliorumque, colore è ruffo subnigricãs, odoratus, sapore cum exigua acrimonia nõnihil amaricans. 1.

Huius verò & altera species fruticosa magis existit, à radicibus germina plura emittens, quæ tamen in altitudinem tantam vt prior, non assurgit, & corticibus ramulorum rubet: folia verò etiam teneriora ac minùs dura habet: ceteris priori non absimilis. 2.

Duas autem has Laurus Dioscorides haud ignorauit. Quamdam enim tenuifoliam esse ait, alteram verò πλατυτέραν siue folio latiorem; aut potiùs ζαχυτέραν, id est, duriorem, quod magis conuenit.

Nascitur Laurus in Hispania, Italia, aliisque calidioribus regionibus: solo apud Belgas salsilagine infecto meliùs proficit, vt in Zelandiæ insulis: alibi cura eget, & hieme à frigore arceri debet.

Vere noua germina, atque vnà flosculos profert: baccæ sub Autumnum perficiuntur. Viret arbos perpetuò.

Græcis hæc Δάφνη dicitur: Latinis Laurus: Italis *Lauro*: Germanis Lorbeerbaum: Belgis Laurus boom: Gallis *Laurier*: Hispanis *Laurel*, *Lorer*, & *Loureiro*: Anglis Laurel / vel Bay tree: Bohemis Bobeck.

Fructus Græcis δαφνίδες: Latinis Lauri baccæ: Germanis Lorbeeren: Belgis Bayebeere: Hispanis *Vayas*.

A Δάφνη

A Δάφνη Ladonis filia quam Apollo adamauit, nomen habere à Poëtis fertur.

At Lauri baccæ & folia, vt Galenus ait, reficcant & excalfaciunt vehementer: plus tamen fructus quàm folia.

Cortex minùs actis & calidus eſt, ſed magis amarus: habet verò & adſtrictionis nonnihil.

Lauri baccæ cum melle aut paſſo in eclegmate proſunt. Dioſcorides ait, aduerſus phthiſim, orthupnœam, & omnes circa thoracem defluxiones ſiue rheumatiſmos: conra ſcorpionum ictus ex vino bibuntur: vinligines ſiue ἀλφοὺς expurgant: expreſſum vero harum aurium doloribus & auditus grauitati auxiliatur, cum vino verere & roſaceo oleo inſtillatum: miſcetur verò & illud acopis, & calfacientibus ac diſcutientibus vnguentis.

Noſtra ætas baccis non ad pulmonis aut pectoris morbos vritur, ſed ad ventriculi, iocinoris, lienis, ac veſicæ affectus has exhibet: refrigeratum ventriculum concalfaciunt: concoctionem crudorum humorum promouent: languentem appetentiam excitant: cibi faſtidium pellunt: iocinoris ac lienis obſtructiones aperiunt: vrinas ciunt: menſes mouent, & ad ſecundarum expulſionem faciunt.

Oleum verò ex his expreſſum aut decoctione elicitum, ſcabiem atque ſimiles cutis fœditates citò curat: cœlis atque ab alto delapſis quoque illitum prodeſt: ſuggillata tollit & ſanguinem concretum, & humores circa dulentem locum digerit ac diſcutit.

Folia, Dioſcorides ait, in balneo aut inſeſſu vteri ac veſicæ vitia conuenire: virentia folia placide adſtringere: trita verò ac impolita veſparum ac apum ictibus mederi: cum polenta autem & pane inflammationem omnem mitigare, mitigate verò & ſtomachum cum potu aſſumpta, ſed vomitum ciere.

Coquuntur verò Lauri folia à recentioribus non tarò cum nonnullis cibariis, præſertim piſcibus: verùm inde nulla nauſea accedit, ſed cibus iſtis conditus ſapidior, ac ventriculo gratior redditur. Radicis cortex, auctore Galeno, calculos confringit, & iocinori prodeſt, trium obolorum pondere ex vino odorato potus: quod & Dioſcorides habet, qui & addit, fœtus in vtero necare.

De Tino, ſiue Lauro ſilueſtri. CAP. II.

Tinus, Laurus ſilueſtris.

TINVS Lauro minor ac humilior eſt: ramulis oblongis, articulatis, in alas diuiſis: foliis latis, lucidis, relucentibus, Lauri æmulis, odore deſtitutis, non alternatim diſpoſitis, ſed è ſingulis articulis ſitu oppoſitis: floſculis in vmbellis paruulis ad tamulorum cacumina albidis, foris ſubinde nonnihil purpuraſcentibus: baccis veluti Myrti, ſed longioribus, ac cæruleæ elegantiſſimi coloris.

Peregrina hæc ſtirps Belgio eſt, in pauciſſimorum hortis olim conſpicua. Italiæ ac Hiſpaniæ agri, tum & aliarum regionum huius feraces exiſtunt: pro quarum differente ſitu ac natura mutationem quoque nonnullam accipit.

Viret Tinus perpetuò, & frequenter vno eodemque tempore cum flore & maturis baccis conſpici poteſt.

Tino huic nomen eſt, dicitur & Laurus ſilueſtris, ſiue δάφνη ἀγρία: à Catone Laurus ſiluatica: Italis *Lauro ſaluatico*: ab Hiſpanis *Vua de perro*: ab aliis *Follado*: à nonnullis *Durillo*.

Occurrit huius apud Plinium mentio lib. xv. cap. xxx. his verbis: Tinus, hanc ſilueſtrem Laurum aliqui intelligunt, nonnulli ſui generis arbotem. Differt colore: eſt enim ei cærulea bacca.

De viribus verò huius nihil vel Plinius, vel veterum alius quidquam habet.

De

De Rhododendro. CAP. III.

Rhododendrum.

ARBORESCENS stirps Rhododendrum est, Lauri effigie spectabilis: folia eius oblonga, maiora latioraq; quàm Amygdali, crassa item duraque: flores elegantissimi, rubentes Rosarum speciem exhibent; quibus pereuntibus siliquæ succedunt digitalis longitudinis, teretes, in quibus semen lanosis floccis albidis implicitum, qui & vento sicuti pappi abripiuntur: radix longa, polita, & lignosa.

Nascitur, inquit Dioscorides, in ὀρεσδείτοις, id est, amœnis viridariis, maritimis, & secus flumina: in Italiæ quibusdam humiliore modi locis reperitur.

Iunio mense flores prodeunt, siliquæ serùs perficiuntur.

Apud Græcos νήριον: à Nicandro νηΐς: Latinis similiter Nerion: item & ῥοδόδενδρον, Rhododendron, & ῥοδοδάφνη, Rhododaphnè, id est, Rosea arbor, & Rosea Laurus: à nonnullis verò, vt inter spurias voces, σπόγγος, αἱμοσαεὶς: in Officinis Oleander: Italis *Oleandro*: Hispanis *Adelfa*, *Eloendro*, ac *Alendro*: Gallis *Rosagine*.

Nerion autem siue Rhododendron solis imposterum digerendi vim, vt Galenus ait, obtinet. at si intra corpus assumatur, perniciosum ac venenosum non tantùm hominibus, sed pleriisque etiam pecudibus.

Vim habent, Dioscorides scribit, flores & folia canibus, atinis, mulis, & plurimis aliis quadrupedibus animantibus exitialem ac lethalem: hominibus vero ex vino pota, sunt contra serpentium morsus præsidia, ac magis addita Rura Imbecillæ animantes, vt oues & capræ, si aquam bibant in qua folia maduerint, moriuntur.

De Iunipero. CAP. IIII.

INTER Iuniperos vna minor, altera maior peregrina. Est verò harum quædam florem edens, non tamen fructificans: alia fructum gignens florem haud adfetens.

Minor Iuniperus liguosus est frutex, frequentibus aliis ramosus: cortice membranaceo sponte disrumpente: materia ligni fulua, & cùm accenditur odorata: foliola habet angusta, acumine pungentia, spinas ideircò magis quàm folia referentia, non tamen admodum duras: baccæ eius, quæ fructum ferr, initio viridis, per maturitatem nigræ, legitimæ Fabæ, (in Græco perperàm καρύου pro κυάμου legitur) ac Ochri, id est, Eruilæ magnitudine: radices hinc inde sparguntur, quædam tamen alte descendunt. *Dioscoridis locus emendatus.*

Iuniperus maior ad Cupressi altitudinem subinde excrescit, folio maiore ac duriore, fructu quoque grandiore, ad Auellanæ nucis quantitatem accedente, & fere instar Gallæ, Bellonio auctore. Lachrymam hæc fundit liquidam æthuis mensibus, quæ caloris officio in gummi coit.

Minor Iuniperus passim in vtraque Germania, Gallia, & alibi gignitur in incultis, desertis, apricis, montosis: rarò ad plana descendit, & frequenter humilis, sessilibus in terra ramulis late sese diffundens, quandoque tamen exiguæ arboris instar se attollit, præterrim cultu accedente, aut in calidis regionibus.

In Tauro monte Bellonius maiorem gigni refert: Aloisius Anguillara iuxta littora maris Ligustici & Adriatici, & in Illyrico Iuniperum magnas baccas terentem: alij in Galliæ quoque Prouincia reperiri scribunt. Asperis maritimisque locis plerumque nascitur, vt inter notha Dioscorides.

Vtraque Iuniperus perpetua fronde virer, nec frigora horret: fructum tardè perficit, nec ante biennium, singularis camè annus nouos promit, quo fit vt nunquam absque fructu sit, & recen-

Iuniperus.

recentes veteres occupent. Autumno autem demum ad maturitatem perueniunt.

Iuniperus Græcis ἄρκευθος: Officinæ Latinam vocem retinent: Arabibus *Arconas*, & *Archencas*: Italis *Ginepro*: Germanis Weckholter: Hispanis *Enebro*, *Ginebre*, & *Zimbro*: Gallis & Belgis *Geneure*: Anglis Iuniper tree: Bohemis Jalowec.

Appellatur verò & minor ἄρκευθις, ιωπτίθιος, & ἀκαλύλις, vocibus quidem inter notas relatis.

Maior verò & similibus vocabulis χαμαίκεδρος ἀγρία, ἢ ἀκανθίνη, necnon & μαστίθιος.

Bacca Iuniperi Græcis ἄρκευθις dicitur, quamquam & ipsa Iuniperus ἄρκευθις quandoque appellatur: Germanis Krametbeer/ Weckholterbeer: Belgis Omeuerbessen: Hispanis *Neurinas*: Bohemis Zeno Jalowcowe.

Lachryma Iuniperi, recepta Officinis voce, Vernix nuncupatur: Serapioni Sandarax & Sandaracha dicitur. Græcis verò alia Sandaracha Auripigmenti species, quæ in iisdem metallis quibus Auripigmentum gignitur, longè à Vernice hæc differt. Plinius lib. xi. cap. vii. & alterius quoque Sandarachæ meminit, quæ Errhace & Cerinthus vocatur: hæc est apum, dum operantur, cibus.

Calida autem & sicca est Iuniperus: vtrimque, vt Galenus air, tertij ordinis. Baccæ verò & calidæ sunt, sed non perinde siccãtes. Vernix primo ordine excalfacit ac siccat, vt Arabes referunt.

Iuniperi fructus iecur renesque, Galeno auctore, expurgat: crassos glutinososque humores extenuat: salubribus medicamentis & antidotis admiscetur: affatim sumptus stomachum mordicat, caputque calefacit: alui excrementa nec retinet, nec propellit: vrinam cit. Potum hunc, Dioscorides ad vitia thoracis, tusses, inflationes, tormina, & venena prodesse: conuulsis, ruptis, & vuluæ strangulationibus conferre refert.

Aduersus autem veterem tussim, & difficilem illam, qua subinde pueri, excruciantur, & per quam crudi, lenti, viscosi humores, sanguine vnà quandoque permixto euciuntur, decoctum borum plurimum valere certissimum est.

Nonnulli in Bohemia aquam, in qua fructus isti macerati, alterius potus loco assumunt, qui admodum salubriter viuunt. Vtiliter autem hæc aduersus febres pestilentes & venena bibitur. retinet autem haud ingratum. Superfunditur non semel tantùm aqua, sed priore fere exhausta, iterùm vasculum noua adimpletur.

Foliorum ac ligni accensorum suffitu serpentes fugantur: & si quæ est maligna aëris qualitas, hoc emendatur. Succum foliorum ex vino illitu & bibi, aduersus viperarum morsus prodest.

Corticis cremati cinis cum aqua illitus, lepras eximit.

Ramenta ligni assumpta pernicioſa esse, vulgaria Dioscoridis exemplaria habent: sed emendatiora nequaquam: nec quisquam veterum hoc asserit.

Vernix defluentes è capite pituitosos humores suffitu reprimit: assumpta potaque ventriculo ac intestinis crudos pituitososque inhærentes humores concoquit: lumbricos & ventris tineas necat: mensium profluuia & hæmorrhoides sistit: commendatur & ad sanguinis sputationem, sinuosa vlcera inspersa siccat ac carne replet: cum oleo rosato permixta manuum & pedum rimas sanat.

Fit ex hac cum oleo ex semine Lini temperata, liquida Vernix, cuius vsus ad tabulas depictas illustrandas, tum etiam ad ferri nitorem, & à rubigine defensionem, vtilis.

De Oxycedro, siue Cedro minore. Cap. v.

IVNIPERO similis Oxycedrus, quæ & minor Cedrus dicitur, ad differentiam videlicet magnæ, proceræ & comiferæ arboris Cedrelates, de qua posterius. Huius verò & duo genera,

Oxycedrus Phœnicea.

Oxycedrus Lycia.

nera, Theophrasto ac Plinio auctoribus: Lycia videlicet & Phœnicea.

Phœnicia Cedrus, quæ & Oxycedrus, caudice ramisque tortuosis ac nodosis, in alas com- 1.
plures diffusis, Iunipero persimilis apparet: ligni materies rubet, & vti Cupressi redolet: folia angusta & acuminata, Iunipetinis duriora, acutiora, magisque pungentia, ac circa cauliculos rariora: fructus Auellanæ subinde nucis magnitudine, aut, vt Theophrastus, Myrti baccarum, per maturitatem fuluus aut rubescens, odoratus, gustatuque adeò suauis, vt & rustici subinde addito pane hoc vescantur.

Exudat quoque ex huius caudice, in calidis regionibus, gummi durum & perspicuum, Mastichi simile, quod tamen non vti hæc in mandendo lentum coalescit, sed friabile in tenuissimas facile resoluitur partes.

Altera humilis Cedrus Lycia, prioris altitudinem haud assequitur, caudice verò similiter 2.
tortuoso, brachij crassitudine, alis multis ramoso: cortice scabro, externus fuluo, interiùs rubente: folia frequentiora, initio Iuniperi æmula, sed tamen paulò breuiora; tertio verò aut quarto anno crassiora, & tereti figura, ad Cupressi vel alterius Sabinæ accedunt, retusa videlicet & minimè pungentia, quæ digitis tacta odorem spirant peregratum. Ita vna eademque stirps interiùs acuta & pungentia, superiùs verò crassa & retusa promit folia: vt à doctiss. Clusio diligentissimè obseruatum: fructus autem huius rotundus baccarum Iuniperi instar colore per maturitatem flauus, ad ruborem inclinans: gustu subamarus, ceterùm odoratus.

Vtraque humilis Cedrus Germaniæ non modò inferiori, sed & superiori peregrina. Amant tamen, vt Theophrastus ait, saxosis & frigidis nasci.

Phœnicia Oxycedrus in Italiæ, Hispaniæ, ac Asiæ quibusdam locis, & alibi procerior 1.
& maior exit. Quæ etenim in Gargano Apuliæ monte multò alibi enatis altior, procerior, ac amplior est, baccasque profert maiores, nucem Ponticam magnitudine æquantes, ac dulciores, vt diligentissimus scriptor Bellonius refert. C. Clusius Oxycedrum & Iuniperum tantæ magnitudinis in nonnullis Hispaniæ locis se obseruasse tradit, vt ad hominis crassitudinem caudex earum accesserit.

Lycia in Galliæ Prouincia haud procul Massiliâ reperitur, & in magna Græciæ parte, in 2.
Illyrico ac Epiro gignitur.

Perpetuò vtraque virens est, & hybernis quoque mensibus fructu ambæ grauidæ, vtpote semper prægnantes, vetere nouum excipiente. Vere noua germina, rudimentaque fructuum promunt: Autumno maturatem altero anno, veluti Iuniperi baccæ, assequuntur.

Minores ac humiles Cedri appellantur, ad differentiam Coniferæ proceræ Cedrelates.

1. Prior ὀξύκεδρος ac κέδρος φοινίκη, Oxycedrus, siue acuta Cedrus, & Cedrus Punica: à Plinio verò Phœnicea cognominatur, a Phœnicen coloris fructu. Hanc Hispani *Enebro* quoque, Clusio teste, appellant, eodem videlicet quo Iuniperum nomine; in quo & veteres nonnullos imitari videntur, qui Iuniperum & Cedrum nominibus minimè diuiserunt, sed ambos, vt Theophrastus ait, Cedros vocarunt; Cedrú tamen cum additione ὀξύκεδρον nuncupantes.

2. Altera retuso folio λύκια κέδρος Theophrasto: Plinio similiter Lycia Cedrus dicitur: in Galliæ Prouincia *Mentone*: hanc nonnulli Sabinam appellant, ac pro Sabina, qua carent, vtuntur veluti Pharmacopœi Epidauri, & in plurimis Græciæ ciuitatibus, tum & in Illyrico ac Epiro: Bellonio teste. Suur verò qui & θύον siue Thyam esse existiment, sed Thya, auctore Theophrasto, non modò caudice, folijs, & ramis, sed & fructu Cupressо similis est: nuius verò fructus cum Cupressi galbulis non conuenit.

Cedrin. Cedri fructus κεδρίδες Theophrasto appellatur. Est tamen, & ipso teste, Cedris (Gazæ Credula) ex genere στροβίλων siue fruticantium, paruum quoddam, quod numquam arboreſcit.

Gummi autem siue Lachryma, quæ ab Oxycedro profluit, Vernix quoque dicitur, ac eius loco diuenditur.

Ceterùm Cedrus minor, auctore Galeno, calidæ ac ſiccæ temperaturæ, & tertij quodammodò ſecundùm vtrumque ordinis. Materies verò eius veluti Iuniperi odorata, & ad ſuffimenta vnà cum foliis vtilis.

Cedrides, id est, baccæ siue fructus humilis Cedri, moderatiores vires eodem teste habent, sic vt & comedi queant: si liberalius tamen quis iis vtatur, capiti dolorem inferunt, & ardorem ac morsum in ventriculo sentiet. Est autem inter Cedrides discrimen, nam Phœniciæ Cedrides minus calent ac resiccant, vtpote dulciores, gustatuque suauiores, ad edendum ideircò vtiliores; alimenti verò corpori & nonnihil conferunt. Lyciæ verò fructus acres, calidiores & ſicciores etiam quàm Iuniperi, à quibus acrimonia potissimùm differunt: alimenti omnino nihil adferunt, ac etiam ſiquis parcissimè ipsis vtatur, stomachum mordicant, & capiti dolorem inferunt.

Sabina.

1. *Dioscoridis locus emendatus.*

2.

De Sabina. CAP. VI.

SABINA duûm est generum: vna folio Tamarici ſimilis, altera Cupressum refert.

Prior humilis est ac breuis arbuſcula, in latitudinem frequenter ſeſe diffundens ac explicans, immortali coma virens: foliis Myricæ [Græcum exemplar perperàm κυπαρίσσῳ] ſed durioribus, & aliquantulùm ſpinoſis, graui odore, acuto feruidoq; guſtu: fructus, rotundæ ſunt baccæ, nigricantes, Iuniperinis ſimiles.

Altera Sabina arbor est procera, vt Bellonius ait, Amygdali altitudinem petens, & ad Cupressi ſatiuæ ſimilitudinem multum accedens: caudice ſinuoſo, craſſo, & tantæ quandoque amplitudinis, vt hominis vlna comprehendi nequeat: ligni materies vt Iuniperi & Oxycedri intenùs ruber: cortex haud valdè craſſus, rufus: folia elegantiſſimo virore nitent, Cupressinis ſimilia, frequentiora tamen, ſapore amara, aroma olent, & reſinaceum quiddam præ ſe ferunt: rami latiores multis adnatis appendicibus alarum inſtar expanſi, veluti Piceæ & Taxi, in quibus baccæ frequentes, admodum rotundæ Cedridibus ſimiles, quæ initiò virent, maturitatem verò conſecutæ, ex cyaneo ſiue cæruleo nigricant.

E radice

Sabina altera. Sabinæ alterius altera icon.

E radice huius Resina quandoque fluit, quæ concreta Vernici similis, & in mandendo quoque friabilis est.

In montibus ac siluis, aliisque perinde incultis vtraque gignitur, veluti in Creta, Mysia, & alibi. P. Bellonius vtramque in Tauri, Amani, & Olympi montium excelsis à se repertam memoriæ prodidit.

Prior in vtriusque Germaniæ, & Galliæ hortis frequenter culta reperitur: seritur hæc semine & surculo. Defigendi surculi mediocriter humido ac vmbroso loco, donec radices egerint: frutices ab his enati in latus declinant, rami naturam retinentes. Quæ verò ex semine sata est Sabina, rectius assurgit: tempore progressu hęc semina profert, illa vt plurimùm sterilis permanet.

Viret perpetuò vtraque, fœtibus suis grauida altera frequenter hieme reperitur, semper siquidem fructus arbori huic inūdet; prius enim quàm veteres perficiuntur, noui superueniunt.

Græcis βεάθυς aut βρίθυ, vel, vt nonnulli legunt, βεάθυξ dicitur: Latinis Sabina: βάρυθρον verò & βάρυν vocibus spurijs. Prior vulgò in Officinis Pharmacopœorum cognita Sauinæ nomine: à nonnullis Sauimera: Itali & Hispani Latinam appellationem seruant: Germanis Sibenbaum: Belgis Sauelboom: Gallis *Sauenier:* Bohemis Kłasietka. 1.

Alteram Cupressum Creticam quidam, inquit Plinius, dixerunt. Idem lib. XII. cap. XVII. Brutæ arboris memurit. Hanc alteram Sabinam esse sunt qui opinentur, & transpositis vocalibus pro βεάθυ, Bruta legi. Describitur siquidem à Plinio lib. XII. cap. XVII. Cupressо similis his quidem verbis: Petunt in Elymæos arborem Brutam, Cupressu fusæ similem, exalbidis ramis, iucundi odoris accensam, & cum miraculo historiis Claudij Cæsaris prædicatam. Folia eius inspergere potionibus Parthos traditur. Odorem esse proximum Cedro, fumumque eius contra alia ligna remedio. Nascitur vltra Palitignon in finibus oppidi Sittacæ, monte Zagro. Hæc ille. 2. Bruta.

Elymæi autem in Assyriorum regione post Sagrum montem supra Babylonios Straboni describuntur, haud procul à Sinu Persico Ptolomæo. Difficilè idcircò fuerit Brutam esse Sabinam alteram affirmare, cùm tanta loci distantia haud dubiò differentiam adferre queat,

& non nisi paucis ac breuiter descripta sit. Plus similitudinis cum Sabina Thya habere videtur à Theophrasto descripta: sed tamen cùm Thya fructu Cupressum referat, non Cedrides, satis quoque manifestum, Sabinam alteram non esse Thyam. Non esse quoque hanc Vitæ, a recentioribus appellatam, arborem, ex subsequentibus euidens fiet, ac indubitatum relinquetur.

Sabina autem tertij ordinis cùm excalfacientium, tum desiccantium, & ex numero eorum, quæ vel maxime tenuium sunt partium, vt Galenus ait.

Sabina eum vino decocta, aut epota, sanguinem per vrinas ducit, menses suppressos etiam potenter prouocat: secundas post partum relictas eicit: fetum mortuum expellit: nocet & viuo. Eadem subtus appolita vel suffita posse existimatur.

Plinius cum melle & vino sumptam regio morbo medeti scriptum reliquit. Rarum sunt vitium verrucæ in pene extuberantes, has tollit Sabinæ ex aqua decoctum, si eo foueantur, inspersò deinde puluere.

De Cupresso. CAP. VII.

Cupressus.

Cupressi ramus cum fructu.

PROCERA arbor Cupressus est, caudice longo surrecto, fastigio acuminato: ramis compluribus in orbem cingitur, qui non in amplitudinem diffunduntur, sed secundùm caudicem assurgunt, cacumen tamen non attingentes, coni similitudinem effingunt: ligni materies dura, solida compacta, odorata, & sublutea, ferè veluti Sandalorum luteorum, sed paulò dilutiore colore, nec canem, nec vetustatem sentit, nec fissuram sponte capit. Folia oblonga, teretia, veluti Tamaricis, sed carnosiora. Fructus ad ramulos dependent Larignis conis tere assimiles, sed tamen crassiores & compactiores; qui per maturitatem sponte in rimas fatiscunt, semenque deinde delabitur, ac vento impellente excutitur, paruum, planum, prætenue, obsoleti coloris, quod formicis gratum, ciboque ab ipsis expetitum.

Huius genera duo nonnulli statuunt, feminam, & marem: feminam quidem sterilem, marem verò fecundam. Theophrastus ex femina marem prouenire, nonnullos affirmare refert. Fundit autem Cupressus liquidam quamdam resinam, Linguæ consistentia similem, sed sapore acerrimam.

Loca

Loca feruida, inquit Theophrastus, Cupressum habent, vt Creta, Lycia, Rhodus: in Cyrenensi agro etiam prouenit: in Cretæ autem montibus Idæis, Leucisque, id est, albis vocatis, super summa quotum nix numquam deest, etiam reperiri affirmatur. Bellonius negat in iugis horum montium inueniri, sed circa radices in tuberibus & superciliis montium. Aduena quondam Italiæ, nunc verò Galliæ ac Germaniæ inferiori. Nullo pacto nec fimum nec aquam concupiscit: emori dicitur si nouella copiosè adaquetur. Ceteris in locis semine exit, in Creta verò etiam ἀπὸ τῆ πλαγῶν, id est, ex ramulis.

Semper viret ipsa arbos: fructus ter vno anno colligi possunt, Ianuario, Maio, ac Septembri mensibus; idcircò & Trifera appellatur.

Κυπάρισσος, vel κυπάριττος Græcis: Latinis Cupressus: Officinis Cypressus: Italis *Cipresso*: Gallis ac Hispanis *Cipres*: Germanis Cypressenbaum: Belgis Cypreſſ boom.

Fructus σφαῖρια τῆς κυπαρίσσου: Latinis Pilulæ Cupressi, Nuces Cupressi ac Galbuli dicuntur: Officinæ Nuces Cypressi appellant. Dim olim hæc sacra habita fuit, & ferahs dicta; ex quo ereditur vmbra eius infausta.

Cupressi autem folia, germina, & recentes galbuli, resiccandi vim habent, & vnà adstringendi, absque insigni tamen acrimonia aut caliditate: tanta autem & caliditas eis adest, quantum satis sit deducendæ in altum abstrictioni & acerbitati, vt Galenus auctor. Magna vlcera in duris corporibus congluinant: in alto latentes in flaccidis affectibus humiditates innoxiè tutoque depascuntur atque absumunt. Ad enterocœlas hoc modo ptosunt; partes siquidem præ humiditate laxas reliccant, deinde ipsis robur addunt. Quidam etiam ad carbunculos & herpetas polentæ permiscentes his vruntur.

Pilulæ tusæ ex vino, auctore Dioscoride, in dysenteria, alui fluore, & si reiiciatur, commodissimè bibuntur. Eosdem decoctum hatum & foliorum præbet effectus.

Folia suffitu culices abigere feruntur: atque idem posse pilulas. Ligni ramenta vestimentis interposita à tineis ea tuentur. Resina tineas, vermiculos, & teredines quoque necat.

De Thya, siue Cupresso siluestri ex Theophrasto & aliis.

Cap. viii.

Thya, auctore Theophrasto, procera ac perpetuò virens est arbor, Cupresso adeò forma similis, vt & ramis, caudice, foliis, & fructu ipsam referat, ac potius siluestris quædam Cupressus: materies ligni solida, odorata veluti Cedri, quæ non corrumpitur: radice huius nihil crispius, pretiosa opera idcircò ex hac conficiuntur.

Præcipua autem hæc est iuxta Ammonis delubrum, & in reliqua Cyrenaicæ regionis parte enascitur montium cacuminibus locisque algentibus. Cupressum verò quamdam siluestrem in Creta quoque reperiri Bellonius refert, quæ non ad aliarum Cupressorum altitudinem excrescit, nec metæ modo fastigiata attollitur, sed humiliore statu contenta patulam comam in altitudinem diffundat: caudice verò & crasso eam esse affirmat. Sitne hæc Thya, de qua Theophrastus & Plinius, expendendum reliquimus. *Cupressus siluestris.*

Serotina autem Thya est, & tardissimè germinat.

Græcis θύα siue θεία & θύον: differt ab his θύεια non stirpis nomen, sed mortarij, in quo res aridæ teruntur. Nota (inquit Plinius lib. xiii. cap. xvi.) Homero Thya: hanc igitur intet odores vri tradit in delicijs Circes, quam Deam volebat intelligi, magno errore eorum, qui odoramenta (videlicet omnia) in eo vocabulo accipiunt, cùm præsertim eodem versu Cedrum & Thyam (Lancem perperàm exemplaria) vnà tradat: in quo manifestum, de arboribus tantùm locutum. *Θύεια.* *Plinij locus restitutus.*

Extat versus Odysseas quinto, vbi Mercurium inducit Iouis mandato Calypsus antrum petiisse, & Thyæ Cedrique combustarum arborum odorem longè præsensisse: ait enim,

——— πλόον δ' ὁδμὴ
Κέδρου τ' ἀνδάνου θύου τ' ἀνὰ νῆσον ἐδαίδει.
——— *Ex longinquo odorem*
Cedri & incensæ Thyæ iuxta insulam olebant.

Theophrastus magnum huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens templorum veterum contignationes, quamdamque immortalitatem materiæ in tectis, contra vitia omnia incorruptæ.

De arbore Vitæ dicta. Cap. ix.

Quæ arboris Vitæ nomen accepit, in altitudinem excrescere posse fertur: caudice assurgit lignoso, duro, & nodoso, cortice è rubro nigricante conuestito, ramuli ab hoc

Arbor Vitæ.

vtrimque complures alterni sparguntur, à quibus rursus alij frequentes alarum instar expansi, qui recti essent, si non ad foliorum exortus reflecterentur, & adeò applanati apparerét, veluti si prælo compressi forent. Folia autem Cupressi quodammodò referunt, sed tamen planiora, & supra inuicem sessilia, veluti compacti nucamenti coharerent. Flosculi in extremis ramulis exigui, ac suffluxi exoriuntur, subsequente cono perquàm exiguo, nuclei strobili nucis paneæ magnitudine, e tenellis squamulis compacto, quo dehiscente paleacea quædam semina excidunt exigua.

Odorarus totus frutex est, & ceteris huius generis odoratior: folia gustata amaricant, quorum odor contritorum ita digitis adhæret, vt difficulter ablui queat. Spirant autem hunc odorem non modò virentes ramuli ac folia, sed & recisa ac reliccata diutine eumdem retinent.

Ex peregrino orbe, Galliæ primùm aduena est facta, tempore Francisci I. Regis Franciæ, & in hortus Regiæ Fontanæblæi, ex Canadas Septentrionalis Americæ prouincia illata, vnde ad complura Galliæ, & non pauca Belgij peruenit loca: ramulo in terram depacto sentur: radices facilè loco haud insolato concipit.

Hiemis ac frigoris patiens est, amisso ramen bibernis mensibus eleganti virore, folia ramulique subnigricant, quæ Vere veluti rediuiua iterùm virorem ac pristinum nitorem recipiunt; vt non temerè Arbor Vitæ dicta videatur.

Nominant siquidem hanc recentiores Arborem Vitæ, neque aliud explorarum habemus eius vocabulum, Thyam Theophrasti aut Plinij Brutam esse asserere non fuerit facile. Noui orbis noua stirps habenda est.

Calida autem ac sicca remperamenro & folia & ramulos esse, non modò amaricans sapor, sed & odor abundè vehemens docent.

De Taxo. CAP. X.

TAXVS longa ac procera arbor est, caudice mediocris crassitudinis recto, & circa verticem ramoso, reliqua parte enode, qui extrinsecùs cortice contegitur ex albido sordente, scabro, ac rimoso; & interiore materia lignea nigricat: rami in latus effunduntur, in complures virgulas ac alas distributi; quæ folijs vtroque latere frequentibus multisque dense circumseptæ sunt, instar ramulorum Piceæ; quæ Rosmarini coronarij haud dissimilia sunt, sed læuiora, & in virore nigriora, non odorata. Flosculi ab infenore virgularum parte secundùm folia, tum & circa cacumina frequentiores dependent, ex luteo herbacei: baccæ succedentes rotundæ ac rubentes sunt, concauo quodam exiguo superùs apparente, veluti in nigris Vaccinus, quibus & forma & magnitudine proxime respondent.

Prouenit in plurnbus regionibus Taxus: apud Græcos in Macedonia & Arcadia, in Italiæ quibusdam conuallibus, in Narbonensi Gallia, in Arduenna Belgij silua, tum & plerisque alijs, vbi sata est, locis: gaudet autem vmbrosis.

Martio aut Aprili flosculi exeunt, nouis germinibus mox succedentibus: Autumno maturæ baccæ ex arbore decidunt.

Arbor hæc Græcè à Dioscoride σμίλαξ nominatur, à Theophrasto μίλος; sed à Nicandro in Alexipharmacis σμίλος: Galenus verò etiam κάκτος vocat: Latinis Taxus est: Germanis Eibenbaum: Belgis Ibenboom: Italis *Tasso*: Hispanis *Texo*, & *Taxo*: Gallis *Yf*: Bohemis &c.

Error nonnullarum Officinarũ. In Officinis indoctis, si quæ adhuc restant, Tamariscus; quæ olim huius corticem, pro Tamaricis cortice, medicamentis non absque graui errore admiscuerunt.

Venenosæ, inquit Galenus, facultatis arbor est. Dioscorides tam præsentis Narbonæ

Taxum

Taxus.

Taxum esse veneni scribit, vt etiam sub vmbra eius requiescentes aut dormientes offendantur, & quandoque moriantur. In Belgio minùs pernicioſa est, & vmbra periculo caret. Theophrastus λόφους animalia, Iumenta verùt Gaza, mori aut ſi folia comederint: ſed μηρυκάζοντα, id est, ruminantia non offendi: fructuſque vero & aliquibus hominibus nsandi, ſuaueſque esse ac innoxios. Nicander in Alexipharmacis Taxum inter venenatas ſurpes quoque retulit, aſſcripto ſimul remedio, & quidem his verbis, Interprete Ioanne Goriæo:

Parce venenata Taxo, quæ ſurgit in Oeta
Abietibus ſimilis, letoque abſumit acerbo,
Ni præter morem pleno crateræ meraca
Fundere vina pares, cum primùm ſenſibus æger
Arcĕri obſtructas fauces, animæque canalem.

Pinus.

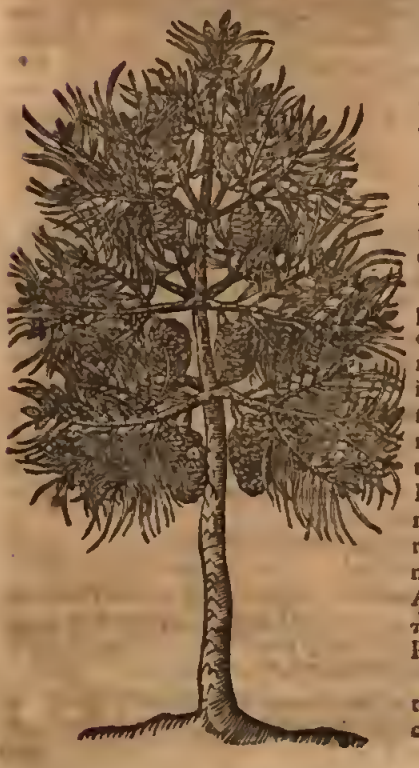

De Pinu. Cap. xi.

Pinvs duplex est, Theophrasto auctore: vna ἥμερος, cultiua ſiue manſueta, altera ἄγριος, ſilueſtris. Macedones verò & tertiam ait addere, ἄκαρπον ſiue ſterilem, nobis incognitam.

Manſueta Pinus procero & craſſo caudice in altum tollitur: inferiore quidem parte nudo, ſed ſuperiore admodum ramoſo. Folia ſetæ equinæ fere modo tenuia, oblonga, dura, caeumine pungentia ac aculeata, extremas ramulorum partes, comarum inſtar, plurima ambiunt, quorum bina ab vno fere exeunt tubereulo: coni magni ſunt ex multis ſolidis, duris, lignoſis compacti ſquamis, ſub quibus ſtrobili lignoſi putaminis, inſtar paruarum nucum, lacunatis ineluduntur toris; horum nucleus albidus, duleis, oblongus, tenui membrana, facile attritu digitorum decidente, velatus, cuius vſus est.

In multis Italiæ locis, & præſertim in agro Rauennate, & circa Maſſiliam in Narbonenſi Gallia, in Hiſpania, tum & alibi, veluti in Orientis prouincis ſponte ſua naſcitur: colitur verò in hortis ac vindariis.

Latinis Pinus, & Pinus ſatiua, vrbana, aut potiùs manſueta dicitur: Macedonibus ac reliquis Græcis πεύκη ἥμερος, ſed Arcadibus πίτυς: nam quam Macedones πεύκην ἥμερον, Arcadiæ incolæ πίτυν vocãt, vt Theophraſtus ait: atque ſic ἥμερος Pinus in Arcadia ac circa Ἧραιαν nomen permutat. Ex hac autem nominis permutatione accidit, vt fructus Pini in eonis reperti, à Dioſcoride, Galeno, & Paulo, aliiſque πιτυίδες nominentur, quaſi πίτυος fructus, quos Dioſcorides fructus esse ait πιτύων καὶ πεύκης, qui tamen non alterius quàm ἡμέρου πεύκης ſunt, ab Arcadibus πίτυς appellatæ. Est verò & alia πίτυς, Picea Latinis, a Pinu multùm differens: ſed Pitys Arcadiæ nihil à Pinu differt. πίτυς.

Fructus autem harum κῶνοι Græcis dicuntur, & Latinis ſimiliter Coni, est tamen κῶνος commune nomen omnium fructuum huius

generis arborum: nominantur verò & Latinè Nuces Pinæ: à Mneſitheo Græcè ἐλατίδες à Diocle verò Caryſtio πιτύνια κάρυα, quæ tamen fructus eſſe arboris à Theophraſto πιτυος appellatæ Athenæus teſtatur. Videtur & idem fructus totus, στρόβιλος & κάκκαβος à Galeno vocari, Commentario quarto lib. Hipp. De victus ratione in morbis acutis: libro tamen ſecundo De alimentorum facultatibus non κώνον, ſed nuces in eo contentas στρόβιλους nominat: & ſimiliter lib. VII. De ſimplicium medicamentorum facultatibus: Coni, inquit, fructus, quem Cocealum & Strobilum vocant: hos autem πιτύδας etiam nominari paulò antè dictum eſt. Germani Conum Zyrbel: Brabanti Pynappel nuncupant.

At fructus iſtius interior nucleus vim habet concoctoriam & moderatè excalfacientem, in medio quaſi frigidi ac calidi conſiſtentem: exaſperata lenit: tuſſi veteri & pectoris diuturnis vitiis auxiliatur, per ſe, aut cum melle, alióve eclegmate ſumptus: phthiſicis ac tabeſcentibus vtilis eſt: vires reparat: corpus alit ac reficit: craſſi ac boni eſt ſucci, multumque nutrit, non tamen omnino facile concoquitur; idcircò bellariis intus admiſcetur, aut ſaccharo incoquitur.

Prodeſt verò & idem nephriticis, ac aduerſus veſicæ roſiones, vrinæque ardores; acrimoniam enim mitigat, dolores ſedat, vrinam clementer prouocat: auget item & lac & ſemen genitale; Venerem idcircò etiam excitat.

Totus conus cum Marrubio recenti decoctus, inquit Galenus, ſi poſteà addito modico mellis iterùm coquatur, donec ipſum decoctum mellis accipiat craſſitudinem, medicamentum eſt ad thoracis pulmoniſque excreationes conueniens.

Simile & Dioſcorides habet: Integn, ait, ac recenter ab arboribus decerpti, confracti, & in paſſo decocti, veteri tuſſi & tabitudini conferunt, ſi quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur.

De Pinu ſilueſtri, ſiue Pinaſtro.
CAP. XII.

Pinus ſilueſtris, ſiue Pinaſter.

Pinus ſilueſtris altera.

SILVESTRIVM Pinorum complura ſunt genera, quæ ad duo ſi referantur, vna erit ſilueſtris montana Pinus, altera ἁλική, ſiue Marina Pinus.

Inter

Pinus maritima maior.

Pini maritimæ maioris ramulus.

Intet montanas autem prima, vrbanæ siue ἡμέρῳ similis est, sed frequenter humilior, ac minùs alta, crassitudine verò haud cedens: cortex eius glaber est: folia qualia Pini vrbanæ, dura, gracilia, acuminata, sed breuiora, inter quæ subinde fructus futuri rudimentum latet: coni verò multò minores, breues ac parui, resinosi, ac odorati; qui quamprimum maturerint, dehiscunt, & ex arbore decidunt. 1.

In siluis Bohemiæ, Silesiæ, Morauiæ, Lusatiæ, Poloniæ, aliisque Germaniæ, ac etiam Borussiæ, largè prouenit, ac in omnibus Septemtrionalibus regionibus: frigidos tractus amat, & montosa: grandines, niues, & gelu non refurmidat: in Pyrenæis montibus, ac Italicis Alpibus, tum & Gallia Celtica etiam reperitur.

Altera species altitudine & pracenitate minor est, alioqui arbor elegans ac speciosa: folia veluti alterius Pini frequentia, tenuia, & acuminata. Conus Piceo crassitudine ferè æqualis, sed breuior; resinosus quoque & admodum fragilis: nuces vrbanis minores ac ferè triangulares: ligni materies elegans est, & odorata, idonea ad tabulas aliaque opera ex ea conficienda. 2.

In Tridentino agro, vt Matthiolus scribit, ac in Rhetorum montibus, in Comitatu Tyrolensi, ac prope Oenipontem prouenit.

Tertiam verò præter hanc & montanam idem refert: hæc autem caudice nullo assurgit, sed plurimis ramis effunditur humi serpentibus, duodecim aut quindecim cubitos longis, flexibilibus, ac obsequiosis, & ad circulus vasarios perquam idoneis: coni huius quales pnoris montani, sed odoratiores, & plus resinæ proferentes. 3.

Marina Pinus duorum hominum staturam subinde non excedit: folio Pini breuiore: fructu coni forma oblongo & turbinato, multam Resinam profetente: huius duæ sunt species, fructus magnitudine tantummodò differentes. 4.

Gignitur in maritimis Italiæ, ac etiam Hispaniæ, tum & in aliis prouinciis, haud procul à mari locis.

Minorem verò & quamdam huius generis Carolus Clusius exhibet, hominis staturam vix attingentem, foliis minutis, & veluti Laricis, sed perpetuis; cono paruulo, ac nucleis pusillis. 5.

Fluit

Pinus maritima minor.

Teda.

Pinij locus emaculatus

Fluit autem ex his omnibus Resina alba & odorata: conuertuntur verò & in Tedam, & ex his nigra Pix vi ignis excoquitur. Transeunt verò & in Tedam quandoque Picea & Larix, sed rarò admodum: Pini enim siluestris proprius ac peculiaris morbus Teda est. In Tedam autem arbor conuersa dicitur, cùm non modò eor eius, sed & reliqua eius substantia in pinguetudinem mutata est.

Appellantur autem omnes hæ Græcis πεύκαι ἀγρίαι, & Latinè siluestres Pini: à Plinio verò Pinastri. Pinaster, inquit lib. xvi. cap. x. nihil aliud est quàm Pinus siluestris minore altitudine, & à medio ramosa, sicut Pinus in vertice (exemplaria pleraque perperàm habent, mira altitudine.) Falluntur autem non parum, qui Pinum Græcis πίτυν appellari existimant, præter vrbanam: quæ tamen non ab omnibus, sed ab Arcadibus tantummodò (vt antè scriptum) πίτυς nominatur. Siluestris Pinus πεύκη omnibus est: atque huius idcircò Teda, non Picea, sed Pinea Latinis dicitur, vt satis testatur Ouidius in epistolis Heroidum:

Vt vidi, vt perij, nec notis ignibus arsi,
Ardet vt ad magnos Pinea Teda Deos.

Item Fastorum quarto:

Illic accendit geminas pro lampade Pinus,
Hinc Cereris sacris nunc quoque Teda datur.

Huc facit quoque quod apud Virgilium legitur Æneid. vii.

Ipsa inter medias, flagrantem feruida Pinum
Sustinet.

Vbi per flagrantem Pinum, Tedam Pineam intelligendam Seruius admonet. Accedit Catullus in Epithalamio Iuliæ & Mallij:

——— *mann*
Pineam quate Tedam.

Et Prudentius in Hymno cerei Paschalis:

Seu Pinus Piceam fers alimoniam.

Iam & Peucedanos à similitudine πεύκης nomen habens, Latinis à Pinu quoque appellationem Pistanelli inuenit. Quæ sanè omnia satis ostendunt, πεύκην Latinis non Piceam, sed Pinum dici.

1. Prior autem siluestrium harum species Idæa Theophrasti esse posset, si conus qui breuior est, oblongior foret; nam ex siluestribus vnam Idęam nominat, fructu longiore: alteram Marinam fructu rotundiore. At nobis contrario hæc se habent modo: nam siluestris montanæ breuior est conus, marinæ verò longior. Potest verò hæc verius Macedonum mas esse: hi etenim siluestrium vnam marem, alteram feminam statuunt. Et marem quidem contortiorem & open difficiliorem, feminam verò faciliorem. Contortius autem huius lignum est, minusque operibus expeditum, quàm proximæ: ideircò & mas esse posse videtur.

Germanis hæc arbor Harzbaum & Wilder Harzbaum: Gallis in Celtica *Eluo*, *Aleuo*: Hispanis *Pino Carax*.

2. Altera species Italis, Tridentinis, & Ananiensibus vulgò *Cembro* & *Cirmolo* dicitur. A Macedonum femina siluestri nihil differre apparet; nam tractabilem & ad multa opera maternam habet idoneam.

3. Tertia ab iisdem Mugo nuncupatur: hæc non absre χαμαιπεύκη dici potest, hoc est, humilis Pinus, alia tamen ac differens à χαμαιπεύκη herba.

4. Quarta θαλασσία πεύκη Græcis: Latinis Maritima ac marina Pinus nominatur.

Teda autem Latinis dicta, Græcis δαὶς & δαΐδιον nominatur: Germanis Kyenholtz.

Pinij error. Plinius non absque errore Tedam sui generis arborem esse existimauit, ac sextum Coniferarum genus statuit: sicuti & non recte pro πεύκη, Laricem Latinè vertit.

Veluti

Veluti autem Dioscorides inter πεύκην & πίτυν tam exiguum, vt vix vllum, discrimen statuit, ac eiusdem generis vtramque facit: sic & facultates vtrique communes tradit.

Vtriusque, inquit, cortex adstringit: prodest aduersus intertrigines tritus ac impositus: ad superficiaria item vlcera & ambusta cum argenti spuma & manna thuris: cerato verò myrtino exceptus teneriorum vlcera claudit: cum atramento sutorio tritus serpentia cohibet: suffitu partus & secundas extrahit: potus aluum sistit, & vrinas mouet.

Galenus fere eadem, sed Peuces corticem, Pityos moderatiorem esse ait. Folia trita inflammationes soluunt, & vulnera ab ipsis arcent. Trita & in aceto decocta dentium dolores mitigant, si hoc calido decocto colluantur: hepaticis verò & eadem vtilia sunt, cum aqua vel melicrato pota. Idem verò potest & strobilôn cortex, quod folia pota: sed Galenus in cono, quamquam his similis videatur, munùs tamen validam facultatem esse affirmat, sic vt nihil dictorum propè efficere queat, sed molestam quamdam habeat mordacitatem.

Teda particulatim secta, & in aceto decocta, dolores dentium etiam sopit, ex decocto dente colluto. Ex hac etiam fit Spatha ad acoporum & pessotum compositiones vtilis. Ex hac verò combusta fuligo ad atramenti librarij confectionem excipitur, & ad καλλιβλέφαρα, & ad erosionem angulorum oculi, & ad palpebrarum caluitiem, & lacrymantes & lippientes oculos, Dioscoride auctore.

De Picea. CAP. XIII.

Picea.

PROCERA arbor Picea est, multis tamis luxurians non solùm quidem circa verticem, sed multò infernis, ac etiam infra caudicis medium, qui reflexi terram versus nutantes non rarò dependent: folia angusta sunt, non qualia Pini, sed breuiora latioráque, Abietis similiora, quibus tamen nigriora, latiora, molliora tenenoráque, quæ etiam non orbiculanter, vt Abietis, teneriores virgulas connectiunt, sed è duobus tantum modò sibi oppositis latenibus, frequentia admodum densèque exeunt, veluti Taxo, cuius folia satis æmulantur. Conus huius oblongus est, & Abiegno fere similis: cortex arboris nigricat, lentus ac flexibilis est, non vt Abietis fragilis; sub quo, proximè ligno, Resina colligitur, quæ quanduque effluens Larignæ similis appatet.

In siluis Bohemiæ ac Germaniæ iuxta Pinastros & Abietes sæpè hæc reperitur: nascitur & in aliis regionibus.

Coniferam autem hanc arborem Græci πίτυν nominant: Latini Piceam, non autem Pinum; nam Pinum Græcorum πεύκην esse superiore capite ostensum: πίτυν autem Latinus Piceam dici testatur Scribonius Largus Compositione 001. Resinæ, inquit, Picuinæ, id est, ex Picea arbore. Accedit Plinius lib. XVI. cap. X. vbi verba Theophrasti de Peuce & Pityi transferens, Pityn Piceam interpretatur, tametsi pro Pance Laricem scripserit, vt iam antè indicatum est.

Verba autem Theophrasti sic habent: Πεύκην μὲν γὰρ θλιβομένων τῶν ῥιζῶν οὐκ ἀναβλαστάνειν. τὴν πίτυν δὲ, φασί τινες ἀναβλαστάνειν, ὥσπερ καὶ εἰς Λέσβον ἐμπορευόμενον τὸν Πυῤῥαίου ὄχλον τὴν πευκώδη: Plinij verò hoc modo: Larix vstis radicibus non repullulat: Picea repullulat, vt in Lesbo accidit incenso nemore Pyrrhæo.

Iam & πιτυοκάμπαι vix in alia vlla arbore, quàm in sola Picea reperiuntur, teste Bellonio: sic vt non temerè Pityocampæ ac Picearum Erucæ vocentur, tametsi plerique interpretes, πιτυοκάμπαι. Pinorum erucas nominent; atque ideircò etiam πίτυς à Theophrasto φθειρόπους cognominatur, quòd videlicet vermes ac pediculi in ea gignantur.

Quandoquidem autem πίτυς nomen commune ad Pinum vtbanam & Piceam est, vt

antea

antea ostensum, recentiorum nonnulli hac de caussa Piceam πίτυν ἀγελίαν à Theophrasto nuncupari existimant. Theophrastus siquidem historiæ lib. III. Monnbus, inquit, iuxta Macedoniam proprie ἐλάτη, πεύκη, πίτυς, ἄγρια, &c. paulò verò inferiùs, inter siluestria ἀείφυλλα siue semper soluta, πεύκη, πίτυς, ἄγρια. Sed lib. primo inter πίτυν & ἄγρια medias alias numerat, ita πίτυν ab ἄγρια separans: Interpres etiam ἄγρια Aquifoliam interpretatus est. Appellatur autem Picea hæc a Germanis Schwartzer Tannenbaum / & Roter Tannenbaum: quandoque verò & Fôrchholtz / quod tamen & aliis nomen quadrat.

De facultatibus verò vel corticis vel fruticis huius arboris, superiore capite scriptum est. Nam veteres Peuces & Pityos facultates, veluti consimiles, simul descripserunt. Restat de Resinis, de quibus mox sequente capite agendum.

De Resinis. Cap. XIIII.

1. Ex Pinorum, præsertim siluestrium generibus, liquida, subalbida, & odorata Resina profluit, & non rarò quidem sponte, sed ex ramis aut caudice vulneratis copiosior, arbore
2. in Tedam conuersa. Exit verò & arida quædam è cortieis rimis, vel circa abscissos ramulos,
3. & quidem Piceæ vel Abietis. Iam & circa conos siue strobylos & concreta quædam repetitur Resina.

Resina autem omnis Græcè ῥητίνη dicitur: Germanis Hartz: Belgis Herst: Italis *Ragia*: Hispanis *Resina*.

1. Liquida Resina Græcis ῥητίνη ὑγρὰ nominatur, & à nonnullis αὐτόῤῥυτος; id est, spontè fluens: à Lacedæmonijs φεσταίῤῥυτος, siue Primiflua: in Cilicia verò καπναίλεον: vt Galenus III. De medicamentis secundùm genera scribit: in Officinis Resina Pini. Contingit autem quandoque dum negligentius hæc collecta fuerit, vt quædam lignosa aut lapidosa ei admixta sint: huiusmodi autem Galenus συγκομιστὴν quasi confusaneam vocat, quæ liquefacta ac à sordibus tepurgata, dura redditur ac friabilis.

Simile accidit & Resinæ alij liquidæ, quæ vbi colliquefacta fuerit & cocta, refrigerata dura ac friabilis est, & tundi, teri, enibranque potest. Talis autem Græcè ῥυτὴ, Latinus Fricta dicitur, & non tarò Colophonia siue κολοφωνία Galenus siquidem in lib. De medic. se-
Colophonia. cundùm genera III. Frictam ab aliis Colophoniam appellari affirmat: Resinarum, inquit, omnium liecissima, quam nonnulli Frictam, alij Colophoniam nominant. Colophonia autem vocatur, quòd olim à Colophone, vt Dioscorides, petebatur. Hæc præ ceteris fulua, si teratur, alba fit: Plinius lib. XXIII. cap. XX.

2. Altera arida ῥητίνη ξηρὰ nuncupatur, præsertim ex Picea arbore, pinguedinis expers, & celeriter aresceus, quæ, vt Galenus VI. De medic. secundùm genera, propriè φύσημα πιτύνου: in Alia quæ sit e Picea admodum candida Spagas vocatur, Plinio apellare.

3. Tertia ῥητίνης στροβίλινης nomen accepit: eadem verò & φύσημα στροβίλινον dicitur: Officinis hæc incognita est. Prostat tamen in his venalis quædam arida quidem Resina, sed ex Pityina, Strobilina, Abietinaque confusis permixta, quam *Garipot* nominant: Thuris loco hæc non rarò sufficitur, à quo tamen multùm differens est.

Resina autem omnis deficcat & excalfacit, sed non æqualiter omnes: est siquidem inter eas differentia. Quæ acriores, excalfaciunt magis, vt Strobilina, omnium Resinarum calidissima; quia & acrior. Pityinum physema minùs acre, minùs excalfacit: in huius & Strobilinæ medio, Abietina est. Liquida Pinea humidior est: ad Laricis qualitatem & facultatē accedit.

Vtiles sunt Resinæ, Dioscoride auctore, vlæ siue fricte ad malagmata & acopa: præter eum emollientem quam retinent facultatem, etiam tenuitate partium suarum ac siccitate digerunt: tumores idcirco & emolliunt ac discutiunt: eadem quoque facultate acopis permixti lassitudinibus medentur.

Liquidæ resinæ vnguentis ad recentia vulnera solidanda commendatis, commodissimè admiscentur, nam & ad suppurationem, tum & facileu vnctionem faciunt.

Excipitur verò & Fuligo, λίπνος Græcis dicta, ex Resinis perinde ac ex thure, quæ ad κολλυβίφορα, hoc est, palpebras ornan tia conducit, & angulorum oculi erosiones, & collacrymationes, citra morsum siquidem resiccat.

Conficitur ex hac, inquit Dioscorides, atramentum scriptorium: verùm hac ætate non quo scribitur, sed quod à Typographis in excudendis libris vsurpatur, ex hac fuligine, alus nonnullis permultis, paratur.

De Pice. Cap. XV.

Ex pinguissimis Pini lignis in Tedam conuersis, vi ignis Pix elicitur. Locum oportet esse lapidibus, aut durore aliqua materia stratum, medioq; paulò elatiorem, quem scrobes ambiant,

ambiant, in quos humor defluat, à quibus deinde & alij canales diducuntur, per quos delatus excipiatur: exceptus in vasa ac dolia reconditur. Loco parato, Tedæ fissa ligna erecta congeruntur, deinde ramis Abietum & Picearum plurimis circumpositis, luto ac terra multa circumquaque conreguntur, ac diligenter ne vlla rima pareat cauetur; solo in vertice foramine relicto, per quod & ignis emitti queat, & hoc immisso flammæ ac fumo exitus pateat. Accenso igne Pix defluit, primùm quidem liquidior, posteà verò spissior.

Liquor hic Græcis πισσα: Latinis verò Pix dicitur: & humidior quidem ac primò defluens à Plinio lib. xvi cap. xi. Cedria: Pix, inquit, liquida in Europa e Teda coquitur, naualibus muniendis, multosque alios ad vsus. Lignum eius concisum, furnis vndique igni extrà circumdato, feruet: primus fudor aquæ modo fluit canali: hoc in Syria Cedrium vocatur, cuius tanta vis est, vt in Ægypto corpora hominum defunctorum eo perfusa seruentur. Sequens liquor, crassior iam, Picem fundit. Sed Dioscorides Cedriam ex Cedro magna arbore colligi scribit, & ex Teda Pinea liquorem vi ignis extractum πισσα υγρα nominat: Latinis hæc est Pix liquida: Italis *Pece liquida:* Germanis Weich Pech: Belgis Teer: Gallis *Poix fondire:* Hispanis *Pez liquida*: in Officinis quibusdam Kirran. *Cedria.*

Ex hac verò cùm coquitur, durior efficitur Pix: hæc Græcis ξηρα πισσα: Latinis Arida aut sicca Pix: nonnullis παλαιπισσα, quasi iterata Pix, quia secundò decocta est: huius autem quædam viscosa facta βοσκαις nominatur: in Officinis Pix naualis: Germanis Pech: Belgis Betrempech: Italis *Pece secca:* Gallis *Poix seche:* Hispanis *Pez seca*. *Arida Pix*

Pix autem excalfacit quoque ac relicear: & humida siue liquida calidior est: durior verò plus desiccare potest, auctore Galeno. Conducit autem liquida ad tonsillarũ & vuæ inflammationes, ac ad anginas foris illata: ad purulentas aures cum rosaceo: ad serpentum morsus cum sale trita & impolita: cum æquali portione ceræ scabros vngues aufert: phymata discutit, & vten ac ani duritias: addita hordei farina, & cum puer vnna decocta, χοιραδας siue strumas dissoluit: cum sulphure verò ac Piceæ cortice vel furfuribus, serpentia vlcera illita cohibet: cum thuris manna & cerato permixta profundas sedis ac pedum rimas consolidat.

Dura siue sicca Pix, Malachice est, duricies emollit, pus promouet, phymata ac phygethla discutit, vlcera caua repler, vulneratis medicamentis commode permiscetur.

Intra corpus quid liquida Pix assumpta præstare queat, Dioscondes & Galenus scriptum quoque reliquerunt: verùm hæc asscribere curæ nobis non fuit: nemo siquidem hoc ætculo hanc sibi exhiberi facile admittet est.

Colligitur quoque ex Pice Fuligo, quæ, quod ex Resinis, eadem potest.

De Abiete. Cap. xvi.

Excelsa & admodum procera Abies similiter est, Pinum altitudine superat: caudex eius rectus, infernè enodis, crescendo in altitudinem progredirur, naturali contractura peræquata ad cacumen vsque; circa quod ramos promit, ex eadem caudicis parte simul quaternos, ex aduerso ita sitos, vt decussim imitentur; e quatuor caudicis lateribus erumpentes, tali ad fastigium vsque ordine obseruato: ab his vero rami & alij exeunt, sed bini tantummodò laterales, sibi mutuò oppositi, qui subinde deorsum nutant, reliquis sursum magis reclinatis. Folia ramulos ac eorum propagines nullo ordine digesta circumdant, oblonga, rerctia, & leuiter mucronata, angustiora albidioraque multò quàm Piceæ, diluto videlicet & quasi albido colore virentia: coni oblongi sunt, & longiores quàm vllius Coniferæ, mollibus compacti squamis, ab extremis virgulis deorsum dependentes, qui nec facilè decidunt, sed diutissimè in arbore hærent: coccali in his exigui, nucleo ossis Ceraſi non maiores, adnata vna parte membrana, alis apum aut grandiorum muscarum tere persimili: materies ligni albida est, & ex multiplici tunica contexta, veluti Cepæ bulbus. 1.

Huius verò & altetam speciem Bellonius in lib. De arboribus coniferis ostendit, conis non dependentibus, sed sursum erectis, quam legitimam esse Abietem, & marem dici posse, existimat. Theophrastus siquidem lib. iii. duas Abietes facit: vnam masculam, alteram feminam. Maris folia acutiora, magisque pungentia, pinnata, & in angustius tendentia esse ait; ligni verò materiam duriorem, & forma decoram esse arborem; feminæ verò materiam candidiorem molliorem que, & ad opera faciliorem. 2.

Abies in montibus altis nascitur: in Germaniæ ac Bohemiæ siluis satis frequens, in quibus vna cum Pinastris viret: gignitur verò & in Italiæ, Galliæ, & aliarum regionum montanis: descendit verò quandoque & ad plana.

Ex Abietis autem cortice liquida quædam colligitur Resina, Laricem cõsistentia assimilis, sed magis transparens; amaricans & sapore Citrij Mali corticem proxime referens, quæ in tuberculis nonnullis corticis, non quidem vetustiorum, sed nouellarum Abietum continetur,

Abies. Abies altera.

tur; ex quibus non niſi vulneratis eximitur, ſponte etenim non profluit.

Fert & andam Reſinam Abies, quę circa corticis rimas, vel abſciſſos ramos veterum arborum reperitur, vel etiam ſub ipſis corticibus.

Abies autem Græcis ἐλάτη dicitur: apud Græcos noſtri temporis vox integra ac incorrupta reſtat: Germanis Weiſſe Tannen/ & Weiſſer Tannenbaum. Belgis Witte Dennenboom: Italis *Abete*: Hiſpanis *Abeto*.

Gallis prior, cuius nempe coni oblongiores dependent, *Suiſſe*: altera verò conis ſurſum arrectis, *Du Sap*, aut *Sapin*, vt quidem Bellonius ait: qui & hanc matrem, vt diximus, facit, & legitimam Abietem; illam verò feminam, & Latinis Sapinum dici affirmat.

Sapinus. Sed Sapinus non arboris ſpecies eſt, ſed caudicis Abiegni inferior ac enodis pars, vt non modò Plinius lib. XVI. cap. XXXIX. ſed & Vitruuius lib. II. cap. XI. teſtatur, qui & ſuperiorem partem nodoſam ac duriorem *Fuſternam* nominant.

Fuſterna.

Liquidam Reſinam, quę ex nouellarum Abietũ cortice eximitur, Græcè δάκρυον τῆς ἐλάτης vocant: Latinè Lachrymam Abietis, & Lachrymam Abiegnã: Officinæ Germanię perperàm Terebinthinam Venetam: Italis *Lagrimo* eſt. Exiſtimant nonnulla Dioſcoride ἐλαιόδη ῥητίνη λιπαρὰ, ſiue oleoſam Reſinam appellari: verũ oleoſa Reſina, à Pinea liquida differẽs haud eſt.

Arida Abietum Reſina, ῥητίνη ἐλάτινη & Abiegna Reſina rectè nuncupatur, odorata eſt, thuriſque loco non tarò vna cum aliis ſuffitur.

Ceterũm Abietis cortex, Peuces cortici facultatem aſſimilem obtinet; moderatiorem videlicet quàm Pityos.

Reſinæ verò facultas qualis Pityinæ, mitior nempe quàm Strobilina; acrior autem & calidior quàm Terebinthinæ.

Lachryma verò Abietis vti Terebinthina ac Laricea amanor eſt, ita quoque his calidior ac ficcior: abſtergit, aperit vulnera recentia conglutinat, ſordidiora emundat: capitis vulneribus præcipue conducit. Dimidiæ vnciæ pondere aſſumpta, aluum clementer mouet, & in inteſtinis contenta expurgat: tum & calculos & arenulas in vrinarijs hærentes expellit: mediocriter verò & vitiam cir. Aduerſus autem ſordidorum ex pene humorum profluuium, Gonorrhœa Venerea quæ dicitur, huius vſus confert, ſi aliquot diebus continuis matutino

matutino tempore sumatur: præstat verò elotam esse cum lib. latitio liquore Plantaginis, Lactucæ, aut alio conuenienti refrigerante, qui acrimoniam & calorem eius remittat.

De Cedro magna. CAP. XVII.

Cedri magnæ [illegible] imago.

CEDRI duæ sunt: vna maior, Conifera: altera humilis, baccas ferens lumbricis similes: & de hac quidem cap. [illegible] libri v. actum est: nunc maior describenda.

Est autem maior Cedrus magna admodum & procera arbor, non modò ceteras terebinteras ac coniferas excedens, sed & reliquas arbores omnes vasta amplitudine superans: caudex eius frequenter admodum crassus est, vt quatuor hominum vlnæ eum complectí, auctore Theophrasto, nequeant: cortex interioris partis, quæ a terra ad primos porrigitur ramos, asperior est: tenuis vero lævis ac glaber inter ramos conspicitur: rami ab imo ferè, & haud alte a terra, ad fastigium vsque exeunt, paulatim altiusque scandendo minores breviorque facti; arbore Pyramidis formam referente: orbiculariter autem hi caudicem ambiunt, talique alterno ordine dispositi sunt, vt per hos ad cacumen vsque, velut per scalas, conscendi queat. Folia capillata veluti Pini, sed breviora ac minime aculeata. Conos habet breviora sunt, & crassiores quàm Abietum, nec ollibus, non duris squamis compactos, qui non deorsum pendent, sed sursum arrecti, in ramis consistunt, quibus & adeò pertinaciter hærent, vt cirra rami particulam auelli nequeant, vt Belloniis tenuit: ligni materies durissima, nec carie nec vetustatem sentit: odoratum ac subrubens. Dei Opt. Max. templum ex Cedrino ligno idcirco Salomon Iudæorum Rex Hierosolymis extrui voluit: & Gentium Diuorum simulacra ex hoc fabricata fuerunt.

Fluit autem & ex Cedro Resina Abiegnæ similis, odorata, lentæ admodum substantiæ, manuique quidem dentibus adeò firmiter adhæret, vt ægre auelli queat; quæ mitio liquidior & [illegible]nda, vt ardore Solis duresceret & arida fiat, vi verò ignis & ex hac Pix excoquitur, cui Cedriæ nomen; & quidem proprie. *Cedria.*

In montibus Cedri nascuntur, veluti in Syriæ Libano, in quo adhuc nonnullas extare Belonius retulit, Salomonis, vt creditur, manu satas: item & in Tauro ac Amano montibus reperiuntur frequentes & laxos ramos gaudent. Cedrum, inquit Theophrastus, Syria gignit, eaque ad terrestres vsus vtilissimam, qui Syriam ac Phœnicen incolunt, quia Pino carent.

Perpetuo coma, vt cæteræ coniferæ, viret: humido ac Australi cæli statu Cedri materies, atque ex hac factæ aliaque opera sudare & humorem emittere videntur: veluti & omnes quibus oleosus est succus: auctor Theophrastus.

Proprium autem a vastæ magnitudinis arborem hanc Græci κέδρον: Latini similiter Cedrum: Plinius lib. xxiiii. cap. v. Cedrelaten nominat, quasi Cedrum Abietem aut Cedrinam Abietem; tum ad differentiam minoris Cedri, tum quod Abietem valde referat.

Resina proprium nomen non accepit, Cedrina autem cognominari potest.

Pix quoque ex hac extracta, κέδρια proprie dicitur: Plinius tamen & priorem Tedæ liquorem Cedrium [illegible]yria vocari scribit, vt iam ante diximus. Optima est, inquit Dioscorides, pinguis, pellucida, odore grauis, quæ guttatim effusa coit, non dissipata permanet.

A Cedri [illegible]ratura valida est & ficca, cum partium tam exquisita tenuitate, vt vtriusque qualitatis ordinem quartum attingere videatur. Mollem itaque carnem citò ac prompte

cita dolorem putrefacit, veluti septica dicta medicamenta, ex quorum medicamentorum genere ipsa quoque est, sed infimo loco, vtpote debilissima: atque ideirco mortuorum corpora non corrumpit, sed resiccat, & à corruptione tuetur, humiditates eorum depascens.

Ac in viuentibus calor ipse qui in corporibus est, Cedriæ vires adaugens, causa efficitur, vt teneræ carnes ab ea deuorentur, Galeno teste.

Condiebantur autem olim mortuorum corpora magna ex parte Cedria apud Ægyptios, tametsi & alij conditoræ fuerint modi, quos Herodotus latiùs refert.

Mumia. Conditum verò corpus Officinæ Mumiam nominant, sed perperàm: Mumia siquidem Arabum nihil aliud est quàm a Græcis Pissasphalton dictum, vt ex Auicennæ cap. 474. & Serapionis 295. satis manifestum.

Error interpretis Serapionis. Erroris occasionem præbuit Serapionis interpres, qui ex sua, non autem ex Serapionis sententia Mumiam interpretatur, mixturam ex Aloë & Myrrha, & quod eis admiscetur ex humiditate corporis humani. Sed ad Cedriam redeamus.

Hæc ad ocularia quoque medicamenta commendatur: oculorum aciem intendit illita, albugines & cicatrices detergit, auium vermes necat cum aceto infusa, & tonitus sibilosque cum Hyssopi decocto, denique cauitatibus impositæ eos frangit & dolorem sedat; idem facit cum aceto colluta: contra anginas & tonsillarum inflammationes illita prodest: lendes pediculosque enecat: Ceratæ morbis cum sale impositæ auxiliatur: contra venena leporis marini in passo sumpta conuenit: prodest & elephantiacis inuncta: vermes & tineas subtus iniecta enecat, & partus exrahit, vt quidem Dioscorides.

De Larice. CAP. XVIII.

Larix.

LARIX non exiguæ quoque proceritatis arbor est, caudice rectè assurgente, cuius cortex inferiore parte, quæ ramis subest, crassus, asper, in frequentes rimas dehiscit, præcisus interiùs rubere conspicitur; reliqua parte læuis, glaber, nonnihil foris malbicans: ramos Larix multos promit, in alios minores diuisos, qui lenti ac obsequinsi sunt: folia verò circa ramulos multa, ab vno tuberculo numerosa, simul cohærentia, breuiora, tenuiora, molliora quàm Pini,

Laricis ramulus

* Pini, haud aculeata sed retusa: flosculi, seu potiùs cortorum rudimenta et tenerrimis ramulis erumpunt rotunda, elegantiq tandem purpura rubentia. Coni parui Cupressinis magnitudine fere similes, sed tamen longiores, gracilibus foliolis squamulis compacti, sub quibus latent fructus exigui, adnata tenui membranula, apum aut vesparum alis persimili: ligni materies durissima, colore præsertim quæ in media ac interior est rubescens, ad diuturna opera perquam vtilis.

Flammis autem nõ accendi Laricis lignum, aut ab igne non comburi, vt Vitruuius de Castro Larigno à Cæsare oppugnato refert, veritatem non habet: nam & in fornacibus ardet, & in carbones vertitur, ferrarius Officinis vtilissimos, vt Matthiolus scribit.

Colligitur verò ex Larice & Resina liquida, candicanti melli, veluti Attico aut Hispanico, colore & consistentia persimilis, quæ tamen non sponte effluit, sed ex arboris trunco manat, crasso oblongoque terebro ad cor vsque perforato. *Resina Larica.*

Galenus hanc duplicem quodammodò esse tradit lib. De medic. secundum genera IIII. Vnam similem Terebinthinæ, alteram hac acriorem, calidiorem, magis liquidam, odoratu grauiorem, gustu amariorem, calidioremque. Sed posterior nõ Larigna, sed Lachryma fuisse videtur Abietis, quam Galenus, quia cõsistentia quodammodo similis pro Laricea habuisse potuit. Adnascitur & Larici fungus, non qualis aliis arboribus, sed albidus, Medicinæque vtilis, qui Agarici nomen adeptus. de hoc autem vbi de Fungis agitur, latius scriptum est. *Agaricum.*

Nascitur autem Larix non quidem in Græcia aut Macedonia, sed præcipuè in Italiæ Alpibus, haud longè à Tridento: iuxta Benacum ac Padum fluuios, tum & alia eorumdem montium loca: reperitur & in Morauia, quæ olim Marcomannorum prouincia, locis montosis: Fuchsius in Silesia quoque gigni refert: alij verò & in Lusatia, circa Poloniæ fines.

Inter coniferas sola Larix absque foliis hieme reperitur: Vere noua ex iisdem, vnde priora deciderunt, tuberculis erumpunt. Coni legendi sunt ante hiemem cùm folia defluere incipiunt: posteà etenim sese pandentibus ac dissoluentibus squamulis, semina effluunt. Resina æstiuis mensibus colligitur.

Larix Græcè similiter λάριξ dicitur: Italis ac Hispanis *Larice*: Germanis Lerchenbaum: Belgis Lorkenboom: Gallis *Melese*.

Liquida Resina à Galeno quoque λάριξ nominatur: Latinis Resina Larigna, vel Resina Laricea: Italis *Larga*: in Officinis Terebinthina appellatur, atque eius loco diuenditur, & medicamentis admiscetur. Nec nouum id est: nam & sua ætate Galenus Rhopopolas Laricem Terebinthinæ loco vendidisse refert. Et potest hoc citra errorem fieri: ipse siquidem Galenus vno loco pro Terebinthina Laricea, alio loco pro Laricea Terebinthinam substituit: in lib. De medic. secundum genera.

At facultate Laricea reliquis omnibus Resinis humidior est, ac vnà acrimoniæ ac morsus expers, Terebinthinæ assimilis: medicamentis quæ vlcera & recentia vulnera probe curatura sunt, vtiliter admiscetur. Omnes, inquit Galenus, Resinæ huiusce modi humiditatis gratia simul & viscositatis, quam communem habent, licea medicamenta veluti colligant: quia verò non euidentem obtinent acrimoniam, vlcera nequaquam irritant. Quapropter nonnulli meritò talibus medicamentorum compositionibus vel Terebinthinatu vel Laricean admiscuerunt. Hæc Galenus. Potest verò & Laricea omnia quæ Terebinthina, cui facultate, vt diximus, assimilis est, quod & ipse Galenus affirmat.

De Terebintho. CAP. XIX.

Terebinthus.

Terebinthi ramus cum corniculo.

EX siluestribus perpetuò virentibus Terebinthus quoque, Theophrasto teste, est. Hæc quandoque fruticis instar, frequenter verò arboris modo attollitur: ramos spargit non paucos, oblongos: folia quoque oblongiora, ex pluribus ad vnam costam, siue, vt Theophrastus vocat, ὀχον cohærentia; veluti Fraxini, sed crassiora pinguioraque; singularia quorum Laurinis similia: flores racematim cohærent muscosi, vti Oleæ, purpuralcentes: fructus per maturitatem ex cæruleo viret, baccarum Iuniperi magnitudine, durus, attactu pinguis ac resinosus, manusque inficiens: ligni materies dura, & qualis Lentisco.

Fert præterea, Theophrastus ait, oblonga quædam veluti κεφήνα, siue cornicula, interiùs vacua, colore nonnihil rubentia, in quibus exigui vermiculi cuhcibus similes, & quandoque humor quidam reperitur.

Ex huius autem trunco ac lignosis ramis Resina profluit liquida, quæ Terebinthina dicitur.

In Iudæa, Sytia, Cypro, Africa, & Cycladibus insulis, vt Dioscorides ait, prouenit. Testatur Bellonius in Syria ac Cilicia copiosam inueniri, atque illinc venalem Damascum adferri: Clusius in Narbonensi Gallia, ac in plurimis Lusitaniæ, Hispaniæque locis sponte gigni ait, sed maxima ex parte fruticosam, & Resinam haud proferentem.

Theophrastus circa Idam & circa Macedoniam breuem, fruticosam contortamque nasci refert; apud Damascum verò Syriæ magnam, copiosam, decoramque. Idem Terebinthum quamdam masculam, alteram feminam facit: masculam quidem sterilem, feminam autem fructiferam. Huius verò vnam fructu protinus rubente, magnitudine Lentis, qui concoqui nequit; alteram fructu initio vindi, postea tuffescente, postremò nigro, cum Vite maturescente, Fabæ magnitudine, resinoso.

Terebinthus Indica.

Tradit verò & Indicam quamdam esse Terebinthum: arborem videlicet ramis ac foliis Terebinthо similem, sed fructu differentem, quem Amygdalis similem habet. Videtur autem hæc eadem cum arbore Pistacia ferente, vt anteà scriptum.

Vere autem Terebinthi flosculi vnà cum nouis germinibus erumpunt, Septembri ac Octobri

Octobri vindemiæ tempore baccæ maturitatem assequuntur. Cornicula circa idem tempus nascuntur.

Hæc arbor Græcis τερμινθος, quandoque verò etiam πιστακιθος dicitur: Latinis Terebinthus: Italis *Terebintho*: Hispanis *Cornicabra*: Gallis *Terebinte*: Arabibus *Botin*, & cum articulo *Albotin*.

Græcis Resina τερμινθινη cognominatur: Latinis Terebinthina: Germanis Terpentin: Belgis Terminteyn: Arabes gluten *Albotin* nominant, quibus fructus Granum viride est.

Cereum Terebinthi cortex, folia, & fructus adstrictionis quippiam obtinent, secundo verò ordine excalfaciunt: reliccant quidem virentia modicè, arida verò ordine secundo. fructus verò etiam amplius, propinquus tertio ordine resiccantibus, & calidior quoque. Esui hic aptus est, vt Dioscorides ait, sed ventriculo aduersatur, vrinam prouocat, lienosis prodest: contra phalangiorum morsus ex vino bibitur.

Resina verò Terebinthina omnes alias, Dioscoridis sententia, antecedit: sed Galeno auctore primas omnium Lentiscina meruit: post hanc verò Terebinthina.

Manifestam quoque hæc, non tamen similiter ac Lentiscina, adstrictionem possidet, ceterùm adiunctam habet amaritudinem quandam, per quam magis quàm Lentiscina digerit. ob eamdem qualitatem inest & absterfio tanta quidem, vt & psoras sanet; lib. VIII. De simp. medic. facultatibus: in lib. verò De medic. secundùm genera, Terebinthinam Laricem assimilem facit, quam reliquis omnibus humidiorem, & acrimoniæ & morsus expertem esse affirmat, vt superiore capite latiùs scriptum.

De Lentisco. CAP. XX.

Lentiscus.

LENTISCVS frequenter instar fruticis nullo grandiore caudice, sed compluribus stolonibus Coryli modo luxuriat: sæpius verò & ad mediocris arboris altitudinem assurgit & magnitudinem assequitur: leni ac flexibiles rami eius sunt: cortex subruffus, similiter obsequiosus ac frangi contumax: folia ab vno pediculo octona fere coharet, Glycyrrhizæ foliis assimilia, sed duriora, colore saturato virentia, ambitu quandoque nonnihil rubetia, veluti & nonnullis discurrentibus venulis, odore nonnihil graueolentia. Flores musculi racematim longis pediculis adhærent: baccæ succedunt Erui magnitudine, initiò virentes, inde purpureæ, postremò nigræ, pingues ac oleaginosæ, nucleo intus duro, nigro, cuius medulla candida est, ex quibus & oleum fit, Dioscoride teste.

Folliculos Lentiscus quoque profert, corniculi modo intortos, in quibus initiò liquor, deinde hoc veterascente animalcula exigua culicibus similia, velusi in Terebinthi corniculis; ac complicatis Vlmi foliis.

Effluit quoque ex Lentisco Resina, sed arida, Mastiche dicta.

Lentiscus in pluribus regionibus prouenit: veluti in Syria, Creta, Italia, Narbonensi Gallia, plerisque Hispaniæ prouinciis, &c. Sed in Chio maris Ægæi insula præcipua: in qua vel sola diligenter, & Mastiches quidem causa colitur, quæ ex cultis Lentiscis illic ab indigenis vulnerato caule singulis annis diligenti adhibita cura colligitur, ac inde in omnes orbis partes mittitur.

Lentisci flosculi Vere, baccæ sub Autumnum perficiuntur. Mastiche verò circa vindemiæ tempus colligenda.

Dicitur Græcis σχινος: Latinis Lentiscus: Italis *Lentisco*: Gallis *Lentisque*. Hispanis *Mata*, & *Arcoyra*.

Resina, ῥητίνη σχινίνη, & μαστίχη: Latinis Lentiscina Resina, & similiter Mastiche nomina-

tur: in Officinis Maſtix: Italis *Maſtice*: Germanis Maſtix: Belgis & Gallis *Maſtic*: Hiſpanis *Almaſtiga, Maſtech, & Almecega.*

Oleum ex baccis expreſſum Hiſpanos *Azeyte de Mata* nominare Cluſius ſcribit.

Lentiſcos autem, vt Galenus ait, ex aquea eſſentia leuiter calida, & non pauca terrena frigida compoſitus eſt: deſiccat ordine ſecundo completo, in caliditatis ac frigiditatis quodammodo medius: omnibus ſuis partibus ſimiliter adſtringit; extremis turionibus, germinibus, foliis, fructu, ramorum ac radicum corticibus, tum & ſucco ex foliis expreſſo. Bibitur aliquod horum per ſe, vel cum aliis eiuſmodi medicamentis, ad dyſenterias, alui fluores, ſanguinis ſputationes, & ex vtero eruptiones, eiuſdem ac etiam ſedis procidentiam: idem ſiquidem poſſunt quod Acacia & Hypociſtis.

Decoctum verò horum fotu caua vlcera carne implet, fracta oſſa conſolidat, fluxiones muliebres ſiſtit, oomas reprimit, vrinas prouocat, mobileſque dentes collutione firmat ac ſtabilit. Ex ramulis aut ligno dentiſcalpia quoque in eumdem vſum conficiuntur.

Oleum ex baccis adſtringendi vim ſimiliter retinet.

Maſtiche. Similem quoque facultatem Maſtiche obtinet, omnium Reſinarum optima, & primas partes meritò occupans: nam præter quòd modicè adſtringat, ineſt illi quoque mordacitatis expers deſiccatio, Galeno auctore.

Vtilis autem in primis debili ventriculo Maſtiche eſt: dolores eius ſedat, vel in exigua quantitate, tritum videlicet granorum, aſſumpta, vel fotis cum oleo illita, ſed præcipuè alutæ inducta & emplaſtro modo admota, quo modò nauſeam cibique faſtigium tollit, dolores ſopit, tenendi potentiam intendit, & concoctionem promouet.

Auxiliatur verò & ſanguinem expuentibus in eclegmate, & veteri tuſſi: additur ad dentifricia, quæ mobiles dentes confirmant, & ſordidiores emundant: faciei illinitionibus quæ cutis nitorem conciliant permiſcetur.

Commanducata verò Maſtiche oris halitum emendat: pituitam è capite clementer citraque moleſtiam detrahit: dolores dentium mitigat, denteſque ipſos firmiores reddit, ac gingiuas contrahit; tegi care verò & in oculis pilos Droſcorides addit.

FINIS.

INDEX

INDEX
NOMINVM GRAECORVM,
OMNIVM STIRPIVM
IN HIS LIBRIS DESCRIPTARVM.

Ἀβύσσινος	pag 22	ἄγριος κυνοῦδες	748	ἀμτίνοες	65
ἀβρότονον	22	ἄγριος λευκὴ	721	ἀνυγδάλη	798
ἀγαθὸς δαίμων	317	ἄγριος νὶ ἡμερίου	377	ἀμύγδαλος	798
ἀγαπαὶς	486	ἄγριος	720	ἀνυγδαλοειδὲς πόνημα	371
ἀγέρατον	268	ἄγριος ἄγερα	720	ἄμυλον	498
ἀγλαοφωτὶς	194	ἀγριόδυνον	721	ἄμυρον	736
ἀγναγνος	785	ἀγριοπαλὶς	852	ἀνασῦρον	360
ἄγνος	774.777	ἀγριόσταφυς	852	ἀμυσίπετον	682
ἄγνον	744	ἄγχουσα, ἢ ἄγουσα	280	ἀνάβασις	74
ἄγχιτα	658	ἀγχύστομον	89	ἀναγαλλὶς	32
ἀγχιτάδα	821	ἄγχουσα	363	ἀναγύρις	744
ἀγχιτάσιον	334	ἀδίαντον λευκόπτερον	439	ἀναίμακτος, ἢ ἀναίμορος	785
ἀγχιτόκος	721	ἀδίαντον περιλευκόχλοὸ	437	ἀναπόδεσμα	210
ἀγχιτοκιμολία	753	ἄδοξος	654.785	ἀναξίτης	65
ἄγχουσα	317	ἄδυτος	728	ἀναξυρὶς	649
ἀγχιτρήτης	285	ἄεκτος ἢ ἄνορος	250	ἀνάβρυον	282
ἀγχίτυλλον	697	ἀετὸς	844	ἀνάσαρον	463
ἀγχόνη	317	ἀετὸς ἀγχὶς	381	ἀναστατμίτης	102
ἄγχουσα	400.558	ἄζωστος, ἢ ἄζωλος	818.830	ἀναστατικὸν	399
ἄγων	774	ἀζωλώτατον	170	ἀναζαλὶς	65
ἄγχουσα	630	ἀλαστοπολίς	556	ἀναστύτον	384
ἀδιαμάντη	450	ἀλωὴ	491.503	ἀνδράχνη	131.661
ἀδίαμαντος	450	ἀλευρίτης ἄρτος	491	ἀνδράχνη ἀγρία	129.661
ἀδίαντον	89	ἀλθαία	654	ἀνδρόσαιμον	78
ἄδιλτον	469	ἄλμος	329.342.771	ἀνεμώνη	69.433
ἄδηλον, ἢ ἄδηλος	341.342	ἄλξ	497	ἀνήκοδο	298
ἀδηφαγίζα	325	ἀλφάλη	831	ἄνηθον	298
ἀδίζειν μέγα	118	ἀλφὶς	656	ἄνησον	299
ἀδίζειν μικρὸν	128	ἀλκυονίδιον	630	ἄνθημα	652
ἀδίζειν ἄγχειν	131	ἀλκύονον	630	ἄνθημον συλλογὴ	173
ἀεσυτύχον	69	ἄλμαλις	821	ἀνθεμὶς	801
ἀεφίτης	32	ἄλφη	360	ἀνθεμὶς	207
ἄζυμος ἄρτος	492	ἀλφὶτος	342	ἀνθεμὶν	801
ἀθάνατος	170	ἄλφιον	30	ἄνθινος, ἢ ἀνθὶνη	604
ἀθάρη	499	ἄλφιτον	88.89	ἄνθεμὶς	36
αἴγωλος	835	ἄλφιτος	88.356	ἀνθεμὶς πόπλη	36
αἰγιλὶς	558	ἄλφιτον	502	ἀνθρωπόμορφος	457
αἰγίλωψ	559.831	ἀλφιτόκνηφος	541	ἀνθυλλὶς	552
αἰγὶνη	410	ἀμάρακος, ἢ ἀμάρακον	35.271	ἀνίκητον	399
αἰγίπυρος	743	ἀμάρανθος	185.267.336	ἄνισον	299
αἰγὶτης	32	ἀμαυρωτὶς	806	ἀνισόζιας	53
αἰγίλιτας	536	ἀμαξὶτης	558	ἀνισοφύλλιον	379
αἶγες σκλὴ	652	ἀμβροσία	35	ἀνισπάνδαμον	205
αἰδηλὶς	128	ἀμίδιος	181.623	ἀνισυρόπιον	386
αἰδιοτὶς	149	ἀμίδιος νὶὸς	415	ἀντίμαχον	457
αἰμάγωγον	194	ἀμυξὶτης	102	ἀντίμαχος, ἢ ἀντίμαχον	457
αἷμα ἄρτος	358	ἀμπελόμισον	774	ἀντίβρυζον	182
αἷμα Ἡρακλέους	335.336	ἄμπελος	301	ἀντίβριον	182
αἱμαξὶτης	558	ἄμπελος	110	ἀντιπάτρα	682
αἰσωπὶς	851	ἀμπελὶς	102	ἄνυσον	456
αἰτώλιον	364	ἀμπελόκαρπος	354	ἄνυδρος	225
αἴγιλος	538	ἀμπελοπρασὶτης	690	ἀνονὶς	743
ἀκακία	752	ἄμπελος ἀγρία	401.415	ἀξίνη μείζων	410
ἀκακία ἀτέρα	753	ἄμπελος ἥμερος	415	ἀοζος	48
ἀκαλήφη	251	ἄμπελος λάκη	399	ἀπάδυμος	366
ἄκαμπτος	744	ἄμπελος μέλαινα	400	ἀπαίρων	354
ἄκανθα	720	ἄμπελος οἰνοφίλη	415	ἀπίδιος	799

ἀπὸ-

ἀτίνδην 23
ἄτιτος 23
ἄτμη 799
ἄτμης, ὁ ἄτμις 799
ἄτμις 373
ἀτμίφυλλον 89
Ἀτόκιον 408.659
Ἀτόκιος 364
ἀττικίζειν 799
ἀττικισμός 799
ἀτραπιτὸς 400
ἀυγὶς 714
αὐάγγη 306
αὐγάς 523
αὐγὴς 543
αὐγχὴς 545
αὐγὼς 830
αὐδὴ 631
αὖθις 210
αὐλὸς 331
αὐλίσκιον 3.1
αὐριπλόκια 654
αὐριπλοκία 325
αὐριπλοχία μακρὰ 325
αὐριπλοχία στρογγύλη 325
αὐτεῖον 38
αὐχενὶς 815
ἀφυκτὶς 852
ἄχανθος 149
ἄχιτον 149
ἀχιτῶνες 530
ἀχμάζειν 103
ἄχνης 108
ἀχνύλιμος 328. 330
ἄχρι 658.660
ἀχρυμβόλιον 281
ἀχρυμία 33
ἄχυρος 491.492
ἀχχὴ ὥστε 400
ἀχχοῦσθαι 630
ἀχρεῖα 330. 801
ἄχραρον 258
ἀχυρόλοφος 725
ἀχυρὶς 384
ἄχυρον 78
ἀχυρώδης 339
ἀχυρώνες 704
ἀχυρώνης πτηνὸς 705
ἀχχίδιον 89.736
ἀχχιδίσκιον 468
ἄχχιλλος 414
ἄχχιος 852
ἀχχὶς 416
ἀχχὶς ἀχχία 366
ἀχχίσιον 306.535
ἀχὴρ ἀθλὶς 267
ἀχράγαλος 550
ἄχριον 110
ἀχρόλοφος 114.117
ἀχρόλοφος 566.117
ἀχυρόχρως 704
ἀχυρώλης 207
ἄχυρος ἀλεκτρυόνος 450
ἄχυρος 384
ἀχύρωμα 171
ἀχυρωμὸς 736
ἀχυρώσεις 614
ἀχυρώδης κάλαμος 605

ἀψύχιος 102
ἀψυχολὶς 225
ἀψυχοῦ ἄρτος 491
ἄφατα 545 636
ἀφροδίτιος 250
ἀφροδίτου λιμὴν 735
ἀφροσέληνος 682
ἀφυλλωδὴς 125
ἀχάμαλις 284
ἀχαρνικὰ ἀρὸ δαμάτα 412
ἀχαρνικὸς κεδὸς 500
ἀχίλλειος, ἢ ἀχίλλειον σιδηῖτις 100
ἀχίλλειος 584
ἀχὰς 800
ἀψιθυμίαι 22
ἀψιθύμιον 233
ἀψιθίου διαλείμματα 25

Βαδύπικρος 23
βάκχαρις 294
βάλανος 824
βάλανος αἰγύπτιος 819
βάλανος τῦ φηγῦ 832
βαλανοκάστανον 33
Σάλαρις 579
βαλαύσιον 794
Σαλλάσιον 170
βαλλωτὴ 89
βάμμι 835
βάμφηρον 855
βαρυκοκκυμηλία 459
βαρύπικρον 23
βασιλικὸν 279
βασιλικὸν ἄχχιον 280
βάτος 741
βατιδιάδα 743
βατράχιον 427
βλωμὴ 363
βίλινον 284
βιλοτόκος 281
βιλοτόκον 281
βιτεκάκκιον 798
βιττοπικὴ 41
βίκιον 290
βίκιος 596
βιόκρα 330
βίκρον 531
βιτάκιον 818
βιτάκιον πτηνὸν 713
βίττα 586
βιόκρας 586
βλῆτρον 463
βλῆτρος 618
βλῆτρον 463
Σλήτρον 282
βλίτον 282
βολβίτης 215.218
βολβοειδὲς 334
βολβὶς αἱματώδης 205
βολβὶς αἱματώδης 225.226
βορβόρυλλος 457
βομβύλιος καλαμος 633
βίκρος 819
βόσκας 865
βοσκὴ 384
βότρυς 34.416
Σοτρυχὲς 416
βοτρύδιον 267
βούβαλον 617
βούκερως 536

βουκέρως 181. 400
βουλάνδιον 619
βουμολὶς 834
βουνίας 675
βουτὸν 150. 315
βούτυρον 632
βουτῶν 602
βράβυλα 805.
βράδυ, βράδυος, ὁ βράδυ 855
βραχυτὸς 53
βρὸν 700
βρὸν 409. 471. 473
βρόδον διαλείμματον 476
Σρύφερον 456
Σρυφερὴ 465
βρῦτα 416
Σρύτον 128
Σρυτὸν 504
Σρυφτὰ λαλὰ 400
Σρυφτὰ μάλαττα 400
Σρῦς, ὁ Σρῦμις 511
Σρῦσις πίσα 741
Συσὶν 503
Σύσμη 510

Γάλαξ 577
γαλάπιον 355
γαλεόβυλον 154
γαλέον 355
γάλλον 355
γαλόφλις 154
γάλλος 355
γαστὴρ 674
γαυσὸ 65
γλωσσὴ 427.418
γναφικὴ 342
γναφεῖον 61
γναφοτρίδιον 61
γναφοτρίδιον 170
γόγγυλον 682
γογγυλὶς 689
γόγγυλον 687.689
γῆς ὀμφαλὸς 132
γῆς σίφας 395
γήτειρα 416
γηρίδιον 703
γλαῦξ 577
γλαύκιον 48
γλαυξ 577
γλαδίκιος 417
γλήχων 282
γλήχων ἀχχία 99.281
γλῆχων, ὁ γλήχωνος 841
γλυκύβρυτον 341
γλυκύσμυρος, ἡ γλυκυσμύρις 402
γλυκυρίζα 341
γλυκυσσὴ 194
γλυκύστυπτον 341
γναφαλλον 65
γογγύλη 674
γογγύλη ἀχχία 163
γογγύλη ἡμερος 674
γογγυλὶς 674
γυρὸς Ἡρακλέους 384
γυψόλιτον 314
γύψιον 731
γυρόν 83

γωνίτης

χοιρινον 65
χόες 499
χόλον 697
χοιρίδειον 501
χοιρίδιον 400
χύρις 490.491
χυτὸς ἄρτος 491

Δάδιον 862
δάκρυον τῆς ἐλάτης 866
δακτυλὶς 325
δαμασώνιον 69
δειλὸν 746
δενδρὶς 53
δάρδιος. 325
δάστος ἄρτος 492
δᾶς 862
δεσία 631
δεσμωτὸν 713
δεσύλλιον 463
δεῦπος 679
δεῦρο ἄχρι. 700
δέρμα 849
δέρμα ἀγρὸν 850
δέρμα Ἀλεξανδρῖνα 745
δέρμα Ἰνδικὰ 745
δερμὶς 849
δερμίδιον 365
δεῦσαμ. 53
δλαρὸν 252
δυσφορίδιον πτύσμα. 371
δυσφημαλέα 654
δδτηρία 422
διάδεσμα 652
διάχυσις 253
διάχυτ. 253
δήλιανον 746
δήλος. ἄστ. 492
δίαιτα. ζία 493
δίαταμος 281
δὶς βδ. 170
δὶς Σάλεως. 815
δισκύαμ. 450
δισκύιον 414
δισπίτης ἄρτος 492
δισσὰ 457
δίσχιον 455
δισχιδὲς 194
δίσκος 735
δίσσαχε 519
δισσῖτης 721
δίστιξ 603
δλυκάδιον ὑστάτου 471
δρακίδιον 281
δρύϊνον 347
δρῦς 314
δρυσὴν 352
δρυοκοπτὶς 329.330
δρυόκοπος 330
δρυοτόμος 465
δρυοτομὶς 821
δρῦς 823
δρῦς ἥμερ. 823.824
δρῦς ἀχὶς ibid.
δύσοσμον 126
δυπαὸν 399
δυσεντερὶς 69
δυσὶς 69

Ἐδώδιμος 148
ἐδώδιμος 469
ἐθέλοντ. 654
ἐχῖνος ἐν τῇ θαλάττῃ. 810
ἐγκρυφίαι, ἢ ἐγκρυφὶ. ἄρτος 492
ἔκπεμμα, ἢ ἔκπεμμ. 386
ἑλάτινον 74
ἐλαία, ἐλαῖα ἥμερ. 821
ἐλαία Λιβυστικὴ 821
ἐλαιόμυλλον 660
ἔλαιον 819.866
ἐλαιαῖον 681
ἐλαιοδόσιον 290.681.682
ἐλαιοκάρυα δὺ 684
ἐλδύνιον 281
ἔλδια 281
ἐλαιοσίλιον, ἢ ἐλαιοσίλινον 695
ἐλειόχρυσον 267
ἐλλὰς 102
ἐλεοσέφακος 290
ἐλίσιον 344
ἐλιδὶ 399
ἔλικες 416
ἐλικὴ 843
ἔλμις 507
ἕλος ἀκτὴ 381
ἕλξ 413
ἐλίχρυσον 267
ἐλλεβόριον 384.388
ἐλλεβόριτις 336
ἐλλίβορ. λιδὲς 384
ἐλλέβορ. μέλας 386.387
ἐλξὶν 102
ἐλξὶν κεστάμυλ. 396
ἐμβεκτὸν 281
ἐμετὸν 53
ἐμπλὸν 82.277
ἔνορον 456
ἐνσθενὴς ἄρτος 492
ἐνσῖτις 399.410
ἔντερα 406
ἐντόμωστον 745
ἐνδυμα 554
ἐνλεζὸν 85
ἔνμελὲς 801
ἔνμελον 599
ἐνσκευὴς 384
ἐνσκίδια 554
ἐνσπλαγχνος 744
ἐπάνδρος 108
ἐπάορλον 118
ἐρίζοντος ἄγει. 526
ἐριζόντος ὑμ. 524
ἐριζόντος κεῖ. 525
ἐριζόντος ἐκλύει. 524
ἔρεγμος 517
ἐρέτκη 768
ἐρεβίνθινον 352
ἐρευθοδανὸν 352
ἐρεχθὶς 640
ἔσχατος 587
ἐσκιὸς 812
ἑσπέρ. Σειρὶς 692
ἑσπέρα 542
ἑστιάτορος 721
ἑστὸς 399
ἑστιατὶς 69
ἑστὶς 69

ἑρμοῦ ὄστέον 658
ἑρμοῦ πέα 638
ἔρπυλλ., ἢ ἔρφυλλον 278
ἑρπυξὶ 681
ἐρύγγιον 731
ἐρυθρόδανον 352
ἔρυθρος 779
ἐρυσῖπελας 731
ἐρύσιμον 532. 714
ἐρυσίσκηπτρον 339
ἐσχαρίτης ἄρτος 492
ἐτησιακὸς 500
ἔτνος 521
ἐτυμοδρῦς, ἢ ἐτυμόδρυο 824
ἐΘεῖκὴ 381
ἐθαλαττὶς 577
ἐθυλάκεια 342
ἔυζωμος 709
ἐυτύχας κάλαμος 603
ἐυτύχιν 645
ἐυπατόριον 27.88
ἐυπετάλον 345
ἔυπυρον 358
ἐυσῖπα 102
ἐυτυγλύκιον 342
ἐυφρόσυνον 379
ἐυχρήσιον 627
ἐυφροσύνη 55
ἐυώνυμος 783
ἐφίδες, ἢ ἔφιδρα 74
ἑφθὸν 33.315
ἐφέσιος 325
ἐφύμνιον 203. 281. 460
ἐχίδιον 631
ἐχῖνος 630
ἔχιον 630
ἔχος 630

Ζάλευκα 746
ζαριδὰς 114
ζία 493
ζέα 493
ζευκτὶς 674
ζώπυρον 495
ζίφια 339
ζυγὸς κάλαμος 603
ζῦθος 504.505
ζωλάυρ. 32
ζῦρα, ζῦρις, ἢ ζῦζηρα 806
ζῦρ., ἢ ζῦρ. 806
ζυγὶα 841
ζῦθος 504.505
ζυμὸς ἄρτος 492
ζωάυχεν 69
ζωδόκιλμον 128
ζώπυρα 272
ζωστὴρ 478

Ἡμέλια 53
ἁδύσμ. 96
ἁδύσμος ἄγριος 96
ἁδύσμον 545
ἅλα 805
ἁλιπόντιος πτύσμαλος 371
ἁλιστρίων 654
ἁλιστρίωνος μέρα 70
ἁλιστέπος τμῆμα 71
ἁλίσφυρον 399

ἡμερὶς 813.824
ἡμερολλὶς 204.205
ἡμεροκτέλλακτος 205
ἡμερῶσιν 333
ἡμίσεια 468
ἡμίσειος 468
ἡμισείτης ἀτίδος 140
ἡμιτέτης 27
ἡμιτόμιον 27
ἡρέλλιον 21.369
ἡρέλλεια 114 376
ἡρέλιθμον 238. 261
ἡσυχίων 636.640
ἡφαίστιον 360
ἡφαίστιος 427

Θαλίζω 59
Θεμιστὶς 243
Θέλος 352
Θεῖον 857
Θυλακίδη, ἢ Θυλακίδη 243
Θυλεξίπος 128
Θυσδίτιον 194
Θέμι- ἡμερ- 330
Θιλιγών- 658. 660
Θιλύδαμος 22
Θιλυκρατία 782. 802
Θιλυτίδες 463
Θιλύτερον 437
Θιλυφόρος 22
Θυμίζω 631
Θυσίεσιν 437
Θύσιον 327
Θλάσις 713
Θλασίδιον 713
Θορίκιδον 69
Θριδακίνη 643. 646
Θριδακὶς ἀχρὶς 640. 646
Θριδακὶς ἡμερ- 643
Θρυαλλὶς 169.170
Θρύον 456
Θρύπτω 436
Θύα 857
Θυλακῖτις 446
Θύμβρα 289
Θυμέλαια 364
Θυμιατῖτις 217
Θύμος 276
Θύμος κεφαλωτὸς 276
Θύμος σαλτρίτη- 276
Θύνη 857
Θύρσος 276
Θυσίλινον 699

Ἴαρυς 330
Ἰασπόνη 167
Ἰδαῖα 714
Ἰδαῖς 654
Ἰδία- δάκτυλ- 194
Ἰδιόφυτον 69
Ἴδρις 487
Ἱερὰ Σοτάνη 130
Ἱεράκιν- 330
Ἱεράκιον 640
Ἱεράκιον μέγα 640
Ἱεράκιον μικρὸν 640
Ἱερακοσίδιον 171
Ἴσεις 245
Ἰουδαϊσ- 212
Ἱππόμυρτον 744
Ἰουδάϊον 414
Ἰξία 728.730.826
Ἰξ- 826
Ἴον 157
Ἴον πορφυροῦν 157
Ἴον μέλαν, ἢ καλάμινον 157
Ἰσατὶς ἄγρια 492
Ἱππόγλωσσον 743
Ἱπποπάτιδον 649
Ἱπποφαὼς 371
Ἱπποφορβὶς 377
Ἰρὶς 63
Ἶσις 243
Ἶσις ἀχρία 248
Ἴσατις 300
Ἰσάτις 79
Ἰσάτις ἄγρια 580
Ἰσχὰς 373.812
Ἰσχὰς 726
Ἰσχὺς 53
Ἰτέα 843
Ἰχθυόδωρον 337

Καζέλλιον, ἢ καζελλάτον 33
κάγχρις 303. 306
καδίσκον 245
καδὶς, ἢ κακὶς 248.724.725.838
καλαμαγρωστὶς 602
καλαμίδη 97
κάλαμ- 603
κάλαμος ἀυλητικὸς 603
κάλαμος βομβίνα- 603
κάλαμος ἴτεα- 603
κάλαμ- ζάλιτος 603
κάλαμ- πόντικ- 603
κάλαμος συρίγγιος 603
κάλαμος τοξικὸς 603
κάλαμ- τραγανίτης 603
κάλαμ- χαρτικὸς 603
καλλίεσσα 197
καλλίγονον 114
καλλιστέφανος 117
καλλίβρυον 469
καλυκόδημα 410
κάλυξ 630
κάμαρ- 253
καμελοτίδιον 88
κάμμορος 437
κάνδυες 59
κάνναβις 533
κάνναβις ἀχρία 636
καπαίλιον 864
καπνίτης 59
κάπνιον 59
καπνὶς 59
καπνὶς θραγμῖτις 327
κάπτησις 746
καρδαμαντικὴ 714
καρδαμίνη 592
καρδάμωμον 711
καρδάμωμον 61
καρκίνορον 114
κάρ- 299
κάρπινον 410
κάρπος 536
κάρυα 815
κάρυα πεπτὰ 817
καρύϊνη πόμα- 371
κάρυον 714
κάρυον, ἢ κάρυον βασιλικὸν 815
κάρυα πο. πτὰ 817
κεγχρωτὰ 819
κάρ- 536
κεδρία κόλαπτα 787
κέδρινον, ἢ κεδρίνη 815
κεκάγμα- 744
κατάχυσις 630
κεκτικὰ 427
κευκαλὶς 700
κεδίον 700
κευτικὰ 427
κάκχυς 305. 306
κεφαλὶς 717
κλάγχ- ἢ κλαγχὺς 506
κλῆρος 867
κλῆρος 854
κλῆρ- 867
κλῆρος νύσσα 854
κλῆρος φυτικὰ 854
κλβρωτὶς 400
κνεπύρι- βίζα 342
κνεπύρου τὸ μέζον 335
κνεπύρου τὸ μικρὸν 336
κνεστὶς 536
κέγχρος, ἢ κιράσια 809
κέγχρος 809
κιράσιον 787
κερασίνεα 787
κερκὶς 786.836
κέρνος 39.175.364
κιχορεμίδης 812
κικὶς 815
κιμὶς 69
κῖνος 414
κιννάβι 593
κῖνος ἀφροδίτης 132
κίνδυν 632
κιόνιον, ἢ κιόνιτον 518
κίδαρις 191.414
κίδι 518
κίκι 367
κιττόκερως 352
κίσσος 290
κιττὰ 437
κίφορ 738
κισσόκαυμον 337-403
κίσσαρον 191.414
κίστος 407
κίστ- 414
κίστ- ὑλ- 414
κίστ- ῥόδ- 414
κίστ- ἄνθ- 395
κισσόφυλλον 337.403.407
κίτρον, ἢ κίδρον 198
κίτριον 792
κιθάμαλλον 102
κίθ- 414
κυκώνιον 634.636
κλεωνὶς 344
κλεώνιον 272
κλίθρα 839

ἄτεμα	214
ἀτραπὸς Ἀχιλλέως	405
ἀτραπὸς Ἀφροδίτης	405
ἀτραπὸς ὁδοιπορική	406
ἀτραπίτης	325.410
αὐτόδιον	102
αὐτόματον ἄρτος	492
αὐτοτύπιον	272
αὐτοφυὲς	841
ἀφίμενον	410
ἀχίδιον	364.365
ἄχνης	361
ἀχλὺς	152
ἀχίτων	566
ἀχῖνος	362
ἀχὶς ἀχίδι	736
ἀχυροκόλλα	114
βδέλλα	800
βακχικὴ ἀχὶς	753
βαλὸς	416
βάκκις	371
βάκκις Cæsiæ	828
βάκκις κεδρί	363.364
βακκιμαλία	805
βακκιμάλιον	805
βαλανος	498
βαλανοσὰ	518
βαλάνου, ἢ βαλάνινα	668.669
βαλάνου διδάσκ. ἢ ἴμερος	668
βαλάνου ἀχὶς	382.670
βαλανωδὴς	382.665.670
βαλάντιον	784
βαλανωτὴ	864
βαλεάτιον	391
βαλερὸς ἀλὸς	821
βαλτία	784
βαλχικὸν	460
βάμμα	804
βαμμὸς πόδιμος	371
βανδύλια	638
βάνυζα	53
βαρίσιον	302
βάριον	59. 302
βάρος	847
βαρὺ ἄλτος	59
βαρυδάκρυα	414
βαρυδία	412
βασιλίσκος	870
βασιλίτης πόδιμος	371
βαφανάκιον	110
βάτος	779.821
βατραδὼν	132
βατὶς	150
βράγχος	621.623
βράγχος ἀχὶς	624
βράγχος ἴμερος	623
βράγχος θαλασσία	395
βρασία	802
βρυτικὰ	48
βρύτιον	758
βρυτοπήγιον	563
βρυτόπιον	563
βρυτὸς	563
βρύθιον	706
βρ[illegible]	281
βρυκάνιον ἄρτος	492
βρύθιον	706
βρὸθ	500
βρίθιον	706
βρίμη	503
βρεμβέδημα	197.205
βρίον	197
βρίον τέρετρον	199
βρίος ἄγκυρα	205
βρεττανὶς	197
βρεττανὶς ἀχὶς	735
βρέφος	214
βρίμιον	687
βρύον	253
βρόμος	69
βρομίδιον	69
βρόττον	367
βύσμος	531
βύσμος Ἑλλήσποντος	517
βύσμος Αἰγύπτου	518
βύσμος Ποντικὸς	518
βυθίτης	569
βύτη	275.218
βωλάμπους	337
βωμοειδὲς	132
βῶμιον ἴμερον	300
βῶμιον ἄγκυρα	253.300
βυτιγχίτης	22
βυτοδρομὶς	258
βύτραξ	724
βύτης	639
βωμοστὰς	258
βωμόλοφος	53
βωλοτριμμὶς	53
βωμοειδὲς ἄμμον	701
βωμοείκελον	181
βωμοτρόμβος	408.659
γαμέτιον	419
γαμάζω	730
γαμμάζειν	553
γαμξύλον	730
γαμφοὶ, καὶ γαμφοὶδες	189
γαμφίβατος	189.399.741.746
γαμὶς ἵππος	235
γαυσαπρόσον	88
γαυσχάλη	114
γαυτάκαπις	857
γαυτάκαπις ἀχὶς	852
γαυτάκερὸς	857
γάυτης	339
γαυτὶς	350
γάυτης	339
γάυδες	776
γαυδνον	386
γαμφίβια	491
γάυσιον	407.418
γαυτόγυλλα	337.403
γάυτος	191
γάυτος	191
γαυλὸς	569
γαυτὸς	569
γαυλὸς πόδιμος	371
γαῦμα	256
γαυμύδια	603
γαύκιν	461
γαῦνος	859
Λαγώπους	578
λαγώστας	578
λάδιν	191
λάδιτον	192
λαδωὶς	375
λάδυμος	522
λαμπὰς	871
λαμφάνη	676
λάπαθον	649
λάπαθον ἥμερον	649
λάπαθον ἄγριον	649
λάρυξ	869
λαφύσσω, ἢ λαμπάδιζω	554
λαμπὶς	326
λαμπίτης	740
λάσιον	197.225
λάσιον ἵππου	228
λαχανὼ	473
λάπαθον	521
λαστὰ	341
λάστιον	69
λαστροπέλλιον	69
λαστροπέδιον	68
λαστίχιον	284
λατίδιον	703.714.716
λατομέρυον	817
λατόμυλλοι τένακες	336
λατόμυλλος πόδιμος	371
λαυράμυδα	755
λαγαπόδιον	716
λαυράδιον	35.857
λαυὶς ἵμερος	41.284
λαυὶς ὄρειος	44.284
λαὶς	835
λαδάριον	69
λαδοχεὶς	632
λάδιον	160
λάδιον μέλιτος	160
λαδιπάχυον	647
λάδανος	53
λάδανος	33
λύδιον	192
λῦδον	192
λιβανωτὶς	306
λιβανωτὶς στρογγυλοφυὴς	272
λιβυκὸν	630
λιβυστικὸν	341
λιβυστικὸν	311
λίγυς	864
λιγυρικὸν	311
λιθάκιμμον	83
λιθόβλητον	468
λιμναῖον	336
λιμνάσιον	335.336
λιμνὶς	315
λιμνικὸν	210
λιπόλιμον	551.554
λίνον	533
λιπόλιμον	554
λίσσυρος	44
λοιδόρησις	658
λίβας, ἢ λίβος	519
λογχῖτις τετράπους	469
λόπιμον	815
λυγῖτης	169
λύγος	774
λυκάνθεμον	399
λύκιον	757
λύκος	245
λυκίστιον	439
λυκοπόδιον	845
λύκοφις	618
λυκὸς	681
λυκμάχειον	84
λυχνὸν	84

λυχνὶς ἀχρὶς 69.171.182
λυχνὶς στεφανωτικὴ 170
λυχνῖτις, ἢ λυγνῖτις 170
λωτὸς 536.847
λωτὸς ἄμπ- 572
λωτὸς ὁ ἐν χερρονήσῳ 565

Μάδρυα 805
μαγυδαρις 319.521
μάζα 503
μαλακίσκ- 396
μαλάχη ἀχρὶς 654
μαλάχη κηπευτὴ 652
μαλάχη χερσαία 654
μαλτεδάλλη 458
μαλίνη 170
μαμίες 48
μανδραγόρας 457
μάραθρον 297
μάραθρον ὄχνιον 297
μάραθρις 297
μαρμαρίτης 59
μάρτυ 270
μαρύλλιον 645
μασύρη 335
μασύρνα 335
μαστίχη 671
μαχαιρώνιον 210
μαχαιροφύλλον 210
μέλινον 630
μέλισσα 746
μῆλον 504
μηλαξέρον 56
μηλεγκρανὶς 606
μηλάμπυλος 102
μηλαμπυρὸς 533.541
μηλαπτέλινον 586
μηλάμυλλον 720
μηλάνθιον 304
μηλάνθιον ἐκ Δήλου πυρὸν 173
μηλαριβίζω 386
μήλαν ἄγριον 89
μηλέα 833
μηλέα ὀρεινὴ 834
μηλίνη, ἢ μήλιν- 507
μηλίνεος 468
μηλοβύλλιον 91
μηλίτινα 91
μηλόφυλλον 91
μήλωσμον 284
μηλωλύκιον 804
μηλώπιον 801
μήπιλ-, μηπίλη, μηπιλὸν 801
μήρυγξ 61
μηδικὴ 544.575
μήκων 571.446
μήκων ἀχρὶς 304.446.448
μήκων ἀφρώδης 376.477
μήκωνος κεφαλῖτις 89.448
μήκωνος χυλὸς 447
μηλέα 790
μηλέα Ἀρμενιακὴ 797
μηλέα Κυδωνία 795
μηλέα Μηδικὴ 792
μηλέα Περσικὴ 796
μῆλον 790
μῆλον Μηδικὸν, ἢ πέρσεον 792
μῆλον Κυδώνιον 795
μῆλον Περσικὸν 797
μῆλον Ἀρμενιακὸν 798
μηλίφυλλον 325
μηλοσίτιον 663.664
μήλωθρον 400
μήνιον 194
μηνιγγίτης 194
μηνυανθὶς 566
μῆρα 504
μηρὶς 580
μηρίδανον 126
μηρύκη 392
μηρὸς λεπὶς 833
μηλέα 584
μηλίφυλλον 858
μήλ- 96
μηδὰ 852
μηδείδι- 89
μηδύοσμον 34
μηδίκλυτον- 206
μηδίφυλλον 810
μηρία 810
μίδρον 535
μιάχειρα 705.744
μιάκανθα 814
μίδιον 650
μίδιον 713
μιλτὸς μιλτήριον 700
μίλτος 482.485
μυκὴ 582
μυκὴ αἰγοφάγος 684
μυκὴ 584
μυκίφυλλον 806
μυξάκανθος 806
μύξον 806
μυοκτόνον 437.442
μυόσωτις 30
μυράγχη 50
μυροτάξιλλον 112
μυόσωτ-, ἢ μυὸς ὦτ- 3051
μυὸς ὦτα 442
μυόξυρον 731
μυρόκαυδον 766
μυρίκη 584
μυσίφυλλον 100
μυσίφυλλον, ἢ μυρόμορον 61.701
μυρρίνη 410.773
μυρσίνη ἀχρὶς 744
μυρσίτης οἶνος 775
μυρτάκανθα 744
μυρτίδανον 773
μυρτίτης οἶνος 773
μυρτωδὶς 405
μυρτότιλον 114
μῶλυ 121.684.686
μῶλυ ὄρεινον 120
μώλυζα 682

Νάπυ 707
νάρδος ἀχρὶς 350
νάρδος 322
νεφθυμία 322
νηριὴ 335.342
νησαῖος 225
νεῦρα 603
νευάδενον 344
νεφέλιον 554
νίκαιον 535
νίσεον 681
πεπέρι, ἢ νίσεον 255
νίσεον 851
νηλὶς 851
νίτρον 506
νυκτηρὶς 32
νυμφαία 586
νυμφαία στέφος 465

Ξάνθιον 39
ξίλινον 450
ξυροτριφὶς ἄγρα 491
ξηράνθη 457
ξηρὰ πλατ. 565
ξηρίδιον 601
ξίφιον 210
ξύλον 65
ζυλόλιθος 117
ξυλοστίμμι 257
ξυρὶς 248

Ὀζμὴ 279
ὄη 803
ὀδόντιον 48
ὀδόντη 255
οἰνάνθη 57. 306. 416
οἰνοκελὶς 815
οἰν- 418
οἰν- αὐστηρὸς 420
οἰν- κιδρ- 418
οἰν- κιλίκ- 420
οἰν- κρίθινος 504
οἰν- μυρσίτης 773
οἶνος μυρτίτης 773
οἶνος ἀλγιδόρος 420
οἶνος ἀνάνθης 420
οἶνος σαμιανίτης 424
οἶνος σηραῖος 420
ὄλυρα 279
ὀλόκυρον 111
ὄλωνθος 812
ὀλοχοῖνος 606
ὄλυζα 495
ὀμφακίτ- 541
ὀμφαλόκεντρος 554
ὀμφάλιον 420
ὀμφαλὶς 814
ὀνοβρυχὶς 548 549
ὀνοπάρδιον 735
ὀνοκελὶς 815
ὀνίσιλον 630
ὀνόσυλλος 630
ὀνοχείλας 630
ὀνωνὶς 743
ὄον 803
ὀξαλὶς 649
ὀξυάκανθος 750
ὀξυάκανθος 751
ὀξὺς 812
ὀξύπλεθρος 854
ὀξυλάπαθον 649
ὀξυμυρσίνη 744
ὀξυχοῦς 606
ὀξύπορος 446
ὀξυβόειλον 566
ὀξίφιλλον 61
ὀπτηρίτης 245
ὀπτὶς 825
ὀπτοπαλὲξ 350
ὀρεοσταφὶς 837
ὀρεοσίλινον 606
ὀρεσῶν 344
ὀρόβιον

ἀρδόγυνα 456
ἄρδην 61.185
ἄρδην ὑποκλοπικὸν 285
ἄρδην ὀνῆτης 285
ἄρμενα 294
ἀρτιδάμαλον 221
ἀρτιδήλατον 833
ἀρτιδωτίδα 544
ἀρτίζυγα 553
ἄρτιξ 194
ἀρτίλλην 194
ἀρτιῤῥυτον 191
ἄρτιος 527
ἀρτίσκυτον 69
ἄρυζα, ἢ ἄρυζον 509
ἄρχε 235
ἄρχε ὕπνου 238
ἄρχε σπαπᾶς 238
ἀσαμωλέον 553
ἀσχαλίδης 860
ἀσυμία 102
ἄτα 801
ἄτη 803
αὐλόφωνον 730
αὐτάδων 801
ἀφετία 245
ἄχθος μοῦς 652
ἀψυχίνον 681
ἀφύλλωτον 139
ἀφυκτίνον 681
ἀφυσσόμελλα 684
ἀχυροφύλαξ 400

Πάγχρηστον 730
παγχρήστου 691
παιδίφορος 720
παιονία 48.194
παιπάλη 491
παισαίδα 194
πάλαχνα, ἢ πάλαχναι 294
παλιμψυκτικὸν 865
παλίνου 716
παλάκνα 321
πάλακις 308.311.335.336
πάλακις ἐκκλίσιον 308
πάλακις ῥάλλειν 285.308
πάλακις χρίειν 309
πάλλη ῥίζα 48
παλλιάσγης 194
παλλίδιον 504
παλλίνη 448
παλλινοπυῤῥαλον 371
παλλύνης 253
παρδάλη 69
παρδάλιον 33.35.102.658
παρδίνις 33
παρεάκτιον 459
παρεύχα 113
παρθὴν 695
παλαιῶν 545
παλαιστὴς 61
παυσείμου 341
παυσιδάκτυλον 117
παυσάθρον 456
παυτάκιον 117
παυτάνδρον 108
παυτάπατις 117
παυτάτιμον 117
παυτάτυλον 117
παυτόζωον 194
πάυτων 365.376
παχὺς 376
πάχος 375
πάπυρ 667
πάπυρ ἄχρι 667
παρδάλιον 102
πεδιλάνιον 410
πεσσηρὸν ἐρδὸς 150
πεσσηρὸν ὕπνου 150
πευκὸν 456
πρασιὴ 344
πρασιὰ 797
πρὸν 456
πρὸς 414
πτασσίπης 598
πτιζάλιον 697
πτιζάλιον ἄχνη 696
πυδαλὶς 114
πυπίδιον 307
πύκα 859 861
πύκα ἀχία 862
πύκα ἄμπ 859
πύκα θρίνα 862
πάγανα 120
πάγανα ὡ ἄχιον 77.121
πάγανον ὄρνιν, ἢ ἄχνη 120
πυδάλιον 114
πυκτὸν 134
πυλιζάνιον 335
πυγοπυγξὶς 384
πυθὶς 446
πυθίνον 182
πυρὶς 634 640
πυλ 518
πίνη 504
πίνη 521
πτόκιον 818
πτέρνα 588
πίνα 865
πίνα ὕγρα 865
πίνα ξηρὰ 865
πτυκκιστὸν 751
πτυίδιν 860
πτυίνα κάρυα 860
πτυὸν 215.218.232
πτυοπάμπτη 863
πτύσσα 374
πτύσσα 491
πίτυς 859.862.863
πλάτη 842
πλατύφυλλος πάτακις 335
πλατύφυλλ 851
πλατύφυλλ πυμαλ 371
πλατύφυλλος 335
πλατάνιστος 603
πλάτις 562
πλατὴ 414
πλόος 379
πλεμάτιον 172
πλάνον 284
πλάνον ἐλαιόκαρπον 283
πλάνον ἀρουρὸν 284
πλάνον περάλιον 284
πλατὺς 499. 503
πλατύφυλλον, ἢ πλατάνιστος 733
πλύγελον 544
πλυγίνατον 314.346.726
πολύγονον ἄῤῥεν 114
πολύγονον θῆλυ 114
πολυεδὴς 366
πολυεδὴς 384.709
πολύκαρπον 114
πολύλαπ 33
πολύδρ 108
πολυπόδιον 465
πολυῤῥίζ 325.386.463
πολύτειχον 469
πολυώνυμος 102
πυπικὴ ῥίζα 341
πυρευρηδὴς 205
πυρυρὶς 630
πυτυμοιόπυρ 582
φάσηον 88.287
φάσηον μέλαν 88
φάσον 689
φάσηον κυφαλωτὸν 689
φάσος 478
φῦ 828.829
φῦ θῆλυ 830
φυζάτικος 108
φυλόφρων 417
φυμάμπελος 22
φυτάλμιον 798
φυτὸν 386
φυσάπιον 38
φυσωνὶς 38
φυβόστον 417
φτερμικὴ 710
φθιλία 837
φτηρίδιον 466
φτηρίνον 463
φτίλιξ 468
φτίεον 105. 463
φῖες 463
φτίες μεγάλαι 464
φτίριξ 725
φτασάρη 502
φτασάρη πυρὸν 498
φυδάϊνον 450
φυξάκανθα 659
φυξίνος 325
φύξος 782
φύγγες 53
φύρφορον 347
φυρὸν 751
φύειον 347
φύεσος ἄρτ 491
φυτίτης 347
φυτὸς ἄχνη 363. 364
φυτὸς 489
φυτὸς τίμιος 489
φύρωφον 347
φύγατον 347
φυτρίας ἄρτος 492
φυτῶν 215.218.232

χᾶ 389
χάμαι 755
χάξ 416
χαταὶς 676
χαφαὶς ἀχία 677
χαφαὶς ὕμφ 676
χαφαὶ 623.676
χάκα 721
χὶ 389
χιτὼν 864

ῥητίνη ἀπὸ ῥίπτος, πρωτόμμητος 864
ῥητίνη ἐλατίνη 866
ῥητίνη ἐλαιώδης 866
ῥητίνη ξηρὰ 864
ῥητίνη τριζώνη 864
ῥητίνη συγκομιστὴ 864
ῥητίνη χιώνη 871
ῥητίνη ὑγρὰ 864
ῥητίνη φυρατὴ 864
ῥόα 794
ῥιζοδρον 191
ῥοδία ῥίζα 348
ῥοδία 348
ῥοδοδάφνη 851
ῥόδον 188
ῥοδόδενδρον 851
ῥοδωνία 188
ῥόα 794
ῥοιὰς 446
ῥοῦς 779
ῥὸς Συρακουσικὴ 779
ῥὸς ἐδὴ τὰ ἐδώδιμα 779
ῥουσάλιον 427
ῥυπαρὸς ἄρτος 492

Σαμοθρακικὴ 746
σάμψυχον 270
σάρξ 531
σαρδόνιος γέλως 815
σαρξίφαγον 277
σαρξίφαγον 277
σατάνη 801
σατύριον ἡμιόρχιον 233
σατύριον πτέρυλλον 233
σαυρίτης 32
σέλινον ἄγριον 427. 418
σέλινον ὑδάτιον 427
σέλινον κηπῖον 694
σελίνον 194
σελινῖτις 140.395
σελινόζωστον 194
σεμίδαλις 491
σεμιδαλίτης ἄρτος 492
σέσελις 634.638
σέσελι ἄγριον 634
σέσελι ἥμερ 634
σηρίφιον 25
σίσυμβρις Αἰθιοπικὸν 313
σίσυμβρις Κρητικὸν 314
σίσυμβρις μακεδονικὸν 312
σίσυμβρις Μιλησιακὸν 313
σιδηρῖτις 620
σίδηρος 619
σιδηρομαλαχὴ 619
σιμὸς, ἢ σιμὸς 840
σιμύδα 840
σικερὰ 806
σίκαμον 532
σίκαμον ἄγριον 388
σικαμωνέα 388
σικαμωνέα λιβυκὴ 388
σικάρεις 489
σικυῖτις 94.150
σικυῖτις ἡμέλωπα 102
σίλφιον 794
σιλφίς 640
σίκυς ἄγριος 381.664
σίκυς ἥμερος 663.664
σικυώνιον 667
σικωνία 382.669
σιληνὶς 493
σιληνῖτις ἄρτος 492
σιλικόφυτα 366
σίλφιον 319. 320
σίλυπα 707
σίνηπι ἄγριον 707.713
σίνηπι κηπῖον 707
σίνηπι Πέρσικον 713
σῖτος 590
σιτεῖον 417
σίτανος 681
σιτοκίχορον, ἢ σιτοκίχορον 211
σιτόμυλον 97
σιτόμυλον ὕπερον 592
σιτώνιον 801
σιτάλια 725
σκαμμωνία ἡ ῥίζα 391
σκαμμωνία 391
σκάνδιξ 702
σκίγκος 744
σκίλλα 691
σκῖνος 170
σκίλλιτης 53
σκιλοπόδριον 468
σκίλλιτης 726.739
σκίρδιον 126
σκίρπον 682
σκίρπον ἄγριον 684
σκορπίος 75. σκίρπος 438.760
σκορπιοειδὲς 72
σκορπίον 70
σκυδιὰ ῥίζα 342
σκύδιον 341
σμίλαξ 829.858
σμίλαξ κηπία 519
σμίλαξ λεία 392
σμίλαξ τραχεῖα 369
σμίλη 858
σμύρνα 697.698
σμυρνοειδὲς 405
σογχίτης 640
σόγχος 644
σόμφος 670
σπανιόκαρπος 102
σπάνδιξ 819
σπάρτον 764
σπάρτον 764
σπαργάνιον 601
σπασχία 619
σπλάγχνα 461
σπλήνιον 468
σπλήνιον 53. 410
σπληνοδέστατον 468
σπόγγος 851
σποδύλιον 306
σποδύλη 306
σποδὸς 416
σποδὸς ἀχλὺς 366
σπουδὴ 416
σπουδεῖος 679. 781
σπουδεῖος ἄγριος 679
σπουδεῖος ἥμερος 679
σταχὺς 91
σταχῖτις 582
στέμφυλα 416
στεμφυλῖτις 128.132
στεφάνη 746
στέατα 366
στέγη 374
στέγη 132
στεῖον 604
στέγη 274
στεμφύτης χλιάφυλλος 101
στεμφύτης πτέρυλλος 589
στεμφυτὴ 100.584
στέλεχος 360
στρουθία 795
στρουθομήλη 795
στρύχνος ὑπνώδης 455
στρύχνος 453
στρύχνος ἀλικάκαβος 454
στρύχνος κηπῖος 453
στρύχνος μανικὸς 456
στρύχνος ὑποπικὸς 455
στυφίνος ἄγριος 491
συγχίτης 640
συκάμινον 810
συκάμινος, συκαμινέα 810
συκάμινος Αἰγυπτία 811
συκὴ 376.812
συκὴ Αἰγυπτία 811
συκῆ ἥμερος 812
συκάμορον 811
συκάμινος 811
σῦκον 812
συλλύρα 341
σύμφυτον 134.341.344
σύμφυτον πτερωτὸν 135
σύνεγξ 778.788
σύνεγξ, ἢ συφὴγκας κάλαμος 603
σφάγνος 471
σφάγνον 290.312
σφάκελος ὑπερίκιος 857
σφάκελος τῆς ὀμφῆς 815
σφάκος 391
σφάκη 424
σφενδαμνος 841
σχῖνος 871
σχοινόκαυλος 689
σχοινοφλὶξ 535
σχῖνος 606
σχῖνος νέα 606
σχῖνος ἀρωματικὴ 591
σώσυρος 253

Ταπέχων 55
ταῦρος 170
τελίφιον 129.131
τερμινθος 871
τέρμινθος 871
τετραπόγων 256
τιθύμαλος 284
τιθύμαλος 43.44
τίτυρος 325
τίτανος 619
τίτανος 619
τιτυλομαλαχὴ 619
τίτυς 536.569
τιτύιον 450
τιθύμαλος 371
τιθύμαλος 371
τοξικὸς κάλαμος 603
τορδύλιον 314
τορδύλιον 751
τραγάκανθα 75
τράγιον 360
τραγό-

τεγήσατον 171
τεγήτηρον 512
τεγητόμον 256
τεγηφίματος 287
τεγήχης 237
τέγος 75.498
τεγχάλου 164
τηκόλος ὕυδρος 581
τηκόλος πρωΐος 557
τηκόλος χρυσὸς 557
τεθάκτολος 774
τίλτα 61
τίλτικος 801
τεμφελίτης 338
τεσσίτολος 566
τεστίδιον 572
τεστίλιον 380
τρίφυλλον 366. 566. 572
τρίφυλλον ὃ τοῖς χρυσοκτόνοις χρώμενον 365
τετχίμενος 471
τετχόφυλλον 478
τετχώδης ὁολὸς 693
τριγώνιον 150
τρὺξ ὄπου 423
τρύχνος 453
τύφη 604
τυφίνεον 450

Τάλανδος 199. 216. 253
ὑγιεινὴ ἀχρὶς 103
ὑδρολάπαθον 649
ὑδροσίλινον ἄχνο 695
ὑπίεσον 76
ὑπόρυδρα 631
ὑπόσιτον 449
ὕπνο 471
ὑποπτικὸν ἰμμανὲς 450
ὑπόχλωσον 745
ὑπόχρων 449
ὑποχωρὶς 636. 640
ὑσσόπιον 270
ὕσσωπο 387
ὑοσκύαμος 450

Φάγνον 290
φακοειδὲς 82
φακὸς, ἡ σκευὴ 527
φάκος ὁ ὑπὸ ἡλιοτραμένου 587
φαλάγγιον 106. 306
φαλαγὶς, ἡ φαλαρὶς 510
φασγάνιον 39
φάσγανον 39. 210
φάσηλο 831
φασίλιος 519
φασίλος 314
φασίολος 514
φασίολος μικρὸς 520
φασυλος 514
φαυλὸς 830
φαυλὸς 830
φελλόδρυς 48
φελοπόδιον 550

φυξακανθὶς 284
φυγέτηρον 512
φηγὸς 832
φημελὴ 144
φθόιον 366
φθοιροπτόνον 366
φθοιρὶς ⊙ 863
φθῖρις 556
φθορὰ 442
φιλάλλοος 354
φιλαντίριον 354
φιλάνθρωπος 354
φιλατήριον 172. 403
φιλετύδυλλα 56
φιλίσιον 354
φίλυρα 775
φίλυρα 838
φιλυρίτης 250
φιλύκη 718
φισάλιον 818
φλαὸς 604
φλέγιον 359
φλέγμη 144
φλὲξ 159
φλόμος 146
φλόμος 144
φλόμος ἡ δαὶς ⊙ 544
φοίνιξ 540. 819
φοινικόλειρον ⊙ 819
φοιτάλιον 504
φόρ ⊙ 736
φοῦ 330
φουτὰς, ἡ φοιτάλιον 504
φρύγμος κάλαμος 603
φρῦγα 33
φύκι ⊙ 53. 478
φύκος θαλάσσι ⊙ 478
φυλλάνθρωπος 557
φυλλόφορις 88
φυλλὶς 466
φύλλον 658. 660. 726
φυσαλὶς 414
φύσημα πτῦόν 864
φύσημα σφαῖρον 864
φύτευμα 183
φυτοσαθὴς 69

Χαβρυλλον 700
χαμαιάκτη 381
χαμαιδάφνη ⊙ 373. 530
χαμαίδαπος 742
χαμαιδάφνη 365
χαμαίδρυς 34. 44
χαμαίδρυς 44
χαμαίζηλον 117
χαμαίκισσος 844
χαμαίκισσος 394. 414
χαμαιλεύκη 395. 596
χαμαιπίτυς 735
χαμαιπίτυς λευκὴ 728
χαμαιπίτυς μέλας 730
χαμαίλινος 130
χαμαιμήλιον 348
χαμαιμηλία 790
χαμαίπιτυς 36. 257
χαμαιπλὴν 325
χαμαιπόρτη 744
χαμαιπύτις 85
χαμαιπύτις 862
χαμαιτίτυς 45
χαμαίτυον 714
χαμαιτύδα 374
χαμαιτύξ ⊙ 782
χαμαιφίλη 820
χαμαιφόρβη 376. 377
χαμόλαια 363. 364
χαρακίας κάλαμος 603
χαρακίας τὸ μέλαν ⊙ 371
χαραπλαχία 33
χαρώνιον 342
χαρώνιον ⊙ ἄμπλ ⊙ 400
χελιδόνιον 400
χελιδόνιον τὸ μέζον 48
χελιδόνιον τὸ μικρὸν 49
χελώνη 337
χερσία 335
χελιδόνιαμος 172
χελίφυλλον 100. 114
χνόον 731
χνυστὸς 652
χολόπεπον 22
χορδίλλη 638
χορδοστιβάδιον 498
χόρδη ⊙ 497
χορδύλλη 636
χρῆδιον 306
χρυσόδημον 258. 263. 267
χρυσάζουσα 538
χρυσίπεπερι 728
χρυσὸς 100
χρυσόφυτον 118. 245
χρυσόκομος 36
χρυσόκομος 414
χρυσοκόμη 268
χρυσολάχανον 614. 652
χρυσομῆλον 795
χρῶτα 337

Ψευδοβύσσος 712
ψευδοδίκταμνον 281
ψευδοκαλάμη 718
ψευδοκυπάρισσος 782
ψευδομανδὶς 366
ψευδοσίλινον 117
ψυχὴ 380
ψύλλιον 400
ψυλλόκομον 818

Ὠχυμόρου 280
ὠκιμοειδὲς 271. 272
ὄκιμον 279
ὠλισίφρον ⊙ 843
ὠμὰ λύσις 502
ὠχρὸ ⊙ 521

INDEX
OMNIVM STIRPIVM
HIS LIBRIS DESCRIPTARVM.

A Balzemet pag. 360
Abies 865.866
eius species 866
femina 865
masculo 865
Abietis lachryma 866
Abiegna resina, Abiegnom oleum 865
Abiga 45
Abrong 455
Abroronum 21
campestre 21
femina, seu Santolina 269
femina arborescens 21.22
humile odoratum 22
maius 21
mas, matinum, Siculum, Galaticum 22
minus 22
montanum 22
Abrugi 455
Absinthium 23
Ægyptium 25
angustifolium 26.27
angustifolium foliis fissis 26
fatuum, inodorum, insipidum 26.27
latifolium 23
marinum 25
Ponticum 22. 23 24
Romanum 23 24
rusticum 23
Santonicum 24
Seriphium 25
Seriphium femina 27
supinum 23
tenuifolium 24
Abutilon 655.656
Acacia 752
altera 752. 753
Germanica 753
Pontica 753
Acanos 738
Acanthium, & eius species 720. 721
Acaothus 719
sativus, silvestris 719
laevis 720
Acarna 728
Accipitrina 640
Acer 846
maior, minor 840. 841
Acetabulum 132
Acetosa 649
minima 649. 650
Romana 649
tuberosa 649
Aceiosella 749.750
Achartica irrigua 412
Achillea, Achillea Sideritis 100
Achimilla 140.141
Acinos 280
Acinus vuæ 416
Aconachia 738
Aconitum bacciferum 402
hiemale, sive hibernum 440
Lycoctonum luteum maius, & eius species 438.439
minus 440
pardaliauches, & eius species 437
Theophrasti 440
Acorna 728
Acorum, aut Acrũ siloaticum 100
Acorus 248. 249. 250
Actocorion 215.218
Acroscorodon 218
Acula 702
Acoleosa 733
Acus moschata, 61.64
Acus pastoris 61.63
Acutella 743
Acyron 179
Adiantum 469
candidum 470
nigrum 466.469
Adonidis flos 436
Ador, Adoreum 493
Ægilops herba 538.539
Ægilops arbor 831
Ægipyrus 743
Ægolethron 432
Ægonychon 83
Ægylops 218
Æschyomene 660
Æsculus 831
Æthiopis 148
Agaricus, & eius species 485. 486. 869
Ageraton quorumdam 268
Agliophous 195
marina & terrestris 195
Agnus castus 774. 775
Agrestis 423
Agrifolium 400.758
Agrimonia 27.28
Agrimonia silvestris 599
Aiuga 45
Alabastri 188
Alas 773
Alaseleti 576
Albatus 835
Albroum 65
Albucum, Albucus 207
Album olus 646.647
Alcea, & eius species 179. 656.657
vulgatis 656
vesicaria 657
Venetia 657
Alchilel 574
Alchimilla 140.141
Alcibiacom 631
Alectorolophos 556
Alexandabune 48
Alfasfasa 576
Alga 478
Alga palustris 568
Alica, & eius species 497
Alimonia 578
Alisma 179.180
Alisma quorumdam 264. 606
Alkali 82
Alkanna 776
Alkekengi 454
Alkermes, 828
Alleluia 578
Alliaria, Alliaris 686
Allium, & eius species & seqq. 682.
Cyprium 682
Vlpicum 682
Allium silvestre, & eius species 685.684
Alpioum 684
anguinum 684
non bulbosum 686
ceruinom 684
nemorense 634
Taxi 684
tenuifolium 685
vrsinum seu latifollium 685
Aloos 839
Alnus nigra 784
Aloë 359
ea America 359.360
Gallica 342
Alopecuroi 541
Alpheseta 400
Alscebran, Alscobran 374
Alsine maior 29
marina 30
minor 29
minima 30
repens 405
Alsines spuriæ 31
Alterculum 450
Althea 654. 655
hortensis sive peregrina 654. 655
quorumdam 656
Aluardachule 48
Alumen catinum 82
Alus Gallica 134
Altercangeoum 450
Altercum 450
Alysson, Alysson Dioscoridis 89 Galeni

Galeni 88. 356
Plinij 356
Alzelin 340
Amantilla Valentiana 350
Amaracum, Amaracus 271. 309
Amara dulcis 402
Amaranthus purpureus 185. 267. 618
maior floribus obsoleti coloris 185. 618
Amarella 35
Amarena 809
Amarodulcis 402
Ambarualis flua 253
Ambubeia 634
Ambugia 634
Ambuxum 406
Ambrosia 35
quorumdam 34 221
Amedanus 839
Amellus flos 261. 267
Amellus marinus 380
Amentum 306
Ameos, Ammios 301
Ammi 301 alterum 301
vulgare 301
Ammoniacum 321. 322
Ampelopraſium 689. 690
Amuleum frumentum 494
Amydum 498
Amygdala dulcia 798
amara 799
Amygdalus, Amygdalum, Amygdala 798
Amylum 498
Amyris beris 750
Anabatis 74
Anagallis aquatica, vel aquatilis 593
mas 32
fœmina 32
Anagyris 785
Anblarum 553
Anchomanes 330
Anchuſa, & variæ eius ſpecies 629. 630
onochia 629
Alcibiadion 629
Androſace 555
Androſæmum 76. 78
Anemone 433 434. & ſeqq.
hortenſis, & eius ſpecies 433. & ſeqq.
Pannonica 436
ſilueſtris, & eius ſpecies 436
trifolia 436
Anemone flos 261
Anethum 298
Anethū hortuoſū & ſilueſtre 305
Angelica 317
aquatica 319
maior ſatiua 317. 318
ſilueſtris minor 318. 319
Anguria 664. 665
Anſum 298. 299
Anonis 743
Anonymos 783
Anteuphorbium 378
Anthemis chryſanthemos 259. 263
eranthemos 261
leucanthemos 257. 259
Anthemiſium 258
Anthera 188
Aothericua 207
Anthora 443
Anthyllis Leuti ſimilis 551. 552
altera 552
Anthyllis altera 47. 48
Anturrhinon 171
Anturrhinum 181. 182
ſilueſtre, ſiue minus 182
Antoniana 85
Aparine 313
Aphace, Aphaca 531. 545
Theophraſti, ſeu Aphace olus 545. 640
Fuchſij 543
Aphyllanres 124. 125
Apiaſtellum 91. 400. 427
Apiaſtrum 91
Apium 375. 694 695
aquatile 590. 695. 699
hortenſe 694
montanum 695. 696
paluſtre 427. 695
ruſticum 695
ſilueſtre 428. 697. 699
Apium riſus 427. 428
Apollinaris 450
Apollinaris minor 455
Aqua ardens 424
Aqua roris ſolis 474
Aquæ vitæ 422
Aquifolia 829
Aquifolium, Aquifolia 758
Aquileia, Aquilina 280. 281
multiplici flore 281
Arabis 713
Arachus 542
latifolius, & alia eius ſpecies 543. 544
minor 542. 543
prior 542. 543
Aracus 522. 523
Arblutilon 656
Arbor Iudæ 786
vitæ 857. 858
vitis 818
Arbutus 803. 804
Archangelica 318. 319
Arcium 38
Arctium 149
Ardactylida 736
Ardiſrigi 747
Arenaria 110
Argentina 139. 599. 600
Aria 830
Arrena 795
Arilli 426
Arinca 495
Aris 332
Ariſarum 331.
angustifolium 331. 332
latifolium 331. 332
Ariſtolochia 323
clematitis 324
longa 325. 324.
mas 325
polyrrhizos 325
rotunda 323. 324
fœmina 325
Saracenica 325. 326
Armeniacum 798
Armerius flos 175
eius variæ ſpecies 176. 177
Armoracia 677
Aronia 330
Arreſta bouis 743
Artemiſia latioris folij 33
tenuifolia 33
Traganti 36
Artemiſia marina quorūdam 642
Arthanita 338
Arthetica 147
Arum 328
Ægyptium 328
paluſtre 331
Arundo 602. & ſeqq.
candrcans 603
Cretica, Cypria, ſiue Donax 602. 603
elegia 603
fœmina 603
fiſtularis 603
gracilis 603
inania 603
Laconica 603
Lithoſpermos 506
Orchomenia 603
phragmites 602. 603
plotia 603
ſagittaria 603
ſepiaria, ſepicularis 603
ſpado 603
ſyringias 603
texrilis 603
tibialis 603
vallatoria 603
vulgaris 603
Aſabaſafra 241
Aſara bacara 294
Aſarum 358
Aſarum Crateuæ 294
Aſclepias 330. 407
Aſcolymbros 726
Aſcyroides 78
Aſcyrum 78
Aſparagus 703. 704
hortenſis 703
ſilueſtris 703
eius ſpecies 704
Aſpergula odorata 356
Aſperugo 354
ſpuria 356
Aſperula 355
cærulea 355
odorata 355
Aſphalrium 566
Aſphodelus 206
albus 206. 207
minor 206. 207
Aſphodelus bulboſus Galeni 208. 209

Asphodelus luteus, palustris 207.208
Asplenium, Asplenum 468
Asplenium maguum aut silueſtre 469
Asprella 74
Assa 321
Assa fœtida 321
Astaphis agria 366
Aster Atticus 261.266
marinus 706
supinus, & aliæ species 266
Aster marinus 380
Asteriou 267
Asteriscon 267
Asteritiou 319
Astragaloides 351
Astragalus 550
Astrantia 319.320
Astrantia nigra 387
Athanasia 57
Athera 498
Atractylis tecticaulis 736
hirsutior 736
Attiplex 614.615
hortensis siue satiua 614.615
marina 614.615
silueſtris, & eius species 614. 613
Auena 510.511
nuda 511
Auis pes 544
Auoiuus 784
Auricomum 427
Auricula muris 30.31.67
Auricula visi 148
Aungia vitri 82
Azedarach, Azedaraeth 848

BAaras 295
Bacanon 676
Bacca Iuniperi 852
Bacca Lauri 849.850
Baccharis 138.294
Bacchica 413
Bacchion 38
Balaustion 794
Ballote 89 90
Balsamella 671
Balsamina mas 670
amygdaloides 671
femina 671
Balsaminum 671
Balsamita maior, minor 295.296
Baiba- Aron 328
Barba Iouis 127
Barbarea 711.712
Barbarica 175
Barba siluana 606
Barcaman 380
Bardana 38
Basilica 342
Basilicum 279
Basilicum caryophyllatum 279
Bati 706
Batrachion 420
Batrachion Apuleij 431
Baucia 681
Bembunga 593
Bechion 596
Bedeguar 189.721
Bedoard 721
Beëu, Behen 177
album 172. 351
rubium 351
rubium Matthioli 333
Bellinuntia 451.
Bellio 264
Bellis hortensis, silueſtris, maior, & aliæ species 264.265
Bera 504
Berberis 750
Betula 593
Besasa 121
Beta 619
candida 619.620
rubra 619.620
rubra Romana 620
Sicula 620
Betonica 39.40.175
aquatilis 50
Pauli, seu Veronica 40
Betula, Betulla 839
Bibenella 314
Bifolium 242
bulbosum 242
Bipennula 105.314
Bisacutum 703
Bisaria 330
Bislingua 745
Bismalua 654
Bistaeion 818
Bistorta, & eius species 332.333
Blattaria 144.145
Blitum 617. maius, minus, rubens, maculosum 617.618
Bompax 65
Bona 513.& seqq.
maior 513
minor 515
nigra 516
silueſtris 516
Bonus genius 317
Bonus Henricus 651
Bolbocastanon 333.334
Bonifacia 745
Borago 626.627 altera ibid.
Boscisaluia 291
Bosmorus 510
Botrys 34
Boulapathon 619
Brabyla 805
Brauca leonina 681
vrsina 306
vrsina quorumdam 720
Brance 494
Brassica, & eius species 621. & seqq.
Apiana 623
campestris 626
canina 659
capitata albida 623
capitata rubra 623
caule rapum gerens 625
cauliflora 624
caulodes 623
crispa 621.625
Cumana 623
Cypria 624
Imperialis 623
lacuturris capitata 623
leporina 644
leuis 623
marina 626
montana 626
nigra 624. 625
Pompeiana 624
rosacea 623
rustica 826
Sabauda 624
Sabellica 623
Schinoides 622
silueſtris, seu Crambe 623
silueſtris 625.626
silueſtris perfoliata 626
Tritiana 624
vulgaris satiua 621.623
Britannica 333
Briza 494.500
Bromus herba 540
Brumaria 69
Brunella 236
Bruscus 746
Bruta 855
Bryonia 399
alba 399. 400
nigra 399. 400
Brynpteris 465
Bubonium 267
Bucinum, Bucinus, Bucinus minor 253
Bugloſſa, Bugloſſum, Bugloſſus 627
domestica 628
Hispanica 630
magna 738
silueſtris 628
vulgaris 627.628
Buglum 135
Bugula 135
Bulbine, Bulbina 215.218 219
Bulbonac, Bolbonac 261
Bulbus agrestis 460
eriophorus 692
leucanthemus, & eius species 220. 221
silueſtris 222
trichodes 693
vomitorius 226
Bunium 315
spurium 712
Buphthalmū 252.261.262.263
Buplenrum 632
anguſtifolium 632.633
latifolium ibid.
Burgispina 757
Burſa pastoris 103
Butomum 601.602
Buxus 781. 782
humilis Buxus 782
Buzeiden, Buzidan 241

CAchla 261
Cactus 724.725

Cady-

Cadytas 555
Cæleſtis 245
Cæli flos 170
Cæli roſa 170
Calabrina 469
Calamentum, Calamẽtum montanum 98
Calamintha montana 97.98
altera 98
Calamus aromaticus 250
Calatiana viola 169
Calcatrippa 252
Calceolus D. Mariæ, Marianus, ſiue Sacerdotis 180
Calendula 254
Callion 454
Callionymum, Callionymon 206
Callitrichum 469
Caltha 254.262.263
Africana 255
Alpina 254
paluſtris & eius ſpecies 598. 599
Calycularis 451
Calyx Glandis 814
Camelina 532
Camomilla 257
Camomilla fœtida 258
Campana cærulea 396
Iazura 396
Campanella 393
Campanula 164. 166
aruenſis minima 167.168
Autumnalis 168
maior 166
media 166.167
ſilueſtris minima 167
Canchrys 306
Cancri chela 589
Cancri forticula 589
Candela regia 144
Candelaria 144
Canella 788
Canica 491
Canina 659
Canina lingua 53
Canina Malus 457
Canina Roſa 187
Canina ſentis 189
Canirubus 189
Canirobus quorumdam 746
Canis cerebrum 182
Cannabina 28
Canoabis 534.535
fecunda 535
ſilueſtris 656
ſterilis 535
Cantabrica 175
Capillaris 469.471
Capillus Veneris 469.470
Capitulum Martis 731
Capnos 59
chelidonia 327
fruteoſa 60
prior Plinij 60
altera 60
Capparis 746
Capparis ſabago 747
Capparis leguminoſa 747
Capri barba 57
Caprificus 812
Caprifolium 410
Germanicum 410.411
Italicum 410.411
Capriola 560
Capſella 713
Capſicum, & eius ſpecies 716. 717
Cardamum hibernum 712
Cardiaca 94
Cardobenedictus 736
Cardoparium 726
Cardnus 724.725
benedictus 736.737
chryſanthemus 725
eriocephalus 723
ſerox 738
ſullonum 715
lacteus 721
leucographus 721.722
Mariæ 721
niger 730
ramptarius 721
ſilueſtris 739
ſilueſtris ſecundus 739
ſilueſtris tertius 739.740
ſphærocephalus 722
ſphærocephalus acutus 722
ſtellarus 733
ſuarius 728
Veneris 735
Carium 299
Carica 373.812
Carlina 726.727
ſilueſtris 727.728
ſilueſtris minor 728
Carnabadon 299
Carobe 787
Carobole 787
Carœnum 418
Carolina 716
Carpeſium 744
Laërtium 744
Ponticum 744
Carpinus 841
Carthamus ſilueſtris quorumdam 736
Carui 299
Carum 299
Caryophyllata 137
montana 137.138
Caryophylleus flos 173
eius variæ ſpecies 174.175
ſilueſtris 177
Caryotæ 819
Caſia fiſtula 788
Caſia Virgilij 274
Caſia nigra 787
Caſignete 105
Caſſia fiſtula 788
Caſſilago 451
Caſſutha, Caſſytha 554
Caſtanea 814.815
aquatilis 581
equina 814.815
Caſtraugula 50
Catanance 528.529
Cataputia maior 367
minor 375
Cattaria 99
folio longiore 99
Caucaſon 686
Caucalis 699.700
Cauchun 48
Caueon 74
Cauda equina 74
murina, aut muris 111.112
vulpina 541
Caulis 619
rubra 623
Cechramides 812
Cedrelate 867
Cedria 865.867
Cedris 854
Cedrium 865.867
Cedrus acuta, humilis, ten minor, &c. 853
humilis Lycia 853.854.
humilis Phœnicea, ſeu Punica ibidem
Celidonium 48
Celtis 847
Centauris, Centaurida 335. 361. 362
Centaurium maius, & eius ſpecies 334.335
minus 335.336
Centrum galli 293
Centum capita 731
Centummorbia 600
Centumnodia 114
Centuneularis 65
Centunculus 65
Cepa, Cepe, & eius variæ ſpecies 687
muris 692
oblonga 687
rotunda 687
Cepæa 593
Ceraſa 809
Hiſpanica, Luſitana 809
Ceraſus, & eius ſpecies 807. 808.809
Ceratonia 786.787
Ceraunia 128
Cereis 786
Cerefolium, Cerofolium 700
Cerinthe 632
Cerinthus 852
Cerris, Cerrus 831
Ceruicaria, Ceruicaria minor 164
minor 164
Cerui ocellus 681
Ceruiſia 504
Ceterach 418
Chærefolium 700
Chærephyllum 700
Chalbanum 321.322
Chamæceraſus 808
Chamæciſſus 393 394
eius ſpecies 394
Chamæcypariſſus 269
Chamædaphoe 405

Cha-

Chamædrys assurgens 44
maior repens 43
minor repens 43
siluestris ac spuria 44.45
Chamægenista 764
Chamæiris 247
Chamelæa 363
Chamelæa Germanica 364
Chamelæagnos 780
Chamæleon, & eius species 728. 729. 730
albus 728
niger Corrusi 729
niger Salmanticensis 729.730
Chamæleuce 596
Chamæmelum odoratum, leucanthemum, chrysanthemum, nobile, Romanum 259. 260
vulgare 257
Chamænerion 85
Chamæpitys 45.46.76
alia 375
spuria 47
Chamæplium 714
Chamæriphes 820
Chamæsyce 376. 377
Chamæxylon 65
Chamæzelon 65
Charantia 670
Chartamus 362
Chasuth 554
Chelidonium, Chelidonia 48
maius 48
minus 49
Cheruillum 681
Chesmes 828
Chiliodynamis 172
quorumdam 343
Chondrilla, & eius species 637
Chondrus, & eius species 497
Chondrylion, Chondrylle 638
Christophoriana 401.402
Chrysanthemum 263
batrachion 263
Democriti 417
elychrysum 263
latifolium 263
Peruuianum 264
Chrysitis 268
Chrysocome 268
Chrysogonon 145
quorumdam 118
Chrysolachanon 616
quorumdam 651
Churli 222
Cicer satiuum 524
album siue candidum 524.523
atrorubens 524. 325
columbinum 524
nigrum 524. 525
rotundum 524
rubrum 525
siluestre, & eius species 525. 526
Venereum 524
Cicera 523
Cicerbita 644
Cicercula 522
Cichorion, Cichorium 633.634
Constantinopolitanum 636
fœtidum 640
latioris folij 633.634
siluestre angustisolium & lureum 634.635
verrucarium 640
Cicuta 461
Cicutaria 61
Cinamomum 138
Cinara 724
Cinnabaris 469
Cineraria 642
Citera 457
Circion, & eius species 737
quorumdam 628
Cistus 191
Cistus Ledon 192
Citocacium 363
Citrago 91
Citromalum 792
Citrones 792
Citrulus, vulgaris Cucumis 663. 664. 665
Claua Herculis 386
Clauicula 414
Clauus Veneris 586
Clematis altera 406
Clematis Daphnoïdes 405
Daphnoïdes maior 406
polygonoïdes 405
Cleoma herba 432
Clinopodium 271
Cnecus 362
supinus 736
Cneoron 274.364.365
album 363
nigrum 365
Cnicus 362
siluestris 736
Coccus infectoria 828
Cochlearia 593.594
Britannica 594
Coggygria 779
Colchicum 460
eius species 461
molocasia 328
Colocynthis 382. 665
Coloquintida 382
Colubrina 332
minor 330
Columbina 150
supina 150
Colus rustica 736
Coluiea, aut Coloutea 784
Colymbades 822
Coma 256
Comosandalus 201
Concilium 167
Concordia 28
Condisi 178
Conila 701
Consecratrix 245
Consiligo 261
quorumdam 386
Consolida maior 134
media 135
media quorumdam 266
minor 136.265
regalis Fuchsij 261
regalis quorumdam 252
Saracenica 142
Conuolnulum album 393
cæruleum 396
marinum 395
minus 393
nigrum 395. 396
Conus 859
Conyza, & eius species 52
Corago 627
Corallina 476.477
Corallion 32
Coralloïdes 263
Corchorus 32
Corculum Ferulæ 322
Cordialis 356
Coriandrum 302
Coriandrum putei 469
Coriannum 302
Cor Indicum 455
Corion 76.302
Coris 76
Cornu cerui, ceruinum 109
repens 210
Cornum 802
Cornus femina, siluestris, falsa aut spuria 782
mas 802
Corona fratrum 723
imperialis 202
regia 459.568
terræ 394
Coroneola 84
Coronopus 110
ex Cod. Cæs. 109.110
Corrigiola 114
Corrnda 703
Corsium 573
Cortex Granatorum 794
Corydalis 60
Corylus 816.817
Corymbe 170
Costus hortensis 295
niger 402
Cot 576
Corinus 821
coriaria 779. 780
Cotonaria 65
Cotula alba, aut non fœtida 258
fœtida 258
lutea 259
Cotum 65
Coryledon 131.132
altera ibidem
palustris 132. 133
Coulcoul 818
Cracca 542.543. altera ibid.
Crasis 421
Crassula 130
fabaria 131
maior 131
minor 128
Crataegus 758
Crateogonum 563
Crepitus lupi 484
Credula 854

Crepu-

Crepula 720
Crespinus 750
Crestio 711
Creta marina 706
Cretamum 706
Crimnum 505
Crinita 469
Crista galli, aut gallinacea 150. 555.556
Crithmum, & eius species 705. 706
Chrysanthemum 708
fruticosum 705
marinum 705
spinosum 705
Crocodilion 330
Crocus, Crocum 212.213
hortensis 362
Saracenicus 362
Crocus siluestris, & eius species 214. & seqq.
Autumnalis 214
montanus 214
vernalis latifolius 214
Crucialis 357
Cruciata 343. 356. 357
Cubebe 744
Cucubalum 453
Cuculi flos 592
Cucumer, Cucumis, & eius species 662. & seqq.
agrestis & erraticus 381
anguinus quorumdam 381
asininus 381
cirrulus 663.664.665
Galeni 663.664
oblongus, sativus, vulgaris 662 663
siluestris 381.382.663 664
Cucurbita, & eius species 668. & seqq.
camerina 669
edulis, sativa 668
lactor, longior 669
plebeia 669
siluestris 382.669.670
Culices Vlmi 837
Cuminum 300
sativum, 300
Æthiopicũ Regium 300 301
siluestre 330
silvestre alterum 253
Cumila 285.289
Cumlago 53
Cupressus 856
Cretica 855
siluestris 857
Cupula Glandis 824
Curmi 504
Cuticulum 828
Cuscuta 554
Cyanoïdes flos 251
Cyanus flos, & eius species 250. 251
Cyclamen 338
Cyclamenus 338
altera 403
orbicularis & eius species 357
tertia Pluinj 206
Cydonium 795
Cyix 218
Cyminalis 342
Cyminum 300
Cynocrambe 659
Cynoglossum 53
absque flore 54
cum flore 54
Cynosbatus 189
quorumdam 741.746
Cynosorchis, & eius species 234.235
Cynospastos 189.195
Cyperis 339
Cyperus, Cypirus 338.339
rotundus 338
longus 338
Cypressus, *vide* Cupressus
Cyprus 775.776
Cyrnus 793.734
Cytisus 569
Marcelli 569
quorumdam 568. 571.577
siluestris, & eius species 570

DActylus 819
Dæmonum ova 483
Damasonium 179264
Daphnoïdes 365
Dardana 38
Daucus 679
Creticus 305
siluestris 700
Theophrasti 679
Defrutum 417
Deliarium 53
Delphinium 252
Demetria 250
Dens caballinus 451
caninus 202.203
leonis 635.636
eius aliæ species 636
Dentaria 162 400. 427. 451
eius species 262.163
Desiderium 178
Diagridium 391.392
Diapensia 140
Dichomenium 195
Dictamnum 281
album 348
Creticum 281
Digitalis 169
purpurea, & aliæ species ibid.
Digiti citrini 241
Digitus Veneris 586
Dionysia 413
Dionysias 78
Dionysionymphas 205
Diosporon, Diospyron 83
Dipcadi 217
Dipcadi Chalcedonicum 218
Diptamnum 281
Diptamum 348
Dipsacus, & eius species 734. 735
sativus ibidem
siluestris ibid.
tertius ibid.
Dolichus 518.519
alter 520
Dorcadion 330
Doris 630
Doronicum 438
Offic. & vulgi ibid.
Dorycnion 456
Draba 713
Draco herba 709
siluestris 709.710
Dracontea 330
Dracontium, & eius species 329
aquatile 332
maius siue magnum 329
minus 329.330
Dracunculus 330. 332
aquatilis 332
hemicophyllos 330
polyphyllos 330
Dryophonon 714
Dryopteris 465
candida 465
nigra 466
Dulcamara 402
Dulcichinum 339.340
Dulcis radix 340.341
Dulcisida 194
Duracinum 797
Durinigi 438

EBulus, Ebulum 380 381
Echinastrum 62
Echinion 377
Echium 630. 831.
eius alia species ibid
Eghelo 785
Eglenterium 189
Elacterium 382
Elæagnus 780
Elaphoboscum 682
Elaphoboscum quorumdam 633
Elate 819. 820
Elaterium 381
Elatine 41.42
Eleoselinum 695
Elephantosis 38
Elichryson, Eliochryson 267
Elleborastrum 261.262
Eminion 330
Empetron, Empetrum 82.277
Enchusi 630
Endiuia 634
Endiuia Officinarum quorumdam 646
Enneadynamis 564
Ensis 210
Enula campana 344
quorumdam 309
Ephedra, Ephedron 74
Ephemeron non letale 246
Ephemeron Dioscoridis 203
Matthioli 203
Epilobion 85
Epimedium 599
Epistœbe 554
Epithymbrum 554
Epithymum 554

Equa-

Equapium 697
Equinalis 74
Equiſetis 74
Equiſetum 72.73.74
minus 74
Equinon 74
Eranthemum vulgare 260
Ereuthedanum Theophraſti 352
Erica, & eius variæ ſpecies 767. 768
Erigerum, & eius variæ ſpecies 640.641
marinum 642
Eriophorus bulbus 692
Eriphion 327
Erithace 852
Eruangina 555
Eruca herba 708
ſatiua, ſilueſtris 708.709
Eruilia 521
ſilueſtris 521.522
Erunm 524.527
Officinarum 531
ſilueſtre 528.529
Erynge 731
Eryngium, & eius ſpecies 730. & ſeqq.
Alpinum 733
Boruſſicum 733
campeſtre 730
marinum 730
non ſpinoſum 733
planum Matthioli 731.732. 733
pumilum Cluſij 731.732
ſpurium, & eius ſpecies 731. & ſeqq.
Eryſimum 714
Galeni & Theophraſti 532
Eſula, & eius ſpecies 374
rotunda 375
Eufraſia, Eufragia 54
altera 55
quorumdam 565
Euonymus 783
Eupatoria 27
Eupatorium 27.28
adulterinum 28
Meſuæ 296
Euphorbium 378
Euphroſyne 55
Euphroſynum 627
Exupera 150
Ezula, & eius ſpecies 374
rotunda 375

FAba 514.516
Ægyptia 518
freſa, aut frefta 517
Græca 517
inuerſa 456
lupina 451
maior 513
minor 515
ſilueſtris 516
ſuilla 450
vera antiquorum 516
vulgaris 515
Fabaria 131
Fabium 48
Fabulouia 451
Fax vini 423
Fagopyritium 512
Fagus 832
Far 493
candidum 493
Cluſianum 493.496
Far factitium 456
Far Venniculum album, rutilum 493.494
barbatum 494
Gallicum 494
Farfara 596
Farfarella 596
Farfarus 835
Farſium 443
Farina 491
confuſanea, & aliæ eius ſpecies ibid.
Farrago 499
Faſelas, ſiue Faſelus 513. & ſeqq.
Faſelus hircinus 580
maior 513
minor 515
ſilueſtris 516
Faſiolus vel Phaſiolus 514
minor 515
Febrifuga 53
Febrifugia 336
Fegopyrum 511.512
Fel terræ 335.336
Ferraris 50.130
minor 28
Ferrum equinum 546
Ferula 321.322
Ferulago 321.322
Feſtuca 539
Plinij 539
prior & altera 539
Ficaria minor 49
Ficus, Ficus ſatius, ſiue vrbana 811.812
Ægyptia 811
Indica 813
Indica Theophraſti 814
Pharaonis 811
pumila ſilueſtris 812
Filago 66.67
minor 66.67
alia ſpecies 67
Filicaſtrum 464
Filicula 465.466
Filipendula 56
montana 56
Filius ante patrem 85
Filix 462
aquatilis 464
mas 462.463
femina 462.463
latifolia 464
paluſtris 463.464
querna 465
Fiſtici 818
Fiſtularia 536
Flammula 404.405.432
folio ſerrato 432
Flammula Ranunculus 432
folio ſerrato 432
Flos Adonidis 436
Aſticanus 254.255
Ambarualis 253
cæli 170
Conſtantinopolitanus 178
Creticus 178
Cryſtalli 82
cuculi 592
equeſtris 252
fatinæ 491
frumentorum 251
S. Iacobi 642
Ieroſolymorum 178
Iouis 170
Regius, & eius ſpecies 252
Regius Fuchſij 262
ſolis 193.264
tigridis 693
Fluida 779
Fœniculum 297
porcinum 305. 317
ſilueſtre 297
tortuoſum 318
Fœniculus marinus 706
Fœnumgræcum 536
ſilueſtre, eius ſpecies 546.547
Fontalis & eius ſpecies 585
Fraga 671.672
Fragaria, Fragula 672
Frangula 783.784
Fraxinella 348
Fraxinus 833
bubula campeſtris magna 834
montana 834
ſilueſtris 834
vulgaris 834
Friſillaria 232
Frugiperda 843
Frumentum aruuleum 494
barbatum 494
locar, loculare 494
D. Petri 493
pullare 494
Turcicum 509.510
Fucos 478
capillaceo folio 478
Creticus 478
folio graminis 478
latifolius 478
marinus 478
marini variæ ſpecies 479.480
trichopbyllus 478
Fucus herba 630
Fuga dæmonum 76
Fuligo 864
Fumaria 59
Fumaria altera 60
Fumus terræ 59
Fungus, Fungi 481
arboteus 485
Autumnalis 481
lucernarum 485
marinus 482.483
orbicularis 484
populneus 482
præcox 481

semiorbicularis 485
serotinus 482
suillus 482
venenosus 482
Fructus arborum 393
Fusanum, Fusanus 783
Fusterna 866
Fusus agrestis 736

G Albuli 857
Galedragon Plinij 735
Galega, & eius species 547. 548
silvestris aut Germanica 548
Galla 824
maior, minor 825
omphacitis 825
vini, asinina 825
viridis, mollis 825
Gallitricum 291
Gallium 354.355
palustre 354
Ganipot 864
Garosmus 616
Gelotophyllis 428
Gelleminum 410
Geminalis 294
Gemma Populi 8,6
Genicularis 170. 350
Geniculata 346
Genista, Geneста, & eius variæ species 761.& seqq.
humilis 763
Italica 761
spinosa 759
eius alia species ibid.
tinctoria 762.763
cum rapo 761
Genitbella 760
Gentiana 342
minor, & eius species 343
Geranium batrachioides 63.64
bulbosum 61
columbinum 61
alterum Dioscoridis 61
gruinum 64
montanum 64
Robertianum 62
supinum 62.63
tuberosum 60.61
Gethyon, Gethyū 456.688 689
Geum 238
Gilarum 278
Gingidiū, & eius species 702.703
Gith 173.304
ex tritico 173
Githago 173
Giula 296
Gladiolus 209. 210
aquatilis, sive palustris 600. 601
vtrumque floriferus 209
segetalis 210
Glans 824
terrestris 373.550
vnguentaria 778
Glastum 79
Glaucium 448
Glaux 577
Gluten 498
Glycyrrhiza 340 341
vulgaris 341
Gnaphalium marinum 65
montanum 69
Gniacardus 726
Gordylion 314
Gorgonium 83
Gossipium 65.66
Gralega 547
Gramen 558
aculeatum quorumdam 560
arundinaceum 602
ertophoron 562
iunceum 562
leucanthemum 563
Mannæ primum 559
alterum 560
Parnassium 564
polyanthemum maius, minus 563. 564
praense, & eius species 560. 561. 562
Granum alzelin 340
Nil 396 397
regium 367
tinctorium 828
zelin 340
Grana Dei 193.632
quorumdam 633
Gratiola 193.361. 362
Gras herba 714
Grossularia 748
rubra 748
transmarina 748
Grossus 812
Giuina 61
Gruinalis 61
Guadum 80
Gummi Tragacanthæ 751
Dragaganti 751
Arabicum 752

H Ab al Nil 397
Habalzelin 340
Halica, & eius species 497
Halicacabus 454
peregrinus 455
Halicastrum 493
Haliphlœos 832
Halmades 822
Halymus 771
Handacocha 556
Harcoman 508
Harmala 121
Harmel 121
Hastula regia 207
Hebulben 818
Hedera 412
arborea 414
assurgens, attollens 414
candida 412
Cilicia 399
excelsa 414
helix 413
herbacea 413
maior 412.414
minor 413
mollis 396
muralis 414
nigra 413.414
pluuiatica 395
rigens 414
spinosa 399
sterilis 395
terrestris 393.394
virens 413
Hederalis 407
Hedypnoïs 634
Hedysarū, & eius species 545.546
Helenium 344
Ægyptium 344 549
Apuleij 344
Crateuæ 549
Plinij 549
quorumdam 304
Theophrasti 344 549
Helianthe 193
Helianthemum 193
Heliocallis 193
Heliochrysos 267
Heliotropium 69
maius, sive magnum 69 70
minus, sive paruum 70.71
supinum 70
tricoccum 72
Helleborastrum 264
Helleborine 362. 385
Helleborum 383
album 383
nigrū, & alię species 385.& seqq.
Helmus 483
Helxine cissampelos 396
Hemerocallis 199.201.202
Hemerocallis frutex 204
flos 204
Hemionitis 467
peregrina 467
Heone 776
Hepatica 356.579.473
alba 564. 587
aquatica 587
petræa 473
Hepatorium aquatile 594.595
vulgare, sive adulterinum 28
Hepsema 418
Heracleos 83
Heraclum 285
Herba alba 27
S. Antonij 50
benedicta 138.350
casta 194
cancri 70
carti, Tartaria 99
S Christophori 402
Clauellata 218
coxendicum 132
Dona 242
fortis 242
Gallica 547
Gerardi 319 320
Hungarica 656
S Iacobi 642
Iudaica 93
Lassulata 295
lepotina 574

Malhorquiana 477
Margarita 265
S. Mariæ 96.593
papagalli 618
patalysis 147
Paris 444
pedicularis 366
S. Petri 147
pinula 451
pulicaris 115
Roberti, aut Robertiana 63
Rutinalis 306
sacra 452
sagminalis 150
salax 709
salutaris 755
sancta 452
Sardoa 428
sceleratа 427
Simeonis 656
Siminina 183
stella 109
Trinitatis 158.579
Tunica 172. 179
Turca 114
venti 436
Heibacantha 720
Heiburum 640
Herculanea 150
Herculis sanguis 384
Hermodactylus 460.461
eius species 461
Matthioli 249
Herniaria 114
Hermiola ibid.
Hesperis 160
Hiberis 714
Hieracium, & eius species 638. 639. 640
magnum, paruum 640
Hierobulbus, Hieribulbus 212
Hippsce 342
Hippia maior 30
minor 30
Hippion 377
Hippoglossum 745
Hippolapathum 648. 649
Hippomanes 372.373
Hippomarathrum 297
Hippope 377
Hippophae 371.377
Hippophæstum 377
Hippophanes 377
Hippophyes 377
Hipposelinum 697.698
Hippuris maior 72.73
minor cum flore 73
minor absque flore 73
Hirci barba 256
Hirundinaria 48.407
maior 48
minor 49
Hispanae 619
Hispanicum olus 619
Holoschœnos iuncus 605.606
Holostium 111
Hordeum 500.501
Cantherinum 500
distichon 501
Galaricum 500
murinum 540
nudum 501
trimestre 500
Horminum 293. 294
siluestre, luteum, Tridentinum 293
Humibuxus 782
Humirubus 742
Hyacinthus 218
Autumnalis maior 218
minor 219
botryoides 217
comosus 219
ferrugineus 200
Fuchsij 219
moschatus 218
poëticus 200
racemosus 217
spurius, eiusque species 217 & seqq.
scriptus 200
non scriptus 215.216
eius species 216
serotinus 219
stellatus 220
Hydrolapathum 647
Hydropeperi 331
Hydropiper 607
Hydroselinon 590.695.699
Hyophthalmon 267
Hyoscirus 634
Hyoscyamus 450. & seqq.
albus 450.451
luteus 450
niger 450
Peruuianus 451. 452
Peruuianus Cordi 460
Hyosiris 634
Hypecoum 449
Hypericon 75.76
minus 76
supinum 76.77
Hypocistis 191
Hypoquistidos 191
Hyssopus vulgaris 287
vtrimque florifera 287
ex codice Cæsareo 288

Iacea 158
nigra 124
Iacobea, & eius species 642
marina 642
Iarus 328
Iasione 367
Iasminum 409
Iberis 714.715
Ibiga 45
Ibiscus 654.655
Iecoraria 356
Iesemin 410
Ieseminum 410
Ilex 827.828.839
femina 830
maior, siue glandifera 829
minor coccigera, aut coccifera 827.828
siluestris 830
Illecebra 129.661
altera 131
Impatiens herba 659
Imperatoria 319
Imperatrix 305
Impia 66.67
Indicum, color 80
Inguinalis 267
Intana 450
Intubum, Intybum 53.633
agreste 171.634.640
erraticum 634
satiuum 633.634
siluestre 634
Inula, Inula campana 344
quorumdam 309
rustica 334
Iosmienum 410
Iouis barba 137
flos 170
glans 815
Iringus 731
Irio, Irion 533.714
Iris, & eius species 243. 244. & seqq.
Africana 245
agrestis 203
astragalites 247
biflora Lusitanica 244
bulbosa 211
cærulea 245
candida 245
Florentina 245
Illyrica 245
Illyrica Plinij 246.247
latifolia 212
Lusitanica 211
lutea 245
lutea Hispanica 212
Macedonica 245
minor 244
minor tenuifolia 246
purpurea 245
siluestris 245. 246.248
siluestris lutea 248
tuberosa 248.249
Isatis satiua 79
siluestris 79
Isophyllon Valetij Cordi 632
Isopyrum 580
Iua Arthetica, seu moschata 45
Iuiubæ 806
Iuncus, & variæ eius species 605. 606
acutus 605.606
angulosus 339
aristifer 606
frugifer 606
holoschœnos 605. 606
laxus 605. 606
mariscus 606
odoratus aquatilis 590. 591
quadratus 339
sterilis 606
triangularis 339
Iuniperus 851.852
maior, minor 851.852

Iusquia-

Iusquiamus 451
Ixia 728.826
Ixine 728

KAli album 81
album 81. 82
articulatum 82
Kermes 828
Ketugha, Ketugh 367
Kelluth 554
Keyri 160
Kitrar 865

LAbeonia 58
Labrum Veneris 735
Labrusca 415
Laburnum 785
Lachryma Abieris, siue Abiegna 866
Iobi 506
Iuuiperi 852
Tragacanthæ 751
Lactaria 371
Lactero 644
Lactoris 371
Lactuca, & variæ eius species 644. & seqq.
Bætica 645
Cæciliana 645
capitata 645
captiua 371
crispa 644. 645
Cypria 645
Græca 645
hortensis, siue satiua 644. 645
Laconica 645
leporina 644
marina 371
nigra 644
Romana 645
rubens 644
sessilis 645
siluatica 640
siluestris 646
Lactaria solsequia 371
Lactucella 644
Ladanum 192
Lagopus 577
maior folio Trifolij 577
maior alter 578
Lagopyrus 578
Lamium 153
luteo flore 153
Lampsana 675
Lampuca 640
Lanaria 144
Lanaria radix 178
Lancea Christi 139
Lanceola, Lanceolata 108
Lantana 781
Lanugo 65
Lapathinm acutum 649
Lapathum, eiusque variæ species 647. & seqq.
acetum 649
aquatile 649
magnum 649
nigrum 649
rubrum 649
sanguineum 648. 649
siluestre 648. 649
tuberosum 649
Lapdanum 192
Lappa inuersa 28. 39
maior 38
minor 39. 354
Lappago 354. 377
Larix 868. 869
Laser 321
Cyrenaicum, Medicum, Syriacum 321
radicarium 321
scapariom 321
Laserpitium 321. 320
Lathyris 375
Lathyrus 322
siluestris 323
Lauanda; Lauandula, Lauendula 273
mas, femina 274
flore Absinthij 27
siluestris 86
Lauer 390
Laurentina 135
Laureola 365
quorumdam ibid.
Laurio 278
Laurus 849
Alexandrina 745
Idæa 745
siluestris, aut siluatica 850
Lectipea 272
Lecythos 521
Ledon, & eius genera 192
Lens, & eius species 526. 527
lacustris, aquatilis, palustris 586. 587
Lenticula 527
Lenticula aquæ 587
Lentiscus 871
Leo herba 282
Leo 738
Leporinus pes 578
Leontium 83
Leontopetalon 69. 271. 316
Leontopodium 68
aliud 69
Lepidium 703. 714
Plinianum 715. 716
Leucacantha 726. 727
Leucas, & eius species 284
montana 44
satiua 43
Leuce 284
Leucographis 632
Leucoion Autumnale minimum 230. 231
bulbosum 229
bulbosum polyanthemum 230
hexaphyllon 230. 231
triphyllon 229. 230
Leucoium candidum maius 259
luteum 260
multiplici flore 259
siluestre angustifolium 260
Leuisticum vulgare 311
Libadion 335. 336
Libaninm 627
Libanotis 53. 305. 306
ferulacea 305
fœcunda, sterilis 305
Theophrasti 313
Lichen 473
Licinia 150
Liguscum 311
Ligustrum 775
album 393
nigrum 396
Lilago 204
Lilalis 245
Liliasphodelum 204
Liliastrum 204
Lilium 197
eius variæ species 179. 198. & seqq.
agreste 205
Alexandrinum 222
non bulbosum 204
non bulbosum obsoleto colore rubens 204
candidum 197
conuallium 205
marinum 205
Persicum 220
purpureum 198. 199
siluestre, & eius species 199. 201 202.
inter spinas 410
Susianum 220
vnifolium 205. 206
Lillach 778
Limnesion 361
Limones 792
Limodorum 552
altæ species 553
Limonium herba 53. 352
Gesneri 333
Linaria 283
purpurea 283
odorata 284
Valentina 284
Lingua auis 833
bubula aut bouis 627
canis 53
cerulna 210. 463
cerulna Officinarum 466
pagana 745
passerina 833
serpentina 139. 588
Linum 533
marinum 534
satiuum 533
siluestre, & eius species 534
Liquiritia 342
Lirium 222. 225
alterum 228
Lithospermum 82
altæ species 83
Lolium 538
murinum 540
rubrum 540
Lomentum 517
Lonchitis 249

aſpera 469
ptior 249
Longina 469
Lora 422.425
Lotus arbor 846.847
Ægyptia 847
Africana 847
Lotus herba 571.572
Ægyptia 572.575
domeſtica, ſatiua, ſeu vrbana 572
ſilueſtris, & eius ſpecies 572
ſilueſtris alta 574
Yſaaci ſiue Serapionis, & Arabum 574
Lucciola 139
Lunaria, Lunaria botryūs 59.140
Græca 162
maior 464
Lunaris, Lunaria Pæonia 195
Luparia 439
Luph criſpum 330
Luph planum 530
Lupha 529
Lupi crepitus 484
Lupinus 529
ſatiuus 529
ſilueſtris 530
Lupulus 408 409
Lupus, Lupulus ſalictarius 409
Luſtrago 150
Lutum herba 80
Lugula 578
Lychnis coronaria 170. 178
ſilueſtris, & eius variæ ſpecies 171.182
Lychnitis 144
Lyctum 757
ſuccedaneum 535.758.779
Lycoctonum, & eius ſpecies 439
Ponticum 439
flore Delphinij 440.441
cæruleum paruum, & eius ſpecies 441
Lycoperſium 855
Lycopodium 472. 473
Lycopſis 628
Lycoſtaphylos 846
Lyron 179
Lyſimachia, Lyſimachium 84
aquatile 607
Macedonica 53
Macis 52
Madon 400
Madrya 805
Magudaris 319.321
Mahaleb 776.777
Maizium, Maizum 510
Maiorana 270
Malhorquiana herba 477
Malicorium 794
Malinathalla 458
Maltum 505
Malua, & eius variæ ſpecies 651. & ſeqq.
hortenſis ſiue ſatiua 651.652
ſilueſtris procerior, pumila, arboreſcens 653.654
Theophraſti 657
Maluauiſcus 654
Malum 790
Æthiopicum 459
Armeniacum 798
aureum 458
Granatum 794
inſanum 458
Perſicum 797
Punicum 794
ſpinoſum 459
Malus 789.790
Aurantia, ſiue Anarantia 792
Armeniaca 797
Aſſyria 791.792
aurea 795
Citria 792
Coronea 795
humilis 790
Limonia 792
Medica 790.791
Perſica 796
Punica 793.794
ſilueſtris 794
Malus flos 652
Malus Henricus 652
Mamuas 48
Mamolaria 720
Mandragoras 457
femina, mas 457
morion 457
Theophraſti 456
Maniſolium 58
Manium oua 483
Manus Martis 117
Marica radix 245
Marinella 550
Mariſca cepa 687
Mariſcus 606
Marmorella 28
Marum 270
vulgare 271
Marrubiaſtrum 89
Marrubium 87. 88
aquanle ac paluſtre 595
candidum 87
nigrum 89. 90
ſpurium 89
Martagon 201
Maru herba 632.632
Maſpeton 320. 321
Maſſa 605
Maſſepanes 503
Maſtiche 872
Maſtix 872
Mater herbarum 53
Herculanea 586
Violarum 157
Matrefillon 125
Matricalia 150
Matricaria 35
Matritaluia 293
Matrifilua 410
Maza 503
Mechoacan 397.598
Meconicum 446
Medica herba 575. 576
Medica marina 574
Medion 169.
Mel frugum 507
Melampodion 386
Melampyrum 541.542
Melandrium 259
Melanthium 175. 503
Damaſceuum 303 304
ex Tritico 173
ſatiuum, ſilueſtre 503
Melanzana 458
Meleagris 232. 233
Melica, & eius ſpecies 508
Melich 574
Melilotus 567
alba ſiue candida 567
Cilicia 567
Germanica, ſeu Officinarū 567
Germanica Fuchſij 574
Italica 547
lutea 567
peregrina 567
Meliſſa 92
Meliſſophyllon 92
Melittena 88
Melittis 91
Melo 663 664
Melongena 458
Melopepo 663
Galeni 663
Moſchatellinus 664
Meloſpinum 459
Memæcylon 804
Memiran, Mamiran 48
Memiren 49
Memitha 448
Menion 195
Menogenion 195
Mentha 95
corymbifera 296
cruciata anguſtifolia 96
Græca 295
Romana, Cardiaca, alba, 96
Sarracenica 96. 295
ſilueſtris 96
Menthaſtrum 96
Mercurialis, & eius ſpecies 658. 659
mas, femina 658
ſilueſtris 659
Merenda 809
Mergina 599
Merihya 63
Meſoleucon 284
Meſpilum 801
Meſpilus vulgaris 800. 801
Aronia 801
Methel nux 460
Meum 304.305
Athamanticum 304
Officinarum quondam 699
Mezereon Arabum 563
Officinarum 564
Milimandrum 451
Militaris 55.200. 150
aquatilis 589
Milium 505.506
Milium Soler 85
Milium Solis 85

Mille-

Millefolium 36.100
aquatile 584
luteum 101
minus 101
purpurei floris 100
siluestre 56
Millegrana 114
Millemorbia 50
Mimmulus herba 556
Mineruium 69
Misebar 632
Mochus 523. 524
Mollugo 354
montana 354
Molucca læuis 92
spinosa 92
Moly, & eius species 121.685
angustifolium 685
Dioscoridis 686
Indicum 685
latifolium 685
montanum 120
Theophrasti 686
Molybdena 608
Momordica 670
Monococcon 493
Montapium 696
Montiulmus 837
Mora bati 742
bassi 742
Morandula 135
Morella 453
Morosycus 811
Morsus diaboli 124.640
gallinæ 30.31
ranæ 583
Morum 810
Morum rubi 742
Morus 809.810
Ægyptia 811
candida 819
Morus, Morum Celsi 810
Mosa, siue Musa 792
Mugo 862
Mula herba 468
Muliones 837
Multibona 696
Multiradix 362
Mumia 868
Muralis 102
Muralium 102
Murica 766
Muricida 442
Murriradix 336
Mustari 218
Muscipula 177
Muscus arboreus 471
capillaris 475
marinus, & eius species & seqq. 475.
marinus vitens latifolius 477
tenuifolius 477.478
palustris 472
terrestris, & eius species 472. 473
Musteros 53
Mustum 417
Myagrion 532
Myrica 766
quorumdam 768
Myriophyllon aquatile 584
Myrrha 701
Myrrhis 63.701
Myrsinodanum 773
Myrtilli 768
Myrtus 772
aliæ eius species 773
Brabantica 780
siluestris, seu acuta 744
Myxa 806
Myxa, siue Myxarta 806

Napellus 441. 442
luteus 439
Moysis 444
Napium 676
Napus 674
Narcissus 223.
autumnalis, & eius species 228
iuncifolius luteus, maior, minor 226
marinus 228. 229
Marcelli Virgilij 228
medio luteus 223
medio luteus latifolius 224
medio purpureus 223
multipiex 224
siluestris luteus 227
eius species ibid.
totus albidus 224
Nardum rusticum 294
Nardus Cretica 350
Italica 274
rustica 338. 358
siluestris 350
Naronica radix 245
Nasturtiaria 591
Nasturtium aquaticum 591. 592
aquaticum minus, vel aquatile alterum 592
hortense 711
hibernum 712
Indicum 397
siluestre 714
tectorum 713
Nauea 674
Nautica radix 350
Nenuphar 586
Neottia 553
Nepa 760
Nepeta 99
Nephelion 38
Nerion 851
Neuropastos 189
Nicophoros 599
Nicotiana 452
Nigella 304
Nigella Damascena 304
Nigellastrum 173
Nil Auicennæ 396. 397
Noli me tangere 660
Nuces Cupressi 857
Fagi 832
Pineæ 860
Nummularia 600
Nuxauellana 816. 817
auellana vrbana 817
Heracleotica 817
iuglans 815. 816
Methel 460
Persica 797. 815
Pontica 817
Prænestina 817
Regia 815
vesicaria 818
Nymphæa, & eius species 585. 586
alba 585
lutea 585
lutea minor 586
parua 583. 586

Ocellus Barbaricus 175
Ocellus, Ocellus Damascenus 175
Ochrus 521
siluestris 521. 522
Ocimastrum 171. 280
Ocimoides 280
Ocimum, eiusque species 278. 279
minus 279
siluestre vulgare 280
tertium maximum 279
Ocularis 55
Oculus bouis 258
Oculus Populi 836
Ocymum 512
Oenanthe 416
Oenanthe herba 57
Oenothera 85
Olea Æthiopica 821
vrbana siue satiua 820. 821
siluestria 820. 821
Oleago 363
Oleander 851
Oleastellum 363
Oleaster 821
Garmanicus 755
Oleum Tartari 424
Olina 821
Olmella 363
Olus album 646. 647
atrum 697
aureum 614
aureum quorumdam 651
Olsenichium 699
Olyra 495
Omphacis 824
Omphacium 423
Onagra 85
Onitis 285
Onobrychis 548
altera 549
Onoclia 630
Ononis 743
Onopordon 738
Onuris 85
Opalis grata 182
Ophioglossum 139
Ophthalmica 55
Opium 446
Opoponax, Oppoponacum 310

Opſago 455
Opuntia herba 814
Orbicularis 338
Orchis, & eius ſpecies 234. 235. & ſeqq.
Oreoſelinum 695. 696
Organum, & eius ſpecies 284. 285
Anglicanum 283
Heracleoticum 285
Hiſpanicum 285
onitis 285
ſilueſtre 285
Oriza, Oryza 508. 509
Oriza Germanica 494
Orneoglotſum 833
Ornithogalum, & eius ſpecies 220. 221. & ſeqq.
Dioſcoridis 221
luteum 222
Matthioli 221
Narbonenſe 222
Ruellij 221
Ornithopodium, & eius ſpecies 544
Ornus 834
Orobanche 552. 553
Orobanche Theophraſti 555
Orobus 527
Orontium 583
Oruala, Orualla, eiuſque ſpecies 291. & ſeqq.
Oruala ſilueſtris 493
Oſiriaca 654
Oſmunda 464
Oſteocollon 134
Oſteritium 319
Oſtrutium 319
Oſtrya, Oſtrys 832
Oſyris 101
Othonna 48. 255
Oua Manium, ſiue dæmonum 483
Ouchinaſtrum 61
Oxalis, & variæ eius ſpecies 647. & ſeqq.
minima, paruula 649. 650
Romana 649
rotundifolia 647. 649
tuberoſa 647. 649
Oxya 832
Oxyacantha 749. 750
Oxyacanthus 751
Oxycedrus 852. 853
Lycia 853
Phœnicea 853
Oxycoccon 771
Oxylapathum 648. 649
Oxymyrſine 744
Oxys Plinij 578, 579
Oxyrriphyllon Scribonij 577

PÆonia 193
ſemina 193. 194. 195
mas 193. 194
aliæ ſpecies 195
Pala 795
Palalia 338
Palburus 755. 756
eius alia ſpecies 756
Pallacana 688
Palladium 69
Palma 819
Palma Chriſti 241. 367
Palmæ cerebrum 820
Palmites 820
Palmula 819
Paludapium 695
Panaces 307
Aſclepium, ſeu Aſclepiū 308
chironium 193. 295. 309
Heraclium 285. 307
Herculaneū, Herculeum 308
latifolium 335
peregrinum 308. 309
Syriacum 307
tenuifolium 336
Pancratium 691
marinum quorumdam 229
Panicum 506. 507
Indicum 507. 508
aliud quorumdam 508
paluſtre 560
peregrinum 508
ſilueſtre 560
Panico 53
Panis 491
confuſaneus 491
cuculi 578
porcinus 338
ſiligineus, ſimilagineus, cibarius, & aliæ plurimæ eius ſpecies 492
Panus 831
Papauer album 445. 446
agreſte 446
cornicularum maius & minus 448
cornicularum rubrum & violaceum 448. 449
erraticum, & eius ſpecies 446. 447
fluidum 447
hortenſe, & eius ſpecies 445
luteum 448
marinum 448
minus 445
nigrum 304. 445. 446
paluſtre 586
paralium 448
rubrum 447
ſatiuum, & eius ſpecies 445
ſilueſtre 447
ſpumeum 172
Papauerculum 69
Papinula 105
Paralyſis herba 147
Paralytica Alpina 148
Parietaria, Paritaria 102
Paris herba 444
Paronychia vulgaris 112. 113
altera 112. 113
Parthenium 35
Parthenium Fuchſij 258
Paſpale 506
Paſſula 416
Paſſula de Corintho 415
Paſſula montana 366
Paſtinaca 678. 679. 680
latifolia ſatiua 680
latifolia ſilueſtris 680
marina 706
ſatiua 678
ſilueſtris 679
tenuifolia ſatiua, rubeos, lutea 678. 679
tenuifolia ſilueſtris 679
Paſſiuelutum 185
Paſtoria burſa 102. 103
Pata equina 596
Pata leonis 69
Patientia 649
Pecten Veneris 701. 702
Pedes gallinacei 60
Pedicularis 556
Pedua 255
Peduncularia 369
Pedunculatis 386
Pelecinon 377
Pelliboſſa 84
Pentadactylon 367
Peplion 376. 661
Peplis 376. 661
Peplus 375
Pepo, & eius ſpecies 665. & ſeqq.
Hiſpanicus 667
latus 666
marinus 667
Mali odorem referens 664
oblongus maior 665
rotundus maior, minor 666
ſilueſtris 667. 668
Turcicus 667
Peponella 105
Pera paſtoris 103
Perdicium 102
Perfoliata, Perfoliatum 103. 104
Perfoliata rubra 104
Perforata 76
Periclymenum 410
Periclymenum ſtans 411
Periploca 407. 408
repens 407. 408
Perpenſa 294. 358
Perſa 270
Perſica 796
Perſica nux 815
Perſicaria 608
Perſicum 797
Perſonata, Perſonatia 38
Pes anſerinus 616
aſininus 686
auis 544
columbinus 61
corninus 427
gallinaceus 700. 713
leonis, leoninus 69. 141
leporis 578
lupi 473
miluinus Columellæ 111
pulli 700
vituli 328
Petaſites 597

Peti-

Petilius flos 355
Petræfindula 314
Petrantiani 458
Petrapium 697
Petroſelinum 694
Alexandrinum 698
Macedonicum 697
Macedonicũ ex Lobelio 697
Macedonicum Fuchſij 696. 697
Macedonicum Officinarum 698
Macedonicum Venetorũ 696
Petumborſa 168
Petum 452
Peucedannm 316.317
Peziczæ 484
Phalangites 106
Phalangium Cretæ 207
ramoſum 106
non ramoſum 106
Phalaris 510
Phallus Hadr. Innij 483
Pharnaceon 335
Phaſelua 513. & ſeqq.
maior 513
minor 515
ſilueſtris 516
Phaſeolus 518. 519
peregrinus 519 520
Phaſganon 210
Phaſiolus 514
hirſutus 580
minor 515
paruus vel Alexandrinus 520
Phellandrium 595
Phellodrys 830
Phellos 829. 830
Pheminalis 144
Philetærium 172
Philipendula 56
Phillyrea 775
Philyce 758
Philtacion 818
Phleus, & eius ſpecies 604
Phœnicion 32
Phœnix 540
Phoucas 504
Phragmoſa 53
Phu 350
Phyllanis 466.467
laciniata 467
Phyllon Dioſcoridis 660
Phyllon Theophraſti 658
Phyteuma 183
Picea 863
Picris 634.635
Piganum 59
Philoſella 67
maior 67
minor 68
Pilula Quercus 824. 825
Pilulæ Cupreſſi 857
Pimpinella ſanguiſorba 104.105
ſilueſtris ſãguiſorba maior 105
Pimpinella ſaxifraga 314
Fuchſij & Saidi 314
ſaxifraga minor 314
Pinaſtellum 317
Pinaſter 860.862
Pinus 859
humilis 862
manſueta, ſatiua, vrbana 859
maritima maior 861
maritima minor 861. 862
ſilueſtris montana, & eius ſpecies 860.861
Pionia 194
Piper agreſte 774
aquaticum, ſiue aquatile 607
Breſilianum 717
Calecuthium 717
Hiſpanum 717
Indianum, vel Indicum 717
montanum 365
Piperitis 717
Piperitus quorumdam 716
Piſſa 53
Piſtacia 818
Piſtacion, Piſtacium 817.818
Germanicum 818
Piſtana 588
Piſtolochia 325
Piſum cordatum 455
maius 520
minus 521
Romanum 520.521
Pituuaria 366
Pityocampæ 163
Pitys Arcadum 859
Pityuſa 374
Pix 865
arida, ſicca 865
iterata 865
liquida 865
naualis 865
Planta leonis 141
Plantago 107.108
angustifolia, albida, Hiſpanienſis 111
aquatica 606
maior, minor, media, angustifolia, rubra, quinqueneruia 108
Platanaria 601
altera 601.602
Platanus 841.842
Platyphyllos 831
Plumbago 608
Pneumonanthe 161
Podagra lini 554
Polemonium 172
Abſyrti ibid.
Polenta 502
Policaria 53
Polyum 282. 283
campeſtre, ſilueſtre, montanum, marinum 284
Pollen 491
Polyacantha 733
Polyanthemum 426
Polyanthemum aquatile 587
Polygalon, Polygalum 253.254
quorumdam 537.544
Polygonatum 345
alterum 345
angustifolium 346
latifolium 346
ramoſum 346
Polygonon, Polygonum 353
mas 113
fœmina 113
Polyhydion ὑπερῶον 335
Polypodium, & eius ſpecies 464.465
Polytrichum 469
Fuchſij 475
Pomum 790
acerbum ſiue auſterum 790
acidum 790
Adami 792
Ararium, Aranium 792
Aſſyrium 792
Amantium 792
Aurengium 792
auteum 795
Citrium 792
Coroneum 795
Cydonium 795
dulce 790
Granatum 794
Ieroſolymitanum 670
D. Ioannis 790
Limonium 792
Medicum 792
medij ſaporis 790
mirabile 670
Paradiſi 790
ſpmotum 459.460
Pomus 78[illegible]0
Ponitica radix 389
Populago 596
Populus alba, nigra 835.836
Lybica, montana, tremula 836
Porcellia 640
Porrago 627
Porrum, Porrus 688.689
capitatum 689
iunceum 689
ſectiuum, ſectile 689
Vitium, aut vitigineum 690
Portulaca, & eius ſpecies 660. 661
marina 661.771
ſatiua 661
ſilueſtris 376.661
Potamogeiton, & eius ſpecies 582
Potentilla 599
Pothus flos 178
Præſepium 736
Praſium 287
Praſſium 88
Praſſium fœtidum 89
Primula Veris 146.265
eius ſpecies 147
Proſerpinaca 114
Proromedia 105
Prunella 136
Prunum 805
Damaſcenum 805
Hiſpanicum 805
Hungaricum, Moranicum, Gallicum 805

Pannonicum 805
Prunus 804.805
siluestris 753
Pseudanchusa 630
Pseudoacoron 248
Pseudoagnus 777
Pseudoasphodelus 207
luteus 208
Pseudobunium 712
Pseudocapsicum 718
Pseudocyperus 339
Pseudocytisus 570
Pseudodictamnum 281.348
Pseudohelleborum 386
Pseudohermodactylus 203
Pseudoiris 248
Pseudoliguſtrum 777
Pseudolytimachium purpureum primum 84
minus 85
purpureum alterum 85.86
cæruleum 86
Pseudomelanthium 173
Pseudomyrsine 780
Pseudonarcissus, & eius ſpecies 227
Pseudoorchis 242
Pseudophu 352
Pseudo Rhabarbarum 59
Pseudoſtachys 91
Psittaci herba 618
Psyllium 115
Ptarmica 709.710
Auſtriaca 710
Ptisana 502
Pulegium, Pulegium Regale 282
montanum 277
ſilueſtre 98. 281
Pulicaria 53.115
Pulmonaria 474
Pulmonia 62
Pulmonalis, Pulmonaria 135
Puls 499
Pulſatilla, & eius ſpecies 431.433
Pycnitis 144
Pyraſter 800
Pyrethrum 347
ſilueſtre quorumdam 710
Pyrus cultiua ſiue vrbana 799. 800
ſilueſtris 799
Pyrola, Pirola 238
Pyrum 799
Pythonion 330
Pyrion 215. 218
Pyxacantha 757

Quercula maior 44
Quercula minor 43
Quercus 823
hemeris, placida, ſatiua & vrbana 823. 824
humilis 823
latifolia 831
marina 480
ſilueſtris 823.824
Quinquefolium 116
eius ſpecies 116.117
Quinquenerua 308
Quiſquilion 828

Racemus 416
Radicula 676.677
magna 677.678
ruſticana 677
ſatiua 676
ſatiua minor 676
ſilueſtris 677
Radiolus 466
Radix cana maior, minor 326. 327
dulcis 726
Macedonica 631
Marica, aut Maronica 245
Nautica 250
Rhodia 347
Singentiana 250
ſquamata 553
vnguentaria 250
Ranæ morſus 583
Ranunculus 425
aquatilis 427. 587
atticus 426.427
auricomus 427
cæruleus 64
Conſtantinopolitanus 430
echinatus 427
flore albo 429.430
flore globoſo 430
folio graminis 428
hiemalis 429
hortenſis 425
alter 426
Illyricus 428
longifolius 432
Luſitanicus 429
montanus 429
Pannonicus 430
tuberoſus, & eius ſpecies 431
ſilueſtris, & eius ſpecies 416. 427
Rapa 674
Rapeium 69
Raphanis 676
magna 677.678
ſatiua 676
ſatiua minor 676
ſilueſtris 677
ſilueſtris quorumdam 716
Raphanus 676
magnus 677
ruſticanus 677
ſilueſtris quorumdam 716
Theophraſti 625
Rapiſtum 675
Rapum 673.674
D. Antonij 431
Geniſtæ 761
oblongius 673
porcinum 338
ſilueſtre Dioſcoridis 163.164
terræ 338
vulgare 673
Rapunculum 165
alopecuron, & aliæ ſpecies 165. 166
Raoed Seni 389
Turcicum 389
Regina prati 57
Remeria 451
Remora aratri 743
Reſina 864
abietina 864
colophonia 864
confuſanea 864
fricta 864
larigna & laricea 869
lentiſcina 871
liquida, ſponte fluens, primitiua 864.869
Pini 864
pityina 864
ſtrobilina 864
terebinthina 869
Reſta bouis 743
Reu Barbarum 389
Rha album 398
Rha, Rha Barbarum, Rha Barbaricum 389
Rhabarbarum monachorum 59. 648. 649
Rha Ponticum quarumdam Officinarum 355
Rhacoma 389
Rhamnus, & eius ſpecies 754. 755
albus 754
niger 755
ſoluiuus 756
Rheon 389
Rhizotomos herba, Plinij 246
Rhodia radix 347
Rhododaphne 851
Rhododendrum 851
Rhodora 57
Rhoë 778
coriaria 778.779
culinaria ſiue obſoniorum 779
Rhus 778
coriaria 778.779
culinaria, ſiue obſoniorum 779
ſilueſtris 780
Ribes Bellonij 749
Serapionis 748
Ribes, Ribeſium 748
fructu rubro 748.749
fructu nigro ibid.
Ricinus 366. 367
Rincum matinum 706
Roberti herba, Robertiana 62
Robur 824
Robus 489
Rogga 499
Roraſtrum 400
Rorella 474
Roſi ſolij 474
Roſa, eiuſque ſpecies 186. 187. & ſeqq.
Alabandica 187
alba 189
cæli 190
Campana 187
canina 187. 189

cinamomina 187.189
Damascena 189
dominarum 170
Dunensis 187.189
fatuina 194
Francha 189
Græca 170.187
Græcula 187
hiemalis 652
incarnata 189
Junonis 197
lutea 189
Mariana 170
Milesia 187
Moschettæ 187
moschata 189
moscenton 188.652
Pampinula 189
Præneſtina 187.189
Prouincialis 189
ſatiua 186
ſpineola 187.189
ſilueſtris 186.189
Trachinia 187.189
vltramarina 652
Roſea arbor 851
Roſea Laurus 851
Roſmarinum 506
coronarium 272
ſilueſtre 272.273
Roſtrum ciconiæ 61
gruis 61
porcinum 634
Rubeta 352
Ruberta 62
Rubia 352
marina 357
ſilueſtris 354
tinctorum 352
Rubigo, Robigo 542
Rubus 741.742
cæſuinus 599
Idæus 742.743
minor 742
Rumex, & variæ eius ſpecies 647. & ſeqq.
acidus 649
acutus 649
niger 649
paluſtris 649
ſatiuus 469
Ruſcum, Ruſcus 744
Ruta capraria 547
graueolens hortenſis 219
montana 220
muraria, muralis 470
paluſtris 59
ſilueſtris 121
ſilueſtris graueolens 119
ſilueſtris hypericoïdes 76.77
ſilueſtris minima 120

Sabdarifa 657
Sabina 854
eius ſpecies 855
quorundam 854
Sacra herba Agrippæ 290
Sagapenum 321.322
Sagitta, Sagittalis maior & minor 587.588
Sagminalis, Sagmen 150
Sal Alkali 82
Salicaria 84
Salicaſtrum 401
Salicornia 82
Saliuaris 347
Salix 842.843
Amerina 774.843
equina 74
marina 774
maior, ſiue perticalis 843
minor, viminalis, Gallica, Sabina 843
pumila, & eius ſpecies 843. 844
Salſicortex 832
Salſitora 474
Saluia, & eius ſpecies 289.290
agreſtis 291
maior, minor 290
Romana 96.295
vitæ 470
Saluſandria 304
Sambucus 844.845
aquatica 846
laciniosa folio 845
montana, aut ſilueſtris 845
paluſtris 846
Samera 837
Sampetra 706
Samplychum 270.271
Dioſcoridis 271
Sanamunda 138
Sandaracha, Sandarax 852
Sanguinalis 558
Sanguinalis femina 214
Sanguinaria 110.560
Sanguinaria, Sanguinalis 114
Sanguinaria radix 65
Sanguinus 782
Sanguis Herculis 584
Sanicula 140
Alpina 148
femina 387
maior 141
Santalum Plinij 494
Santolina, & eius ſpecies 268. 269
Sapa 417
Sapinus 866
Saponaria 171.178.179.180
Saracenica 326
Sardinia glans 815
Sardoa herba 428
Sarxiphagon 59
Satureia 289
Satyrium 233
Erythronium, ſiue Erythraicum 203.232.233
trifolium 233
Satyrium baſilicum mas, femina, foliosum, minus, & aliæ ſpecies 240. 241
Sanchromaton 330
Sauimera 855
Sauina 855
Sauriaria 330
Saurion quorundam 707
Sauromaton 330
Saxifraga, Saxifragia & ſeqq. 314.
alba 315.316
Anglicana 321
aurea 316
hircina 314
lutea Fuchſij 567
magna ſiue maior 314.315
minor ſiue parua 314.315
Saxifranga 277
Scabiosa 121
eius variæ ſpecies 122.123
ouilla 123
Scamonea 391
Scammoninm 391
Americanum 398
Scanaria herba 702
Scandix 701
Scandulaceum 713
Scarlata 177
Scarlea 295
Scatellum 132
Scatum cæli 132
Sclarea 291
Scebran 374
Sceyle 538
Schiſtæ, cepæ 687
Schœnopraſum 689
Schœnos 330
Scilla 690.692
mas, femina 692
quorundam 229.692
Scirpus 601
Scifcima 832
Scolecion 828
Scolopendria 466
Scolopendrium 468
Scolymus Dioſcoridis 724. 740
Plinij 739
Theophraſti 726
Scopa regia 744
Scordium 126
Scordonia 291
Scorodothlaſpi 713
Scorpioides prius 71.72
Matthioli 71.72
tertium 72
Scorpiuron 70.71
Scorpius herba 70.71
Scorpius Theophraſti 760
Scorzonera 257
Scotinus 779
Sctophularia maior 50
minor 49
Scythica herba, Scythica radix 542
Sebeſte 806
Secacul 546.682
Secale 499
Securidaca 545
Sedum aquatile 588.589
arboreſcens maius 127
Columellæ 360
minus 128

ſerra-

ferratum 132
Segetalis 210
Selenion 195
Selinus 395
Selinuom 413
Selenogonion 195
Semen Adoreum 493
contra lumbricos 27
leoninum 69
sanctum 27
trimestre 493
Zedoariæ 27
Sementina 27
Seminalis 114
Semperflorium 128
Semperuiuum maius 127
eius species 127.128
marinum 360
minus 128.129
eius species ibid.
serratum 132
siluestre 131
tertium 129
Sena 360.361
Senecio, & variæ eius species 640.641
Sentis 741
Septinernia 108
Serica 806
Serfola 634
Seriphium 25
Serpentaria 257.532.600.631
maior 330
minor quædam 329.330
Serpentina 110
Serpentina Matthioli 109
Serpillum, Serpillum vulgare 277
hortense 278
siluestre 278
verum 278
veterum 277
Serratula 39.42
maior 44
minor 43
Sertiola 634.646
Serta, Sertula Campana 568
Seruilla, Seruillum 681
Sesamum, Sesima 531.532
Officinarum 532
siluestre 367
Sesamoides 388
magnum 388
paruum 388
Seseleos 311
Seseli, & eius variæ species 312 & seqq.
Æthiopicum frutex 312
Æthiopicum herba 312.313
Creticum 305.313.314
herbaceum 313
Massiliense 312
Peloponnense 313
Seselis 700
Seraniæ, cepæ 687
Seranion, Seraniom 215.218.489
Sicla 620
Sida 601.654
Sideritis prima Dioscoridis 93.94
Achillea 38
altera 105
Heraclea, aut Herculana 93.94
tertia 62
Sidium 794
Sigillum B. Mariæ 401
Sigillum Salomonis 346
Sigingiana 330
Silex 310
alterum pratense 310
montanum 310
Silicia 536
Silicula 536
Siligo 489.491
Siliqua 519.536
Siliqua, Siliqua dulcis 787
Siliquastrum 717
Silphion 321
Siluæ mater 410.414
Simila, Similago 491
Sinapi 706
rusticum 713
sationm prius 706
alterum 707
siluestre 675.707
Sinapium 707
Singentiana radix 250
Sirium 418
Sisanium 532
Sisarum 681
Siser 681
Sison 301
Sissimeteris 105
Sisymbrium 97
Sisymbrium alterum 592
Sisymnichium maius 210.211
minus ibidem
Sium, & eius species 589.590
Crateuæ 592
Plinij 592
Smilax aspera 398
læuis maior 392
læuis minor 393
Smilax arbor Theophrasti 819
Smyrnhisa 701
Smyrnium Amani montis 698
Fuchsij 311
quorumdam 697
Soda 82
Solanum 453
fruticosom 402
furiosom 456
hortense 453.454
lethale 456
lignosum 718
manicum 416
rubrum 718
soporiferum 455
tetraphyllon 454
vesicarium 454
Solarum 453
Solatrum lethale 416
Solbastrella 105
Soldana 395
Soldanella 395
Sol Indianus 264
Solidago 114
minor 136
Saracenica 141.142
Solis sæculum 36
Solsequium 254.634
Sonchus 643
asper, asperior, lævis 643
maximus 644
tenerior 644
siluestrior 644
Sophia 133
Sorbum 803
Sorbus 801.803
siluestris siue torminalis 803
siluestris Matthioli 834
Sorghum 508
Spagas 864
Sparagus 704
Spartum, Spartum frutex, & eius species 764
herba, & eius species 564.765
Spatula 245
Spatula fœtida 247
Speculum Veneris 168
Spelta 492.493
Speragus 704
Spergula 537
Sphaerelus 291
Sphæritis ex codice Cæsareo 126
Spica Celtica 473
Spicata, & eius species 582
Spina acida 749.750
Spina acuta, & eius species 750.751
Ægyptia 752
alba 721.726
alba quorumdam 755
buxea 757
cerualis 755
cerui 757
hirci 751
infectoria 757
mollis 738
peregrina 723
salutaris 755
sepicularis 751
solstitialis 733.734
vallaris 751
Spinachia, Spinacheum olus 619
Spinimoeta 750
Splirh 60
Spondylium 306.307
Spondylium alterum 309
Spongioli Rosæ 127
Spongiolæ 482
Sponsa Solis 634
Sqoilla 691
Stachys 90
Fuchsij 90
spuria 91
Staphis agria, Staphisagria 366
Staphylodendron 818
Statia 377
Stellaria 141.356.733
quorumdam 110

Stœbe 125
ex codice Cæsareo 125
Stœchados 274
Stœchas 274
in Belgio nata 275
folio serrato 275
Stœchas citrina, siue Stœchas 267. 268
Stramonia 459.460
Strangulator adip 439
lupi 439
Strangulatus leopardi 438
Stratiotes millefolius 101
potamios 588. 589
Strobilus 860
Strumaria 39
Strumea 427
Strumum, Strumus 453
Struthia 795
Struthium 710
Struthiopteris 469
Suber 829 830
Succinum 836
Succisa 124
Sumach 779
Supercilium terræ 469
Supercilium Veneris 100. 584
Sycomorus 786. 811
Symphoniaca 450
Symphytum maius, siue magnum 135.134
tuberosum 134
maculosum 155
petræum 135
Syringa 777
candida 778
cærulea, siue Lilach 778

TAbaco 452
Tamariscus, Tamarix 765. 766.
Tamariscus Officinarum 858
Tamecnemum 104
Tamus 401
Tanacetum 36
crispum 36
inodorum 37
minus, siue album 37
Peruuianum 255
siluestre 600
Tanus 401
Tapsus barbarus 144
Taraxacon 634.636
Tarcon 709
siluestre 710
Tarsilon 566
Tartarum 413
vstum 414
calcinatum 424
Taura 442
Valdensis 443
Taxus 858. 859
Teda 862
Telephium 130
sempetuinum 131
aliæ species 130. 131
Teredina 350
Terebinthina resina 869
Terebinthus 870. 871
Indica 818. 870
Termitualium 544
Terræ capillus 469
glandes 349.550
malum 338.457
rapum 338
Terrestris glans 373
Terrestris malus 457
Terzola 28
aquatica 595
Teucrion 43
palustre 45
Tetrahil, Tetrahit 93
Testiculus canis, & eius species 234. 235
hirci 237
leporis 237
murionis mas & femina 236
odoratus maior & minus 239
Serapias 237
eius species 238
Serapias Dioscoridis 238
Thalictrum magnum 58
minus 58
eius species aliæ 58
Theriacaria 350
Therion 330
Theriophonon 330
Thesium 327
Thlaspi, & eius species 712
alterum 712
Candiæ 713.714
Cretense 161.713
latius 712
minimum 715
quorundam 707
Thora 442
Valdensis 443
Thuidacina 646
Thya 854. 857
Thymbra 218
Thymelea 363. 364
Thymum, Thymus 275. 276
capitatum 275.276
durius 275.276
siluestre 277
candidum, nigrius 276
Thyrsus 179
Thysselium 699
Tiguar 380
Tigridis flos 693
Tilia 838
femina, mas 838
Tipeadi Chalcedonicum 218
Tinearia 268
Tinus 850
Tnhymalus 367. & seqq.
Characias, & eius species 367. 368. 369
cyparissius 369. 371
dendroides 370
dendroides ex codice Cæsareo 372
femina 369
helioscopius 369.371
marinus 371
mas 367
Myrsinites 369
paralius ex locis maritimis 369. 370
ex hortis 370
solsequius 371
platyphyllos 370. 372
tenuifolius 371
tuberosus 375
Tumentina 65
Tordylion, Tordylium 305. 313. 314.
Tormentilla 118
Tota bona 291. 651
Toxicum 442
Trachia 413
Tragacantha 751
Traganos 75
Tragium 348
Germanicum 616
primum 348
Tragonis 348
Tragopogon, & eius species 256
Tragorchis 247
Tragoriganum 286
Classij 286.287
Tragus 75.498
Trasi, Tragi, Trasci 339
Tribulus aquatilis siue aquaticus 581
Dioscoridis 557
lacustris 581
marinus 381
terrestris 556.557
Trichodes bulbus 695
Trichomanes 472
Trifolium 565
acetosum, & eius species 578
acetosum flore luteo 579
acutum 566
agrarium 576
alphaltum 566
ex America 566.567
aureum 579
bituminosum 565. 566
caballinum 567
cochleatum, & eius species 574. 575
candidum 576 577
cornicolatum, & eius species 573. 574
equinum 567
fibrinum 580
fruticans 570. 571
minus 572
odoratum 566. 567
odoratum alterum 571
palustre 580
pratense 565
vrsinum 567
Trinitas, Trinitatis herba 579
Tripolium 319
Triticum 489
Bactrianum 510
bouinum 541
Italicum 490

Mar-

Martium 489
murinum 540
Romanum 490
trimestre 489
Typhinum 490
vaccioum 541
Trixago, aut Trissago maior 44
minor 43
palustris 126
Trtais 367
Trollius flos 430
Tuber terræ 338
Tubera 486
Tune 814
Tunica herba 172.179
Tulipa, Tulipan 231
minor Narbonensis 232
Tura 442
Valdeosis 443
Turbith 380
Turfani 202
Tussilago 596
Typha cerealis 495
Typha palustris, lacustris 604
Typhooion 330

VAccaria 105. 104
Vaccinia, fructus 768
nigra 768
palustria 770
rubra 770
Vaccinium 157.216
Valentina 33
Valeriana, & eius species 349. & seqq.
domestica 350
Græca 351.352
hortensis 349
minima 350
peregrina 352
rubra 172. 350.351
silvestris 349.350
Veelgutta 696
Venerea 250
Veneris labrum 735
Venniculú tumulum, candidú 494
Venusta minor 182
Veptes 741
Veratrum album 383
Anticyranum 388
nigrum, & eius species 261. 385 386
nigrum adulterinum 385
nigrum Dioscoridis 386.387
Sesamaceum 388
Verbascula 147
Verbascum angostius 143.144
latius 143
leptophyllum 145
nigrum 144
silvestre 145
eius species 145.146
Verbena, Verbenaca recta 149. 150
femina 150
mas 150
supina 149.150
Veriquercus 824
Vermicularia 128
Vernilago 730
Vernix 852. 854
Vetonica 40
assurgens 40
erecta 86
femina 41.42
mas serpens 40
pratensis 41
Vertipedium 150
Vesicaria 454
Vesicaria peregrina 455
Vetonica 39
Vetonica, Vettonica, alulis aut coronaria 175
altera 175
agrestis, aut silvestris 177
Vettonicum coronarium 175
Vibutoa rosarum 188
Vibutoum 781
Vlcia 530.531
silvestris 548
Viciastrum 543
Victorialis femina, sive rotunda 210
longa 684
Victoriola 745
Vinacea 416
Vinago 826
Vinca Peruioca 405
Vincetoxicum 407
Vincus 843
Vineale Reoehum 376
Vioum 418.419.420.421
album 420
Apyites 418
aquosum 418
austerum 420
coctum 418
Cydonites 418
dulce 420
fulvum 420
hordeaceum 418
nigrum 420
omphacites 423
Rhoites 418
Viola alba 159. 160
aquatilis, sive palustris, & eius species 584. 585
assurgens 158
Calabriana 169
dentaria 162
flammea 159
flore multiplici 156
latifolia 161
Mariana 163
matronalis 161
nigra 156
peregrina 162
purpurea 156
silvestris inodora 156
tricolor, & eius alia species 157. 158
Violaria 157
Viperaria, Viperina 257
Virga aurea 142
alia margine crenato 141
pastoris 735
sanguinea 782
Viscaria 177
Viscum 826
Visnaga 703
Visumarua 565
Vitalba 404
Vitalis 128
Vitæ saluia 470
Vitex 774
Vitis Alexandrina 415.769
Chironia 400
Idæa 415. 769
Idæa rubris acinis 770
iosana 456
oigra 400
silvestris 400.401
viosera 414.415
maior 414
minor, sive parua 415
silvestris 415
trifera 416
Viricella 400.670
Vitraria 102
Vlceraria 88
Vlmaria 57
Vlmus 837
Atinia 837
Gallica 837
Vlpicula 632
Vlticana herba 455
Vmbilicus Veneris 132
Vnedo 801.804
Vnefera 335
Vnguentaria radix 250
Vngula caballina 596
Vnifolium 205
Vniola 558
Volubilis maior 393
media 396
minor 393
nigra 396
Volucrum maius 410
Vrceolaris, Vrceolaria 102
Vrinalis 184
Vrtica vrens 151
Romana 152
mas, silvestris, femina, maior, minor, minima 152
ioers, vel mortua 153.154.
eius species ibid.
labeo 154
Vsnea 472
Vsnea 82
Vstilago 542
Vstilago rustica 281
Vua 416
crispa 747.748
crispina 748
lupina 444.453.846
marina 75
passa 416.417
spina 748
spinella 748
Taminia 366.400.401
versa 444
vulpis

vulpis 453
Vulgago 358
Vuularia 164.745

X Anthium 39
Xeris 248
Xylocaracta 787
Xylon 65. 66
Xylosteum 421. 422
eius altera species 421.422

Xyris 246.248

Z Aciotha 638
Zahara 552
Zambuch 410
Zarza Parilla 399
Zea 492
dicoccos 493
Mochithei 493
simplex 493
Zedoaria 414
Zeopyroo 494
Zerumbeth, Zurumbeth 444
Zezulus 806
Zinziber caninum 717
Zizipha 806
Zizyphus 806. 807
Cappadocia 807
Zura 756
Zythum 504

INDEX
ARABICARVM, BARBARARVM, ET OFFICINIS RECEPTARVM APPELLATIONVM.

A *Balzemer* 360
Abrog 455
Abrugi 455
Abutilon 655.656
Acetosa 649
Aconachia 738
Acorus 248
Acus moschata 64
Agnus castus 774.775
Agrimonia 27.28
Alus 773
Alaseleti 576
Albarus 835
Alborin 871
Alchimel 574
Alexandahune 48
Alfasasa 576
Alkali 82
Alkanna 776
Alkekengi 454
Alleluia 578
Alphesera 400
Alscebran, Alscobran 374
Altercangenum 450
Altercum 450
Alnardachulo 48
Alzelon 430
Amarella 35
Amcos, Ammios 301
Amoris poma 548
Amydum 498
Amygdala 798
Amyrberis 750
Anthera 188
S. Antony herba 50
Apium 695
Arbiatilon 656
Archencas 852
Arcona 852
Ardisrigi 747
Arilla 416
Arrefta boris 743
Arthanita 338
Asabasafra 241
Asara bacara 294
Assa 321
Assa fœtida 321
Axungia vitri 82
Azedarach, Azedaroth 848

B *Aaras* 195
Baditis 586
Balanstium 794
Baptisecula 250
Barba-Aaron 328
Barba silucna 606
Bdrcaman 380
Bardana 38
Basilicum 279
Baucia 681
Becabunga 593
Bedegnar 189.721
Bedoard 721
Been album 172.351
Been rubrum 351
Bella dona 456
Ben 778
Berberis 750
Berula 593
Besasa 121
Beza 844
Bisaria 330
Bismalua 654
Blattaria 144.145
Bolbonac 161
Bompax 65
Buna 523. & *segq.*
Bonus genius 317
Bonus Henricus 654
Boscisalua 291
Botin 871
Branca leonina 681
Branca vrsina 306
Brunella 136
Brusens 744
Bugiossa 627
Bugula 135
Bulbonac 161
Burgispina 757
Buzeiden, Buzidan 241

C *Alamentum* 98
Calamus aromaticus 250
Calcatrippa 251
Camelina 532
Camomilla 257
Campana lazara 396
Cancri chela 589
Cancri forficula 589
Candelaria 144
Cantlla 788
Canum Cerasa 411
Capillus Veneris 470
Cardiaca 94
Cardobenedictus 736
Cardopatium 726
Carnabadion 299
Carobe 787
Carobole 787
Carui 299
Casia fistula, Cassia fistula 788
Cassilago 451
Castrangula 50
Catapusia maior 367
minor 375
Cauceson 686
Canchun 48
Cauda equina 74
vulpina 541
Centummorbia 600
Centummodia 114
Cestrum morsonis 604
Ceterach 468
Chanach adip 439
Chartamus 362
Chasnth 554
Chelidonia 48
Chernillum 681
Chesmes 828
Cicer rubrum 325
Cicorea 634
Citrones 792
Colocasia 328
Coloquintida 382
Concordia 28
Condisi 178
Consolida maior 134
Corallina 476.477
Corona fratrum 723
Corrigiola 114
Cortex Granatorum 494

Cor 576
Corium 63
Cotis oui 818
Cracca 542. 543
Craſſula fabaria 131
maior 131
minor 128
Creſſio 711
Creta marina 706
Cubebe 744
Cucumer 663
Cucumer aſininus 381
Cuſpula Glandis 824
Curmi 504
Cuſcuta 534
Cyclamen 338
Cydonium 795
Cyminum 300
Cypreſſus 857

Dallylus 819
Dens caballinus 451
Dentaria 162
Diagridium 391.392
Diapenſia 140
Digite cstrini 241
Dipcadi 217
Diptamnum 281
Diptamum 348
Durnigs 438

Ballerium 382
Endiuia 646
Enula Campana 309
Equitis calcar 252
Erunm 531

Arfium 443
Ferraria minor 28
Fecaria minor 49
Filago 66
Fiſtici 818
Fœniculum porcinum 317
Fragula 672
Fuga demenum 76

Allitricum 291
Garipot 864
Gith 307
ex tritico 173
Gmila 396
Granum Alzalin 340
Nil 396. 397
Zelin 340
Gratia Dei 193
Gummi Dragaganti 732
Arabicum 732

Abal Nil 397
Habalzalen 340
Handacocha 536
Hareoman 508
Hebulben 818
Henne 776
Hepatica 473
alba 387
aquatica 387
petrea 473
Herba S. Antonij 50
benedicta 138
cattı 99
clauellata 138
Doria 141
taſſulata 295
leporina 574
paralyſis 147
S. Petri 147
puuula 431
ſtella 109
tunica 172. 179
Turca 114
ventı 436
Hippia 30
Hiſpanac 619
Hipoquiſtides 191

Arus 328
Ieſemin 410
Ieſeminum 410
Iouis barba 127
Irugus 731
Iua, Iua moſchata 45
Iuiuba 806
Iuſquiamus 452

Ali 81
Kermes 828
Kerugha, Kerugh 367
Keſſuth 534
Keyri 160
Kitran 865

Ancea Chriſti 139
Lapathum acutum 649
Lapdanum 192
Lappa maior 38
Lazura Campana 396
Lenticula aqua 587
Leniſticum vulgare 311
Lilach 778
Limones 792
Linguamuis 853
ceruina 466
paſſerina 833
Liquiritia 342
Lucciola 139
Lunaria maior 464
Luparia 439
Lupha 329
Luph criſſum 330

Acia 32
Mahaleb 776. 777
Maizum, Maizum 510
Malum 503
Malum Granatum 794
Malus Henricus 652
Marmorella 28
Martagon 202
Maru 631.632
Maſſa 605
Maſſepanes 503
Maſtix 872
Mater herbarum 33
violarum 857
Matricaria 35
Matriſilua 410
Mechoacan 397. 398
Melich 374
Melilotus 567
Memiran, Mamiran 48
Memiren 49
Memitha 448
Methel nux 460
Menm 699
Mezereon 363.364
Milmandrum 452
Milium Soler 85
Miſebar 632
Mochus 523.524
Molucca 92
Momordica 670
Mora bats 742
Morandula 135
Morſus diabeli 124
gallina 30.31
rana 583
Morus Celſi 810
Moſa ſiue Muſa 792
Muſcipula 177
Myrtilli 768

Apellus 441. 442
luteus 439
Moyſis 444
Nancia 674
Nenuphar 536
Nepeta 99
Negella 304
Nil granum 396. 397
Nolime tangere 660
Nux Methel 460

Oculus Chriſti 170
Oleander 852
Oleum Tartari 424
Olſenichinum 699
Oppopenacum 310
Origanum Hiſpanicum 285
Orobus 527
Oſmunda 464

Alma Chriſti 241.367
Panis cuculi 578
Papauer rubrum 447
Paſſula 416
Paſſula de Corinthio 415
Pata equina 596
leonis 69
Pedna 235
Peſſibaſſa 84
Petrapaſteris 103
Perforata 76
Peruuinco 405
Pes Alexandrinus 347
leonis 142
leopardi 417
lupi 475
Petroſelinum 694
Pettimborſa 168
Petun 458
Phoucas 504
Piganum 59
Pimia 194

Pix nauali 865
Planta leonis 141
Pomum Adami 792
Granatum 794
Praſſium 88
Primula Veris 146
Pulegium montanum 277
Regale 282
Pulmonaria 135
Tuſſatilla 432.433

R*Ana morſus* 583
Rapa 674
Raphanus 676
Rapum D. Antonij 431
Rapunculum 165
Rauca Sens 389
Turcicum 389
Regina prati 57
Remenia 451
Reſta bouis 743
Ren Barbarum 389
Rha album 398
Rha Ponticum 335
Ribes 748
Rincum marinum 706
Regga 499
Roraſtrum 400
Roſtrum ciconia 61
porcinum 634
Ruberia 62
Rubia tinctorum 352

S*Abdariſa* 657
Sabina 854
Sal Alkali 82
Salicornia 82
Sandaracha, Sandarax 852
Sanguinum 782
Sanicula 855
Sanina 855
Scamonea 391
Scarlata 177
Scarlea 293
Scatellum 132
Scatum celi 132
Scebran 374
Sceyle 538
Scopa regia 744
Scorzonera 257
Sebeſte 806
Secacul 346
Semen contra lumbricos 27
ſanctum 27
Zedoaria 27
Sementina 27
Sena 360.361
Septem temporum herba 572
Seriola 634
Seruillum 681
Seſeleos 312
Siela 620
Sigillum B. Maria 402
Sigillum Salomonis 346
Sinapium 707
Soda 82
Solatrum 453
letale 456
Solſequium 254
Sorghum 508
Spagas 864
Sparagus 704
Speculum Veneris 168
Spelta 492.493
Speragni 604
Spica Celtica 473
Spinimneta 750
Sponſa Solis 634
Squilla 691
Staphiſagria 366
Stachas citrina 267.168
Strangulator adip 439
leopards 438
Sumach 779

T*Abaco* 452
Tamariſcus 765.766.858
Tapſus barbatus 144
Taraxacon 634. 636
Tarcon 709
Tariſilon 566
Tartarum 423
calcinatum 424
uſtum 424
Taura 442
Terdina 350
Terzola 28
aquatica 595
Tetrahil, Tetrabit 93
Tignar 380
Trimtatis herba 579
Trollius flos 430
Tunc 814
Turbith 380
Turſani 202

V*Alteriana domeſtica* 350
Vermx 852.854
Violaria 157
Vngula caballina 596
Vſnea 471.
Vſnea 82

X*Ylocaralla* 787

Z*Abara* 552
Zambach 410
Zarza Parilla 399
Zerumbeth 444
Zurumboth 444

ITALICARVM APPELLATIONVM INDEX.

A*Bete* 866
Abrotano 22
Acantho 720
Aceroſa 619
Aglio 682
Aglio ſalutatico 684
Agno caſto 775
Agreſto 413
Agretto 711
Aglioſoglio 758
Agrimonia 28
Aguiſoglio 758
Albatro 804
Alga 493
Alno 839
Amerine 809
Amperlo 751
Ampoucele 743
Anchuſa 630
Anetho 298
Aniſo 299
Antirrino 281
Apio 695
Arancio 792
Archiocchi 724
Armeniache 798
Armola 614
Artemiſia 33
Azaro 358
Aſparago 704
Aſſenſo 23
Artiplice 614
Auellana 817
Azarola 801

B*Acoche* 798
Bagara 751
Bagolaro 847
Baputecula 250
Barba cabruna 256
Baſilico 279
Baſilico gentile 279
Battiſecula 250
Bedollo 840
Bella dona 456
Beluedere 167
Berbena 150
Berbenaca 150
Beta 619
Betonica 39
Betula 840
Biada 493
Biedoni 618
Bietola 619
Biondella 336
Blito 618
Bombagia 65
Bonaga 743
Borragine 627
Boſſo 781

Botri 34
Biache cuculi 147
Braglia 764
Branca orsina 720
Buglossa saluatica 631

Calcatrippa 733
Camamilla 257
Canape 535
Capparo 746
Cappuzzino 624
Capragina 547
Carcioffi 724
Cardo 735
Cardonçello 640
Caro 299
Carobe, Carobole 787
Castagne 815
Castracane 547
Cazzpuzza 375
Caulo 623
Caulo capuccio 614
Caulofiore 624
Cedri 791
Cedronella 91
Celidonia 48
Cembro 862
Cephaglione 810
Cerefoglio 700
Ceregie 809
Cerretta 764
Cerro Sugaro 830
Chalamandrina 43
Chalamandrina paluſtre 126
Chamepitio 46
Chiande 824
Cichorea 634
Cinquefoglio 117
Cipolla 688
Cipreſſo 817
Cirmolo 862
Citroni 792
Coda di cauallo 74
Comino 300
Concomero 663
Concomero ſaluatico 382
Conſolida maggiore 134
Coreggiola 114
Coriandro 302
Cornolo 802
Cornole 802
Coſaria 764
Cotone 65
Creſpino 750
Creſſione 591
Cypero 339

Datroli 819
Diſſaco 735
Dragoncello 709
Dragontea 330
Duracine 809

Ebulo 381
Elice 829
Elleboro bianco 384
Elleboro nero 386
Enoa 344
Enola 344
Ertica 768
Eringio 731
Enfraſia 55

Faba graſſa 131
Faggi 852
Faua 513
Fauoſcello 49
Feccia 423
Felce 453
Fenocchio marino 706
Ferola. 522
Fichi 812
Fico 812
Fico d'Egytto 811
Fiengreco 536
Filipendula 56
Finocchio 297
Fior Campeſe 250
Fior de criſtallo 82
Fior rancio 254
Fiori di prima vera gentili 265
Fior velluto 185
Fonghi 482
Formentone 512
Fraſinella 346
Fraſſino 853
Fraxinella 346
Fumoterra 59
Fuſano 783

Galio 355
Galla 825
Gatanzi 670
Garderacantha 737
Garofoli 173
Gartaria 99
Geneſtra 762
Gentiane 342
Giarga 547
Gigaro 329
Giglio 197. 245
Giglio azzurro 245
Giglio celeſte 245
Giglio marino 219
Ginepro 852
Giranio 61
Giraſole 367
Githone, Gitthone 173
Giula 296
Giunco 606
Gorgoleſtro 590
Gormadera 406
Grancelloſa 118
Grano 489
Grano di tintori 828
Graſella 128
Griſomele 798
Guado 80
Guiſtrico 775

Herba garta 99
Herba di S. Maria 295
Herba ſenza coſta 139
Herba di San Pietro 706
Herbaneſa 547
Hyoſquiamo 451
Hyperico 76
Hyſſopo 188

Iride 245
Iringo 731
Iua 46

Lactucella 644
Lagrume de Giobbe 506
Lagrimo 866
Lantana 781
Lappola maggiore 58
Lappola minore 39
Larga 869
Larice 869
Lattuca 645
Lattuca ſaluatica 646
Lauaneſe 547
Lauanna 547
Lauro 849
Lauro ſaluatico 850
Lente di palude 587
Lentichia 527
Lentiſco 872
Leontopetalo 69
Lingua di cane 53
Lino 533
Loglio 538
Lomie 792
Lupino domeſtico 530
Lychnide 170
Lyſimachia 84

Macerrone 698
Maiorana 270
Malua 654
Malua ſaluatica 656
Maluauiſco 634
Mandole 798
Maraſche 809
Marella 36
Marchiane 809
Margarite 265
Marrobio 88
Marrobio baſtardo 89
Marroni 815
Maurobiaſtro 89
Marruca 755
Martanica 547
Maſtice 872
Mazza ſorda 605
Melagrano 794
Mele cotogne 795
Melica 507
Meliſſa 92
Mellone 664
Mentha 96
Mentha ſaluatica 96
Meo 304
Mercorella 638
Mercorella baſtarda 639
Miglio 506
Milleſoglio 100
Mocho 523. 524
Monacuccie 210
Moniache 798
Moro 810
Moſgo 471
Mytio 773

Napo

Napo 675
Nasturtio 711
Nespolo 801
Nigella 304
Nipotella 99
Nocciuole 817
Nocelle 817
Noci 815

Occhio di boue 239
Oleandro 851
Oliuo domestico 821
Oliuo saluatico 821
Olmo 837
Origano 285
Ortica 152
Ortica morta 154
Orzo 500

Pan porcino 338
Panazzi di Persiano 220
Papauero cornuto 448
Papauero domestico 446
Papauero saluatico 447
Parietaria 102
Passerina 30
Pastinaca 679
Pastinaca saluatica 680
Pece liquida 865
Pece secca 865
Pede di ocha 616
Peonia 194
Pere 799
Perlaro 847
Peschе 797
Petrosello 694
Petrosello saluatico 700
Peucedano 317
Phalangio 106
Piantagine 108
Pie corumo 427
Pie de lepre 578
Pignola 128
Pirra farra 493
Pistacchi 818
Plantagine 108
Poligono 214
Polypodio 463
Pomi d oro 458
Pomo Granato 794
Pongotopi 744
Popolo bianco 835
nero 835
Porcellana 661
Porro 689
Priapiscon 239
Prignoli 482
Procacchia 661
Prouenca 406
Psillio 215
Prune 805
Pulegio 282
Pyrethro 347

Quercia 814
Querciuola 43

Radice 676
Rafano 676
Ragia 864
Ramolacci 677
Rapi 674
Regolitia 342
Rhamno 755
Riuci 726
Robbia 353
Rombice 649
Rosmarino coronario 272
Rostro di grua 61
Rouo 741
Rubbia 353
Ruchetta 709
Rucola 709
Rusco 744
Ruta 120

Sabina 855
Saggina 508
Salcio 843
Salequa 787
Salice 843
Saluia 290
Sambuco 845
Sanguino, Sanguinello 782
Saracino 512
Sarracena 547
Sassefrica 256
Sauoreggia 289
Scabiosa 123
Scariola 634
Sciatica 293
Scolopendria 468
Scrofolaria 50
Segala 499
Semenzena 27
Sempreuiuo maggiore 128
Sempreuiuo minore 128
Senape 707
Senape saluatica 707
Serpillo 277
Sferro de cauallo 546
Sisaro 681
Solatro 453
Somacho 779
Sorbe 803
Sorbole 803
Sorgho 508
Spelicios 640
Sperone de caualiere 252
Speronella 354
Spina borda 726
Spino ceruino 757
Spino merlo 757
Spino zerlino 737
Spinacci 619
Stanca cauallo 336.361
Staphusaria 366
Stœchade 274
Sugaro 830
certo Sugaro 830
Sufino 805
Sycomoro 811

Tamarigio 766
Tanaceto 37
Tasso 838
Tasso barbasso 144
Tantrina 547
Terebintho 871
Tertuffi 487
Tertufali 487
Thorina 547
Thymo 276
Tilia 838
Tithymalo 371
Tormentil 118
Trapese 614
Tribolo 567
Trifoglio 565

Verbasco 144
Verminacula 130
Verza 623
Vescie di lupo 484
Vilucchio maggiore 393
Vilucchio minore 393
Vinceboscо 410
Viola bianca 160
Viola mammola 137
Vischio 826
Vitice 775
Vnghia di cauallo 596
Vua spina 748
Vuetta rossa 748

Zaffarano 213.362
Zaffarano saluatico 362
Zaracinesco 362
Zucca 669
Zucco saluatica 400

HISPANICARVM APPELLATIONVM INDEX.

A Beto 366
Abillota 829
Abrotano 22
Açafran 213
Açafraon 213
Adelfa 851
Agalla 825
Agramonia 28
Agraz 423
Agrelles 649
Ajo 682
Ajo ſaluage 684
Alamo blanco 835
Alamo oigrilho 835
Alaſor 362
Albahaca 279
Albahaquilla 279
Albercocs 798
Alcaparras 746
Alcarhoſa 724
Alcornoque 830
Alendro 851
Alface 643
Alfafa 575
Alfarobas 787
Alforoas 536
Algarouas 787
Algodon 63
Algorouo loco 786
Alho 682
Alhocigos 818
Alholuas 536
Alipiure 304
Alkarauea 299
Almaſtiga 872
Almecega 872
Almendras 798
Almerones 634
Almoradux 270
Aloſna 25
Aluachigas 798
Aluarcoques 798
Amapolas 447
Amelles 798
Amendoas 798
Amexas 803
Amexeiyra 803
Amieyro 835
Amor de hortolano 354
Amores myos 229
Andrinas 805
Andrino 803
Apio 695
Arbol d'amor 786
Arcoyra 872
Armolles 614
Arrayhan 773
Artemiſa 33
Aruda 820
Arugua 709
Aſelgas 619
Aſſenſios 23
Auellanas 817
Axedrea 289
Axeouz 304
Axenxios 23
Azambulheyro 821
Azara baccara 358
Azebo 758
Azebuche 821
Azedas 649
Azederas 649
Azeuar 360
Azeyte de Mata 872
Azeytuna 821
Azuceoa blanqua 197

B Aldroegues 661
Bardana 38
Bellota 829
Bellotas 824
Bien granada 54
Bobas 267
Bon varon 640
Borraces 617
Breço 768
Bredos 618
Bretonica 39
Bugalha 815

C Abeza de ternera 282
Calabazza 669
Campanilla yerua 393
Canaheia 461
Canahoria 679
Canahoria ſaluage 680
Canamo 535
Cananheia 321
Cantuello 274
Cantueſſo 274
Caparas 366
Caraconzillo 76
Caraioocillo 76
Carauea 299
Carça 741
Carça llamada Idea 743
Carça mora 742
Carça parilla 399
Cardenceba 735
Cardos 724
Cardo corredor 731
Cardon lechar 716
Cardo penteador 735
Cardo ſaucto 737
Caſcall 446
Caſtanas 813
Ceba 688
Cebola 688
Cebolla 688
Cebolla Albarrana 691.692
Ceguta 461
Cilidoenha 48
Cenouras 679
Centelha 444
Centeoo 499
Cerezas 809
Cerrayas 644
Cerralhas 644
Ceuada 500
Chamedreos 43
Cheriuia 682
Chupamel 631
Cicoria 634
Cidras 792
Cilhandro 302
Cinco en rama 117
Cintoria 336
Ciptes 857
Ciruelas 803
Ciruelo 805
Clauel 173
Coda de mula 74
Codoions 793
Corumbrillo amargo 382
Cogombro 663
Colhes 625
Colbes morcianos 624
Cominchos 300
Conſuelda maior 134
Corcha de Alcornoque 830
Cornicabra 871
Cornizolos 802
Corriola 214
Coſcoia 828
Couues 623
Cug melos 482
Culantro 302

D Artiles 819
Detiene buey 743
Dicote de Leoo 636
Donzell 23
Doradilla 468
Dormideras 446
Dormideras marinas 448
Douradenha 468
Durillo 850

E Loendro 851
Enebro 852.854
Eneldo 298
Enramocos 519
Enzioa 829
Eſparragos 704
Eſpina 718
Eſpinaca 619
Eſpino de maiuelas 730
Eſtepa 191
Eſtrellada 267
Eufraſia 55

F Aia 832
Falguero 463
Fax 832
Fenol marí 706
Feyto 463
Fgueyra del inferno 367
Filipendula 56
Fil.podio 465

Filli-

Fitticos 818
Follado 850
Fraxino 833
Freixo 833
Freſno 833
Funcho 297
Funcho marinho 706

GAlha 825
Garanza 353
Garouas 787
Garouo 787
Garrilhos 743
Garrilo caſto 775
Geneſtra 761
Gentiane 342
Gieſtra 762
Gilbarbeyra 744
Ginebre 852
Gordolobo 144
Grana de tintoreros 828
Grana para tannir 828
Granadas 794
Guiabelha 110
Guindas de las Indas 718

HAia 832
Helecho 463
Helecho de roble 466
Herbarum 317
Higos 812
Higuera 812
Hinoio 297
Hinoio marino 706
Hombrezillos 409
Hormiga 152
Hortiga muerta 154
Hungos 482

ISopo 288
Ionquillias 226
Iuliuert 694
Iunça, Iunzia cheyroſa oleroſa 339
Iunco 606

LApaça 649
Lappa menor 39
Larice 869
Lantel 849
Leche treſna 371
Lechuga 645
Lechuga parada por el ſuelo 645
Lechuga ſaluage 646
Lengua ceruina 466
Lengua de caualio 745
Lengua de perro 53
Lenteia 527
Lenteia de agua 587
Lettuga 645
Lhantem 108
Liga 826
Lino 533
Lirio 212
Lirio Amarilho ſaluage 201
Lirio blanco 197
Lirio Cardeno 245
Lirio ſpadanal 248
Litmatho 84
Llentillas 527
Lorer 849
Loureiro 849
Lychnide 170

MAcela 257
Macucas 211
Madreſelua 410
Madrono 804
Malrubi 88
Malua monteſina 656
Maluauiſco 654
Mançanilla 257
Mançanilla loca 259
Manſanas 790
Manta de nueſtra Señora 328
Malua 654
Marmellos 795
Marrolho 88
Marruuio 88
Marruuio negro 89
Maſtech 872
Maſtuerço 718
Mata 871
Matahalua 299
Matricaria 36
Mayorana 270
Mazan de porco 338
Medronheyro 804
Medronho 804
Meimendro 458
Melega 508
Melegua 508
Melon 664
Membrillos 795
Mentaſtro 96
Mercuriale 638
Mercuriale ſaluage 659
Meſturço 711
Mielguas 575
Mijo 506
Milhoyas yerua 100
Milium ſaburrum 508
Mil 506
Millbart 83
Moradux 270
Moras, Mores 810
Morella 453
Morones 815
Morritort 711
Moſtalla 707
Moſtarda 707
Moſtaza 707
Moſtaza ſaluage 707
Murta 773
Muſco de los arboles 471
Murtella 773

NAbo commun 675
Nabo redondo 674
Naps 675
Naps redons 674
Naranzas 792
Narciſo 225
Neſperas 801
Neuada 99
Neurinas 852
Nogueyra 815
Norca blanca 400
Nous 815
Nozelhas 281
Nueza blanca 400
Nuezes 815

OIo de buey 259
Oliuera 821
Oliuo 821
Oregano 285
Orenga 285
Orrelana 96
Oruga 709

PAlomilha 59
Panizo 507
Papoulas 447
Paradella 649
Paſtel 80
Paſtinagues 679
Peliure 347
Peras 799
Perexil 694
Perexil Macedonico 698
Perexil de la mar 706
Perunqua 406
Pezegos 797
Pez liquida 865
Pez ſeca 865
Pieo de eiguona 61
Pico del grou 61
Pie de borro 214
Pie de liebre 578
Piletre 347
Piloſelle 67
Pimienta aquatica 607
Pinello 305
Pinitho 46
Pino Carax 862
Pirlitero 751
Poleo 282
Polypodio 465
Preſera 354
Prunas 805
Puerro 689

QVeiro 768
Quixones 702

RAbo de mula 74
Rabaças 590
Raiz del alla 344
Raſura de vino 423
Rays Rodia 348
Ranano 676
Regalitia 342
Regaliza 342
Repolho 624
Retama 764
Romanas 794
Romaza 649
Romero 272
Roſa del monte 196
Roſella 391. 447
Roya 353
Ruuia 353

SAfra 213
Sagorida 289
Salgueiro 843
Salía 694
Saluia 290
Sálzer 843
Sambugueyro 845
Saſſefica 172
Sauch 845
Saueo 845
Sautna 855
Sauz 843
Scabioſa 125
Scambrones 755
Scoba 764
Scorzonera 237
Semente de papagaios 362
Serpillo 277
Sepol 277
Serraya couide 634
Seruas 803
Siempreuiua 128
Siſtra 303
Soagem 630
Sorbas 803
Suelda maiore 134
Sumagre 779

TAmaras 819
Tamargueira 766
Tamariz 766
Tamchagem 108
Taragontna 330
Tartago 375
Taxo 858
Teia 838
Texo 858
Tofenas 487
Tomani 274
Tomilho 276
Tormentil 118
Torongil 91
Trebol 565
Trebol Real 572
Trigo 489
Tuberas de tierra 487
Turmos de tierra 487

VAyas 849
Velenno 451
Verbena 130
Verde gambre blanco 384
Verde gambre negro 386
Verdolagas 661
Vexigs de perro 454
Violeta 157
Violettas amarilhas 160
Violettas blaoquas 160
Viſgo 826
Vlmo 837
Vnha de ſſuo 596
Vrgebaoma 150
Vua creſpa 748
Vua de perro 850

XAramago 677

YAro 329
Yedra 414
Yerua bauoſa 360
Yerua de balleſte 384
Yerua belida 427
Yerua de la Biuora 631
Yerua buena 96
Yerua cana 640
Yerua cidreira 91
Yerua crina 48
Yerua dulce 299
Yerua Gatera 100
Yerua giguante 720
Yerua de las golundrinhas 48
Yerua lombriguera 22
Yerua mara louos 439
Yerua mora 453
Yerua del muro 102
Yerua pioienta 336
Yerua piotheyra 366
Yerua pulgera 53
Yerua puotera 128
Yerno 524
Yeruos 524
Yezgos 381

ZAmarilla 284
Zargatona 115
Zimbro 852

GALLICARVM APPELLATIONVM INDEX.

ABricoz 798
de l'Ache 695
Agrimoore 28
Agripaulme 94
Ail 682
Airelle 768
Aleuo 862
Alexandre 698
Alliayre 686
Alquequenges 454
Aluyne 23
Amandes 798
Amandier 798
Ancoules 181
Ancolye 181
Angelic 319
Anis 299
Arboutes 804
Argentine 600
Armoires 177
Armoires 177
Arreſte beuf 743
Arrochaux 724
Arrouches 614
Aſperges 704
Aſpergoutte menue 267
Auant Perſes 798
Aube ſpine 751
Aubifoin 250
Augutre de Lin 554
Aulne 839
Anoine 511
Aurelle 768
Aurelles rouges 770
Auroeſne 22
Auronoe 22
Aux 682
Aux ſauuage 684

BAccar 358
Bacille 706
Bacinet 417
Baditin 586
Baguenaudes 454
Baguenaudier 784
Barbe de boue 256
Barbe de cheure 57
Barbotine 27
Baſilic 279
petit Baſſinet 49
Beaume creſpu 96
Bec de cigogne 61
Bellocandium 100
Betle 595
Betoine, Betoſne 39
Bette 619
Biſtorte 332
Blanc d'eau 586
Blanchette 82
Blaueole 250
Bled ou Fourment 489
Blé de Turquie 510
Blete 618
Bluet 250
Bonnes dames 614
Bonnet de preſtre 785
Borrache, Bourrache 627
Bourſe de paſteur, ou berger 103
Bouronet 114
Bouillon 144
Bouleau 840
Brance vrſine 306
Bruyre 768
Bugloſſe ſauuage 632
Buyſ 782

CAbaret 358
Calament 98
Camelino 532
Camomille 257
Campinion 482

Came 603
Capres 746
Carline 726
Catherine 742
petite Centaure 336
Cerises 809
Cerisier 809
du Cerfueil 700
Chanure 535
Chardons 724
Chardon argentin 721
Chardõ benoist, ou benesist 737
Chardon de nostre Dame 721
Chardon de foullon 735
Chastagne 815
Chastagnier 815
Chausse trappe 733
Cheruy 681
Chesne 824
Chesne verd 829
Chesnette 43
Cheore sueille 410
de Choux 623
Choux cabuz 624
Choux crespuz 623
Choux fleuriz 624
Choux rouges 623
Cichoree 634
Cichoree iaulne 640
Cigue 461
Cipres 857
Citrons 792
Comin 300
Concombre 663
Concombre sauuage 382
Confanons 447
Consoulde Sarasinne 142
Consyre 134
Coquelicoc 447
Coquelourdes 433
Coriandre 302
Corme 805
Corneille 84
Cornelle 84
Cornillier 802
Cornillier sauuage 782
Cormier 803
Coroneolle 84
Corrigiole 114
Cotton 65
Coulouree 400
Courge 669
Cresson d'eau 591
Cresson, Cresson du iardin 711
Curaige 607

DAttes 819
Dent du chien 110
Dent de lion 636
Digirale 169
Dragon 709

EGlentier 129
Ellebore blanche 384
Eluo 862
Endormie 451
Enule Campane 544
Eouse 829
Erable 241
Esclere 49
Esclere, Esclayre 48
Escuelles 132
Espargoutte 258
Espeautre 493
Espi d'eau 582
Espinars 619
Espine vinette 750
Espurge 375
Estoile 267
Eufrasie 55
Eulse 819

FAine 832
Fau 832
Fauerottes 384
Febues 513
Fenegrec 536
Fenoul 297
Fenoil marin 706
Feuchiere, on Fougere femelle 463
Feuebiere, ou Fougere masle 463
Feue espesse 131
Figues 812
Figueir 812
Filipendula 56
Flambe 245
Flambe bastarde 248
Flambe blanche 245
Fleur de S. Iacques 642
Fougere, ou Feuchiere femelle 463
Fougere, on Feuchiere masle 463
Fraises 672
Framboises 743
Fresne 833
Fresne sauuage 834
Fumiterre 59
Fusin 783

GAliot 138
Gants nostre Dame 369
Garance 353
Geneſt 762
Geneſt picquant 760
Geneure 852
Gentiane 342
Germandree 43
Gitofflées des dames 161
Gitofflées iaulnes 160
Glayeul bastarde 243
Glayeul puant 248
Gletteron 32
Glouteron 38 petit 39
Goute de lin 554
Graine escarlate 828
Grateron 354
Gremil 83
Groiselles 748
Groiselles d'outre mer 748
Groiseletz 743
Guainier 786
Guimaulue 654
Guimaulue sauuage 656
Guinee 717
Gyrofflees d'eau 585

HAnnebane 451
Hepatique 579
de l'Herbe 562
Herbe de chat 100
Herb de S. Iacques 642
Herbe à laict 371
l'Herbe au limasson 575
Herbe aux perles 83
Herbe à poulmon 474
Herbe aux poulx 366
l'Herbe des pulces 115
Hestre 832
Hieble 381
du Honblon 409
Hous 758
Houſſon 758
Hus 845
Hyſſope 288

IOne 606
Ioubarbe 128
Ioubarbe des vignes 131
Iue moſchate 46

LAictue 645
Laictue crespue 645
Laictue pommée, ou testue 645
Laictue sauuage 646
Langue de cerf 466
Langue de Chien 53
Langue de serpent 139
Laurier 849
Lentille 527
Lentille d'eau 587
Lentisque 871
Liarre 414
Liege 830
Lierre terrestre 394
Limons 792
du Lin 533
Lin sauuage 184
Liseron 895
petit Liseron 395
Liset 393
Lisseron 406
Liuesche 311
Lupaire 140
Lupins 530
Lys blanc 379
Lys sauuage 202

MAcres 582
Marguerites 265
Mariettes 163
Mariolaine 270
Mariolaine bastarde 285
Marochemin 88
Marone 36
Marone 270
Marons 815
Marrubin 88
Marrubin noir 90
Marrubin puant 90
Maſtic 871
Masses 605
Maulue 654
Maulue de iardin, ou cultiuée 652

petite

petite Maulue 654
Meleſe 869
Meliſſa 91
Melons 664
Menthe 96
Menthe ſauuage 97
Mercuriale 658
Mercuriale ſauuage 659
Merueille 670
Mente 810
Meurier 810
Mille fueille 100
Millet 506
Morelle 453
Mors du diable 124
Morſgelin 31
Mort an chien 460
Morueine 854
du Mouron 30
du Mouſch 471
Mouſſe de mer 476
Mouſtarde 707
Muguet 206.356
petit Muguet 355
Murte 775

NAueau 675
Naueau rond 674
Neffle 801
Nefflier 801
Nez coupez 818
Nid d'oiſeau 554
Nielle 173.304
Noiſettes, Noiſelles 817
Noiſier 815
Noix 815
Noix de Galle 825

OBiere 846
Oeilletz 170.173
Oeilletz Dieu 170
Oeilletz d'Inde 255
Oeilletz ſauuages 171
Oignon 687
Oliue 821
Olnier 821
Oliuier ſauuage 821
Orchanette 630
Oreille d'aſne 134
Orge 500
Origan 285
Orme 837
Ortie 152
Ortie morte 154
Orual 293
Ouillets 173
Ozeille 649
petite Ozeille 649

PAin de porceau 338
Pain d'oiſeau 159
Pain de coeu 578
Palays de lieure 644
Panic 507
Pareille 649
Pariétaire 102
Pas d'aſne 596
Paſquettes 265
Paſſe velours 185
Paſſerage 716
Paſſerage ſauuage 592
Paſſenade ſaulſe 679
Paſſenade ſauuage 680
Paſtel 80
la Patience 649
Pauot, 446
Pauot coton 448
Pauot ſauuage. 447
Penſees 158
Perſoliate 103
Perroquet 360
Perſchet 796
Perſeuaux 797
Perſenoix 797
du Perſil 694
Peſches 797
Pencedane 317
Peuplier blanc 835
noir 835
Pied d'Alexandre 347
Pied d'alouette 252
Pied de lieure 578
Pied de lion 141
Pied d'oye 616
Pied de pigeon 61
Pied de veau 329
Pilloler 277
Piloſelle 67
Piſſe en lict 636
Piuoine 194
Plantain 180
Plantain d'eau 606
Plaſne 841
des Pois 521
Poiure d'Inde, de Breſil 717
Poix fondiere 865
Poix ſeche 865
Polypode 465
Pome 790
Pomme de coing 795
Pommes d'amours 458
Pommes Granades 794
Pommes d'Oranges 792
Pomme de Peru 460
Pommier 790
Ponpons 667
Porreau 689
petit Porrean 689
de la Porrée 619
Poulliot 282
Poulliot ſauuage 99
du Poupier 661
Porcellaine 661
Poyre 799
Poyrier 799
Prune 805
Prunier 805
Prunier ſauuage 751

QVeue de cheual 74
Queue de renard 541
Queue de ſourris 112
Quinte fueille 117

RAſain grand 677
Raifort 676
grand Raifort 677
Raifort ſauuage 677
Raiponce 165
Raiſin de mer 75
Raiſin de regnard 444
Reble 354
Renouee 114
Reueille matin de vignes 376
Riglice 342
Rigoliſſe 342
Riz 509
Ronce 741
Roquette 709
Roſagine 851
Roſe blanche 189
Roſe Franche 189
Roſe d'outre mer 652
Roſe de Prouence 189
Roſes muſquées, ou muſcadelles 189
Roſes ſauuages 189
Roſeau 603
Roſmarin 272
Rue de iardin 120
Rue de muraille 470

SAfran 213
Safran ſauuage 362
Sanguiſorbe 105
du Sap, Sapin 868
Sarriette, Sarriette 289
Saraſine 326
du Satyrion 239
Satyrion royal 342
Sauenier 855
Sauge 290
Saux 843
Saxifrage blanche 318
Scabieuſe 125
Scariole 634
Scarlat 828
Scipoulle 691
Scordion 126
Scrophulaire 50
Seau de Salomon 346
Secourgeon 501
Seigle 594
Seneue 707
Seneue ſauuage 707.713
Senicle 140
Serpentaire 330
Souchet 559
Soucie 254
Soulſie 254
Squille 691
Suiſſe 866
Suin 845
Suin de voire 82

TAmaris 766
Taure 140
Terebinte 871
du Thym 276
Tilet 838
Tormentil 118
Torneſol 71
de la Torteſſe 675
Treffle 565
Treſle odoriferant 372
Trem-

Tremble 856
Tricque madame 128
Troeine 776
Truffe 487
Tue loup 439

V Aciet 217
Valeriana 550
Velar 533.675
Verangenes 458
Vergea bergier 735
Verge d'or 143
du Verius 423
Vermillon 828
Veruaine 250
Veſce 531
Veſſe ſauuage 543
Veſſeron 543
Vigentiana 100
Violette de Mars 157
Violettes des dames 161
Viorne 404 782
Viſumar 565

Y F 858
Yuraye 538

GERMANICARVM APPELLATIONVM INDEX.

Aicherpcheln 550
Ackerhabenſuß 427
Ackerwibel 222
Aeſchbaſtin 803
Agtlep/ Agiep 188
Ahorn 841
Alantwurtz 344
Alberbaum/ weiß 813
Amarillen 809
Ametkorn 494
Amrp 378
Ammeel 498
Ampffer/ durch Ampffer ſaw/ Ampffer 649
Klepn law/ Ampffer 649
ſwartze Andorn 89
weiſſe Andorn 88
Angelik 319
Aniſt 299
Apffel 790
Apffelbaum 790
Apaſteinenkraut 123
Aerſſel 83
Aſpen 833
Aertich 388
Auffruſch 22
Augentroſt 35
Augentroſt gras 563
Augenwurtz 350

Baldrian groß 330
Wild Baldrian 330
Balſam opffel weibtin 672
Balſam Muntz 96
Krauſer Balſam 96
Hirtzger Balſam 96
Bappeln 654
Gaeſen Bappeln 652
H. Bazbeten kyout 728
Barenklaw 306
Barenkles 367
Barlap 473
Bartwurtz 305
Baſilgen 279
Barbengell klepn groſſe 43 44
Barenig / waſſerd artenig 126
Baumkarn 463
Baumnuß 813
Baumwoll 65
Balwrenkreſt 728
Bahrenſtruff 728
Brinholtzin 476
Beinwellen 254
Bentdietten wurtz 138
Bertram 347
Betonick / bzaun betonick 39
Betelerleue 39
Bepfuß 38
Bepnholtzlein 776
Biberniß 390
Bibernell 314
Billomen 452
Bilſenkraut 458
Balt Bingelkraut 658
Bzaun Bingelkraut 658
Binden 606
Bierkwurtz 638
Birckenbaum 840
Biſemkraut 723
Buterwurtzel 342
Bietern kraut 49
Blawe Gilgen 245
Blawe Hoznungsblumen 220
Blawe Kazndlumen 250
Blawe Hertzenblumen 240
Blawe Hyſwerrel 241
Blawe Violen 237
Blawe Wolfwurtz 442
Blicken 393
Blutkraut 605
Blutwurtz 65
Baberellen 454
Borks dart 256
Bockshazn 586
waldt Bockshazn 647
Bonen 313
Bzamen 740
Bzauchendiſtel 731
Bzandt 542
Bzandlattich 596
Bzaanelen 246
Bzaun Fleyſchblumen 541
Bzaun Leuſkraut 536
Bzaun Godel 516
Bzaunling 229
Bzaunwurtz 30
Bzennkraut 244
Bzombeer 742
Bzuckkraut 267
Bzuchwurtz 203
Bzuckwurtz 28
Bzunkerſs 391
Bzuſtwurtz 319
Bzſlauch 689
Budenſtadt 735
Burhampffer 378
Burhbzot 578
Burhklee 578
Burhe 832
Burhbaum 832
Burhſzbaum 782
Bungben 593
bach Bungben 593
Burretſch 617
Burtzel kraut 668
Bzbaum 799
Bzis 799
Bzin 799

Camillen 257
Chei Camillen 259
H. Chriſtoffels kraut 342
Chriſtwurtz 386
Citrin opffel 792
Citrmatrn 792
Clapperroſen 447
Cazlander 302
Cazuell 802
Cornel baum 802
Crawenfuß 110
Ceutbaum 367
Creutzbeer 737
Creutzblum 242
Creutzblumlein 243
Creutzwurtz 640
Creutzwurtzel 343
Cucumern 663
wilde Cucumern 382
Cypreſſenbaum 857

Dannen/ weiſſe 866
weiſſer Dannenbaum 866
Dattelen 872
Dennarch 350
Des heyligben Geiſts zwrtzel 319
Diſtel 739
bzenchen Diſtel 738
geſegnete Diſtel 737
karten Diſtel 735
Frawen Diſtel 721.728
Maryen Deſtel 728
weiſſe weg Diſtel 722
Diemen 96
kraus Diemus 96
Dinckel 491.493
Dinkel korn 493
Dolkraut 416
Dollopffel 438
Dollwurtz 416
Donnerbart groſſ 228
klein Donnerbart 228
Dozt 540
Doſten 283
Dotterel 554
dotterblumen 599
Dzachenwurtz 248.330
Dzopfwurtz 403
Durchwachs 103
Durrwurtz 33

Eberwurtz 736
Egelkraut 600
Ehzenpzeys 48
Elderbaum 858
Elmbeer 444
Emkorn 495
Eiſenhart 250
Eiſenkraut 442
Eiſenkraut 250
Elleretch 330
Elernbaum 839
Elren 727
Engelſuß 465
Enrtian 342
Epffich 695
groß Epffich 698
waſſer Epffich 390
frolich Epffich 590
Epbew 414 klepn Epbew 414
Erbſel 710
Erbſen 321
Erdberren 672
Erdberren kraut 672
Erdnechtel 359
Erdſeygen 550
Erdnuß 550
klepne Erdnuß 334
Erdopffel 338
Erdpfrumen 760 764

INDEX

Erdtrauch 59
Erdtwendetrauch 45
Erlenbaum 819
Elehenbaum 835
Elehen holtz 833
Epheapffel 825
Epchel 824
Epehenbaum 824

Fleckbaw 779
Farn groß 464
Farnkraut groß 461
baum Farn 465
ſtem Farn 468
waldt Farn weiblin 465
Faulbaum 784
Federkraut 142
Feigbonen 530
Feigwartzenkraut 49
groß Feigwartzenkraut 50
Filoſop 393
Feldlier 576
Feldlauch 884
Feld negelin 277
Feldzwibel 228
Fenchel 297
unter Fenchel 706
Feſtblumen 764
Feygen 818
Fengenbaum 812
Filtzkraut 554
Fingerhut 169
Fingerkraut 169
Flachs 533
krotten Flachs 184
matten Flachs 562
wald Flachs 184
Flachs dotteren 532
Flachskraut 184
Flachshepden 554
Fleyſchblumen 365
bzem Fleyſchblumen 542
Flockkraut Flohekraut 225.608
Flozamoz 285
Fozenholtz 864
Fozt zwein 232
Fozt zwang 232
dieſer Frauwen Flachs 184
Frauwen kraut 295
unſer Frauwen mantel 146
unſer Frauwen Muntz 96
Frauwen roſtin 270
unſer Frauwen ſchuchtlin 574
Freſchem kraut 759
Froſch Cypreß 590
Funff blatt 817
Funff fingerkraut 817
Futter gerſten 502

GAl Olmagen 448
Gal ſtodel 556
Galbe Bozmungs blumen 227
Galbe Ruben 628
Gald Bettwerme 248
Galbe Violaten 160
Gal Wifdblumen 599
wildre Gaigan 539
Gallapffel 825
Gamandertin groſſe 44
Ganſeblum 263.266
Ganſefuß 626
Garben 100
Garten Bappeln 612
Garten lop 289
Garten kreß 728
Gartbagien 22
Gaudblum 592
Gauchheyl 52
Gauchkiſe 578
Gefrwurtz 343
Geil bart 56
Genſerich 606
Gerſten 502
kutter Gerſten 500
groſſe Gerſten 500
kleyn Gerſten 500
Gerſten gruben 496
Gertwurtz 22
Geſegnete diſtel 737
Grafft wurtz 347
Gepßlabt 410
Geigen 245
blaw Geigen 245
ſpreck Geigen 41
walde Geigen 41
waſſer Geigen 5
weiſſe Geigen 42
Glaſin ſchmaltz 82
Gildkraut 93
Goldapfel 458
Golo knopflin 145
Goldwurtz 48.222
Gottes gnade 64
Granat apffel 794
augentroſt Gras 583
Grasblumen 275
Grenſich 600
Grindkraut 220.640
Grindwurtz 649
Groß Baldzian 330
Groß: bonnerbar 228
Groß Epfich 390
Groß: Farn 464
Groß Farn kraut 463
Groß Fegwurtzkraut 50
Groſſe Gerſten 500
Groſſe kiſetten 58
Groß: Mutzkraut 409
Groß Hanefel 241
Groß: Hebolwurtz 48
Groſſe Dornkiſe 367
Grunerpelen 510
Grundetrab 394
Grundhepl 42
Grupen 498
gerſten Grupen 498
Guckguckkiſes 572
Guldenkiſe 379
Gulden widertodt 475
Guter Heinrich 651
Guntzel / gulde Guntzel 235
Gurtelkraut 475

HArtſchase 473
Haarſtrang 310.586
Haarwurtz 586
Hadern 581
Habich kraut 640
Hagdorn 758
Hahnhoblin 785
Hahnenfus 427
ackerhahnenfus 427
waſſer hahnenfus 423
weiß Hahnenfus 427
Hainikraut 402
Halskraut 264
Harnkraut 284
Hartriegel 782
Hartzbaum 862
wilder Hartzbaum 862
Hartzhew 78
Haſelnus 817
Haſelſtrauch 817
Haſelwurtz 18
Haſenfus 18
Haſenkiſe 578
Haſenkohl 644
Hauswurtz 128
kleyn Hauswurtz 125
Heckroſen 289
Hedertich 675
HErr Gotts bartlin 203
Heidem lop 293
Heidniſche blumen 242
Heidniſch wundtkraut 242
Herenkrewd 56
Hertzgeſpan 94
Hertzgeſpne 94
Hertzkraut 96
Hewdrechel 794
Hepdelbeeren 7
rothe Hepdelbeeren
Hepdelpfennig
Hepden 58
Hepdenkorn 522
Hepdenſchnurck 764
Hepnerueſſem 532
Himdtramm 743
Himmelbaw 559
Himmelkraut 544
Himmels roſtin 870
Himmelſchluſſel 587
Himmelſchwertel
Hirtſchhalder
Hiſe 204
Hitzzung 56
Hochmut
Holder
Hollermangolt
Holunder 845
Holwurtz 326
blaw Hoznungs blumen 220
galbs Hoznungs blumen 227
weiſſe Hoznungs blumen 229
Hopffen 409
Hundsang 29
Hundsdill 258
Hundskefen 412
Hundsmohlaub 79
Hundskapl 669
Hundskurbis 400
Hundsraben 400
Hundszungen 53
Huntrdilz 5.58

IAcobs blumen 646
S. Jacobs kraut 642
Ibiſch 854
Je langer je lieber 42
Indianiſche blumen 215
Indianiſche Nagelin 255
Indianiſcher Pfeffer 17
Ingrun 406
S. Johans Berlin 748
S Johans blum 265
S. Johans bzot 787
S. Johans gurtel 38
S Johans kraut 796
S. Johans Pfenig 688
S. Johans trawbel / oder traubin 748
Ipen 188
Juden kirſen 464
Jungfrauwen haar 478
Junglin 268

KAlecutiſcher Pfeffer 717
Kappenblumen 442
Kappern 746
Kappis kraut 624
Kardobenedict 737
Karrendiſtel 738
Kaſtanien 815
Kaſtanienbaum 815
S. Katharinen blumen 504
Katzenkerbel 59
Katzenkiſe 578
Katzenmuntz 99
Katzenraublin 229
Katzenwurtz 305
Kellers hals 364
Kerbelkraut 700
wild Kerbelkraut 700
Kerne 495
Kertzenkraut 744
Kieſen 815
Kieſenbaum 815
Kieuſchbaum 775
Kienlin 217
Kirſchen kirſen 819
hunds kirſen 478
Juden kirſen 464
wilde Kirſchen 809
Kirſchbaum 809
Klebkraut
buch klier
feld klier
gaind klier
guckguck klier 678
wilden klier
haſen klier 58
Katzen klier 58
ſawer klier 58
klein klier 574
wilder klier 574
Klirin Cypreß 414
Klirin Dibraſt 314
Klein hauslauche 128
Klein Hawzkampfe 68
Klein Holwurtz 82
Klirin Holzwalbenkraut 49
Klizne Hepden 343

Klewen/ grosse, spitzige 38
Knabenkraut 39
Knabel 131.239
Knablauch 115
Knoblauch 682
hunds Knoblauch 219
wilder Knoblauch 684
Knoblauchkraut 686
Kohlkraut 623
krausser Kohl 623
hunden Kohl 623
Spitzer rother Kohl 659
Kolbes kraut 613
Konigblum 105
Konigherrs 194
Kozfelkraut 144
Kazkraut 700
Kozblumen 636
blaw Kazndblumen 230
rothe Kozndblumen 230
Kozn nagiin 251
Kozkraut 173
kraftmehl 478
Krain 677
Krammetsbeer 812
Krantzhals 65
Kreuselbeer 748
krauser Wolfam 96
krauser Kohl 623
krauser Lattich 643
krause munte 96
Kranzbeer 748
Kren 677
Kreutz/ 711
garten Kreutz 711
bawren Kreutz 713
bunt Kreutz 713
wilden Kreutz 591
wilder Kreutz 591.715
Krotendill 218
Krotten klards 184
Krotenkraut 34
kuhaug 239
Kuhol 239
Kuhwaitzen 541
Kuhholz 536
Kuhwurtz 638
Kuttenschell 433
Kumm 209
Kummel 277.299
Romischer Kummel 300
weisser Kummel 299
Kunel 289
Kunigunden kraut 28
Kurbeerbaum 802
Kurbin 669
Kuttenapffel 795

Lanitzech 684
Lattich 645
bz mel Lattich 596
krausser Lattich 645
wilder Lattich 646
Lauch 689
biro Lauch 689
feld Lauch 684
Leberblumlin 564
Lebertkraut 336
edel Lebetkraut 379
stein Lebetkraut 478
Lebfarbigs Rosen 289
Leindotteren 532
Leinkraut 184
Lerchenbaum 869
Leuchel 686
Leuszkraut 564.569.586.556
Lewenkraut 556
Lewenfuz 241
Lewenmaulen 241
Lewen zahn 636
Liebstockel 311
Liesknospen 603
weisse Lilien 197
Linden Lindenbaum 838
Linsen 527
merr Linsen 587
Welsche Linsen 784
Loffelkraut 393
Loich 340
Lorbeeren 849
Lorberbaum 845
Lungen blume 169
Lungenkraut 155. 474
Lydewick 171

Maiamen 446
Maier 418
Maiezan 270
Maibaum 834
Maitz 503
Mandel 798
Mandelbaum 798
Mangolt 619
Mon traublein 140
Manstrew 731
Margen dzehen 554
Margen rosin 170
Marien rosin 170. 171
wilde Marien rosin 171
Marobel 88
Marterblumen 599
Massoleien 165
Mastix 872
Maslholder 841
Matzlieben 265
Mattenflachs 562
Maulbeer 810
Maulbeerbaum 810
Maurtzen 482
Maurkraut 102
Maurpfeffer 129
Maurraurin 470
Meerfenchel 706
Meertiesen 83
Meerlinsen 587
Meermoz 476
Meerretrich 677
Meerzwibel 691
Megelkraut 105
Megerkraut 167. 555
Melodb'umen 36
Meisterwurtz 319
Melantzan 458
Melaun 664
Melissen kraut 91
Melngelwurtz 649
Mercurium kraut 658
blaw Mertzenblumen 220
Mertzen Violen 257
Melpil 801
Melspilbaum 801
Meuldozn 744
Meyenblumen 206
Meyenkraut 49
Meyeran 270
Meyenreisz 206
Milden Milben 614
Milzkraut 468
grosz Milzkraut 469
Mistel 816
Modelgheer 341
Mollein 798
Molleren 798
Monkraut 140
Monraurin 140
Mozchel 482
Mozen 681
weisse Mozen 681
Mosz 471
Moszbeeren 771
Moszblumen 599
Mottenblume 268
Mottenkraut 145.268
Muckenkraut 607
Mundtholtz 776
Muntz 96
katzen Muntz 99
kraute Muntz 96
ralz Muntz 97
spitzige Muntz 96
wasser Muntz 97
wilde Muntz 96
Mutterkraut 36
Mutwillen 175

Nachtschade 415
Nagelblumen 173
Nagelkraut 67
Indianische Nagelin 253
Narrissen rosin 825
Narrenkappen 442
Narrenkolben 605
Narrwurtz 532
Narrenzunglein 139
Nessel 152
pepter Nesseln 152
taube Nessel 154
tode Nessel 154
Welsche Nesseln 152
weisse Nirswurtz 384
Nulzbaum 815

Ochsenkraut 743
Ochsenzunge 628
wilde Ochsenzungen 631
Odermenig 28
Oelbaum 811
wilder Oelbaum 822
Olmag 446
gal Olmagen 448
Olenich 699
Olsenlucei 326

Pfeffelbeer 730
Papeinbaum 835
Perch 804
weich Perch 865
Peonien blumen 194
Peonen rosin 194
welt Pestnachen 679
zam Pestnachen 679
Pestilentzwurtz 398
Perlich kraut 608
S. Peters kazn 493
S. Peters kraut 121.147
Petersin 694
Petersilgen 684
Pfaffenblade 636
Pfaffenhodisli 49
Pfaffenpint 529
Pfaffenrohzlin 636
Pfaffenschuch 180
Pfefferkraut 716
Calecutischer Pfeffer 717
Indianischer Pfeffer 717
wasser Pfeffer 607
Pfennig 507
Pfennigkraut 600
Pferdschwantz 74
Pferlich 797
Pferligbaum 769
Pfifferling 482
Pfingstrosen 164
Pflaumen 803
Pflaumenbaum 805
Pfriemen 762
Pimpernusz 818
Piwer 667
Poley Palepe 282
wilder Paley 99
Pomerantzen 798
weisz Popelweyden 835
Porz 766
Poskemenkraut 123
Pzaumen 805
Pslienkraut 185

Quendel 277
Quitten 793
Quittenapffel 795

Rabuntzeln 265
Raden 173
Radendistel 731.733
zam garten Rapuntzeln 681
Ratten 173
Raucken/ Rauchenkraut 709
Rauten 210
mawz Rauten 470
Reinfarn 37
Reisz 509
Rettich 676
merr Rettich 677
wilder Rettich 677
Rheinblumen 268
Rheinweiden 776
Rhoznusz 817
Rhothonnsz 817
Ringelblumen 854
Risz 509
Ritter spoza 152

INDEX

Korken 499
kraun Kodel 536
gal Kodel 536
Kohr 603
Kolmischer Kumel 300
Ehrn Kole 452
prik Kolen 189
Herbst Kole 452
leidfarbige Kolen 189
weisse Kolen 189
wilde Kolin 189
Kolenwurtz 348
Kolmann 272
Kolsuhl 596
Kolsuntz 97
Kolzitzwantz 74
Kore 353
Kothe Hepliwurtz 118
Kothe Hepmbzech 316
Kother Dannenbaum 864
Kuben 674
gele Kuben 679
rothe Kuben 810
stock Kuben 675
Kunde Hegwurtz 810
Kupzechis kraut 61
Kuprkraut 67
Kusterbaum 837
Kusthoitz 837

Sadenep 289
Saffian 215
wildes Saffran 362
Salbey 290
waldt Salbey 291
Sammaulblumen 185
Samikel 142
groiz Samikel 141
Sant Barbarrn kraut 711
Sant Christoffels kraut 545
Sant Jacobu blumen 642
Sant Jacobs kraut 642
Sant Johano beerlin 742
Sant Johanu blum 263
Sant Johans bzot 787
Sant Johano gintel 55
Sant Johans kraut 76
Sant Johans pferlig 798
Sant Johans traubel / oder kraublum 748
Sant Kunigunden kraut 28
Sant Peters koin 493
Sant Petru kraut 102.147
Salzkraut 686
Saturey 289
Sauerklee 578
Saurich 750
Sawz ampffer 449
klepn Sawrampffer 649
Saurwurtz 50
Scarlot 634
Scarienkraut 267
Scarrerkraut 61
Schaffinnile 775
Schabenkraut 145
Schaffraw 74
Schaffinnge 108
Schandwurtz 134
Schaiffgras 100
Scharfrep 100
Scharlach 293
Scharlachbeer 328
Scharrmkraut 62
Schartz kumnich 304
Schelkraut 48
Schelmkraut 343
Schirling 461
Schlaaffbeeren 456
Schlangenkraut 330
wasser Schlangenkraut 331
Schlehdozn 753
Schlehen 753
Schusselblumen 147
Schmaltzblum 426
Schmarwurtzel 401
Schmerwurtz 134
Schmergel 651
Schnitlauch 689
Schnalwurtz grosse 48
klein Schalwurtz 62
Schoßwurtz 82
Schuhwepden 776
Schwalben 454
Schwalbenkraut 48
klepn Schz waldenkraut 49
Schwamme 482.485
Schwartzer Tannenbaum 864
Schwartze Wendt 396
Schwartzwurtz 134
Schwebelwurtzel 317
Schweindzot 333
Schwertel 245
blaw Schwertel 245
galb Schwertel 248
himmel Schwertel 245
Seckel 105
Seelblumen 586
Sennus 581
Seilkraut 473
Senff 707
dawren Senff 715
wilder Senff 707
Sewsenchel 317
Sibkraut 456
Sichwurtz 194
Sidmbaum 855
Siebn gezeiten kraut 372
Siebnhamkozn 684
Siegwurtz 220.684
sundr Siegwurtz 218
Sigmarrs kraut 656
Sindaw 474
Singrun 406
Sinnaw 148
Sonnentaw 474
Sozsamen 508
Spaegen 745
Specksigen 410
Spitz 492
Spetrenstich 343
Spetering 803
Sperberbaum 803
wilder Sperberbaum 803
Spindelbaum 785
Spinet 619
Spitznus 581
Spitzige kletten 39
Spitziger Munty 96
Spitziger Balsam 66
Spitziger Wegrich 108
Spozapffel 803
Spzingkozner 575
Spzingkraut 375.660
Stabwurtz 28
Stachelnus 581
Stahlkraut 743
Standelkraut 239
Stenbopffel 460
Sterbpalmen 758
Sterbende pferremen 760
Sternblumen 259
rother Sternbzech 56
weisse Sternbzech 316
Sternleben 833
Steinfarn 468
Sterinkler 574. 576
grosser Steinkler 576
welscher Steinklee 574
Stein Leberkraut 473
Sternnagelin 177
Sternkraut 267
Stichas kraut 274
Stichwurtz 400
Sterrehblumen 257
Strepffwurtz 649
Strikruben 675
Strozkenschnabel 61.63
Serobildozn 714
Sulsholtz 342
Sußwurtzel 342

Tag und nacht 102
Tamarischen holtz 766
rother Tannenbaum 864
schwartzer Tannenbaum 864
Taube Hesselen 154
Taubenkus 61
Taubenkropff 59
Tausent blat 100
Tausentgulonkraut 536
Tausentkozn 312
Tauselschuer 185
Terpennn 8-2
Teltelkezut 105
Teuffels abdist 114
Teuffels augen 453
Teuffels klelen 400.454
Teuffelu klawen 4 1
Teufels milch 576
Teuffels wurtz 441
Teutscher Ingwer 329
Thierling baum 8.2
Thym 276
Tistel 208
Tode Hesselen 136
Tonner Naglin 377
Tonnerwurtz 55
Traubmkraut 14
Trekkozner 375
Trepdistel 728
Trepkaltschept blumen 659
Turckisch kozn 510

Valwurtz 134
Vergis mein nicht 46
Versich 750
blaw Violen 157
galbe Violatn 160
Mertzen Violen 157
winter Violen 162
Violwurtz 245
weisse Violwurtz 245
Virnerbaum 837
Vnser Frauwen Flachs 184
Vnser Frauwen mantel 141
Vnser Frauwen muntz 96
Vnser Frauwen schuchlin 574
Vogelnest 479
Vogels wicken 574

Waldt buckuhozn 547
Waldt distel 758
Waldtblumz 884
Waldtschern 842
Waldtfarn mantin 463
Waldt farn wedlin 463
Waldt flachs 184
Waldtgilgen 410
Waldthopff 78
Waldtholder 846
Waldt mangoldt 158
Waldtmeister 356
Wallendistel 738
Wallstroo 355
Wandtleusskraut 248
Wasser Batrnig 116
Wasserdost 48
Wasser Eppich 590
Wassergilgen 586
Wasserhabmenkus 467
Wassermarck 590
Waller mon 586
Wassermuntz 97
Wallernus 581
Wallerpfeffer 607
Wasserschlangenkraut 532
Weberkarten 733
Werkholter 852
Werckholterbeer 852
Wegdozn 757
Weggrasy 814
Wegerich 108
spitziger Wegrich 108
waller Wegrich 606
Wegritt 814
Wegwarten 814
Weich Pech 863
Weidblum 809
Weidennus 581
Weinrauten 120
Weinstein 423
Weinstril 809
Weisse Tannen 866
Weisse Gilgen oder Lilien 197
Weisse Jazmings blumen 219
Weisse Mozn 681
Weisse Nieswurtz 384
Weisser Tannenbaum 866
Weisse Popelwepden 835
Weisse Rosen 189
Weisser Hertnbzech 316

Weiss

Weiſſe Diokwurtz 245
Weiſſe Hadwenſus 417
Weiſskraut 27
Weiſswurtz 346
Weitzen 469
ſuth Weitzen 541
welſch Weitzen 490
Welſche Linſen 784
Welſche Neſſeln 132
Welſche Nuſs 815
Welſcher Hirſenklee 574
Wendwurtz 310
Wepden 845
klepne Wepden 843
Wepde 80
Wermut 23
Weronnut 23
Wicken 332
wilde Wicken 543
Widerith 84
Widertodt 475
guldin Widertodt 476
Widerthas 170
gal Wieſs blumen 599
Wildgarben 36
Wild Haerdeikraut 700
Wilde Kirſchen 809
Wilde Rozndlumen 251
Wilde Munts 96
Wilde Schlenteung 671
Wilde Peſinachen 676
Wilde Roten 189
Wilde Halder 291
Wilde Wicken 545
Wilder Baldrian 350
Wilder Galgan 339
Wilder Hartzbaum 862
Wilder Klee 574
Wilder Kres 592.713
Wilder Larrich 646
Wilder Oelbaum 811
Wilder Poley 99
Wilder Rettich 677
Wilder Haffran 362
Wilder Henf 707
Wilder Oerterbeum 803
Windskraut 393
klepn Windskraut 393
Wintergrun 158
Winterviolen 161
Wiſsenklee 563
Wiſsenkreſs 592
wittscherling 461
Wolfs beer 444
Walfsmulch 371
Wolfswurtz 439
bisw Wolfs wurtz 442
Wolgemut 215
Wullskraut 144
Wunderbaum 367
Wundkraut 251

Y Hope garten Floye 188 189

Z Amkraut 382
Zam Bingelkraut 658
Zam garten Rapuntzeln 681
Zam Mayen 681
Zam Peſinachen 679
Zamer Hanff 315
Zapfinkraut 745
Zauning 410
Zeidelbaſt 364
Zeiſsig 364.563
Zitterwurtz 649
Zungenblat 743
Zweyblat 142
Zwibel 688
acker Zwibel 222
feld Zwibel 222
mayr Zwibel 691
Zyrbel 860

BOHEMICARVM APPELLATIONVM INDEX.

A Mbroſka Anys 55 299

B Aſilkem Bazalka 96 279
Bedynſek 314
Bez 845
Bobrek 849
Bzack 617
Bzek 841
Bzekrew 797
Bzotan 22
Bzyza 840
Buk 852
Buckwize 39.838

C Eldon Chzen 48 677
Cybule 688
Czernowe ſadlka 792
Czakanka 634
Czappinſek 61
Czerne tahodp 768
Czernobyl 33
Czernoblawek 334
Czernohlawa 304
Czeſnek 682

D Ahtyle Wyne 869 667
Dziwina 644
Dobzamſil 285
Dzak 750
Dzſtall 730
Dub 824
Dubowa kulka 813

F Jala Fyck 157 812

G Aleg Geſen 823 855
Gyworzj 776
Gilm 837
Gittorel 108
Granatowe 794

H Ody Hzadzj Jazyk 834 149
Hadu Rozmy 332
Hermanek 247
Hezkie 707
Hzenowe Rozenj 704
Hruſſka 799
Hruſſicka 138

I Ablecnik 88
Jablka 790
Jablon 790
Jahodi S. Jans 748
Jalowec 852
S Jana Zwonek 76

K Rd dereuplit 757
Kaſtan 813
Kadwias 123
Kdauie 795
Klaſterka 853
Kmyn 300
cerny kmyn 304
Kocurnyk 200
Kopz 298
wlaſky Kopz 297
Koppiwa 852
Kozyandz 302
Kraſſyna 714
Kzerbynij 803

L Oboda 614
Lzopice 342
Lypa 838
Lyſchowſ wozech 817

M Andly 798
Maruska polny 99
Mata 96
plana Mata 96
Materyngk 263
Mateyſ Dauſſka 277
Melam 664
Meſperk 854
Mozuſſe 860

N Ettrſk 128
Nyſpule 801

P Lans Mata 96
Peitram 347
Pelinek 23
Petruzel 694
Polipetrutka 39
Pamerancy 792
Pyſtlicka 74
Pſy hayp k 95
maruſka polny 99
Puſſpan 782

R Uta Roſmarjn 820 478
Rzehzycek 100
Rzdkew 676
Rzepek 38
Rzimbaba 36

S Dmikraſa 865
Sliwa 805
Slyz 454
Sedeyſk 94
Slaffran plany 362
Slwerſtka 805
Stareek 28
Slezwyk 649
Siwalnyk 134

T Marhſſk 766
Tis 858
Thkew 669
Topol 855
Trnka 758
Truſkawec 814

VV Rbens Werenyka 250 41
Wepe 78
Wiſsne 809
Wlaſkswiſsne 802
Wlaſky wokrech 813
Wlaſky wozech 815
Wlaſkykopz 297
Woſſe 839
Wokurka 663
Wonian 344
Wolleich 489
Woſtruzina 741
Woſtrutny 742
Wzat ſezaſe 140
Wzarpe 17
Wzbo 843

Z Hradnj Azericka 701
Zampeki 140
Zemelluck 356
Zena Jalowcowe 832
Zlaty trauch 53

BELGICARVM APPELLATIONVM INDEX.

A Beelboom 135
Acherbzem 764
Aglentier 189
Agnus caſtus 775
Agrimonie 28
Akelepes 681
Alfranet 402
Algoede 651
Allene 25
Roomſche Allene 24
zee Allene 25
Amandelen 798
Ameibonck 498
Andozo 90
ſtincken de Andozu 90
witte Andozu 88
Angelica 519
Appel 790
Appelboom 790
Arsengie appelen 791
Artichocken/ Artichocken 724
Aſperges 704
Aoast Perſen 798
Auerroone 22
Auerrupt 22
Apupo 687
belt Apuyn 221
zee Apupn 696

B Alſam appel 670
Balſam appel/ wijſſhen 671
Balleme 295
Bakeleer 849
Baſilicom 379
Bedelaers lupſen 59
Berckeſtupne 50
Beete 619
Belvedere 167
Beerkenboom 840
Berrenclauwe 506
Bernagis 627
Beſikens ouer zee 748
Weſſemerupt 715
Betonie witte 147
Beurnaert 514
Bieſen 606
ſpeeren Bieſen 606
Buſſooch 689
Bybeet 53
Bilſen rupt 451
tom Bingelerupt 658
Bladerlooſen 128
Blatterie 145
Borksbaert 256
Bockeboomen 580
Bockbuepot 512
Boeckens krupt 28
Boogſhout 841
Boonen 515
bocks Boonen 560
perres Boonen 515
cleine Boonkens 515
ſwerte Boonkens 516
dogh Boones 530
wilde Boonkens 526
Boſſekens rupt 101
Boterbloemen 416
Bzemen 741
Bzarin dzſien 741
Bzemes 748
Bzem 762
acker Bzem 764
ſtriende Bzem 760
Bzunnetteliens 241
Bzuyn hepligte 96
Bzonte 400
Buzkenboom 834
Bueken noockens 812
Buerrentuepot 512
Bugloſſe 628
Barbeom 782

C Aerdes 755
Caldees Caerden 735
Calthſtr hout 342
Calfs voet 529
Camille 257
ſtinckende Camille 258
Camomille bloemen 257
Campernoellen 482
Canckerbloemen 636
Caoarte ſoet 510
Cactine 726
Caetjoenus wilden 756
Carpophyllate 838
Caſtanien 815
Caſtanienboom 815
Catte krupt 99
Cauwoozden 669
Ceulen 289
Chzikus ooght 207
Cicozepe 634
Citroenen 792
Clauren 565
ſtern Clauren 574-576
groote ſtern Clauren 565
beldt Clauren 576
Clerroogde 647
Cliſſen groote 38
cleyne 39
Coerkcoeks bloeme 592
Coerkcoeks hoot 575
Coebille 259
Coroogde 259
Colerbloemen 447
Comijn 30
Concommeren 663
wilde Concommeren 582
Conkilie de grein 92
Coolen 623
bloem Coole 624
Cabups Coole 624
egelcoolen 432
ghchackelde Coole 623
ghekeonckelde Coole 625
roode Coolen/ groote 625
Roosheme
Hioozen 625
ſlupt Coole 624
Hallope Coole 624
Cozacierupt 704
Cozck 830
Cozen 485
muyſe Cozen 540
Corrks Kozen 340
Cozenbloemen 250
Cozenwoolen 175
Cozlander 502
Cozmoelie 802
wilde Cozmoelie 782
Cazmoelieboom 802
Cultom 65
Cratzenbloemkens 178
Crakebeſſen 768
Croc 541
Croesdzſſen 748
Croonkens rupt 620
Crupdeken en euerz mp niet 660
Crapſerupt 640
Crupſhiſtel 751
Crupſwortel 640
Cppreſſeboom 837

D Adelen 819
Damas bloemen 161
Dasloock 824
Dennenboom/ witte 866
Deurſpas 805
Diſſle 898
zee Diſſle 859
Diſſel 719
crupe Diſſel 751
bzie Diſſel 728
onſer Bzouwen Diſſel 728
Heere Diſſel 735
witte wech Diſſel 598
Dorke bladeren 598
Dooden 605
Dolick 538
Donderbaert 225
Dozen appel 460
Dzagon 709
Dzaoch 540
Dzie diſſel 728
Dupeiencrupt 34
Dulle dzſſen 456
Dulle kerruel 460
Dupſent knop 124
Dupuſie bret 124
Dapuen keruel 59
Dapuen hoet 61

E Eckel 824
Eerdbladt 106
Eerdbeſſen 672
Eerdbeſſen crupt 672
Eerdeerdeelen 550
Eerdnotem 558
cleyn Erdnoten 334
Eerrenpzys 48
Egelcoolen 432
Eglentier 189
Eindeloos 738
Elſen/ Elſenboom 839
Enden gruen 587
Eppe 695
water Eppe 590
wilde Eppe 695
Erwten 526
groote Erwten 520
Roomſche Erwten 520
ſtock Erwtes 520
Euene/ ghebaerde 340
Eſſedyn/ Eſſepenboom 835
Epcken appel 825
Epckenboom 814

F Enigrieck 556
wit Fenigriecb 547
Fierrupt 833
Flouwerelbloemen 185
Fonteinecrupt 582

G Agel 780
Galantwozteis 544
Galigaem/ wilden 339
Galnotte 825
Ganſebloemen/ geel 263
Ganſenbaert 66
Ganſerieck 600
Galpeldoorn 760
Gelooſen ſmout 82
Geneuer 812
Geneuerbeſſen 812
Gerſte 500
Gerſten Gozt 496
Geraete 819
Gerutwe 800
Gheytenbladt 40
Gineffelbloemen 814
cleyn Gineſſelen 81
Gloſerupt 81
Glycerupt 3
Gozt/ gerſtre Gozt 496
baurren Gozt 496
Gontwe 48
cleyn Gontwe 49
ſtinckende Gontwe 46
Gouwbloemen 218
Gouwozteis 8
Gzaet appel 8
Gras 81
knoop Gzas 819
kruy-

Kruypel Gras 114
oogh̃en roost Gras 581
riet Gras 602
Kreckena Gras 214
Grasmme. Grasmme crupt 810
Grasseem 59
Grindcrupt 640
Groffels bloemen 105
Gulden appel 458
Gulom rorda 143
Gupreshepl 32

HAdigh- haerlempoetkens 381
Haselenboetkens 508
Haghebeten 742
Haghedoen 711
hatte haghedoen 751
Handekens krupt 241
Hanecammetkens 556
Hanenbort 427
haer er Hanenbort 427
Haselnaten 817
roode Haselnoten 817
Haselwortele 358
Haurer 511
Hauerd [illegible] 702
Hauerenbloem 834
Hauwen Cost 496
Hauwcks crupt 640
Heerenkruyt 837
Hemelsbreedt 131. 147
Herfs roosen 832
Herick 673
Herfelaer 837
Herst 804
Herregdespan 94
Herrshoren 110
Herto tongde 332. 478
Hepot 702
Heydens wondekrupt 142
Heylich Herskrupt 336
Heul 446
groten Heul 448
rooden Heul 447
wilden Heul 447
Hiemsbellen 743
Hize 506
Hoefsbladeren 396
Hoefwortele 328
Honds Herssen 411
Honds rode 108
Honds tonghe 58
Hoppe. Hoppecrupt 409
hotten Huenaft 614
Huisk 758
Huyslaerk 128
Hyacinthen 217

H. Jacobs crupt 642
H. Jans bloot 987
H. Jans crupt 53
Jdenboom 858
Jeneticknus 171
Jeserkruyt 150
Jeserkerr 150
Jelopa 268
Jngroen 835
H. Jons crupt 340
Jolendo bloemen 258
Jouffrouwtreck 695

Kappers Kardoendrdist 748
Kerssens crupt 737
Kerssenus crupt 654
Kerskruyt 706
Kemp 335
Kersen 809
clein Kersen 809
ponds Kersen 416
wilde Kersen 809
Kerssenboom 809
Kersse 711
hoeren Kersse 728
hof Kersse 711
water Kersse 591
wilde Kersse 713
winter Kersse 712
Kerssoudren 146
Kervel 780
dulle Kervel 461
dopur Kervel
narthe Kervel 702
wilde Kervel 101
Kepkens 177
Kiderkrupt 514
Kinoeslen 748
Kinoopgras 591
eonde Kinakebrilly 170
Kirtupel gras 114
Kinekens 809
clepn Kinecken 809
Kinecken ouer zee 414
Kirschenboom 809

LImmekens oore 651
Lancetue 645
geronckridet Lattouwe 834
hasen Lattouwe 644
wilde Lattouwe 846
Lenas 311
Laurise 312
Lauros boom 849
Lelien witte 197
blaw Lelikens 208
Lelikens dan Calsarien 201
Lepelcrupt 593
Leuercrupt 556
voel Leuercrupt 559
guilden Leuercrupt 572
stern Leuercrupt 473
Linsoenen 762
Linsen/ water Linsen 567
Lisch/ mergpeelep 448
grel Lisch 248
stinckende Lisch 248
water Lisch 601
wit Lisch 245
Lisch ouer zee 245
blauw Lisch ouer zee 243
Lisendobben 605
Linde/ Lindeboom 838
Longhencrupt 345. 474
Loorn 682
busloock 689
das Loock 884
hups Loock 328
wilot Loock 624
Loock sonderloock 686
Loopleb crupt 474
Lorbenboom 829
Luparts klauwen 427
Lupt en 520
Lupscrupt 366
Lupspoeder 366

MAelsem 863
Maechdens bloedcrupt 406
Maencrupt/ clepn 240
Maleous 86
Maleuwe 82
swerte Maleuwe 90
Malauwe/ witte Malauwe 854
Mamankens crupt 410
Man op 446
Mano ooren 318
Matenstecken 828
Maegrieten 805
Mariolepne 870
peone Mariolepne 835
Maslbloemen 894
Mastic 872
Mater 36
Mee 333
Meer crappen 353
Meer radne 671
Meerwortele 751
Meerstrwortele 319
Melde 614
Melisse 91
Meloenen 864
Merrnitael 858
wilt Mercurisel 659
Meur 30
Meyenbloemkens 208
Mie 506
Mierupt 482
Mierkruyders 581
Mispele 801
Mispelboom 801
Mordercrupt 36
Moerbesis 810
Moerbesie boom 810
Mollen crupt 587
Monthout
Mosch 471
ser Mosch 478
Mostaert
wilden Mostaert
Mostaert saet 7 7
wit Mostaert saet
Motenkrupt 141. 208
Mout
Muerpeper 120
Munte 96
wilde Munte 99
Munse rozen 440
Mupf oor 8
Mupsen steert 118
Mupsen nut steerten 110
Myrtus 5

NAgelcruyt 67
Naselcrupt 132
Naerissen 223
Nardus saet 504
Nascapt 413
groote Nascape 456
Nr heilblomen 113
Nepte 99
Nessen 651
doone Nessen 654
hette Nessen 652
Goomsche Nessen 232
Nieswortele/ witte 384
Notenboom Notelaer 813
Noten 815
gr Noten 825
hasel Noten roose hasel Noten 817
oker Noten 815
walsche Noten 815

OLier Noten 805
Olyfboom 821
Olmen 815
Onderhans 394
Onser Vrouwen bedtstroo 272
Onser Vrouwen distel 725
Onser Vrouwen mantel 141
Onser Vrouwen melckcrupt 835
Oogheneroost 55
Oogheneroost gras 563
Ojant 282
clein Ojant 283
Offensvoete 628
Operaers beck 61. 63

PAddenbloemen 258
Parleybloemen 286
Peipe 282
Palmboom 782
steckende Palm 744
Papenereme 636
Popenhout 783
Papen schoen 280
Palepn/ wilde 99
Parree 689
Penetarie 602
Pastinaken 681
wilde Pastinaken 680
Peerd 649
Partentie 649
Perk/ steenperk 865
Peen 558
grel Peen 879
Peerdnck 649
Peere 799
Peerdoom 799
Peeren bloemen 341. 636
Peeren boomen 815
Peert steert 74
Peerlemcrupt 83
H Peeters crupt 147
Pennincktbloemen 162
Penningcrupt 800
Pensem 658
Peperkrupt 716
Wesselle Peper 717
Peper dan Jndien 787
nuwe Peper 229
water Peper 607
Peperoen 887
Perlen 797

woerte Peres 798
Perre boom 796
Perſemerune 608
Perretelie 694
Peterſelie van Alexandrien 698
Peterſelie van Macedonien 698
Pitheus 784
Pimappel 690
Pimient 54
Pimpernoten 868
Pimpinellis 695
Piſenen 694
Plompen 586
ſteen Plompen 589
Pluymkens 773
Poles 282
Poreen/ geel 679
Popelier 835
Populier 835
Porerieyne 668
Poſtelebeſien 768
Prangwoyrele 745
Prunnen 803
P.unmboom 803
Punghen water Pungen 693
beech Pungen 693

Q Ualiſter 834
Quecappel 793
Coepeeren 795
Quenugel 877

R Adys 676
meer Radys 677
wilde Radys 677
Rakette 709
Rapen 674
Paiſſche Rapen 675
ſteen Rapen 675
Rapoince 665
Rartien 356
geele Rartien 356
roode Rartien 356
Reteiere 636
Reinbaer 37
Repnerte 57
Ruyndeſien 737
Ruyn bloemen 268
Rieders ſpoyen 212
Riet 603
Rietgras 602
Rodzechts krupe 62
Roggbe 499
Roomſche Camille 259
ronneel Roolkens 289
rozen Roolen 273
bupn Roolkens 289
Herft Roolen 652
honds Roolen 636
muſkeet Roolen 289
pimpernelle Roolkens 289
wilde Roolen 289
winter Roolen 652
witte Roolen 689
Roolen woyrele 348
Runte 820
ſteen Rupte 470

S Alaet 645
Seroop Salaet 845
Senikel 640
Senitoys 336
ſteyn Senroyle 336
Serafijn krupt 326
Setnarp 289
Sanelboom 851
wilde Sante 898
Sauſeboom 750
Scabieuſe 623
ſcharps Schyfbleuſe 623
Schorlkruyt 893
Scherrlinck 481
Schuyfte 534
Schuyfte bloemen 636
Seneboom 789
Senegroen 635
Serillen 681
Seuringheyerkrupt 571
Seughen blaet 338
Sigmaertes krupt 636
Simaruba 241
Sleyen 733
Slehdoyen 53
Sleutel bloemen 347
Smaick 779
Smere woyrele 638
Soyden 803
Soydenboom 803
Soyghlaet 508
Spaenſche Jeneſten 223
Sperenkrupt 49
groot Sperenkrupt 30
Sperrekruyt 559 550
Sperewoyrele 530
Spelte 493
Spinagie 819
Spinnecoppen 444
Spoyckel bloemen / geel 827
Spoyckenhout 784
Spyingekruyt 373
Spiergis 375
Spuerie 337
Stalekruyt 743
Standelekruyt 239
Steenbyereb/ witte 366
Steenclauweren 574-576
groote Steenclauweren 565
Steen-peck 865
Steenkruyte 470
Steenlaet 83
Stekelbeſien 748
Sterrdiſtel 733
Stylſel 458
Stinckbloemen 259
Suerboom 750
Suerhout 342
Surckels 649
ſcharps Surckels 649
Surinck 649
Swycker woyrele 681
Swaluerwoyrele 407
Swicken/ Swickenhout 846

T Amariſchboom 766
Teer 863
Teermenetyn 871
Terwe 489
ſomer Terwe 489
Thamis bloems 255
Thymus 276
wilden Thymus 277
Thbelooſen 460
geel Thbelooſen 227
witte Thbelooſen 229
Torfſekruyt 644
Tongbendblade 745
Tozchs hozen 518
Tozmentil 218
Twerbloe 242

V Alerione / groote 350
Varen mannicken/ wpfken 463
boom Varen 461
ſpecken Varen 466
groeſe Varen 469
groote Varen 464
ſteen Varen 468
wilde Varen 464
Vendeſien 772
Veltelouwen 376
Velterop 647
Veltſppers 46
Venckel 597
Venckens Venckel 517
Venckens bjoot 518
Venckens gras 644
Vertupe 425
Vipt 415
Vinewoyde 406
Vingherpoot 569
Violetten 657
geel Violieren 660
heele Violieren 660
ſteen Violieren 660
ſtock Violieren 660
water Violieren 584
Vifdingherekrupt 227
Vyghdoornen 550
Vyghedoorn 812
Vyghen 812
Vilſelkrupt 713
Viſen 582
witte Viſen 582
Vlas 573
wilt Vlas 584
Vlier 846
Vlotkruyt 830
Vogelkrupt 856
Vogels eyeren 489
Vogelkerſen 777
Voghels neſt 334-680
Vogdels Viſen 574
Voghelbeet 546
Vokelaer 269
Vozſchen beet 385
Voſſen ſtaert 502
Vzouwen ſpieghel 268

W Aſſerwoyrele 834
Waterlupſekrupt 248
Water Epps 899
Waterkreſſe 591
ſteyn Waterkreſſe 592
Waterlinſen 587
Waternoten 586
Waterpunghem 573
Waterſlanghen croyt 583
Werckbzee 652
water Werckbzee 606
guiden Weerdboodt 475
Weeret 478-480
Weet 80
Weghebiaet 108
Wynrn 843
Wynrupte 820
Wynſtern 428
Wulghen 849
Wmde 398
ſteyn Winde 393
zee Winde 395
Wintergroen 638
Wit moes 647
Witte werch diſſel 728
Woer 478
Wolfs diſſen 444
Wolfs ſteutnen 478
Wolfe meick 376
Wolfe woyrele 439-442
Wolle bladeren 644
Wollekruyt 644
Wonderboom 367
Woyrekruyt 57
Woyrtelen geel 678
Wouwe 80
Wzanghe 893-894

Y Pſaling 858

Z Eemoſch 476
Zee Poyreſiepne 778
Zerwindt 895
Zeruſche boonkens 518

AN-

ANGLICARVM APPELLATIONVM INDEX.

A Bycock 798
Addors tonge 139
Agrimanie 28
Alexandre 698
Almonds
Anefs/Anyse 799
Ashe tree 833
Aspe 835
Auens 638

B Asil 479
Bassert Hassron 562
Batome 91
Bay tree 849
Brchertree 832
Berts 619
Birrop 39
Blach berp bushe 741
Blos strange 122
Borage 627
Box 782
Bramble bushe 741
Broome 762
Buckes braede 256
Burre great 38
Burnet 605

C Abbage 614
Camocke 745
Capper 746
Carlare 726
Carnabapes 299
Celondine 48
Chaste tree 771
Cherwyle 790
Chesknuts 815
Chestnuts tree 815
Chickeweede 30
Citrebira 644
Cinckfoile 227
Citran appel 79 a
Clarye 495
Cockowpynt 329
Coltes foote 596
Campyn 500
Common wayne weed 23
Confery 134
Corne tree 802
Cotton 65
Cottan thistel 721
Crefsoyre 634

D Ewesles bit 244
Dirtwed 764
Dittemmer 716
Dock 649
Double tonge 745
Dragon 709

E Lder tree 845
Elecampane 344
Elm tree 837
Englifh Mercury 651
Epebright 53

F Elwoyre 342
Feuerfew / Feddersein 56
Fyre wayes 111
Folfoote 358.396
Foxe glous 169

Frambopse 745
French Lauender 274
Frenuh Mercury 658
Fumeterre 59
Fyue fingere grasse 227

G Erdyn Cressys 722
Gariper 682
wylde Gariplye 614
Gratiole 387
Goes berp 748
Goesharre 834
Goose foote 626
Graruel 83
Groundsill 640

H Audthoznerre 750
Hawke wede 640
Herb 768
hindberp 743
holp 758
Holy Rocke 652
honysuckle 128
Hozehunde 88
stynking hazehund 90
hozsstrange 817
Horsetaile 74
Hannbes tonge 53
H. Johans wozte 7
Juniper tree 852

K Ipper nutz 334
knotgrasse 214

L Adies mantel 141
Lockes claw 252
Like 689
Lettice 645
Lesse burre 39
Liroyes 342
Linden tree 838
Lowse burre 39

M Adder 353
Mallow 854
Marsin Mallowe 654
Marygald 854
Mace 750
Mayden here 305
Medlar 801
Mirtber 801
Millepne 644
Mpldorderwozte 94
Mugwozte 31
Mustarde 707
Mynte 96
hozse Mynte 96
Marrie Mynte 100
Myrt 773

N Ype 673
Nettel 652
Nose Wede 100

O Ne of hierusalem 34
Oke tree 824
Onyon 418
sea Onyons 691
Oppyne 836
Othe thistel 721

Ore Lady thistel 721
Orage 614

P Ese 799
Pellitory of the wall 102
Perche tree 796
Perssle 694
Pitp wyne 743
Pympernell 32
Pinke nede 702
Plantayne 108
Pamgranat 794
Popin tree 853
Pozelain 661
Pzickmadam 228
Pyzuet 776

Q Uince 786

R Aben 676
Radoyshe 676
Raspis 743
Rybbe wozte 108
great Rokett 709
Rosmary 478
Rue 620

S Cabius 223
Scyrret 688
Sea Kale 736
Sea Onyons 892
Sea Poyolyne 778
Senebe 707
Setwal 850
Sloarre 713
Sarrel 649
Satherwood 28
Sowbynde 318
Spergage/ Spergy 704
Spindel tree 783
Spynache 819
Stemus akor 366
Stone crop 229
Stons hoze 229
Strakeadder 61
Strakes bpll 702

T Armesck 766
Tanse 37
Tasyll 755
Shapow wore 103
Tozmentil 118
Toune Cresse 728
Turnype 674
Tyme 476
wild Tyme 477

V Iolet 137

VV Ade 78
Walle Gylloer 160
Walnut 815
Walnutte tree 815
Weet 489
Wode 78

Y Arrowe 100

Z En Mosse 479
Zea wozmwoode 25

INDEX RERVM QVO STIRPIVM VIRTVTES INDICANTVR.

Numerus paginam, a *initium,* b *medium,* c *finem paginæ designat.*

Abortum procurantia *pagina* 338,a,b. 463,b. 698,c
Abrasa curare 484,a 600,a.
Abscessus maturare, ad suppurationem perducere, rumpere 198,a. 226,a. 306. b. 400, c. 500. b
Abscessus crudos concoquere 306,b. 470.a
Abscessus intestinos rumpere 713,c
Abstergentia quæ 9, b
Acerbus sapor 15,b
Acetaria 106,a. 110,b. 111, a. 129,b. 162,a. 164,a. 165,c. 166,a. 254, c. 256, c. 619, b. 621, a. 635, b. 638, c. 642,a. 645, b. 647. a. 661. c. 679. b. 682,a. 698. a 703,a. 709, a,c. 710, c. 711, b. 712, a. 746, c. 772,a
Acidus sapor 15,c
Acris sapor 15,a
Acria causticaæ deleteria 15,a
Acria edulia, aut medicamenta 15,a
Achoras purgare, & curare 121,a. 550, a. 537, a. 568,b. 654, b. 683, b. 774, a
Aconito resistentia. 121,a. 420,a
Acrochordonas tollentia 71,b. 377,a. 427,c
Actu esse quid dicatur 6.b
Aculeos corpori infixos extrahentia 321,c. 210,b 226,a. 248,a. 281, b. 294, a. 525, b. 603,c
Adstringentium admixtione purgantia medicamenta repressa, violentiùs subinde vim suam exercent 383,a,b. 193,a,b
Adusta sanare 102, c. *vide* Ambustis mederi.
Ægylopis mederi 454,a 539 a
Aëris corrupti & pestilentis contagio resistentia 683.a.684.c
Agnellos pascere 565. c
Alarum graueolentiam emendare 726,b. 740,a
Album mulierbre profluuiũ sistere 299,b *vide* Fluorem mulierem, & Mulierbia profluuia.
Alburnum quid sit 5,c
Alexipharmaca quæ 13,c
Ἀλεξιτήρια quæ 14,c
Alimentum quid dicatur 19,a
Alimenta boni succi 19,b
prauisuccí 19,b
Alimentorum facultates 19,20
Alkermes confectio 828,b
Allium odorem reprimentia 121,a
Alopecias curare 22,c. 54,b,c. 139,b. 190,c. 207, c. 209, a. 338,a 427, c. 586,b,c. 683,b. 707. c. 740,b
Alphos expugnantia 223, c. 506, b. 330, c. 386, c. 518, a. 586,b,c. 638,b,c. 683,b. 813,b
ex Alto delapsis & præcipitatis vtilia 291, c. 325, c. 543, a. 330, c. 353, a. 405, a. 464, a. 583,a. 630,c. 711,c. 720, b,c. 727,b,c. 774,a 850,a
Alui fluores gignere 392,a
Alui fluores sistere 114, a, b. 421,a. 423,c
Alun vtilia 287,a
Aluum mollientia, & sobducentia, 25c. 40,a. 46,c, 34,b. 59,b. 60,a. 115, c. 152, c. 157, b, c. 190. a, b. 254, c. 266,a. 279,c. 517, c. 328, a. 345,a 350, c, 559,a. 360, b. 361, b. 363. a. 371. c. 383, b. 590, b. 395, c. 396, b. 400, b. 407, b. 417, c. 420, b. 424, a. 448, b. 432, c. 433, b. 435, b. 465, a. 470, a. 486, a. 501, b. 506, a. 515. a. 524, c. 527, a. 534, a. 555, b, c. 616, a. 618, c. 619, b 624, c. 625, c. 627, c. 645, c. 650, b. 651, a, c. 654, b, 657, a. 667, b. 669, c. 674, b. 691, b. 705, a. 787, b. 788, a. 790 b. 797, a. 799, a. 805 c. 806, a. 815, a. 866, c.
Aluum sistentia 67, c. 101, a. 117, c. 118 c. 120, c. 155, c. 144, b. 190, b, c. 191, c. 217, a. 272, a. 280, c. 299, b. 331, b. 406, a. 416, b. 410, b. 470, a. 472, a. 474. b. 492, c. 502. a. 503, a, c. 507, b. 509, b. 511, c. 515, c. 527 a, b. 533, c. 545, b. 550, c. 551, a. 565, a. 578, a. 586, b. 600, a. 606, b. 624, c. 650, b 638. b 720, b. 742, b c. 748, b. 751, b. 752, c. 736. c. 770, a. 773, c. 781, b, c. 787, b. 796, a. 799, a. 800, b, c. 802, c. 803, c. 813, a. 848, a. 857, b. 863, a. 872, a.
Aluum humentem siccantia 507, b.
Aluum purgantia 620, c. 797, b. *vide* Purgantia.
Aluum conturbantia 505, c. 515, a. 527, b. 528, b. 625, b. 711, c
Amarus sapor 15, a
Amatoria philtra 185, b. 529. a, b
Ambustis medentia 54, c, 76, c. 77, c. 79, a. 128, b. 146, c. 149, b. 154. b. 191, a. 198, a. 205, b. 207, c. 225, c. 267, a. 355, a. 381, b. 414, b 532, b. 605, a. 630, b. 645, c. 646 c. 654, b. 671, a. 752, c. 777, a. 796, b. 842, b. 846, a. 865, a.
Amuleta quæ 15, b, c
Anastomatica quæ 9, a
Aneurismata reprimere 118, a
Angina laborantibus vtilia 24, a. 98, b. 157, c. 267, a. 390, b. 764, c. 865, b 868, a
Anguium morsus curare 347, a
Anhelosis mederi 349, a. *vide* Orthopnœæ mederi, & Respirandi difficultati mederi.
Animalia vitus eiaculantia quæ 13, a. b
Animalia interimere 386, b. 444, b
Animum turbantia 410, a
Anodyna quæ dicantur 10, a
Antidotus Diachartamou 363, a
Aoristus ex musculis Napelli 442. c
Ἀπυρέσια 14, a
Ani duritias discutere 865, b
Ani vlcera curare 360, b
Anum euocare 32, c
Anum procidium reprimere 32, c. 157, c
Anxietudines animi fugantia 92, a. 421, c
Aperientia quæ 9, a
Apes vnde plurimum mellis excerpant 569, c
Apum ictus curantia 97, c. 121, b. 654, b. 850, b
Apes in alueariibus suis continere 569, c
Apibus grata 565, c. 569, c
Aphthas curare 161, a. 581, c
Apices qui dicantur 5, c
Apocroustica quæ 9, b.
Ἀπυρος sapor 16, a
Apoplexiam gignentia 420, a. 487, a
Apoplexiam curare 206, a. 275, c. 347, c. 383. b. 838, c
Apoplecticis vtilia 520, b. 797, a

Appetentiam languentem excitantia 645,b. 650,c. 661,c. 677, a. 706,b. 746,c. 762, c. 771,a. 793, b. 809,c. 810, c. 811, a 845, c. 850,a. *vide* Ciborum appetentiam excitantia.

Aquæ intercuti resistere 566,c

Aquam intercutem educere 834,a

Aqua intercute laborantibus vtilia 121,a

Aqnosos humores educentia, 246,a. 271,a. 363,c. 364,a. b. 367, b. 371, c. 378, a. 379,a. 380, a. 381, b. 382, a. 395,c. 400,b. 401,b
per aluum educere 646,c. 657,a. 761,b
vomitione educere 400,b
per vesicã expellentia 424,a. 762, b

Aranearum morsui & venenis mederi 121, b. 695,c

Arbor quæ dicatur 4,b

Argemas tumentorum sanare 448,b

Argemas oculorum expurgare 646,c

Argento viuo resistere 151,c

Argentum polire 424,a

Arquatis mederi 102,a

Arteriæ asperitates & exulcerationes curare 157,b. 341, b. 417,a. 490,a. 502,c. 683, a. 752,a. 813,a. 820, a

Arteriæ inflammationes sedare 1[illegible],c

Arteriam expurgantia 689,a, b

Arthritics mederi 461, a. 465,b 569,c

Arthritis vniuersalis 465,b

Articulorum dolores cauſſare 420,a

Articulorum dolores sedare, tollere, lenire 92,a. 116,a. 120,c. 121, a. 148, a. 212, c. 225, c. 255,c. 266, a. 305, b. 398, b. 399,b. 453,a. 625,c

Articulorum fluxiones curare 502,a

Articulorum fractutas curare 273,a

Artuum dolores mitigare 532,b

Ascaridas pellere, necare 25, c. 98,b. 397,c. 455,b

Asinos intetimere 851,b

Aspidum morsus curare 406,a

Asthmaticis vtilia 34,a. 36,a. 66,b. 98,a. 176,c. 306,c 325,b. 338, a. 383, b. 698, c. 711, c. 786, a. *vide* Suspiriosis vtilia

Atramentum librarium conficere 863, a. 864,c

Attenuans victus 20,a

Attenuantia quæ 9,c

Attrahentia quæ 9,a

Auditus tarditati mederi 625,c

Auditum vitiantia 604,a

Aures exulceratas & purulentas curare 14, a. 107, c. 307, a. 758, a. 865,b

Aurium dolores mirigantia 50,c. 67,c. 88,b. 102,c 14,b. 1121,a. 192,c. 207, c. 286, a. 317,b,c. 354, b. 418, a. 518, c. 568,c. 650,c. 689,b. 836, c. 850,a

Aurium dolor tibus ab obstructione naris mederi 535,c

Aurium cum phlegmone dolores curare 669, b

Aurium contusionibus mederi 532, b

Aurium fluxiones sanare 414,b

Aurium sœtori mederi 409, b

Aurium putredini aduersantia 409, b

Aurium rupturis mederi 299, b

Aurium tinnitus, sonitus & sibilos tollere & curare 383,b. 395,a. 689,b. 868,a

Aurium vermes necantia 98,b. 747,a. 868,a

Aurium vlcera sanare 414,b

Auribus vtilia 114.a

Auribus noxia 447,a

Auriginem curantia 88, b. 173,b

Auriginosis vtilia 46,b,c. 196,a

Austerus sapor 15,b

Bathum elicere 22,c

Βηχικὰ quæ 12,b

Bilis acrimoniam & feruorem contemperare & reprimere 157, b. 665,b. 749,c. 771,a

Bilem flauam gignentia 410,c

Bilem commouentia 674, b

Bilem ventriculo inhærentem reprimentia 793,b

Bilem expurgantia 23,c. 29,a. 70,b. 78,a, b. 79, a. 129, c. 246,a. 360.b. 536,a. 630,b
per aluum educere 157,b. 172, a. 287, a. 336, b. 361, b. 362,a, 363,c. 364,a,b. 367,b. 371,c. 374, a. 378,a. 382, a. 383,a. 386,b,c. 388.c. 390, b. 406, c. 409, b. 391, c. 400, b. 465, a. 555, b. 657, a. 668, a. 670,b. 757,a. 797,b. 845.c
vomitione educere 336,b. 359, a. 361, a. 374, a. 382, a. 388,c. 400,b
per vrinam educere 419, c. 420,a
per inferna & superna expurgare 713,c. 784.a
per sudorem eiicere 338,a

Bilem atram per aluum educentia 36,a. 280,a. 282,b. 336,b,c. 465,a. 555,c.

Biliosis noxia 411,c. 688,a. 689,a

à Blattis vestes conseruantia 34, c. *vide* Vestimenta

Boum quibusdam morbis mederi 94,c

Boum pabulum 543,b. 544,c. 562,b. 565,c. 569,c. 784,b

Boues necare 438,b

Boues saginare 528,b

De Bubone qualis morbus, & quomodo curetur 137,a

Bubones curare 267,a

Butyrum tubeum vnde conficiatur 630, b

Cachexia laborantibus mederi 196, a. 410, a. 414,a. 762,b

Cacochyma quæ 19,b

Cadaueta incorrupta seruare 360,b. 383,b. 868,a

Cæli ac soli mutatio ad Stirpium mutationem plurimùm facit 33,b. 191, c. 192, b. 224.c. 255, b

Cæsis medentia 100, a. 136, a. 138, b. 142,a. 291, c. 353, a. 403,a. 464,a. 720,b, c. 727, b,c. 774,a

Calculum in vesica aut renibus procreantia 417, c. 499, a. 505,c

Calculi initia excutere 196,b

Calculi dolores lenire, sopire 258,a, b. 655,c. 686,c. 799,b. 833,a

Calculos renibus aut vesicæ inhærentes comminuentia & expellentia 11,c. 12,a. 34,a. 40,a. 41, b. 57, b. 84, a. 102, c. 115, a. 132, c. 143, a. 148, a. 151, a. 152. c. 175, c. 190, c. 277, c. 278,a. 298,c. 305,a,b. 315, b. 316, c. 416, b. 468, c. 470, a. 471, a. 473, b. 525, a. 557, b. 558, c. 590, b. 591, c. 592, b. 655, c. 667, c. 677, a. 680, a. 695, a. 696, b. 700, a. 712, b. 733, c. 742, c. 743, c. 745, a. 756, b, c. 761, c. 793. b. 799, a. 806, a. 812, c. 813. a. 818, b. 850, b. 866, c

Calculo renum mederi 672,c

Calculosis vtilia 36, a. 253, b. 339, c. 414, c. 737, a. 788, a. 799, a, b. 809, c

Caliginem oculorum discutientia 758, a. *vide* Oculorum aciem acuentia.

Callus, quid sit 11,b

Callum gignentia quæ 11,b

Callos extrahere 843,c

Calyx quis dicatur 5,c

Calorem naturalem fouentia & augentia 422,b

Calorem niminm sedantia & cõtemperantia 190, b. 474,a. 661, c. 794, c

Cancros generantia 527.a
curantia 67,b. 330,c

Cancris occultis mederi 714,c
Cancrosos tumores ne latiùs serpant continere 359,a
Cancrorum putredini resistentia, & eorumdem fœtorem reprimentia 695,c
Canis morsui medentia 54,c. 90,a. 91,a. 298,a. 381,b. 490,a. 528,b. c. 799,b. 846,a
Canis rabidi morsum sanare 38,c 121,b. 190,c. 356, b. 688. b. 758,a. 813,b
Canes interimentia 408,c. 438,c. 717,c. 729,a. 851,b
Capellarum gregem sistendi modus 731,b
Capillos graciles reddere, & ne nutriantur eos conseruare 518,a
Capillos densare 470,a
Capillos longiores facere 848,c
Capillos purgare 537,a
Capillos defluentes retinere 151,a. 192,c. 360,c. 774,a. 848,a
Capillos tingere 144,c. 470,a
Capillos denigrantia 291, a. 414,b. 732,c. 774,a. 779, b. 781, b. 829,c
Capillos ruffantia 39,b. 84,c. 777,a. 848,a
Capitulum 6,a
Capris vt faciliùs fœtus suos enitantur auxiliantia 312.b
Capris vt citò pinguescant vtilia 569, c
Capras interimentia 781, c. 851, b
Capras silvestres necantia 444,b
Caput quid 6,a
Caput calefacere 812,b
Caput ferientia 409,a,b 505,b. 535,c. 536, c. 606, b
Caput purgãtia 32,c. 49,c. 338,a. 414,b 417,a. 620,c. 625,c. 688, a. 699,c
Caput ex alopecia glabrum conuestite 470,a
Capitis cutem agglutinare 822,a
Capitis dolores efficere 284,c. 305,b. 322,b. 688,b. 709. 741,c. 775,a. 801, & 804. 854,b
Capitis dolotibus mederi 40,a. 53,b. 97,a. 100,a. 121,a. 151,a. 346,a,b. 275,b. 278,c. 299,b. 304, b. 307, a. 317, b. 347,c. 348, a. 360,c. 398,b. 399, b. 454, a. 498, c. 500, b. 532, b. 568, c. 745, a. 775, a. 777, a. 786,a. 799, b. 838,c
diuturnis doloribus mederi 296,a. 555,c
puerorum dolores curare 669,b
Capitis eruptionibus vtilia 97,a
ex calida caussa morbis mederi 586,c
frigidis morbis mederi 271,a. 272, c. 274, b. 275, b. 282,c. 422,b
grauedinem efficere 528,b
discutere 157,c
vertigines gignere 451, b
curare 400,b
manantia vlcera putgare & curare 198,a. 537,a. 568,b
vulnera & fracturas curare 248,a. 866,c
Capiti vtilia 280,a. 291, a
nociua 213,c. 527,b. 782,a
Carbunculos cohibere 822. a
rumpere 310,a. 528,b, 625,c
sanare 417,b. 857,b
emarginare 528,b
Carcinomata curare 524,c. 625,c
discutere 154,b
Cardiacis vtilia 206, a. 257, b. 280, a
Carnem generantia 317,c
Carnem nudaris ossibus superinducentia 308,a
Carnem superfluam in malignis vlceribus excrescentem admentia 82.c. 820,a. 825,c
Carnem putrefacere 867, c. 868, a
Carnibus gratum saporem conciliantia 34,c
Carnes concisas conglutinare 121,c. 134,c. 335,c
Carnes crudas aliquamdiu incorruptas seruare 126,c
Caseum à putredine conseruare 330,c
Catalepsin curare 274,b. 275,c. 422,b
Catarrhosis vtilia 410, b
Cathartica quæ 13,c
Caudex quid, 5,b
Cauliculus, quid 5,c
Caulis quis 5,b
Ceparum odorem reprimentia 121, a
Cephalalgiam facere 213,c
curare 275,c
Cephaleæ mederi 383,b. 453,c. *vide* Capitis diuturnis doloribus mederi
Ceras rubro colore inficere 630,b
Cerastæ morsibus mederi 532,b. 868,a
Cetebri morbis mederi 206,a
frigidis affectionibus mederi 271,a. 271, c. 422,b
pituitosos & superfluos humores educere 320,b. 452,b,c
obstructiones aperire 92,a. 848,c
Cerebro noxia 689,c. 781, a. 782, a
vtilia 213,c. 291,a
Characterismi Stirpium an quid ad earumdem cognitionem conferant 16,b
Chimetla curare 752,c
Chirothecas suaueolentes reddentia 777, c
Chœradas concoquere 306,b
curare, 53[illegible],a b
Choleram gignentia 667,b
Choleras sistentia 96,c
Choleræ mederi 98,a. 114, a,b. 749, c. 770, a. 794,c. 796,a
Cibi appetentiam excitantia 419,c. 423,c. 530,b
concoctionem promouentia 303,a. 677,a
fastidium tollentia 287,a. 413,c. 872,b
Cicatrices inducentia quæ 11,a. 317,c
extenuare, pulchriores efficere, & ad pristinum colorem reducere 98,b, 192,c. 400, c. 426, a. 431, c. 671, a. 709, a. 716, b
pudendorum abstergentia 537,a
Cicutæ resistentia 14, a. 152, c. 286,a. 420, a. 461,c
Cuò transeuntia 20,c
Clauos pedum tollere 198,a. 304, b
Cœliacis mederi 67,c. 75, b,c. 192, a. 322, b. 390, a. 416, b. 517, c. 518, b. 527, a. 583, a. 586, c. 632, b. 650. c. 722. a. 750, c. 752. c. 758, a. 767. a. 779, b. 796, a. 799, a. 800, b,c. 803, c. 810, c. 815, c. 817, b. 826, a
Coli dolores inflationesque sedare 120, c. 121, b. 338, b. 315, c. 367, b. 398, b. 534, a. 671, a. 697, c
Colicos dolores ingenerantia 317, c. 790, b
sedantia 60, c. 151, a. 258, a, b. 320, b. 680, a. 686, c. 759, a. 799, a
Coliculus quid 5,c
Colleuca quæ 51.a
Color Colossinus 338,a
ferrugineus 200,b
galbineus 571,b
Phœniceus 456,a
Silis Attici 157,b
Colorem corporis emendantia 214, a. 420, a. 486, a. 514, c. 528, b. 651, a. 809,c
à Regio morbo emendare 286,a
croceum in pallentem mutare 302,a
pristinum membris frigidis affectionibus molestatis inducere 545, a
virginem emendare 282,c
Columbarum cibus gratissimus 543,b. 566,b
Columbas outeraciones reddere 537, b

alias

alias, etiam feras accerſere 543,b
Combuſtioni mederi 671,a, *vide* Ambuſtis mederi
Comitiali morbo laborantibus noxia 695,c
Comitiali morbo laborantibus vtilia 744,a
Comitiali morbo laborantibus auxiliantia 39,c. 48,a.57,b. 157,c. 175,c. 196,a. 206,a. 257,b.274,b. 306,b,c.312,b. 317,b. 347,c. 377,a. 378,a. 383,b, 386,c. 400,b, 548,b. 553,c. 555,c. 566,c. 744,a. 837,a.838,c *vide* Epilepticis mederi
Comitialis morbi acceſſioni infantium reſiſtere 159,a
Comitiali morbo puerorum mederi 196,a. 267.a
Conceptus promouentia 538,c. *vide* Mulieres fœcundas reddere
Conceptum retinere, vitalemque reddere 290,c
Conceptum impedientia 97,a. 468,c. 546,b
Concoctionem promouentia 92,a. 300,a. 311,a. 345,a. 419,c.420,b. 422,b.872.b
Concoctu facilia 20,a
difficilia 20,a.
Condenſantia quæ 8,c
Condylomata reprimere 90,a. 102,c
ſanare 298,c.416,b. 842,c
Conglutinantia quæ 21,a
Conſentientia inuicem ac diſſentientia 14,a
Conſtipantia quæ 9,a
Conſtringentia 9,a
Contrahentia quæ 9,a
Contuſis mederi 154,b. 325,c
Conuiuas exhilarare 151,a
Conuulſis auxiliantia 22,c.94,c. 226,c. 136,a. 144,c. 154,b. 207,b,246,a. 248,a. 250,b. 272,a. 278,c.286,a. 306,b. 310,a.317,b. 320,b. 325,b,c. 333,c. 343,a. 350,c. 379,a. 390,a. 548,b. 671,a. 720,b. 722,a. 727,c. 772,a. 852,b
Conuulſionibus infantium mederi 359,a
Cor ligni quid ſit 5,c
Cor roborantia 157,c.190,a,b. 206,a. 213,c. 254,c. 422,b. 627,c. 629,a. 793,b. 828,b
Cordis palpitationi & tremori ſuccurrentia 290,b. 422,b. 828,c
Cordi noxia 392,a.461,c
Cordi vtilia 92,a.94,c. 280,a. 336,b. 700,a
Corrumpi aliquid multis modis poteſt 10,c
Coria depilare 400,c
Coria dentare & præparare 779,b. 780,a,c
Coriandro recenti reſiſtétia 420,a
Corpus calefacientia 410,b
Corpus exiccantia & extenuantia 419,c.421,a, 465,a
inflammantia 379,a.
laxantia 410,b
colorem eius emendantia 486,a
grauecolentiam eius ſanantia 740,a
meatus omnes expurgantia 289,a
eius robur & molem adaugentia 419,c
Cortea 5,b
Coxendicum dolore laborantibus noxia 503,b
vtilia 151,a
Coxendicum dolores mitigare & curare 98,b. 120,c. 172,c. 246,a. 248,a. 267,c. 282,b. 390,a. 448,b. 721,b. 714,b. 747,a
diuturnis doloribus mederi 362,a. 367,b. 379,a
Crabronum aculeis mederi 121,b
Crapulam arcere 23,c. 213,c
diſcutere 23,c. 157,c. 625,b
Craſſarum partium quæ ſint 7,c
Craſſi ſucci alimenta quæ 19,c
Cremium quid 4,b
Crines eradicantia 372,b
Crotones qui ſint 367,a
Cruribus vitioſis mederi 583,a
Cruſtas rumpentia 527,b
Culices abigentia 24,a,53,b. 857,b
Culmi 5,c
Cutas pellentia 420,a,b
Cutis aſperitates læuigare 533,a. 654,b.674,b. 788,b.790,c
Cutis næuos, maculas, & fœditates abſtergentia 29,a.59,c, 66,b.82,c. 89,c. 312,a. 338,a. 400,c.401,b,c.409,b. 424,b. 453,b.517,b. 528,b. 572,c. 709,a. 716,a,b.784.b.799,b
Cutis nigredinem à ſole contractam mundare 813,b
Cuti nitorem conciliantia 663,b. 838.a. 872,b
Cutim adſtrictam rariorem facientia 260,b
depilem & glabram reddentia 272,b. 466,a.
Cutim puerorum glabram ſeruare 517,c
Cutim erugare 400,c
Cutim rubificare & exulcerare 49,c. 129,c. 427,c. 431,a,c. 432,c. 433,c. 475,a. 683,a.
Cyanei lapidis nocumenta 828,c

DÆmonum quorúdam ſubterraneorum incurſiones arcere 684,c
Defluxiones ſiſtere ac reprimere 267,a.296,a. 446,c.451,b
Delapſis ex alto auxiliantia 100,a. 104,c. 118,c. 138,b. 142,a. *vide* ex Alto delapſis mederi
Deleteria 402,a. 660,a. 730,a. 759.a.827,a. 834,a. 859,a. *vide* Mortifera.
Deliquium animi gignentia 392,a
eidem mederi 282,b
Dendrolachana 4,c
Dendromalache 4,c
Denſum quid 8,c
Dentium cauorum dolores tollere 310,a
Dentium dolores mitigare & ſopire 32,c. 49,a.92,a. 101,a. 108,c. 117,c. 144,c. 149.b, 151,a. 172,c. 203,c. 207,c. 254,c. 271,a 304,b.315,c. 317,b,c. 320,b. 347.c. 366,c. 383,b. 406,a.414,b. 422,b. 427,c. 451,b. 453,a. 650.c. 683,b. 696,b. 699,c. 705,a. 707,c. 722,a. 727,b.c. 744,a. 747,a. 766,c.779,b,c. 784,b. 813,b. 842,b. 863,a. 868,a. 872,b
ſtupores tollere 661,c
Dentes mobiles firmare 151,a. 345,a. 601,a. 672,c. 781,b. 794,c.872,a,b.
purgare 325,b.872,b
Depilatorium 466,a
Deſtillationes ex capite reficcare 304,b. *vide* Defluxiones ſiſtere
Diaphoretica quæ 8,c
Diarrhœam ſiſtere 128,b.248,a 540,c. *vide* Aluum ſiſtere
Digitorum pterygia compeſcere 400,c
Diuretica quæ 11,b
Dolores ſedantia & ſopientia 10,a. 157,b. 192,c, 198,a. 258,a, b. 266.a, 298,c. 312,a. 447,a. 451,b. 452,b. 506,a,b. 534,a. 646,c. 655,c. 799,a
Dolores veteres curare 214,a
Doloribus ex caſu, ictu, aut conatu ſupra vires mederi 774,a
Dolores à partu reliquos curare 674,b. 799,a
Draconis marini morſum vel ictum curantia 24,a. 279,c
Dulcis ſapor 15,c
Duritias mollire, concoquere, & diſcutere 246,a.154,b. 263,a. 304.b. 338,a. 501,c. 527,b. 534,a. 539,a. 608,a.714,c. 747,a
Durum quid dicatur 8,c
Dyſenteriam gignere 392,a. 417,c.

Dyſen-

Dyſenteriæ mederi 28, b. 42, b. 53, b. 58, a. 65, b, c. 67, c. 74, b. 84, c. 92, a. 101, a. 103, c. 106, a. 108, c. 115, c. 118, a, c. 133, c. 140, a, b. 171, c. 192, a. 193, b. 248, c. 333, b. 353, a, 390, a. 406, a. 416, b. 467, b. 474, b. 517, c. 518, b. 527, a. 537, a. 583, a. 586, b, c. 590, b. 600, a, b. 650, c. 655, c. 657, a. 672, c. 722, a. 742, b, c. 749, c. 750, c. 751, c. 758, a. 773, c. 779, b. 794, c. 796, a, b. 799, a, 800, b, c. 801, c. 803, c. 810, c. 815, c. 817, b. 820, a. 826, a. 848, a. 857, b. 872, a

Dyſenteriam ex flaua bile natam curare 770, a

Dyſpnœæ mederi 213, c. 335, c. 417, a. *vide* Reſpirandi difficultati mederi

Dyſuriæ medentia 57, b. *vide* Vrinæ difficultati mederi.

EBrietatem excitantia 293, c. 338, b. 538, c. 781. a. arcentia 625, b. 799, b
diſcutientia 645, b
Echinata 6, a
Echini 6, a
Elephantiaſin generare 527, a
curare 98, b. 151, a. 386, c. 555, c. 868, a
Emollientia quæ ſint 8, b
Emplaſtica 9, c
Ἔ*μπλαστρα* quæ dicantur 11, a
Enecantia 304, c. *vide* Deleteria
Enterocelas, præſertim puerorum, reprimere & curare 42, c. 67, c. 115, a. 116. a. 134, c. 143, b. 210, b. 471, a. 578, c. 794, c. 838, a. 857, b
Ephelidas abſtergere 89, a. 225. c. 246, b. 338, a. 367, b. 528, b. 572, c. 592, b. 625, c
Ephemeros reſiſtentia 286, a
Epilepticis mederi 151, a. 175. c. 306, c. 320 b. 707, c. *vide* Comitiali morbo mederi
Epinyctidas cohibere 822, a
ſiccare 70, c. 417, b
Epiphoris medentia 97, a. 128, b. 181, c. 190, c. 490, a. *vide* Oculorum fluxiones
Ἐ*πουλωτικὰ* quæ 11, b
Equos ad coitum excitare 373, a, b
ſaginare 581, c
Erucas arborum necare 113, b
Eryſipelata cohibere 822, a
Eryſipelatis mederi 36, a. 102, c. 114, b. 128, b. 132, a, 151, a. 198, a. 214, c. 280, a. 367, b. 390, b, c. 454, a. 527, b. 587, a. 589, b. 629, a. 630, b 635, b, c. 654, b. 743, a. 752, c. 755, c. 822, a
Eryſipelatis cerebri mederi 137, a
Eſcharotica quæ 10, b
Euchyma quæ 19, b
Euphorbij acrimoniæ aduerſantia 379, b
Exanthemata curare 121, a. 338, a. 530, a. 683, b
eorum facili eruptioni vtilia 650, c
Fxaſperata lenire 341, a. 860. a
Excalfactientia 99, a. 683, a. 688, a. 689, a
Excreationes faciliores reddere 276, c
Excreationi cruentæ mederi 114, a
Excreſcentias amoliri 321, a
Exhilarantia 828, c
Experientia quid 18, b
per Experientiam medicamentorum ſimpliciũ facultas quomodo cognoſcatur 18, b, c
Expurgantia quæ 9, b
Exquiſiti ſapor 16, a
Extenuantia quæ 9, c
Exulcerationes curantia 41, b
Exulcerationes ab igne factas curare 414, b
Exulceratis partibus vtilia 537, a

FAciei maculas & fœditates abſtergentia 89, c. 198, a. 315, c. 346, c. 347, a. 424, b. 530, b. 534, a. 625, c. 709, a, 8. 716, a, b. 799, b, 838, a.
nitorem conciliantia 672, c. 790, c. 793, b. 872, b
Faciem erugare 198, a
Facultates medicamentorum, earumque differentiæ 7, a, b
Facultates ſecundæ 8, a. & ſeqq.
tertiæ 10, c. & ſeqq.
quartæ 13, a. & ſeqq.
Facultates ſtirpium cognoſcuntur odore 14, b, c
ſapore 15, a, b, c
characteriſmis ſiue ſignaturis 16, b, & ſeqq.
experientia 18, b, c
Famis obliuionem inducentia 452, b
Faſcini amuletum 89, c. 319, b
Fatigatis vtilia 420, b
Fauces inflammare 379, a
Faucium aſperitates lenire 157, b. 617, c
inflammationibus mederi 335, b. 490, a. 810, c.
veteres tumores curare 124, b. 125, a. 328, a. 813, a
Fauos emargmare & rumpere 528, b
expurgare 534, a
Febres curantia, ſiue horrores & rigores earumdem pellentia 22, c. 23, c. 37, b. 98, a. 114, b. 118, a. 120, c. 278, a. 310, a. 319, b. 325, b. 390, a. 411, b, c. 455, b. 474, a. 486, a. 650, b. 650, c. 698, c. 748, a. 793, c. 795, b. 843, b
Febrium ardores mitigare 115, c. 134, c. 175, b. 190, a. 749, c. 770, a, 771, a.
Febrea ardentes curare 226, a. 750, c. 793, b
Febres diuturnas curare 23, c. 29, a. 119, c. 142, a, b. 356, b. 359, a. 362, a, b. 409, b. 486, a. 555, b. 695, c. 733, c. 737, a
Febribus epialis mederi 312, b. 528, b
Febres erroneas curare 486, a
Febres infantium curare 159, a. 669, b, c
Febres peſtilentes curantia 41, b. 124, a. 254, c. 319, b, 852, c
Febres quartanas curare 29, a. 58, a 59, c. 70, b, c. 76, c. 77, c. 129, c. 151, a. 242, c. 320, b. 359, b. 386, c. 422, b, c. 555, b, c. 566, c. 627, c. 678, a. 695, c. 737, a. 746, c
Febres quotidianas ſanare 151, a. 733, c
Febres tertianas curare 23, c. 29, a. 70, c. 76, c. 362, a, b. 390, b. 474, a. 555, b. 566, c. 627, c, 695. c. 733, c. 788, a
Febres gignere 664, b
Fel expurgantia 29, a. 40, a. 536, a
eius obſtructiones diſcutientia, 49, a, 98, a, b. 142, a, b. 213, c. 336, b. 359, a. 403, a
Feles necantia 256, a
Feminarum malis medentia 34, a
Feminarũ profluuia ſiſtere 114, b. *vide* Mulierbria profluuia
Feminis à partu non purgatis vtilia 196, a
Feminas generare 240, a. 657, a. 660, c
Ferarum morſus & ictus ſanare 40, a. 349, a. 689, b
Feras necantia 438, b. 443, b
Ficus à putredine ſeruare 144, c,
Fiſtulatum callos molliẽtia 386, c
abrodentia 307, a
Fiſtulas curare 101, c. 142, a. 332, b. 556, c
ab inflammationibus præſeruare 414, c
carne implere 246, a
Flatus expertus 20, c
Flatus gignentia 20, b. 279, c. 361, b. 421, a. 790, b. 820 a. c
pellẽtia 120, b, c. 124, c. 138, b, 289, c. 298, a. 299, b. c. 301, a. 304, b. 311, a, b. 315, c. 320. b. 535, c. 679, b. 680, a. 681, b. 683, a. 686, c. 688, a. 695, a. 697, c. 698, a. 700, a. 759, a. 775, a
in hypocbondriis vel inteſtinis hærentes diſcutere 57, b. 422, b
Flos quid 5, c

Fluo-

Fluorem album mulierum sistere 94, a. 154, c. 164, c. 299, b. 773, c. 779, b
Fluorem rubrum sistere, *vide* Mulierum profluuia
Fluores quales cumque sistere 796, a
Fluxionibus oculorum medentia 41, c. *vide* Oculorum fluxiones.
Fluxiones impedire, sistere, curare 108, c. 144, b. 192, a. 196, a. 295, a. 470, a. 518, a. 825, c.
ad Fœcunditatem conducentia 100, a
Fœtorem oris emendantia 24, a. *vide* Oris graueolentiam emendantia
Fœtui noxia 856, a
Fœtus viuos vel mortuos expellentia 34, a. 36, a. 53, b. 81, c, 98, a. 161, a. 214, a 246, a. 272, a. 276, c. 281, b 282, b. 290, c, 308, a. 310, a. 312, b. 325, a, b. 345, c. 346, c. 343, a. 353, b. 400, c. 463. b. 524, c, 530, a. 566, b. 590, b, 630, b. 680, a. 695, a. 786, a. 856, a.
interimentia 338, a. 364, b. 384, a. 463, b. 712, c. 715, c. 850, b
Folium quid dicatur 5, c
Folliculus 6, a
Fontanellas ab inflammationibus præseruantia 414, c
Fractis mederi 136, a. 774, a
Frigidis affectionibus mederi 341, a. 347, c. 399, b. 410, b
à Frigore læsis mederi 490, a
Fructus quid sit 6, a
Frutex quid dicatur 4, b
Fungorum strangulationibus & veneris resistentia 92, a. 121, a. 152, c. 420, a
Furfures abstergentia 198, a. 557, a. 620, c. 654, b. 683, b. 774, a. 821, b
Furiosis mederi 390, b
Furorem inducentia 827, a
Furunculos curare 207, b, c
ad suppurationem perducere 711, c

GAlbineus color 571
Gallinas aleæ, saginare, 512, c. 560, b. 569, c
ouiferationes reddere 536, a. 537, b
Gangrænas cohibere & sanare 254, b. 417, b, 528, b. 550, c. 538, c. 779, b
Generationi resistentia 97, a
Genitale corrumpentia 332, b
infirmantia 586, c
Genitalium vlcera curare 114, b
cicatrices abstergere 537, a
Genitale semen adaugentia 540, c
extinguentia 298, c. 535, c. 645, a
Genuinam profluentem sistere 246, a
Gingiuarum dolores, vlcera, inflammationes curare 141, b. 350, c. 360, c. 581, c. 600, a. 758, a. 794, c. 853, a
Gingiuas purgare 325, b
eaidem roborare & laxiores contrahere, firmare 282, b 333, b, 672, c. 781, b. 872, b
Gonorrhœæ ueteres mederi 586, c. 731, b
Gradum conciliantia 182, b, c
Granteolentiam oris emendantia, 24, a. *vide* Oris graueolentiam emendantia
Grauidarum *vtero* mederi 416, b. 421, a. 794, c
Grauidarum malaciæ & nauseæ resistentia 802, a
Grauidis vtilia 802, a
Gutturis tumores & abscessus discutere 641, c. 781, b
Gypso resistentia 286, a

HÆmoproicis vtilia 38, c. 600, a
Hæmorrhoidum dolores sedare 144, c. 157, b. 328, a
Hæmorrhoides aperientia 36c, b
prouocantia 688, a
curantia & profluentes reprimentia 49, c. 50, c. 51, a. 134, c. 144, b. 306, a, b. 338, a. 353, a. 742, c. 773, c. 779, b. 832, c
Hæmorrhoides internas curantia 54, c
Halium suaueolentem reddere 793, a
Hemicraniæ mederi 383, b. 453, c
Hemiplexiam curare 274, b
Hepar corroborantia 190, b. 597, c. 635, a
inflammatum refrigerantia 379, c 633, a
obstruentia 499, a
obstructum expurgantia 59, b. 196, a. 213, c. 293, a. 319, b. 336, b. 737, a. 761, b, c
Hepatis dolores curare 250, b
Hepati obdurato noxia 381, b. *vide* Iecur.
Hepatica auxiliantia 28, b. 268, c. 306, c. 345, a, 590, a, b. 580, c. 863, a.
noxia 503, b
Herba quæ sit 4, b
Herniam curare 115, a
Herpetas cohibere, expurgare, curare 102, c. 114, b. 118, a. 121, a. 128, b. 151, a. 307, a. 434, a. 527, b. 534, a. 752, c. 755, c. 822, a. 857, b
Hilaritatem causantia 106, a. 257, b. 280, a. 356, b. 420, a. 421, c. 452, b. 627, b. 629, a
ab Hirudinibus natas sanguinis fluxiones supprimere 518, a
Hominū moribus mederi 528, b
Horrores membrorum sanantia 53, b. 421, c. 347, c.
Humidas corporis affectiones sanare 424, a
Humorum acrimoniam & lixiuiaginem contemperantia 234, c. 342, a
Humores aros per aluum educere 286, a
Humores crassos gignentia 487, a
crassos, crudos, lentos attenuantia & incidentia 44, c. 98, a. 246, a. 288, c. 329, a. 330, c. 336, b. 397, c. 470, a. 580, c. 683, a. 689, a. c. 691, b. 695, c. 711, c 793, b. 852, b. 841, c
digerentia 116, b. c. 121, c. 123, c. 129, c. 138, b. 291, c. 296, a. 298, c. 312, a, b. 319, b. 320, b. 342, a. 417, b. 827, a. 850, a
per aluum educere 82, c. 143, a. 128, c. 258, b. 361, b. 384, a. 391, c. 398, b. 400, b. 410, b. 444, a 852, b
per vomitum purgare 366, b
per vrinas expellere 29, a. 419, c. 420, a. 424, a. 635, b. 747, a
Humores oculos infestantes reprimere 214, a, *vide* Oculorum fluxiones
pulmoni & pectori inhærentes educere 282, b. 343, c
intestinis inhærentes subducere 516, c
ventriculo & intestinis inhærentes concoquentia 852, c
Hydropicis initio vtilia 271, b
Hydropicis mederi 44, c. 82, c. 246, a. 282, b, c. 284, c. 286, a. 299, b. 310, b. 339, c. 359, a. 363, a, c. 367, b. 374, a. 381, b. 393, c. 400, b. 401, b. 403, a. 410, a. 414, a. 456, a. 525, a, b. 680, a. 683, a. 691, b. 695, a. 698, c. 727, b, c. 729, a. 762, b. 775, a. 845, c
Hydropicorum tumoribus mederi 504, a
Hyoscyamo aduersantia 152, c
Hypochondria distēdentia 421, a
Hypopia sanare 683. b
Hysteroma quæ 10, a
Hystericis mederi 566, c

ICthoras expurgare 813, b
Idericis auxiliandis 29, a. 98, a, b. 209, a. 282, b, c. 284, c 306, c. 390, b. 403, a. 535, c. 536, a. 630, b. 714, b. 767, a.
colorē eorum emendare 263, a *vide* Regio morbo mederi.

Ieent corroborantia, ab obstructionibus liberantia 23, c. 28,a,b.29,a.39,c 40,a.41,b. 49,a. 130, a. 296, b. 468, c. 530,a. 775,a. 832, b
inflammantia 279,a
eius nimios calores & inflammationes sedare 257, b. 278,c. 474, a. 646,c. 650, c. 750,c
Iecur obstruentia 420,b.421,a
ab obstructione liberantia 60,a.67,c.88,a.98,a,b.102,a. 138,b.142,a.b.181,c. 315,c. 336,c.339,a 362, b. 395, a. 403,a.409,b.555,b,c. 650,c. 663,b. 691,b. 695,c. 696. b. 700.a.705,a. 727, b,c. 733,c. 746,c 797,a.799,a
Iocinoris frigidis affectibus mederi 296,a,b.420,a
dolores curare 108,c. 834,a. 841,c
durities mollire 678,a.775,a. morbos & vitia curare 31, c. 46, b. 118, a. 306, c. 307, a. 341, b.385, a 448, b. 468, c
Iocinori vtilia 356, b. 417, b. 455,a.502,a.706,b.733,c
noxia 418, a. 420, c. 422, c. 423,c.461,c.717,c
Iocinc rosis vtilia 731, b. *vide* Hepaticis auxiliantia
Ignes sacros sanare 121,a
Illinentia quæ 9,c
Imaginationes iucundas gignentia 456,b
Imbecilliratem gignentia 414,b
Impetigini mederi 390,a. 416,b. 474, a. 492,c. 524, c. 538, c. 650, c. 683, b. 707, c. 711, c. 799,b
Impuberes pueros diu seruare 217,a.
Incrassantia quæ 9,c
Indurantia quæ 8,b
Infantibus cõuulsis mederi 722,a
vrinam ciere 210,b
eorumdem febribus mederi 555,b. 669, b,c.
Inflammationes à fractis, luxatis, suggillatis, & recentibus vulneribus arcere 32,c. 138,c. 190,b. 469,b. 474,a.779, b.
incipientes curare 63, b. 101,c. 574, c. 608,b. 774,a. 790,b,c.800,c
internas & externas mitigare & sedare 36,a 102,c. 114,b. 115,c.128, b. 132, c. 157, c. 190,b.207,b,c.214, a. 248,a. 279 c. 282,b. 342, a. 353, a. 381,b.451, b. 476,c. 479,a. 501,c. 503,a.532, b. 565, c. 581,c.587, a. 597,a.625,b,c. 640,b 644,a 645,c 711, c. 777, a. 833, a. 850, b. 863, a
discutere & emollire 400, c. 490,a. 492,c. 554, a. 537,a. 568,b 626,c 822,a
ad suppurationem perducere 788,b
Inflammationibus oculorũ subueniendis 21, c. 30, c. 41, c. 128, b. *vide* Oculorum inflammationes
Inflationes parientia 501,c. 505, c. 515, a, b. 524,c.689,a. 794,c
sedantia & discutientia 54, a, 120, c 298, b, c. 312, a 317,c. 390, a. 490,a.731, b. 852, b.
Inguinum inflammationes curare 248,a.578,a
Insaniam gignentia 451,b.e. 456,b.457,a
ebrietati simile efficere 302,c
Insaniæ mederi 386,c.390,b. 445 a
Insipidus sapor 16,a
Insomnia graniora gignere 421,a
Iusomnia tumultuosa & terribilia parere 393,a.689,a,c
Interaneorũ dolores tollere 115,c
erosiones curare 534,a
vlcus mederi 343,a
vulnera cutare 139,a.163,a. 600,c
Interigines arcere 775,a
curare 136,a.485,a.863,a
Interrigines iumentorum curare 600,a
Intestina corroborare 527,a
Intestina flatu implere 417,c
eorumdem flatus discutere 320,b 502,a
Intestinorum cruciatibus, doloribus, & rosionibus mederi 311, a. 383,b.565, c. 654, b. 671,a. 796, b
exulcerationes curare 115,c
Intestinorum inflammationibus mederi 266,a
leuitates curare 467, b
phlegmaticas superfluitates purgare 455,b.536,c.565,c. 657, a
ranuces & vulnera curare 74,b 94,a. 353,a
Intestinis vtilia 614 b
ad Iram incitantia 421, b
Ischiadicis auxiliantia 22,c.40,a, 46,c. 76, c. 77, c. 78, b. 79,a. 98, b. 140, a,b. 276, c. 307, c. 310, a. 336, b. 345, a. 359, a. 395, a. 538, c. 569, c. 711, c. 713, c. 715, a. 727, c. 764, c. 836,c
Ischuriæ mederi 315,b
Iulus quid sit 5,c
Iumentorum ceruicibus armis mederi 463,b
eorum pabulum 543,b.544,c. 562,b.565,c.569,c
Iumentorum purgationibus vtilia 390,b
Iumentorum russi & aliis morbis mederi 341,a.386,b
Inmentis pediculorum copiam gignere 556,b
Iumenta necare 438,b
Iunctnarum doloribus medeti 107,b
Ixię aduersantia 24,a.121,a.287,b

Κατὰ quid 6,a

LAbiorum asperitatibus mederi 833,a
fissuras curare 758,a
Lac generantia 12,c.254,a. 299,a,b.437,a.569,b.674,b
augentia 298,a.524,c.644,a. 645,b.772,a.860,a
euocantia & promouentia 298,b,c.775,a
extinctum reuocantia 569,b,c
Lactis abundantiam vaccis gignentia 537,b
Lætitiam animi gignentia 213,c. 420,a.627,b.629,a.828,c
Lanas inficere 518, a
Lassitudinem arcere 34,a.864,c
discutere 298,a,b.355,a.411,b
Laterum doloribus mederi 120,c. 123, c. 126, c. 138, b. 207, b. 250, b. 258,a,b. 291,a. 310,a. 325, b. 345,a. 350,c 417,a. 471,a. 502, a. 534,a. 655, c. 697, c.799,a.834,a.841,c
veteres dolores curare 625,c. 727,c.737,a
inflãmationibus mederi 157,b
ab obstructione dolores curare 566,b
Lendes interimentia 268,c. 414, b. 620, c. 683,b. 766,c. 868,a
Lentigines tollentia 66,b. 89,c. 212,c. 246, b. 315, b. 400.c. 490, a. 528, b. 592, b. 625, c. 683,b. 709,a
Leporis marini venenis resistentia 338,a,b. 868. a
Lepras expurgare, curare 198,a. 304, b. 386, c. 400, c. 406, c. 416. b. 424,b. 427, c. 437,a. 490, a. 502, a. 538, c. 630, b. 682,b. 707,c. 711,c. 716,a.b. 726, b. 813, b. 834,a. 838,a. 841,b.852,c
Lepryntica quæ 9,c
Lethargicis mederi 278,c. 307,a. 317,b. 707,c.775,a
Leucophlegmatia laborantibus vtilia 196,a.b. 424,a. 762,b
ad Libidinem incitantia 421,a. 818,b. *vide* Venerẽ excitare.
Lichenas extergere & sanare 221,a. 386, c. 474 a. 726,b. 730,a.806,. 813.b.822, ,b
Lienis dolores sedare, morbos & vitia curare 44,a 272,c. 298, a. 246, a. 281, b. 284,

284, c. 287, a. 301, a 390, a. 414, b. 463, b. 625, b. 651, a. 677, a, b. 706, b. 746, c. 767, a. 850, a 871, a
frigidis affectibus mederi 420, a
tumorem & duritiem curare 121, b. 248, a. 556, c. 338, a. 468, c. 469, b. 678, a. 746, c. 747, a. 766, c. 775, a
Lieni noxia 418, a. 420, c. 423, c. 811, c
Lienem obstruentia 420, b 421, a
ab obstructione liberãtia 23, c. 29, a. 39, c. 40, a. 41, b. 59, c. 88, a. 142, a, b 298, a. 315, c. 519, b. 536, b. 359 a. 362, b. 409, b. 530, a. 555, b, c. 691, b. 695, c. 696, b. 700, a. 727, b, c. 746, b, c. 762, b, c. 797, a. 799, a
Lienem reprimere, minuere, absumere 44, a, c. 161, a. 248, a. 250, b. 281, b. 317, c. 411, b. 468, a, c. 469, b. 557, a. 711, b, c. 766, c. 817, a
Lienteriam efficientia 417, c
Lignum quid dicatur 5, c
Ligna rubro colore inficere 630, b
Linguæ vitio, vulgo De Bzum dicto, mederi 137, a
Linguæ asperitates leniẽtia 115, c. 665, b. 752, a. 779, b. 796, b
inflãmationes cohibere 474, a
Linguam expedientia 797, a
Lippitudinem curare 282, c
Λεῖον πνεῦμα quæ 12, c
Liuorei tollere 560, c. 390, a. 530, a, b
Loculamenta quæ 6, a
Lue venerea laborantibus auxiliantia 59, c. 291, c. 555, c. 743, c
Lumbricos gignere 490, a
interimere & expellere 22, c. 24, a. 25, c. 27, b, c. 29, a. 37, b. 71, a. b. 94, c 98, b. 120, c. 121, a. 128, b 296, b. 305, a. 504, c. 536, b. 345, a. 360, b. 362, b. 483, b. 397, c. 444, a. 453, a. 455, b. 463, a, b. 477, a. 486, a 530, a. 548, b. 558, c. 598, a, b. 625, c. 711, c. 727, b. 729, a. 757, a. 795, c. 852, c
Lunaticis mederi 431, c
Lupos interimentia 408, c. 438, b 439, b
Luxatis artubus mederi 116, a. 148, a. 271, b. 338, b. 345, a. 416, b. 465, b. 720, b, c. 774, a. 775, a

MAculas tollentia 795, b. *vide* Cutis vitia
Maculas solares tollere 400, c. 401, c. *vide* Ephelidas abstergere
Malactica 8, b
Malleolis luxatis mederi 215, c
Mammillarum doloribus mederi 407, c 671, a
vulnera & vlcera sanare 62, c. 671, a
duritias emollire, discutere 46, c. 416, b. 528, b
inflãmationes mitigare 205, b. 207, b, c. 416, b. 744, c
Mammas in quibus lac in grumos coït sanare 527, b
turgentes cohibere 367, b. 490, a
turgentes & lac profundentes resiccare 414, a
Maniacis mederi 386, c
Manium timas sanare 852, c
Mares generare 240, a. 657, a. 660, c. 740, b
Mallepanes vnde conficiantur 799, a
Matris ligni quæ 5, c
Mattas contexere 604, c
Maturantia quæ 11, a
Meatus obstructos sperite 295, a. *vide* Obstructionibus mederi.
Meconio resistentia 236, a. 420, a
Medulla 5, c
Melancholicos humores gignentia 487, a. 527, a. 531, b
educentia & expurgãtia 361, b. 386, b, c. 597, c.
Melancholiæ mederi 36. a. 818. c
Melancholiam hypochondriacam curare 551, c
Melicetides recẽtes curare 568, b
Memoriam acuentia 272, c. 291, a
conseruantia & reintegrantia 422, b
Menses euocantia quæ 12, a, b
Menses ducentia & promouentia 22, c. 34, a, c. 36, a. 40, a. 44, c. 46, b, c. 53, b. 76, c. 77, c. 81, c. 83, a, b. 91, a. 91, a. 94, c. 98, a. 100, a. 110, c. 126, c. 161, a. 173, b. 196, a 198, a. 207, b. 210, b. 214, a. 246, a. 254, c. 267, c. 272, a, b. 272, a. 276, c. 277, c. 278, c. 281, b. 282, b. 284, c. 286, a. 287, b. 290, c. 293, c. 295, a, 502, a. 304, b. 306, b. 308, a. 510, a. 311, a. 312, a, b. 515, c. 320, b. 325, a, b. 555, c. 538, a. 559, c. 549, a. 350, c. 353, b. 359, a. 360, b. 366, a. 582, a. 384, a. 414. b. 437, a. 486, a. 524, c. 530, a. 566, b. 590, b. 591, c. 598, b. 625, c. 638, c. 646, c. 680, a. 683, b. 688, a. 693, b, 695, a. 696, b. 697, c. 698, a, c. 699, c. 700, a. 701, c. 706, b. 711, c. 713, c. 727, b, c. 731, b 745, a. 746, a. 747, a. 775, a. 786, a. 799, a. 850, a. 856, a
sistentia 140, a. 141, a. 190, b. 193, b. 248, c. 280, c, 290, c. 303, a. 333, b. 353, a. 416, b. 556, c. 600, a. 651, a. 652, c. 748, b 751, b. 752, c. 756, a. 766, c. 775, c. 796, a. 810, c. 824, c. 828, b. 852, c
Menses virginum temorantes euocare 282, c
Mentem excitantia 96, c
mouentia & perturbantia 302, c. 414, b
obtundentia 421, b
Mentis emotionem inducentia 451, b. 452, b. 456, a, b. 457, a
Mentis emotioni mederi 444, c
Mentri ausiliantia 196, a
Μεμνημένα quę 10, b
Metus pellentia 420, a
Mitigantia 52, c
Molle quid dicatur 8, c
Morbum regium sanantia 24, a. 40, a. *vide* Regio morbo mederi
Morsus qualescumque curare 532, c
Mortifera, exitialia 303, a. 439, c. 440, c. 441, c. 442, a, b. 443, b. 446, c. 456. b. 457, a. 461, a, c. 482, b. 484, b. 485, c. *vide* Deleteria.
Mortuorum corpora incorrupta seruare 868, a
Muccũ è naribus eliciẽtia 579, b
Muliebres suffocationes lenire 680, a
Muliebria rubra profluuia sistere 74, b. 75, b, c. 84, c. 97, a. 101, a. 106, a. 118, c. 128, b. 134, c. 190, b. 196, b. 290, c. 301, a 424. a. 451, b 474, b. 527, a, b. 586, b, c. 606, b. 651, a. 672, c. 758, a. 767, a. 773, c. 779, b. 781, c. 800, c. 822, a. 824, c. 872, a
Mulieres fœcundas reddere 290, c. 671, a. 680, a
Mulieri vt masculum pariat quid agendum 565, b
Mulas interimentia 851, b
Multipedæ plagis mederi 506, b
Mumia vnde confietur 163, a
Mures interimentia 256, a 384, a. 442, c 719, a
Muris aranei morsibus & venenis mederi 24, a. 685, b. 709, a
Muscarum quid 6, a
Muscas necantia 84, c
Myrmecias tollere 121, a. 377, a. 416, b. 427, c. 524, c. 815, b

NÆuos tollentia 511, c *vide* Cutis naeuos, & c. abstergentia.
Napelli veneno resistentia 442, b. 443, c. 444, a
Narcotica 10, a. 452, c. 453, a. 457, c. 460, a
Narũ vlcera sanare 414, b. 541, a
Nauseam excitantia 229, b. 513, c.

397,c.534,a.619,b.788,a
tollentia 298,a 416,b.423,c.
794,c.872,b
Nauſeam à maritima iactatioone
excitatam curare 287,a,b
Nephriticis auxiliantia 28,b.
110, b. 320, b. 390,a. 414, c.
453,a. 630, b. 680,a. 686, c.
731, b. 737,a.777,e. 788,a.
799,a.812,c.818,b 860,a
Neruotum morbis & affectioni-
bus mederi 317,b.336,c.
378,a.625,c
contractiones & tenſiones la-
xare 37,b.490,a.534,a
conuulſiones, vulnerationes, &
luxationes curata 198,a.
517,c.642,a.671,a.828,b
conuulſioni mederi 282,e
craſſities diſcutere 532,b
reſolutiones entare 148,a.
206,a.347,c.379,a
cheumatiſmos curare 490,a
Neruis noxia 421,a.503,c.527,b
Neruos præciſos glutinare 74,b.
225,c.616,a.651,c
Neruos robotare 291,a
mollire 198,a.777,a
Neruoſarum partium dolores ſo-
pire 422,b,c.505,c
Neruoſas partes confortantia
272,c
Nomas ſiſtétia 32,c.88,b.192,a.
332,b.527,b.528,b. 538,b,c.
583,a.822,a.872,a

OBſtructionibus mederi
94, a. 102, a. 295, a.
390.a, b. 470,a.505,b 528,b.
670,b.683,a 688,695,a,c
Obſtruentia quæ 9,c
Occludentia quæ 9,a
Oculorum aciem acuentia, eo-
rumque caliginem diſcutien-
tia 24,a.32,c.44,c.49,a 55,a.
60,c.88,b.125,a.206,a.250,b.
276,c.279, c.293, c. 306, b.
315, c. 336, c. 572,a. 624, c.
646.c.700,a.758,a.868,a
conſeruantia 298,a
angulorum eroſiones curare
863,a.864.c
argemas, nubeculas, albugi-
nes, ſuffuſiones expurgantia
294,a. 304,b. 518,a.572,a
cicatrices extenuantia 437,a
claritati officientia 298,c
dolores ſedare 121,a.279,c.
438,b.532,b
fluxiones & lippitudines cu-
rare 41,c.279,c.306,b.451,b.
498,c.758,a. 842, b. 863,a.
864,c.
puſtulas curare 498,c.820,a
ictibus mederi 518,a
inflammationes mitigare, cu-
rare 22,c.30,c.41,c.128,b.
144,b. 157,c. 190,a. 205,b.
251, c. 267,a. 271,b. 343, a.
367, b. 438,b. 518,c. 527,b.
532,b. 568, b. 635,b. 669,b.
743,a.773,e
ptocidentias, ſtaphylomata &
œdemata reprimere 517,c.
518,a.741,c.752,c
io morbo Regio coloré emen-
dantia 382,a
prurigines lenire 360,c
pilos replicare, 872,b
morbis & vitijs mederi 207,c.
330.e.336.e.360,b,c. 752,e.
753,a.767,a
Oculis noxia 447,a.538,c.
688,b.689,a,c
in Oculos quæ iociderunt edu-
cere 293,c
Oculos ab eclematis & exambe-
matis præſeruare 214,a
Odoratum excitantia 304,b
Odorem gratum corpori conci-
liare 260,b
Oedemata contrahere 424,a.
722,a
diſcutere 263,a.276,c. 287,b.
294,a. 304, b. 306,b. 381,b.
501,c.608,a.625,b,c. 711,c.
756,e
mitigare 151,a
reprimere 114,b.116,a.118,a.
786,a
ſanare 102,c.144,b.248,a.
271,b. 589,b.842,b
Olera 263,e
Oleribores 4,c
Opitthothono mederi 233,c.
721,b
Orthopnœæ mederi 92,a.98,a.
152, c. 276, c. 306, c. 312, b.
344, c. 378,a. 403, b. 481, b.
597,a.698,c.850,a
Os inflammantia 379,a.
Oris aphthas curare 161,a
graueolentiam facientia 532,a
emendantia, & halitum ſua-
ueolentem reddentia 24,a.
299,b.740,b.793,a.872,b
graueolentiam ex ſtomachi vi-
tio natam curare 360,b
humiditatem reſiccare 303,a
inflammationibus reſiſtere
166,a
inflammationibus & ardori-
bus mederi 333,b.341,b.
416,b.474,a.672, c. 742, b.
776,a.794,c.839,b.841,e
cum inflammatione exulcera-
tiones curare 350,c.781.b
vitijs & putridis fœtidiſque
vlceribus mederi 117,c.
536,c. 142.b. 151, a. 193, b.
198, a. 286, a. 360, c. 533, a.
579, a. 581, c. 600, a. 742, c.
752,c.767,a.777,a,821,a
vlcera depaſcentia cohibere
151,a
maligna vlcera curare 695,c
Oſcitationi mederi 421,c
Oſſa educere 400,c
Oſſa nudata carne operire
246, a, b
Oſſium fracturis mederi 273,a.
872, a
Ouium ſcabiei mederi 530, b
Ouibus plurimum lactis gene-
rantia 369,c
Ouibus tuſſientibus mederi
474, b
Ouibus noxia 432,c
Oues interimentia 851,b. 386,b.
438,b. 782,c
pinguefacientia 785, a
Ozznas curare 541,a.

PAlpebrarum caluitiem cu-
rare 820,a.863,a
ioordinator pilos replicare
638,b
ſcabiem & pruritus cutare
758,a
ſcabrities lenire 360, c
Panem leniorem & rariorem
efficientia 409,b,c
Panos diſcutere 154,b. 248,a.
616, a
Panitheras interimere 408,c
438, b
Pappus quis 6,a
Paralyſim inferentia 487,a
Paralyticis mederi 317,b
Parotidas curare 116,a.154, b.
714, c
diſcutere 517,c. 534,a.651,a
maturare 827,a
Parti alicui quæ profuerant aui no-
cent 14,b
Partum accelerantia, eiuſque do-
lores lenienna, 94,a.281,b.
317 c.318, a, b. 349,a.411,b.
634,b.746,a. 813,a
Partus exitahentia 868,a
Paſtinacæ marinæ ictibus mederi
291,a
Pectines qui ſint 5, c
Pectoris inflammationibus me-
deri 159. a 663,b
crudos, craſſos & vi eoſos hu-
mores extenuantia & expu-
gantia 39,c.123,c. 314,a,b.
418,a. 470,a. 534,a.6 7,a.
689,a,b.714,a 745,a.756,b.
799,a,b.818,a
morbos curantia 275,b.705.a
799,a.813,a.860,a
obſtructionibus medentia
282,b. 301,a
Pectori noxia 843, c
Pecorum morbos curare 89,c.
261,c
Pecoribus tuſſientibus & difficiliùs reſpirantibus mederi
474,b
Pecudes ad Venerem incitantia
474,c. 475, a
impinguantia, & earum carnes
ſuaues

suaues reddentia 321,b
Pecudibus vt facilius fœtos suos emittantur anisthanua 312,b
Pediculos gignentia 813 a necatoria 268, c. 366, c. 386, b. 683, b. 766, c. 848, c. 868, a
Pedum rimas sanare 852, c
tumores reprimere 838, c
Penis vitia curare 856, a. 866, c, *vide* Pudendorum vlcera & vulnera curare
Perfrictionibus mederi 246, a
Περιέμματα quæ 13, b, c
Peripneumoniam curare 152, c. 268, c. 287, b. 442, a. 590, b
Peritonitibus mederi 149, b. 338, b. 490, a. 527, b 528, c
Peritonitibus exulceratis mederi 207, c. 674, b
Pestem curare 175, c. 727, b, c
Pestis contagia arcere 257, b. 319, b. 349, a. 683, a. 727, b. 771, a
Pestilentes bubones discutere 114, a, c. 206, b. 431, c
Pestilentes febres & morbos curare 124, a, c. 169, b. 313, c. 319, b. 320, b. 348, b. 598, a, b. 737, a. 793, b
Phalangiorum morsus & ictus sanare 22, c. 92, a. 106, c. 217, a. 304, c. 354, b. 606, b. 646, c. 701, c. 767, a, 871, a
Phagedænas curare 308, a
Phiala 319, a, b
Philtris amatoriis resistentia 338, b
Phlegmonas induratas discutere 539, a
Phrenenteis mederi 278, c. 307, a. 317, b. 775, a
Φυσήματα quid 4, b
Phthisin emendantia 384, a
Phthisicis auxilliantia 41, b. 61, b. 213, c. 342, a. 701, c. 797, b. 818, a. 850, a. 860, a, b
Phygethla discutere, curare 154, b. 210, b. 280, a. 616, a. 822, a
Phygethla nondum exulcerata resolvere 102, c. 424, a. 616, a. 822, a
Phymata curare 207, b, c. 308, c. 338, a. 530, a, b
resoluere, discutere 22, c. 424, a. 549, a. 756, c. 865, b
maturare 827, a.
Pilos adustis reddere 198, a
Pilos euellentia 414, b. 416, b. 466, a
Pinguis sapor 16, a
Pisces in vertiginem agere, & ad aquæ superficiem educere 372, b
Pituitam extenuantia, crassos & crudos eius humores incidentia 504, b 419, c. 700, a
Pituitam expurgantia & per alium educentia 36, a, 70, b. 88, a. 129, c. 271, a. 276, c. 286, a. 306, c. 328, a. 361, b. 362, a. 363, c. 364, a, b. 366, a. 367, b. 371, c. 374, a. 378, a. 379, a. 380, c. 381, b. 382, a. 383, a. 386, b. c. 388, c. 390, b. 391, c. 397, c. 398, b. 400, b. 406, c. 409, b 465, a. 555 c. 657, a. 668, a. 670, b. 688, a. 757, a. 762, b, c. 759, a. 797, b. 838, a.
è capite & ore elicere 291, a. 315, c. 347, c. 366, a, c. 417, b. 437, a. 432, c. 699, c. 707, c. 747, a. 872, b
es capite defluentem reprimere 852, c.
per nares euocare 379, b 620, c
vomitione educere 359, a. 362, a. 374, a. 382, a. 388, c, 400, b. 537, b. 762, b, c
per superna & inferna purgare 784, a
Pleuritidi mederi 149, a. 152, c. 335, c. 342, a. 390, b. 566, c. 799, a
Podagræ mederi 37, c. 128, b. 151, a. 154, b. 161, a. 282, b. 306, b. 310, a. 329, a. 538, b. 581, b. 417, b. 473, b. 502, a. 517, c. 587, a. 635, b. 674, b. 813, b. 837, a
Podagræ dolores lenientia 162, c. 126, c. 266, a. 476, c. 479, a. 484, b. 527, b. 625, c. 762, c. 846, a
Polypos curare 330, c
Porcorum morbos curare 261, c
Porcos saginare 833, a.
Πορφύραι quæ 11, b
Potestate esse quid dicatur 6, b
Præcipitatis ex alto auxilliantia 100, a. *vide* ea Alto delapsis mederi
Præcordiorum distensiones curare 390, a. 420, a
Profluuia muliebria sistere 191, a. 600, c. 632, b. *vide* Muliebria profluuia
Prætigines oculorum lenire 360, c
Prurigini ab vrtica excitatæ mederi 252, c
Pruritum excitare 134, a
mitigare, tollere 159, a. 282, b, 286, a. 366, c. 528, c. 583, a. 650, c
Psilothrum 466, a.
Psoras extergere & curare 286, a. 386, c. 427, c. 530, c. 716, b. 730, a. 871, a
Ptarmica quæ 710, c.
Pterygijs mederi 88, b. 541, b. 400, c. 752, c. 779, b
Pudendorum vlcera & vulnera sanare 62, c. 136, a. 193, b. 360, b. 474, b. 856, a
pruritus sedare 291, a
Puerorum capitis dolores curare, 669, b
conuulsioni mederi 548, b
enterocelas, bubonocelasque curare 572, a 387, a
tussim curare 852, b
vermes interimere & expellere 661, c. 674, b. 683, a. 797, b
Pueris comitiali morbo laborantibus mederi 548, b
Pueros diu impuberes seruare 217, a. 517, c. 518, a
Puerperis vtilia 799, a
Pulices necantia 53, b. 537, b
Pulmonis asperitatem lenire 820, a
crudos & viscidos humores cocoquere, expurgare 418, a. 470, a. 471, a. 528, a, b. 745, a. 818, a
excretiones promouere 756, b. 860, b
exulcerationibus mederi 600, c
frigidis morbis mederi 288, b, c. 301, a
inflammationi mederi 157, b. 159, a. 502, c. 663, b
morbos, vlcera & affectiones curare 128, a. 134, a. 135, b. 162, a. 261, c. 417, a. 474, b
Pulmoni noxia 517, b
vtilia 420, c. 654; b. 681, b. 705, a. 799, a
Pulmonem ab obstructione liberare 213, c. 282, b
expurgare 39, c. 88, a. 223, c. 286, a. 319, b. 329, a. 331, a. 344, c. 799, a, b.
Purgatio 374, a. 375, a, c. 376, a, c. 378, a. 381, a, b. 382, c. 383, a. 391, c. 397, c. 398, b. 400, b. 444, a. 461, a. 465, a. 646, c
per superiora 764, c
per inferiora 668, a. 670, b. 764, c
per superna & inferna 782, c
Purpureum colorem efficere 157, b. 478, c. 770, a
Purulenta expuentibus vtilia 34, a. 38, c. 41, b. 88, a, b. 342, a. 799, a.
Purulenta è pectore educere 126, c.
per vesicam expurgare 123, c. 124, a
Pus mouentia 8, b. 11, a. 502, a
Pustulas curare 24, a. 527, b. 838, c
Putredinem arcere 24, c. 108, c. 118, c. 154, b. 325, b. 360, b. 362, b. 417, b. 661, c. 749, c.
Putredines circa articulos sanare 417, b

Quadrupedes necatia 408, c. 418, b. 439, c

RAbidorum morſus curare 310,a
Rabiei canis medentia 89,c
Rabientibus auxiliantia 89,a
Radix quid 5,a
Ramici carneſo mederi 744,a
Ramices curare 139, b. 163, a. 357, c. 579, c. 671, a
Ramices oteſtinotũ curare 42. c. 74, b. 94, a. 104, c. 115, a. 746, a
Rami qui 5,b
Rarefactientia 8,c
Rarum quid 8,c
Raucedinem curare 342, a. 417, a. 674, b. 752, a
Refrigerantia 504, a. 507, b. 574, c. 576, b. 556, a. 597, a.
Refrigeratas partes calfacientia 379, a
Regio morbo mederi 49, a. 53, b. 118, a. 142, a. 151, a. 281, c. 184, c. 214, a. 217, a. 272, c. 306, b, c. 307, a. 336, b. 338, a. 353, c. 395, a. 403, a. 455, a. 468, c. 474, a. 486, a. 525, a, b. 555, b. 616, a. 646, c. 651, a. 691, b. 695, c. 696, b. 706, b. 745, a. 856, a
Regio morbo correptis bonum colorem inducere 263, c
Renibus noxia 422, c. 505, c
exulceratis noxia 525, b
Renum dolores & vitia curate 32, c. 40, a. 46, b. 108, c. 134, c. 143, a. 298, a. 316, c. 317, c. 341, b. 398, b. 455, a. 552, b. 558, c. 592. b. 654, b. 667, c. 681, b. 697, c. 702, a. 705, a. 706, b. 752, a. 762, c. 773, c. 813, a
mitigare 196, a. 417, a, b. 737, a
calores nimios reſtinguere 157, b. 586, c
inflammationibus mederi 390, b
Renes cõfirmare 110, b. 190, b, c
exulceratos ſanare 139, a. 342, a. 502, c. 807, c
obſtructos expurgare & aperire 196, a. 305, a. 555, b. 700, a. 705, a. 762, b. 852, b
Repercutientia 9, b
Reſoluentia 8, c.
Reſpirandi difficultati mederi 22, c. 34, c. 66, b. 120, c. 123, c. 246, a. 317, c. 342, a. 344, c. 390, a. 398, b. 417, a. 471, a. 597, a. 691, b. *vide* Orthopnœa mederi
Rheumatiſmos cohibere 729, a. 850, a
Rhyptica quæ 9, b
Rigoribus mederi 246, a. 486, a
Rimis quæ inter digitos fiunt mederi 465, b
Roris ſolis aqua 18, a
Roſiones ventris ſedare 258, a, b *vide* Ventris dolores curare
Rubefacientia quæ 10, b
Rubeo colore tingentia 780, a
Ructus excitare 677, a
iiſdem mederi 287, a
Ruptis vitiis & auxiliantia 40, a. 100, a. 504, c. 118, c. 126, c. 534, c. 136, a. 138, b. 142, a. 144, c. 148, a. 198. a. 207, b. 242, c. 248, a. 250, b. 267, c. 272, a. 278, c. 286, a. 291, c. 306, b. 310, a. 315, b. 333, c. 343, a. 345, a. 350, c. 353, a. 390, a. 403, a. 464, a. 671, a. 720, b. 727. c. 772, a 852, b

SAgittas corpori impactas exeutere 281, b. *vide* Aculeos corpori infixos extrahere
Saliuam cientia 310, b. 366, a. 452, c. 696, b. 709, c, 797. a
Saliuationem reprimentia 303, a. 746, c
Salſus ſapor 15, b
Sanguinis copiam adangentia 419, b. 420, b
Sanguinis quaſcumque fluores ſupprimentia 58, a. 62, c. 65, a. 74, b. 80, b. 84, c. 100, c. 101, c. 103, c. 106, a. 108, c. 118. c. 133, c. 134, c. 138, c. 190, b, c. 193, b. 248, c. 272. c. 291, a. 333, b. 353, a. 355, a. 360, b. 416, b. 451, b. 474, a. 540, c. 551, a. 556, c. 600, a. 742, b, c. 748, b. 750, c. 753, c. 781, c. 796, a. 797, b. 800, c. 803, c. 810, c. 822, a. 830, b
Sanguinis excreationes, ſputationes, reiectiones reprimere & curare 38, c. 97, a. 114, a, b. 134, c. 140, b. 141, a. 149, a. 192, a. 193, b. 291, a. 322, b. 354, a. 355, c. 342, a. 390, a. 474, b. 490, a. 493, c. 499, a. 517, c. 580, c. 600, c. 632, b. 689, b. 722, a. 758, a. 767, a. 773, c. 794, c. 797, b. 799, b. 807, c. 824, c. 852, c. 872, a, b
Sanguinem è naribus elicientia 379, b
ſiſtentia 84, c. 98, b. 121, a. 152, c. 301, a. 322, b
Sanguinem inutilem per alnum educere 598, a. 528, b
Sanguinem ex renibus profluentem ſiſtere 110, b. 134, c. 589, a
Sanguinem per vrinas euocantia 528, b. 856, a
Sanguinem mingentibus auxiliantia 28, b. 253, b. 267, c. 276, c. 334, a. 550, c
Sanguinis ex vitio profluuium ſiſtere 540, c. 550, c
Sanguinis vomitum ſiſtere 23, c. 278, c. 796, a. 820, a
Sanguinem ex vulneribus profluentem ſiſtere 66, b., 9, a. 84, c. 102, c. 354. b. 586, c
Sanguinem & aquam ex vitio ducere 205, b
Sanguinem per menſes educere 305, b
Sanguinem concretum diſſoluere & expellere 136, a, 138. b. 403, a. 464, a. 711, c. 850, a
Sanguinem, ne alicubi in corpore coaguletur, præſeruantia 711, c
Sanguinem contemperantia 749, c. 750, c
Sanguinem puriorem generantia 420, a
Sanguinem emundantia & puriorem reddentia 29, a. 59, c. 409, b. 421, a. 733, c
Sapo quomodo & vnde conficiatur 82, b, c. 675, a
Sapores notem 15, a. & ſeqq.
Sarcotica quæ 11, a
Scabiem curantia 29, a, 59, c 60, a. 82, c. 124, a. 159, a. 286, a. 366, c. 400, c, 409, b. 416, b. 424, b. 453, b. 514, c. 555, c. 650, c. 707, c. 784, b. 813, b, 822, b. 850, a
Scapi qui dicantur 5, c
Scolopendrarum morſui & ictus ſanantia 97, a. 207, c
ad Scopas conficiendas vtilia 102, a. 184, c
Scorbutum, ſiue Scheurbuyck, qualis morbus 593, c, 594, b
vnde oriatur 594, c
quomodo curetur 593, b, c. 711, b. 712, a
Scorpionum marinorum ictus ſanantia 97, a
Scorpionum morſus & ictus ſanare 22, c. 70, b. 72, c. 91, a. 206, c. 121, b. 144, b. 151, c. 157, c. 171, a. 172, a, c. 207, c. 253, b. 269, c. 271, b. 279, c. 280, a. 198, a. 339, c. 438, b. 635, b. 640, b. 644, a. 646, c. 654, b. 707, c. 709, a. 736, c. 793, c. 813, b. 850, a
Scorpionos torpidos, ignauos, & ad lædendum ineſficaces reddere 172, a, c. 253, b. 438, c
torpidos excitare 438, c
Scrofulas curare 50, c. *vide* Strumas mollire.
Scroti tumores diſcutere 301, a
Secundas euocantia, ducentia, expellentia 22, b 34, a, c. 36, a. 88, b, 91, a, 162, a 192, c. 214, a. 254, c. 272, a. 276, c. 281, b. 282, b. 293, c. 312, a. 315, c. 319, b. 320, b. 325, a, b. 336, c. 349, a. 353, b. 400, c. 403, b. 552, b. 566, b. 633, b. 683, b. 698, a, c. 701, c. 746, a. 786, a. 856, a. 863, a

Sedis inflammationes & condylomata mitigare 134,c. 306,b. 416,b. 527,b. 568,b. 643,a. 825,c
Sedis attritus, rimas, fistulas, & alia vitia sanare 97,a. 161,a. 214,a. 736,a. 758,a. 775,a. 865,b
Sedem prociduam reprimere 32,c. 157,c. 267,a. 872,a
Semen generantia & augentia 23,a. 38,c. 66,b. 525,a. 674,b. 705,a. 709,a. 818,b. 860,a.
conistringentia 120,b
Semen quomodocumque immodicè profluens reuocare 586. b, *vide* Gonorrhœæ mederi
Sensus acuere & vegetare 213,c. 272,c. 291,a. 422,b
stupidiores reddere 688,b
Septica quæ 10,c
Serpentum morsus & ictus curare 28,b. 38,c. 40, a. 44, a. 53, b. 69, c. 88, b. 97, a. 98, b. 114, b. 120, c. 121, a. 124, a. 126, c. 151, a. 152, c. 172, c. 196, b. 198, a. 207, b. 217, a. 246, a. 250, b. 253, b. 267, c. 269, c. 278, c. 281, b. 282, b. 284, c. 286, a. 291, a. 298, a. 301, a. 302, a. 306, b. 308, c. 311, a, b. 312, a. 315, c. 325, a. 338, b. 344, c. 345, a. 353, c. 407, c. 420, a. 467, b, 506, b. 566, c. 601, a. 631, c. 633, b. 681, b. 690, b. 698, c. 707, c. 722, a. 756, c. 768, a. 775, a. 811, c. 842, b. 851, b 865, b
eorumdem venenis resistentia 630, b 631, c
Serpentes fugantia 22, c. 53, b. 82, c. 84, c. 98, b. 121, b. 284, c. 286, a. 304, c. 317, b. 330, c. 631, c. 722, a. 833, c. 852, c
Signaturæ stirpium an quid ad earumdem cognitionem conferant 16, b
Siliqua 6, a
Silis Attici colorē facere 157, a, b
Singultui discutere, cohibere, sedare 89, c. 96, c. 298, c. 325, b. 390, a. 468, c. 796, a
Sinus carne implere 246, a.
glutinare 108, c. 360, b. 527, b
Sitim arcentia 157, b. 299, b. 579, a. 645, b
excitantia 532, a. 533, a. 688, a. 740, b
restringentia, & sedantia, & eius oblitionem inducentia 115, c. 128, b. 157, b. 190, a. 341, b. 342, b. 419, c. 452, b. 665, b. 672, c. 749, c. 770, a. 771, a. 794, c. 810, c
Sodam facere 213, c
Sollicitudines fugantia 92, a. 420, a
Somnia tumultuosa cacitare 527, b
Somnolentos excitantia 213, c. 306, c. 317, b
Somnum cōciliantia 10, a. 157, b. 190, a. 298, c. 420, a, b. 446, c. 455, c. 456, a. 457, a. 498, c. 606, b. 645, b, c
Soporifera 410, a. 451, b, c. 452, b. 457, a, c. 446, c. 460, a. 472, a. 646, c
Sphærulæ precatoriæ vnde conficiantur 506, c
Spicula extrahere 210, b. 315, b
Spirandi difficultati mederi 299, b. 304, b. 335, c. *vide* Respirandi difficultati mederi
Splenis inflammationibus mederi 416, b, c
morbos curare 325, b. 625, b. 630, b. 775, a
Splenem absumentia 403, a, b. *vide* Lienis morbos curare
Sputi exitum faciliorem reddere 342, a
Squamas ossium detrahentia 317, c. 325, b
Stamina quæ sint 5, c
Staphylomata curare 810, a
Steatomata discutere 263, c
Sterilitatem inducentia 210, b. 411, b, c 463, b. 468, c. 836, c
Sternutationes mouentia 271, a. 280, a. 366, a. 379, b. 384, a. 427, c. 707, c
Stirpium partes 5, a, b, c. 6, a
Stirpium facultates cognoscuntur odore 14, b, c.
sapore 15, a, b, c.
characterismis siue signaturis 16, b. & seqq.
experientia 18, b, c
Stolones 5, b
Stomacaceæ mederi 592, a, b
Stomachi doloribus mederi 24, a. 490, a. 568, b. 586, c. 642, a. 811, c
fastidium lenire 530, b
fluationes sistere 424, a. 545, b
rosiones tollere 196, b. 644, a
Stomacho æstuanti vtilia 114, b 132, c. 157, c. 267, a. 341, b. 416, b. 454, a
Stomacho dissoluto mederi 578, c. 635, b. 640, b. 644, a. 645, b
Stomachum roborantia, eidemq; auxiliantia & vtilia 23, c. 60, a. 341, b. 343, a. 349, a. 360, b. 390, a. 416, b. 417, a. 518, a. 527, a. 546, b. 635, b. 760, a. 702, a. 703, a. 740. b. 743, a
Stomacho aduersantia & noxia 25, c. 115, c. 461, a. 501, c. 532, a. 533, c. 625, b. 670, a. 711, c. 787, b. 852, b
Stomachum subuertentia 367, b. 532, a. 536, c
eiusdem subuersioni mederi 529, b
Storeas contexere 604, c
Strangulationem gignere 642, a
curare 24, a
Stranguriæ mederi 114, a, b. 149, b. 278, a. 312, b. 315, b. 549, a 559, a. 799, a. *vide* Vrinæ stillicidio mederi
Strumas mollire, ad concoctionem perducere, discutere 38, c. 39, b. 50, c. 51, a. 92, a. 104, c. 129, c. 154, b. 246, a. 248, a. 338, a. 354, b. 470, a 502, a. 518, a. 527, b. 538, c. 633, b. 651, a. 747. a. 762, c. 865, b
Stupores curare 379, a.
Sudorem prouocare, mouere 98, a. 118, c. 124, a. 161, b, c. 260, b. 277, c. 291, c. 306, b. 312, a. 319, b. 320, b. 322, b. 347, c. 399, b. 364, b. 420, a, b. 549, a. 598, a. 629, a. 711. c. 727, b. 737, a. 793, c. 816, b
reprimere 190, b
Sues interimentia 438, b. 616, a. 729, a
Suum morbos curare 261, c
Suffrutex quis 4, b
Suffusioni oculorum mederi 338, a *vide* Oculorum argemas, &c. suffusiones expurgantia
Suggillatis mederi 24, a. 98, b. 271, b. 282, c. 302, a. 360, c. 400, c. 401, c. 517, c. 608, a. 677, a. 707, c
Suppressionibus nocturnis opitulari 196, b
ad Suppurationem abscessus perducere 198, a. 226, a
Surditatem gignere 604, a
curare 383, b. 395, a. 625, c
Suspiriosis vtilia 34, a. 88, a. 280, a. *vide* Asthmaticis vtilia
Syncope molestans auxiliantia 257, b. 274, b. 328, c
Συμπάθεια 14, a

TAbidis vtilia 88, a. 720, b. 818, a
Tabidis sanguinem spuentibus auxiliantia 720, b, c
Tardè descendentia 20, c
Tegetes contexere 604, c
Tela citra dolorem extrahere 248, a
Tempestatis futuræ indicium 565, c
Temulentiam discutientia 645, b
Tenesmum gignere 392, a
curare 528, c. 537, a
Tenuis succi alimenta 19. c
Tenuis victus 20, a
Tenuium partium quæ sint 7, c
Teredines necare 857, b
Testium duritias emollire 775, a
inflammationibus mederi 121, a.

198,a.207,b,c.417,b.451,b.517,c. 518,a. 524, c. 568,b. 642,a.714,c
tumores discutere 301,a
Theriaca 83,b
Thoracis crudos humores incidere & ad concoctionē perducere 213,c.340,c.420,c.711,c
expurgare 88,a.152,c.319,b. 329,a. 331,a. 344, c. 417, a. 528,a,b.711,c
defluxionibus auxiliari 305,b
doloribus mederi 120,c. 250,b.580,c
e creationes promouere 860,b
frigidis morbis mederi 288,b.c
rheumatismos & suppurationes curare 714,b
vitia & morbos curare 246,a. 306,b.341,b.342,a,b.390,a. 536,c.654,b.852,b
vulnera curare 139,a.163,a. 148,b.353,a
Thymos tollere 70,c.121,a.276,c
Tibias vlceratas curare 67,c
Tineas necare, arcere 24,a. 780,c.857,b 868,a
Tonsillarum inflammationes sedare & curare 102,c.117,c. 151, a. 166, a. 333, b. 416, b. 672,c. 742, b. 776, a. 781, b. 794, c. 839, b. 845, c. 865, b. 868,a
tumores discutere & sanare 124, b. 125,a. 286, a. 328,a. 360,c.490,a.581,c.781,b
vlcera curare 695,c.758,a
Torminа intestinocū sedare 57,b. 62,a.98,a.106,c.120,c.250,b. 258,a, b. 271,b. 278,c.298,a, b,c.299,b.301,a.302,a.306,b. 310, a. 311, b. 315, c. 317, c. 322, b. 335, c. 390, a. 407, c. 490, a. 506, b. 518, c. 558, c. 691, b. 697, c. 731, b. 737, a. 772, a. 852,b
gignere 395,c
Torporem inducere 460,a
excutere 253,c
Toxici venenis resistentia 453,b
Tremores tollere 291,a.379,a. 624,c
Terpinum curantia 60,a
Tristitiam discutere 357,b.280,a. 420,a,b.627,c.629,a
Truncus quid 5,b
Tubercula discutere 203,c.388,c
Tumores discutere 41,b.154,b. 203, c. 214, a. 291, c. 300, c. 388,c. 569,b.626,c.813,a
emollire 258,b.864,c
cancrosos cohibere 359,a
duros & scirrhosos curare 359,a
frigidos resoluere 140,c
œdematosos reprimere 79, b. 829,c
Tussiennibus vtilia 41,b.66,b. 88,a.102,c.120,c.125,c.126,c. 134, c. 144, c. 192, c. 207, b. 287, b. 291, a. 310, a. 317, c. 342,a, b. 420,c. 471,a. 490,a. 511, c. 534, a. 580, c. 597, a. 674, b. 698, c. 714, b. 752, a. 756, c. 758, a. 797, b. 807, c. 813,a.852,b
Tussi siccæ mederi 597,a
veteri mederi 246,a.286,a. 312, b. 335, c. 344, c. 398, b. 597, a. 677, a. 683, a. 691, b. 695, a. 799, b. 809, c. 852, b. 860,a,b.872,b

VAccarum pabulum 543, b. 544,c.784,b
Vaccis lactis abundantiam gignentia 537,b.784,b
Valuulæ 6,a
Varicum dolores sedare 738,a
Varos expurgare, delere 282, b. 367,b.400,c.534,a
Vasicula 6,a
Vbera virginum reprimere & duriora efficere 141,a
Vberum inflammationes sedare 517,c. *vide* Mamillarum
Vellera depilate 400,c
Venarum ora aperire & extergere 338,a. 391,c. 437,a.635,a
Venarum meseraicarum oscula reserare 383,a
Venas à pituitosis biliosisq; corruptis humoribus exonerare 555, b
Veneficiis aduersantia 181,b
Venena quæ 13,b
Veneni resistentia 22,c.88,b. 92,c.98,b.118,a.120,c.121,a. 126,c. 129, c. 254,c. 315, c. 319,b. 320,b. 325,a. 338,a,b. 345, a. 349,a. 380, a. 385, a. 399, b. 407,c. 444,a. 452,c. 453, b. 548, b. 557, b. 566, c. 674, b. 683,a. 691,b. 695,a. 697, c. 713, c. 714, c. 727, b. 737,a. 756, c.780, c.793, a,c. 848,c.852,b,c
frigidis resistentia 421,b
viperarum ac serpentium resistentia 257,a,b
Venenata animalia interimere 281, b
fugare 29,a.281,b.775,a
Venenatorum morsus & ictus curare 138.b.271,a.281,b. 286,a. 308,a,b. 343,a. 390,a. 406,a. 420,a. 453, b. 486,a. 490, a. 548, b. 680, a. 683, a. 775,a 813, b
Venenosa 170,a,c. 302,c
Venenosos morbos curate 793,b
Venerem excitare 22,c. 38,c. 66, b. 152, c. 210, b. 214, a. 233, c. 239, c. 240, a. 264, c. 294,a. 299, b. 322, b. 340,c. 355, a. 525, a. 534, a. 680, a. 682, a. 701, a. 705, a. 709, a. 711, c. 725, a. 726, b. 731, b. 834,a. 860,a
Veneri refragantia 220,c.240,a. 646, c. 775,a
Veneream insomnia adimere 586,c
Ventriculi crudnates tollere 138,b. 315,c
flatus gignere 417,c
flatus, inflationes, tumores discutere, dolores & tormina sedare 282,c.305,b.311,a,b. 320,b.422,b.697,c.872,b
humores vēticulos infestantes obtundere 417,a,b
Ventriculi ori grata 423,c
Ventriculum roborantia, eidemque vtilia 23,c. 37, b. 40, a. 96, c. 190, b. 287, a. 298, a. 303, a. 312, a. 344, c. 419, c. 420, c. 421, a. 422, b. 472, a. 681, b. 706, b. 794, c. 796, a. 802,a .850,a
offendentia 190, a. 284, c. 361, b. 363,a. 364, b. 375,a. 391, c. 395, c. 480, b. 421, a. 500, b. 555, b. 689, a. 690, a. 804, c. 817, a. 848, c. 854, b. 871,a
subuertentia & conturbantia 371,c. 380, c. 381, b. 392,a. 400,b.486,a. 503, b. 505, c. 677, a
eius subuersiones, fastidia, & nauseam tollentia 280, b. 650, c. 749,c
inflammantia 379,a
Ventriculo æstuanti & inflammato mederi 129, b. 650, c. 661, c. 672, c. 770, a. 790, b. 794,c
frigido vtilia 420, a. 683, a. 700,a.793,a
noxia 190,a.802,c
humido mederi 92,a. 118, . 190,a,b.192,a. 303,c. 446,c. 774,a.822,a
Ventriculo frigido puerorum mederi 453,a
Ventriculo quem bilis infestat mederi 737, a. *vide* Stomachi morbi
Veneris dolores curare 24, a. 196,a.504,a.655,c
fluxiones sistere 74, b. 106, a. 233, c. 192, a. 248,c. 303, a. 424, a. 586, b. 660, b. 794,c. 796,a.817,b.824,c
lumbricos interimere, pellere. 268, c. 269, c. 276, c.296,b. 336, b. 477, a. 683, a.727,b. *vide* Lumbricos pellere
torsiones gignentia 361,b
Ventri vtilia 527,a. 702,a. 847, b
Venti è conturbātia 397,c. 845,c
subducentia 3 [illegible]
Vermes in sordidis vulneribus aut

vlceribus enatos necantia 651,c
Vermes interanea tum pellere. *vide* Lumbricos pellere
Vermes puerorum interimentia & expellentia 661,c.674,b. 683,a. 797,b
Vermibus refiſtētia 661,c.857,b. 868,a
Verrucas penſiles tollentia 70,c. 276,c.736,a
Vertigines capitis gignere 451,b curare 206, a. 257, b. 317, b. 347,c.383,b.838,c
Veſicæ vtilia 298,a. 455,a. 558,c. 592, b. 654,b. 681, b.702,a. 703,a.705,a. 706,b.813,a
noxia 525,b
calores nimios reſtinguere 157,b
dolores & morbos curare 37,b. 38, c. 40, a. 196, a. 210, b. 226,c. 316,c. 317, c. 390, a. 417,a,b, 510,c. 572,c. 586,c. 655, c. 697, c. 762,c. 820,a. 850, a,b
frigidis morbis mederi, 591, c.
inflammationibus mederi 390,b.502,c
vlcera & roſiones ſanare 752,a. 773, c.807,c, 860,a
ſcabiem curare 310, a.341,b
Veſicam ab obſtructionibus liberare 305,a
expurgare 41.b
exulceratam ſanare 115, c. 342,a.502,c
Veſicas excitare 129, c. 379,a. 431,c.432,c.475,a
in ambuſtis excitari prohibentia 752,c
Veſparum ictus cuiantia 97, c. 121,b.654, b.850,b
Veſtimenta à pediculis liberantia 366,c
à tineis, vermibus & blattis præſeruātia 24,a. 34,c.138,b. 273,a. 572,a. 781,a. 793,a. 857,b
incorrupta ſeruare 267,a
ijſdem gratum odorem conferre 34,c.138,b
Veternoſis mederi 320, b
Vigilias inducere 213, c
Vinum ne aceſcat præſeruare 223,b. 463,b.689,b
in acetum commutare 678, a
in acetum conuerſum emendare 689.b
Vinum quod lenorem contraxit integritati reſtituere 473,b
à Viperarum ictibus & morſibus præſeruantia 330,c
Viperarum morſus curātia 32,c. 257,b. 322,b. 354, b. 416,b. 444,a.490,a. 528, b,c. 557,b. 625, c. 630,b. 631, c. 677, a. 833, c. 852, c
venenis reſiſtentia 630, b. 631, c
Vires reparantia 420,a. 422,b. 860, a
Virginum remorantes menſes eocare 98,c. 319,b
Virginum vbera. *vide* Vbera virginum
Viridia color, quem pictores Saffranum appellant, quomodo conficiatur 757, a,b
Viridem colorem conficere 81,a
Virulentorum animalium morſus vel ictus curare 124,a,c. 169,b. 729,a. 731,b. 737,b. *vide* Venenata animalia
Viſcera ab obſtructionibus liberare 44, c.s 36,a. 275,b.284,c. 288,c. 298,a. 360, b. 395, a. 409, b. 486,a. 546, b. 706, b. 737,a.797,a
eorum ardores & inflammationes mitigare 190,a.390,b. 423,c. 665,b
debilia confirmare 190,b
expurgare 46,b.126,c.238,b. 276,c. 305, a. 330.c. 338,a
exulcerare 375,a
inflammare 371,c. 379.a
perturbare 381,b
Viſceribus læſis mederi 118,c. 134,c
Viſceribus noxia 392,c.392,a. 421,a. 717,c
vtilia 409,b
Viſcida alimenta quæ 19,c
Viſcum quo aucupes viuntur, quomodo conficiatur 758,b. 781,c
Viſum acuentia 49,a.55,a.60,c. 88, b. 121, a. 257, b. 298, a. 306, b. 310, a. 422,b. 572,a. 624,c. 809,c. *vide* Oculorum aciem acuentia
hebetantia 279, c.527,a. 688,b.689,a,c.
Vitam producentia 422,b
morientibus ad aliquot producere 422,b
ad dies aliquot prorogare 213,c
Vitri compoſitio 833,a
Virulos paſcere & ſaginare 565,c
Vitiligines curare 89,a.131,b. 298,a. 306, b. 343, a. 426, a. 530, a. 630, b. 638, b. 730, a. 747, a. 774,a. 793, b. 850, a
Viriligini albæ mederi 222, a. 131,b. 207, c
Vlcera quæ cacoëthe dicuntur curare 524,c
Vlcera capitis manantia ſanare 524, c
Vlcera in capite infantium curantia 97,a
Vlcera cana & ſinuoſa carne replere 246,a,b.325,b.556, c. 632, b. 852, c. 872, a
depaſcentia cohibere & curare 154, b.192,a. 207,b. 223,a. 343, a. 583, a. 591,b.598,b. 822,a
fera rumpere 528, b
grandia conglutinare 414,b
humida curare 298, c. 463,b. 842,b
leonis 818,b
maligna & rebellia curare 108, c. 136, a. 284,c. 330,c. 414, b. 530,c. 555,c. 737,b. 762,c
putrida, ſordida, vetera curare & expurgare 28,b.44.c. 46,c.59,b. 76,c. 80,b 88,b. 90,a.92,a.101,c,126,c.139,b. 142,a. 144, b. 159,a. 190,b. 192,a. 198, a. 207,b. 226,a. 228,c.246,a,b.306,b. 308,a, c. 317, c. 325, b. 342, a, b. 360,b,363,c. 419.c. 437, a. 453,a. 527,b. 528, b. 583, a. 592,b. 598,b. 600,b.625, c. 630, b.642,c. 651, c.695, c. 698, c. 747, a. 763, a. 774, a. 799,b.820, a. 817,b. 869,c
compeſcere & cohibere 151,a. 538,b,c
reſiccare 291,c
ſerpentia curare 49,a
cohibere 863,a.865,b
Vlcera vetera expurgare, & ad cicatricem perducere 126,c. 282,c. 336,c. 339, b,c.345,a. 551, a. 642,c.651,c
mollire 827,a
virulenta purgare 291,a.
Vlceribus calidis mederi 597,a
fiſtuloſis mederi 395,a
Vmbella quæ 6,a
Vmbilicos prominentes curare 116,a
Vmbilicum pucrorum prominentem reprimentia 104, c
Vngues qui ſint 5,c
Vngues extrahentia 827,a
mobiles remouere 417,b
ruſſare 777, a
ſcabios eiicere 49, c.424,a,b. 427,c.534,a. 865,b
Vocem exaſperantia 302,c
Voluptates producentia 420,a
Vomitione purgantia 377,a. 384, a. 388,c. 678.a
Vomitorium medicamentum 286,a
Vomitum cientia 40,a. 129, c. 170, a. 207, b. 225, c. 226, c. 313, c. 350, c. 366, a. 367, b. 384,c. 385, a. 515, a.677,a,b, 678,a. 786,a. 841,c.850,b
ſiſtentia 96,c. 333,b. 472,a. 474, b. 517,c. 565,a. 770,a. 771, a. 794, c. 796, a. 803,c. 833, c
Vrinam remoratam prouocantia 34,a

Vrinam prouocantia 37,b.38,c. 40,a.41,b.44,c.46.b,c 57,b. 76, c. 77, c. 82, c. 84,a. 94,c. 98,a. 102,c. 114,a,b. 115,a. 120, c. 121,c. 123,c. 126,c. 132, c. 143,a. 152, c. 172,c. 184,c. 190,c. 192, c. 207, b. 214,a. 217,a. 248, a. 250,b. 258, a, b. 271,a. 276,c. 277,c. 278,a,c. 279,c. 282,c. 284,c. 286,a. 287,a. 288, c. 290, c. 291, c. 295, a. 298,a,c. 299,b. 300,a. 303.a. 304,b. 305,a, b. 306,b. 311,a. 312,a,b. 315,b. 316, c. 320, b. 339, c. 349,a. 350, c. 353, b. 359, a. 380, a. 400, b. 407, b. 411, b. 414, c. 420, b. 448, b. 455,a. 456, a. 471,a. 473, b. 486,a. 501, c. 505,b. 524,c. 525,a,b. 528,b,c. 533, c. 551,a. 555, b. 558, c. 565, a. 566, b. 569, c. 590, b. 591,a,c. 592,b. 598,b. 625, b. 663,b. 667,b,c. 669,c, 674, b. 677,a,b. 679,b. 680,a. 681, b. 683,a. 688, a. 689, c. 690, b. 691,b. 695,a,c. 696,b. 697,c. 698,a,c. 699,c. 700,a,c. 703,a. 705,a. 706,b. 709,a. 712,a,b. 720,b. 726,b. 727,b,c. 731,b. 731, c. 737, a. 742, c. 743, c. 745,a. 756,c. 762, c. 774, a. 777,c. 787,b. 793,b. 799,a,b. 834,a. 850,a. 852, b. 863,a. 866,c. 871,a. 872,a

Vrinæ acrimoniam obtundere 340,c. 799,b

coniemperare 669,c

Vrinæ ardores restinguere 752,a. 860,a

Vrinæ copiosiorem fluxum sistere 540,c

Vrinæ difficultati mederi 22,c. 267, c. 271, b. 280, a. 302,a. 552, b. 558, c. 566, c. 680,a. 698, c. 706, b. 729, a. 733, c. 799,b

Vrinæ stillicidium excitantia 505,c

Vrinæ stillicidio medentia 37,b. 53, b. 57, b. 114, a, b. 149, b. 248, a. 250, b. 253, b. 272, a. 288, c. 305, a, b. 310, a. 316, c. 342, a. 468, c. 678, a. 698, a. 745, a. 746, a. 807, c. 836, c. *vide* Stranguriæ mederi

Vrinam graueolentem euocare 740,a

rubicundo colore inficere 353,b

sanguinolentam reddere 411,b

Vrinas biliosas mouentia 60,a

Vrinarios meatus laxantia 795,a

Vltis mederi 780,b. *vide* Ambustis mederi

Vteri morbis & vitiis mederi 53, b. 192, c. 259, b. 298, c. 305, b. 381, b. 390, a. 566, c. 850,b

dolores lenire 124,c. 151,a. 196,b. 335, c. 398, b. 406,a. 552,b. 775,a

duritiem mollientia 36, a. 192,c. 198,a. 310,a. 634,b. 865, b

eruptiones sistere 872,a

exulcerationes & inflammationes curare 671,a

flatus ac durities digerere 310, a. 320,b

fluxus sistere 272,c. 472,a

frigidis morbis mederi 349,a. 420, a

inflammationes curare 34,a. 161,a. 534, a. 537,a. 552, b. 568,b. 775,a

inflationes dissoluentia 61,a,b. 120,c. 282,b,c

Vteri pertinacibus passionibus mederi 407,c

præclusiones curantia 34, a. 339, c

strangulationibus medentia 40, a. 196, b. 282, c. 289, c. 306, c. 308, a, b. 312, a. 317,b. 320, b. 616, c. 707,c

suffocationibus auxiliantia 36, a. 312, b. 453, a. 680, a. 746,a

Vterũ à partu purgantia 325,a,b

Vterum aperientia 317,c. 381,b. 686, a,b

Vterum gerentibus vtilia 802,

Vterum mollire 198,a 381,b

procidentem contrahentia 752,c

purgantia 268,c. 302,a

refrigerantia 339,c

Vuæ inflammationem reprimere 152,c. 865,b

Vuæ tumores tollere 125,x

Vuam in faucibus leuare 298,c

Vuam sanare 286,a

Vulnera curare 41,b. 42,c. 46,c. 67,c. 105,c. 136,a. 138,c. 139,a, 149, a. 154, b. 190, b. 198, a. 281, b. 291, a. 341, b. 343, a. 346, c. 353, a. 453, b. 464, a. 600, a, b. 625, c. 626, c. 629, a. 634, c. 642, a. 775, a. 797, b

Vulnera maxima glutinare 802, c. 828, b

recentia glutinare 62, c. 63, b, 64, a. 74, b. 80, b. 94, a, c. 100, c. 101, c. 102, c. 103, c. 111, c. 239, b. 140, a, b 141, a. 142, a. 143, a. 151, a. 193, b. 225, c. 242, c. 284, c. 312, a. 330, c. 335, c. 336, c. 360, b. 362, b. 469, b. 558, c. 572, a. 631, c. 656, b. 671, a. 762, c. 838, a. 843, b. 846, a. 864, c. 866, c. 869, c

Vulneribus recentibus mederi 114, b. 134, c. 474, b. 604, b

ab inflammationibus præseruare 100, c 469, b

inueterata & sordida curare 142, a. 151. a. 695, c

purgare 642, c. 651, c. 762, c 866, c

Vulnera intestinorũ curantia 74, b

Vulnerum inflammationes arcere 585, a. 589, b. 671, a. 672, c

Vulpes interimentia 408, c

Vulsis vtilia 198, a

Vultus maculas delere 346, c. 347, a. *vide* Faciei maculas abstergentia

Vulnæ erosiones curare 534, a

strangulationibus mederi 852, b

Vulnæ vitia curare 214, a

AVCTORES ILLVSTRATI VEL EMENDATI.

APVLEIVS 98,a.453,c
Cæsarei codicis fides asserta 110,a
Democritus 602,a
Dioscorides 53,c.74,c.78,b,c.163,c.172,c.203,c.205,a.236,b.272,a.277,c.281,a.300,c.324,c.336,b.342,c.347,b.350,b.353,c.358,c.378,c.379,c.387,c.388,a.389,c.413,b.429,c.436,b.438,a,c.446,b.470,a.520,a.551,a.580,b.596,c.654,b.661,b.686,a.804,c.851,c.854,b,c
Fuchsius 543,a
Galenus 299,a.336,b.353,c.376,c.394,b.400,b
Marcellus 81,a.411,b
Matthæus Silvaticus 410,c
Matthiolus 304,b.407,b.543,a.603,c.745,c.752,b,c.757,b,c.778,b.786,c
Officinarum, Pharmacopœorum, & aliorum quorundã error 248,c.250,a,b.281,a.294,b,c.304,c.326,c.375,a.410,c.438,a.447,c.473,b.527,c.587,c.757,c.836,b.838,c.848,b.858,c
Plinius 53,c.63,a,b.91,c.102,c.120,c.157,c.167,b.189,c.194,c.210,a.233,c.236,c.245,a.284,c.305,a.342,b.349,a.354,a.394,c.396,a.400,b.406,a.409,b,c.413,c.428,c.446,b.451,a,b.470,c.478,b.499,b,c.508,c.510,a.512,b.555,a.563,c.580,b.603,a.652,c.661,c.692,a.700,c.701,b.744,b.775,c.778,c.829,c.832,c.834,c.841,b,c.857,c.862,a,c.
Ruellius 84,b,c.745,c.838,c
Scribonius 150,c
Serapio 744,c
Serapionis Interpres 82,c.868,a
Theophrastus 66,a.189,b.225,b.236,c.324,c.440,b,c.563,c.656,a

Series chartarum.

*A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t v x y z.
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ.
aa bb cc dd ee ff gg hh ii.

Omnes ſunt terniones, præter * & ii quaterniones.

APPROBATIO.

COMMENTARIOS hos de Stirpium Historia, à Remberto Dodonæo Medicinę Doctore expertissimo luce donatos olim, nunc variarum obseruationum accessione eodem auctore ampliores & emendatiores, recensui iterato prælo dignissimos: vt è quibus non modò herbarum virtutem humanis vsibus commodam vel incommodam, certò hauriunt artis Medicæ candidati; sed insuper egregiam voluptatem ac ingenuam delectationem capiunt omnes, dum sacrasillas Terræ opes, & hunc inferioris mundi variegatum cultum (nulla enim regio aut hortus, qui non nouas florum stirpiúmque imagines, odores, cúltúmve ostentet) mente complectitur; ac velut tacita quadam melioris sensus titillatione rapitur in meritas laudes hæc ipsa mille modis paria & diuersa producentis Opificis: imbecillitatis denique suæ (cuius imaginem hi subitò enascentes, morientes alij flores deferunt) admonentur. Actum Antuerp. in Seminario Episcopali, Kal. Octob. ∞. IↃC. XIV.

Laurentius Beyerlinck, S. Theol. Licentiatus, Canonicus, & Censor librorum Antuerp.

SVMMA PRIVILEGII.

ALBERTVS & ISABELLA CLARA EVGENIA Archiduces Austriæ, Duces Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Serenissimi Belgarum Principes, Diplomatibus suis sanxerunt; nequis, præter Balthasaris & Ioannis Moretorum fratrum voluntatem, *Remberti Dodonæi Mechlinensis, Medici Cæsarei, Stirpium Historiæ Pemptades sex, siue Libros* XXX. *variè ab Auctore, paullò ante mortem, auctos & emendatos*, vllo modo imprimat, aut alibi terrarum impressos in has Inferioris Germaniæ ditiones importet, venalésve habeat. Qui secùs faxit, confiscatione librorum, & alia graui pœna mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, XVII. Ianuarij, M. DC. XI.

Signat.

S. de Grimaldi.

Et in Concilio Brabantiæ,

I. de Buschere.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
APVD BALTHASAREM ET IOANNEM
MORETOS FRATRES,
M. DC. XVI.

CONSTANTIA